DK
296b

MAGYAR ERDÉSZETI EGYESÜLET
1851
1866

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

IV/A/1052-2.

MAGYAR

ERDÉSZETI OKLEVÉLTÁR.

MAGYARORSZÁG

EZREDÉVES FENNÁLLÁSÁNAK EMLÉKÉRE

KIADJA AZ ORSZÁGOS ERDÉSZETI EGYESÜLET.

✡

SZERKESZTETTE ÉS TÖRTÉNETI BEVEZETÉSSEL ELLÁTTA

AZ EGYESÜLET MEGBIZÁSÁBÓL:

TAGÁNYI KÁROLY.

II. KÖTET.

1743—1807.

BUDAPEST

«PÁTRIA» IROD. VÁLLALAT RÉSZVÉNYTÁRSASÁG KÖNYVNYOMDÁJA

1896.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

TARTALOM.

Old.

1. 1743. február 2. A temesi bánság erdőmesterének javaslata és oktatása a különböző fajú erdők ültetéséről 1
2. 1744. február 9. Az egri jezsuiták aranyosi erdőrendtartása 17
3. 1746. január 19 után. Komárommegye tanuvallatása a neszmélyi és almási erdőknek közös használatáról 18
4. 1746. január 23. Komárommegye tanuvallatása a szent-péteri erdő közös használatáról 24
5. 1746. junius 16. Menyhárd és Leibicz szepességi városok közti egyezség az erdők használatáról 29
6. 1746. julius 29. A zalathnai kincstári uradalom egyik főtisztjének jelentése az uradalmi erdőkről 31
7. 1746. november 26. Kivonat a gróf Haller János dévai uradalmi jószágkormányzójának a dobrai kerületi krajnik részére adott utasításából 34
8. 1747. január 16. Kivonat Sepsi-Szent-György város közönségének szabályzatából erdeinek használatáról 36
9. 1747. jun. 9. Kivonat Mária-Terézia királynőnek Selmeczbánya sz. kir. város részére kiadott szabályzatából 38
10. 1747. jun. 9. Kivonat Mária-Terézia királynőnek Körmöczbánya sz. kir. város részére kiadott szabályzatából 39
11. 1747. jun. 9. Kivonat Mária-Terézia királynőnek Beszterczebánya sz. kir. város részére kiadott szabályzatából 40
12. 1747. jun. 9. Kivonat Mária-Terézia királynőnek Bakabánya város részére kiadott szabályzatából... 41
13. 1747. jun. 9. Kivonat Mária-Terézia királynőnek Bélabánya város részére kiadott szabályzatából 42
14. 1747. junius 19. Az erdélyi országgyűlés által hozott 2. törvényczikk a bányák részére szükséges fának illő áron való átengedéséről 43
15. 1748. márczius 4. Kivonat Komárommegye tanuvallatásából a szent-péteri plebánosnak fa-illetménye s egyéb, a szent-péteriek által való közös ellátása iránt 44

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

Old.

16. 1748. szept. 13. Mária-Terézia királynő utasítása a zalathnai erdőbíró részére ... 51
17. 1748. november 13. Kivonat Nagy-Baczon falu törvényéből erdeinek megóvásáról ... 61
18. 1749. julius 3. Kivonat a Németh-Lipcse város részére megállapított kamarai rendtartásból ... 63
19. 1749. julius 28. Utasítás a likavai uradalom fő-erdőkerülője s annak alantasai részére ... 66
20. 1749. szeptember 1. A bécsi udv. bankbizottság utasítása a temesi bánsági erdőmester részére ... 73
21. 1749. szeptember 15. A bécsi udvari kereskedelmi főigazgatóság átirata a magyar udvari kanczelláriához, melyben a hamuzsír mint igen keresett kiviteli czikk gyártásának előmozdítását javasolja ... 96
22. 1749. szeptember 22. Mária-Terézia királynő leirata a helytartótanácshoz a hamuzsír-gyártás előmozdítása tárgyában ... 97
23. 1749. szeptember 28. A sólyomkői és micskei uradalmak közti egyezség a Peres erdőben való makkoltatás iránt ... 98
24. 1749. Kivonat Peselnek felső-fehérmegyei falu törvényéből a tilalmas erdők s az erdei kaszálókról ... 100
25. 1750. márczius 12. Mária-Terézia királynő rendelete a magyar udv. kamarához a szlavóniai határőrvidéken alkalmazandó erdőrendtartás iránt ... 100
26. 1750. márcz. 15. Kivonat Bazin sz. kir. városnak, az ott működő királyi biztosok által megállapított szabályrendeletéből, az erdőket illetőleg ... 102
27. 1750. junius 22. A helytartótanács jelentése a fölséghez a Magyarországon üzött hamuzsírfőzés mérveiről és árairól ... 103
28. 1750. junius 25. Mosonmegye határozata arról, hogy minden nemes és jobbágy büntetés terhe alatt évenkint 12 füzfát ültetni tartozzék ... 104
29. 1750. október 12. Utasítás a szomolnoki erdőmester részére ... 105
30. 1750. október 12. Utasítás a szomolnoki alsóbb erdészeti tisztviselők és szolgák részére ... 110
31. 1750 körül. Kivonat a dévai uradalom jószágkormányzója által a dobrai krajnik részére adott utasításból, az erdőgazdaságot illetőleg ... 117
32. 1752. jun. 12. Mária Therézia királynő rendelete Ujbánya városához a végből, hogy az ottani erdők pusztításától tartózkodjék ... 119
33. 1752. deczember 8. Báró Engelshoffen altábornagy, temesvári főhadparancsnok jelentése a bécsi udv. főhaditanácshoz a várépítkezésekhez szükséges fa-anyagról, és a Tisza mentén 1747-ben kiültetett erdők pusztulásáról ... 121
34. 1753. január 10. A fő-haditanács átirata a bécsi udv. kamarához az elpusztított tisza-menti erdő-ültetvények helyreállítása ügyében 124
35. 1753. január 26. A magyar udv. kamara rendelete a bácsi jószág-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

Old.

kormányzóhoz, hogy az udv. fő-haditanács áital Titel, Becse és Kanizsa mellett tervezett erdők ültetésének foganatosításáról a kamarát értesítse 125
36. 1753. február 19. Bács vármegye szolgabírájának helyszini szemléje a kanizsai és becsei elpusztult erdőültetvényekről 126
37. 1753. február 25. A temesvári erdőmester javaslata egy, Nagy-Becskerek táján ültetendő erdő iránt 128
38. 1753. márczius 16. Mária Therézia királynő rendelete Bácsmegyéhez, hogy a Becse és Kanizsa melletti erdők elpusztítóit nyomozza ki s az okozott károk helyreállítását új ültetésekkel eszközölje 129
39. 1753. ápril 5. A magyar udv. kamara előterjesztése a fölséghez a becsei és kanizsai erdőültetvényeknek ezentúl a kamara által való gondozásáról s a Tisza egész vonalának befásításáról ... 130
40. 1753. május 1. Az udv. fő-haditanács átirata a bécsi udv. bánsági bizottsághoz, a Tisza mentén erdők ültetéséhez szükséges csemetéknek a Bánságból való megküldése iránt 131
41. 1753. augusztus 9. A bánsági és illyr udvari bizottság átirata a bécsi udv. főhaditanácshoz a Tisza mentén Bácsmegyében erdők ültetésére szükséges magok és csemeték ügyében 133
42. 1754. május 29. Kivonat a bécsi udv. főhaditanácsnak a magy. udvari kanczelláriával tartott tanácskozásának jegyzőkönyvéből, a túlzott mértékben űzött hamuzsírfőzésnek az erdők megóvása érdekében szükséges korlátozásáról, legfelsőbb jóváhagyással 134
43. 1754. jun. 4. Ferencz főherczeg rendelete a helytartótanácshoz, hogy Breznóbánya városát az ottani erdők iránt 1674-ben a beszterczebányai kamarával kötött szerződésének szigorú megtartására kötelezze 136
44. 1754. junius 7. Királyi rendelet a helytartótanácshoz, a hamuzsírgyártásnak az erdők megóvása érdekében kivánatos korlátozásáról és egy ideiglenes országos erdőrendtartás szükségéről ... 137
45. 1754. augusztus 5. A helytartótanács körrendelete a törvényhatóságokhoz az iránt, hogy a hamuzsírgyártásnál az erdők fentartásáról gondoskodjanak, valamint jelentést tegyenek arról, hogy micsoda erdőrendtartást lehetne behozni 139
46. 1754. november 7. Pozsonyvármegye jelentése a helytartótanácshoz, hogy már évek előtt hozott szabályrendeletet a fűzfák kötelező ültetéséről 140
47. 1755. február 22 előtt. Egy névtelen javaslata a magyar udvari kanczelláriához a magyar alföldnek fűzfákkal való befásításáról 141
48. 1755. február 22. A magyar udv. kanczelláriának előterjesztése a fölséghez, melylyel a névtelen abbeli tervét, hogy az országban mindenütt a nedves helyek fűzfákkal befásítandók, magáévá teszi, a fölség helybenhagyásával 146
49. 1755. máj. 10. A helytartótanács körrendelete az összes törvényhatóságokhoz, melylyel a nedves helyeknek fűzfákkal való

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

Old.

beültetését elrendeli s az eredményről időszakonkénti jelentést kiván 147
50. 1755. augusztus 8. A hajduvárosok közönségének jelentése a fűzfák ültetéséről 149
51. 1755. Kivonat Szatmár-Némethi sz. kir. város szabályzatából tilalmas erdejét illetőleg... 151
52. 1756. február 3. Abaujmegye tanuvallatása méhek ellopásáról a saczai erdőből... 151
53. 1756. február 23. Zólyom városának szabályrendelete, melylyel a polgárok fajzási szabadságát korlátozza... 153
54. 1756. julius 31. A Kis-Kun kerületnek a helytartótanácshoz felterjesztett kimutatása és jelentése az ott kiültetett fákról ... 153
55. 1756. november 5. A mádi közbirtokosok egyezsége erdeik védelme s használata felől... 155
56. 1758. jun. 10. Kivonat az udvari bánya-bizottságnak a m. főbányagrófi hivatalhoz intézett rendeletéből a bányaerdők ügyében 158
57. 1758. augusztus 28. Kivonata a horvát-szlavon-dalmát tartománygyűlés 6. törvényczikkébe beczikkelyezett s a báni határkerületbe kiküldött főbiztos részére adott utasításból, az erdőket illetőleg... 160
58. 1758. november 15. A Lőcse-városi erdőfelügyelő kérelme a helytartótanácshoz, hogy a városi erdők pusztításának megakadályozására szükséges intézkedéseket megtegye, s annak a káros szokásnak, hogy a városok minden évben más erdőfelügyelőt választanak, megszüntetéséről gondoskodjék 162
59. 1760. junius 24. Az egri jezsuiták utasítása a scsávniki apátsághoz tartozó erdők felügyelője részére... 164
60. 1760. szeptember 30. Kivonat a bécsi udv. kamarának a temesvári jószágkormányzóság részére adott utasításából, a bánsági bánya-erdőket illetőleg 166
61. 1761. április 7. Az erdélyi főkormányszék körrendelete az avar-égetés eltiltásáról 177
62. 1761. április 16. Kivonat az udvari kamarának a bánsági bányászatnál végezett napszámok nyilvántartása ügyében adott utasításából 178
63. 1761. jun. 3. Az udvari kamara utasítása a felsőbányai főerdő-bíró részére... 179
64. 1761. jun. 3. Az udv. kamara utasítása a kapniki erdőbíró részére 184
65. 1762. január 14. A magyar udv. kanczellária átirata a bécsi udv. kamarához a magyarországi hamuzsírfőzés tárgyában 188
66. 1762. február 15. Komárommegyének jelentése a helytartótanácshoz a területén lévő erdők állapotáról 190
67. 1762. február 17. Sopron városának jelentése a helytartótanácshoz az erdeiben követett rendtartásról 191
68. 1762. február 28. Pest városának a helytartótanácshoz intézett javaslata a fák s különösen ákáczfák ültetéséről s azok megóvásáról 193

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

Old.

69. 1762. márczius 5. Az udv. bankbizottság átirata az udv. főhaditanácshoz a temesvári bánság területén ültetett új erdők s a várerődítésekhez szükséges fa tárgyában 197
70. 1762. márczius 26. A jász-kun kerületek rendtartása az erdők ültetése s azok megóvása iránt 198
71. 1762. április 6. A helytartótanács vegyes bizottságának a felséghez felterjesztett jelentése a fűzfák ültetésének eredményeiről 1759-től 1762-ig s véleménye Skopek Ferencz tervéről az ákáczfák ültetése tárgyában 199
72. 1762. május 11. Baranyamegyének a helytartótanácshoz fölterjesztett javaslata az erdők megóvásáról 206
73. 1762. május 27. Biharmegyének a helytartótanácshoz fölterjesztett javaslata az erdők megóvásáról 207
74. 1762. jul. 7. Utasítás a liptói kamarai uradalmak erdőmestere részére 209
75. 1763. november 22. Esztergom városának jelentése a helytartótanácshoz erdeinek megóvására tett intézkedéseiről 216
76. 1764. február 28. A bánsági erdőmester javaslata erdők ültetéséről, a bánsági kormányzóságnak erre hozott határozatával 217
77. 1764. április 30. Tanuvallatás a kisztei Nyilas erdő használatáról ... 221
78. 1764. julius 21. Marosvásárhely városa erdőfelügyelőjének utasítása 226
79. 1764. augusztus 20. A hradek-likavai uradalom szerződése egy erdő kitakarítása iránt a gombási kocsmáros és molnárral 229
80. 1765. április 10. Krompach városának erdőrendtartása... 232
81. 1765. május 9. Az erd. főkormányszék körrendelete arról, hogy a fák erőszakos levágása vagy meghántása esetén azok a szóbeli harmadnapos törvényszéken ítéltessenek meg... 233
82. 1765. deczember 9. A temesvári erdőbírónak a favágásról szóló utasítása 235
83. 1766. márczius 31. Kivonat Demelmaier Honorius bánsági erdőmesternek erdészeti jelentéséből, mely a bánsági erdészet fejlődését 1716-tól 1763-ig előadja 236
84. 1766. május 21. Mária Therézia királynő rendelete a magyar udv. kamarához a sarjerdők ültetéséhez szükséges magok tárgyában 243
85. 1766. julius 9. Mária Therézia rendelete a magyar udv. kamarához a közczélokra rezervált erdők ügyében... 244
86. 1766. okt. 4. A nagybányai kir. bányahivatalnak Nagybánya városával kötött egyezsége az ottani erdők használata felől 245
87. 1766. október 14. A magyar udv. kamarának előterjesztése a fölséghez a bácsi kamarai kerületben eszközlendő erdőültetésekről 250
88. 1766. deczember 29. A magyar udv. kamara átirata a kamara elnökéhez, hogy a királyi rendelet értelmében az összes kamarai és első sorban a hradek-lykavai erdők megvizsgálására és szabályozására a szükséges intézkedéseket megtehesse... 251
89. 1767. január 10. Mária Therézia királynő rendelete a helytartótanácshoz, hogy a kecskéknek az erdőkbe való hajtását megtiltván, ezt tegye közhirré s egy általános erdőrendtartásnak Magyar-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

Old.

országon való behozatalát mi módon véli keresztülvihetőnek 252

90. 1767. január 19. A helytartótanács előterjesztése a felséghez a kecskelegeltetést az erdőkben eltiltó rendelet tárgyában ... 254

91. 1767. február 10. Mária Therézia rendelete a helytartótanácshoz, melylyel az országos erdőrendtartás elkészítését megsürgeti 256

92. 1767. február 19. A helytartótanács körrendelete a törvényhatóságokhoz arról, hogy az erdők megóvása érdekében mindent megtegyenek s ebbeli intézkedéseikről időnként jelentést tegyenek 257

93. 1767. márczius 13. A bécsi udv. bankbizottság átirata a bécsi udv. kamarához a magyar kamarai uradalmakban az erdők ültetéséhez szükséges magokról 258

94. 1767. márczius 24 előtt. Oktatás a szilfa ültetéséről, a mely a bécsi udv. bank-bizottság által a bécsi udv. kamarának, innen pedig királyi rendelettel a magyar udv. kamarának küldetett meg 259

95. 1767. április 8 előtt. Leirása egy új fűrészmalomnak, mely leirás királyi rendelettel küldetett meg a magyar udvari kamarának 260

96. 1767. augusztus 28. Az erdélyi főkormányszék körrendelete, melylyel a kecskék legeltetését — különösen a határszéli erdőkben — eltiltja 261

97. 1767. deczember 4. A magyar udvari kamara utasítása a likavai erdők kezeléséről 262

98. 1767. deczember 12. A helytartótanács körrendelete arról, hogy az elszaporodott vadak által a jobbágyoknak okozott károk megtéríttessenek... 265

99. 1767. Kivonat Mária Therézia királynő urbáriumából... 266

100. 1767. Geusau báró által a hradek-lykavai kamarai erdők számára kidolgozott rendtartás 268

101. 1768. február 27. Liptó vármegye szabályrendelete az erdők megóvásáról... 273

102. 1768. márczius 24. A helytartótanács körrendelete a törvényhatóságokhoz a kártékony vadak elszaporodásának korlátozása iránt kiadott királyi rendeletről... 277

103. 1768. junius 15. A bécsi cs. és kir. udvari kamara átirata a magyar udv. kanczelláriához arról, hogy ő felsége az erdők kimélése czéljából azoknak, kik kőszenet vagy turfát fedeznek föl, fejenként 50 arany jutalmat biztosít 278

104. 1768. augusztus 19. A magyar udv. kamara előterjesztése a felséghez, melyben a szempczi kollégium két növendékének az erdészeti tudományok elsajátítása végett külföldre kiküldetését ajánlja 279

105. 1769. márczius 1. A helytartótanács gazdasági bizottságának a felséghez felterjesztett ülési jegyzőkönyve, melylyel az általa készített országos erdőrendtartást bemutatja 280

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

Old.

106. 1769. márczius 1. A helytartótanács által kidolgozott erdőrendtartás pontjai 282
107. 1769. május 24. Mária Therézia királynő kézirata a bécsi udv. kamara elnökéhez, a Magyarországba behozandó erdőrendtartás ügyében... 286
108. 1769. május 27. A bécsi udv. kamara előterjesztése a fölséghez a helytartótanács által javasolt országos erdőrendtartásról ... 287
109. 1769. jun. 17. Az udv. pénzverő és bányászati tanács átirata a cs. és kir. udv. kamarához a helytartótanács által javasolt magyar erdőrendtartás ügyében 288
110. 1769. julius 17. A magyar udv. kamara előterjesztése a fölséghez a helytartótanács által javasolt országos erdőrendtartásról ... 289
111. 1769. augusztus 9. A bécsi cs. és kir. udv. kamara előterjesztése a fölséghez, a helytartótanács által javasolt országos erdőrendtartás ügyében 290
112. 1769. augusztus 9. Kivonat az erdélyi udv. kanczelláriának a főkormányszékhez intézett leiratából, melylyel az osztrák erdőrendtartást megküldi annak behozatala s másrészt valami vadászati rendszabály megalkotása végett 292
113. 1769. szeptember 2. A bécsi udv. kamara pénzverő és bányászati osztályának előterjesztése a fölséghez, a magyar udv. kanczellária által szerkesztett magyar országos erdőrendtartás iránt, az arra hozott legfelsőbb határozattal 293
114. 1769. november 13. Zichini Lajos fűrészgépének leirása 295
115. 1769. november 13. Kivonat Mária Therézia királynőnek az erdélyi urbéri viszonyokat szabályozó rendeletéből... 295
116. 1769. deczember 22. Mária Therézia királynőnek Magyarország részére kiadott erdőrendtartása 296
117. 1769. Szent-György sz. kir. város vadászati utasítása... 314
118. 1769. Szent-György sz. kir. város erdő-rendtartása 317
119. 1770. február 16. Mária Therézia királynő rendelete a helytartótanácshoz, melylyel az országos erdőrendtartást annak kihirdetése végett megküldi és elrendeli, hogy annak végrehajtása végett minden törvényhatóságnál erdőfelügyelői állás szerveztessék 325
120. 1770. márczius 15. A helytartótanács fölterjesztése a fölséghez az országos erdőrendtartás kihirdetése iránti aggályairól 326
121. 1770. márczius 19. Massenbach jelentése a bécsi udv. kamara bánsági osztályához, a Bánságban tett erdészeti intézkedéseiről... 329
122. 1770. márczius 28. Királyi rendelet a helytartótanácshoz az iránt, hogy az országos erdőrendtartást aggályai daczára is hirdettesse ki... 331
123. 1770. április 5. A helytartótanács körrendelete az országos erdőrendtartás kihirdetése és minden törvényhatóságnál a tisztikar egyik tagjának az erdészeti ügyek felügyeletével való megbizása végett 331

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

Old.

124. 1770. május 16. Kivonat az urbériség rendezésére kiküldött biztosoknak adott utasításból, a jobbágyok erdőlése és makkoltatásáról 332
125. 1770. május 21. Varasdmegye határozata az országos erdőrendtartásnak területén való végrehajtásáról... 334
126. 1770. május 28. Zágrábmegye határozata az országos erdőrendtartás végrehajtásáról 335
127. 1770. junius 15. A helytartótanács körrendelete arról, hogy az országos erdőrendtartás némely pontja az urbéri törvények szempontjából miként magyarázandó... 337
128. 1770. julius 3. Mária Therézia rendelete a helytartótanácshoz a lengyel határon fekvő megyékben üzött hamuzsírgyártásról való jelentéstétel végett 338
129. 1770. julius 21. Mária Therézia királynő rendelete a magyar udv. kamarához, hogy a török mogyorófához hasonló s Fridvalszky jezsuita által a Mármarosban fölfedezett fából az udvar számára deszkákat küldjön 339
130. 1770. szeptember 10. Mária Therézia királynő rendelete a helytartótanácshoz a végett, hogy a szabad kir. városok erdeikről térképet csináljanak s a vágásokat a szerint szabályozzák ... 340
131. 1770. szeptember 17. Massenbach átirata a bécsi udvari kamara bánsági osztályához, a Bánságban kiültetendő erdőkhöz szükséges magok küldése tárgyában... 340
132. 1770. november 13. A helytartótanács körrendelete a sz. kir. városokhoz az iránt, hogy erdeikről térképet készittessenek s a vágásokat a szerint intézzék 341
133. 1770. deczember 17. Leirása azon gépnek, melylyel a fákat tövestül lehet kitépni... 341
134. 1770. deczember 31. Kassa város jelentése a helytartótanácshoz, az új erdőrendtartásnak a város erdeiben való alkalmazásáról 343
135. 1771. január 14. Mária Therézia királynő rendelete a helytartótanácshoz, melylyel a fák gyökereinek kitépésére szolgáló gép leirását megküldi... 345
136. 1771. február 15. A nagy-kunkerületi kapitány jelentése a kerületében kiültetett erdők sorsáról... 345
137. 1771. márczius 6. Mosonymegyének a helytartótanácshoz felterjesztett rendtartása a községi erdők használata és megóvásáról... 346
138. 1771. julius 20. Mária Therézia királynő rendelete a helytartótanácshoz a fák levágásánál fejsze helyett a fürészt ajánlván 349
139. 1771. október 2. A helytartótanács gazdasági bizottságának jegyzőkönyve az országos erdőrendtartás kihirdetése után a törvényhatóságoktól beérkezett jelentések és véleményekről 350
140. 1771. deczember 7. A dévai uradalom utasítása a roskányi fürészmalomhoz szerződtetett fürészmester részére 359
141. 1771. deczember 10. Mária Terézia királynő rendelete a magyar udv. kamarához, hogy minden kamarai jószágban, ahol arra szükség s alkalmas hely van, új erdők ültettessenek 360

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

Old.
142. 1771. Kivonat Kassa sz. kir. város szabályzatából a város erdeiről 361
143. 1773. junius 30. Az erdélyi kanczellária rendelete a főkormányszékhez, hogy az erdők megóvása érdekében kiadott legfelsőbb rendeleteket újolag közhírré tétesse 361
144. 1773. Magyarósi Benjáminnak a felség elé terjesztett javaslata az erdélyi erdők megóvása s új erdők ültetése iránt 362
145. 1774. szeptember 6. Kivonat Bazin sz. kir. város szabályrendeletéből a fák s erdők megóvásáról 364
146. 1774. deczember 16. Kivonat Bodos falu törvényéből erdeinek használatáról... 364
147. 1774. Debreczen sz. kir. város szabályrendelete erdeinek rendezéséről 365
148. 1774. Debreczen sz. kir. város utasítása erdőfelügyelői részére ... 365
149. 1775. január 8. Kivonat Száraz-Ajta falu törvényéből erdeinek használatáról... 368
150. 1775. január 18. Kivonat Közép-Ajta falu törvényéből az erdei kihágásokról... 369
151. 1775. márczius 13 előtt. Az erdélyi kereskedelmi bizottságnak a főkormányszéktől a fölséghez fölterjesztett s ott elfogadott javaslata az erdők megóvásáról 370
152. 1775. május 5. Kivonat Baróth falu törvényéből az erdei kihágásokról 382
153. 1775. május 8. Mária Terézia királynő rendelete a magyar udv. kamarához a mármarosi sószállítás érdekében az erdők helyesebb gondozásáról 382
154. 1776. május 7. Küküllőmegye tanuvallatása a királyfalvi jobbágyok tulajdonát képező s a földesurak által elvett erdők és földekről 388
155. 1776. november 8. Mária Terézia királynő leirata a helytartónácshoz a vitás magosparti erdők ügyében... 402
156. 1776. november 29. Az udvari kamara rendelete az főbányagrófi hivatalhoz a magosparti erdőknek a bányászat czéljaira való használata ügyében 405
157. 1776. deczember 6. Az udv. kamara rendelete a szomolnoki bányafelügyelőséghez a szomolnoki, svedléri és stószi jobbágyoknak fajzási joga s urbéri kötelezettségei tárgyában... 407
158. 1777. szeptember 16. A helytartótanács körrendelete arról, hogy a jobbágyok az erdők kimélése végett kerítéseiket tűzálló anyagból készítsék... 410
159. 1777. október 31. A magyar udv. kanczellária átirata az udv. kamarához a beszterczebányai erdőkben üzött szurok- és kocsikenőfőzés megtiltása iránt... 411
160. 1778. Aranyosszék határozata a szék szabad erdejének felosztásáról az egyes faluk között... 412
161. 1779. márczius 3. A királyi tábla jegyzőjének tanuvallatása a szentmárton-kátai földek és erdő közös használatáról 413
162. 1779. junius 21. A helytartótanács körrendelete az erdőkben való tűzgyujtások tilalmáról 419

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

Old.

163. 1780. március 16. A helytartótanács körrendelete a fűzfák ültetésének hathatósabb előmozdítása végett szükséges intézkedésekről ... 420

164. 1780. (március 16.) A helytartótanácsnak megelőző 163. szám alatt közölt körrendeletével megküldött oktatása a fűzfák ültetéséről ... 423

165. 1780. deczember 1. Az udv. kamara szolgálati utasítása a fernezelyi erdőbíró részére ... 432

166. 1780. deczember 1. Az udv. kamara utasítása a nagybányai erdőkerület erdőőrei részére ... 437

167. 1780. deczember 1. Az udv. kamara szolgálati utasítása a felsőbányai erdőmester részére ... 440

168. 1781. május 30. II. József császárnak Erdély részére kiadott erdőrendtartása ... 445

169. 1781. aug. 23. Az udv. kamara szolgálati utasítása a kapniki erdőmester részére ... 464

170. 1781. augusztus 23. Az udv. kamara szolgálati utasítása a kapniki erdőkerület erdőőrei részére ... 470

171. 1782. február 12. Az udv. kamara utasítása a szomolnoki gerebfelügyelő részére ... 473

172. 1782. máj. 17. Kivonat az udv. kamarának a szomolnoki bányafelügyelőséghez, a megküldött szolgálati utasítások iránt intézett rendeletéből ... 477

173. 1782. máj. 17. Az udv. kamara szolgálati utasítása a szomolnoki erdész részére ... 478

174. 1782. máj. 17. Az udv. kamara szolgálati utasítása a straczenai erdész részére ... 484

175. 1782. máj. 17. Az udv. kamara szolgálati utasítása a szomolnoki főerdész részére ... 490

176. 1782. máj. 17. Az udv. kamara szolgálati utasítása a szomolnoki erdőmester részére ... 499

177. 1784. január 5. Az erdélyi főkormányszék előterjesztése a fölséghez az erdő megóvása érdekében minden törvényhatóságnál szervezendő erdőfelügyelőségek szükségéről ... 508

178. 1784. márczius 3. Az erdélyi főkormányszék körrendelete a kerítéseknél eleven sövények és sánczok alkalmazásáról ... 510

179. 1784. május 26. Gyergyó szék jelentése a főkormányszékhez az erdők megóvása érdekében elrendelt intézkedések ellen ... 511

180. 1785. szeptember 20. A helytartótanács körrendelete a hamuzsírfőzés tárgyában ... 512

181. 1786. márczius 27. A kanczellária rendelete az erd. főkormányszékhez arról, hogy az erdőkárok elkerülése végett a földesurak jobbágyaiknak a favágásra és hazavitelére egy bizonyos napot tűzzenek ki ... 513

182. 1786. julius 11. A helytartótanács körrendelete a közös erdőknek az országos erdőrendtartás ellenére való pusztítása ellen ... 514

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

Old.

183. 1786. julius 16. Küküllőmegye zágori járási szolgabírájának jelentése az alispánhoz a főkormányszék által kibocsátott erdőrendtartás végrehajtásáról 515
184. 1786. augusztus 21. II. József császár vadászati rendtartása 517
185. 1786. szeptember 10. Gregori János orvos folyamodványa a fölséghez, melyben a bácsmegyei homokos és puszta földek befásítására ajánlkozik... 523
186. 1786. október 3. Krompach városának, Szepesmegye és város földesura által jóváhagyott erdőrendtartása 526
187. 1787. február 14. Háromszéknek a székely határőrezreddel közösen megállapított határozatai az erdők hathatósabb megóvásáról 527
188. 1787. május 18. Zólyommegye alispánjának jelentése a miklósfalvi erdő állapotáról... 531
189. 1787. május 24. Trencsénmegye alispánjának jelentése a helytartótanácshoz, melyben annak eldöntését kéri, hogy vajjon a kecskék — mint az idevaló jobbágyok hiszik — csak a fiatal, vagy egyáltalán minden erdőből kitiltandók-e?... 533
190. 1787. julius 20. A bácsi kam. erdőmesternek a kamarai jószágigazgatóság által a helytartótanácshoz intézett jelentése a bácsmegyei erdők állapotáról s azoknak mi módon való jobb karba helyezéséről 534
191. 1787. november 27. Az erdélyi főkormányszék előterjesztése a közös erdők használatának szabályozásáról 539
192. 1787. deczember 11. Segesvár város határozata a tervbe vett városi faraktár fölállítása tárgyában 545
193. 1787. deczember 20. Kanczelláriai rendelet a helytartótanácshoz az országos erdőrendtartás újból kihirdetése s az iránt való véleményadás végett, hogy mi módon lehetne a közöserdőket megóvni... 547
194. 1788. január 8. A helytartótanács körrendelete a törvényhatóságokhoz az országos erdőrendtartás ujból kihirdetése s arról való véleményadás végett, mi módon lehetne a közös erdők pusztulását meggátolni... 547
195. 1788. február 19. Győrvármegyének a helytartótanács elé terjesztett véleménye a közös erdők használatának szabályozásáról ... 548
196. 1788. február 13. Tolnavármegyének a helytartótanács elé terjesztett véleménye a közös erdő használat szabályozásáról 550
197. 1788. február 14. Aradmegyének a helytartótanács elé terjesztett véleménye a közös erdők használatának szabályozásáról... ... 550
198. 1788. február 14. Szabolcsmegyének a helytartótanács elé terjesztett véleménye a közös erdők használatának szabályozásáról ... 552
199. 1788. február 15. Zemplénmegyének a helytartótanács elé terjesztett véleménye a közös erdők használatának szabályozásáról... ... 553
200. 1788. február 16. Bereghmegyének a helytartótanács elé terjesztett véleménye a közös erdők használatának szabályozásáról... ... 554

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

Old.

201. 1788. február 17. Vasvármegyének a helytartótanács elé terjesztett véleménye a közös erdők használatának szabályozásáról... ... 555
202. 1788. február 20. Somogymegyének a helytartótanács elé terjesztett véleménye a közös erdők használatának szabályozásáról... ... 556
203. 1788. márczius 15. A fuzsinei erdészeti hivatalnak a fiumei kormányzósághoz intézett jelentése az itteni erdők állapotáról s azoknak miként való jobb karba helyezéséről 556
204. 1788. márczius 24. A fiumei kományzóság jelentése a helytartótanácshoz, melylyel a fuzsinei erdészeti hivatal javaslatát az ottani erdők hathatósabb megóvásáról fölterjeszti... 561
205. 1788. márczius 28. Mármarosmegyének a helytartótanács elé terjesztett javaslata a közös erdők használatának szabályozásáról ... 563
206. 1788. márczius 30. Abauj-Tornamegyének a helytartótanács elé terjesztett javaslata a közös erdők használatának szabályozásáról 564
207. 1788. ápril 10. Dr. Gregóry J. B. javaslata a magyarországi homokos és puszta területek befásításáról 570
208. 1788. ápril 17. A magyar udv. kanczellária leirata a helytartótanácshoz, melylyel Gregory Jánosnak a homokos területek befásításáról beadott javaslatára, neki a zombori és temesvári kam. jószágigazgatóságoknál a kisérlettétel megengedtetik 576
209. 1788. május 16. A helytartótanács körrendelete a marháknak az erdőkből való kitiltása végett... 577
210. 1788. május 23. Az erd. főkormányszék körrendelete a barmoknak az erdős helyekről való kitiltásáról 577
211. 1788. május 24. Liptó-Árvamegyének a helytartótanács elé terjesztett javaslata a közös erdők használatának szabályozásáról ... 578
212. 1788. junius 7. Sopronmegyének a helytartótanács elé terjesztett javaslata a közös erdők használatának szabályozásáról 580
213. 1788. junius 21. Trencsénmegyének a helytartótanács elé terjesztett javaslata a közös erdők használatának szabályozásáról 589
214. 1788. julius 24. Thúrócz-Zólyommegyének a helytartótanács elé terjesztett javaslata a közös erdők használatának szabályozásáról ... 590
215. 1788. augusztus 25. Mármaros megye szolgabirájának jelentése a hosszúmezei városi erdőkben esett károkról 596
216. 1788. augusztus 30. Id. Plathy Andrásnak a helytartótanács elé terjesztett javaslata a közös erdők használatának szabályozásáról 600
217. 1788. szeptember 9. Kivonat az erd. főkormányszéknek az urbéri viszonyt szabályozó rendeletéből 603
218. 1788. november 4. Felső-Fehérmegye kanta-járási szolgabirájának jelentése a járásabeli faluk erdeinek állapotáról... 605
219. 1791. márczius 12. A magyar országgyülés által hozott 57. törvényczikk az erdők pusztításának megakadályozásáról 608
220. 1791. augusztus 20. Javaslat Segesvár város erdeinek szabályozásáról 609
221. 1791. Az erdélyi országgyülés által hozott 95-ik ideiglenes törvény-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

Old.

czikk az erdőhatalmaskodásokra rendelt harmadnapos törvényszékről 613
222. 1791. november 28. Az erdélyi országgyülés által hozott 30. törvényczikk az erdők megóvásáról 615
223. 1791. Skerlecz Miklós helytartótanácsosnak, a magyar országgyülés kereskedelmi országos bizottsága elé terjesztett munkálata Magyarország erdeinek állapotáról s az azok megóvására szükséges intézkedésekről... 616
224. 1792. január 17. Szék sz. kir. város végzése a vad-gyümölcsfák iránt... 620
225. 1792. október 23. Mak Domokosnak, a számtan tanárának a magyar egyetemen, a magy. udv. kanczelláriához intézett javaslata egy erdészeti iskola felállításáról 622
226. 1792. november 26. A kanczellária hátirata Mak Domokosnak egy erdészeti iskola felállitása végett benyujtott folyamodványára... 625
227. 1792. deczember 19. A magyar országgyülés által kiküldött országos bizottság 12. ülésének jegyzőkönyve az erdők megóvása tárgyában folytatott tanácskozásairól... 626
228. 1792. A magyar országgyülés által kiküldött bányaügyi orsz. bizottság javaslata a bányavárosok erdeinek megóvásáról... 630
229. 1792. A magyar országgyülés által kiküldött országos bizottság kettős javaslata az erdők megóvása érdekében hozandó törvényről 634
230. 1793. január 2. Kivonata a magyar országgyülés által kiküldött országos bizottság 14. ülésének jegyzőkönyvéből a vadászat szabályozásáról folyt tanácskozásairól 635
231. 1793. deczember 13. A dévai kamarai jószágigazgatóság rendelete az udvarbíróhoz, mellyel a dévai nemességnek az ottani erdők használata iránt kötött egyezségét bizonyos feltételek mellett jóváhagyja 637
232. 1794. junius 13. Dobokamegye tanuvallatása arról, hogy a Szék város határában található összes gyümölcsfák fáját és gyümölcsét a lakosok mindenkor közösen használták és élvezték... 639
233. 1795. április 27. Kivonat a magyar udv. kanczelláriának a fölséghez tett előterjesztéséből, a közalapítványi uradalmakban erdőmesteri állások szervezése iránt 657
234. 1795. Az erdélyi országgyülés által kiküldött bizottság erdőrendtartási javaslata... 659
235. 1795. Az erdélyi országgyülés által kiküldött bizottság javaslata a vadászat szabályozásáról 677
236. 1796. jan. 15. Az udv. kamara utasítása a főbányagrófi hivatal részére a fakezelés s az erdők gondozása tárgyában 681
237. 1796. márczius 7. A kanczellária rendelete a helytartótanácshoz a közalapítványi javaknál 5 új kerületi erdőmesteri állás felállításáról 684

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

Old

238. 1796. október 11. Vizner Ferencz hradeki kam. prefektus előterjesztése a magy. udvari kamarához az általa Hradeken létesített erdészeti népiskola javadalmazásáról 685
239. 1798. február 22. A magy. udvari kamara átirata a helytartótanácshoz arról, hogy ő felsége a hradeki erdészeti népiskola javadalmazása iránt a községgel kötött szerződést jóváhagyta ... 688
240. 1798. junius 6. Az erd. főkormányszék körrendelete az 1791. 30. törv.-cz. szigorú megtartásáról 689
241. 1798. nov. 26. A helytartótanács egyházi bizottságának jegyzőkönyve, melylyel a közalapítványi erdőmesterek részére újolag kidolgozott utasítást a felséghez felterjeszti 690
242. 1799. január 8. A főkormányszék körrendelete az erdőkben való tüzelés eltiltása végett 692
243. 1799. február 5. A helytartótanács előterjesztése a fölséghez a közalapítványi erdők becslésére szükséges utasítás kidolgozásáról 693
244. 1799. julius 5. A magyar udv. kanczellária előterjesztése a Brigido P. orvos által a brezoviczai kőris erdőben talált gyógyító erejű manna iránt, az erre hozott legfelsőbb határozattal ... 694
245. 1799. augusztus 10. A magy. udv. kanczellária előterjesztése a fölséghez Bilitzer S. abbeli javaslatáról, hogy a hamuzsírfőzést az állam vegye saját kezelésébe, az erre hozott legfelsőbb határozattal... 699
246. 1799. deczember 11. Brassó városának javaslata erdeinek szabályozásáról 702
247. 1799. deczember 31. Utasítás a hradek-lykavai kamarai uradalomban alkalmazott fa-munkásokról 705
248. 1800. május 14. Az erd. főkormányszék körrendelete, melyben az erdők miatti viszálykodást s az erdők pusztítását meggátló leghathatósabb módokról a törvényhatóságoktól jelentést kiván 711
249. 1800. junius 7. Ujegyház-szék határozata az erdők megóvásáról ... 712
250. 1800. julius 8. Bardócz-széknek a főkormányszékhez felterjesztett véleménye az erdők megóvásáról... 713
251. 1800. julius 11. Krasznamegyének a főkormányszékhez intézett jelentése az erdők megóvásának módjairól 714
252. 1800. szeptember. Marosszéknek a főkormányszékhez felterjesztett javaslata az erdők hathatósabb megóvásáról 716
253. 1800. november 16. A bécsi udvari pénzügyi hivatalnak a magyar udv. kanczelláriával és az udv. fővadászmesterrel tartott közös értekezletének jegyzőkönyve a közalapítványi erdők mértani fölvétele és megbecslésére szolgáló utasításról 721
254. 1800. Utasítás a közalapítványi javakon levő erdőkerületi hivatalok részére 725
255. 1800. Kimutatás a közalapítványi egyes erdőkerületekhez tartozó erdőkről 749

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

Old.

256. 1800. Nagy-Enyed városának a főkormányszékhez felterjesztett erdőrendtartása 751
257. 1800. Udvarhelyszéknek a főkormányszékhez fölterjesztett javaslata az erdők védelméről 754
258. 1800. Szamosujvár városának a főkormányszékhez felterjesztett javaslata az erdők megóvásáról 756
259. 1800. Sepsi-Szent-György város véleményes jelentése a főkormányszékhez az erdők megóvásának módjáról 762
260. 1801. január 10. Szász-Sebesszék javaslata az erdők megóvásáról ... 763
261. 1801. január 13. Deés sz. kir. városnak az erdélyi főkormányszékhez felterjesztett erdőrendtartási javaslata... 767
262. 1801. január 15. Kővár vidékének az erd. főkormányszékhez felterjesztett javaslata az erdők megóvásáról 769
263. 1801. julius 28. Csík-, Gyergyó- és Kászonszéknek a főkormányszékhez fölterjesztett véleménye az erdők megóvása tárgyában 772
264. 1801. Utasítás a közalapítványi uradalmakban lévő erdők felmérésére és megbecslésére 773
265. 1802. május 9. Szász-Ujfalu község határozata erdeinek használatáról 783
266. 1802. junius 5. Szék városának a főkormányszékhez fölterjesztett, a közös birtoklás elvén alapuló erdőrendtartása 785
267. 1802. augusztus 14. Bereczk városának a főkormányszékhez intézett jelentése az erdeinek megóvására tett intézkedésekről 789
268. 1802. augusztus 17. Abrudbánya városának a főkormányszékhez fölterjesztett jelentése erdeinek kezeléséről 790
269. 1802. augusztus 21. Torda városának a főkormányszékhez fölterjesztett véleménye az erdők megóvásáról 791
270. 1802. augusztus 23. Kolozsmegyének a főkormányszékhez fölterjesztett véleménye az erdők megóvásáról 792
271. 1802. augusztus 23. Belső-Szolnokmegyének a főkormányszékhez fölterjesztett véleménye az erdők hathatósabb megóvásáról... 793
272. 1802. augusztus 24. Kolozs városának a főkormányszékhez fölterjesztett javaslata az erdők megóvásáról 794
273. 1802. augusztus 28. Vajda-Hunyad városának a főkormányszékhez fölterjesztett véleménye az erdők megóvásáról 794
274. 1802. szeptember 9. Háromszéknek a főkormányszékhez fölterjesztett javaslata az erdők megóvásáról 796
275. 1802. október 22. A magyar udv. kanczellária rendelete a helytartótanácshoz, melylyel Vizner Ferencznek a hradeki erdészeti népiskola felállításáért ő felsége köszönetét tolmácsolván, a helytartótanácsot véleményadásra hivja fel az iránt, hogy mi módon lehetne az erdészeti tudomány tanítását az ország más részeiben is előmozdítani 800
276. 1802. október 31. A magyar országgyűlés által hozott 24. törvényczikk a vadászat és madarászatról 801
277. 1802. deczember 9. A helytartótanács előterjesztése a fölséghez, melyben Sámbokréthy Györgynek az országutaknak fákkal

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

Old.

való beültetése, községi faiskolák felállítása s a népiskolákban a fatenyésztés tanítása iránti tervét kivitelre nem ajánlja 804

278. 1802. Kükűllőmegyének a főkormányszékhez fölterjesztett javaslata az erdők védelme felől 805

279. 1802. Aranyosszéknek a főkormányszékhez fölterjesztett javaslata az erdők megóvásáról 812

280. 1803. január 29. Utasítás a bars-szent-kereszti fővadász részére ... 814

281. 1803. február 28. Vizner Ferencz hradek-lykavai kam. uradalmi erdőfelügyelő véleménye, mi módon lehetne a hradeki erdészeti népiskola mintájára több ilyen iskolát felállítani 819

282. 1803. április 8. A hradeki erdészeti népiskola tanterve 823

283. 1803. május 4. Az udv. kamara rendelete az erdélyi kincstárhoz, az erdőkárokról felveendő jegyzőkönyvek szerkesztése tárgyában 827

284. 1803. május 24. Kivonat a helytartótanács előterjesztéséből a fölséghez, az országban a hradeki mintájára erdészeti népiskolák felállításáról 828

285. 1803. szeptember 19. A mármarosi kamarai jószágigazgatóságnak több mármarosmegyei nemes községgel kötött egyezsége a sószállításhoz szükséges tutajok szolgáltatása iránt 831

286. 1803. november 15. Szászváros széknek a főkormányszékhez fölterjesztett javaslata az erdők megóvásáról 835

287. 1803. Alsó-Fehérmegyének a főkormányszékhez fölterjesztett javaslata az erdők megóvásáról 837

288. 1803. Fogarasvidéknek a főkormányszékhez fölterjesztett javaslata az erdők megóvásáról 840

289. 1803. Közép-Szolnokmegyének a főkormányszékez intézett javaslata az erdők megóvásáról 844

290. 1803. Kézdi-Vásárhely városának a főkormányszékhez fölterjesztett javaslata az erdők megóvásáról 850

291. 1804. márczius 5. Besztercze város és vidék javaslata az erdők megóvásáról 852

292. 1804. márczius 23. Mitterpacher Lajos egyetemi tanárnak az egyetem tanácsához intézett kedvező szakvéleménye Székely Lajosnak a homokos területek befásítását czélzó tervéről ... 856

293. 1804. április 11. Az udv. kamara rendelete a főbányagrófi hivatalhoz, hogy a fa-hiány miatt magánosoknak vas-bányászásra engedélyt ne adjon 857

294. 1804. junius 28. A két Oláhfalu tanácsának a főkormányszékhez küldött jelentése erdeik állapotáról 857

295. 1804. julius 27. Zilah városának a főkormányszékhez fölterjesztett javaslata az erdők megóvásáról 861

296. 1804. szeptember 12. Felső-Fejérmegyének javaslata az erdők megóvásáról 865

297. 1804. október 12. Székely Lajos oktatása a tülevelű fáknak homokos talajon való ültetéséről 868

298. 1804. Szerdahely-szék javaslata az erdők megóvásáról 869

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

Old.

299. 1805. február 14. Doboka vármegyének a főkormányszékhez fölterjesztett javaslata az erdők megóvásáról 871

300. 1805. szeptember 12. II. Ferencz király rendelete, melylyel az erdők erőszakos levágása ellen ideiglenesen hozott 1791. 95. törvényczikk erejét a szászföldre is kiterjeszti 873

301. 1806. április 18. A magyar udv. kanczellária előterjesztése a fölséghez, a hradeki erdőiskolához hasonló iskolák felállítása ügyében, az erre hozott legfelsőbb határozattal 874

302. 1806. márczius 14. A kanczellária rendelete a helytartótanácshoz, mely szerint mivel Székely Lajosnak abbeli tervét, hogy Soroksártól Szabadkáig a homokos területek befásíttassanak, ő felsége elfogadta, az érdekelt törvényhatóságokat annak miként keresztülvitelére nézve véleményadásra hivja föl 883

303. 1806. augusztus 13. Szabadka városának a helytartótanácshoz fölterjesztett véleménye a homokos területeknek miként lehető befásításáról 884

304. 1807. julius 17. A magy. udv. kanczellária előterjesztése a fölséghez, a hradeki erdészeti iskola javadalmazásáról, az erre hozott legfelsőbb határozattal 886

305. 1807. szeptember 28. Az erd. főkormányszék körrendelete, melylyel a törvényhatóságok javaslatai alapján készült s legfelsőbb helyen jóváhagyott erdőrendtartást közhirré teszi 889

306. 1807. deczember 15. A magyar országgyűlés által hozott 20. és 21. törvényczikk a futóhomok-területek befásításáról és az erdők megóvásáról 893

307. 1807. deczember 31. Az erd. főkormányszék jelentése a felséghez arról, hogy Erdélyben — az egy Csíkszéket kivéve — fenyőszurkot nem gyártanak 899

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

OKLEVELEK.

1743—1807.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

1.

1743. február 2. A temesi bánság erdőmesterének javaslata és oktatása a különböző fajú erdők ültetéséről.

Gehorsamster entwurf von unterschiedlichen pflantzung und setzung des holtzes, entweder durch saamen, oder mittelss versezung deren jungen baumern, den hir von fahlenden nuzen, deren högung undt schonung, auch wie solche, wo keine wälder seyen, nach zu zieglen wären.

Demnach unter andern königl. regalien, so ein landes fürst undt herr zu sonderbahren behutsambkeit in die observanz ziehet und mit grossen beköstungen bewahren lasset, seyn die waldungen keine von denen geringsten, auch ausser allen zweifel, dass unter denen meisten theillen zur glücklichen und erspriesslichen wohlfarth eines landes das holz zu allen begebenheiten und erfordernussen höchst nothwendig und ohnentbehrlich seye, nemblichen zum hauser bau, menschlichen leibeserwärmung, kalch- und ziegelbrennen, mittelst deren die schönsten fortificationen und dem feundt wiedersezliche mauren aufgeführet werden, an sumpfigten ohrten ganze pallast und bastionen in schlagung deren pilloten und einlegenden kösten mit grossen ruhm tragen, allen handtwerks leuthen, so mit holz umbgehen und in feuer arbeithen, ihr brodt verschaffen, ganze armeen, als eine ohnentbehrliche nothdurft in kochung deren speysen verpfleget, durch brukhen, weeg und strassen eröfnet, es seye durch schiffe faschienen, oder andern weeg die bekandte passierung zu wegen bringet, nicht minder durch pallisaten zur gegen wehr ganze städt- und flekhen, auch auf den freyen feldt die schanzen vor den feindlichen anfals bewahren und nicht geringen abbruch verursachen, neben deme auch

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

alles, was per axt gehet, vom holz herrühret, alle häuser, zu bewahrung deren gebäuden, zum behelf des menschlichen leibs bedeckhen und dem menschen in der natur als eine eingeflöste und würklich angebohrne nothwendigkeit ganz unstrittig dem behelf giebet, umhin nicht leicht etwas anderes unter allem materialischen undt mineralischen eigenschaften zufünden, welches wegen seiner ohnentbehrlichen nothwendigkeit, wie solches durch alle classen lauffet, auch die schiffreiche ströhm und das grosse meer die zeugnuss geben, dem holz vorzuziehen wäre, in massen dieser warheit in etwas tieffer nach zu grüblen jeder vernünftiger theill ganz klug und recht ertheillen muss, dass keine schiffarth auf dem wasser, kein gebäude auf der erden und die unter erdischen mineralien ohne holz und kohlen dem menschlichen aug weder zierde noch nuzen verschaffen können, sondern in sich selbsten gleich einen leib ohne seel ohn beweglich fallen, mithin nur ein todtes weesen, durch das feuer aber leebendig gemachet würd. Es wäre zwar von der nuzbahrkeit des holzes von mir waldtmaister noch sehr vielles und lobwürdiges zu endtwerffen, allein diese weithlauffigkeiten zu umbgehen und zum abzühlenden zwekh obigen eingangs zu schreitten und zu endtwerffen, was diesfahls weithers zu observiren kommet, als nemblichen, weillen das Bannat Temeswar an einigen orthen gegen der Donau und Theiss auf eine sehr weite distanz nicht das mündeste gehölz, sondern lauther hayden und blössen hat, da in ermanglung dessen nicht allein der unterthane und ansässige landesmann sich mit rohr und stroh zu kochung seiner speysen und haizung des zimmers ganz schlecht begnügen muss und so selber ein dergleichen holz zu dieser ohnentbehrlichen hize haben will, mit gröster beschwernus von weithentlegenen ohrten entweder aus denen Czanader, Czakovaer oder Verschezer wäldern abzulangen hat, besonders aber als auf ein haubtpunct zugedenkhen kommet, dass wann in künftigen zeiten, die man nicht vorsehen kan, bey erweckenden krigs troublen eine marchierende armee, die ohne holz und wasser niemahlen subsistiren kann und diesfahls vor allen anderen auf diese zwey necessaria in ausstellung eines laagers reflectiret wird, auf dergleichen situationen, so bequemb selbe immer seynd, nicht einmahl aus mangel des holzes halte zu machen, gelegenheit hat, sondern wieder willen von einen solchen ohrt, welche die beschüzung und defension öfters mit solchen vortheill ist, dass neben

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

holz und stellenden schlachtordnungen ganze königreiche und länder befochten und erhalten werden, abziehen muss, mithin mit grösten beschwernussen jene öhrter aufsuchen, wo dergleichen behölzungen zu fünden, umb die erforderliche subsistenz zu erlangen, einfolglichen oftermahlen den besten vortheil leediglich holz halber eine ganze armee zu verlassen gezwungen würd undt weillen in diesen nemblichen Bannat dergleichen öhrter verhanden, welche zu obigen ende mit waldungen entweder besaamet, oder aber mit jungen brueth ausgesezt werden können, darzu aber die waldtmannische scienz in alle weeg erforderlich, wie zu vollstrekung eines dergleichen werkhs anzuordnen und zu vollbringen, auf das schöne wälder unter hoher obrigkeitlicher assistenz und manutenenz an jenen ohrten, wo zu ewigen zeiten kein waldt gestanden, noch gezüglet, geschonnet, gepfleget und vor allen schädlichen anfällen bewahrt werden müssen, solle in gegenwärttig dieser meiner von mir gebenden, jedoch ohn vorgreiflichen entwerfung mit mehreren anhang und umbständen in wie weith dieses alles, als ein neues weesen zu bewürkhen seye, in gnaden zu entnehmen kommen; und zwar

Von unterschiedt des holzes insgemein.

Das holz, wie oben endworfen, ist so nothwendig, als in gegenstandt die wissenschaft von unterschieds desselben, solches zu unterscheiden und nach seiner arth zu tractiren, gestalten eben das holz, wie andere sachen, seine aus der erden gewünnende eigenschaft, entweder durch saamen oder pflanzen, an sich erbet, dass man selben, sowohl als einen körperlichen genöss pflegen muss und ist nicht jederzeith auf jenes gehölz allein zusehen, welches seine frucht von sich würft, die daseyndt, aichen, puchen, castanien, holzäpfel, birnen, kerschen und adlosböhr, sondern auch auf jene zu regardiren, welche keine früchten, sondern nur saamen tragen, als thannen, ferchen, fichten, eschen, pürchen, aspen, erlen, felber und wieden, wie auch alber baumb und dergleichen, als folget hier unten, wie all dieses gehölz in der waldtordnung mit seiner einthaillung nach seiner arth benahmset werde, als veiss-aichen, zehr-aichen, schwarz-aichen, thannen, waiss-föhren, schwarz-föhren, fichten, lerch-baumb, weiss-puchen, bain- oder baagen-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

puchen, ahorn, kusten, weiss- und schwarze erlen, pürchen, eschen, aspen, lünden, felber und wieden. Unter all obigen sorten ist doch keines nicht geschwinder in seinen wachsthumb als felber, wieden, aspen, pürchen, erlen und lünden. Dahero umb geschwünde wälder wo anzulegen und nachzuzüglen, lezt beschriebene sorten besten seyndt und diese irgend wo anzusezen ist, von allen zu wissen nöthig, dass die mehresten darunter einen nassen und feuchten boden lieben, dergestalten, dass wan man solche versezet, wieder auf gleiches orth kommen müssen, ansonsten wenig oder nichts fruchtbahres zu hoffen ist.

Von pflantzung deren wäldern mit saamen.

Wan nun das vorhaben auf hayden und oeden feldern waldungen anzurichten und von neuen mit holz zu versehen und zu besaammen, so ist allforderist zu wissen und in acht zu nehmen, dass zweyerley weeg darzu, nembl. durch dem saamen und versezenden jungen bäumern dieses bewürkhet werden müsse? und des jener saammen, mit welchen man einen orth anzubauen gedenkhet, als von aichen, thannen, föhren, pürchen, lünden etc. in herbst und zwar in Oktober und November gesamlet und nach der dissfälligen wissenschaft dem winther durch zum kaimen gepfleget, so dann in fruhe-jahr, nach deme man vorhin dem aussgesehenen orth und terrain zu 2 und 3 mahlen umbgeackert, eingelegt und gleich einem feldt wieder zu geeget werde, umb zu verhündern, dass weder der wünd, noch die vögel des luftes den eingesprengten saamen von dem darzu destinirten orth wegtreiben möge; sonsten aber einen solchen bezürkh von dem gaiss, schaaf- und hornvieh, besonders aber wegen denen s. v. schweinen, die wegen einer einzieger aichel ganze stukh felder durchwiehlen und selbe neben denen pucheln aufsuchen, entweder mit einem zaun, oder aber tieffen graben wohl zu bewahren, auf dass ein solcher orth mit ruhe gelassen und dem wurzel fassenden jungen zweig kein schaden zugefüget werde; diessfahls aber sich ein verständiger waldtmann sehr behuttsamb anstellen muss, damit selber auf das erdreich wohl acht habe, ob es sandig, laimbig, lettig oder nassländig seye, auf das der saammen von jenner gattung selber genohmen ist, so vill möglich nur, wiederumben nach seiner arth

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

des erdtreichs eingepflanzet werde, gestalten in wiedrigen dessen, wann der saammen von seinen baumb an einem trukhenen orth gestanden und in ein nasses erdtreich eingesäet werden solte, so ist nicht möglichen wegen auss tränkhung desselben und allzu grosser nässe etwas rechts aufzubringen und dieses ist sonderbahr von pürchen, lünden, aichen und puchen zu bemerkhen, hingegen gehören in die nässe und feüchten boden die aspen, felber, wieden, eschen und kusten, als welche solche situation am meisten lieben und an dergleichen öhrtern ganz gern erwachsen, auch in schnellen wachsthumb vor andern gehölz den vorzug haben. Wer nun einen orth mit jungen wäldern anzupflanzen gesünnet, der hat auf folgende drey stukh die observanz zu werffen: 1-mo auf die zeitigkeit des saammens, 2-do auf das feldt oder haydt, in welchen man den saammen werffen will, 3-to auf die zeit, wan solches geschehen solle. Dahero von aichen und puchen im herbst, obwohlen einige seyndt, die dergleichen aichel und puchel, wegen ihrer noch nicht erlangten vollkommenen reyffe und zeitigung, keinner dingen vortauglich erachte, diesen saamen zu nehmen, besser zu seyn rathe, dass man derley zum säen gewidmete aichen und puchen bey ihren abfahl von baumern in der nöthigen quantitaet aufklaube, dem winther durch in einen trukhenen keller oder sonst bequemben orth aufhalte, in einen sandt lege und biss zu dessen kaimmung, welches gegen Marti und Aprill zu geschehen pfleget, in die obsorge nehme, so dann in jenen schon vorhin ausgesehenen terrain werffe und darbey observire die tieffe und dessen weithe von einander, auf das die jungen bäumel nit allzu nahend mit ihren fassenden wurzeln zusamben kommen, und also eines des andere aus thränkhe oder in der wurzel endkräffe, einfolglich wachsthum hinderlich falle; dieses ist was aichen und puchen in sich enthalten, auch jener saammen ist, welcher in seiner nattur und aigenschaft, vermög aller waldtmannischen wissenschaften, bis zu erlangung dessen schlachtbahren standts 120 jahr und eine aichen noch mehr zur zeit haben will; mithin etwas langsamb in pflanzung durch saammen dergleichen holzwerkh hergehet, wessenthalben des dafür haltens wäre, das man gleich an jezo mit übersezung des schnell wachsenden holzes, als felber, aspen, wieden und erlen für zugehen, jedoch seiner zeit und zwar in fruehe-jahr gleichwohlen obigen saammen nach der endtworfenen weiss und manier an diese nemblichen

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

öhrter an, und ein bauen könne, wo man biss zuerlangung eines jungen holzes obige sorten, wegen ihren schnellen wachsthumb, viellen nuzen schon abgeworffen haben werden und würd eine pürchen in 15, aspen in 10, felber in 6, erlen in 10, und wieden in 5 jahren schon zum gebrauch seyn können, zur besseren vollkommenheit aber gelangen zu mögen, auch länger stehen zu lassen seynd ; so viell von geschwindt wachsenden holz.

Eine thannen.

Würd gemeiniglich in 60 jahren vor schlachtbahr erkennet, allein deren saammen in denen schuppigten thannen zapfen befündent, sehr suptill in ansähen, mithin auf eine ganz andere arth tractiret werden muss und tauget demselben nicht jeder grund, sondern liebet fölsigte und stainige erden und weillen die häyden insgemein villen sandt mit sich führen und dem thannen saammen etwas zu hizig, als müste hierzu ein sonderbahrer orth ausgesuchet und nochmahls darmit auf die angebende arth verfahren werden, nur das einzige ist hier orths, dass eine aichen undt puchen, ehender als eine thannen, auch in verschiedenen erdreichen guth thutt.

Föhren und fichten.

Haben gleiche verwandtschaft mit den thannen, mithin gleiche observanz in säen und samblung des saammens, dahero alhier nichts weiters nöthig ; all übriger saammen von bäummern ist leichter anzubauen und aufzubringen, als die thannen, föhren und fichten, in deme bekandt, dass ville länder, welche auch mit hochen gebürgen prangen, kein dergleichen holz wenigstens von leztern zweyen sorten, befündlich haben, sondern insgemein die mitternächtige und rauche, auch stainige landtschafften derley sorten erzeügen, wie dann in ganz Servien und Banat keines von diesen holz befündlich, oder zu sehen ist, dahero schon zu erkennen, dass das clima zu hizig und zu erzeugung solchen holzes nicht bequemb seye, gar völlig aber zu verwerffen ich keines weegs dahin gedenkhen will, sondern lediglich nur so viel anregen wollen, dass mit dergleichen föhren, fichten und thannen saammen,

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

deme die meüsse in der erden sehr starkh nachsterben, weith härter, als anderer zum anbauen seye.

Von högung und pflantzung eines waldts durch versezung der jungen baumer.

Wan man durch junges brueth einen waldt anzupflanzen gedencket und dasselbe von einen orth zum andern versezen will, so ist genau achtung auf derley öhrter zu haben, dass die beschaffenheit des grundts, welches sehr vielles zum erspriesslichen wachsthumb der eingesezten bäumerle beytraget, wohl observiret werde, in deme ein wiederigen boden des holzes natur alle mühe, arbeith und unkösten zu nichten machet, dahero allforderist auf derley impedimenta zu reflectiren, mithin derjenige der solche pflanzung zu thun gedenket, dissfals die besüzende und nöthige scienz, dass es entweder im herbst umb Michaeli, da der saft schon zurukh und in der wurzel, oder aber im fruhjahr im Marti, dieses landes, wo der saft noch nicht gestigen, geschehe, an die handt nehmen muss, ansonsten alle angewendete kosten, wie oben erwehnet, vergebens seyn wurden. Undt wan von obigen zweiffel keine waahl zu sezen, sondern der grundt hinlänglich jungen baumern den flohr zu verschaffen, so ist nichts weithers übrig, als das man zum werkh schreitte und in jungen wäldern solche bäumel aufsuche, welche zum versezen tauglich seynd, gestalten nicht jedes junge bruth darzu tüchtig, sondern auch seine besondere obachtsambkeit hat, sowohl in aussgraben, als wieder einsezen die nöthige observanz zu högen, all die weillen, wo ein sandichter boden jederzeit umb ein merkles tieffer als selbe vorhin gestanden eingesezet und auf gewisse arth noch denen vier theillen der weldt gerichtet werden, nicht minder im schneiden und stuzen sich wohl fürsehen, in deme vor das erste die uhrsach des tiefern sezens an sandigen ohrten ist, weillen die hüz besonders im sommer oftermahlen über einen schuh nie die erden so penetrant durchdringet, dass die früchte die wurzel des jungen baumbs austrukhnet und den gesezten bäumel den nöthigen saft beniemet, mithin wie es gar gerne geschiehet, gänzlichen zum abdorren bringet, wessentwegen dass tieffere sezen in sandt vor das vorträglichste halte. Dann wiederumben das stuzen sehr guth und keine nebenschoss zu

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

leyden, weillen der in der wurzell und in stamb verschlossene saft einiger massen zum grösten vortheill dergestalten zurukh gehalten wirdt, dass die wurzel in der erden sich vest seze und ausbreuthe, indeme dardurch die verborgene krafft je mehr und mehr gereizet, frische zweig in einer rühmlichen höche nachdem gipfell ausszutreiben, dem stamb hingegen mit jenem saft, welchen sonsten die abgestutzten zweig und äst hinweg genohmmen, in stärkhern trieb bringe, damit wurzell und stamb mit demselben angefühlter bleiben, einfolglichen ohne zweiffel in den erwünschenden flohr kommen muss, und selten ausbleiben, dieses aber, was oben endtworffen ist, von allen holz sorten ausser thannen, fichten und föhren, welche keine stümblung leyden, zu verstehen, auch das derley junge wälder und eingesezte bäumel 3 jahr lang mit keiner handt berührt, weniger daran geschnitzelt, wohl aber nachwehrts die wilden schoss unten herumb hinweg gebracht werden, wo man so dann in kurzen jahren einen recht schönen jungen waldt in gesicht haben wird. Neben deme ist dahin bedacht zu seyn, das derley junge bäumel nicht zu dikh, sondern zu beförderung des wachsthumbs 6 und 8 schuch von einander gesezet werden, dann sonsten bey grössern anwachs eines das andere austränket und vertilget, dann jenes so meister würdt, ins gemein durch allzu vielen schatten dem anderen die sonnenkraft beniemmet, welches sehr schädlich und dem jungen baumb die würkung zum wachsthum versaget. Umb aber dergleichen ausgesezte junge wälder in die schonung und ruhe zu bringen, müssen solche, wo keine dörner und ruthen zu einen zaun zuhaben, mit einem graben wohl bewahret werden, damit weder menschen noch vieh hinein und denen jungen zweiglein keinen schaden zufügen können, sondern durch einen inhässiven befelch und scharffen leibens straffs verboth an die verwalter ämbter, dahin es einschlaget, zu inhibiren auf betreten, was ein dergleichen dévastor verderbet, doppelt zu ersezen und ohnnachlässig mit eysen und banden zur condemnirung mit der straffe zu belegen, mit versicheren, das sich andere darin spigeln und einen abscheu nehmen werden und auf diese weise seynd wälder aufzubringen, wan der übertretter zur straff gezogen und selbe in einem landt public gemachet ist, auch zu conservirung derenselben eigene leüthe darüber zustellen und in denen districten zu publiciren, damit dergleichen junge waldungen zum besten des landes mit ruhe gelas-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

sen werden sollen. Dieses wären demnach die allgemeinen regl, welche fast durchgehends bey versezung und pflanzung deren wäldern in obacht genommen werden und sich jener der diese verrichtungen über tragener hat, mit der nach übrigen observanz sehr wohl vorsehe, damit er nichts vergesse, was oben angezeüget ist, an sonsten ihme die kunst fählschlagen dörffte; rathe dem nach meines wenigen ohrts an, das ein solcher ehe und bevor zum werkh geschritten, hierüber genau examiniret werde, umb nicht ohne fundament dieses so kostbahre, als mühesambes weesen anzufangen und fruchtloss zu sehen; all übrigens enthaltet aichen, puchen, ahorn, weyden, lünden, massholter, wasseralben und aspen, die dem abstümblen dieses günstige glückh vergönnen, andern aber so nachstehend folgen, eine dergleichen methode keiner dingen leyden, wohl aber im versezen dem bemeldten gebott und thunlichkeit nicht entgegen stehen.

Pürchen.

Seyndt schon von anderer gattung, welche nach 2 und 3 jährigen schoss von seiner stelle genommen und sambt der wurzell anderwärthig, wo man will und der boden tauglich, versezet werden können und zwar in Merzen oder herbst, wie man beliebet, oder zeit und gelegenheit hat, die sach anzugreiffen, sonderbahr aber nachgestalt des monds und heytere des himmels, welches vielle nicht glauben wollen, doch aber in effectu diese wahrheit schon offters in unterschiedt der verschiedenen und trüeben witterung dem klahren beweisthumb an tag geleget hat, fürgegangen werden muss, dergestalten, das wan solche allzu hoch, man es nicht achten solle, nach einer pürchen arth die vielfältige äst und zweig hinweg zu nehmen, sondern nach der sezung vor drey jahren mit keinen messer zuberühren, ex post aber, wie eine pürchen gewohnt und in der natur ville dürre zweig führet in fruehjahr bey genugsamben saffts ergiessung dieses endlichen mit fug und recht geschehen kan, umb so mehr, als bekandt, das eine pürchen so viell saft in sich hat, das solche im Mai besonders in blühenden flohr angebohret, vielles wasser, als ein überflüssigen saft, zur menschlichen gesundheit von sich giebet, dass selbe einen solchen schniedt nicht achten, sondern viel mehrers zu grössern

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

wachsthumb befördert werden und ist kein baumb mit so vielen neben ästen, als eine pürchen von der natur begabet, welch alles von der häuffigen feuchtigkeit den ursprung habe.

Thannen, fichten und föhren.

Werden auf folgende arth in versezen tractiret, nembl. nach 2 oder 3 jahren, wie die pürchen von ihrer gelegenheit undt angewachsener station hinweg zu nehmen und auf einen bequemen orth der tauglich übersezet, welcher wegen ihrer jugendt und subtilitaet desto ehender wachsen und wurzel fassen, jedoch muss der grundt so beschaffen seyn, dass selber der mülde und subtilitaet dessen saftes nicht entgegen stehe, dass abstümblen und stuzen ist diesen jungen brueth sonderbahr schädlich, indeme bey erfolg dessen die substanz des in harz verwandlenden saftes oben beym schnitt ausgehet und solch junges bäummerl endtkräftet, dahero eine vernünftige endfernung im sezen und des all zu fruhe zeitigen stumblens als eine haubt regl observiret werden muss, umb aber zu zeugen wie oft und vielmahl es sich in denen ziergärthen geäussert, dass die versezt gewesten thannen, fichten und föhren wegen unanständigen erdt bodens ganz vollkommen abgedorret und verdorben seynd, mithin derley wüstenschaften, zierde und annehmblichkeit verderbet, rühret daher, wan man contrari procedieret, einfolgl. auch das in contrario vorgegangene zuerkennen ein kunstgriff ist; dan wer einen jungen waldt oder dergleichen baumb mit solchen sorten forthbringen will, muss dasselbe in 3 und 4 jahren in dem zweig vollführen und sich des erdtreichs wohl erkundigen, ansonsten dergleichen kunststukh dem best verständigen fähl schlagen.

Von wieden, aspen, erlen, lünden, eschen, wasser alben, felber und massholter.

Wer nun einen geschwünden waldt haben will, dem rathe allforderist auf obige holz sorten, die keiner kunst bedürffen, dem antrag zu machen, jedoch so, weillen diese die auss ländige öhrter lieben und maistenthails auch dasselbsten ihren uhrsprung um

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

wohnsiz haben, dass selbe wiederumben ander gleichen öhrter versezet werden, in deme das übersezen derenselben an einem ohrt, wo es beschiehet, nimmermehr und zu ewigen zeiten (es geschehe dan mit fleiss) vertülget werden kan und ist versezung dieses bruths weith besser als durch dem saamen herzu züglen, indeme eines an dem andern hanget und durch die nässe so viel wurzell fasset, das sich zu bewundern, wie selbe unter der erden sich extendiren, also und dergestalten, dass wer ein kluger und verständiger des weesens ist, mühl wöhren, wasser abtreibungen, lebendige zaun und bewahrung seiner äckher und wiesen diese zusezen gedenkhet, oder erforderlich hat, jederzeit sonderbahr mit felbern seyn guth bewahret und hergehet, obige sorten in form deren zaunsteckhen einzuschlagen, oder einzu sezen, mithin durch so viel fassende wurzeln einstrohm, er seye gross oder klein, von einer seythen auf die andere zu leithen vermögen ist, gestalten bey felbern, wieden, aspen und wasser alben, ja nichts leichters, als wenn es auch zu jener zeit beschiehet, da der beste saft im baumb floriret, 8 und 9 schue lange öst von einen alten und grossen baumb herunter zu hauen und in der gleichen nassländige erden ein zu stekhen, oben abzu zipflen, kein ast daran zu lassen und oben mit einem laimben oder fetten erden, umb den saft hinter halt zu machen, zu bedekhen, damit die hüz der sonnen den dahin steügenden saft nicht verdorre, dergleichen fast zu bewundern seyende baummer herzupflanzen, welche man alle 2 und 3 jahr stümblen verkauffen, zum nuzen bringen und niemahlen vertilgen kan ; glaubete dem nach umb geschwindes gehölz an einem orth, wo keines ist, anzu ziglen, dass man obige sorten, alforderist pflanzen und neben denenselben gleichwohlen aichen, puchen und andere sorten zu versezen, in deme durch das schlechtere holz in zu kunft bey folgenden jahren, auch von gutten, welches langsammer in wachsthumb stehet, der anhoffende nuzen entspringen muss ; diese maine geringe meinung in die erfüllung zu bringen, würde der effect eines schleinigen holzes darzustellen und wahrheit sich gründen und auf verlangen an tag legen, doch aber mit der reservation, wo eine solche introduction vorgehet, derley sezendes gehölz von denen ohrtschaften haubtsächlichen zu bewahren und nicht etwan, wan ein ast in kleiner dükhe und der baum nicht einmahl vollkommene wurzel gefasset, der diess landes muthwillige baur, alsogleich ihme in die augen stehendt, herun-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

ter hackhe und also hirdurch dem jungen baumb ruinire, mit schärffe, wie oben gemeldtet, verbothen werde, ansonsten, wan auch ein gelährter vom himmel so rügete, so wär es ohnmöglich dergleichen pflanzende wälder zu erhalten, ohngeacht solch vieles geldt und mühe erfordern; solchem nach zu herzüglung dergleichen schlechten und guetten wäldern eines sowohl als das andere die obsorg brauchet, ansonsten in wiedrigen dessen aller eyfer umbsonst und vergebens ist, wan der unterthann glaubet, das er, wie dermahlen, mit grossen und schlachtbahren wäldern nach seinen belieben procediren dörffe, welches doch zu einer haubt consideration mehrers auf dem lands fürstl. nuzen, mittelst eines formirenden laagers zu dessen subsistenz anzusehen und darumben solch grosse bemühungen und sorgfalt verdienen in der observanz zu halten. Wann man aber auf einen wildt bahnn neben genügsammer behölzung einen antrag machen wolte, wäre dahin anzurathen, dass man dergleichen junge bäumer von aichen, eschen, puchen neben obigen waichen gehölz, äpfel, birnen, welche das gewild her zu züglen, mit einpflanze und also an leuthung gebe, den aufenthalt des reyss gejägts unter hochen wildt bahnns jurisdiction zu observiren, mit untermüsche, auf das der bauersmann in wissenschaft dessen, mehrers als einen verbothenen orth, vor dem landes fürsten sich zu förchten und vorderley schädlichkeiten zu hütten wissen möge; dieses schreibe umb der jungen wälder sicherheit willen, nicht aber, das eine diess fällige vorschrift zu machen mir mein sinn dictire, sondern nur lediglich in betrachtung der vorsehenden mühe und besorgenden unfug dergleichen enormitaeten zum vorauss zu evidiren, dass nöthige in gehorsamb an hand zu lassen.

Von castanien baumb.

Nach deme es nun verschiedene castanien baumer gibt, welche zwahr in Deutschlandt nicht aller ohrten zufünden, auch wenig bekandt, welche da seyndt, die gemaine und ross castanien, auch von villen die wülden kösten genennet werden, deren sich in Österreich und Steuermarkh, auch anderen villen ohrten, in Mähren, oder Hungarn und in Croatien solche zu pflanzen [illegible]

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

herrschaften grosse mühe und geldt kosten lassen, deren frucht in ihrer hölsen gleich einer igels haut mit dem nahmen kösten verborgerner hat, diese baumer seynd von einen schnellen wachsthumb und stehen gerne gegen morgen ligenden ländern und können mit gutter pflegung ganz leicht für sich gebracht werden, dergestalten, das man ganze wälder hir von anzeigen könte und weillen ohne das Hungarn dergleichen sorten sowohl in gärtten, als sonsten auf güttern hat, als wurde zu erzeugung etwas, was das Banat nicht hat, meines ohrts erachtet nicht undienlich seyn, wan man auch dergleichen castanien-baummer, weil man zu dato keine pflanzen, oder junges bruth haben kan, durch anbauung der frucht davon herzüglen solte, umb der curiositaet willen solches unternehmen, gleich andern ländern, weillen diese auch gegen orient ligen, einzuführen ein lobwürdiges werkh zu seyn, mir anscheinet, umb so mehr in die erfüllung zu bringen, als deren aigenschaft und schneller wachsthumb der frucht halber all solche müh anzuwenden verdienen, gestalten die besaamung dessen, weillen hier orths von dennen frischen baumern keine zu haben, durch die herein bringende fruchten davon zu bewürckhen der anlass genohmen werden müste; diesse manipulation wäre zu pflanzen nachstehende arth: Mann nimbt deren grossen, zeitige, frische, oder neue castanien, mit der behutsamkeit, dasselbe nicht verdorben seyn, sondern in dem kern gesundt und voll kommen, welches in dem zu er kennen, wan man die kösten aussgesucht, an einen dunklenen und trokhenen orth auf einen hauffen zusammen geschüttet, dan je enger sie ligen je besser es ist, mit sandt überdecket und die gewisse zeit darmit zu bringet, wenigstens ein monath lang nach hinweg nehmung des sandes wird herauss genommen werden müssen, selbe gesaubert in ein schaf oder vässel voll wasser hienein gethan, so wird man fünden, das diejenigen so guth und zum sezen tauglich, zu boden sinkhen, die andern aber, so wurmstihig oder angefault, oben herschwimmen, welche man gesichert pflanzen fleissig bewahren und auf heben kann und diss so lang biss die zeit zum fruh-jahr, welche die castanien haben wollen, zum ansäen, oder bestekhen herzu kommet. Jenner ohrt und boden muss man eben wie bey anderen pflanzenden hölzungen aussuchen und betrachten, ob er zu solcher ausführung tauglich seye, oder nicht, in deme selbe an denen allzu sandigen öhrtern nicht jederzeit gut thun, sondern entweder langsammer

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

wachsen, oder aber allgemach gahr abstehen, in sezen ist ebenfahls der vortheill, wie solche mit ihre stizen in die tief eingeleget werden müssen und zwar mit solcher behutsamkeit, das selbe auch nicht, umb dess bessern wachsthumbs willen, alzu nahend an einander gesezet werden, gestalten die kösten baumer mittelst ihren grossen und viellen blättern sich sehr aussbreiten und extendiren, das einer dem andern hinderlich fallete, unter anderen aigenschaften hat solcher baumb beytreibung des schoss, gleich einen leimb, der an der handt kleben bleibet, seinen saft und oben einen knospen formiret, umb Johanni aber hat solcher baum seinen trieb vollbracht, mithin geschwinder als eine aichen oder thannen erwachset und so selber seine zeit in der höhe vollstrecket, nachwerths in der dükhe und abwerffenden frucht seine würkung machet ; solcher grund und boden, wohin man die castanien zu pflanzen gedenkhet und vor tauglich befündet, muss wenigstens dem sommer vorher zweymahl gebrochet oder umgerissen, umb aber solchen orth desto tauglicher zu machen, so kan von unterthanen wer will, in dieses umgeakerte feldt, entweder haaber, breyn oder hayden gebauet werden, welches um so mehr tauglich, als ein dergleichen grundt gerügelt und zum gutten saaz deren kösten sehr vill nüzliches beytraget, mithin in fruh-jahr beym drittmahligen ackern umb so gewisser sothanne operation vorgenohmen werden mag und sich nicht so viel zu besorgen ist, dass durch das häuffige grass eine dergleichen junges bruth erstikhen könne, als welches denen jungen zweiglein am allermeisten schaden bringet und so das junge bruth in etwas erwachsen, so ist nothwendig, das im fruh-jahr und herbst umb diese kösten bäumerl herumb die erden zu rigeln und den kuggeruz gleich hauen, damit das wasser, so diesen bruth und pflanzen der grösste feundt, nicht allzu häftig in die wurzel einsinkhe und etwan dass verderben bringt, neben dem dasselbe durch das schnizeln nicht mehrer schaden, als nuzen zu flüsse, einfolglich jeder zeit höcher als ein anderes holz disfahls gelassen werden muss, ansonsten, wan man hierlands das junge bruth versezen könte, so würden in kürzern jahren von dieser gattung, neben dem anwachs, von andern in seiner abwerffenden frucht, die schönsten wälder zu sehen seyn, da man solches aber nicht haben kan, sich schon auf obangezogene arth in sezung und anbauung deren kösten zu diesen werkh anschicken muss. Deren flohr die geschwinde giebet solche, wan

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

selbe nur von dem kalten nord wünd frey und sicher stehen, in einen jahr höcher, als die aichen in zweyen, deren tugendt zweyfach, nembl. in anzeugung der früchten und in sich habenden schönen holz in der stärkhe und wehrhaftigkeit. Wan nun dieses alles geschehen, was oben in kürze enthalten und wie man es anstellen solle, der füngerzeig gegeben ist, so hat man bey erfolg dessen auf deren selben bewahrung genau obsorg, gleich bey anderen jung anpflanzenden wäldern zu tragen, damit solcher terrain angebaueter mit einen graben oder zaun umbschlossen und vor allen anfahl des viehes verschonet bleibe, so dann in einer erforderl. ruhe gelassen werde.

Zu mahlen nun bis anhero in kurzen begriff entworffen ist, wie man in pflanzung junger wälder, entweder durch versezendes bruth, oder aber durch saammen sich verhalten und anschicken solle, als ist auch von nöthen umb dieses alles zu bewürkhen, die darzu erforderliche assistenz und hülfs laistung, nemblichen:

1-mo. Genugsamme leüthe zum aichel oder puchel klauben, dann wieder beym aussgraben deren jung versezenden bäumern durch das verwalter ambt beyzu schaffen und denen dorfschafften eine gewisse quantitaet zu liefern, anzu dictiren, unter aufsicht deren waldtbereütern, besonders in ausgraben dass behörige zubewürkhen, damit nicht untaugliches brueth heraus genohmmen werde.

2-do. Jenem verwalter-ambt, wo diese pflanzung einschlaget, disfahls die nöthige manutenenz und assistenz auf des anlangenden thaills, der diese verrichtung über tragener hat, anzu befohlen, ohn weigersamb zu verschaffen, auf das durch langsamme hülf die hierzu bestimbte zeit nicht verabsaumet werde.

3-tio. So gross ein waldt werden solte, dass die bauren jenen terrain so oft es nöthig umbakhern und disfahls keinen wiedersag blickhen lassen, sondern durch auf laag hier zu angehalten werden möchten; nicht minder solchen mit graben oder zaun verwahren und unter scharffen verboth ihr haltendes vieh und gleichen so mühesamb anpflanzende junge wälder nicht einzutreiben, weniger, wan selbige ein wenig erwachsen, wie es der landtman schon gewohnt, darinnen herumb sezen undt solche zum ruin bringen, mithin bekantthuen, dass diese junge waldungen nicht vor den bauern, sonderbahr anfänglich, sondern vor den landes-fürsten angehörig seyen, einfolglichen in dass schärffeste verboth ziehen.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

4-to. Jenen dorffschafften, welche zu nechst angelegen, auf dass schärffeste einzu bünden, dass selbe eigene cornicken darüber, damit nichts widriges geschehe, aufstellen und bewahren sollen; widrigenfahls ein dergleiches orth einen etwan erfolgenden schaden, mit empfündl. bestraffung zu ersezen und dafür zu haften habe, jedoch um besserer sicherheit willen ein und anderen officianten, der ohne deme in der nähe, darüber zu bestümmen, auf das die dorffschafften in mehrere forcht umb der verandwohrttung willen gesezt wurden.

Dieses wäre dem nach meine vor endtworffene gehorsambste mainung, wass zu erhalt und auf züglung deren jungen wäldern, wo dermahlen nichts von einem gehölz zusehen, benöthiget wäre, nach deme aber nach voll brachter operation sich gemeiniglich, was man dermahlen so genau nicht vorsehen kan, von selbsten an die handt gibet, was noch abgängig und nicht darauf gedenket worden, als will disfahls mir solches als ein reservats punct vorbehalten haben, dass eben das künftige, als jezige statt undt plaz fünde. Und wann ich waldtmeister von allen holz sorten, wie solche in ihrer natur und eügenschaft stehen, einen ganzen endtwurff von der nuzbahrkeit endtwerffen solte, hierzu ein ganzes buch verfassen müste; nach deme aber waldt kündig, wie nuzlich das holz sey und der haubt zwekh dermahlen eben darummen junge wälder an jenen ohrten, wo keine dergleichen vorhanden, anzusezen, lediglich dahin gehet; als habe diese weithläuffigkeit zu endwerffen vor unnöthig erachtet, sondern an hande gelassen, wie diese nach züglung anzugreiffen und zu wegen zu bringen seyn und wer auf diese weiss, wie angegeben, operiren und darbey die weithern kunstgriff in samblung und pflegung des saammens nicht ausser acht lassen würdt, deme kan so leicht nichts fählschlagen, es seye dann, mann versehe sich in dem anbauen mit dem erdtreich und der nöthigen manipulation und obwohlen dieses alles von holz handlet, so hat es doch seine gemessene undt wohl gegründete waldtmannische scienz darzu nöthig, gestalten nichts auf der weldt, so schlecht es ist, welches nicht eine gewisse weiss und manier in der wissenschaft erheischet, mittelst dessen man den ganzen erden kräyss angefülter vor augen hat. Dahero ohne weiters diese meine diessfahls geschöpfte gedankhen mit dem schluss ende und mich zu hohen gnaden empfehle.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

Temeswar, den 2-ten Febr. 743. Franz Joseph Waldtfortner m. p. königl. waldmeister im Banat Temeswar.

Eredetije az Orsz. Levéltár kincstári osztályában őrzött régi temesvári kam. administrácziő iratai közt, fasc. 57. Projecta.

2.

1744. február 9. Az egri jezsuiták aranyosi erdőrendtartása.

Anno 1744. die 9-a Februarii. Az aranyosi tilalmasnak specificatiója és observálandó punctumok.

1. A bikavölgyi fejtül le, az úton az Fáy uraknak határáig le az uton és az Somos bérczen leyő ut, s az kenderföld utjáig, azmely ut felviszen az Endrevölgyön az Bikavölgy torkáig, völgyön föl az Bikavölgy fejiig lészen tilalmas, mely tilalmasban semmifelé nem szabad vágni tűzre, vagy hordani pénzre Miskolczra, semmi nemü fát vágni, akár nemes, akár taxás, akár jobbágy légyen 12 renes forint büntetés alatt; sem pedig tüzet vetni az erdőkben nem lehet vetni 12 forint büntetés alatt.

2. Ezen felül specificált tilalomban az öreg fát vágni, avagy fonni való vesszőt vágni nem szabad lészen, sub poena fl. rh. 12.

3. Nem különben, hanem hirt adni az uraság embereinek, vagyis nemes uraimék hire nélkül semmiképen nem szabad, sub poena fl. 12.

4. Azki pediglen ennek az tilalmasnak nem concedálnak, vagyis nem engedelmeskednek és az tilalmasban comprehendáltatik, felül megirt büntetésben esnek akár nemes, akár jobbágy, akár taxás légyen.

5. Az avasoldal is tilalmas lészen az szőlőtől fogva az lengyel ut fejéig és az mély árokig, az Bordás Gergely úr rétjeig le, azmely tilalmasban semmi mogyorófát vagy vesszőt nem szabad lészen vágni 12 forint büntetés alatt.

6. Az lakosoknak az öreg erdőben, vagyis szabad erdőben tűzre lehet vágni, gally fát tűzre gallyazni, 2—3 élő gallyat meghagyni, az élő fát le nem lehet vágni, sem pedig tüzet alája vetni; azkin pedig tapasztaltatik, az 12 forint büntetést el nem kerüli.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

7. Ezen felül megirt tilalmasokban, alá az szőlőkön alól az emődi határig le és az szabad erdőkben senki tüzet vetni ne merészeljen, akár avarnak tüzet vetni sub poena fl. r. 12.

8. Az kecskés emberek is hasonlóképpen az magyarós berekbül vágni, vagyis tüzet vetni az erdőben tilalmaztatnak és kecskéknek vágni 12 forint büntetés alatt.

9. Nem különben az vad gyümölcsfákat, nevezetesen vadalmafákat és vadkörtvély-fát, és cseresnyefát és somfát és szilvafákat semmiképpen nem lészen szabad vágni, vagyis tüzet vetni sehol az határban; valakin tapasztaltatik, az 12 forint büntetéseket el nem kerülik.

Egyenlő akarattal lött ezen tilalomnak megtartása az aranyosi nemes uraimékkal együtt, úgymint Nemes János és Nemes István és nemes Bordás Lőrincz és n. Bordás Gergely uraimék jelenlétében és az aranyosi becsületes bírák és esküt uraimék praesentiájokban lött megegyezésünk. Az melynek nagyobb erősítésére és megtartására magunk neve alatt subscribáljuk úgy mint nemes egri collégiumnak ispánja Kis András és Kolosváry István s. k. Ignatius Reviczki coll. s. J. Agriae rector.

Eredetije az Orsz. Levéltárban az egri jezsuiták iratai közt fasc. 5. no 32. alatt.

3.

1746. január 19 után. Komáromvmegye tanuvallatása a neszmélyi és almási erdőknek közös használatáról.

Anno 1746. 19 et subsequentibus mensis Januarii diebus, in possessionibus Almás et Neszmély, inclyto comitatu Komaromiensi adjacentibus, vi gratiosi excelsae camerae regio-hungaricae decreti Posonii, die 11-a mensis Januarii, anni modo currentis suprascripti emanati, cum spectabili ac generoso domino Michaele Nedeczky de eadem, qua inclyti comitatus Komaromiensis ordinario vicecomite, per perillustrem ac generosum dominum Josephum Závodszky praelibatae excelsae camerae regiae juratum notarium communicati, eatenusque subsecutae praetitulati domini vicecomitis exmissionis, praesens inquisitio juxta subinserta, hungarico idio-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

mate concinnata de eo utri puncta per me infrascriptum peracta est ordine et modalitate subsequenti:

De eo utrum?

1. Tudja-e, látta-e, avagy is hallotta-e a tanu, almási és neszmélyi lakosok kinek s mely tisztnek hatalmával vagyis engedelmével Almáshoz és Neszmélyhez, tekéntetes nemes Komárom vármegyében levő helységekhez tartozandó s felséges királyné asszonyunkat illető erdőket szokták vágni és naponként pusztítani?

2. Az előtt, gubernium idejében, volt-e szokások azon erdőket annyira vágatni, amint mostanában, miutátul fogvást gubernium cessált, szokták pusztítani; s kértek-e gubernium idejében engedelmet azon erdőket vágatni; úgy mostanában is volt-e engedelmek s kitül azon erdőknek vágatására; és azon erdőknek vágatásaért uraság részire fizettek-e valamit, s kinek kezéhez, vagyis valamely discretiót adtak-e, vagyis igértek-e annak, az ki szokta megengedni azon erdőket vágatni?

3. Mennyire való fát szoktak uraság tisztjeinek részekre esztendőnként vágatni s hány esztendőtül fogvást szokták practicálni?

4. Miótátul fogvást említett helységeket felséges kamara birja, az vadászat szokott-e folytattatni s mennyire való vadat tapasztalt lűni, ki által, s hova tették és küldték azon vadakat?

1. Stephanus Kelemeny possessionis Almás notarius, annorum 45, juratus, examinatus fassus est ad 1-um: A midőn méltóságos báró Keller consiliarius uram őnagysága által felséges camera részire neszmélyi és almási helységek conscribáltattak volna, jelen volt az fátens és hallotta, amidőn mind az két helység őnagysága előtt instált épületnek való fa vágatásaért, de őnagysága akkor is tiltotta őket, hogy senki maga hatalmával ne merészeljen vágni, amiglen administrator Rér uramnak hirt nem ád és engedelmet ő kegyelmétől nem fog kérni, akkor is képpessen, ahol administrator uram az jáger által fogja mutattatni, vágjanak. Amely helységbeli lakosok is nem hogy oly formán vágatták volna az erdőket, hanem excessive magok hatalmokkal vágták, amint az fátensnek is ezen cselekedetek nem tetszvén gyakorta intette mind neszmélyi, mind peniglen almási lakosokat, hogy oly rendkivül ne bánjanak az

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

erdőkkel, mivel oly formán könnyen elveszthetik szabadságokat. Ad 2-um: Hogy gubernium idejében oly excessive neszmélyi és almási erdők nem vágattattak, amint mostanában szokták vágni az lakosok, azt tapasztalta az fatens. Hogy pediglen azon fa vágatásáért az uraság részire fizettek, úgy valakinek valamely discretiót adtak, vagyis igértek volna említett helységbeli lakosok, azt nem tapasztalta. Ad 3-tium: Egyebet nem tud, hanem az elmult esztendőben amely nyolcz öl fát megholt plenipotentiarius Horváth János uram részire az két helység vágattatott, azon fa halála után őkegyelmének Almáson maradván, azon fát administrator Rér uram almási vendégfogadósnak azon okbul egy pénz nélkül adta, hogy sok izben az uraság tisztjei hozzája szoktak szállani, következendőképpen sok fája szokott fogyni. Ad 4-um: Hogy almási és neszmélyi lakosok magok részekre vadásztak volna, azt nem observálta az fatens, hanem tudja azt, hogy az uraság jágera gyakorta vadászott és egy néhány őzeket, (kiknek számát nem tudja) többi között egy szarvast is lőtt, amelyeket is administrator uramhoz Komáromba hordotta be.

2. Nobilis Joannes Takács in praefata possessione Almás degens, annorum circiter 33, deposito praevie corporali juramento examinatus fassus est ad primum: Tudja az fatens, hogy mind neszmélyiek, mind pediglen almásiak, akiknek szükségek volt az épületnek való fára, administrator Rér uramhoz szoktak folyamodni és engedelmet kérni, és őkegyelme akinek akart adni, jágernek szokta parancsolni, kinek, hol s mennyire valót adjon, úgy megholt plenipotentiarius Horváth János uram is szokott engedelmet adni commissiói szerint. Ad 2-dum: Hogy gubernium idejében oly bitangolás nem volt nevezett almási és neszmélyi erdőkben, azt valóságosan tapasztalta kiváltképpen egy hétig, améglan az jáger Fazekas Jánosnak, nemes embernek általa történt megsebesítése miatt esztergomi tisztelendő pater franciscanus urak clastromában volt, mind neszmélyiek, mind pediglen almásiak mindennap szüntelen hordották szekereiken egymásra nézve a szálas fát és vesszőt, úgy hogy tizenhat szekeret is látott egymás után menni, a melyek fával meg voltak rakva. Ad 3-tium: Egyebet nem tud, hanem amely nyolcz öl fát neszmélyiek és almásiak megholt plenipotentiarius Horváth János uramnak részire vágattak, azon fa halála után Almáson maradván, aztat administrator Rér uram almási vendégfogadósnak azon okból ajándékozta, mivel az uraság tisztjei gya-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

korta szoktak azon vendégfogadósnak alkalmatlankodni. Ad 4-tum: Tudja, hogy az uraság jágera gyakorta szokott nyulakat haza hozni, többi között egy szarvast is lőtt, amelyeket hova szokta tenni és küldeni, másként nem tudja, hanem hallotta másoktúl, hogy komáromi várba szokta vitetni.

3. Providus Franciscus Sárközy, juratus praefatae possessionis Almás, annorum circiter 53, aeque juratus fassus est ad 1-um: Jól emlékszik a fátens, hogy amidőn felséges camera részire almási és neszmélyi helység méltóságos br. Keller consiliarius uram őnagysága által conscribáltatott volna, mind az két helységbéli lakosok őnagysága előtt instáltak az épületnek való fa vágattatása végett, s akkor is őnagysága intette őket, hogy maga hatalmával senki se merészeljen vágni, méglan administrator uramtól engedelmet nem fognak nyerni, akkor is képpessen, ahol administrator uram uraság jágera által fogja mutatni, vágjanak; azután azkinek szüksége volt épületnek való fára, administrator uramhoz ment és ő kegyelme engedelme mellett, jágernak excisiója szerint vághatott. Ad 2-dum: Tudja valóságosan az tanu, hogy gubernium idejében annyira nem volt szabad a szálas fát hordani, amint mostanában szokták. Ad 3-tium nihil. Ad 4-um: Azt ugyan hallotta közönséges hirrel, hogy az jáger lűtt vadat, de hová tette, azt se nem tudja, se nem hallotta.

4. Providus Franciscus Anda, legislator possessionis Neszmély, ann. circ. 46, aeque juratus examinatus fassus est ad 1-um: Másképpen neszmélyi erdőnek pusztulása hogy történt volna, az fatens nem tudja, hanem az elmult 1745-ik esztendőben maga az fatens Kelemen Pállal és Iván Ferenczczel, neszmélyi helység nevével plenipotentiarius Horváth János uramhoz Komáromba menvén, ő kegyelme előtt instáltak, hogy subsistentiájokra méltóztatnék azon neszmélyi erdőből Csekendi és Madari nevü hátakon valamely darab táblát irtásra engedni, mivel elegendő szántó földjeik nincsen, azon instantiájokat titulált plenipotentiarius uram maga éltiben meghallgatván, minthogy biztatta őket, hogy felséges camerának fog irni irántuk s a mint reményli, felséges camera nem is fogja difficultálni; azon reménységgel őkegyelme halála után újabban administrator Rér uramhoz mentek s kérték ő kegyelmét, hogy fellebb specificált helyeken méltóztatnék megengedni az iránt, mivel megholt plenipotentiarius uram is biztatta őket, másként fölséges camerának is nem lészen kárára, hanem inkább hasznára azon

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

irtások; azon kérésekre Horváth uram halála után kijött Rér uram azon helyeket megvizsgálni és úgy adott engedelmet nékik, hogy igazán és istenesen csak bizvást maguk között *azon táblákat hely számra felosztathatják*, amint is őkegyelme engedelmére az egész helység az elmult 1745-ik esztendőben Karácson előtt circiter két héttel kiment és azon kétrendbéli táblát helyszámra maguk között felosztották, úgy hogy az egész helység hatvan colonicalis sessióból állván, egész helyes gazdának obtingentiája *hosszuságra száztiz ölre, szélességre pediglen tiz ölre megyen*, amely helységbeli lakosok közül is mind ekkoráig maga obtingentiáját egészlen senki sem vághatta le, hanem inkább a potiori majd fele is azon tábláknak intacte maradott. Ad 2-dum: Az gubernium idejében is volt ugyan szokásuk uraság engedelméből neszmélyi erdőről fát hordani, de nem annyira, mint mostanában. Ad 3-tium nihil. Ad 4-tum: Többet nem tud egy szarvasnál és egy őznél, hogy az jáger lőtt volna, amelyeket hová tette és kinek adta, nem tudja.

5. Stephanus Katona notarius praefatae possessionis Neszmély, annorum 44, pariter juratus examinatus fassust est ad 1-um: Tudja valóságosan, hogy plenipotentiarius Horváth János uram éltiben akiknek szükségük volt az fára, mindenkor őkegyelme szokott commissiót adni az jágernek, kinek adjon; amely irva adott commissiójit is Horváth János uram az fatens által az helységbeli lakosoktúl elszedette és ugy maga kezéhez visszavette, de mi okra nézve követte ezeket megholt plenipotentiárius uram, az fatensnél nem constál. Amely Horváth János uramnak is halála után neszmélyi helység administrator Rér uramhoz folyamodván instantiájokra őkegyelme kijött azon két táblát (amelyekért őkegyelme előtt instáltak) tekinteni, s úgy engedte meg nékik az irtást, amint is ő kegyelme engedelmével azon két táblát magok között proportionate felosztották, úgy hogy egész helyes gazdának obtingentiája szélességre tiz ölet, hosszaságra pediglen száztizet tészen. És így az elosztásnak idejétül fogvást kiki maga *nyulasát* szokta vágni és hordani; de mindekkoráig senki sem vághatta le egészen, sőt inkább többen vannak, azkiknek obtigentiái intacte maradtanak. Ad 2-dum: Hogy gubernium idejében nagyobb tilalma volt azon neszmélyi erdőnek, következendőképpen hogy mostanában többet szoktak vágni, az valóságos. Ad 3-tium nihil. Ad 4-tum: Hogy egy szarvast és egy őzet az elmult esztendőben, októberben uraság jágera az erdőrül hozott haza, azt látta fátens; de hova tette, azt nem tudja.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

6. Nobilis Michael Andor in praefata possessione Neszmély degens, annorum circiter 32, deposito praevie corporali juramento examinatus fassus est ad 1-um: Hogy administrator uram engedelmével, és nem másként, szokták neszmélyiek az erdőt vágni, tudja valóságosan. Ad 2-dum: Azt is tapasztalta az fatens, hogy esztendőtül fogvást, mióta felséges camera által neszmélyi helység birattatik, neszmélyiek és almásiak fölöttébb említett erdőt szokták vágni, kiváltképpen ameddig az uraság jágera egy neszmélyi nemes embernek Takács Jánosnak általa történt megsebesítése miatt esztergomi tisztelendő páter franciscanusok clastromában tartózkodott, mindennap szüntelen hordták; de reliquo nihil.

7. Nobilis Emericus Pap in eadem possessione degens, annorum circiter 30, aeque juratus, examinatus fassus ad 1-um, prout praecedens 6-tus testis. Ad 2-dum: Tudja valóságosan, hogy gubernium idejében soha sem volt annyira való tábla erdő irtásra neszmélyieknek engedve, mint mostanában. Ad 3-tium: Plenipotentiarius Horváth János uram számára neszmélyiek és almásiak hogy minden esztendőben szoktak fát vágni, azt tudja; de mennyire valót vágtak, se nem tudja, se nem hallotta. Ad 4-tum: Hallotta az fatens, hogy egynéhány szarvast és őzet uraság jágera lőtt, de hova tette, maga tudhatja.

Super qua praevio modo per me peracta inquisitione, collectisque testium fassionibus, praesentes excelsae camerae regiohungaricae subscriptione, usualique sigillo meis propriis communitas extradedi literas testimoniales. Actum diebus, mense, anno, locisque quibus supra. Stephanus Csécsi inclyti comitatus Comaromiensis vice judex nobilium s. k. (P. H.)

Eredetije az Orsz. Levéltárban, a pozsonyi kamarai iratok II. sorozatának 12. csomójában lévő Relationes Camer. Officialium fasc. II. no 24. alatt.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

4.

1746. január 23. Komárommegye tanuvallatása a szent-péteri erdő közös használatáról.

Anno 1746. 14-a et subsequentibus mensis Januarii diebus in possessionibus Szent-Péter et Perbete, inclyto comitatui Komáromiensi adjacentibus, vi gratiosi excelsae camerae regio-hungaricae decreti, Posonii die 11-a praesentis mensis Januarii, anni modo currentis suprascripti emanati cum spectabili ac generoso domino Michaele Nedeczky de eadem, qua inclyti comitatus Komáromiensis ordinario vice-comite per perillustrem ac generosum dominum Josephum Závodszky praelibatae excelsae camerae regiae juratum notarium communicati, eatenusque subsecutae praetitulati domini vicecomiti exmissionis praesens inquisitio juxta subinserta hungarico idiomate concinnata de eo utrum puncta per me infrascriptum peracta est ordine et modalitate subsequenti:

De eo utrum?

1. Tudja-e, látta-e, avagyis hallotta-e a tanu szent-péteri lakosok kinek, s mely tisztnek hatalmával, vagyis engedelmével Szent-Péterhez, tekéntetes nemes Komárom vármegyében levő helységhez tartozandó és felséges királyné asszonyunkat illető erdőt pusztították el?

2. Azon tisztnek, akinek engedelmébül említett szent-péteri erdőnek vágattatása megengedtetett, fizettek-e sz.-péteri lakosok valamit az uraság részire, vagy pediglen magának adtak-e, vagyis igértek-e valamely discretiót?

3. Azelőtt, gubernium idejében volt-e szokásos azon szent-péteri erdőt annyira, valamint mostanában, vágatni s esztendőrül esztendőre kértek-e engedelmet méltóságos uraságtul, avagyis annak tisztjeitül, s nyertek-e engedelmet azon erdőt vágatni, vagyis engedelem nélkül magok hatalmokkal azon erdőt pusztították, ki menynyire valót szokott vágni, és az helységbeli lakosok közül kik voltak ingerlők azon erdőnek pusztítására?

4. Igaz-e, hogy miútátul fogvást az gubernium cessált, azútátul fogvást kiváltképpen szent-péteri lakosok szokták csak azon

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

erdőt pusztítani; következendőképpen tudja-e, hogy szent-péteri tilalmas erdő vagyon-e oly státusban, amint az gubernium által hagyattatott?

5. Azon erdőnek vágattatását egy esztendőben hányszor szokták folytatni, szokta-e kimutatni valaki az erdőt, hol vágjanak, vagyis csak ahol kinek tetszett, maga szabad akaratja szerint vágatta?

1. Nobilis Stephanus Dósa, in possessione Szent-Péter, inclyto comitatui Comaromiensi adjacente degens, ann. 30, deposito praevie corporali juramento examinatus, fassus est ad 1-um: Tudja az fatens, hogy egynéhány esztendőtül fogvást egy plaga azon erdőbül administrator Rheer uram által szent-péteriek kérésekre engedtetett, amelyet is *helyek szerint* a proportione sz.-péteriek szokták egymás között *felosztani*, amint az fatensnek is, mint egész helyes gazdának az utolsó osztályból *három szekérre való vastag fája jutott*. Ad 2-dum: Hogy azon plága erdőért titulált administrator uramnak kezéhez az uraság részire valamit fizettek, annyival is inkább, hogy valamely discretiót ökegyelmének adtak, vagyis igértek volna sz.-péteri lakosok, azt az fatens nem observálta. Ad 3-tium: Valamint az gubernium idejében sz.-péteri lakosoknak mennyire való plágát *esztendőről esztendőre* titulált administrator uram azon szent-péteri erdőbül szokott excindáltatni, szinte annyira valót az elmult esztendőben is *Karácsony előtt circiter két héttel* mutattatott ki azon szent-péteri lakosoknak, s következendőképpen tudja az fatens, hogy az helység nem maga hatalmával vágta és pusztította azon erdőt, hanem titulált administator uram engedelmével. Hogy pediglen szent-péteri lakosok közül valaki ingerlő lett volna azon erdőnek pusztítására, azt nem tapasztalta. Ad 4-tum: Hogy az tilalmas erdő oly statusban nincsen, valamint gubernium által hagyattatott, azon okbúl tudja mondani, mivel azutátúl fogvást is engedelme mellett titulált administrator uramnak egy plaga engedtetett, amely közönségesen szent-péteri lakosok között fölosztattatván levágattatott. Ad 5-tum: Hogy pedig mind az elmult esztendőben, mind pediglen azelőtt gubernium idejében szent-péteri ispán által titulált administrator uram nevével egy plága szokott excindáltatni szent-péteri lakosoknak részekre és azon plágán kivül senki sem merészlett más helyen fát vágni, s következendőképpen, hogy csak egyszer esztendőben szokott folytattatni azon erdőnek vágattatása, tudja világosan az fatens.

2. Franciscus Napadensky spanus dominalis, simul Oenopolam trans Vagum agens. ann. circ. 35, juratus, examinatus fassus est

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

ad primum: Hogy administrator Rheer uram engedelmébül szentpéteri lakosok szokták mind ekkoráig vágatni, azon okbul tudja, mivel maga a fatens mint ispán titulált administrator uram parancsolatjából két esztendőtül fogvást, úgy mint ab anno 1744 szokott két esztendőre két plágát emlétett szent-péteri lakosoknak excindálni; azelőtt pediglen gubernium idejében mindenkor az jágerek szokták kimutatni, amely jágerek excissiójuk alkalmatosságával is mindenkor jelen volt az fatens az uraság részéről. Ad 2-dum: Legkisebbet sem tapasztalt az fatens, hogy titulált administrator uramnak azon plaga erdőért esztendőnként valamely discretiót adtak, vagyis igértek volna, annyival is inkább hogy uraság részire valamit fizettek volna emlétett szent-péteri lakosok titulált administrator uram kezéhez. Ad 3-tium: Azt valóságosan tudja az fatens, hogy ennek előtte hét esztendővel méltóságos gubernator Hildburgshaussen uram ő herczegsége kemény büntetés alatt tilalmaztatta azon erdőnek vágattatását. Hanem egykorban ő herczegsége tiszttartója Mednyánszky uram kijövén Szent-Péterre azon erdőben vadászni való hajtás-utakat csináltatni, azon alkalmatossággal hallotta az fatens emlétett tiszttartó uram által szent-péteri lakosokat biztattatni, hogy csak szorgalmatoskodjanak azon utaknak csinálásában, méltóságos gubernator uram ő herczegsége ezután minden esztendőben részekre egy plágát azon szent-péteri erdőben fog kimutattatni, a melyet az lakosok magok között szabadon eloszthatják, s azutátúl fogvást is szokták titulált Rheer uram consensussával vágatni, következendőképen nem tudja, hogy az szent-péteri lakosok közül valaki ingerlő lett volna. Ad 4-tum: Hogy oly státusban volna azon szent-péteri erdő, amint gubernium által hagyattatott, azt nem mondhatja az fátens, mivel azutátul fogvást is excisio szerint azon erdő vágattatott. Ad 5-tum, prout praecedens primus testis.

3. Providus Franciscus Zsódos, judex Szent-Péteriensis, annorum circ. 45, juratus, examinatus fassus est ad 1-um: Valamint az gubernium idejében úgy szintén mostanában is hogy administrator Rheer uram egedelmébül szokták vágni szent-péteri erdőt, az valóságos. Ad 2-dum: Se az uraság részére nem fizettek azon erdőnek vágattatásáért titulált administrator uram kezéhez, se pediglen ő kegyelmének discretiót nem adtak, avagyis igértek. Ad 3-tium: Egyformán mind gubernium idejében, mind pediglen mostanában administrator Rehr uram engedelméből szokták excisio szerint

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

azon erdőt vágni. Ad 4-tum et 5-tum, prout praecedens in ordine 2-dus testis.

4. Providus Georgius Zakkár, legislator praefatae possessionis Szent-Péter, annorum circiter 42, aeque juratus examinatus, fassus est ad 1-um: Minden esztendőben két esztendőtül fogvást administrator Rheer uram engedelméből hogy azon szent-péteri erdőnek vágattatása ugyan szent-péteri lakosok által történt légyen, azt azon okbul is tudja, mivel maga is az fatens, mint törvénybíró azon sz.-péteri helység részéről administrator uramhoz minden esztendőben szokott küldetni be Komáromba, amint is titulált administrator uram azon erdőnek vágattatását ekkoráig szokta megengedni. Ad 2-dum: Legkisebb discretiót sem adtak, avagyis igértek titulált administrator uramnak, annyival is inkább az uraság részére nem fizettek említett szent-péteri lakosok azon erdőért administrator uram kezéhez. Ad 3-tium: Egy formán valamint gubernium idejében, úgy szinte mostanában is esztendőrülesztendőre administrator Rheer uram engedelmével szokták azon szent-péteri erdőt vágni, s azon okból is nem mondhatja az fátens, hogy az lakosok közül valaki által ingereltettek volna. Ad 4-tum: Hogy szent-péteri erdő olyan státusban nincsen, amint gubernium által hagyattatott, az valóságos, mivel azutátúl fogvást is két plágát administrator uram engedelmébül két esztendő alatt levágattak. Ad 5-tum: Csak egyszer esztendőben szokták azon erdőnek vágattatását folytatni excisio szerint, amint az fatensnek is, mint egész helyes gazdának azon excindáltatott plágából *most is öt szekér* vastag fája jutott.

5. Providus Joannes Gere, juratus praefatae possessionis Szent-Péter, annorum circiter 56, aeque juratus examinatus fassus est ad 1-um: Tudja valóságosan az fatens, hogy méltóságos gubernator Hildburgshaussen uram ő herczegsége idejében egyszer Szent-Péter helység instált ő herczegsége előtt az erdő végett, hogy ő herczegsége subsistentiájukra méltóztatnék egy darabot engedni, amint ő herczegsége is instantiájokra akkorbéli Mednyánszky nevű tiszttartójának méltóztatott parancsolni, hogy minden esztendőben egy táblát részekre excindáljon, amelyet is az lakosok említett tiszttartónak excisiója szerint magok között felosztván ki-ki maga részit vágta le. Azután pediglen az gubernium cessálván, minden esztendőben Rheer administrator uramhoz folyamodtak s ő kegyelme engedelméből tavali esztendőben is

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

táblát vágattak le. Ad 2-dum: Hogy szent-péteri helység titulált administrator uram kezéhez az uraság részére azon tábla erdőért valamit fizettek volna, annyival is inkább ő kegyelmének valamely discretiót adott, vagyis igért volna, azt nem tapasztalta az fatens. Ad 3-tium: Egyenlőképpen amint gubernium idejében, úgy az elmult esztendőben is deczemberben titulált administrator uram engedelméből szokott azon erdőnek vágattatása folytatni, s következendőképpen nem tudja, hogy az helység maga hatalmával vágatta volna azon erdőt. Ad 4-tum: Hogy azon szent-péteri erdő olyan statusban nincsen, onnént tudja, mivel az elmult két esztendőben is szent-péteri lakosok által vágattatott. Ad quintum, prout praecedentes testes.

6. Providus Joannes Fülöp, juratus praefatae possessionis, ann. 54, pariter juratus, examinatus fassus est ad 1-um: Tudja valóságosan az fatens, hogy miutátul fogvást Rheer József uram ez administratorságot viseli, nem csak gubernium idejében, hanem tavali esztendőben is szent-péteri lakosoknak az erdőnek vágattatását engedte meg. Ad 2-dum: Hogy Sz.-Péter helység azon erdőnek vágattatásáért titulált administrator uramnak kezéhez az uraság részére valamit fizetett, annyival is inkább valamely discretiót adott, vagyis igért volna ő kegyelmének, azt nem is tapasztalta az fatens s nem is hallotta. Ad 3-tium: Valamint gubernium idejében, úgy mostanában is egyenlőképpen említett szent-péteri lakosok szokták azon erdőnek vágattatását folytatni titulált administrator uram engedelméből excisio szerint, s azon excisión kivül sehol sem szabad egy szál fát is szent-péteri lakosoknak levágni. Ad 4-tum et 5-tum, prout praecedens in ordine quintus testis.

7. Providus Michael Besse, venator Perbeteiensis, annorum circiter 50, aeque juratus examinatus fassus est ad 1-um, 2-dum et 3-tium: Tudja az fátens, hogy két esztendőtül fogvást csak szokták szent-péteri lakosok az tilalmas szent-péteri erdőt vágni, amelynek is vágattatását kinek engedelméből folytatták, nem tudja; hanem gubernium idejében méltóságos gubernator Hildburgshaussen uram ő herczegségével amidőn gyakorta vadászott az fatens, hallotta mindenkor ő herczegsége jágerjai által kemény büntetés alatt sokszor említett szent-péteri lakosokat intettetni, hogy egy szál fát se merészeljenek levágni, amint akkoriban nem is merészlették az erdőt pusztítani. Ad 4-tum: Hogy oly statusban nincsen az tilalmas szent-péteri erdő, amint gubernium által hagyattatott,

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

tudja azon okbul is, mivel gubernium idejében soha sem volt szabadságok szent-péteri lakosoknak azon erdőt vágni, hanem csak két esztendőtül fogvást. Két izromban szokták közönséges akaratbúl azon erdőt osztály szerint vágni. Ad 5-tum: Tudja az fatens, hogy csak egyszer esztendőben, deczember havában szokták az erdőt magok között osztani s vágni.

8. Georgius Perleczky, praefatae possessionis Perbete notarius, annorum 36, aeque juratus examinatus, fassus est ad praemissa de eo utri puncta: Annyibul tudja az fatens, hogy gubernium idejében szent-péteri lakosoknak nem volt szabad szent-péteri erdőt vágni, s magok számokra az fát hordani, mivel 1743-ik esztendőnek előtte sehol sem tapasztalta azon erdőt vágatni; hanem az elmult 1743-ik esztendőben azon szent-péteri erdőn amidőn által ment volna Komárom felé, akkor elsőben observálta, hogy az út mellett egy darabon levágták s onnént az fát elhordták; többi között ő herczegsége jágerjaitól is hallotta az fatens, hogy kemény büntetés alatt azon szent-péteri erdőnek vágattatása meg volt tiltva.

Super qua praevio modo per me peracta inquisitione, collectisque testium fassionibus, praesentes excelsae camerae regio-hungaricae subscriptione, usualique sigillo, meis propriis communitas extradedi literas testimoniales. Signatum Komáromii, 23. mensis Januarii, anno 1746. Stephanus Csécsy, inclyti comitatus Comaromiensis vice judex nobilium s. k. (L. S.)

Eredetije az Orsz. Levéltárban, a pozsonyi kamarai iratok II. sorozatának 12. csomójában lévő Relat. Cameral. Officialium fasc. 2. no 24. alatt.

5.

1746. junius 16. Menyhárd és Leibicz szepességi városok közti egyezség az erdők használatáról.

Demnach uns endes benannten unterschriebenen ihro excellenz Andreas von Moczczenne Moczczensky capitain von Brecztauer Cujavien. etc. etc. ihro königliche majestät von Polen kammerherr, der starostay Zips administrator und der festung Lublo commendant die zwischen Menyhardern klägern eins und Leibitzer beklagter anders theils bei den XIII städter gewisser waldungen

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

halber von langen jahren schwebende streittigkeiten zu entscheiden allergnädigst commitiret und befolgen, wir uns auch vermöge seiner unter dato 18. Mai, anni 1746. ertheilten dahin in das sogenannte Schwefelbad, so denen Leibitzern gehörig, gezogen und folgsam den 14. und 15. Junii ad faciem locorum controversorum begeben selbete umgeritten, in gehöriger augenschein genommen, auch nach inhalt der schriften (sonderlich aber des von Vito Fabinio jemal gewesenen XIII städter grafen und seiner mitdelegirter in anno 1559. die 5-ten Julii diesfals gemachten contracts, welchen contract wir, wie alle vorher geschehene commissiones zum grund und richtschnur der entscheidung dieser sache angenommen und gehalten haben) reif und wohlbedächtlich ersehen und abgemessen, endlich auf folgendes gutdenken und erkenntniss collatis prius ad invicem consiliis gefallen sind, dass nämlichen:

1. Die Menyharder in die drei Schnelle-Säufen, welche ihren anfang zu ende der Leibitzer Friedpuschen bei der schwartzertannenwald und Rissdorfer hattert-hauffen nehmen und oben bei die drei hattert-hauffen Risdorf-Leucs und Leibitzer sich endigen, ferner in Reissenberg und Reissen-Säyfen, in Sultzenberg und Sültzen-Säufen zu fahren, allda holtz zu hauen, zu scheiten zu ihrer nothdurft, nicht aber zu scheelen, wehrend der ladung aber das ausgespannte vich nicht aber über nacht zu weiden unverhindert frei haben werden. Die Leibitzer aber werden nicht befügt sein in obenerwehnten drei Schnellen-Seifen ihre wiesen zu erweitern von dato an, als mit ausräumen, ruben anbauen und haagen machen.

2. Sollen die Menyharder in Röthenberg und Säufen, in Netzen-Pletzgrund und Weissenberg holtz zum bau mit denen in erwehnten Fabinyischen contract enthaltenen bedingnissen zu hohlen, darzu aber sich des besten und gelegensten weeg doch ohne schaden der Leibitzer äcker und wisen bedienen, auch die ladstatt derselben, wo am bequem und füglichsten zu machen frei haben, und dann

3. Soll Kuttenhau bis zu dem sogenannten Grafen-weg zu aller vorfallenden noth, die sich durch feuers-brunst etwa in beiden örtern äussern möge (so gott in gnaden abwenden wolle), beiden theilen verboten sein, von jetzt erwehnten Grafen-weg aber werden in allen übrigen sogenannten Kuttenhau (welches theil wir

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

vor die Tauben und schwartze-welder ansehen und laut mehr gemeldten Fabinyischer contract davon halten und allso benähmen) die Menyharder allerlei holtz zum bau ohn gezimmerter mit sampt stangen zum geschier zu hohlen frei haben. Nachher laut ihrer brief mögen sie auch ihre rosse allda in der weide halten zur bestimmten zeit.

Letzlichen wird krafthabender authorität beiden theilen gutes verständniss einandern zu haben ernstlich reccommandiret, als alle zum streit anlasstende gelegenheit und vorfallenheiten in zeiten vorzubeugen beiderseitige excesse (wie sie oftmal von sehr kleiner animadversion und wichtigkeit gewesen) gütig abzuhandeln und abzuthun trachten und beobachten. Die Menyharder aber zu reparirung aller ihnen Menyhardern nöthigen wege, strassen und brucken in dritten theil helfen alle auswege und dadurch erfolgende schaden und nachtheile zu machen verhütten gemüssiget werde.

Diesem allem nachzukommen wird die authorität und approbation hoher obrigkeit (dessen hohen judicio, wie all dies aufgesetzte unterthänigst überlassen) erfolgen. Actum in Schwefelbad, die 16. Junii, anno 1746. Johann Barwolsky graf der XIII städte (L. S.) Ludovicus Grienblath königlicher khupffer-inspector (L. S.) Joannes Topperczer XIII oppidorum Scepusiensium notarius (L. S.) Antonius Demek judex civitatis Lubló (L. S.)

Hivatalos másolata az Országos Levéltárban N. R. A. fasc. 1207. no 33. alatt.

6.

1746. julius 29. A zalathnai kincstári uradalom egyik főtisztjének jelentése az uradalmi erdőkről.

Observationes circa statum silvarum fiscalis dominii Zalathnensis.

1. Certum est, hoc dominium quaque versum intra suos limites satis extensum, comitatibusque circumquaque Hunyadiensi, Zarándiensi, Bihariensi, Colosiensi et Thordensi inclusum, principaliter terreni esse silvosi, nemorosi, nec non dumetosi, adeo quidem, ut per mensuram geometricam vix quarta pars repraesen-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

tatura, sit in vallibus et collibus campos, agros, aut aliam calvitiem, residuum vero terrenum totum quantum sit silvosum. Unde ut silvarum utilitas et conservetur ad futura quoque tempora, et de praesenti quoque tam fisco regio, quam colonis sit communis pro mensura necessitatis, ita viderentur silvae distribuendae et conservandae:

2. Ut silvae ab antiquo in vicinitatibus fodinarum tam auri, quam mercurialium existentes prohibitae et hactenus custoditae, deinceps quoque in statu quo sub legali inhibitione non tantum conserventur, custodiantur, verum adhuc aliae quoque deinceps succrescentiae adjiciantur, subjiciantur articulari inhibitione, idque ad futuram et praesentem fodinarum necessitatem.

3. Habeatur peculiaris cura et attentio circa silvas glandiferas, seu sint quercinae, seu fagenaceae, qua per se quidem non omnes sunt ita necessibiles, ut vastari, caedi et arbores inde advehi possint, nihilominus tamen requirunt curam contra defrondatores caprarum et etiam aliorum animalium pastores. Pariter

4. Ratio habenda est aedificiorum tam dominalium, quam necessitatis dominorum officialium hic existentium et proinde ut viciniores, nobilioresque silvae in hos quoque fines custodiantur, necesse est; sed plane non omnes cum privatione et detrimento colonorum, verum in certa quantitate et distantia; nam

5. Et ipsi coloni quotidie indigent pro foco, pro domiciliis, pro horreis, sepibus et aliis id genus inevitabiliter necessariis. Quapropter pro hic et nunc singulorum pagorum communitatibus ad praesentem usum certa quantitas et distantia silvarum posset libere utenda assignari et reliqui, alia vero quantitas et distantia ad futura tempora, pariter in necessitatem commitatum succretura judicibus pagorum sub articulari inhibitione tenenda committi et imponi.

6. Considerandum est, quod quattuor pagi inferiores: Petrosán, Galacz, Fenes et Prészáka per se loci steriles et ipsi miserabiles nullum alium questum habent pro conquirendo sibi victu et amictu, item residuo pro contributione grosso, nisi palos pro vineis et ligna focalia vendiderint pro fortalicio Carolinensi, et si illis hoc beneficium interdicatur, nihil certius quam quod necessitate impellendi abituri sunt. Accedit

7. Quod silvis interjacent etiam et steriles agri et foeneta, quod illi ut coli possint, quovis anno indigent exstirpatione veprium

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

et arbustorum inutilium, ita et haec, ut foenum falcari possit, ab inutilibus lignis repurgari. Adeoque hoc illis omnino concedendum videretur, quod pro nunc interdictum deploratur, secus si agrorum et foenetorum usus desinat, qualis consequentia? Nihilominus tamen

8. Quemadmodum praemisi, ut tam fisco de praesenti et ad futura tempora, quam etiam colonorum communitatibus de tanta silvarum vastitate consulatur, prospiciaturque, prout in aliis dominiis seorsim et extra urbaria agri et foeneta rurarizantur, ita hic in toto dominio censerem silvas conscribendas juxta quantitatem et distantias, ut ita deinde a proportione recensitarum necessitatum fiat delectus et cuilibet harum sua assignetur quantitas.

9. Quanti sint in hoc dominio pretii inter subditos fundi, agri et foeneta, id ipsum litigia subditorum ad supremam instantiam subinde appellari solita, satis produnt. Et perinde notum est inter subditos ipsius dominii nullam esse pertinentiarum aequalitatem, verum haereditates quandoque in capita et stipites adeo plures dividi, ut nullatenus pater familias subsistere possit, nisi vel pretio, vel labore suam haereditatem, seu sibi obventam partem augeat labore videlicet exstirpatitio, ut terram dumetosam purget a vepribus, fruticibusque inutilibus, utpote alnis, spinis, ramnis, salicibus, et aliis id genus etc. Igitur non omnis exstirpatio tenui mea opinione subditis esset interdicenda, ne per hoc querelis, aut plane desertioni prolixior ansa detur, exemplo sit plurimorum e dominio superiori fugitivorum subditorum desertio ob inopiam terrarum et fundorum, qui si reducerentur, fundisque (qui desunt) illocarentur, ferme alterum, aut aequivalens superius dominium constituerent. Quibus consideratis per se fluit, qualiter et conservatio silvarum et earundem usus tam pro fisco, quam pro subditis adregulandus sit.

Eredeti fogalmazványa az Orsz. Levéltár erdélyi fiscális osztályában V. szekrény, fasc. 343. T. alatt.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

7.

1746. november 26. Kivonat gróf Haller János dévai uradalmi jószágkormányzójának a dobrai kerületi krajnik részére adott utasításából.

Instructiója méltóságos gróf Hallerkői Haller János úr nemes Erdélyországa méltóságos gubernatora ő excellentiája dobrai districtussabeli mostan constituált krajnyikjának Komáromi Hevesy István uram ő kegyelmének, melyhez magát mindenekben conformálni köteles lészen — sat.

6. Az kegyelmes isten áldása után midőn az dominális erdőkön termés vagyon, nem contemnálandó proventusa szokott az uraságnak bejönni az glandinatio után is, mely körül szükség observálni ím ezeket:

Primo. Midőn annak ideje eljő, nem csak gornyikok által, sőt krajnyik uram maga mellé vévén Roskányon lakó Kaba János nemes személyt és két esküttet, azoknak praesentiájokban mindenütt az dominális erdőkön való makk-termést investigálja és in tempore mind az officiumnak hitelesen transscribálja, mind penig az falusi bíráknak injungálja, hogy glandinatióra való elegendő sertéseket procuráljanak, mivel nem csak az uraságnak, hanem abból nékiek is szokott haszon redundálni az pascuatióért.

Secundo. Idegen emberek hunnan, melyik dominális erdőre, hány számú sertést akar glandinatióra béadni, tartozik az dominalis emberek krajnyik uramnak eleiben hajtani, számba adni, amidőn egész regestrumba tartozik assummálni, azután nemcsak dominális emberekkel megvizsgáltatni, sőt az krajnyik mind idegen sertéseket, úgy az dominális emberekét is tartozik megvizsgálni, számba venni, maga subscriptiója alatt hiteles regestrumot az provisorale officiumnak felküldeni; a megvizsgálás penig azért lészen, nehogy több sertés pascuáltassék az uraság kárára, mintsem elébb számba adták volt, mely körül ha fraus és dolus observáltatik, az krajnyik denunciálni és idején ordert venni (tartozik), mennyi taxára bocsájtja az uraság a glandinatiót.

10. Roskányon az uraságnak derekas fürészmalma is vagyon, melyhez három öles gerendákat mindenik falu sessiónként a nr. 5 tartozik administrálni; azért krajnyik uram mind ezen fürészhez

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

kévántató tőkéket az fürészhez, úgy a dévai udvar szükségire administrálandó ölfákat is úgy disponálja és igyekezze administráltatni, hogy in Januario, Februario et cum exitu mensis Martii a competáló fürésztőkék az fűrészmalomnál, az ölfák penig az dévai udvarban administrálva legyenek.

11. Conterminálódnak ezen districtusbéli dominális falukkal oly privátus személyek possessiója és faluk, kiknek erdeje teljességgel nincsen, és az dominium akaratja és híre nélkül domestica necessitásokra tüzifát nem procurálhatnak; melyre nézve, hogy az idegenek uraság hire nélkül az határt ne éljék, szükség krajnyik uramnak oly vigyázással mind magának, s mind penig subordinatusinak lenni, hogy sine conventione az erdőt ne colálja, hanem aki az dominium erdejéből élni kéván, conventióra menjen, az provisorale officiumtól pecsétet kivegyen, conventióját specificáltassa, különben ha pecsét és conventio nélkül uraság erdejét valaki usuálná és az krajnyikátus vagy impediálni, vagyis denunciálni elmulatná, tartozik a provisorale officium az kárt aestimáltatni és az kárt resarciáltatni az krajnyikkal; ha kik pedig absoluta potentia mediante uraság erdejét aggrediálnák, tartozik az krajnyik in loco delicti az potentiariusokot és magukat és marhájukot megkötöztetni, bévinni és in ipsa die ad 3-tium certificáltatni is és ha kezességen kivenni kévánják, kibocsájtja, de úgy, hogy az kezesek, midőn az uraság officiuma kévánja, tertiale forumra elé is állítják; in casu contrario ha azonnal szolgabírót nem találhatna, in ipsa die incaptivationis két nemes emberekkel certificáltassa mind az személyeket s mind marhájokat, hogy így az uraság jurisdictiója az serény vigyázás után inviolate maradhasson.

12. Vadnak az dominális falukban apróság, dirib-darab nemességek is; de vannak olyanok is, kik az Bánátusból feljövén az dominális falukban lakó személyekre házasodnak és maguknak egész exemptiót, határon, erdőn való élést praentendálnak; meglássa azért krajnyik uram, hogy e féle csavargókra redundáló onust az szegény contributoria plebs ne supportálja; midőn e féle személyek az onus subportálására különben is obnoxiusok, uraság határát is ingyen nem usuálhatják, melyre nézve hahol az krajnyikátus e féléket observál, tartozik az provisorale officiumnak insinuálni és az subsequáló orderit exequálni.

17. Nem szabad az uraság határin idegennek vadászni, bokrászni, sőt az districtuális falukban lakó embereknek is kopót,

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

vadászó kutyákat tartani, annál inkább vadászni, hogy így, midőn az uraság excurrál, maga határán csendességben lévő vadakot maga mulatságára vadászhassa; azért ha kiknek vadászó kutyái vadnak, az krajnyikátus tartozik az dévai udvarba beküldeni, s minden úton-módon az külső vadászokat impediálni.

19. Mostan az végbéli dominális erdők és külső vadászok impediálására s vigyázására constituáltatott faracseli egyes marhátlan Szimulk Ábrahám nevü puskás, kinek maga és az udvarból kiadandó egy kopó intertentiójára annuatim currál három köböl decimalis kukurucza, egy font puskapor, két font serét, és hogy az conventiója szerént az falunak in palmis teendő dologból hogy exemptiója légyen, és így annuatim tartozik hat rókabőrt az uraságnak béadni. Az több puskásokat mostan az inspectorátus elő nem állíthatván, distincte vélek nem concludálhatott.

Eredetije a gróf Kornis-család levéltárában a dévai uradalmi iratok között.

8.

1747. január 16. Kivonat Sepsi-Szent-György város közönségének szabályzatából erdeinek használatáról.

Mi alább subscribálandó sepsi-széki sz.-györgyi possessorok, a közönséges városi polgári társaságnak és falusi szabad személyeknek actualis hütös bírája Császár Mihály és nótáriusa Szilágyi Sámuel, mindnyájan pedig itten lakó nemesi, városi és szabad személyekből álló lakosok és közönséges gyülekezet, látván és tapasztalván város és falunkban sok üdőktől fogva az eddig megtörtént közönséges nagy káráinkat erdeinkben, határinkban és széna réteinkben az egyenetlenség és antecedens bírák számadásának nem practizátiója miatt, egyeztünk meg egyenlő akaratból az alább specificált vinculumok alatt, az közönséges jónak jobb móddal való observálására és conservátiójára ilyen bizonyos punctumokon:

1. Tiltatnak meg az erdők e szerint: Fejér utnak tilalma fl. 6. Petőcsnek fl. 6. Bíróné avasa fl. 6. A Nyirhegy facsiklón Hosszuhágó fl. 6. Mészégető homlok, Kerülő Lőre, Árkosi rév, Nagyavas, Törökmelléke, Verőfény, Andornyak, Világlátó, Nádas orra, Erős oldal és az Ecclésia erdeje fl. 3.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

Daczó avasa hogy inkább conserváltassék, ezen tilalmak közé bocsáttatik, melynek tilalma fl. 6.

Szabad erdők lesznek ezek: Közbércz, Sárkány, Hidelve, excipiálván ezen helyekben az csere fáit, azholott is ha valaki comperiáltatik, fl. 1.

2. Sem patrónusok cselédjei, sem személyes emberek, annál is inkább in persona magok a modo in posterum usu temerario az megtiltott erdőkbül gúzs-vesszőnél egyebet levágni, annyival is inkább szekerét megrakni ne merészelje, hanem ha közönséges megegyező akaratból adatik valakinek valami bizonyos szükségire különben azon helynek tilalmán marad.

3. Határoknak, szénaréteknek fölszabadítása közönséges akaratból legyen, úgy hogy a patronus urak hírek s akaratjok kivül absolute semmit sem tilthassanak, sem pedig szabadíthassanak; különben ha valami tilalmas helyen valaki háromszor egymásután comperiáltatik, toties quoties azon helynek tilalma exequáltassék, insuper harmadikszor in fl. 12 incurráljon, meg nem becsülvén az tilalmat.

6. Eleitől fogva praxis lévén az, hogy az malomra in extrema necessitate csak közönséges gyűlésin kivül, azhonnan micsoda fa kivántatik, administráltatott az egy bírónak hírtételiből is, mivel mora et periculo non patiuntur moram, melyre nézve in hoc casu, ha az dolog úgy kivánja, hogy falu gyűlésén kivül az bírónak hírivel az malomhoz megkivántató fák, azhol találtatnak, vitethessenek, szükségnek idején megengedtetik.

Mely dolog mi előttünk közönséges megegyező egyenlő akaratból ez szerint menvén végben, melyet szokott pecsétünkkel és kezünk irásával megerősítvén, irtuk meg mi is anno praesenti 1747., die vero 10-a Januarii. Daczó Ferencz mp. Székely László mp. Miklós István nobilis mp. Faka István mp. primipilus személy mp. Császár Mihály S.-Szent-György városának hütös bírája mp. Szilágyi Sámuel hütös notarius mp. Sikó János nobilis mp. Gyárfás Pál nobilis mp. Móricz Miklós mp.

Hivatalos másolata az Orsz. Levéltár erdélyi főkormányszéki osztályában fascic. 1788. évi 24. sz. alatt.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

9.

1747. jun. 9. Kivonat Mária Terézia királynőnek Selmeczbánya sz. kir. város részére kiadott szabályzatából.

23. Quod vero sylvas ipsas attinet, siquidem cultus fodinarum ingentem lignorum quantitatem praerequireret, haec vero absque bona et rigorosa sylvarum conservatione habere nequiret, hinc benigne ordinamus, ut quemadmodum hucusque, ita imposterum etiam per nostros ad hunc finem destinatos officiales universarum sylvarum conservationi rigorosissime attendatur, in quantum tamen absque defectu fodinalium necessitatum fieri poterit, quemadmodum hucusque factum est, ita imposterum etiam pro aedificiis civium et mechanicorum labore necessaria ligna per officium nostrum sylvarum assignabuntur, uti nonnunquam contingere solet, major copia arborum dejiceretur, in quantum sine fodinarum defectu fieri posset, civitatis quoque et civium reflexio habeatur, respectu vero praxatoriorum Hodriensis et Vichniensis id, quod hucusque in usu fuit, in quantum sine detrimento rei montanae fieri poterit, ulterius etiam observetur. Cives porro et subditi civitatis tum ex concessione nostri montium vel sylvarum magistri ex sylvis nostris regiis, et reservatis in civitatem inferunt, in venditione ejusmodi lignorum nullatenus turbentur, e converso autem, si remonstratum fuerit, ejusmodi ligna absque concessione et clam subducta fuisse, talis civis vel subditus condigna poena afficiatur, et quia sylvae Vichnienses nihil aliud, quam quod in jure montano per civitatem hanc recepto et usu roborato de sylvis constitutum habetur, particulare habent, ideo in his quoque sylvis constitutus noster pro tempore montium vel sylvarum magister pro conservatione earundem competenter disponet, et ipsi civitati semet eatenus insinuaturae necessaria ligna assignabit, pro majori tamen harum sylvarum conservatione admittimus, ut etiam ipsa civitas unum vigilem ex parte sui applicare possit, qui tamen absque praescitu nostri montium vel sylvarum magistri ligna assignare, aut cuipiam evehenda permittere nullatenus audeat.

Ex venatione autem in suo territorio civitas nullatenus excludatur, ipse vero montium vel sylvarum magister sollicite attendet, ne sylvae exstirpentur, depurgatio vero agrorum et

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

pratorum a succrescentibus vepribus non impediatur, ita tamen, ne sub hoc praetextu prata, aut agri in sylvis existentia extendantur.

Hivatalos másolata, mint a jun. 16-ikán a főbányagrófhoz intézett királyi rendelet melléklete, a bécsi cs. és kir. közös pénzügyminisztériumi levéltár «Münz- und Bergwesens-Acten» osztályában fasc. 15. — Közölte *F. A. Schmidt* i. m. VII. 255—256. l.

10.

1747. jun. 9. Kivonat Mária Terézia királynőnek Körmöczbánya sz. kir. város részére kiadott szabályzatából.

2. Cum in ordine ad sylvas (circa quas non postreme viguerunt controversiae) inter cameram nostram Cremniziensem et liberam regiamque civitatem hanc nostram medio tempore sub dato utpote 14. mensis Octobris 1745. conventio amica celebrata habeatur, et per hanc differentiae eatenus subversantes accomodatae sint, hinc pro bono pacis et majori concilianda quiete conventionem eandem usque, dum graves quaepiam circa conservationem cultus fodinarum emersurae circumstantiae in uno vel altero puncto modificandam necessarie exegerint, benigne approbamus et confirmamus, eo tamen pro accuratiori tam sylvarum conservatione, quam etiam bona correspondentia addito, ut conformiter articulo 21. §. 2. dilucidationis Cremniziensis coinspectio sylvarum non per aliquem ex senatu deputandum, verum per ipsum judicem civitatis exerceatur, ac ut custodes sylvarum civitatis tam civili magistratui, quam etiam judicio montano, cui utpote vigore praememoratae conventionis etiam coinspectio competit, relationes suas circa ipsas sylvas facere teneantur.

Másolata, mint a főbányagrófhoz azon évi jun. 16-án kelt kir. rendeletnek melléklete, a bécsi cs. és kir. közös pénzügyminisztériumi levéltár «Münz und Bergwesens-Acten» osztályában, fasc. 15. — Közölte *F. A. Schmidt* i. m. VII. 265. l.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

11.

1747. jun. 9. Kivonat Mária Terézia királynőnek Besztercebánya sz. kir. város részére kiadott szabályzatából.

10. Dispositione ratione sylvarum penes nos et officiales nostros eo fine ordinatos ulterius etiam remanente, juxta desiderium civitatis hujus nostrae conservationem sylvarum pro cultu fodinarum necessariam sponte et provide agnoscentis benigne annuimus, ut usque dum absque defectu rei montanisticae atque adeo absque manifesto cultus fodinarum detrimento fieri poterit, civitati tam in communi pro publicis ejus aedificiis ac necessitatibus, quam etiam privatis civibus ad sylvas ire volentibus pro foco, structura et opificiis necessaria ligna per sylvarum nostrum magistrum, aut eo fine constitutos officiales nostros absque temporis protelatione assignentur; qui vero ex iisdem civibus ad ipsas sylvas ire non vellent, aut non possent, juxta exeroitum hactenus usum, in posterum etiam consueto ac ordinario pretio ad propriam ipsorum necessitatem ligna sufficientia per cameram nostram dentur.

11. Siquidem conservationem sylvarum ipse cultus fodinarum indispensabiliter exigat, hinc ut nocivae extirpationes (agrorum tamen, et jam praehabitorum pratorum repurgatione, si tamen haec absque ulla extensione fiat, huc non intellecta), caprarum item in majori copia intertentio, aliaque sylvarum detrimenta evitentur, cameralibus officialibus nostris serio ac districtim demandabitur, ne quaepiam extirpaturae per quemcunque admittantur, omnisque praecautio, ut civitas haec libera regiaque nostra bene memor, quantum in cultu fodinarum felicitatis et incrementi boni publici positum sit, demisse supplicavit, in conservandis debito modo sylvis adhibeatur. Et ideo non quidem ex quopiam jure ipsi competente, sed pure ad observandam majorem unionem, sylvasque eo accuratius conservandas benigne admittimus, ut pro revisione sylvarum civitatis etiam hujus deputati adhibeantur, et iidem, ne sylvis quoquo modo detrimentum inferatur, coinspectionem habeant.

12. Id quoque benigne resolvimus, ut ad exigentiam articuli 56. 1659. per articulum 15. 1723. confirmati beneficio Grani fluminis, rates, asseres, scandulas ac quaevis lignea materialia,

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

cives liberae regiaeque civitatis istius passualibus magistratus super eo, quod haec ad propriam necessitatem devehant, et simul de eo, ubi eadem procurata sint, loci illius testimonialibus provisi, ex Muranensibus et aliis per nos non prohibitis sylvis, Priznensibus tamen, velut ad cameram nostram pertinentibus et ad usum unice fodinarum reservatis per expressum exceptis, ac ulterius etiam penes priorem prohibitionis usum relictis, quemadmodum hucusque, ita in posterum etiam libere devehere possint, neque per officiales nostros eatenus impediantur.

Másolata, mint a főbányagrófhoz jun. 16-án kelt kir. rendelet melléklete, a bécsi cs. és kir. közös pénzügyminisztériumi levéltár «Münz- und Bergwesens-Acten» osztályában, fasc. 15. — Közölte *F. A. Schmidt* i. m. VII. 280—2. l.

12.

1747. iun. 9. Kivonat Mária Terézia királynőnek Bakabánya város részére kiadott szabályzatából.

8. In ordine ad sylvas, earumque conservationem benigne ordinamus, ut hae velut pro cultu fodinarum, innuente etiam jure montano, peculiariter reservatae ulterius etiam penes nostran dispositionem et montium magistri nostri, aut per nos constituendi sylvarum inspectoris directionem conserventur, districtim praecipientes, ne praeter fodinalem necessitatem quaepiam lignorum concessio ullo sub praetextu fiat, ex singulari tamen erga civitatem hanc nostram reflexione benigne indulgemus, ut in quantum absque detrimento sylvarum fieri poterit, civitati huic pro communibus ejusdem necessitatibus et etiam particularibus civibus necessaria ligna assignentur. Quin imo ex pura benignitate nostra et cultus fodinarum, ac per hoc boni publici promovendi studio clementer ordinamus, ut si civitas haec nostra in cultu fodinarum progressus fecerit, et necessaria ad eundem ligna ex sylvis in territoriis suo sitis fors interea propter fodinarum cultum ruinandis non suppetierint, eadem aliis etiam viis et mediis per officiales nostros in lignis adjuvetur.

9. Fine praememoratae sylvarum conservationis omnes in iisdem exstirpationes, agrorum tamen et iam praehabitorum prato-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

rum repurgatione, si tamen haec absque ulla extensione fiat, huc non intellecta, prout etiam superfluam ac nocivam caprarum intertentionem severe prohibemus; ne porro via facti, aut clanculariе dispositionibus nostris in conservatione sylvarum contraveniatur, et contravenientes etiam, si iidem cives sint, debito modo puniri possint, civitas haec per zelosam suam assistentiam cooperabitur, cui ex speciali gratia benigne concedimus, ut spatium illud, quod civitas haec in medio sylvarum (exsectis jam alioquin pridem ibidem lignis) propriis suis expensis repurgavit, pro rato sibi retinere possit, ita tamen, ut nullum sibi exinde jus in sylvas appropriare possit, utve prius camergrafius noster spatium illud revideat, et certis limitibus distinguat, ne ulterius extendi possit,

10. Ratione pensi a singulo curru ligna ex territorio civitatis vehenda, et ex mercede detrahi soliti, vulgo holz-pfenning dicti benigne annuimus, ut si civitas haec nostra, ut ipsi qua montanae, et ab hoc pecularia beneficia participanti incumbit, fodinas in consideratione digna mensura coluerit, quemadmodum prius in usu fuit, ita inposterum etiam pensum illud a vectoribus lignorum ex sylvis in territorio suo existentibus per officiales nostros colligatur, et ad finem singuli anni civitati extradatur, ita tamen, ut summam illam non alio, quam ad cultum fodinarum convertere obligetur.

Másolata, mint a főbányagrófhoz intézett jun. 16-iki kir. rendelet melléklete, a bécsi cs. és. kir. közös pénzügyminisztériumi levéltár «Münz- und Bergwesens-Acten» osztályában, fasc. 15. — Közölte *F. A. Schmidt* i. m. VII. 288—90. l.

13.

*1747. jun. 9. Kivonat Mária Terézia királynőnek Bélabánya város részére kiadott szabályzatából.**

8. In ordine ad sylvas, earumque conservationem benigne ordinamus, ut hae velut pro cultu fodinarum, innuente etiam jure montano, peculiariter reservatae ulterius etiam penes nostram dis-

* Az *Újbánya* és *Libethbánya* városok szabályzatainak illető pontjai teljesen azonosak az itt közölt 8. és 9. pont szövegével.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

positionem, et montium magistri nostri aut per nos constituendi sylvarum inspectoris directionem conserventur, districtim praecipientes, ne praeter fodinalem necessitatem quaepiam lignorum concessio ullo sub praetextu fiat, ex singulari tamen erga civitatem hanc nostram reflexione benigne indulgemus, ut in quantum absque detrimento sylvarum fieri poterit, civitati huic pro communibus ejusdem necessitatibus et etiam particularibus civibus necessaria ligna assignentur.

9. Fine praememoratae sylvarum conservationis omnes in iisdem exstirpationes (agrorum tamen, et jam praehabitorum pratorum repurgatione, si tamen haec absque ulla extensione fiat, huc non intellecta) prout etiam superfluam ac nocivam caprarum intertentionem severe prohibemus. Ne porro via facti, aut clanculariе dispositionibus nostris, in conservatione sylvarum contraveniatur, et ut contravenientes, etiam si iidem cives sint, debito modo puniri possint, civitas haec per zelosam suam assistentiam cooperabitur.

Másolata, mint a főbányagrófhoz intézett jun. 16-iki kir. rendelet melléklete, a bécsi cs. és kir. közös pénzügyminisztériumi levéltár «Münz und Bergwesens-Acten» osztályában, fasc. 15. — Közölte *F. A. Schmidt* i. m. VII. 296—7. l.

14.

1747. junius 19. Az erdélyi országgyűlés által hozott 2. törvénycikk a bányák részére szükséges fának illő áron való átengedéséről.

Articulus II.

De lignis, trabibus et caeteris ad culturam fodinarum necessariis, erga justum moderatumque pretium concedendis et de differentiis expediendis.

Siquidem ad fodinarum mineralium culturam necessariae sunt sylvae, pascua, aquae, sine quibus nec fodinae stare nec stompae seu molae quassatoriae extrui possint, possessores, in quorum territorio fodinae fuerint, erga justum moderatumque pretium ligna et trabes etc., si praesto fuerint, ad fodinarum culturam necessaria requisita urburario concedant.

In casu vero differentiarum, quae inter possessorem et urburarium enascerentur, instantia montanistica, accersitis etiam

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

provincialibus legum patriarum peritis controversiam cognoscat et de moderato pretio statuat, quam possessor absque difficultate sequatur, vel non contentus horum, si foret judicio, thesaurarius cum gubernio regio dirimat. Ubi autem tantus defectus interveniret sylvarum, ut possessor sine manifesto suo damno ad fodinas in suo territorio sitas necessaria ligna concedere nequiret, id vel officialium illius loci, vel proborum virorum attestatione, aut exmissione facta ex oculari revisione constabit, urburarius de necessariis sibi lignis provideat, absque vivi aerarii aggravio et possessorum detrimento.

«Erdélyország Törvénytárá»-ból.

15.

1748. márczius 4. Kivonat Komárommegye tanuvallatásából a szent-péteri plebánosnak fa-illetménye s egyéb a szent-péteriek által való közös ellátása iránt.

Infrascripti praesentium per vigorem testamur et recognoscimus, nos die 4. mensis et anni currentis infrascripti pro parte admodum reverendi domini Nicolai Nozdroviczky ecclesiae Szent-Péteriensis et filialium plebani in praedicta possessione Szent-Péter, inclyto comitatui Comaromiensi adjacenti, juxta subjuncta de eo utri puncta sequentem peregisse inquisitionem:

De eo utrum?

1. Vallja meg hite után a tanu, nemde nem szent-péteri lakosok az uraság erdeiből, mióta az tilalom alá vétetett, abbul az részbül, melyet esztendőnként magok között való osztályra az uraságtul kinyertek, minek előtte az a rész a gazdák közé elosztatott volna, plébános uraiméknak visitatio szerint való elegendő fát egyszersmind bészolgáltattak?

2. Azon mód szerint nemde nem mostani plébánus Nozdroviczky Miklós uramnak elegendő fát bé nem szolgáltattak, hanem maguk részéből egy darabot kihagytak ő kegyelme számára és abbul nagy pörlekedéssel csak szekerenként hordtak fát, mely

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

rész, mivel 1746-ik esztendőben plébánus uram konyhájára el nem fogyott, tehát az elmaradott része 1747. esztendőben zsellérek között elosztatott?

3. Nemde nem szent-péteri lakosok három esztendőtől fogvást a fa miatt ujjat vontak plébános, urammal magok ellenben abban annyira bővelkedtek, hogy nemcsak tőkét, hanem szálas fát is épületre és tűzre valót adtanak el pénzen szomszéd falubélieknek?

4. Ha fölülirt mód szerint administrált fája plébánus uraiméknak elfogyott és az helység másnak hozására reá nem érkezett, nemde nem plébánus uraimék a szent-péteri erdőre maguk szekereit valamint szabadon jártatták és mind épületnek és szerszámnak, mind pedig tűzre való fát szabadon vágattattak az uraság erdeiben, úgy szinte mostani plébánus uram is bejövetelétül fogvást ab anno 1744. azon erdőnek oly szabad ususában volt?

9. Harmadévi bírót Zsoldos Ferenczet plébánus uram nemde nem azért ütögette meg, hogy nemcsak nem szántatott ő atyaságának forgatóra, amidőn más jámborok már vetőre szántottak, hanem azért is, bogy plébánus uram előtt süvegét nem vette le, mely dologban a bírák azonnal administrator uramhoz folyamodván, és végett plébános urammal ottan szemtül-szembe lévén nemde nem helyben hagyta administrator uram a bírónak verését, sőt oly feleletet nyertek, hogy ha a törvénybírót is megütötte volna, jól tette volna?

10. Nemde nem Fülöp János az oka, hogy mind a fa iránt, mind pedig más dologban is plébánus urammal a falu ujjat von; s nemde nem megnevezett Fülöp János előbbeni plébánosokkal is ujjat vonott; most pedig elannyira, hogy még plébánus uram házához sem mernek menni a lakosok, mert aki oda mégyen, a Fülöp János árulkodónak nevezi?

1. Providus Thomas Dvoran, in possessione Ó-Gyalla degens, illustrissimi domini comitis Georgii Szluha inquilinus, catholicus, annorum circiter 35, adjuratus, examinatus, ad 4-tum deutri punctum: Vallja, hogy a fatens ezelőtt harmadik esztendővel mostani tisztelendő plébánus uramnál egy esztendeig béresül szolgálván, tudja bizonyosan, hogyha azon fája plébánus uramnak, amelyet az helységbéli lakosok számára administráltak, elfogyott, és az helység olyatén fogyatkozásban a fahordásra reá nem érkezett, tehát tisztelendő plébánus uram maga béres-szekereivel az uraságnak

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

sz.-péteri erdeiből nem csak tűzre való fát szabadon hordatott, következendőképpen a fatens esztendeig tartott szolgálatja által többször is tűzre való fát hozott, de szerszámra is, és épületre való fát vágott minden háborgatás és kérdés nélkül; aminthogy azon esztendőben egy ökör-istálót, sörtés- és baromfi-ólat építtetvén nevezett tisztelendő plébánus uram, annak egész fáját mind az sz.-péteri erdőben vágattatta.

2. Georgius Marusinecz, perillustris domini Andreae Ordódy inquilinus Bagotensis, cath., ann. circ. 60, adjuratus, examinatus ad 3-tium: A fatens egyebet nem tud, hanem az bizonyos, hogy harmadéve egy szent-péteri lakostul egy forinton s hetven pénzen annyi épületre és signanter horog-fának való fát vett, hogy avval két kocsit terhelt meg. Hallotta pedig bagottai Szberó Jánostul is, hogy ő is egy szent-péteri lakostul két forint ára fát vett, épületnek valót.

3. Petrus Novánszky, dominae viduae Georgio Ordódianae inquilinus Bagotensis, catholicus, annorum circ. 35, adjuratus, examinatus ad 3-tium: A fátens egyedül azt tudja, hogy önnön maga is tavalyi esztendőben, az elmult őszi vetéskor Ordódy Pál uramnak Kovácsházára bizonyos szent-péteri lakostul négy forinton két négy-négy ökrü szekérrel horog-fának való fát vett.

4. Providus Stephanus Hruska, perillustris domini judicis nobilium Petri Ordódy faber Bagotensis, cathol., ann. circ. 40, adjuratus, examinatus ad 3-tium deutri punctum: Vallja, hogy három esztendőtül fogvást önnön maga is a fatens szent-péteri lakosoktul rész szerint kész pénzen, rész szerint pedig kovács-munkáért több izben vett szénnek való tőkét és szálas fát.

5. Providus Joannes Adámszky, perillustris domini Pauli Ordódy faber Bagotensis, cath., ann. cir. 50, adjuratus, examinatus ad 3-tium: Jól emlékszik a fátens arra, hogy a tavalyi esztendőben három rendbéli szent-péteri emberektől három izben öt szekér szálas és két szekér tőkés fát vett szénre valót kilencz forinton, husz pénzen.

7. Stephanus Sepsy, possessionis Szent-Péter notarius simul et ludimagister, cathol., annorum circiter 31, adjuratus, examinatus ad 4-tum: Vallja, hogy a fatens három esztendőtül fogvást szolgálván Szent-Péteren, említi ugyan, hogy azon időtül fogvást a fa iránt a bírák tisztelendő plébánus urammal visszavonásban voltak, mindazonáltal tudja bizonyosan a fatens, hogy a midőn plébános uramnak az helység által administrált fája elfogyott, és az helység

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

más fának hozattatására valamely okbul reá nem érkezett, őkegyelme plébánus uram az szent-péteri uraság erdeibül mind tűzre, mind pedig épületre való fát sokszor maga szekerivel hordattatott és senkitül nem háborgattatott avagy impediáltatott; aminthogy azt is tudja a fatens, hogy aminémű ökör-istálót és felhajat építtetett ő kegyelme, annak fáját is az szent-péteri erdőben vágattatta és maga szekerivel hordattatta.

8. Providus Johannes Zachar, incola Szent-Péteriensis, cath., ann. circ. 52, adjuratus, examinatus ad 1-um: Vallja, hogy mióta az szent-péteri uraság erdeje tilalom alatt vagyon, aminémű részt az helység a lakosok között való osztályra az uraságtul esztendőnkint nyerni szokott, azon erdőrész előbb sem a gazdák között fölosztatott volna, abbul plébános uram számára oly darab kiszakittatott, akibül plébánus uram szükségire elégséges fa kitelhetett és azt azután az helység levágattatta és béhordatta. Emlékezik arra is a fátens, hogy 1746-ik esztendőben is az erdő osztályakor mostani tisztelendő plébánus uram számára egy darab elszakasztatott és ebből ő kegyelme számára időrül-időre fa administráltatott; de hogy apródonkint való administratiója pörlekedéssel esett és hogy abból plébánus uram szükségin felül elmaradott rész 1747-ik esztendőben az zsellérekre elosztatott volna, bizonyosan nem tudja a fatens.

10. Providus Martinus Tóth, incola Szent-Péteriensis, cath., annorum circ. 50, adjuratus, examinatus ad 1-um: Vallja, hogy mióta sz.-péteri erdő az uraságtul tilalom alatt tartatik és ugyancsak az helység lakosok között való osztályra egy darab erdőt az uraságtul kinyert, előbb sem azt *a bírák gazdákra felosztották volna*, elsőben is abbúl a plébánus számára egy darab kiszabattatott és abbul minden gazda egy szekérrel egyszersmind fát hozott plébánus uram számára, mely ha idő jártával elfogyott, ismét azon *nyilasbul* szükségire hozattatott az helységbeliek által. Ad 2-dum: Tudja azt is a fatens, hogy a felül irt mód szerint 1746-ik esztendőben lett erdő osztálykor az helységbeli lakosok a maguk részéből mostani tisztelendő plébános uramnak is egy részt kihagytak és abból szükségire való fát szekerenkint administráltak; s az is igaz pedig, hogy ami azon részbül, akit plébánus uram szükségire az helység *kimért*, elmaradott, azt elmult 1747-ik esztendőben *a zsellérekre* a bírák felosztották, mert már azon esztendőbéli szüksége ő kegyelmének abbul kitölt; ad reliqua nihil.

11. Providus Petrus Szabó, Szentpéteriensis, cath., annorum circ.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

45, adjuratus, examinatus ad 1-um et 2-dum, uti praecedens: Vallja, hogy mióta szent-péteri erdő az uraság által tilalom alatt tartatik és ugyancsak az helység az lakosok között való osztályra egy darab erdőt az uraságtul kinyert, előbb sem azt a bírák gazdákra fölosztották volna, elsőben is abbul a plébánus számára egy darab kiszabattatott és abbul minden gazda egy szekérrel egyszersmind fát hozott plébánus uram számára, mely ha idő jártával elfogyott, ismét azon nyilasbúl szükségire hozattatott az helységbeliek által. Tudja azt is a fatens, hogy a felül megirt mód szerint 1746-ik esztendőben lett erdő osztálykor az helységbeli lakosok az maguk részébül az mostani tisztelendő plébánus uramnak is egy részt kihagytak és abbul szükségire való fát szekerenkint administráltak; s az is igaz pedig, hogy ami azon részbül, akit plébánus uram szükségére az helység kimért, elmaradott, azt 1747-ik esztendőben zsellérekre osztották, mert már azon esztendőbeli szüksége ő kegyelmének abbúl kitölt. Ad 4-tum: Többször látta ugyan a fatens, hogy mostani tisztelendő plébánus uram azon fán fölül is, amelyet az helység ő kegyelme számára esztendőnkint administrálni szokott, maga szekerivel is fát és épületre valót is hozatott, de mely erdőben s hol vágattatta? azt fatens nem tudja. —— Ad 10-um: Ugy ítéli a fátens, hogy tisztelendő plébános uram és az szent-péteri község között mind a fa iránt, mind pediglen más állapotokban való visszavonásnak Fülöp János az oka, mert jut eszében a fátensnek, hogy egykor a lakosoknak proponálta, hogy ha csak az uraságot az helység instantiával a fa iránt meg nem keresi és plébánus uram fáját valamely módra nem hozattatja, ő kegyelme konyháját és szükségét az helység el nem győzi; példázott pedig ezen instantiára az isai plébánosról és azt adta elejbök az lakosoknak, hogy — úgy mond — «annak is tizenkét öl fája vagyon, akivel bé köll nékie érni.» Azt is említi pedig a fátens, hogy tavalyi esztendőben a bíró házánál a fátenst, azért hogy a bírák híre nélkül a *tavali osztálybéli szántóföldeket* tisztelendő plébánus Kapronczai és szent-péteri plébános uraimék kívánságára Horváth Gergelylyel és Balog Ferencz hadnagygyal mutogatta és azon alkalmatossággal *az plébániához osztott szántóföldek kötéllel mérettek*, megnevezett Fülöp János és a törvénybíró Zachar György erősen pirongatták és Fülöp János leginkább is szemire vetette azt a fátensnek, hogy — úgy mond — «kend csak eljár ám plébános uramhoz árulkodni». Ritka plébánust említ pedig a fátens, akivel

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

hasonló izetlenségben nem volt volna említett Fülöp János — sat.

15. Providus Stephanus Mészáros, aeque incola Szent-Péteriensis, helveticae confessionis, ann. circiter 45, adjuratus, examinatus ad 1-um et 2-dum: Vallja, hogy mióta szent-péteri erdő az uraságtól tilalom alatt tartatik és ugyancsak az helység az lakosok között való osztályra egy darab erdőt az uraságtul kinyert, előbb sem azt a bírák gazdákra fölosztották volna, elsőben is abbúl a plébánus számára egy darab kiszabatott és abbul minden gazda egy szekérrel egyszersmind fát hozott plébánus uram számára. Tudja azt is a fátens, hogy a fölül irt mód szerint 1746-ik esztendőben lett erdőosztálykor az helységbeli lakosok az magok részébül mostani tisztelendő plébánus uramnak is egy részt kihagytak és abból szükségire való fát szekerenkint administrálták; de reliquo nihil.

16. Providus Stephanus Tóth, aeque incola Szent-Péteriensis, reformatus, annorum circiter 52, adjuratus, examinatus ad 1-um: Vallja, hogy mióta az erdő esztendőnként, gazdák szerint, a lakosokra osztatni szokott, minden osztálykor azon erdőbül egy darab elhaséttatott és abból a plébánus számára *helyek szerint* vágattatott a fa, az pediglen annyira ment, hogy *hol* egy helyre egy szekér s *hol* több, s *hol* pedig kevesebb is jutott. Ad 2-dum: Említi pedig, hogy fölül irt mód szerint harmadéve volt erdő osztályakor mostani tisztelendő plébánus uram számára hasonló szakasz erdő kihagyatott, kibül ő kegyelme számára a fa időről-időre szekerenkint adattatott; ad reliqua nihil.

17. Providus Michael Cziria, aeque incola Sz.-Péteriensis, reformatus, annorum cir. 51, adjuratus examinatus ad 1-um: Vallja, hogy mióta az erdő esztendőnként, gazdák szerint a lakosokra osztatni szokott, minden osztálykor azon erdőbül egy darab elhaséttatott és abbul a plébánus számára helyek szerint vágattatott a fa, az pediglen annyira ment, hogy hol egy helyre egy szekér, s hol több, hol pedig kevesebb is jutott — sat.

18. Paulus Vörös, edituus ecclesiae Szt.-Péteriensis, cath., ann. circ. 24, deposito corporali juramento ad 4-tum: A fatens már öt esztendőtül fogvást lakván Szent-Péteren, mind előbbeni plébános Majthényi uram, mind pedig mostani tisztelendő plébános uram ideje alatt azt tapasztalta, hogy ha plébános uramnak a fája, melyet az helység administrált, elfogyott és történettel reá nem

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

érkezett az helység, hogy mást hozattatott volna, tehát plébános uram maga szekerivel hozattatott fát az szent-péteri erdőről, melyet a fatens felül jelentett két plébános uraimék ideje alatt nem csak observált, sőt a mostani tisztelendő plébános uram ideje alatt maga is a fátens ő kegyelme szekerivel favágásra eljárt az erdőre, s mind tüzre való fát hordtak, mind pediglen épületre való fát hordtak, amint hogy aminémű ököristállót és felhajat építtetett ő kegyelme harmadéve, annak fáját is a szent-péteri erdőben vágattatta, soha pedig őket — tudni illik plébánus uraimék embereit — abbéli favágásban senki sem háborgatta, de meg sem szólította, a fatens emlékezete szerint — sat.

20. Providus Adamus Fekete, inhabitator Szent-Péteriensis, cath., ann. circ. 34, adjuratus, examinatus ad 4-tum: A fátens harmadéve mostani szent-péteri plébánus urnál béresül szolgálván, tudja bizonyosan, hogy amidőn plébános urnak fája, melyet az helység administrált, elfogyott, ő kegyelme maga béres-szekerit mind tűzre, mind pedig épületre való fáért is elküldötte az szent-péteri erdőre, aminthogy azon esztendőben ökör-istállót és felhajat csináltatván, annak fája is az szent-péteri erdőben vágattatott; de azon favágásban senki sem háborgatta őtet — sat.

22. Providus Gregorius Juhos, aeque incola Szent-Péteriensis, catholicus, annorum circ. 20, adjuratus, examinatus ad 4-tum: Az elmult 1747-ik esztendőben Ujesztendő napjától fogvást aratásig a fátens mostani tisztelendő plébánus uramnál szolgálván, jut eszibe, hogy téli időben egykor plébánus uram a szekerivel épületre való fát hozott és azon fának vágásáért a szent-péteriek közül őtet senki sem bántotta; emlékszik pediglen arra is, hogy megnevezett tisztelendő plébánus uramnak harmadévi cselédeit is a szent-péteri erdőbül egykor vesszőt hozni látta. Ellenben, hogy azon cselédek többször is fát hoztak, az akkori egyik szolgától hallotta a fátens.

23. Providus Michael Kollár, eiusdem possessionis incolae Johannis Fülöp famulus, cath., annorum circ. 22, adjuratus, examinatus ad quartum: Vallja, hogy a fátens harmadéve mostani tisztelendő szent-péteri plébánus uramnál egy idén béresül szolgálván, tudja a fátens, hogy ha plébánus uramnak azon fája elfogyott, a melyet az helység hozott és másnak hozására talán reá nem érkezett, tehát plébánus uram maga béres szekerivel is hol tűzre, hol épületre való fát hozatott az szent-péteri erdőrül. Említi pedig, hogy összesen hét szekérrel hoztak, melynek vágásában a fatens

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

mindenkor jelen volt, de őket senki sem háborgatta, vagy bántotta, ámbár a csősz is egynéhány izben velek szemben volt.

Super qua modo praevio per nos peracta inquisitione, collectisque praemissorum testium sub juramento fassionibus, praesentes nostras pro futura jurium praenominati admodum reverendi domini Szent-Péteriensis parochi tuitione necessarias extradandas esse duximus literas testimoniales. Datum in oppido Tata, die 9. mensis Januarii, anno Domini millesimo septingentesimo quadragesimo octavo. Franciscus Botth inclyti comitatus Comaromiensis judex nobilium mp. (L. S.) Franciscus Horváth eiusdem inclyti comitatus juratus assessor mp. (L. S.) Praesentem copiam cum suo originali collatam in omnibus punctis conformem esse testor. Bagottae, die 4. mensis Martii, anno 1748. Petrus Ordódy inclyti comitatus Comaromiensis judex nobilium s. k. (P. H.)

Eredetije — teljes szövegében — az Orsz. Levéltárban N. R. A. fasc. 955. no 59. alatt.

16.

1748. szept. 13. Mária Terézia királynő utasítása a zalathnai erdőbíró részére.

Maria-Theresia ec. ec.

Instruction vnd waldordnung für unseren in erbfürstenthumb Siebenbürgen und zwar in der berg-herrschafft Zalathna angestelten zeithlichen waldschaffern, wie derselbe der zeith, vnd bis etwan die weithers sich ergebende vmbstände ein mehreres oder an der weithiges zu verordnen erfordern, diese ihme allergnädigst anvertraute funktion zu führen, zu handlen vnd was derselbe weithers zu beobachten haben solle.

1. Wird ein zeithlicher waldschaffer in allen vnd jeden gott vor augen haben, vnd mit einem christ chatolischen lebenswandel seine untergebene auf erbauen, übrigens aber das von uns allergnädigist aufgestelte münz vnd bergwesens directions hof-collegium, als seine obriste unseren in fürstenthumb Siebenbürgen verordneten thesaurarium, deme wür die ober einsicht unseres dortländigen

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

münz und bergwesens gnädigst anvertrauet, als die anderte, endlichen aber unser daselbstiges bergambt zu Zalathna, als die erste instanz erkhennen, wohin wür ihne mit geziemenden respect vnd gehorsam gnädigst hiemit verweisen, also das er die ihme von ein oder andern orth zukommende befehle pflicht schuldigst vollziehen, vnd die von derselbten von zeith zu zeith abforderende ambts bericht gewissenhafft vnd wohlgegründet erstatten solle.

2. Nachdeme die waldungen bey denen bergwerkhern für die erste nothwendigkeit angesehen, folgsam zu der cultivirung ein besonder sorgfältiges aug getragen, vnd als das erste essentiale zur hand genohmen werden mus, womit zu behuef des grueben, oder bergbaues, dann anderer tag gebäuden, hauptsächlichen aber zu erzeügung deren in einer grosser quantitaet bey dem dermahlen daselbst zu Szalathna kaiserlicher königlicher seiths vorhanden schmölzweesen erforderlichen kohlen je vnd allezeith ein genuegsamber holz vorrath vorhanden seyn vnd nach gezüglet werden möge, so wird er waldschaffer sambentliche in den mittern sowohl als untern dominio befindliche waldungen gleich nach empfang dieser instruction bereithen vnd besichtigen, eine genaue conscription mit annotirung des dermahligen standes jeder waldung verfassen, vnd mit dessen gutächtlicher mainung dassiger berg-amts verwalthung überraichen, welche waldungen er glaubete theils zum zukünfftigen gebrauch vorzubehalten, theils zum widerumigen nachwachs in verbott vnd hegung zu ziehen, damit noch mahlen durch die bergamts-beamte die fernere nachsicht vnd einsicht beschehen möge, ob es bey sein waldschaffers angezeugten waldungs umbständen sein verbleiben habe, oder aber in ein so andern ab oder zugetheillet zu werden die notturfft erfordert. Er waldschaffer solle demnach pro futuro allseine sorg dahin wenden, auch auf keinerley weiss jemahls zulassen, noch gestatten, das ausser denen bey lezt in anno 1746 von seithen der herrschafft Szalathna vnd des substituirten waldamts gemainschafftlich vorgenohmenen wald bereittung zum berggrueben bau vnd zur hauss notturfft frey gesprochenen waldungen keine von allen anderen, die in verboth gezogener sich finden, der zeith angegriffen werden. Vill weniger aber solle er gestatten, das durch eintreibung des rindt- vnd besonders dem jungen nachwachs höchste schädlichen gaiss-vichs, oder auf was weiss es immer geschehen könne, solche beschädiget werden, fahls aber ein so

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

andern übertrettere deme ungeachtet sich hervor thäte, so sollen solche nach durch ihme waldschaffer bey der bergamts verwaltung bevor zu thuen habender anzeige, und hierüber nachmahlen mit zuziehung des dortigen fiscal provisorats bergämtlich befindenden verbrechen nach befund der sach entweder mit geld, oder mit schlägen abgestraffet, und der casus mit seinen umständen bey denen wochentlich haltenden bergamts sessionen dem amts protocoll einverleibet, die eingehende bahre geld-straffen aber zu handen der bergamts-verwalthung geleget, vnd von selbter getreulich verrechnet werden, damit aber jedwederer sich hiernach zu achten vnd für schaden zu hütten wissen möge, so solle dieses geboth vnd verboth in unserer fiscal herrschafft Zalathna gewöhnlicher massen ordentlich publiciret vnd offentlich kund gemacht werden.

3. Da bey erst gedacht lezthin vorgenohmener waldungs visitation der augenschein gegeben, auf was vor eine unerlaubte und vnverantworthliche arth sowohl in denen jungen, als etwas erwachsenen waldungen, welche in besten flor des wachsthumbs sich befinden, an zerschiedenen orthen von denen innsassen vnd unterthannen beederseithigen dominii gewürthschafftet, die jungen waldungen nach ihren ungezaumbten willen vnd wilkhur abgestokhet, aussgereuttet, zu äckern vnd wiesen gemachet, thails geschwendet, gänzlichen entblösset, vnd also höchst sträfflich zu den ruin gebracht worden seyn, das da vnd dorten nur noch ein gepüschwerkh von gayss vnd anderen vieh agbefressen vorhanden, vnd fast kein einziger grosser baum zum saamen wurff übrig geblieben ist, so erforderet unter anderen hauptsächlichen des waldschaffers, mit dessen subordinirten waldbedienthen schuldigkeit diese so schädlich und bey denen unterthanen über hand genohmene beginnen nach möglichkeit abzustellen vnd dahin sorgfältigst zu reflectirn, das die zur frischen besaamungen dienliche baumer allerdings verschonet werden, umb den anvachs hierdurch zu beförderen.

4. Nicht münder liget ihme waldschaffer ob, die mit junger maiss vnd brueth angepflogene waldungen in zukunft von aller gayss-eintreibung, wie auch anderen viehs, welches alles der wahre ruin in verfolg des abfressens deren jungen schossen, als ein in dem land introducirtes übel layder mit bedauren angesehen werden mues, zu bewohnen und disfalss all-mögliche obsorg zu tragen, die übertretter aber mit der von der bergamts verwaltung

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

gesäz und lands brauch mässig andictirten straff zu belegen, auch bey nicht fruchtender inhibition und geld straff das eingetriebene gayss vnd anderes vieh, wie auch in anderen unsern fiscal herrschafften, wo unsere bergwerkher errichtet und cultiviret werden, zu beschehen pfleget, eintreiben zu lassen, da mit wider die übertrettere rechts gebrauchig verfahren werden könne. Ferners vnd

5. Nachdeme wann nicht ein ernstlicher verboth bey ohn vermeidentlicher straff darauff geschlagen vnd vöst gehalten würdet, niemahls einige dienliche waldung nach zu züglen möglich, und zwahr um so vill weniger, alss bereiths verschiedene vnterthanen, da selbe keine waldordnung und aufsicht gehindert hat, ihre vohnung in dörffern verlassen, solche in denen gebürgen und waldungen aufgeschlagen, die baume geschwendet, ausgerottet, äcker und wiesen daraus gemachet, und zu deren einfangung und zum flechten, die schönsten jungen puchen genohmen, mithin in solchen grund ihnen aigenthumlich zu geeignet haben und von zeith zu zeith immer weither umb sich greiffen, als mues diesem im allweeg durch seine des waldschaffers fürsorg gesteueret und vorgebogen werden, dahero er diejenige innsassen, welche sich vorhin in denen wäldern niedergelassen, ihre wiessen und äckher darinnen gebauet und besetzen, unseren bestelten herrschaffts provisori, damit dieser unserer herrschaffts gerechtsambe in ansehung dergleichen unterthanen zu beobachtung wüssen möge, anzeigen, anbey auch nicht gestatten, das sothanne plaze jemahls einem schuech breit erweitheret werden, noch zulassen, das in zukunfft ein so andere dergleichen in denen waldungen sich ferners sitz- oder wohnhafft neüerdings einfinden mögen, vnd da sich ein so anderer wieder verhoffen liesse, so hat er die sache sogleich bey unseren bergambt zur fürkherung der abhilflichen mass anzuzeigen, widrigen fals er waldschaffer zur ohnausbleiblichen verantwortung gezogen werden wurde.

6. Gleiche beschaffenheit hat es respectu der von denen unterthannen unternohmenen abgiflung und niederhauung deren schlachtbahren sowohl als anderen zum nachwachs gewidmeten baumeren und obwohlen durch die unterthanen vorgeschützet wird, das durch eintreibung ihres horn viehes in denen wäldern kein schaden verüebet werde, so lehret doch die erfahrnus, das diese leüthe durch abhauung deren in florisanten stand stehenden

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

baumer zum grösten ruin derer waldungen dem vieh zur winters zeit die nahrung zu verschaffen pflegen; weithers

7. Hat sich von villen jahren, besonders aber von zeit der fürgewesten arendation der introducirte missbrauch eingewurzlet, vermög dessen denen unterthanen derjenige pläze, welche sie so freuentlich ausgehauen und ausgerottet haben, ihnen nach erlegter straff per 12 gulden als ein aigenthum zugestanden und so gar an ihre dahin erbauete grundstück wohnungen, und häusser zu erbauen erlaubet worden, diesen so schädlichen missbrauch hat er waldschaffer abzustellen und künfftig hin derley freuentliche aushauung und ausrottung deren pläzen, dann häusliche niederlassungen keinesweegs wie erst vorgedacht zu gestatten. Hingegen

8. Seine sorgfalt dahin zu wenden, damit nicht, wie die erfahrung gelehret hat, die schönste junge aichen baumer in ihren besten flor von denen zisma-machern, lederfärbern und anderen derley leüthen abgeschunden, ihrer rindten beraubet, folgsamb ausgedörret vnd ruiniret worden, dahero die übertrettere auch disfahls in zukunfft ohne ansehung der persohn zur exemplarischen straff gezogen werden sollen.

9. Wird er waldschaffer möglichst trachten, womit die excessive und von denen unterthannen jährlich vorzunehmen pflegenden zauns errichtungen restringiret werden, und ob es schon bieshero gewöhnlich gewesen, zur einzäunung deren teldfrüchten vnd heywachses, dann gemainer viehwaid auf denen verbottenen hatterden die benöthigte junge ruthen abzuraichen, da aber die insassen und unterthanen ihre zäune liederlich, damit sie nur über sommer daueren, zu machen pflegen, und selbte in winter widerumben verbrennen, so wird er waldschaffer sich mit dem Szalathnaer provisorat, weme und wie vill disen oder innen insassen und unterthannen nach erhaischender nothwendigkeit verabfolget werden können, toties quoties vernehmen, und von der sachen befund die bergamts-verwaltung informiren, damit mit derselben vorwissen und an handlassung den verlaub zettul und einen gewissen zeichen hinausgeben, niemanden aber durch eigene wilkhur willfahren. Damit nun auch sowohl

10. Ratione des holz schlages zur verkohlung, und was sonsten die unterthannen und innsassen zu ihrer hausnotturfft und bauweesen benöthiget seynd, eine ordnung eingeführet werde, so solle künfftig hin jede notturfftige parthey sich bey ihme waldschaffer

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

anmelden, und nachdeme dieser der berg-amts verwaldung in sachen den umständlichen vortrag gemachet, und von dar die beschaidung wie vill stamm-, baw- und sperrholz-latten, diesen oder jenen zu verabfolgen, erhalten haben wird, den verlaub zettul ohne geringsten entgeld, gewinn oder privat absicht ertheillen, über sothanne holz verabfolgung aber ein ordentliches protocoll mit benennung der zahl und gattungen des abgegebenen holz, auch deren nahmen deren partheyen, die es empfangen und deren waldungen, aus welchen solches abgereichet wird, führen. Was aber das erforderliche brennholz betrifft, so soll durch dortige berg-amts-verwaltung mit zuziehung dasigen fiscal provisorats ein waldungs stuck aussgesuechet und ausgestecket werden, worauss eines thails alle und jede brennholz bedürfftige partheyen ihre notturfft ohne beförchtender bestraffung herdannehmen, anderten thails aber auch die in verboth liegende waldungen von der holz entfrembdung befreyet bleiben mögen. Und weilen

11. Observiret worden, das eine grosse anzahl s. v. schwein von fremden orthen zur möstung in daselbstige aichen und buchen waldungen zeithero jährlichen eingetrieben und hievon der zechend alss ein waldgebühr durch die dorffsrichter aigenmächtig eingezogen worden, so hat er waldschaffer künfftighin nach vorläuffig genohmener beaugenscheinigung der bergamts-verwaltung die anzeige zu machen, und seine gutächtliche gedankhen auf wie vill stuckh s. v. schwein der eintrieb gestattet werden könne? toties quoties zu eröffnen, dann nach der circa quale et quantum von der erhaltenden resolution denen partheyen der verlaub zettul zu extradiren, selbte ordentlich zu protocolliren, die wald gebühr abzunehmen, diesen wald provent aber dem provisorat ambt zur weitherer verrechnung zu administriren, jene partheyen hingegen so mehr stuckh s. v. schwein, als der verlaub zettul enthaltet, in dasige fiscalische waldungen einzutreiben sich angemasset, zum erlaag der verwürkht- und von den berg-ambt determinirten straff anzuhalten, welche straff, fahls sie in bahren geld bestünde, erst gedachten berg-ambt zur veitheren werrechnung zu übergeben ist. Es wird zwar

12. Die höchst nöthige klafter-holz-schlagung denen unterthannen in unteren dominio alss zu Petroschan, Gallacz, Fonesch und Prezacka erlaubet, damit selbe umb so ehender in stand seyn mögen ihr contributions quantum und cammeral tax ab-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

führen zu können, dahingegen denenselben gänzlich untersaget vnd verbothen seyn solle, dasselbe mit dem Carlsburger holz magazin hinkünfftig wegen claffterholz-lieferungen ohne vorwissen und bewilligung des daselbstigen berg-amts vnd sein waldschaffers, nebst zuziehung des fiscal provisorats contrahiren, oder einiges geld anticipando darauf nehmen, jedoch wird er waldschaffer einen medium terminum in vorschlag bringen und aussfindig zu machen bedacht sein, wie es zu vermeidung der öffters hierumb den Carlsburger holz magazin erlittenen höchst empfindlich gefallenen executionen, das zu hauen erlaubte brennholz anderst wohin verschlissen vnd ihnen somit zur abführung der contributionen vnd urbarial tax ein hinlängliches verdienen gemacht werden könne; betreffend die von denen 4 kohlen dörffern des erst erwehnt untern dominii in unser münz-amt nacher Carlsburg zu liefern habende kohlen erfordernus, da wird er waldschaffer

13. Die veranstaltung fürzukehren beflissend seyn, das all-järlich gegen 2000 kübl kohlen zu erfordernus deren münz arbeitheren gebrennet, und dieses quantum a proportione ihres habenden territorii und hierzue tauglichen waldungen repartiret werden, welche

14. All monathlichen a proportione deren vorfallenden münz arbeithen hinab zu liefern seynd, also zwar, das mit eintrettendem monath 3 bis 4 fuhren, und gegen der helffte dessen widerumb so vill abgeführet werden, und weillen

15. Ein vorrath durch den winter höchst erforderlich ist, damit bey vorfallenden üblen fruhejahrs wetter, da wegen auflauffenden wässern, und öffters sonsten unpracticablen weeg nicht fort zu kommen, die münz arbeithen aber nicht gehemmet werden, so wird er waldschaffer in jener zeit dahin einen erklecklichen vorrath zu verschaffen haben, wo die unterthanen mit der feld- und anderen arbeithen nicht occupiret seynd, und der weeg am besten befunden wird, wornach die brennung deren kohlen auch anzuordnen, insonderheit aber bey herbst zeith 3 bis 400 kübl hinab geliefert werden sollen, und dissfals zeitliche vorsehung zu thuen.

16. Wird er waldschaffer die in untern dominio befindliche kohler mit ihren holz-schlag und abänderung deren kohlstädten nicht nach eines jeden willkhür gestatten, indeme wo einmahl

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

gekohlet worden, die hitz und kohlen rauch der jungen brueth nicht allein schädlich, sondern auch in wachsthum verhinderlich ist, dahero er wald-schaffer die anlegung des holz-schlages, abänderung und versetzung deren kohlstädten selbsten zu bewürken hat, mittelst velchen die jung angepflogenen brueth geschonet, und das aussrotten unterbrochen werde, zu dem ende solle

17. Bey jeder kohlstadt ein hütten durch gemainschafftliche robbath errichtet, und vor dem regen wohl versehen werden, darinnen einen beständigen vorrath an derley kohlen erfordernus bey zu behalten, und in erfordernus fahl so gleich nacher Carlsburg abführen zu können, und da

18. Einige zeith wahrgenohmen worden ist, das sehr schlechte kohlen und zu sagen nur kleine misst, worunter vill bränd sich befünden, in gedachtes münz-amt gelieferet worden, dardurch die münz-arbeithen gehemmet und perturbiret worden, dieses aber von daher rühret, das bieshero je und allen die brennung deren kohlen ex eo verstattet worden, damit sie sich zu abführung ihrer contributionen, und tax was verdienen möchten, die wenigsten aber die kohlung verstanden, woraus erfolget, das aus manchem hauffen gar keine, aus manchen aber nur mist und brändige kohlen obgedachter massen erzeuget worden, als wird zur abstellung dessen denen waldungen so schädlichen übls ihme waldschaffer hiemit aufgetragen, in jedem dorff 3 oder 4 verständige kohlbrenner aufzustellen, welche dahin gehalten seyn sollen, das durch die allgemaine robbath aller 4 dörffer zu der kohlstadt zuschleppende holz gegen einen billich auf dem kübl proportionirten lohn zu brennen, und da nun

19. Solche in denen kohlstädten wohl aussgebrennet, und zur münz arbeith tauglich kohlen erzeuget worden, so wird er waldschaffer solche ob verstandener massen mit denen wägen durch gemeinschafftliche robbath nacher Carlsburg abführen lassen.

20. Hat er waldschaffer zur wissentlichen nachrichten zu nehmen, das fürohin die von dem münzamt vor jedem kübl zahlende 15 kreuzer nicht mehr denen kohlbauern, sondern zu handen des Szalathnaer provisorats erleget werden sollen, wannenhero von dem Carlsburger münz-amt denen partheyen statt des geldes jedesmahlen ein zettul, worinnen das orth, woher die kohlen geliefert werden, und das quantum der eingelieferten kohlen angemerkhet, einhändigen, dann mit ausstrettung jeden quartals

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

die zusammen rechnung mit Szalathnaer provisorat pflegen und den geld betrag auf einmahl abführen, das provisorat aber die weithere einsicht und obsorg tragen wird, wie das ins verdienen gebrachte geld a proportione des verdienstes denen orthschafften sowohl, so das holz zuschleppen lassen, alss denen dorffschafften, so die kohlen hinabgeführet, in conformitaet des unter ihnen getroffenen vergleichs repartiret, oder ob solches in sortem contributionalis acceptiret und an sothanes quanto abgeschrieben werden solle.

21. Respectu des mitteren dominii hat er wenigstens alle quartal zweymahl nachzusehen und dem in besagten dominio aufgestellten waldhüetter anzuhalten, das er die subordinirte kornicken umb Verespetek, Butschum und Kerpenesch dergestalten zur schuldigkeit antreibe, womit selbe ohne unterlass obacht haben, und über befund ihme bericht erstatten, ob diejenige, welche gegen assignation zum berg-bau einiges holz anverlanget, eben auch zu disem ziehl und end solches anwenden thuen.

22. Nachdeme zeithero, das neüe schmelzwesen zu Zalathna in den gang gebracht worden, sich geäusseret, das dessen behöriger fortgang von darumben wegen ermangleten kholen gehinderet worden, weillen die dermahlens vorhandene herrschafftlich Zalathnischere khöler kaumb hinlänglich sind die erforderliche kohlen unseren münz-ambt nacher Carlsburg zu verschaffen, als hat unser daselbstiges berg-amt mit unseren gnädigsten vergnügen einige frembde kohlbrenner dahin angeziglet, als wird einen zeitlichen waldschaffer obliegen gedacht, neu dahin gebrachte khölner, welche ohne deme gewohnt sind ihr holz selbsten zu schlagen, nicht nur in taugliche waldungen behörig anzulegen, sondern auch zu treibung eines förmblichen holzschlages anzuweisen und darob zu halten, damit so vill immer möglich die wälder ordnungsmässig geföhlet werden mögen.

23. Wird er waldschaffer die ihme in beeden dominiis untergebene waldhüetter mittelst dieser vorschrifft bestens zu belehren und zu unterrichten haben, damit sie all- und jedes ihrer obliegenden schuldigkeit zur gesicherten emporbringung deren so sehr in ruin verfallenen waldungen auf das getreueste sich angelegen seyn lassen, hingegen schaden und nachtheil verhinderen, und fals sie es zu thuen nicht vermögeten, es in zeithen behörig anzeigen sollen.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

24. So werden demeselben annoch nebst denen obbemeldten beeden waldhuettern neun kornicken aus dem untern dominio zugegeben, welche umb sie zu mehreren dienst-eyfer anhalten zu können, gleich bis anhero und wie anderer orthen eingeführet ist, von aller robbath, tax und portionen befreyet seyn sollen, dannenhero es auch erforderet, das sowohl die beede waldhuetter alss obige neun korniken zu mehrerer versicherung ihrer treüheit bey dasigen berg-amt in die aides pflicht genohmen werden, zugleich ihnen aber aufzutragen ist, damit nicht allein der in untern dominio aufgestellte waldhüetter, nebst wenigstens vier kornicken mit ihme waldschaffer bey denen all sambstäglich haltenden berg-amts tag erscheinen, umb ihnen von abgehandleter waldwesens anordnung, dem erforderlichen befehl, ihrer in künfftiger wochen habenden verrichtungen sogleich ertheillen zu können, und weillen überhaupts in das künfftige bey einführung frembder kohlmaisters nebst ihren knechten, welche sich, wie schon in den 22. punct gedacht worden, ihr kohl holz selbsten föhlen, in führung eines ordentlichen holzschlages, erzeugung derer bey dem dermahligen schmölzwesens erforderlichen kohlen quantitaet mehrere obsorge und verrichtungen, als bishero seyn werden, alss erforderet, das von denen aufgestellten 9 korniken allwochentlich 2 bey der bergamts verwalthung und ihme waldschaffer auf der ordonanz, wie solches auch anderen orthen pfleget zu geschehen, gehalten werden, welche bey vorfallender notturfft zu denen köhlern in die waldungen ausstreibung deren kohlen fuhrleuthen und übrigen vorfallenheiten ohne zeith verlust verschickhet werden können.

25. Leztlichen und weillen in einer instruction besonders bey einen neu introducirten amt, wo sich verschiedene veränderung und vorfahlenheiten ergeben dörfften, nit all- vnd jedes, was zu unseren höchsten dienst und nuzen gereichet, vorgeschrieben und einverleibet werden kann, so solle er waldschaffer, wo sich immer eine in gegenwärtiger instruction austruckhlichen obschon nicht enthaltene gelegenheit zu aufnahm unseres dienstes eraignete krafft obhabender eydes pflicht seinen besten wissen und gewissen nach den fromen unseres höchsten dienstes besorgen, allen schaden und nachtheil abwenden, nuzen befördern, die behörige anzeige davon jedesmahlen dem ihme vorgesetzten bergambt, allenfahls auch unseren in Siebenbürgen bestelten

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

thesaurariat in zeith thuen, die fernere bescheide darüber gebührend erwarten, diesen zufolge sich in den ihme anvertrauten ambt achten und fürgehen, ja und fahls er disfahls ein so andere anstände oder hindernussen, welches wür dannoch gnädigst nicht vermuthen wollen, finden sollte, so hat er darüber seinen gehorsamsten recurs an das uns hier nachgesetzte münz- und bergwesens directions-hof-collegium gebührend zu nehmen, welches nach der sachen beschaffenheith oder von selbsten rath zu schaffen, oder aber den weitheren vortrag darüber an uns gehorsambist zu erstatten haben wird.

Fogalmazványa a bécsi cs. és kir. közös pénzügyminisztériumi levéltár «Ungarisches Münz- und Bergwesen» osztályában, fasc. 32. — Közölte *F. A. Schmidt* i. m. VII. 571—84. l.

17.

1748. november 13. Kivonat Nagy-Baczon falu törvényéből erdeinek megóvásáról.

Anno 1748 die 13-a Novembris in possessione Nagy-Baczon. Mi nagybaczoni lakosok akartuk emlékezetre mind magunk között, mind magunk után következendő posteritásunkra közönséges végezésünkből ilyen megállandó törvényt szabtunk: Minthogy teljességgel majd utolsó pusztulásra jutott szegény falunk s határunk, a pusztulás a számtalan bebíró compossessorok miatt, úgy naponként a szüntelen közünkben szaporodó oláhok mián, hasonlóképpen más távol levő faluból esztendőnként beszármozandó béres szolgalegények iránt, kik is ottan az helyeknek nemtudása mián szüntelen károkat tesznek tilalmas erdeinkben, úgy distinguált telegdi- és sepsi-baczoni marhalegeltető helyeinkben, mely mián csak a sok hitlés következik, ezt praeveniálni akarván, ha peniglen ki nem tudódik, hütivel is tartozik megmenekedni, azért töttünk ilyen törvényeket magunknak, irásban feltévén, mely irásunkat is, törvényünket s tilalmunkat együtt, esztendőnként a bírák változván, úgy a szolgák is, hasonlóképpen a jámbor falunak pásztori, úgy két-három esztenán levő idegen bejövő pakulárok, hogy ezekben megirt tilalmakat ne tudhatnák, esztendőnként változáskor nékiek felolvastatnék, melyet fideliter megkévánunk, hogy a pásztoroknak

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

felolvassák, szolgalegényeknek, szolgatartó gazdáknak, úgy cselédes gazdáknak is hogy tudtukra légyen, hogy ne menekedjenek hittel s nem tudással.

Ezt is végeztük magunk között, hogy ennek utánna következendő bíránk s hitesseink ezen tilalmaknak megszegőit magok, alább megírt tilalom szerint, büntessék pénzzel, ne itallal, melyről hiteles relátiót adjanak legistromot tartván maguknak, micsodás tilalomért végezésünk szerint kit büntetnek, felirván; fáradságok jutalmáért egy forintot, ha el akarják költeni, elvehetnek két sustákot. Az apróbb büntetés, úgy mint szaladás hajtásból, ez articulariter légyen övék igaz fáradságukért, serénységes vigyázásukkal együtt.

Ezt is végeztük, hogy minden esztendőben bodosi, kis-baczoni, bibarczfalvi bebíró erdőlő atyánkfiainak elolvassák, ha kévánják, az erdőlés iránt, hogy ökegyelmek tartsák magukat a nemes szék deliberátumához és tegyenek hírt, midőn erdőnket erdőlik s a falu közönséges útján hozzák, és adják számba, ki-ki a maga portiója szerint jószágának quantitása szerint mit hozott el; ezen kivül ha más utakon viszi el, büntetés nélkül nem hagyják; hasonlóképen ha bíránk, vagy hütöseink tudva elhallgatván valamely respectusért, az olyan bírák s hütösök, toties quoties comperta rei veritate, büntetődjenek ad florenos hungaricales 3, id est három sine ulla misericordia, ez légyen egészen a falu szükségére való. Ezen conclusumunk complectálja az határ-pásztorokat is minden időben, minthogy ők is hittel kötelesek. Mely végezésünket, hogy állandóképpen observálják, de modo ad posteras subscriptiónkkal és pecsétünkkel is megerősítettük. Idősb n.-baczoni Baló József Miklósvárszéknek egyik hütös assessora mp. Nagy-baczoni Bardócz Elek nobilis mp. Barta Márton nemes Miklósvár-széknek hütös assessora mp. Bedő Péter mp. Bíró Varga József manu authorata hütösseivel együtt mp.

1. Végeztük és egyszersmind megtiltottuk, hogy Csinódlokán és Csinódon fel a sepsi malomtól fogva egész Dimén patak, úgy Uzon-loka is a halászástól és rákászástól tilalmas leszen pisztronggal együtt; akik itt hir nélkül halásznának, a bíró büntesse ad fl. 1 sine misericordia.

2. Ha kik almafát, körtvélyfát ok nélkül juhoknak vagy egyebeknek, bár eszköznek is, a magáén kivül levágna, büntetődjenek ad fl. hungaricales 3.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

3. Ha ki csere fát vagy kéretlen, akár épületnek, akár eszköznek, annál inkább juhnak, kecskének levágna, ez is büntetődjék ad h. fl. 3, akárholott legyen a falu erdein.

4. A tilalmas cserében bikkfát, gyertyánfát, úgy egyéb féle fát is ha kéretlen levágja, büntetése fl. 1.

5. Ökörpásztorok, tehénpásztorok, disznópásztorok falu engedelme s szabadságán kivül ha tovább mennek, az hova az jámbor falu szabadítsa, toties quoties büntetődjenek ad fl. 1, ide értvén a felhagyott határkertek régi helye.

6. Legnagyobb kárunk szófogadatlansága mián esnek a juhpásztorok mián, kik is se füveinkkel, se makkos erdeinkkel, még a vetéseinkkel, gabonáinkkal is eleitől fogva nem gondoltak, azért végeztük, sine ulla misericordia, ha valamelyik praesumálja tilalmas helyre való általhajtását a szabad helyen kivül, büntetődjenek, toties quoties depraehendáltatnak, ad hung. flor. 3, ugy ősszel sarju idein is; ezt pedig akkor mindjárást, mihelyt találtatnak, exigálják rajtok.

7. Végeztük ezt is, hogy akárki közülünk a falu törvényeit, végezéseit felháborítja s meg nem adja, lészen — mint most is esett] a makk idején — büntetése ad h. fl. 3. Ha nem cessál, a a bíró kötelessége szerint királybíró uramnak adja ki.

Hivatalos másolata az Orsz. Levéltár erdélyi főkormányszéki osztályában a törvényhatósági privilégiumok és szabályzatok közt, Háromszék. II. G. 15.

18.

1749. julius 3. Kivonat a Németh-Lipcse város részére megállapított kamarai rendtartásból.

Anno 1749. die 3-tia Julii in oppido Rosenberg. Quando quidem inter reliqua dominium Likava tangentia negotia statum quoque oppidi Német-Lipcse, idemque inhabitantium incolarum subsistentiam — — fierent per magistratum dispositiones, hanc — — per me concinnatam huic oppido Lipcsae per excelsam cameram hungaricam instructionem aulicam ut indispensabiliter sub poena judici et reliquo magistratui dictanda — — eidem oppido submittendam et injungendam censerem — —

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

5. Usus quoque montium in inclyto comitatu sub praetextu subsistentiae, adeoque tacite portam subingressus est et non immerito a tali usu quoque silvarum in medium oppidi silvis utentes ad onera publica concurrere tenerentur, hinc quid hactenus in singula specie lignorum decimam exigebat oppidum, ideo ultronee ligna etiam trabalia, sive alia quaeque, praeter sola focalia, prouti et trunci, absque ulla exceptione omnes, sive per aquam demissi, sive pecoribus evecti ac scandulae sub onere decimationis relinquuntur, ita tamen, ut talis decima per magistratum cum adjunctis duobus vel tribus ex communitate juste et fideliter, absque respectu personarum, omnique seposito favore, sub eodem juramento, quo oppido adstrictus est, juxta speciem crassiorum et tenuiorum lignorum exigatur, quidve et quanta frusta a quo oppidano provenerint, juxta speciem lignorum connotetur, trabaliaque ligna et alia pro ratibus apta condigno et convenienti pretio, seposita omni interessentia et respectu, sive quaestoribus oppidanis, sive aliis extraneis per judicem, semper praesentibus nonnullis magistratualibus, distrahantur, pretiumque tale cum specificata declaratione, si ligna frustatim vendita fuerint, quot numero, quodve, quali pretio distractum est, primum quidem manuali, et demum rationibus inseratur; trunci autem ex decima provenientes in asseres scindantur ac convenienti demum pretio asseres modo praevio distrahantur, modalitateque supra declarata, quod et quali pretio distracti fuerint, quodve numero asseres, aut forte tigni ex iisdem truncis provenerint, non secus quo molitori a succissione asserum — secundum centurias — solutum fuerit, non modo fideliter judex connotabit, ast ab emptoribus, vel vero a tunc praesentibus fidedignis aliis personis recognitionem extrahet, primum manuali ac demum rationibus suis convenienter inserturus. Hincque proveniens emolumentum pro publicis necessitatibus oppidi conservari possit, absolute nihil expendent, sed oppidani pro similibus oppidi truncis et asseribus ex ordine (observata tamen proportione) vecturam praestabunt, qui vero pecoribus caruerint, tangente ipsos vecturae onere, pro necessitate illa pecora sibi conducent, quod si vero oppidum pro communi beneficio et emolumento coemendos truncos pro asseribus, vel serandis tignis voluerit, judicis officii erit eiusmodi truncos comparare, ac quot numero, a quo, quosve truncos et quali pretio comparaverit, idipsum attestatis fulciendo diligenter connotare, manualique suo et rationibus inserere, ac in

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

reliquo quot ex iisdem asseres provenerint, ac quo pretio distracti fuerint, juxta praedeclaratam huius puncti dispositionem connotare et introituare — —

22. Siquidem regulatio proportionis quoad usum silvarum juxta possessionales agros kventin dictos per oppidum institui solet, hinc eadem in suo esse relinquitur, puta, ut erga singulum talem agrum per decursum anni 4 arbores pro truncis aptae, intercisorum vero lignorum, vulgo krajsna vocatorum duae orgiae, trabalia autem pro ratibus apta itidem 4 succindenda et avehenda admittuntur; hoc adnexo, quod decorticatio in silvis arborum, pro quacunque necessitate, praeter solam tuguriorum necessitatem absolute omnibus incolis sub poena fl. rh. 6 inhibetur, ac ut vetitae silvae intactae pro necessitate aedificiorum eaque inevitabili conserventur. Nemo praeter scitum et indultum magistratus in iisdem etiam pro aedificiis, pro quaestu autem mullatenus, sub poena praescripta fl. 6 et confiscatione succisorum ligna succindere ausit; in quibus, si oppidum necessitatem aedificiorum cognoverit et aedificare volens ex silvis liberis pro aedificiis apta ligna habere non potuerit, aut in alia inevitabili necessitate succisionem lignorum erga numerum necessitati approportionandum permittere poterit — —

Cuiusmodi ınsctructionis puncta per oppidi huius judicem, magistratum, senatum ac alios quosvis oppidi praeinserti Theuto-Lipcsae accolas observanda, excelsae camerae hung.-aulicae ulteriori ordinatione et dispositioni submitto, eorum revisione et ratihabitione subsecuta oppido Német-Lipcsae pro observatione et de anno in annum indispensabili effectuatione decretaliter transmittenda. Adamus de Rajcsány exc. cam. reg. hung. aulicae consiliarius, qua pro receptione memorati dominii Lykava delegatus regius cameralis commissarius.

Hivatalos fogalmazványa az Orsz. Levéltárban Relationes Commissar. Regiorum fasc. 34. no 1. alatt.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

19.

1749. julius 28. Utasítás a likavai uradalom fő-erdőkerülője s annak alantasai részére.

Instructio pro silvarum obequitatore primario et eiusdem subalternis ad ratificationem excelsae camerae hungarico-aulicae concinnata in dominio Likava.

1. Exquo in benignissima suae majestatis sacratissimae caes. regiae mente fundata excelsae camerae hung. aulicae ea esset, ut silvae dominii Likava semper in statu et qualitate bona conserventur, nec per subditos, tanto minus alios quosvis extraneos quocunque sub praetextu devastentur, intentio hinc non minus primarii silvarum obequitatoris, quam et ipsius subalterni, alioquin hoc pure conservationis silvarum fine constitutorum et salarisatorum indispensabilis obligationis erit silvis semper et continuo, ne prohibitae quidem per quoscunque succindantur, in quantum vero locorum incolis pro usu lignationis deservirent, ne plane excessive ruinentur, inspicere, easdem obambulare ac in quosvis excedentes subditos dominales et inviolantes extraneos animadvertere, taliterque silvas in statu integritatis conservando, eatenus paratae obligationi suae debite satisfacere, si quos vero sive excedentes subditos, sive inviolantes extraneos observaverint in loco delicti non deprehensos, eos statim causarum dominalium directori vel provisori erga praeviam in facie loci investigandorum investigationem et revidendorum revisionem pro ponendo eatenus remedio, quo excedentes aut inviolantes debite puniri, aut deferre et detegere, in facie autem loci depraehensorum praeter contrabandanda ligna pro majori evidentia rei, subditorum quidem dominalium secures vel catenas, extraneorum vero omnes res secum habitas auferre, ablatasque causarum directori vel provisori, re et negotio ita exposcente, in majoribus quidem excessibus excelsae camerae hung. aulicae insinuaturis, quo intuitu eorundem (respectu extraneorum intelligendum esto) manibus judiciariis fiendae resignationis debite et tempestive disponi possit insinuare, quibus taliter insinuatis

2. Siquidem nec silvarum obequitatoris, nec vero ejusdem subalterni activitatis erit subditos dominales silvis excedentes corporali, eo minus vero pecuniaria poena propria auctoritate punire,

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

ideo talium causae in sede dominali alioquin frequentius celebrari solita assumendae, excedentesque pro comperta rei veritate et pro ratione majoritatis vel minoritatis excessus metienda et delicto commensuranda corporali dictanda poena et exequenda (quam liberum erit, si eatenus convicto libuerit, in majoribus quidem excessibus integra 12 nempe fl., in minoribus vero pro ratione demeriti minuenda urbariali pecuniaria poena sive mulcta redimere) puniendi, contra extraneos vero forma et via legali, erga tamen eatenus praeinsinuationem apud exc. cameram hung. aulicam vel praefectum fiendam et inde praestolandam dispositionem causarum dominalium directori et provisori procedendum erit. Quia autem

3. Sive per subditos dominales excessuose et in silvis, quorum usum sibi concessum non habuerint, sive per inviolantes extraneos quosvis succisa ligna contrabandae subjacentia fideliter primarius silvanus in praesentia subalterni ejusdem sub eodem, quo adstrictus est, juramento, sive pauciora, sive vero plura fuerint ejusmodi contrabandanda ligna, secundum speciem lignorum connotabit, factamque eatenus connotationem provisori exhibebit, quae tandem provisor, si adhuc in silvis penes radicem fuerint, evehi curabit, ac non minus ea, quam et quae nefors jam evecta contrabandarentur, justo pretio eatenus rationes redditurus distrahet, pecuniasque abinde proventuras incassabit, ex cujusmodi contrabandis primarius silvarum obequitator, si solus ejusmodi excessum prehenderit, secus vero is qui excessum per se deprehensum insinuaverit, tertiam partem obtinebit. Et quia

4. Silvae hujus dominii Likava in longiori distantia dissitae haberentur, hinc ut omnibus debite inspici, invigilarique possit, primarius silvarum obequitator Rosembergae, ejusdem vero subalternus in allodio Hutensi dominali in orificio vallis Lubochna constituto suam habebunt mansionem, primarius silvarum obequitator Revuczensium, L. Kavkiensium, Oszadiensium, Lugnensium, Hrboltoviensium, Sossoviensium, Liszkafalvensium, Lucskensium montis Csebrad alioquin etiam vetiti, ac aliorum in illis partibus existentium etiam oppidorum territoriis inclusarum silvarum, ejusdem vero subalternus vallis Lubochnensis, aliarumque circumadjacentium silvarum curam et inspectionem habituri, quibus ut tanto magis in iisdem silvis per quoscunque attentandae lignorum succisiones, eatenusque inferenda damna et excessus anteverti possint, frequentius ad silvas curae et inspectioni suae concreditas non saltem praenominatas, ast

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

etiam alias intra tractum praemissarum silvarum existentes omnes dominales, idque quantum fieri potest dietim excurrere, easdem revidere, omnesque excessus observare, imo primario silvarum obequitatori etiam Gombasiensi silvano superinspicere, ac hoc fine singulis ad minus duabus septimanis ad vallem Lubochna et ibidem circumadjacentes dominales sylvas, ac ad vallem etiam Bisztro excurrere, easdemque perlustrare, ac si quos sui subalterni observaverit defectus, negligentiam, aut cum subditis aut quibusvis aliis collusionem (a quibus ipsi quoque primario obequitatore sub gravi animadversione cavendum erit) observaverit, eosdem omni absque mora causarum dominalium directori vel provisori, id ipsum excelsae camerae hungarico-aulicae, vel praefecto repraesentaturis insinuare incumbet, quo in casu sive ipsiusmet primarii silvarum obequitatoris, sive ejusdem subalternorum observat defectus, crassioris negligentiae, praesertim vero cum subditis aut aliis quibusvis collusiones non minus ipsemet primarius silvarum obequitator, quam et ejusdem subalterni, qui nempe ipsorum eatenus deprehensus fuerit, statim a salario adusque obtinendam eo in passu excelsae camerae hung. aulicae resolutionem suspendendus erit. Et cum pro

5. In Revucza et aliis nonnullis dominalibus possessionibus silvarum custodes, vulgo hornik ab antiquo existerent, ideoque illis quoque eatenus adjurandis, imo et hajdonibus dominalibus silvarum cura et observatio, his quidem pro ratione oblatae occasonis, illis vero semper et pro continuo, qua alioquin suum etiam a dominio deputatum et a locis, ubi commorantur, aliquam immunitatem, agellosque, aut pratella habentibus incumbet. Qui omnes animadversos in silvis excessus provisori, vel primario silvarum obequitatori de tempore in tempus notificare tenebuntur, singulus denuncians ex contrabandis tertiam partem habiturus. Et quia

6. Pro neo erigendis aedificiis subditis ex vetitis silvis concedi soleant ligna, occurente proinde tali necessitate, nec primarius silvarum obequitator, tanto minus ejusdem subalternus, aut silvarum custodes proprio suo facto, citra praescitum causarum dominalium directoris vel provisoris, sed erga praeviam apud eorundem alterutrum insinuationem et necessitatis per eos cognitionem, eaque cognita eidem accommodandum pro hac aedificiorum necessitate admittendorum lignorum numerum primario silvarum obequitatori,

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

vel ejus subalterno notificandum, erga scriptam assignationem et nec secus ligna pro simili aedificiorum necessitate, ast ex valle Lubochna nullatenus succindenda et evehenda admittet. Praeterea

7. Cum notum sit, silvas per exstirpationes, decorticationes et exustiones potissimum desolari solere, hinc ab ejusmodi licentiosis actibus, dominio et ipsis etiam locorum incolis damnosis omnes locorum dominalium incolae, eo intellectis etiam oppidanis serio et sub poena dominali supra declarata pro ratione excessus metienda et delicto commensuranda et sede dominali dictanda et exequenda, quibus placuerit modo praevio pecuniaria mulcta redimenda, non saltem inhibeantur, sed ne ad illa incolae locorum et oppidani prorumpant, serio et industriose silvarum primarius obequitator ejusdemque subalternus ac silvarum custodes invigilabunt et debite inspicient, id ipsum nullatenus admissuri. Ac demum

8. Siquidem per conservationem succrescentium arbuscularum silvae ad statum perfectum devenire solent, hinc succisio pro tigillis et tignis arbuscularum de plano et simplici pro lubitu manebit, neque admittetur.

9. Quando quidem in intertentionem caprarum, si notabiliori numero interteneantur, silvae praesertim recentiores succindi consuevissent, ejusmodi vero tempore hiemali succisa, eo quod decorticari non solent, pro conficiendis materialibus ligneis minus idonea in loco ubi succinduntur computrescerent et sic silvae ruinarentur, ideo caprarum lacticinia augentium et in tuguriis necessariarum intertentio de plano interdici quidem non potest, ut nihilominus excessivo numero non interteneantur, tytirique pro earum necessitate silvas non succindant, attendendum et id in dominio suapte publicandum erit. Praeterea

10. Ut exstirpationum per eradicationes et exustiones silvarum occultas eo facilius anteverti possit extensio, earundem metis terreis vel lapideis cingendarum per exustiones et exstirpationes silvarum prohibendae auctioni et extensioni nefors attentandae invigilandum; imo

11. Stabulorum et horreorum pro conservando foeno, salvis pro nunc jam erectis in pratis incolarum intra silvas existentibus per quorumvis locorum incolas, ex quo ea et similia hoc fine potissimum, ut illis habitis ad augenda per eradicationes silvarum exstirpatitia prata nancisci possint occasionem, erigi consuevissent, erigenda nullatenus permittantur; et licet quidem pro

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

12. Metui potest, ne admissa lignorum deciduorum evectione recentiora quoque e radicibus succindantur in prohibitis silvis ligna, qua nihilominus iisdem in silvis jacentibus et putrescentibus recentiorum silvarum succrescentia impediretur, ideo ejusmodi deciduorum evectio incolis, quibus dominium admittendam censerit, indigentiam lignorum habentibus concedi potest, silvani nihilominus invigilabunt, ne ex radicibus penes ea recentia succindant ligna, exustionem attamen deciduorum, nisi plane impossibilis eorum fuerit evectio, nullatenus admittent.

13. In locis succisarum silvarum, in quibus trunci adhuc et radices non eradicatae supersunt, et quae incolae ex eo saltem, ut ad harum eradicationem pratorumque extensionem incolis major pateat accessus, hinc inde saltem intra truncos falcare solent, superexstantes radices et trunci exstirpandi, aut exurendi sub poena praescripta non permittantur, nec secus pro

14. Ne in constructionem tuguriorum devastentur silvae et nova exstirpatitia procurentur, in singulis vernalibus et aestivalibus ovium stationibus pro singulo tugurio non nisi duo loca, in quibus tuguria et cincturas erigere, ut ex uno in alium occurente ex ratione emergentis occasione pluviosorum temporum in ejusmodi cincturis luti et aliorum subsistentiam ovium impedientium incommoditatum necessitate translocare possint, habeantur, ultra quae ejusmodi tuguria et cincturas in silvis sive tantum ad margines earundem itidem sub poena superius declarata sive extendere, sive translocare incolis dominalium locorum et eorundem tytiris non admittant, quae in praescriptis duobus locis cum illa soliditate et provisione erigenda permittuntur, ut compluribus annis ne silvae pro extructione eorundem de anno in annum nova et nova ligna succindere, sive vero pro eorundem teguminibus arbores decorticare necessum sit, durare possit; pari modalitate pro

15. Respectu autumnalium ovium stationum vulgo zmraznicza nominatarum observandum erit; et quia hae authumnales stationes pro usu ovium deservientium lignorum succisionem et silvarum devastationem causarent, hinc licet quidem pro facilitanda ovium intertentione locorum incolis ex intertentione pecorum et pecudum suam subsistentiam secundare consuetis, citra autem ejusmodi authumnalium stationum praxim plures pro subsistentia sui oves intertenere nequeuntibus ejusmodi authumnales stationes de plano et simplici prohiberi non possunt, lignorum nihilominus et tali

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

occasione pro intertentione ovium succisio de absoluto prohibita nequaquam admittatur; ac ut tanto magis

16. Silvae devastatione successiva conservari possint, quatenus incolae locorum aridis sive in radicibus adhucdum prostantibus, sive vero jam deciduis, aut qualitercunque decussis et jacentibus lignis a quarum possessionum territoriis inclusis silvis inveniuntur, ut hoc modo recentiores arbores pro necessitate materialium ligneorum cum emolumento conservari et converti, silvae vero pro ulteriori commodiori succrescentia expurgari valeant, pro foco utantur, recentia vero etiam in silvis incolis ad usum concessis conserventur, invigilabunt, et ne pro

17. Incolis locorum pro usu deservientes silvae promiscue succindantur, per idque ad recentiorum quoque succrescentium arborum succisionem incolae occasionem habere possint, in iis etiam certa pars ejusmodi liberarum etiam pro usu incolarum deservientium silvarum excindatur, incolis pro usu domestico deservitura, ita nihilominus, ut ne in ea parte etiam succrescentes arbusculae decutiantur, attentendum erit, cujusmodi excisa parte silvarum per ejusdem usum evacuata, illa demum pro ulteriori succrescentia prohibeatur, et alia iterum pars ad usum incolarum praescitu causarum dominalium directoris et provisoris, eorundemque ordinatione erga praeviam prioris excisae partis eatenus, num jam in eadem pro usu incolarum ligna nulla habeantur, revisionem excindantur, reliquis silvis cum simili jam evacuata parte sub prohibitione manentibus. Et ut pro

18. Ad casum insperati incendii et unius vel alterius loci dominalis exustionis (quem divina majestas avertere dignetur) exusti incolae domos et alia necessaria aedificia reerigendi modum et occasionem, lignaque eatenus necessaria habere possent, in hunc specialiter finem deservitura commoditissima silvarum pars in singulae possessionis territorio adjacentium, imo et oppidorum silvis notabilioris quantitatis pars cum praescitu et cooperatione non minus causarum dominalium directoris, quam et provisoris prohibeatur, in ejusmodique prohibita et vetita parte pro nullis absolute aliis necessitatibus praeter solam aedificiorum in casu praemisso exustionis neccessitatem ibidem ligna succindendi permittantur. Si quae autem pro

19. Dominales possessiones usum silvarum etiam pro distractione sive quaestu haberent liberum, ne silvis pro libero arbitrio

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

abuti queant, ad certum erga singulam sessionem, vel quartam et sic a proportione incolatus admittendum succindendorum trabalium lignorum, vel truncorum pro scindendis asseribus idoneorum numerum pro prudenti judicio in sede dominali per causarum dominalium directorem et provisorem regulentur, positaque ejusmodi regula inprotocolletur et nec annue plus ultra succindenda permittantur.

20. Silvas a venatione et fluvios a piscatione extraneorum et quorumvis aliorum etiam dominalium subditorum, pro sola dominali necessitate prohibitas non minus ipsemet silvarum primarius obequitator, verum et ejusdem subalternus ac silvarum custodes observabunt ac ne quicunque extranei vel etiam dominales subditi, aut alii quicunque venentur, aut in fluviis et rivulis prohibitis piscentur, aut piscari faciant, invigilabunt, subditorum dominalium arma ablaturi, nobiles vero et quosvis alios extraneos causarum dominalium director poenam legalem competenti et lege praescripta modalitate desumendam habebit.

Praesentem itaque modo quo supra appositum est, post regii cameralis dominii Likava, e manibus domini Josephi Matyassovszky die 2-a Junii anni labentis infrascripti factam receptionem et constitutorum officialium installationem per me concinnatam, intuitu inspectionis et conservationis silvarum, instructionem constituto primario, ejusdem subalterno silvarum custodi, nempe Conrado Schmied primario et Joanni Köszler, huic quidem per extractum lingua slavonica pro directione et observatione extradandam esse duxi. Signatum Rosenbergae, die 27-a Julii 1749. Adamus de Rajcsán exc. camerae regiae hung. aulicae consiliarius, qua pro receptione memorati dominii Likava delegatus regius cameralis commissarius.

Eredetije az Orsz. Levéltárban Relationes Commiss. Regior. fasc. 34. no 1. alatt.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

20.

1749. szeptember 1. A bécsi udv. bankbizottság utasítása a temesi bánsági erdőmester részere.

Instructio und Ordnung,

Wasgestallten der in Temesvarer-Banath angestellte waldmeister Anton Eberl und dessen künftige amts-successores, dass in erst erwehnten Temesvarer-Banath aufgestellt kays. königl. waldamt in beyseyn und gegenwart des ihme dermahlen zugeordneten waldschaffers Johann Jacob Gabalier, auch seiner weiteren nachfolgern, wer diese seyn werden, handlen, verrichten und besorgen sollen, damit nun dieser in guten und gewünschten fortgang bewerckstelliget werden möge. Haben

Erstlichen

Die waldmeister und waldschaffer zu forderist einen gottesförchtigen, ehrbahren, nüchteren und gott wohlgefälligen wandel zu führen, ihren untergebenen wald-amts-officianten und arbeitern mit einem guten exempel vorzugehen, dieselbe auch zu gleichmässiger gottesfurcht, ehrbahr- und nüchterkeit, auch guten lebenswandel hauptsächlich anzuhalten, allen zank, neid, hass und zwitracht, wie nicht weniger alle andere üble beyspiele und lasterthaten nach möglichkeit zu verhütten und abzustellen, hingegen fried und einigkeit, auch gute christliche sitten einzupflanzen und zu stiften sich eifrigst zu befleissen, wie dann alle mindere waldamts-bediente und arbeiter an ihn waldmeister und waldschaffer mit aller parition, aufsicht und subordination principaliter angewiesen seyn und ihnen den behörigen gehorsam in allen amtsvorfallenheiten zu leisten haben, dagegen man sich auch von seiten des waldmeisters und waldschaffers versichern will, dass sie als vorgesezte ihre subordinirte mit aller vorsicht und bescheidenheit tractiren und gegen selbige keine ohnedem verbothene passionen und unverantwortliche verfolgungen im gemüthe führen, noch weniger ausüben, folgends sie nicht minder recht und billigkeit beschweren werden.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

Andertens.

Seynd sie wald-amts-beamte ihro kays. königl. maitt. und allerhöchst deroselben dieser in Bannaticis allergnädigst angeordneten kays. königl. hof-deputation, zu förderist aber an die in Temeswarer Bannath aufgestellte kays. königl. administration mit allem respect, gehorsam, aufsicht und parition angewiesen, also und dergestalten, dass was ihnen sowohl von seiten dieser hof-deputation, als vorgedachter Temesvarer administration mitgegeben und anbefohlen wird, dieselbe ein solches alsogleich und mit aller punctualität befolgen, auch in allen amts-vorfallenheiten die behörige anzeigung bey vorermelt kays. königl. administration thun und hierüber den weiteren befehl erwarten, auch allen deme fleissig nachkommen und die gebührende folgung leisten sollen, was schon hier oben gemeltermassen ihnen wald-amts-officianten von dieser kays. königl. hof-deputation, wie auch ofternannter Temesvarischer administration anbefohlen würdet.

Drittens.

Seynd sowohl von dem waldmeister, als waldschaffer nicht allein die gewönhlichen reversalien, sondern auch, wann selbe bereits vereheliget, oder künftig in diesem stand sich begeben, die übliche weiber-verzücht gehörig emzureichen, alle amts-handlungen, geldempfäng und ausgaben, auch andere amts-geschäften gemeinschaftlich mit dem waldschaffer qua controleur zu tractiren, die amtirung (ausser denen vorfallenheiten, wo sie sich in unseren dienst-verrichtungen nothwendig abtheilen und jeder ein sonderbahres negotium auf sich nehmen müsse) mit gesamter hand zu führen, die cassa sperr von beeden unter separirten schlüsseln, oder schlösser zu halten also zwar, dass keiner ohne des anderen in die cassa kommen könne und gleichwie die eingehende gelder in beederseits gegenwart einzunehmen und ad cassam zu legen, auch getreülich, ehrbahr und aufrecht zu verraithen, also müssen auch die ausgaben mit beederseits vorwissen und gegen denen behörig einreichenden quittungen, oder certificationen beschehen, es sollen auch sowohl der waldmeister, als waldschaffer jedweder sein amt für sich selbsten und keineswegs per substitutum treülich und fleissig

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földmüvelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

verwalten, handeln und demselben mit emsigkeit (und nicht anderen sachen) ab- oder auswarten, wo nebstbey durchgehends eine beständige controlirung zu halten, zumahlen beede als der waldmeister und waldschaffer vor diese ihnen aufgetragenen wald-ämtliche function und zwar jedwederen in solidum solchergestallten zu hafften haben, dass wann durch dieselbe sowohl in materiali als pecuniali ex eorum dolo, culpa, aut neglectu dem ärario etwas zu schaden gehandlet wurde, sie beede in gleicher verantwortung unwiedersprechlich stehen sollen.

Da aber ein solcher casus improvisus ex parte eines beamtens (es seye hernach der principal-amtmann, oder der gegenhandler) sich erreignen solle, welchen der eine beamte mensclicherweiss und unmöglich für den andern vorsehen, vielweniger hindern, noch gehöriger orten solchen in tempore hätte anzeügen können, in diesem falle solle der schuldige zur red und antwort, auch satisfactions-leistung mit haab und gut, auch leib- und lebens-straf nachgestallter sachen und verbrechen alles ernstes angehalten werden, gleichen verstandes auch mit denen subordinirten behaltet, welche für ihre selbsteigene facta, so aus ihrer eigenen schuld aut commissione, omissione, seu neglectu herrühren und entspringen möchten und welche die oberbeamte durch ihren fleiss, auch emsiges auf- und nachsehen nicht haben verhütten können, zu stehen und selbe zu verantworten haben.

Viertens.

Nachdem in dem Temeswarer Bannath sehr nahmhaft schöne und weitschichtige waldungen von allerhand sorten und gattungen holzes vorhanden, als ist uns an deren besorg und hegung, auch das mit selbigen recht waldmännisch und in guter ordnung umgegangen werde, um so mehrers gelegen, als nicht allein zu der Temeswarischen fortification, wie nicht weniger zum ziegel und kalchbrennen und was der miliz anbenöthigten brennholz abzureichen, sondern auch was zum proviant-amt und sammentlicher behölzung der stadt und festung Temeswar alljährlich nöthig, eine grosse und nahmhafte quantität-holz erforderlich ist und weilen die nahebey Temeswar gelegene waldungen in die länge zu dieser so grossen alljährlichen bedürftigkeit nicht erkleken dörften, als ist

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

nicht allein mit abgebung der vorzeüg- und passier-zettuln in diesen nahe gelegenen wäldern vor allen behutsam zu gehen, und darinnen keineswegs maissen zu lassen, oder zu gestatten, dass diesen und allen anderen unseren wäldern schaden geschehe, sondern es wird auch der antrag dahin zu machen seyn, dass durch das dermahlen vorhandene schwemmwerk und die villeicht künftighin um grösseren vortheil, oder bequemlichkeit willen zu errichten kommende klausen und rechen, auf von denen weiters entlegenen waldungen das holz zur benöthigten erfordernuss herbeygeschaffet werden könne und gleichwie ganz und gar nicht gezweiflet wird, dass er waldmeister durch seine schon einige jahre in alldasigen waldamts-diensten angewendete mühe und arbeit und dadurch überkommene, sodann erzeügte fähigkeit genugsame experienz und wissenschaft erworben, auch durch vielfältige visitir- und beaugenscheinigung deren bannatischen waldungen die benöthigte information und vollständige notiz allbereits eingezohen haben wird, also wird auch in ihne waldmeister um so gesicherter das weitere vertrauen gesezet, dass derselbe am besten wissen und erkennen werde, wie das ihme und dessen zugegebenen waldschaffer gnädigst anvertraute waldamt zu ihro kays. königl. maj. und allerhöchst dero ärarii besten nutzen und fromen zu besorgen, nachtheil und schaden abzuwenden, wo die holz-schläge jährlich ohne abödung und gänzlicher aushauung deren absonderlich um Temeswar am nächsten und bequemsamsten angelegenen waldungen anzulegen und einzutheilen, damit die in jeden holz-schlag erzeügende holzsorten dem ärario nicht allzuhoch zu stehen kommen, auch die versilberung jederzeit mit nutzen und ohne schaden des amts über die aufgewendete spesen beschehen, nicht weniger die dermahlige schwemm- oder künftige klausen und rechen gebäu recht beständig- und meisterhaft verfertiget, auch die zu solchen ende von denen werkleüten machende vorläufige überschläge und auffsätze nach billigen dingen censuriret und auf alles genau obacht getragen, auch die dienstobliegenheit sowohl sein waldmeisters, als waldschaffers von ihnen also getreü, fleissig und emsig versehen werden möge, wie es getreüen dienern gebühret und sie ein solches vor gott dem allmächtigen ihro kais. königl. maj. und dieser angeordneten hof-deputation jederzeit werden rechtfertigen und verantworten können, zu dem ende dann die waldungen und holzschläge, auch die schwemmwerk, so oft es bey erreignender sonderbahren vor-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

fallenheit ihro kais. königl. maj. dienst erforderet, oder sich erheblicher verdacht einer verübenden schädlichkeit hervorthäte, von ihm waldmeister entweder selbsten unversehens zu visitiren, oder aber da derselbe anderer amtsgeschäften halber nicht abkommen könnte, sothane nachsicht durch den waldschaffer vornehmen zu lassen, wo ausserdem sie waldoberamts-leuthe zu allen zeiten zu besorgen haben werden, ob die ihnen untergebene, oder subordinirte waldbereuter, waldforstner und andere officianten, auch arbeiter ihrer pflicht und schuldigkeit nachkommen, ihre entweder mündlich oder schriftlich zu geben habende relationes mit erforderlichen umständen und guten grund ablegen, die etwa ein- oder anderen orts verbleibende holzrest gerecht und verlässlich abzehlen, auch den befund in quanto, et quali solch ihrer einreichenden holzabzehlung richtig inseriren, diejenigen (so beritten) gute dienstpferd halten, damit deswegen nichts vernachlässiget wird, auch sonsten ihren dienst fleissig verrichten, dennselben gebührend abwarten und all dasjenige befolgen thun, zu was sie die einem jedwedern in privato hinaus ertheilende instruction verbündet und erhaltet. Wie dann zu dem ende

Fünftens

Vor solch ihnen waldamts-ober-officianten subordinirten, oder untergebene mindern beamte die behörige instructions-projecta von dem waldmeister zu verfassen und zu projectiren, damit ein jedwederer wisse seine dienst-verrichtung zu versehen und wann künftig ein oder anderes vorgehen möchte, welches zur verantwortung gezohen zu werden verdienete, sich keiner mit der unwissenheit zu entschuldigen vermöge, wo folgends dieses project, oder aufsatz der banatischen administration zu Temeswar behörig einzureichen seyn wird, damit (wann selbte in ein oder andern etwas bedenkliches hierbey vermerckte, oder etwas zuzusetzen, oder abzuthun vor dem allerhöchsten dienst befindete) solches von ihr administration beschehen, folgends aber sothanne instructiones von dem waldmeister und waldschaffer gefertigter obernannt subalternen officianten weiters zu ihrer direction und verhalt hinausgegeben, auch anhero zu dieser kays. königl. hof-deputation paria hievon pro notitia eingeschiket werden sollen und gleichwie schon in

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

erst vorgehednen puncten gemeldet worden, dass die waldamts-ober-officianten genaue obsicht tragen sollen, ob die subalterne ihrer schuldigkeit und pflicht gebührend nachkommen auch nach innhalt der instruction ihren dienst besorgen und da solches ordnungs-mässig beschiehet und etwann wegen genauer obsicht der wald-amts-beamte selbsten, oder ihre untergebene von ein oder ande-rer parthey übler zufriedenheit halber angefochten werden möch-ten, dieselbe sammentlich bei ihrer instruction auf alleweiss manu-teniret werden sollen; wo im gegenstand, da dieser oder jener subordinirte seinen dienst vernachlässigte, so ist in solchen fall derselbe von dem waldmeister oder waldschaffer behörrig zu corri-giren und selber zur besseren schuldigkeit oder observanz seines dienstes anzuhalten; wann ein subalterner wald-amts-bedienter aber in rebus majoris momenti, oder mittelst einer würklichen verun-treüung eine bestraffung auf sich ziehete, in dergleichen begeben-heiten ist von ihnen waldamts-ober-beamten die behörige anzeigung bey der Temesvarer administration zu machen und von derselben hierüber das weitere zu erwarten.

Sechstens.

Solle er waldmeister und waldschafter keine von denen ihnen subordinirten officianten und bedienten, noch andere dem amt zugethane persohnen zu ihrer selbst eigenen sache und privat-verrichtung gebrauchen, sondern vielmehr darob seyn, damit dieselbe schon hievon gemeltermassen ihren dienst und verrichtung gebüh-rend nachkommen, selben fleissig beywohnen und emsig auswarten.

Siebentens.

Solle er waldmeister und waldschaffer ihre wohnung oder dienst-station zu Temeswar haben und eine ordentliche waldamts-canzley einrichten, von welcher amts-station weder er waldmeister noch waldschaffer ohne vorwissen und licenz der aufgestellten administration in Temeswarer Bannat nicht anderweitig hin verreisen oder abwesend seyn sollen, wie sie dan auch ihren subaltern wald-amts-officianten nicht gestatten sollen ohne erhebliche ursach und

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

vorläufig von ihnen oberbeamten genommenen licenz von ihren diensten sich hinweg zu begeben, oder zu verreisen, wo nebstbey auch jeder waldbereuter gehalten ist, an dem ihme assignirten ort (um seiner dienst-verrichtung allezeit näher zu seyn) beständig beyzuwohnen.

Achtens.

Hat er waldmeister neben dem waldschaffer alltäglich ausser denen einfallenden sonn- und feyertägen ordentliche amtirungsstunden zu halten, dabey nicht allein beede selbsten, sondern auch die erforderliche subordinirte zu ordentlicher zeit und stund als a festo st. Georgii bis ad festum st. Michaelis um 8 uhr, von st. Michaeli bis st. Georgii um 9 uhr ausser einer entschuldigung zu erscheinen, über alle vorkommende agenda ein förmliches amtsprotocoll zu führen, denen anmeldenden partheyen über das anverlangende bau- und anderes holz die gewöhnliche amtszettuln (als nachwelchen die partheyen in denen wäldern sollen angewiesen werden) auszuschreiben und ohne amtszettul, oder anmeldung nichts zur ab- oder ausfuhr gestatten, weniger passiren zu lassen, sondern zur verhüttung aller ungebühr und schwerer verantwortung hierauf ein wachsames aug zu tragen, was zu kaiser. königl. diensten gewidmet und zwar principaliter das fortifications-bau artillerie und brukholz ohne taxirung, jedoch gegen selbstiger schlag und abführung das ziegel und kalch-brennholz, aber wie nicht weniger, was zum proviant-amt, oder der parthey erforderlich, item was das garnison-brennholz anbetrifft nach anleitung des folgenden neunten punkts in einen gewissen statuirten preiss hinzulassen, anbey aber genaue obsicht zutragen, dass unter solchen nahmen nicht andere partheyen mit holz versehen werden, hingegen von denen privat-partheyen nach deren ausgesezten taxen die bezahlung einzufordern und in der zuführen habenden waldamts-rechnung mit authentischen beylagen ordnungsmässig zu verrechnen ist, wie dann er waldmeister und waldschaffer über alle bey dem ihnen allergnädigst anvertrauten banatischen wald-amt sich ergebende empfänge und ausgaben, tam in materiali, quam pecuniali, sie seyend hernach klein oder gross, wie selbe immer nahmen haben mögen, und von zeit zu zeit einkommen oder ausgangen, ohne ihnen hievon bey würklicher bestrafung, suspension, auch wohl

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

gar amovirung das wenigste zuzuwenden, jährlich genau und ordentlich getreüe rechnung zu führen, selbige mit denen erforderlichen authentische certificationen und beylagen standhaft zu belegen und solchergestallten allezeit längstens innerhalb drey monath nach ausgang jedwederen jahrs in duplo zu der Temeswarer banatischen administrations buchhalterey gebührend einzureichen haben, unter der jahrszeit aber seynd von ihnen beeden ober-beamten ordentliche quartals-extracte in duplo (um einen davon an die hofbuchhalterey einschiken zu können) und zwar innerhalb 8 tägen nach exspicirung eines jeden viertel-jahres erstbenannter daruntigen buchalterey punctuel abzugeben, es müssen auch sothane extracte sowol respectu des empfangs, als deren ausgaben tam pecuniali quam materiali so accurat und richtig verfasst und überreichet werden, dass sie mit deren künftig zu erlegen habender haupt-rechnung sub poena falsi gänzlichen übereinstimmen thun.

Neüntens.

Den preyss des zum ziegel- und kalch-brennen, wie nicht weniger zum proviant-amt und garnisons-brennholz erforderlichen quanti betrifft, ist solcher hernach (wie hoch die klafter zu Temeswar aufgesezter dem ärario an unkösten zu stehen kommet) von ihnen beamten der ofterwehnten administration accurat anzuberichten, um von selbiger vor jede klafter eine convenable tax (welche aber geringer, als vor das denen privat partheyen verabfolgend brennholz statuiret werden solle) darauf reguliren zu können, jedoch dergestallten, damit dem kays. königl. ärario vor dieses abgebende materiale doch jährlich ein etwelcher nutzen und profit von jeder klafter-brennholz zu leichterer bestreittung deren ohnumgänglichen waldamts-unkösten zuzuwachsen vermag; was aber weiters denen privat-partheyen sowohl an brenn- als anderen holzsorten, wie die nahmen haben mögen, verkauft werde, hievon ist erst hieoben gemeltermassen die bezahlung nach der von der administration aufgesezten taxa einzufordern und anbey hauptsächlich zu continuiren, dass von dem auf die hungarische seiten über die Marosch aus der Csanader waldung verkauffenden brennholz die doppelte tax von jedem stamm (gleichwie selbe durch diese jahre her beständig aufgeführet worden) fernershin abgenoh-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

men und eincassiret werde. Zu dem ende dann von ihnen waldamts-beamten eine ordentliche und sowohl für unser ärarium, als das publicum in aller billigkeit commensurirte tax über all und jede holz-sorten zu projectiren und zu entwerfen, selbe sodann der Temeswarer banatischen administration behörig einzureichen, welche dieselbe genau zu durchgehen und falls sie hierbey was anzumerken, oder abzuändern befindete, ein solches mit ihren weiteren gutächtlichen befund zur erforderlichen ratification hiehero an diese kays. königl. hof-deputation einzuschiken haben wird.

Zehendens.

Damit in auszeigung des holzes, absonderlich jenen, so die partheyen selbst haken lassen, keine unordnung vorbey gehen möge, als solle alles solches holz von dem waldbereüter anfänglich abgezehlet, nachmahls in ordentliche protocoll und register eingetragen und bey dem wald-amt in gegenwart und anwesenheit der parthey, dann des waldbereüters und forsters ausgeschrieben, abgelesen, folglich die zahl und datum in dem protocoll oder register vorgemerkt und endlich die ablöss-zettul selbst gegen richtigmachung und abstattung des werkes von ihme waldmeister und waldschaffer zugleich, keineswegs aber einen von diesen beeden allein unterschrieben werden; es ist auch vor allen dahin zu trachten, dass das weitere und in gräben stehende holz ehender abgegeben und ordentlich abgezehlet, nicht weniger die maybaümer und gehögg-stangen alleinig an jenen orts, wo das junge holz gar dik stehet und dem wald durch solche abgebung mehr nutzen, als schaden beschiehet, abgelöst, auch bezahlet werden; und weilen

Eilftens

Sich jedermann ohne ausnahm um das anverlangende gehölz, es mag bestehen, in was sorten es immer will, auch was zu unserem dermahligem fürwährendem fortifications-bau-artillerie und bruken gehörig und erforderlich, bey dem waldamt der ordnung nach anzumelden hat, andurch alle ansonsten einschleichen könnende missbraüche und verschwärzungen des holzes gänzlich zu beheben,

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

als hat er waldmeister, nebst dem waldforster hauptsächlich darauf zu sehen, dass in wäldern alles nach ordnung geschlagen, abgezehlet, abgeführet und nach denen ertheilenden amtszettuln passiret werde, mit absonderlichen beysatz, das was zu allerhöchsten dienst verwendet wird, nicht in mindesten zu hemmen, sondern alsobald alle erforderliche beförderung vorzukehren, wohl aber dahin zusehen, ob sothanes gehölz im wald nach der anzeüge geschlagen und in Temeswar also verwendet werde; sollte sich aber ein oder anderer übertretter finden, der in der anmeldung das holz zu ihro kays. königl. maj. dienst ansagete und hernach privat-partheyen verkaufete, ein solcher ist mittels beschehener anzeige bey der bannatischen administration zur behörigen bestraffung zu ziehen. So seyend auch

Zwölftens

Durch die waldbereüter neben denen forstnern die wälder für und für zu bereüten, das in denen wäldern gehakt befindliche holz fleissig abzuzehlen, zu beschreiben und zuzusehen, ob selbes wann es in denen ordentlichen holz-schlägen unter der gefertigten abzehlung begriffen, oder aber wann es parthey-holz ob solches in denen registern eingetragen und falls hierum etwas beym amt ausgeschrieben und abgelöst worden, solches alsohald in eodem quanto et quali abgeschrieben werde, wornach sodann der befund ob jeder waldbereüter seiner pflicht nachhandle, oder nicht gar leicht zu eruiren ist, welches in denen ohne das durch sie waldbereüter wenigst alle quartal einzureichen habenden waldbereütungs-relationen, oder nach befund der sachen alsogleich angezeiget, nicht weniger anbey auch all jenes, was sie in solcher bereütung im amt nützlich oder schädliches, oder sonst erhebliches befinden, in solch ihrer relation vollständig angeführet werden solle, damit folglich durch sie unsere oberwald-amts-leute hierüber das gehörige vorgekehret, das gute beförderet und das üble abgehinderet werden möge, damit aber auch ihnen waldbereutern (ob sie solch ihrer pflicht gemäss rechtschaffen nachkommen) behörig nachgesehen werde, ist ihme waldmeister und waldschaffer obliegend hierauf eine stette obsorge zu tragen, dass besonders in dem frühjahr die dermahlige schwemm, oder die vielleicht künftighin

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

zu errichten kommende klausen und rechen gebau visitiret, oder die holzschläge abgezehlet werden, alles fleisses nachzusehen, auch von ihnen beeden, wann es die gelegenheit unseres amts und dienstes zulasset, die waldung öffters zu bereüten und zu visitiren um sich andurch zugleich eine vollständige notiz und nachricht von denen gesammt Temeswar-Bannatischen waldungen, wie selbe beschaffen und was hierinnen zu ihro kays. königl. maj. allerhöchsten dienst nützlich vorzukehren seyn möchte, einzusammeln.

Dreyzehendens.

Gleichwie ohne vorwissen deren wald-amts-beamten in denen sammentlich Temesvarer-Banatischen waldungen nichts beschehen sollte, als haben dieselbe auf alle weis dahin zu sehen, dass diesem der behörige vollzug geleistet, die wälder ausser deren holzschlägen mit ruhe gelassen, kein schädliches gais oder anderes vieh hineingetrieben, weder durch die verwalter und districtofficianten, noch durch jemand andern ohne vorwissen und bewilligung des waldamts eigenmächtiger weiss einige holzschläge geführet, sondern durch das waldamt mit vorläufiger anzeige und approbation der Temesvarischen administration die von jahr zu jahr anordnete holzschläge allein geduldet und angeleget werden; immassen bey wiedrigen fällen die waldamts-officianten, als denen die Temeswar-Banatischen wälder principaliter zu besorgen und zu respiciren allergnädigst anvertrauet seynd, zur behörigen verantwortung wurden gezogen werden und daferne sich ein oder anderer cassus begeben thäte, welcher mit beyhilf der Temeswarischen administration (als an welche allezeit qua 1-ma instantia die vorläufige anzeige zu machen ist) nicht beygeleget, oder erstellet werden kunte, so ist ein solches zur geziemenden remedur anhero an dies k. k. hof-deputation zu berichten und der vorschlag zu thun, wie in sachen geholfen, oder die behörige remedur vorgekehret werden könne.

Vierzehends.

Die jährliche holz-schläge betreffend hat er waldmeister und waldschaffer jedesmahlen, wo und wann selbe angeleget werden könten, oftermelt Temeswarer administration zur revision zeitlich

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

hinüber zu geben, diese auch nach beschehener durchgehung die behörige ratification hierüber also in tempore zu ertheilen, damit die beste zeit zum holzschlag observieret und selber in solcher geführet, übrigens auch von ihnen waldamts-officianten mit allem eiffer dahin gesehen werde, dass sothane holzschläge nach waldmanns art und derenselben ordnung geführet und nicht bald an einem, bald an dem andern ort angefangen, sondern nacheinander continuiret, das holz noch (ehe der saft in die bäume kommet) geschlagen, auch nicht ganze wälder durchgehakt, das beste und leichteste zum schlagen ausgesucht, oben abgegipfelt, da und dorten stuk wald angegriffen, nur die schönsten und zum schlagen bequemste baümer abgestokt, das andere aber stehen gelassen und mithin solchergestallten die wälder ruiniret werden, dass nicht allein künftig kein junger anwuchs zu hoffen, sondern auch dergleichen stehen verbleibend baüme nicht so füglich mehr zu nutzen gebraucht werden können, als wann der wald schön gleich nacheinander hergenohmen und gleicher waiss mit stehenlassung deren benöthigten saam-bäumern hergeziglet wird, wo nebstbey die bäumer auch nicht hoch, sondern so viel möglich wieder zu stöcken und das holz zu nutzen bringen, das ob- und wipfel-holz auszuhaken, jedoch mit der genauen observanz, dass das brennholz in gehöriger länge nemlichen drey schuh lang geschrottet in Wienner klafter aufgericht, in selbigen keine weite löcher, oder oeffnungen gelassen, sondern gut und genau zusammgesezet werden, so denen holzsetzern nachdrüksam einzubinden, und darauf beständige obacht zu haben ist, nicht weniger was mit wipfel-holz zu thun, wie der wald gesäubert, der maiss gehalten und gepflogen werden solle, damit dem junganwachsenden gehölz zum weitern wachsthum geholfen werde, wie dann diesen maiss und jungen holz-nachwachs zu pflegen und zu schonen er waldmeister und waldförster alles ernstes darob zu seyn haben, dass weder in derley alt, noch junge maiss einiges vieh komme, oder gelassen werde, weilen hierdurch derley junges holz auch beständig verdorben wird, anbey ist auch erstlichen darobzuhalten, damit eine gerechte mässerey und Wienner klafter durchgehends gehalten, nach selber wie es in allen orten gebräuchlich und gewöhnlich das holz aufgerichtet, als auch all junges aichen und buchen-holz bis zum völligen wachsthum gehöget, hingegen lauter schlagbahres gestoket, anbey aber, wie schon allen gemeldet worden, die grobe und zum klieben

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

etwas beschwerlichere bäume nicht stehen zu lassen, sondern alles in gewöhnlicher länge, ingleichen prigel-holz mit aufgehaket und in gerechter maass aufgezeichnet, alle vortheilhaftigkeiten abgestellet, hingegen aber auch keine übermaass deren holzhakern, oder etwas ungebührliches zugemutet, im abzug keine scheiter im wald zurük zum verfaullen liegen gelassen und nach geendigten holz schlag der wald so viel möglich gesäubert, vor allen aber auch sonderbahr und höchstnöthige vorsehung gemacht werde, dass durch die in denen klauss- und wäldern wohnende bauren keine feuersbrunst erfolge, wo übrigens jederzeit bey aufrichtung des gehakten holzes eine recht und billige maass zu erhalten, wodurch sowohl, als mittells eifriger nachsehung an der holz-schwendung ein gross und ergiebiges erspahret werden kann, wie inngleichen bey aufsetzung des holzes die zäune so viel möglich in einer geraden linie und wenigst soweit von einander aufgestoket werden solle, dass man füglich darzwischen durchgehen, selbe in augenschein nehmen und richtig abmessen könne.

Fünfzehendens.

Wann die holz-schläge vollendet und das holz zu scheiter zerhakt, auch im wald ordentlich aufgesezet ist, hat er waldmeister mit dem waldschaffer die haupt abzehlung nach der gewöhnlicher wald-klafter, die mit ihrer übermaass im wald die stadt-klafter in Temeswar gibt, selbsten vorzunehmen, alles fleissig aufzeichnen und wie viel klafter jedes orts befindlich behörig zu annotiren, sodann die holzhaker ihres verdineten lohns halber auszahlen und dieselbe mit keinem abzug zu beschweren; auch mittlerzeit wann es anders thunlich nach und nach dahin zu sehen, dass das bisherige hakerlohn von der klafter zu des ärarii nutzen auf wohlfeileren preiss reduciret werden möge und weilen an guter ordnung auch führung des holz-schlags wie nicht weniger sauberer ausarbeitung des gehölzes, und nachziegelung des jungen maisses, also merklichen gelegen, dass hierann des waldes-nutzen, oder ruin haftet, als versiehet man sich gegen ihme waldmeister, und waldschaffer bestens, dass sie hierauf nach ihrer besitzenden experienz ein wachsames auge tragen, und so getreulich, als schuldig nachsehen werden.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

Sechzehendens.

Ist nicht allein das nach geendigten holzschlag zu scheiter gehakte und aufgesetzte holz, sondern auch alles dasjenige, was nach ausgang des jahrs an allen orten mithin auch bey denen vielleicht künftighin zu errichten kommenden klauss und rechen im rest verbleiben, mit benennung des orts auch entscheidung deren holz-sorten behörig abzuzehlen, über welche alle und jede solche holz-abzehlung, wie diese nahmen haben mögen, von denen neben ihnen ober-beamten hiezu deputirten persohnen, als waldbereüter und forster, auch besonders desjenigen officiers, deme das holz specialiter anvertrauet ist, des wahrhaften befund halber die schriftliche abzehlung aufgerichtet, gefertiget und in denen zu legen habenden amts rechnungen pro certificatione unausbleiblich allegiret und beygeleget werden sollen.

Siebenzehendens.

Wann die holzschläge vollendet und die abzehlung geschehen, solle er waldmeister mit dem ihme zugegebenen waldschaffer alles ernstes darob seyn, damit die erforderliche quantität und genugsames holz in Temeswar eingelieferet werden möge, zu dem ende der holz-transport unter des waldamts-direction durch die unterthanen (wegen welcher auf sein waldmeisters, und waldschaffers geziemendes anzeigen bey der Temeswar-Bannatischen administration von daraus an die district-verwalter-amter und von diesen an sie unterthannen das weitere behörig zu erlassen seyn wird) zu bewerkstelligen und das holz aus dem wald an die gestätten des canals zu führen ist, wornach solches in bemelten canal geworfen, durch selben an die stadt Temeswar geschwemmt, allda wiederum heraus genommen, klafterweis und zwar nach der stadt klafter zu sechs schuh hoch aufgesezet, auch bey aufsetzung des holzes sie oberbeamte beförderist sich dahin befleissen und genau obsicht zu tragen haben, dass hierunter keine vortheilhaftigkeiten unterlauffen, damit entweder unser ärarium, oder fortification besonders respectu des ziegel- und kalchbrennholzes, nicht weniger auch andere kaüfer und consumenten nicht zu kurz kommen möchten, sondern dass sowohl in gerechter maass, als gewöhnlicher ordnung

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

und ohne aller vortheilhaftigkeit das holz aufgesezet, auch bey verkauffung desselben die unterleg, so nach höchster billigkeit dem abkaüffer zustehet und die klafter mit ausmachet, nicht zurükgehalten, weniger die partheyen über die statuirte tax oder holz preiss zu keinen mehren angehalten, oder wohl gar die klafter geschmellert, sondern jede parthey gleich der andern der äquitat nach tractiret werde, worauf in alle weege fleissige obhut zu haben und auf wiedrigen befund der übertretter zur behörigen bestraffung zu bringen seyn wird, und sodann vorgeschriebener massen aufgesezter abgegeben, auch anbey hauptsächlich fürgesehen werden solle, damit sie oberbeamte die genugsame holz-erfordernuss nacher Temeswar jederzeit verschaffen können; wobey aber ihnen oberbeamten sowohl, als auch allen subordinirten waldamts-officianten hiemit per expressum verbotten wird, eigene pferde- oder ochsenzüge zu führung des holzes (weilen die unterthanen solches gegen jeder klafter nach der von der k. k. administration statuirender tax leistender baarer bezahlung an das ufer des canals zur schwemmung mit ihren landwaagen zuzuführen verbunden seynd) zu halten, oder sonsten einige unterhandlung oder gewers mit dem holz zu treiben, allermassen andurch grosse und schwere müsshandlungen und verschwärzungen unterlaufen könnten; belangend

Achzehendens

Das abgebende bau, wagner, binder, träxler und anderes holz (ausser was zum k. k. fortifications-bau, artillerie oder land-brük-bau verbrauchet wird und welches hieroben puncto 8-vo angeführtermassen ohne taxirung gegen selbst eigener schlag und abführung ausfolgen zu lassen ist) hat er waldmeister mit dem waldschaffer, ob es weit, oder nahe an das wasser zu bringen, nach ihrer habenden experienz und wissenschaft, zumahlen man an sie als juramentirte personen sowohl in diesem, als allen anderen begebenheiten das gute vertrauen sezet getreülich und niemand zu lieb, noch zu leyd zu taxiren und verrechnen, auch die diesfalls entwerfende tax-ordnung der Temeswar-Bannatischen administration diese aber solche anhero diese kais. königl. deputation mit ihren weiteren gutachten pro ratificatione einzuschiken,

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

wie von der tax-ordnung allbereits auch schon hieroben puncto 9-no gemeldet worden ist, wo nebst bey auch all übriges gerechtholz, als wagner, stangen, fehling, raifstangen und dergleichen nur an jenen orten und zwar in denen weit entlegenen wäldern zu nehmen, wo ohne deswegen entlegenheit nicht wohl brennholz zu verschleissen, die machung der ohrlenen schindlen aber, weilen solches dem baum auf einmahl zu grund richtet, gänzlich zu verbieten.

Neünzehendens.

Zumahlen durch machung der schindl, zaumspalten und weinstöken, wie auch durch die abschellung deren rinden von denen frischen und gesunden bäumen (welche die lederer zu ihrer handwerks-arbeit ohnumgänglich verbrauchen) denen wäldern grossen schaden zu beschehen und vermittelst des schädlichen sogenanten unkösten sehr viele bäume verderbt, beynebst auch hiezu die schönste junge fehren und thannen genohmen, hievon aber kaum der dritte theil ausgearbeitet, und das übrige zu verfaullen liegen gelassen zu werden, oder ganze baüme durch die abschellung zu verdorren pflegen, ohne das durch untreicheit verschwärzet werden kann, als werden hiemit alle derley waldschwenderische arbeiten, als nemlichen des spalten, zaun, schindel und weinstöken machen, wie auch abschellung deren rinden von denen baümern führohin generaliter verbotten; in dem fall sich aber in nothwendigen, oder extra ordinari vorfallenheiten, sonders erhebliche ursachen ereigneten, dass von gemelten holz gezäug eine quantität verfertiget und denen lederern zu forttreibung ihres handwerks die benöthigten baumrinden zu gelassen und verschaffet werden müssen, solle denen arbeitern und lederern die vorzüge absolute an keinen andern ort geschehen, als wohin in dem nächstfolgenden erst und andertem jahr man mit dem holz-schlag gelangen wird, damit sodann dasjenige holz, so die lederer, schindelmacher und dergleichen leüte angestocket, oder zum verderben liegen und stehen gelassen, in scheider aufgehakt und zum nutzen gebracht werden möge.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

Zwanzigstens.

Alle diejenige partheyen, welche sowohl bis anhero in denen k. k. wäldern kohlen gebrennet und nacher Temeswar zum verkauf eingeführet, also auch künftig dergleichen kohlen brennen werden und verkaüflich nacher Temeswar einzuführen gedenken, es mögen sothanne kohlenbrenner die kohlen zu der fortification, oder artillerie liefern, oder andern partheyen verkaufen, seynd nach der von dem Temeswarer-Bannatischen waldamt auswerfenden tax zur ordentlichen bezahlung anzuhalten und in denen waldungen, wie selbe die kohlstätte ohne schaden des waldes anlegen dörfen anzuweisen, anbey aber auch genaue obsicht zu tragen, dass zu denen anlegenden kohlhauffen, wann das holz hiezu abgelöset wird, kein mehreres holz, als die vorhergegangene ablösung vermög genommen, auch mit der lesch kein bevortheillung gemacht werde, erstermalte tax aber ist nach vorlaüffiger projectirung von dem waldmeister und dessen zugegebenen waldschäffer der Temeswar-Bannatischen administration einzureichen und von dieser mit ihren gutachten zur approbation an diese k. k. hof-deputation einzusenden.

Einundzwanzigstens.

Das kalchbrennen belangend, auf das mit selbigen denen wäldern kein grosser schaden zuwachse, ist hierzu das schlechteste und gröbeste holz, so zum brennholz ohne das nicht wohl zu gebrauchen und an jenen orten, wo der werth gering, abzugeben, und ratione der taxirung dieses zum kalchbrennen abgebenden holzes alles dasjenige zu beobachten, was hievon respectu des kalchbrennens gemeldet worden ist.

Zweyundzwanzigstens.

Wann bey wohlgerathenen aicheln durch eintreibung des borsten-viehes in denen kais. waldungen dem höchsten ärario einige nutzen zugezogen werden kann, so solle das waldamt dergleichen eintreibung zur gebührender zeit, und in so lang die

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

einhebung dauret, in allweeg zu des ärarii nutzen gestatten und hierinnen nicht abhinderlich seyn, die herausfallende proventus haben aber jeden orts die district-verwalter in deren district die waldungen, wo das borsten-vieh zum aichelfrass eingetrieben wird, gelegen seyn, nach der von der Temeswarer-Bannatischen administration ihnen vorschreibenden abnahms-norma in getreüe rechnung zu bringen.

Dreyundzwanzigstens.

Weilen wie schon oben puncto 4-to erwehnet worden, der antrag auch dahin zu machen kommet, dass durch errichtende klausen, rechen und schwemmwerk auch von denen weiters entlegenen waldungen das holz zur benöthigten erfordernus beygeschaffet werden könne, also ist in diesem ende von zeit zu zeit eine auskommentliche nothdurft angeschlagenen bauholz in vorrath zu halten, sothannes bauholz aber zu keiner anderen zeit, als von Novembri bis Febr. und auch damahlen nur im abnehmenden mond zu fählen, das gefählte holz, nachdeme es gesommerauet, von der erden erhebter auf unterlegen zu steken, von oben her aber wohl zu bedeken ist, damit es von regen und sonnenhitze verwahrter liegen möge, auf den fall nun, da einige gebäu hiezu entweders zu repariren, oder zu erneüern höchstens nothwendig ist, solches alsogleich der Temeswar-Bannatisch. administration anzudeüten, der von denen bau verständigen hierüber verfaste überschlag nach reiffer examinirung desselben beyzulegen, folgends von ihre administration das weitere an diese k. k. hof-deputation mit gutachten zu erlassen und da hierüber die resolution erfolget, solches mit möglichstem eifer und sorgfalt ins werk zu richten, und darob zu seyn, dass solch resolvirende gebäude wohl meisterhaft und beständig verfertiget und die darauf wendende unkösten vergebentlich ausgeleget werden; da sich aber erreignen sollte, dass derley anzeige und bau-überschlag nicht eben in tempore erlediget wurden, die vorfallende bau- und reparations-casus aber einen stetten anwachs des schadens vor augen stellete, oder die beforstehende zum bauen taugliche jahrszeit eine längere moram nicht zulassen möchte, in derley fällen können sie beamte zwar die reparation sub sperati alsogleich vornehmen, jedoch sollen sie gleichwohl gehalten seyn, der alldortigen administration hievon die

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

schriftliche anzeige zu thun; übrigens können zwar alle sowohl auf derley gebäu, als sonsten wie selbe immer nahmen haben mögen, zu thun habende zahlungen, die klauss und baumeister, oder wenn sie waldamts-beamte sothane auslöhnung am füglichsten zu committiren befinden werden, führen, damit aber nicht etwa denen armen arbeitern anstatt baaren geldes ungültige, oder treüe pfondwert aufgedrungen, der lohn vorenthalten, oder sonsten hieran beschweret werden mögen, hierauf haben dieselbe zeit wehrenden gebäu fleissige obsorg zu nehmen und nach vollbrachter arbeit sonderbahre nachfrage zu halten, im übrigen aber das schwemmwerk, oder canal öfters visitiret und wo sich was schadhaft befindete, ohne anstand vorgestellt und angezeigt, auch jährlich an die Temeswar-Bannat. administration eine haupt-relation von des ganzen amts- und schwemmwerks eigentlichen zustand eingereichet und von deroselben sodann mit ihren weiteren gutachten anhero an die k. k. hof-deputation eingesendet werden solle; ferners ist festiglich darob zu invigiliren, dass in denen wäldern das prügel und abholz mit aufgehakt, das übrige reisigl aber beyseits auf hauffen gebracht werde, um die wälder sauber zu halten, wie auch das alle sträfliche holz-entwendungen, sovie möglich verhüttet und alle andern schädlichkeiten sorgsam abgewendet werden.

Vierundzwanzigstens.

Lieget ihnen waldamts-beamten ob, mit aller behörde darauf zu halten, um dasselbe von allen dem, was in wäldern fürgehet, genugsame wissenschaft haben mögen, dahero von denen unterhabenden waldbereütern continuirlich genaue nachricht, wie in denen wäldern verfahren und gehandlet wird, abzufordern, auch öfters in deren waldbereitern gezirk nachzusehen, wie selbe mit denen wäldern umgehen und ob sie nach ihrer instruction dieselbe in gebührende observanz ziehen, was zum nutzen und aufnahm deren Temeswarer-Bannat. wäldern gedeihen mag, auch falls sich ein oder anderer subordinirter findete, der seinen dienst nicht nach gebühr versehete und das aufnehmen der wälder schlechterdingen beobachten thäte, oder sonnsten durch dessen saumsall verursachete, dass die holzlieferungen gehemmet oder gestöhret wurden, haben sie wald-amts-beamte in rebus majoris

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

momenti ein solches der Temeswarer-Bannat. administration schon hieroben puncto 5-to gemeltermassen behörig anzuzeigen und wann das verbrechen also beschaffen, dass es eine suspension meritirte, mit vorwissen und approbation solch der administration eine solchen ab officio suspendiren, hingegen aber ist der eigene verhalt sodann für ihro administration an diese k. k. hof-deputation anhero zu berichten und hierüber weitere resolution zu erwarten.

Fünfundzwanzigstens.

Damit die waldamts-aufseher unter denen thören und bey den bruken, als welche zu solchen ende dahin angestellet und resolviret worden, sowohl von dem verkeufenden holz als demjenigen (so zu kaiserl. diensten gewidmet) die nöthige nachricht haben mögen, aus welchen wäldern besagtes holz genohmen werden, als solle derjenige (so dergleichen holz durchführet) gedachten aufsehern das von amt ausgeschriebene zettul dieser hingegen dem amt vorzeigen, ohne dessen aber nichts passiren lassen, sondern wann es geschehete, contrabandiren und dem kais. ärario verrechnen, um dadurch diese ordnung einzuleiten, dass kein scheitel holz in Temeswar komme; es seye dann solches ihnen waldamts beamten wissend, es ist auch respectu der kohlen von ihnen waldamts aufsehern untern denen thören und brüken zu abschneidung und vermeidung aller verschwärzungen ein ordentliches kohlen register fleissig und mit aller vorsichtigkeit zu halten, folgends mit denen bey dem amt beschehenen ablösungen zu combiniren.

Sehsundzwanzigstens.

Wann der waldmeister und waldschaffer bey ein oder anderen waldbereüter, forster oder andern unterhabenden bedienten einen verdacht einiger untreüheit, oder anderen inconvenienz seiner officii vermerketen, solle er waldmeister und waldschaffer entweder selbst sich straks auf den suspecten ort in aller geheim, still und ganz unversehens verfügen, alles (weilen der augenschein der gewisseste zeüg ist) wohl erkundigen, oder aber, wann sie beamte anderer unserer obhabenden dienst angelegenheiten willen aber

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

nicht selbst abkommen könnten, in solchen falle dieselbe durch andere vertraute personen gesicherte nachricht einholen sollen, ob die that mit dem vorgeben übereinskomme, auch welchen befund, dann, wann es etwas wichtiges, solches sogleich der administration zur weiteren fürkehrung anzuzeigen, in geringeren sachen aber von ihme waldmeister und waldschaffer die bestraffung nach beschaffenheit des verbrechens vorzunehmen wäre, wie schon hieroben puncto 5-to gemeldet worden ist.

Siebenundzwanzigstens.

Solle er waldmeister und waldschaffer die waldbereiter und übrige amts bediente, wie nicht weniger die zum nöthigen amts-verlag ohnumgänglich erforderliche ordinari ausgaben, die erstern mit ihrem gehalt quatemberlich, die lezteren aber nach erfordernuss und zulänglichkeit der cassa bezahlen, bey verfliessung des jahrs aber mit jedem insonderheit, wie ingleichen auch mit allen anderen partheyen, so einer abrechnung nöthig, um allerseits die sache in ordnung und richtigkeit zu erhalten, ordentlich sich berechnen, solche abrechnung in duplo verfassen, sodann einen theil neben dem waldschaffer gefertigter der parthey extradiren, den anderen theil aber von der parthey verificiren lassen und beym amt aufbehalten; was nun über solch befolgende zahlungen weiters wochentlich, monatlich oder quatemberlich in der cassa effective verbleibet, ist in denen erst hieroben gemeltermassen einreichenden extracten jedesmahlen ganz accurat und keine mehr, noch weniger anzusetzen, zum fall aber hervorkommete, dass sie waldmeister und waldschaffer einiges geld unterhalten und weniger in denen extracten, als sich in der cassa befunden, einbringeten, solle von solch erhaltenen geldern, oder überschuss das interesse a tempore morae neben besonderer bestraffung ihnen unnachlässig angerechnet und sie zu erlegung dessen angehalten werden; nebst diesem wird ihnen waldamts-oberbeamten auch ausdrüklich anbefohlen, dass selbige keinen grossen baaren geld-rest in der cassa und ihren quartier, sondern nur dasjenige (was von zeit zu zeit zur unentbehrlichen waldamts-ausgabe nöthig seyn wird) führen und aufbehalten, folgends das übrige baare geld ohnverzüglich in die cammeral haupt-cassam also gewiss und zwar dergestallten

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

abführen sollen, als wiedrigenfalls bey der waldamts cassa durch feüer, aufbrechung oder andern dergleichen fatale casus sich erreignen und zu stossen kommenden unglük er waldmeister und waldschaffer nebst schwerer verantwortung mit einander ohne weiterer exception ex propriis die ersetzung zu prästiren und dadurch das k. k. ärarium zu indemnisiren haben wurden.

Achtundzwanzigstens.

Sollen sie oberbeamte die vorhandene amtsschriften in guter ordnung und genauer registratur an einem vor feüers gefahr gesichertem ort gleich der amts cassa und ihren rechnungs rapularien, auch übrigen amts-büchern und protocollen wohl verwahrter halten, die von zeit zu zeit an sie erlassene befehle und verordnungen, auch ihre hierüber und ansonnsten ex officio erstattende amtsberichte, oder schriftliche anzeügungen in ein besonderes buch zusammen fleissig eintragen und mit obig anderen amtsschriften wohl verwahren, auch wann sonsten einige mobilia, oder andere sachen bey dem amt vorhanden wären, hierüber ein ordentlich und richtiges inventarium alljährlich verfassen und edes mahlen der haupt rechnung inseriren.

Neunundzwanzigstens.

Zumahlen und da alle articuln und vorsehungen, so zu einem solchen werk des waldmeister amts und des gesamten rechen, klauss und schwemmwerks nutzbahr, dienstlich und fördersam ja nothwendig, auch getreüer, fleissiger handlung und verrichtung desselben erfordert werden, nicht also ausdrüklich in die instruction gebracht werden können, also sezet man in genere das besondere vertrauen sowohl auf sie waldamts-oberbeamte, als alle andern ihnen untergebene personnen, dass sie alles, was zu ihro k. k. m. dienst und erförderung vorträglich und dienstlich seyn kann, nach allen ihren kräften und vermögen ganz getreü und fleissig handlen, allerhöchst dero nutzen und frommen betrachten, schaden und nachtheil so viel immer möglich warnen und wenden werden, als worzu sie ihre pflicht und jurament, ohne das vermahnet, auch an sich selbsten zu thun schuldig seynd.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

Dreyssigstens.

Vor welche alle diese getreüe und effective dienst-prästirung wird ihme waldmeister hiemit auf seine personn zur besoldung fünfhundert gulden, id est 500 flr. in baarem geld nebst 30 kr. holz zum deputat, dem waldschaffer aber in baarem geld dreyhundert gulden samt 20 kr. holz deputat gnädigst ausgeworfen, jedoch das holz-deputat ist beederseits gegen selbst eigener hack- und fuhrlohns bestreittung zu verstehen, wie auch ingleichen ihme waldmeister allein (weilen selbiger seine eigene pferde sowohl zu visitirung deren waldungen als zu anderen in dem k. k. dienst von der in Temeswar angestellten administration ihme auftragenden unterschiedlichen reichen und commissionen nothwendig halten muss) jährlich vierundzwanzig id est 24 schöber heu gratis, jedoch dergestallten placidiret werden, dass selbiger solche in denen nächsten an Temeswar angränzenden waldungen auf seine eigene unkösten, und ohne entgeld des ärarii mähden und nach hause führen lassen solle.

Auf canzley nothdurften werden vor das waldamt jährl. dreysig gulden passiret, und wann der waldmeister in anderen höchsten herrendienst angelegenheitlich, was nemlich sein eigenes amt nicht concerniret, extra locum et stationem sui officii in commissionem, oder anderen dem höchsten dienst betreffenden sachen versendet würde, so seynd demselben zum täglichen liefergeld zwey gulden, dem waldschaffer oder controlleur aber ein gulden 30 kr. abzureichen; und weilen, wie oben puncto 7-mo gedacht, er waldmeister und waldschaffer ihre wohnungen ausgewiesen worden, als solle ihnen beeden kein weiteres quartiergeld abgereichet, wohl aber zu behaitzung der amts-stuben anmit jährlich sechs klaffter holz placidiret und determiniret werden, und da hieroben gemeltermassen sowohl vor ihme waldmeister als waldschaffer eine genugsame und zulängliche besoldung nebst einen ergiebigen holz-deputat und freye wohnung zu ihrer subsistenz ausgeworfen worden, als sollen dieselbe sich mit all diesen gänzlichen befriedigen lassen und aller eigenmächtig unternehmender holz-handlung auch anderer sich approbirenden accidenzien oder zugängen, wie die immer nahmen haben mögen, bey ihro k. k. m. ungnad nach gestallten sachen, auch würklich verkehrender bestraffung sich gänzlich zu enthalten, wornach sich also der wald-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

meister und waldschaffer zu richten haben werden, hieran geschiehet ihro k. k. maj. gnädigster wille und meynung. Actum Wienn, den 1-ten Septembris 1749. Ferdinand graf v. Kollowrat, Ig. Kempt v. Angreth, Johann David v. Heidelauf.

Fogalmazványa a bécsi cs. és kir. közös pénzügyminisztériumi levéltár «Banatica» osztályában, fasc. 13,285.

21.

1749. szeptember 15. A bécsi udvari kereskedelmi főigazgatóság átirata a magyar udvari kanczelláriához, melyben a hamuzsír mint igen keresett kiviteli czikk gyártásának előmozdítását javasolja.

Nota. — Da ohnlängst von einem negotianten aus Dantzig, nahmens Abramson der vorschlag gemacht worden, dass auss dem königreich Hungarn ein nahmhaftes und in werth auf 100 m. steigendes quantum calcionirter pott-aschen zu wasser bis nacher besagten Dantzig geliefert und daselbst mit grossen gewinn verkaufet werden könte, so hat mann von seiten dieses commercien-ober-directorii vorerhalte proposition der löbl. königl. hung. hofkamer communiciert, damit sie ihres orths auf die practicabilität dieses vorschlags vordencken und allenfahls die nöthige dispositionen, so viel von ihr abhanget, dazu fürkehren wolle. Worauf sich vorerwehnt königl. hung. hof-kammer in andtwort vernehmen lassen, was gestalten sie aus veranlassung, dass das vorgeschlagene pott-aschen negotium haubtsächlichen die ober-hungarische theils betrefs, die information von der Zipserischen cameral administration abgefordert hätte, damit ihr die nähere umstände kundt werden möchten, ob und auf was arth diese pott-aschen-lieferung am best- und würtschaftlichsten in das werk gesetzet werden und wie mann am leichtesten die hiezu erforderliche waldungen sicher stellen könne? gleichwie aber vorwiderholte hung. kof-kammer benebst auf die gedanckhen verfallen ist, dass eine dergleichen pott-aschen handlung auch von anderen theillen des königreichs Hungarn vorzüglich zu desselben, wie auch anderer kays. königl. erblanden nutzen über die see-porti Triest und Fiume in solche orthe einzuleiten thunlich wäre, an welchen orthen die pott-asche in guten preiss verschliessen werden könte, mithin in solchen fall

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

sie löbl. königl. hung. hof-kanczley an die dortländige gespannschaften die nöthige befehle zu erlassen belieben könte, womit die grund-herrn zu brennung derley calcionirten pott-aschen aufgemunteret und selbe gegen einen gewissen und mässigen preiss dem aerario in die einlösung zu übergeben angefrischet wurden, als hat mann ihro löbl. hung. hof-kanzley diese angelegenheit und wie dieselbe dieses nutzbahre werck durch beliebende verfügung zu instradiren vermeine, mittelst dieser freundschaftlichen eröfnung überlassen wollen. Wienn, d. 15-ten Septembris 1749. Rudolf graf Choteck m. p.

Másolata az Orsz. Levéltár kanczelláriai osztályában, Orig. Referada 1762. 7. sz. alatt.

22.

*1749. szeptember 22. Mária Therézia királynő leirata a helytartótanácshoz a hamuzsír-gyártás előmozdítása tárgyában.**

Reverendi etc. etc. Per supremum commerciorum aulae directorium nostrum, quale novum commercium cum calcionatis seu clavellatis cineribus, non solum Dantiscum, verum etiam ad portus Triesti et Fiume evehendis, in regno nostro Hungariae pro publico ejus emolumento introducendum proponatur? ex his acclusa per idem directorium ad cancellariam nostram regiam hungarico-aulicam data nota pluribus informabuntur fidelitates vestrae.

Quam ea ratione iisdem hisce clementer communicandum esse duximus, quatenus in comitatibus sylvis magis abundantibus investigari faciant, an ubi, quali in pretio, et quali quantitate ejusmodi calcionati, seu clavellati cineres haberi possint? qualiter item et quo ex praescriptis locis propositum commercium utilius institui valeat? eatenusque accipiendas informationes cum depromendo desuper fidelitatum vestrarum voto et opinione nobis quo celerius submittant. Quibus in reliquo gratia etc. etc. Datae Viennae, die 22-da mensis Septembris 1749. Maria Theresia. Comes Leopoldus de Nádasd m. p. Bernardus Koncsek m. p.

Eredetije az Orsz. Levéltár helytartótanácsi osztályában, Oeconomica Lad. B. fasc. 2.

* V. ö. Erd. Lapok 1879. 181. l.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

23.

1749. szeptember 28. A sólyomkői és micskei uradalmak közti egyezseg a Peres erdőben való makkoltatás iránt.

Én alább megirt méltóságos gróf Losonczi Bánffy Dienes úr őnagysága somlyókői dominiumának surrogatus udvarbírája és actualis notáriusa adom tudtokra mindeneknek akiknek illik: Minekutánna a Réz havasinak némely része, jelesen pedig a Bisztra patakán innét dél felől való alkalmas darabja ab immemoriali tempore a micskei és sólyomkői dominiumok között controversiában lett volna, *ahonnan Peres-erdőnek is neveztetett*, nemcsak hogy azon erdők makk-termésnek idején is sok esztendőkig minden haszonvétel nélkül maradtak, hanem a praetendált jus mellett valamint egy, úgy más részről odafogadott sertéseikben sok idegen jámborok, nem különben legeltetés okáért azon erdőkre hajtott juhaikban s marháikban mindkét dominiumbéli jobbágyok a viszont való abactiók miatt sok károkat vallottak; hogy tehát mind a szomszédságban támadható gyülölködések, melyeket az olyatén abactiók nemzeni szoktak, mind pedig ugyanazzal együtt járó sok szegény emberek megkárosíttatási eltávoztatnának, s a mellett azon notabilis plága, valamint a két praetendens dominiumoknak, úgy más jámboroknak is makk-termésnek idején használna, az 1738 esztendőben micskei dominium akkori földesurakkal s tisztjeivel ilyen keresztyéni és jó szomszédi harmoniával nem ellenkező egyességre léptek, hogy t. i. citra praejudicium utriusque partis, aut consequentiam exinde promanare queuntem a termésnek mivoltához képest, mutua cum cointelligentia, az említett Peres erdőkre fogadjanak annyi számú sertéseket, melyek szokott ideig a makkal commode beérjék, a makk-bért pedig mindjárt annak bészedésekor helyben, a két dominium között egyenlő részekre két felé osszák, amiképpen azon esztendőben ezen egyezés tökéletességre is ment. Hogy azonban az ilyen praxisból a pársok annyival is inkább valamely consequentiát egymás ellen ne formálhatnának, specialis cautio szerint szükséges usque judiciariam metarum divisionem azon accordát esztendőnként expresse megújítani. Sőt nagyobb praecautiónak okáért ezen első egyezés alkalmatosságával nem volt megengedve sem magoknak a földesuraknak, sem tisztjeiknek, sem pedig a dominiumokbéli jobbágyoknak ser-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

téseiket makkra azon erdőkre hajtani, hanem csupán a praemittált mód szerint *idegeneket* kellett oda fogadni. Történt mindazáltal a fellebb való némely esztendőkben, hogy a micskei jószághoz extra controversiam tartozó erdőkön annyira való makk nem volt, melylyel sertés nyájaik beérték volna, kényteleníttettek az utolsó punctumtól való recessus eránt méltóságos gróf uram őnagysága akkori tisztjét requirálni, amint is az obtineáltatott, oly conditióval, hogy Peres-erdőn járó sertéseiktől a proportione temporis illendő makk-bérnek felét, amennyi t. i. a micskei dominium részére más idegen emberek sertéseiktől extra huiusmodi casum obveniált volna, minden tergiversatio nélkül letenni tartozzanak, aminthogy ezen conditiónak akkor eleget is tettek. Hasonló circumstantia adván magát elő ez idén, ujabban a jelen levő esztendőre úgy egyeztünk: Minthogy méltóságos gr. principalis uram őnagysága nyája is circa initium Novembris, tekintetes nemzetes vitézlő Baranyi Miklós, György és Gábor urak nyájaival együtt a gyakran említett Peres-erdőkre fel fog hajtatni, tehát ezen sólyomkői dominium részéről annyi számú, amennyi a más uraság részéről valót adaaequalja, supputáltassék és attól semmit fizetni méltóságos gróf uram őnagysága nem tartozik; ami pedig azon felül lészen, pro rato tempore félbért fizetni köteleztetünk, ki lévén mindazáltal ebbéli beneficiumtól mind két részről rekesztve általjában mindkét dominium részéről levő tisztek, szolgák és jobbágyok, az egy kondásokon kivül. Mivel pedig némely idegen sertések is vagynak ezen erdőknek bizonyos kiszakasztott részecskéjén fogadva, azoktól obveniáló bér in conformitate primaevae accordae a két dominium között egyenlőképpen fog felosztatni. Melynek nagyobb bizonyságára és sokszor említett tekintetes uraknak securitására bona fide adtam ez irásomat, hasonló cautiót obtineálván. Élesd, die 28-a Semptembris 1749. Szucsányi Sámuel mp. (L. S.)

Egykorú másolata az Orsz. Levéltárban N. R. A. fasc. 343. no 16. alatt.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

24.

1749. Kivonat Peselnek felső-fehérmegyei falu törvényéből a tilalmas erdők s az erdei kaszálókról.

11. Senki tilalmas erdőből építésre is ne vihessen fát, csak erdőbíró hirével, hanem nagyobb része itt lakó possessor uraknak és a falunak egyezésiből mennyit és honnan adjanak, a ledőlt és fekütt fákot a tilalmasokban annuatim *osszák fel*, a szénégetőket, seprűkötőket és juhokkal, kecskékkel járókat, kik ottan vagdalnának, egy forint poena alatt tiltsák ki és ha depraehendáltatnak toties quoties affélékben, büntettessenek.

12. Az erdőn lévő kaszálók minthogy távul vagynak és határpásztorok gyakorta nem vizsgálhatják személyekben, ha másoktól megvilágosodnak benne, ki étette, ki tette és tétette azokban a kárt, jó bizonyságra azon kártevőnek elhajthassák marháját, kárig s hajtó-pénzig contentumot vehessenek, vagy ha szolga és gazdája nem menti, kalodában üttessék a bíróval, míg a károssal conveniál vagy jó kezességen ki nem véteti magát, simpliciter el ne bocsáttassék. Őszszel és télbe is senki más ember gyepüjét sub poena flor. 3 el ne merészelje hordani az erdőről.

Az erdélyi múzeum kézirattárából közölték: *Dr. Kolosvári S.* és *dr. Óvári K.* i. m. I. 430—1. l.

25.

1750. márczius 12. Mária Therézia királynő rendelete a magyar udv. kamarához a szlavóniai határőrvidéken alkalmazandó erdőrendtartás iránt. *

Maria Theresia etc. Spectabiles ac magnifici etc. Consilium nostrum aulae bellicum communicavit cum caesareo-regia camera nostra aulica ordinem silvarum sclavonicarum in terreno pro confiniis designato existentium, prout idem ordo cameraliter projecta-

* A szlavoniai erdőrendtartás teljes szövegét sem Budapesten, sem Bécsben föltalálnom nem sikerült. Különben 1755. évi szeptember 5-én adatott ki és *Vanicsek*, «Geschichte der Militärgrenze» czímü munkája II. köt. 607—14. lapján behatóan ismerteti.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

tus juxta observationes locumtenentis generalis campi marechalli baronis ab Engelshoffen immutatus est et licet idem baro ab Engelshoffen referendo, quod occasione anno praeterlapso cum camerae nostrae hung.-aulicae praeside comite Grassalkovics peractae inter confinia militaria sclavonica et statum provincialem controversae lineae rectificationis etiam silvae diversae fuerint existimaret, in his circumstantiis ordinem silvarum cameraliter projectatum in districtu militari confiniario introducere necessarium non fore; quia nihilominus ejusmodi silvarum normam pro confiniis sclavonicis ordinare et pro observatione militaribus, ut silvae praecipue ad providendum fortalicium Petro-Váradiense, aliasque confinias stationes necessitas exigeret, desiderat idem consilium aulae-bellicum, ut si quas circa immutatum silvarum ordinem cameraliter projectatum quaspiam considerationes haberet, camera nostra aulica eidem notas reddat; ut igitur negotium hocce suo modo assumi, majestatique nostrae demisse proponi valeat tam ordinem cameraliter projectatum per fidelitates vestras nobis submissum, quam vero per consilium bellicum juxta observationes Engelshoffianas immutatum ad fidelitates vestras hisce eo fine benigne remittimus, ut ad invicem comportent, observationes suas apponant, easdemque cum informatione, qualis silvarum divisio occasione rectificationis praeattactae lineae confiniariae intercesserit, qualis item nova instructio quoad conservationem silvarum elaborata habeatur, quantocius submittant eaedem fidelitates vestrae; nam in eo satisfiet benignae menti ac voluntati nostrae. Dabantur Viennae, die 12-a Martii, anno 1750. Maria Theresia s. k., Joannes Franciscus comes a Dietrichstain s. k. Ad mandatum sacrae caesareae regiaeque majestatis proprium P. S. l. b. a Prandau s. k. Stephanus Nagy s. k.

Eredetije az Orsz. Levéltár kincstári osztályának Benign. Resolut. gyüjteményében.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

26.

1750. márcz. 15. Kivonat Bazin sz. kir. városnak, az ott működő királyi biztosok által megállapított szabályrendeletéből, az erdőket illetőleg.

Vigesimo quarto. Siquidem civitatis sylvae, ut communiter relatum fuisset, in tantum jam devastatae cernerentur, ut continuata hactenus admissa libera arborum succisione easdem paucos intra annos in nihilum redigi oporteret, saepefatum liberae huius ac regiae civitatis Basiniensis magistratum hisce serio adhortari, quo per instantaneam, eamque seriam dictarum silvarum prohibitionem taliter regulari queuntem, ut primo universis silvis in decem vel plures, aut pauciores aequales plagos subdivisis, ex his demum una parte libero pro lignationis usu ad certum tempus relicta, aliae omnes plagae sub inhibitionem veniant, efficaciter prospiciat, consulatque earum conservationem, ita quidem, ut nec ex huiusmodi libera parte secus quam instituta praevie magistratualiter a proportione fundorum et supportationis onerum, intra cives lignorum per currus, vel orgias justa repartitione, erga scriptam magistratualem, et neutiquam consularem assignationem, deponendamque superius ordinatam eatenus taxam ligna habere possit, intelligendo focalia; tanto minus pro aedificiis, aut palis vinaceis, quae forensi tantum pretio, prout et focalia, in quantum quis ultra sibi repartitum obtingens habere vellet, assignanda venient, et haec ita si citra notabile damnum per id silvis inferendum fieri potuerit. Unde hic et eo reflectitur magistratus, quo illati per homines jagariones in silvis civitatis per incendium damni ad 600 florenos, ut magistratualiter recognitum fuisset, ascendentis bonificationem ex summa 588 fl. ex parte civitatis praeattacto jager debita et restante procurare studeat.

Hivatalos másolata az Orsz. Levéltár helytartótanácsi osztályában, Miscell. fasc. 92. no 9. alatt őrzött törvényhatósági szabályrendeletek között.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

27.

*1750. junius 22. A helytartótanács jelentése a fölséghez a Magyarországon üzött hamuzsírfőzés mérveiről és áráiról.**

Sacratissima caes. regia majestas, imperatrix et rex, domina domina clementissima!

Super projecto, quod supremum commerciorum aulae directorium ratione novi commercii cum calcionatis seu clavellatis cineribus non solum Dantiscum, verum etiam ad portus Triesti et Fiume evehendis introducendi proposuerat et majestas vestra caes. regia penes benignum mandatum suum die 22-a Septembris anno praeterito expeditum clementissime communicare dignata est, apud comitatus silvis magis abundantes in conformitate benigne resolutarum disquiri fecit consilium locumtenentiale regium, an ubi, quo in pretio, quae quantitas ejusmodi cinerum calcionatorum seu clavellatorum haberi possit? quove cum iis propositum commercium utilius institui valeat?

Quorum etiam successive exhibitas informationes et responsa in isthic demisse advolutum extractum translatas et connotata majestati vestrae caes.-regiae humillime repraesentat idem consilium locumtenentiale regium. Unde patet, cum ejusmodi calcionatis seu clavellatis cineribus exiguum hactenus per nonnullos privatos in Simighiensi duntaxat, Szaladiensi, Castri Ferrei, Trencsiniensi, Neogradiensi, item et Saarosiensi comitatibus quaestum exercitum fuisse, dictorumque cinerum clavellatorum centenarium in Simighiensi quidem comitatu a 2 florenis, in Saarossiensi vero a florenis 5 et subinde aliquot cruciferis elevatius, in Neogradiensi demum comitatu quemlibet cubulum ejusdem a sex et septem grossis divenditum exstitisse; alii e converso comitatus et signanter Abaujvariensis, Maramarossiensis, Bereghiensis, Szathmariensis, Zempliniensis, Ugocsensis, nec non Baranyensis, Tolnensis informant materiam quidem ad conficiendos istiusmodi cineres non deesse, homines tamen confectionis peritos in gremia sui haud reperiri. Complures autem scribunt, majorem ex silvarum usu, quam dictis cineribus sese utilitatem sentire.

* V. ö. Erd. Lapok 1879. 182. l.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

Hinc demisse existimat consilium locumtenentiale regium vix magnum commercium cum memoratis cineribus introduci posse. Quod semet in reliquo altissimis ejusdem majestatis vestrae sanctissimae caesar.-regiis gratiis et clementiae profundissime substernit. Datum ex consilio regio locumtenentiali, Posonii die vigesima secunda mensis Junii, anno millesimo septingentesimo quinquagesimo. Praesentibus ad latus comitis Francisci Eszterházy praesidis vices agentis consiliariis: comitibus Michaele Carolo ab Althann episcopo Vaciense, Josepho Keglevics et Gergio Apponyi; nobilibus vero Francisco Sauska, Georgio Fabiankovics, Martino Szuhányi, Ladislao Barinay, Michaele Bobok ac Emerico Csiba celebrato. Majestatis vestrae sacratissimae humillimi, perpetuoque fideles subditi et capellanus, praeses et reliqui majestatis vestrae caes. regiae consilii regii locumtenentialis hungarici consiliarii comes Josephus Keglevics mp. Georgius Fabiankovics mp. Michael Sidó mp.

Eredetije az Orsz. Levéltár kanczelláriai osztályában, Orig. Referad. 1762. évi no 7. alatt.

28.

1750. junius 25. Mosonmegye határozata arról, hogy minden nemes és jobbágy büntetés terhe alatt évenkint 12 fűzfát ültetni tartozzék.

Extractus protocolli generalis congregationis inclyti comitatus Mosoniensis, die 25. mensis Junii 1750 in oppido Köpcsény celebratae.

Caeterum, ex quo tanta foret comitatu in hocce lignorum penuria, quod incolae locorum non modo pro aedificiis apta, verum et hiberniali militiae necessitati deservientia aere parato et quidem de anno in annum elevatiori pretio comparare necessitentur, ut proinde eo in passu incolae comitatus hujus successive saltem eatenus adjutorium quodpiam nanciscantur, sicque defectus iste soli industria incolarum tantisper suppleatur, communi bono ac miserae plebis contribuentis id ipsum exigente unanimi voto et voluntate *statutum est:*

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

Quatenus in universis comitatus hujus locis ad multiplicandas arbores terrena capacia, solumque commodum habentibus, degentes domini nobiles et coloni, singulus annuatim 12 salices, aut alterius speciei, qualitati videlicet terreni accommodandas arbusculas (nobiles quidem, quos aliunde bonum publicum permoturos confidet et comitatus, citra incursum in casu contraventionis poenalitatis cujuspiam, ignobiles vero sub mulcta 20 baculorum, his toties quoties infligenda) inserere et conservare obligentur, succisores denique similium arbuscularum, aut decorticatores, nobiles quidem florenis 6, ignobiles vero praescripta instigationis poena per processualem judicem nobilium mulctentur.

Másolata az Orsz. Levéltár helytartótanácsi osztályában, Oeconomica no 60¼. alatt.

29.

1750. október 12. Utasítás a szomolnoki erdőmester részére.

Instruction für dem bey der kaiserlichen königlichen kupferhandlung zu Schmölniz bestellten waldmeister Fridrich Perger.

1. Und gleichwie derselbe mit ihro kayserlichen königlichen majestät mit seiner allerunterthänigsten aydespflicht verbunden ist, alss wirdet er waldmeister vermög solcher nach ihro kayserlichen königlichen mayestät an das hochlöbliche kayserliche königliche münz- und bergwesens directions hof-collegium und sonach alss ober berggerichts assessor in judicialibus et jurisdictionalibus, und denen mit denen comitatern und benachbarten vorfallenden angelegenheiten an den wohlgebornen ihro römischen kayserlichen königlichen mayestät münz- und bergwesens directions hoff-collegii rath, bey allerhöchst deroselben hungarischen crönung creirten ritter- und berg jurisdictions administratoren in Ober-Hungarn zu Schmölnicz herrn Joseph freyherrn Fischer von Szalatnya, erbsassen auf Backo und Budamer etc., dann alss waldmeister an den kayserlichen königlichen berg rath wie auch hiesigen handlung- und ober hungarischen bergwesens inspectoren herrn Ignaz Adrian Stäberhofer mit schuldigsten respect und gehorsam gewisen.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

2. Solle er waldmeister einen christlichen lebenswandl führen und liget ihme ob vermög aufhabender aydes pflicht allen fleiss und sorgfalt nach besten vermögen anzuwenden und zusehen, dass sie zu dieser kayserlichen königlichen handlung Schmölniz von uhralters her gehörige wälder in guten stand erhalten werden und wan etwas schädliches und unwürthschafftliches befunden wurde, hat er solches sogleich dem kayserlichen königlichen inspectorat anzuzeigen, auf dass nach beschehener überlegung fördersamst remediret werden könne; und damit

3. Nicht ein jeder nach seinen belieben sowohl zur kayserlichen königlichen handlungs, als auch eigener nothdurfft holz schlage, alss ist sein waldmeisters schuldigkeit in kayserlichen königlichen waldungen die ordnung zu halten und sowohl selbst, als durch die wald- und holzschaffer, dann holz-würth und wald heyducken verhüetten auch verhüetten lassen, damit die wälder nach erforderung deren berg- und schmölzwerkern ordentlich gehackhet und gebrauchet werden möchten ; es solle auch bey straff ohne erlaubnus des kayserlichen königlichen inspectorats und sein waldmeisters wissen undt willen niemand darinnen hacken; wo das aber beschehen solte, solle ein jeglicher verbrecher mit 12 gulden reinisch gestraffet und von solchen die helffte ihro kayserlichen königlichen mayestät verrechnet, die andere helffte aber denen heyducken oder jenen, die es anzeigen wurden, gegeben werden.

4. Die wälder und schläge sollen also ausgezeichnet werden, dass einer gesellschafft auf einmahl nicht mehr, dann ein schlag verlihen werde, diesen sollen sie von obersten bis zum untersten gross und klein schlagen und verarbeithen, sodann dieselbe gesellschafft einen anderen empfangen; darinnen aber solle er waldmeister, wie es die arbeith und nothdurfft erfordert, wohl bedacht seyn.

5. Wann ein waldburger zu seinen berg- und hüttenwerkh um ainiges holz sich anmelden möchte, dem solle es mit vorwissen und verwilligung des kayserlichen königlichen inspectorats doch ohne schaden und praejudiz deren königlichen berg- und hüttenwerkern lauth kayserlicher königlicher bergordnung art. 44. §. 9. verlihen werden, nemblich einem hüttwerk einen schlag; wo aber wer nicht nuzlich arbeitete, und dass sich also findete, dieser soll seinen verbrechen nach gestraffet werden.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

6. Es befinden sich maniche, die zwar kein bergwerk bauen, jedoch das kohl erzeugen und denen schmölz herren verkauffen wollen, solchen ist er waldmeister lauth berg-ordnung art. 44. §. 10. nicht mehr auf einmahl, dann drey schnüer zu verleihen schuldig und diese soll er arbeithen von untersten bis zum obersten, wie §. 4-to gemeldet; wo aber einer oder mehr solches übertretteten, diese sollen darumben gestraffet werden; so er aber solches ihme verliehenes holz verhackt hat und weiters zu köhlern was nothdürfftig ist, solle es ihme auch mit guter ordnung verliehen und ausgezeichnet werden.

7. Damit aber denen leuthen zu ihrer nothdurfft das holz nicht völlig benohmen und ihre nahrung damit gehemmet werde, soll ihnen der ordnung gemäss einiges stuck nach bequemlichkeit des orths und ohne schaden deren königlichen bergwerken abgetheillet werden, damit sie nicht ursach haben in die verbottene wälder einzugreiffen. Damit aber

8. Vermög wiederholten hohen befehl kein gayss-viech in die waldungen hinein komme, solle er waldmeister gute sorg tragen und wann einiges hinein getriben wurde, solle er solches also gleich contrabandiren lassen; welches also zu verstehen, wann das geiss-viech königlichen untherthanen zugehörig, wann es aber fremden unterthanen zugehörete, müsste solches nicht länger dann 3 täg eingesperter gehalten, nach ermelten 3 tägen aber, wann solche frembde unterthanen nicht accordirten vor den schaden, also gleich ad manus judiciarias, alss zum vice gespahn oder stuhlrichter getrieben werden; und weillen

9. Die experienz gezeiget, dass jenes bauholz zu denen taggebäuden niemahls lang dauert, welches zur zeit geschlagen wird, in welcher der baum den safft in sich hat, von dahero soll künfftig ausser in der höchsten noth nur in denen monathen von Octobri bis Martii das bauholz geschlagen werden, das schicht und andere holz solle mit der bergstädter claffter abgemessen werden.

10. Bey legung deren schichten ist auch ein grosser vortheil, weillen manichs stuckh holz bey einem orth gröber und dicker dann bey den andern, mithin kommeten die schichtenlegungen an denen dinneren orthen sehr schitter und damit mit ein und anderen holz die schichten häuer solche nicht ausfillen därften, lege selbe die schichten in einem zirkl oder halb-mondscheinende cir-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

cumferenz, wirdet also er waldmeister auf dergleichen vortheillhafftigkeiten gute sorg und acht haben und damit die schichten ein viertl claffter hoch geleget werden, gute obsicht tragen, bey der trifftung solle er gegenwärtig seyn und wie viell holz zum verkohlern und spleissen sowohl in wald, alss auch bey den rechen sich befinde, aufzeichnen; und weillen

11. Die köhler denen schichtenhäuern auf der wurzen stehende bäume in die schichten zu verdingen pflegen, wordurch eine mit denen holz schaffern interessirte sache einschleichen könnte, dahero um alle muthmassung zu benehmen, solle kein köhler ein holz auf die schichten verdingen, es seye dann er waldmeister habe mit denen holz schaffern dieses zu verdingen, in augenschein genohmen, welches a parte zu annotiren und ob der köhler darmit bestanden seye, oder nicht wohl zu merken ist, wann also der kohler nicht bestunde, solte solches völlig cassiret und niemahls gestattet werden.

12. Bey fählung des holzes solle er waldmeister gute obsicht haben, damit das holz lauth berg ordnung art. 44. §. 15. nicht höcher alss auf das meiste über ein daum ellen von der erden abgestocket und das selbige sammt den wippeln fleissig aufgearbeithet werden.

13. Weillen in denen hohen gebürgen die allzuhefftige sturm winde die schönste grosse baum auss der wurzen heben und zu boden legen, solche aber sodann verfaullen und vermurschen müessen, alss wird er waldmeister und die holzschaffer, wann sie durch ihre fleissige waldbereithung und visitirung ein und anderen baum durch den wind umgeworffener finden werden, solchen, da er sonsten zum verköhlern tauglich, wo sich thuen last, zuzerhacken und in die schichten zulegen veranstalten.

14. Damit das zum verköhlern vorbereithete holz nicht 3 und 4 jahr lige und mit zusammen schleppung deren hin und wider weit gelegten holz-schichten, deren jungen aufschiessenden baumen kein so grosser schad geschehe, alss seyndt die köhler dahin anzuhalten, damit sie das holz in tempore ausarbeithen und keines so lange zeit ligen lassen sollen.

15. Und wie maniche köhler ein vorräthiges holz haben, so seynd auch maniche, die gern kohl erzeügen wolten, jedoch kein darzue bereitetes holz haben, solle also er waldmeister gedacht

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

seyn, damit ein jeder köhler nach seiner nothdurfft genugsames, doch nicht überflüssiges holz habe.

16. Wann dass holz gefället und durch ihne waldmeister ordentlich abgemessen wird, solle er auch die austreibung und zurichtung deren alten und neuen kohlstätten, wie auch desweeg nöthige zurichtung verdingen und alsdann sich berathschlagen mit dem hütten- und hammerschaffer, wie auch hütten officianten, wie das kohl- und spleissholz führen a proportione der weite und des weegs an füeglichsten geschehen könnte, zur weiteren überlegung aber dem kayserlichen königlichen inspectorat seinen bericht einreichen solle.

17. Wann einer oder der andere einige kohl fuhren, auch kohl und holz arbeit verdingete, solche aber in der accordirten zeit zu vollziehen unterlassete, wird derselbe durch ihne waldmeister bey zeiten dazue anzustrengen seyn und wann dannoch die zeit verlauffete, ohne das das verdingte praestiret wurde, wird derselbe mit vorwissen des kayserlichen königlichen inspectorats billicher massen abzustraffen seyn.

18. Sollen von ihme waldmeister in beyseyn des inspectorats wie auch anderen darzue erforderlichen officianten auf nächst künfftiges fruhe-jahr und alsdann alle 3 jahr alle hotterungs hauffen revidiret und mit zuziehung deren benachbarten renovirt werden; und gleichwie

19. Von hoher instanz durchaus verbotten ist einige vorschub oder anticipationes zu leisten, als wird es auch er waldmeister zu beobachten haben, es seye dann, dass denen ankommenden frembden holzhackern von seithen der kayserlichen königlichen handlung neue hacken gegeben, auch mit einem oder anderen kleinen vorschub zur beyschaffung des nothwendigen brods erfolgt werden müeste, in welchen fahl er waldmeister darvor zu caviren und auf derley holzhacker desto besser obsicht zu tragen hat, damit er nicht selbst in einigen schaden verfallen möchte, ausser welchen alle auslohnungen bey der kayserlichen königlichen handlungs cassae beschehen sollen.

20. Hat derselbe überall vorkommende waldt amts auslaagen all monathlich das lohnzettl und zwar (weillen mit medio jeden monaths geschlossen wirdet) mit ende jeden monaths in der copey oder concept, dann das von vorgehenden monath in puro um so gewisser der kayserlichen königlichen handlungs buchhal-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

terey einzureichen, als in so lang solches nicht beschehen wurde, dessen besoldung nicht erfolget werden solle.

Schlüsslichen und weillen ohnmöglich alle vorfallenheiten dieser instruction inseriret werden können, als wirdet er waldmeister sich der kayserlichen Maximilianischen berg-ordnung nachhalten und allen schaden abwenden und ihro kayserlichen königlichen mayestät nuzen zuverschaffen, nach der aufhabenden schweren aydespflicht und mit aller möglichkeit trachten und beflissen seyn.

Ex commissione caesareo-regia aulica Schmölniz, den 12. Octobris 1750.

Eredetije a bécsi cs. és kir. közös pénzügyminiszteriumi levéltár «Münz- und Bergwesens-Acten» osztályában, fasc. 57. — Közölte *F. A. Schmidt* i. m. VIII. 311—7. l.

30.

1750. október 12. Utasítás a szomolnoki alsóbb erdészeti tisztviselők és szolgák részére.

Instruction für die bey der kayserlichen kupfer handlung zu Schmölnicz bestellte wald-bediente, alss den waldschaffer Caspar Nicolassy, wie auch zwey holz schaffer Franz Koch und Johann Rusbazky, waldthütter Karoti, holz würth Johann Olexa, nicht minder für die vier waldheyduckhen, auch alle unter ihnen stehende leute, als kohler, fuhrleute, holz knechte und dergleichen.

Es ist ebenfalls bey den waldweesen und zwar um so mehr gott vor augen zu halten und die subordinirte zur forcht gottes anzuhalten, indeme man allda unterschiedlichen gefahren exponiret ist und das wort gottes zu hören selten gelegenheit hat, wird dahero denen königlichen wald bedienten specialiter eingebunden, damit sie nichts, was wieder gott und seine heilige gebott laufen könnte, gestatten, sondern vielmehr alle laster abstellen und bestraffen sollen; dieselbe haben ihre subordinirte dependenz von dem königlichen inspectorat und wald meister, denen sie dann die gebührende ehrerbiethigkeit und parition leisten sollen.

1. Weilen zu Schwedler, dann zu Stoss ein waldheyduckh aufgestellet ist, so haben sie zu Schwedler die aufsicht über die

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

revieren von Altwasser, dann gegen Odorin, Ferstl, Szavatka, Spizenstein über den kurzen einfang gegen der schaiben bis zur Einsiedler hatterung, der zu Stoss aber die revieren in denen Partschischen bis an die Mezenseiffer hotterung, dann der schwarze Moldau nach über den Stumpfen berg Klein beckchen grund, bis zu denen sogenannten Hungarischen wiesen zu besorgen, wornach die andere zwey wald hayduckhen jene von Stooss selbst reservirte wälder, dann die übrige revieren von dannen herein wärts an die baron Andraschische hatterung bis in Behren grund, ingleichen gegen mitternacht die gesambte nächste gründe Pukovina, Paniska, Gross- und Klein-Schnellenseiffen über die kleine höhe an die Einsiedler hatterung, nicht minder von denen königlichen wiesen bey den Dörfl gegen die Krammer wiesen bis zur capellen und so ferner durch die kropfige aspen bis wider zu denen Hungarischen wiesen zu begehen und zu beobachten, auch wann diese nicht erkleben könnten und die ordinari handlungs hayduckhen nicht verhindert wären, so seynd solche zu hilf zu geben in Killbach bis zur baron Andrasischen und Wagendriessler hatterung, sofort auch zu Gross-Schnellenseifen ist der holz würth Johann Olexa angestellet, alle diese wald bediente seynd an kaiserlichen königlichen waldmeister Friedrich Berger, die wald hayduckhen aber an die wald und holz schafter mit subordination und gehorsam angewiesen, anbey verbunden, auf die hatterungen und wälder fleissige obsicht zu haben, damit zu derenselben praejudiz nichts widriges unterlauffe und die hier innen begriffene ordnung ohnverbrüchlich observiret werde.

2. Die beyde holz schaffer sollen den wald hütter, holz würth und hayduckhen nachsehen, damit sie ihre schuldigkeit thuen und keine collusiones mit denen nachbaren, schichten hauern, köhlern, fuhrleuten, einwohner und anderen treiben, kurz und treu, fleissig und nuzlich dienen möchten; damit aber das königliche inspectorat von wald wiesen immerhin informiret seyn möchte, so sollen die holz schaffer, deren einer zu Schwedler wohnen mues und die dasig beschriebene revieren nebst der ganzen gegend von beyden Schnellenseiffen bis zur Pucovina unter sich hat, der andere holz schaffer Franz Koch zu Schmölnicz dem wald maister zu hülf verbleibet, damit wenigst all wochentlich dem kaiserlichen königlichen inspectorat der umständliche raport relationirt werden kann, wornach bey der wochentlichen session die gesammte vorfallen-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

heiten vorzutragen und über die im wald sachen angehende verordnungen ein ordentliches protokoll zu führen seyn wird, in sothannes protokoll gehören auch die wald und wiesen beraitungen, die holz inventuren, die verbrechungen und straffen, die benennungen deren hüttweyden, hatterungen, hattert zaichen mit allen gemärken und ihrer distanz, ingleichen die sommer und winter dispositiones samt jenen waldungen, welche alljährlich zum cluft oder pusch kohlungen destinirt, oder zum berg hütten, hammern und für die gemeine und waldburger ausgewiesen werden.

Uiber die holz und kohl rechnung ist alle monat ein extract dem kaiserlichen königlichen wald-meister einzugeben und solche also zu formieren, damit in promto gesehen werden könne, wie viel holz von einer zur anderen inventur bey jeden kohler gefunden und was ihme hernach hierzu erzeuget, auch wie vill ausgeköhlert und wie viell kohl daraus gemacht worden, damit man bey visitirung deren wäldern und kohlungen sogleich abnehmen möge, ob der holz rest 'real seye und der kohler nicht in die schulden verfallen möchte, welche in zeiten abgeholfen werden kann.

3. Ist nöthig jene junge wälder, welche zum verköhlern noch nicht taugen, von allen vieh verwahren und öffentlich verbieten, auch deren gemachten wald zeichen sich zu bedienen; wurde nun ein hürt in dem verbott erhaschet, so solle dessen gemeinde vor den schaden und die straft haften. Eingleiches ist respectu des feuers zu observiren, massen öfters durch die nachlässigkeit deren hürten ganze wälder ausgebrennet werden, dahero all vorbesagte übertrettungen nicht nur respectu deren gemein hürten, sondern auch pferd und ochsen knechten auf das härteste zu bestraffen, massen dann die weydung und eintreibung in keinen als stamm wäldern, wo das vieh die schösserling nicht mehr erreichen kann, erlaubet, weder auch jemanden zuegelassen seyn sollte ohne sattsammer hoher erlaubnuss in denen waldungen wiesen und dergleichen sich einzuräumen, gestalten zu solchen die fruchtbahreste pläze genommen und hiemit die wider wachs gehemmet wird, die schon befindliche geraumte müessen verhattert und alles in die wald revier bücher eingetragen, sodann fleissig nachgesehen werden, ob die geraumbe nicht erweitert worden, dass wiesen brennen, als durch welches schon viel holz zu grund gegangen, wie eben die gefährliche dohan rauchen soll verbotten seyn.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

4. Damit kein unterschleif in denen waldungen und bei denen privat sag-mühlen verübet werden möchte, so wird niemand auch kein kayserlicher beamter den geringsten stamm abhauen lassen, es seye dann von den königlichen wald amt angewiesen und verwald verzeichnet; es seynd dahero 5 wald zeichen, vornen her mit einen häckl, hinten her aber mit einer stochlenen stirn gemacht worden, auf welchen insgesammt diese zwey buchstaben W. Z., id est wald zeichen stehen und das erste ist unten her mit eins, das zweyte mit zwey und so weiter bis 5 gezeichnet worden, dass 1. thuet die Stillbacher, das 2. Altwasser cum reliquis, das 3. die Schnellenseifner mit zu gehörigen, das 4. die revier von der Dörfler wiesen bis zu denen Hungarischen wiesen und das 5. die Stoosser revieren bis eben zu diesen wiesen designiren und wann irgends ein mangel verspühret wurde, solchen an den schuldigen theil suchen zu können; diese wald zeichen sollen aber und unter den hieb bey den brenn und khohl oder scheit holtz, auf die sag klözen aber hinten und vorn aufgeschlagen, bey dem abstocken auch observiret werden, dass die stöcke nicht höher, als knye hoch verbleiben. Diese wald zeuchen seynd bey dem wald meister abzuholen, wann solche gebrauchet werden, damit hoc modo gesehen werde, dass die holz schläge mit deren königlichen wald beamten wissen und willen angegeleget und nichts entwendet werde; zum weeg und kohl fuhrlohn machen sollen die königlichen wald bediente den hütten und hammer verwalter ansagen, damit er ein oder andern hütten officianten beyziehe, folglich durch die köhler ihre schichten nicht mässen lassen, sondern ihrer gegenwart selbst mässen, darinnen wie in übrigen keine interessenz oder partialität zeigen.

5. Auf das auch in denen claftern, schichten und scheml keine bevortheillung geschähen möchte, worunter obschon der köhler von $1^1/_5$ clafter cluften und von 4 schichten puschholz eine fuhr kohl zu geben adstringiret werde, allemahl das hohe aerarium wegen zunehmenden köhler schulden des kürzern ziehet, massen viele weg sterben, welche nicht solvendo seynd, so wird sehr rathsamm seyn, eine kupferne oder eiserne maass bey den inspectorat auf zu behalten und nach solcher denen wald beamten und bedienten hölzerne von beyden enden gebränte mässen zu geben, worauf die breite und höhe der in hungarischen bergstädten üblichen clafter, schicht und schemls, dann die länge des

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

scheit oder holzes, auch des stocks höhe aufgezeichnet seyn solle, mit welch gezeichneten hölzernen maassen alle clafter und schichten abzunehmen, die scheml massen aber darnach zu reguliren seynd. Es wäre auch dahin, damit das aerarium vor das hackerlohn sonderlich bey der hauswirthschaffts noth-durft und denen deputaten, oder dergleichen nicht nur zur ungebühr zahlen, oder der beamte an deputat eine kurze leiden möchte zusehen, mithin alle clafter wohl zu examiniren, ob sie debite aufgeschichteter die gehörige höhe und breite, auch die scheiter die gebührende länge haben, wie es auch respectu des von hiesigen buchhalter amt vorzunemmen, üeblichen holz inventur auch fernershin sein verbleiben hat.

6. Weilen man bishero in diesen ein gebrechen verspühret, das keine taugliche saam beume in denen schwarz wäldern stehn geblieben, so sollen künftighin in der stärke eines vier spaltig baumes, der ohngefehr 20 jahr alt ist, stehend gelassen und zu vermeidung alles schadens die hau bühnen nicht denen thällern nach, sondern desgestalten angerichtet werden, damit jederzeith das weitest und näheste holz zugleich weggehauen, die sessionaliter zwischen denen köhlern und fuhrleuten geschlossenen ordnung von denen gesamten königlichen beamten, mit welchen sonderlich die königliche hütten beamte, das königliche wald amt eine genaue correspondenz zu pflegen hat, accurat gehalten, denen köhlern die einlegung in jene holz schläge, was ihnen gefällig, nicht gestattet, sondern dieselbe ordentlich angewiesen und wann sie sich, wie eben die fuhr leut und schichten hauer wider die ordnung vergehen, auch das holz und die clafter nicht nach der maass machen möchten, gebührlich gestraffet, die verwistung des gehölzes, sonderlich bey abschrottung deren giplen möglichst verhüttet, das jenige holz, wie oben erwehnt, so lang dessen obern schliessling durch das rind oder schaaf vieh erreichet werden können, von allen vieh eintrieb verhüet, das geiss vieh aber gar nicht geduldet und der junge schlag mit denen zaunen, geröth holz, baumschälen, weg machen und dergleichen nicht ruiniret werden.

7. Gleichwie die köhler keine unangewiesene baum abfällen sollen, alss haben sie auch dahin zu trachten, damit die meiller besser als bishero bedecket und nicht haiss gespleisset werden möchten; gestalt es die erfahrenheit giebet, dass hiedurch öfters

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

in die kohl schupfen feuer gebracht worden und grosse unglück enstanden seynd, der wasen, oder der tannene raisig pfleget, sonsten statt des hier gewöhnlichen strohes anderwärts genommen zu werden, die königliche wald bediente aber müssen nicht gestatten, dass die kohler zu decken junge bäumer niederhauen derffen, sondern sie sollen das reisig von denenselben ohne verlezung des stammes abreissen, festen deken machen, die meiler an solchen orten, wo keine feuers gefahr ist, anlegen, solche mit denen rauch löchern nicht überhauffen, weder den meiler über zwingen keine lösch unter das gute kohl vermengen und die säckh gebührend anfüllen; damit aber ihnen bey denen hütten und hämmern kein unrecht geschehe, so wird das königliche inspectorat wenigstens alle quartal die gesammte körbl abmässen und untersuchen lassen, dieser richtigkeit wegen eine eigene maass zum taxiren halten, welche weder eingehen, weder grösser werden kann.

8. Die königliche wald bediente haben sich specialiter zu beeyffern, damit sittsamme schichter, oder holz hacker herbey geziglet, in denen besonders weiteren revieren Altwasser und Stillbach jährlich wenigstens 8 bis 1000 clafter holz geschlagen, zum bach zeitlich verschaffet, vernünftige anstalten zum triften gemachet, die unkosten menagiret, zum triften das ausgetrocknete holz vorbereiten, dieses dann, wie es von hoher instanz verordnet, wohl verwehret, die waldeisen zur herunter lassung des holzes von denen hohen felsen und bergen ehemöglichst vorgerichtet, die flöss rinnen zu einen gleichen stand gebracht, auch dahin gesehen werden, damit die holz hacker nicht ferners den jungen schwarzen wald, welcher zwischen denen gebüschen mit heran wachset, weg treiben, sondern solchen schonen und aushalten, die kohler an unschädlichen asten sich anlegen und die fuhrleut das kohl, bevor solches zu schaden wird, zeitlich abführen, auch in dessen als der holz schlag in Altwasser und Stillbach währet, die schonende junge wälder wider aufwachsen möchten; und damit

9. Die schichten hauer mit abhollung des hackerlohns und proviants unnüzer weis keine zeit verliehren, wird ihnen der von dem kaiserlichen königlichen inspectorat bestimte tag zu bedeuten seyn, wonebst sie wald bediente dahin zu sehen haben, damit denen holzhackern, so oft est die umstände erforderen, ihr holz gemässen ihre verdienst unverzüglich der kaiserlichen königlichen handlungs buchhalterey eingegeben und also die leute in der

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

zahlung nicht verzögert, in Stillbach und Altwasser so viel holzknecht, als möglich, haussässig gemacht, alles in guter ordnung erhalten, die verbrechen gestraffet und die königliche handlung mit sattsame kohl und holz befördert werden möchte, deme das königliche wald amt um so mehr zu invigiliren und alles getreulich zu vollziehen hat, als solches widrigen fals, wann die ärz vorräthe bey denen schmelz hütten sich noch ferner anhäuffen und das darinnen stehende kapital nach allen an die hand lassenden mitteln todt liegen bleiben möchte, zu einer grossen verantwortung gezohen werden müste; bey dieser occasion

10. Ist auch ratione des wildbahn und fischerey zu erinnern, nach deme diese regalia zu abutiren nicht einen jeden freystehen will, so solle es denen wald bedienten (weilen sie ohnehin die wälder continuo zu begehen haben) obliegen, ohne verhindernus ihres diensts darauf gute sorg zu tragen, sollten andere wildner nöthig seyn, so können von königlichen inspectorat wohl verhaltene leute auserlesen und dergestalten instructioniret werden, dass sie das wild brät und die fische wider zu besammen und denen schädlichen ausrottungen, sonderlich zur zeit, wann so dass gross oder kleine wild brät in brütten oder säzen auch noch nicht ausgewachsen, oder der fisch allzu klein ist, zu steuern, denen holz, wild, auch vieh verschleissungen zu invigiliren, trachten und besagte wald bediente jene die da unerlaubte jagen oder fischereyen exerciren, das gewehr und garn zum pfand wegnehmen sollen, auf solche art dann wird das wild brät und die fische geheget und herbey gezieglet werden, damit successu temporis dem hohen aerario hievon was verrechnet und ein nuzen zuwachsen möchte. Die fernere ordnung samt der waldstraff tax wird dem königlichen inspectorat überlassen. Ex commissione caesareo-regia aulica, Schmölnicz, den 12-ten Octobris 1750.

Eredetije a bécsi cs. és kir. közös pénzügyminisztériumi levéltár «Münz- und Bergwesens-Acten» osztályában, fasc. 57. — Közölte *F. A. Schmidt* i. m. VIII. 374—82. l.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

31.

1750 körül. Kivonat a dévai uradalom jószágkormányzója által a dobrai krajnik részére adott utasításból, az erdőgazdaságot illetőleg.

Dobrai districtusban constituáltatott krajniknak, nemzetes Groskányi Kaba László uramnak instructiója.

3. Kévántatik a papiros malomhoz feles ölfa, és úgy gátnak igazítása, vagy más segítség szükséges: Roskányt és Mihalesdet determinálta a provisorátus, hogy amely szolgálatot, úgymint személy szerint 15 napot és minden örökség után egy-egy öl fát Dévára tartoznának adni, aztot a papiros-malomnál praesentálják, ezeknek számát krajnik uram vegye egyenes és igazságos lisztába, az dologhoz képest kit-kit maga idejében compellálván szolgálatra és dietim consignálja; és mivel az két faluból az ölfa nem elegendő a papirosmalom szükségére, nyárban midőn hosszú szokott az nappali munka lenni, rendeljen az nevezett két faluból bizonyos embereket, kik az ölfákot megvágják, két napi szolgálatban egy öl fát imputálván, s ugyan az roskányi és mihalesdi szekerekkel, kik nyárban Déván hordásra nem hajtatnak, könnyen bévitetheti; csak hogy kötelességében jár krajnik uramnak, hogy valamint Déván szoktanak, akár szekérrel, akár gyalog szerben szolgálatban lenni, conventiójuk szerint napfeljöttekor az dologhoz fogjanak és estig dolgozni kötelesek. Erre ha krajnik uramnak figyelmezése nem lészen, kára úgy forog az uraságnak, melyre az provisoratus figyelmeztetvén rebonificatióját megkévánja s onnan a honnan illik subtrahálni is el nem múlatja, mert ugyanis midőn az dolgosokra vigyázás nincsen, az idő telik s az dolog hátra marad, s több embert absorbeál — — sat.

5. Vagyon Roskányban fürészmalom is, oda melyik falu hány urbariális tőkével tartozik, krajnik uramnak által adattatván, tartozik ő kegyelme, amilyen deszkák kévántatnak, olyan tőkéket vitetni, maga manuáléjában szám szerint consignálni, úgy a deszkákat is, és akárhova a deszka vitettessék, felirni, mennyit Dévára visznek, számtartó uram által magát quietáltatni; a fürész mester conventiójában is consignálni, hogy az szerint maga fizetésit a provisorátustól kivehesse. Nem szabad pedig krajnik uramnak maga háza szükségire absque speciali commissione csak egy szá-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

lat is fordítani, hanem valaminthogy az uraságé az fürészmalom és az uraság fizet a fürész mesternek, amennyi deszkák metszethetnek, uraság hasznára fordíttassanak, vagy Dévára küldettessenek. Ezekről, úgy léczekről is ő kegyelme demonstrátiót tenni tartozik.

6. Observálta a provisorátus azt is, hogy a fürészmester némely faluktól az urbariális tőkékért pénzt vett, és aztot interdicálta; erre reá vigyázzon krajnik uram és ha cselekedné a fürészmester, pro infligenda poena a provisoratusnak notificálja. Eztet publicálja minden dominális faluban, hogy aki effélét attentál, kemény büntetését el nem kerüli — — sat.

25. A districtusban négy puskás resolváltatott volt az inspectorátustól és ezek ha hasznosan és igazságosan az erdőköt őrzik és vadászván hasznos szolgálatjok comperiáltatik, Déván teendő napszámok relaxáltatik, de az taxából magukat az több falusiaktól ki nem húzhatják, mostan lévén Roskányban: Leped, Mihalesden: Lupuj Opra, Fazacselen: Ávrám és az Vidul fia; ezeket változtatni, vagy többeket constituálni krajnik uramnak a provisorátus hire nélkül nem szabad — — sat.

33. Az erdőket ő kegyelme szoros tilalomban tartsa; idegeneknek lignátiót a provisoratus hire nélkül semmi praetextus alatt ne admittáljon, annál is inkább épületbéli fákot hordani ne engedjen; erre vannak rendelve és vigyázni tartoznak az fenn megirt puskások vagy gornyikok.

34. Makktermésnek idején idegen sertéseket szoktak dominális emberek magok pásztorságok alá fogadni, azokat krajnik uram vegye lajstromba az gornyikok által megszámláltatván és tempore decimationis adja elé az glandinationis taxának igazságosabb incassátiójára — — sat.

47. Az erdőköt tartsa krajnik uram oly tilalomban, hogy se maga, se puskások, se dominalis bírák vagy falusiak conniventiája által az erdő ne pusztíttassék. Nem szabad pedig senki barátságáért semmi szin és praetextus alatt superioroknak hire nélkül és absque speciali commissione csak egy szál fát is valakinek adni; azért krajnik uramnak kötelességében jár hetenkint az erdőpásztoroktól és puskásoktól számot kérni, kik ha praevaricátióban tanáltatnak, tartozik a provisoratusnak cum specie facti denunciálni.

48. Bányász czigányok a dominiumban szoktanak hol többen, hol kevesebben megszállani, tapasztaltatott általok a dominális

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

erdőkben sok kártétel, azért szabados ususa az erdőnek nékiek nem admittáltatik, hanem erga certam taxam et conventionem ledőlt fákból dolgozhatnak ugyan, de úgy, hogy krajnik uram ex incumbenti sibi officio prospiciálván és minden praecautiókat elkövetvén, csak árnyéka is a praevaricatiónak ehhez ne ragadjon és ki-ki előre accordált competentiáját administrálja. Azért is tempestive krajnik uram conscribálván őket, hány paterfamilias condescendált, a provisorátusnak küldje fel.

Fogalmazványa a gróf Kornis-család levéltárában, a dévai uradalmi iratok között.

32.

1752. jun. 12. Mária Therézia királynó rendelete Ujbánya városához a végből, hogy az ottani erdők pusztításától tartózkodjék.

Maria Theresia etc.

Prudentes et circumspecti etc. Ex adnexo literarum extractu uberius percepturi estis, quam graves querimoniae ratione attentatarum tam per magistratuales, quam et in gremio vestri degentes concives enormium sane in sylvis ad liberam regiamque hanc civitatem nostram sitis devastationum supremo nostro caesareo regio cammergrafiatus officio repraesentatae extiterint, quodve praeterea nec rei eatenus deprehensi et mox et illico denunciati per vos prompte, sed neque pro exigentia gravis omnino ipsorum reatus puniti extiterint, ad haec ea, quae vigore benigne elargitae ad acta commissionis articularis ad liberas regiasque montanas civitates superioribus adhuc annis exmissae praeterlapso abhinc anno 1747 resolutionis nostrae vobis aeque et signanter in merito sylvarum pro cultura fodinarum summe necessariarum conservationes clementer intimarimus, debite haud observentur, potissimum vero praescripta ad istiusmodi arborum succisionem a constituto sylvarum inspectore petenta assignatio praetermittatur, et tandem tum per arbitrariam succisionem, cum et succensionem memoratarum sylvarum ac succrescentium cum primis arborum reiteratis jam vicibus intentatam varia etiam graviora damna inferantur.

Quae proinde praeannexa querimoniarum puncta vobis benigne hisce transmittentes serio una committimus, quatenus super

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

praedeductis, et cum primis quidem quoad praenarratam repetitarum sylvarum succisionem unde ac qualiter, per quos, quove ex motivo attentatam, porro etiam circa istiusmodi excessuosi facti reos et complices qualiter pro ratione compertae eorundem culpabilitatis punitos, et an non hi ad tenorem praeannexi literarum extractus lenius, quare de causa puniti extiterint? circumstantialem informationem isthuc demisse submittere, in reliquo autem illa, quae in praeallegata ad acta commissionis articularis benigne elargita resolutione nostra, signanter quidem in merito praedenotatarum sylvarum conservationis disposita habentur tum vos ipsi exacte observare, cum et per degentes in gremio vestri concives et alios incolas debite observari facere, in quantum vero illis hactenus jam contraventum fuisset et signanter praescripti loci, ubi requisitae arbores succindi possunt, per constitutum eatenus sylvarum inspectorem assignatio petenda huc adusque intermissa fuisset (quemadmodum in praeannexis exponitur) facti rationem reddere, pro futuro vero benignis dispositionibus nostris majori cum exactitudine debitum morem gerere, ordinatos vero in hunc finem sylvarum custodes a munere ipsis hoc equidem in genere incumbenti quoquo modo arcendos haud quaquam admittere, proindeque ab omni ulteriori arbitraria lignorum in sylvis illis desectione abstinendo, vos potius montano-cameraticos officiales ibidem locorum degentes in effectuandis, qui iisdem in concreto ad promovendum per ipsam vel maxime fodinarum culturam tum publicum, cum et aerarii nostri caesareo-regii commodum dati sunt, ordinibus debite secundare, promptamque iisdem in omni occurrente casu assistentiam praebere debeatis ac teneamini. In reliquo vobis gratia nostra propensa manet. Datum in civitate nostra Viennae Austriae, die 12-ma Junii, anno Domini 1752.

Eredeti fogalmazványa az Orsz. Levéltár magyar kanczelláriai osztályában ex Jun. no 62. alatt. — Közölte *F. A. Schmidt* i. m. X. 73—5. l.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

33.

1752. deczember 8. Báró Engelshoffen altábornagy temesvári főhadparancsnok jelentése a bécsi udv. főhaditanácshoz a várépítkezésekhez szükséges fa-anyagról, és a Tisza mentén 1747-ben kiültetett erdők pusztulásáról.

Hochlöbliche kays. königl. hof-kriegs rath!

Dasjenige, wass ihro kays. königl. mays. durch eine hochlöbl. hof-kriegs-rath wegen deme, dass mit ausgang eines jedwedern jahr in vöstungs-bau und reparations-sachen die relation vor und überschläg mit aller verlässlichkeit verfasset und eingeschicket werden solle, unter 21. Octobris an hiesiges general commando zu rescribirn und sub dato 25. pass. zu erneueren geruhen wolle, erhalte in gezimenden respect und damit dem über das fortifications-bauwesen das directorium fürenden ingenieur oberstwachtmeister Stockhausen in hac materia mich besprochen und hierüber von denenselben die versicherung erhalten, dass vor ende dieses monats mit dem unter der handliegenden vöstungsp'an vor und überschläg, dann berechnungen zu ende geschritten werden, holz vmb solche ime behändigen und communiciren wird, als solle alsdann nicht ermanglen die diesfählige relation mit behöriges ausführlichkeit zu rechter zeit gehorsambst zu überreichen. Nun kommet hac occasione auf zweyerley in der nothwendigkeit gegründete umbstände ohnumbgänglich zu reflectiren, und zwar vors erste auf dasjenige, was zu erhaltung der vöste Temeswar durch einen vorrath an brennholz und pallisaden beytragen und andertens, was zu der conservation des landes selbstn mittels *anlegung einer waldung jenseits der Theyss auf hungerischer seiten sehr verhülflich sein könte,* von welchen beeden stücken zwar die erwehnung aus gelegenheit der in fine anni zu erstatten anbefohlenen relation meiner ohnvergrifflich opinion nach erst hätte gemachet werden sollen. Allein weilen auf diese relation bey 3 wochen zuzuwahrtn und hingegen es eben dermalen an der zeit ist, dass respectu des erstern membri die stämmen hierzugeschlagen werden müssen, folgsamb eine spätere resolution abzuwahrten der dienst nicht gestatten will, so seche mich andurch veranlasset einen hochlöbl. hof-kriegs-rath in antecessum gehorsambst verstellig zu machen, dass dazumalen, wie das fortificationale von dem cameral-bau-wesen separirt werden, von hieraus an ein hoch-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

löbl. hof-deputation die öftere vorstellung wegen eines bewilligenden brennholz und pallisaden vorraths beschehen ist, worauf dann auf untern 31-a Julii 1747, wie der hier anschlüssiche extract aus einer allerhöchsten systemal-resolution des mehrers weiset, die entschlissung herabgelanget, das 6 bis 7000 klafter brennholz und 10,000 stück pallisaden als ein unangrifflicher vorrath hergestellet und deren erstere beköstung ex fundo provincialidern, letztere aber ex fundo fortificatorio bestritten werden solle. Es ist zwar zufolge dieser besagt allerhöchsten resolution im jahr 1748 der vorrath an beeden sorten beygeschaffet worden, jedoch solcher wider ohne auf eine neue ersetzung zu reflectiren dergestalten consumiret worden, dass bey meiner lezt erfolgten ankunft allhier nichts mehr davon vorräthig gefunden habe; nun wie die nothwendigkeit des brenn-holtz und pallisaden vorraths noch immer fürwalthen, besonders aber des lezters so fern in belibigste erwegung gesehen werden wolte, dass obschon der bedeckte weeg mit einem vorgraben umbgeben und von ausserwerts keine pallisadirung nöthig hat, dannoch kein einziges vorwerck mit einer zieglmauer aufgeführet, sonder nur mit solcher bis auf den erden horizont versehen ist; folglich umb bey einer attaque sothane wercker in eine sicherheit zu setzen, oder aber an bedeckten weeg einwerts und das haubtwerk selbsten bey einen sturm mit erforderlichen abscheiden zu versehen eine anzahl pallisaden erforderlich sein will; aus wievil aber dieser vorrath bestehen solle, überlasse hoch deroselbst eigener erkantnuss und einsicht, unterdessen aber wäre eine gehorsambst und ohne ergreiffliche meynung einen anfang von 4000 stück machen zu lassen.

Sollte nun diese meine von ueber weitläüffigkeit vor diesesmal praescindirende vorstellung beangenehmet werden, folglich hoch der approbation erlangen:

So bitte gehorsambst ein hochlöbl. hof-kriegs-rath geruhen, dass diesfalls benöthigte zu veranlassen, dass der zu sothanen pallisaden vorrath erforderliche geldbetrag von dem fortificatorio excindiret und verschaffet werde, dieser zwar umb so balder, damit das material in verlauff gegenwertiger 2 winter-monather in denen waldungen könnte ausgesuchet und gefället werden, wie dann respectu des brennholzes mit der hiesigen landes-administration die vorläuffige einverständnuss getroffen worden, dass auf

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

derselben veranlassung à conto deren 7000 klafter brennholz hieran 3000 klafter geschlagen werden.

Betreffend nun denjenigen punct, welcher zu conserwirung des landes selbsten das nöthige beytragen soll, so hat einen hochlöbl. hof-kriegs-rath *im jahre 1746 anhero zu rescribiren beliebet, dass zu sothaner absicht einige waldung jenseits der Theysz angepflanzet werden solle, worzu zwar der anfang in dem 1747 jahr gemachet und durch den hiesigen waldmeistern bey 21,000 stamm junger bäumer in besagter gegend eingesetzet worden seyn, seit der zeit aber, als die reduction der Theyszer gränitz vorgegangen ist, dieser zum wachstumb sich sehr gut angelassener waldung nicht mehr nachgesehen, folgsamb auch zum thail ausgestanden und zum thail durch die vieh-hirten verbrennet und ruiniret werden.**

Und ob schon bey incorporirung und übergebung dieses confinii dem darbey anwesenden hungarischen cammer praesidenten, grafen von Grassalkovich die nothwendigkeit der erhaltung und mehrerer anpflanzung sothaner waldung vorgestellet und bestens anrecommandiret werden, so hat sich dannoch ohngeacht der hierwegen gegebenen zusage der angehoffte erfolg in effectu nicht gezeiget, finde mich demnach verleitet diese beschaffenheit einen hochlöbl. hof-krigs-rath gehorsambst anzuzeigen, damit wann hoch dero intention noch fürwalten wollte, derley waldungen an verschiedenen orten der Theiss ausgehegter absicht de novo anlegen zu lassen, durch hohe veranlassung die diesfällige neue befehle an seine behörde angestellet und erlassen werden könnten. Der etc. etc.

Eines hochlöbl. kay. kön. hof-krigs-raths, Temeswar, den 8. December 1752,

Unterthänig gehorsambster freiherr von Engelshoffen f. m. l.

Eredetije az Orsz. Levéltár kanczelláriai osztályában, Conc. Exped. 1753. évi január no 47. alatt.

** Ezen a Tisza mentén annak főátjáróinál: Becse, Kanizsa és Titelnél lévő erdőknek ültetését a főhaditanács követelte akkor, midőn a tiszai és marosi határőrvidéket 1747-ben bekebelezték éppen Engelshoffen báró altábornagy javaslatára, aki stratégiai okokkal bizonyította be, hogy máskülönben ezen részét az országnak az erdők hiánya miatt az ellenséggel szemben lehetetlen lesz megtartani. Az idevágó iratok az Orsz. Levéltár kanczelláriai osztályában «Ungarn und Siebenbürgen», fasc. 19. és «Orig. Referad.» 1747. évi 174. sz. a.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

34.

1753. január 10. A fő-haditanács átirata a bécsi udv. kamarához az elpusztított tisza-menti erdő-ültetvények helyreállítása ügyében.

Der löbl. kays. königl. hof-kamer in freundschaft anzufügen.

Es haben ihro kays. königl. mayt. schon vor mehreren jahren für gut befunden und darumben an das general commando in Hungarn ao. 745 rescribiret, weilen durch den mit der ottoman. porten letzl. bey Belgrad geschlossenen frieden die gränzen gegen Türkey also geschwächet worden, dass bey künftig etwa vorfallenden kriegsoperationen keine armee an der Theyss aus mangl des gehölzes diesseits des strohms eine zeitlang gelaageret seyn und subsistiren könte, dass längst solchem flus und forderist nächst denen haubt passagen Titul, Becsey und Canisa waldungen angeleget mit gräber umgeben und von dem wild, viehe, häyer bewahret werden sollen, es seyen auch nur neuerlich in dieser angelegenheit von dem in dem Temesvarer Banat commandirenden herrn feldmarschalleutinant baron von Engelshofen, wohin diese waldungen gleichfals einen einflus haben, berichte eingeloffen, dass eines theils in der zeit, als die militar-grenzen an vorberührter Theyss gestanden, dergleichen waldungen in verschiedenen gegenden angelegt worden, allermassen man auch diessorts ao. 754 darzu die verordnungen gestellet und befolgen gemachet, dass aber anderen theils von zeit der erfolgten incorporation dieser confiniorum in die hung provincial jurisdiction und ihrer übergaab an dasiges camerale deme nicht mehr nachgesehen, sondern gäntzl. verkeret und die aussgesetzte 21,000 stamme junger bäumer theilss aussgestanden, theils aber durch die viehe-hürten ruiniret und verbrennet, auch ohngeachtet der an den herrn praesidenten der königl. hung. hofcammer beschehenen requisition gleichwolen keine remedur fürgekehret worden seye, und man habe darüber beratschlagung angestellet, auch an ihro kays. königl. mayt. den gehorsamsten vortrag abgestattet, indeme nun allerhöchst dieselbe auss erleuchtester einsicht zuerkennen gegeben, dass sie ernstlich gemeinet seyen, die obangezogene waldungen erhalten, beförderen und vermehren zulassen, nicht minder resolviret und anbefohlen, zumahlen sothaner vorgang nach der reduction deren vormaligen Theysser gränzen nunmehro nicht mehr dem militari zuekommet, dass die ein-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

sicht provincialiter et cameraliter getragen, auch die entdeckende fahrlässigkeit gegen diejenige, denen etwas zu lasst fallet, behörig geantet und in soweit das camerale beytretten könne, oder möge, das nötige von solchem veranstaltet werde; als habe man diese allerhöchste k. k. resolution ihro löbl. k. k. hofcammer zur wissenschaft hierdurch eröffnen und selbe zugleich umb gefällige vorkehrung auch darobhaltung des vollzugs angeben wollen. Dero anbey der k. k. hof-kriegs-rath zu angenehmer freundschafts-erweisung willig und bereit verbleibet. — Ex consil. bellico Wienn, den 10. Jan. 753, Aug. Thom. freiherr v. Wöber.

Másolata az Orsz. Levéltár kincstári osztályában mint az 1753. január 23-iki Benign. Resolut. melléklete.

35.

1753. január 26. A magyar udv. kamara rendelete a bácsi jószágkormányzóhoz, hogy az udv. fő-haditanács által Titel, Becse és Kanizsa mellett tervezett erdők ültetésének foganatosításáról a kamarát értesítse.

Domino administratori Redel!

Qualiternam consilium aulae bellicum tenore adjacentis insinuati silvas in defluxu Tybisci, praesertim in vicinia principalium passuum Tétel, Becsej et Kanisa inserendas projectet, ex praeannexo ejusdem insinuato uberiorem habitura est praetitulata dominatio vestra informationem.

Cum itaque sacratissimae quoque caes. regiae majestatis benigna mens, intentio et voluntas ea esset, ut hujusmodi silvae conserventur, promoveantur et multiplicentur, ideo praetitulatae dominationi vestrae committimus, quatenus insertioni et multiplicationi silvarum harum sedulo intendat, qualiterve, ubi, in quali item quantitate et e quali lignorum specie insertionem et multiplicationem projectatarum silvarum disposuerit? regiam hanc cameram hungarico-aulicam informet. Posonii, 26-a Januarii 1753. Comes A. Grassalkovich. Stephanus Krusper.

Fogalmazványa az Orsz. Levéltár kincstári osztályában, Exped. Camer. 1753. évi január 10. R. alatt.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

36.

1753. február 19. Bács vármegye szolgabírájának helyszini szemléje a kanizsai és becsei elpusztult erdőültetvényekről.

Infrascripti memoriae commendamus tenore praesentium significando quibus expedit universis, qualiter nos in oppidum Kanisa die 17-a Februarii anni currentis infrascripti penes gratiosam i. comitatus Bachiensis exmissionem ex generali congregatione in oppido Sz.-Mária die 13-a et subsequentibus mensis ac anni infrascriptorum celebrata emanatam, assumptis ad latus nostrum Tybiscanae militiae Kanisiensis emeritis dominis officialibus et nobilibus, signanter perillustri ac generoso domino Stephano Zákó capitaneo, generosis item dominis Maximo Nincsity locumtenente et Stephano Szarity vexillifero, ac circumspecto Joszim Kolarity districtuali senatore, nec non Georgio Zákity districtuali vigiliarum magistro, Osztoja Tatity jurato, Arsenio Zoduk, Jovan Krsztonosky ac Georgio Miatov privilegiati oppidi Kanisa incolis et inhabitatoribus graeci non uniti ritus ad faciem insulae inter praefatam Hungaricalem Canisam et alteram Banatalem aeque Kanisam situatae exeundo, inibique anno adhuc 1747 satam silvulam latitudinis in medio unius, longitudinis vero duorum circiter jugerum oculando, esto quidem junceto, caricibus et arundinetis nimiopere subjecta haberetur praedicta insula, nihilominus tamen penitius connumerantes ad modernam apparentiam reperimus arbusculas, alnos quippe et fraxinos vegetas no. 72 succisas, virides no. 60, aridas partim fractas, partim desectas no. 354 et siccas ex integro prostantes no. 8, populos praeterea et salices proceras per praetitulatum dominum capitaneum Zákó circa annum 1731 in cornu praemissae insulae implantatas, ac ex earundem ad 2000 desectis frondibus anno 1747 insitis enatae salices universim ad 300, cujus oculatae occasione praefatus Georgius Miatov juxta noviter desectas et prope finem insulae situatas duas salices, unam securim in caricibus reconditam reperit. Qua oculata praemissa unanimiter sequentem in modum declararunt, quod videlicet rustici banatenses mense Martio anni 1747 unam navim 6000 virgultas partim fraxineas, partim alneas in se continentem ex Becse Kanisam adverso Tybisco attraxerint, easdemque intemperie temporis exigente dominus Antonius Franciscus Eberl Temesvariensis eo ordi-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

natus silvarum magister exonerari, ac terra, fimoque obtegi, ac ita tribus hebdomadis asservari, dein exceptas ex commissione illustrissimi domini Fabri vice-colonelli et commendantis Szegediensis medio militarium Kanisiensium inseri fecit, ex quibus ad 500 circiter exaruerunt, reliquos vero annis 1749, 1750 et 1751 nimia exundatio aquarum et glacies adeo contrivit et radicitus evulsit, ut in magna copia exaruerint; porro decrescente sensim exundatione, aquisque in suos alveos reductis, ac etiam subsequenter facta reincorporatione in tam confuso statu militares in Banatalem Kanisam transmigrantes et juxta praerepetitam insulam in Tybisco piscantes, seu ex contracto adversus provinciales Kanisienses odio, seu praeconcepto rancore, quod circa repetitam silvulam adhibere debuerint laborem, praescripto modo desolata est silvula. Demum in continuatione horum dominus Jacobus Ignatius Viger suae majestatis sacratissimae tricesimator Kanisiensis retulit, se anno 1747, tempore sacrae Quadragesimae a domino Eberl silvarum magistro Kanisae circiter octo diebus commorante in discursu audivisse, quod in navi adverso Tybisco eo appulsa contineantur 6000 virgultae pro insitione silvae in insula Osztrovo nuncupata ordinatae, quae siquidem in parte congelatae haberentur, vix existimaret, easdem universas posse vegetari, vel ideo etiam, quod longo tempore in itinere constituta sit eadem navis.

Subsequenter in oppido Becse die 19-a mensis Februarii anni currentis, assumptis ad latus nostrum Osztoja Nityifor inhabitatore Becseiensi ac duobus aurigis praesentibus ad faciem terreni Becseiensis Irisacz vocitati, ubi anno adhuc 1747 tempore sacrae Quadragesimae (uti nobis relatum exstitit) numerosae arbusculae per militares implantatae fuerunt, exeundo, oculavimus idem Irisacz sive protensum colliculum in proximitate Tybisci meris lacunis circumdatum et praeteritis diebus succensum ac combustum, in eodemque non nisi sex virgultas fraxineas e radicibus pullulantes vix unius quidem spitamae altitudinis reperimus, siquidem in vere anni 1748 (uti refertur) praefata silvula per Marcum Milyugity et Joszam Budimirov actu in Banatali Becse militares ac Mihajlo Sztojsin, nec non Radae Placskov filium in fossato Banatali Kumán residentes militares, antea vero fossati Hungaricalis Becse militares succensa et in cineres redacta exstiterit, qui etiam ob idem factum comprehensi, Szegedinum deducti, exindeque post perpessum sex hebdomadarum carcerum squallorem per dominum auditorem Schir-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

ner dimissi fuerunt. Super quibus praevio modo investigatis compertis et auditis praesentes nostras propriis subscriptionibus, usualibusque sigillis roboratas extradamus literas relatorio-testimoniales. Signatum in oppido Becse, die 19-a mensis Februarii, anno 1753. Antonius Piukovics inclyti comitatus Bacsiensis ordinarius judex nobilium mp. (L. S.) Stephanus Ladislaus Horváth praefati i. comitatus juratus assessor mp. (L. S.)

Eredetije az Orsz. Levéltár helytartótanácsi osztályában, Mensium Litter. 1753. évi március 29. a.

37.

1753. február 25. A temesvári erdőmester javaslata egy Nagy-Becskerek táján ültetendő erdő iránt.

Aufsatz. — Einen wald anzulegen. — Einen wald zu Gross-Beczkereck, oder dasigen gegend anzulegen muss der platz seyn, welcher im frühe jahr, als auch zur herbst-zeit zu 2 oder 3 monath wasser haltet, alda können versetzt werden weydene pflöck bis 3 schuch lang, umb solche in die erde hinein zusteckn.

2. Werde ich etwas weniges, was ich bekommen kan, aichen zur prob setzen lassen, wie man den kukuruz anbauet und clafter weith von einander.

3. Werde ich erlen, eschenen und rustenen sowohl würzeln, als auch von jungen holz in die erden einlegen, umb zu sehen, welche gattung am besten gut thuen wird, darzu seyend nöthig 4 schiff und auf jeden 5 mann mit hacken und einen cormanosch, welche schiffe von hieraus bis Remette und Jesvin auf der Peya hinauf gehen müssen, umb alda auf den ufer stehende waydenstecken 3 schuch lang umzuhauen und alsdann von dorten solche bis an sein gehöriges orth zu liferen und zu versetzen. Von obstehende würzelen und holz werde ich von jeden etwas vor einen wagen voll zur prob auf den schiff mitnehmen und werde auch trachten einen halben metzen aichen zu prob zu bekommen, welches am besten gut thun wird und also künftiges frühe jahr 754 ein besserer anfang gemacht werden kann, zu diesem 4 schiften, wo diese versetzung geschehen solle, seyend nöthig 30 oder 40 mann, so viel man sehen wird, dass hierzu nöthig seyn werden

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

und 4 oder 8 wägen, so die pflöckh von dem wasser hinwegführen, welche mir von dem alda zu Beczkereck stehenden holz versilberer Christian Lininger zur hülf zu geben wären. Nicht weniger musten 20 hölzerne pflocke oben und unten mit eissen beschlage, und zu dieser arbeit auch 20 hölzerne schlögl herbey geschaffet werden. Temeswar, den 25. Febr. 1753. L. S. Christian Schönn, waldforster.

Másolata az Orsz. Levéltár kincstári osztályában, mint az 1753. évi április 18-iki Benign. Resol. melléklete.

38.

1753. márczius 16. Mária Therézia királynő rendelete Bácsmegyéhez, hogy a Becse és Kanizsa melletti erdők elpusztítóit nyomozza ki s az okozott károk helyreállítását új ültetésekkel eszközölje.

Maria Theresia etc.

Reverendi, honorabiles etc. Generale barone ab Englshoffer militarem praefecturam in districtu Temessiensi actu respiciente ist huc demisse repraesentante, qualiter praehabitae penes loca Beczei et Kanischa comitatui huic vero ingremiata silvae per quosdam gregum pastores, qui tamen instituta quantumvis ex parte praelibati generalis diligenti investigatione specifice ac nominetenus nondum rescivi poterant, multum devastatae ac ruinatae exstiterint, pro ratione utilitatis, quae tum militari cum et provinciali statui ex conservatione in bono statu praedenotatarum silvarum accedit, vobis clementer hisce committendum esse duximus, quatenus cumprimis quidem in praeattactos memoratas silvas devastantes gregum pastores omni solertia adhibita inquiri facere, inque reos eatenus compertos condignam animadversionem decernere, porro ad conservationem in bono statu atque *pro ratione practicabilitatis novarum arborum implantatione ampliationis* istiusmodi silvarum omnimodo contendendo vobis hisce acclusum projectum* clementer eoque fine transmittimus, quatenus super eo quoque, quod ad cupitum eatenus effectum assequendum hocce in

* Az itt említett terv az akta mellől már eredetileg is hiányzott, mert az aktára vezetett ezt bizonyító följegyzés *egykorú* kéznek irása.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

substrato ex parte vestra agendum foret, demissam relationem vestram nobis proximius submittere noveritis. Gratia etc. Datum Viennae, 16-a Martii 1753.

Fogalmazványa az Országos Levéltár kanczelláriai osztályában, Conc. Exped. 1753. márczius no 72. alatt.

39.

1753. április 5. A magyar udv. kamara előterjesztése a fölséghez a becsei és kanizsai erdőültetvényeknek ezentúl a kamara által való gondozásáról s a Tisza egész vonalának befásításáról.

Posteaquam majestati vestrae sacratissimae demisse relatum fuisset, quasi vero silvae in defluxu Tybisci, potissimum vero in vicinia principalium passuum Tétel, Becsei et Kanisa sitae, non ita dudum sub administrationem cameralem deventae ruinatae et exsectae essent, ac minus debite conservarentur, dignata fuit majestas vestra sacratissima contextu benigni sub 23-a evoluti mensis Januarii anni currentis emanati rescripti ejusmodi silvarum conservationem et multiplicationem regiae huic camerae hungarico-aulicae committere. Ad effectum itaque hujusce benigni mandati regii commissum fuerat indilate cameralis districtus Bacsiensis administratori Francisco Redel, quatenus ad facies praescriptarum silvarum semet conferat, statum earundem cognoscat ac in devastatores solerter inquirat et penes submissionem projecti, qualiter silvae eaedem augeri possent, de praemissis omnibus regiam hanc cameram hungarico-aulicam circumstantialiter informet.

Qualiter proinde idem administrator, facta oculata mentionatarum silvarum revisione, easdem antehac quoque exiguas fuisse, ac in quantum ruinatae sunt, sub possessorio adhuc militarium partim vehementia glaciei eversas et confractas, partim per eosdem militares exsectas et combustas esse, ex praevia inquisitione semet comperisse exponat, qualiter item insulam Tételiensem in bono statu resignatam taliter conservari et per binos custodes camerales custodiri informet, ac denique qualiter pro augmentatione silvarum inseminationem glandium svadeat ac projectet, humillime advoluta relationis ejusdem copia fusius exhibet. Et licet quidem (uti ex praemissis patet) sub administratione came-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

rali silvis praemissis nulla sit illata ruina, clementissima nihilominus majestatis vestrae sacratissimae jussa explere cupiens regia isthaec camerae hungarico-aulica, in quantum projectatam per administratorem Redel glandinum inseminationem serotinum admodum effectum producturam existimabat, id eidem effectuandum serio disposuit, ut non solum Tételiensis, verum etiam reliquorum locorum insulae sub severa prohibitione et in bono statu conserventur ac per insitionem novarum mollium arborum celerrimum incrementum habentium multiplicentur. Emensurentur praeterea penes defluxum Tybisci pro implantatione silvarum loca apta et in his juxta instituendam repartitionem singulo anno quilibet coronalis dominiique Tybiscani incola arbores certo numero indispensabiliter inplantare teneatur ac hujusmodi arborum augmentationi et incremento locorum quidem magistratus et constitutus ibidem cameralis provisor per sedulam industriam, ipse vero administrator per frequentem inspectionem et necessariarum dispositionum reiterationem invigilare et curam gerere obligentur.

Et haec sunt clementissima domina, quae ad implementum praecitati benigni rescripti regiae majestati vestrae sacratissimae regia isthaec camera hungarico-aulica in profunda submissione repraesentanda habuit. Datum ex consilio regiae hung.-aulicae camerae, Posonii 5-ta Aprilis, 1753 celebrato. Joannes Erdődy s. k. Stephanus Kruspér s. k.

Fogalmazványa az Orsz. Levéltár kincstári osztályában, Exped. Camerales 1753. ápr. A. 13. alatt.

40.

1753. május 1. Az udv. fő-haditanács átirata a bécsi udv. bánsági bizottsághoz, a Tisza mentén erdők ültetéséhez szükséges csemetéknek a Bánságból való megküldése iránt.

Der löbl. kays. königl. in Banaticis angeordneten hofdeputation in freundschafft anzuführen. Nachdeme ihro kays. königl. may. allerunterthenigist vorgetragen worden, waszmassen für den militär-dienst forderist künftiger zeiten ersprieszlich und nöthig wäre *hin und wider an der Theyss waldungen anzulegen und zu erhalten,* haben allerhöchst dieselbe aus erleüchter hinsicht sotha-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

ner erfordernuss nach beschehener reiffer der sache überlegung zwischen denen das geschäft betreffenden hof-stellen und darüber abgestatteten gehorsambsten vortrag zu resolviren geruhet, dass derley waldungen auf hungerische boden an der Theysz an so villen orthen als thunlich von erlen-, eschen-, weyden und derley holz angesezet. Ingleichen in denen mehr erhobenen orthen, so gar aichen erziglet, die darzue nöthige sprossen, bäumer und aicheln aber aus dem Temesvarer Banat beygebracht und ohnentgeltlich verabfolget werden sollen.

Nun seye zwar die ansezung und conservirung deren ermelten waldungen an der Theysz eine sache, so das provinciale in Hungarn betreffe und es werde mithin die Bacser gespannschafft darzue die veranstaltungen treffen, wie es auch ihre kaykönigl. may. also anzubefehlen geruhet; in deme es aber gleichwohlen in das militare einschlage, gestalten die mehr angeführte waldungen sonderbar in der absicht auf solchen dienst errichtet werden sollen.

Als habe man ihr löbl. hof-deputation die dieserwegen ausgefallene oberwehnte kay. königl. resolution hiermit anerindern und selbe zugleich ersuchen wollen, das erforderlicher zur ohnentgeltlich verabfolgung junger bäumer, sprossen und aicheln an den Bacser comitat umb die mehr gedachten waldungen an der Theysz anzusezen ohnbeschwächet an die Temesvarischer landes-administration ergehen zu lassen. Und es verbleibet derselben der kay. königl. hof-kriegs-rath zu angenehmer freundschaft der weisung willig und beflissen. Ex consilio bellico, Wienn, den 1-ten Mai, 1753. August Thomas freiherr von Wöber s. k.

Eredetije a bécsi cs. és kir. közös pénzügyminiszteriumi levéltár «Banatica» osztályában, fasc. 13,330.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

41.

1753. augusztus 9. A bánsági és illyr udvari bizottság átirata a bécsi udv. főhaditanácshoz a Tisza mentén Bácsmegyében erdők ültetésére szükséges magok és csemeték ügyében.

Einem löbl. kays. königl. hof-kriegs-rath in freundschaft zu erinneren. Auf das von denselben untern ersten Mai lezthin an diese hof-deputation gemachte freundschaftliche ansinnen, wonat zu folge geschöpft allerhöchster resolution zu anlegung auf hungarischen boden an verschiedenen orthen längst der Theyss einiger waldungen, der Bacser gespanschaft, der die veranstaltung darzu gnädigst aufgetragen worden, die erforderliche sprossen, baumer und eicheln ohnengeldlich aus dem Temesvarrer Bannat verabfolget werden mögten, habe man für nöthig befunden die kays. königl. Bannatische landes admintstration zu vernehmen ob wieviel, woher und auf was arth jetzt gewelte sprossen, bäume und eicheln verschaffet und abgegeben werden könten.

Wie nun sie kays. königl. landes administration jüngsthin einberichtet, dass derley sprossen und baumer von erlen, eschen und wäyden nur allein in der Lunga vorfündig wären, die aushebung davon einer grossen anzahl aber ohne beträchtlichen schaden deren Bannatischen waldungen aus ursachen nicht zugeschehen vermögete, weilen eben in der Lunga die haubt-holzschläge zubeholzung der stadt Temesvar alljährlichen anzulegen kommeten.

So ergehe an dieselbe nichts destoweniger untereinstens die verordnung, dass von mehr angezogenen baum-sprossen und eicheln, so vill immer thuenlichkeit und möglichkeit zulasset, jedoch ohne mindeste beeinträchtigung oder beschwärung des Bannatischen unterthans durch robat, oder in sonstige weege an das hungarische provinciale verabfolget, dahingegen respectu deren besage einer von dem Bannatischen generalcommando an sie kays. königl. Bannatische landes administration hinüber gegebenen promemoria in dem Bannat und zuforderist in denen gegenden von Becskerek gleichmässig aus unterwaltenden militar ursachen anzulegen antragenden waldungen der zeit nichts fürgekehret, sondern die untersuchung und überlegung der sach bis zur ankunft der

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

nächster tägen in das Bannat von hier abgehenden hof-commission verschoben werden solle.

Man habe demnach solches einem löbl. kays. königl. hof-kriegs-rath zur nachrichtlichen wissenschaft auch dem ende nicht uneröffnet lassen wollen, um die nöthige verfügung machen zu können, womit durch seine behörde die Bacser gespanschaft angewisen werden möge, selbsten leut und schiff in das Bannat abzuschiken, welche mit halben Novembris die junge bäumer ausheben und den eichel-saammen klauben und eine wie andere nacher Hungarn abführen sollen, anerwogen nach meinung des wald-amts die baum-sprossen zu land zu führen von darunnen nicht thuenlich wäre, weilen die wurzen zum theil beschädiget, zum theil aber ausgetrocknet wurden.

Übrigens verbleibet einem löbl. kays. königl. hof-kriegs-rath diese hof-deputation zu angenehmen freundschafts erweisungen jederzeit bereit und willig. Ex deputatione aulica in Bannaticis et Illyricis, Wienn, den 9-ten Aug. 753. Joseph Ignati v. Lauch.

Másolata az Orsz. Levéltár kanczelláriai osztályában, Conc. Exped. 1753. évi szeptember no 31. alatt.

42.

1754. május 29. Kivonat a bécsi udv. fő-haditanácsnak a magy. udvari kanczelláriával tartott tanácskozásának jegyzőkönyvéből, a túlzott mértékben üzött hamuzsirfőzésnek az erdők megóvása érdekében szükséges korlátozásáról, legfelsőbb jóváhagyással.

Übrigens hat der hofrath von Koller, so der in commerciumsachen unter praesidio des Rudolph grafen von Coteck allwochentlich obhaltenden commission beywohnet, von einer bay sothaner commission leztlich vorgekommen anzeig die eröffnung gethan, nemblich, dass der bodascheainhausser Hungarn und Sclavonien an verschieden orten intra provincias haereditarias in grosser ja zu allseitiger versehung des publici überflüssige quantität erzeiget werde, mithin kein mangl an diesen materiali zubeförchten und eben darumben ganz unnöthig sein von deren in Sclavonien et Hungarien das bodaschwerkh starkh treibenden partheyen dasige waldungen durch fällung des darzue erforderlichen brennholtz so sehr,

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

wie es dem verlaut nachbeschihet, mitnehmen und ruiniren zu lassen, besonders da selbige den erzeigenden bodaschen nicht einmal völlig verschlossen könnten und durch dessen starke ausführung nur den preis dieser materialis in andere lände verschlageten ; hierauf nun gabe der hungar. hof-kancler zu erkennen, dass nachdeme die domini terrestres in allweeg befugt seynd ihre waldungen entweder selbst zunuzen, oder gegen ein bestand quantum an andere zur nuzniessung zu überlassen, er nicht finde respectu derley zum bodaschbrennen verarrendirten waldung in die sach directe einzugehen, weilen aber ratio publica regni glaichwohlen erheischet darauf zu sehen, dass selbe nicht ruiniret, sonndern sovil möglich conserviret werden, zumahlen da auch dem fortificatorio hauptsächlich davon lieget, das benöthige bauholz in der nähe und hinlänglich wans jeder zeit antreffen zu mögen, so hat erwehnter hofkanzler und mit solchen die übrig versamblete zwei hofställen für gute erachtet, wenn man das militare und provinciale zuflogender einverständnus und nehmenden diesamlen maass-regeln anweisete, damit obige das bodaschwerk treibende partheyen mit dem holzschlag nicht so arbitrarie fürgehen, einfolglich in ruinirung deren waldungen behöriger einhalt beschehe, umb desto mehrers zwar, weilen der bodasche ohne dies nicht von guten, sondern nur von vermoderten holz erzeiget werden sollte, welchen man auch in zuekunft ohne restriction frey erlauben könnte. Man hat jedoch diesen antrag vorläuffig zu allerhöchster wissenschaft bringen und darüber die gnädigste approbation gewärtigen wollen, auf das hofkriegs-rath und die hung. kofkanzley darnach die notdurft austellen könne. Joseph graf von Harrach. L. F. gr. von Nádasdy. J. B. graf von Wilzek.

Oldalt Ferencz főherczeg aláírásával: Placet, Franz.

Eredetije az Orsz. Levéltár kanczelláriai osztályában, Orig. Referada 1754. évi 166. sz. alatt.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

43.

1754. iun. 4. Ferencz főherczeg rendelete a helytartótanácshoz, hogy Breznóbánya városát az ottani erdők iránt 1674-ben a beszterczebányai kamarával kötött szerződésének szigorú megtartására kötelezze.

Franciscus etc.

Reverendissime etc. Per aulicum directionis monetariae et montanisticae collegium repraesentatum fuit, qualiter libera regiaque civitas Breznobaniensis sylvas in suo quidem territorio sitas, sed regias et ad metalla conservatas continuo caprarum, oviumque gregibus, necnon alia demum pernicie ultra modum damnificet, et quod signanter ab anno praeterlapso 1750, quantum resciri potuit, ultra 3600 tenerae arbores excisae fuerint, damnum vero istiusmodi identidem crescat, neque sit, quo dictae civitatis incolae a sylvarum illarum devastatione arceantur, ex quo praefata civitas mandatum sibi datum esse alleget, ut quo facilius portionale, quantum sibi impositum praestet, omni oeconomiae methodo utatur.

Quandoquidem vero sylvae questionatae ante saecula aerario regio montano reservatae haberentur, et pars saltem haud exiguae equidem extensionis ad usum et necessitates praedictae civitatis assignata fuisset, insuper vero postquam devastata per lignationem et extirpationem praevio modo excisa quaestionatae sylvae parte, sicque demum intentata reservatae sylvae invasione repetita civitas in 600 imperialibus mulctata extitisset, ad praecavendas ulteriores damnificiationes hisce in paribus annexa conventio adhuc in anno 1674 inter eandem civitatem et cameram montanam Neosoliensem inita haberetur, quam praenarratis noviter intentatis excessibus infringi utique consequitur, ubi e contra sylvarum illarum conservationem tum id, quod hae fodinas Schemniczienses hactenus fulserint, actuque propriarum sylvarum in penuria fulciant, cum et quod res ferraria Rhoniczensis ex iisdem sylvis plurimum alatur, non absimiliter camera montana Neosoliensis inde a potiori sustentetur.

Hinc pro ratione, ac parte quidem ab una praeannexam conventionem ab utrinque exacte observari, parte vero ex altera de intervento (uti superius attactum habetur) mandato, quatenus civitas eadem omni oeconomiae methodo utatur, quodve illa ad ipsam plane sylvarum praevia modalitate reservatarum devastationem

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

perperam interpretari videtur, unde et qualiter intervento, genuine edoceri volumus, regio isti locumtenentiali consilio hisce benigne committendum esse duximus, quatenus repetitam civitatem Breznobanyensem super praeallegato mandato facilius procurandae omni oeconomiae methodo adhibita portionalis quanti praestationis, unde, qualiter, quando et a quo acceptae, genuinam informationem capere, imo ipsum illud mandatum sibi in scriptis, prout obtinuit, transmitti facere, de reliquo autem memoratam civitatem ad exactissimam praeannexae conventionis observationem, ita quidem, ac ea sub comminatione, quod si eidem quoquo modo contraventum fuerit, ipsi magistratuales dictae civitatis pecuniariam mulctam, prout haec jam semel modo praevie desumpta extitit, irremissibiliter praestandam habebunt debitis viis ac modis adstringere, ac super praemissis demum qualiter compertis circumstantialem informationem isthuc demisse submittere noverit. Gratia in reliquo, et clementia nostra caesareo-regia propensi manemus. Datum in archiducali civitate Vienna Austriae, die 4-to mensis Junii, anno Domini 1754.

Eredetije — az összes többi idevonatkozó iratokkal együtt — az Orsz. Levéltár helytartótanácsi osztályában, Miscell. fasc. 61. no 318. alatt. — Közölte *F. A. Schmidt* i. m. X. 233—4. l.

44.

*1754. junius 7. Királyi rendelet a helytartótanácshoz, a hamuzsírgyártásnak az erdők megóvása érdekében kívánatos korlátozásáról és egy ideiglenes országos erdőrendtartás szükségéről.**

Reverendissime etc.'

Relatum isthuc habetur, cinerum clavelatorum exustionem in regno Hungariae, partibusque eidem annexis tam copiose practicari, ut ob nimiam hujusce materialis abundantiam jam ipsum etiam praedictorum cinerum clavelatorum pretium multum decreverit, sicque regnicolae lucro, quod sibi inde pollicebantur ac primitus largius quoque acceperunt, frustrentur, insuper vero et quod praecipuum est, *sylvae, quas pro casu ingruentis belli attentis mili-*

* V. ö. Erdészeti Lapok 1879. 182. l.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

taris systematis regulis, sed et in alios publico utiles usus illibate conservare publico securitatis, ac commodi ratio plurimum commendat, praevia de causa, atque per promiscuam cujusvis speciei lignorum absque ulla ad aridas, et deciduas hujus, aut illius sortis arbores reflexione obvie practicari solitam desectionem adeo devastentur, ut damnum, quod inde enascitur, in dies magis magisque irreparabile reddatur; malo huic convenientem medelam ponendam esse ipsum hoc regium locumtenentiale consilium agniturum benigne confidimus, esto porro indubium, positisque regni legibus praecautum sit, quemvis sub dominum terrestrem regni nobilem justis suis juribus, et omnibus proventibus intra terminos territoriorum suorum adjacentibus liberam semper prout voluerit fruendi habere potestatem, et ex hinc etiam quemvis illorum praedenotatorum cinerum clavelatorum exustionem in fundis et sylvis suis libere practicare posse, neque in praedenotata praerogativa, atque imperturbate observato hujus usu ullum impediri velimus, pro ratione attamen ac ipsam sylvarum conservationem publica nonminus necessitas ac utilitas (uti superius attactum habetur) exposcit, ipsos regni comitatuum magistratus vigilem omnino curam adhibere tum convenit, cum oportet, ne per obviam atque promiscuam lignorum pro exurendis cineribus clavelatis, qui utpote ex aridis et deciduis lignis aeque confici possunt, caesionem sylvae cum ingenti publici damno, et exili insuper spectata moderna signanter praedicti materialis in nimia quantitate fabricati abundantia quaestum cum illo exercentium lucro ulterius adhuc, et amplius devastentur. Regium proinde hoc locumtenentiale consilium praededucta maturae deliberationis trutina uberius perpendendo, tum ipsos regni comitatus, quoad obviandum praeattacto sylvarum per promiscuam cinerum clavelatorum exustionem devastationis malo debite instruere, utve semet eatenus quoque cum ipso statu militari conformibus ordinibus, idcirco via consilii nostri aulae bellici supremo armorum caesareo-regiorum in Hungaria praefecto transmittendis pariter instruendo cointelligenter habeant inviare, cum vero *quoad certam sylvarum conservandarum normam vulgo wald-ordnung in ipsis regni comitatibus modo equidem provisorio introducendam,* et exacte observandam, sensum et mentem suam depromere, atque isthuc proximius demisse repraesentare noverit. Gratia in reliquo nostra caesareo-regia eidem benigne propensi manemus. Datum in archi-ducali civitate Vienna Austriae, die sep-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

tima mensis Junii 1754. Franciscus mp. Comes Leopoldus de Nádasdy mp. Ladislaus Battha mp.

Fogalmazványa az Orsz. Levéltár kanczelláriai osztályában 1754. évi junius no 50. alatt.

45.

1754. augusztus 5. A helytartótanács körrendelete a törvényhatóságokhoz az iránt, hogy a hamuzsirgyártásnál az erdők fentartásáról gondoskodjanak, valamint jelentést tegyenek arról, hogy micsoda erdőrendtartást lehetne behozni. *

Relatum habetur suae maiestati sacr. cinerum clavelatorum exustionem in regno Hungariae partibusque eidem annexis tam copiose practicari, ut ob nimiam hujusce materialis abundantiam jam ipsum etiam praedictorum cinerum clavelatorum pretium multum decreverit, sicque regnicolae lucro, quod sibi inde pollicebantur, ac primitus largius quoque acceperunt, frustrentur, insuper vero, et quod praecipuum est, sylvae, quas pro casu ingruentis belli attentis militaris systematis regulis, sed et in alios publico utiles usus illibate conservare publicae securitatis ac commodi ratio plurimum commendat, praevia de causa, atque per promiscuam cujusvis speciei lignorum absque ulla ad aridas, et deciduas hujus, aut illius sortis arbores reflexione obvie practicari solitam desectionem adeo devastantur, ut damnum, quod inde enascitur, in dies magis magisque reddatur. Ac tametsi indubium, et positivis regni legibus praecautum esset, quemvis dominum terrestrem regni nobilem justis suis juribus, et omnibus proventibus intra terminos territoriorum suorum adjacentibus liberam semper prout voluerit fruendi habere potestatem, et exhinc etiam quamvis illorum praedenotatorum cinerum clavelatorum exustionem in fundis et sylvis suis libere practicare posse, neque in praedenotata praerogativa atque imperturbate observato hujus usu ullum impediri velit summefata sua maiestas, pro ratione attamen, ac ipsam sylvarum conservationem, publica nonminus necessitas et utilitas (uti superius attactum est) exposcit, ipsos regni comitatuum magistratus vigilem omnino

* V. ö. Erd. Lapok 1879. 182. l.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

curam adhibere tum convenit, cum oportet, ne per obviam, atque promiscuam lignorum pro exurendis cineribus clavelatis, qui utpote ex aridis, et deciduis lignis aeque confici possunt, caesionem sylvae cum ingenti publici damno et exili insuper spectata moderna signanter praedicti materialis in nimia quantitate fabricati abundantia quaestum cum illo exercentium lucro ulterius adhuc et amplius devastantur.

Unde confidit consilium hoc regium locumtenentiale, quod praededucta maturae deliberationis trutina uberius perpendendo, praefatae d. vestrae opportuna in sui gremio dispositura sint, ne per promiscuam cinerum clavelatorum exustionem sylvae devastentur, quin potius, signanter circa illas partes, ubi finitima, aut grennalia etiam praesidia situarentur, pro omni ad casum undecunque emergentis belli circumstantia et necessitate debite conservantur, cujus intuitu quales nimirum in hoc vel altero loco ex parte sui facturae sint dispositiones, earundem d. vestrarum informationem, ac una, an et qualis norma conservandarum sylvarum vulgo wald ordnung pro majori sylvarum conservatione, adeoque boni publici ratione per dominos terrestres, aut cum eorum consensu modo equidem provisorio in hocce comitatu salutariter introduci possit, sensum et mentem praeattactarum d. vestrarum praestolabitur consilium istud locumten. regium. Datum die 5-a Augusti 1754.

Fogalmazványa az Orsz. Levéltár helytartótanácsi osztályában, Oeconomica Lad. B. fasc. 3.

46.

1754. november 7. Pozsonyvármegye jelentése a helytartótanácshoz, hogy már évek előtt hozott szabályrendeletet a fűzfák kötelező ültetéséről.

Excelsum consilium locumtenentiale regium, domini domini gratiosissimi, colendissimi!

Cinerum quidem clavellatorum exustio in gremio hujus comitatus nuspiam practicatur; qualis attamen conservandarum aut multiplicandarum silvarum norma institui possit, determinare arduum est, cum in illimitata per leges regni indulta utendi, fruendi bonis suis, eorumque proventibus facultate domini terrestres se coarctare non sinant.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

Caeterum in hac ipsa materia comitatus iste annis abhinc aliquot statutum* condidit, ut in territoriis ad id idoneis quilibet hospes, tam nobilis, quam ignobilis annue duodecim palos salicis (arboris alias pro lignatione foecundissimae) implantare obligetur; judicibus nobilium in suis processibus circa ejusmodi plantationem vernali tempore seriam investigationem peracturis, praevaricatoresque memorati statuti, prout et decorticatores, aut alio modo exarescentiam plantatarum arborum procurantes statuta poena mulctaturis. Cujusmodi statui effectum saliceta partim aucta, partim noviter succrescentia in variis locis palpabiliter remonstrant.

Dum itaque erga gratiosum excelsi consilii locumtenentialis regii sub dato 5-ae Augusti, anni currentis ad nos expeditum intimatum haec demisse perscribenda duximus, gratiis, favoribus commendati permanemus. Datum ex generali congregatione nostra, die 7. mensis Novembris 1754 Bazinii celebrata. Excelsi consilii locumtenentialis regii humillimi obligatissimi servi universitas comitatus Posoniensis.

Eredetije az Orsz. Levéltár helytartótanácsi osztályában az Oeconomica no 601/2. csomagában.

47.

*1755. február 22 előtt. Egy névtelen** javaslata a magyar udvari kancelláriához a magyar alföldnek fűzfákkal való befásításáról.*

Excelsa regio hungarica aulica cancellaria, domini domini gratiosissimi!

Quamvis uti fama fertur liberarum Hungariae civitatum magistratibus aegre interpretetur, quod sumptibus civitatum impressas novellas sibi constituant ac sequant; interim tamen hoc exili sensu meo non reprobandum, sed potius in hypothesi summe laudandum esse censeo: Quia aliae Europae nationes ingentes pecuniarum summas in studium historicum convertunt, hic autem in Hungaria illud systema esse videtur, ut in coeca ignorantia inferioris conditionis homines ulterius etiam fluctuent, sicque vitam

* 1750-ben hozatott. *Koloszvári* és *Kiss* i. m. IV. k. I. fele 839. l.

** A későbbi iratokból látjuk, hogy e nagy fontosságú javaslat szerzője *Skopek Ferencz*, Pest városa jegyzője volt.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

suam concludant. Inter millena fere alia enim, quae ipse salutaria in historicis relationibus novellorum legi, sequens aeque postremum haud videtur esse, quod nempe rex Poloniae in Saxonia, rex vero Borussiae in marchia Brandenburgica salicum implantationem recentissime ordinaverint, per hanc enim successu temporis non modo et quercinae et faginaceae silvae, aliaque durioris generis ligna velut utilius quam ad focum applicabilia in optimo statu conservabuntur, sed et loca, quae plane lignis carent, inexplicabilem sui sublevationem, tum quoad rem domesticam, cum etiam tributariam sentient, ast longe non tantam tamen quantam Hungariae incolae, si hocce exemplum imitabuntur.

In Hungaria enim paucis plane dominis terrestribus exceptis nulla regula in succidendis lignis servatur, verum silvae susdeque devastantur; quantum dein excidium earundem per ustionem cineris clavellati causatur, non satis explicari potest, sed potius hocce irreparabile quasi damnum impense deplorari debet; nam paucos intra annos in regno hocce Hungariae tanta lignorum penuria futura, quae in nulla Europae provincia erit. Et quia privati domini terrestres isto in passu, obstante nobili praerogativa III-tia in titulo nono partis primae denotata difficulter aut plane non regulari valent, ast primo bonum effectum ab aliis experiri debent. Hinc me verto ad civitates liberas non silvas habentes, ut sunt Debreczinum, Szegedinum, Neo-Plantam, Pesthinum, Alba-Regalim, Jaurinum, Comaromium, Tyrnaviam, Zomborinum et alias plures etiam tales, hae equidem propriis in territoriis silvis penitus destitutae habentur, fluvios attamen, rivos, paludes per fluviorum exundationes causari solitas ac stagnantes aquas possident, ac respective his abundant, quod si itaque ejusmodi loca humida salicibus implantarentur, intra quinque, vel ad summum sex annos jam truncari possent, adeo, quod miseri cives sibi tantos fasciculos exinde procurare quirent, quod vix in medietate tantam pecuniam, ut nunc dominis terrestribus pro lignis focalibus pendendi causam, pecuniasque extra civitatem permittendi opus haberent, intra decennium autem, dummodo circa implantandas salices debita semper cura et vigilantia adhibeatur, extraneis lignis jam penitus fere carere possent; natura enim salicum ea est, quod dum uno anno truncentur, ad summum tertium annum usque vicissim tam magnos ramos protrudant, quales ab ipsis primo anno acceptae fuere; et haec utilitas una, altera vero est, quod prouti salices

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

in humidioribus locis adeoque in pratis citissime prodeunt et radices capiunt, ita etiam illae, si in altum excrescant, ramosque suos protrudant, per suam umbram graminis magnum accrementum suppeditant; experientia enim testatur, quod ubi gramen sub arboribus crescit, praecipue siccae aestatis tempore dupplo et triplo altius sit, quam extra arbores in plano, seu nudo campo. Praescindo insuper ab eo, quod et ferae tanquam ad humanum usum per factorem omnium creatae sub hujusmodi salicibus tum contra otiosos homines et vertagos, cum vero rapaces feras receptaculum habiturae sint. Pigritiae quidem dediti exceptiones oggerent, sed attentionem plane nullam merentur; sicuti enim sua majestas caes.-regia vectigalia quoad exteras merces ideo auxerat, ut eductio pecuniae per hoc arceatur et merces potius in fabricis Austriae deditis emantur, ita etiam de recto atque bono ordine quaelibet civitas eo specialiter intenta esse debet, ut pecunia in medio sui maneat et circulet, de qua omnes ex post participant insensibiliter; et hoc quoad privatum miserorum contribuentium commodum. Jam vero per praedeclaratum projectum in quantum terrae princeps particeps redditur, inter complura alia, ut prolixus non sim, sequentia caeteri calamo subvecto, quod nempe 1-mo, domini terrestres, qui beneficio Marusii Szegedinum, Danubii vero Budam, Pesthinum, Neo-Plantam, Comaromium et Jaurinum focalia ligna venditionis causa mittunt, ex his in civitatibus longe plus pecuniae colligant, quam sacratissima sua majestas titulo quanti contributionalis ibidem percipit. Considerandum autem est, quod ab ipsis dominis terrestribus lignis foenerantibus quidpiam acquirendi augustistima domina nostra spem nullam habere videtur, siquidem articulo 6-to, anni 1723 ab omni tributaria servitute in perpetuum exempti haberentur, et hinc

2. Si miser contribuens civis pro lignis focalibus tantam pecuniam, quam nunc, expendere non tenebitur, indubitatae consequentiae erit, quod quantum contributionale eminenter facilius praestandi in statu erit et non perpetuis quasi executionibus militaribus veluti modo exigi idem debebit, quantum autem miseri contribuentes cives in ligna focalia annuatim impendant, ex eo facile collimari valet, quoniam una orgia quercinorum quattuor, faginaceorum vero lignorum quinque florenis dominis terrestribus de praesenti solvi debeat, adeoque uno verbo declaro, quod si miserioris sortis homo in civitate nullas silvas habens titulo

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

quanti contributionalis tres florenos praestet, pro lignis focalibus adminus decem et duodecim florenos annuatim erogare necessitatur. His accedit

3. Si salicum implantatio introducetur et ejusmodi silvae in suum perfectum statum venient, pretium lignorum focalium ipso facto decrescet et cadet, quod ipsum suae caes. regiaque majestati non poterit non esse proficuum et utile, quippe cum ligna focalia pro praesidiario milite in fortaliciis excubante ex aerario regio parata pecunia emi solent. Et denique

4. Certum est, quod nullum imperium ab omni hostili irruptione perpetuo securum foret; pono itaque casum, quem superi avertant, hostis inopinate Zarándiensem, seu Aradiensem comitatum, vel saltem Marusium in uno littore praeoccuparet, sique devectionem lignorum focalium nunc per dominum Lengyel ex dominio Tót-Váradgyensi fieri solitam Szegedinum versus impediret, judicio cujuscunque submitto, utrum tali occasione silvae ex salicibus in territorio civitatis Szegediensis excultae fortalitio nominis ejusdem non tantum utiles, sed suis ex rationibus, me etiam tacente, per quemcunque facile penetrabilibus inaestimabiles plane evaderent.

Eadem quoque ratio reliquorum per me recensiorum fortaliciorum et civitatum muris cinctarum foret. Eapropter humillima et tenuis opinio mea esset, quatenus sacratissima sua majestas interea ad minimum praedeclaratis civitatibus serio ac absolute injungere dignaretur, quo cum fine affuturi mensis Martii, dum nempe salicum implantationis optimum tempus est, in pratis, paludosisque locis propriis in territoriis existentibus, quo majori fieri poterit numero ex domesticae cassae proventibus dictas salices regulate per consequens, ut una salix ab altera tribus orgiis in ordine ideo distet, quo oneratus etiam foeni currus inter eas commodo transire queat, implantare teneantur. Super effectu autem et accurata earundem cura ac custodia de angaria in angariam relationem suam dictae civitates faciant. Pari passu jasigez quoque et cumani praeprimis minores, nec non bona fiscalia tractari valerent, ut Szolnokinum et praecipue loca ante hac militaria juxta Tybiscum sita essent. Injuriosum enim et tum domesticae incolarum rei oeconomicae, tum altissimo servitio regio damnosum sane hoc est, quod iidem ad quattuor, quinque, sex et respective ultro milliaria pro uno curru lignorum focalium ac id in anno saepius peregrinari debeant, ubi tamen interea domi post aratrum et quae

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

istud comitantur, laborare quirent. Dixi praecipue loca ante hac militaria, prouti etenim futura contingentia incerta, ita etiam semper cavere impossibile esset, quod non aliquando inter fortalicium Szegediense et Petrováradiense circa Zentam castrametabuntur, ubi permulta milliaria nunc vix jam dumetum videtur; quantum itaque beneficium tali occasione salicum silvae praestarent, quisque discernere valet. Haec autem dum concludo, una etiam ingenue ac demississime declaro, me anonyme ideo scripsisse, quod nullam vanam gloriam proobjecto habeam aut quaeram; in quantum enim per meum projectum velit innocens, neminem laedens ac praeattactorum dominorum terrestrium foenori metam saltem ponens, adeoque publicum bonum promovens miserrimae plebi consuleretur, in tantum a justissimo largitore omnium remunerationem supplex praestolor. In quantum vero summum servitium regium per illud promovetur, aliud non facio, quam ea, quae fidelis regis subditus et verus civis patriae vi naturalis suae obligationis explere tenetur. Imo si hancce demississimam propositionem meam, tanquam ex mero zelo et amore erga charam patriam promanantem sua majestas sacratissima clementer ratihabere et in effectum deduci facere dignabitur, aliud projectum denuo facturus sum, cujus intuitu praestatio oneris contributionalis palpabiliter plane facilitabitur. Qui maneo ejusdem excelsae hungaricae aulicae cancellariae. Datum in Februario, 1755. Famulorum infimus N. N.

Eredetije az Orsz. Levéltár magyar udv. kanczelláriai osztályában, Conc. Exped. 1755. évi márczius no 22.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

48.

1755. február 22. A magyar udv. kanczelláriának előterjesztése a fölséghez, melylyel a névtelen abbeli tervét, hogy az országban mindenütt a nedves helyek fűzfákkal befásítandók, magáévá teszi, a fölség helybenhagyásával.

Sacratissima caesarea regiaque majestas domina domina clementissima!

In hodierno commissionis hujus inter cameram caes.-regiam aulicam et cancellariam regiam aulico-hungaricam mixtae consessu, praesentibus in margine notatis relata est cujusdam anonymi sequens propositio — — sat.

Votum commissionis.

Projectum hoc nil quidem novi continet, siquidem in Hungaria cum primis in defluxu fluviorum Nittrae, Vagi, Danubii ac aliorum etiam plantationes salicum videre sit, et ante annos abhinc duos hic quoque de ejusmodi plantatione in comitatu Bacsiensi instituenda actum sit, adeoque jam eotum agnita operis hujus et necessitate urgente et indubia in publicum utilitate aliud superesse non videtur, quam ut de iis, quae ad effectum tum in memorato comitatu Bachiensi, cum et supra recensitis locis necessaria sunt, consulatur. Cui fini commissio haec existimat:

1. Ad loca cameralia medio camerae regiae aulico-hungaricae, cujus moderationi subsunt, ad liberas vero et regias civitates tam medio ejusdem camerae, quam et pro majori efficacia per consilium quoque regium locumtenentiale supremo majestatis vestrae nomine expedienda esse mandata, queis propositae plantationis opus suo tempore suscipiendum et sedulo tractandum praecipiatur, quinimo circularia ad alios etiam comitatus, qui defectu lignorum focalium laborant, medio ejusdem consilii expedienda, queis opus hoc velut publico utile, imo necessarium assumendum commendaretur.

2. Instituendam Posonii ex eodem consilio et camera regia mixtam commissionem, quae desiderato effectui invigilaret et hac ratione de progressu operationum singulis angariis exciperet relationes, easque pro rei opportunitate etiam majestati vestrae sacra-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

tissimae submitteret, ut pro casu cujuspiam remorae opus hoc suprema] etiam regia auctoritate ac eo efficacius promoveri possit. Salvo caeteroquin etc. Viennae, die 22-a Februarii, anno 1755. Jacobus Szvetics s. k.

Oldalt a királynő saját kezével: Placet.

Eredetije az Országos Levéltár kanczelláriai osztályában, Orig. Referada 1755. évi no 55. alatt.

49.

1755. máj. 10. A helytartótanács körrendelete az összes törvényhatóságokhoz, melylyel a nedves helyeknek fűzfákkal való beültetését elrendeli s az eredményről időszakonkénti jelentést kiván.

Propositum est suae majestati sacratissimae generaliter in omnibus regni Hungariae partibus defectui sylvarum, et per consequens lignationi pro foco laborantibus in territoriis suis loca aquosa, vel saltem humida habentibus fore perutile, si pro supplendo lignorum focalium defectu salices plantentur, idque sequentibus rationibus et argumentis commendatum 1-mo, quod natura arboris hujus ea existente, quod videlicet et radices cum primis (uti praeattactum est) in locis aquosis et humidis prae reliquis arboribus figat, plantatio ejus et multiplicatio, tum respectu impensarum aeris, cum et laborum, ac ipsius etiam temporis, facilior sit. 2-do. Quod species haec prae caeteris tam in altum, quam et latum vehementius abundantiusve crescendo, ac ita quidem, ut singulo quadriennio, aut quinquennio apice truncari valeat, adeoque hac ratione defectus etiam focalium eo celerius, uberiusque suppleri possit. 3-tio. Quod hujus speciei plantatio etiam in pratis, ac eo utilius quidem fieri possit, cum his non solum non obsit, quin imo per umbram, quam copiosiores, densioresque rami causare solent, gramini magnum accrementum suppeditet, sicque duppliciter respective fructificet, quippe ab infra gramina augmentando, in superficie autem ramos pro foco abundantius germinando. 4-to. Quod habita ratione tum cari pretii, quo in silvarum moderno statu ligna focalia veniunt, cum et multiplicium ac difficilium operarum, quibus talia procurantur, dum subinde ad 4, 5, 6 et ultra milliaria plaustris devehuntur, non sine damnosa campestrium, aut

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

domesticarum etiam operarum remora, cives et incolae ejusmodi partium ex procuranda medio plantationis salicum lignatione tantum fere prosperarent, quo publicam contributionem dependere valerent. 5-to. Quod quercinae et faginaceae aliarumque duriorum specierum silvae, quae longe utilius, quam pro foco applicabiles sunt, hac modalitate conservari possent. 6-to. Quod sublata taliter moderna lignorum focalium penuria et caristia, aut saltem momentose decrescente, supremum quoque aerarium regium, ex quo pro lignis focalibus ad rationem militiae praesidiariae comparari solitis notabiles summae singulis in annos impenduntur, sensibiliter sublevaretur. Denique, quod in omni emergentiae et necessitatis casu etiam exercitui regis ejusmodi lignationes profuturae essent; cui itaque propositioni, velut ex rationibus praedeductis fundatae, propositaeque plantationi in publicum tum maxime necessariae, cum et perutili fore, benigne annuere, et serio committere dignata est altefata sua majesta sacratissima, quatenus civicus hic magistratus* disponat, ut modo praevio propositae salicum vel etiam aliorum lignorum speciei (uti natura fundi, situs loci et publicae utilitatis ratio dictaverit) plantationi manus operosa et efficax sumptibus etiam locorum communibus quo celerius, et quidem cum initio appropinquantis veris (quod tempus operae huic perquam accomodum est) admoveatur, et res sedulo tractetur, et quidem, ubi ejusmodi plantationi pratis vel foenilibus suscipienda erit, haec ita instituatur, ut plantanda germina ab invicem tribus circiter orgiis distent, idque ea ratione, ut colligendi foeni plaustra commode, et sine impedimento convehi possint. Ut vero opus hoc adeo necessarium et utile eo certius, atque celerius ad propositum effectum deduci possit, deducaturque, id quoque benigne resolvere dignata est altefata sua majestas caesareo-regia, quatenus de operationum progressu singulis angariis requisitam relationem consilio huic faciat idem civicus magistratus.

Ex benigno proinde jussu et supremo nomine regis civico huic magistratui praesentibus intimandum esse duxit consilium hoc locumtenentiale regium, quatenus praemissam benignam resolutionem regiam debitum in effectum solerter deduci facere, et quemadmodum de progressu hujusmodi operationum (uti superius attactum haberetur) angariatim, ita super eo, quales nempe dis-

*A megyékhez intézett rendeletben csak a címezés változik.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

positiones ad procurandum praemissorum effectum ordinaverit, quo citius genuine ac circumstantialiter consilium hoc informare noverit idem civicus magistratus. Datum ex consilio locumtenentiali regio Posonii, die decima mensis Maji, anno 1755-to celebrato. Eorundem benevoli comes Josephus Keglevich m. p.

Eredetije az Orsz. Levéltár helytartótanácsi osztályában, Oeconomica B. fasc. 5. alatt. — Közölte *F. A. Schmidt* i. m. X. 263—5. l.

50.

1755. augusztus 8. A haiduvárosok közönségének jelentése a fűzfák ültetéséről.

Excellentissime etc.

A felséges királyi helytartó magyar tanács közelebb mult tavaszszal érkezett, s általunk szokott alázatossággal vett közjónak hasznos előmozdítására czélozó fűzfák tenyésztésének módjáról praescribáló kegyes intimátumára emlékeztető és arrul, annak hajdu-városokban minemű effectusa s processusa következett légyen, értekező és recenter emanált intimátumának mását excellentiád kegyes levelével együtt illő tisztelettel vévén, és a kegyelmes parancsolatokat értvén, minthogy szintén akkor időben volt legnagyobb divatjában a tavaszi szántás-vetés, melyet közöttünk a nép inkább és sokkal bővebben, mintsem őszi vetéssel szokott élni, meddig abban véget érhetett, a tavaszi hirtelen meleggel a fűzfák fakadásnak indulván, minekutána osztán az efféle plántálásra alkalmatos fiatalokat megvágták és elplántálták volna, a felettébb való aszály superveniálván annyira elfojtotta, hogy többnyire minden munka haszontalanná lett és hanemha jövő tavaszra kelve, idejében serkenni fogunk és mind a fiatalok a kizöldülés előtt vágattatni és plántáltatni fognak, mind pedig az idő alkalmatosan fog szolgálni reájok, ez idei munkából igen kevés, vagy semmi emolumentumot nem lehet reményleni, mely defectust (isten adván érnünk) következő tavaszszal suppleálhatjuk, oly bizodalommal vagyunk.

Ennek alkalmatosságával alázatosan jelentjük excellentiádnak, hogy nagy szűkit látván népünk a tüzifának úgy, hogy a quártélyban lévő tekintetes militia tisztjeinek szükségekre más földesura-

© OEE-Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

ságok erdejéről drágán és meszszünnen való vecturázással kénytelenittetnek szerit tenni; többek között *még in anno 1744 Nánás városa szándékozván ebbéli fogyatkozásnak orvoslásában magán és a successorokon segíteni, egy szakasz földet az egész nép megegyezéséből ugyan a város népe által felszántatott és azt magokkal bévettette, a láposos vagy vizenyős rétes részét pedig fűzveszszőkkel béplántáltatta volt s környülhatározván, tilalom alá rendelt*, mely vetett magokból midőn már egy és két singnyi s rőfnyi hoszszúságú veszszők költek és felnevelkedtek volna, mind a felséges consiliumnak, mind pedig excellentiádnál (itéletünk szerint) esméretes Sáry Péter, minek utánna magát in anno 1748 sokféle factiók által hadnagyi hivatalra obtrudálta volna, csakhogy az előtte való és őnála érdemesebb magistratuális személyeknek a közjóra való minden munkájokban gáncsot találhasson és azoknak factumát ad propriam libidinem mocskolhatná, kisebbíthetné, azon négy esztendős felhúzálkodott csemetékre a város gulyáját, ménesét reá hajtatta, kirágatta, tapodtatta, pusztíttatta és teljességgel semmivé tétette.

Ha legkegyelmesebb király asszonyunk ő felsége hozzánk örökös jobbágyihoz vonzó oly annyira különös indulatból oly fontos, oly nagy momentumú, oly minden bévételre méltó hasznos okokból méltóztatik a fűz és egyéb tüzi fáknak plántálását, gyarapítását és neveltetését kegyelmesen parancsolni, ellenben Sáry Péter a már fáradságos munkával vetett s plántált, nevelt csemetéket ekképpen elrontotta s pusztította, ebből excellentiád kegyesen megitéli, mely nagy hasznára volt eleitül fogva Sáry Péter a közjónak? In reliquo excellentiae vestrae gratiis et protectionibus nosmet demisse commendantes perseveramus. In generali oppidorum hajdonicalium congregatione in oppido Nánás, die 8-a Augusti 1755.

Excellentiae vestrae humillimi servi N. N. capitaneus, ductores, caeterique privilegiati hajdonicalium oppidorum deputati.

Eredetije az Orsz. Levéltár helytartótanácsi osztályában az Oeconomica no 601/4. csomagjában.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

51.

1755. Kivonat Szatmár-Némethi sz. kir. város szabályzatából tilalmas erdejét illetőleg.

IV. rész. A város erdeinek, mezejének, földeinek és korcsomáinak tilalmairól s azok körül való némely rendelésekről.

1. Ha valamely idegen ember a város tilalmas erdején vagy mezején lopásban találtatnék és megfogattatnék, s szekerestül, marhástul behozattatnék, az olyan ember szekerét s marháját elveszti.

2. Minthogy pedig a tilalmas erdő a városi embereknek is meg vagyon tilalmazva 12 fl. büntetés alatt, tehát akik a tilalmas erdőnek vágásán találtatnak, a 12 fl. rajtuk desumáltassék, melynek fele része a város cassájában, más fele része pedig az tanácsba menjen.

Hivatalos másolata az Orsz. Levéltár helytartótanácsi osztályában őrzött törvényhatósági szabályzatok közt, Miscellanea fasc. 92. no 9.

52.

1756. február 3. Abaujmegye tanuvallatása méhek ellopásáról a saczai erdőből.

Anno 1756. die 3-tia Februarii virtute generalis inclyti comitatus Abaujváriensis exmissionis, pro parte spectabilis ac generosi domini senioris Pauli Semsey de eadem ad subinsertum punctum deutri sequens est peracta inquisitio:

De eo utrum?

Ki vágta le az tilalmas tekintetes nemzetes vitézlő Semsey Pál uram Szál nevű sattczai erdejében kis-idaiak közül az élő tölgyfát s ki vitte el lopva méhestül? vallja meg hiti után a tanú.

1. Georgius Bernád alias Csarny Kis-Idaiensis, annor. circ. 60, praemisso juramento: Tudja, hogy midőn a kis-idai tisztartó előtt az méheknek és tölgyfáknak az sattczai erdőből való elvitele előfordult volna és azt investigálta volna tisztartó uram, ki csele-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

kedte, maga eleibe hivatván e fatenst, Konyár Istókot és Bereg Jánost, mivel erre volt a gyanuság, a hitet nékie fel akarta adni, Konyár Istók az tisztartó előtt és az falusiak előtt mondotta: «Minek esküdnél hamisan Bereg gazda? ám hiszen én segítettem elhozni neked a két tölgyfát, két szekéren hoztuk.» Ezen elvitt tőkéknek és méheknek nyomozása pedig onnan esett az tisztartó által, hogy titulált Semsey uram a tisztartótul satisfactiót kért a tilalmasból elvitt fák és méhek iránt.

2. Georgius Boruhay Kis-Idaensis, annorum circiter 30, praemisso juramento: Vallja, hogy maga fatens ugyan talált az kis-idai erdőben méhet, de mikor érettek ment, már akkor elment a méh; járván pedig akkor a sattczai tilalmas erdőt is akadott egy tölgyfára, mely le volt vágva az méhekkel együtt, és elvive; hallotta azután Kis-Idán közbeszédben és emberektül, hogy Bereg nevű kis-idai gazda két tölgyfát két szekéren hozott volna a faluba.

3. Mathias Kapczár Semseiensis, annorum circiter 44, adjuratus fassus est: Egyebet nem tud, hanem mintegy harmad napra a fatens ezen helyre ment, ahol a tölgyfa le volt vágva. Elmult aratáskor sattczai tilalmas erdőben jól látta a nyomát, hogy Kis-Ida felé vitetett a tölgyfa, hova Sattczán lakozó Vanyó is érkezett és ő referálta, hogy kis-idai lakos Bereg nevü vitte volna el méhestül. Hallotta azt is az kis-idaiaktul, hogy Bereg nevű ember kis-idai fiastul hozott volna tölgyfát.

4. Joannes Vanyó Sattczensis, annorum circiter 40, fide mediante ad deutri punctum fatetur: Amint aratásnak alkalmatosságával e fatens vizért menvén az tilalmas Semsey uram Szál nevű erdejében, azon erdőben talált méhet egy nagy tölgyfában, kit szeggel meg is jegyezett, hogy tudhasson másszor reá akadni, amint is harmad napra odament, de már ekkor le volt vágva a tölgyfa és a méh fával együtt elvive; hanem az sattczai ifjabbik kondástul hallotta, hogy az kis-idai pásztor mondotta volna nékie, hogy azon fát és méhet kis-idai lakos Bereg nevű vitte volna Kis-Idára.

Super qua taliter per nos peracta inquisitione futuram jurium ad cautelam deservituras praesentes modo consueto authenticatas dedimus literas testimoniales. Actum die et anno ut supra. Inclyti comitatus Abaujváriensis substitutus judex nobilium Sigismundus Demeczky s. k. (P. H.) Ejusdem inclyti comitatus ord. juratus assessor Josephus Korponay s. k. (P. H.)

Eredetije a Semsey-család levéltárában.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

53.

1756. február 23. Zólyom városának szabályrendelete, melylyel a polgárok fajzási szabadságát korlátozza.

Anno 1756. 23-a Februarii. Quemadmodum jam priori determinatione mediante silva Sztrázsa nuncupata strictissime sub mulcta 12 florenorum irremissibiliter in contravenientes statuta vetititia declarata, ita silvae ulterius quoque, ex quibus cives promiscue ligna excessive convehunt, amplissimus magistratus conservatione earundem prospicere cupiens, statuit et decernit, ut eatenus talis moderatio observetur, ut qui maius fert contributionale onus, eidem plus etiam de lignis convehere integrum sit.

Hivatalos másolata az Orsz. Levéltár helytartótanácsi osztályában őrzött törvényhatósági szabályzatok közt, Miscellanea fasc. 92. no 9.

54.

1756. julius 31. A Kis-Kun kerületnek a helytartótanácshoz fölterjesztett kimutatása és jelentése az ott kiültetett fákról.

Extractus intuitu neo-plantatarum silvarum in districtu minoris Cumaniae, modo et effectivo statu sequenti officiose et respective humillime repraesentatur:

Nomina locorum districtus minoris Cumaniae	Inplantatio arborum			Excisa plaga continens	
				orgias	
	repartitio	implantatio	conceptio	longitudinem	latitudinem
Oppidum Halas	12,000	—	—	—	—
« Félegyháza	9000	12,000	6000	245	240
« Sz.-Miklós	9000	6000	3400	300	210
« Szabadszállás	9000	—	—	—	—
« Fülöpszállás	8000	4000	3000	490	158
« Dorosma	6000	6000	5221	259	150
« Majsa	5000	—	—	—	—
« Laczháza	6000	—	—	—	—
Summa ...	64,000	28,000	17,621	1294	758

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

Genuine declaratur intuitu illorum locorum, quorum inplantationis, conceptionis, item longitudinis et latitudinis excisae plagae et plagarum rubricae vacuae praeappositae habentur, quod illa loca ex eo hoc anno non inplantarunt, quod plagas illas, in quibus e visceribus terrae arbusculas omni anno excrescere evidenter observarunt, eas plagas pro possibilitate in tam penurioso anno circumfodere sufficientem laborem habuerint, et quidem:

1. Oppidum Halas in suo praedio Fejértó appellato circumfossit plagam longitudinis 893 et latitudinis 599 orgiarum, item in alio loco, signanter terreno suo versus praedium Kötön circumfossit et alteram plagam longitudinis 220, latitudinis 150 orgias extendentes comprehendens. In his ambabus plagis et quidem prima dantur plus minus 500 arbores in forma unius urnae vasculi crassitudinis, seu latitudinis vulgo nyárfa appellatae. Insuper diversi generis tam in hoc, tam et altero circumfosso loco e visceribus terrae reperiuntur arbusculae vulgo galagonya, tövisk et szilfa in forma crassitudinis, seu latitudinis humani pedis et humanae manus, ex quibus arbusculis ramos incolae hodierno etiam die pro sui commodo excindere et desecare valent, talique desectione arbusculas illas purgendo magis et magis in altum et latum crescere idoneas faciunt, quod commodius in his plagis et ad has plagas maxime tempore hiemali convolant diversi generis aves, specialiter fajd et fogoly.

Non absimiliter humillime referimus possessionis Szabadszállása in visceribus terrae excretae silvae plagam, quae plaga verum quidem, quod circa-circumfossa hactenus minime haberetur, verum tamen plaga illa e visceribus terrae propalare tam notabiles arbusculas remonstrat, de qua plaga adminus intra triennium exultans gaudium possessio illa habebit, quod docetur retroactorum annorum a memoria superviventium incolarum experientia, ubi ante annos 20 in eadem plaga in forma crassitudinis seu latitudinis unius mediocris pineae arbores per incolas Szabadszállásienses pro aedificiis exsecabantur.

Quantum vero possessionis Laczháza rubricas attineret, passu in eo humillime informamus, quod possessio ista ab antiquo saliceam silvam in ripa Danubii haberet et quidem talem, ex cujus beneficio contribuens populus individualiter suum commodum foci et circumdandarum sepium habuit et habet, cujus conservatio, et in quantum fieri potest, ampliatio demandata est.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

Taliter et possessionis Majsa vacuam non implantationis rubricam genuine humillime referimus, verum quidem, quod glandines inseminaverint et eaedem glandines hactenus excretae in longitudine unius spithamae apparent, et quidem in plaga longitudinis et latitudinis sat commode circumfossa; accedit huic commode, quod in plaga illa circumfossa e visceribus terrae prioribus etiam annis arbusculae vulgo nyárfa, seu populus in longitudine mediae orgiae excrescere viva experientia observatum sit. Quod vero in his partibus *circa festum s. Gregorii pastores harum partium gramen igne absumere consveverint,* tali consvetudine et has excretas arbusculas singulis annis exsiccatas fecerunt, jam a modo imposterum circumfossio sibi posita exacte procurabitur, tales asvetae combustiones hanc plagam igne ejusmodi nocivo speratur minime absumere valebunt. Signatum Kún-Sz.-Miklós, die 31. Julii 1756.

Inclyti districtus Cumaniae ordinarius capitaneus Michael Herpay s. k. Juratus assessor Michalovics N. s. k.

Eredetije az Orsz. Levéltár helytartótanácsi osztályában, Oeconomica no. 601/4 alatt.

55.

1756. november 5. A mádi közbirtokosok egyezsége erdeik védelme s használata felől.

Mi alább subscribált mádi földes uraság s azok személyét viselő plenipotentiáriusok s tisztek az közjónak előmozdítására nézve összegyülvén a mádi erdőknek végső pusztulását eltávoztatni kivántuk, mely iránt amidőn ki-ki különös jóra czélozó módokat elő adtunk volna, egyes értelemmel ez következendő punctumokra léptünk, úgymint

Először. Hollós, Szoba, Hegy, Szabaderdő, Őszhegy, Csipkés, Kis-Csipkés, Fövényes, Kis-Hegy, Szárhegy, Diós-Király, Kővágó és Cserepes nevű erdős hegyek kemény tilalom alá vétetnek; mely tilalomnak hogy rendesebb módja és sikere legyen rendeltük

Másodszor. Hogy Püspöky Ferencz uram az erdőbirságot viselje, kinek valamint az erdőbirságban sem egy, sem más résztül ezen instructión kivül nem lészen dependentiája, úgy ellenben a többi tiszteknek az fentnevezett erdők megtartására hajló rende-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

lésiben és annak megoltalmazásában s véghezvitelében fentnevezett erdőbíróhoz lészen dependens cointelligentiájok.

Harmadszor. Az erdőbírónak hatalmában lészen két idegen fegyveres hajdút felállítani s azokat legjobb móddal az erdőre elintézni, kiknek egy részre 36 magyar forintokból és 4 köböl búzábul álló conventiójok az uraságnak jövedelméből közönségesen fog fizetődni. Mind ezen hajduk pedig, mind maga az erdőbíró és azokhoz rendelendő kerülők hit alatt fognak lenni.

Negyedszer. Hogy pedig ezen tilalom kinek-kinek tudtára legyen, elsőben is a városiaknak kihirdettetik, a szomszéd helységekre nézve pedig az erdőbíró rendelése szerint helyenkint külső jel felállíttatik és az erdőkre bejáró út — az erdőbírónak értelme szerint — felhányattatik és csupán csak a szükséges út meghagyattatik.

Ötödször. Ezeknek meglétele után sem egyik, sem másik uraság részérül való szekerek, avagy emberek fáért az erdőbíró hire nélkül nem mehetnek, úgy hogy akkoron is csak az olyan fát szabad légyen vágni, melynek kiirtásával az több növendék fák gyarapodhassanak. Ha penig valamelyik uraságbeli rész maga hatalmával az erdőbe bémenne, avagy menni engedne, minden hatalmasságnak félelme és büntetése nélkül az erdőbíró és hajdui az szekeret béhajtassák, és valamig a 12 forint le nem tétetődnék, addig megtarthassák.

Hatodszor. Az erdőbírónak intézésétől fog függni, melyik erdőnek melyik részét az illyes szükségre irthassák; de a szénégetés mindenképen tilalmaztatik, csupán csak a szénégetőknek fennhagyatik, hogy az erdő tisztulásáért az eddig levágatott és ott hagyott fákat kihordhassák az hajduk, vagy kerülők jelenlétében és az erdőn kivül felszenelhessék, minden gyuladásnak eltávoztatásával.

Hetedszer. Ha idegen szekér az erdőben találtatik, mindene contrabandáltassék; az városi szekér pedig 12 forinttal és az lett kárnak visszatérítésével felváltassék; az favágó gyalog idegen ember pedig 12 forintra, a városi penig 6 forintra, fejszéjének elvesztésén felül büntetődjék.

Nyolczadszor. Efféle contrabandák pedig pro communi introitu bévétessenek és mindenek (amennyire lehet) cum praesentia reliquorum officialium vagy incassáltassanak, vagy az feljebb irt mód szerint kiváltandó szekerek eladathassanak és mindezekrül az erdőbíró által számbavétetődjenek.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

Kilenczedszer. Mindenféle contrabandának harmadrésze a két hajdunak, és midőn a kerülőkre lenne szükség, azokkal is közös légyen, kik ha hitek ellen az erdőben valakivel akármiképpen dispensálnának, az erdőbíró aucthoritásával is letétetődjenek és keményen megbüntettessenek.

Tizedszer. Minthogy a tavaszi és őszi égések miatt az növendék erdők pusztulnának, akármely égetők azért megfogattatnak, azok az erdőbíró által itéltessenek és keményen büntetődjenek. Az ilyen károknak megelőzésére pedig minden részrül való tiszt az erdőbírónak első jelentésére egy kerülőt tartozik rendelni, ki az erdőbíró parancsolatjától fog függni.

Tizenegyedszer. Amidőn a rendelt erdőbíró tiszte s hivatalja miatt Mádrul eltávozni kényteleníttetnék, az alatt egyik a tisztek közül tartozik az erdőbíróságot a fennírt módon viselni, de annak visszajövetelével mindenekrűl számot adni.

Tizenkettődször. Az erdők közt levő rétek esztendőnként a kaszálásra competenter felosztassanak és azok is a rendelt hajdúk és kerülők vigyázása alá vettessenek.

Tizenharmadszor. Valamint más tisztek, úgy az erdőbíró is sem maga, sem penig principálisa részére az erdőben főképp az karók hasogatása nem szabados, csupán azt kivévén, ha az erdő nevelésćért szükséges irtás kelletnék, de akkor is az erdőbíró elintézése által ki-ki — a proportione — karót vághasson, erről pedig minden hajdú és kerülő rovást tartson.

Tizenegyedszer. Ha makkterméskor valamely uraság az maga nyáját bebocsátani akarja, annak számát a más résznek is beadja úgy, hogyha abbéli termés csak illyen nyájnak elegendő, tehát a szomszéd makkos censushoz képest fog minden darab fizetődni; és az ilyen nyájas compossessor úr azt, ami a maga proportióját felülhaladná, pro communi reliquorum obtingentia tartozik kész pénzzül fizetni. Hahogy pedig ha bővebb termésért idegenek is béfogadódnának, azok száma több tisztek concursusával is bévevődjenek, de mindenek az erdőbíró által incassáltassanak.

Tizenötödször. Néha pedig az városi taxások némely épületekre megszűkölködnek, azért az ilyes szűkölködők ha magokat az erdőbírónál jelentik, tartozik az erdőbíró az ilyen szükségnek mivoltát megvizsgálni és az szerint a subalternusinak az erdőre és fákra szabadságot adni.

Tizenhatodszor. Mind szabad, mind taxás mádi possessorok-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

nak Rakottyás, Pap-Erdő, Büdöskút, Bikakút, Kölesföld nevű hegyek és térségek pro communi ugyan fennthagyattatnak, de mindazonáltal az fentnevezett uraság erdőbírája által némely része ennek is tilalomba rendeltessék; és hasonlóképpen az most nevezett erdők vigyázására a községbül egy alkalmatos ember erdőbírául tétettessék, ki a megirt mód szerint vigyázókat rendeljen és pusztítás nélkül az erdők gyarapítására vigyázzon. Ezen erdőkben pedig az uraság szekerei sem szabadok, csupán egyedül az urasághoz a makkoltatás fennmarad.

Melyeknek bizonyosabb observátiójára és megállandóságára magunkat egyes értelemmel ezekre kötelezték és saját subscriptiónkkal megerősítettük. Mád, die 5-ta Novembris, 1756. Huszty Mihály úgy mint méltóságos gróf Zétényi Klobusiczky Antal úrnak őnagyságának plenipotentiáriusa mp. Péchy Gábor méltóságos gróf Aspremont háznak plenipotentiáriusa sine praeiudicio iuris sui in Mád privati mp. Püspöky Ferencz m. báró Orczy Lőrincz uram őnagysága tisztartója mp. Dessevfy Tamás mp. Tahy András úgymint m. gróf Szirmay Tamás úr ő excellentiája egész jószágainak praefectusa.

Eredetije az Országos Levéltárban, Contract. et Transact. tom. XVI. no 279. alatt.

56.

1758. jun. 10. Kivonat az udvari bányabizottságnak a m. főbányagrófi hivatalhoz intézett rendeletéből a bányaerdők ügyében.

62. Haben ihro kayserl. königliche majestät mit der durch das all-daruntige wald-amts personale beschehenen wald-beschreibung sich einstweilen allermildest begnüget, allerhöchst dieselbe seynd aber anbey der zuversicht, es werde dasjenige, was in oben berührter beschreibung unter eigenhändiger färtigung des ganzen wald-amts-personalis und auf dessen habende ayds-pflicht attestiret worden, bey künftiger wald-bereitung sich ebenfalls erwahren; wie dann auch vergnüglich zu vernehmen gewesen, dass von der commission bey dem wald-amt eine ziemlich gute ordnung, und taugliche subjecta befunden worden; man will so fort demselben ein beständiges augenmerk auf die all-mögliche cultivirung deren

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

wäldern, und fleissige högung des jungen nachwachs sorgfältigst eingebunden, und weitershin befohlen haben, dass soviel die bisherige holz schlagungs art bey dem gruben oder bau-holz, und die sogenannte auspieglung in denen schon angegriffen, und solcher gestalten erziegelten wäldern anbetrift, mit der bisherigen art zwar fortgefahren, jedoch zugleich werkthätig gesorget werden solle, dass nicht wie bishero durch das ganze jahr hindurch die holz-nothdurft anbegehret, oder ausgewiesen und geschlagen werde, sondern es solle die anbegehrt werdende holz-erfordernuss vorläufig wohl überleget, sodann solche, nachdeme der saft in denen bäumen zuruckgegangen, auf einmahl niedergehauen, zu einen vorrath gebracht und hievon denen partheyen das benöthigte mit gegen-ersetzung deren aufgeloffenen kösten verabgefolget werden; dahingegen in betreff deren noch ganz ohnangegriffenden und grössten theils aus bau- oder gruben-holz bestehenden wäldern wird ernstlichen gebotten, sothane waldungen nicht ausspiegeln zu lassen, sondern die jemahlige nothdurft lediglich hau-weis heraus zunehmen, dann auf solche arth werden sowohl aus denen ersten als letzten wäldern die gruben und gebäude mit einem tüchtig verfolglich länger fürdaurenden holz können versehen, in beeden aber ein gleicher nachwachs herangeziegelt werden. Die bisherige gewohnheit, welche

63. Bey dem holzschlag zum brenn-holz darinnen bestanden, dass denen partheyen die bäume zur selbst eigenen schlagung ausgezeichnet worden, jene unterlieget zwar einem sonderen anstand nicht, jedoch die obrist-cammer-grafen aemtliche sorgfalt, und respective des dahin subordinirten wald-amts wird vorzüglichst dahingehen, dass ebenfalls nicht das ganze jahr hindurch, wohl aber in der ausgesetzten jahrs-zeit das holz von denen partheyen geschlagen, zu klafter aufgerichtet und noch das nemliche jahr aus dem wald ausgeführet werde, worzu das wald-amt die partheyen so viel immer möglich nachdrucksamst anzuhalten und selbe zu vornehmung eines förmlichen haues ordentlich eintheilen zu lassen, sofort den ausgehauten platz zur högung zu bringen haben wird; welches hiemit ist, so in waldungs-weesen sowohl ihme obristen-cammer-grafen, als dem ganzen waldamt zur ohnabweichlichen richtschnur und genauester darobhaltung mit dem beygefügten anhang ohnverhalten wird, dass dieses heilsame gebott ebenfalls denen gewerken, burgern, untertha-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

nen und allen, so holz bedürftig, behörig kund gemacht werden solle.

A m. főbányagrófsági levéltárból közölte *F. A. Schmidt* i. m. X. 516—8. l.

57.

1758. augusztus 28. Kivonata a horvát-szlavon-dalmát tartománygyűlés 6. törvényczikkébe beczikkelyezett s a báni határkerületbe kiküldött főbiztos részére adott utasításból, az erdőket illetőleg.

4. Siquidem gravi et summe nocivo hactenus in confiniis practicato abusu, pro tutiori patriae a naturalis hostis irruptionibus defensione faciliorique confiniorum subsistentia summe necessariae in denotatis confiniis summe devastatae reperirentur silvae, idcirco bonae memoriae excellentissimus et illustrissimus dominus comes olim Josephus Eszterházy banus universa hosti eo contigua in mediae horae spatio, ac in pluribus passim per confinia locis terrena in iteratam terrarum succrescentiam inculta relinqui et custodiri praecepisset, ideo dominus commissarius in suo ad confinia accessu, qualiter praedenotatae Eszterhazyanae dispositioni satisfactum, ubi item, ac quantum pro eiusmodi silvarum succrescentia designari posset fundate, praesentibus dominis officialibus, qui commodius haberi poterunt, investigato, relationem cum opinione suae excellentiae banali dominisque statibus et ordinibus facturus. In quolibet kneziatu duos, aut, ubi necessitas expostulaverit, plures pro custodia silvarum deliget, domino talis regiminis colonello, an non circa tale vel talia subjecta aliquam habeat considerationem, praeviae notitiae dabit. Qui silvani prout et knezii domini commissarii dispositionibus in eo et aliis oeconomicis obtemperaturi, ut tanto exactius commisso munio satisfaciant, ab omnibus caeteroquin servitiis liberi, eiusmodi deputanda, a pascuationibus animalium et succisionibus virgultarum prorsus interdicta loca ac extantes etiamnum silvas solerter exacteque custodient, et ne quomodolibet arborum exsiccationes patientur, praecavebunt, patratos vero excessus pro providendo satisfactionis remedio domino commissario relaturi.

5. Confiniarii autem usum communium silvarum prout hactenus, ita deinceps quoque in propriis confinii silvis habituri, pro

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

foco quidem seu lignatione primo decussas et humi jacentes, dein aridas ac tandem infrugiferas, idque in locis per dominum comissarium permutative designandis; ad extruenda vero aedificia necessarias non secus, quam necessitate instantis confiniarii per suum capitaneum, vel eo absente per alium commando compagniae habiturum officialem et knezium loci recognita, dominus comissarius medio per se exmittendi, ferreo ad id confecto sigillo designandas arbores succindere libere indulgebit, succisas autem ante eorundem, quos solus comissarius ordinaverit, an recte vel praeter designatas alias sive plures decussissent, inspectionem evehere non audebunt; succisio autem earundem arborum non nisi semel, idque tempore hiemali fieri et admitti poterit, tum ob hoc, quod eotum succisa robora sint durabiliora, cum etiam ex eo, quod eadem succisio non ita prout aestivali tempore silvis sit nociva.

6. Tempore glandinationis in proprium confiniorum silvis more iam recepto a singulo capite maioris, medium annum excedentis majalis, indiscriminatim grossum unum, ad aliorum vero confiniorum silvas impulsuri limitandam per dominum commissarium taxam ad instar extraneorum persolvent. Quod idem de officialium praecise confiniariorum nativorum allodialibus, sive domi enutritis, non autem coemptis majalibus intellectum esto; alioquin tam iidem a coemptis, quam reliqui militares in confiniis officiales a suis ubilibet ad glandines impellendis taxam per dominum comissarium imponendam effective persolvent. Nulli autem majales extra aut ante tempus per comissarium admissum (quod ultra solitum differri non debet) et absque extradanda schaeda, ultraque revelandum capitum numerum, sub contrabandi ipso facto incursu ad glandines impellere licitum erit; et ubi tam in hocce, quam et in aliis casibus emerserint contrabanda, et pars eatenus damnificata lamentaretur, tunc eiusmodi contrabanda iudicialiter erit revidenda.

7. Ad praecavendam exinde etiam provenientem praedenotatarum silvarum ruinam, amodo ex nullis prorsus confinii silvis aliorsum, extra videlicet iurisdictionem confiniariam robora nec per ipsum comissarium nec alium ullum evehenda extradari poterunt; erigenda vero prout et actualia priori attrito tecto in confiniis aedificia, praeter domos residentionales, confiniarii stramine regnicolaris plebis more contegent. Cui circa silvas et glandina-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

tionem dispositioni commendans quoque Dubiczensis semet accomodandum habebit. Interim confinia in casu necessitatis se invicem iuvabunt, pro pontibus, vigiliarum speculis seu chardakis, dominorum officialium habitationibus, omnibus denique communibus aedificiis et reparationibus, sine distinctione ex cuiuscunque confinii silvis necessariae arbores libere accipi poterunt, cum praescitu tamen et assignatione commissariali, in silvis vero Dubiczensibus commendantis praesidii loci eiusdem.

Kukuljevics, Jura Regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae. Zágráb, 1861. II. köt. 183—184. l.

58.

1758. november 15. A Lőcse-városi erdőfelügyelő kérelme a helytartótanácshoz, hogy a városi erdők pusztításának megakadályozására szükséges intézkedéseket megtegye, s annak a káros szokásnak, hogy a városok minden évben más erdőfelügyelőt választanak, megszüntetéséről gondoskodjék.

Hochlöbliches kayserl. königl. consilium excellentien, gnädigst und hochgebietende herrn herrn!

Dass mich unterfange an euer excellentien und gnaden gegenwärtige allerunterthänigste supplique abzusenden benöthiget mich theils meine homagial devotion gegen kayserl. königl. in puncto plantationis, propagationis et conservationis silvarum allergnädigst ertheilte befehle, theils aber auch mein eigenes juramент, welches mir, qua hoc anno constituto unserer stadt-wälder inspectori auferleget worden.

Indem die verwüstung unserer wälder fast unbeschreiblich und deren schaden, welcher jährlichen in denenselben verübet wird, mit vielen tausenden nicht zuersetzen und es hat das ansehen, als würde unsere waldung dermassen zugerichtet werden, dass wir in wenig jahren kaum pro foco hinlängliches holtz haben möchten. Denn nicht alleine, dass das horn-vieh, als auch ziegen, schaffe und dergleichen pro pascuatione herein getrieben werden, welche durch das abfressen der jungen sprossling vieles ruiniren, so ist auch unverantwortlich das säugen und ausbrennen mächtiger theile pro foenilibus, welche durch die umliegenden dorffschafften in specie durch die uns nächst angrenzenden Tomisker

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

bauern verübet wird. Anbey hat auch die zeithero üble geführte wirtschafft und mutatio officii inspectoratus vieles ja das meiste zu oberwehnten ruin beigetragen. Und wo in fall diesen allen vorgebeuget und abgeholffen werden soll, ist unumgänglich noth, das sowohl unserer stadt, als auch den allhiesigen löblichen Zipser comitat allergnädigst angeordnet würde, damit nicht nur der vieh-trieb, sondern auch alle durch die bauern verübte oder verübende insolentien durch aushauen, ausbrennen und exstirpiren der schönsten bau- und brennhöltzer auctoritate et assistentia publica inhibiret und pro ratione circumstantiarum gehöriger massen abgestrafet werden. Betreffend officium inspectoratus, so ist die jährliche mutation desselben dem publico und conservation der waldung höchst nachtheilig, massen neue wirthschaffter auch immer neue dispositiones machen und ein jeder zeithero sine juramento sein amt obenhin verwaltet und wie aus denen leyder grösten theils verwüsteten wäldern zu ersehen, mehr interessentiam privatam, als promotionem publici boni beobachtet.

Weilen aber diessfalls die veranstaltung lediglich von einem hochlöblichen kay. königl. consilio zu erwarten, als gelanget an euer excellentien und gnaden mein allerunterthänigst anersuchen, es geruhen höchst dieselben quoad praemissa höchstnöthige disposition zu machen, damit auch proventus aerarii publici per neglectam conservationem derer wälder keinen abbruch hinfüro leyden mögen. Es geruhe auch ein hochlöbl. kays. kön. consilium pro majori et uberiori quoad statum silvarum nostrarum gratiose capienda informatione hiesigen magistrat eine general-revision medio judice nobilium gnädigst anzubefehlen; wie ich dann auch hiemit nochmahle diese zu des gemeinen bestens erforderliche sache euer excellentien und gnaden hochweiser und gnädigster disposition allerunterthänigst, mich aber hohern gnade empfehle in tieffster submission verbleibend.

Eines hochlöblichen kay. kön. consilii euer excellentien und gnaden allerunterthänigster knecht Frantz Castor s. k., burger und wald-inspector der königl. freien stadt Leutschau.

Eredetije az Orsz. Levéltár helytartótanácsi osztályában, Oeconomica no 601/2. alatt.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

59.

1760. junius 24. Az egri jezsuiták utasítása a scsávniki apátsághoz tartozó erdők felügyelője részére.

Conventio inspectoris sylvarum et montium abbatiae beatae Mariae virginis de Schavnik, ab anno 1760. die 24-a Junii.

Cum ob silvarum non levem imminutionem ac per temerariam subditorum praesumptionem illatam in iis vastitatem fieri posset paucos post annos, ut dominium in necessitates cumprimis aedificiorum aptis destitueretur lignis, maxime quod subditi iidem proni essent ad dilatanda pecoribus pascua, augenda prata, quodque male consveverant hucusque, ligna ipsa vendenda; ideo, ut opportune prospiciatur conservationi praedictarum silvarum, atque etiam eiusmodi abusus tollantur deinceps, susceptus est pro officiali eiusdem dominii et inspectore earundem silvarum perillustris ac generosus dominus Stephanus Budaházi de eadem inclytae superioris sedis lanceatorum judex emeritus, cuius officium sequentibus punctis inclusum:

Primo. Ut silvae hae spatio duarum hebdomadarum semel minimum ab eodem visitentur omnes, si quae damna et excisiones factae interim fuissent, connotentur, violatores deprehensi, dominio statuantur, ligna sive integra, sive in strues composita confiscentur.

Secundo. Quodsi vicinarum dominio possessionum, sive alieni in furtis deprehensi fuerint, invagatione utendum erit; quodsi effugerint, quantum fieri poterit, connotentur simul cum testibus factae per eosdem violentiae, ut ab ipsorum dominis satisfactio aut impensio peti possit.

Tertio. Ubi concessa fuerint pro foco subditis ligna, aut etiam pro necessitate dominali caedenda assignata, aedificiis utrobique apta conservabuntur. Locus excisae silvae sub interdicto erit, nec licebit in eo pascere pecora sub poena abactionis et mulctae. Ligna vero sive pro dominio fuerint in strues et orgias composita sive pro subditis, non excedent orgiam in altum et longum sigillo dominali signatum. Numerus orgiarum pro quavis possessione determinabitur per dominium.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

Quarto. Ligna decidua, sicca (imo et gibbosa, curvaque, per silvas sparsa) ne cum damno putrescant, concisa et orgiatim composita ad dispositionem dominii conservabuntur.

Quinto. Ligna pro foco subditorum primum in locis remotioribus, et furtis vicinorum obnoxiis, caedentur. Petentibus autem subditis pro aedificiis ligna antequam assignentur, per dominum inspectorem ipsi petentes suis cum judicibus dominio se sistent, et tunc, prout huic videbitur, remittentur ad illum cum informatione. Cuius, ut assignatio referri possit in *librum silvarum,* dominio erit referre personas, quibus data ligna, numerum et qualitatem trabium.

Sexto. Per omnes silvas cura diligens, vigilantiaque adhibebitur, ne ausu temerario adultiores et succrescentes larices per subditos caedantur. Hinc sepimenta tuguriorum ex corilis (excipiuntur pro usu circulorum, quemadmodum etiam betulae), contexta mobilia, quae annis pluribus durent, habeant, tecta vero non ex corticibus arborum, sed asseribus, quos vigore urbarii quotannis sibi parabunt.

Septimo. Similiter prata, hortos, segetes, non arborum perticis pro more veteri cingent, sed corilis, aut ramis arborum pendentibus, quod ipsum ad harum incrementum proderit; adhibitis in haec sepimenta palis perinde iis, quae non sint silvarum nocumenta.

Octavo. Curabit dominus inspector, ne subditi aut scandulas faciant, aut ligna trabalia, fissaque ad 13 oppida evehant vel etiam domis, aut in silvis iisdem divendant.

Nono. Ad notitiam silvarum, montiumque dominio et necessariam et utilem, dominus inspector connotabit propriis nominibus easdem, eosdemque; item qualitatem arborum, loca excisa et interdicta, prata iam facta, loca pascuorum etc., ut in annos sequentes ordo bonus constituatur, liber supradictus «*silvarum et montium*» conficiatur.

Decimo. Occasione inspectionis silvarum erit etiam inspectio possessionum et si contigisset clam invexisse ligna (praeter concessa), ea devehenda quamprimum ad castrum imperabuntur, vel si visum fuerit, aere redimenda erunt. Deprehensi autem vectores lignorum extra dominium urbariali mulctae pecuniariae subjiciendi.

Undecimo. Quidquid denique pertinebit ad conservationem silvarum, diligentissime curabitur. In quo ad obsequia domino

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

inspectori erunt omnium possessionum silvani, sive vigiles, custodesque montium.

Dominus inspector titulo fidelis huius obsequii accipiet 1. foeni orgias 20, sive centenarias 15, 2. avenae cubulos 12, 3. siliginis cubulos 6, 4. paratae pecuniae florenos rhenenses 20, neque carebit parte aliqua mulctarum.

Eredeti fogalmazványa az Orsz. Levéltárban az egri jezsuiták rendezetlen iratai között, Jezsuit. irreg. fasc. 196.

60.

1760. szeptember 30. Kivonat a bécsi udv. kamarának a temesvári jószágkormányzóság részére adott utasításából, a bánsági bánya-erdőket illetőleg.

9. Die holz stamung. Dem allerhöchsten aerario alss auch jedem bergwerck sehr daran lieget, dass die ohnumgänglich nöthige waldung bey den bergbau nach möglichkeit conserviret werden, so fahlet der allerhöchsten willens maynung um so mehr entgegen, dass anstatt die waldung zu erhalten, man diese durch hauung der jungen zuwachsenden wald-stämmen nur in ihren wachsthum hinderet; solchemnach ist zu erhaltung des kostbahren materialis in zukunfft zubeobachten und vest darob zu halten, dass jede gewerckschafft ohne aussnahm bey der berg-amts-session schriftlich um das benöthigte gruben zimmer-holtz anhalte und solches hinnach durch einen waldbedienten aussgezeichnet werde, wessenwegen schon vorlängst die wald-zeichen gemacht und übergeben, jedoch der erwünschte erfolg noch nicht erreicht worden, wurde nun in zukunfft dieser verordnung nicht nachgelebet, oder doch nach willkuhr gehandlet, ist solches an seiner behörde zubringen und nach befund der sach zubestraffen — — sat.

38. Waldungs-wesen. Obschon zwar die waldungen der gesammten werker vermög der wald-karten noch hoffen lassen, dass grosse revier und hinlängliches holz annoch vor handen seye, so erhöllet doch entgegen, dass schon von älteren zeiten mit selben sehr übel gewürthschafftet worden, annebens die nähere waldung weggekommen ohne zubemerken, dass es um einen beständigen mittel-preys zuerlangen vill ersprieslicher seye, mehrere

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

holtzschläge anzulegen, wo einer etwas mehr entfernet, der zweyte aber etwas näher ist. In der

Oravizer waldung zeiget sich, dass man anjetzo von recht würckmässigen holz in der nähe sehr wenig sehet, ja in der Menesch würcklichen meistens junges tannen-holtz zur kohlen geschlagen werde, welches nur 3, 5, 8 bis 10 zohl starck ist, auch hierüber wohl nicht anders verantworttet werden kann, als dass auss mangl anderer dieses beschehen müssen. Dass aber eine junge waldung höchst schädlich einzuhauen, ist von darumen leicht zu erheben, weillen ein dergleichen holtz, wenn es noch jung allein nur in die höhe, sodann aber allererst in das holtz wachse, und in 3 oder 4 jahren mehr an holtz zunehme, was es anfänglich auch nicht in 10 jahren beschehen kann.

In der so genannten hohen waldung, wo sich der haupt holtzschlag für jetzo befindet, seynd schon grössere stämme und zwar also, dass auch die jetzige saag-klötzer von da genohmen werden, jedoch seye ausgenohmenen augenschein zu ersehen gewesen, dass mit schlagung des holtzes gantz unordentlich gehalten werde, zumahlen weder alles aufgespalten, noch aber wie geziemend alles aufgekohlet werde, wannenhero in denen schlägen villes holtz unnutz dieserwegen verfaullen mus, ohngeachtet, dass mit leichter mühe, durch genauere nachsicht alles wohl gehinderet werden könnte. Um aber die höhe oder tannen-waldung noch so viel als möglich zu conserviren, solle villmehr getrachtet werden, die kohlung auf den rechten flügel des Czisklovaer und Illadier ruckwerths stehenden gebürgs anzulegen.

Nicht minder hat sich gezeiget, dass die stöcke gar zu hoch gelassen werden, wodurch sehr villes zurück bleibet, hiemit aber wider waldmännische ordnung gegangen werde, vermög welcher so nahe als möglich von der erde abzustocken ist, welches nicht nur die Maximilianische berg-ordnung vorschreibet, sondern bey jedesmahliger visitation ernstgemessen eingebunden worden.

39. Ersehet man, dass in denen Oravizer waldungen an vataffen, an kohlbrenner compagnien 33 sich befinden, welche nebst ihren knechten 267 pferde halten, die ihnen die kohlen abtragen und dass zwar in betrachtung gezohen worden, wie es sehr nützlich wäre, wann statt deren türkischen unterthanen innländige angezieglet wurden. Weillen aber die innländige sich hierzu nicht bequemen wollen, als wurde man gleichsam nothgedrungen gedachte

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

türkische unterthanen zu erhalten. Diese wechssleten immer in das türkische und bringeten von daher die khnechte, die sodann, wann sie genugsamme zeit gearbeitet und einiges geld ins verdienen gebracht haben, ihren lohn ohne abfahrt mit sich in die grosse Wallachey verschleppen. Bey diesen umständen findet man dahero der billigkeit gemäss zu seyn, dass jeder derenselben für den kopf auch die 4 fr., wie hiemit verordnet wird, bezahle, weillen sie nebst denen gutten verdiensten alles, was die übrige geniessen, zu empfangen haben.

Uebrigens da an kohl-holtz jahrlichen bey 10,000 claffter geschlagen und auf eine claffter 6 maas kohlen gerechnet werden, so ist auch erforderlich, dass werck alljährlich einen vorrath von geschlagenen holtz erhalten werde, welcher jedoch nicht höher als ungefähr von 4000 claffter bestehen solle, um jederzeit getrocknetes holtz in vorrath zu haben.

40. In betreff deren kohlen beyschaffung, welche durchgehends auf denen pferden abgetragen werden, hat sich die thunlichkeit erwiesen, nachdeme der weeg in die waldungen commissionaliter in augenschein und in genaue ueberlegung genohmen werden, dass man mit wagen weit leichter die kohlen abführen könne, wie dann zur prob ein wagen mit 24 säcken, worinnen 9 maas kohlen enthalten gewesen, abgeführet und die kohlen zur hütten in guter qualitaet wären gebracht worden, wohin gegen zu abtragung dieser 24 säcken 12 pferde wären erforderlich gewesen, welche, da es nur 9 maas in sich enthalten, per 1 maas 21 kr. 3 fr. 9 kr. samt brenn- und trager-lohn betragen hätten, für eine fuhr aber nur 1 fr. 15 kr. bezahlet wurde, mithin die maas an fuhrlohn per $8^1/_3$ kr. kommen, die kolen hingegen zubrennen auf die maas 3 kr., für den wald pro aerario 1 kr., für das holtzschlager lohn 4 kr., in summa also eine abgeführte maas $16^1/_3$ kr. zustehen kommete, folgsam bey einer maas eine erspahrung nur lauth prob von $4^2/_3$ kr. wäre.

Es wird auch versicheret, dass gewiss daruntige 12 maas ohne säcken in eine ordentliche krippen können geleget, und da von der waldung bis zu der schmöltz-hütten es beständig bergein gehet, so wären nicht mehr als 4 ochsen erforderlich, wo aber besser wäre, so ferne 4 pferde hierzu angespannet wurden, alwo solche folgende berechnung statt findete und zwar: Um anjetzo 12 maas-kohlen beyzubringen wären lauth erfahrung erforderlich

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

16 pferde, welche á 21 kr. 4 fr. 12 kr. in das verdienen bringen, abzuführen aber kosteten solche 12 maas an fuhrlohn 1 fr. 15 kr., so auf eine maas $6^1/_4$ kr. zustehen kommete, für brenner-holtzschlager lohn und wald kreützer aber auf jede maas 8 kr., so wäre eine abgeführte maas $14^1/_4$ kr., die gegen 21 kr. gehalten $6^3/_4$ in erspahrung gebete, wobey noch die säcke und kotzen gäntzlichen erübriget und hinführo nur die wenige wagen reparation kosten wurde.

Sollten aber pferde angespannet werden, so wird nach der daruntigen arth des tags für einen zug per 4 pferd 2 fr. gerechnet, welches gegen obige 1 fr. 15 kr. 45 kr., mithin jede maas kohlen $3^3/_4$ kr. mehr betragete.

Dass aber diese einrichtung nicht durchaus statt finde, ist von selbsten ergebend, dieweill die wägen in die Menesch oder andere waldungen gar nicht, alleinig aber nur in die hohe waldung gehen können.

Gleichwie dieser vorschlag dahin abgezwecket denen gewerckschafften, welche solche erspahrung gantz allein, ohne nutzen eines hohen aerarii zuflüsset, eine erleichterung zu verschaffen, alss hat die bevollmächtigte hof commission die so beschene prob dem berg-ober-amt mit den bedeütten zugestellet, dass das berg-amt mit denen gewerckschafftlichen geschwohrnen die ueberlegung dieser prob und die entscheidung machen solle, wo solches in befolgung könne gezohen werden.

Die darauf eingereichte und hier in copia anschlüssige beantwortung des berg-amts in 5 puncten bestehend ist gar nicht hinreichend und verdienet der entworffene vorschlag von denen gewerckhen einer mehrerer ueberlegung und untersuchung, als die gewerckhschafft zu einführung einer wohlfeyle zu ihrem eigenen besten, besonders in dergleichen materiali, welches die grösste ausslaag in den schmöltz-weesen erforderet, selbsten alle mögliche versuche tentiren und anwenden solle. Zu solchem ende was den 1., 2., 3. und 4. punct belanget, kann die gewerckschafft nach gemachter prob die zufuhr selbsten übernehmen, oder da ihr die errichtung und unterhaltung eines neuen hierzu erforderlichen fuhrweessens zubeschwährsam und bedencklich fallete, solche denen umbliegenden dorffschafften oder einem anderen, oder denen kohlbrenner wataffen gegen regulirung eines proportionirten preys überlassen. Den 5. punct concernirend, ist in erwegung zu nehmen,

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

dass andere wichtige und importante hütten-wercke dergleichen zufuhr mit nutzen gebrauchen. Die in 4. punct zur winters zeit angezohene unmöglichkeit der zufuhr, weil der schnee zu solcher zeit über 3 schuh fallet, behebet sich von darumen, als einer seiths ohne dies die einlieferung deren kohlen vor den winter gescheen solle, anderten theils aber, wann es doch erforderlich wäre, solche zufuhr durch die schlütten zu der zeit, da der wind nicht so hefftig gehet, beschehen könne.

Dahero hiermit nachdruckhsam anbefohlen wird, alle vorgeschriebene und andere dienliche mittel und versuche anzuwenden um dieses praetiose materiale einigermassen in geringeren werth zusetzen. Sollte hingegen die allgemeine gewerckhschafft dieses zu amplectiren keinen lust zeigen, so kann solches beneficium der Pauli bekehrungs-gewerckhschafft zu behueff ihrer separaten sayger-hütten operation überlassen und solle von dem ein so anderen vorgekehrten der aussführliche bericht anhero erstattet werden. Bey der

41. Dognazker waldung komet vor, wie dasselbe nunmehro recht mercklich abzunehmen beginne, so zwar, dass bey so forthin continuirenden erzt-verschmöltzung kaum wenige jahre mehr übrige, wo hinlängliches holtz beygeschaffet werden könne.

Die waldung in sich selbsten, allwo holtz-schläge bis anhero angelanget gewesen, bestehet in lauter grossen hügeln, welche recht wohl bewachsen wären, man hat selbe bey holtzung gantz rein, ohne rucklassenden saamen baum gemachet, ein welches den jungen nachwuchs zubeförderen sehr erforderlich gewesen wäre. Der herr graf von Stampfer hat auch bemerket, dass eine noch sehr grosse menge würcklich zuspalten würdiges holtz in denen thällern zum verfaullen gewaltzen worden, dessen sich haubtsächlich der waldschaffer Conradi verfänglich gemachet und seiner aufhabenden schuldigkeit nicht genug gethann habe, wie weithers ihme auch zu last geleget worden, dass sehr vill schädliches gaiss viech in denen waldungen gehalten, über dies aber annach ville kühe und s. v. schwein angetroffen worden. Obwolen sich der waldschaffer mit der unwissenheit entschuldiget haben solle, ist solches um so ahndenswürdiger, als derselbe ohnmittelbahr dahin zu trachten hat, dass was immer in denen waldungen geschiehet, ihme nicht unwissend seyn solle. Weillen herr graf von Stampfer diese nachlässigkeit ihme waldschaffer öffentlich ver-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

wiesen, welches zu verbesseren er bestmöglichst sich angelegen seyn zu lassen versprochen hat, so will man zwar dermahlen bey diesem es bewenden lassen, wohingegen bey nochmahliger fahrlässigkeit derselbe mit schärfferer bestraffung angesehen werden wird.

42. Von der Saskaer waldung wird angezeiget, dass aus solcher wohl bau- und gruben- als kohl-holtz geschlagen werde und aus puren buchen alleinig bestehe, welche in villen orthen nebst denen würklich würckmässigen stämmen mit sehr villen jungen holtz untermenget seynd. Der jetzigen kohlung und holtzschlag gehete in die revier vor der Allmasch, allwo annoch einige zeit zur schlagung erübrigen wird, der andere stehete aber auf den hohen gebürg, da sich aber verschiedene mehrere grüben erheben, so ware nicht rathsam längere zeit selben allda zu lassen, um nicht entweder das gruben-holtz theyerer und beschwährlicher und villeicht gar abgehend zu machen.

Das holtz seye wohl aufbereittet und wo knoperiches, auch ungespaltenes holtz vorhanden gewessen, selbes durchgehends zusammen gerollet und zum verfaullen aufbehalten worden.

Junger nachwachss wäre fast keiner, sonder statt dessen pures gebüschwerck von hasel-aschen, wenigen und mehreren buchen, also, dass die gantze revier, wo vorhin die alte holtzung gestanden, nunmehro kein fernerer nachwuchs zusehen ist; indessen seye doch wahrgenohmmen worden, dass wo die waldung würckhlich stehet und geschlagen wird, unter denen gross aussgestandenen baumen der junge wald häuffig stehe, so aber durch das umfällen deren bäumen zwar einiger massen zertretten wird, jedoch zu künftigen nachwachss sehr tauglich annoch nach zugieglen wäre, wann nicht gestattet wird denen kohlbrennern nebst ihren coliben auch kühe zuhalten, welche aus mangel der grases gleich den ziegen-viech sich allein von laub und wipfeln ernähren und so auch die pferdt, die eben zur weydung dahin eingetrieben, sehr vielles zertretten.

Man erkennet demnach, dass zu abhelffung dieser waldschädlichkeiten erforderlich seye dessen wataffen anderweitig ein orth zur waydung anzuweisen, wessentwegen, dass ober und bergamt mit zuziehung deren gewercken des weiteren erwögen solle, wie allenfahls die sache einzuleuthen wäre? wo sodann die weitere vorstellung dieserwegen an die Temeswarer bergwercks-direction

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

abzustatten ist, welche das erforderliche fürzukehren ohnermanglen wird, dass mit einverständnus deren districts-beamten solche gegenden aussfindig gemachet, die denen kohlbrennern zur wayde ihrer pferde und kühen angewiesen werden können, um dadurch die höchst benöthigte fortpflanzung deren waldungen cultiviren zu können.

Wird angeführet, dass zwar die waldungen von dem Sasker werckh eine von denen stärckesten und schönsten aller übrigen werckern wäre an einigen orthen aber zumahlen an der Nera flus hinaufgelegen, könnte das anstehende holz nicht anders zu guten gebracht werden, als mittelst des vorgeschlagenen rechen-baues und der beschehenden holtz-trifftung. So weit das Sasker waldungs terrain längst den flus sich hinauf erstrecket, dörfften nach gemachten ueberschlag 6 bis 7000 clafter gefället werde, das meiste stehet an den wasser einige wenige thäller aussgenohmen, aus welchen das holtz mit riessen beygeschaffet werden mus. Diese zahl deren claftern könnte zum rost und deputat-holtz gebrauchet werden, so auf 10 auch 12 jahr hinaus genugsam erkleglich und in weiteren fahl wäre in der Allmasch längst der Nera ein ueberfluss an holtz, das hiervon auch in jener gegend, wo der rechenbau aufgeführet wurde, zu behuff der hütten gekohlet werden könne; wodurch bey den rost und deputat-holtz, so doch jährlichen auf 1000 fl. zustehen kommet und in erheuschenden fahl, da die kohlung ohnweit der unterm hütten engeleget, bey diesen materiali ein werkliches in erspahrung gebracht, mithin die auslaag auf den rechen-bau mit nutzen zurückflüssen wurde; wo der Sasker hottar mit dem Allmascher zusammen angränzet, finden sich neben-grund-wässer, mittelst welchen aus denen nebengebürgern auch jenes holz durch claussen, oder aber bey anlauffenden wässern in herbst und frühjahr in die Nera zu trifften wäre. Bey diesen umständen erkennet man die erbauung eines rechens gewerckschaftlicher seiths um so nothwendiger, als an durch das materiale wohlfailler hergestellet, der jetzige holtzschlag in etwas verschonet wird und hiedurch eine erspahrung bewürket wird, die wohl in betracht zuziehen ist.

Nur ist noch bevor, in den gedachten Allmascher gebürg und waldung eine zuverlässliche beaugenscheinigung zu nehmen und ein wohlbedächtlicher ueberschlag zu machen, auf wie viel jahre hinaus sich mit einem holtzschlag zuverlassen und wie lange

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

solcher auf beeden seithen der Nera anzuhoffen seyen dürffte? Die erbauung des rechen selbst an der Nera ist zwar auf 1200 fl. von den Oravizer zimmermeister angeschlagen worden, so ferne aber mit ihme ein contract geschlossen wurde, so därffte vielleicht hievon noch etwas erspahret werden, wann ihme der völlige bau unter einigen conditionen übergeben wurde, wo übrigens diese aussgaab gegen den anzuhoffenden nutzen in keinen betracht zu ziehen ist. Diesem nach wird hiemit anbefohlen, dass bey zulassender zeit und so bald als möglich, die Allmascher waldung nächst dem Nera fluss auf beiden seithen mit aller attention durch wald verständige beaugenscheiniget und ein standhafter ueberschlag gemachet, sodann gemainschaftlich die sorgfalt getragen und die kräften dahin angewendet werden, damit ein dauerhafter rechen sowohl zu menagirung deren nahen waldungen, als auch zu einführung eines wohlfeilern preysses in holtz und kohlen bald möglichst zu stande kommen möge. Belangend die

44. Moldovaer waldung ist vergnüglich zu entnehmen, das dieselbe ganz rein und ausser ein so anderen wenigen stämmen recht wohl-gesäuberet befunden worden, auch dass die kohlung nicht allzusehr entfernet und von darumen die maas kohlen nur auf 12 kr. zu stehen komme und weillen die allda befindliche waldungen beträchtlich, so lasset sich leicht vermuthen, dass die kohlen mehrere jahre ganz vortheilhaft können beygeschaffet und eben in diesen preis beybehalten werden; wie dann ein gleiches auch von der

45. Rudiner waldung angeführet wird, nur mit diesen unterschied, dass die allda ausfallende kohlen wegen der nähe, statt vorhin gewönlichen 12 in zukunft 10 kr. bey neuer anlassung der hütten anzurechnen, von der bevollmächtigten hof-commission, welches allerdings hiemit approbiret wird, bereiths angeordnet worden, womit ein merkliches in erspahrung gebracht werden wird.

46. Damit aber künftighin denen gebrechen in denen sammentlichen waldungen so viel möglich abgeholffen werde, so ist ausser denen vorfallenden verschiedenen begebenheiten, welche mit gemeinschaftlicher ueberlegung zu behandlen seynd, über nachfolgende puncten genauest zu halten, und zwar:

1-mo. Sollen die waldschaffere, waldbereuthere und übrigen waldbedienten mit allen ernst zu ihrer schuldigkeit angehalten werden, damit in denen waldungen und kohlungen gute ordnung und

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

würthschaft beybehalten, wessentwegen sie nicht in denen werkern, sondern in denen waldungen und kohlungen täglich und meistens sich aufhalten und fleissig nachsehen sollen.

2-do. Vor anlegung eines holzschlags hat das erforderliche personale von kayserlich-königlichen beamten, geschwornen und auch einigen gewerkern die gebräuchliche waldbereithung vorzunehmen und vorläufig zu eröffnen, ob die waldung haumässig seye oder nicht, damit die junge annoch in wachsthum begriffene stammen verschonet bleiben; sodann und damit auch der holtzschlag waldmännisch angeleget wird, so ist das weitere zu beobachten, dass in denen waldungen nur ein schmaler district, damit selber in einen jahr könne geschlagen werden, ausgewiesen, und dieser perpendiculariter von fuss des bergs der höhe zu, nicht aber in mitte der waldung in dem schlag genohmen werde, auf dass nicht bey abstechung deren in der anhöhe stehenden stammen, die inmittelst in der tiefe wiederum neuerlich angewachsenen jungen bäumeln wiederum niedergedrücket und solchergestalten der junge wachsthum gehemmet werde. Ingleichen ist der bedacht zu nehmen, dass der holtzschlag alsso getheillet werde, damit der eine in der nähe, der andere aber etwas entferneter angeordtnet werde, um den gleichen preys des holtzes und deren kohlen auch in mehrere jahre zu erhalten.

3-tio. Sowohl von denen beamten, als geschwohrenen und gewerken solle zu weillen einer um den andern unter dem jahr hinausgehen und nachsehen, ob dasjenige beschehen, was angeordnet und befohlen wurde.

4-to. Damit desto verlässlicher wegen denen holtzschlägen gehandlet werden könne, solle alljährlich einmahl eine ordentliche inventur gehalten werden, was an deputat- und rost-holtz vorhanden seye, wo sodann zuermessen kommet, nachdeme jederzeit gegen 4000 clafter und a proportione des wercks auch weniger an trocknen holtz antragen wird, was vor das folgende jahr erforderlich und endlichen wo? und um was zeit solches zu fällen sey?

5-to. Um aber nach möglichkeit dem unglückh und so viel todtschlägen deren unterthanen bey fällung des holz vorzubiegen, auch dass die gebührende abstockung nach waldmännischer ordnung desto füglicher geschehen könne, solle in zukunft jedes bergamt mit denen districts-beamten sich einverstehen, damit die

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

unterthannen nicht auf einmahl von gantzen districkt, sondern entweder process-weys in den holzschlag anlangen, oder aber, dass von jeden dorff eine anzahl geschicklicher leuthe einige täge voraus abgesänndet werden, welche die abstockung und fällung deren bäumen allein besorgen, alsdann aber die übrige zur gäntzlichen aussarbeithung nachfolgen sollen und weillen das unglückh deren so vielen erschlagenen unterthannen meistens bey der ersten abstämmung wegen villheit der mannschaft beschiehet, so wird durch diese anordnung nicht nur dergleichen unglückh in zukunft vermeiden werden, sondern es können auch die wald-beamte und dazu bestelte aufseher desto sicherer bey der wenigen mannschaft ihre nachsicht anwenden, damit die abstockung gehörigen massen bewürket werde. Uibrigens ist dahin zu trachten, dass die dicke stöcke und klötzer, so vill thunlich, aufgespalten und zu gutten gebracht werden und nicht, wie besonders in Dognazka sich ergeben hat, so vielle menge unnutz verfaullen müsse, wodurch die höchstnöttige waldung ohne nutzen und gebraucht abnehmet.

6-to. Es wird bekannder massen ex parte aerarii montani ein fundus per 400 fl. jährlichen zusäuberung und mehrerer aufnahm deren bergwercks waldungen allermildest anzuwenden erlaubet, dahero von seithen deren aemtern und gewerkern alle dienliche vorkehrungen genohmen werden sollen, dass nicht nur die nöttige säuberung der waldung und nachzieglung der jungen bruth, sondern auch neue waldungen, absonderlich die thännling zusäen, anzupflanzen und aufzubringen getrachtet werde, damit das hierzu gewiedmete geld in künftiger zeit zum nutzen derer werkern gedeyhen möchte.

7-mo. Und da befunden worden, dass die saamen bäume die nach vollendeten holtz-schlag stehen bleiben, der erwünschten erfolg, die terrain zubesaammen nicht erreichet, sondern weillen selbe ganz einsichtig stehen, alssbald von den winden niedergerissen werden, andurch aber vieles holz zu grund gehe, alss sollen in zukunft selbe entpehret, solch bäume aber gleich andern zu kohl-holz geschlagen und zugutten gebracht werden. An jenen orthen hingegen, wo die winde nicht allzusehr beykommen können, sollen jüngere saamen bäumer, weilen die alte nicht mehr hiezu tichtig, stehen gelassen werden, wie dann zu schirmung derselben den kopf des gebürgs niemahlens zu entblössen ist, da-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

mit der wind nicht so leicht zukomme und den saamen vertragen möge.

8-vo. Da zumahlen überhaupts der üble gebrauch eingerissen, dass auf die zäune, welche allerzeit in wintter zu haitzung deren zimmern angewendet werden, vielles holz alljährlichen erforderlich, anmit vielle 100 stäme junges holz angewiesen werden, so ist zu abstellung dieses missbrauchs ernstlich fürzudenken und die leuthe vielmehr dahin zu belehren, dass sie gräben aufzuwerffen von wayden und felbern lebendige zäune zu verfertigen sich befleissen, oder die benöthigte pflockh und ruthen aus andern gegenden von denen unterthanen behandlen beyführen lassen möchten, die bergwerks waldungen aber selbst verschonet bleiben sollen.

9-no. Um das in zukunft der gefahr einer entstehenden brunst (welche nach erfahrung sich öfters zu äusseren pfleget) man nicht mehr so ausgesetzet seye, ist den kohlen-brenneren mit aller schärfe einzubinden, dass selbe alle sorgfalt hierwegen tragen sollen und da jene am sonn- und feuertägen abwesend, am derenselben statt 2 oder 3 mann wenigstens in den revieren jeder kohl-brennerey zurücklassen, welche die sogenannte feuernacht halten müssen.

10-mo. Sollen die ziegen oder sogenannte gaiss-vieh, so die kohlbrenner ohngeachtet der so viel geschärften befehlen wegen nicht geziemender nachsicht und bezeigter lauigkeit dannoch beybehalten haben, also gleich abgeschaffet werden und da vorhin nur 24 kr. pro jedes stück an straff-geld abgenohmen worden, so ist in zukunft allgemein zu promulgiren, damit kein derley vieh in denen waldungen mehr angetroffen werde, in widrigen fall dieselbe, so viel es deren immer seyn, eingetrieben, jene aber so nicht zu bekommen wären, so gleich an orth und stelle tod geschossen, die hereingetriebene ohne ferneren aufschub in die fleischbankh übergeben und zu nutzen eines hohen aerari ausgehauet, sodan über abzug aller kosten das drittel dem denunzianten zu fernerer aneiferung seines dienstes abgereichet werden solle.

11-mo. Gleichwie puncto 42-do angezogen worden, dass die kühe und pferde deren kohlenbrenneren an den jungen nachschuss deren baumelein mit zertrettung derenselben und abbeyssung deren wipfeln einen grossen schaden in den nachwachs verursachen, allso sollen die aemter allen fleiss nachdrucksam anwen-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

den, dass in jenen gegenden, wo eine neue waldung aufzubringen hoffnung seye, die wayde alles viehes verbotten bleibe.

12-do. Endlichen solle das ober- und die berg-ämter sich beeyfern, mit einverstädnus und beyhülf deren districts-beamten gute innländische insassen, wan solches auch aus entfernten orthen, welche zu der kohlung tauglich wären und lust hätten, ausfindig zu machen, diese könnten dann gegen vorher beschehener geziemender anzeige bey der k.-königlichen bergwerks-direction in ein, dem werkh nächst an liegendes dorf verleget und respective gegen anderen unterthanen mutiret werden, dadurch nicht nur die wayde vor ihr vieh leichter aussgemacht, sonder der nahmhafte verdienst denen unterthannen in händen bleiben, folglich nicht vill geld ausser land geschaffet wurde. All dieser die waldung betreffen depuncta sollen eben bey denen halbjährigen gewerkern-tägen wohl in uiberlegung gezohen, auch was diensam und nutzlich vorgekehret werden.

Eredetije a bécsi cs. és kir. közös pénzügyminisztériumi levéltár «Münz- und Bergwesens-Acten» osztályában, fasc. 184. — Közölte *F. A. Schmidt* i. m. XI. 36., 75—89. l.

61.

1761. április 7. Az erdélyi főkormányszék körrendelete az avar-égetés eltiltásáról. *

Az avarégetésből származható károknak eltávoztatására circulariter parancsolta vala ennekelőtte is a gubernium, hogy az avargyujtás és égetés minden helyeken keményen megtiltassék és a tilalom ellen cselekedők competenter megbüntettessenek; esett mindazáltal most is értésére a guberniumnak, hogy némelyek a tilalommal nem gondolván, az avargyujtogatástól és harapégetéstől meg sem szünnek, melylyel a tűz a mezőn levő széna kazalyokba és erdőkbe bele kapván, sok károkat okoznak.

Committáltatik azért ujabban is serio kegyelmeteknek, hogy az avargyujtogatást maguk circulusában ujra megtiltsák, ha kik a parancsolatuk ellen cselekedni comperiáltatnak, pro ratione condi-

* V. ö. Erd. Lapok 1878. 673. l.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

tionis vagy corporális, vagy pedig bursális poenával megbüntettessenek; azhol pediglen általok kár esnék, azon mulctázáson kivül a kárt is refundálják. Ide nem értetvén azok, akik minden securitás alatt a rosz consequentiáknak bizonyos elkerülésével vizes helyeken gyujtanák meg a nádas helyeket, melyek mind szénarétektől, mind erdőktől és oly helyektől, azhol a kár könnyen vagy insperate is megeshetik, távol vannak.

Eredeti fogalmazványa az Orsz. Levéltár erdélyi főkormányszéki osztályában 1761. évi 419. sz. alatt.

62.

1761. április 16. Kivonat az udvari kamarának a bánsági bányászatnál végzett napszámok nyilvántartása ügyében adott utasításából.

Ad rubricam waldung!

Da bey dem waldungs weesen hauptsächlich daran gelegen ist, dass man bey jeden gewercken tag verlässlich wissen könne, wie der vorrath des kohl, rost und deputat holzes beschaffen seye und hierdurch sowohl denen unordnungen und dem daraus entstehenden abgang vorzubiegen, alss auch jedesmahl bey zeiten auf das jenige, was zu dem werks consumo annoch erforderlich, für denken zu können, so wird sich dieses durch einen ausweiss nach angebogenen formular, welches der waldschaffer zu verfertigen hat, am besten bewürcken und mit einen blick ein einsehen in das ganze wald-weesen machen zu lassen. Wo dann in dem ersten der allgemeine empfang und ausgaab, dann rest des kohl, rost und deputat holzes vorgewiesen, in den zweyten aber ein vollkommener ausweiss des kohl holtzes respectu der repartition allen wataffen, wie solches nach denen in vorigen halben jahr gehaltenen abschnitten sich in betracht des empfangs, vorausgaabung vermög kohlen und rest befinde, vor augen geleget wird, dergleichen ausweiss auch denen von den rost und deputat holtz mutatis mutandis vorzuzeigen kommet und da es auch nicht undienlich ist, den personal und facultäten stand der wataffen und kohler knechte, dann ihre pferde jedesmahl bey dem gewercken tag zu weisen, um sich wegen verschiedentlichen vorfällen hiernach richten zu können, so wäre gleichfalls ein solcher in

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

form, wie sonst ein dergleichen stand verfasset wird, vorzuweisen, wo in übrigen noch bey dieser rubrique von dem wercks vorsteher zu vernehmen kommet, ob die nachsicht in der waldung ohne fehler seye, ob der vorige holtz schlag regelmässig und ordentlich vor sich gegangen, die wald säuberung gut beschehen, keine waldschädlichkeiten vorgefallen, auch alles nuzliche und nöthige observiret worden, wobey dann endlich auf den herbstgewercken tag jederzeit die quantität des vor künfftiges jahr zu schlagen kommenden holtzes reguliret und fest gesetzet werden kann.

Eredetije a bécsi cs. és kir. közös pénzügyminisztériumi levéltár «Münz- und Bergwesens-Acten» osztályában, fasc. 195. — Közölte *F. A. Schmidt* i. m. XI. 198—9. l.

63.

1761. jun. 3. Az udvari kamara utasítása a felsőbányai főerdő-bíró részére.

Instructions entwurf vor den kays. königl. Felsőbanier ober waldt-schaffer.

1. Nachdeme derselbe laut gnädigster hof collegial resolution dem auch k. königl. Nagybanier inspectorat subordiniret ist, als hat derselbe in folge dessen eben dahin seine berichte gewissenhaft clar und wahrhafft zu erstatten, nichts erhebliches ohne inspectorats vorwissen fürzukehren, sondern allenthalben sich bey demselben zeitlich und geziemend anzufragen; weiters aber und

2. Da derselbe auf die kösten eines hohen aerarii in die ober-oesterreichische saltz cammer gütter gesendet worden, um allda in denen wald-weesens einrichtungen die gehörige erfahrung einzuhohlen, auch sich dessen wissenschafft lobwürdig und hinlänglich beygeleget hat, so wird derselbe sonderbahr darob seyn, damit die reservirte k. k. weiteste waldungen immer ordnungsmässig hergenohmen, und hierbey mit den holzmeister Grill als nunmehrigen bestandnehmern, wie auch mit anderen erfahrnen holzmeistern der augenschein gebührend eingenohmen werde, wie und auf was arth die beybringung des holtzes am vortheilhafftesten

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

geschehen kann, und also nach eingehohlter ratification von dem kays. königl. inspectorat amt auf das würthschafftlichste einzurichten beflissen seyn.

3. Hat derselbe die obliegenheit sammentliche holz schläge selbsten anzuweisen, wie und auf was arth jene abzuhültzen seyen, wobey besonders zu beobachten kommet, dass jedesmahl nur derley waldungen hergenohmen werden, welche nicht zu junge, sondern wahrhafftig würchmässig seynd und derselben abstockung laut Maximilianischer nieder-hungarischer berg-ordnung art. XXXXIV. §. 15. nicht über ein daumellen (dass ist nicht über eine spannen) von der erden hoch seye, auch sonst die aufarbeittung derselben also geschehe, dass die aeste reyhen-weiss gebrachter dem jungen herwachss kein hinderniss verursachen und auf keinerley weiss einig tüchtig und taugliches holz unter selben verbleibe.

4. Nachdeme mann um mehrerer nachsicht willen vor gut erkennet, damit die holz schläge in zukunfft reyhenweiss hergenohmen, auch so viel möglich eine quantitäet holz hauer zusammen in einem holz schläg könnten angeleget werden, als ist von dem k. k. oberwaldtschaffer hierwegen das sonderbahre augenmerk zu haben, damit bey sogestaltig angelegten holz schlag die königl. fiscal unterthanen vor anderen hierzu gebrauchet und die hültzung selbsten also beschleuniget werde, dass die zu schlagen kommende beyläufftige 5000 wald claffter bis Joanni verfertiget, ein solches auch, in erwägung es keine so grosse quantität holz, gantz füglichen beschehen kann.

5. Ob zwar nach neuer wald einrichtung in denen zwey holz schlägen, als Schwarzenberg und Saltz-Guth wegen der ohnmöglichen beybringung dererselben über die rissen die aeste ausgelassen werden, so ergiebet sich gegentheilig, dass in denen übrigen waldungen und verkohlungen bey schlagung des holzes gahr zu viel aeste in die waldtclafftern eingeleget werden, welche keinesweeges ein gut und tüchtiges kohl zu geben vermögend, dannenhero die aeste von nun an aus denen holz-clafftern (nach gemachten vorschlag und überlegung) ausgelassen werden sollten, damit jedoch die stärkere aeste nicht zu schaden gehen, sondern eines theiles gleickwohlen genuzet werden mögen, so kann vor jene ein etwas münderer preüs, als nehmlichen pr. ein solche claffter (wann es nicht aus gar zu klainen aesten und respective streichen oder ruttenwerk bestunde) a 6, 7 und nach erkanndt-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

nuss derer beamten, so der einreichung beywohnen, höchstens 8 groschen eingesezet und angenohmen werden. Zu richtiger befolgung dessen seynd wehrend den holz schlag jedesmahl ein, zwey und auch mehrere von denen wald forstern zur nachsicht anzustellen, welche über jede nachlässigkeit red und antwort zu geben hätten.

6. Nach den geschlagenen holz ist sogleich die nachricht hievon zu geben, auf dass die einrechnung veranstaltet werde, worzu nebst den waldt officianten jedesmahl von berg-puch-hütten beamten können zugetheilet werden, und also jedesmahl zwey und zwey, das ist einer von dem wald mit einem anderweiten officianten zusammen die abgemessene claffter ansehen, in ihrer gegenwart übermessen und den vollkommenen befund gewissenhaft sammt dem nahmen, an wem selbe gehörig, aufzeichnen lasse, sollte sich hierbey aber ergeben, dass das geschlagene holz nicht tüchtig geleget wäre, so müsste die claffter abgerissen und nach geziemender arth neu aufgesezet, und somit in proportion, als sich der abgang von etwann einen drittl oder viertl an holz zeigete, auch die mündere einrechnung gemachet werden; weiters aber

7. Damit sich keine irrung noch differentz ergeben möge, als hätte die collationirung derer abgenohmenen claffter in aller dererselben gegenwarth, welche nur immer in den wald anweesend gewesen, zu beschehen, und wann alles in seiner richtigkeit befunden wurde, von jedem unterzeichnet dem lohn zettel beygelegt werden müste.

8. Hat er ober waldschaffer das besondere augenmerk besonders dahin zu richten, damit bey guter zeit die trüffte über die wasser rissen mit hinlänglichen leüthen zur zeit des mehristen wassers vor sich gehe, und weilen die ganze würthschafft alleinig in deme bestehet, dass solches bey hinlänglich nasser witterung vollzohen werde, eben bey solcher gelegenheit auch die nachsicht verdoppln lasse, damit nur keine nachlässigkeit zu schaden ihro mayestät in der arbeit unterlauffen möge, andahero auch unter einstens die vorsicht gebrauchet werden kann, damit das kernichte, gerade und zum spalten tauglichste holz zu dem schichten holz, das aestige aber und knopfichte zur verkohlung verwendet werde, wobey alltäglich abends die schichten auf die rabische aufzuschneiden kometen.

9. Solle denen kohlbrennern jedesmahl eine gewisse quan-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

titaet des holzes ausgewiesen werden, um hierdurch erfahren zu können, wie viel jeder seines orts von einer claffter holz saum kohlen erzeuget habe; so ist auch

10. Bei der brennung der kohlen eben dahin sich zu bemühen, damit gut und tüchtige kohlen jedesmahl erzeuget, auch selbe wohl und rein aus den quantl ausgezohen, die annoch glüende mit feichter erde ausgelöschet, mithin auch sorgfältig die veranstaltung getroffen werde, auf das die kohlen meistens 12 bis 24 stund ehender aus denen meilern ausgespleiset, ansonsten aber auch nach möglichkeit verhindern, damit nicht so viele kohl städte angelegt werden, massen die erfahrung lehret, dass auf einen neüen derley kohlplatz mehrmahlen so viele kohlen erzeuget werden und ebenfalls auch über viele jahr kein neuer anflug sich fassen könne.

11. Bey einer bereits ausgehenden kohlung sollen die kohlen brenner insbesondere angestrenget werden, das noch etwann ruckliegende holz in die kohlen meihler einzulegen, und zu verkohlen, und somit zugutten zu bringen; gleichwie

12. Derselbe auf die tüchtigkeit derer kohlen besonders zu trachten hat, als erfordert nicht münder die nothwendigkeit beständig darob zu seyn, damit dieses materiale weder zu überflüssig noch weniger die erzeugung desselben zu übersehen, folgsam ein aufliegen derselben beförchtet werden könne, derohalben dann all viertljährig mit der kays. königl. Felsőbanier berg consultation die verabredung zu treffen, was vor ein vorrath vorhanden, und wie hernach die eintheilung der kohlbrennung zu veranstalten seye.

13. Behuf der wald conservation und des jungen anflugs kann keines weeges gestattet werden, dass die schädliche viech dahin auf die weide gehe, dannenhero innhalt kays. königl. befehlen und rescripten derley viech einzutreiben verbothen, deren besitzer aber zur geziemenden straff zu ziehen kommen.

14. Wird derselbe allwochentlich unter seinem praesidio die gewöhnliche waldsession halten, anbey das protocullum führen lassen, und solches an den kays. königl. münz- und bergweesens inspector absenden, auch von daher die verbescheidungen erwartten, und biss das die beangenehmung erfolge, all wichtige auslaagen nach möglichkeit verschoben werden.

15. Seynd allmonatlich die wald lohnungs zettl ordnungsmässig zu verferttigen, auch die einrechnung derer rabischen in

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

seiner selbst eigenen gegenwart aufzuzeichnen und vermög obhabender eydespflicht alles gewissenhafft anzusezen hat, auch in selbe nichts eingebracht werde, was nicht real und in der that sich finde; nach dem bis anhero nur von der neuen waldt einrichtung die sonderheitliche waldweesens lohn zettln verferttiget worden, so kommen solche in zukunfit auch von denen übrigen holz schlägen sowohl materialiter als pecunialiter zu führen, wobey das holz gezeuge oder kohlen, wie solche bey den berg-puch- und hüttenwesen empfangen und abgemessen worden, mit der material ausgaab des waldes gleich lautend kommen mus, endlichen aber solche dem k. k. Nagybanyer inspectorat einsenden.

16. Da derselbe binnen seinen so vielen dienst jahren bey dem k. königl. waldweesen sich eine genaue kantnuss sammentlicher waldungen und hierzu benöthigter hattert oder gränzen beygeleget hat, so wird derselbe sich angelegen seyn lassen, hierüber nach möglichkeit eine genaue beschreibung derer gränzen ehistens zu verferttigen, dieselbe den k. k. inspectorat einreichen, auch hiernächst einen andern tauglichen anweisen und zeigen, wie weit sich selbe erstrecken.

17. Endlichen dahin sich eifertigst bestreben, damit jeder seiner aufhebenden schuldigkeit geflissenst nachlebe, bey übertrettenden fall dieselbe bestraffe, und in weiteren umständen die ehebaldige anzeige pflichtschuldigst mache, gleichwie nun an gutter ordnung, disposition, nachsicht und würthschafft alles gelegen, als hat auch derselbe sich best möglichst zu befleissen das gehörige materiale auf das wohlfeiliste beyzuschaffen, und mit einen worth in all vorkommenden fällen den allerhöchsten nutzen zu befördern, schaden und nachtheil aber zu wenden best möglichst trachten, und sich somit fernerer allerhöchster gnaden würdig zu machen.

Másolata, mint a megelőző kamarai utasítás melléklete, a bécsi cs. és kir. közös pénzügyminisztériumi levéltár «Münz- und Bergwesens-Acten» osztályában, fasc. 198. — Közölte *F. A. Schmidt* i. m. XI. 393—9. l.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

64.

1761. jun. 3. Az udv. kamara utasítása a kapniki erdőbíró részére.

Instructions entwurf vor den k. k. Kapniker waldschaffer

1. Wird derselbe an das kays. königl. Nagybanier münz- und bergweesens inspectorat amt mit schuldigster subordination, an deme ihme vorgesetzten werks vorstehern aber und an die gesamte berg consultation mit gehorsam und geziemenden aufsehen angewiesen.

2. Hat sich derselbe alle kays. königl. waldungen und dererselben gränzen bekannt zu machen und hiebey wohl zu beobachten, welche waldungen würchmässig und welche jung, um bey ausgehenden kohlungen neüe derley anlegen zu können.

3. Lieget demselben ob, bey abhaltender wochentlicher berg consultation die anzeüge zu machen, ob es erforderlich und an welchen orthen ein neuer holtz-schlag anzulegen wäre, damit die k. k. beamte mit dem werks vorsteher die zu hauen kommende waldungen ehehin wohl besehen können, ob es auch nuzlich diesen, oder vielleicht ein anderer mit mehrern vortheil angegriffen werden kunte; nach erkantnuss derselben aber hat er

4. In augenmerk zu ziehen, dass das holtz nicht über eine spannen hoch von der erden abgestocket werde, wo in gegentheil sehr sträfflich angesehen werden wurde, wann 3 oder 4 schuch hohe stöcke ruckgelassen wurden; ingleichen alles holz wohl aufgekloben und aufbereitet werde, ansonsten bis nicht alles holz in den waldt rein aufbereittet anzutreffen wäre, denen holz schlägern die gebührende zahlung innen gehalten werden wurde; die grosse knoperichte klötzer, so unmöglich können aufgespaltet werden, seynd auf einen haufen zusammen zu wälzen, um den jungen anflug nicht hinderlich zu seyn, nach ein oder anderen jahr aber, wann selbe etwas anbrüchig worden und sich leichter aufklieben lassen, denen einwohnern zu brennholz angewiesen werden können.

5. Hat derselbe während den holz schlag die leute anzuhalten, damit sie die vorgeschriebene länge von 6 schuhen oder einer waldklaffter bey den kohl holz hauen richtig beobachten und in legung des holzes dahin besorget seyn, dass so viel möglich das holz in die stoos zusammen gebracht werde, damit die

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

hiernach folgende kohlbrenner dasselbe so viel möglich auf einen meihler verkohlen können; übrigens aber jederzeit ein und anderer gutter jungen saamen baum, weillen die alten hierzu untüchtig, in jenen ort, wo der wind demselben am wenigsten schaaden möge, untertheilter stehen verbleibe.

6. Sobald die angewiesene erfordernuss des holzes geschlagen, so solle hierwegen die geziemende anzeuge beschehen, damit von der kays. königl. berg consultation ein oder zwey beamte zu dessen einrechnung benennet werden können, welche nach gewissenhafft befundener legung des holzes (da im gegentheil, wann selbes auf betrug geleget worden wäre, jedesmahl das drittel und nach gestalt der sachen auch das viertl abgeschlagen oder defalcirt werden müste) und richtiger auftreibung desselben sogleich an jeden kohlenbrenner ein gewisse quantitaet ausweisen werden, um hierdurch erfahren zu mögen, wie viel jeder saum kohlen von der claffter holz erzeuget habe; so ist

7. Bey der verkohlung denen kohlenbrennern fleissig nachzusehen, damit nicht nur gut und tüchtiges kohl erzeiget werde, sondern auch selbes wohl und rein aus den quandel ausgezohen, die annoch glüehende mit erden besser, als mit wasser, welches die kohlen sehr zerfallen machet, auslöschen, mithin ganz sorgfältig die veranstaltung zu treffen, dass jedesmahl durch 12 stunden ehender das kohl aus denen meihlern aussplissen und einen tag liegen verbleibe, biss dass solches zur schmölzhütten abgeführet werde.

8. Bey einer bereits ausgehenden kohlung sollen die kohlenbrenner sonderlich dahin angestrenget werden, damit das annoch ruckliegende holz in die meihler eingebracht und verkohlet und keines weegs bey nachhin geschehender visitation derley ruckliegend befunden werde.

9. Gleichwie derselbe auf die tüchtigkeit derer kohlen das sorgsame augenmerk zu machen hat, als ist auch darob zu seyn, damit nicht zu überflüssig an diesen materiale erzeiget werde, weder aber dasselbe auf einmahl ausgehen, sondern hierinfalls vorsichtig handlen, die umstände zeitlich entdecken und somit die k. k. schmölzhütten niemahls in einiges stecken gerathen lassen. Jedoch

10. Ist derselbe keinesweegs befuget weder einem holz schläger noch kohl-brenner an und aufzunehmen, sondern soferne

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

sich einer meldete, solchen den werks vorsteher vorführen und desselben zeigenschafften untersuchen lassen, damit nicht etwann einer einschleichen möge, dessen ankunfft verdächtig oder bedenklich wäre, vermög solchen auch so ferne jemand frembder, der kein arbeiter ist, sich in denen waldungen aufhalten wollte, ohne vorschub angezeuget und abgeschaffet werde.

11. Solle derselbe alljährlichen zu erweisen haben, was sammentlich kohlbrenner an kohlen das jahr hindurch abgeliefert haben, was und wieviel holz selbe consumiret, was an rost, treib, dann deputat holz zur handlung beygeschaffet worden und mit einen worth die ordentliche verrechnung des empfang und ausgaab alles holzes gewissenhafft mit den eigenthümlichen rest vor das künfftige jahr unsere und der bergamtlichen consultation überreiche, auf dass man erkennen möge, was schlagen und beyschaffen zu lassen erforderlich seye.

12. Die wochen hindurch hat er sich öffters in die waldungen zu verfügen und zu erfüllung derer ihme zugeschriebenen instructions puncten sich zu befleissen, alltäglich aber abends von seiner den ganzen tag hindurch beschehenen verrichtung dem k. k. bergverwalter den rapport überbringen und zugleich anzeugen, was auf folgenden tag zu verrichten übrig verbleiben, endlichen gewärttigen was weiters anbefohlen werden möge.

13. Nachdeme sowohl denen gewerken als übrigen berg leuten und innwohnern das holz nach eigener willkühr zu schlagen untersagt worden, als erfordert dannoch die billigkeit, damit selben zu ihren gebrauch das erforderliche ausgewiesen werde, von darumen sie gewerken sich bey der berg consultation zu melden und allda ihre erfordernuss anzuverlangen haben, wornach denenselben der befund der umständen ihre holz nothdurfft durch den k. k. waldschaffer ausgezeiget werden soll, ein gleiches auch bey denen bergleuthen und innwohnern, jedoch mit diesen unterschied beschehe, damit das brennholz in fruehe jahr und zur herbstzeit anverlanget, so nach von hauss zu hauss beschrieben und endlichen jeden angewiesen werde, wozu aber hauptsächlichen die windwürfe, stock, altes holz, in abgang dessen alleinig die stehende waldt-bäume andienen können.

14. Ausser vorbeschrieben ist niemanden erlaubt sich von selbsten einiges holz zuzueignen, von dieserwegen jeder betrettende abzupfänden und der berg consultation anzudeutten kom-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

met; und weilen übrigens schaaf, ziegen, ochsen etc. etc. dem jungen maiss oder nachwachs vor sehr schädlich erkennet werden, so seynd solche, so ferne sie angetroffen werden, erstlichen einzutreiben, anzustellen und nach zuruckgestelltem viech nach erkanntnuss der berg consultation abzustraffen, das zweytemahl aber das viech einzutreiben, in der fleischbank vor das geldt auszuhauen und nach abzug der ausgemessenen straft pr. jedes stuck a 6 groschen den rest in baaren geldt denen übertrettern und bestrafften zuzustellen.

15. Können die so viele zäun mit ruthen geflochten, vor die waldungen ohnmöglich als würthschafftlich angesehen werden, massen hierzu das junge holz, welches von keiner dauer ist, angewendet wird, folglich fast alle fruehe jahr neu hergestellet werden mus, zu gänzlicher abstellung dieser waldt schwendung hingegen ist von nun an nicht mehr gestattet solche rutten aus denen waldungen jehmanden nehmen zu lassen, sondern es seynd gesammte Kapniker inwohner viel mehr dahin zu verweisen, dass sie um ihre gärten gleich anderer orten gewöhnlich gräben aufwerfen und auch mit jungen illmen, dornen, heken und hagebuchen besezen, wordurch ein lebendig und ewig dauernder zaun erwachset.

16. Hat derselbe alle samstag in der berg-consultation zu erscheinen, allda das jene berichten, was die woche hindurch beschehen, übrigens aber gewärttigen, was folgende wochen zu bewürken kommet.

17. Da in gegenwärttigen instructions puncten nicht alles vorgesehen werden kann, so wird derselbe hauptsächlichen auf die obhabende schwehre eydes pflicht verwiesen, vermög welcher ihro kays. königl. may. nutzen zu beförderen, schaden aber und nachtheil zu wenden, demselben obliegen wird.

Másolata, mint az udvari kamara ugyanazon keltű utasításának melléklete a bécsi cs. és kir. pénzügyminisztériumi levéltár «Münz- und Bergwesens-Akten» osztályában, fasc. 198. — Közölte *F. A. Schmidt* i. m. XI. 452—7. l.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

65.

1762. január 14. A magyar udv. kanczellária átirata a bécsi udv. kamarához a magyarországi hamuzsírfőzés tárgyában.

Sacrae caes. et regio-apostolicae majestatis inclytae camerae aulicae peramice intimandum. Hicce in originali adnexam inclytae istius aulicae camerae eotum domini comitis praesidis notam respectu inhibenda in comitatu Jaurinensi cinerum clavellatorum exustionis alte fatae suae majestati exhibitam ab eadem, domino comiti regio hungarico aulico cancellario benigne communicatum fuisse. Qua nota in consilio cancellariae hujus regiae hungarico-aulicae relata et expensa, siquidem in eadem deduceretur, quod in comitatu Jaurinensi ab attactorum cinerum exustionem magnus lignorum defectus enascatur, ideo in re fore visum fuisse circa totum hocce cinerum clavellatorum exustionis negotium altememoratam suam sacratissimam caesareo- et regio-apostolicam majestatem ex parte cancellariae hujus regiae hung. aulicae ex actis eatenus praehabitis circumstantialiter demisse informare, qualiter videlicet

1. Usque ad annum 1749 de exustione ejusmodi cinerum et cum iisdem exercendi commercii exigua notitia in regno Hungariae habita fuerit, donec eodem anno erga notam incl. caes. reg. commerciorum directorii ac dein per benignum rescriptum regium via regiae hujus cancellariae hung. aulicae ad consilium regium locumtenentiale eatenus expeditum domini terrestres ad productionem ejusdem materialis exstimulati fuissent, successive autem erga acceptam in eo relationem in quibusnam comitatibus ac quali quantitate, prout et pro quali pretio ejusmodi cineres exurantur, eademque relatione antelato caes. regio commerciorum directorio communicata totum hocce negotium eotum in statu quo relictum exstiterit.

Ubi porro medio tempore ea relatio supervenisset, quod signanter in Sclavonia existentes silvae ob exustionem ejusdem materialis ac exinde provenientis lucri nimium devastentur, erga benignam resolutionem ad commissionis ex consilii aulae bellici, nec non aulae bellici commissariatus et cancellariae hujus regiae gremiis mixtae protocollum adhuc in anno 1754 elargitam, habita ad jura legalia dominorum terrestrium reflexione per benignum rescriptum regium ad consilium locumtenentiale expeditum re eo

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

abhinc inviata exstitit, ne cineres clavellati in tam magna copia dehinc exurantur, status publici ac etiam militaris ratione conservationum silvarum omnimode exposcente.

Quae taliter facta dispositio (velut eatenus acceptae informationes innuebant) desideratum etiam effectum omnino produxit. Successive autem antelatum caes. regium commerciorum directorium super eo, in quonam comitatu quot lebetes pro exustione cinerum clavellatorum effective reperiuntur? et quotnam centenarii ex singulo lebete producantur? informari desideraverit, veluti etiam haecce informatio a consilio locumtenentiali submissa abhinc eidem commerciorum directorio amice communicata exstiterit.

Demum in anno 1756 eductio attactorum cinerum erga amicum inclytae istius aulicae camerae intimatum eodem anno sub die 26-a mensis Aprilis isthuc datum sub poena 100 aureorum ducatorum inhibita fuit; ac licet successive post ejusmodi inhibitionem per regnum publicatam nonnulli dominorum terrestrium pro relaxatione ejusdem inhibitionis suppliciter recurrerint, ejusmodi tamen recursibus et remonstrationibus non attentis res penes praevio modo factam inhibitionem relicta exstiterit.

Cum itaque stantibus praemissis dispositionibus credi vix possit, ut post factam praeallegatam inhibitionem et insuper poenam quoque statutam exustio cinerum clavellatorum etiamnum exerceatur et signanter in comitatu Jaurinensi, ubi ad notitiam publicam nec tantu lignorum abundantia est, ut haec pro exustione ejusmodi cinerum commode applicari possint, sed neque specificus adducatur, hinc neque videri, quidnam pro hic et nunc respectu noviter inhibendae exustionis opportune abhinc disponi possit.

Cui demissae repraesentationi ex parte regiae istius cancellariae praevio modo factae altefata sua majestas clementer adscribere dignabatur: *Bey denen angezeügten umständen wird meine intention allschon erfüllet.*

Haec itaque clementissima caes. regia resolutione praehabita, regia haec cancellaria hung. aulica a nova quapiam praevio in passu iterum facienda expeditione pro hic et nunc abstrahendum, verum a casuum specificorum communicatione praestolandum esse duxit, quale nihilominus regium rescriptum in merito cultivationis et conservationis silvarum in ipso Hungariae regno, prout et quoad capiendam de exustione clavellatorum cinerum, ubi locorum actu practicata informationem ad regium locumtenentiale consilium sub

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

hodierno dato expediatur, ex annexa copia pluribus percipiet incl. ista aulica camera, quam pro ulteriore ipsius quoque regiae nostrae aulicae camerae inviatione amice communicanda, in reliquo inclytae isti camerae aulicae ad exhibenda etc.

Cancellaria regia hung. aulica, Viennae, 14-a Januarii 1762.

Fogalmazványa az Országos Levéltár kanczelláriai osztályában, Conc. Exped. 1762. évi január no 142. alatt.

66.

1762. február 15. Komárommegyének jelentése a helytartótanácshoz a területén lévő erdők állapotáról.

Excelsum regium locumtenentiale consilium domini, domini gratiosissimi, colendissimi!

Si quae naturae donorum in Hungaria cura habenda est, pertinet ea ad conservationem silvarum; nam praeter foci necessitatem, architectis lignea materialia abesse nequeunt. Non minor tamen cura beneficii ex silvis captandi videtur, dum illae terrena fere integra occupant et proprietario illarum aut nullus, aut parvus est usus. Illae enim in locis inaccessis sunt, aut in patenti, perinde tamen cineribus exurendis adhiberi possunt, dum earum aequa ratio habeatur. Enim vero si recessus silvarum accessum non patiantur et arbores vetulae sint, proinde non fructiferae a solis cineribus proficuae esse possunt, cum et pretium adferant et debito tempore desectae progerminent. Si vero in patenti sunt et propter copiam silvarum inutiles sunt, dum eas succrescere procuret proprietarius, arguendus non videtur potissimum, quod rebus suis libere uti proprietario ex lege liceat. Si tamen nulla habita ratione publici prodigus rerum dispensator devastationes sine cura procurendae germinationis faciat, dignus profecta est, cui lex vivendi ponatur.

Ingenue tamen ad excelsum consilium referendum fore duximus, silvas virtesias unicam comitatus huius penum optimo successu conservari. Nam et desectiones statis tantum temporibus fiunt, et vel ipsa pecora a pascuo praeclusa sunt, unde fit, ut jucundissimum protuberans germen praebeat aspectum, cujus jam hoc tempore usus haberi posset, nisi cura dominii Tatensis vel

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

illum in venturam aetatem differret. Eos itaque, qui normam conservandi silvas tanto successu procurant et quibus alios commodior usus rerum suarum praeter cineres clavellatos non suppetit, ab exustione inhibendos non judicaremus e re fore, imo putavimus excelsum consilium cum veneratione interpellare, ut productorum ex silvis liberam eductionem procurare dignetur.

Pejus a depuratione silvarum per ignes sparsim excitatos usitata malum universis silvis imminet, dum illi imprudenter et malitiose excitati saepe per ventos aucti territoria fere devastant. Severas horum intuitu observationes et gravem in deprehensos animadversionem determinavimus; quod tamen ignes hi potissimum ex Bacuntia silva, e comitatibus quippe Veszprimiensi et Albensi, nonnunquam vero e Strigoniensi etiam ad silvas comitatus hujus transeant, excelsum regium locumtenentiale consilium oramus, ut interposita auctoritate etiam sua, ignes hos avertere a nobis et vicinis dignetur. Nos in reliquo gratiis devoti constantissima in veneratione persistimus. Excelsi regii locumtenentialis consilii servi humillimi

Universitas comitatus Comaromiensis.

Ex generali nostra congregatione Comaromii, die 15. Februarii, anno 1762. celebrata.

Eredetije az Orsz. Levéltár helytartótanácsi osztályában, Oeconomica no 601/2. alatt.

67.

1762. február 17. Sopron városának jelentése a helytartótanácshoz az erdeiben követett rendtartásról.

Excelsum consilium regium locumtenentiale hungaricum, domini, domini et patroni gratiosissimi!

In ordine ad ea, quae excelsum consilium locumtenentiale regium reflexe ad benignas anno adhuc 1754. die 5. Augusti circulariter intimatas caesareo-regias ordinationes nobis circa conservationem, inplantationemque silvarum, prout et in eo submittendam informationem nostram, an in gremio civitatis istius clavellati cineres per quem? et in quanta quantitate exurantur? qualisve silvarum norma (vulgo wald-ordnung) in hac civitate modo pro-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

visorio pro publici et incolarum commodo introducenda et observanda foret, gratiose intimare dignabatur, idem excelsum consilium locumtenentiale regium profundo cum obsequio informamus.

Antecessores non tantum in officio nostros jam a tempore memoriam nostram excedente, sed et actu nosmet ipsos conservationi silvarum studiose intentos, eoque sollicitos, ne qualicunque demum dispendiosa modalitate admissa, subsequo tempore civitas isthaec silvis, incolae vero necessariis lignis destituantur, nec clavellatorum cinerum exustionem, molarum serrariarum, carbonariarum item exstructionem, sed nec id, quo cuicunque pro lubitu silvas intrare, impuneque arbores sive pro aedificiis, sive lignis focalibus, vel propriae necessitati, vel vero exercendo quaestui deservituras desecare liceat, admisisse; cum experientia manifestaretur, praemissis modis vastissimas quoque silvas exstirpatas et penitus deletas esse, concomitanter quam maximam lignorum penuriam causa tam fuisse, praesertim ubi velut in plagis territorii civitatis istius incultis propter uliginosum, partim vero saxosum, arenosumque fundum inplantatio arborum cum nullo optato effectu succedit.

Conservandarum autem silvarum regulationem, seu normam (vulgo waldordnung) pro publici ac etiam incolarum commodo jam ab immemorabili tempore introductam eam in praesens usque effectu observamus. Constituti quippe sunt adaequato numero praeter venatores quoque silvarum custodes, quorum sedula custodia, ac metu poenae omnes tam aperte, quam et clancularie silvas intrare, arboresque desecare arcentur; et nec alias, quam penes scriptam consulis nostri commissionem, quae nonnisi summa necessitate exigente datur, neque in alia loca, quam specialiter designata cuicunque arbores aedificiis destinatas desecare licet. Quoad ligna autem focalia, juxta dispositiones per commissiones regias ordinatas silvae pro iisdem destinatae in plagas divisae habentur, quarum singulo anno una per subditos civitatis istius robbotales penitus desecantur, sectae arbores in orgias, fragmenta vero et virgulta in fasciculos componuntur atque prout contribuentibus incolis, juxta cujuslibet contributionem approportionate, pro parca duntaxat necessitate, erga praestationem ad cassam civitatis taxae, ita quoque clero juxta dispositiones regias, militiae vero secundum regulamentum distribuuntur et non alias, quam erga eatenus constituti lignorum perceptoris schedas avehi admittuntur,

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

et ideo quidem ne secus unus alterve ultra suam competentiam ligna seu fasciculos avehendo alteri defectus et penuria causetur. Desectae vero silvarum plagae a pascuatione pecorum studiose custodiuntur, unde e stipitibus progerminati surculi intra viginti, et juxta situm, etiam ultra tot annorum spatium in tantas succrescunt arbores, ut desecatis praemisso modo in plagas divisis silvis, prima denuo, ac taliter successive quaelibet pro lignis focalibus desecari queat; ad haec studiose observatur, ne arbores longiori tempore in praemissis plagis majorem in molem succrescant, quam attacto tempore naturaliter succrescere possunt; nam alias per majorem longiori annorum tempore succrescentium arborum vastitatem radices enervatae, surculos progerminare non posse observatum exstitit. Praeter hanc cum felici successu practicatam normam, aliam, eamque praemissae multa utiliorem hic loci introduci posse non perspicimus. In reliquo vero nosmet altis gratiis et patrociniis submissa cum devotione substernentes manemus

Excelsi consilii locumtenentialis regii humillimi servi

N. N. consul, judex et senatus liberae ac regiae civitatis Soproniensis.

Sopronii, 17-a Februarii 1762.

Eredetije az Orsz. Levéltár helytartótanácsi osztályában, Oeconomica no 601/2. alatt.

68.

1762. február 28. Pest városának a helytartótanácshoz intézett javaslata a fák s különösen ákáczfák ültetéséről s azok megóvásáról.

Excelsum consilium regium locumtenentiale, domini domini et patroni gratiosissimi, colendissimi!

Gratiosum excelsi istius consilii regii 21-a Januarii, anni nunc currentis ratione cineris clavellati et ulterioris silvarum implantationis et conservationis ad nos exaratum intimatum humillimo cum respectu accepimus, cujus continentiis perlectis, sequentia demisissimae informationis loco submittenda esse duximus: Quod nimirum ob carentiam silvarum cineres clavellati in istius civitatis territorio nulli exurantur; normam autem conservandarum silvarum hic a sex annis implantari caeptorum, aut ulterius etiam

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

implantandarum quod attinet, quoniam virtute alterius gratiosi intimati excelsi ejusdem consilii regii die 10-a Martii anni 1755. ad nos exarati salicum implantatio sumptibus communitatum fieri debeat, nihil aliud tenui sensu nostro restare videtur, quam ut suprema authoritate regia in famulos penes equos aut boves servientes, si per incuriam, aut lata sua culpa, vel plane ex protervia salicibus, alnis, vel aliis arboribus implantatis damnum inferant, corporales, in possessores vero fundorum citra distinctionem personarum aut officiorum, si ejusmodi damna quoque inferant, pecuniariae poenae sancirentur, haeque indispensabiliter per magistratum desumerentur, in ulteriorem arborum plantationem convertendae. In reliquo autem *vix melior et utilior conservandarum silvarum norma,* vulgo wald-ordnung *in regnum hocce introduci posset, quam austriaca esset.*

Caeterum autem pensitato eo, quod non tantum in compluribus regni hujus comitatibus, cumanorum, jaszigumque districtibus, sed et in hocce saltem etiam Pestiensi quamplurima loca dentur, velut inter reliqua Kecskemétinum, Nagy-Kőrös et Czegléd sunt, quae in propriis suis territoriis nonnisi sabulum, exigua vero aquosa et humida loca habent, et sic prouti modus non magnus daretur salices ibidem implantandi, ita etiam tum praespecificata, cum vero omnia illa complurima loca, focalia ligna non habentia, per *acatiarum* implantationem hunc defectum supplere possent.

Acatiarum enim ea natura est, quod

1. In quocunque etiam sabuloso solo libentissime, ac celeberrime crescant.

2. Quod intra nonnullos annos tam magnae excrescant, sicut maxima salix, dummodo inferiores rami de anno in annum desecentur.

3. Est lignum, sine quo arcularii pretiosum laborem vix facere possunt et gravius ac durius, quam salix, imo quercinis pro foco applicari solitis nihil cedit.

4. Quemadmodum acatiae ad multiplicationem aptissimae sunt, quia radices tanta germina annuatim protrudunt, quod ad instar zizaniae considerandae et in exterminabiles quasi forent, ita etiam posito semel talismodi silvarum fundamento hoc ad infinitum quasi propagari possunt.

Qualis vero utilitas publica, in specie vero comitatibus et civitatibus illis (quorum territoria maxima in parte ex sabulo et

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

campis constant) per hanc acatiarum implantationem accresceret, pro exemplo in submissione adducimus vel ipsum etiam praefatum oppidum Kecskemét. Hoc videlicet in se mille et aliquantum plures domos complectitur, quarum quaelibet post domum allodium habet, in quo hiemis tempore pecora asservantur, jam vero si quilibet domus hospes annuatim duodecim saltem acatias aut cincturae loco circa allodium, vel vero in excindendo sabuloso ad aliud inutili terreno implanteret, intra quattuor annos 48,000 arbores erunt, ex quorum ac jam implantatarum salicum ramis intra sex aut septem annos Kecskemétienses incolae tantos de tempore in tempus fasciculos et ligna facere possunt, quod alienis lignis pro sua domestica necessitate amplius opus non habebunt; rara etenim silva illa in uno territorio, quae 48,000 arboribus referta est. Accedit praeterea et haec utilitas, quod sub umbra acatiarum etiam in sabuloso fundo bona pascua erunt, folio quippe, quae ex arboribus tempore autumni decident, infimationis loco servient. Et sic habitis semel in proprio territorio lignis focalibus juste dici potest, quod hae regni partes respectu contributionis praegravatae non sint, quousque autem focus annuus contribuenti majori in summa stat quam ipsa contributio, de necesse similes contribuentes praegravati esse debent; an vero occasione ultimae etiam interimalis repartitionis ad ea loca, quae gravi aere ligna focalia ex alienis territoriis sibi comparare necessitantur, reflexum fuerit, eatenus in humilitate praescindimus.

Tenui proinde opinione nostra, salvoque semper altiori judicio, submisissime censeremus, quo penes inomisse continuandam salicum implantationem acatiarum plantatio, ubi lignorum defectus est, per circularia rescripta comitatuum et civitatum magistratibus, specialiter vero propius turcicum territorium versus cis-Danubium et trans-Tibiscum situatis modalitate illa, qua circa salices factum, quoque committeretur. Opere vero hoc in effectum deducto, tunc primo tum sacratissima majestas, cum vero misera plebs lignis focalibus destituta fructus beneficiorum illorum, quae in praelaudato gratioso rescripto de anno 1755. uberius deducta habentur, nanciscetur. Econtra autem, si non in tempore adhuc ejusmodi implantatio suscipietur, et casu quo intra aliquot annos bellum turcicum erumpere contingeret, modus non videtur, *qualiter exercitus regii*, qui cis Danubium descendere et per divisiones inter Tibiscum et Danubium castrametare, prioremque fluvium, ne tran-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

situs turcis pateat, observare solent, *requisita ligna focalia consequentur;* nam extra salices ab anno 1755. plantari incaeptas et praeter arbores nonnullas fructiferas in hortis et vineis existentes Kecskemétino Szegedinum et respective per minorem Cumaniam, Neo-Plantam usque *vix unum aliudve virgultum videtur,* quod non alteri, quam incolarum negligentiae ac respective otio adscribi potest.

Quantum vero impedimentum defectus lignorum focalium rei annonariae et generaliter denique operationibus bellicis causet, vel ipsum praeteriti anni exemplum testatum reddit. Expugnato nempe gloriosis caesareo-regiis armis Sveidniczio, rex Borussiae consilium cepit exercitum caesareo-regium aggrediendi, sed unicus defectus lignorum focalium altefatum regem coegit ad hoc, quod positionem suam relinquere et ad aliquot milliaria post Strellam videlicet semet retrahere debuerit, hoc ipsum non asserimus simpliciter, sed perhibent Viennenses novellae nro 85 signatae et 24 Octobris 1761. editae.

Fuere quidem antehac vastae ac famosae silvae ad oppidum Bács pertinentes, habuerunt etiam aliquas domini Csernovics prope Futak, sed jam ad has nulla ratio haberi potest, quia illi, qui rem fortificatoriam Petrovaradini in se assumpserunt aedificandam, tum pro ligaturis, cum vero pegmatibus, aliisque necessitatibus omnes alicujus momenti arbores pro parato aere emerunt et silvas ita ruinarunt, quod si etiam regulariter cultivarentur, intra viginti annos exiguus illarum usus erit. Quae omnia tamen altiori excelsi istius consilii regii indagini dum demisse substerneremus, magnis ejusdem gratiis et favoribus profundissima cum submissione commendati manemus excelsi ejusdem consilii regii humillimi et obsequentissimi servi,

N. N. judex et senatus liberae ac regiae civitatis Pesthiensis.

Pestini, 28-a Februarii 1762.

Eredetije az Országos Levéltár helytartótanácsi osztályában, Oeconomica no 601/2. alatt.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

69.

1762. márczius 5. Az udv. bankbizottság átirata az udv. főhaditanácshoz a temesvári bánság területen ültetett új erdők s a várerődítésekhez szükséges fa tárgyában.

Nota. — Ihro kays. königl. apost. mayt. ist ein bericht der Temesvarer landes administration, welchen diese in folge allerhöchsten befehls theils in betref der nachziglung deren banatischen waldungen, theils wegen des von dem fortificatorio angegebenen bauholz-abgang erstattet hat, hinaufgegeben und gelegenheit dessen in unterthänigkeit angeführet worden, dass einerseits *von anno 742. her, in welchem jahr die errichtung eines wald-amt im Banat beschehen, durch einsetzung verschiedenen jungen gehölzes und anbauung deren aicheln überhaupt in denen districten sehr viele junge waldungen nachgezigelt und diese schon ziemlich zum wachsthum gelanget seyen*, und dass anderer seits die beschwerde des banatischen fortificatorii nicht von daher entsprungen, weilen es an nöthigen bauholz ermanglet, sondern weilen diese holz-sorten aus denen etwas weiter von dem schwem-canal entlegenen waldungen und gebürgen beygeschaffet werden müssen, folgsam der unterthanen sich geweigeret sothane holz-sorten um den vorhinig geringeren preis zu liefern, dann dass endlichen seit deme, da auch diesfalls die vorkehrung beschehen und der unterthanen, obschon mit seiner nicht wenigen bedrückung in favorem des entreprise-contract und in absicht auf die beförderung des allerhöchsten dienstes angehalten worden, dass pro fortificatorio erforderten bau-holz ohngeachtet der weiteren entlegenheit um den nehmlichen preis, wie jenes aus denen nahe gelegenen wäldern, beyzubringen sich nicht allein kein abmangel ergeben, sondern vielmehr ein hinlänglicher vorrath von jahr zu jahr bis nun zu vorgefunden habe, auch in dass künftige sich vorfinden werde.

Da nun allerhöchst gedacht ihro k. k. a. mayestät den diesfälligen deputations-vortrag mit der allergnedigsten resolution: *Placet, und ist von dieser gemachten veranstaltung der hof-kriegsrath um dem harsch, das weitere mitzugeben, zu benachrichtigen* herabzugeben geruhet.

OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

So ohnentstehet die min. banco-deputation einen löbl. k. k. hof-kriegs-rath hievon die freundschaftlichen eröfnung zu machen.

Wienn, dato 5-ten Martii 1762.

Eredetije a bécsi cs. és kir. közös pénzügyminisztériumi levéltár Banatica osztályában, Waldamt. fasc. 13,399.

70.

1762. márczius 26. A jász-kun kerületek rendtartása az erdők ültetése s azok megóvása iránt.

Systhema arborum inplantationis et earundem conservationis, relate ad gratiosam de dato 21-ae Januarii 1762. emanatam excelsi regii locumtenentialis consilii intimationem per ordinatam eatenus deputationem elaboratum hoc ordine:

1. Si quidem arborum inplantationis cura et directio vi praecedanearum determinationum districtuum horum districtualibus capitaneis commissa sit, eisdemque situs et terrae natura, cujus ferendae arboris capax sit? optime nota esset, eatenus iidem capitanei districtuales loca gremialia accedent et cum judicibus in territorio cujuslibet loci, ubi nullae adhucdum, vel exiguae arbores talismodi inplantatae haberentur, certum locum, quo commodiorem exquirant et designent, salicibus, vel aliis accommodis germinibus per loci ejusdem incolas inserendum; sicque

2. Stabit in arbitrio loci cujuslibet incolarum plagam talismodi pro inplantatione arborum destinatam sive inter incolas a proportione facultatum subdividere, sive vero in communi id ipsum perficere, dummodo occasione similium implantationum visitationis eandem designatam plagam effective inplantatam ac praecedaneas passu in eo factas districtuum horum ordinationes observatas esse comperiatur; proinde

3. Siquidem authumnalem et hybernalem implantationem efficacissimam esse experientia testatur, medio praedictorum districtualium capitaneorum judicibus locorum imponitur, ut in quantum fieri possit, ejusmodi germina et arbores in authumno inserantur; quemadmodum

4. Tempore authumnali fienda ejusmodi arborum et celerius crescentium germinum implantatio ordinata est, ita eodem tem-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

pore progressum hujusmodi implantationis sedulo investigare, neglectumque nefors observandum spectabili domino supremo palatinali capitaneo deferre commissariis eatenus ordinatis incumbet. Pro quorum firmiori effectu

5. Eaedem pro arborum implantatione designandae plagae fossatis et aggeribus inter loci incolas a proportione subdividendis et bis per annum in vere et authumno renovandis circumdentur; porro etiam

6. Praesentibus eisdem capitaneis custodes earundem constituantur, qui non solum ab hominum desectione, sed et suppositione ignis et pecorum qualiumcunque excursione sedulo praeservent. Finaliter vero et

7. Poena in talismodi implantatarum arborum succisores florenorum sex, in una deferenti, in altera vero medietate communitati cedentium constituitur.

Actum Berény, 26-a Martii, 1762.

Extradatum per Melchiorem Komáromy inclytorum districtuum jazigum et cumanorum juratum notarium s. k.

Eredetije az Orsz. Levéltár helytartótanácsi osztályában, Oeconomica no 601/2. alatt.

71.

1762. április 6. A helytartótanács vegyes bizottságának a felséghez felterjesztett jelentése a fűzfák ültetésének eredményeiről 1759-től 1762-ig s véleménye Skopek Ferencz tervéről az ákáczfák ültetése tárgyában.

Protocollum commissionis mixtae circa inplantationem salicum ordinatae et die 6-ta Aprilis 1762 celebratae.

Praeside: Excell. domino comite Josepho Keglevics; praesentibus: S. d. Emerico Csiba, s. d. Michaele Sidó, s. d. Georgio Ribics, Emerico Csinto concipista.

Postquam a comitatibus et civitatibus in praemisso salicum implantationis negotio erga iteratas excelsi consilii eatenus expeditas reflexorias successive plures submissae haberentur informationes, commissio isthaec easdem quemadmodum diversas esse comperit, ita in distinctas etiam classes posuit, quarum primam

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

ingrediuntur, qui numerum implantatarum salicum specifice exponunt et de progressu informant, quales sunt:

Comitatus Nittriensis ab anno 1755 usque 1759 implantatos esse palos salicum --- --- --- nr. 103,916
Idem pro anno 1760 --- --- --- --- » 37,993
Posoniensis pro anno 1759 --- --- --- --- » 59,457
Tolnensis pro anno 1759 --- --- --- --- » 70,927
Civitates: Posoniensis pro anno 1758 et 1759 » 15,443
Tirnaviensis pro anno 1758 et 1759 --- --- » 770
eadem pro 1760 nr. 1255; eadem pro 1761 nr. 565; eadem pro vere 1762 nr. 800. Trenchiniensis pro 1758 nr. 300; eadem pro 1759 nr. 219; eadem pro 1760 nr. 544; eadem pro 1761 nr. 236. Modrensis pro anno 1760 nr. 500. Strygoniensis pro 1759 nr. 617. Pesthiensis pro 1760 nr. 1500

Summa 295,042

Trencsiniensis civitas sub 30-a Januarii 1762 ob siccitatem aestivam ex implantatis anno proxime praeterito 236 palis 40 circiter exaruisse, ob continuas autem pluvias autumnales et has subsecutam gelu alios plantari nequivisse; pro futuro nihilominus implantationem hanc semet continuaturam promittit.

Votum: Quod civitates Tyrnaviensem et Trencsiniensem attinet, circa easdem velut de tempore in tempus informantes nulla occurrente reflexione; reliquos praespecificatos comitatus et civitates informationibus pro anno proxime evoluto 1761 et respective etiam 1760 submittendis restantes ad talismodi restantium informationum celeriorem, pro futuro autem de tempore in tempus fiendam submissionem reflectendos censeri.

In secundam classem veniunt, qui salices aliasque frutices exstirpandas potius, quam plantando augendas referunt, atque adeo onus inplantationis salicum a se removeri petunt. Quales sunt comitatus: Castriferrei, Thurocziensis, Scepusiensis, Aradiensis. — Votum: Notorietate constat, in comitatu Castriferrei complura esse loca gremialia silvis, adeoque lignis necessariis destituta, unde nulla pro antelato comitatu Castriferrei in eo, ut a salicum inplantatione per totum eximatur, ratione stante, eidem rescribendum censemus: Ut ad exigentiarum benignarum ordinationum caes. regiarum sibi intimatarum intermissam hactenus salicum implantationem in locis lignis destitutis primo statim ad

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

id accommodo tempore suscipiat, de anno in annum continuet et tam de numero et conservatione implantatorum germinum, quam et de progressu implantationis de tempore in tempus informet; praenominatos autem reliquos tres comitatus velit silvis sufficientibus provisos ab implantatione eximendos esse.

Tertiae classis sunt, qui partim ob minus aptum plantandis salicibus terrenum suum, partim vero ob constricta et coarctata territoria plantationem salicum damnosam potius, quam utilem esse informant, ut sunt comitatus: Békésiensis, Abensis; civitates: Sancto-Georgiensis, Baziniensis. — Votum: Territoria praefatorum comitatuum Békésiensis et Albensis non omni ex parte ita constituta sunt, ut plantandis salicibus minus essent idonea, dummodo solers accedat vigilantia, ut ab accessu pecorum, quousque beneformentur, debite conserrerentur; sed nec civitatuum Basiniensis et Sancto-Georgiensis ita constricta et respective minus idonea sunt, ut aliquam inplantationem capiant; quapropter antelatis civitatibus rescribendum existimari, ut abhibita omni solertia implantationi hactenus neglectae in locis idoneis manum admoveant et eatenus genuine de tempore in tempus informent.

Quartam classem subeunt illi, qui fine continuandae in gremio sui salicum inplantationis dispositum haberi mediantibus informatoriis suis per decursum anni 1759 expeditis referunt quidem, nullam attamen de ulteriori praevio modo dispositae inplantationis progressu ad praesens usque informationem submiserunt, quales sunt: comitatus Bihariensis, Sárosiensis, Barsiensis, Borsodiensis, Strigoniensis et Soproniensis; districtus item jasigum et cumanorum; civitates: Cibiniensis, Jaurinensis, Rusthensis, Kismartoniensis, Zomboriensis, Alba-Regalensis, Eperjessiensis, Comaromiensis, Uj-Bányensis, Neo-Soliensis et Béla-Bányensis. — Votum: Praespecificatis comitatibus et civitatibus defluxu jam fere biennii desideratas in negotio salicum implantationis informationes juxta pollicitationem suam haud submittentibus, eosdem tum ad continuandam implantationem, cum et submittendam specificam eatenus informationem pariter reflectendos censeri.

In quintam classem ponuntur, qui inplantationem salicum utilem esse, modum tamen hanc continuandi sibi haud suppetere referunt, ac ideo, ut palos saliceos pro inplantatione necessarios ab administratione Temesiensi et respective dominio camerali Aradiensi obtinere valeant, disponi supplicant, quales sunt comi-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

tatus Csanadiensis et civitas Szegediensis. — Votum: Quamvis ex insinuato camerae regiae hung.-aulicae die 5-ta Januarii 1758 expedito eveniat, necessaria circa suppeditandas dicto comitatui talismodi palos saliceos suis locis disposita haberi, cum tamen antelatus comitatus noviter eatenus recurreret, idcirco dominus coassidens consiliarius cameralis fine denuo instituendarum eatenus dispositionum praelibatae camerae regiae idipsum semet reluturum declaravit, unde haud superesse videtur aliud, quam ut praefato comitatui rescribatur, quo semet apud memoratum dominium eatenus insinuent. Quod vero petitum intuitu obtinendorum ex banatu quoque Temessiensi palorum salicorum tum repetiti comitatus, cum et Szegediensis civitatis attinet, illud praedesideratum in finem suae majestati sacratissimae humillime repraesentandum censeri.

His accedunt: Szabolcsensis comitatus sub 12-a Novembris 1759 submissa informatio, qua mediante deducitur contribuentes suos tum ex eo, quod magna naturalium quantitate promovenda continuo onerentur, cum et ideo, quod salices plantandae e longinquo magnisque sumptibus procurari debeant, perdurante naturalium promotione salicum plantationis onus perferre haud posse, unde ab iisdem interea etiam onus hoc removeri petit. — Votum: Notum esse quidem praefatam Szabolcsensem, quam et alios comitatus promotioni naturalium obnoxiari, ne tamen per id publico perutilis salicum, aliorumque germinum velocius crescentium implantatio simpliciter intermittatur, censetur eidem comitatui venire intimandum: Ut adhibitis omnibus mediis etiam implantationem, quantum saltem fieri potest, de tempore in tempus continuare et curare et desuper informare non intermittat.

Neo-Plantensis civitas medio literarum suarum sub 16-to Octobris 1759 exaratarum refert: Annis prioribus circiter 15,000 saliceos palos in suo terreno plantatos fuisse, jam vero pro pluribus plantandis locum haud superesse, ac propterea duas crescentes silvas ab exordio suae eliberationis obtentas magnis operationibus excolere debere, proinde secum dispensari supplicat, ne angaricalem super progressu praemissorum informationem submittere debeat, verum post effluxum cujuslibet anni eandem suppeditare possit. — Votum: Civitas haec a submittenda angaricali informatione dispensari petendo annualem offert; quia vero a praecitato anno 1759 nec angaricalem, nec annualem seu de ulteriori sali-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

cum implantationis progressu, seu vero de praeallegatarum duarum silvarum succrescentium statu et conservatione ullam in praesens usque submisisset informationem, ideo civitatem eandem ad talem pro praeterito quidem quantocius submittendam censemus esse reflectendam, pro futuro autem de anno in annum submittat, eidem admitti posse.

Bacsiensis comitatus sub 17-ma Octobris 1759 provocative ad priores suas literas ex eo, quod comitatus hic Danubio adsitus sit, populusque ejus ex insulis ac aliis adjacentibus silvis pro domestica necessitate sufficientem habeat lignationem, in desertis autem campestribus propter aridam terram et aridi graminis pro repurgatione camporum quotannis practicari solitam combustionem, sed et propter pecora tam implantationem, quam et conservationem salicum minus practicabilem esse adducit, onusque hoc a se amoveri petit. — Votum : Ea, quae antelatus comitatus Bacsiensis ad sistendam salicum implantationem in praemissis adducit motiva, non videntur esse tanti ponderis, ut ab inplantatione eundem immunem reddant, vel ex eo, quod adhibita solerti vigilantia et industriosa attentione talismodi germina et ab accessu pecorum praeservari et metus combustionis averti possit, unde non obstantibus praeadductis, memorato comitatui censemus rescribendum esse, ut benignis ordinationibus caes. regiis in materia inplantationis salicum, ubi saltem fieri potest, suscipiendae et prosequendae interventis et abhinc intimatis semet conformare, adeoque intermissam hactenus germinum implantationem suscipere et continuare, et de hujus progressu de tempore in tempus informare non intermittat.

Demum assumebatur benignum suae majestatis sacratissimae mandatum sub 3-tia Martii anni evoluti expeditum, quo mediante projectum Francisci Scopek circa inplantationem salicum et acatiarum arborum suae majestati exhibitum pro depromenda opinione benigne transmissum est. In cujusmodi projecti serie duo principaliter pro scopo assumuntur :

1. Quod tametsi anno 1755 erga projectum sub anonymo suae majestati praesentatum et approbatum apud omnes regni comitatus, liberas item et regias civitates, nec non separatarum portarum districtus salicum aliorumque facile radices agentium et velocius succrescentium germinum inplantatio disposita fuerit, haecque inplantatio apud rurales communitates strictam erga magistra-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

tum comitatensem et dominium terrestrale subordinationem habentes cupitum sortiatur progressum, cum nihilominus in liberis, regiisque civitatibus, ubi stricta illa civium subordinatio non est, contrarium liceret experiri, imo facto nonnullorum ejusmodi inplantatae arbores saepe destruerentur, in praecitata autem dispositione nulla poena talibus irroganda statueretur, ideo poena proponitur pro talibus in futurum statuenda et civitatibus intimanda, nempe ut famulus penes boves et equos serviens, si per incuriam suam plantatae salici damnum inferat, 15, si autem lata sua culpa, 40 baculorum ictibus per magistratum loci castigetur. Quodsi vero terreni possessor, sive senator, sive tribunus plebis, sive officialis civitatis, sive denique alter quiscunque culpa sua, vel lata, aut ex protervia plantatis salicibus damnum intulerit, talis pro singula ruinata arbore in tribus, quattuorve florenis mulctetur in restaurationem ruinatarum arborum et ulteriorem ipsius operis continuationem convertendis.

2. In pluribus regni comitatibus, jasigum et cumanorum districtibus et signanter in comitatu etiam Pestiensi exponuntur dari loca, quae in territoriis suis propriis exigua admodum loca humida et aquosa, verum plerumque sabulosa, adeoque plantatione salicum minus idonea habent, qualia forent: Kecskeméthinum, Nagy-Kőrös et Czegléd; proinde tam in his, quam et aliis quampluribus locis inter Danubium et Tibiscum sitis ligna focalia non habentibus arborum acatiarum implantationem institui posse cum utilitate publici proponitur, iis etiam accedentibus motivis, quod

1. Acatiarum ea sit natura, quod in quocunque etiam sabuloso loco libentissime et celerrime succrescant.

2. Quod spatio quattuor annorum tam magnae excrescant, veluti maxima salix, dummodo inferiores rami de anno in annum desecentur.

3. Quod lignum sit durius et gravius, quam salix, imo quercinis pro foco applicari solitis comparandum.

4. Quod acatiae ad multiplicationem sint aptissimae, nam radices illius tanta protrudunt germina, ut ad sisaniorum instar censendae quasi inexterminabiles forent, adeoque posito semet talismodi silvarum fundamento ad infinitum fere propagari possunt. Quae omnia proiectans Scopek in propria sua oeconomia semet experiri asserit. — Votum: Scopekiana expositio duo pro merito habet, alterum, ut germina in tenutis civitatum implantata destruentes famuli

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

quidem 15 et respective 40 ictibus baculorum pulsentur ; cives vero, aut senatores mulcta pecuniaria puniantur ; alterum, ut in locis sabulosis pro salicum implantatione minus idoneis arbores acatiae plantentur. Quod itaque primum membrum attinet: Verum quidem esse, quod saepe saepius in silvis ac ejusmodi quoque neo-implantatis germinibus tum incuria, cum et facto aliorum damna eveniant ; cum nihilominus de talismodi arborum decorticatoribus, aut destructoribus qualiter puniendis lex positiva haberetur, sed et ipsa praeopposita poenalitas corporis afflictiva nimium rigorosa et excessiva foret, hinc censeremus tum quoad famulos plectendos, cum et cives mulctandos a poenarum expressione praescindendum, verum civitates in ejusmodi destructionum casibus ad legis observamen inviandas esse. Quod vero secundum respicit : Benignae dispositiones regiae non tantum salices, verum alia etiam germina facilius succrescentia plantanda innuunt, haeque jam publicatae habentur, adeoque ut in specifico, quae germina plantanda sint, denuo publicetur, non videretur ratio, accedente etiam eo, quod praeattacta germinum species in regno non ubique nota et rarius etiam reperibilis in sufficienti quantitate ad plantandum nonnisi magnis sumptibus et fatigiis aliunde procurari deberet, per consequens plantationis hujus progressus exiguus, aut plane nullus speraretur ; interim tamen existimat commissio, hujus quoque implantationem publicari posse, non tamen cum stricta implantandi obligatione, verum pro arbitrio, qui hanc instituere voluerint ; praevie nihilominus tum hoc, cum et praecedens punctum penes projecti Scopekiani remissionem suae majestati sacratissimae referendum esse. Comes Josephus Keglevich s. k.

Eredetije az Orsz. Levéltár helytartótanácsi osztályában, Oeconomica Lad. C. fasc. 1.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

72.

1762. május 11. Baranyamegyének a helytartótanácshoz fölterjesztett javaslata az erdők megóvásáról.

Norma conservandarum silvarum in comitatu de Baranya.

1. Cum silvarum beneficium dominium respiciat, adeoque etiam usus, cura et dispositio circa easdem immediate a dominio terrestrali dependeat; hinc

2. Necessum est, ut quilibet dominorum terrestrium silvas suas ita a deciduis, siccis, decussisque arboribus perpurgari curet, ut nimirum et arbores robustius excrescere, et novae praeparato eis hac ratione spatio succrescere, seseque protendere valeant; adeoque

3. In eo laborandum est, ut colonus dispositione dominali mediante non alia ligna pro foco suo adhibere valeat, quam ejusmodi decidua, sicca et decussa. In defectu autem decussorum et deciduorum arborum agendum est,

4. Ut certa plaga silvarum per quodlibet dominium designetur, in qua tam dominium pro necessitate, quam etiam colonorum focalia ligna caedenda indulgebit. In simili tamen plaga primum radicitus excindendae erunt arbores minus fructum ferentes (quod in aliis quoque plagis per dominia designandis observandum erit); ubi autem talis locus ab arboribus infructiferis, fruticibusque repurgatus fuerit, eotum

5. Dispositiones fiant, ne ad similem plagam pecora inmittantur, cum enim arbores ad ipsam radicem excindendae erunt, ubi tandem pullulare incipiunt, ne ejusmodi pullulatio et succrescentia per immissa pecora suffocari et supprimi possit.

6. Praecaveatur, et sub gravi quidem animadversione inhibeatur, ne silvae succendantur et pastores ignem excitare praesumant.

7. Ne coloni tempore hyemali pecora ad silvas educentes arbores in gratiam frondium pro esca pecoribus praebendorum decutiant; non absimiliter,

8. Ut decorticatio arborum nonnisi cum praescitu et indultu dominii fiat, secus dictandae poenae tam in hoc, quam in alio passu excedentes per dominium subjiciantur. Haec autem ipsa

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

decorticatio et arbitraria decussio arborum ut eo magis praecaveri possit,

9. Statuendum est in dominiis, bonisque dominorum terrestrium, ut nemo pastorum, armentariorum, subulcorum ad silvas securi instructus exire audeat, nisi eatenus expressum a dominio indultum habuerit; constituendum pariter,

10. Quo virgultorum tam pro circulis, quam in alios usus aptorum conservatio maneat, ut occasione messis manipulorum ligaturae ex virgultis simpliciter inhibeantur et pro cincturis applicandarum virgularum locus per dominium designetur, excindaturque; ubi autem

11. Necessitas evenerit, ut pro aedificiis necessariae arbores caedi, praeterea exstirpaturae fieri debeant, illae nonnisi cum praescitu et concessione dominii instituantur. Denique

12. Ut haec omnia praededucta modalitate rite in effectum obeant, censeret deputatio haec, ut quodlibet dominium silvarum custodem constituat, isque plenam earundem inspectionem habeat dispositionibus quoque contravenientes colonos, si qui reperti fuerint, dominio deferat, ut quid gravius in eosdem statui possit.

Eredetije az Orsz. Levéltár helytartótanácsi osztályában, Oeconomica no 601/2 alatt.

73.

1762. május 27. Biharmegyének a helytartótanácshoz fölterjesztett javaslata az erdők megóvásáról.

Anno Domini 1762. die 26-a mensis Aprilis vigore gratiosi excelsi locumtenentialis consilii regii intimati, de dato Posoniis, die 21-a mensis Januarii et anni 1762 emanati penes gratiosam inclyti comitatus Bihariensis determinationem in facto conservationis silvarum, implantationis et clavellatorum cinerum, nec non norma instruendorum dominorum terrestrium ordinatae deputationis sub praesedio perillustris ac generosi domini Mathiae Pongrácz de Óvár et Sz.-Miklós, inclyti comitatus hujus tabulae judiciariae assessoris et bonorum episcopalium praefecti, praesentibus admodum reverendis patribus, Joanne Baptista Buzás residentiae s. J. et Gabriele Koncz residentiae s. Pauli primi eremitae Várad-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

Olaszienses superioribus, perillustribus item ac generosis dominis Joanne Gazsi, antefati inclyti comitatus tabulae judiciariae assessore deputato, nec non Francisco Csór incl. regio-fiscalis dominii Varadiensis inspectore, ac Francisco Bohus bonorum episcopalium et Martino Bérey capitularium fiscalibus convocatis

1. De conservatione silvarum incl. hicce comitatus Bihariensis fecit salutares dispositiones, quibus se domini terrestres conformando omnes fere silvas prohibititias conservant et nonnisi deterioris sortis arbores infrugiferas et aridas, deciduas suis colonis admittunt pro foco et foro usuandas, pro solidioribus vero aedificiis etiam quercinas et pineas, penes speciales dominorum terrestrium, aut eorundem officialium ad certum numerum restrictas commissiones indulgere solent facultatem.

2. Circa inplantationes silvarum aeque praelibatus inclytus comitatus in locis silvis destitutis providas fecit ordinationes et fere omnia loca silvis carentia certas suorum territoriorum partes inplantarunt et glandes seminarunt; verum quia ab siccitatem inplantatae nonnullae silvae exaruerunt, ideo censeret haec deputatio, ut penes renovandas priores dispositiones novae inplantationes fiendae talibus locis imponantur.

3. Clavellati cineres in isto comitatu nulli conficiuntur, praeterquam in episcopali dominio Béliensi ad necessitatem huttae nitrariae episcopalis in possessione Hagymás habitae in exigua quantitate, ubi silvae vastae copiosiae sunt.

Normam vero conservandarum silvarum proponit sequentem:

1. Ut silvae ob igne praeserventur vernali, et authumnali potissimum tempore, quando ignis per aridas herbas et folia sicca serpit.

2. Ut animalia ex novellis silvis arceantur, donec in solidiores arbores excrescant, quae abrodere solent vertices arborum et surculos.

3. Ubi arbores execantur ad necessitates et usus, tales ad radices usque succindantur ut succrescant, nam si truncentur, vel defrondentur, raro excrescunt; et in his

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

4. Ad radicem succissis prohibititiae maneant ab ingressu pecorum et pecudum ad annos circiter viginti.

5. Quercinae a nimia inundatione aquarum per earundem derivationem praeserventur, nam ubi aquae stagnant, exarescunt et infructiferae efficiuntur.

6. Ubi copiosae sunt silvae, per corpora divisim desectiones lignorum fiant, praesertim glandiferas et pro aedificiis commodas.

7. Ubi silvae non sunt copiosae, aridae solum deciduae et infructiferae pro usibus adhibeantur.

8. Decorticatio fructiferarum arborum severe prohibeantur.

Eredetije az Orsz. Levéltár helytartótanácsi osztályában, Oeconomica no 601/2. alatt.

74.

1762. jul. 7. Utasítás a liptói kamarai uradalmak erdőmestere részére.

Instructio pro sylvarum magistro in regio-cameralibus dominiis Lyptoviensibus.

Caput 1. Circa generalem sylvarum conservationem.

1. Manipulationem quamcunque cum spe assequendi propositi finis pertractaturo multum tribuit momenti, si objectum functionis suae exacte cognitum habuerit. Hinc sylvarum magister primum et ante omnia sylvarum fidei suae concreditarum accuratam sibi comparare studeat notitiam; earundem non solum localitates, quomodo, et ubi situentur? sed et nomenclaturas condiscat, principaliter autem qualitatem ligni specierum, ubi laricea, ubi abiegna, ac ubi fagina ligna sint? cujus item aetatis? ubi nempe vetustiores, ubi juniores sylvae habeantur? memoria teneat; facilitabit isthaec taliter comparanda notitia laborem et fatigia ejusdem, dum occurentibus assignationibus actutum sine haesitatione suas facere sciet quoad lignorum succisionem designationes; igitur

2. Ex quo in clementissima suae majestatis sacratissimae caesareo-regiae mente fundata excelsae camerae regiae hungarico-aulicae ea esset intentio, ut sylvae camerales semper in statu et qualitate bona conserventur, ne per subditos, tanto minus alios

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

quosvis extraneos quocunque sub praetextu devastentur, ideo non minus sylvarum magistri, quam etiam eidem subordinatorum indispensabilis obligationis erit sylvis semper et continuo invigilare, easdem obambulare, ac in quosvis excedentes subditos dominales, et involantes extraneos animadvertere, taliterque sylvas in statu integritatis conservando, eatenus juratae obligationi suae debite satisfacere. Si vero quos sive excedentes subditos, sive involantes extraneos observaverit in loco delicti non deprehensos, eos statim dominali praefecto deferre et detegere, praemissa prius praevia in facie loci investigandorum investigatione, et revidendorum revisione debite puniendos; in facie autem loci deprehensorum praeter contrabandanda ligna pro majori evidentia rei subditorum quidem dominalium secures, vel catenas, extraneorum vero omnes res secum habitas auferre, ablatasque dominali praefecto pro ponenda medela insinuare.

3. Siquidem neque sylvarum magister, neque vero ejusdem subalternorum activitatis erit, subditos dominales in sylvis excedentes corporali, eo minus vero pecuniali poena propria authoritate punire, ideo talium causae in sede dominali alioquin frequentius celebrari solita assummendae, excedentesque subditi pro comperta rei veritate erunt puniendi; contra extraneos vero forma et via legali dominus causarum dominalium director procedet.

4. Sive per subditos dominales excessuose, aut in sylvis, quorum usum sibi concessum non habuerunt, sive per involantes extraneos quosvis succisa ligna contrabandae indispensabiliter subjacebunt; hinc ejusmodi contrabandae subjacentia ligna sylvarum magister in praesentia unius, vel alterius subalterni sub eodem, quo adstrictus est, juramento secundum speciem lignorum connotabit, tactamque eatenus connotationem provisori exhibebit, quae tandem provisor evehi curabit, justoque pretio eatenus rationes redditurus distrahet; ex cujusmodi contrabandis sylvarum magister si solus ejusmodi excessum deprehenderit, secus vero is, qui excessum per se deprehensum insinuaverit, 3-iam partem obtinebit.

5. Et quia sylvae dominales in utroque dominio vastae admodum essent, ac late patentes, hinc ut omnibus debite inspici, invigilarique posset, ideo in adjutorium sylvarum magistri utriusque dominii sylvarum curam habituri tot custodes constituentur, eidemque subordinabuntur, quot necessarii esse videbuntur, quorum unicuique occasione proximo vere suscipiendae sylvarum subdi-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

visionis distincti earundem circuli assignabuntur, quibus ut tanto magis in iisdem sylvis per quoscunque attentandae lignorum succisiones, eatenusque inferenda damna, et excessus anteverti possint, dietim ad sylvas, curae et inspectioni suae concreditas excurrere, easdem revidere, omnesque excessus observare, ac si quos observaverint, actutum sylvarum magistro toties quoties insinuare incumbet; sylvarum magister porro etiam suis subalternis superinspiciet, hocque fine quo frequentius ad suorum subalternorum inspectioni concreditas sylvas excurret, easdemque perlustrabit, et si quos suorum subalternorum defectus, aut negligentiam observaverit, hoc illico ipsemet corriget. Quodsi vero cum subditis, vel quibusvis aliis collusionem (a quibus ipsi quoque sylvarum magistro sub amissione officii cavendum erit) resciverit, eosdem omni absque mora dominali praefecto insinuabit.

6. Cum notorium sit, sylvas per extirpationes, decorticationes et exustiones potissimum desolari solere, hinc ab ejusmodi licentiosis actibus dominia et ipsi etiam locorum dominalium inhabitatores serio et sub poena pro ratione excessus metienda, et delicto commensuranda in sede dominali dictanda, ac exequenda inhibebuntur. Ne tamen ad illa incolae locorum prorumpant, seraque sit patrato damno medicina, sylvarum magister, ejusdemque subalterni custodes studiose invigilabunt, et debite inspicient ad ipsum nullatenus eos admissuri.

7. Quandoquidem in intertentionem caprarum sylvas sternere tytiris innatum est, ideo, licet quidem caprarum lacticinia augentium, et in tuguriis pro antecedendo grege necessariarum intertentio de plano et simplici interdici non possit, ut nihilominus excessivo numero haud interteneantur, opilionesque pro earum necessitate sylvas non succindant, attendendum, et id ipsum in dominio suapte publicandum erit. Quo tamen miserorum incolarum subsistentiae consulatur, moderatoque numero alendarum caprarum intertentioni velificetur, succisione lignorum ex radice absolute sub gravi animadversione vetita, ramorum detruncatio, velut succrescentiae abietum, et primum nihil officiens, imo eandem augens maneat libera. Praterea

8. Ut extirpatitiorum per eradicationes tanto facilius anteverti possit extensio, antiquiores extirpaturae metis terreis vel lapideis cingendae erunt, recentiores vero, ac noviter nefors caeptae, ut rursus in iisdem novella sylva pullulare possit, ad

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

statum priorem reducendae, omnisque in iis falcatio graminis prohibenda. Imo

9. Horreorum quoque pro conservando foeno (salvis pro nunc jam erectis in pratis incolarum intra sylvas existentibus) ex quo ea et similia hoc fine potissimum, ut illis habitis ad augenda per insensibilem sylvarum eradicationem extirpatitia prata nancissi possint occasionem, erigere consvevissent; novorum erectio posthac nullatenus permittetur.

10. In quantum in locis succisarum sylvarum, in quibus stipites adhuc et radices nondum eradicatae supersunt, incolae ex eo saltem, ut ad horum eradicationem, pratorumque extensionem iisdem major pateat accessus, hinc inde intra truncos supernascens gramen carptim falcent; ad quod antevertendum, superexstantes stipites extirpandi, aut exurendi non admittantur, cum ex radicibus sylvae ibidem denuo succreturae sint.

11. Ne in constructionem tuguriorum sylvae perperam devastentur, et nova extirpatitia procurentur, in singulis vernalibus, et aestivalibus ovium stationibus pro singulo tugurio non nisi duo loca, in quibus tuguria et caulae erigentur, ut videlicet ex uno occurrente ex ratione emergentis occasione pluviosorum temporum in ejusmodi caulis luti et aliarum longiorem subsistentiam ovium impedientium incommoditatum necessitate in alium oves translocari possint, habeantur. Ad quae erigenda, ubi occasio adest, species lignorum faginorum prae abiegna, et pinea applicetur, quae in praescriptis duobus locis cum illa soliditate erigenda erunt, ut compluribus annis ne sylvas pro eorundem de anno in annum nova et nova exstructione dispendiose succindere, sive vero pro tuguriorum teguminibus arbores decorticare necessum sit, durare possint.

12. Ut ad casum insperati incendii, et unius vel alterius loci dominalis incinerationis exusti incolae domos, aliaque necessaria aedificia reerigendi ex vicinioribus sylvis modum et occasionem habere possint, ad hunc specialiter finem deservitura commodissima sylvarum pars in singulae possessionis territorio antehac jam sub initium cameralis administrationis excisa, ac prohibita ultro quoque sub simili prohibitione conservetur, in ejusmodique prohibita, et vetita parte pro nullis absolute aliis necessitatibus praeter solam aedificiorum in casu praemisso restaurationem lignorum succisio sub poenis praedeclaratis permittatur.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

13. Sylvas a venatione, et fluvios a piscatione extraneorum non minus, quam dominalium subditorum pro sola dominali necessitate prohibitas tam ipsemet sylvarum magister, quam eidem subordinati custodes diligenter observabunt, ac ne quicunque extranei, vel etiam dominales subditi in illis venentur, aut in fluviis, et rivulis prohibitis piscentur, invigilabunt, subditorum dominalium et extraneorum quoque ignobilium arma, piscatoriaque instrumenta ablaturi, nobiles vero dominali praefecto denunciaturi, ut ex similibus poena legalis modalitate competenti, et lege patria praescripta desummi possit.

Caput 2. Circa practicandum sylvarum usum.

Dispositum jam est penes cameralem praefectum, ut pro summo aerario ex sylvis utriusque dominii utilitatem producat; quo igitur ad regulas bonae oeconomiae similis sylvarum usus cum earundem conservatione introduci stabilitarique possit, expedietur proximius ad praescripta dominia dominus cameralis geometra, sylvas utriusque dominii in 50 circiter partes fine illo subdivisurus, ut annue excisionis, seu rasionis earundem circulatio successivis etiam temporibus accurate observari possit. Hac occasione

1. Tam ipsemet sylvarum magister, quam ejusdem subalterni, ut praesentes sint, oportet, quo necessariam universalem sylvarum cognitionem sibi comparent, singulosque subsylvanorum, quem sylvarum circulum observandum custodiendumque habebit, ex praemissa divisione accurate cognoscat, mutua enim et communis sylvarum inspectio perinde utilis haud censetur, quoniam in casu observandorum in sylvis excessuum imo sylvanorum in alium neglectum detorquente resciri nunquam posset, cujus negligentia damna evenirent? Ideo

2. Singulo subsylvanorum peculiaris, districtusque sylvarum circulus custodiendus assignabitur, ut sylvarum magister sylvas peragraturus, defectusque nefors in una, aut alio peripheria observaturus, cujusnam negligentia defectus talis emerserit, illico referre, et in excedentem, aut negligentem animadvertere, dominalique praefecto referre possit.

3. Priusquam lignorum pro domesticis dominii necessitatibus,

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

ac etiam productione materialium necessariorum succisio suscipiatur, non absimiliter ligna quoque pro ratibus in transportum cupri et salis regii caedantur, numerum eorundem praefectus dominalis sub initium cujuslibet anni scripto assignabit, erga cujusmodi assignationem, uti praemissum, scripto sibi exhibendam quottum talium lignorum ubi caedendam sylvarum magister designabit. Circa quod observanda habebit sequentia:

4. Deliget quippe ad hoc prae juniori semper sylvam vetustiorem, partemque illam pro ratione assignandae necessitatis designandam signis, terminisque certis ab aliis adjacentibus sylvis distinguet, hancque taliter designandam partem, ligna diversae sortis et qualitatis, crassiora videlicet, mediocria, ac tenuia producturam, relictis solum hinc inde in justa distantia pro semine nonnullis arboribus, ne plano et simplici detruncari, ligna decussa secundum suas sortes, crassiora nempe pro producendis materialibus, mediocria pro ratibus ordinariis, ac tandem tenuissima pro tignis, et tigillis applicanda classificari, et segregari curabit. Et si quidem

5. Stante hoc universali rasionis sylvarum methodo occurrent ligna tam carie exesa, curva item, nodosaque, consequenter nec pro productione asserum, neque pro ratibus idonea, remanebunt porro trabium vertices ac alia inutilia ligna, hinc ne pro focalibus lignis prostantes in radice arbores, cum nova sylvarum ruina caedi oporteat, suo tempore accrescentibus occasione liquefactionis nivium ex omnibus fere vallibus defluentibus rivis beneficio eorundem cum magno subditorum alleviamine ad praxatorium dominale promovenda; ut porro isthaec accurate observetur methodus

6. Praeter et ultra illud, quod tempore similis lignicidii subsylvanus, in cujus curae concredito sylvarum circulo talismodi lignicidium instituetur, semper et continuo praesens esse debeat, ex superabundanti sylvarum magister quoque quo frequentius fieri potest ad faciem loci, ubi labor fervebit, divertet, anve modo, et ordine debito perficiatur, cognoscet.

7. Pro neo-erigendis aedificiis subditis propriis sylvis destitutis ex vetititiis dominalibus concedi solent ligna. Occurrente proin tali necessitate, nec sylvarum magister, tanto minus ejusdem subalterni citra praescitum dominalis praefecti, aut provisoris, sed erga praeviam apud eorundem alterutrum insinuationem et

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

necessitatis per eos cognitionem, eaque cognita, eidem approportionandum pro hac aedificiorum necessitate admittendorum lignorum numerum sylvarum magistro notificandum, erga scriptam assignationem, et non secus ligna succindenda et evehenda semper designabit.

8. Si quae dominales possessiones usum sylvarum pro distractione sine quaestu haberent liberum, ne sylvis pro libero arbitrio abutantur, certumque erga singulam sessionem vel quartam, et sic a proportione incolatus admittendum succindendorum lignorum numerum transcendant, sedulo invigilabit, et non nisi erga praeviam quot? et cui possessioni ligna admetientur? sub initium cujuslibet anni ab officio praefectorali percipiendam scriptam assignationem pro totidem numero succindendis lignis certam plagam designabit, in reliquo circumstantias puncto immediate praecedente declaratas diligenter observaturus.

9. Ne incolis locorum pro usu deservientes sylvae promiscue succindantur, per idque ad recentiorum quoque succrescentium arborum succisionem iidem prorumpant, sylvarum magister pro necessitate foci ventifragia sicubi reperibilia iisdem assignabit, omnem adhibiturus operam, ut illa, priusquam putrescant, evehantur, ac interea sylvae viventes conserventur. Illis demum tandem consumptis, excindatur certa pars ejusmodi liberarum pro usu incolarum deservientium sylvarum, nihilominus ne in ea parte succrescentes novellae arbusculae decutiantur, cujusmodi excisa sylvarum pars per continuum usum evacuata demum pro ulteriori succrescentia prohibeatur, et alia iterum similis pars cum praescitu dominalis praefecti ad usum incolis designetur.

Viennae, die 7. Julii anno 1762.

Fogalmazványa a bécsi cs. és kir. közös pénzügyminisztériumi levéltár «Münz- und Bergwesens-Acten» osztályában, fasc. 218. — Közölte *F. A. Schmidt* i. m. XI. 489—98. l.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

75.

1763. november 22. Esztergom városának jelentése a helytartótanácshoz erdeinek megóvására tett intézkedéseiről.

Excelsum consilium locumtenentiale regium, domini, domini benignissimi gratiosissimi!

Erga gratiosum ejusdem excelsi consilii regii tam sub dato 21. dudum evoluti mensis Januarii, quam et modo recens sub dato 17-ae mensis Octobris anni currentis ad nos datum intimatum in ordine quoad clavellatorum cinerum exustionem, ii in quali nam quantitate ac ad cujus rationem exurantur, profunda cum subjectione rescribendum esse duximus: Nos nullas ejusmodi silvas in gremio nostri, quo talismodi clavellati cineres exuri valerent, habere, concomitanterque nec ad ullius etiam rationem iidem praefati cineres isthic exuri assolent.

Quantum autem conservationem earundem silvarum attinet, ea a memoriali usque praesentiarum per nos ita practicatur, quod ex iisdem silvis quotannis plus minus habita ejusdem conservationis reflexione ad rationem contribuentium incolarum nostrorum fasciculata virgulta secari curemus; in quarum conservationem alias praeterea etiam arbores, uti essent salices, tiliae in conformitate gratiosae excelsi consilii regii dispositionis implantare procuramus. Quod ipsum dum demandatae nobis informationis loco humillime significaremus, gratiis ac protectioni nosmet devoventes aeternum persistimus excelsi consilii regii locumtenentialis humillime servi

N. N. judex et senatus liberae regiaeque civitatis Strigoniensis.

Strigonii, die 22-a Novembris, anno 1763.

Eredetije az Orsz. Levéltár helytartótanácsi osztályában, Oeconomica no 601/2. alatt.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

76.

1764. február 28. A bánsági erdőmester javaslata erdők ültetéséről, a bánsági kormányzóságnak erre hozott határozatával.

Hochlöbl. kayser. königl. bannatische landes administration, ihro excellenz gnädig hochgebietende herren!

Demnach laut eines herabgelangt kays. königl. ministerial banco-hof-deputations-rescripts de dato 22-ten letzt abgerükten monats Januar allerhöchst ihro kays. königl. mayt. unter anderen gnädigst zu resolviren geruchet, dass sich hier zu lande um eine ergebige anzahl pappel-bäumer bewerben, sodann solche gehöriger orthen angepflanzet, auch in erzieglung deren zum bauholtz tüchtigen waldungen nichts ausser acht gelassen werden solle. Hierauf haben euer excellenz und gnaden in folge dessen durch eine besondere verordnung diesem kays. königl. waldamt mitzugeben beliebet, des ehestens berichtlich anzuzeigen, ob? und was für eine zahl deren erwehnten pappel-bäumern, auch in was gegend dieses Bannats zu überkommen, dann in was für district und gegenden diese bestens anzupflanzen? desgleichen in was district und gegenden die erzüglüng deren zum bau-holtz tüchtigen waldungen vorzüglich und auf was arth vorzunehmen seyn dörfte? Was nun die pappel-bäume anlanget, da habe bey meiner in herbst vorigen jahrs gemachter ersten waldes-visitation ville spuren ehehin in denen grossen lungen auch kleineren thälleren und an wasser gestandener sowohl schwartz, als weiser pappel bäume, gegen der Marosch zu aber noch ein so anderen starken baum von diesen zweyen gattungen angetroffen; von der zitter-pappl hingegen befinden sich ebenfals in denen Lippaer und Lugoscher districten noch einige junge theils in denen thälern theils aber auch in denen an höhen hin und her einzeln unter denen pirken, besonders aber habe in dem Temesvarer district bey Pasosch, Gert-Janosch und Puszorez noch das meiste hievon beysammen stehen gesehen, wie wohlen alles noch sehr jung und in durchschnitt nur 5, 7 und höchstens 9 zohl messend. Dieser letztere nemlich der zitter-pappel-baum, die äspe, der weisse pappel, der alber-baum und der schwartze der rechte und aigentliche pappel-baum und seiner natur halber weide genannt, dieses letzteren baumes-holtz ist das tüchtigste, des ersteren hingegen nemmlich der äspe das geringste. Es sind

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

aber diese holtz-sorten bis anhero hier zu land nichts geachtet worden, in betracht das Bannat einen überfluss von fruchtbaren aich und buchholtz besasse, folglich wäre dieses dem unterthann nebst anderen ohnfruchtbaren holtz gattungen jedesmalen zu seiner freyen disposition überlassen und ob zwar schon der bauersman mehrers sich aus ausschlagung des masseller, rusten und eschen holtzes verlegte, so waren doch die ziggeiner der sorte denen pappel-bäumen, woraus sie mulden andere küchel und hausgeschier zum verkauf verfertigten, desto gefährlicher wie sie bey abgang deren der zeit denen linden werden wollen. Wie nun das geschlecht sowohl schwartz als weisser-pappel bäume, von denen hie aigentlich die red zu seyn glaube, besonders einen feuchten boden liebet, darinne es auch sehr schnell fort wächset und in einer kurtzen zeit zu einen starken baum werden kann, so vermeinte, dass zu anpflantzung sothaner pappel-bäume vorzüglich der ohne diess an holtz nothleydende Pecskereker, Csanader und Bancsovaer district, dann einige theille des Werschezer und Csakovaer districts am geschicklichsten wären, und hierauf nahe an denen flüssen, bächen und morästen diese mit vortheill gepflanzet werden könnten, so mehrers als die propagirung deren die wenigste schwürigkeit machet, weilen die äste davon nur in die erde gestecket, gleich denen waide schon glücklich fort wachsen. Woher aber diese nummehro zu erhollen, ist mir wahrhaftig ohnbekannt. In was für districten und gegenden aber die erzieglung deren zum bau-holtz tüchtigen waldungen vorzüglich und auf was arth vorzunehmen, da müssen vor allen die wald-böden nach ihren führenden holtz-gattungen zu dem ende bestimmet werden. Hier zu land und in denen bereits beritten waldungen deren 4 districten, Temesvar, Lippova, Lugosch und Csakova habe vier haupt arten von aichen-holtz angetroffen, alss erstlich die roth- oder zehraichen, aut wallachisch *schüro* genannt, so aber zum bau weesen nicht dienlich, doch reichere mast als andere gattungen dieses geschlechts bringet, und in ansehung dessen dem platz, worauf sie stehet, wohl bezahlet. *Gorun* ist eine berg-aiche sehr grob jährig, doch zum bauen zimmlich tauglich, die dritte arth wird genannt *bescher*, diese ist die meistens die thällen liebet. Wie aber auch richtig ist, dass nehmliche gattung oder vielleicht auch eine andere mit dieser jedoch in der nächsten freundschaft bestende, und ausser seiner alleinig etwas mehreren sterre gantz

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

gleiche gattung ebenfals in denen anhöhen und bergen mit dem roth-holtz stark meliret, ja öfters dieses das haupt-holtz-machet; so zeiget sich doch ausser diesen noch ein besondere gattung in denen Lippaer, mehr aber Lugoscher höheren bergleinen, die hieher zu land unter den nahme *girniza* wohl bekannt, welche die sclescher oder rechte weis-aichen seiner festigkeit feine und weisse noch weit übertrift. Diese letztere zwey gattungen wären also jene, so in der rubrique des bau-holtzes ein haupt augen merke verdienten, aber aus diesen ein tüchtiges, dass ist mit einen gestreckten schaff gradgewachsenes bau-holtz zuerhalten ist die einzige arth und weise, das man die wälder fürohin statt dem bis hero gewohnten ungleichen holtz ausziehen viellmehr in ordentliche schlage eintheillet, diese rein abtreibet, und hernach hütten und hegen, keiner dingen aber mehr dem bauern über die wälder einen heren seyn — ihne dem sich zeugenden wiederwachs jährlich abbrennen, und durch die gaisse diese also zu mästen abhütten — alle andere gattungen des viehes winter und sommer darinnen campiren, endlichen diesen zu seiner feuerung und unfriedung seiner gründe hierinne noch gefallen maissen alles ruiniren, und wohl gar die mehr gelüftete und leichtere plätze ausraden und vertilgen lästet, in anbetracht und das auf einen gehögten schlage sich der wiederwachs gantz dick zu erheben pfleget, so wird man ein folglichen, auch viel an ein ander stehenden maiss und hier nächst einen gleichen wuchs erhalten, welcher, da kein reiss vor dem andern eine importante superioritäet der einstens seine äste weit herum werffen und das unterstehende jüngere holtz zu untertrucken erreichen kann, absolute gleich aufwachse, und seiner zeit lauter starkes grad gewachsen aneinander stehend, folglich eitles bau-holtz presentiren muss, und wann ein kleiner platz nur von 10 crn. in vierreck auf jede quadrat cr. nur einen baum gerechnet, schon 100 stäme bau-holtz liefern, und auf diesen weit ehender 100 cr. brennholtz erhalten, als von ein oder zwey auf solchen spatio unter lauter strauch, und heck-werk stehend alten elend mit vielen östen beladenen krippel baum 6 bis 8 crt. aufgebracht werden kan, zu geschweigen, dass man noch dem vortheil dabey hat, nach belieben hiemit disponiren, und dieses entweeders zu bau oder clafter holtz nutzen zu können, einfolglichen und da bau-holtz zu zieglen der wald-wirthschaft ungemein avantageuse ist.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

So wiederholle nochmalen meine gehorsamste meynung, sehr für träglich ja höchst nöthig zuseyn alle zum unterhalt des bannatischen publici zu reserviren und respecte pro ärario ein zu ziehende wald-böden zu bau-holtz zu zieglen und diese mit einen hinlänglichen und tüchtigen personali, um sie wieder alle von dem unterthann intendirend wiederunnige destinirung schützen, und sicherstellen zu können, zu besetzen, wo in wiedrigen nicht ohngegründet förchte, dass in wenig jahren dem fruchtbaren aichbaum eben jenes schicksall betreffen mögte, dessen bereits nebst dem unfruchtbaren masseller, rusten und eschen-holtz der anjetzo gesuchte pappel-baum befahren müssen, welches hiemit gnädig anverlangter massen schuldigst einberichten, mich aber zu führwährenden gnaden gehorsamst empfehlend solle. Euer excellenz und gnaden, Temesvar, den 28-ten Febr. 764, gehorsamster Honorius Demelmaier k. k. rath u. bannatischer wald-meister.

A határozat így szól:

Mann nehme sich gegenwärtigen bericht allenthalben zu erforderlich guten wissenschaft, und das k. königl. wald-amt habe mittelst derer betreffenden wald-bereitern nur die veranlassung zu machen, damit zu erfüllung der allerhöchsten intention der zeit zur anpflanzung einiger ergiebiger quantiteet-pappel-baumer in gegenden, welche zu deren aufkommen die bequemste sind, die vorbereitungen nach der ihnen an hande zu gebenden modalitaet gemachet werden, massen in jeder doch wohl wissen wird, ob und in welcher gegenden seines gezürckes er derley zum versetzen taugliches-holtz auf zu bringen vermöge; wo alsdann über den aigentlichen antrag, wo und wie viel jegliches orts anzupflantzen gedacht wird, auch was zu vollziehung dessen für eine assistenz nöthig seye, fernerer bericht zu erstatten ist, um das weitere darnach veranlassen zu können, in ansehen der erzieglung deren zum bau-holtz tüchtigen waldungen hingegen versehe man sich, dass über diesen als einen deren erheblichsten punkten in des h. rath und wald-meisters bald möglichster gewärtigender visitationsrelation eingegründet, standhafft und auszuführen auf das bequemste eingerichtetes gutachten mit einkommen werde, damit solcher gestalten hernach auch der zweyte punct der höchsten verordnung

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

ohne vieler schwürigkeit, und mit bestandt zu vollzug gebracht werden könne. Temesvar, den 3-ten Martii 764. Fr. gr. v. Perlas J. M. v. Brandenburg. Chr. Baussard v. Sonnenf.

Eredetije az Orsz. Levéltár kanczelláriai osztályában, Banatica fasc. 3.

77.

1764. április 30. Tanuvallatás a kisztei Nyilas erdő használatáról.

Infrascriptus inclytae tabulae regiae judiciariae juratus notarius fateor et recognosco tenore praesentium, significando, quibus expedit universis, quod posteaquam benignas sacratissimo-caesareo-regiae apostolicaeque majestatis literas mandari praeceptorio-compulsoriales pro parte et ad instantiam reverendi patris Michaelis Kuszlics ordinis sancti Pauli primi eremitae venerabilis conventus s.-Aegidii Sátor-A.-Ujhelyiensis prioris emanatas, mihique praeceptorie sonantes et directas judicialiter exmissus fuissem, eotum die 16-a mensis Martii, anni infrascripti ad possessionem Kiszte inclyto comitatui Zempliniensi ingremiatam existentem et habitam exeundo, ratione et praetextu ab infra uberius declarati negotii, juxta subnexa deutri puncta sub consveto juramento sequentis tenoris testium exceperim fassiones:

De eo utrum?

1. Vallja meg letett hite után a tanu, nem igaz-e, hogy a *kisztei Nyilas erdőt* nem csak inquiráltató mostani tisztelendő páter prior uram, hanem az előtte levő priorok is mindenkor tilalomban tartották? azért nemzetes Bernáth János uram ökegyelmének azon erdőben szabad ususa soha nem volt; sőt ha azon erdőben favágásban találtatott nevezett Bernáth uram embere, azonnal vagy megzálogolták a kerülők, vagy pedig szekereit behajtották.

2. Hát az nem igaz-e, hogy a mult 1763-ik esztendőben is az ujhelyi nemes convent emberei hire és akaratja ellen vágtak karókat az ujhelyi priornak azon Nyilas nevű erdőben, mivel őket az czékei erdőben küldötte vala, ők pedig magok könnyebbségökre való nézve azon rész erdőben mentek; Bernát János uram embereit

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

pedig azon Nyilas nevű tilalmas erdőben fosztatta meg a kiszti gazda 1763-ik esztendőbeli februárius havának 14-ik napján.

3. Hát az nem igaz-e, hogy midőn azon deutralis Nyilas erdő, ki már most egynéhány esztendőktül fogvást tilalmasban tartatik, *midőn az helységbeliek közerdőnek birták, tehát azon alkalmatossággal egymás között az helységbeliek telkek után osztották*, de Bernát uram részére semmit sem adtak, nem is praetendált?

Testes:

1. Georgius Varga spanus venerabilis conventus S.-A.-Ujhelyiensis in possessione Kiszte inclyto comitatui Zempliniensi ingremiata degens, ann. circ. 50, deposito praevie juramento fatetur ad 1. Mióta fátens ezen kisztei jószágában a nemes conventnek ispáni hivatalt visel, azóta mindenkor vagy tilalomban volt a deutrális Nyilaserdő, sőt gazdaságának előtte is, mióta emlékezik, minden tisztelendő pater ujhelyi prior uraméktul, valamint az most inquiráltató tisztelendő pater prior uramtul esztendőnként kemény parancsolat alatt tilalmaztatott egész e mai napig, azért is nemzetes Bernáth János uramnak, sem pedig őkegyelme embereinek soha azon deutralis tilalmas Nyilas nevű erdőben szabad ususa és haszonvétele nem volt, mert ha lopva bé tanált is menni bérese vagyis más embere n. Bernáth János uramnak azon tilalmasba, azonnal vagy béhajtották, vagy megzálogolták az ujhelyi n. conventnek kerülői; sőt jól tudja azt is, hogy egykor nevezetesen két béresszekerét is behajtotta akkori gazdája az nemes conventnek Fecske András és circiter két avagy több hétig is mind embereit, mind pedig marháit itten Kisztében az nemes convent majorudvarában tartotta; de maga gazdálkodása ideiben is az fatens négy esztendőnek előtte ugyanazon deutralis tilalmas erdőbül Bernáth János uram jobbágyát Iván Miskát, midőn tüzi fáért ment volna, ott érvén, béhajtotta szekerestül, marhástul s meg is zálogolta. Ad 2. Tudja, s meg is vallja a tanu, hogy az nemes ujhelyi conventnek emberei 1763-ik esztendőben nem az ujhelyi tisztelendő páter prior uramnak parancsolatjából, avagy akaratjából hasogatták az deutralis tilalmas erdőben a karót, hanem csupán az magok könnyebbségeknek voltáért, mert az pater prior az szekér erdőben kivánta és parancsolta is hasogatni azon karókat. Ugyanazon deutralis tilalmas

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

erdőben nemes Bernáth János uram embereit 1763-ik esztendőnek februariusnak 14-ik napján fosztatta meg a fátens a convent kerülői által minden szerszámaitul, melyeket magokkal vittek vala szőlőkaróknak hasogatására. Ad 3. nihil.

2. Joannes Deme subditus venerabilis conventus S.-A.-Ujhelyiensis possessionis Kiszte inclyto comitatui Zempliniensi ingremiatae colonus, annor. 38, deposito juramento fatetur ad 1. juxta fassionem 1. testis. Ad 2. Nem tudja, ha hirével volt-e tisztelendő páter prior uramnak az tilalmas deutralis erdőben karóknak hasogatása. Azt ugyan tudja, hogy azon deutrális erdőben fosztották meg nemes Bernáth János uram embereit az nemes convent kerülői több kisztei lakosokkal együtt; maga is a fátens azon napon ekéknek való lábat keresgélvén az erdőben, szemeivel látta megfosztását Bernáth János uram embereinek. Ad 3. non se positive reflectit fatens ob statum eotum ejus puerilem, num pro fundo Bernáthiáno tempore divisionis silvae deutralis aliquid obtigerit, nec ne.

3. Andreas Szabó subditus venerabilis conventus S.-A.-Ujhelyiensis possessionis Kiszte inclyto comitatui Zempliniensi colonus, annorum circiter 70, deposito juramento confirmat fassionem primi testis quoad 1., quoad 2. vero, juxta secundum testem nihil sciens de mandato patris prioris. Ad 3. Emlékezik a fatens, *midőn azon deutralis Nyilas erdőt egymás közt az helységbéliek telekekként felosztották egytül-egyig*, de azon osztáskor most Bernáth János uram telkének részére teljességgel semmi részt nem juttattak s nem is adtak.

4. Joannes Bajkó subditus venerabilis conventus S.-A.-Ujhelyiensis, circulator Kisztensis in possessione eadem comitatui Zempliniensi adjacenti degens, ann. 36, adjuratus fatetur: Kerülője lévén nemes ujhelyi conventnek, tudja bizonyosan, hogy mióta Késztébe származott, mindenkor és minden esztendőben kemény tilalomban tartatott azon deutrális Nyilas erdő, ugy az most inquiráltató tisztelendő páter prior is e fatensnek és több kerülő társainak erős parancsolat alatt, hogy az Nyilas erdőre jó vigyázással legyenek, meghagyta. Azért sem az uraság embereinek, annyival inkább Bernáth János uram embereinek azon deutrális megtiltatott Nyilas erdőben semmit vágni szabad nem volt s teljességgel nem is használni másképpen, hanem aki lopva bément, azt ott érvén, bizonyosan béhajtották, avagy megzálogolták. Ad 2. Nem tudja azt bizonyosan a fatens, hogy ki parancsolatjábul hasogatták az deutralis

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

Nyilaserdőben az nemes convent emberei a szőlőkarókat, elég az mindazonáltal, hogy az kisztei gazdájok a nemes conventnek oda rendelte az embereket. Azt ugyan bizonyosan tudja, hogy azon az deutrális helyen szedték el az nemes convent emberei Bernáth János uram embereitül, kik akkor szőlőkarók hasogatása végett oda mentenek, mindennémű szerszámokat, maga is jelen lévén, a tanu szemeivel látta. Ad 3. nihil.

5. Joannes Koleszár olim circulator Kisztensis, subditus venerabilis conventus Sátor-A.-Ujhelyiensis, possessionis Kiszte, inclyto comitatui Zempliniensi ingremiatae colonus, annor. 40, deposito juramento, fatetur ad 1. sicut 1., addito hoc: Hogy kerülője lévén a nemes conventnek tisztelendő pater Kimita József uram idejében, maga is béhajtotta a fatens Bernáth János uram kasui jobbágyát az deutralis akkor is tilalomban tartatott Nyilaserdőből, béhajtván pedig meg is zálogolta; ad 2. nihil. Ad 3. Kecskepásztora lévén azon időben a falunak e fatens, emlékezik jól, s tudja is bizonyosan, hogy midőn az helység a deutralis Nyilaserdőt telkekre felosztotta, akkoron Bernáth János uram telkére teljességgel semmit nem adtak.

6. Mathias Majoros, subditus venerabilis conventus Ujhelyiensis in possessione Kiszte inclyto comitatui Zempliniensi ingremiata colonus, annor. 43, deposito juramento fatetur ad 1. et 2. juxta primum et sequentes testes; ad 3. vero nihil.

7. Franciscus Nagylábú, subditus venerabilis conventus Ujhelyiensis, poss. Kiszte comitatui Zempliniensi ingremiatae colonus, ann. circ. 56, ad 1. juxta fassionem primi fatetur; addito hoc: Arrul is jól emlékszik a fatens, midőn egynéhány esztendőkkel előtte tisztelendő pater Bogovics ujhelyi priorsága idejében ugyan az nemes ujhelyi convent emberei béhajtották Bernáth János uram két béres szekereit, béhajtván penig circiter két avagy több hétig az udvarban tartották mind marháját, mind cselédjit, s mindaddig ki sem adták, miglen tisztelendő akkori páter prior meg nem engedte, mind azalatt az napok alatt pedig maga eledelével Bernáth János uram marháját és cselédjit Kasubul tartotta; ad 2. et 3. juxta priores testes.

8. Joannes Jakab, subditus venerabilis conventus Ujhelyiensis, possessionis Kiszte inclyto comitatui ingremiatae colonus, ann. 50, deposito juramento fatetur ad 1. juxta fassionem 1. testis. Ad 2. Nem tudhatja a fatens, hogy ki parancsolatjábul rendeltetett az Nyilas erdőben karóknak hasogatása, egyenesen tisztelendő pater priortul-e,

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

avagy csupán csak kisztei gazdának akaratjából; de caetero sicut reliqui testes. Ad 3. Jól tudja azon deutralis Nyilas erdőnek felosztását, de hogy Bernáth János uram telkire akkor semmi sem jutott, nem is rendeltek, bizonyosan tudja.

9. Gregorius Kiszti Mihalevics, olim circulator Kisztensis, in possessione inclyto comitatui adjacenti degens, ann. circ. 80, juratus fatetur ad 1. Ezen fátens még szegény istenben boldogult tisztelendő pater Fejér ujhelyi priorsága alatt is, et per consequens azután is sok esztendeig kerülője lévén nemes ujhelyi conventnek kisztei jószágában, ezen okbul tudja bizonyosan, hogy mindenkor nagy tilalomban volt azon deutralis Nyilas erdő, valamint e mai napon, úgy ennek előtte is, s nem is volt teljességgel szabad senkinek azon deutrális erdőt vágni, avagy valamiképpen használni, sem az uraság embereinek, sem pedig Bernáth János uramnak és ökegyelme istenben boldogult édesanyjának; sőt tisztelendő pater Bogovics ujhelyi priorságának idejében is kerülője lévén a nemes conventnek a fátens, sokrendbéli kemény parancsolati után említett pater priornak, istenben boldogult öreg Bernáth Jánosné asszonyomnak midőn (s. v.) sertései azon deutralis tilalmas erdőbe bémentek volna, e fátens megtudván, azonnal béhajtotta, s ki sem bocsájtotta — sok kérési után is említett szegény aszszonynak — mind addig, miglen maga az pater prior személye szerint meg nem jelenvén, engedelmet nem adott, de azóta is sokszor és szám nélkül tudja, hogy titulált Bernáth János uramnak szekereit és jobbágyát, amidőn a nemes convent emberei ott érhették, béhajtották, meg is zálogolták; caeterum juxta primum testem. Ad 2. nihil. Ad 3. Már akkor a fatens kerülő lévén, midőn az deutralis Nyilaserdőt az helységbeliek magok közt felosztották telkekről-telkekre különösen, de az Bernáth János uram telkére teljességgel semmit adtanak.

10. Joannes Juhász, colonus possessionis Kiszte inclyto comitatui Zempliniensi ingremiatae, ann. circ. 70, deposito juramento fatetur ad 1. Ezen fatens még istenben boldogult tisztelendő pater Horváth ujhelyi priorságának idejében ide Kisztébe származván, tudja bizonyosan, hogy azutátul fogvást mindeddig mindenkor erős tilalomban tartatott azon deutralis Nyilaserdő és valamint most inquiráltató tisztelendő pater prior, úgy ennekelőtte is lévők esztendőnként megtilalmazták, s annak okáért soha Bernáth János uramnak teljességgel semmi ususa, annyival is inkább szabad haszonvétele éppen nem volt, nem is lehetett, mert mihelyest megtudták a

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

nemes convent emberei, hogy azon deutralis tilalmas erdőbe valaki bément, azonnal béhajtották és megzálogolták. Ad 2. nihil. Ad 3. Emlékezik jól e fatens azon Nyilas deutralis erdőnek felosztásárul, de azt tudja bizonyosan, hogy Bernáth János uram telkére teljességgel semmit sem adtak az helységbeliek.

11. Michael Jakab, subditus venerabilis conventus Ujhelyiensis, possessionis Kiszte inclyto comitatui Zempliniensi ingremiatae colonus, annor. 30, antea circulator dominalis, nunc vero allodiator, adjuratus fatetur ad 1.-juxta fassionem 1-i testis. Ad 2. nihil. Ad 3. Emlékezik felosztásárul deutralis Nyilas erdőnek, de az Bernáth János uram telkére osztottak-e valami részt, vagy nem? nem tudja; addit tamen ad 1. Hogy kerülője lévén az nemes conventnek e fatens, egykor bémenvén (s. v.) sertései titulált Bernáth János uramnak deutralis Nyilas erdőbe, maga e fatens most inquiráltató tisztelendő pater prior parancsolatjábul három legelő sertésit lelőtte.

Super qua praevio modo peracta mea collaterali inquisitione et excepta testium fassione, praesentes meas jurium praetitulati reverendi patris prioris inquiri curantis futuram uberiorem securioremque ad cautelam, propria manus subscriptione, sigilloque usuali roboratas extradandas esse duxi, communi svadente justitia, literas testimoniales. Signatum S.-A.-Ujhely, die 30-a mensis Aprilis anni currentis 1764. Inclytae tabulae iudiciariae juratus notarius Antonius Keresztes s. k. (P. H.)

Eredetije az Orsz. Levéltárban az újhelyi pálosok iratai közt fasc. 13. no 853. alatt.

78.

1764. julius 21. Marosvásárhely városa erdőfelügyelőjének utasítása.

Az erdő inspectora instructiója.

Tagadhatatlan, hogy a rosz administrátió miatt a városnak igen nagy kára lett az erdők elpusztulásában elannyira, hogy ha ez után szoros vigyázás reájuk nem lészen, a város közönséges épületére drága pénzen kelletik máshunnan szerezni; azért a modo in posterum a város erdeit kemény tilalomba kelletik tartani, semmi particularis embernek semminemű szín és prae-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

textus alatt, se assignatió mellett, se assignatió nélkül, semmi épületre való fát adni mindaddig szabad nem lészen, míg száraz találtatik, akkor is nem másképpen, hanem

I. §. Haki épületre való fát kérne, akár privátus ember, akár magistratuális, nevezze meg mire, és hány öles kivántatik, melynek az inspector és az orátor menjenek végire, és úgy találván s a bírónak referálván, assignatiót adhat.

II. §. Ezen assignatiót vigye az inspectornak, ki is maga egy pásztorral kimenvén, mutassa ki, melyik aszúfa arravaló lészen, s az szerint a limitáta taxát vegye bé, az oeconomusnak administrálja, az assignatiót pedig jól conserválja; minthogy pedig az erdők igen elpusztultak, de növekednek szép fiatal fák, a melyeket ha conserválnak, idővel elég épületre valók válnak belőlük, lehet ugyan a városiaknak módjával épületre való fát adni, de bizonyos taxa mellett, hogy a városnak is legyen egy kis haszna, a városiaknak se kerüljön drágán.

Azért egy száraz, földön fekvő jó fának, mely három öles hosszában, és kifaragva egy arasztnyi szélességű, taxája lészen denár 6. Ha lábán álló szárazfa, taxája legyen denár 9.

Ha pedig négy öles lészen, in priori casu den. 9, in posteriori den. 12.

Ha öt öles lészen, in priori casu den. 12, in posteriori casu denár 15.

Ha fának vastagsága kifaragása után másfél arasztnyi, két arasztnyi, vagy több lészen, a hossza pedig három, négy, öt és több ölnyi hosszúságu, a fekvő száraz fától in priori casu 2 susták, in secundo öt poltra, in tertio 6 poltra.

A fennálló fától in priori casu 2 susták s egy poltra, in secundo 6 poltra, in tertio 7 poltra.

Ha pedig élő, nagy, épületre való fa lenne, in priori casu 6 poltra, in 2-do 7, in tertio 8 poltra lészen a taxája.

III. §. Az inspector a fát kimutatván, az assignátiót irja fel, mikor mutatta ki, ama pedig az után egy hét alatt elvitesse, mert azután az assignátiónak terminusa és ereje elmulik és a pénze is vissza nem fordul, sőt ha az erdőn azon assignatió mellett azután fát vágna és ott találtatik, 6 forintig büntettetik, mert ebből származott legtöbb praevaricatió, mivel az assignátióval akkor mentek az erdőre, mikor az inspector ott nem volt, és egy assignatió mellett hatszor is hoztak.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

IV. §. Aki ilyenképpen az assignátiónak erejét exspirálni engedi és ujra assignátiót obtineál, az előbbeni taxának felit tartozik megfizetni, vagy fa nélkül ellenni, mert maga volt oka, miért múlatta el.

V. §. A város közönséges szükségire, malmára, hídjaira, eklézsiák malmaira, házaira is, míg száraz fa találtatik alkalmas, élő fát assignálni szabad nem lesz, se pedig assignátió nélkül vágni; akkor az inspector az oeconomussal együtt menvén ki válasszák ki, melyik lészen alkalmatos, azt minden taxa nélkül levágatván és a fellebb valókat punctualiter observálván, egy hét alatt tartozik az oeconomus elvitetni; azért az oeconomus is úgy alkalmaztassa maga dolgait, hogy ezt observálja.

VI. §. Idegen embernek per absolutum fát assignálni szabad nem lészen, sub poena fl. 12 per judicem ex proprio solvendorum.

VII. §. Kert-fonni való mogyoró vesszőt, úgy másfélét is, ha hol sűrűn vagyon s amiatt a fiatal fák nem nevekedhetnek, szabad lészen minden magistratuális személynek, mind más civisnek, penes assignationem, módjával, modo suprascripto hozatni; egyébaránt az inspectornak reá kell vigyázni, hogy a malomgátra megkivántató vesszőkben fogyatkozást a publicum ne szenvedjen, se pedig annak színe mellett jól indult fiatal fákat ne vágjanak.

VIII. §. Az arra rendeltetett erdőpásztorokra szoros vigyázással legyen és minden héten egyszer mindenik hegyét maga környüljárja, maga mellé vévén a pásztort, úgy hogy

IX. §. Ha kárt tapasztal, melyet a jó gazda könnyen megismerhet és a pásztort praevaricátióban convincálhatja, bíró uramnak denunciálván, comperta rei veritate az első praevaricátióért 12 lapátot, a másodikért 24-et, a harmadikért kicsapassék, restans fizetését pedig a város számára confiscálják.

X. §. Akit pedig a pásztorok in loco delicti találnak, ökreit, szekerit, vagy lovait s magát is megfogván az inspectorhoz bevigyék és az inspector az oeconomusnak s a bírónak hirré tévén, az első cselekedetiért 6 frtig indispensabiliter megbüntettessék; ha másodszor is az olyan ember praevaricátióban találtatnék, az után toties quoties 12 forintokban irremissibiliter megbüntettessék.

Ha maga pedig az inspector praevaricálna, akár maga, akár más számára a megált erdőből csak egy fát is vitetne, az első cselekedeteért convincáltatván 12 frtig büntettessék meg; ha pedig len másodszor is praevaricatióban találtatnék, eo in casu 24 forintok-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

ban megint megbüntettessék, de egyszersmind officiumból is kivettessék. A pásztorok pedig ha praevaricálnak, azok keményen megveressenek, elsőben 12 lapáttal, azután 24, osztán kicsapassanak.

XI. §. Ezen mulctából pedig egy rész menjen a város cassájába az oeconomus kezébe, mivel a városnak tett kárt, a több rész oszoljon modo hactenus usitato, praeterquam quod az erdőinspectornak és pásztoroknak is légyen részek a proportione.

Hogy ezen erdő-inspectora instructiója a méltóságos kir. gubernium rendeléséből és approbatiójából modo praemisso irattatott, az amplissimus magistratus és centum viratus praesentiájokban publice felolvastatott és a civica communitas s magistratus között fennforgott panaszoknak lecsendesítésére ad observandum mi általunk, qua guberniali auctoritate exmissus commissariusok által publicáltatott, azt recognoscáljuk et desuper per praesentem fidem, testimoniumque perhibemus. Signatum in libera regiaque civitate Maros-Vásárhely, anno 1764. die 21-a Julii. B. Szilágyi korm. assessor. mp. Michael Cserey mp. registrator gubernialis.

Hivatalos másolata az Orsz. Levéltár erdélyi főkormányszéki osztályában őrzött törvényhatósági privilégiumok és szabályzatok közt, IV. G. 32.

79.

1764. augusztus 20. A hradek-likavai uradalom szerződése egy erdő kitakarítása iránt a gombási kocsmáros és molnárral.

Infrascriptus Antonius Pongrácz regio-cameralium dominiorum Hradek et Likava praefectus tenore praesentium recognosco, respectu expurgationis adinstar tonsurae instituendae certae silvae, in valle Luboczya habitae, Kundrat-Kasic dictae, in qua videlicet praeterlapsis compluribus annis pro parte et lucro summi aerarii per possessiones Gombás, Szankocsán, Soson et Hrboltova praestantiores pro truncis idoneae arbores urbarialiter succisae, devectae iam essent, notabilisque quotta partim abiegnorum, partim faginaceorum lignorum in eadem remansa adhuc comperiretur (licet eatenus praefatorum quattuor possessionum, tanquam ad memoratam vallem proximiorum incolae iteratis vicibus praemoniti fuissent, ob metum nihilominus, uti advertere est, quempiam per

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

eosdem intra se formatarum in aggravium nefors eorundem deserviturarum consequentiarum opus similis purgationis silvarum in se assumere recusassent et ultro recusarent) cum oenopola Gombasiensi Joanne Szuczinszky et molitore aeque Gombasiensi Michaele Milan, ac sociis per eosdem sibi adiungendis sequentis tenoris contractum me immisisse, et quidem

1-mo. Ut praefati contrahentes nullam aliam localitatem silvae, quam uti praemissum a truncis pro dominio jam eductis evacuatam, eamque per officium silvanatus, cui vigilantia haec incumbit, exassignandam ac suis metis terminandam, sub poena contrabandae, seu soli, seu socii, ac operarii per eosdem conducendi, quocumque sub praetextu invadere, ac ligna ponendarum metarum excedere minime praesumant, verum pro

2-do. In simili iisdem excindenda et assignanda localitate ante omnia quaevis reperibilia abietina ligna, tam crassiora et incorrupta, adhuc pro truncis, intrinsecus vero putrescentia pro palis vinaceis habilia, quam et trabesque ratibus ac denique tenuiores pro tignis indiscriminatim (reservato eo, ut hinc inde ramis arbores maturiores seminiferaces pro futura inseminatione silvae remaneant) suo ordine consecutivo succindant, similisque sortis ligna, postquam in asseres serrata, vel palos confecta, ac ad ripam fluvii Vágh educta et statuta fuerint, tam ideo, ut pro frequentius occurrentibus materialia dominium in promptu habere possit, quam etiam, ne iidem contrahentes ansam cuiuspiam defraudationis habeant, omnia officio dominali eatenus ratiocinaturo praevia per attactum silvanatus dominalis officium instituenda eorundem connumeratione consignent, competens pretium a proportione laboris et sumptuum impendendorum eruendum recepturi.

3-tio. Faginaceorum lignorum intuitu, in quantum seu pro foco, seu alia qualicunque utilitate distrahibilia erunt, facultas datur, quo memorati contrahentes talia pro suo lubitu cuicunque et quandocunque divendere possint.

4-to. Postquam praevio modo tam abietina quam et faginacea meliora, ac in pecuniam convertibilia ligna educta fuerint, toties fati contrahentes obligabuntur ad id, ut ex lucro nefors horum remansura etiam inutilia et minus distrahibilia ligna, crassiora videlicet ex cacuminibus ad vallem demittant et deducant, reliqua vero minutiora, uti sunt apices et frondes arborum, in lateribus duntaxat et cacuminibus talismodi funditus excindendae

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

plagae pro computrescentia ad cumulos componant, vel componi curent, consequenter quantum possibilitas admittet, extremam et debitam expurgationem cum directione praefati silvanatus dominalis officii instituendam observent.

5-to. In reflexionem sumpto eo, quod nonnullae expurgandarum silvarum plagae in modo eductionis lignorum ad invicem multum differant, cum quaedam illarum ad ipsam capitalem vallem Lubochnyensem propenderent, adeoque faciliorem aditum ad eductionem lignorum haberent, quaedam vero particulares valliculae, seu viarum, seu canalium vulgo raznarum extructioni, consequenter sumptuosiori labori et lignorum evectioni obnoxiarentur, ex eo parte ab utraque, quoad determinationem pretii memoratis contrahentibus pro statuendis ligneis materialibus per dominium solvendi pro nunc praescindatur, verum assecuratione indemnisationis per dominium attactis contrahentibus data, uti supra puncto 2-do attactum, usque cognitionem laboris et sumptuum in suspenso relinquitur. Ad cuiusmodi praevio modo expressata puncta pro

6-to. Nos quoque supra et infrascripti Joannes Szuczinszky et Michael Milan, evictione quoad socios etiam per nos assumendos nobis inhaesura, benevole accedentes, eadem vigilantissime ac ad genuinum tenorem eorundem observaturos nosmet in solidum obligamus.

In cuius rei maiorem fidem praesentes contractuales literas, manuum nostrarum subscriptione et sigillorum appressione munitas usque subsecuturam excelsae camerae regiae hungarico-aulicae modificationem, reprobationem, vel ratihabitionem, ab utrinque extradamus. Signatum Rosenbergae, die 20-a Augusti, anni 1764. Antonius Pongrácz praefectus mp. Joannes Szuczinszky mp. (L. S.) Michael Milan mp. (L. S.) Coram me Francisco Vissny dominiorum Hradek et Likava exactore mp. Coram me Josepho Molarcsik regio-cameralis dominii Likava silvarum obequitatore mp.

Hivatalos másolata az Orsz. Levéltárban, Contract et Transact. tom. IV. no 111. szám alatt.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

80.

1765. április 10. Krompach városának erdőrendtartása.

Wir richter, bergmeister und ganzer rath, vormund, eltesten, wie auch die ganze gemeinde der kaiserlich-königlich priviligirten berg-stadt Krompach urkunden und bescheinigen hiermit vor jedermänniglichen, absonderlich aber denen es oblieget, wie nachdem unsere gnädigste erb- und grund-herrschaft (tit.) herr graf Emericus Csáky de Keresztszeg unsere sammentliche Krompacher waldungen für hin in einen guten stand und wachsthum zu bringen, wie auch wieder alle invasores und benachbarten zu schützen mildest geruhet habe, da wir nun diesen mildesten willen (welcher zum unsern ferneren aufkommen bestehet) nicht zuwieder leben, sondern vielmehr nachzukommen unterthänigst gesonnen sind, so verobliegiren und verbinden wir uns eben desgleichen unsere Krompacher waldungen bis zum aufwachsen in ruhigen stand zu lassen, aus denenselben weder bau-, noch bretthöltzer zu fällen ausser zu denen publicis communitatis aedificiis, als da sind die kirche, pfarrhof, weinhaus, mühle, schule, officir-haus, kauf-haus, markt, fleischbänke und brücken, doch dieses alles soll mit bewust und oculata des darzu verordneten Kluknauer herrn hofrichters (welcher die herrschaftliche commission darob haben wird) geschehen, sollte aber auch währender dieser zeit in unser gemeinde ein haus baufällig werden, so soll solchen bürger a proportione seiner nothdurft (jedoch nicht ohne vorbewust des Kluknauer herrn hofrichters) erlaubet sein, sowohl bau- und brett-höltzer zu fällen; sollte aber einiges unglück von feuer, wasser und sturmwinden (wofür uns der allerhöchste gott in gnaden bewahren wolle) entstehen und dadurch grosser schaden geschehen, so wird die gnädige erb- und grund-herrschaft dahin gnädigst bedacht sein, anwiederum der getreuen unterthanen unter die armen zu greifen und erlauben bau- wie auch bretthöltzer zu fällen, damit sich jeder nothleidender dadurch consoliren und abermalen vermög seinen vermögen auferbauen kann. Was anbelangt die liegende durch den wind umgeworfene und bis heutiges tages in denen waldungen befindliche tröm- oder bretthöltzer, die werden auch herrschaftlich seither gnädigst erlaubet sein abzuführen. Soll demnach von heute an ein stück wald zum brettholtz gemeinschaftlich aus-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

gewiesen werden, aus welchen jeder burger wird erlaubet sein zu seiner nothdurft holtz zu nehmen, die übrigen waldungen aber totaliter und serio verboten. Sollte sich aber einer oder der andere bürger (keiner nicht ausgenommen) in denen von heute an durch das allhiesige magistrat verbotenen waldungen zu seiner nothdurft ein einzigen stamm von bau- oder brett-holtz unterstehen zu fällen, oder durch jemanden andern fällen zu lassen, der soll ohne alle gnade in die herrschaftliche Kluknauer cassa rh. fl. 24 strafe zu belegen schuldig und dadurch in die grösste ungnade bei der gnädigen erb- und grund-herrschaft verfallen sein. So aber das stück wald, welches heute zum brennholtz ausgewiesen wird, gemeinschaftlich ausgehauen werden, so erlaubet uns abermal gnädigst die gnädige grund-herrsahaft ein ander stück ausgewiesen und zu unserer nothdurft zum brennholtz zu verbrauchen und zwar in solang bis die waldungen in ihren vollkommenen stand kommen werden. Zu mehrere glaubwürdigkeit und festhaltung dessen haben wir gegenwertige reversionales unserer gnädigsten erb- und grundherrschaft herausgegeben und mit dem gewöhnlichen stadt-insigill bekräftiget. Krompach, den 10-ten April, anno 1765. (L. S.) Iidem qui supra. Extradatum per me seniorem Johannem Engel eiusdem oppidi montani juratum notarium mp.

Eredetije a gróf Csáky-család lőcsei levéltárában, fasc. 28. no 4. alatt.

81.

1765. május 9. Az erd. fökormányszék körrendelete arról, hogy a fák erőszakos levágása vagy meghántása esetén azok a szóbeli harmadnapos törvényszéken ítéltessenek meg. *

Quamvis textus legis decreti Tripartiti partis 3-tiae titulo 33-tio poenam invagationis pecorum de segetibus aut pratis, foenilibusque a poena decorticationis et succisionis silvarum glandinosarum prohibitarum tam claris verbis distinxerit, ut nulla prorsus interpretatione indigeat et in Approbatis etiam Constitutionibus partis 3-tiae tit. 33. quali poena similes violentiae vindicentur, in omnem casum provisum habeatur, ex frequentibus tamen vario-

* V. ö. Erd. Lapok 1878. 673. l.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

rum querelis informatum gubernium titulos legum praememoratos ita plerumque confundi, ut casus omnes invagationis et violentiarum praemissarum seu ex mala legis interpretatione, seu ex vitiosa nonnullorum consvetudine et exemplo, lucri denique cupidine poena succisoribus silvarum vel arborum ejus decorticatoribus unice et privative statuta afficiantur, judicesque ipsi fori tridualis non quod juris est in similibus statuant, verum sententiam ferent legibus et Approbatis principatus Constitutionibus prorsus adversum. Cui abusui ex superattendentiali sua, qua in manutentionem legum ferri tenetur obligatione et auctoritate, quemadmodum et hactenus in casibus ad se relatis obicem ponere, illegitimaque hujusmodi judicia rescindere gubernium non defuit, ita de praesenti cum necdum illegitima ejusmodi judicia cessare experiatur sensum citatarum superius legum eo modo accipiendum ac ab omnibus et singulis in principatu judicibus et causantibus observandum praecipit, ut ad poenam illam, quae decorticationi et succisioni arborum in silvis prohibitis glandiferarum, virtute praecitatae legis decreti Tripartiti partis 3-tiae, tit. 33. ad calcem commensurata et praescripta est, nulli alii casus ex invasione territoriorum, depascuatione segetum, aliisque id genus violentiis actibus emergentes referantur, verum ad alios legibus praescriptos processus relegentur.

Cui positivae et in expressis legibus patriae fundatae ordinationi si qui judicum in futurum contravenire non reformidarent, notum talibus porro redditur, non solum res quasvis adjudicatas et inter sese distributas, verum expensas quoque et fatigia actorum per ipsosmet judices restitui curaturum gubernium, nec admissurum, ut hujusmodi illegalibus abusibus privati quicunque, tanto vero magis contribuentes damno afficiantur et cum vivi aerarii detrimento ad . . icitas redigantur. Quod ipsum dominationibus quoque vestris suo modo in gremio sine mora publicandum et ab omnibus stricte observandum hisce positive committitur.

Fogalmazványa az Orsz. Levéltár főkormányszéki osztályában 1765. évi 1703. sz. alatt.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

82.

1765. deczember 9. A temesvári erdőbírónak a favágásról szóló utasítása.

Holtz-schlags observations puncta, nach welchen sich nicht allein die mit zum holtzschlag abgehende herrn unterverwalters, sondern auch wald-bereüters aber und dorf kneesen, als auch hussarn und trabanten zu achten und dem unterthann darnach anzuhalten haben; als

1-o. Ist dem unterthann von der jungen waldung abzuhalten.

2. Wann in denen holtz schläg grathe aichene stäme, welche zu bau holtz tauglich, selbe nicht umzuschlagen.

3-io. Soll der baum nicht höher dann 1 schue hoch von der erden abgestockhet werden.

4-to. Soll kein kleiner baum, als der über den stöckl 1 schue, oder 2 spann breit abgestockhet werden.

5-to. Sollen bey ausführung des klafter holtzes an dem uffer des canals die reüen sowohl vorwärths als hinter rücks ihre gleiche mass haben.

6-to. Dass der unterthann keine stöckhe weder brigl holtz in die klaftern mit dem andere untermischter aufsätze.

7-o. Dass selber auch kein faules holtz unter die reüen vermische.

8-o. Soll kein klafter holtz, alwo das wasser ausgiesset, aufgesetzet werden.

9-no. Soll in dem wald die klafter zu erleüchterung des unterthanns nur 3 schue hoch, in der länge aber wie er will gesetzet werden und einiger scheider zuspitzen und an statt spitzen zugebrauchen.

10-o. Sollen die scheider nicht länger dann 3 schue und 3 zoll erzeiget werden.

11-o. Ein jedes dorf soll gehalten seyn, seyn holtz quantum in 2 reynn, dann $6^1/_2$ schue joch am ufer des canals aufzustellen und an beyden enden einer jedwederen reü mit 2 stitzen gut zu vorsehen.

12. Sollen die scheider nicht dickher, als eine gute hand breit erzeiget werden, damit der unterthann bey ausswerffung und aufsetzung des klaffter holtzes nicht alzusehr abgemathert werde.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

13-io. Kommen die junge waldung zu verschonen und die übertrettere mit einer empfindlichen straff zu belegen.

14-o. Sollen mir von einen jeden distrikt von darumben die sub repartition zugeschikhet werden, damit ich wissen kann, wie viell ein jeder process und dorf zuschlagen hat, um selbe darnach anstellen lassen zu können.

15-o. Sollen die wald-bereüthers einen jedwedern, ober und dorf kneesen bey aussführung und aufrichtung des klafter holtzes an canal die klafter zu $6^1/_2$ schue lang, dann zu erzeugung deren scheidern à 3 schue und 3 zoll lang die behörige maas einhändigen. Temesvar, den 9-ten Decembris 765. Khrist Schönn v. Schenfeldt waldschaffer.

Eredetije az Orsz. Levéltár kanczelláriai osztályában, Banatica fasc. 3.

83.

1766. márczius 31. Kivonat Demelmaier Honorius bánsági erdőmesternek erdészeti jelentéséből, mely a bánsági erdészet fejlődését 1716-tól 1763-ig előadja.

Beschreibung der in Bannat geführten waldwirthschafft ab anno 1716 bis ad annum 1742.

Das Bannat, da es anno 1716 durch die siegend kayserkönigliche waffen der pforte wieder abgedrungen worden, prangte selber zeit mit denen schönsten waldungen und hatte sogar in anbetracht, dass die districte Uj-Palanka, Orsova, Caransebes, Lugosch, Lippova, Temesvár, Csakova und Werschez fast mit holz überzohen waren, hieran einen überfluss. Diese landes-herrlichkeiten seyend aber von niemanden geachtet worden, sammentliche dorfschaften, die sich hierein theilten, vermeynten von eben solchen wald-theilen auch herr zu seyn, die ihre dorf-hottars einschliesseten, deren einwohnern könntn ohne unterschied der jahrszeit sowohl zum verschleiss als häusslichen gebrauch sich so vieles gehölze ausmitteln, als es ihnen beliebete und über dieses tausenderley unfuge in denen waldungen verüben ohne jedoch sich zu befürchten, dissfalls angegangen zu werden.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

Nur allein das damahls sich hier zu Temesvar befundene kleine civicum, sammt judenschaft, dann die auf der von allen holz geblössten hayde des Becskereker und zum theil Csannader districts befindliche dorfschaften, wann sie der mühe es selbsten zu hollen überhoben seyn wolten, waren gehalten sich ihrer holzbedürfnüss sowohl als des dissfälligen preisses halber mit denen wald-bauern zu vergleichen, von welchen aber alles was verlanget wurde, sogleich und ohne anstand erhalten werden könnte. Desgleichen fournirten die nächsten dörffer deren respective districten in einer jeden verwalter amts ortschaft dasiges publicum dergestalt mit allen holz-erfordernüssen, dass niemand über mangel jemahls zu klagen ursach hatte. Ganze dörffer verlegten sich auf dem salz pletten und mühlen-bau, deren die meiste ersterer gattung an die siebenbürgische kammer zu Karlsburg bis auf etliche jahre her, an das Lippaer salz-amt aber durchgehends in einer ziemlichen quantitaet käüflich überlassen worden. Andere hingegen auf boding, stell-vaas und sonstig klein geschirr, auf wagen und raad macherey, überhaupts gaben sich in erzeugung solcher sorten all übrige ungemeine mühe und unterhielten hiemit den stärkesten handl. Die öfters im lande hier gehaltene jahr-märckte waren von dergleichen holtz-sorten, item von jöchern, hart- und weichen schindeln, heu gabeln, sengsen, werften, bruck- und gesperr-holtz, baumrinden und past-stricken fast überschwemmet, ya sogar die aller orts gehaltene wochen-märckte hiemit angefüllet.

Der unterthann lebte so zu sagen lediglich von denen waldungen, was ihme einer seits von seinen ausgezohenen theils rohe, theils verarbeitet verkauften gehölze nicht erkleckete, dieses musste dessen jahr aus jahr ein in denen waldungen herum schwermendes da gefahlen, erwachsen und meist an dem laub des zarten nachwachses sich gemastete und gelegenheitlich veräusserte horn- und gaissviehe vollends gar ersezen. Und da von ihnen all zu ihren gebrauch als weiteren verschleiss benöthigtes geschirr-, zimmer und gerecht-holtz fast durchgehends nur in denen sommer-monathen aufgebracht worden, so erkennet schon ein holtz gerechter waldmann in was für einen nachtheil sowohl das kauffende publicum als die waldungen selbsten andurch versezet, ein cameralist aber, da für all dieses ad aerarium kein kreuzer bezahlet werden dörfte, was für ansehentliche gefälle negligiret worden.

Nichts desto weniger waren doch in deren ersteren 25 jahren

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

einige wald-bereiters in Bannat schon bekannt und eben bey nach hier errichteten wald-amt befanden sich derley einige zu Csannad, Lippa, Caransebes, Orsova, Uy-Palanka, Panczova und Becskerek, welche jedoch keine holz gerechte männer und wieder solchen commendanten untergeben waren, die eben so wenig von der grossen wald-wirthschaft und ordentlicher pflege deren holzungen, als sie wald bereitern verstunden. Da man aber die wälder selber zeit fast keiner attention würdigte, und diese vielmehr als einen last des landes ansahe, so waren auch diese wald bereitern eben nicht dessentwegen angestellet, damit sie solche conserviren, sondern vielmehr nur dahin sorgen solten, dass das hin und her benöthigte gehölze gewiss erzeuget und an ort und stelle richtig angefahren würde. An sonsten waren sie verbunden bey denen amts-tägen in geldzehlen rabisch aufschneiden, bey haaber und heu, vorspann marche und de marche deren trouppen, bey brucken reparationen, bey machung des kayserl. heues, bey colligirung der aichel kraasgelder und dergleichen mehrers sich gebrauchen zu lassen. Der wald bereiter Schönn aber stunde in Temesvar unter den cameral bau-amt, keine andere incumbenz habend, als nur das von zeit zu zeit bey denen cameral- und fortifications bau-ämtern benöthigte clafter und bau holz in Temesvar wie Lugoscher district zu schlagen und einzuschwemmen. Übrigens ware alles allen frey.

Ab an. 1742 von errichtung des wald amts bis ad an. 1746 unter direction des ersten waldmeisters Franz Joseph Waldfortners.

Inzwischen und zwar anno 1739 hat sich der unglückseelige zeit-punckt eingefunden, womit Belgrad der dieser haupt-stadt unterwürfige theil des königreichs Servien verlohren gienge und andurch das dortortige wald-amt an das ende seiner verrichtungen geriethe.

Der somit ausser activitet gesezte servische waldmeister Franz Joseph Waldfortner wurde endlich in dem 741-sten jahr, mit der in Servien gehabten wald-ordnung und amts instruction qua talis in das Bannat verschicket, um gesammt dissländige waldungen ordentlich zu übernehmen, sie pro aerario nach möglichkeit zu nuzen und der nachhaltigkeit halber für sie bestens zu sorgen. In folge wessen er dann auch würklich anno 742 das fundament zu dem bannatischen wald-amt geleget, die gleich vorhero beritten und besichtigte wälder mit einem etwelchen personali, worzu er auch die ehe bevor unter obbemeldt 7 districts verwalter ämtern

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

gestanden wald bereitern gezohen und deren zahl auf 11 vermehret, allen diessen aber 3 waldschaffern vorgesezt, sammentliche in folgende 5 districten als Csannad, Lippa, Lugosch, Csakova und Temesvar vertheilet und jeden mit einer ordentlichen instruction sich darnach zu achten versehen.

Ob zwar schon diese instructiones viele gute dinge in sich enthielten, so waren sie doch nicht nach der besten art die wälder zu tractiren eingerichtet, sondern es wurde vielmehr alles gehölze auch nach hin durch ungleiches ausziehen eroberet und nichts weniger als eine ordnung und vielleicht auch keine zeit dabey observiret, hauptsächlich aber nur dahin gesehen, dass die aller orts erforderliche holz-gattungen richtig aufgebracht, auch die darauf verwendete und dagegen wieder erlösste gelder accurat verrechnet worden. Die unterthanen blieben aber nichts destoweniger doch noch immer in der possession sich pro libitu deren holzungen bedienen zu können, nur mit dem alleinigen ausnahm, dass von denen in vorbemelden 5 districten, Lippa, Lugosch, Csannad, Csakova und Temesvár, worinn die 3 waldschaffer und 11 waldbereiters vertheilet worden, befindlichen unterthanen für das zum verschleiss sich aus gemittelte gehölze eine kleine wald taxa an die gleich bemelde wald amts subalterne, unter denen vestungs thörren zu Temesvár aber an die zu dem ende aufgestelte aufsehers abgeführet werden solte.

Die in denen übrigen 6 districten ansässige unterthanen blieben hievon gänzlich verschonet somit bey der alten freyheit. Was aber an der in benannten 5 districten für zum verschleiss bestimmt ausgeführten gehölze abwerfender wald taxa vieles habe eingebracht werden können, ist aus folgenden abzunehmen, dann da auf einen ganzen district kaum 2 wald bereiter zu stehen gekommen und man über dieses fast gar nichts auf wald-hüters spendirte, ein dergleichen waldbereiter hingegen, besonders in Lippa und Lugoscher district kaum in 30 tägen seine monathliche bereitung daferne diese genaue wie gesolt hätte vorgenohmen werden wollen, absolviren könnte; so folgerte sich hieraus, dass ein solcher das ganze jahr nicht zu hauss hätte seyn können, ein welches jedoch nicht zu glauben, sondern vielmehr zu vermuthen stehet, dass da es derley einem wald bereiter meistens um die zettl groschen zu thun ware, solcher auch meistens sich zu hauss und nicht in waldungen aufgehalten haben wird.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

Seye es, dass derselbe beständig in denen waldungen herum geritten, so hat er täglich kaum einen boden von einem dorf visitiren können, folglich waren beständig 29 täge dem unterthan frey. Gesezt auch er hat in dem 2-n oder 3-n tag das angetroffen, was in dem 1-n entwendet worden, so hat er doch wer eigentlich dem schaden verübet, nicht eruiren können, dannenhero mit einer etwa verdrüsslichen mine die sache also geschehen seyn lassen müssen. Wie viel tausend gelegenheiten also die unterthanen so zum theil, meisten theils aber lediglich von denen waldungen ihren verdienst erworben, um ohne bezahlung durchwischen zu können werden gesucht und gefunden haben ist, leicht zu erachten. Allermassen das geld bey richtigerer abstreiffung monatlich auch nach denen tausenden hätte einkommen müssen, da es bey weiten nicht nach dem hunderten eingegangen. Man hörte um diese zeit nichts als klagen, die waldbereitern wussten bey ihrer instanz die durch den unterthan continuirlich misshandelnde gehölze und andurch weiters entstehende schäden recht zu exprimiren nicht genug worte zu finden und die bauern erreichten bey denen verwalter ämtern kein ende in beschwerungen wider die wald bereitern mit dem beysaz, warunnen sie aus eröfterten 5 districten für holz etwas bezahlen solten, da doch die übrigen 7 davon frey wären.

Weilen aber das land volk von den lezten kriegs-troublen her noch sehr schwürig ware, muste man mit ihnen auf das gelindeste verfahren und so zu sagen nur mit diesen zu frieden seye, was von ihnen gutwillig zu bekommen.

Diese nachsicht machte die bauern in ruinirung des holzes weit muthiger. Die wald bereitern aber, so fast durchgehends das kürzere ziehen mussten, in ihren dienst-eyfer desto lauer, der wackere waldmeister selbsten, der auch das äusserste für seine waldungen wagen wolte, ist dessentwegen oft so übel angekommen, dass er aufer die lezte aus verdruss wohl gar vor der zeit in das graass beissen müssen.

Ab anno 746 usque ad annum 762 unter des 2-n waldmeisters, herrn Anton Eberl.

Weit fürsichtiger warn aber dessen successor h. Anton Eberl, welcher um sich nürgends zu verfeinden, alles krumpe grad seyn liesse, da aber, dass die waldungen schon licht zu werden allgemach vermercket wurde, die unterthanen hingegen wegen dem zu ihrer häusslichen nothdurft bedarfenden gehölze mit einer auch

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

nur kleinen taxa nicht beleget werden wolten, um wenigstens dafür ein stärkeres wald-personale unterhalten und für die waldungen bester sorgen zu können, so verfielle man auf die gedanken, vielmehr die waldschaffern abzudanken, die wald bereiten hingegen und das ganze wald weesen wieder denen verwalter ämtern zu überlassen, ein welches berührter h. waldmeister nicht nur approbiret, sondern dass es also beschehen möchte, selbst getreulich darzu geholffen hat, weilen er andurch eine grössere besoldung wie ihme versprochen worden erhalten, viele arbeiten von sich schieben und endlich andurch von all ferneren verantworttungen ledig und müssig seyn könnte — — sat.

Von dem wald forstner v. Schönnfeld.

Der wald forstner Schönn bliebe allein für sich, so dass er weder zum waldamt noch zu einem verwalter amt sich bekännte und erhielte, zu der schon ein paar jahr vorhero in arrendam überkommenen holz-schwemmung, bald darauf sogar auch die befugnüss die repartitiones zu denen holz-schlägen zu machen, er hat also seines mehrern gewinns halber nicht vergessen immerzu die der vestung nechst gelegene waldungen ausschlagen zu lassen, dabey aber auch nicht gesorget, oder vielleicht nicht verstanden ordentliche haun anzulegen diesse in schläge einzutheilen, folgsam die waldungen recht waldmänisch herzunehmen, weniger dass die schläge zu rechter zeit geraumet und wieder zu holze geleget worden wären, sondern es wurde alles, wie besser unten ausführlich beschrieben werden solle, nur ausläutterungsweise, somit zu deren waldungen äussersten nachtheil erhalten. Nebst diesen hatte er zugleich den wild bahn in hiesigen gehöge alleinig zu besorgen und das wildpret, so er zu liefern nicht gehalten, oder ihme zu verspendieren nicht beliebig ware, verkaufte er nebst denen da von erhaltenen decken und wolfs-häuten, kazen-, dax- und fux-bälgen, so gut als möglich, wo doch er selbsten und das ganze über das geheg bestelte personale durchgängig auf aerarii kösten unterhalten worden, und sogar diesen zum besten des waldstandes für die geschossene raub thiere das schuss geld noch darzu aus der wald amts cassa bezahlet werden musste. Er machte vieles heu darinnen auch zum verkauf. Haltet durch viele jahre seine mast ochssen daselbst. Und unter den praetext der schütt für das schwarz wildpret, bauete er jährlich eine menge kukuruz an, bey welchen der unterthann nur den geringsten preiss robbartweiss die

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

arbeit verrichten musste. Er verkaufte an die rothgerber die rinde zur lohn um theuer geld, item zaunspalten an verschiedene partheyen und dergleichen mehrers. Die pfand-gelder eignete er sich zwar auch zu, unterhielte aber etliche wald-hütter davon, nebst allen diesen musten ihme für jede in seinen und auch anderer wald-bereiten revier durch den unterthann geschlagene und von eben diesem in das Temesvarer haupt holz magazin auf der axt eingeführte und daselbst wieder aufgeschlichtete klafter brenn holz zwey groschen bezahlet werden, welche das wald-amt, ob wären sie eingeschwemmet worden, in dem ordinari schwemmer lohnspreiss zu vier groschen in rechnung per ausgaab zu stellen, zwey groschen davon aber in seiner behörigen rubrique wieder als eine ersparung per empfang zu nehmen, verordnet ware, ursache dessen, weil er zu sothanen holz-schlägen ein starckes personale halten zu müssen, verschüzete, da er doch niemahls zur aufsicht wem andern hierzu angestellet, als lauter ab ärario besoldete wald bereitern und revier jäger. Das zum einschwemmen ihme am ufer des canals von denen districten übergebene brennholz hingegen praetendirte er ihme über die wald clafter wohl mehr denn noch um einen halben schuch höher zu zumessen, wo bey deme nicht richtigen befund oder dass es nicht eng genug geschlichtet ware, öftermahlen bis 200 und mehr clafter von denen respect. unterthanen nachgeschlagen werden musten. Hier aber in dem haupt magazin ist nichts weniger als ein dergleichen vorsicht gebraucht, sondern vielmehr dieses unter der clafter maas aufgesezet und also an das publicum verschliessen worden, der überschuss wurde, weiss gott wohin verwendet und durch die lezte jahre her hat er von diesen, wie mir bewusst, zur verköhlung an den hiesigen eisenhammer schöne parthien käuflich hintangelassen. Es mag aber seye, dass er alle diese nuzungen getreulich verrechnet, wenigstens ware dem wald amt nichts anderes bekannt, als dass er und sein ganzes personale aus der wald amts cassa ihre besoldungen bezohen, welche ausgaben aber allenfalls weit besser in seine, als des wald amts rechnungen sich geschicket hätten.

Da nun gesamte waldungen unter andere directions gerathen, die holz-schläge mit der schwemmung verknüpfet und dergleichen mehr von wald amt was ehedessen zusammen gehörte, abgesöndert und dieses auf unendliche weise zertrimmert worden, so gerathe durch derley furgänge erholt bannatisches wald amt in

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

einen solchen zerfall, dass auf die lezte dem amt anderster nichts als lediglich nur der nahmen noch übergeblieben.

Eredetije az Orsz. Levéltár kanczelláriai osztályában, Banatica fasc. 3.

84.

1766. május 21. Mária Therézia királynő rendelete a magyar udv. kamarához a sarjerdők ültetéséhez szükséges magok tárgyában.

Repraesentatione fidelitatum vestrarum circa transmittendam pro tentanda inseminatione variarum celerius succrescentium arborum sementem sub 14-a mensis Februarii a. c. transmissa cum ministeriali banco-deputatione nostra aulica, et medio ejusdem cum hujate quoque silvarum officio communicata, quando quidem in plantatione silvarum ipsa quoque terreni qualitas attendenda et juxta hanc observationem nonnullae species sementis in authumno, aliae vero in vere cum spe melioris successus plantandae forent, cujus intuitu fusior descriptio requireretur, necessaria porro hunc in finem informatio partim ex opere illo, quod anno 1754. Pragae sub titulo »Einleitung zur holtz- und waldordnung für das königreich Böheim» tipis vulgatum est, erui, atque stabilita in eodem principia circumstantiis terrenorum, solorumque situi applicari valerent, in parte vero modo praeattacto ipsa terreni qualitas spectanda et attendenda foret, utrum videlicet pinguis, sabulosa, humida mediocriter vel minimum sicca sit? atque pro ratione ejusmodi terrenorum diversitatis diversa etiam lignorum semina diverso tempore seminari deberent, pro his autem circumstantiis omnibus resciendis et investigandis necessarium omnino esset, ut unum circa silvarum et lignorum manipulationem bene versatum et peritum individuum in districtum Bachiensem exmittatur, quod non modo terrenorum diversitatem debite investigare, verum etiam rite praeparare sciret, praehabita demum circa praevias reflexiones et circumstantias magis circumstantiali et specifica informatione de eo, e qualisnam speciei semente qualis quantitas desideretur, ulterior adhuc fidelitatum vestrarum repraesentatio praerequireretur. Ex eo iisdem fidelitatibus vestris rescribendum ac una committendum esse duximus, ut accepta praevie juxta praeattacti pro regno Bohemiae circa silvarum et lignorum ordinem elaborati inviationem

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

magis circumstantiali et specifica informatione ulteriorem tam circa qualitatem, quam et quantitatem sementis repraesentationem nobis celerius submittant. Nam in eo satisfiet etc. Dabantur in civitate nostra Viennae, die 21-a mensis Maji, anno 1766., regnorum nostrorum vigesimo sexto. Maria Theresia s. k. P. comes ab Hatzfeld et Gleichenberg s. k. Ad mandatum sacrae caesareae et regiae majestatis proprium P. A. l. b. a Prandau mp. Jos. Ign. de Marburg s. k.

Eredetije az Orsz. Levéltár kincstári osztályának Benign. Resolut. gyüjteményében.

85.

1766. julius 9. Mária Therézia rendelete a magyar udv. kamarához a közczélokra rezervált erdők ügyében.

Maria Theresia etc.

Consignatione repraesentationum fidelitatum vestrarum de 20-a praeteriti mensis Junii advoluta eo apparente, quod in literis donationalibus super specificatis inibi bonis usus silvarum et lignorum pro evenientibus publicis et regiis necessitatibus per expressum reservatus habeatur, silvarumque inspectio et revisio fisco regio reservata, eorumque devastatio omnimode praecauta sit.

Eapropter fidelitatibus vestris benigne rescribendum ac una committendum esse duximus, quatenus ulteriorem quoque in eo nobis suppeditent informationem, qualesnam hactenus fecerint observaverintque circa reservatum hunc silvarum usum dispositiones, an aliquem et aliqualem ad rationem fisci regii silvarum usum et quando excreverint in sylvis ad liberam regiamque civitatem nostram Modrensem, dominia item Pleternitza, Verhovcze, Kemencze et Pakracz, Karlovicz, item Vukovár, Munkács et Sz.-Miklós, nec non Sz.-György et Bosin, Kurina, denique Repusztnicza et Illava, atque Tóth-Váradgya spectantibus, quodve utilitatis ex isthoc silvarum usu in aerarium nostrum camerale redundaverit, praetereaque instrumenta, signanter autem donationem de anno 1636. super arce Végles comiti Ladislao Csáky collata, literas reversales comitum Nicolai et Alexandri Eszterházy de anno 1656., resolutionem regiam anno 1689. pro parte principissae Annae Lónyay emanatam, consensum denique regium super arce Végles principi Paulo Eszter-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

házy anno 1689. elargitum, nec non donationem super dominiis Sz.-György et Bozin pro parte comitum Joannis et Francisci caeterorumque comitum Palffy anno 1734. emanatam atque resolutionem regiam circa resignationem bonorum Kuttina, Repusznitza et Illava familiae comitum Erdődy fiendam anno 1738. expeditam, velut in praeattacta earundem fidelitatum vestrarum consignatione specificata instrumenta in genuinis copiis nobis transmittant. Viennae, die 9-a Julii 1766.

Eredetije az Orsz. Levéltár kincstári osztályának Benign. Resolut. gyűjteményében.

86.

1766. okt. 4. A nagybányai kir. bányahivatalnak Nagybánya városával kötött egyezsége az ottani erdők használata felől.

Puncta pacis inter regio-montanum et monetarium officium N.-Bányiense et liberam ac regio-montanam civitatem itidem N.-Bányiensem, primum ex vigentibus diuturnis pro et contra mutuis controversiis ac dissensionibus, dein ex efficacibus nos inter consiliarios et commissarios regios, quam et praelibati officii montani, et ipsius quoque civitatis praedictae concertationibus composita.

1. Basis prima ac generale systema esto, quod universae silvae, quaecunque tandem in territorio N.-Bányiense sunt, tam ex rei natura, quam et privilegiorium ordine, transactionibus item recentibus et antiquis ac juri montano Maximilianao, continuato denique a saeculis et isthic usu et aliorum locorum seu intra seu extra-regnanorum paritate, nihilo excepto, juris regii coronalis montani, atque civitatis sint indivisibiliter ita, ut jus unius sine altero concipi, aut distingui minus possit.

2. Praeferenter igitur, seposito omni usu privato, provideri debet res montana silvis in perpetuum, quemadmodum videlicet quilibet montanarum cultor perennuare ac crescere continuo cupit statum suum fodinalem, reges item ac regna ac totum publicum universi, donec mundus stabit, monetarium ac minerarum cursu provideri debet.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

3. Prima proinde cura esse debet regis, regni terram mineralem atque monetariam possidentis, ut haec omnibus necessariis sine defectu, praesertim vero silvis, cum hae sicuti caetera alimenta ac terrae nascentiae annuatim non procreuntur, veluti aeternum durent, nihilque ab his cum damno avellatur, quin magis incrementum eorundem continuo procuretur. Ac hinc

4. Sicuti jam tunc silvarum penuria circa N.-Bányam esse debuit, quando divi reges in anno adhuc 1329. ac 1347., dein 1376. montanistis, urburariis ac civibus Rivuli Dominarum nunc N.-Bányiensibus in propriis suis regalibus silvis, ad castra tunc sua N.-Bányiense et Kőváriense spectantibus liberum pro lignorum stolonarium ac roborum sectione, carbonum item ac caementi seu calicis exustione ad tria milliaria circumquaque usum concesserunt, ac in hoc libero usu contra vicinorum infestationes tam ipsimet protexerunt, quam et per regni barones ac comites, quin et sanctionibus sub ipsa regni diaeta constitutis ac metis inter adversantes publice positis protegi fecerunt; quod si proinde nec suprarecensita jura ac motiva subessent, ratio tamen aequitatis exposceret, ut si quid etiam propriarum silvarum civitas haberet, has qua penes saeculorum in adeo late patentibus regalibus silvis admissum usum conservatas non tam regi retribuat, quam pro suo directe reliquorumque monticolarum atque urburariorum conservet ac cum vastis illis ab antiquo regalibus sine omni penitus quaestione communes ac unitas faciat; hinc

5. Ad communem providentiam pertinet, ut ex tota silvarum massa id, quod ad praesentem fodinarum culturam per tempora et annos necessarium videbitur, per supremum officium et judicem montanum, simul commembrum civitatis futurum a sua majestate denominandum debite excindatur et designetur, quod autem a currenti usu remanebit, ad futuram provisionem conservetur.

6. Quaecunque silvarum pars cum interjacentibus pascuis praesenti montano usui destinabitur, in hac omne rei montanae exercitium, puta caesio lignorum, carbonum exustio, horumque ad sua loca devectio ac deportatio, caeteraeque operationes citra ponendum aliquale per ullum impedimentum, adeoque et pascua per quemvis monticolam et urburarium juxta supremi officii montani ac montium et silvarum magistri designationem atque inspectionem libere fient et admittentur.

7. Reliquae porro silvae a praesenti usu fodinarum atque

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

montano remansae stricte pariter per officium montanum ac montium et silvarum magistrum conformitate constitutionis Maximilianeae et modo regnantis suae majestatis sacratissimae in inferioribus civitatibus montanis, in specie vero Schemniczii anno 1747. introductae et pro nunc salutariter vigentis conservabuntur, ut prouti in his, ita et in aliis universis silvis desectionum succrescentiae ac damnosorum pecorum ac pecudum pascuis, succensionibus, vetitisque desectionibus et exterminationibus rite conserventur.

8. In quantum cives et monticolae, reliquique civitatis istius Nagy-Bányiensis inhabitatores non modo pro minerarum et fodinarum cultura, verum et ad privatos usus, uti ad sua aedificia, seu noviter ponenda, sive vero restauranda et augenda, focum item domesticum, vietores dein ac reliqui lignarii opifices ad sua aedificia, fabri item omnis generis carbonibus ad suas fabricas indigerent, et nec omnes monticolae essent, hi et tales facta, sicuti hactenus penes magistratum suimet insinuatione, in quantum id cujusvis recurrentis specificam necessitatem scripto recognoverit, talibus necessaria lignorum species et quantitas ex quibuscunque vetitis, aut ad praesentem usum montanum destinatis silvis rite semper et sine defectu, remora aut vexa extradetur. Pro focali autem sectione ad civium et inhabitatorum sufficientem necessitatem silvae per tempora assignentur, in hisque omnis caesurae mensura, moderatio et ordo a supremo officio montano et montium ac silvarum magistro cum praevia civitatis concertatione praescribenda per cunctos observentur.

9. Cum alia dentur intra territorium hujus civitatis agrorum et pratorum terrena et pascua, quae silvis jure montano destinatis connexa, sive contigua non sunt, et neque ad rem montanam ullatenus influunt aut spectare dignoscuntur, haec ulterius quoque pro civitate libera maneant et communis tantum cum civibus montanistarum usus in his observabitur, licebitque in iisdem et montanistis non civibus, et extraneis quoque vicinis accolis, vel urburariis circa rem montanam in actuali operatione constitutis talibus communibus pascuis semper uti sine reliqua solutione. Caetera vero ab his resultantia pascua sint civitatis.

10. Cum exiguo avitae hujus rei montanae praejudicio evenisse et admissum haberi comperitur, quod in gremio quoque ac visceribus montium et silvarum pro re montana ab antiquo et praecise constitutarum diversi tamen et cives, et extranei agros

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

et prata sibi exstirpaverint, quin imo et villae in his, uti binae possessiones Alsó- ac Felső-Fernezely fundatae sint, circa quae illud vel maxime praejudiciosum, damnosumque occurreret, quod villae istae integros campos sibi erexerint, hisque omnibus ac usu etiam silvarum ad omnes suas necessitates, distincto jure terrestrali frui velint et perfruantur, quin tamen monticolae sint, ast privatas duntaxat colonias exerceant, hincque ortae sunt illae controversiae, quod colonis istis ac dominis eorum terrestribus territoria sua ultro et ultro extendentibus non tantum silvae, verum et pascua monticolis atque urburariis restrictae sint, mutuumque usum continuo sibi invicem praepediant, hae quidem praecendentibus privilegiis montanistarum et urburariorum summum praejudiciosae atque damnosae possessiones, agrorum item et pratorum, hinc inde per montes et silvas procuratae exstirpaturae quamvis sua via removeri possint ac debeant, similiaque ab ulteriori continuatione omnino arcenda sint, secus enim montes ac silvae tam provide rei montanae attributae omnes in villas et privatas possessiones converti quirent. Hinc praeterquam ne similes in his montibus et silvis privatis morum extensiones amplius fiant, in posterum serio invigilabitur et omne etiam impedimentum opponetur; de jam habitis dictis possessionibus pro hic et nunc id statuitur, ut hae quidem tanquam industriale superaedificatum propter bonum pacis suis possessoribus relinquantur, et ferente rei montanae necessitate, nonnisi erga depositionem justi, per aestimationem aut conventionem eruendi pretii possessoribus adimi valeant. Adimi autem semper poterunt erga persolvendorum persolutionem fundi isti, dum et quando fodinarum culturae necessitas id exigerit, tum ex praecedenti coronali et donationali, quam et de omni jure montano publicum usum atque necessitatem privato semper anteponentibus.

11. Cum vero nec in talibus privatis possessoriis lignorum caesio, atque carbonum exustio, reliquaeque operationes, prouti et pascua suorum jumentorum montanistis atque urburariis denegari, sive ullatenus impediri possint, ideo si inevitabilis fuerit in loco tali privato pascui vel publici transitus, aut alia ad rem montanam necessitas, tum pretium rei talis privatae possessoribus modo praemisso in antecessum exolvatur, ac sic demum usui montano applicetur, si vero contingens saltem fuerit in tali privato possessorio montanistarum pascui usus, sive necessitas, tum possessor fructum, prius terrae suae auferre possit, hocque stante vetitae maneant

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

partes ejusdem, ablato vero fructu communis fiat et horum usus ac pascuum.

12. Sicuti rex Carolus comiti Corardo, montano olim civitatum Rivuli Dominarum ac Medii Montis regio judici 1329. certam silvam magnam inhabitabilem inter metas civitatum earundem sitam (ubi de facto possessio Giróth-Tóthfalu constituitur) ita donavit, ut in hac unam, vel plures etiam villas erigere possit, quin tamen praedictae civitates aliquem eatenus defectum subeant, haecque possessio penes distinctas metas suas actu possideretur ita ad mentem ejusdem divi regis possessionibus quoque Felső- et Alsó-Fernezely se inter, ac cum civitate quoque quoad territorialia nunc controversiis, tales metae constitui debent, ac cum affuturo vere effective constituentur, quae juri necessitati item et usui montano nullatenus praejudicent, vel impedimentum aliquod ponant, aut ulteriorum controversiarum, dissensionumque vel a longe ansam praebeant.

13. Qui usus silvarum civitatensium ac respective Kőváriensium et pascui his possessionibus Fernezely per transactionem anni 1591. concessus et stabilitus fuit, hic ulterius quoque ipsis (quantum ad lignationem tamen conformitate constitutionis montanae limitata) in salvo maneat, interim nec ista loca exstirpationes suas sine praevio indultu montani officii ac montium ac silvarum magistri ulterius extendant, quibus etiam eatenus serio invigilabitur. Glandinatio quoque proprium et non emptitiorum vel ad quaestum procuratorum setigerorum, piscatio et venatio ejusdem transactionis conformitate earum possessionum dominis terrestribus ac respective subditis ubivis libera esto. Quantum demum

14. Ad glandinationem omnium montium et silvarum in territorio hujus civitatis existentium ac praevio modo ad hujatem rem montanam spectantium et applicatorum, haec pro propriis pariter setigeris omnium inhabitatorum et civium N.-Bányiensium sine aliquali exceptione, vel pro hoc solutione universis libera manebit, quae autem a tali propria etiam civium et inhabitatorum necessitate glandinatio remanebit, quod talem sicuti et pascua ab his resultantia, venationem item et piscationem sua majestas sacratissima in publicum civitatis beneficium et sublevamen ultro quoque benignissime relinquere et resolvere dignabitur, prorsus nec dubitatur.

Hivatalos másolata az Országos Levéltárban N. R. A. fasc. 1322. no 48. alatt.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

87.

1766. október 14. A magyar udv. kamarának előterjesztése a fölséghez a bácsi kamarai kerületben eszközlendő erdősültetésekről.

Ut intuitu silvarum in camerali districtu Bacsiensi neo-inplantandarum, eatenus, quaenam sementorum species terreno partium illarum magis accommoda meliorem sui succrescentiam appromittunt, in pleniorem deveniat cognitionem, obsequiosa haec camera hungarico-aulica expedivit eorsum Hradekiensem silvarum magistrum Franciscum Girschik virum circa silvarum culturam bene versatum eique ad implementum benigni sub 21-a Maji currentis anni elargiti rescripti regii commisit, quatenus juxta principia certi operis anno 1754. Pragae sub titulo «Einleitung zur holtz- und waldordnug in dem königreich Böheim» editi qualitatem terrenorum pro ejusmodi novis silvis Bacsiensibus destinatorum in facie loci examinet, quaeve sementorum species ibidem cum bono successu in authumno, in vere inseminandae forent? non solum penitius cognoscat, verum etiam praefata terrena pro silvis excisa ad praescriptum attacti operis, quod utpote regia ista camera hungarico-aulica Praga adferri, illique assignari fecerat, pro futura insemination debite proparari curet, ac denique quidnam in ipsa insemination observandum sit, qualiterve succrescentes silvae cultivari debeant? constitutos ibidem silvanos dominales sufficienter instruat. Occasione talismodi assumptae investigationis comperit antelatus silvarum magister, ex plagis pro implantatione silvarum reservatis nonnullas siccas, alias sabulosas et demum residuas humidas esse, ad illasque pro ratione cujuslibet qualitatis illas sementorum species in isthic demisse advoluta connotatione expositas in vere tute inseminari, ac juxta praecitatum opus adaptari fecit, dominalesque silvanos circa inseminationem et earum silvarum conservationem ita imbuit, ut si hi datae sibi instructioni satisfecerint, optimam illarum succrescentiam silvarum sperare liceat.

Quo itaque juxta projectum praememorati silvarum magistri experimentum eatenus institui possit, sacratissimam majestatem vestram apostolicam in omni humilitate exorandam duxit eadem haec camera hungarico-aulica, quatenus sementorum species in praeallegata connotatione designatas recentioris et bonae repurgatae qualitatis in expressata ibidem quantitate ex caes.-regio silvarum

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

officio Viennensi ita tamen horsum suppeditandas clementissime ordinare non dedignetur, ut hae ante ingruens adhuc brumale gelu abhinc in Bacsiensem districtum promoveri, ibidemque ad praeattactas jam praeparatas plagas juxta sensum repetiti silvarum magistri statim affuturo vere, ut primum quippe nives et glacies dissolutae fuerint, inseminari queant. Datum ex consilio regiae camerae hungarico-aulicae, Posonii, die 14-a Octobris 1766. C. J. Erdődy mp. Jos. Leeb mp.

Fogalmazványa az Orsz. Levéltár kincstári osztályában, Exped. Cameral. 1766. évi október A. 2. alatt.

88.

1766. deczember 29. A magyar udv. kamara átirata a kamara elnökéhez, hogy a királyi rendelet értelmében az összes kamarai és első sorban a hradek-lykavai erdők megvizsgálására és szabályozására a szükséges intézkedéseket megtehesse.

Excellentissimo domino comiti praesidi Grassalkovich.

Qualiternam sua majestas sacratissima silvarum revisionem earumque conservationis et succisionis ordinem in universis dominiis cameralibus successive suscipiendam et introducendam, benignamque hanc intentionem suam, ubi major ad rationem servitii regii lignorum necessitas est, praeferenter in effectum deducendam clementer praecipiat, isthic adjacens benigni rescripti copia uberius indigitat. Et quia dominiorum Hradek et Lykava silvae, tanquam pro promovendis salis et cupri transportibus summe necessarie praeferentem considerationem mereantur, ob id benigne resolvit altefata sua majestas, ut in praedictis dominiis Hradek et Likava silvarum revisio et regulatio mox cum initio affuturi veris suscipiatur, hunc porro in finem clementer committit, ut modus et norma, qua in praevio opere procedendum sit, elaboretur, eademque una cum necessario personali ad idem opus adhibendo repraesentetur, ut ultra eam lignorum necessitatem, quae pro promovendis salis et cupri transportibus necessario requiritur, imposterum nulla alia ligna succindi admittantur.

Cujusmodi benignum rescriptum regium excellentiae vestrae fine eo communicandum esse duximus, quatenus circa attactarum

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

silvarum revisionem et regulationem qualiter instituendam, elaborandam item normam et adhibendum ad hoc opus personale, nec non succisionem lignorum clementer demandata repraesentatio submitti possit, mentem suam adaperire haud gravatim velit. Posonii, die 29-a Decembris, 1766. Comes J. Erdődy s. k. Gregorius Sághy s. k.

Fogalmazványa az Orsz. Levéltár kincstári osztályában, Exped. Camer. 1766. évi december P. 17. alatt.

89.

1767. január 10. Mária Therézia királynő rendelete a helytartótanácshoz, hogy a kecskéknek az erdőkbe való hajtását megtiltván, ezt tegye közhirré s egy általános erdőrendtartásnak Magyarországon való behozatalát mi módon véli keresztülvihetőnek. *

Serenissime etc. etc.

Quandoquidem nobis fidedigne relatum esset, per caprarum in sylvas impulsionem, et per has procurari solitam arborum atque ramusculorum decorticationem magna, et fere irreparabilia non tantum culturae fodinarum, manipulationique rei montanisticae, sed et ipsi publico inferri damna, et nocumenta.

Hinc studio et zelo parte ex omni promovendi boni publici, cujus cura ex munere regio nobis praecipue incumbit permotae, sed et pro illa, qua in augenda per salutares constitutiones subditorum nostrorum commoda ferimur materna cura et sollicitudine, clementer decrevimus, ut publico adeo damnosa caprarum in sylvas impulsio per totum nostrum Hungariae regnum generaliter prohibeatur, neque pascuatio in succrescentibus sylvis ullo prorsus modo admittatur.

Ut proinde hujusce clementissimae resolutionis nostrae eo certior subsequatur effectus, dilectio et fidelitates vestrae illam universis regni comitatibus non tantum e vestigio notam reddent, verum etiam eisdem inhibitionem hancce nostram in ratione publici boni vel maxime fundati significabunt, ipsamque sylvarum conservationis, nec minus ejus, ut succrescentes procurentur, necessitatem luculenter perspectam facere haud omittent.

* V. ö. Erd. Lapok 1879. 184. l.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

Quoniam vero ad procurandam mandatorum observantiam id quoque necessarium sit, ut in eorum transgressores debita constituatur animadversio:

Idcirco dilectio, et fidelitates vestrae apud eosdem regni comitatus de benigno jussu nostro ulterius disponent, ut adversus contravenientes, ignobiles quidem cum poena confiscationis impulsarum aut in succrescentibus silvis pastarum caprarum procedatur, contra nobiles vero, si qui mandato huic parere renuerint, fiscalis instituatur actio.

Porro, ut conservationi sylvarum in quolibet comitatu debite invigiletur, curam hanc uni e magistratualibus sub concessione ejectandi convenientis salarii deferri, una praemissorum omnium effectum per dilectionem et fidelitates vestras peculiari studio et contentione procurari, ac de eo qualiter subsecuto ex submittendis ac serio exigendis comitatuum informationibus nos de tempore in tempus demisse informari clementer volumus.

Quod demum reliquum et praecipuum est, dilectionem et fidelitates vestras ad iterata benigna rescripta nostra in eo: *qualiter nimirum salutaris quaedam norma circa conservationem sylvarum vulgo waldordnung in regno Hungariae introduci possit?* abhinc expedita, eo ulteriori cum mandato benigne reflectimus, quatenus desideratam hoc in merito opinionem suam ea celeritate, ut illa nobis pro impertienda clementissima resolutione ad summum intra spatium trium mensium sua via demisse exhiberi possit, horsum repraesentare, *ut succesive in neo erectis scholis hoc etiam in genere juventus peculiariter erudiatur,* omnimode intentae esse noverint, nec intermittant eadem dilectio et fidelitates vestrae. Quibus caeteroquin gratia nostra caesareo-regia propensa manet. Viennae, 10. Januarii 1767.

Eredetije az Orsz. Levéltár helytartótanácsi osztályában, Oeconomica Lad. B. fasc. 2. 67. udv. sz. alatt. — Közölte *F. A. Schmidt* i. m. XII. 477—8. l.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

90.

*1767. január 19. A helytartótanács előterjesztése a felséghez a kecskelegeltetést az erdőkben eltiltó rendelet tárgyában.**

Ex benigno s. majestatis vestrae caes.-regiae sub 10. deflui mensis emanato mandato perdemisse intellexit consilium hoc locumtenentiale regium, qualiternam summefata majestas vestra ad antevertenda per caprarum in sylvas impulsionem, et ab his procurari solitam arborum atque ramusculorum decorticationem magna et fere irreparabilia non tantum culturae fodinarum, manipulationique rei montanisticae, sed et ipsi publico inferri consveta damna et nocumenta, pro illa, qua in augenda per salutares constitutiones majestatis vestrae sacratiss. subditorum commodi ferri dignatur materna cura et sollicitudine clementer decrevit, ut publico adeo damnosa caprarum in sylvas impulsio per totum isthoc Hungariae regnum generaliter prohibeatur, neque pascuatio in succrescentibus sylvis ullo prorsus modo admittatur; ad consequendum proin tanto certiorem hujusce clementissimae resolutionis regiae universis regni comitatibus e vestigio intimari benignae jussae effectum, ac procurandam ejusdem observantiam apud eosdem regni comitatus uberius disponatur, ut adversus contravenientes, ignobiles quidem cum poena confiscationis impulsarum, aut in succrescentibus sylvis pastarum caprarum procedatur, contra nobiles vero, si qui mandato huic parere renuerint, fiscalis actio instituatur. Porro conservationi sylvarum in quolibet comitatu debite invigilandi curam uni e magistratualibus sub concessione ejectandi convenientis salarii deferri, una praemissorum omnium effectum per consilium hoc locumtenentiale regium peculiari studio et contentione procurari, ac de eo qualiter subsecuto, ex submittendis ac serio exigendis comitatuum informationibus de tempore in tempus demisse informari clementer vult altefata majestas vestra sacratissima.

Clementissima domina! Praedeductam clementissimam, juxta ac maternam suae majestatis vestrae in provehenda fidelium maiestatis vestrae subditorum commoda, publicique ipsius bonum directam curam et sollicitudinem in profundissimo equidem submissione veneratur consilium hoc locumtenetiale regium.

* V. ö. Erd. Lapok 1879. 184. l.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

At vero, siquidem cumprimis quoque humillime praevidere esset, si benignissimae hujusce resolutionis regiae continentiae universim per regnum publicatae exstiterint, exinde regnicolis semet pro hoc in libera jurium suorum possessionariorum fruitione qua e majestatis vestrae sacr. divorumque majestatis vestrae decessorum regia munificentia, et concessionibus, fundamentaliumque regni legum indulta gauderent, quadantenus restringi, nobilitaribusque praerogativis suis per id praejudicatum iri nefors praemetuentibus ad diversa lamenta, summendosque deinceps etiam ad thronum suae majestatis vestrae ulteriores demissos recursus occasionem quoquomodo enasciturum esse.

Ad haec, quod benigne sancitam adversus nobiles benignum isthoc mandatum nefors transgressuros actionis fiscalis contra eosdem instituendae animadversionem concernit, demisse observaretur, caeteroquin etiam per regnum istud vix ullus nobilium, aut sane horum perpaucos reperiri, qui istiusmodi caprarum (demptis pauculis, quas nonnunquam valetudinis curandae causa servare assolerent) oeconomiae vacarent; ast et aliunde quoslibet dominorum terrestrium ad diligentem sylvarum suarum conservationem, omnemque hanc in re ineundam vigilantiam, subversans isthic et longe majoris, quam ex alimentatione caprarum, utilitatis et emolumenti sui ratio intentos redderet, abundeque exstimularet.

His praeterea accederet, quod complures etiam existerent sylvarum species (quales etiam essent abiegnae), quarum indoli et naturae crebro dicta caprarum impulsio, harumque in iis pascuatio haud quaquam noxia et damnosa esse comperiretur.

Quod denique summum et praecipuum est, ad eo certius, efficaciusque consequendum clementissime in praemissis intentum caes. reg. majestatis vestrae scopum, humill. consilii hujus locumtenent. regii opinione suffecturum, perquaquam demisse existimaretur, si conservandarum praerecensita ratione sylvarum, praecavendorumque in his quoque modo causari solitorum damnorum cura ipsorummet comitatuum solerti vigilantiae, ac dexteritati vividius quoque comitteretur.

Eapropter praerecensitis humillimis rationum momentis permotum isthoc r. l. consilium suspensa tantisper praeinductae clem. resolutionis regiae publicatione sacr. majestatem vestram caes.-reg. quam submississime exorandam esse duxit, quatenus benignissime annuere dignaretur altefata majestas vestra, ut in vicem sae-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

pememorati benigni mandati regii apud universos regni comitatus supremo sacr. majestatis vestrae nomine id unice disponeretur, ut iidem adhibita omni vigilantia et contentione eatenus in medium consultare, ac possibilibus quibusvis studiis in id conati satagant, ut omnis publico damnosa sylvarum devastatio et ruina antevertatur atque perque salutaris hic conservationis sylvarum per summefatam majestatem v. sacr. clementissime intentus finis opportuna quavis ratione effectui mancipetur, ac demum desuper adaequatae informationes sacr. majestati v. de tempore in tempus medio consilii hujus l. r. inommisse submittantur.

Super quo dum consilium hoc locumtenentiale regium clementissimam sacr. caes.-regiae majestatis v. resolutionem omni in humillitate enixis precibus implorat, quod in reliquo benigno majestatis vestrae sacr. jussa intuitu depromendae quoad normam circa conservationem sylvarum vulgo wald ordnung in regno isthoc introducendam, humillimae opinionis suae interventa, ac novissime quoque contextu praeallegati b. mandati adursa attinet, iisdem omni ea, qua par est celeritate morem gerere haud intermissurum est consilium istud locumten. regium. Quod semet altissimis etc. Datum 19. Januarii 767.

Fogalmazványa az Orsz. Levéltár helytartótanácsi osztályában, Oeconomica Lad. B. fasc. 4.

91.

*1767. február 10. Mária Therézia rendelete a helytartótanácshoz, melylyel az országos erdőrendtartás elkészítését megsürgeti.**

Serenissime dux etc. Ex demissa dilectionis et fidelitatum vestrarum sub 19-o praeteriti mensis Januarii horsum transmissa repraesentatione uberius intelleximus, quibusnam eaedem ex causis, et rationibus in vicem clementissimae ordinationis nostrae ratione antevertendorum per caprarum in sylvas impulsionem causari solitorum damnorum interventae, sibique abhinc sub decima praecitati mensis benignae perscriptae apud universos et singulos regni comitatus supremo nomine nostro id unice dispo-

* V. ö. Erd. Lapok 1879. 185. l.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

nendum existimet, ut iidem adhibita omni vigilantia, et contentione in id connitantur, ut omnis damnosa sylvarum depopulatio et ruina praecaveatur, atque perquam salutaris in conservationem sylvarum per nos clementissime intentus finis opportuna quavis ratione effectui mancipetur, ac demum adaequatae desuper informationes nobis de tempore in tempus inomisse submittant.

Cujusmodi humillimae dilectionis et fidelitatum vestrarum opinioni clementer equidem accedimus, spe nihilominus indubia ferimur, easdem sylvarum conservationis cum ratione boni publici inseparabiliter conjunctae necessitatem ob oculos universorum regni comitatuum ea efficacia proposituras, ac vivo adeo colore adumbraturas, ut scopum illum, ad quem assequendum per priorem benignam ordinationem nostram collineavimus, hac etiam proposita modalitate quam certissime consequamur. Quo super etiam adaequatas nobisque de tempore in tempus rite submittendas dilectionis et fidelitatum vestrarum informationes praestolaturae, eisdem una benigne committimus, quatenus opinionem suam in merito regulationis sylvarum vulgo wald-ordnung dictae ad exigentiam reiteratorum benignorum mandatorum nostrorum isthoc quo celerius repraesentare noverint, nec intermittant. Quibus in reliquo gratia etc. Datum Viennae, die 10-a Februarii 1767. Maria Theresia mp. Comes Franciscus Eszterházy mp. Ladislaus Battha mp.

Eredetije az Orsz. Levéltár helytartótanácsi osztályában, Oeconomica Lad. B. fasc. 2.

92.

1767. február 19. A helytartótanács körrendelete a törvényhatóságokhoz arról, hogy az erdők megóvása érdekében mindent megtegyenek s ebbeli intézkedéseikről időnként jelentést tegyenek.

Sacra casareo-regia et apostolica majestas studio et zelo parte ex omni promovendi boni publici permota, sed et pro illa qua in augenda per salutares constitutiones subditorum suorum commoda fertur materna cura et sollicitudine clementer decrevit, ut medio consilii hujus locumten. regii per universum regnum publicaretur, quatenus ii, quorum muneris est, sylvarum in regno con-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

servationem, praecavendaque in his quoquomodo causari solita damna praecipuae curae habere non intermittant.

Eapropter praetitul. d. v. supremo nomine regio harum serie intimat consilium hoc locumt regium, quatenus sylvarum conservationes cum ratione boni publici inseparabiliter conjunctae necessitatem summa cum efficacia continuo ob oculos habere, et adhibita omni vigilantia et contentione eatenus in medium consultare ac possibilibus quibusvis studiis in id conniti, ut omnis publico damnosa sylvarum devastatio et ruina antevertatur, atque perquam salutaris hic conservationis sylvarum per summefatam majestatem s. sacr. clementissime intentus finis opportuna quavis ratione effectu mancipetur, ac demum adaequatas desuper informationes de tempore in tempus horsum inommisse submittere noverint. Datum die 19-a Februarii 1767.

Fogalmazványa az Orsz. Levéltár helytartótanácsi osztályában, Oeconomica Lad. B. fasc. 2.

93.

1767. márczius 13. A bécsi udv. bankbizottság átirata a bécsi udv. kamarához a magyar kamarai uradalmakban az erdők ültetéséhez szükséges magokról.

Nota. — Auf das untern 26-ten Novembris vorigen jahrs gemachte ansuchen wegen verschaffung der zum anbau verschiedenen holzgattungen auf den hungarischen kron- und cameral-güttern nötigen baumsaamen hat man nunmehro nach der von behörde erstatteten auskunft die ehre zu erinneren, dass eines theils die anverlangte quantität ilmen-, eichen- und ahorn-saamen in den wald-amtlichen districten nicht aufgebracht und anderen theils der küfern, bircken und erlen saamen in der bemerkten qualität nicht verschaffet, jener von den weiss und rothen buchen aber, wann solche gerathen in Hungarn selbsten bey Pösing und Madern, in späten herbst gesammlet werden könte, wogegen der in der von einer löbl. k. auch k. k. hof-cammer untern 26-sten Novembris a. p. anher erlassenen nota und der beigelegt gewesenen specification einkommende sogenannte erste saamen hierorts gar nicht bekant ist, jedoch kan man nicht uneröfnet lassen, dass ausser

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

der roth- und weiss-buchen alle übrige saamen gattungen am besten aus dem Fuldischen zu erhalten seye werden und eine gattung so genannter fetten ulmen bäumer in den Niederlanden, besonders in dem markgrafthum Herzogen-Busch, in der gegend Löwen befindlich, welche ein sehr geschwind wachsendes nutzbares holz geben.

Gleichwie man um wegen dieser lezteren sort, wie solche angebauet und gepflanzet wird, die beschreibung hiebey schliesset. Als will man einer löbl. k. auch k. k. hofkammer eigenen guttbefund überlassen, ob der diesfällige saamen beigeschaffet werden wolte, in welchem fall an besten wäre, wann sich wegen erhaltung diesen directe an seiner excellenz des zu Brüssel stehenden ministers herrn grafen v. Kobenzel gewendet würde.

Wienn, den 13-ten Martii, 1767.

Melléklet az Orsz. Leváltár kincstári osztályában az 1767. évi márcz. 24. Benigna Resolutio-hoz.

94.

1767. márczius 24 előtt. Oktatás a szilfa ültetéséről, a mely a bécsi udv. bank-bizottság által a bécsi udv. kamarának, innen pedig királyi rendelettel a magyar udv. kamarának küldetett meg.

Nachricht von bebau und erzieglung der sogenannten ulmenbaumen und derenselben unlängst erfundenen saamen.

NB. Es seynd zwar viererley gattungen der ulm-bäumer, wovon jedoch nur diese wegen ihres geschwinden wachsthum und grossen nutzbahrkeit halber in betrachtung zu ziehen, die übrigen drey gattungen seynd keiner achtung würdig, weilen sie der erfahrung gemäss den gründen nur schädl. Man findet den saamen der fetten ulmen-baumer in dem blatt, so in monat Junii abfallet. In diesen monat sammlet man die abgefallene blätter und säet sie alsogleich in einen gartten oder gearbeitete erden; man muss acht haben, diese blätter mit einer 2 finger diken erde zu bedeken, um zu verhinderen, dass der wind selbe nicht hinweg wähe; das neml. jahr wachsen sie ein halben auch ganzen schuch

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

hoh. Im monat Novembri nimt man sie aus und pflanzet sie in einer wohl umgearbeiteten erden 2 schuh weit von einander; man muss in obacht nehmen, dass nach deren selben übersezung das unkraut ausgerottet und die unnütze zweig ihnen fleissig abgeschnitten werden; innerhalb 5 jahren seynd sie arm dick und schiken sich am besten in grosse alleen, nebst denen landstrassen zu pflanzen; wann man ihnen die spizen bis auf 8 schuh hoch stuzet, so verdeken sie sich besser und treiben stärker sprossen; will man schöne alleen haben, so last man mehrere zweige wachsen, welche viel schatten verursachen und geben; will man aber nur das holz zieglen, so last man ihnen nur einen zweig, der in wenig jahre wunderbahr in die höhe wachset und sich mit dem graden stamm holtz vereiniget, ohne dass man die geringste stutzung wahrnimt, die zwey schuhe von einander gepflanzete bäume wachsen wie ein wald und hemmen sich nichts durch ihre nähe; diese bäume sind in 25 jahren so dick als ein leib und zu allem gebrauch, am besten aber für die reiss-wägen; sie bringen grosse einkünften und verdienen eine besondere aufmerkung zum besten eines landes. Diese bäume gehen in allen erdreich, hauptsächlich aber in einer sandig jedoch mehr feücht, als trokenen erde auf; man muss beobachten selbe im wachsenden mond umzusezen, dann man hat die erfahrung, dass das holtz, so keine frucht bringt, in solcher zeit besser dann in einer anderen wachse.

Melléklet az Orsz. Levéltár kincstári osztályában az 1767. évi márczius 24. Benign. Resolutio-hoz.

95.

*1767. április 8 előtt. Leirása egy új fürészmalomnak, mely leirás királyi rendelettel küldetett meg a magyar udvari kamarának.**

Eine neue inventirte saäg mühl, welche durch ein pferd kan getrieben werden.

In grossen waldungen, wo man das holz wegen grösse nicht herausbringen kan, wo auch kein wasser vorhanden, so kan man

* A fürészmalom rajza — az irat mellett lévő hivatalos följegyzés szerint — megküldésekor a postán veszett el.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

es durch diese maschin zerschneiden, da in grossen der maasstab ein österreicher schuch, in kleinen ein österreicher zahl, wo es kein zweifel ist deme, diese maschin von einer bis zwey zahl dickes holz schneidet und in zimlicher geschwindigkeit.

No 1. wo das pferd angespanet wird.

No 2. Da müssen brückel über den wahl baum gemacht werden, damit das pferd darüber gehen kann, es muss auch

No 3. bey den schwung-rad ein verschlag gemacht werden, damit das pferd nicht das rad sehen thut, damit es nicht scheich wird.

No 4. Das grosse kämp rad muss auf 6 theil gemacht werden und in ein jeden theil 24 kämp, in dieser maschin hat es sich nicht thuen lassen wegen der kleinigkeit.

No 5. Wo man den wagen zuruck ziehen thut.

No 6. Wo man den pflock vorschieben thut, wann man das bred will dick oder dinn haben; das übrige zeigt das model klar, wo sich ein jeder baumeister darnach richten kann. Wenzel Kunschek m. p.

Melléklet az Orsz. Levéltár kincstári osztályában, az 1767. évi ápril 8-iki Benign. Resol. 2. pontjához.

96.

1767. *augusztus 28. Az erdélyi főkormányszék körrendelete, melylyel a kecskék legeltetését — különösen a határszéli erdőkben — eltiltja.*

Cum ad peculiarem gubernii regii curam pertineat eorum, quae ad publicam principatus securitatem conservandam, tuendamque quoquomodo pertinere videntur, singularem attentionem habere, informetur autem silvas finitimas Moldaviae, Valachiae et Banatui conterminas, atque tempore belli per solitas limitaneas concaedes arborum contra irruptionem hostium summe necessarias devastari, et cumprimis arbores quoque proceras, nulla habita necessitatis situsque ratione, tanta copia in nutrimentum caprarum desecari, ut nisi malo huic abusui obex tempestive ponatur, silvas in praemissum publicae securitatis finem deficere oporteat. Hisce dominationibus vestris serio injungendum esse duxit gubernium, eas continuo in suo circulo faciant dispositiones, et quidem

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

1. Ut silvae omnes limitibus propinquiores in statu integro conserventur, nisi in defectu forte aliarum silvarum aliquas arborum in aedificia convertere indispensabilis necessitas exigeret.

2. In interioribus etiam silvis caveant opiliones et caprarii ullas arbores glandiferas succindere; verum

3. Si tempore authumni, vel hyemis ob defectum pascuorum pabulique caprae aliter interteneri non possent, pascantur greges caprarum in dumetis, virgultis atque minoris considerationis arbustis, in interiori silvarum margine existentibus, ut hoc modo naturali limitum tutamine salvo et glandinationis beneficium augeatur, aut saltim non diminuatur, et terra pro pascuis, pratis atque jugeribus in commodum colonorum, ipsiusque adeo contributionis incrementum successive amplietur, adaugeaturque.

4. Ut autem salutaris haec ordinatio desideratum effectum sortiatur, officiales circulorum sub severa animadversione adtendent promeritas poenas a contravenientibus executuri.

Fogalmazványa az Orsz. Levéltár erdélyi főkormányszéki osztályában 1767. évi 2025. sz. alatt.

97.

1767. december 4. A magyar udvari kamara utasítása a likavai erdők kezeléséről.

Norma
manipulationis et administrationis juxta dispositionem illustrissimi domini baronis a Geusau ordinatae succisionis silvarum Likaviensium per officium silvanatus observanda.

1. Manipulatio haec vasta separatam cassam, separatum etiam officium et rationistam exigit, ut proventus silvarum imposterum separatos accurate sciri possit; sub initium vero ex cassa dominii anticipatio eidem praestari debet, quia officialibus dominalibus id accurate administrare foret impossibile. Ideo pro rationista silvano denominatur d. Franciscus Vissny, modernum etiam exactoratum suum ultronee continuaturus.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

2. Idem ex hac summa exolvet omnes operarios tam manuales, quam currules in rasione et succisione silvarum laborantes, erga diurnam vel hebdomadalem silvarum magistri assignationem (quae numerum operariorum et mercedis summam continere debebit) pro ratiocinii legitimatione deservituram. Et quia operarii ipsimet super exolutione sui quietare nequeunt, ideo excontentationem factam obequitator penes operarios existens attestabitur.

3. Praescita silvarum succisio et rasio, quemadmodum diversae sortis et qualitatis ligna (quae ad depositorium Gombasiense vel directe ad molam ibidem serrariam comportabuntur) productura est, ita eadem juxta designationem silvarum magistri classificanda percipiet et desuper rationabitur.

4. Cujusvis sortis et qualitatis lignorum taxa elaborabitur et per excelsam cameram extradabitur, secundum quam dein ejusmodi ligna distrahere obligabitur; conabitur autem, ut ex ejusmodi lignorum materialium distractione non modo dominalem cassam de anticipata summa contentare ac dein manipulationem hanc ex ipso proventu continuare, verum lucrum etiam producere valeat.

5. Praescita silvarum rasio producit copiam ramorum, vepretorum et truncorum inutilium, quos silvarum magister et ejusdem subalterni in orgias componi et juxta taxam limitatam distrahi curabunt, ipsum materiale horum, velut dissitarum et remotarum silvarum magistri curae et ratiocinio suberit. Pretium tamen illis rationista a silvarum magistro incassabit et desuper quoque ratiocinabitur.

6. Notandum, valles Lubochnienses producent maximam hujusmodi orgialis materialis quantitatem, cujus distractio ob distantiam locorum sperari non potest, ideo conatus omnis adhibebitur, ut pro consumptione illius, ac per id silvarum expurgatione cinerum clavellatorum ustio introduci valeat, circa cujus manipulationem eotum disponetur.

7. Cum status et manipulatio silvarum (salva cameralis praefecti suprema inspectione) a dominio abstrahatur, convenientia ipsa exigit, ut salaria quoque status personalis silvani ex cassa silvarum solvantur. Ideo angaricalis horum solutio a 1-a Januarii anni 1768. suprafato rationistae incumbet, cui nimirum hunc in finem et pro manipulatione silvana anticipabuntur ex cassa dominali floreni 6000 successive praestandi.

8. Manipulatio praescita jam actu in dominio Likava juxta ordinationem baronis Geusau in 5 locis coepta admodum onerosa

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

tam personalis, quam salarialis status auctionem exigit, ideo in dominio Likava praeter praehabitos tres silvarum custodes resolvuntur duo, ad dominium vero Hradek ultra priores nr. 5 resolvuntur adhuc tres, quorum prout et totius silvani status personalis salaria isthic annexa tabella exhibet.

9. Ordinatum fuerat jam antehac, ut binorum silvarum custodum habitatio in valle Lubochnya locetur, quod quia hucusque factum non esset, domino praefecto effectuatio illius serio committitur.

10. Et quia pro construendis novibus salinariis transportualibus necessariae majores trabales arbores ex silva Lubochnyensi suppeditari solent, ideo pretium earundem imposterum singulam arborem à 1 fr. 30 kr. computando rationista silvanus incassabit.

11. Mola serraria Lubochnyensis alias ad officium salis pertinens nonnisi pro navalibus asseribus serrandis hucusque deservivit, quae imposterum pro asseribus etiam silvanatus serrandis necessaria erit, ideo salis officio Rosenbergensi committatur, ut absoluta necessitate navali in mola eadem asserum etiam silvanatus serratio admittatur.

12. Rasio et succisio silvarum Hradekiensium ipsis Likaviensibus longe majorum et ampliorum dependet adhuc a geometrica delineatione et designatione mox cum primo vere anni venturi reassumenda, de quarum manipulatione et administratione eatum disponetur uberius, interea committatur domino Karpe, ut quamprimum anno venturo delineatio earundem silvarum practicabilis fuerit, illico semet eorsum conferat, adjungaturque eidem geometra Coroni cum practicante Milecz et geometra camerae montanae Semniczіensis Sgarget cum practicante Grosschmid, ut delineatio et designatio praescita aestate futura usque finem Septembris terminari valeat.

13. Observandum denique veniet, quod reparatio praestandarum per subditos ratium hactenus practicata et per consequens ipsa etiam anticipatio subditis praestanda mox anno venturo cessare, inhiberique per totum debeat, quamprimum delineatione et designatione silvarum Hradekiensium praehabita affuturo mense Octobri ibidem quoque succisio et rasio inchoata fuerit, eotum etenim succisiones praescitae non modo totali transportuum necessitati subvenient, verum pro distractione quoque sufficientia ligna suppeditabunt, quorum pretium taxatum rationista silvanus eotum

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

incassabit, subditi vero camerales ex opera tam manuali, quam currili adhuc majus beneficium habebunt.

14. His praemissis incumbet domino camerali praefecto invigilare, an? et qualiter praemissa per officium silvanatus observentur? Et si quos defectus sive in officiorum administratione, sive in ipsa manipulatione observaverit, studeat illos instantanee corrigere et excelsam cameram quoque desuper informare.

15. Rationes per rationistam silvanum cum fine singuli anni domino praefecto exhibeantur et per hunc cum concursu silvarum magistri praevie revideantur ac dein cum reflexionibus suis excelsae camerae submittantur. Signatum Gödöllő, die 4-ta Decembris 1767. Comes A. Grassalkovics s. k.

Eredetije az Orsz. Levéltár kincstári osztályának instrukcziói közt.

98.

1767. deczember 12. A helytartótanács körrendelete arról, hogy az elszaporodott vadak által a jobbágyoknak okozott károk megtéríttessenek.

Fidedigne innotuit suae majestati sacratiss. in nonnulis comitatibus dominos terrestres in conservandis pro venatione feris ita excedere, ut per easdem gratia miseris contribuentibus in vineis quum in seminaturis inferantur damna.

Quapropter praeattact. dom. vestris de benigno jussu regio hisce intimat consilium hoc locumten. regium, quatenus eas illico facere noverint dispositiones, ut hoc modo damnificatis contribuentibus condigna et justa damnorum bonificatio ab illis dominis terrestribus, qui vel excessiva ferarum multiplicatione, vel vero venationis regale ultra tenorem legis exercendo excedunt, authoritate magistratuali effective procuretur. Datum 12. Novembris 1767.

Fogalmazványa az Orsz. Levéltár helytartótanácsi osztályában, Oeconomica Lad. D. 19. no 2.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

99.

*1767. Kivonat Mária Therézia királynő urbáriumából.**

II. Punctom.

§. IV. A hol erdő vagyon, ottan az jobbágyoknak egyedül magok szükségekre dült és száraz fából, hogy ha pedig az nem találtatnék, nyersből is (kivévén mind az által az makk, vagy gyümölcstermő fákat) tűzre való faizás szabad légyen.

§. V. Nem külömben épületre való fa is határban lévő erdőből az jobbágyoknak ingyen adattassék olly móddal, hogy az fákat az uraság kijegyezze és kimutassa.

§. VI. Ha tüzre való fa helységnek határában az erdőnek csekélysége miatt nem volna elegendő, akkoron az uraságnak egyébb erdeiben is módgyával és képessént engedtessék az faizás az jobbágyoknak.

§. VII. Makkoltatásért a jobbágyok, lakó helyek határjában, minden darabtól hat krajczárral kevesebbet fizessenek az vidékieknél; pusztában lévő erdőkben pedig makkoltatások azon bérért légyen, a mint a földes uraséggal megegyezhetnek.

§. VIII. Ha valamelly helységben a községnek magános kiszabott, vagy házhelyekre felosztott erdeje volna és annak birtokában megmaradni kivánna, az ollyatén erdőben tűzre és épületre való fa, úgy makkolás és gubacs szedés a jobbágyoknak csupán magok szükségekre szabad lészen, és a földes uraságnak ezektől semmi adózással ne tartozzanak. Ellenben a földes uraság is olly esetben faizást és makkolást maga erdeiben jobbágyinak megengedni ne légyen köteles; hanem ha helységnek, vagy az jobbágyoknak ház helyes erdeiben éppen semmi makk sem teremne, akkoron ugyan minden vidékiek előtt, de azon bérért, a mint a vidékieknek, makkolást fog engedni az uraság a jobbágyoknak, mind az az által valamint ezek, úgy a többi erdők is az uraságnak fő gondviselése és vigyázása alatt maradnak.

* Az urbériség rendezése alkalmával a jobbágyok erdőlési és makkoltatási jogai és kötelességeire vonatkozó összes határozatokat rendszerbe szedve s pontokba foglalva *Tomaschek E.*, «Erdőkormányzási tan» Buda, 1847. című magyar-német munkájában találjuk összeállítva 50—72. l.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

VIII. Punctom.

§. VI. A jobbágynak ezután földes ura engedelme nélkül irtásokat tenni munkája bérének elvesztése s a károknak viszsza térétése alatt szabad nem lészen; ellenben a földes uraság (a mint fellyebb jelentetett) az irtásokat nem máskép, hanem az irtóknak munkája bérét a vármegye igazságos elvégzése és limitátiója szerént megadván, magához veheti és kezénél tarthattya.

§. VII. Mivel az erdőknek gondviselése és nevelése az uraságot illeti, semmi jobbágynak eleven fákat, sem kertölni való veszszőket, sem pedig abrancsnak való szálokat, vagy szőlőkarókat az uraság különös engedelme nélkül vágni, és az illyeteneket más határban által vinni és eladni, következendőképpen a fával kereskedni szabad nem lészen.

§. VIII. Mi illeti pedig büntetését azon jobbágyoknak, a kik az erdőt rontják és a fákat nyesik, azok a kárnak megtérétésén kivül harmadnapi gyalog munkának végben vételére büntettessenek. Ha pedig ezen büntetéssel is az erdőnek rontásától el nem állanának, akkoron a vármegyebéli magistratusnak hatalmával az illyetén jobbágyok tovább büntettessenek, s az uraságnak az eránt segétség adattassék, hogy azok nagyobb vétkeknek mivoltához képest, másoknak példájára is keményen büntetődgyenek.

§. X. A sörtvéléseknek az erdőben csalárdsággal való béhajtása, ha azok a tilalmas erdőben találtatnak, büntetésül a limitált makk-bért duplán fizesse.

§. XI. Gubacsnak szedése és makknak leverése egyedül az uraságot illesse és a jobbágyoknak contrabanda és három napi kézi munka büntetés alatt tiltva lészen, ellenben az uraságnak sem fog szabad lenni a jobbágyokat roboton kivül a gubacsoknak szedésére hajtani.

§. XII. Semmi parasztnak fegyvert hordozni és vadászó ebeket tartani, emlétett három napi kézi munkák büntetése alatt szabad nem lészen.

Nyomtatvány az Orsz. Levéltár helytartótanácsi osztályában.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

100.

1767. Geusau báró által a hradek-lykavai kamarai erdők számára kidolgozott rendtartás.

Instructio.

Silvarum conservatio et perennitas haud alia modalitate, quam per earundem ad partes seu lignicidia subdivisionem procurari potest, dum videlicet post praeviam silvarum investigationem tempus, cujus decursu haec, aut illa lignorum species secundum constitutionem et diversitatem loci seu terreni ad maturitatem succrescit, designatur, et in conformitate hujus silvae ad tot numero lignicidia subdividuntur, ita, ut donec ultimum in ordine lignicidium succiditur, eousque semper arbores in primo succisae jam denuo ad maturitatem pertingere possint.

E converso ejusmodi silvae, ubi nulla regulata lignicidia et succisio pro lubitu succindentium viget, ex inaequalibus semper arboribus partim maturis, partim junioribus consistunt, praeterea per succisionem et evectionem majorum arborum parva succrescentia plurimum ruinatur, concomitanter hujusmodi silvae nunquam sunt densae et impetu ventorum facile evertuntur, minorem longe, quam fieri posset, proprietario usum ferentes. Inter plurimas autem, quae e regulata succisione promanant, beneficia etiam haec numerantur, quod nimirum neque insufficiens, neque vero superflua lignorum quantitas annuatim succindatur, arbores usque ad putridinem maturescere non sinuntur, unde non exiguum in silvas detrimentum redundat.

Quoniam autem alia anni parte in hoc, alia vero in illo climate lignicidium inchoandum et arbores foliatae alia, quam spinosae modalitate tractandae veniant, hinc digredior ad tempus et qualitatem succisionis in silvis Likaviensibus, ubi videlicet spinosae duntaxat arbores producuntur.

In his partibus succisio lignorum inchoari debet cum fine Septembris, hoc enim tempore succus in arboribus consistit, ejusdemque circulatio cessat, tunc etiam subditi campestribus laboribus suis jam potissimum terminatis facilius et erga leviorem mercedem haberi possunt.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

In parte itaque silvarum pro lignicidio designata primum tenuiores arbores, ne a majoribus confringantur, dein vero maturiores ita succindi debent, ut nil prorsus reliquum supersit, nimis tenuis succrescentia potest quidem relinqui, si tamen per deciduas alias arbores deterioraretur, satius est eandem aeque succindere et terrenum, seu capacitatem loci futurae succrescentiae relinquere.

Ubi sufficientes operarii haberi possunt, ibi trunci quoque et stipites radicitus evelluntur pro usu braxatorii, crematurae etc. applicandi, quia autem in his partibus defectus observatur sufficientium operariorum, hinc eo solum invigilandum erit, ut arbores immediate eo minus terram succindantur. Si pro truncis et lignis orgialibus serrae, quae in aliis provinciis cum non mediocri utilitate introductae habentur, hic loci etiam introducerentur, notabile exinde emolumentum promanaret.

Cum autem omne initium sit arduum, hinc censerem, ut ad praecavendam tantam lignorum deperditatem ligna orgialia in longitudine 6 pedum findantur.

Ut succisio lignorum usque ad tempus, ubi ob intensissimum frigus continuari nequiret, plenarie absolvatur, sufficientes operarii assumendi sunt. Glaciales viae deservient, ut succisa ligna e vallibus particularibus ad capitalem exigua opera transponi possint, vernali dein tempore, solutis nivibus beneficio aquae ultro ad terminum suum promovenda. Hoc etiam, verno nimirum tempore, solutis plenarie nivibus lignicidium a lignis putrefactis et resectis frondibus repurgabitur, et si aliter fructificari non possunt, in loco ibidem comburentur, hacve ratione lignicidium adaequate repurgatum pro nova succrescentia, quae per inseminationem accelerari debet, idoneum reddetur.

Inseminatio haec cum praemissa silvarum subdivisione connexa est, si enim soli naturae succrescentia relinquatur, incertum est, an si ordo et tempus succisionis lignicidium tale contigerit, eotum arbores debitam maturitatem assecutae sint? quia in terreno per inseminationem non cultivata succrescentia primum post 20 et amplius annos apparet. Nonnulla loca plane nullam succrescentiam, alia vero admodum inaequalem producunt. Causalitas hujus in eo subsistit, quod nova succrescentia in non inseminato lignicidio a solo ventuum impetu dependeat, quo semen arborum in dispari quantitate ad conterminas plagas disjectum, partim praevalescente gramine suffocatur, partim vero complures primum post annos pullulat.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

Ad praecavendas itaque praemissas perennitati et conservationi silvarum praejudiciosas sequelas et accelerandam novam succrescentiam lignicidia per inseminationem cultiventur; quo in passu sequentia observanda venient: Quo tempore singula species seminis maturescit et quando congreganda? qualiterve semen, ut compluribus annis asservari possit, tractandum? quando item et quantum de singula specie ad spatium 100 orgiarum quadratarum inseminandum veniat?

Quoniam hic loci spinosae duntaxat arbores producuntur, hinc praetermissa arborum foliatarum specie de maturitate et modo seminis arborum spinosarum congregandi ordior.

Semen hicce diversimode maturescit, pinetum cum fine Septembris, lariceum sub initium Octobris, abietinum cum initio, et rubro pineum cum fine Februarii. Omnis horum species sicco aëre congregetur. Id certum est, quod maturitas seminis a temperie aëris potissimum dependeat; certum etiam id, quod binae posteriores seminis species frequentius cum fine autumni et sub initium hiemis congregatae cum fructu inseminentur. Ego tamen censeo hoc in passu naturae ipsi potius obtemperandum, cui velut optimae rerum magistrae maturitas cujusvis seminis optime constat. Cum itaque, quod ipsum cuique rei silvestris gnaro probe cognitum est, semen abietinum in Februario et sub initium Martii, et rubro pineum in Martio et quandoque cum initio Aprilis, solis radiis calidius micantibus ex arboribus decidat, quid aliud conjicere fas est, quam quod utrique praeattactorum seminum speciei frigus hiemale debitam maturitatem procuret. Satius proinde existimo fore, ut paulo antequam ex arbore sponte sua decidat, decerpatur. Reflectendum etiam super eo, ne antiquum loco recentioris semen colligatur. Semen e nucibus suis nullatenus in callidis cubilibus, multo minus in furnis, prout passim fieri solet, evolvatur, violento etenim hoc calore interna ejusdem pinguedo exsiccatur, quo fit, ut talismodi semen aut plane non, aut sero nimis pullulet et nisi frequentior humiditas adsit, prorsus suffocatur. Per aërem et solem semen optime praeparatur. In praerecensitis terminis nuces illae, in quibus semen existit, collectae et aëri solisque radiis expositae sponte sua evolvuntur, inclusumque semen explicant.

Semen tempore et modalitate praescriptis collectum in temperato et a muribus securo loco tribus et quattuor annis asser-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

vari potest, imo quoniam non singulo anno sufficiens et bonum semen procreatur, consultum est, ut anno quoad semen fertile major ejusdem quantitas pro inseminandis lignicidiis suffectura congregetur.

Inseminatio ipsa verno tempore, signanter in mense Aprili et sub initium Maji fieri debet, non requiritur, ut semen terra cooperiatur, sed sufficit, si inseminatio fiat die tantisper pluvioso et a ventis pacato, tunc enim exiguos post dies pullulare incipit. Si inseminetur sicco et arido tempore, semen in superficie terrae diutius haerens esca fit murium et volucrum.

Novum lignicidium multo gramine non abundans per se satis idoneum est pro recipiendo semine. Ubi vero antiqua lignicidia et haec jam corrupta, vel agri, prata, aut alia deserta reparanda venirent, eotum requiretur, ut talismodi loca circa finem bis, totiesque sub initium anni perarentur et occentur. Fundo hac ratione adpromptato, semen in superficie terrae spargetur.

Spatium 100 orgiarum quadratarum, si densior succrescentia desideratur, 16 libras seminis pinei recipit, seminis vero laricei 10, et abietini 12 libras.

Si autem semen sit antiquum, tunc major ejusdem quantitas pro capacitate praeattacti spatii requiretur; id generaliter observandum est, quod quantacunque seminis copia inseminetur, id futurae succrescentiae nunquam nocivum, sed proficuum magis sit

Praemissa itaque succisionis et inseminationis modalitate, jam ad ipsam silvarum subdivisionem digredior.

Universae dominii Likava silvae camerales in quinque capitales partes seu subdivisiones, harum autem singula juxta constitutionem silvarum, capacitatem loci et fertilitatem terreni in diversas particulares subdivisiones repartitae sunt, quae subdivisiones suis quaeque columnis, numerum et annum, quo singula succindi debet, continentibus ab invicem distinguuntur.

Prima capitalis subdivisio continet fluvio Vágo et oppido Rosemberg contiguum montem Csebrad, in 80 lignicidia vel ex eo divisum, cum juxta recensitum systema totidem anni praerequirantur, donec in plaga hac maturae arbores excrescant.

Secundam capitalem subdivisionem constituunt silvae Loviszkokozy Chrbti, Pod Behar et Dedinszka, silvae hae fertiliori terreno gaudent et hac de causa spatia 70 annorum maturas arbo-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

res producere poterunt, proinde etiam in 70 lignicidia subdivisae habentur.

Tertiam subdivisionem capitalem constituunt valles particulares cum capitali valle Lubochnya conjunctae, utpote Rudno Visna, Kratka Nyisna et Visna Chmelinczova, Balczova, Zazihlov, Thureczka, Kamena Murinka, Skutova, Klakova, Hlinova, Chovanova Murinka, Szalatin, Sztupeczka, Kraczkova, Hatalka et Preztova cum universis in se contentis valliculis; hae e pari, prout supra attactum est, consideratione in 90 lignicidia subdivisae sunt.

Quartam divisionem capitalem, in 140 particulares repartitam subingrediuntur, aeque cum praelibata capitali Lubochnya nexum habentes particulares valles Hlinova, Rakova, Rebrova, Petreczova, Lippova, Nisna et Visna, Csepellova, Marnova, Jarabinszka Nisna, Blatna, Brskova, Kunkratka, Nisna et Visna, Bolfova et Jaraviszka pariter cum omnibus suis valliculis. Quoniam structura navium in fluvio Vago prorsus necessaria foret, praemissae autem valles magnae serrae in capitali Lubochnya pro findendis trabibus navalibus exstructae proximae, ipsum autem earundem terrenum prae caeteris fertilius censeretur, hinc praespecificatas valles pro structura navium applicandas disposui et in 140 annos pro excrescendis finem in illum maturis arboribus requisitos subdivisi.

Quinta demum capitalis subdivisio in 100 particulares seu lignicidia repartita continet pariter valles cum repetita illa capitali Lubochnya conjunctas, utpote dimidium vallis Javorina, Stephanova Nisna et Visna Mathejova, Podmocsidlom, Podcsiernim Kamenom, Velki et Mali Rakitov, inclusis omnibus exiguis valliculis. Pars haec silvarum streriliorem aliquantum plagam habet, atque hinc 100 anni facile requiruntur, donec arbores ad maturitatem suam pertingant.

Penes debite regulatas silvas semper una, alterave pars reservatur, quae nonnisi exigente necessitatis casu succindenda venit; si nimirum unus, aut plures plagi eodem anno incendii voragine delerentur et in designatis pro eodem tempore lignicidiis sufficientia ligna pro reaedificandorum reaedificatione non producerentur, aut si ipsa lignicidia incendio pessumirent, in hoc et simili casu evenienti necessitati e reservatis silvis succurrendum est, ne in toto subdivisionis opere quaepiam confusio et disordo oboriatur.

E consideratione itaque praemissorum, in prima capitali subdivisione mons sic dictus Csebrad minor, cum exigua parte

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

majoris Csebrad, in secunda vero mons Kacska et in magna valle Lubocsnya, signanter vero in subdivisione capitali quinta vallis Jarabinszka Visna et dimidia pars vallis Javorina in nulla lignicidia subdivisi, verum pro silvis reservatis designati, taliterque etiam in mappa geometrica expressati habentur.

Finaliter meritoria hic etiam reflexio occurrit circa structuram navium in fluvio Danubio, signanter occasione exardescentis in Hungaria belli. Hunc in finem post praeviam accuratam investigationem maxime opportunam censeo pulcherrimam illam cum capitali Lubochnya connexam et in subdivisione quarta denotatam vallem Chernova, tam propter commodum situm, quam et vel maxime propter magnitudinem succrescentium ibidem arborum. Vallem itaque hanc in lignicidia non sum repartitus, sed eandem in mappa geometrica exprimi disposui, silvas pro structura navium in fluvio Danubio reservatas.

Tam harum reservatarum, quam et supramemoratarum silvarum capacitas, lignicidiorumque subdivisio e quinque specialibus mappis geometricis, genuina autem illarum conscriptio et status ex universali tabella eatenus concinnata uberius patet.

Fogalmazványa az Országos Levéltár kincstári osztályának instrukcziói közt.

101.

1768. február 27. Liptó vármegye szabályrendelete az erdők megóvásáról.

Ex quo montes, silvaeque comitatus huius adeo iam defecerunt, ut nisi salutaris earundem conservationis modalitas adinventa et observata fuerit, extrema desolatio et imminens propediem earundem ruina, emergensque ex hinc vel ipsam domesticam necessitatem sublevare non valens lignorum defectus non immerito metuendus sit, quibus ut vel de praesenti, in quantum possibile est, necessarius obex ponatur, ducta tamen ad clementissima suae maiestatis sacratissimae hoc in merito emanata mandata reflexione, quam et habita propriae intrinsecae necessitatis ratione, concreditum sub postremo celebrata generali comitatus huius congregatione generosis dominis Antonio Okolicsányi ordinario vicecomiti et Michaeli Palugyay ordinario notario, intuitu conservationis silva-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

rum projectum per eosdem refertur, quod stante isthac congregatione discussum, examinatum, approbatumque in formam publicae determinationis redigitur medio processualium dominorum judicum nobilium per plebem lingua vernacula, per status vero contextu latino pro singulorum notitia et directione, observandumque efficaci observatione currentandum; cuius contextus est sequens:

1. Cum dominis terrestribus silvas, velut pure ad jus curiale pertinentes, conservare intersit, nulli subditorum vivas arbores, aut virgulta, vel perticas, tigillos, aut palos succindere, hasque et illos in aliud terrenum transportare et vendere ac per consequens qualemcunque quaestum sive intra, sive extra comitatum cum praeattactis quidem nullatenus, cum reliquis vero crassioribus lignis citra indultum dominorum terrestrium et compossessorum exercere licitum non sit sub poena contrabandae, modalitate puncto 2-do specificata, corporalique puncto 4-to denotata.

2. Ipsis etiam dominis terrestribus et nobilibus ac compossessoribus tignos, tigillos, perticas et succrescentes arbores ultra propriam domesticam necessitatem fine exercendi quaestus succindere nullatenus liceat sub poena contrabandae. Si qui actu deprehensus fuerit per quemcunque ex dominis terrestribus et compossessoribus, ubicunque instituenda eiusmodi contrabandis lignis pro confiscante cessuris; si quis vero in actu minus deprehensus fuerit, excessus tamen eius reipsa prodiverit, ex eodem poena fl. rh. 12 praeter refusionem causati in montibus damni et expensarum via liquidi debiti actore fisco magistratuali desumetur, cuiusmodi 12 florenorum poena trifariam, utpote in duabus judici et fiscali, in una vero deferenti cedet, refusione vero damni et expensis pro damnificatis et expendentibus permanente, salvis in reliquo contractibus inter familias et dominos terrestres ac compossessores hactenus interventis et in futurum etiam interveniendis ad conservationem montium tendentibus, exceptis item venditionalibus et contractibus.

3. Absque speciali dominorum terrestrium et reliquorum compossessorum indultu, sub poena amittendae mercedis et refundendorum damnorum subditis exstirpaturas in posterum vetitum esto; quoad praeteritas autem exstirpaturas, salvo favore legis pro dominis terrestribus et compossessoribus permanente.

4. Arbores vivas quocunque tandem sub praetextu nec dominis terrestribus et compossessoribus, tanto minus vero sub-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

ditis decorticare licebit sub poena ex nobilibus fl. rh. 12 actore fisco magistratuali modalitate puncto 2-do expressata desumenda, ex ignobilibus vero, uti et servili familia sub poena baculorum 40 infligenda.

5. Tuguria et cincturas circa eadem appromptari consvetas auferre et in usum proprium convertere nemo praesumet, verum haec semel debite erecta et non corticibus arborum, ast scandulis aut asseribus contecta stabilia conserventur sub poena puncto 2-do quoad nobiles, quoad ignobiles vero puncto 4-to denotata.

6. Opiliones et pastores pro usu ovium et caprarum vivas et succrescentes arbores succindere non attentent, quod ut tanto magis antevertatur, pascendo oves fustibus solummodo, non autem securibus provisi intendant sub poena praeter ablationem securis tam quoad nobiles, quam ignobiles puncto 2-do et 4-to expressata.

7. Cincturas circa prata in montibus habita ex arboribus succrescentibus et recentibus componere nemo praesumet, verum hae ex aridis, aut decussis arborum ramis constituantur, stabilesque conserventur sub poena itidem puncto 2-do, et respective 4-to quoad excedentes et eiusmodi cincturas auferentes, aut comburantes ordinata.

8. Opiliones in tuguriis pro fovendis ignibus lignis solummodo aridis, aut arborum ramis utantur, neque pro usu hoc recentes et succrescentes arbores succindere praesumant sub poena baculorum 40.

9. Summe cavebunt omnes et singuli, signanter vero opiliones et pastores, ne per incuriam, aut quod maius est positivam malitiam (prout frequenter, maxime vero veris et aestatis tempore evenit) relictis in silvis ignibus, conceptaque ex iisdem aridorum lignorum et exsiccati graminis flamma, eademque ultro serpente integrarum fere plagarum et vallium incendia causentur, secus eveniente contra similes reati pro ratione delicti et quantitate causati damni condigna graviori poena per publicum comitatus huius infligenda plectentur.

10. Experientia teste siquidem hactenus observatum fuisset, quod nonnulli domini terrestres et compossessores in communibus montibus et silvis sive pro aere parato, sive alia sibi melius cognita modalitate et mercede lignorum succisionem extraneis citra consensum reliquorum ad eiusmodi silvas et communes montes jus conductionis habentium compossessorum conducere hactenus

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

consvevissent, per cuiusmodi conductiones irreparabilia damna in silvis causata habentur, ut igitur deinceps conservationi silvarum et montium tanto melius consuli possit, eiusmodi conductio simpliciter cesset et cassetur, de planoque abrogetur. Quodsi tamen dominus terrestris et compossessor eiusmodi communibus silvis non uteretur, liceat usum sibi cedentem alteri uni personae conducere, seu exarendare.

11. Praeter praemissa domini terrestres pro ratione circumstantiarum et intrinseci possessorii sui omnem investigent modalitatem, quo ruinam montium et silvarum suarum antevertere, taliterque non solum propriae, sed et communi utilitati prospicere possint.

12. In reliquo, quod si domini terrestres et compossessores in praespecificatis punctis excedentes subditosque suos debite coercere et in eosdem serie animadvertere intermitterent, facta desuper publica relatione, compertaque rei veritate, excedentes et dispositioni et determinationi huic quoquo modo semet opponentes, utriusque conditionis personae, tam videlicet nobiles, quam et ignobiles, qua publicarum determinationum praevaricatores pro ratione demeriti, qualitateque delicti poena publica plectentur.

Ex generali congregatione, die 27-a Februarii 1768. in Szent-Miklós celebrata. — Praevium igitur in negotio conservationis silvarum sub generali proxime praeterita incl. comitatus congregatione interventum determinatum pro singulorum statuum et ordinum notitia, suique directione publicum redderem. Una eorundem gratiis commendatus jugi cum veneratione constanter persevero inclytorum statuum et ordinum humillimus obligatissimus servus Ladislaus Rakovszky judex nobilium mp. inclyti comitatus Lyptoviensis.

Egykorú másolata az Országos Levéltárban a thuróczi jezsuiták iratai közt, fasc. 11. no 11. alatt.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

102.

1768. március 24. A helytartótanács körrendelete a törvényhatóságokhoz a kártékony vadak elszaporodásának korlátozása iránt kiadott királyi rendeletről.

Qualiter ab illis dominis terrestribus, qui vel excessiva ferarum multiplicatione, vel vero venationis regale ultra tenorem legis exercendo excedunt, damnificatis eatenus contribuentibus, justam damnorum bonificationem authoritate magistratuali effective procurari benigne velit sua majestas sacratiss., ex intimato diei 12-a mensis Novembris anno evoluti jam perceperint praetit. d. vestrae.

Cum autem in quorundam dominorum terrestrium bonis ferarum excessiva multiplicatio, consequenter in contribuentium satis, vineis, aliisque tenutis damnorum illationes inde plerumque eveniret, quod ultra praescriptum legis in nonnullis regni hujus locis integrae etiam silvae, insulae et territoria pro prohibitiis habeantur:

Ea propter summefata sua maiestas caes.-reg. apostolica ultro clementissime resolvit, ut partem sylvarum prohibendi facultate dominis terrestribus, et nobilibus ductu artic. 22. anni 1729. in salvo permanente hoc beneficio tam nunc quam successivis temporibus uti volentes se coram comitatu declarent, qualem sylvae dumeti vel arundineti plagam quis pro prohibititia excindi curare velit? in reliquo autem venatio in sensu praeattactae legis pro nobilibus libera maneat; domini terrestres tamen talem partem pro prohibititia designare intendant, ut ubi secus fieri posset, illa contribuentium satis, vel vineis non sit contigua, quo ipso etiam damna per feras inferri queuntia facilius antevertentur, comitatus vero pro incumbente sibi magistr. munere solerter invigilet, ut si subditi per excessivi in sylvis prohibititiis ferarum numeri interventionem, aut vero per excessivam etiam plagae prohibenda venatione excisionem in satis, vineis et tenutis suis damnificarentur, talium damnorum condigna aestimatio per eatenus denominatos magistratuales illico peragatur, et pro re comperta damnificatis satisfactio procuretur et effective impendatur.

Hinc praetit. d. vestris quoque de benigno jussu regio in continuationem praecitatae intimationis hisce comittit consilium isthoc l.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

regium, quatenus in conformitate et ad effectum praemissae benignae resolutionis regiae necessaria agere noverint. Datum 24-a Martii 1768.

Fogalmazványa az Orsz. Levéltár helytartótanácsi osztályában, Oeconomica Lad. D. 19. no 2.

103.

1768. junius 15. A bécsi cs. és kir. udvari kamara átirata a magyar udv. kanczelláriához arról, hogy ő felsége, az erdők kimélése czéljából azoknak, kik kőszenet vagy turfát fedeznek föl, fejenként 50 arany jutalmat biztosít.

Sacrae caes. ac. regio-apostolicae majestatis inclytae cancellariae hung. aulicae peramice insinuandum. Eidemque probe meminisse licebit amici illius insinuati, quo mediante suam sacratissimam caes. regiam et apostolicam majestatem praeter productionem et usum tam bituminosorum carbonum, vulgo stein, quam torfkohlen dictorum juxta Rombaldianam descriptionem publicandum, id quoque clementer resolvisse, ut illi qui minerarum liquefactionem hac carbonum specie effectuaverit, 100 aureorum praemium promittatur.

Siquidem autem altefata sua sacratissima majestas erga protocollum camerae hujus aulicae dd. 18. Aprilis a. c. in eadem materia hanc: Ist in allen comitaten, wo es am holtz manglet, in gleichen in dem Temesvarer Banat zu verkündigen, dass jenem, welche stein-kohlen, oder torf entdecken, die durch meine vorhirige resolution ausgesetzte remuneration abgereuchet werden würde, benignam resolutionem elargiri dignata fuisset, remuneratio vero haec in 50 aureis benigne constituta haberetur.

Ideo penes praemissorum amicam notificationem praelibatam i. cancellariam regiam hungarico-aulicam hisce per officiose requiri, quatenus ad effectum praeviae clementissimae resolutionis caes. regiae placita disponere et super dispositis cameram istam aulicam certiorem reddere ingravatum velit. Cui in reliquo ad exhibenda quaevis grati officii studia prompta ac parata manet

Imperialis ac caes. regia camera aulica. Vienne, die 15-a Junii. Joannes Fridericus Cronberg s. k.

Eredetije az Orsz. Levéltár kanczelláriai osztályában, Insinuata camerae aulicae imperialis 1768. évi 88. sz. alatt.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

104.

*1768. augusztus 19. A magy. udv. kamara előterjesztése a felséghez, melyben a szempczi kollégium két növendékének az erdészeti tudományok elsajátítása végett külföldre kiküldetését ajánlja.**

Sacratissima caes. regia apostolica majestas, domina domina clementissima!

Sacratissima majestate vestra vigore benignae resolutionis suae de dato 6-tae Junii a. c. emanatae aliquot ex juventute haereditariorum subditorum artis geometricae gnaros pro addiscenda silvarum manipulatione ad exteras provincias per aliquot annos exmittendos benigne destinante, hujusmodique subjectorum unum alterumve e regnicolari quoque juventute sibi proponendum clementer praecipiente, obsequiosa regia haec camera aulica praeferenter ad juvenes illos reflexit, qui ex munificentissima sacratissimae majestatis vestrae benignitate in regio collegio academico Szempcziensi studiis, scientiisque geometricis imbuuntur.

Quo fine eadem regia camera aulica fati collegii rectori patri Christophoro Konya commisit, ut ex constituta ibidem juventute tales, qui prae reliquis in arte geometrica excellerent, et praeviam silvarum manipulationem partibus in externis addiscendam animum adjicere vellent, seligendos regiae huic camerare aulicae quantocius proponat.

Qui subin praemisso inter fatam juventutem academicam examine signanter ex cameralium officialium filiis Joannem Michaelem Fidler, annorum 19, Cassoviensis tricesimatoris filium, Joannem item Schwartz annorum pariter 19, Jaurinensis salinarii contrascribae filium proposuit, hosque velut in arte geometrica prae caeteris habiliores peritioresque ad praevium intentum suapte aspirare et a parentibus suis eatenus auditis, qua praeconceptae benignissimae intentionis regiae compotes reddantur, enixe commendatos fuisse repraesentavit.

Obsequentissima itaque regia haec camera aulica humillima cum et ipsorum anhelantium juvenum, tum et intercedentium parentum preces humillime secundando praenominatos binos juvenes sacratissimae majestati vestrae in obsequium supracitatae

* A fölség által jóváhagyatott azon évi szept. 7-iki kir. rendelettel.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

benignae resolutionis regiae perdemisse proponendos esse duxit. Quae semet in reliquo altissimis majestatis vestrae sacratissimae gratiis et clementiae humillime devovet. Datum Posonii, ex consilio regiae hungarico-aulica die 19-a Augusti 1768.

Sacratissimae caes. regiae apostolicae majestatis vestrae humillimi, perpetuoque fideles subditi regiae camerae hungarico-aulicae consiliarii. Comes Antonius Grassalkovich s. k. Michael Csapó s. k.

Eredetije a bécsi cs. és kir. közös pénzügyminisztériumi levéltár Ungarische Hofkammer osztályában, Waldwesen, fasc. 12,614.

105.

*1769. márczius 1. A helytartótanács gazdasági bizottságának a fölséghez felterjesztett ülési jegyzőkönyve, melylyel az általa készített országos rendtartást bemutatja.**

Protocollum commissionis oeconomicae anno 1769. die 1-a Martii celebratae.

Sacra sua caes. reg. apostolica majestate benignis suis sub 10-a Januarii ac 10-a Februarii anni 1767. quam et subseque interventis rescriptis regiis opinionem sibi in eo demisse submitti committente, qualiter salutaris quaedam norma circa conservationem silvarum, vulgo wald-ordnung in regno Hungariae introduci possit, quamvis quidem auditis praevie idcirco regni comitatibus, civitatibus et districtibus separatas portas habentibus excels. consilium locumtenentiale regium adhuc sub 15-a Februari anni 1764. demisse repraesentaverit, vix practicabile videri, ut una eademque provisoria norma omnes regni comitatus regulentur, partim ob diversitatem situs et quantitatem silvarum, partim ex ratione possessorii et necessitatis, adeoque prout hucdum, ita ulterius etiam pro ratione situs, quantitatis, aliarumque magistratualibus optime cognitarum circumstantiarum, comitatuum magistratus ex incumbente munere in conformitate legum de conservatione silvarum sancitarum publici rationem habituros esse, adeoque obsequentissima commissio haec nunc etiam illius sensus esset, curae et vigilantiae magistratuum conservationem silvarum legaliter incumben-

* V. ö. Erd. Lapok 1879. 185. l.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

tem relinquendam esse, nec generalem ordinem pro ratione diversitatis situs, quantitatis et possessorii induci posse; ad effectum nihilominus et demissum benignorum hoc in passu saepius interventorum jussuum regiorum obsequium commissio haec pro rectiori silvarum propagationis ordine, harumque conservatione pensatis uberius momentis, ex rationibus puncta 20 circa introducendum in regnum hoc ordinem pro norma publicanda in adnexo ea ratione demisse exhibet, ut cum agnoscat, nec haec omnia, ut praemissum est, ubivis pro generalibus haberi quire comitatus, civitates et districtus regni, in quantum aliqua ex his seu minus applicabilia, seu plura constituenda viderentur, ulteriora pro ratione circumstantiarum suppeditura esse motiva, super quibus audiri, et subseque porro hic in deliberationem assumi poterunt, eo etiam in humilitate declarato, commissionem hanc obsequentissimam ductu etiam ipsius benigni de 7-a Junii 1754. interventi rescripti regii, ut positivis legibus praecautum esset, quemvis dominum terrestrem regni nobilem justis suis juribus et omnibus proventibus intra terminos territoriorum suorum adjacentibus liberam semper prout voluerit fruendi habere potestatem, ita nec per haec puncta quacunque ratione praejudicatum iri confidere, quare etiam haec usu firmatarum legum ac benignarum resolutionum regiarum vigore, salva nobilium regni utendi facultate, suae majestati sacratissimae in vicem clementer desideratae opinionis in humilitate repraesentanda proponit. C. Joannes Erdődy s. k.

Eredetije az Országos Levéltár kanczelláriai osztályában, Litter. consilii 1769. évi no 1064. sz. alatt.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

106.

*1769. márczius 1. A helytartótanács által kidolgozott erdőrendtartás pontjai.**

Puncta circa introducendum in regnum Mariae silvarum ordinem, harumque conservationem et meliorem propagationem curandam pro norma publicanda.

1. Cum caesio lignorum promiscua vecto silvarum ordini adversetur, meliori arborum propagatione, indeque cum emolumento publici juxta ac privatorum promanante silvarum conservatione exigente, per quodlibet dominium silva, pro ratione cujusvis situs et amplitudinis in certas, et quidem ubi copiosiores praeexisterent silvae, tanto plures plagas reflexione necessitatis et sectionis ordinis modalitatisque habita majores vel minores dividatur, taliterque singulo anno caedendam plagam designet, extra hanc vero pro illo anno in reliquo silvae corpore aut in annos praevio modo describendis plagis nullibi desectiones arborum admittantur, nisi aedilium lignorum nefors in excisa plaga non reperibilium necessitas in reliquo silvae corpore moderatam caesionem dominio liberam futuram exigeret.

2. Talismodi silvarum in plagas descriptio semper situi ac amplitudini, imo sicubi minores silvae existerent, etiam arborum speciebus, quarum aliquae citius, aliae tardius succrescerent, accommodetur, eo quippe reflectendo pro possibili, intra quot nimirum annorum spatium e desectarum arborum radicibus surculi progerminandi in tantas succrescere possent arbores, ut caedendis praemisso modo in plagas divisis silvis prima denuo, sicque successive singula pro aedilibus et focalibus desecari queat.

3. Hic vero eam etiam regulam observent dominia, ne in talismodi plagis in annos dispescendis arbores longiori tractu temporis grandiorem in molem succrescant, quam arbores pro ratione indolis suae exempli gratia intra viginti, aut juxta situm etiam ultra annos naturaliter succrescere possunt, eo quod experientia constet, quod alias per grandiorem plurium annorum curriculo suc-

* V. ö. Erd. Lapok 1879. 185—186. l.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

crescentium arborum vastitatem radices debilitatae surculos protuberare non possint; siquidem vero

4. Silvas inde plurimum devastari observare esset, quod rustici lignationis facultatem admissam habentes hoc beneficio multum abutantur, silvasque nullo ordine servato excessive excindant, ad sistendam hujusmodi damnosam licentiam statui, ut singulus dominus terrestris tum in silvis, seu locorum communibus, seu ad sessiones colonicales excisis, tum propriis dominalibus, ubi lignationis beneficium admissum habetur, pro subditis indagata praevie necessitatis ratione certam de anno in annum lignorum quantitatem excindere possit, nec ultra talismodi designandam quantitatem, sub exemplari secus in contravenientes statuenda poena plus quis colonorum vel incolarum secare ausit; aedilia vero ligna nec in propriis colonorum seu communibus, seu excisis silvis absque speciali dominii indultu secare liceat.

5. Circa ipsam caesionem lignorum vero sequentes regulae quam exactissime observentur, nempe 1-o. Ut ligna debito tempore hiberno quippe secentur. 2-do. Prius in designata plaga aridae, siccae arbores, deciduique rami secentur, dein excindantur fructum minus ferentes ac quoad hoc suffecerint, fructiferae ac glandiferae arbores pro possibili conserventur; quapropter

6. Necessum erit, ut quilibet dominorum terrestrium eam rationem ineat, ut silvas suas a deciduis, siccis, ventoque decussis ramis et arboribus ita semper perpurgari curet, ut praeexistentes arbores robustius excrescere, surculi vero in purgato spatio melius succrescere, seseque protrudere valeant. Ubi demum

7. Robustiores arbores decussae fuerint, is modus caesionis observetur, ne mole sua alias vicinas debiliores arbores aut succrescentes surculos obruat, sed semper is desectionis modus ineatur, ut talis arbor ad vacuam silvae partem absque jactura alterius vivae arboris cadat, aut in densioribus silvis decussa arbor gravis ope catenarum vel funium sensim demittatur.

8. Siquidem vernali potissimum et autumnali tempore ignis per aridas herbas et sicca folia facile se proriperet et latius longiusqne serperet, sub gravi animadversione pastores gregum et alii quivis severissime inhibeantur, ne arbores in silvis succendere audeant, taliterque ignem excitare praesumant.

9. Cum silvarum novellarum cumprimis propagationi plurimum obsit pecorum, pecudumque impulsio, ne pullulantia germina

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

et succrescentes surculi abrodantur, sicque exarescant, sub gravi pariter animadversione statui, ut pastores in excisas hujusmodi plagas aut novellas silvas, donec arbores vires sumendo in robustiores emergant, pecora et pecudes nullatenus, capras vero nullo unquam tempore impellere audeant, adeoque silvae tales, praeattactaeque illarum plagae circiter ad 20 annos, aut pro ratione citius vel tardius excrescentium arborum indolis ab omni pecorum vel pecudum ingressu districtim prohibeantur.

10. Sub poena exemplari aeque statui, ne coloni vel quiscunque (quod brumali praesertim tempore facere solent) frondes arborum vel in harum gratiam arbores desecare audeant pro esca pecorum secari et praeparari consvetas.

11. Cum in quibusdam comitatibus usuvenerit, quod ruralis conditionis homines succrescentes arbores desecare, usuique intento adaptata arefacere, sicque candelarum et luminis loco applicare soleant, hunc quoque cum damno succrescentium arborum vigentem abusum sicubi est abrogari et efficaciter sisti.

12. Decorticatio arborum severe interdicitur sub poena legali in contravenientes irremissibiliter irroganda. Siquidem vero corticum materiali quidam opifices in conficiendis manufacturis carere nequirent, hinc ubi tale materiale per opifices requireretur, ibi talismodi arborum decorticatio attunc solum licita sit, si per hanc silvae devastationis periculum abfuerit, sed et tunc hujusmodi decorticatio haud aliarum, ac quae per dominium specialiter designata fuerint arborum admittatur.

13. Eo etiam observato existente, quod in aliquibus locis occassione messis pro manipulorum ligaturis virgulta secari et applicari soleant, cum hunc in finem virgulta prorsus absque necessitate dispendiose adhibeantur, ligaturaeque manipulorum ubique ex stramine confici valerent, hunc abusum simpliciter pro abrogato et severe interdicto haberi. Nec secus

14. Et in eo silvarum succrescentium debitae propagationi gravem obicem poni, quod per caesiones virgultorum pro sepibus applicandorum saepe cum magna pullulantium germinum strage silvae devastentur, ut proin hoc in passu etiam silvarum expeditiori propagationi prospiciatur, sub severa et exemplari in contravenientibus irremissibiliter desumenda poena ordinari, ut a modo deinceps omnes et singuli a caedendis pro sepibus virgultis sub praeattacta poena simpliciter inhibeantur, sed cum huic necessitati etiam

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

alia ratione et quidem utiliori subveniri queat, singulus hospes in quantum possibile fuerit ex arboribus magis spinosis cito succrescentibus vivas sepes immediate facere, talibusque germinibus hortos et areas suas munire teneatur, idipsumque ex ratione majoris utilitatis etiam ipsimet domini terrestres pro imitatione aliorum observent.

15. Caeterum is etiam arborum desectionis modus ubique observetur, ut cum arbores si truncentur, vel defrondentur, raro excrescant, arbores semper usque ad radicem succindantur. Prout vero

16. Exstirpaturas nullibi alias, nisi cum indultu dominorum terrestrium facere liceret; ita cum per exstirpaturas silvae diminuantur, domini terrestres peculiari curae habebunt, ne nimias exstirpaturas, praecipue in locis amplis silvis alioquin non provisis, facere admittant. Porro

17. Circa exustionem cinerum clavellatorum benignis ordinationibus caesareo-regiis, alioquin notis existentibus id porro salutariter et distinctim disponi, ut in locis, ubi proximus silvae vel lignationis requisitae defectus provideretur, ibi exustio clavellatorum cinerum prorsus non admittatur. Quove

18. Haec omnia rite observentur ac quivis in praemissis deducti excessus eo efficatius sistantur, vigilantiaque omnis debita adhibeatur, singulus dominus terrestris pro ratione majoris vel minoris silvae suae custodem unum, aut plures servet, qui plenam inspectionem habeat, seduloque invigilet, contravenientes vero illico dominio deferat, talesque condignae poenae subjici valeant.

19. Ex quo autem etiam illorum locorum, quae velut in plano situata silvarum et lignationis beneficio notabiliter vel prorsus destituuntur, condigna habeatur ratio, circulariter per totum regnum disponi et medio comitatuum universis oppidis et locis distinctim injungi, ut singulus hospes in ipso loco ante domum suam aliquot arbores pro ratione glebae indolis, humidioris quippe salices vel alias, in locis vero siccis et sabulosis, ubi salices facile exarescerent, etiam acatias arbores, quae etiamsi defrondentur, facile iterum et cito succrescunt, plantare et sedulo conservare teneatur, aliud quoque commodum inde consecuturus, eo quod arbores ante et inter domos locatae etiam contra incendiorum pericula munimentum praeberent; hujusmodique arborum plantationem etiam penes vias regias ex utroque latere singulus locus per tractum

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

terreni sui continuare et prosequi teneatur, eatenusque de qualiter subsecuto effectu singulus comitatus de anno in annum specificas submittant informationes. Finaliter demum

20. Notorio existente eo, quod medio controversiarum metalium tempore in controversis silvarum plagis maximae devastationes et depopulationes fieri soleant, ex ratione publici ordinari, ut neutra controversam talismodi plagam praetendentium pars ultra summe requisitam lignationis domesticae necessitatem quocunque pacto devastare et excindere praesumat, sique alterutra pars non exspectando eventum litis a devastatione non desisteret, talis immediate actore fiscali magistratuali mediante actione querulosa conveniatur, poenisque lege praescriptis violentialibus pro comperto subjiciatur.

Eredetije az Orsz. Levéltár kanczelláriai osztályában, Litterae consilii 1769. évi 1064. sz. alatt.

107.

1769. május 24. Mária Therezia királynő kézirata a bécsi udv. kamara elnökéhez, a Magyarországba behozandó erdőrendtartás ügyében.

Ich theile ihme die anlage zu dem ende mit, auf dass mir von seiten der kammer die wohlmeinung eröfnet werden möge, was selbe in ansehung der königlichen güter und besonders der hungarischen bergwerken, auch sonsten an die hand zu geben befinde? *damit eine standhafte wald-ordnung in Hungarn,* in so weit solche nach der in meinen teutschen erbländen bestehenden adaptiret werden mag, eingeführet werden könne.

Maria Theresia s. k. An grafen Hazfeld dem 24-ten Maji 1769.

Eredetije a bécsi cs. és kir. közös pénzügyminisztériumi levéltár Ungar. Hofkammer osztályában, Waldwesen, fasc. 12,614.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

108.

1769. május 27. A bécsi udv. kamara előterjesztése a fölséghez a helytartótanács által javasolt országos erdőrendtartásról.

Euer majestätt. Haben in folge eines herabgelangten allerhöchsten hand billets de accepto 24-to hujus nebst communicirung des hungarischen hof-kanzley vortrags, mittels welchem das von saiten der königl. hungarischen stadthalterey in betracht der wald-ordnung und holzschlags in Hungarn zu publiciren vorgeschlagenen normale zur allerhöchsten einsicht vorgeleget worden, zugleich von dieser treugehorsamsten hof-cammer die wohlmeinung allergnädigst abzuforderen geruchet, was in ansehung der königl. gütter und besonders der hungarischen bergwerken, auch sonsten an handen zu lassen wäre? damit eine standhafte wald-ordnung in Hungarn, in so weit solche noch der in denen teutschen erblanden bestehenden adaptiret werden mag, eingeführet werden könne.

Um nun gleicherwehntem allerhöchsten auftrag dem schuldigsten vollzug mit guter würkung leisten zu kommen, hätte man dieses treugehorsamsten orts allerdings gewunschen, dass sothannes geschäft von saiten der königl. stadthalterey mit der hungarischen hof-kammer in einer gemeinschaftlichen zusammentrettung zu dem ende wäre verhandlet worden, damit leztere die nach *der baron Gaïsanischen operationen gefasste verschiedene gute wald-cultursprincipia* ihro stadthalterey hätte an handgeben können; nachdem aber ein solches nicht bewürket worden, so hat man euer majest. in tiefester submission unterwerfen sollen, ob etwa allerhöchst deroselben zu mehrerer mitwürkung dieses geschäfts gefällig sein wolle die hungarische hof-kammer über der von gedachter stadthalterey verfasten entwurf annoch vorläufig vernehmen zu lassen, wo man inzwischen von saiten dieser träugehorsamsten hof-cammer nicht verweilet hat, gleicherwehnten entwurf dem hof-cammer departement in montanisticis zur ebenmässigen verhandlung in abschrift mitzutheilen. Welches man dennach euer majest. hirmit dem allergnädigsten befehl zu folge, alleruntertänigst vorzustellen pflichtschuldigst ermessen. Wien, den 27. Maji 1769.

Eredetije a bécsi cs. és kir. közös pénzügyminisztériumi levéltár Ungar. Hofkammer osztályában, Waldwesen, fasc. 12,614.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

109.

1769. jun. 17. Az udv. pénzverő és bányászati tanács átirata a cs. és kir. udv. kamarához a helytartótanács által javasolt magyar erdőrendtartás ügyében.

Einer löbl. kais. auch kais. königl. hof-kammer in freundschaft zu erinneren, dass in combinirung der allerhöchsten vorschrift mit denen von der würtschafts-comission an handen geben wollenden, und eine hungarische waldordnung vorstellen sollendem punctis, welch alles eine löbliche kais. auch kais. königl. hof-kammer mittels protocolls extract von 27-ten Maji anhero mitzutheilen beliebet, solch leztere puncta mit der ersteren nicht einstimmig befunden worden, es seyen auch in erst besagten punctis solche grundsätze zum theil angenommen, welche man denen wahren [waldmännischen principiis gemäss für schädlich zu achten hätte.

Weilen nur aber auch, wie die oeconomische commission in ihren begleit anführet: «Quivis dominus terrestris regni nobilis justis suis juribus, et omnibus proventibus intra terminos territoriorum suorum adjacentibus liberam semper, prout voluerit, fruendi potestatem habet» mithin, wenn selber (die einsichtere und ihre wälder in behörige obsorg nehmende herrn magnaten ausgenommen) mit seinen waldungen verwüstlich umzugehen um so münder abgehindert werden mag, als ein löbl. consilium locumtenentiale über vorgehendes einvernommen comitaten, städte und district unter den 14-ten Febr. anno 1764. allschon die vorstellung gemachet, nicht wohl parcticable zu seye eine gleiche waldordnung in allen commitaten einzuführen, als scheine jener zeitpunct annoch entfernet zu seye, in welchen für das königreich Hungarn eine allgemeine waldordnung mit befolgung eingeführet werden könnte.

Andahero müsse man den befund einer löbl. kais. auch kais. königl. hof-kammer und dem allerhöchsten ermessen anheim stellen, ob bey fürwaltenden umständen nicht räthlicher wäre, *dass für nun lediglich für die königl. hungarische fiscal-dominia und die königl. hungarische freye städte, als welche in oeconomicis solin unter denen befehlen der königl. hungarischen hof-kammer stehen, eine gemeinsame waldordnung festgesezet wurde,* als an welche sich sodann die in denen comitaten wohnende grundherrn von selbsten

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

eine richtschnur nehmen und somit derselben, bis dass solche etwann seiner zeit zu offentlich gesatz erwachsen wurde, angewöhnen dörften, zu solcher absicht wurde es fürnemlich auf die mitwürkung der königl. hungarischen hof-kammer ankommen und solche mitwürkung von so kräftigerer folge seye, als sohin bey der hungarischen cameral herrschaft Rhadek gemäss allerhöchsten befehl ganz neue waldweesens einrichtungen im werke seynd und da es sohin auf eine ganz neue reassumirung dieses waldordnungs geschäft ankomete, so wird in ansehung derer bergwerke, als welchen an conservirung derer wälder am mehresten gelegen ist, für dem höchsten dienst nothwendig seye, damit auch die montanistische stelle bevor ein dergleichen waldordnung in gedachten cameral herrschaften, oder aber bey denen königl. freystädten publiciret und pro norma fürgeschrieben wurde, von wegen denen allenfalls zumachenden erinnerungen vernommen werde. Dero man übrigens zu angenehmen freundschafts erweisung jederzeit bereit und willig verbleibet.

Ex consilio imperialis ac caesar. regiae camerae aulicae in monetariis et montanisticis. Wien, den 17-to Junii 1769. Karl Hasselhann s. k.

Eredetije a bécsi cs. és kir. közös pénzügyminisztériumi levéltár Ungarische Hofkammer osztályában, Waldwesen, fasc. 12,614.

110.

1769. julius 17. A magyar udv. kamara előterjesztése a fölséghez a helytartótanács által javasolt országos erdőrendtartásról.

Sacratissima caes. regia apostolica majestas, domina domina clementissima!

Normam de quali in regno Hungariae partibusque eidem annexis introducendam, stabiliendoque conservationis et succisionis silvarum ordine elaboratam cum obsequiosa regia hac camera hungarico-aulica sub 14-ta proxime evoluti mensis Junii eo benigno cum mandato clementer communicata dignata est majestas vestra sacratissima, ut consultis baronis a Geusau in dominiorum Hradek et Lykava silvis pro objecto rectae silvarum conservationis et succisionis assumptis principiis, suam quoque desuper opinionem

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

majestati vestrae sacratissimae quanto celerius depromat, eaque, quae eidem normae adhuc adjicienda videbuntur, specifice repraesentet.

Quoniam vero praeattacta norma non modo Geusanianae normae conformis, sed et adeo salutaris et utilis esset, ut eidem nihil amplius addi aut demi possit, sequaciter nihil aliud restare, quam ut eadem norma per totum regnum consveto canali publicetur, effectusque illius procurandus benignissime ordinetur. Unice quoad ultimum paragraphum in eo sonantem, ut cura haec in quovis comitatu uni ex magistratualibus committatur, silvanique aut venatores peculiariter instruendi constituantur, difficultas quaepiam suboritura praevidetur eo, quod silvas non comitatus privative, verum ipsa dominia, seu terrestres domini possideant, cum tamen idipsum spheram cameralem haud respiceret, ideo obsequentissima regia haec camera hung.-aulica etiam ab hac reflexione humillime praescindendo, praeallatam normam in universis regni comitatibus pro debito observamine per consvetas circulares ordines publicandam in omni humilitate existimaret. In reliquo eadem regia camera aulica altissimis majestatis vestrae apostolicae gratiis et clementiae semet humillime devovet. Datum ex consilio regiae camerae hungarico-aulicae, Posonii die 17. Julii 1769. celebrato — — Baro Ladislaus Wayay s. k. Gregorius Sághy s. k.

Eredetije az Orsz. Levéltár kanczelláriai osztályában, Orig. Referada. 1769. évi 570. sz. alatt.

111.

1769. augusztus 9. A bécsi cs. és kir. udv. kamara előterjesztése a főséghez, a helytartótanács által javasolt országos erdőrendtartás ügyében.

Euer mäytt. Haben in folge eines herabgelangt allerhöchsten hand-billets de accept. 24-ta Maji a. c. nebst communicirung des allersubmiessest hier ruckanschliessigen hungarn-hof-kanzley vortrags, mittels welchen das von seiten der königl. hungarischen stadthalterey in betref der wald-ordnung und holzschlags in Hungarn zu publiciren vorgeschlagene normale zur allerhöchsten einsicht vorgelegt worden, zugleich dieser gehorsamsten hof-kammer anzubefehlen geruhet, dass um eine standhafte wald-ordnung in

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

Hungarn, in soweit solche nach der in den teütschen erblanden bestehenden adaptiret werden mag, einführen zu können, euer maytt. über jenes, was in ansehung der königl. gütern und besonders der hungarischen bergwerken, auch sonsten an handen zu lassen wäre? die diesortig-allerunterthänigste wohlmeinung vorgetragen werden solle.

Deme dann zu schuldigster folge diese gehorsamste hof-kammer nicht verweilet hat, mit euer maytt. auf einen diesorts in sachen unterm 27-ten Maji anni curr. allerunterthänigst erstatteten vortrag erfolgt allerhöchsten genehmhaltung, der hungarischen hof-kammer zu mehrerer mitwürkung dieses geschäfts über den von gedachter stadthalterey verfasten entwurf vorlaüfig zu vernehmen; worauf nunmehro dieselbe nach mehrerem ausweiss des in originali hier angebogenen berichts sich gutächtlich dahin geaüsseret hat, wie sothannes von erwehnter königl. hungarischen stadthalterey in vorschlag gebrachtes normale nicht nur denen nach der baron Gaüsanischen operation gefast verschiedenen guten wald-culturs-principiis gemäss, sondern auch dergestalten heilsam und nützlich zu seyn erachtet werde, dass ohne in solchen etwas beyzurucken, oder hindanzulassen nichts anderes erübrige, als erdeütes normale in denen gesamten comitatern zur behörigen beobachtung durch die gewöhnliche circular-verordnungen kundbar zu machen.

Gleichwie nun diese gehorsamste hof-kammer keinen anstand findet, dem in ansicht der von eröfterter königl. hungarischen stadthalterey entworfenen wald-ordnung eröfneten gutbefund der hungarischen hof-kammer gänzlich beyfall zugeben; also hat man all-solches eüer maytt. zu vollziehung eingangs erwehnt allergnädigsten befehls in submissestem respect beyzubringen der pflichtmässigen schuldigkeit zu seyn erachtet. Wienn, den 9-ten Augusti 1769.

Eredetije az Orsz. Levéltár kanczelláriai osztályában, Orig. Referad. 1769. évi 570. sz. alatt.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

112.

1769. augusztus 9. Kivonat az erdélyi udv. kanczelláriának a főkormányszékhez intézett leiratából, melylyel az osztrák erdőrendtartást megküldi annak behozatala s másrészt valami vadászati rendszabály megalkotása végett. *

Sacratissimae caes.-regiae apostolicae majestatis dominae dominae nostrae clementissimae nomine regio in magno principatu Transylvaniae gubernio intimandum.

Ex adnexa remonstratione, aliisque relationibus colligere fuisse, quod nonnulli contribuentibus graves et in detrimentum totius magni principatus vigentes abusus, praecipue circa decimationem, usum silvarum, venationem — — irrepserint. — — Jubere proinde altefatam suam majestatem, ut

3. Adnexa norma, quoad usum silvarum in Austria vigens, similiter statui magni principatus adoptetur, interim vero ex nunc statim gravissimis in superius adnexo scripto expositis devastationibus per generale interdictum obex ponatur.

4. Ab eodem regio gubernio opinio submittatur, quomodo imposterum plebs a perniciosa venatione arcenda? nec non qualis norma circa venationem et in ordine ad extirpanda animalia rapacia praescribenda? — —

Viennae Austriae, 9-na Augusti 1769.

Fogalmazványa az Orsz. Levéltár erd. udv. kanczelláriai osztályában 1769. évi 417. sz. alatt.

* V. ö. a bevezetésünkben előadottakkal, mert az Erd. Lapok 1878. évf. 674. lapján az adatok *tévesen* közöltettek.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

113.

1769. szeptember 2. A bécsi udv. kamara pénzverő és bányászati osztályának előterjesztése a fölséghez, a magyar udv. kanczellária által szerkesztett magyar országos erdőrendtartás iránt, az arra hozott legfelsőbb határozattal.

Euer maytt. Haben in einem herabgelangten allerhöchsten hand-billet vom 27-ten lezt verstrichenen monats Augusti allergnädigst anzubefehlen geruhet, dass in angelegenheit der hiemit allerunterthänigst rückfolgender vorträgen den entwurf einer wald-ordnung für Hungarn betreffend, die etwa von seiten dieses treue gehorsamsten bergwerks-departement zu machen findende erinnerung euer mayt. allerunterthänigst vorgeleget werden sollen.

Nun hat zwar dieses treü gehorsamste departement in eben dieser sach annoch unter den 17-ten Junii anni curr. an eüer mayt. hof-kammer seine gutächtliche meinung per extractum protocolli eröfnet, und wäre sonach für nun des allerunterthänigsten darfürhaltens, das nach seinem *aus 52 puncten bestehenden und dem hungarischen hof-kanzley-vortrag anschlissigen entwurf eine wald-ordnung für Hungarn* * vortrefflich abgefasset seye. Nur allein gedenkete man allerunterthänigst einigermassen bedenklich zu seyn, wann da puncto 3-tio des ersagten entwurfs vorkommet, dass zu schlagung des ordinari brenn-holz bey eich-waldungen ein 30 bis 40 jähriges, bey buchen ein 25 bis 30 jähriges, bey fichten-, tannen- und lerchen-waldungen aber ein 20 jähriges alter hinlänglich seye, als welcher saz nur allein, wo waldungen überflüssig und der consumo nicht gross ist, plaz greiffen könnte, somit aber ganz ohnvorgreiflichen räthlicher wäre, dass an stelle dieses à respective 20 bis 40 jährig bestimmet werden wollenden baum-alter vielmehr, dass die zu brenn-holz abzutreibende waldungen 12 zollig seyn solten, allergnädigst bestimmet werden wolte. Auf gleiche art könnten puncto 5-to ganz ohnmasgebigst anstatt deren worten: *Cum arbores adultae si succidantur, non*

* A magyar udv. kanczelláriának ezen 52 pontból álló erdőrendtartását *eredeti alakjában* feltalálnom nem sikerült. Az Orig. Referad. 1769. évi 570. számú iratból csak annyit tudunk, hogy azt a kanczellária a helytartótanács pontjaiból az osztrák waldordnung nyomán állitotta össze, s a javítások után végleges alakot nyert.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

facile novos surculos germinent, von darunnen füglicher die worte: *Cum surculi e radice succisae arboris boni incrementi non sint*, gesezet werden, um andurch zu erkennen zu geben, dass bey denen besseren holz-gattungen ein tüchtiger baum nicht von dem stock, oder wurzen, sondern lediglich aus dem saämen erwachsen könne.

Wo anübrigens, nachdeme diese für Hungarn allergnädigst bestimmet werden wollende wald-ordnung fürnemlich die allgemeine auf alle umstände von Hungarn sich schickende instructions-puncta enthaltet, ohne in jene besondere manipulations-umstände, welche in denen berg-städten bereits mit guten frucht eingeführet seynd, hinein zu gehen, so glaubte man allerunterthänigst, dass bey publicirung dieser wald-ordnung unter einem auch die in erst besagten berg-städten allschon dermalen bestehende und die nähere manipulations-umstände in sich begreiffende gute verfassungen unter einem allergnädigst bestättiget werden möchten. Wie dann auch euer mayt. allerhöchster entschliessung diese treü gehorsamste stelle allerunterthänigst anheim stellen solle, ob mehr besagte wald-ordnung nicht auch in das königreich Croatien in ansehung der daselbst neü angehenden und in Siebenbürgen respectu der allschon bestehenden und künftig sich ergeben mögenden bergwerke allergnädigst verbreitet werden wolle. Es beruhet jedoch etc. Frantz graf von Kollowrath s. k. Referirt den 2-ten Septembris 769.

Dieser entwurf ist vorlaufig dem Massenbach, damit selber darüber sein gutachten in kurzer zeit eroefne, zuzuschiken.

Eredetije az Orsz. Levéltár kanczelláriai osztályában, Orig. Referad. 1769. évi 570. sz. alatt.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

114.

*1769. november 13. Zichini Lajos fűrészgépének leirása.**

Eine machine, welche zeiget, dass ein einziger mensch und in möglichster geschwindigkeit und ohne grosser mühe auch den allergrössten und stärksten baum, so in einer waldung stehet, absägen und fählen könne.

1. Dass man einen baum bis etwa ein schuch von der erden abschneiden könne, wodurch also so vieles holz profitiret wird.

2. Dass allenfalls auch ein einziger mensch diese machine bis in waldt hineintragen könne.

3. Dass mit solcher machine der gefällte baum durch einen menschen völlig zerschnitten werden könne.

Eredetije a bécsi cs. és kir. közös pénzügyminisztériumi levéltár Banatica osztályában, Waldamt, fasc.13,401.

115.

*1769. november 13. Kivonat Mária Therezia királynőnek az erdélyi urbéri viszonyokat szabályozó rendeletéből.***

III. Szakasz.

Ötödször. Tartozik a földes úr maga jobbágyainak és zsellérjeinek tüzi és épületre kivántató fát az ollyan helyeken ingyen engedni, a hol köz vagyis szabad erdők vagynak, ha pedig semmi köz erdők nem volnának, szabadságot adni, hogy a földes úr különös erdejéből is (hanemha az mind kevés és drága, mind pedig a maga szükségére is elegedendő nem volna) afféle ledőlt és száraz fákat vihessenek magoknak az erdőpásztorok hirével és jelenlétekben, annyival inkább, ha élő fákot kellene vágniok, azokat az erdőpásztorok mutassák ki, és a földes úrnak is illyenkor ezen haszonért

* Zichininek ezen találmányának leirását a bécsi cs. és kir. udv. kamara küldte meg a bánsági udv. bizottság elnökségéhez annak a Bánságban való alkalmazása végett.

** V. ö. Erd. Lapok 1878. 673. l.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

illendő kevés jutalommal lenni tartoznak. Minthogy pedig a jószágok mindennémű hasznaiakkal szoktak a földes uraknak adattatni, ezokáért illő, hogy azok, ha a határnak nagysága vagy kiterjedése engedi, legeltetés végett a határra külső marhákot bévehessenek és a legeltetésből, vagy makkolásból való taxát és jövedelmet magok számokra szedhessék; ellenben pedig a jobbágyok és zsellérek földes urok engedelme nélkül külső marhákat a határra legeltetés végett ne szegődhessenek, az erdőléssel is csak magok különös szükségekre élhessenek; és a földes úr által az erdők élésének módjáról tett rendelést (waldnungs-ordung) követni tartoznak, nyers fákot pedig vagy másfélét is arra nem alkalmatos időben a földes úr hire és engedelme nélkül ne vághassanak. A melly hellységekben mindazonáltal némely erdők régi időktől fogva a falukhoz tartoztanak volna közönségesen, és azok által mostanig birattattak is, azoknak birodalmában a faluk ezután is megtartassanak, fenn maradván ugyancsak a tulajdonság, vagyis proprietás jussa a jószágok vagy dominiumok mellett.

Hatodszor. A makkolásnak haszna a jobbágyoknak és zselléreknek kevesebb bérért vagy jutalomért engedtesék mint más idegen embereknek, de az is csak ollyankor, mikor a makkolás hasznával a földes úr különös erdejében élnének, mert ha a makkos erdő szabad és köz lészen a falusiakkal, a makkolásért ezen kevesebb fizetéssel is nem kell őket terhelni.

Nyomtatvány az Orsz. Levéltár erd. kanczelláriai osztályában.

116.

1769. december 22. Mária Therézia királynőnek Magyarország részére kiadott erdőrendtartása. *

Nos Maria Theresia dei gratia romanorum imperatrix vidua, Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae et Sclavoniae etc. regina apostolica, archidux Austriae, dux Burgundiae, magna princeps Transylvaniae, dux Mediolani, Mantuae, Parmae etc.

* Ennek egykorú *magyar* fordítása is megjelent nyomtatásban, de azt fölöslegesnek tartottam közzétenni, minthogy az alább közölt 1781. máj 30. erdélyi erdőrendtartás ennek majdnem szószerinti magyar fordítása.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

comes Habspurgi, Flandriae, Tyrolis etc. vidua, dux Lotharingiae et Barri, magna dux Hetruriae etc.

Materna cura et tenerrima, qua in perchari regni nostri Hungariae commoda, promovendumque bonum publicum ferimur, sollicitudo benignum animum nostrum advertit, quanti sit momenti, atque utilitatis perpetua nemorum in bono, florentique statu conservatio, nociva e contra, si promiscue caedantur, horum ruina et desolatio. Quapropter indispensabilem esse comperimus boni ordinis in succisione et usu sylvarum hoc etiam in regno quamprimum introducendi neccessitatem.

Nemini non notum est, quantum opis rebus humanis adferat, quamve necessaria et utilis privatis non minus ac publico sit sylvarum conservatio, non modo in rem aedilem, pinsendum panem quotidianum, parandum cibum et varium potum, lumine et calore fovendum hominem, aliaque vitae humanae subsidia et necessitates, verum etiam ad salis, ferri, aliorumque metallorum et minerarum fodinas, totque professionum et artium fabricata inevitabiliter requiratur.

Experientia attamen teste didicimus, inaestimabilem hunc regni thesaurum parvi admodum pendi et conservationem illius minimum curari, ut adeo sylvae et nemora plerumque vel prodige caedantur, vel penitus extirpentur, et in immensas alibi vineas, alibi vero inutilem abeant solitudinem absque cura futuri earundem incrementi et propagationis, ita ut nisi per introducendum quempiam ordinem et rectam caedendorum lignorum normam certi pro uniuscujusque privati commodo et publica utilitate promiscuae huic et dispendiosae succisioni termini et regulae ponantur, metuendum sane sit, ne universum regnum iis etiam in locis, quae modo adhuc sylvis abundant, lignorum olim penuriam patiantur.

Ut igitur huicce communi malo et defectui tempestive obvietur, atque in futuram etiam posteritatem prospectum sit, huncce sylvarum conservandarum et lignicidii ordinem benigne decrevimus publicandum, per quem justis et legalibus dominorum terrestrium juribus, bonisque suis libere utendi et fruendi, praerogativis nihil derogari, aut in impertubate observato hujus usu ullum impediri, verum pro ratione ac ipsam sylvarum conservationem publica non minus necessitas, ac privatorum utilitas exposcit, eosdem cumprimis excitare volumus, ut ipsi, quibus alioquin suprema in

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

bonis suis sylvarum cura et inspectio, magistratibus vero universorum regni comitatuum vigilans in bonum publicum attentio incumbit, pro suo ipsorummet commodo et publica utilitate exemplo bono aliis praeluceant, satagantque, ut praesens norma, prout nempe varius in regno locorum situs patitur, aut suadet, accommodanda in bonis suis quamprimum introducatur.

Totum hoc opus et salutaris de conservatione sylvarum dispositio in duobus his capitibus praecipua attentione dignis subsistit, quo nempe ordine

Primo. Sylvae adultae caedendae sint? Secundo. Qua ratione juvenes et novellae educandae? atque adeo perpetuum in annos singulos lignicidium procurandum? Quem in finem

1-mo. Majores aeque, ac minores sylvae recta judicio et experimento librandae, aestimandaeque, imo si fieri potest, geometrice dimetiendae, vel per connumerationem passuum, aut alio consimili modo mensurandae, naturaque et indoles, ac species arborum pernoscenda, probaque instituenda erit, qualemnam circiter lignorum quantitatem suppeditare queant, atque ita certus orgiarum et lignorum etiam fabrilium numerus in singulos annos constituendus, donec per revolutionem annorum eadem, quae caesa est, sylvae pars iterum apta securi fiat, atque adeo post usum ultimo loco excisae plagae ibi iterum, ubi in principio caeperat, inchoando perenni in successivos annos circulo succisio renovanda volvatur, prouti in adjecto ad finem ideali cupro tam pinetorum, quam et foliatorum, ut vocant, nemorum idipsum exhibetur.

2-do. Notanda est aetas arborum ad justum incrementum requisita, nempe

Arborum foliatarum:

Quercus communiter crescit ad annos incirca --- --- 200
Acer, aut platanus per annos--- --- 100 --- --- --- 150
Fagus ut in dolabrosam excrescat et roboretur in fertiliore loco --- --- --- --- --- --- --- --- --- 120
in steriliore --- --- --- --- --- --- --- --- --- 150
Populus, tilia, ulnus a 30 usque annos 40
Betula loco humido 30
in elevato ab anno 40 usque 50

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

Salix ab anno 20 usque 30
Alnus ab anno 40 usque 50

Pinetarum:

Abies, pinus, larix intra 80-mum et 100-mum annum.

3-tio. Esto praenotata pro ratione differentiae arborum justi incrementi sit aetas, et in quosdam usus annosae quercus, aliaque robora sint necessaria, pro ordinaria tamen foci necessitate sufficiunt

Sylvae quercinae anni 30 vel 40
Fagineae, aut platani anni 25 et respective 30
Pineto, sylvae item abiegnae, vel larici anni 20
Populo, betulae, ulno, vel alno anni 15

Salici, hujusque generis mollibus lignis anni 10; imo salix postquam excrevit, singulo triennio amputatis frondibus et succrescentibus ramis detruncari potest.

Notandum tamen est, quod praescripta arborum aetas pro infallibili regula accipi non debeat, multa enim situs, et ipse fundus mutat, locales proinde circumstantiae et experimentum celerioris vel tardioris incrementi unumquemque sylvarum possessorem docebit, quae proportio aetatis arborum commensurari debeat necessitati et in quot annos sylvae veniant partiendae.

4-to. Cum arbores adultae si succidantur, non facile novos surculos germinent, ideo in locis, praesertim ubi lignorum defectus est, truncus arboris una cum radice evellendus et ad hujus locum in terram alioquin porosam et ipsa radicum evulsione levigatam aliquot glandes injiciendae, humoque cooperiendae erunt.

5-to. Ut autem aliis etiam necessitatibus prospiciatur, omni tempore, quo portio nemoris illi anno destinata excindetur, arbores aediles, quae recta crescunt, neque multos nodos, aut ramos habent, pro sylva perpetua id est ab igne et foco intacta relinquantur, prout et species lignorum duriorum molitoribus, rotariis, arculariis, sculptoribus, aliisque hujusmodi opificibus aptorum a securi focali custodiendae et in praemissos usus pro majore pretio, possessorum emolumento conservandae erunt.

6-to. Sufficienti lignorum fabrilium provisioni prospectum erit, si in loco 1600 quadratarum Viennensium orgiarum 16 hujusmodi arbores relinquantur, quibus usque ad insequentis anni

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

lignicidium necessitati provideatur, hae vero, quantum fieri potest, in convallibus, humilioribusque locis, ne opacitate sua aliis succrescentibus obsint, a turbine vero et ventorum impetu tutius conserventur, deligendae erunt. Ubi vero ligna mollia sunt, haec frequentius, et quidem intra 40 annos bis, terque succidi debent, tum causa majoris utilitatis, cum et ex eo, quod adulta radix non tam facile, nec ita foecunde pullulet, ac frondescat; exemplum est in populo et salice, quod hae intra tres annos ad totidem et ultra pollices in pingui solo crassescant, quae quidem arborum species tamdiu, donec amputandorum ramorum cortex planus sine rugis est, terrae ad dimidium pedem infossae vegetant ac virent, et ita desecti crassiores rami alio transplantari, salicetaque multiplicari possunt.

7-mo. Non modo caedenda, et ad orgias componenda, verum etiam quae superventuro veri, ac aestati destinantur, evehenda sunt hyeme ligna usque finem mensis Martii, aut medium Aprilem, ut ita ab hoc mense sylvae usque finem mensis Augusti velut clausae quiescant, ne alias primo mox vere, et ita sensim pro ratione diversarum specierum pullulantibus aut frondescentibus arboribus, tenerisque virgultis per currus et pecora jugalia nocumentum inferatur.

8-vo. Pars succisa post sexennium succrescentibus ad radicem arbustis sedulo repurgetur, ut eo majore ipsae abores incremento assurgant.

Cavendum tamen est, ne ipsa arbor securi laedatur, aut rami ex ipso trunco resecentur, sed solum ad ipsam radicem humi serpentes virgae et frutices, qui in altum nunquam erigi solent, vires e contra crescenti arbori adimunt, amputandi erunt.

9-no. Ubi major lignorum penuria est, ibi ascia adhibeatur in locum securis, quae ut plurimum findendis solum lignis deservict.

10-mo. Ipsae caesarum arborum frondes et apices haud negligendae, verum in fasces et manipulos colligandae erunt, postquam praesertim aruerint, opportunis usibus futurae.

11-mo. Ne decussa majora robora casu suo succrescenti novellae sylvae noceant, succisio ad partem ad arbusculis maxime vacuam dirigenda, et a praecipite, noxioque lapsu succisa arbor catenis, atque aliis §-pho 20-mo descriptis adminiculis adjuvanda erit, vel quod consultius est, arbores hujusmodi eotum, et ibi

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

decutiantur, ubi juxta destinatum ordinem succisio continuatur, vel secundum seriem annorum recurrit.

12-mo. In tot annos sylvae partiendae sunt, quot crescenti nemori juxta praemissa sufficiunt, neque prius, quam ordo hanc vel illam partem semel succisam attigerit, securis admovenda.

13-tio. Unde sedulus oeconomus, sylvarumque possessor et conservator libro hunc praecise in finem asservando tam numerum orgiarum singulis annis consecandarum, quam et ordinem, quo sylvae juxta seriem succidi debeant, inseret, unaque duriorum quoque lignorum diversis opificiis et fabricatis, vasisque et circulis deservientium quantitatem secundum sortes suas et arborum species connotabit.

14-to. Constanti attentione curandum est, ne extra nemus succissioni illo anno destinatum praemissae quoque lignorum fabrilium species caedendae opificibus admittantur, sed omnes hi ad ordinatum ejus anni lignicidii locum assignentur, nisi fors extra hanc etiam plagam vento dejecta, vel alia ex causa caduca robora in residuis sylvis reperiantur.

15-to. Pro foco illa plerumque ligna adhibenda erunt, quae curva, vel nodosa, aedilique aut alteri necessitati minus idonea comperientur, recta vero, praesertim abiegna, pini et larices in majorem utilitatem pro asseribus, scandulis, tignis, aliisque aedilibus necessitatibus reservabuntur. Peculiari proinde vigilantia attendendum est, ne ligna, quae diversis opificibus, molitoribus videlicet, sculptoribus, torneatoribus, arculariis, vietoribus etcoet. apta sunt, lignis focalibus admisceantur, vicissim vero ab his non emaneant ligna curva et nodosa, quae quanto majore difficultate caeduntur, eo facilius per lignicidas negliguntur, demumque putrescunt.

16-to. Praecipua vero conservationis sylvarum regula in eo posita est, ne hinc inde promiscue sine ordine et delectu ligna caedantur, verum ordinata de frusto in frustum succisio exacte observetur, cautumque sit lignicidis, ne aliquam inutilem antiquam arborem ideo, quod facile caedi, findique nequeat, intactam relinquant, ast omnes arbores et ligna foco apta, exceptis illis, quae in spem aedilium adhuc crescere, aut pro semine conservari debent, una cum truncis et deciduis arboribus consecent, et in orgias componant, securim vero, aut serram non alte, sed ad ipsam radicem arboris opponant, ut quantum fieri potest, succisae arboris remanens truncus humo aequetur; haec tamen per certam annorum

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

seriem distributio intelligenda non est de minutis sylvarum particulis, quas forte nobiles ad curias suas, vel ipsi etiam coloni ad sessiones alicubi excisas habent, hi tamen cum praescitu dominorum terrestrium tempore hyemis, cum minores arbusculae nive coopertae per casum majorum non tam facile laeduntur, ligna in futuras anni illius necessitates caedere et avehere conentur, observato caeteroquin quoad hos §-o 43-tio.

17-mo. Primum ubique quantum possibile est, decidua, arida et hinc inde jacentia ligna, aut jam dudum succisa exquirenda, et in utilitatem consecanda, evehendaque et ita sylvae ab his, atque inutilibus quibusvis fruticibus, pascuum etiam pecorum (ubi hoc sylvarum aetas et ratio admittit) multum impedientibus repurgandae erunt, tum demum vivis arboribus superius praescripta norma securis admovenda; in ipsa vero lignorum consectione certa concisi ligni mensura et pedum aequalitas observetur, ut dein rectius ad formam cubicam in orgias ligna componi et quantitas etiam caesorum quotannis lignorum accuratius resciri et connotari possit.

Quod si porro in locum securis serra adhibeatur, et labor facilior erit, et lignorum oeconomiae prospicietur melius, multa enim dum securi ligna caeduntur, ex his abeunt et perduntur per festucas dissilientes.

18-vo. Rotariis extra locum succisionis destinatum in remotioribus et abditis sylvis ideo etiam lignorum caedendorum facultatem dari consultum non est, quod extra oculos positi truncos et ramos arborum occultandi, atque ipsa etiam ligna dolabrosa clam subducendi occasionem facile nanciscantur.

19-no. Non praescribitur equidem, qua parte sylvarum ordinatum hocce lignicidium inchoari debeat, id enim ab arbitrio dominorum terrestrium et prudenti oeconomia, ac officialium bonis praefectorum directione atque selectu pendet, nihilominus tamen ordinatam lignorum succisionem ibi inchoandam ratio suadet, ubi securi maxime idonea ligna reperiuntur, vel ubi vento pervia, ruinaeque exposita, aut vero in limitibus sita furtis et clancularíae succisioni, aut invasioni vicinorum obnoxia sunt, universaliter autem observandum est, ut remotiores prius, dein proximiores sylvae caedantur, in illis ne decidua ligna successive putrescant et inutiliter pereant, hae ut in omnem casum, ac necessitatem pro possessore in promptu sint et conserventur.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

20-mo. Quod si novella sylva sat jam dense excrevit, et arboribus pro semine relictis non amplius egeat tam hae, quam et aliae arbores pro aedili, vel alia simili necessitate juxta §-phum 15. ad annos ulteriores in sylva caedua relictae si in tantum roborentur et crassiores ramos adeo sensim extendant, ut succrescenti sylvae et arbusculis nocumento sint, succidantur quidem, sed defrondentur prius, ne casu suo in juvene planta majus damnum causent; utve caesa arbor in eam, quam lignicida intenderit, partem facilius agatur et ruat, haec adhibenda est cautela, ut primum ex illa, ad quam arborem labi opportet, parte incisae securi arbori festuca lignea incutiatur, dein vero ex adversa parte serra arbor scindatur, ita fiet, ut incusso post asciam sive serram cuneo ferreo, pondus arboris illuc, ubi primis ictibus securi incisa fuit, propendeat et labatur, catenis quoque et funibus, ut alibi practicari solet et §-pho 11-mo attactum est, impellenda, concisa demum ligna e densa sylva mox efferenda sunt, ne succrescentes tenerae frondes et arbusculae in vere et aestate curribus, ac jumentis carpantur et obterantur.

Quod si vero humiles dumi et arbusta per pecora in tantum abrasa fuerint, ut exiguum aut nullum prorsus incrementum promittant, excindenda potius, et in fasciculos componenda sunt adesa arbusta, ut ita novis a radice surculis restaurentur et crescant.

21-mo. Ubi lignorum defectus est, et reperiantur plagae vacuae, quae nec segeti, neque plantandis vineis aptae sunt, illae perarandae, si situs admittat, secus autem ligone fodendae et arborum semine siliginis instar inseminandae et occasione contegendae; quercinae autem vel fagineae glandes, ne per feras, aut pecudes, vel aves devorentur, aliquod pollicibus profundius terrae madandae erunt; foliatarum arborum species plerumque solo fertili egent, cum profundas radices agant, et succum nutritium ibi quaerant, pineta vero in terra etiam steriliore perinde crescunt; quas vero singulae sortis semen proprietates habeat, quove tempore serendum sit, inferius §-pho 54. dicetur.

22-do. Quamquam autem generalis haec sit regula, ut in quo monte, aut sylva ordinata succisio lignorum coepit, ibi etiam de anno in annum continuetur, quod si tamen alibi vetustae, patulaeque arbores umbra sua et distentis ramis incremento juniorum arborum obsint, excindendae potius erunt, cum praecautione paulo ante §-pho 20-mo descripta. Hujus demum generis arborum

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

trunci, nec non decidua et arida pro palis vinearum, scandulis item et his similibus utiliter applicari possunt; cum emptoribus vero talium lignorum ita una paciscendum erit, ut ramos quoque ac frondes, truncosque arborum et alia ibi jacentia ligna soluto et porro his contiguo pretio in frusta secare, atque in orgias, ac fasciculos componere et colligare teneantur.

23-tio. Qui praeter utilitatem elegantia quoque nemorum delectantur, atque in ambitus semihortenses sylvarum quampiam dispositam educare volunt, hi in certa mensura et invicem observata distantia, quercus et fagos rectis lineis plantent, donec tamen illae ad justam altitudinem excrescant et roborentur, aliarum arborum species in medio ipsarum inseminandas habent, ut harum densitate illae ab injuria aëris defensae eo rectius et melius habeant incrementum.

24-to. Ubi aut per ipsosmet loci inhabitatores, vel per vicinarum possessionum accolas sylvae in tantam jam ruinam iverunt, ut loca nunc desolata, et vacua tantum conspiciantur adeo, ut nec nemoris amplius nomine digna sint, ibi residuae etiam arbores in usum excindendae, et si defectus lignorum tali in loco subversetur, rectaque oeconomiae ratio exposcat, novella sylva modo superius praescripto serenda, plantandaque erit.

25-to. Conservatio novellae succrescentis sylvae praecipua attentione opus habet, ne per novas vias et semitas desoletur, sed antiquae tritae viae observentur, a pascuo vero pecorum, praesertim vero caprarum (quarum morsus nemori maxime noxius et exitiosus est, et ideo magistratibus comitatuum omnibus studiis connitendum, ut illae a sylvis penitus arceantur) ad minus per decennium sedulo custodiantur, usque dum videlicet succrescens nemus ab inferioribus ad radicem frondibus repurgatum in tantum creverit, ut cornutum pecus lingua frondes attingere, ac carpere non possit.

26-to. Cum rami frondosi pro hyberna pecorum alimentatione praeberi nonnullis in locis consueverint, id quidem velut sylvis nocivum et praesenti normae adversans sub exemplari poena prohibetur, ne tamen ex alia parte beneficio hoc incolae, aut sylvarum prossessores penitus priventur, salices, vel populi et reliquae hujus sortis, celeriorisque incrementi arbores circa septa hortorum et aliis opportunis locis extra nemus plantentur, pro usu, pabuloque hyberno pecorum deserviturae, amputatosque pro hieme ramos facile iterum restauraturae.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

27-mo. Ne demum montium et sylvarum possessores justis proventibus suis quaque ratione priventur, aut in his diminutionem aliquam patiantur, nihil obstat, quo minus uti hactenus ad liberam dispositionem suam observata; caeteroquin quoad subditos, in sylvis dominalibus minore 6. X-ris taxa glandinationem exteris erga ineundam eatenus conventionem et conveniens pretium elocare valeant, dummodo educationi succrescentis sylvae novellae damnum per id non inferatur.

Ulterius observanda, quoad novellarum sylvarum educationem.

28-vo. Cum desectione betularum, aliarumque hujusmodi perticarum pro circulis, scalis, currus oeconomici lateribus, aliisque rotariorum, vel vietorum necessitatibus requisitarum caute procedendum est, ne ut superius quoque attactum, novis orbitis viae currules in sylva pro harum evectione multiplicentur, sed extrahendae vel bajulandae sunt hujusmodi perticae e densiore, ubi caesae fuerunt, sylva, aut ab harum praecipue crassiorum succisione eousque abstinendum, donec juvenes quercus, aut fagi ad eam altitudinem creverint, quae vel aequando, vel superando succisio et ruenti betuleto illaesae resistant.

29-no. Fagineae, vel pineae rotariis aptae perticae majores, quemadmodum et tigilla unice in parte nemoris lignicidio anni illius destinata concedantur, et in hoc casu proficuum futurum est, si prius illae, antequam robora majora decutiantur, fuerint excisae repositaeque loco securo.

30-mo. Scandulis, palis vineis, et his similibus destinata ligna pariter ante focalia excindenda erunt.

31-mo. Notorium est, quod subditi pro cingendis agris, pratis et pascuis tam ex suis sessionalibus, aut communibus, quam et dominialibus sylvis, succrescentibus aeque ac adultis promiscue, prout incidunt, arbores in majore quovis anno quantitate succidere soleant, benigna proinde regia nostra voluntas est, ut pro hujusmodi septis et cincturis ejus sortis vivae arbores, quae successive in proceriores excrescunt, facileque distrahuntur, severe vetitae habeantur, in illis solum locis deinceps admittendae, quae lignis alioquin abundant, distractionis vero lignorum beneficio carent.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

Caeterum pro cincturis neque asseres, neque bifissa ligna, verum frutices et eae arbustorum species adhiberi debent, quae semipigmeae manent, et justo alioquin incremento destituuntur.

32-do. Non exiguo itidem oeconomiae sylvanae accessu futurum est, si aedes, stabula, reclinatoria, horrea, aliaque aedificia rustica non ex lignis, uti in plurimis locis actu fit, verum ex limo, terraque constipata, aut crudis, aegyptiacisque tegulis, vel etiam caemento, ac lapidibus, ubi horum copia est, tecto excepto erigantur, et implexorum e virgis sepimentorum loco similis murus vel vivae sepes ponantur, quae procurari facile possunt, per plantationem genistae spinosae, vel pruni sylvestris, aut insitionem hujusmodi nucleorum successive postquam excreverint, in locum sepimenti duplici invicem implexo ordine, ut eo densius fiat septum, transplantandorum, fossaque tantisper donec excreverint, septoque apta fuerint, muniendorum ad avertendum omnis pecoris ingressum.

33-tio. Eo etiam dispendium sylvarum augeri observatur, quod in nonnulis locis tempore messis manipuli non stramine, sed succisis in hunc finem virgultis ex his contorta fascia ligentur, hic proinde abusus simpliciter abrogandus erit sub poena severa.

34-to. Juveni praesertim et succrescenti nemori ingens damnum infertur, si amputati arborum apices notanter pinei pro haederis applicentur; sub gravissima proinde poena idipsum prohibendum, et in locum ejus aut ex pineis frondibus compositum signorum, vel viride sertum, et quae hujusmodi sunt, pro haedera exponantur.

Idem vero, quod de haederis disponitur, intelligi quoque debet de arboribus pro solennitatibus 1-ma Maji, ecclesiarum item et processionum supervacaneo ornamento adhiberi consuetis, quae eodem modo sub gravi animadversione interdicuntur.

35-to. Decorticatio, atque ut vocant, circulatio arborum plurimis sylvis exitio esse solet, facileque hoc contagio desolantur et arescunt, quod cum alias etiam lege publica prohibeatur, invigilandum est excessibus hujusmodi, excedentesque severe puniendi erunt.

Siquidem vero corticum materiali quidam opificum in conficiendis manufacturis carere nequeant, his ex sylva caedua prospici potest erga specialem sylvae possessoris assignationem.

36-to. In locis, ubi arescentium herbarum, ac deciduorum ex arboribus foliorum succensio quotannis vere et autumno in abusum

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

venit, ita, ut cum ignis hujusmodi de industria plerumque in vento excitari soleat, una cum herbis ipsae quoque humiliores arbusculae adustae arescant irreparabili pene sylvarum ruina; pueris proinde pastoritiis aeque, ac adultis, a quibus plerumque incendia haec partim ut herbae recentes in usum pascui aestivi crescant, saepius vero ex mera petulantia procurantur, vere et autumno silex, chalybs, focus et pipa districtim prohibeantur, circulatores et vigiles in sylvis constituantur, qui mox ut fumum observaverint, illuc accurrant, in loco igni vicino deprehensos capiant et judici loci tradant, praemisso examine puniendos, ignem vero in prima scintilla, antequam ulterius propagetur, illico exstinguant, in casu majoris nemorum incendii per accursum etiam vicinorum adjuvandi, pueri dein deprehensi virgis, adulti baculis, aut scutica caedantur.

Quovis autem vere, vel autumno prohibitio in loco tali publice reiteranda erit, ut renovata rei vetitae et constitutae in transgressores poenae memoria quisque sibi cavere sciat a praevaricatione.

Et quemadmodum aridas herbas et arborum folia, ita et multo magis ipsas arbores vivas, vel etiam arescentes, aut truncos et jacentia hinc inde ligna succendere sub pari poena prohibentur, similiter etiam taedae ligneae pro lychnis, aut candelis et facibus in quibusdam locis adhiberi consuetae, aut ubi frequentium sylvarum copia harum usum admittit, nonnisi erga expressum indultum admittendae erunt.

37-mo. Pro ambitibus hortorum vulgo spallier parce admodum adhibendae sunt juvenes fagi et dum quaedam hunc in finem effodiuntur, curandum est, ne remanentium radices quoquo modo laedantur.

Caeterum cum mori idem officium praestent, ex his potius quantum fieri potest hortenses ambitus plantandi erunt, pro qua quidem arborum specie in regno non sine magna regnicolarum utilitate multiplicanda in singulis comitatibus horti erigendi sunt, ubi semina mororum inseminari, juvenesque mori educari et dein in gremio illius comitatus habitantibus tam nobilibus, quam ignobilibus, qui semet insinuaverint, gratis distribui queant.

38-vo. Pro viis publicis per sylvas ducentibus sufficit quattuor orgiarum latitudo, ut currus currui obvians unus alteri cedere possit, reliquum quod superest spatii ex utraque parte viae sive plantando, sive seminando educandis arboribus compleatur, imo

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

ante ipsas quoque domos, ut paulo infra uberius dicetur, aptae cuique loco et situi arbores implantentur; connitendum autem est, ut viae per sylvas ducentes linea recta procedant, quo tam ipsorum nemorum conservationi, quam et itinerantium commoditati, ac decori quoque hac ratione sit prospectum.

39-no. Saepe fit, ut locis pascuo destinatis surculi, virgulta et arbusculae sponte sua innascantur, et inde terra foecunditatem ostendat, si a pascuo pecorum custodiretur ad sylvam producendam; talis proinde plaga a pascuo inhibenda et loco hujus, si fieri potest, alibi pascuum excindendum erit; in excisione tamen hujus attendendum est, ne in juvena succrescente sylva idem colonis assignetur.

40-mo. Cum gazae in sylvis erectae tam per multiplicationem familiae, quam et intertentionem plurium pecorum, et per ipsas etiam ad gazas hujusmodi ducentes vias, ac alias quoque, cum extra oculum sint, non leve sylvis inferant detrimentum, nulli igitur posthac praeter expressam domini terrestralis facultatem, aut indultam praedii alicujus in medio nemorum siti impopulationem, domos, vel gazas in sylvis aedificare licitum esto.

41-mo. In plagis, quae juxta constitutum lignicidii ordinem succiduntur, repertae senescentes quercus et alia robora, quae in gratiam majorum forte ferarum relicta sunt, ne opacitate sua et distensione ramorum succrescenti sylvae novellae obsint, juxta superius jam dicta excindendae erunt, modalitate §-pho 20. praescripta.

42-do. Metae et limites sylvarum, ac montium saepe visitandi, renovandique erunt, et si forte arbor limite signata vel vento subversa concidat, aut secus quopiam signum metale obliteratum deprehendatur, ad antevertendas differentias metales, indeque facile nascitura jurgia et caedes denuo meta, vel signum apparens ponatur, hujusmodique metarum revisio quovis ad minus decennio reiteretur.

Cum porro notorium sit, quod in sylvis controversiae metali subjectis maximae nemorum devastationes et depopulationesque fieri soleant, per magistratus comitatuum modus ponendus erit, ut usque ad exitum litis neutra pars controversam ejusmodi plagam in mutuam utriusque ruinam succidere et devastare praesumat, verum moderatum duntaxat, necessitatique commensuratum lignationis usum habeant sub incursu fiscalis in transgressorem actionis.

43-tio. Calci et lateribus exurendis applicanda sunt talia ligna, qaeu non facile vendi, aliisque usibus esse possunt, ut sunt jacen-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

tes hinc inde in sylvis etiam remotioribus arbores et trunci, ut per id aliae utiles, venales, et aediles, vivae, ac fructiferae arbores in alios usus conserventur.

44-to. Emptoribus lignorum indulgendum non est, ut ipsimet medio lignicidarum sylvas pro lubitu caedant ob metuendam earundem ruinam, ast sub vigili possessorum, aut hominum suorum oculo ligna, de quibus conventum fuerit, decutiantur, vel potius caesa, et in orgias rite composita illis assignentur.

45-to. Solitum inchoandi lignicidii tempus illud ordinarie observatur, cum jam folia arborum decidunt, et hae vitalem e terra succum attrahere cessant.

Unde ligna quidem focalia a medio, vel mox primo Novembri usque ad finem Februarii caedenda erunt, post hunc enim mensem arbores suum e terra sugere incipiunt nutrimentum. Aedilibus vero lignis caedendis maxime idonei esse censentur menses Januarius et December et hoc intelligendum est de aedilibus extra aquam adhibendis; arbores enim, quae locis palustribus, et in aquis locandae sunt, virentes adhuc, et succo plene succidi et adhiberi debent, hae etenim aquam et humorem peregrinum non amplius imbibiturae humido loco diutius durant, quam siccae.

Quod consectionem et in orgias collocationem lignorum focalium attinet, his quidem temqus a 1-ma Novembris ad finem mensis Junii communiter assignari consuevit, pro ratione attamen necessitatis, aut vendendi commoditatis tota aestate per lignicidas findi, consecari et in orgias componi possunt, arbores niholominus ipsae hyeme, ut jam dictum est, succidi et pro consectione praeparari debent, deciduae vero, aut vento subversae, praecipue in sylvis, et montibus remotioribus nullum certum terminum habent, sed omni tempore consecari possunt; quodsi namque solo succisionis tempore in plaga, quam ordo lignicidii attingit, secarentur, multa ipso temporis longioris intervallo perirent et putredine consumerentur, nec sufficeret illis una caedendis tempus succisioni ordinariae destinatum.

Caeterum notae regulae sylvanae est, quod ligna pro scandulis, palisque vinaceis et tigillis, aliisque his similibus necessitatibus solis hybernis mensibus, quibus succo carent, sint succidenda.

46-to. Quamquam admodum justum, aequumque sit, ut pauperibus hinc inde sparsim jacentia ligna minora, quae nempe absque securis, aut ullo alio adminiculo nudis manibus super genu frangi, aut fracta jam et jacentia colligi possunt, duabus in hebdomada

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

e. c. Lunae, ac Jovis, aliisve pro placito sylvae possessorum constituendis diebus, vel festo in has dies incidente sequente mox die legenda et in dorso domum deportanda concedantur; fit tamen, ut hocce indulto nonnunquam abusi quidam pauperes, ipsa etiam recentia et optimi incrementi ligna succidant, furtimque subducant, judices proinde locorum, venatoresque et sylvani his bene invigilent, ne securim, vel asciam, ullumve aliud ferreum, et acre instrumentum in sylvam secum deferant, secus tam hoc, quam et lignis privati arresto insuper puniantur.

47-mo. Ad sistendam demum tanto facilius promiscuam colonorum lignationem non abs re futurum est, si in territoriis, uti iidem in sylvis communibus, aut ad sessiones excisis, vel dominalibus lignationis beneficio fruuntur, investigata et cognita praevie eorum necessitate, a proportione nemorum certam de anno in annum lignorum quantitatem dominium sigulo deputaverit, nec ultra talismodi emensam quantitatem designando per dominium tempore caedendam sub exemplari in contravenientes statuenda poena ullus colonorum ligna succidere ausit, aedilia vero neque in ipsorummet colonorum communibus, aut sessionalibus sylvis absque speciali dominii indultu decutere neque extirpaturas facere liceat, sin vero sylvae communes, vel ad sessiones excisae tam vastae fuerint, ut subdivisionem in plures annos juxta praescriptum lignicidii ordinem recipiant, in his etiam eadem per singulos annos serie procedendum et reliqua etiam hoc normali praescripta observanda erunt.

48-vo. Sylvae stagnosae per aquae ductus, seu canalem, qua aqua ad defluxum inclinat, quod per libellationem, et palos terrae perpendiculariter infigendos nivellir dictos cognosci potest, ducendum, ubi fieri potest, siccandae, a cariceto et arundine repurgandae, harumque loco populi et alni inserendae, atque ita in utilitatem possessorum et publici convertendae erunt.

49-no. Cum insulae Danubio, Tybisco, Dravo, Vago, aliisque fluminibus aut adjacentes, aut in medio fluviorum sitae, plerumque ligna mollia, populos, salices, ulnos et quae hujusmodi sunt producant, quibusvis 20 aut 24 annis a radice prorsus succidendae, salices vero omni triennio ad provocandas novas frondes et ramos detruncandae erunt; in sabulosis porro insulis, in quibus densum salicetum innasci solet, singulis annis virgae in fasces colligandae, vendendaeque, aut in usus, quos possessor insulae magis utiles cognoverit, convertendae erunt.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

50-mo. Siquidem de anno in annum sylvas diminui et lignorum defectum augeri advertamus, clementissimum et serium mandatum nostrum est, cujuscumque domus incola tamdiu, donec circa et ante domum, aream, hortum, horreum, aut prata vacuus, plantandisque arboribus aptus locus repertus fuerit, singulis annis arbores in locis quidem humidis populos, salices et alnos, in limosa vero ac sicca terra ulnos, in sabulosa tandem et aeque sicca pinos et abietes aut moros ad minus 20 plantare teneatur. Quem in finem in singulis comitatibus hortus pro schola, ut dicitur, aut seminario arborum constituatur, unde dein arbusculae transplantationi aptae illas petentibus gratis suppeditabuntur, eousque autem ex sylvis, ubi hujus sortis arbusculae habentur, similiter gratis praemissum in finem largiendae erunt.

Horti vero tales, in quibus semen mororum seminabitur et mori educabuntur, ne obvii sint et cuivis pateant, circum circa genista spinosa, vel agresti prunello, aut exiguo fossato cingendi erunt.

51-mo. Quemadmodum praesens ordinatio et norma sylvana ad commune omnium bonum unice tendit et praescripta habetur, ita a clementissima quoque intentione nostra alienum prorsus est, ut per hanc commune commercium et utiles publico fabricae, uti sunt metallorum et mineralium fodinae regiae, decolorationum ferri, item laminae, salis nitri, vitri, vitrioli, aut cinerum clavellatorum (observatis tamen quoad hos benignis rescriptis et praecedaneis dispositionibus nostris medio consilii nostri regii locumtentienalis intimatis) ustrinae et quae hujusmodi sunt, in necessarii arti et opificio suo lignis defectum aliquem patiantur; imo vero hujus ipsius recti sylvarum et lignicidii ordinis scopus ille est, ut haec continuo vigeant et perpetua quodammodo reddantur, officinae proinde hujusmodi et ustrinae, ubi actu sunt, ulterius etiam continuandae, imo si publici ratio et sufficiens, aut fortassis etiam superabundans lignorum provisio alibi quoque erigendas in regno suadeat, praevia in consilio regio locumtenentiali idcirco insinuatione pro publica non minus, quam et privata possessorum utilitate et commercio extruendae erunt.

52-do. Pini, larices et abietes, quae in altis, remotioribusque montibus et alpibus caedi, demumque per aestivos torrentes in valles agi, praecipitarique, et aquis innatando ad proxima flumina deduci consueverunt, ut per arendatores, aut conductos lignicidas hoc ordine, atque ab ipsa radice, non vero, ut saepe fit ad 4, 5,

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

6 pedes alte caedantur, possessores sylvarum singulari cura invigilabunt, punientque contravenientes.

53-tio. Notum denique est, quod sylvae indivisae, pluribusque compossessoribus communes a potiori desolentur, ideo, quod nemo harum conservationi intentus, unus prae alio citra reflexionem justae proportionis cum irreparabili tertii damno et injuria promiscue hyeme, et aestate, totoque anno ligna succidat.

Ut proinde huic etiam malo legali medela subveniatur, magistratus comitatuum curae habebunt, ut sylvae et nemora ejusmodi aut proportionate juxta praescriptum legis inter compossessores subdividantur, aut vero communi consensu et conventione conformem huicce normae inter se de ordinato sylvarum usu, et conservatione ineant rationem.

54-to. Demum ut de forma, modo et tempore serendi, plantandique seminis arborei pro ratione diversitatis speciei constet, quoad horum singula sequens subnectitur informatio:

1-mo. Glans quercina, aut faginea communiter alioquin nota est, cujus insitio vel maxime loco opaco et quo aestus solis non ita penetrat, equidem mense Aprili ulnae unius spatio abinvicem, una vero spitama profunde fiat; caeterum prout glans quercina et faginea, eodem modo semen quoque laricis et albae pini, alterius vero pini, quae picae dicitur, mense Januario maturescit.

2-do. Fagus major, quam rubram vocant, fructum habetur triangulum, coloris castanei autumno serendum.

3-tio. Altera minor, seu fagus candida fructum fert calculi, aut lentis instar majoris, nascitur in oblonga foliata vagina ex frondibus intra folia propendente.

4-to. Semen populi minutissimi instar papaveris grani est, quod mense Majo maturescit, et in aestu mox avolat, et ideo nisi primis illico diebus colligatur, disparet.

5-to. Tiliae semen formam globorum refert.

6-to. Betulea semina pendentibus e fronde funiculis continentur, et circa finem Junii maturescunt.

7-mo. Utriusque fagi et tiliae semina mense Aprili, betuleum autem mox ut maturuerit, in peraratam siccam terram, populeum in mediocriter humidam seminari debet. Quanquam autem betulae et populi, aliaeque hujus generis arbores sponte etiam sua nonnunquam nascantur, non tamen ea elegantia et rectitudine crescunt, sed

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

plerumque contorte et curve, contra quae seminatae prodeunt, recta etiam proportione succrescunt.

8-vo. Pini, larices, abietes et quae hujus speciei sunt, dactilos producunt, quibus inclusum semen in mortario contusis dactilis elici solet et quidem in cubili calefacto, utut autem hae quoque arborum species absque semine etiam propagentur in pinetis, aut sylvis abiegnis, contingit attamen, ut sicciori praesertim aestate deficiant, hoc in casu, si herbosus sit locus, herbae aratro evellendae, et terra percolenda est, recentique semine inseminanda, atque ideo hunc in finem funduli illi semine foeti sedulo, et in notabili quantitate colligendi, asservandi erunt.

55-to. Cum porro ad inducendum ubique hunc salutarem et adeo publico, privatisque sylvarum, ac nemorum possessoribus utilem lignicidii ordinem, ac normam cumprimis requiratur, ut ejus observationi atque executioni peculiari ratione invigiletur, cura haec in quovis comitatu uni ex magistratualibus sub concessione salarii deinceps committenda, sylvanique aut venatores peculiariter eatenus instruendi, fidedignoque testimonio provisi, ubi haberi possunt, constituendi erunt. Quaemadmodum autem benigne praevidemus, per praesentem normam et praescriptum lignicidii, conservandorumque nemorum ordinem adaequale, et ubique locorum per regnum universum quibusvis situs circumstantiis apposite totum, quod clementer intendimus, opus exhauriri minime posse, ita benigne declaramus, salutares regias intentiones nostras eo potissimum esse directas, ut talium locorum proprietariis, qui detecta coram nobis in his necessitate humillium suum ad nos sumpserint recursum, auxiliatricem iisdem manum porrigere benigne velimus, omnesque illi, qui benignis intentionibus nostris, praesentique methodico normali cum particulari zelo et industria respondere conati fuerint, atque aliis suo exemplo praeiverint, gratiam et clementiam nostram caesareo-regiam sibi conciliabunt, uno benigne declarantes, nil nobis magis cordi esse, exoptareque, quam ut chari et fidelis hujus regni nostri apostolici commune bonum, et incrementum promoveamus, hancque curam, et maternam sollicitudinem nostram inter praecipuas et gratissimas supremi regii muneris nostri partes esse reputemus.

Huic proinde normae omnes et singuli semet accommodare noverint, expleturi in eo benignam regiam nostram voluntatem in propriam ipsorummet utilitatem, bonumque publicum unice intentam

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

et cunctis salutarem. Datum in archi-ducali civitate nostra Vienna Austriae, die vigesima secunda mensis Decembris, anno Domini millesimo septingentesimo sexagesimo nono, regnorum nostrorum Hungariae, Bohemiae et reliquorum anno trigesimo.

Maria Theresia mp. Comes Franciscus Esterházy mp. Ferdinandus Scultety mp.

Eredeti iktatmánya az Orsz. Levéltárban őrzött Királyi Könyvek 48. kötetében 425—433. — Közölte *F. A. Schmidt* i. m. XIII. 183—206. l. Ezen kivül kiadatott az Orsz. Erdészeti Egyesület 1870. évi évkönyvében is.

117.

1769. Szent-György sz. kir. város vadászati utasítása.

Stadt-jäger-ordnung.

1-o. Solle er die hotterung so wohl im grossen, als kleinen bohnwald fleissig beobachten, dass keine hotter-haufen ruinirt werden.

2-do. Solle er keine fremde bauern im hotter leiden, weder mit wägen noch zu fuss einiges holtz zu nehmen, auch kein vich zu weiden; wann er einen attrapiret, solchen in die stadt bringen und herren bürgermeister andeuten; wann es etwas notables ist, wird er den dritten theil der straf zu empfangen haben; ist es aber was schlechtes, gehöret es sein allein und wird von einem stück vich den. 10, der im hotter weidet, desumiren.

3-to. Wird er fleissige obsicht haben, damit das gewild herbeigezogen werde und niemanden gestatten in dem wald eine netz anzulegen und wartstätt zu machen; so oft er einen solchen attrapirt, jederzeit das gewehr zu nehmen und nicht zu restituiren, bis er ihm nicht einen gulden strafe erleget, massen solche das gewild (wenn sie hiesig gemeine leute sind) der stadt berauben und weiter verkaufen, soferne es aber ein fremder ist, verbleibet das gewähr sein. Sollte aber sich von denen herrn des raths ein oder anderer distraction-halber eine jagd machen, ist es frei; jedoch soferne ein grosses stück wild geschossen wird, wann er es nicht zu einer hochzeit, oder andern grossen mahlzeit nöthig hat, zur stadt vor allem übergeben soll, das schussgeld aber davon

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

der kammerer zahlen wird, worvon aber seine honette portion auch bekommen soll, welches auch denen übrigen bürgern, so schon ämter ausgestanden, zur hochzeit mit vorwissen herrn bürgermeisters erlaubet ist, doch soll der stadt-jäger allezeit dabei sein, jedoch einen gefällten hirschen nicht allein vor sich behalten, wie oben bemeldt.

4-to. Solle er keinen ohne zettl herrn bürgermeisters klafter- oder bau-holtz, zaunstecken oder raff-stangen, ausser die häszlenen zu hacken gestatten, denen herren des raths aber, die ihre eigenen zettl schreiben, ausgenommen; so er einen findet, die hacken benehmen und 10 d. straf desumiren und so einige klafter gehackt, gleich dessen namen so in zettl stehet, darauf schreiben, bis die zahl in zettl erfüllet ist.

5-to. So ein ochsen-knecht, oder bürger selbsten mit seinem ochsen oder pferden eines andern klafter- oder bau-holtz wegzuführen attrapiret oder erfahret, der solle ihm 25 d. straf geben, doch aber herrn bürgermeister andeuten, damit derselbe auch vom löblichen magistrat abgestrafet würde.

6-to. Solle er auf die fuhrleute gute obsicht haben, dass sie keine junge bäumen umhauen, ausser was ein jeder, der einen zug hat, zu seinem wagen nöthig hat; ist er ein knecht, so soll er von seinem herrn ein zettl haben, zu was es nöthig, ist er aber ein burger, der selbsten fahrt, selbiger solle von herrn bürgermeister ein zeichen haben, dafür aber zur stadt nichts zahlen. Und das darumen, damit sie mit denen bäumen nicht einen handel treiben; dabei sollen auch die fuhrleute vor sich von den wurtzen keine bäume umhauen; seie dann einen mangelhaften und liegendes, oder gipfel-holtz, ansonsten jederzeit vor einen stamm 10 den. dem jäger straf geben solle, und soferne es zum gebäude dienlich war 50 den.

7-mo. Soferne sich im wald einiges gipfel-holtz oder windfall befindete, an dergleichen orten, allwo es durch die bürger oder inwohner in die stadt nicht könnte gebracht werden, so soll er es herrn bürgermeister andeuten, damit es vor die stadt in klaftern oder bürteln gehackt wird und als denn den hiesigen bürgern damit zu handeln und keinen fremden ums geld zugelassen wird.

8-vo. Solle er auch niemand erlauben im wald hassel-hühner oder schnepfen mit schnier zu fangen, sondern solches ihm alleine zu

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

stehen und herrn bürgermeister selbige, wie auch anderrn herrn des raths geben, allwo er ein vor paar hassel-hühner den. 20 und vor ein paar schnepfen den 10 zu empfangen haben wird.

9-no. Wird er weder denen waldforstern, noch einem andern in dem wald gestatten mit hunden zu jagen; soll auch denen fuhrleuten die hunde nicht leiden, der nicht an dem wagen angehängt ist, sondern solche todtschiessen, desgleichen auch denen holtzhackern; und weilen die waldforster ihrer instruction gemäss dreimal die wochen die hotterung in denen wäldern umgehen und besichten müssen, ob nicht einiger schad geschehen, was sie zur selbigen zeit schiessen, oder jemanden pfänden, gehöret sowohl das schuss- und pfand-geld ihnen.

10-mo. Wird er an schuss-geld zu empfangen haben 1-o. Vor einen vollkommenen grossen hirschen fl. 1 den. 50. — 2-do. Vor einen spiesser oder schmall-thier 75 d. — 3-tio. Vor ein thier so gall oder gross ist 1 fl. — 4-to. Vor ein kalb 50 d. — 5-to. Von einen wildschwein fl. 1 den. 50, vor einen pacher 1 fl., frischling d. 75, magaziner d. 50. — 6-to. Vor eine starken rehbock fl. 1. — 7-mo. Vor eine reh-gass d. 75, schmall-gase oder jähriges böckel d. 50, kitzett 25 d. — 8-vo. Vor einen hasen d. 20. — 9-o. Vor ein metzen haasl 10 d. — Und weilen

11-o. Die helfte der waldforster alten gebrauch nach alle jahr 3 in das schneiden, die andern drei aber in das dreschen gehen, dannenher er jäger durch dieselbe zeit auch mit denen so zu hause seiend, die untere hotterungs öfters umgehen und vor schaden hüten wird, von denen pfand-geldern auch seinen theil zu empfangen hat.

12-mo. Falls der löbliche magistrat eine gewisse revier in dem wald auszeichnen möchte, so zum brenn-holtz vor die bürgerschaft aufgehackt werden solle, sollen die waldforster und jäger nicht gestatten, dass ein zum gebau tüchtiges, sondern ein ander untaugliches, altes, knorpflichtes und mit dem stadt-stempel bezeichnetes holtz in die klaftern, welche vermög magistratual verordnung 6 schuch hoch und 6 schuch breit sein sollen, gehackt würden; worvon er denen inwohnern und bestandlern dieser stadt, wie auch denen ochsen-knechten äste, prügel und gipfel zu ihrer nothwendigkeit zusammen zu hacken und nachher zu hause zu führen, ander orten aber des waldes nicht das mindeste vor

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

sich auszuhacken und im übrigen den 7-ten punct dieser jäger-instruction genau observiren wird.

13-o. Wann dann das klafter-holtz ordentlich aufgestellt und durch die magistratualiter exmittirten herrn in der ordentlichen 6 schuch breite und 6 schuch höhe nebst deren zahl befunden haben, als wird er jäger sothane klaftern übernehmen und solche einem jeden nach seiner ausgesetzten portional-proportion laut bürgermeisterlichen zettels und darmit ertheilten zeichen erfolgen lassen, die zetteln aber und zeichen unter verlust seines dienstes und besoldung wiederum richtig einhollen und dem herrn bürgermeister nach gewohnheit einhändigen, von den übernommenen klaftern aber auch genaue rechnung geben und den abgang davon gebührendermassen von seinem eigenen bonificiren. Worumben

14-to. Er jäger seinem dienst seines abgelegten juraments und dieser instruction gemäss treu und fleissig versehen, auf das holtz, waldung und andern gerechtsamkeiten der stadt unter verlust seines dienstes und besoldung wohl acht haben und mit denen waldforstern wegen obserwirung des stadt-hotters genaues verständniss haben soll, wovor er nebst der freien wohnung und drei klafter holtz in natura, zur jährlichen besoldung laut prot. de dato 14-ae Maji und 26-ae Augusti 1768. in baaren 36 fl. haben wird.

Eredetije az Orsz. Levéltár kincstári osztályának instrukcziói közt.

118.

1769. Szent-György sz. kir. város erdő-rendtartása.

Wald-ordnung der königlichen frei-stadt St.-Geörgen.

1. Sollen die waldforstern alle jede puncta sammt articuln dieser wald-ordnung zum öftern treu fleissig lesen und wohlbeachten, auch weder selbst darwieder handeln, noch durch andere handeln lassen; wieder die verbrecher, aber es befinden sich selbsten unter ihren gespän solche, oder andere ohne ansehung der personen und dero freundschaft, feindschaft, gunst, geschenk oder gab, laut ihres geleisten juraments und nachgehender puncten treu und redlich verfahren bei bürgerlicher straf.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

2. Was anlanget der in dieser wald-ordnung verfassten executionen und strafen, sollen sie nicht eines in das andere mengen, sondern welches für den herrn bürgermeister, oder einem edlen wohlweisen rath gehörig, auch dahin ordentlicher weise gelangen lassen.

3. Wann durch eines oder des andern leute, oder vieh einem andern ein schaden zugefügt worden, sollen die waldforster denselben schätzen, damit aber wann eine oder die andere partei derselben mit der ergangener schätzung, oder auch in andern wegen auferlegten straf nich zufrieden wäre und die sach durch eine appellation vor einen ehrsamer rath bringen wollte, sollen sie auch solche transmittieren und selbsten dem herrn bürgermeister andeuten.

4. Sollen sie auch bei angeregter straf schuldig sein alle wochen einmal alle hotterung dieser stadt umgehen und zu besichtigen und deren schaden, wo möglich, entweder selbsten wenden, oder aber herrn bürgermeister solchen andeuten.

5. Sollen auch alle tag aufs wenigst ihrer zween den wald, wiesmath und äcker besehen, da selbst allen schaden wenden helfen und bewahren.

6. Der aichen-wald ist ganzlich verboten in denselben ohne des herrn bürgermeister zettel zu hacken.

7. Es soll auch verboten sein ein licht-zaun zu machen, oder einen zaunstecken in den andern zu setzen, der darüber handelt, ist in des herrn bürgermeisters strat.

8. Wann fremde bauern oder aber hiesige und ander orten zugehörige ross- und ochsen-knecht in den wald allhier um holz fahren und an die wagen ein frisches holtz, oder aber die bestandler auf den achseln tragen und solches hier oder anderwerts verkaufen, sollen sie deswegen in der waldforsters strafe sein; absonderlich aber sollen sie auf die allhiesigen curialisten und freihäuser, um damit nicht selbige unter einem betrüglichen vorwand und schein in unsere stadt-waldung zu abnehmung einiges holtzes, wie es immer namen haben mag, einschleichen, oder durch unachtsamkeit derer hierüber bestellten waldforster sich in die bisher gesuchte mit niessung des waldes eindringen, ein sorgfältig wachsamms auge haben, wo sie einen finden, der unsere stadt-waldung eigenmächtig zu betretten sich unterstünde, denselben sollen sie allsogleich mit wägen und vieh nebst allen bei sich habenden

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

instrumenten pfänden und eintreiben, auch solches dem herrn bürgermeister andeuten, welcher hierinfalls die benöthigten dispositiones zu machen wissen wird.

9. Alle büepfl* und windfäll, wie auch die dürren stehende bäume, so wohl in eichen, buchen und andern bäume sollen der burgerschaft zu ihren bessten nutzen aufzuarbeiten frei sein, doch ohne verletzung der umstehenden frischen bäumen und soll jeder bürger schuldig sein bei dem herrn bürgermeister sich zuvor anzumelden und von ihm ein zettel zu erheben.

10. Wird ein jeder bürger vor eine ihme zettel-mässig, nach proportion seiner portion, nämlichen von 2 fl. in ansehung derer allhier aus bürgerlicher schuldigkeit auszustehender ämter und unter-ämter, soldaten-haltungen und dergleichen, wie auch reflexe auf die gaben, bergrechtes-, zehends-, wacht- und rauchfang-geld-praestitirungen eine zugetheilte klafter, der stadt zwei groschen, dem holtzhacker aber sechs groschen bei herrn bürgermeister zu erlegen verpflichtet sein.

11. Denen herrn des innern raths aber und zwar 1-ae classis sollen zu ihrer nothdurft über ihr gewöhnliches obtingent, so es anders nöthig sein wird, sechs klaftern, denen 2-ae classis, item denen herrn notarius und herrn vormund 3 klafter, denen übrigen herren des aussern rathes zwei klafter zugetheilet werden. Vermög welcher constitution auch die herren notarii ihre deputata in natura bekommen sollen.

12. Die rusten, aichorn und leübaumb seien ins gemein ohne erlaubniss des herrn bürgermeisters verboten, der da widerhandelt, ist in des waldforsters strafe, nach dem der baum ist fl. 1 zu nehmen und der baum soll zur gemein verfallen sein.

13. Alles holtz, das zum bau, oder andern sachen gefället wird und über jahr und tag in wald liegen bleibet, soll allsdann wegzuführen frei sein, zuvor aber sich bei herrn bürgermeister deswegen anmelden solle.

14. Denen bindern und andern sollen alle raffstangen ohne der hasslenen zu hacken verboten sein bei des waldforsters strafe, also das holtz soll der gemein verfallen sein.

15. So haben auch weder allhiesige wagner, noch andere bürger macht einigerlei holtz andern fremden zu verkaufen, viel weniger zu verschrucken bei waldforsters strafe.

* Azaz = wippfel-holz.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

16. Das multer, schüssl, täller, schaufel, ostenschissel und stübich von lindenholtz machen ist in allhiesigen wald ganz verboten, wann aber einer darüber ertapt wird, der soll sammt seiner arbeit gepfändet und von denen waldforstern bei höchster strafe abgestrafet werden.

17. Demnach bisher der gemeine stadt-waldt durch die holtzhacker nicht ein wenig verwüstet werden, indem sie die schönste buchbäume, welche künftiger zeit zu stecken, wie auch zum genuss tragen wohl hätten mögen gebraucht werden und auch von solchem nur den gerathen stammen, so sich leichtlich spalten und klieben lassen, aufgearbeitet, die äste mit gipfeln dahin liegen, verderben und erfaulen lassen, auch wohl wann sie einen baum gefället, der sich nicht leichtlich hat klieben lassen wollen, solchen liegen gelassen und gleich nur einen andern, nach ihren belieben niedergeschlagen und ausgearbeitet, auch soll es mit benandten holtz-hackern hiefür allso und gestalt gehalten werden erstlich, dass weder denenselben, noch einem andern kein einiger stehender grüner baum, sondern einig und allein die windfällen und andere dürre liegende bäume zum brennholtz, so lange solches in dem wald zu finden ist, zu verhacken soll erlaubt und verwilliget sein. Anderten soll die bürgerschaft, wenn sie vorher von herrn bürgermeister zettel erheben, erlaubt sein in wald das brennholtz auch von grünen und stehenden buchbäumen zu hacken; jedoch dass sie damalen keinen einigen jungen oder alten geschlachten buchbaum, welcher ins künftig oder jetzt zu stecken, oder andern nutzbaren sachen taugen möchte, weder in der nähe, noch ferne des waldes fällen und aufhacken lassen, sondern die holtzhacker sollen umschlagen die alten, dücken, knoperichtigen und ungeschlachte bäume, die da weder zum stecken, noch andern sachen nutz sein und von denenselben, so wohl unter dicken stammen, als auch dessen gipfel und äste fein sauber aufarbeiten und in die klafter nebengespaltenen und prügel-holtz ohne unterschied einen sowohl, als den andern gemengter legen.

18. Sollen die waldforster alle und jede zetteln und zeichen, welche auf holtz und andern holtzungs-nothwendigkeiten durch herrn bürgermeister ertheilet worden, einhollen und zu sich nehmen, mithin solche hinwiederum dem herrn bürgermeister behändigen; diejenigen aber, so sich unterstehen in denen waldungen ohne zettel-erlaub zu arbeiten, oder holtz zu hauen, sollen allso-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

gleich dem herrn bürgermeister angezeuget, folgens aber nach gebühr abgestrafet werden.

19. Denen innleuthen und bestandlern allhier, wie auch fremden ohne erlaubens des herrn bürgermeisters solle gantz und gar verboten sein frisches und anderes holtz in unsern wald, schoor und auen für ihre nothdurft klafter und auf eine andere weise zu hacken und heim zu führen; wer hierüber ergriffen wird, soll in der waldforster straf sein und das holtz auch ihnen heimfallen.

20. Wann einer er sei bürger oder knecht einem andern sein gehacktes holtz in wald heimlich entfremdet und entführet und solches erfahren würde, soll es allsobalden dem herrn bürgermeister angedeutet und dann solcher von einem edlen wohlweisen rath allhier der gebühr nach abgestrafet werden.

21. Auch sollen die waldforster eine gewisse stecken-mass halten, sechs spann und ein hand-werk lang und sollen sie auch schuldig sein denenselben solche mass mit einem gewissen kennzeichen gemerkter mitzutheilen, damit sich auch ein jetweder, so stecken zu machen in willens ordentlich anmelden, solche mass von bemeldten beamten begehren und die stecken nicht kürtzer machen, als dieselbe ausweiset, bei verlust solcher stecken auf die gemeine stadt und 1 fl. straf für denen waldforstern verfallen. Auch das taussend stecken ungespützten per 50 d., ein fuhr aber als nämlichen anderthalb tausend, allso gespützter per 90 d. verkaufen. Sie sollen auch das holz, so sie fällen und zum stecken nicht tauget, oder das abgespaltenes stecken-holtz nicht liegen und verderben lassen, sondern alles fein sauber zum brennholtz klafterweise fleissig aufarbeiten und solches der bürgerschaft verkaufen. Und wer dann wiederhandelt, soll in der waldforsters straf sein. Dieses auch darbei zu beobachten, dass wo ein holtz- oder stecken-macher über die vom herrn bürgermeister in zettl erlaubte zahl mehrers stecken machen würdet, so sollen alsdann solche weinstecken immediate der gemein verfallen sein.

22-o. Wann jemand ergriffen wird im gemeinen wald, er seie ein einheimischer oder fremder, der linden-bäume abschelle oder decortire, item einen fruchtbaren baum abhiebe, als kerschen, birn, äpfel und atlass-beerbaum, absonderlich so einer zur hausnothdurft tauglich wäre und darüber ertapt wird, ist in der waldforsters strafe.

23-o. Wann ein fremder auf dem grund etwas abhacket, sei

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

gleich in dem wald oder anderstwo und wird darüber ergriffen, so ist er in der waldforsters strafe; es sei dann, dass einem an wagen etwas zerbricht und solches nothhalber thuen müsste.

24-to. Im fall ein fremder dieb in unsern wald, schoor und auen ergriffen wird, der soll sammt den vieh und wagen herein getrieben und von der obrigkeit abgestrafet werden, mit recompens der waldforsters gehabter bemühung.

25-to. Wann einer an rein oder sonsten ein feuer anmachet und kommt dem wald zu schaden, wird dann darüber ergriffen oder nur erfraget, der ist in der waldforsters strafe, jedoch stehet ihnen zu solches zu verhüten, ja gar dämpfen und löschen.

26-to. Wann einer ein wasser abschlägt, welches in den teich oder mühlbach zu rinnen pfleget, ist in der waldforsters strafe; wie auch, wenn ein fremder über fisch und krebsen fangen auf allhiesigen grund und boden ergriffen wird.

27-o. Es soll keiner ohne erlaubniss des herrn bürgermeisters auf den gemeinen grund liegenden wiesen, bandt-schneiden oder gras machen; wer hierüber handlete, der ist in des herrn bürgermeisters strafe.

28-o. Wer aber seinem nechsten ohne erheblicher ursache in oder durch die ungemähte wiesen gehet, woferne er zu fuss ist 10 d., mit dem wagen aber fahret, ist in der wald-beamtern strafe 1 fl.

29-o. Wann das wiesmath abgemähet und die schober noch nicht weggeführet worden, ist denen waldforstern frei dasjenige vieh, so sie darinnen ergreifen, einzutreiben.

30-o. Wann der nachbarschaft vieh ongefähr zu schaden gehet und von den waldforstern eingetrieben wird, ist von einem stück 4 d. lös-geld; wann aber gewiss erfahren wird, dass die ross- oder ochsen-knecht mit ganzen fleiss zu schaden getrieben, so soll er den waldforstern darum ihre gebühr geben und den schaden auch bezahlen.

31-o. Wann ein fremdes vieh auf allhiesigen grund in schaden begriffen und eingetrieben wird, ist von jedwedern stück 10 d., ausgenommen des schadens, so dem bürger dadurch ist geschehen, welcher durch die waldbeamten geschätzt und das vieh nicht ehender frei gelassen werden soll, bis das der herr des schadens-halber befriediget wird; und also soll es hierinnen mit

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

dem hiesigen observirt und gehalten werden, wie nunmehr geschlossen und vermeldet worden.

32-o. Die waldforster sollen auch nicht haben allein macht das vieh von den wiesflecken unter den weingarten, sondern auch aus den weingarten einzutreiben, den schaden also bald denen bergmeistern andeuten und der mühe halber sich mit ihnen zu vergleichen.

33-io Sollen auch zu mehrmalen bemeldte waldforstern auf die hotterung der wiesmäth, wie des waldts, auen und schoor fleissige acht haben, dass nicht die benachbarte dörfer bevoraus Weiner und Grienauer ihre vieh-horde herüber weiden, auch wann die wiesmäth schon abgemähet sind.

34-to. Es sollen von dato an hiefür in den wald, schoor und auen dieser königlichen frei-stadt St.-Geörgen allen und jeden die rehe und wildschweine zu jagen und zu schiessen, oder über solches die zahn und schnier zu stellen und zu richten verboten sein, ohne wann mann irgends zu gemeiner nothdurft etwas bedürftig wäre, welches mit wissen und willen herrn bürgermeisters geschehen solle. Wer hierüber ergriffen wurde, soll durch denen obgemeldten waldforstern dem herrn bürgermeister angedeutet und dann in gebührender strafe des ungehorsams halber gezogen werden.

Wofern aber ein bürger ongefähr in wald gehet und an ein wild triffet, kann er solches wohl schiessen, aber nicht wie bisher geschehen, sein nahrung damit treiben und auf den markt oder sonsten pfund- und viertl-weise verkaufen, sondern wann einer ongefähr eines schiesset, soll ers dem alten gebrauch nach herrn bürgermeister andeuten und denselben ein viertel darvon verehren und geben.

Wann aber ein jäger oder schütz von denen fremden auf allhiesigen grund und boden ergriffen wird, der soll von denen waldforstern herein getrieben und der obrigkeit überantwortet werden, doch ihrer bemühung nichts benommen.

35-to. So sichs begebe, dass die waldforster einiges wild fälleten, fangeten oder schiesseten, es sei im wald, schoor oder aue, sollen sie selbiges ohne vorwissen der obrigkeit bei unausbleiblicher straf nicht unter sich theilen, vielweniger anderweilig hinzu verkaufen unterstehen.

36-to. Ohne vorwissen des herrn bürgermeisters soll nieman-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

den fremden holtz zu hacken, oder stecken zu machen in dem waldt erlaubt sein.

37-mo. Werden von allen extraordinari strafen, welche von denen, so wieder alle recht und billigkeit misshandeln, desumiret werden, die waldforster die helfte zu geniessen haben. Die ordinari aber in derselben gebrauch und usu sie vorher gewesen, sollen auch künftig hin ihnen richtig und allein verbleiben, als von einer abgenommenen hackhen von denen einheimischen 5 d., von fremden 10 d. Dargegen

38-vo. Werden sie auch treulich gewarnet, sich nicht in mindesten zu unterstehen einigen menschen, er sei fremd oder einheimisch, einen stamm-holtz aus oberwehnten waldungen zu verkaufen, noch mit einiger practic heimlicher-weise abzuführen erlauben bei grosser unausbleiblicher straf. Zu dem ende

39-no. Werden sie zur verhüttung alles argwohns sich zu enthalten schuldig sein mit denen holtz-hackern und steckenmachern, ja auch fremden bauern in denen leigebhäusern zu trinken und allda mit ihnen eine verdächtige freundschaft zu leisten.

40-mo. Wann allhier unter der bürgerschaft oder andern dergleiche ungehorsame und halsstarrige köpfe sich befinden thäten, welche auf der waldforster oder aber herrn bürgermeisters begehren nicht erscheinen wolten, wieder solche sollen mehrbemeldte beamten zugleich, doch ungeacht ihres ausbleibens, nach ihrem verbrechen erkennen. Will der verbrecher in ihre erkenndtnuss nicht eingehen, sollen dieselbe solches dem herrn bürgermeister andeuten, welcher dem verbrecher vor sich citiren und allda in der sache zu urtheilen wissen wird. Zu dem ende auch

41-o. Der jüngste unter denen waldforstern verpflüchtet sein wird denen übrigen einzusagen und welcher sodann unter ihnen nicht erscheint und gebührlichen gehorsam leistet, soll unausbleiblich toties quoties zur straf 50 d. erlegen, welche straf folgens selbige sich einzutheilen berechtiget sein werden. Dagegen

42-do. Werden die angestellten sechs waldforster alljährlich singillative 5 fl. und anstatt des wacht-geldes 1 fl., zusammen 6 fl. an ihrer besoldung zuerheben haben; doch mit diesem beding, dass sie laut dieser instruction ihren dienst treu und fleissig verrichten und keinem fremden unter verlust ihres dienstes und besoldung einigen genuss weder in holtzung noch weidung von allhiesigen stadt-hotter erlauben sollen.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

43-tio. Alle und jede holtzhacker und steckenmacher sollen sich bei den waldforstern anmelden, damit wann sie vom herrn bürgermeister ein zettl fürweisen, seinen nahmen aufzeichnen, auch wenn sie das holtz-hacken und die stecken machen, anzudeuten schuldig sein.

Eredetije az Orsz. Levéltár kincstári osztályának instrukcziói közt.

119.

1770. február 16. Mária Therézia királynő rendelete a helytartótanácshoz, melylyel az országos erdőrendtartást annak kihirdetése végett megküldi és elrendeli, hogy annak végrehajtása végett minden törvényhatóságnál erdőfelügyelői állás szervezessék.***

Serenissime dux etc. etc. Penes protocollum commissionis oeconomicae circa introducendum in regnum quoque Hungariae sylvarum ordinem, harumque conservationem, et meliorem propagationem curandam confectum demissam dilectionis et fidelitatum vestrarum repraesentationem sub die 3-a mensis Martii anno ultimo transacto isthuc submissam clementer accepimus.

Quibus omnibus nobis demisse relatis iisque uberius expensis, vel maxime autem in clementissimam reflexionem sumpto eo, quod ipsam sylvarum et nemorum a disordinata, ex hac ratione summe nociva succisione conservationem publica nonminus necessitas, ac privatorum utilitas omnino exposcat, certam eatenus normam, prout nempe varius in regno locorum situs patitur et suadet, opportune accomodandam statuendam, et praescribendum rectum lignicidii ordinem, atque adeo super his omnibus in debitam formam redactis benignas patentales literas expediendas clementer decreverimus.

Quarum proinde benignarum patentalium literarum numero 140 typis mandata exemplaria dilectioni et fidelitatibus vestris eo benigno cum mandato transmittenda esse duximus, quatenus ejusmodi patentales per universum regnum circulariter actutum suo

* Ugyanezen erdőrendtartás a *horvát* tanácsnak is megküldetett Horvát- és Szlavonországokban való kihirdetés végett.

** V. ö. Erd. Lapok 1879. 186. l.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

modo publicare, ac una serio et efficaciter disponere noverint, ut norma et regula in iisdem patentalibus praescripta per dominos terrestres sylvas possidentes quamprimum introducatur.

Et quia ad inducendum ubique hunc salutarem et publico, privatisque sylvarum ac nemorum possessoribus adeo utilem lignicidii ordinem cumprimis requiratur, ut ejus observationi, atque executioni peculiari ratione invigiletur, cura hac in quovis comitatu uni ex magistratualibus sub concessione salarii deinceps committenda, sylvanique aut venatores peculiariter eatenus instruendi, fidedignoque testimonio provisi, ubi haberi possunt, constituendi erunt. Ut porro ipsorum comitatuum magistratus omnem hoc in passu vigilantem attentionem adhibebunt, clementer volumus et jubemus. In reliquo dilectioni et fidelitatibus vestris gratia et clementia nostra caesareo-regia benigne jugiterque propensi manemus. Datum in archi-ducali civitate nostra Vienna Austriae, 16-a mensis Februarii, anno Domini 1770. Maria Teresia mp. Comes Franciscus Eszterházy mp. Josephus Jablanczy mp.

Fogalmazványa az Orsz. Levéltár kanczelláriai osztályában 1770. évi február no 128. alatt.

120.

*1770. márczius 15. A helytartótanács fölterjesztése a fölséghez az országos erdőrendtartás kihirdetése iránti aggályairól.**

Sacratissima etc.

Veneratur omni cum subjectione et summa cum recognitione recolit maternam majestatis vestrae sacratissimae incrementum boni publici tendentem curam et sollicitudinem consilium hocce l. r., dum benignam sacratissimae majestatis vestrae caes. regiae apostolicae resolutionem caes. regiam intuitu introducendi in regnum hoc silvarum ordinis relate etiam ad gremialis commissionis oeconomicae protocollum eatenus confectum atque sub 3-tia mensis Martii anno ultimo exacto per consilium hocce l. r. demisse repraesentatum cum adnexis ejusmodi silvarum ordinis typis mandati fine publicationis 140 exemplaribus sub 16-a recenter transacti mensis Februarii clementer elargitam accepit.

* V. ö. Erd. Lapok 1879. 187. l.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

In cujusmodi praeadnexo ordine silvarum contenti de magistratualis personae ejusmodi ordinis effectui invigilaturae, nec non silvanorum et venatorum peculiariter eatenus instruendorum, fidedignoque testimonio provisorum, ubi haberi possint, constitutione sonantes paragraphi non levis in eo reflexionis ansam praeberent, ne hoc modo constituendis ejusmodi personis in obversum dominalium de cardinali praerogativa rebus suis libere utendi, fruendique facultate eis competentium jurium in bonis dominorum terrestrium disponendi auctoritas vendicetur; atque etiam illa praememorati silvarum ordinis puncto 51. denotata, quoad faciendam ratione institutionis vitri et similium ustrinarum apud consilium hoc l. r. praeviam insinuationem sonans clausula impedimentum liberae dominis terrestribus ex lege competentis rebus suis fruendi facultatis vergere videntur.

Et quamvis sacratissima majestas vestra caes.-regia apostolica et in ipso quoque praeattacti ordinis silvarum ingressu per expressum benigne declarare dignetur, persaepe nuncupatum silvarum ordinem justis et legalibus dominorum terrestrium juribus, bonisque suis libere utendi et fruendi, praerogativis nihil derogari, aut in imperturbate observata hujus usu ullum impediri, verum pro ratione ac ipsarum silvarum conservationem publica non minus necessitas ac privatorum utilitas exposcit, eosdem cumprimis majestas vestra sacratissima excitare clementer velit, ut ipsi, quibus alioquin suprema in bonis suis silvarum cura et inspectio, magistratualibus vero comitatuum vigilans in bonum publicum attentio exemplo bono aliis praeluceant, satagantque, ut praeattacta norma, prout varius locorum in regno situs patitur, aut svadet, accommodanda in bonis suis quamprimum introducatur.

Huicque consilium etiam hoc l. r. relate quoque ad humillimam suam in commissionis oeconomicae protocollo sub 3-tia Martii anno 1769. factam demissam repraesentationem firmae esset spei, quod domini terrestres verendum omnino non habeant, quod in legali in rebus et bonis suis libere disponendi, illisque libere fruendi facultate quaqua ratione turbandi venirent, quin potius in hac omnimode manutenendi sint, atque nec illam praefati silvarum ordinis puncto 51. denotatam de facienda ratione institutionis nitri et similium ustrinarum apud consilium hoc l. r. insinuatione sonantem clausulam aliter esse sumendam, quam ut consilio ejusmodi ustrinae institutio ad statum notitiae significetur. Cum atta-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

men una praevideat idem consilium hoc l. r. futuros frequentes facile comitatus, qui demissas suas ratione benignarum harum patentalium reflexiones et remonstrationes faciant et praeinsinuatam jurium dominalium terrestralium cooperationem praejudiciosam fore existiment ac praeterea ipso etiam patentalium harum benigno tenore clementer denotaretur, per ejusmodi normam adaequate et ubique locorum per regnum universum pro quibusvis situs circumstantiis totum opus expletum non esse, expectareque ad haec liceat, viso per comitatus hocce opere, eos ipsos multa in benignae et salutaris sacratissimae majestatis vestrae caesareo-regiae apostolicae intentionis effectum conducentia opportuno media suppeditaturos esse.

Hinc quemadmodum consilium hoc l. r. in demisso commissionis oeconomicae protocollo sacratissimae majestati vestrae caes. regiae apostolicae sub 3-tia Martii anno 1769. humillime proposuit, ita nunc etiam demisse supplicat, dignetur summefata majestas vestra sacratissima caes.-regia clementer admittere, ut antequam praementionatae benignae patentes pro observatione publicentur, puncta in iisdem contenta praevie cum comitatibus finem in illum communicentur, ut hi suas eatenus observationes facere, illis vero ultra expensis et sacratissimae majestati vestrae caes.-regiae apostolicae humillime referendis etiam consilium hoc l. r. ulteriore demissa sensa sua in humilitate repraesentare valeat. Caeterum autem consilium hoc l. r. ultra semet hoc quoque in passu majestatis vestrae caes.-regiae nutui humillime substernit atque ab ulteriori majestatis vestrae sacratissimae clementissima dispositione in omni submissione praestolando semet altissimis etc. Datum Posonii, die 15-ta Martii, anno 1770.

Fogalmazványa az Orsz. Levéltár helytartótanácsi osztályában, Oeconomica Lad. B. fasc. 2.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

121.

1770. márczius 19. Massenbach jelentése a bécsi udv. kamara bánsági osztályához, a Bánságban tett erdészeti intézkedéseiről.

Hochlöbl. kays. und kays. königliche hof-kammer in Bannaticis und domainen weesen, ihro excellenz hochgeborner reichs-graf!

Euer excellenz und einer hochlöbl. stelle ist zweifelsfrey aus dem diessländischen administrations-protocollen zu entnehmen gewesen, was zum theil über das waldweesens objectum binnen meiner anweesenheit verhandlet worden.

Die importanz der sache, die bedauerliche holz-würthschaft bey unbestimmten wald-gränzen und daszeit meinem hierseyn angedauerte schlimme wetter, wodurch die strassen impracticable gemacht und mich folglichen in entlegenen landes-gegenden zu orientiren abgehalten, sind solche gegenstände, die geschwinde operationes allerdings behinderen.

Ich glaube inzwischen aus meinen bemühungen keinen ohngegründeten begriff von ganzen Bannat geschöpft zu haben und dasselbe in jedem betracht, solang die geometrische aufnahm nicht erfüllet worden, als ein cahos anzusehen und darinnen eine vollständige aufmerksamkeit auf die stadt Temesvár zu sezen, weil sie die capitale der provinz und das centrum aller zusammenflüssen ausmachet.

Man bedarf daselbst jährlich 20,000 klafter brennholz und muss es 8 bis 10 meilen auf einen kanal herbeyschwemmen, der den ausbrüchen des wassers unterworfen, mithin nicht allezeit brauchbar ist und die gefahr eines holz-mangels so wenig bedeket, als einen gewissen holz-preis wegen der zufälligen unkösten auf beständig hoffen lasset. — Es unterwaltet dahero die äusserste nothwendigkeit, diesen beträchtlichen punct eine angemessene auskunft dahin zu erzwecken, dass nicht nur solchen übel gesteuret, sondern auch daraus für jeden ort eine maassnahm gezogen und folglich systematisch zu werk gegangen werden könne.

Zu behuff dessen bin ich beschäftiget einen plan durch das aufgestellte ingenieur-corps elaboriren zu machen, welcher sattsamlich erweisen wird, wie füglich in der nähe bey der stadt ohne nachtheil der agriculture und landes-bevölkerung das waldweesen bestehen, nicht minder auch zu begünstigung des comercii, die

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

haupt- und neben-strassen unter grader linie mit gräben *und bäumen garnirt* schiklich eingeleitet seyn mögen.

Danebenst trachte ich auf eine der menschheit zuständig gelinde art des holzmachen durch den *gebrauch der säägen einzuführen*, die sonst ganz zum verderben ligen geblibene abgänge in bürteln aufzubinden und überhaupt an handen zu geben, welchergestalten bey holzschlägen zu verfahren seye, damit sowohl die unwirtschaft cessire, als auch der arme unterthann nicht barbarisch behandelt werde.

Ich besorge occasione der saison möglichsten fleisses *weiden und felber plantages zu veranlassen*, um das landvolk desfalls ad imitationem zu lenken und kann nicht entstehen über die anscheinende gute hofnung bey den wallachen meine besondere zufriedenheit zu erkennen zu geben.

Meinen sohn habe ich zu den questionirten pflanzungen schon in der 3-ten woche im Betskereker-district verwendet und was in hiesigen gegenden thunlich, verrichte ich selbst, oder durch andere unter beständigen nachsicht.

Auf billet, dem ersten neü eingetheilten dorf, werde ich mich auch darum verfügen, dass ich eine kentnuss vonn diessländigen agriculture-principe erlange und gelegenheit finde das vortheilhafte futter-kräuter-bauen zu introduciren.

Allein eüer excellenz und eine hochlöbl. stelle geruchen von selbst zu erwegen, dass zum endzwek erwehnten absichten kein tag-maass anzusezen im stande bin und nicht vorzusehen vermag, wann ich mit einer general-relation zu Wienn auftretten, aus derselben aber sodann sehr verlässlich erproben werde, wie dem ganzen werk eine gestalt in der execution ausfallen därfte. Zu allerhöchster genehmigung unterworfen, beharre in geziemender verehrung euer excellenz und einer hochlöblichen stelle

Temesvár, den 19. März 1770.,

ganz gehorsamster W. freiherr von Massenbach.

Eredetije a bécsi cs. és kir. közös pénzügyminisztériumi levéltár «Banatica» osztályában, Waldamt. fasc. 13,402.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

122.

*1770. március 28. Királyi rendelet a helytartótanácshoz az iránt, hogy az országos erdőrendtartást aggályai daczára is hirdettesse ki.**

Serenissime dux etc. Circa introducendum sylvarum ordinem eatenusque abhinc exaratas benignas patentales literas sub 15-a modo labentis mensis, et nr. 897. horsum submissam dilectionis et fidelitatum vestrarum demissam repraesentionem benigne accepimus, ad quam eisdem harum serie benigne rescribendum esse duximus, ut non obstantibus reflexionibus et motivis per dilectionem et fidelitates vestras hanc in rem adductis, praedenotatas patentes in conformitate benignae sub 16-o praeterlapsi mensis Februarii emanatae resolutionis regiae per universum regnum circulariter actutum suo modo publicare, ac ad effectum ejusdem disponenda efficaciter disponere noverint. Datum, Viennae die 28-a Martii anno 1770. Josephus mp. Comes Franciscus Eszterházy mp. Ferdinandus Scultety mp.

Eredetije az Orsz. Levéltár helytartótanácsi osztályában, Oeconomica Lad. B. fasc. 2.

123.

*1770. április 5. A helytartótanács körrendelete az országos erdőrendtartás kihirdetése és minden törvényhatóságnál a tisztikar egyik tagjának az erdészeti ügyek felügyeletével való megbizása végett.***

Sacra sua caesareo-regia et apostolica majestas in clementissimam reflexionem sumpto eo, quod ipsam sylvarum et nemorum a disordinata, et hac ratione summe nociva succisione conservationem publica non minus necessitas, ac privatorum utilitas omnino exposcat, certam eatenus normam, prout nempe varius in regno locorum situs patitur et svadet, opportune accomodandam, statuendam et proscribendum rectum lignicidii ordinem, atque adeo super his omnibus in debitum formam redactis benignas patentales literas expediendas clementer decrevit.

* V. ö. Erd. Lapok 1879. 187. l.
** V. ö. Erd. Lapok 1879. 187. l.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

Quarum proinde benignarum patentalium literarum typis mandatum unum exemplar hic adnexum praetit. d. vestris ea cum intimatione de benigno jussu suae majestatis sacr. transmittit consilium isthoc locumtenentiale regium, quatenus ejusmodi patentales in gremio sui suo modo publicare, ac una serio et efficaciter disponere noverint, ut norma et regula in iisdem patentalibus praescripta per dominos terrestres sylvas possidentes quamprimum introducatur.

Et quia ad inducendum ubique hunc salutarem et publico, privatisque sylvarum ac nemorum possessoribus adeo utilem lignicidii ordinem cumprimis requiratur, ut ejus observationi, atque executioni peculiari ratione invigiletur, proinde eadem altefata sua sacra caesareo-regia et apostolica majestate clementer jubente cura haec uni ex magistratualibus sub concessione salarii deinceps committenda, silvanique aut venatores peculiariter eatenus instruendi, fidedignoque testimonio provisi, ubi haberi possunt, constituendi erunt, vultque una, benigneque jubet sua majestas sacrat. caesareo-regia, ut comitatus magistratus omnem hoc in passu vigilantem attentionem adhibeat, consilio hoc locumten. regio de progressu praetitulatarum dominationum vestrarum relationem praestolaturo. Datum die 5. Aprilis 1770.

Fogalmazványa az Orsz. Levéltár helytartótanácsi osztályában, Oeconomica Lad. B. fasc. 3.

124.

1770. május 16. Kivonat az urbériség rendezésére kiküldött biztosoknak adott utasításból, a jobbágyok erdőlése és makkoltatásáról. *

Post publicatum §-phum 8-vum puncti ejusdem 2-di declarabunt exequentes magistratuales tam dominis terrestribus, quam et subditis, quod ubi tamen quaepiam darentur loca tantis communitatum, aut juxta sessiones excisis sylvis provisa, ut subditi absque harum devastatione hactenus semper lignorum quaestum exercuerint, talique quaestu sine subsistentiae suae praejudicio carere haud possint, eodemque quaestu iidem subditi ultro quoque uti deside-

* V. ö. Erd. Lapok 1879. 188. l.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

rarent et instarent, istiusmodi emersuri casus semper praevie pro impertienda desuper benigna resolutione regia medio comitatus repraesententur.

Hac occasione inhibeantur domini terrestres, eorundemque officiales, ne subditos cum dispendio contributionis a quaestu lignorum ubi-ubi libere emendorum quaqua ratione arcere praesumant.

Sylvestrium vero fructuum collectio colonis pro domestica duntaxat necessitate admittatur.

Et siquidem ordo ad conservationem sylvarum introducendus universis regni comitatibus per consilium locumtenentiale regium hungaricum transmissus jam haberetur, circa hunc ordinem declarent exequentes magistratuales sacrae suae caesareo-regiae apostolicae majestatis benignam mentem esse, ut juxta hanc quidem regulationem, quo sylvae conserventur, majoraque incrementa capiant, porro procedatur, eadem nihilominus cynosura urbariali praescripto, quo ligna tam focalia, quam aedilia tum colonis cum et inquilinis praestanda praecipiuntur, neutiquam derogetur, verum potius utrique huic regulationi, utpote, si vexandi, aut damnificandi studia absint, ad invicem, compatibili plene omnino satisfiat, eo porro addito, quodsi ultro quoque in observum urbarialis regulationis ex fundatis subditorum querimoniis vexandi et damnificandi studia detecta fuerint, contra hos, et tales seu dominos terrestres, seu dominales officiales ingratiora adhibebuntur remedia, quorum ipsi soli, veluti salutarium dispositionum transgressores causam praebebunt.

Ne vero seu ex timore, seu respectu hac in parte querimoniae hinc inde supprimantur, comitatus magistratui serio injunctum haberi, quatenus idem de munere sibi incumbente, ac notanter etiam ille, qui virtute ordinis sylvarum harum manipulationem curandam habebit, pro omni tempore perquam sollicite vigilantiam adhibeant, ut urbarialis regulatio reliqua inter etiam quoad lignorum ibidem praescriptorum praestationem in suo vigore et robore conservetur, omnis in hoc genere exhibenda querimonia sollicite investigetur, et consilio locumtenentiali regio submittatur.

Cum porro facto nonnullorum facile evenire posset, ut praetextuose pro pauperibus illis, qui in regulatione sylvarum §-pho 46. commemorantur inquilini, hos intelligi debere subsummant, hac vero ratione inquilinorum, qui magnam sane partem contribuentium

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

efficiunt, sors nimium attenuaretur, hinc ad praecavendum hocce malum in exaranda declaratione exprimendum simul erit sub numero pauperum in regulatione sylvarum mendicos unice intelligi, inquilinis vero praestationem lignorum juxta praescriptum urbariale omnino competere.

Praecaveatur insuper, ne illud lignorum quantum, quod pro milite in quarteriis pro reparatione viarum, pontium, casarmarum, aut domuum quarterialium, nec non pro ollis crematoriis, aut pinsendo pane vendibili subditis hucusque subministratum fuit, a necessariis pro illorum usu, ac competentibus focalibus lignis defalcetur.

Praeterea declaretur, quod coloni ab usu arborum in pratis ad rationem sessionalis constitutivi emensis situatarum nullatenus arceri possint.

Respectu porro §-phi 10-mi in puncto 8-vo declaretur, quodsi subditus praemonitus ad agros, aut sylvas sabellicos culpose impulerit, trajectio quidem sabellicorum locum habeat, caro tamen trajecti sabellici, vel etiam anseris proprietario restituatur, aut hujus loco bonificatio procuretur.

Nyomtatvány az Orsz. Levéltár helytartótanácsi osztályában.

125.

1770. május 21. Varasdmegye határozata az országos erdőrendtartásnak területén való végrehajtásáról.

Retulit dominus ordinarius notarius Thadäus Bedekovich vigore datae sibi ex postrema particulari congregatione commissionis normale pro conservatione sylvarum benigne praescriptum ex latino in vernaculum translatum, pro cujus superrevisione, observandoque eo, an translatum hoc cum originali cohaereat, ordinati sunt pater Mathias Simatich societatis Jesu seminarii Zagmardiani Varasdinensis regens, domini item judlium Georgius Svagell et vice-judlium Joannes Piszachich, quidem opus per se revisum, et in quibusdam modificatum publico retulerunt, respectu cuius determinatum est, ut praevio modo traductum, modificatumque conservationis sylvarum normale munde descriptum in exemplaribus 600 imprimatur, impressumque in conformitate benignae dispositionis regiae sin-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

gulis dominiis, gremialibus possessionibus extradetur; porro an in eodem normali attactis punctis, alioquin unice ratione boni publici benigne praescriptis satisfiat, constitutus per excellentissimum dominum supremum perpetuum comitem supremus sylvarum inspector dnus quippe substitutus vice-comes Emericus Paszthory invigilabit. Imprimendorum autem praeviorum 600 exemplarium cura domino cassae perceptori ita defertur, ut expensas hoc fine erogandas ad anni praesentis ratiocinium penes sufficientem legitimationem inducat.

Másolata az Orsz. Levéltár helytartótanácsi osztályában, Publ. Pol. 1787. évi fons 478. pos. 8. alatt.

126.

*1770. május 28. Zágrábmegye határozata az országos erdőrendtartás végrehajtásáról.**

Articulus VI.

De publicatione benignarum suae majest. sacratissimae quoad sylvarum conservationem emanatarum patentalium et ad mentem earundem factis per hanc universitatem necessariis dispositionibus.

Dum benignae sub 2-do Decembris anni paeteriti 1769. Viennae Austriae emanatae, huicque universitati medio excelsi his in regnis consilii regii sub 5-a mensis Martii anni labentis communicatae, in merito conservandarum sylvarum patentales literae pro exigentia praeattacti gratiosi intimati in vernaculam huius patriae linguam traductae publice legerentur, 27-um eorundem §-um quoad glandinationem erga sex aureorum a singulo majalium capite solutionem] domesticis rusticis per terrestralia eorundem dominia praestandam tam ex huius paragraphi initialibus verbis, quam et universali patentalium praecise in conservationem sylvarum et non in aliquod terrestralium dominiorum praejudicium, easdem dirigi benigne declaratarum, contextu ad illa duntaxat, in quibus mostalis hactenus vigebat, loca referri universitas intellexit et pro subditali

* V. ö. Erd. Lapok 1879. 187. l.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

suo benignis ordinationibus regiis obsequendi studio praeattactas benignas in commune bonum directas patentales omni cum exactitudine in gremio comitatus huius observandas disposuit; quave debitus illorum effectus tanto certius procuretur, dominis processualibus iudlium in commissis dedit, ut quamprimum eaedem patentales iam praelo submissae impressae fuerint, tales pro requisito omnium notitia mox publicent, earundemque accurato observationi serio invigilent, ac debitam superinde, ubi necessitas postulaverit, instantanei, secus vero singulo semestri universitati huic relationem faciant.

Cum porro ad faciendam tanto majorem necessariarum arborum propagationem sua majestas sacrat. praeattactarum patentalium puncto 50. benigne praecipiat, ut pro inseminandis, plantandisque necessariis arboribus in singulo comitatu hortus instituatur, ex eodemque plantae, ibidem educandae, hominibus gratis distribuantur; ad procurandum itaque benignae huius ordinationis effectum, siquidem comitatus iste illis arboribus et sylvis, quas natura soli sponte produxit, adeo abundaret, ut earundem clementi, providaque suae majestatis sacrat. in praeattactis patentalibus expressa constitutione, ab excidio satis depensarum, perque earundem patentalium observationem, ubi etiam ruinatae sunt, denuo restaurandarum, uberior propagatio necessaria haud videatur et ex illis, quas regionis huius clima patitur, arboribus, laricis duntaxat, abietis, pini et fraxini notabilior hoc in comitatu defectus inveniretur, idcirco disposuit universitas excelso consilio regio demisse supplicandum, quatenus idem, omnem alioquin cum commercialibus et oeconomicis dicasteriis tractandorum negotiorum manipulationem habens de semine, pro praeattactarum quatuor specierum inseminatione congruo tempore facienda, necessario, universitati huic sua via gratiose providere dignetur, quae arborum inseminatio, illarumque exinde secutura propagatio quo in publici commodum tanto certius redundare possit, dispositum est, ut quamprimum requisiti seminis provisio facta fuerit, dnus supernumerarius v. iudlium Josephus Turchich pro inseminandis praeattactis arborum speciebus idoneum hortum exquiret, in eodemque inseminationem opportuno tempore fieri procuret, ac ubi succrescentes cuiuscunque ex praemissis arborum speciebus frutices pro facienda transplantatione satis adoleverint, tales loco, situque pro indole arboris requisito transplantandas petentibus gratis distribuat.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

Cui pro sedula in praemissis cura gerenda annuum fl. 150 a tempore inchoandae inseminationis decursurum salarium ex cassa comitatus persolvendum ordinavit universitas.

Másolata az Orsz. Levéltár helytartótanácsi osztályában, Publ. Pol. fons 479. pos. 11. alatt.

127.

1770. junius 15. A helytartótanács körrendelete arról, hogy az országos erdőrendtartás némely pontja az urbéri törvények szempontjából miként magyarázandó.

Circa ordinem ad conservationem sylvarum in introducendum et publicandum nuperve sub 5. Aprilis a. c. abhinc transmissum ultro declarari, benigne vult sua majestas sacratiss. benignam mentem suam esse, ut juxta hanc quidem regulationem, quo sylvae conserventur, majoraque incrementa capiant, porro procedatur, eadem nihilominus cynosura urbariali praescripta, quo ligna tam focalia, quam aedilia tum colonis, cum et inquilinis praestanda praecipiuntur, neutiquam derogetur, verum potius utrique huic regulationi, utpote, si vexandi, aut damnificandi studia absint, ad invicem compatibili plene omnino satis fiat, eo porro addito, quodsi ultro quoque in obversum urbarialis regulationis ex fundatis subditorum querimoniis vexandi et damnificandi studia detecta fuerint, contra hos, et tales seu dominos terrestres, seu dominales officiales ingratiora adhibebuntur remedia, quorum ipsi veluti salutarium dispositionum transgressores causam praebebunt.

Ne vero seu ex timore, seu respectu hac in parte querimoniae hinc inde supprimantur, praetitul. d. vestris serio injungi, quatenus eadem de munere sibi incumbente, ac notanter etiam ille, qui virtute ordinis sylvarum harum manipulationem curandam habebit, pro omni tempore perquam sollicite vigilantiam adhibeant, ut urbarialis regulatio reliqua inter etiam quoad lignorum ibidem praescriptorum praestationem in suo vigore et robore conservetur, omnis in hoc genere exhibenda querimonia solicite investigetur et consilio huic regio submittatur, abhinc suae majest. sacrat. demisse referenda.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

Cum porro facto nonnullorum facile evenire posset, ut praetextuose pro pauperibus illis, qui in regulatione sylvarum §-pho 46. commemorantur, inquilinos intelligi debere subsummant, hac vero ratione inquilinorum, qui magnam sane partem contribuentium efficiunt, fors nimium attenuaretur, hinc ad praecavendum hocce malum sua majestas sacrat. benigne jubere dignatur, sub numero pauperum in regulatione sylvarum mendicos unice intelligi, inquilinis vero praestationem lignorum juxta praescriptum urbariale omnino competere.

Praecaveatur insuper, ne illud lignorum quantum quod pro milite in quarteriis pro reparatione viarum, pontium, casarmarum aut domuum quarterialium, nec pro ollis crematoriis, aut pinsendo pane vendibili subditis hucusque subministratum fuit, a necessariis pro illorum usu, ac competentibus focalibus lignis defalcetur.

Praetit. d. vestris itaque in continuationem prioris circa ordinem sylvarum abhinc exarati intimati de benigno jussu regio hisce intimat consilium hoc locumtenentiale regium, quatenus isthanc benignam resolutionem publicare et effectui solerter invigilare noverint. Datum 15-a Junii 1770.

Fogalmazványa az Orsz. Levéltár helytartótanácsi osztályában, Oeconomica Lad. B. fasc. 3.

128.

1770. julius 3. Mária Therézia rendelete a helytartótanácshoz a lengyel határon fekvő megyékben üzött hamuzsírgyártásról való jelentéstétel végett.

Serenissime dux etc. etc. Occurrente in eo reflexione, an non per immediatam cinerum clavellatorum ex Hungaria per Poloniam in Borussiacam Silesiam evectionem provinciis nostris haereditariis praejudicium aliquod immineat? dilectioni et fidelitatibus vestris clementer committendum esse duximus, quatenus de eo, in qualinam statu sylvae sint, ubi cineres clavellati in comitatibus Poloniae vicinis, qui soli hic pro objecto sunt exuruntur, quantave ejusmodi cinerum quantitas ibidem exuratur et evehatur? a concernentibus comitatibus circumstantiales informationes capere, acceptasque penes opinionem suam de eo, an inde ejusmodi clavellatorum cinerum evectio plus facilitanda? vel potius ex ratione conservan-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

darum sylvarum eatenus certum aliquod evectionis temperamentum statuendum veniet? depromendam nobis proximius submittere noverint. Datum Viennae, die 3-a Julii 1770. Maria Theresia mp. Comes Franciscus Eszterházy mp. Josephus Jablanczy mp.

Eredetije az Orsz. Levéltár helytartótanácsi osztályában, Oeconomica Lad. B. fasc. 4.

129.

1770. julius 21. Mária Therézia királynő rendelete a magyar udv. kamarához, hogy a török mogyorófához hasonló s Fridvalszky jezsuita által a Mármarosban fölfedezett fából az udvar számára deszkákat küldjön.

Maria Theresia dei gratia romanorum imperatrix vidua, Hungariae, Bohemiae regina apostolica, archidux Austriae etc.

Spectabilis ac magnifici, magnifici item et egregii, fideles nobis dilecti! Postquam pater Fridwalszky de societate Jesu certam arboris speciem in Marmatia detexisset, quae turcicae avellaneae arbori permultum similis est, committi eidem curavimus, ut hanc arboris speciem in Marmatia constituto inspectori cameräli notam reddat, frustumque aliquod cortice et foliis promissum eidem transmittat.

Praemissa proinde hujus intimatione clementer praecipiendum esse duximus fidelitatibus vestris, ut antelatum cameralem inspectorem medio administrationis Marmaticae eo instruant, quo idem ex sibi designanda attacta arboris specie, si haec in Marmaticis silvis existere comperta fuerit, asseres findi, hosque pro augustae aulae nostrae usu huc submitti curet.

In reliquo autem eo intentas esse volumus fidelitates vestras, ut in bonis nostris cameralibus chartariae etiam molae et fabricae pro possibili erigantur. Viennae, 21-a Julii, 1770.

Eredetije az Orsz. Levéltár kincstári osztályának Benign. Resol. gyüjteményében.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

130.

1770. szeptember 10. Mária Therézia királynő rendelete a helytartótanácshoz a végett, hogy a szabad kir. városok erdeikről térképet csináljanak s a vágásokat a szerint szabályozzák. *

Serenissime dux etc. Benignis patentalibus literis nostris circa sylvarum regulationem emanatis, per totum regnum publicatis jam existentibus liberae, regiaeque civitates, quae proprias sylvas habent, ad exactam illarum observationem et cumprimis praescriptum lignorum caesionis ordinem ulterius inviandae, una autem apud easdem disponendum erit, ut sylvas suas in mappam assummi, et sic succisionem lignorum regulari faciant. Datum Viennae, die 10-a mensis Septembris anno 1770. Maria Theresia mp. Comes Franciscus Eszterházy mp. Josephus Jablanczy mp.

Eredetije az Orsz. Levéltár helytartótanácsi osztályában, Oeconomica Lad. B. fasc. 2.

131.

1770. szeptember 17. Massenbach átirata a bécsi udvari kamara bánsági osztályához, a Bánságban kiültetendő erdőkhöz szükséges magok küldése tárgyában.

Nota. — Einer hochlöbl. kays. auch kays. königl. hof cammer in Banaticis und domainen wesen hat unterzogener die ehre gezimmend anzutragen, dass zu beförderung der Temesvarer wälder-anlaage ein beträchtliche menge allerhand holtz-sammen und zwar vorzüglich an *eychen, roth-buchen* und *marons* je eher je besser, um von der jetzigen herbst- und nächstkünftigen fruh-jahr saison einen gebrauch zumachen ohnumgänglich nöthig seyn.

Im Bannat selbsten ist zwar die vorsehung bereits geschehen, dass villeicht von beeden erst benahnten gattung 2000 metzen aufgebracht werden, weil diesmahl dergleichen nicht wohl daselbst gerathen. Allein die letzte sorte ist gar nicht in jenem land anzutreffen, sondern dörfte auf keine schiklichere arth, als von hier zu schief dorthin abzuschicken stehen und vorerst auf wenigstens

* V. ö. Erd. Lapok 1879. 187. l., ahol azonban e rendelet értelme félre van értve.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

500 metzen zu erstreken seyn. Dagegen ist zweifels frey aus den hungarischen und sclavonischen cameral herrschaften mit geringen kösten etliche tausend metzen eychlen und buchen ebenfalls zu wasser nach Gross-Becskerek niederzulegen, in so ferne desfals hochgefällige maass-reguln zunehmen erachtet wird. Denen unterwerfend geharre etc. Wien, d. 17. Septembris 1770. Massenbach s. k.

Eredetije a bécsi cs. és kir. pénzügyminisztériumi levéltár Banatica osztályában fasc. 13,402.

132.

1770. november 13. A helytartótanács körrendelete a sz. kir. városokhoz az iránt, hogy erdeikről térképet készittessenek s a vágásokat a szerint intézzék.

Benignis patentalibus literis regiis, circa sylvarum regulationem emanatis per totum regnum publicatis jam existentibus consilium hocce locumtenentiale regium civicum huncce magistratum (in quantum videlicet civitas isthoc proprias sylvas haberet) ad exactam illarum observationem, et cumprimis praescriptum lignorum caesionis ordinem hisce ex benigno mandato regio ulterius inviat, una autem eidem injungit, ut sylvas suas in mappam assumi, et sit succisionem lignorum regulari facere noverit. Datum ut supra.

Fogalmazványa az Orsz. Levéltár helytartótanácsi osztályában, Oeconomica Lad. B. fasc. 3.

133.

1770. deczember 17. Leirása azon gépnek, melylyel a fákat tövestül lehet kitépni.

Stöcken oder bäumstämme mit den wurzeln aus der erde zu reiszen, sammt einer nachricht von ihrer weiteren anwendung mit.

Ein freund des gemeinnützigen, ein hiesiger schon durch andere erfindungen und verbesserungen bekannter mechanicus hat der ganz einfachen, schon längst in *Sachsen* bekannt gewesenen heblade und der sogenannten verbesserten Sommerischen maschine

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

eine doppelte kraft durch seine gestalt verschaffet. Die maschine A. (wie solche beiliegendes kupfer zeiget) die stämme der bäume oder stöcke B. aus der erde zu reiszen ist ohnstreitig unter allen bisher bekannten die vortheilhafteste. Sie bestehet aus zwo zusammen gefügten hebladen E. E. Die seitenbalken sind, so weit die löcher F. F. gehen, mit 1/4 zoll dickem eisenblech beschlagen. Die löcher haben auf 1 3/4 zoll im durchschnitte, die eisernen spindeln oder vorstecknägel G. G. als der unterlagen des hebels sind C. C. sind 2 klafter lang und am untern ende 5, am obern aber 2 bis 3 zoll dick. Die hebeisen D. D. sind hakenförmig, 3 schuhe lang, 2 schuhe lang sind sie in den balken und 1 schuh auszerhalb denselben. In der hebelstande sind sie mit einem eisernen ringe H. H. befestiget. Vorn sind diese hebeisen 3 zoll breit und 1 1/2 zoll dik und laufen immer schwächer ins holz hinein; die untere seite des hebeisens hat zween höhlungen nach dem halbmesser der stecknägel und nach derselben entfernung von einander eingepfeilet, damit sie gut und ohne glitschen wirken können.

Die kette F. ohngefähr von 7 schuh lang, hat an beyden enden ein langes endglied, welche beide nach vorherigen untergrabung der hauptwurzeln und umwindung derselben auf die hebelstangen gebracht und durch den gleichen druck derselben die stöcke aus der erde gehoben, und so durch unterstreckung der vorstecknägel und der hieraus folgenden erhöhung der beyden hebelstangen der stock sammt der wurzel nach und nach völlig aus der erde gerisszen wird.

Jedoch was die allzu groszen und frischen stöcke anbetrift, ist keine maschine für jetzt bekannt, die sie bezwingen und aus der erde reiszen könnte; das einzige mittel ist sie mit pulver zu sprengen.

Eine andere maschine, die sich ein freund und verbesserer der landwirtschaft zum stöck ausreissen bedient und die sehr einfach ist, theilen wir in tab. 2. fig. 1 unsern lesern mit. Der ganze körper bestehet aus einem gestelle A., durch welchen eine stange E. gehet, um die maschine von einem orte zum andern zu bringen.

Das obere theil des gestelles ist halb rund ausgeschnitten und die unterlag D. ein stück holtz D. mit 2 zapfen, die in dem obersten theile des gestelles in die höhlungen einpassen und wodurch sich die unterlage leicht bewegen lässet. Zu dieser unter-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

lage muss sehr festes holz genommen werden, weil es die meiste gewalt auszustehen hat.

Der hebel B., er bewege sich nun über den ruhepunkt der unterlage oder des sattels, über oder unter sich, eben so beweget sich die unterlage zugleich vor oder rückwärts, welches die arbeit sehr erleichtert und die kraft des hebels vermehret. Soll nun die kette F., so in dem stärksten ende des hebels hänget, um den stock G. geschlungen werden, so schiebt und neiget man den hebel so tief abwärts, als dazu nöthig ist und ziehet ihn, wenn dieses geschehen, wieder rückwärts.

Zum bequemen gebrauch dieser maschine in waldigten gegenden müsste man zween hebel haben, einen langen und einen kurzen. Den langen würde man da anzuwenden haben, wo die stöcke festsitzen und mehr kraft zum ausreissen erfordern, den kürzern aber bey kleinern, nicht allzu festen stöcken.

A «Kais. Königliche allergnädigst privilegirte Realzeitung» című bécsi folyóirat 1770. évi deczember 17-iki 7. számából (104—105. l.) mely a rajzzal az Orsz. Levéltár helytartótanácsi osztályának Oeconomica gyüjteményében Lad. D. fasc. 15. alatt őriztetik.

134.

1770. deczember 31. Kassa város jelentése a helytartótanácshoz, az új erdőrendtartásnak a város erdeiben való alkalmazásáról.

Serenissime dux regie locumtenens! Excelsum consilium regium locumtenentiale hungaricum, domini domini benignissimi gratiosissimi!

Quemadmodum in omnibus ad perennem subditorum felicitatem tendentibus clementissimis caes.-regiis dispositionibus maternam omnino suae sacratissimae caes.-regiae apostolicae majestatis providentiam in homagiali subjectione agnoscimus, ita etiam sub 9. Aprilis anni effluentis et nr. 1465. interventam de stabili silvarum conservatione benignissimam caes.-regiam ordinationem animo ad omnimodam illius observationem prono suscipientes regiae serenitati vestrae et excelso consilio regio locumtenentiali solita in submissione referimus, hanc in gremio nostri publicatam, circa accuratam in quibusvis punctis sui observationem, suum

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

statim in consequenti initium efficaciter sumpsisse, atque tam intra ambitum territorii peculii hujus regii, quam etiam in circumvicinis illius possessionibus nomine nostro magistratuali serio ubique dispositum haberi, ut silvae quidem pineae et quercinae, velut pro aedilibus necessitatibus summe necessariae, ubi et in quantum pro talibus aptae ac idoneae esse comperiuntur, praecise pro his sub arctissima custodia eorum, quorum vigilantiae concreditae sunt, conserventur; fagineae vero aliasque pro foco et carbonibus duntaxat idoneae species lignorum foventes per plagas in annos singulos proportionate ad necessitates contribuentium dividantur, atque in his tantummodo (reliquis interea ab omni hominum accessu stricte prohibitis) lignatio tempore, modo et ordine ibidem clementer praescriptis cum omni debita moderatione continuetur.

Prouti etiam his ad praxim et effectum jam deductis omnem subsequenter quoque curam et conatus nostros nosmet in id solerter impensuros perdemisse pollicemur, ut posteaquam silvae a lignis per ventos eversis et hinc inde jacentibus rite repurgatae fuerint, ordo lignicidii praemissa modalitate defluat, utve plagae hoc modo secundum seriem annorum excindendae, suo tempore, ad futuros usus rursus succrescere possint, in talibus eo usque, donec succrescentia ligna ad debitam altitudinem ac maturitatem pervenerint, nec quidem pecora, aut pecudes pascere ulli liceat. In reliquo autem benignitati et patrocinantibus altis gratiis humillime commendati persistimus regiae serenitatis vestrae et excelsi consilii regii locumtenentialis humillimi servi et devotissimi clientes

N. N. judex et senatus liberae regiaeque civitatis Cassoviensis. Cassoviae, 31-a Decembris, anno 1770.

Eredetije az Orsz. Levéltár helytartótanácsi osztályában, Oeconomica no 601/2. alatt.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

135.

1771. január 14. Mária Therézia királynő rendelete a helytartótanácshoz, melylyel a fák gyökereinek kitépésére szolgáló gép leirását megküldi.

Maria Teresia etc.

Advolutas porro duplicis ordinis machinas cum earundem usus descriptione pro meliori silvarum conservatione ad commode evellendos desectarum arborum truncos et radices idoneas dilectioni et fidelitatibus vestris eo fine clementer transmittimus, ut easdem machinas in Hungariae regno notas reddere, earumque usum tanquam silvis proficuum commendare noverint. Eisdem gratia etc. Viennae, 14-a Januarii 1771.

Fogalmazványa az Orsz. Levéltár kanczelláriai osztályában, Conc. Exped. 1771. évi január no 103. alatt.

136.

1771. február 15. A nagy-kunkerületi kapitány jelentése a kerületében kiültetett erdők sorsáról.

Alább megirt commissióm szerint a nagyságos Nagy-Kún districtusbéli tűz-erdőket helyenkint mostan is megjárván, azokat mostani viz apadásával miben tapasztaltam lenni, alázatos kötelességem szerint eképpen annak valóságos statusát referálom:

Egyenlőn, mint az hat helység jó darab plágát esztendőnként gyakorlott serénységével béültetett és annak kellemetes újjulását nyilván tapasztalni lehetett is; de a tavaszszal a már példa nélkül való árviz minden helység erdeit elborítván és az egész nyáron, többnyire mindenütt rajta feküvén, az alatt semmi orvoslást rajta nem tehetvén, már most a viz apadásával nyilvánságosan megtetszik, hogy az viznek sebes áradása nagyobb részén a fáknak tövéről úgy elhajtotta a földet, hogy a fáknak is majd a földig kelletett meggörbedni, kiváltképpen pedig karczag-ujszállási és madarasi s ezek között is leginkább a turkevi annyira megromlott, hogy hanemha különös serénységeket annak építése iránt kinyilatkoztatják, különben pusztulásra megyen; de szükséges a több helységbelieknek is ujabb valóságos serénységet tenni, mivel a viz példás

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

kárt tett benne mindenütt; és ennek orvoslására ezen alázatos relatiómat tészem.

Kis-Ujszállás, die 15-a mensis Februarii 1771. Illésy János s. k.

Másolata az Orsz. Levéltár helytartótanácsi osztályában, Oeconomica Lad. B. no 611/3. alatt.

137.

1771. márczius 6. Mosonymegyének a helytartótanácshoz felterjesztett rendtartása a községi erdők használata és megóvásáról.

Anno 1771. die 6-ta mensis Martii in oppido Magyar-Óvár celebrata est deputatio inclyti comitatus Mosoniensis, praesentibus dominis magistratualibus et spectabili domino Leopoldo Pauly archi-ducalis dominii Magyar-Óvár administratore, sub qua deputatione in id mutua consilia collata sunt, num circumstantiae comitatus hujus exposcant, ut juxta praescriptum benignarum patentalium caes.-regiarum circa conservationem nemorum et lignicidiorum emanatarum sub 9. mensis Aprilis anno superiore 1770. per excelsum consilium regium locumtenentiale huic comitatui communicatarum magistratualis persona et silvani in gremio comitatus hujus existentium silvarum inspectionem ex parte publici habituri cum salariis per contribuentem plebem exsolvendis constituantur, vel vero suae majestatis sacratissimae benigna intentio in eo, ne silvae desolentur, citra solvendum magistratuali personae salarium et assumptionem silvanorum adimpleri possit.

Quo in merito deputationi huic demisse visum fuit, quod siquidem intra ambitum comitatus hujus per archi-ducale dominium Magyar-Óvár in territoriis oppidorum Óvár, Rajka, Czundorff et Nisider, celsissimum principatum Eszterházyanum in territoriis oppidi Köpcsény, possessionis Horváth-Jándorff exigua saliceta et in possessionis Edelsthall terreno silvula, per dominos porro comites Zichy et alios compossessores in terreno oppidi Oroszvár, per dominos comites denique Szápáry et familiam Sándorianam in terreno possessionis Csúny, non absimiliter per excellentissimum dominum comitem Guidonem Harrach in terreno possessionis Pándorff, et per abbatiam Sanctae Crucis in territorio Aulae Regiae possideantur, eae vero adeo amplae silvae et saliceta non essent,

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

ut moderni domini magistratuales ad cognitionem attentandae in hoc vel illo loco silvarum desolationis pervenire nequirent.

Ex eo censetur, ut dominis magistratualibus et praeferenter dominis judicibus nobilium, ac commissariis ex ratione publicorum negotiorum crebrius ad loca excurrentibus committatur, ut iidem data occassione indagarent, num in lignicidiis seu per dominos terrestres, seu per ipsos contribuentes cum devastatione silvarum excedatur, ac qualiter enutricioni arborum incumbatur, observata autem in hoc vel illo loco silvarum desolatio, per dominos magistratuales inclytae universitati referatur, ut in tali casu publica auctoritate in lignicidio excedentes a devastatione nemorum arceri valeant. Hactenus equidem observatum fuit, quod pene omnia ea, quae in praeattactis patentalibus caes.-regiis in puncto conservationis et cultivationis silvarum praecipiuntur, per gremiales dominos terrestres et nobiles silvas possidentes observentur, eapropter pene minus necessarium esse judicaretur, ut silvani fine inspiciendarum silvarum conducerentur et magistratuali personae idcirco novum salarium deputaretur.

E converso respectu silvarum per communitates, signanter per oppida Mosony, Rajka, Óvár, Czundorff, Nisider, Nyulas, Védeny, Oroszvár et possessiones Bezenye, Miklósdorff, Gallos, Barátfalu ac Csúny tentarum, in quantum earum conservatio in praesens neglecta fuisse observaretur, sequentes speciales cautelae ex praescripto supraattactae benignae regiae ordinationis ponendae essent; et quidem

1. Ut dominia terrestralia cum concursu inclyti comitatus in id vigilantem oculum habeant, quatenus pro capacitate silvarum coloni et communitates per particulas in silvis lignicidium exerceant et nulli colonorum aut communitati integrum sit silvam suam cum desolatione succidere.

2. Cum arbores adultae si succindantur, non facile novos surculos germinent, ideo talium arborum trunci una cum radice evellendi et in horum locum in terram alioquin porosam et ipsa radicum evulsione levigatam aliquot glandes injiciendae, humoque cooperiendae essent.

3. Ut aedificiis etiam prospiciatur, arbores aediles, quae recta crescunt, neque multos nodos aut ramos habent, pro majori incremento ad futuram necessitatem conserventur.

4. Ipsa caesio lignorum focalium nonnisi in hieme admitta-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

tur, caesaque ligna usque finem mensis Martii, aut medium Aprilem ex silva evehantur, ut ita a hoc mense usque finem mensis Augusti silvae velut clausae quiescant, ne alias primo mox vere pro pullulantibus et frondescentibus arboribus, tenerisque virgultis per currus et pecora jugalia nocumentum inferatur.

5. Pars succisa post sexennium a succrescentibus ad radicem arbustis sedulo repurgetur, ut eo majore incremento arbores assurgant.

6. Inhibeantur coloni, ne pro sepimentis et cincturis domus, horrei, aut horti vivas arbores illius sortis, quae successive in proceriores excrescunt, verum tantummodo frutices et illas arborum species, quae semipigmeae manent et justo incremento destituuntur, adhibeant.

7. Et quia dispendium silvarum per hoc etiam augeri observatur, quod in nonnullis locis vinicolae tempore putationis vinearum manipulos vitium non stramine, sed succisis in hunc finem virgultis ligent, sed et alias inquilini, aliique pauperiores accolae sub praetextu arida ligna colligendi ipsa etiam recentia et optimi incrementi ligna succidant, furtimque auferant, ideo sub poena confiscationis lignorum et aresti inhibendi erunt, ne extra certum tempus per dominium concedendum majores duntaxat silvas fine collectionis aridorum lignorum absque omni ferreo instrumento, securi videlicet ingredi, ad minores vero colonorum silvas nullo tempore intrare ausint; non absimiliter

8. Pecora et pecudes ab ingressu silvarum tamdiu sedulo arceantur, usque dum succrescens nemus ab inferioribus ad radicem frondibus repurgatum in tantum non excreverit, ut cornutum pecus lingua sua frondes carpere haud possit.

9. Ubi silvae sessionales in tantum ruinam jam obierunt, ut locus silvae desolatus nec nemoris nomine amplius dignus sit, ibi per novam plantationem et insitionem, nisi pascui necessarii arctitudo aliud exposcat, tali modalitate renoventur, ut nimirum residui humiles dumi et arbusta per pecora abrasa, ex quibus nullum incrementum sperare licet, excindantur, quatenus novi a radice surculi succrescere possint; trunci antiqui in tali plaga reperibiles funditus eruantur, ac demum terra vel peraretur, vel si situs non admittat, ligone fodiatur et semine arborum in tali solo crescentium inseminetur ac occasione contegatur, ab hac denique plaga

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

pecora et cumprimis caprae sollicite arceantur et talis succrescens silva adminus per decennium sedulo custodiatur.

10. Ut lignorum defectui in plerisque comitatus hujus locis invalescenti saltem aliqua in parte pro futuro provideatur, si intra limites unius vel alterius loci vacua plaga reperibilis esset, quae nec segetibus, neque vineis plantandis apta, aut vero pro pascuo necessario deserviens foret, hanc incolae pro silva educanda juxta priorem praescriptam normam semine arborum in hujusmodi terreno maxime feracium inseminent et usque ejus succrescentiam studiose conservent; caeteroquin

11. Benignum et serium suae majestatis sacratissimae mandatum puncto 50. expressatum omnimode exequendum esse censetur, quo mediante praecipitur, ut singulus incola tamdiu, donec circa et ante domum, aream, hortum, horreum aut prata vacuus et plantandis arboribus aptus quidem locus repertus fuerit, singulis annis arbores in locis quidem humidis populos, salices et alnos, in limosa vero ac sicca terra ulnos, in sabulosa tandem et aeque sicca moros adminus 20 plantare teneatur.

Ad procurandum porro cultivationis silvarum effectum necessarium esse videtur, ut praescripta puncta in locis gremialibus currententur et sub poena per inclytum comitatum pro ratione contraventionis dictanda observanda severissime committatur.

Eredetije az Orsz. Levéltár helytartótanácsi osztályában, Oeconomica no 601/3. alatt.

138.

1771. julius 20. Mária Therézia királynő rendelete a helytartótanácshoz a fák levágásánál fejsze helyett a fűrészt ajánlván.

Maria Teresia etc.

Serenissime dux etc. Siquidem in comperto sit succisionem et in frusta partitionem arborum adminiculo majorum serrarum, seu runcinarum longe utilius, magisque proficue fieri, quam si eaedem securibus desecentur et in frusta partiantur, haecque methodus succindendi et partiendi arbores jam jam in caeteris haereditariis ditionibus nostris germanicis plerumque non sine utilitate inducta foret, ast solum in regno nostro Hungariae succisio et partitio

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

arborum medio securium minus oeconomice passim adhuc practicetur et usuveniat.

Hinc dilectioni et fidelitatibus vestris hisce denique committendum esse duximus, quatenus comitatus regni, civitates item et districtus separatas portas habentes exstimulare noverint, ut modum succindendi et partiendi arbores non medio securium, verum majorum serrarum, seu runcinarum velut utiliorem, magisque proficuum introducere omnimode contendant.

Quibus in reliquo gratia etc. Datum Viennae, die 20-a Julii 1771. Mária Teresia mp. Comes Franciscus Eszterházy mp. Andreas Raiter mp.

Másolata az Orsz. Levéltár helytartótanácsi osztályában, Ideal. Oeconomica 1771. évi no 32. alatt.

139.

1771. október 2. A helytartótanács gazdasági bizottságának jegyzőkönyve az országos erdőrendtartás kihirdetése után a törvényhatóságoktól beérkezett jelentések és véleményekről.

Anno 1771. die 2-da Octobris celebrabatur commissio oeconomica, in qua

Assumebatur benignum mandatum regium de dato 16-ae Februarii, anni 1770. emanatum, virtute cujus in clementissimam reflexionem sumpto eo, quod ipsam silvarum et nemorum a disordinata et hac ratione summe nociva succisione conservationem publica non minus necessitas ac privatorum utilitas omnino exposcat, certam eatenus normam, prout nempe varius in regno locorum situs patitur et svadet, opportune accommodandam statuendam et praescribendum rectum lignicidii ordinem, atque adeo super his omnibus in debitam formam redactis benignas patentales literas expediendas clementer decrevit sua majestas sacratissima caes.-regia apostolica, ejusmodique benignarum patentalium literarum typis mandata exemplaria eo benigno cum mandato transmittere dignata est, quatenus attactae patentales per universum regnum circulariter actutum suo modo publicentur ac una serio et efficaciter disponatur, ut norma et regula in iisdem paten-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

talibus praescripta per dominos terrestres silvas possidentes quamprimum introducatur.

Et quia ad inducendum ubique hunc salutarem et publico privatisque silvarum et nemorum possessoribus adeo utilem lignicidii ordinem cumprimis requiratur, ut ejus observationi atque executioni peculiari ratione invigiletur, eademque altefata sua majestate sacratissima clementer jubente, cura haec uni ex magistratualibus sub concessione salarii deinceps committenda, silvanique aut venatores peculiariter eatenus instruendi, fidedignoque testimonio provisi, ubi haberi possunt, constituendi erunt, vultque una benigneque praecipit summe nuncupata sua majestas sacratissima, ut comitatus, magistratus omnem hoc in passu vigilantem attentionem adhibeat.

In conformitate proinde ac ad exigentiam praededucti benigni mandati regii factis apud universos regni comitatus, civitates et districtus separatas portas habentes penes transmissionem attactarum patentalium opportunis sub dato 5-tae Aprilis anni praecitati 1770. dispositionibus, tenore rursum alterius benigni rescripti regii de dato 10-ae Septembris anni postremo transacti 1770. interventi benigne committitur, quo liberae regiaeque civitates, quae proprias silvas habent, ad exactam benignarum patentalium literarum circa silvarum regulationem emanatarum observationem et cumprimis praescriptum lignorum caesionis ordinem ulterius invietur, una autem apud easdem disponatur, ut silvas suas in mappam assumi et sic succisionem lignorum regulari faciant In hujus itidem benigni jussus caes. regii humillimum obsequium factis sub dato 13-ae Novembris 1770. apud universas liberas regiasque civitates conformibus dispositionibus, subseque sequentes comitatus et civitates suas praesenti in merito horsum submisere informationes. Et quidem

Comitatus Szaladiensis 5-ta Martii 1771. tenore isthic sub nr. 320. advolutarum literarum suarum refert: ultra publicationem benignarum patentalium caes.-regiarum, normam silvarum conservationis et observandum rectum lignicidii ordinem clementer praescribentium tempore adhuc earundem transmissionis institutam, etiam occasione annualis visitationis per judicem nobilium suos in universis locis gremialibus republicari et ad earum observantiam omnes et singulos iterato reflecti constituisse, praeterea dominum Andream Jakusics substitutum vicecomitem suum cum

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

annuo 150 florenorum salario denominasse pro supremo per antelatum comitatum silvarum conservationis inspectore, eidemque solertem illorum, quae in praeallatis patentalibus effectuanda praecipiuntur, curam habendam commisisse, ejusdemque relationem super progressu operationum suarum in vicem commissae informationis perdemisse advolvit.

Albensis comitatus 21-a Maji 1770. contextu isthic sub nr. 2479. advolutarum literarum suarum refert: pro exigua parte illa comitatus hujus, quae silvis provisa est, dominos terrestres eum lignicidii statuisse ordinem, ut nonnisi assignata per constitutos fine hoc venatores et silvanos suos parte silvae ligna succidere integrum sit, ut eorundem hoc in merito factis dispositionibus neque amplius superaddere queat.

Bacsiensis comitatus 17-ma Augusti 1770. tenore isthic sub nr. 4314. acclusarum literarum suarum repraesentat: in obsequium benigno gratiosi excelsi consilii hoc in passu expediti intimati unum ex honorariis jurassoribus suis ad id cumprimis aptum censuisse constituendum, cui cumprimis incumbet non tantum solertem silvarum inspectionem habere, ut praescriptus lignicidii ordo in omnibus accurate observetur, verum etiam sollicite invigilare, quo ea, quae ad hortos implantationis mororum, sericique culturam pertinent, quam diligentissime curentur, eidemque annuos 200 florenos ex cassa domestica solvendos determinandos duxisse, pro necessaria dominorum terrestrium notitia 12 adhuc ordinis lignicidii exemplaria sibi transmitti petendo.

Soproniensis comitatus 3-tia Decembris 1770. contextu isthic sub nr. 320. adnexarum literarum suarum refert: confidere se salutarem atque in privatum etiam dominorum terrestrium utile vergentem intentionem regiam procurandae conservationis silvarum per eosdem absque influxu etiam magistratus comitatus per exactam omnium in benigna resolutione regia contentorum medio officialium, servitorumque suorum procurandam observationem in effectum deductum iri, casu in sequiori peculiari sibi curae futurum, ut singula praeattactae benignae resolutionis regiae puncta effectuentur, atque ad exactam earundem observationem contravenientes salvis attamen juribus dominalibus, liberaque in rebus suis disponendi facultate, authoritate quoque magistratuali adigantur.

Scepusiensis comitatus 28-a Maji 1770. tenore isthic sub nr. 2850. acclusarum literarum suarum significat: benignas patentales

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

caes.-regias more solito non modo publicari fecisse, verum pro accuratiori praescriptae normae observatione easdem medio judicis nobilium evulgandas statuisse ac indubie rectum lignicidii ordinem veluti de praesenti, ita deinceps etiam dominos et silvarum possessores observaturos, atque etiam ultronee conservationi silvarum dominos terrestres operam daturos.

Zempliniensis comitatus 19-a Junii 1770. medio isthic sub nr. 3000. acclusarum literarum suarum refert: sollicitis quibusvis curis et studiis eo se adnisurum, ut salutaris haec intentio regia in effectum venire possit, deque subsecuturo effectu excelsum consilium informare haud intermittet.

Abaujvariensis comitatus 8-va Aprilis 1771. penes isthic sub nr. 320. advolutas literas suas conscriptionem silvarum in gremio sui existentium et quibusnam in locis, qualisve sortis ligna in iisdem habeantur? specificam earum connotationem in obsequium benignae dominorum supremorum comitum instructionis puncti 12-mi submittit.

Jazigum capitaneus 27-a Februarii 1771. tenore isthic sub nr. 320. advolutarum literarum suarum de statu silvarum in districtibus jazigum et minoris Cumaniae qualiter consistente relationem exhibet.

Votum.

Praedeductas antelatorum comitatuum ac postremo fati jazigum capitanei, velut benignis praesenti in merito interventis ordinationibus caes.-regiis satisfacientium informatorias suo loco reponendas venire obsequentissimae commissionis hujus sensu censeri.

Symeghiensis comitatus 18-va Novembris 1770. tenore isthic sub nr. 36. adnexarum literarum suarum rescribit: benigna suae majestatis sacratissimae intuitu conservationis silvarum emanata jussa se omni alacritate manutenere velle, ac ideo etiam erga domini Joannis Tallian coram se eatenus depositam querelam universos compossessores praedii gremialis Ecsen nominati jam prius ad requisitionem praefati domini Tallian medio judlium a devastatione et desolatione silvae ejusdem inhibitos magistratualiter quoque inhiberi fecisse, verum non tantum authoritatem magistratualem, sed et suae majestatis salutarem intentionem et mandatum per attactos possessores nil pensi haberi, adeo ut a

© ÖEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

devastatione silvarum non desistendo majoribus adhuc viribus silvam eandem Ecseniensem ad ultimam desolutionem traducere, occupatas particulas proprii juris efficere, alios compossessores sub praetextu exustionis cinerum et devastationis silvarum excludere connitantur. Quo igitur talibus damnosis et publico etiam nocivis refractariis utiliter obvietur ac ab ulteriori devastatione desistatur, medelam in submissione exposcit, una judlium sui fine peragendae hoc in passu admonitionis exmissi relationem submittendo.

Votum.

Erga praeassumptas praefati comitatus literas eidem rescribendum fore existimari: quatenus praevio in passu ad praescriptum legum patriarum ac benignarum ordinationum regiarum hoc in merito interventarum agenda agere, earundemque effectum sollicitis quibusvis studiis procurare noverit.

Comaromiensis comitatus 19-a Junii 1770. mediantibus isthic sub nr. 3014. advolutis literis suis rescribit: benignas patentales praesenti in substrato emanatas solemni ritu publicari fecisse, disposuisseque, ut eaedem in nativum idioma translatae per solitas currentales publicae notitiae dentur, ipsi vero domini terrestres medio processualium suorum ad observationem earundem permoveantur; insuper vero statuisse id etiam, quatenus §-i 50-mi effectus per districtuales judlium ea ratione procuretur, ut morosi plantatores arborum per singula inplantari neglecta arbuscula in 1 crucifero mulctentur. Quoad capras denique disposuisse, quo eaedem usque imminens s. Michaelis festum ubilibet distrahantur, termino vero praestituto elapso, comperiendae per processuales judlium, aut eorundem subalternos absque omni discrimine confiscentur. Exemplaria demum rementionatarum patentalium incirca 50 sibi transmitti petit.

Votum.

Antelata comitatui reintimandum venire arbitrium: quatenus benignis ordinationibus regiis hoc in merito emanatis caeteroquin se conformet, quia nihilominus poenalitas illa eo statuta, ut morosi plantatores arborum pro singula inplantari neglecta arbus-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

cula 1 crucifero mulctentur, contribuentibus non exiguo aggravio cedere videretur, ex eo poenalitatem hanc poenitus sufferat et gremialem populum aliis permoventibus motivis ad plantationem arborum permoveat.

Veszprimiensis comitatus 9-a Februarii 1771. contextu isthic sub nr. 320. advolutarum literarum suarum refert: assumptis per deputationem eatenus ordinatam iis, quae in benigno gratioso excelsi consilii hoc in merito expedito intimato, iisque annexis benignis patentalibus caes.-regiis comprehenduntur et per omnes et singulos observari ordinatis se statuisse, quod siquidem dominia silvarum conservationem se omnimode curatura, benignamque intentionem regiam secundatura declarassent, publica autem constaret notitia, antelatum comitatum pluribus ab invicem dissitis silvis, quas non tantum dominia, sed alii etiam privati possident compossessores, provisum esse, quarum conservationi et inspectioni cum unus cum salario etiam constituendus magistratualis non sufficeret, processuales vero judlium aliis occuparentur, postquam exemplaria typis mandata Posonio allata fuerint, eadem in singulis silvosis locis valvis templi, aut oratorii assignantur, incolis explicentur, ac utrum omnia debite curentur et effectuentur, iidem magistratuales solerter invigilebunt, excedentes autem et benignam ordinationem regiam non observantes, sive in dominiis, sive alibi repertos comitatui referent, sua legali via puniendos.

Votum.

Comitatui huic rescribendum fore : quatenus benignis hoc in merito interventis ordinationibus regiis ultroquoque sollicitis quibusvis studiis se conformet ac inspectorem silvarum moderato salario providendum unicum duntaxat constituat.

Maramarosiensis comitatus 16-a Julii 1770. tenore isthic sub nr. 3823. advolutarum literarum suarum rescribit: introductionem lignicidii ordinum in gremio sui necessarium haud esse, siquidem lignorum inibi tanto sit copia, ut ad multiplicandos agros et exstirpaturas silvae succisione potius, quam propagatione indigent.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

Votum.

Quia vero ex disordinata, eaque irregulari ac promiscua pro volupe cujusvis ubivis locorum admissa arborum caesione successu temporis in iis quoque locis, ubi silvae copiosae dantur, devastatio ac desolatio ejusmodi silvarum, cumprimis autem in quibus ligna aedilia succrescunt, justo praemetui posset, hinc non obstantibus praeadductis rationibus, comitatui huic reintimandum existimamus, quatenus fine conservationis cumprimis ejusmodi silvarum, in quibus ligna aedilia succrescunt, rectum lignicidii ordinem in conformitate ac ad exigentiam hoc in passu emanatarum benignarum ordinationum regiarum in gremio sui introducat, iisdemque omni studio se accommodet.

Békésiensis comitatus 18-va Julii 1770. contextu isthic sub nr. 3608. advolutarum literarum suarum refert: in gremio sui e sola planitie ac situ palustri constante nullas ejusmodi silvas existere, quae benignis patentalibus regiis conformari possent.

Votum.

Comitatui huic rescribendum venire arbitramur, quatenus benignis ordinationibus regiis praesenti in substrato emanatis, in quantum videlicet tenores earundem eidem accommodabiles forent, omni studio et opera se conformet.

Schemniczienſis civitas 16-a Majii 1770. tenore isthic sub nr. 2262. acclusarum literarum suarum rescribit: quod licet quidem civitas isthaec tam in proprio territorio, quam nobilitari duorum pagellorum Vihnye et Szénásfalu possessionario spatiosas silvarum plagas teneat, in harum attamen conservatione et excisione camera montana Schemniczienſis distincto regulamento jam provisa se sola ex reflexione culturae fodinalis et notabilis circa eandem necessitatis plenariam sibi vindicet disponendi activitatem, adeo ut antelata civitas benignis patentalibus regiis se se conformandi et accommodandi nullam videlicet rationem et modalitatem.

Cremniczienſis civitas 9-a Augusti 1770. tenore isthic sub nr. 3873. advolutarum literarum suarum rescribit: vigore constitutionis montanisticae Maximilianeae intuitu silvarum jure proprie-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

tatis ad hunc civitatem spectantium silvanum officium montano judicio sub praesidio montium judicis simul ac silvani magistri e numero senatorum ad mentem ejusdem ordinationis montanisticae et inter civitatem ac cameram initae superioribus annis transactionis eligendi ad hoc delectis sex senatoribus, totidemque ex parte camerae Cremniczіensis officialibus una cum non ita pridem ad se expedito silvarum procuratore waldschaffer dicto coadunatum, ordinatis praeterea silvarum obequitatoribus, inspectoribus ac custodibus, omnibus ex parte camerae salarisatis constitutum haberi, quod ea observare solet, quae tum pro necessitate fodinarum et ustrinarum, quam pro conservatione perennaturae silvae proficua et utilia fore videntur.

Uj-Bányensis civitas 11-a Januarii 1771. contextu hisce sub nr. 320. adnexarum literarum suarum refert: in re silvana, quam pro fodinalibus quibusvis necessitatibus, summoque terrae principi montanas intra civitates reservato beneficio per supremum in montanis cammergrafiatus officium magistrum montium in civitatis hujus gremio constitutum haberi, ejusdemque muneris esse circa necessarium quemvis lignorum usum reliquaque silvas concernentia disponere, ipsa etiam civibus lignorum necessitate ingruente abinde pendente.

Votum.

Praerecensitas montanas civitates velut per officium montanum in ordine ad conservationem silvarum optimo aliunde ordine propositas in usu et juribus his relinquendas censeri.

Trenchiniensis civitas 22-a Februarii mediantibus isthic sub nr. 320. advolutis literis suis refert: civitatem hancce unicam solummodo silvulam Zariszocsko nuncupatam, alias exilis importantiae, ex qua nec pro focali tam ex ratione exilitatis ejusdem, tam etiam longioris distantiae loci, tanto minus pro aedili necessitate ligna haberi possunt, aliam vero adhuc exiliorem silvulam betulaceam, in qua quandoque virgulta pro aggeribus necessaria succinduntur, quae peraeque nec pro focali necessitate fert ligna, possidere, concomitanter regulationem succisionis lignorum in gremio sui propter defectum et insufficientium silvarum practicari non posse.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

Votum.

Civitati huic rescribendum fore, ut tanto etiam a fortiori, quod exiles silvas habeat, earundem conservationi, quo successu temporis tam pro aedili, quam focali necessitate accommoda ligna cum summo emolumento ferant, omnimode studeat ac ad exigentiam et praescriptum benignarum ordinationum regiarum hoc in merite emanatarum attactas silvas in commodum proprium ampliandi et conservandi omnia media adhibeat.

Pesthiensis civitas 18-a Augusti 1771. contextu isthic sub nr. 3896. advolutarum literarum suarum refert: in constricto et sabuloso territorio suo praeter exiguas terras arabiles, prata item et pascuum commune nullas prorsus silvas haberi et ideo praescriptam in patentalibus caes.-regiis normam sequi haud posse.

Votum.

Civitati huic reintimandum venire, quatenus benignis ordinationibus regiis ac sibi transmissis hoc in passu patentalibus regiis sollicitis quibusvis studiis se se conformare satagat.

Szathmár-Némethiensis civitas 18-a Februarii 1771. tenore isthic sub nr. 320. advolutarum literarum suarum rescribit: in gremio sui nonnisi vepribus, sentinis, virgultis, dumetis aliisque inutilibus germinibus in agris, pratis et foenetis succrescentibus, magnamque partem territorii occupantibus assidua etiam opera impensisque haud contemnendis in exstirpationem per privatos agrorum et foenilium possessores factis egentibus, benignis ordinationibus regiis normam caedendorum lignorum praecipientibus se morem gesturam.

Votum.

Civitati huic idipsum, quod civitati Pestiensi rescribendum venire censeri, salvo altiori serenitatis vestrae regiae excelsique consilii r. l. determinio.

Fogalmazványa az Orsz. Levéltár helytartótanácsi osztályában, Oeconomica Lad. B. fasc. 2.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

140.

1771. deczember 7. A dévai uradalom utasítása a roskányi fűrészmalomhoz szerződtetett fűrészmester részére.

Constituáltatván az roskányi fürészmalomhoz fűrészmesternek ugyan roskányi Kersznik Juon, kinek is esztendeje kezdődik a 1-a Januarii 1772., obligatiója pedig lészen az alább specificált punctumok szerint:

1. Minthogy az fűrészmalom, úgy a mellette levő lisztelő malom is némely részeiben s kivált zsilipeiben ruinálódtak, azon hibákot, közelebb levő tisztjétől, készen lévén már a fája, assistentiát kérvén, renoválni, helyrehozni köteles lészen.

2. Minthogy az papiros malom körül szüntelen dolog van, ahhoz is, eddig való rendelés szerint, minden dologhoz segitségül lenni tartozik, mind kádári mesterséggel, mind csákány és csákánynyél, úgy kerekek correctiójával s többivel etc., de főképpen tavaszszal és őszszel gyakorta exundálván, a vizgátak csinálására vigyázni és praevie tisztjének megjelenteni az ő különös obligatiója. Minthogy pediglen az papiros malomban újmódi masina vagy rongyőrlő, törő erigáltatik, ahhoz mind fűrészben való szükséges instrumentumokkal, mind faragással a több fabricánsokkal együtt dolgozni tartozik.

3. A fűrészmalom mellett lévő lisztelő malmot, amikor az fűrész impedimentuma nélkül foroghat, aztot maga rendin jártatni és annak vámját hütelesen administrálni obligátiója szerint tartozik,

4. Az fűrészbeli tőkéket pénzül felvenni nem szabad, hanem amely faluk más falusiaknak fizetnek, közelebb lévő vagy akármely tiszt praesentiájában fizessék és arra vigyázván, hogy a kirendelt mód szerint hozzák, és nem vékonyokat vagy hibásokat, melyre ha nem fog vigyázni, a defectus néki imputáltatik.

5. Senkinek még egy szál deszkát vágni speciális és különös commissió nélkül nem lészen szabad, s az is olykor, amikor a fűrésznek üressége lészen, amely ritkán esik; olykor meglehet, de az szokott dézmát mindenkor kivévén menstruátim tisztjének repraesentálni tartozik.

6. Senkinek még egy szál deszkát is se pénzért, se barátságért adni nem szabad az egy administrátióján kivül; amikor pedig Dévára, vagy más szükségekre deszkát küldene vagy adna az

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

méltóságos udvar szükségire, tisztjének megjelenteni hová? menynyi deszkát adott? és mifélét? menstruatim distincte rovás szerint tartozik.

7. Mindenek felett az igazságot és az méltóságos udvar tisztjeinek parancsolatjokat observálni, serényen véghez vinni józan és jámborúl, mindenek felett való tartozása.

Mindezeket observálván s megtartván, véghezvivén, lészen fizetése annuatim három köböl buza és három köböl törökbuza, minden jól kivágott deszkától egy kr., minden tiz lécztül 1 kr. Az lisztelő malomból negyedrésze; és amikor forog, olykor minden napra két ejtel, szokás szerint és az szokott roskányi fél fűrész ár örökség adatik. Déva, 7-a Decembris 1771. Lázár Imre inspector mp.

Eredetije a gróf Kornis-család levéltárában a dévai uradalom iratai közt.

141.

1771. deczember 10. Mária-Therézia királynő rendelete a magyar udv. kamarához, hogy minden kamarai jószágban, ahol arra szükség s alkalmas hely van, új erdők ültettessenek.

15. Cum subditos hungaricorum cameralium dominiorum nostrorum de propriarum silvarum defectu querulari audiamus, idcirco harum serie benigne committendum esse duximus fidelitatibus vestris, ut ad istituendam dominiis in illis ibi, ubi situs et circumstantiae loci admittant, silvarum plantationem omnem sollicitam operam locare, eoque colonorum quoque cooperationem, quorum commodo id cumprimis cessurum est, asciscere satagant, quales vero ad effectum hujusce clementissimae resolutionis nostrae dispositiones facturae et quibus notanter in locis plantationem hanc instituturae sint? majestatem nostram genuine informent, quibus id una isthic pro notitia subjungimus, quod ad suscipiendum et promovendum hocce plantationis opus reliquos quoque comitatus Bacsiensis terrestres dominos via cancellariae nostrae r. hung. aulicae inviari curaverimus. Viennae, 10-a Decembris 1771.

Eredetije az Orsz. Levéltár kincstári osztályának Benign. Resol. gyüjteményében.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

142.

1771. Kivonat Kassa sz. kir. város szabályzatából a város erdeiről.

Statutum undecimum.

Bankói erdőnek a végre rendelt ritkítása, hogy jobban s szebben növekedvén ma s holnap az nemes városnak nagyobb és érzékenységesebb hasznára lenne, hogy kezdett mód szerint tovább is folytattassék, szükséges.

Furcsa pedig, Várhegy, Száraz-Völgy és Fenyves valamint az előtt, úgy most is szorgalmatos őrizet és erős tilalom alatt legyenek. Hogy pedig a faluk is akaratjuk szerint nemes város tapasztalt tetemes kárával az erdőket széltiben rontani ne merészeljék, és ő felsége erdők iránt tett kegyelmes rendelése minden tehetséggel szentül megtartassék, ahhoz képest minden falunak elkerülhetetlen szükségére és csak tüzelő fának, ha dőlt fa elfogy, vágatására erdőknek egy-egy része kimutattatik; többi pedig kemény büntetéssel való tilalom alatt maradjon és növekedjen.

Hivatalos másolata az Orsz. Levéltár helytartótanácsi osztályában őrzött törvényhatósági szabályzatok közt, Miscellanea fasc. 92. no 9.

143.

*1773. junius 30. Az erdélyi kanczelláriа rendelete a főkormányszékhez, hogy az erdők megóvása érdekében kiadott legfelsőbb rendeleteket újjolag közhírré tétesse.**

Sacratissimae caesareae et regiae apostolicae majestatis, dominae dominae nostrae clementissimae nomine regio in magno principatu Transilvaniae gubernio intimandum:

Altefata sua majestas informata est, benignas super conservatione silvarum emanatas ordinationes in plerisque circulis non observari fierique, ut praesertim succrescentes silvae per capras, oves aliaque incolarum pecora depopulentur; jubet proinde eadem altissima, ut praelaudatum regium gubernium benignas, intuitu con-

* V. ö. Erd. Lapok 1878. 674. l.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

servationis silvarum editas ordinationes medio circularium statuta in contravenientes condigna poena republicari faciat. Eadem altissima in reliquo praelaudato regio gubernio gratia sua caes.-regia et principali benigne propensa manet. Datum Viennae Austriae, die 30-a mensis Junii, anno Domini 1773. H. C. a Blumegen s. k. Volfgangus Cserey s. k.

Eredetije az Orsz. Levéltár erd. főkormányszéki osztályában 1773. évi 6361. sz. alatt.

144.

*1773. Magyarósi Benjáminnak a felség elé terjesztett javaslata az erdélyi erdők megóvása s új erdők ültetése iránt.**

Sacratissima caesareo-regia et apostolica majestas domina domina clementissima!

Qualis caristia lignorum focalium in hocce comitatu Albensi inferiori existat, praesertim in locis a plebe vallachia inhabitatis, quae etsi haberet a locorum possessoribus silvam aliquantulam in communitatis usum excisam, tamen ob incuriam neglectamque industriam debitam neutiquam silvas habiles et usui commodas nutrire valet, extra dubium nonnullae deploratoriae informationes sacratissimae majestati vestrae de genu detectae notum reddiderunt, siquidem vero talium locorum tributaria plebs indigeat silvis non tantum pro privato usu, verum magis in praestationibus orgiarum lignorum inclytae militiae competentibus, quae regulamentali pretio ipsis bonificando vix tertia pars valoris quibusdam locis, sicut emerent, redundat, et haec praestatio lignorum praesidiariis Albae Carolinae constitutis et reliquis inquartirizantibus facta, cum lignis assis careat plebs, valde onerosa sentiatur, non absimiliter de praestatione naturalium in tritico, avena et foeno inclytae militiae praestandorum, cum plebis consuetudo usitata sine onere miserculorum similium praestatio haud sit, in cujus correctionem tenuem adjicio opinionem, siquidem tributarii a potiori incapaces se habeant ruralem tractandi oeconomiam, qui omni tempore manuali labore sudorifero potentioribus praestato victitent, tamen ad praestationem

* V. ö. Erd. Lapok 1878. 674—675. l.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

similium naturalium compelluntur tempore etiam caristiae. Dignum itaque putarem in emolumentum plebis tributariae, quoad ligna focalia taliter ordinari circulum huncce benignissimo sacratissimae regiae majestatis vestrae decreto clementer innuente, ut locis silvis destitutis per locorum possessores excindantur certae silvarum particulae, quae in necessitatem praescriptam conservarentur et nutrirentur, in locis autem campestribus et silvis minime provisis terreno communi glandines inseminarentur arbores progerminantes; quoad naturalia in necessitatem inclytae militiae praestanda pariter a proportione et qualitate locorum excindantur terrena pro agris et foenilibus capacia in quavis calcatura pro tritico cub. 5, pariter pro avena, foenile vero currus 12 bene oneratorum capax, quae per locorum tributarios in ipsorum usum praerecensitum quotannis inseminarentur, foenilia vero falcarentur; siquidem simulis oeconomiae praestatio vi et labore insensibili, cum remelioratione etiam agrorum facile communitas progredi possit quaevis, et sic communitates tributariae de publicis naturalibus taliter provisae censu individuali non aggravarentur, imo sub cursu trium aut quatuor annorum pro certo cassam pecuniariam notabilem praestaturas sperarem. Et ut his pactis tollatur caristia lignorum et naturalium in futuro, praeficiatur in quovis circulo reg. perceptor industriosae conservationis eiusmodi silvarum accuratam inspectionem adhibiturus, cui incumbat etiam circa oeconomiam praerecensitam ruralem tempestive exercendam inspicere, et de iis tabulae continuae ratiocinantur. Quam quidem tenuem hancce meam opinionem ex sacrata homagiali obligatione perpetuaque subditali fidelitate de genu prostratus humillime detegendum habui, sacratissimam denique majestatem vestram diu feliciter vivere glorioseque regnare desiderans. Perenno sacratissimae et apostolicae majestatis vestrae clementissimae humillimus perpetuoque fidelis subditus Benjamin Magyarósi s. k. tabulae continuae comitatus Albae inferioris actualis assessor.

Másolata az Orsz. Levéltár erd. főkormányszéki osztályában 1773. évi 7253. sz. alatt.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

145.

1774. szeptember 6. Kivonat Bazin sz. kir. város szabályrendeletéből, a fák s erdők megóvásáról.

26. Da es schon zum öftern geschehen, dass vielen bürgern die jungen gepflanzten obst-bäume ausgraben diebischer-weise entwendet, oder auch die gesetzen felber und andere bäume, sowohl in dem wald, als auch im felde abgeschunden, oder wohl gar auch umgehauen werden, als wird statuiret, welcher in diesen fällen betretten wurde, mit nachdrücklicher strafe in die camerer cassa angesehen sein solle.

28. Nachdem bey hiesiger stadt die pascuation sehr klein, die waldung aber auch sehr ausgehauet, solchemnach nur ein beneficium vor die burgerschaft ist, als wird keinem so nicht bürger weder pferd-herde, noch auch schwein-vieh zu halten gestattet, oder die holzung.

Hivatalos másolata az Orsz. Levéltár helytartótanácsi osztályában őrzött törvényhatósági szabályrendeletek között, Miscell. fasc. 92. no 9. alatt.

146.

1774. deczember 16. Kivonat Bodos falu törvényéből erdeinek használatáról.

A makkos erdőknek tilalma volt az idegenektől hung. fl. 6, az falusiaktól fl. h. 3. De mikor ennek előtte négy esztendőkkel mi vettük a nemes ecclesiától pénzzel, akkor erdőlni szaporításra feltiltottuk az addig szabad erdőnket nemes tábla hirével 12 fr. bírságával, melyet akkor Baróthon is kihirdettünk, az akkori böcsületes bíró által falunkban is publicáltattuk.

Hivatalos másolata az Orsz. Levéltár erdélyi főkormányszéki osztályában őrzött törvényhatósági privilégiumok és szabályok közt, Háromszék II. G. 15.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

147.

1774. Debreczen sz. kir. város szabályrendelete, erdeinek rendezéséről.

Az erdő regulatiójáról.

1. Ötven esztendőre intéztessék el a vágás, hogy minden esztendőben egy-egy szakaszt lehessen vágni.

2. Marha hat esztendeig a vágásra ne bocsáttassék, kemény tilalma legyen.

3. A favágás ölszámra legyen, novemberben kezdődvén, három hónapig tartson.

4. Osztódjék csak házzal biró civiseknek, adó és szolgálat után.

5. A klafterfának ára egy klafternek 1 rhft. úgy, hogy a város vágassa.

6. Galya is öl számra 10 garas, vágásával és összerakásával együtt.

A város levéltárából közölték *Dr. Kolosvári S.* és *dr. Óvári K.* i. m. III. 784. l.

148.

1774. Debreczen sz. kir. város utasítása erdőfelügyelői részére.

Instructio pro sylvarum inspectoribus, qualiter inposterum sylvae liberae regiaque civitatis Debrecinensis construeri, propagari et qua modalitate ligna focalia inter cives repartiri debeant.

1. A földmérő az ő felsége kegyelmes rendeléséhez képest a város határán levő erdőket ötven esztendőkre ossza el, mely meg lévén,

2. minden esztendőben egy rész vágattasson le, a mely részre

3. semmi szin alatt semmiféle marhát, elsőben 12 frt büntetés alatt, melynek fele a bejelentőé, fele pedig a nemes város cassájáé legyen, másodszor pedig a marháknak és nála levő minden jószágainak elvesztése alatt sem polgárnak, sem lakosnak, vagy ezek

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

cselédjeinek mindaddig behajtani szabad nem leszen, míg a növevény fák annyira nem nevekednek, hogy a marhák az ágait el nem érhetik, sőt magoknak az embereknek az ilyen levágott erdőkre a galyak szedése kedveért is három esztendeig menni 6 frt büntetés alatt szabad nem leszen.

4. Az erdő vágása kezdődjön novemberben és végződjön január végével.

5. A favágók a mód nélkül való tüzrakástól tiltassanak el, a levágott fákat pedig ölekbe rakják, hasonlóképpen

6. A galyakat is ölbe rakják.

7. Az ölfák a favágók által, hogy a fáért menő szekerek által a növényekben kár ne okoztasson, közel az uthoz rakattassanak.

8. Az öl legyen bécsi öl, azaz szélességben hat, hosszában 3 láb.

9. A város határán levő erdőkben található üres helyeket makkal be kell vetni és a magistratus teljes erővel az erdők nevelésén igyekezzen. Minden kunyhók pedig,

10. a melyek a város akár örökös, akár zálogos birtokán, amazok, ha a magistratus hire nélkül épültek, mindjárt hányattassanak el, ezeknek pedig, a kik a magok tanyájokat engedelemmel építették, hat hét engedtetik, hogy az általuk tett kunyhókkal magok szabad akaratjok szerint bánhassanak. Jövendőre pedig a magistratus az ilyen kunyhóknak és tanyáknak építését meg ne engedje.

11. Egy szóval az erdők iránt teendő egész rendelés, az ő felsége által parancsoltatott és kiszabott sinórmértékkel minden pontokban megegyezett, ezekképen rendeltetvén el az erdők regulázásában.

12. Az ölfáknak és galycsomóknak elosztásában elrendeltetik, hogy ezután az adóhoz képest csak azoknak adódjanak ölfák, a kik polgári joggal birnak és házaik vagyon, akik a domestica cassába minden öl fáért 1 rhfrtot, egy öl galyért pedig 30 krt, ebbe foglaltatván már a vágatás ára is, fizessenek. Az adóra nézve pedig ezt kell megtartani, hogy csak azoknak lehet fát adni, a kik 6 forinton túl fizetnek adót és csak 50 ftig legyen meg a proportio. Továbbá,

13. hogy az ölfáknak mennyiségéről és számáról egyenes számadást lehessen vinni, minekutánna a fák ölbe vágattak és rakattak, az erdőmester minden favágóval, mind a két félnek megnyugtatására és az ölfák számának megtudására kétfelé vágott rovást tart-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

son, a melynek egyik részét kezénél megtartván, a másikat pedig a favágónak általadván, legfelyebb minden tizenöt nap alatt a vágatás helyére kimenjen és a favágók által vágott ölfákat vizsgálja meg és számlálja össze, az össze számlált öleket pedig az együvé összetett rovásra vágja fel. Ezen kivül a maga nagyobb bátorságára irásbeli jegyzése legyen a kezénél, a melyben a favágó nevét, az általa levágott ölfáknak mennyiségét és a vágatás árát írja be és így aztán

14. elvégeztetvén a vágásra kiszakasztott erdőbeli résznek levágatása, a magistratustól teendő főerdőmester maga menjen ki a levágott ölfáknak felszámlálására, a ki az ölfák számát mind az magistratusnak meg fogja jelenteni, mind pedig a számvevő hivatalnak hiteles bizonyság mellett által fogja adni, így

15. a levágott fáknak a polgárok által való elhordására minden hé:en három napok rendeltessenek, hogy magok a polgárok nagyobb haszonnal hordathassák el a nekik esett fájokat, mindazok, a kiknek kötelességekbe fog állani a fákra való vigyázás, inkább reá vigyázhassanak. Minden levágott ölfákat hordó polgárnak pedig annyi czédulákat kell az erdőmesternek adni, a mennyi ölfa esett neki az adójához képest és a mennyinek felyebb kiszabott árát megfizette, a mely czédulákat már előre ki kell a nyomtatóműhelyben nyomatni, minden egy öl fának bizonyos kijelentésével, még pedig, hogy a csőszök is inkább megismerhessék, az ölfák feketével, a galyak ölei pedig veressel jegyeztessenek, a mely eképen megjegyeztetett czédulákat a főerdőmester contraquietantia mellett az alerdőmesternek által fogja adni, az alerdőmester pedig azokról quietantiát fog adni és annakutánna a fahordó polgároknak a végre azon czédulákat ossza ki, hogy ezek a csősz előtt bebizonyíthassák az ennyi vagy annyi számú ölfának elhordására adott szabadságukat és azokat a csősznek adják által, a csősz pedig az alerdőmesternek adja ismét vissza. Jóllehet pedig a czédulák számából az ölfák számát is meg lehetne tudni, minthogy mindazonáltal az elveszhetés miatt veszedelem következhetne és könnyen csalárdságok eshetnének, azért a czéduláknak kiadását is a polgár nevének, az ölfák mineműségének, számának, árának feljegyzésével a kezénél levő jegyzőkönyvbe az alerdőmester irja fel.

16. Épületre való nagyobb fák csupán kéményekhez és más nagyobb szükségekhez adódjanak ugyan előre, mindazáltal a pol-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

gárnak szüksége szemmel megvizsgáltasson és úgy előadásának valósága kivilágosodván, szüksége pótoltassson.

A város levéltárából közölték *Dr. Kolosvári S.* és *dr. Óvári K.* i. m. III. 787—9. l.

149.

1775. január 8. Kivonat Száraz-Ajta falu törvényéből erdeinek használatáról.

13. Vagynak erdeink oly tilalom alatt, hogyha valaki abban hir nélkül a lakosok közül élő és makktermő fát levág s comperiáltatik, 3 fr.

14. Ugyancsak azon erdőkben száraz vagy terméketlen fát aki hir nélkül vágni merészel, 18 denár.

15. Az erdőkben vagyunk másokkal határosok, kik miatt kemény tilalom alá kelletett vetni; minek okáért akár lakos, akár idegen légyen, az toties quoties comperiáltatik, büntettessék 12 frttal; hoc excepto, tüzelő fát a lakosok vághatnak.

16. A falu határán levő vad gyümölcsös fáknak tilalma mind eddig nálunk volt 3 frt, de erőszakosokat tapasztalván falunk a kecskepásztorok között, kik büntetésük után is pusztították a fákat szemlátomást, azért concludáltatott anno 1724-ben, hogy valaki fejszével erdőn őrizné a nyájat, büntettessék ad 12 denár.

17. Ha valamely idegen erdőnkben tanáltatik, az megirt punctumok szerint, amely erdőben tanáltatik, az szerint büntettetik, ha pedig támadást tészen, akkor dupláztatik.

Hivatalos másolata az Orsz. Levéltár erdélyi főkormányszéki osztályában őrzött törvényhatósági privilégiumok és szabályrendeletek között, Háromszék II. G. 15.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

150.

1775. január 18. Kivonat Közép-Ajta falu törvényéből az erdei kihágásokról.

7. Ha az falu erdeiben vagy határán kár lészen, s különben meg nem tudhatják, ki tette az kárt, akire a falu gyanakodik, azt a falu zálogoltassa meg, s ha hittel meg nem menti magát, büntessék törvény szerint.

9. Ha valaki harapot gyujtana s megtudódik, az erdő tilalma szerint büntessék, ha szabad erdőben, 1 frtra.

11. Aki a falu erdeiben makkot szedne, vagy juhát, egyéb marháját az makkra jártatná a falu sertésnyáján kivül, büntettessék ad fl. 3.

12. Az falu erdeiben levő, aki adja sertésit, mikor szerre őrzik a nyájat, tartozzék minden ember szeri pásztort állítani; mert ha nem, s elvész a sertése valakinek, nem adja meg a falu az árát. Aki szeribe pásztort nem állít penig, ad den. 24, mégis pásztort állítson.

13. Csordakihajtás után senki disznaját másnak boszujára honn ne tartsa; az engedetlen, valahányszor vádoltatik, büntettessék ad den. 20.

28. Midőn a falu erdeiben ha az isten makkot ád, úgy engedtetik a jobbágyságnak, mint a szabadságnak, minthogy együtt supportálják a terhet.

29. Valaki comperiáltatik, hogy káprákkal erdőn jár és fejszét viszen magával, büntettessék ad fl. 3.

35. Az erdő dolga concernál az *ecclésiai büntetésre*, mert falu erdeiről senkit nem büntetnek.

Hivatalos másolata az Országos Levéltár erdélyi főkormányszéki osztályában őrzött törvényhatósági privilégiumok és szabályzatok közt, Háromszék II. G. 15.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

151.

1775. márczius 13 előtt. Az erdélyi kereskedelmi bizottságnak a főkormányszéktől a fölséghez fölterjesztett s ott elfogadott javaslata az erdők megóvásáról. *

Anmerkungen über die ursachen der holz-verminderung in dem gross-fürstenthum Siebenbürgen.

Die von jahr zu jahr in verschiedenen gegenden dieses gross-fürstenthums bemerkte verminderung des holtzes, die daraus fliessende beschwerlichkeiten und besonders die noth derer bürger in denen städten ist hinlänglich genug jedweden auf die zukunft aufmerksahm zu machen und die betrübte aussichten, welche der nachkommenschaften drohen, für augen zu stellen. Eben diese aussichten und die pflichten, welche einer löbl. commercien comm. in absicht auf den akerbau obliegen, haben sie bewogen, die ursachen der verminderung und hin und wider schon sich äussern den mangels in überlegung zu nehmen und auf mittel zu sinnen, wie man die zukunft für einen noch grössern mangel schüzen und bewähren könne.

Wenn man aus dieser betrachtung die vorigen umstände und beschaffenheit dieses landes überdenket und sich die ungeheure waldungen, womit solche überzogen war, vorstellet, so erreget es bey jedem eine nicht ungegründete verwunderung, wie ein land aus einem, so unermesslichen überfluss herab sincken können. Die ursachen davon werden die natürliche folge deutlicher zeigen und vielleicht von sich selbst auf mittel führen einige vorkehrungen und nützliche anstalten vorzuschlagen. Sie liegen

1-stlich in dem unrathsamen verfahren bey dem holtz fällen. Denn wenn man den grössten theil des land-volckes an jenen orth begleitet, wo derselbe besonders das brennholz abholet, so wird man gemeiniglich finden, dass sich derselbe diejenigen bäume aussucht, welche mit der meisten gemächlichkeit abgehauen und nach hause gebracht werden können; er übersicht demnach die ausgedürte, umgefallene, oder sonst ohnehin weniger nüzliche baume und greift am liebsten nach denen jungen, welche sowohl

* V. ö. Erd. Lapok 1878. 675. l.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

mit leichterer mühe abgehauen, als auch in dem feuer mit mehr leichtigkeit gebraucht werden können. Wenn diese ohngefähr anderthalb ellen hoch von der erde abgehauen, die äste abgelöst und der baum zum aufladen geschickt gemacht worden, so legt der baur solchen auf seinen wagen und verläst mit zurücklassung der reiser, des stammes und der wurzel den wald. Die nahe gelegenen wälder werden haubtsächlich verwüstet, indes dass wo nur eine vielleicht zu habende unwegsamkeit, oder die entfernung die zufuhr minder bequem macht, die grösste wälder ohne gebraucht zu werden, mit nach und nach umstürzen und verderben. Dadurch geschiehet es 1., dass die bäumer in ihrem besten wachsthum ehe sie noch zur gehörigen stärke gelangen, abgehauen werden; 2-tens, dass der anderthalb ellen hoch über der erde stehende stamm nebst seiner wurtzel nicht nur verlohren geht, sondern einen neuen baum, welcher in seiner stelle aufwachsen könte, den plaz benimt; und 3-tens, dass die zurückgebliebene reiser, nebst dem dass sie ausser dem gebrauch gesezt werden, die unter solchen liegende schösslinge und junge bäume am aufwachsen hindern.

2-tens. Obgleich in vielen orthschaften die einrichtung bereits bestehet, dass die aeltisten des dorfs jährlich ein stuck waldung zum brennholtz auszeichnen, so geschieht solches doch in denen wenigsten orthschaften und es sind in den meisten die waldungen entweder vollkommen frey, oder es wird ein theil davon zum bauholz und zur erhaltung der bäume, mit deren früchte das borsten vieh gemästet wird, immer verbotten und ein anderer theil immer frey gelassen, so dass in der freyen waldung von jahr zu jahr die bäume, ohne dass jedem sein platz angewiesen wäre, nach der eigenen wilkühr derer dorfs-inwohner ausgehauen und nicht das mindeste nachgepflanzet, oder auf einen natürlichen nachziegel gesorget wird. Die saamen und fruchttragende bäume werden eben auch von dem ersten, dem sie anständig sind, entweder ausgehauen und die früchte davon abgesamlet, oft noch ehe sie zur reife gekommen sind. Eben so unräthlich wird das weiche bauholtz in den gebürgen und das harte im flachen lande ausgehauen, wobey nehmlich jeder nach eigener wilkühr das bequemste für sich nimt. Woher es denn geschiehet, dass diese freye waldungen mit nach und nach ausgerottet werden und man also die verbottenen auch angreifen und verderben muss.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

3-tens. Verursachen die im lande sehr gewöhnliche feuersbrünste in denen waldungen keine geringe verwüstung, indeme nicht selten halbe und auch gantze aus mehr als hundert häusern bestehende dörfer in die asche geleget und also von neuem aufgebauet werden müssen.

4-tens. Wird nicht weniges holtz dadurch verdorben, dass die umzieglungen derer hut-weiden und die absonderungen derer brach und angebauten felder alle früh-jahr mit zaunen gemacht, diese aber im herbst wieder abgenommen und zum gebrauch derer, welche sie am ersten fortschaffen können, verbraucht werden. Weillen demnach zu diesen zäunen überhaubt nur sehr zarte bäumer und ruthen genommen werden müssen, so macht solches besonders an jenen orthen, wo keine flecht-weiden sind, einen ungeheuren schaden. Auch werden in vielen oerthern selbst die wege mit ruthen belegt und zugerichtet. Nicht minder ist

5-tens der in vielen orthen gewöhnliche eintrieb derer ziegen, wie auch die ordentliche waidung des grossen viehes und der schweine in jungen wäldern, welche an vielen orthen ohne rücksicht darauf zu nehmen, dass die wälder auch höchst nothwendig sind, zu sehr vervielfältiget werden, dem nachwachsen derer jungen bäume sehr hinderlich; wodurch es denn geschiehet, dass gantze gegenden, wodoch die erde von sich selbst baumsprossen treibt, besonders aber in der so genannten Mezőség von bäumen entblösst bleibet.

6-tens. Ist die schlechte bewahrung der einzuheitzenden zimmer mit thüren und fenstern und die arth derer öfen selbst, sowohl in denen städten als dörfern, so beschaffen, dass man eine weit grössere menge holtz als in anderen ländern zum einheitzen braucht und daher ist es ganz natürlich, dass viel unnöthiges holtz verbrennet und der mangel desselben vergrössert und befördert wird.

7-tens. Ob man gleich nicht anführen kann, dass in diesem land irgendswo durch ein feuer im wald ein wichtiger schaden entstanden, so ist doch unlangbahr, dass durch das muthwillige verbrennen einzelner bäume vieles holz unnützer weise in die asche verwandelt und durch das abbrennen des dürren gegräses unter den bäumen, um dadurch zur vieh-waide besseres grass zu erhalten, der junge nachwachs durch gantze wälder verdorben wird. Dieses sind ohngefähr die haubt-mängel, welche die commission bey dem gebrauch des holtzes und nutzung derer wal-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

dungen in Siebenbürgen entdeckt und als die ursachen der bemerckten holtz-verminderung anführt. Es wird also jetzt darauf ankommen, dass man mittel zeige, wie man gedachten mängeln abhelfen und in ansehung deren wälder und benutzung derselben mehr ordnung und rathsamkeit einführen könne. In dieser absicht würde sie glauben, man solle

1-stlich bey jenen dörfern, welche dazu hinlänglich mit wälder versehen sind, erstlich diejenige waldungen, welche haubtsächlich bauholze tragen, oder mit fruchtbringenden bäumen, die entweder für die menschen geniessbahr, oder lediglich zur viehmastung taugen, besetzet sind, von denen zum brennholtz bestimmten wäldern vernünftig und mit rücksicht sowohl auf den nothwendigen gebrauch der orths einwohner, als auf den nutzen, den sie von dem holtz-verkauf erwarten können, abgetheilet werden mögen. Nach dieser abtheilung müsten, da wo so viel bauholz vorhanden ist, dass man es ohne abbruch der orths-nothwendigkeit auch auswärts verschleissen könne, wodurch alsdann die einwohner einen nicht geringen nahrungs-zweig erhalten, die wälder entweder in gewisse schläge nach ihrer grösse und nach dem wachsthum ihrer bäume abgetheilt und diese schläge wechselweis frey gegeben, die übrige aber zum nachwachs aufbehalten werden; oder es wären jährlich die fällende stämme auszuzeichnen und auf die einwohner, die davon ihre nahrung zu erwerben pflegen, aufzutheilen, und zwar also, dass dabey besonders nur die ausgewachsene bäume gefället werden dürfen, als woraus auch die schmälere stücke durchs spalten oder sägen wohl heraus gebracht werden können. Die zur vieh-mastung ausgezeichnete wälder sind oft die nehmlichen, welche auch zum bauholtz oder zum brennholtz aufbehalten werden können, besonders die eichen und buchen. Doch müste man allemahl, auch wenn dergleichen wälder zu diesem gebrauch verwendet werden, darauf sorge tragen, diese bäume zu verschonen, oder wenn man sie allein hiezu verwenden kann, sie von zeit zu zeit von dem gesträuche zu saubern und ihnen, damit sie desto trächtiger werden mögen, raum zu verschaffen, wodenn zugleich brennholz erhalten würde, sonsten aber sie unter dem schärfesten verboth zu halten.

Die nuss-, äpfel-, birn- und zwetschken bäume, welche in vielen gegenden des landes von selbst und hin und wieder in beträchtlicher menge hervorwachsen, wären so viel immer möglich

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

nach dem gebrauch jedes orthes auf die privatos also aufzutheilen, dass sie solche einschlüssen besorgen und nur zum eigenen nutzen verwenden könten. In welcher absicht der vieh-eintrieb, unter solche besonders, da wo sie besondere wälder ausmachen, alles ernstes zu untersagen und ihre verletzung vor andere zu bestrafen wäre. Diejenige waldungen hingegen, welche zur beholtzung allein oder in ermangelung anderer auch zu jenen absichten zugleich bestimmt werden, sind vorzüglich sowohl nach ihrer quantität als qualität, so dass auch die entfernste und unwegsamere mit in anschlag kämen, in 15 bis 20 oder mehrere schläge einzutheilen und nach der reihe, wie sie folgen, zur beholtzung unter folgenden bedingungen frey zu geben und nach den gesetzen oder jedes orths gebrauch den privatis stückweis auszumessen und zu zu theilen; dass

1-stlich in dem freygegebenen schlag auf gewisse entfernungen von 20 biss 30 klaffter eintzeler bäume, um in zukunft vor die neue pflantzung samen zu tragen und den kleinen sprossen schatten zu halten, wie auch besonders, wo keine besondere wälder zum bauholtz erübrigen, die dazu taugliche, auch alle aepfel-, birn-, zwetschken- und nuss-bäume, wie auch, wo es nöthig ist, andere eicheln tragende bäume stehen zu lassen und nur zu reinigen.

2-tens. Dass sie den frey gegebenen schlag, nicht so wie bisher mit unrathsamkeit, nach der eigenen gemächlichkeit derer, welche solches übernehmen, umhauen, sondern die übrige fällende bäume so viel möglich gantz flach über der erde und nur die weiden in der höhe einer klafter abhauen und die aeste, samt allen abfallenden holtz wegbringen solten. Weswegen denn

3-tens kein neuer schlag, in so lange, als auf dem alten einige bäume, stämme, oder reiser zu finden wären, welche man hätte wegbringen sollen, frey gegeben werden soll; wie solcher aber gehörig abgeraumet worden, so müste solcher

4-tens alsogleich von dem gantzen dorfe mit derley baumarth, welche nach beschaffenheit des erdreichs am besten fortkommen, oder von dem geschwindern aufkommen man sich hofnung machen kann, worunter besonders die sogenandte stachlichte achatien-bäume zu rasern angesäet, oder auch mit einlegung neuer junger wurzeln oder reiser angebauet und ohnverzüglich von dem eintrieb jede art vieches, nicht minder von dem heu machen, in

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

so lange auf das strengste verbotten worden, biss die neue schössslinge so hoch und stark sind, dass die spitze von keinem vieh gelanget, oder auf eine andere arth beschädiget werden könne. Ferner wäre es besonders in jenen vom holtz entblössten gegenden nöthig denen einwohnern die sumpfigte plätze und die ufer der flüsse in der absicht aufzutheilen, dass jeder den ihm zufallenden theil mit weiden besetzen und wenn er es nicht thäte, mit einer cörperlichen straff dazu angehalten werden solle; eben also sollten sie auch ihre gärten und andere grund-stücke, so weit es die lage des orths zulässt, entweder mit weiden oder anderen bäumen umpflanzen. Wenn man auf diese arth von jahr zu jahr mit den ausgetheilten schlägen fort führet, so wird man nicht nur die tägliche noth bestreiten, sondern vor dem mangel für sich selbst und die zukunft gesichert seyn. Um solches aber desto leichter bewerckstelligen zu können, wird es unumgänglich nöthig seyn, dass

5-tens überall auf die arth, wie es bereits an vielen orthen geschieht, wald-hütter bestellet werden, welche gedachte neue angepflanzte abtheilungen vor dem eintrieb des viehes bewahren, besonders aber bey dem fällen des holzes selbst sorge tragen mögen, damit in denen verbottenen theilen kein schade zugefügt werde und zu mehrerer aufmunterung dieser hütter müsten die von denen ubertrettern nach orths-gebrauch abgenommene strafen denenselben uberlassen werden.

6-tens. Weilen es ferner nicht selten geschieht, dass auch in denen verbottenen waldungen bäume entweder ausdürren, oder aber durch den wind umgeworfen werden, diese aber ohnehin dort keinen nutzen weiter schaffen, sondern andern aufwachsenden bäumen schaden machen und den platz benehmen, so hätten die waldhütter solches alsogleich dem dorf-aeltesten zu melden, diese aber, wie gedachte bäume zum bauen tauglich wären, solche vorzüglich anzuweisen, oder aber auf eine andere arth mit nutzen fort zu bringen und an deren stelle neue anzusäen.

7-tens. Wären die wege auch in die entlegene und unwegsame wälder, wenn die reihe des holzschlages an sie kömmt, zu verbessern, besonders aber in der auftheilung derselben und in dem aushauen darauf achtung zu geben, dass nicht durch das umfallen eines baumes die abfuhr versperret, sondern solche offen

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

gehalten würden; und der abhang der bergen samt den gewässern zu dieser absicht genutzet werden mögen.

8-tens. Wäre das holtz einmahls im frühjahre oder im sommer, sondern nur vom October an bis ende Februarii zu fällen und zwar in deren zum brennholtz bestimten wäldern im neuen, und zum bauholtze im abnehmenden lichte, ausser in den dringendsten fällen. Wenn man

9-tens die gewöhnliche ursachen derer feuers-brünste in Siebenbürgen untersucht, so wird man eingestehen müssen, dass solche, in so lange es unter denen menschen bosshafte und unachtsame giebt, völlig nicht verhindert werden könne und daher wird man sich begnügen, wenn man so viel es menschliche kräfte erlauben solchen durch vorkehrungen vorzukommen trachtet. Und in dieser absicht wäre es nicht undienlich, wenn in denen dörfern eine feuer-ordnung angeführet, oder aber wenigstens die einrichtung gemacht werden sollte, dass

1-stlich nach den bestehenden allerhöchsten verordnungen und landes-gesetzen überall, besonders aber in denen grösseren märckten und sächsischen dörfern nacht-wächter aufgestellet würden, welche bey der nacht um die dörfer sowohl als in solchen selbst wohne und die boshaften von einlegung des feuers abhalten, bey wahrgenommenem feuer aber alsogleich lermen machen mögen.

2-tens. Dass jeder hausswirth unter einer gewissen festzusetzenden strafe verbunden seyen solte den ofen, wie auch die dächer, da wo keine rauchfänge sind, wochentlich, die rauchfänge nicht minder, wenn sie gemauert sind, alle monathe und wenn solche von holtz währen, alle 14 täge kehren und saubern zu lassen.

3-tens. Das taback rauchen auf der gassen, in den höfen und um so mehr in denen scheuren und ställen, wie auch der gebrauch eines blosen lichts an erwehnten örthern müste bey der schärfsten strafe untersagt werden.

4-tens. Die back öfen, welche nahe an feuerfangenden sahen im freyen stehen, müsten gänzlich weggerissen, die übrigen aber als wovon nicht selten feuer ausgekommen ist, müsten auch besser verwahret und mit einem dach und umziglung versehen werden.

5-tens. Solte in denen dörfern kein schmied oder schlosser, welcher sich nicht mit einer ordentlichen feuersicheren werckstatt

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

versehen könne, besonders aber keine dieser profession zugethann zigainer geduldet, sondern denselben auf der seithen ausser denen dörfern ein platz angewiesen werden.

6-tens. Müste jedes dorf angehalten werden sich feuer häcken, wasser eymer und wenn es möglich wäre, feuer-spritzen anzuschaffen.

7-tens. Weilen die erfahrung lehret, dass in dem sommer, wenn alle oder doch die meisten erwachsnen leuthe mit der feld-arbeit beschäftiget sind, durch die zu hauss gebliebene unverständige kinder feuer ausgekommen, so müste man durchgängig zu solcher zeit denen kindern das feuermachen untersagen und zu diesem ende die dorfs richter und diejenigen, welche ihres amts wegen zu hause bleiben müssen, dahin verhalten, dass sie in erwehnter jahres-zeit in solchen tägen wenigstens ein biss zweymahl von hauss zu hauss gehen und auf das betragen derer kinder, besonders aber in ansehung des feuers achtung geben und sorge tragen. An jenen örthern hingegen, wo gemein schulen sind, wären die kinder dahin zu bringen und den tag über von den schulmeistern zu besorgen.

8-tens. Scheint es höchst nothwendig zu seyn, dass so bald irgendtwo ein feuer ausgebrochen, solches alsogleich der obrigkeit gemeldet und von ihr die untersuchung gemacht werden müste, wer etwa daran schuld wäre, fände es sich nun, dass durch diese untersuchung einiger verdacht der mordbrennerey auf jemanden gebracht werden könte, so wäre sie dem hl. gubernio einzuschicken, um darnach die weitere inquisition durch den fiscal directorem auf kosten des ärarii veranlassen zu können, indem die privati dazu stets unvermögend sind und deswegen dergleichen thäter unaufgesucht, unentdeckt und unbestraft bleiben; wo hingegen die furcht vor einer solchen inquisition viele von der mordbrennerey schon zum voraus abhalten würde.

Dieses ist zwar nur ein haubtentwurf zu einer feuer-ordnung derer dörfer und ein fingerzeig zu einigen vorsichten, die man in der einführung selbst durch verschiedene zusätze nutzbahrer wird machen können. Da man dieses aber nur in vorbeygehn in absicht auf den holtz-mangel hat anführen wollen, so wird man auf den fall, wenn das feuer einige häuser und gebäude verzehren solte, für nöthig erachten, dass in denen orthschaften, wo die communitäten ihre waldungen haben, jeder durch das feuer beschädigte

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

inwohner, oder aber auch jene, welche ein neues gebäu aufführen, oder einige ausbesserungen vornehmen wollen, das holtz, welches sie brauchen, denen dorfs-aeltesten specificiren, diese aber nach überlegtem und nöthig befundenen verlangen, nebst zuziehung derer wald-hütter dass nöthige holtz stamweiss jedoch so anweisen mögen, dass derselbe solches einen halben schu über der erde abhauen und samt den zweigen wegbringen, an deren stelle aber besonders, wenn die bäume ohnehin nicht zu dichte stehen, neue samen einstreuen mögen.

Was 3-tens die jährlich aufzurichten pflegende zaune anbelanget, so ist allerdings nothwendig, dass die huth-weiden ummacht und die angebaute felder von denen brach-feldern abgesondert werden müssen, nur ist die arth, auf welche solches bisher geschehen tadelhaft, indeme dadurch nicht nur fast überalljährlich die nehmliche arbeit wiederholet, sondern in dem gehöltze ein grosser schade angerichtet wird, diesem demnach in die zukunft vorzubeugen müsten die communitäten dahin verhalten werden, dass sie die auf ihrem dorfs terrain bereits bekandte und bisher beobachtete austheilungen neuerdings auszeichnen und die gräntzen davon auf die arth, wie solches bisher mit denen zäunen geschehen, zu dem ende austheilen mögen, dass jeder mit angehendem fruhjahr in seinem antheil einen graben zwey schu weit und 3 tief ausgraben, die erde aber alle auf eine seithen werfen, sodann den aufgeworfenen theil mit sträuchern, besonders hasel-stauden, dornen und hie und wo mit hoch stämmigen bäumen besetzen und auf diese arth lebendige hecken und zäune ziglen sollen, welche pflantzen in den ersteren jahren, da sie von einer seithe mit dem graben beschützet sind, von der andern mit einem feldzaun, welcher drey jahre daueren kann, vor dem anfall des viehes zu beschützen sind. Wenn hiezu brauchbare gewächse genommen werden, so wird man sie von zeiten zu zeiten fällen und dafür sorgen müssen, dass aus den wurtzeln wieder neue sprossen hervorkommen können. Der nutzen, welchen die communitäten und jede eintzelne ihwohner hiedurch gewinnen, ist allzumercklich, als dass solcher eines weitere beweises nöthig hätte. Man wendet zwar ein, dass die angetragene gräben nicht hinlänglich seyn würde in so lange, biss die lebendige hecke zu einiger vollkommenheit kommt, das vieh von dem überspringen und einbrechen abzuhalten, ja dass wenn die lebendige zäune auch wircklich zur

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

vollkommenheit gediehen, die s. v. schweine dennoch löcher finden und in denen wiesen und feldern schaden anrichten würden. Allein beyde diese einwürfe werden leicht zu heben seyn, wenn man so wie bisher feld-hütter bestellet, welche überhaubt auf das feld achtung zugeben und das vieh aus denen verbottenen feldern auszutreiben pflegen. Die s. v. schweine können sich durch die zäune, so wie sie solche bisher gemacht worden, eben so und noch leichter als durch einen gut gemachten lebendigen zaun durchwühlen. Haubtsächlich aber wird es zu erziehlung der vorgesezten absicht dienlich seyn, dass man allen orthschaften ernstlich befehle, dass sie da, wo es noch nicht geschehen, ihr vieh und besonders die schweine in besondere heerden halten und solches besondere hirthen anvertrauen sollen, deren schuldigkeit seyn wird, das vieh von den angebauten feldern abzuhalten und so bald eins in solche eindringt, dasselbe zurück zu treiben. Die anwendung des gestrauchs zu dem weg machen ist ebenfalls zu untersagen, sie verzehret viel junges holtz und ist doch von keiner dauer, statt dessen müsten gräben neben den wegen gezogen und das wasser selbst abgezogen, oder lieber noch grosse balcken, in ermangelung der steine, als reiser genomen werden.

4-tens. In ansehung derer ziegen ist zwar bereits die verordnung ergangen, dass man solchen in keinen waldungen den eintrieb gestatten solle, es wären denn einige vorhanden, die man auf keine andere weise benutzen könte, weilen solches aber an vielen örthern noch nicht geschieht, so wären die vorigen verordnungen neuerdings mit dem zusatz zu wiederhohlen, dass die creys-beamten derley übertretter schärfest bestrafen mögen, eben so sorgfältig wäre, besonders in solchen gegenden, welche jezt gar kein gehöltze haben, darauf zu sehen seyn, dass gewisse bezirke vorzüglich an der mitternächtlichen seiten der berge, die ohnehin weder zu dem akerbau, noch zu der viehzucht eben so gut als andere gebraucht werden können, ausgezeichnet und entweder den schon bereits aufsprossenden baum pflantzen nur auf etliche jahre ruhe geschaffet oder auch samen ausgestreuet werden mögte. Vorzüglich wären hiezu eichen und buchen; und wenn noch geschwinder wachsender bäume gesäme vorhanden wären, als die buchen, dergleichen dazu zu nehmen seyn. Es wird zwar die vieh-weide dadurch etwas vermindert, an vielen orthen aber wird diese verminderung nur dass überfliessige betreffen. Sie

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

wird durch das holtz, welches sie zu stallungen liefern, ersetzet. Ein minderer nutzen muss dem grösseren weichen. Und endlich wird der platz der vieh-weide nur auf etliche jahre entzogen, bey ordentlicher pflege des viehes hingegen können auch die blätter der bäume zu ihrer fütterung oder streue gut gebraucht werden.

5-tens. Die art derer öfen in diesem lande ist bekant. Es sind meistens solche camine, welche zu erwärmung derer zimmer vieles holtz aufzehren. Die ursachen, warum diese offen so lange beybehalten worden ist, 1. die gemächlichkeit, weilen man dabey gewisse häussliche arbeiten weit bequemer als bey denen anderen öfen verrichten kann, 2-tens, hat man bey der menge und dem geringen preiss des holtzes sich nicht gezwungen gesehen, damit auf die sparsamkeit und wirthschaft zu gedenken und wenn einige wircklich wirtschaftlichere öfen hätte machen wollen, so hat es 3-tens an einer hinlänglichen anzahl geschickten und verständigen töpfnern gefehlet, welche entweder selbst einen ofen angeben, oder einen angegebenen aufsezen können. Man behaubtet zwar, dass diese offene öfen deswegen nicht unwirthschaftlich wären, weil das bauern volck den winter über bey dem schein des feuers arbeiten könne, wo es hingegen bey den zugemachten öfen licht brennen müste. Wenn man aber erwäget, dass es vieles saamen werck giebt, aus welchem zum licht oehl verfertiget werden kan und dass diese saamen jährlich wachsen, indes dass das holtz viele jahre zum wachsthum brauchet, so wird auch von dieser seithe der anschein der wirthschaftlichkeit verschwinden. Wenn man demnach die siebenbürgische inwohner auf eine andere und wirthschaftlichere arth von öfen führen will, so wird für allen dingen nöthig seyn, dass man einige geschickte töpfner purschen hier im zeichnen unterrichten lässt und solche sodann mit einer aus der zunft-laden oder commercial cassa zu erhaltenden beyhülfen zur wanderschaft nach Wienn anhält. Ja es scheinet nicht unmöglich zu seyn, eine solche art von öfen allgemein zu machen, welche zwar gegen dem zimmer zu eine öfnung hätte, deren man sich beym kochen gebrauchen könte und wodurch die in dem zimmer befindliche dünste ausziehen würden, welche aber zugleich der stube hinlängliche hitze geben würden. Da nebst wäre darauf der bedacht zu nehmen, dass auch die wohn-stuben selbst besser vor dem eindringen der kälte verwahret würden, damit nicht jenes, was an einer schlechten thüre und fenstern erspahret wird,

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

am holtze in einem jahre vielmahl verschwendet werde, ohne dass der bewohner vor der kälte genugsam beschützet ist, da es nun hier besonders an einer hinlänglichen anzahl solcher handwercker fehlet, welche dergleichen geräthschaften wohlfeil genug schaffen, so wäre auf ihre vermehrung sorgfältig zu dencken und besonders die hieher gehörige zünfte wohl einzurichten.

6-tens. Werden die anzündungen derer bäume und des grases in denen wäldern und die daraus erwachsende schäden am füglichsten verhindert werden können, wenn man denen hirthen und überhaubt bey schärfester strafe verbiethen solte das feuer an die bäumer zu machen, oder in einen baum aus muthwillen feuer anzulegen und das gras anzuzünden. Worauf denn die wald-hütter genau achtung zu geben und die übertretter der orths obrigkeit einzuliefern hätte. Es ist zwar in den vorigen zeiten eine gesetzmässige verordnung bestanden, dass wenn ein solches lauf-feuer in den wäldern von dem grund eines dorfes auf andere territoria übergegangen, das erste dorf entweder den anzünder angeben, oder selbst eine geld-busse erlegen müssen, welches ebenfalls zur verhinderung dergleichen anzündungen wirck-sam seyn dürfte.

Wenn diese in aller kürtze berührten vorsichten genau beobachtet und die gehorsamst vorgeschlagene verkehrungen richtig in ausübung gebracht werden können, so hoft mann, dass nicht nur die dermahlige waldungen conservirt, sondern auch durch den zu besorgenden nachwachs eine wichtige vermehrung derer bäume erfolgen wird. Man unterwirft jedoch all und jedes den hohen einsichten und der beurtheilung eines hochlöblichen gubernii.

Eredetije az Orsz. Levéltár erd. főkormányszéki osztályában 1775. évi 1643. sz. alatt.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

152.

1775. május 5. Kivonat Baróth falu törvényéből az erdei kihágásokról.

A baróthi communitásnak ilyen rendtartási és törvényei vagynak a tilalmas erdeiről és mezeiről:

1. Ha valaki az baróthi lakosok közül a tilalmas és makkos erdőnkben comperiáltatik, annak poenája 3 magyar forint, mely a falu kasszájába tétetik, a falu közönséges szükségeire erogáltatik.

2. Ha pedig külső vagy idegen ember ezen tilalmas erdőnkben találtatnék, az ilyen személy maga díján változik a haza törvénye szerint, az marháját pedig szőrin böcsüjin váltsa meg, ezzel büntetik.

Hivatalos másolata az Orsz. Levéltár erdélyi főkormányszéki osztályában őrzött törvényhatósági privilégiumok és szabályzatok közt, Háromszék II. G. 15.

153.

1775. május 8. Mária-Terézia királynő rendelete a magyar udv. kamarához a mármarosi sószállítás érdekében az erdők helyesebb gondozásáról.

Maria Theresia von gottes gnaden röm. kayserin wittib, zu Hungarn, Böheim etc. apost. königin, erzherzogin zu Österreich.

Hoch und wohlgeborne, wohlgeborne und edle liebe getreüen! Zur erledigung eueres wegen verbesserung des salz-erzeügs wald und transports weegen in der Marmaross den 4-ten des verflossenen monats unterthänigst erstatteten berichts wollen wir hiemit gnädigst ohnverhalten, dass wenn in folge der bereits vor einigen monaten geschehenen verabredung und unserer hierauf ertheilten höchsten beaugennehmung euers mittels vice-praesident graf von Festetics in der begleitung des ein oder andern raths mit dem feldzeügsmeister freyherrn von Liskovics wehrend abeilenden fruhjahrs, oder bald darnach sich in die Radnauer und Deéser siebenbürgischen gegenden zur genauern beaugenscheinigung des dortigen nach drei bis vier jahren in euern besorgung zu übernehmenden holtz- und salz-ablieferungs-weegen und bei dieser gelegenheit in die Marmaross sich verfügen kann, eine in verschiedenen ab-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

sätzen auf ort und stelle etwa zu entschiedende und nachmalen hieher einzuberichtende einrichtung nutzbahr zu treffen sein möge, sollten aber erstgenanntem vice-praesidenten seine übrige amtsgescheften sothane eine paar monatliche abwesenheit von Presburg leicht veranlassende reysse nicht gestatten, so würdet ihr vorläufig jene personen, welche ihr zu dieser in ihrer art zu bevollmächtigenden, sofort mit einem gewissen ansehen zu unterstützenden local-comission in die Marmaross auszuschiken gedenket, zu benennen und unserer beaugennehmung gehorsamst zu unterziehen haben. Unterdessen und in betreff der in eingangs erwehnten eueren bericht unserer entschliessung schon dermahlen unterworfenen 4 gegenständen wollen wir gnädigst erinnern, dass

Ad 1-um: Die von dem administratore Rudnyánszky vorgeschlagene aufhebung und anderwärtige übersetzung des Bustiahazer amts allerdings in so lang, biss die neu bei Técső aufgeschlagene gruben einen wirklich in teufe lassenden und auf viele jahre anhaltenden ergiebigen salz-hau verspreche, zu verschieben und derowegen einerseits der vernünftige bestand sothaner hoffnung nicht allein durch die sonstige bergmannische beurtheilungen, sondern auch durch den bergbohrer richtiger zur allenfälligen ersparung beträchtlicher zu denen scheystollen und tag-gebauen erforderlichen kosten zu untersuchen und anderer seits die berührte amtsübersetzung nach neueren antrag, wie solches auf die zu unserer einsicht beigelegte mappa einrathet, an den Tarazk-fluss selbst wasser lincker hand bei dessen einsturz in die Theyss zu veranstalten sein möge, um den grössten theil der aus denen Brusturaner holtz-stammen daselbst zusammen zu bindenden flössen zur weiteren versendung des dorthin näher und mit geringeren lohn von denen Rhonaseker gruben zu land zu verführenden salz und dem theil zur anladung desjenigen, welches aus der neuen Tecsőer gruben, wie auch ferners aus denen Sandorfalver erobernt werde, so zu sagen im vorbeifahren verwenden zu können.

Ad 2-dum: Finden wir zwar wohl veranstaltet, dass der oberberg- und wald-meister Grosschmid fürohin meistens ja fast allein zu denen weitschichtigen eine bessere einrichtung unumgänglich erheischenden Marmaroscher waldungen deren abmessungen, holtzschläg-eintheilungen und dergleichen verwendet werde, jedoch erscheinet keine notwendigkeit zur anstellung eines andern markscheiders, woher nur in denen erzt-bergwercken um klüfte und

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

gänge aufzusuchen, denen eigentliches streichen zusammen scharren etc., durch die züge zu beuhrtheilen und ihre regelmässige übertreibung anzugeben, unentbehrlich ist. Wogegen die aus einem gediehenen und nicht allzutief unter der damm-erde vorfindigen stock bestehen müssende salzgruben, nur zum erstem aufschlag und selten in der folge, die angaben eines auch bei einer erfahrnen und tüchtigen gruben richterschaft zu entrathenden markscheiders zur stollen-anlegung und derselben wie der schächten verzimmerung und zur schleinigen behebung der ein oder andern sich zeigenden gebrauchen erfordern, wozu der Grosschmid fernerhin und wehrend wenigen tagen im jahr ohne nachstand des waldwesens die ober-aufsicht wird widmen und den vollzug der behörigen arbeiten nicht allein denen richterschafften, sondern auch dem ein oder anderen der in der Marmaross bereits angestellten und ebenmässig zugleich in den wäldern nutzbar zu gebrauchenden practicanten, deren emsige verwendung aus der reinen zeichnung mehrerer von ihnen entworfenen und hieher eingeschickten mappen zu vermuthen ist, anvertrauen können. Wie dann in Siebenbürgen seit anno 1766., wo der dahin aus der Marmaross mit einer ansehnlichen besoldung entlehnte kameral ingenieur Hauer abgegangen ist, die bei denen daselbstigen 4 haupt-ämtern (ohne einbegriff des nur spurien bearbeitenden Paraider) im vollen bau stehende 12 förmliche salz-gruben, deren 4 in dieser zwischen-zeit neu aufgeschlagen worden, ohne einigen für dieselbe aufgenommenen markscheider gut betrieben werden und denenselben nur jezumeilen nach umständen entweder der in der markscheiderey unterrichtete Portenser salz-wage-meister Klepsch, oder in gefährlicheren vorkommenheiten, wie zum beispiel um die in die gruben einsitzende, oder in selber aufquellende wässer zu gewältigen, abzuwenden, oder in einen sumpf zu bringen und zum tag auszuförderen der Zalathnaer ober-berg-amts-assessor Legat nachsiehet, welchen aushülflichen beistand die Marmaroscher administration ebenfalls in sich ereignenden schwären fällen von dem benachbarten Nagybanier inspectorat amt erlangen kann.

Ad 3-tium: Mag der durch unser rescript von 5-ten Decembris vorigen jahres an handen gelassene und in euerem obgedachten bericht umständlichen gemachte vorschlag zur eigenen aufstellung 12 mit pferden bespannten zügen überhaupt seine allerseits billige nutzbarkeit andurch erreichen, das anmit die einlieferung in guter

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

zeit um die anladung der flössen bei günstigem fahrwasser nicht zu verzögeren, eines drittels der jährl. von denen Rhonasekergruben nach Szigeth zu verführenden 300,000 zenten salz versicheret und jene der übrigen zwei drittel dem unterthann zum verdienen in denen ihm von der notwendigen feld- und haussarbeit frei bleibenden bequemen zwischen zeiten beigelassen werde; allein gleich, wie bei dem darzu auf mehrern jahren angetragenen bestand, kraft dessen dem unternehmer sothanen fuhrwerks nicht allein der bisher ausgemessene farhtlohn à $3^1/_2$ kr. per zenten gezahlet, sondern auch 6000 fr. unverzinslich vorgestrecket und die auf kameral-kosten zu erbauende stallunge für die pferde und wohnungen für die knechte und ihren ober-aufseher überwiesen werden sollen, das aerarium keine ersparung zu hoffen, sondern nebst dem schon sicheren verlust der zinnsen von denen erwehnten 6000 fl. und von denen bau-auslagen nach mehrere gefährlichkeiten fürnehmlich in dem fall zu erwarten hätte, wenn der in dem eingesendeten überschlag zu 348 fl. 40 kr. ausgerechnete nur durch besonderes umthuen des vielleicht zu grunde gehenden unternehmers zu erhohlende jährliche einbuss bestünde zu erwarten hätte, zugleich auch eben dieser überschlag einerseits in der 40 zennten für einen mit vier pferden bespannten wagen angetragenen ladung dem werk zu günstig und andererseits in mehrerern artikeln, sonderheitlich in jenem des habers zu wochentlich zwei mezen für das pferd zum nachtheil übersetzet zu sein scheinet; so habet ihr diesen gegenstand nochmalen reif und zum bald zu erstattenden gutachten zuerwegen, ob nicht sicherer und rathsamer sein möge, dergleichen 12 oder 8 fuhren auf getreue verrechnung von dem im überschlag mit 200 fl. besoldung einkommenden oberaufseher, welcher vom Szigether amt abzuhangen habe, ein paar jahr lang zur probe besorgen zu lassen, um in der folge mit mehreren bestand zu derselben weitern beibehaltung oder verbeständigung an sichere übernehmern unter vortheilhaftenen bedingnissen den schluss zu fassen.

Ad 4-tum: Leget die Rudnianszkische berechnung der bei der salz-schiffart von 100,000 zenten jährlich gegen deme, wenn die nemliche ablieferung mittels der flössen geschehen könnte, sich ergebenden verlust von 27,767 fl. so einleuchtend vor, dass an die vorgehabte verbreitung der schiffart auf der kaum mit se be-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

trächtliche kosten zuzurichtenden oberen Theysz nicht ferner zu gedenken, sondern so derselben einstellung von Tisza-Ujlak bis Tárkány und Tokaj allsogleich fürzuschreiten sein möchte, wenn nur die zu diensfälligen flossfahrt für 300,000 zenten salz erforderliche 95,040 stammen-holtz und 5880 flossleute bis Tárkány, von dannen aber ein drittel weniger aufzubringen wären, welches jedoch bei der auch von der stunde an platz findenden besseren einrichtung der sonst unerschöpflichen Marmarosser wälder während 2 bis 3 jahren mehr zu wünschen, als zu hoffen sein wird.

Wannenhero und da solche zeit hiendurch die ablieferung des Marmaroscher salz nach Tárkány, Tokaj und Szolnok mittels der flössen auf 200,000 zenten eingeschränket bleiben muss, bei derselben aber öfters bemerkter erinnertermassen seine sogenannte wasser-schvendung, oder eigentlich mit diesen nahmen bedeckte veruntreung von 7 und mehr percent sich zu ereignen pfleget und nach der erwehnten Rudnyanszkischen berechnung auf einen flossstamm nicht gar 3 zennten salz geladen worden; das 2-te wallachische siebenbürgische granitz-regiment hingegen mit einer schwendung von 2 percent zum ersatz des mehreren abgangs bei der eben so weiten salz-lieferung von Deés nach Szolnok und zwar auf der bisher mit vielen mühl wehren etc. zu fränckungen verdorben gewesenen Szamos sich immehrhin begnüget und für jeden 4 klafter langen floss-stamm 4 zenten salz zur anladung gerechnet hat; so habet ihr das nötige zu veranlassen, dass theils zur abstellung des berührten nicht sowohl nach dem erzeugungswerth des salz als durch dessen heimliche zum nachstand der aufrechten verschleiss beschehende verpaschung das gefäll beträchtlich verkürzenden unfugs und zur entziehung des diesfälligen vorwands die ein oder anderthalb schuh hohe aufbrückerung der flössen vorgenommen und dieselbe (wenn es thunlich) mit leichte bretter bedecket, sofort die transport-officiers, oder begleitere zur pflichtmässigen aufsicht angehalten und endlich die längere wenigstens ein oder zwei jahre hindurch nach abgeschelter rinde wohl ausgetrocknete, mithin leichtere holz-stammen zu den flössen auserwählet werden.

Übrigens gehen wir zwar unsere staats-wirthschaffts-deputation mit zur erleichterung der zwischen Tisza-Ujlak und Tokaj derzeit fortzusetzenden schiffart durch den das navigations-weesen in denen daselbstigen gegenden besorgenden freyherr von Orzi die zer-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

fallenen Theyss-ufer ausbessern oder herstellen zu lassen, allein hievon möchte vielleicht eine wenige, oder sehr langsam für sich gehende wirkung wegen des erförderlichen stärkeren geld-aufwands und weilen darzu die anrainende grund-inhaber nicht wohl verhalten werden können zu erwarten, folgbahr räthlicher sein, die von dem administratore Rudnyánszky vorgeschlagene in ihrer mass durch unser rescript von 5-ten Decembris vorigen jahrs beangenehmte, inzwischen wieder erinnerte und nochmaler neuerem vorsichtigen gutgefund hiemit anempfohlen wendende ab- oder zusammenschneidung mehrerer ungemeinen krümungen der oberen Theyss zu versuchen und andurch bei guten fortgang dieser zurichtung die jetzt 10 täge erheischende schiff- und flossfahrt von Tisza-Ujlak nach Tokaj auf 6 oder noch weniger täge herabzusetzen.

Annebst wollen wir gnädigst gestatten, dass zur nachzieglung einiger so in Hungarn, wie anderswo notwendigen und derzeit ermanglenden wasser-bau-verständige von denen dazu lust bezeigenden von der Wartenberger-stiftung austrettenden oder anderen jungen eurer obsorge obliegenden innen anfang der messkunst und des zeichnen haben den leuten zwei oder drei practicanten, mit einem aus unserer kameral-kasse für jeden abzuweichenden jährlichen unterhalt von zweihundert fünfzig gulden der anleitung unseres raths und kameral-ingeneurs von Hubert, welcher von derselben aufführung und anwendung von 4 zu 4 wochen eine gewissenhafte anzeige zu machen haben wird, auf ein paar jahren anvertrauet werden mögen.

Schlüsslich stehet zu erwarten, ob zur standhafteren einrichtung des Marmaroscher wald-weesens aus dem Ob- oder Ennserisch-salz-kammer-gut nebst 70 bis 80 geschichten holtz knechten und 3 bis 4 rottmeister, auch der in anschlag gewesene waldmeister, welcher sein vaterland so verlassen verbittet, annoch mit denen ihm gnädigst einzugestehenden vortheilhaften bedingnissen, oder ein anderer fehiger zu erlangen sein möge, massen wie es schon euerem praesidenten dem grafen von Erdődy erinnert worden, von denen gemeinen sonst emsigen, willigen und grossen nutzen in der Marmaross versprechenden österreichischen waldleuten, ohne einem eigenen vorsteher, welcher ihre besondere gedenkens-art und wie sie anzuleiten seien, vollständig kommet, nichts wirksames zu hoffen, sondern derselben baldige verwildung,

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

mithin die blosse vereitlung der auf sie jetzo zu verwendenden auslagen zu befürchten sein dürfte.

Bis wohin ihr gleichwohlen unsere hiemit erinnerte verordnungen euch gegenwärtig zu halten und zum vollzug zu bringen wissen und beeiferet sein werdet.

Dann hieran beschiehet unser gnädigster will und meinung. Und wir verbleiben mit kay. kön. und erzherzoglichen gnaden euch wohlgewogen.

Geben in unser stadt Wienn, den achten monats-tag Maji, in siebenhundert fünf und siebenzigsten, unserer reiche im fünf und dreissigsten jahre. Maria Theresia s. k.

Ad mandatum sacr. caes. reg. majestatis proprium Jos. Peter von Bolza s. k.

Eredetije az Orsz. Levéltár kincstári osztályának Benign. Resolut. gyüjteményében no 37. alatt.

154.

1776. május 7. Küküllőmegye tanuvallatása a királyfalvi jobbágyok tulajdonát képező s a földesurak által elvett erdők és földekről.

Illustrissime domine, sacri romani imperii comes, sacratissimae caes.-regiae et apostolicae majestatis camerarie, inclyti comitatus de Küküllő supreme comes, inclyta item tabula continua judiciaria ejusdem inclyti comitatus nobis gratiosissime, colendissimi!

Notum facimus illustritati vestrae, inclytaeque tabulae continuae judiciariae humillime, quod nos literas sacratissimae caes.-regiae et apostolicae majestatis compulsorias pariter et attestatorias pro partibus et in personis providorum Opra Petru judicis jurati possessionis Királyfalva inclyto comitatui de Küküllő ingremiatae, jobbagionis vero egregii Samuelis Ujváry, Georgii item Szabó et Kimpian Szavuly juratorum praefatae possessionis, jobbagionum vero hujus Benjaminis Szent-Pály de Homoród-Sz-Pál, ipsius autem spectabilis ac magnifici domini Johannis e comitibus de Bethlen in suis ipsorum propriis reliquorumque incolarum et inhabitatorum praefatae possessionis Királyfalva nominibus et in personis legitime confectas et emanatas, nobisque inter alios ejusdem sacrae regiae et apostolicae

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

majestatis fideles subditos et servitores ab officio sonantes et directas summo, quo decuit cultu et obdientia recepimus — — sat.

Quibus receptis nos literis ac mandatis ejusdem sacrae caes.-regiae et apostolicae majestatis compulsoriis pariter et attestatoriis semper et in omnibus, uti tenemur et par est, homagiali obsequio satisfacere volentes, in hoc anno praesenti millesimo septingentesimo septuagesimo sexto, die vero septima mensis Maji, in et ad pagum Királyfalva inclyto comitatui de Küküllő existentem habitum consequenterque domum providi Georgii Szabó jurati praefatae possessionis ibidemque extructam et situatam accessimus, ac ibidem testes infraspecificandos vigore declaratarum literarum compulsoriarum pariter et attestatoriarum nostri in praesentiam legitime citatos et accersitos, exacto prius ab iisdem firmissimo juramenti sacramento, de et super utris, nobis exhibitis, praesentibusque insertis serio examinavimus et inquisivimus, perceptamque ab iisdem veritatis certitudinem sequenti serie et modo descriptam recepimus:

Utra nobis exhibita erant hujusmodi tenoris:

Utrum de et super eo?

Tudja-e a tanu nyilván és bizonyosan hallotta-e régi öreg emberektől, olvasta-e, vagy olvastatni hallotta-e világosan,

1. Hogy ezen nemes Küküllő vármegyében, Királyfalván az Kendersájj nevezetű erdőt a királyfalvi lakosok, úgy az Nagy- és Kis-Lángos erdőköt, nem különben a süllyei út mellett levő egy darab erdőt emberemlékezettül fogva örökké pacifice birta? ha tudja,

2. Hát azt tudja-e a tanu, hogy azon erdőkön kivül a méltóságos possessor uraknak, külön-külön mindeniknek erdejek ki volt szakasztva és az possessor urak is azon erdejekkel megelégedtenek, a fennevezett erdőkhöz semmit is nem praetendáltanak, sőt történt, hogy *az possessor urak közül ökrit, szekerit béhajtatván, a falusiak triduale forumot akartanak ültetni, de complanatióra menvén fizetés mellett vette ki a falutól?*

3. A királyfalvi lakosok azon fennevezett erdőkből pótolták-e minden szükségeket, magok tüzeket, quártély-házakra s

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

egyéb helyekre is onnan administráltanak, midőn a tekintetes vármegye parancsolt?

4. Tudja-e azt is a tanu, hogy a szénafüvet is ugyan a királyfalvi lakosok emberi emlékezettül fogva örökké birták és *azon széna füvet minden esztendőben házhelyek után felosztották,* s annak utána felszántván adó alá mentenek, és mostan is a falusiak őfelségének portiót fizetnek róla? Nem különben

5. Hogy a Kendersájj rétit és a falu mellett levő Dinnyekert nevezetü helyet felfogván, a falu békességesen birta örökké, a possessor urak legkisebbet is nem praetendáltanak hozzája, úgy a Nyakvágó nevezetű kaszáló helyet is; azon helyekrül a falusiak porczióztanak-e, úgy most is porczióznak-e? Ugy

6. Emlékezik-e a tanu reája bizonyosan, hogy a vizen tul lévő rétet is a falu a memoria humana békességesen maga birta, mindaddig míg különös szükségekre nézve kényteleníttettenek vala *possessor uraknak zálogban vetni*; ha emlékezik,

7. A possessor urak mennyi ideig birták, mennyi summa pénzbe? annak utána a falu kiváltotta-e? a possessor urak elvették-e a pénzt? ha elvették a falu kezibe bocsájtották-e, vagy azután ismét elvették? Igaz-e, hogy azon hely is adó alatt vagyon és a falu fizeti-e róla a porczió?

8. Hát azt tudja-e a tanu, hogy a falunak benn *a faluban két háza, melyekben a falu tartott négy pásztorokat?* ha tudja, azon házak most megvagynak-e? vagy azokat is a possessor urak elvették? Ha elvették,

9. Vagyon-e hát most módja a falunak, hogy csordapásztorokat tarthasson ház nélkül, vagy nincs; úgy egy házért, melyben a falu pásztort szállíthatna, mit kérnek érette? könnyebbségire van-e a falunak az bérbefogadandó ház? vagy terhire? ha terhire, mennyiben; hát

10. Tudja-e a tanu, hogy amely kenderföld a falun kivül vagyon, azt is a falu örökké birta, s kerttel tartotta s ottan a possessor uraknak is külön volt része, a falu a magáét porczióztа is, mind ez, mind pedig a több fennemlített helyektől az falut a méltóságos possessor urak priválták és *tempore subdivisionis communium terrenorum elvették* praejudiciumokra? et haec cum omnibus congruis circumtsantiis vallja meg a tanu.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

Sequuntur testes, eorumque fassiones.

1. Providus Süley László, annor. circ. 70, inquilinus generosae foeminae dominae Susannae Szántó, fatetur ad 1. Én úgy tudom, igaz hitem után vallhatom is, hogy az kérdésben levő három darab erdőket a királyfalvi lakosok eleitül fogva nem csak békességesen bírták, *sőt ha valamelyiknek a possessorok közül malomhoz, vagy egyéb nevezetes szükségre kivántató szép fákra szüksége volt, mindenkor az irt falusiakat keresték meg iránta, s engedelmekből számszerint vághattanak.* Ad 2. Jól emlékezem arra is, hogy mindenik possessor urnak különös kiszakasztott erdeje lévén, a falusiakéhoz nem praetendáltanak, sőt azt is tudom, hogy néhai öreg Szent-Páli urnak béres szekerit azon erdők egyikéből béhajtván a falusiak, arestáltatott, de miképpen szabadult ki? nem tudom. Ad 3. Bizonyosan tudom azt is mondani, hogy az irt helység azon erdőkből pótolta mind a quártélyházakra kivántató szükségeket, mind a tek. vármegye parancsolatjából rendelt fákat, maguk szükségekre pedig, tudom, hogy *olykor nyil számra is felosztották*, tüzeket s egyebeket pótolván véle. Ad 4. Tudom bizonyosan, hogy a szénafüvet házhelyek után felosztván, különösen maguk számokra s szükségökre fordították. Ad 5. nihil cert. Ad 6. nihil. Ad 7. et 8. Tudom azt bizonyosan, hogy két pásztorházaik a falusiaknak benn a faluban voltanak s abban laktanak mindenféle marhapásztorok, de elvették-e tőlek a possessor urak, vagy nem? nem tudom. Ad 9. et 10. nihil.

2. Providus Johannes Székely, annor. circ. 53, jobbagio titulati domini Sigismundi Rátoni ad 1. fatetur uti 1. antecedens testis. Ad 2. Bizonyosan tudom s szüleimtől is úgy hallottam, hogy az irt erdőköt mindenkor békességesen birták az királyfalvi lakosok; neveztesen arra is emlékezem, hogy az öreg Szent-Pály úr azon időben jó gazda lévén, midőn béreseit az erdőre küldötte, mindenkor meghagyta béresinek, hogy az falu erdeiben ne menjenek. Ad 3. uti antecedens 1. t. Ad 4. Az utrizált szénafüvet hogy az falusiak békességesen birtanak, bizonyosan tudom, s *maguk közt nyil számra felosztván*, számtalan sok izben *magam is vettem tőlök szükségemre;* abból is tudom mondani, hogy porcziózott róla, mivel engem is olyankor erőltettenek, hogy fizetném meg az adóját is; némelyek közülünk meg is fizették, azkik úgy alkuttak, de én nem fizettem. Ad 5. Az kérdett helyeket is hogy mindenkor az falusiak békességesen birtanak és senki nem háborgatta bennek, jól tudom,

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

s mind eddig úgy mostan is porczióznak róla az falusiak. Ad 6. et 7. nihil. Ad 8. Tudom azt is, hogy a pásztorházakat mindenkor a falusiak bírták, most hallom, hogy az urak elvették tőle. Ad 9. nihil. Ad 10. A kenderföldeket is tudom, hogy örökké a falu bírta, külön lévén az uraságoké, magam is szántván az ide való embereknek *afféle nyilakat.*

3. Providus Márián Vaszilia, ann. circ. 60, inquilinus posteritatis titulati domini magnifici quondam Váró ad 1., 2., 3., 4., 5. fatetur uti primus testis; hoc addito: Mindenkor, most is adóznak a falusiak. Ad 6. Az utrizált rétet is mindaddig, míg zálogban vetették a falusiak, hogy mindenkor békességesen bírták, jól tudom. Ad 7. Tudom, hogy az kérdett rétről porcziót fizettenek a falusiak. Ad 8. Az utrizált házakat is eleitül fogva mind az falusiak békességesen bírták és pásztorokat tartottanak bennek, bizonyosan tudom, most úgy hallom, hogy az possessor urak elvették volna tőlek. Ad 9. Az irt házakon kivül tudom, hogy más házok nincs a falusiaknak, hol pásztorokat tarthatnának. Ad 10. Az utrizált kenderföldeket is értemre mind az falusiak bírták, de most egyéb földekkel együtt ez is az possessor urak által elvétetett tőlük, amint hallom.

4. Providus Bursza Raduly, annor. circiter 60, inquilinus posteritatum titulati domini magnifici quondam Váró fatetur ad 1. uti 1. Ad 2., 3. et 4. similiter. Ad 5., 6., 7. nihil. Ad 8. Az utrizált házakat eleitül fogva hogy mind az falusiak bírták és pásztorokat tartottanak bennek, tudom, most pedig úgy hallom, egyéb falusiaktól eddig bíratott helyekkel együtt ezek is tőlök elvétettenek. Ad 9. et 10. nihil.

5. Providus Katona Szimion, annor. circiter 50, jobbagio illustrissimi domini liberi baronis domini Gabrielis Alvinczy. Az utrizált erdőköt mindenkor, hogy az királyfalviak békességesen bírtanak, tudom és a possessor urak is az ő engedelmekkel vághattanak olykor nevezetes szükségekre fákat, különben oda nem küldöttenek. Ad 2. Mindenik possessor urnak lévén különös erdeje, ezekhez számot nem tartottanak mindez ideig, sőt néhai Sz.-Pály urnak — úgy hallottam — béresszekereit is hajtották bé azokból a falusiak és törvényt akartak láttatni rá. Ad 3. Mindenféle szükségeit ezekből pótolta a falu, úgy tudom, nem is lévén más helyen erdeje olyas. Ad 4. Tudom bizonyosan, hogy a szénafüvet is magok egymásközt esztendőnként felosztván, ahova kivántatott, oda fordították. Ad 5. nihil certi. Ad 6. et 7. A Küküllő vizén túl levő rétet

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

is — bizonyosan tudom — hogy mindenkor az falusiak bírták mind addig, míg a possessor uraknak zálogban vetették vala és utána egy idővel kiváltván, kezekben bocsájtották és maig porcziáznak róla, de úgy hallom, ezt is elvették most az uraságok. Ad 8. Az utrizált két házakat eleitül fogva mind a falusiak bírták — úgy tudom — és pásztorokat tartottanak bennek; most — úgy hallottam — ezt is elvették a possessor urak. Ad 9. Ugy tudom, azon utrizált házokon kivül, hogy ennek utána pásztorokat tarthassanak, semmi helyek nincsen. Ad 10. uti 2. testis; hoc addito: Úgy hallom, az uraságok ezt is elvették a helységtől.

6. Providus Oltyán Lapadát, annorum circiter 63, inquilinus posteritatum titulati magnifici quondam Váró fatetur ad reliqua utri puncta, uti 2. testis; ad 5. vero nihil.

7. Providus Ördeg Vaszilyia, annorum circ. 40, jobbagio titulati domini Ismaelis Benkő, fatetur, uti praefatus testis.

Praedeclarati septem fatentes sunt incolae et inhabitatores possessionis *Herepe* inclyto comitatui Albensi Transylvaniae existentis habitae.

8. Providus Opriczán Juon, annorum circiter 70, inquilinus titulati domini Joannis Ferenczy,

9. Providus Kis Juon, annor. circ. 70, jobbagio titulati domini Joannis Sárdi,

10. Providus Sus Juon, annor. circiter 70, jobbagio illustrissimi domini comitis Francisci Rhédey,

11. Prov. Sus Nyikulaje, annor. circ. 60, jobbagio titulati domini comitis Francisci Rhédey,

12. Providus Bordán Mihaila, annor. circ. 60, jobbagio titulati domini N. N. Sárpataki,

13. Király Tódor, annor. circ. 70, inquilinus illustrissimae dominae Catharinae Thoroczkay, illustrissimi quondam l. baronis Stephani Radák relictae viduae,

14. Petrás Mojszin, ann. circ. 58, jobbagio praelaudatae illustrissimae dominae l. baronissae Catharinae Thoroczkay.

Hi singuli et omnes uno ore fatentur ad utri puncta hoc modo: Ad 1. Az kérdésben tett három darab erdőköt bizonyosan tudjuk, hogy eleitül fogva a királyfalvi lakosok békességesen bírtanak és azokban senkitől is nem háborgattatván, magok részekről pásztort is különösen tartottanak. Ad 2. Azt is tudjuk, hogy a méltóságos possessor uraknak különös kiszakasztott erdejek lévén,

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

a falusiakéhoz soha semmi praetensiót nem tartottak. Ad 3. Minden nevezetes szükségeket az irt falusiak, mind a tekintetes nemes vármegye úgy quártélyház körül és maguk tüzeket is hogy azon erdőkből pótolták, bizonyosan tudjuk. Ad 4. A szénafüveket is — vallhatjuk lelkünkismerete szerint — hogy örökké békességesen bírták, egymás között fel is osztván esztendőnként, őfelségének adót is fizettenek róla. Ad 5. A kérdésben levő helyek közül a Dinnyéskert nevezetű helyet bizonyosan tudjuk, hogy midőn quártélyos van, azok számára, más időben pedig ugyan a falu egyéb nevezetes szükségire szokta fordítani a helység, legkisebbet sem praetendálván hozzája az uraságok. A Kendersájj és Nyakvágó nevezet alatt levő rétekről pedig semmi bizonyost nem vallhatunk. Ad 6., 7. nihil certi. Ad 8. Gyermekségünktől fogva mindnyájan úgy értük s tudjuk is, hogy az utrizált *egy fedél alatt levő két házakot* mindenkor ezen helység bírta, pásztorokat tartván bennek, de úgy halljuk, az possessor urak most elvették tőlek. Ad 9. Úgy tudjuk, azon házakon kivül semmi olyas helyek nincsen, melyen pásztorokat tarthatnak a falusiak. Ad 10. Azt is tudjuk bizonyosan, hogy a kérdett kenderföldet, mikor a nyomás arra volt, kertül tartván a falusiak, egyébkor szabadon is kendernek felszántották és magok számokra vetvén, mind ez ideig békességesen birták, adót is fizetvén róla, mígnem most az possessor urak elvették.

Hi praefati septem fatentes sunt incolae et inhabitatores possessionis *Süllye* inclyto comitatui Albensi Transilvaniae existentis habitae.

15. Libertinus Melchior Kemény alias Szabó, annorum circiter 75, fatetur ad 1. Igaz hitem után vallhatom, hogy ab anno 1729. minekutána emberkort értem, az utrizált erdőköt ezen királyfalvi lakosok mindenkor békességesen birták. Ad 2. Azt is tudom, hogy mindenik possessor urnak különös kiszakasztott erdeje lévén ezen falu határán, semmit is az irt falusiak erdejéhez nem praetendáltak mind mostanig. Ellenben arra is emlékezem, hogy néhai Szent-Pály úr béresszekerit azon falusi erdőből behajtván, a falusiak törvényesen akarták büntetni, de miképpen szabadult ki? azt nem tudom. Ad 3. Hogy mindenféle szükségeiket az falusiak ezen utrizált erdőkből pótolták és ha kiket ott kaphattanak, érdemek szerint ők büntették, azt is bizonyosan tudom. Ad 4. En örökké úgy értem s úgy tudom, hogy a szénafüvet is ezen helységbeliek békességesen bírták s egymás között esztendőnként felosztván, magok

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

szükségekre fordították s mai napig is porcziót fizetnek róla, holott már elvétetett tőlök. Ad 5. A Kendersájj és Dinyéskert nevü helyeket is hogy mindenkor a falusiak bírták ez ideig s egymás között fel is osztották, hitem után vallhatom. A Nyakvágó nevezetü helyet pedig egy ideig hasonlóul bírván, emlékezem, 30 magyar forintokig nevezetes szükségében a falu zálogba adta, bírtam is egy ideig, de annak utána minthogy Pekri Ferencz úr jószágára szállottam, azon részre tőlem occupáltatott és már most ezen is a méltóságos possessor urak egymás közt felosztották. Ad 6. et 7. Jól tudom és jól reája emlékezem, hogy a vizen túl levő rétet is mindaddig a falusiak békességesen bírták, mígnem nagy szükségekre nézve néhai Szent-Pály úrnak száz forintig zálogban tették; ugyanazon zálogsumma mellett gróf Kún István úrnak általadván, ez két esztendővel — azon summa lefizetésével — a falu kiváltotta és esztendeig békességesen bírván, meg is kaszálta; közelebbről pedig a titulatus possessor urak maguk számokra felosztották. Ad 8. Azt is tudom a kérdésre vallani, hogy a helységnak arra készített két házai voltanak, melyekben marhapásztorokat mindenkor tartottak mindeddig, már most a possessor urak egyebekkel együtt ezeket is elvették és maguk ususára fordítani kivántanak. Ad 9. Bérfizetés nélkül hogy ezeken kivül a falu pásztorokat tarthasson, itten semmi mód nincsen, úgy tudom. Ad 10. A kenderföld is az possessor urak részire szakasztott különös részen kivül hogy mindenkor ez ideig ház után békességesen biratott az falusiaktól és portiót is fizettenek róla, bizonyosan tudom, most pedig eztet is a possessor urak egymás között felosztották.

16. Providus Michael Fodor, annorum circiter 50, jobbagio titulati domini Ludovici Pekri ad 1. et 2. uti antecedens 15. testis; hoc addito: Jól emlékezem és tudom, hogy fiatal koromban néhai Szent-Pály urnak éppen ezen udvarra hajtották bé az falusiak az kérdésbe tett erdőkből béres ökrit, szekerit, de micsoda fizetés mellett vette ki, nem emlékezem. Ad 3. et 4. uti 15. testis cum additamento: Egy időben hallottam szüleimtől, hogy néhai Pekry Ferencz úr, éppen szomszédjában lévén maga kaszálójának falusiak ezen különös kaszálójok, fegyveresen kimenvén oda, a maga emberei után a proportione kiszakasztani kivánt maga számára az falusiak részire valóból, de az falusiak észrevévén, kimentenek s nem engedték és azóta midaddig, míg a possessor urak egymás között felosztották, békességesen bírván porczióztanak róla. Ad caetera

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

utri puncta fatetur, uti antecedens 15. fatens in omnibus, praeter Nyakvágórét.

17. Providus Tromás Adám, annor. circ. 87, inquilinus illustrissimi domini comitis domini Stephani Kún ad 1. Elmondott hitem után vallhatom, hogy minekutána annyira cseperedtem, az utrizált erdőköt ezen királyfalvi helység mindenkor szabadosan birta. Azt is tudom — ad 2. — hogy mindenik possessor urnak különös kiszakasztott erdeje van és semmi számot az falusiakhoz nem tartottanak mind ez ideig; sőt arra is emlékezem, egy időben néhai Szent-Pály urnak béres ökrit, szekerit is behajtotta onnan a falu három izben is, és éppen ezen udvaron az első házba a béresek lánczon harmad napig tartatván, bizonyos számú veder borral békéllett meg és vette ki az falusiaktól. Ad 3. Hogy minden néven nevezendő falubéli szükségeit az utrizált erdőkből pótolták az falusiak, bizonyosan tudom; sőt midőn valamelyik a possessor urak közül valamely szükségre való fát kértenek a falusiaktól, szám szerint és kimutatva adtanak. Ad 4. Én úgy értem és úgy tudom, hogy az szénafüvet is mindenkor békével bírták a falusiak és nyil számra esztendőnként felosztván, máig porczióznak őfelségének róla. Ad 5. Kendersájj és Dinnyéskert nevezetüket is hasonlóul birni tudom; nem különben az Nyakvágót is, míg zálogba nem tette a falu és már most mindenikkel együtt el nem vétetett a falutól. Ad 6. et 7. Jól tudom s emlékezem is reája, hogy a vizen túl levő rétet mindaddig a falusiak békességesen bírták, mígnem, nevezetes szükségüktől kényszerítve, néhai Szent-Pály urnak zálogban tévén száz forintokig, ökegyelme ugyanannyi summában gróf Kún István úrnak általadta, ki is egynéhány esztendőkig bírván, ez előtt két esztendőkkel a falu ugyan az irt summával visszaváltotta és egy esztendőben meg is kaszálván, hasznát vette; már most az possessor urak elvévén a falusiaktól, egymás között fel is osztották. Ad 8. Azt is tudom vallani bizonyosan, hogy az falusiaknak a végre készített két házai voltanak, melyekben mindenkor négy pásztorokat tartani szoktanak s nem is háborgatták őköt mind ez ideig, mígnem most az titulált possessor urak elvötték tőlek és magok hasznokra fordították. Ad 9. Bérfizetés nélkül hogy ennek utána pásztorokat tarthassanak, semmi módját nem látom, mivel már most sehol arra való hely nincsen, mindenütt elvévén az possessor urak. Ad 10. Az utrumban tett kenderföldet is hogy az uraságok különös kenderföldjü-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

kön kivül mindenkor békességesen bírták az falusiak és portiót is fizettenek róla, bizonyosan tudom; már most ez is elvétetett tőlek és felosztatott az több utrizált földekkel együtt.

18. Providus Nicolaus Székely, annorum circiter 70, jobbagio illustrissimi domini comitis domini Joannis de Bethlen,

19. Providus Georgius Molnár, annor. circiter 60, jobbagio titulati domini Benjaminis Szent-Pály de Homoród-Sz.-Pál,

20. Providus Martinus Farkas, annorum circiter 60, jobbagio illustrissimi domini comitis domini Stephani Kún,

21. Providus Michael Csiky, ann. circ. 64, jobbagio illustrissimi domini comitis domini Stephani Kún,

22. Providus Drus Ilia, annor. circ. 60, jobbagio illustrissimi domini Joannis Lázár de Gyalakuta,

23. Providus Kimpián Szávu, annor. circ. 58, jobbagio titulati domini Benjaminis Szent-Pály de Homoród-Sz.-Pál,

24. Providus Flora Pakulár, inquilinus illustrissimi domini comitis Stephani Kún,

25. Providus Stephani Várady, annor. circ. 50, jobbagio titulati domini Ludovici Sombori,

26. Providus Martinus Kálmán, annor. circ. 46,

27. Providus Andreas Székely, annor. circ. 50.

28. Providus Stephanus Székely, annor. circ. 40.

Hi tres fatentes sunt jobbagiones illustrissimi domini Joannis Lázár et ad omnia utri puncta antecedentes 11 testes unanimiter fatentur hoc modo ad 1. Tudjuk, az kérdésben feltett erdőket mindenkor szabadoson és békességesen bírták ezen falusiak. Ad 2. Azt is tudjuk, hogy ezen erdőkön kivül minden possessor urnak különösen kiszakasztott erdei lévén, mind ez ideiglen az falusiakéhoz számot nem tartottanak. Ha valamelyikének szüksége volt olyas fákra, az falu tetszésével vághatott csak annyira valót is. Ad 3. Akár a quártélyházakhoz, akár a tekintetes vármegye szükségére ha fák kivántattak, mindenkor ezen erdőkből pótolta a falu. Úgy maguk tüzeket és egyéb szükségeket is. Ad 4. Örökké úgy tudjuk s értük is, hogy a szénafüvet is a falusiak mindenkor békességesen bírták s esztendőnkint egymás között felosztván, őfelségének adót is fizettenek róla s mai napig is fizetik, noha hasznát nem veszik, felosztván a possessor urak maguk számokra. Ad 5. A Kendersájj és Dinnyéskert nevezetü helyeket is hasonlóul bírták a falusiak mind ez ideig a Nyakvágó kaszálóval egyetemben,

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földmüvelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

mind addig, míg eztet különösen zálogban vetette a falu, de már most ezek az uraságok között mind felosztattanak. Ad 6. et 7. A vizen túl levő rétet is mind az falusiak bírták mind addig, míg ugyan ők száz forintokig zálogban tették vala szükségekre nézve titulatus néhai idősbb Szent-Pály urnak, azután ökegyelme gróf Kún István urnak; ugyancsak a falusiak azon summával azon rétet kiváltván, esztendei hasznát békességesen vették; már most ezt is elvévén tőlek az possessor urak, magok számára felosztották, *pedig ezt is a többivel együtt mind a falu részére mérték fel az határt méregető commissarius urak.* Ad 8. Az utrizált falu közönséges csordapásztorok házait is jó lélekkel vallhatjuk, hogy mind ekkoráig az falusiak békességesen bírták, de már most — ad 9. — semmi hely nem lévén pásztorok tarthatására a helységben, pásztorok nélkül kellene maradniok, terhes bérfizetéssel se kaphatván négy pásztoroknak házat. Ad 10. Az kérdett kenderföldeket is hogy az uraságok számára kiszakasztatott különös kenderföldeken kivül mindenkor az falusiak házak után békességesen bírtanak, szántották, vetették és adót is hogy róla fizettek, bizonyosan tudjuk; már most mind ezektől is, mind a többitől priválták az possessor urak.

Praedeclarati vero 14 fatentes sunt incolae et inhabitatores possessionis *Királyfalva* inclyto comitatui de Küküllő existentis habitae.

Inquisitionem praesentem anno praefato 1776. die subsequenti octava mensis Maji in praefata possessione Királyfalva continuavimus.

29. Providus Szántó István, annorum circiter 64, jobbagio magnifici domini Nicolai Horváth ad 1., 2., 3., 4, 5., 6, et 7. nihil. Ad 8. Tudom azt bizonyosan vallani, hogy az utrizált falusiaknak pásztor házuk volt eleitül fogva s vagyon is és mind ez ideig békességesen bírták; most hallom, hogy az ide való possessor uraktól háborgattatnak irántuk. Ad 9. Ugy tudom, ezen házakon kivül más nincsen a falusiaknak, hol pásztorokat tarthatnának. Ad 10. Azt is tudom, hogy az utrizált kenderföldeket békességesen bírták a falusiak és porcziót is fizettenek róla.

30. Providus Andreas Béres, annorum circiter 33, inquilinus magnifici domini Nicolai Horváth fatetur ad 1. Minthogy ezen királyfalvi helységben nevekedtem fel, tudom bizonyosan, hogy az utrizált erdőket mindeddig békességesen bírták a falusiak. Ad

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

2. Azt is jól tudom, hogy azon erdőkön kivül minden possessor urnak különös kiszakasztott erdeje vagyon és semmit is ez ideig a falusiakéhoz nem praetendáltanak; sőt emlékezem arra, hogy néhai Szent-Pály úrnak béreseit, szekereit béhajtván a falusiak, három forintig egy izben béreseit megbüntették a falusiak és maga Szent-Pály úr fizette meg érettek. Ad 3. Hogy mind a tekintetes vármegye részéről, mind pedig magokéról nevezetes szükségeiket mindenkor az utrizált erdőkből fizette s pótolta a falu, azt is bizonyosan tudom. Ad 4. Én úgy értem s úgy is tudom, hogy az utrizált szénafüvet is mind ez ideig békességesen bírták az királyfalviak és esztendőnként egymás között felosztván, portiót is fizettenek róla. Ad 5. Ezen kérdett három darab helyeket is hogy békességesen bírtanak a falusiak s porcziót is fizettenek róla, tudom. Ad 6. et 7. Az utrizált rétet is mindenkor hogy az falusiak bírták, jól tudom. Hanem egy időben néhai öreg Szent-Pály úrnak zálogba vetvén a falusiak, csak nem régen kiváltották és esztendei hasznát el is vévén magok, most úgy hallom, a possessor urak által elvétetett volna. Ad 8., 9., 10. uti antecedens 29. testis fatetur.

31. Providus Mardsinán Gavrilla, annor. circit. 80, inquilinus titulati domini Josephi Fekete, ad omnia fatetur, uti antecedens 30. testis.

32. Providus Orland Juon, annor. circ. 54, inquilinus magnifici domini Nicolai Horváth, fatetur ad omnia utri puncta, ut 29. t. excepto, hogy néhai Szent-Pály úrnak béres szekerit behajtották volna azon erdőből, arra nem emlékezem.

33. Demián Vaszilia, annor. circ. 46, jobbagio posteritatis illustrissimi domini l. baronis Stephani quondam Radák, ad 1., 2., 3. uti antecedens, ad reliqua vero nihil certi.

34. Providus Dumitru Désanu, annor. circ. 60, jobbagio titulati domini Stephani Csiszér de Réty. Én minthogy nem régen számaztam e földre, semmi bizonyost a kérdésekre mondani nem tudok.

35. Providus Stephan Michailu, annor. cir. 50, inquilinus titulati domini N. N. Récsey, fatetur ad 1. Én úgy hallottam s úgy tudom, hogy az utrizált erdők szabados birodalmában voltanak mind ez ideig a királyfalvi lakosoknak. Ad 2. Hallottam tőlek, hogy a possessoroknak különös erdejek vagyon. Ad 3. Azt is tudom, hogy minden szükségeiket a falusiak az utrizált erdőkből pótolták, de most — amint hallom — az ide való possessor urak

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

el akarják tőlek venni. Ad 4. Minthogy magam is zálogosítottam rétet az irt falusiak utrizált rétjekből, abból is bizonyosan vallhatom, hogy értemre a falusiak békességesen bírták, esztendőnkint felosztván, adót is fizettenek róla. Ad 5. nihil. Ad 6. et 7. A kérdett rét iránt vallhatom, hogy ezen falusiak mindenkor békességesen bírták, sőt egy időben ugyan ők száz forintokig zálogba is vetették ide való egyik possessor úrnak, és ugyan ők váltották is ki azon summával és felosztván közöttük, azután is magok számokra kaszálták. Ad 8. et 9. A pásztorházakat mindenkor a falusiakénak tudom lenni s ez ideig békességesen is bírták, most hallottam, hogy a possessor urak elvették. Több arra való helyük hogy lenne, nem tudom. Ad 10. Az utrizált kenderföldeket is láttam és tudom, hogy mindenkor a falusiak szántották s vetették nyilankint, az szerint, elhiszem, adót is ők fizettenek róla.

Hi enim septem fatentes a numero 29. ad numerum usque 35. sunt incolae et inhabitatores possessionis *Sövényfalva* inclyto comitatui de Küküllő existentis habitae.

36. Providus Joannes Gál, annor. circ. 60, jobbagio illustrissimi domini comitis domini Stephani Mikes de Zabola ad reliqua puncta nihil; ad 10. vero fatetur: Bizonyosan tudom, hogy az utrizált kenderföldet értemre mind falusiak szántották-vetették, és adót is fizettenek róla.

37. Providus Michael Miklós mediocris, annor. circ. 50, jobbagio magnifici domini Josephi Petki. A több kérdésekről bizonyost vallani nem tudok, hanem a *süllyei út mellett valóból* (t. i. *erdőből*) *felosztván a falusiak nyil számra magok közt, nékem is adtanak és magam szükségemre szőlőkarót is vágtam s vittem belőle.* Ad 2. Ekkor úgy vettem észre, hogy a possessor uraknak különös erdeje vagyon a falusiakétól, mert azokból is vásároltunk egyszer s másszor a magunk szükségekre.

38. Providus Stephanus Bordi, annor. circ. 60, jobbagio excellentissimae dominae Catharinae Csáky, excellentissimi domini comitis Nicolai de Bethlen consortis, fatetur ad utri puncta nihil certi.

39. Providus Michael Kocsis, annorum circiter 56, jobbagio magnifici domini Josephi Petki, ad omnia utri puncta nihil.

40. Providus Joannes Nagy, annor. circ. 57, jobbagio excellentissimae dominae Catharinae Csáky, excellentissimi domini comitis domini Nicolai de Bethlen consortis fatetur ad 1., 2. et 3. Mintegy harmincz esztendőktől fogva magam is egyszer-másszor

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

szőlőkarót szerezvén az utrizált falusiak erdejéből magam számomra, mutatták az uraságok erdejit különös helyen lenni s annyi részben vallhatom, hogy az falusiaknak különös erdeje vagyon. Úgy is tapasztaltam, hogy az falusiak minden szükségeiket az utrizált magok erdejekből pótolták. Ad reliqua nihil; ad 10. vero: Én értemre az kérdett kenderföldeket is mindenkor a falusiak szántották-vetették, s porcziózstanak is róla.

41. Providus Georgius Simon, annorum circiter 60, jobbagio illustrissimi domini comitis domini Stephani Mikes de Zabola. Én nem igen régen származván ide, ezen falu határán nem igen forgottam s az szerint semmi bizonyost a kérdésekre is nem mondhatok.

A numero vero 36. ad numerum usque 41. fatentes nr. 6 sunt incolae et inhabitatores possessionis *Dombó* praefato comitatui de Küküllő existentis habitae.

42. Providus Michael Ponta, annor. circ. 60, jobbagio illustrissimae dominae comitissae dominae Sarae Mikes, illustrissimi domini comitis domini N. N. Ibáry consortis, fatetur ad omnia nihil.

43. Providus Joannes Bordi, annor. circ. 55, jobbagio excellentissimae dominae comitissae Catharinae Csáki, excellentissimi domini comitis domini Nicolai de Bethlen consortis, fatetur ad 1., 2. et 3. in genere: Hallottam, hogy ezen helységnek falu számára kiszakasztott különös erdeje volna, ahhoz képest egy időben néhai méltóságos *gróf Lázár János* úr ő excellentiája szebeni útjában házamnál ebédelvén, jól tudom, hogy az Királyfalván lakó Szőllősy nevü tisztje oda jövén, emlékezék arról ő excellentiája előtt, hogy *a királyfalvi possessor urak a falusiak erdeit felosztani akarják*, mely szavára így felele: «*Viseljen gondot az én magam erdeimre, azokkal mind eddig, úgy ennek utána is megelégszem, a falusiakénak pedig hagyjon békét; részemről, amíg élek hogy felosztassék, nem is engedem, lássák a több possessor urak mit cselekesznek, de ebben velek egyetérteni nem kívánok, mivel a szegény falusiaknak is élniek kelletvén, minden szükségeket ebből pótolják és amint kenyér és viz, úgy fa és tűz nélkül is nem lehetnek.*» Ad reliqua utri puncta nihil.

Hi duo fatentes sub numeris 42. et 43. sunt incolae et inhabitatores possessionis *Ádámos*, praefatoque inclyto comitatui de Küküllő existentis habitae.

Superius itaque praedeclarati fatentes penes introscriptas literas sacrae caes.-regiae et apostolicae majestatis compulsorias pariter et attestatorias legitime citati jurati, examinati et fassi modo declarato.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

Cujus quidem praemissae hujusmodi inquisitionis et attestationis nostrae seriem, prout per nos exstitit expedita et peracta, illustritati vestrae, inclytaeque tabulae continuae judiciariae fide nostra mediante, sub sigillis nostris usualibus, manuumque propriarum subscriptionibus roborantes rescripsimus, juriumque exponentium uberiorem futuram ad cautelam necessariam extradedimus. In reliquo illustritatem vestram, inclytamque tabulam continuam judiciariam divinae tutelae recommendantes perseveramus. Datum et actum Királyfalvae, die 8-va mensis Maji, anni millesimi septingentesimi septuagesimi sexti. Illustritati vestrae inclytaeque tabulae continuae judiciariae humillimi obsequentissimique servi Franciscus Bülgözdy de eadem inclyti comitatus de Küküllő juratus assessor mp. Dániel Miklós de Dálnok nobilis de eadem mp. — Correctum per eosdem. —

Eredetije az Orsz. Levéltár erdélyi főkormányszéki osztályában az 1776. évi 2956. sz. alatt.

155.

1776. november 8. Mária-Therézia királynő leirata a helytartótanácshoz a vitás magosparti erdők ügyében.

Mária Theresia.

Serenissime etc. In ordine ad acta sedis dominalis liberae regiae ac montanae civitatis Uj-Banyensis, qua in gremio suo fundati xenodochii curatricis intuitu incolarum possessionis Magospart dicti xenodochii jurisdictioni subjectorum signanter pro moderna urbarialis regulationis provisione, quoad tractamentum eorum num urbarialiter, aut contractualiter stabiliendum relate non absimiliter quoad acta ex parte camerae nostrae caesareo-regiae in monetariis et montanisticis aulicae in merito differentiae, atque praetensionis quoad silvas dictae possessionis Magospart formatae exhibita duplicis ordinis protocollum commissionis urbarialis penes demissas dilectionis, ac fidelitatum vestrarum de 24. mensis Maji anni 1773. numero 2994. signatam, nec non alteram de 28. mensis Octobris anni ejusdem sub numero 2799. factam repraesentationem clementer accepimus. His igitur nobis demisse relatis, super omni hoc merito reflexe ad benignum nostrum rescriptum sub

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

undecima Junii anni 1773. expeditum benignam nostram resolutionem in sequentibus elargimur. Et quidem subversantibus in hoc negotio quaestionibus ad haec puncta recidentibus:

I-mo. Num contractus inter possessionem hanc Magospart, et plenipotentiarum dicti xenodochii in anno 1712. initus confirmandus sit? vel potius incolae Magospartenses communi urbariali regulationi subjiciendi veniant?

II-do. Si iidem incolae penes hunc contractum relinquendi sunt, num tamen contractus hic per totum stabiliendus sit?

III-tio. An administratio loci Magospart civitati Uj-Banyensi, aut vero capitulo Strigoniensi competat? Demum

IV-to. An montanisticum silvarum Magosparthensium usum sibi appropriare possit, vel potius idem ad incolas hos appertineat?

Ad primum: Si quidem quaestionatus contractus cum omni solennitate initus et perpetuus ac inde ab anno 1712. usu roboratus foret, hunc in sensu voti commissionalis, ac ea praeterea cum observatione pro futuro etiam benigne confirmamus, ut

Ad secundum: Cohaerenter ad commissionis urbarialis, quoad inductionem frugum decimalium, et insertionem puncti urbarialis 9-ni factam observationem, hoc omne, quod in contractu isto in genere solum praescribitur, praestandum, ad specificam et determinatam proportionem possessoris cujuslibet coloni commensurandum reducatur, ac ita dein, seu cum ejusmodi modificatione praeparatus contractus nobis pro suprema revisione sua via demisse repraesentetur.

Ad tertium: Cum tenor regiae donationis et confirmationalis privilegii clare indicet administrationem possessionis Magospart civitati Uj-Banya competere et quamvis ejusdem magistratus a culpa excusari nequeat in eo, quod possessio haec annis quamplurimis xenodochio abalienata et extra suam quippe civitatis administrationem constituta fuerit, ac 150 floreni annue hospitali competentes depensi haud exstiterint; eadem interim civitas administrationem hanc, quam amiserat, in anno 1734. alioquin reobtinuerit illamque inpraesentiarum usque continuet, eandem in privilegiatae hujus administrationis longi temporis usu porro etiam relinquendam ad praecavendas interim pro futuro similes involutiones una eo instruendam esse, ut super perceptione et erogatione ad rationem hospitalis istius facta de anno in annum formales rationes reddere, easdem cum diaecesano episcopo semper communi-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

care, ac demum camerae nostrae regiae hungarico-aulicae medio supremi camergraffiatus officii tanquam stabilis montanistici commissarii cum reliquis civitatis rationibus singulo anno inomisse submittere non omittat, per nunc memoratam cameram nostram regiam hungarico-aulicam huc fine etiam eo repraesentandas, quo casu in hoc particulari isthic cum cancellaria nostra regia hungarico-aulica communicari valeant.

Ad quartum: Cum praetensio illa ex parte montanistarum formata, quod silvae Magosparthenses in Uj-Banyensi territorio situentur, in nudo asserto subsistat, quippe, quod silvae eaedem neque ad cameram nostram, neque ad civitatem unquam pertinuerint, quin imo ex urbario de anno 1712. eveniret, quod pro ipso hospitali beneficium lignationis pure tanquam elemosyna obtigerit, ipsique possessionis istius incolae in tali lignationis in his silvis usu praefuerint, ut in quantum etiam pro camera nostra ibidem ligna caederentur, eadem camera prioribus annis semper unum et duos cruciferos pro una arbore (quam quidem solutionem pro via et pascuo factam fuisse camera nostra montanistica inducit) persolverit, suapte ex hinc consequitur, usum quaestionatarum silvarum Magospartensibus neque nunc adimi posse, ast relinquendum illis esse, eo tamen cum intellectu, ut ipsi quidem ultra focalia et aedilia etiam pro parvo suo commercio ligna obtineant, interim ne contra silvarum praescriptum ordinem ibi, ubi ipsis praeplaceret, ligna caedant, adeoque ut ad hoc praecavendum, ipsi sese apud civitatem semper insinuent, haec autem ipsis locum cum cointelligentia silvarum inspectoratus officii, ubi ligna sine damno caedi possint, designet. Non absimiliter ex usu glandinationis Magospartenses haud excludantur, inspectionemque silvarum civitas Uj-Banyensis cum cointelligentia silvarum inspectoratus officii habeat. Pari ratione montanisticum etiam penes praehabitum illum usum relinquatur, ut se cum necessariis lignis non tamen in necessitates cameralis dominii, sed immediate in usus montanisticos ex silvis his Magosparthensibus accipiendis juvare possit, eo tamen intellectu atque observando, ut succrescentiae in excisis locis consulatur, adeoque ne silvae devastentur, ac praeterea quemadmodum pro tali lignationis beneficio perprius ipsis Magosparthensibus subditis aliquid (prout praemissum habetur) solutum est, ita etiam pro futuro, hoc titulo solutio aliqua ad rationem, ac pro bono ipsius xenodochii fiat, in quanto autem haec annue per aversionem sub-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

sistere debeat, hoc et id montanisticum, et civitas, cui ut praemissum administratio competit, in mutua cointelligentia in quaestionem et deliberationem assumant, et suum eatenus projectum pars utraque suo canale exhibeat, cujus proinde intuitu pariter civitas caetera inter instruenda erit, prout etiam montanisticum sua via eatenus inviabitur. In casu demum illo, si subditi benigne praescriptam sylvarum regulationem transgrederentur, seque eo nomine poenis obnoxios redderent, objectum talismodi transgressionis atque meritum dictandarum poenarum montanisticum cointelligenter cum civitate in disquisitionem atque deliberationem de hinc etiam juxta benignam eatenus constitutam ordinationem assumendum habebit, subditique ad iudicium tale civitati comparere obligabantur.

Cum his igitur observationibus votum antelatae urbarialis commissionis' in praesumptis binis protocollis depromptum ac per dilectiones et fidelitates vestras pariter ratihabitum clementer approbantes benignam hanc resolutionem per easdem ad effectum et observantiam dirigi, ac tam apud comitatum Barsiensem, quam vero diaecesanum congruas idcirco dispositiones fieri clementer volumus, actis antelatae sedis dominalis in specie readnexis. In reliquo eisdem gratia etc.

Datum Viennae, 8-vo Novembris 1776.

Eredetije az Orsz. Levéltár magyar kanczelláriai osztályában 4359. udv. szám alatt. — Közölte *F. A. Schmidt* i. m. XIV. 120—4. l.

156.

1776. november 29. Az udvari kamara rendelete a főbányagrófi hivatalhoz a magosparti erdőknek a bányászat czéljaira való használata ügyében.

Wohlgebohrner freyherr, besonders lieber, dann edel veste, liebe herren und freunde! Unsere freundwillige dienste seynd denselben jederzeit bereit anvor. Es wird anmit ohnverhalten, wassmassen auf die zwischen dieser kayserlichen auch kayser königlichen hof-cammer in münz- und bergwesen, dann der königlichen hungarischen hof-kanzley in angelegenheit der strittsache zwischen der königlichen freyen bergstadt Königsberg und dem dorf Hochstätten oder Magospart sub dato 17. Augusti anni currentis abge-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

halten gemeinschaftlichen commission und von dieser verfaste allerunterthänigste protocoll von allerhöchsten orten allergnädigst entschlossen worden seye, dass auch dermahl der genuss der quaestionirten wälder den Magosparter unterthanen nicht benommen werden könne und sie nebst dem brenn- und bauholz, auch das für ihren kleinen handel erforderliche holz bekommen sollen. Damit sie aber nicht wider die allerhöchste vorgeschriebene waldordnung, nur dortten, wo es ihnen beliebig wäre, das holz schlagen mögen, so hätten sich dieselbe bey der stadt alzeit anzumelden, damit ihnen dieselbe einverständlich mit der wald-amtssession den ort anweise und auszeichne, wo der holzschlag ohne schaden geschehen könne und wären in übrigen von der eichelmastung nicht auszuschliessen.

Die inspection der angeführten Magosparter wälder solle mit einverständniss des waldamtes die stadt Königsberg haben, nachdem derselben die verwaltung des ganzen ortes eingestanden worden.

Uebrigens aber bewilligen allerhöchst ihro majestät, dass die dortige berg-kammer bey dem bisherigen genuss belassen werde und also mit dem erforderlichen holz zu den unmittelbaren bergwerks-gebrauch, jedoch nicht zur cameral herrschaffts-nothdurft mässig und gegen den allda sich behelfen können, dass der junge nachwachs auf den ausgehauten plätzen anwieder nachgeziegelt, nicht aber die waldung ausgerottet werde. Gleichwie hingegen aus denen acten zu ersehen gewesen, dass vor zeiten die bergkammer Schemnitz vom genuss der waldung etwas gezahlet habe, auch in hinkunft zum besten des spitals einige zahlung geleistet werden solle, wie viel aber billig seye? dermahl nicht könne hier entschieden werden; als wird ihm kayser königlichen obrist-kammer-grafen-amt hiemit aufgetragen, dass selbes mit der stadt Königsberg sich über ein jährliches pausch-quantum einverstehe, von den verabredten den bericht anhero erstatte und die seiner zeit wieder rückfolgende gutheissung erwarte.

So ferne nun die oft gedachte Magosparter unterthanen die waldordnung übertretten und sich diesfals sträflich machen sollten, so wird der berg- und waldmeister mit der stadt gemeinschaftlich in der waldamts-session die behandlung der verbrechen und darüber zu bestimmen kommenden strafen nach der diesfalls bestehend allerhöchsten verordnung auch weitershin auszuüben

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

haben, mithin die Magosparter unterthanen schuldig seyn, bey der diesfälligen session gegen fürladung der stadt zu allen zeiten zu erscheinen.

Schlüsslichens wird ihme kayser königlichen obrist-kammergrafen-amt all jenes hier abschriftlich mitgetheilet, was von seite der königlichen hungarischen hof-kanzley an das consilium locumtenentiale nach Pressburg erlassen worden.

Das kayser königliche obrist-kammer-grafen-amt wird sich demnach befleissen, die vorangeführte allerhöchste willens-meinung bestmöglichst in die erfüllung zu bringen und hiebey auf die waldordnung den genauesten augenmerck nehmen, damit solche in allen stücken beobachtet werde; uns übrigens samt dem herrn baron und denen herren göttlicher obhut empfehlen.

Geben von der kayserlichen auch kayser königlichen hofkammer in monetariis et montanisticis.

Vienn, den 29. November 1776.

Fogalmazványa a bécsi cs. és kir. közös pénzügyminisztériumi levéltár Münz- und Bergwesen Schemnitz osztályában, fasc. 2545. a 4359. udv. szám alatt. — Közölte *F. A. Schmidt* i. m. XIV. 118—20. l.

157.

1776. deczember 6. Az udv. kamara rendelete a szomolnoki bányafelügyelőséghez, a szomolnoki, svedléri és stószi jobbágyoknak fajzási joga s urbéri kötelezettségei tárgyában.

Es wird andurch erinneret, wasmassen allerhöchst ihre majestät in betref derjenen beschwerden, welche die inwohner zu Schmöllniz, Schwedler und Stoss wider das k. k. ober-inspectoratamt als ihren grundherrn eingereichet, allergnädigst befohlen hätten, dass solche so, wie sie bey dem herren-stuhl behandlet werden, dem comitat übergeben und in sede judiciaria unter den vorsiz des königlichen commissarii vorgenommen beurtheilet, alsdenn mittelst des consilii locumtenentialis eingesendet und von der königlichen hungarischen hof-kanzley zur allerhöchsten entscheidung übergeben werden sollen.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

Auf das protocoll der commissionis mixtae sub dato 17-ten Augusti a. currentis ist nunmehr die allerhöchste entschlüssung erflossen, und zwar

Ad 1. Obwohlen in ansehung der, dem markt Schmöllnitz zugehörigen waldungen die privilegia für den ort das wort führeten, weil jedoch selber schon von undenklichen zeiten her ausser allen gebrauch derselben wäre und von erst besagten markfleck selbst mittels des processes einbekennet wurde, dass dessen inwohner allda nichts anderes, als den freyen häusser kauf und verkauf, die fleischbank, mühl, wochenmark, den freyen abzug anmit auch die persöhnliche freyheit genüssen, so werde jenes, so in den von ihnen vorgezeigten privilegiis enthalten und von undenklichen zeiten ausser der uebung ist, der klagenden gemeinde nicht eingeräumet, sondern nur alles dasjene fernershin bestättiget, so ihr bisher beygelassen worden.

Ad 2. Könne die Schmöllnizer gemeinde der allgemeinen urbarial regulation nicht unterzogen werden, sondern solle, wie sie bisher behandelt worden, auch fernershin verbleiben. Um aber in zukunft allseitig sicher gestellet zu seyn, so solle ein ordentlicher contractual aufsaz gemachet und derselbe zur weiteren allerhöchsten einsicht und entscheidung durch die behörde unterzogen werden.

Ad 3. et 4. Werde die nuznüssung der waldungen für die gedachte Schmölnizer inwohner nur in so weit bestättiget, als sie, wie bisher in genuss des verkaufenden holzes gewesen, übrigens aber nichts anderes, als das für die gebäude zum brennen, für die häuser und stallungen das gehörige holz der gemeinde zuzulassen wäre. Die oberaufsicht der waldung bleibe der grundherrschaft mit dem beysatz eingeraumet: dass, gleichwie in anbetracht des markt Stoss von der sede iudiciaria ganz gründlich angemerket worden sey, auch in Schmöllnitz die leute eingeleitet werden sollen, ihre häusser von laim oder stein zu erbauen, um das holz besser zu verschonen.

Ad 5. Was die reinigung der wiesen betrift, so solle solche auszupuzen und zu reinigen den leuten nicht verboten seyn; sollte jedoch eine dergleichen wiesen gar zu sehr schon bewachsen seyn und besser zu einem wald als wiesen taugen, in solchem fall solle solche durch anweisung eines aequivalents eingetauschet werden.

Ad 6. Die unterhaltung der schaafe seye dem contribuenten

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

zwar nicht zu versagen, bey entstehen mögender klage aber wird das comitat zu beurtheilen haben, ob die zahl der von unterthanen ernährt werdenden schaafen nicht übermessig sey? in die waldungen hingegen, besonders in jene, welche in anwachs sind, worinnen also die schaafe schaden machen könnten, wären sie nicht einzulassen. Nachdeme

Ad 7. das k. k. ober-inspectorat-amt selbsten sich dahin erkläret hat, dass den Schmöllnizer inwohneren frey stehen solle, ob dieselbe gegen den auch den auswärtigen abzureichen gewöhnlichen lohn, dann entrichtung der erforderlichen arbeiten und kupfer-fuhren sich unterziehen wollen, so wird diese beschwerde für abgethan angesehen, welche gedachte inwohner wegen der versagung des unterhalts eingeleget haben. Endlich und

Ad 8. sollen bey vorkommenden beschwernissen die öffters berührte Schmöllnizer inwohner sich zuerst an die grund-herrschaft wenden, wenn jedoch dieselbe keine ausrichtung hierauf erhielten, so könne in gemässheit der urbarial regulation ihnen nicht versaget werden, dass dieselbe (jedoch nicht in den, in das bergwesen einschlagenden angelegenheiten) nicht zu den comitat gehen dörften, ihre beschwerde dahin zu bringen. Eben dieser bescheid auf die vorhergangene 7. beschwer puncten habe auch in betref der Schwedler zugelten, nachdem solche mit den Schmöllnizern gleichförmig gewesen.

Ad 10. Aber werden dieselbe wegen den schaaf zehend auf die urbrial regulation verwiesen.

Ad 11. Wenn die 50 fr. für den königl. cammer fiscalen in dem herrschafftlichen zinss eingerechnet worden, so habe es hierbey sein bewenden, im widrigen aber wären solche den Schwedlern von den herrschaftlichen zinss-geldern anwieder zu ersezen. Und da nicht zu ersehen ist, dass dieser genuss eine diesorts bewilligte sache ist, so seye wegen solchen sogleich die resolution anher zu senden, in widrigen aber der fiscal es wieder zurückzuerstatten hätte. Uebrigens aber wenn bey der richterwahl den beamten einige geschänknisse gegeben worden zu seyn erwiesen würde, sollen solche anwieder zurückersezet und in zukunft geschänke anzunehmen verbotten bleiben.

In ansehung der Stosser wird bis auf den 9-ten punct eingeschlossen sich auf jenes bezogen, was oben wegen den ort Schwedler gemeldet worden.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

Ad 12. Hingegen lediglich nur noch beygesetzet, dass, wenn ein oder anderer unterthan mit erlaubniss des k. k. ober-inspectorat-amts brandwein brennen sollte, solcher von einem jeden kessel in gemässheit der urbarial regulation jährlich 2 fr. der grund-herrschaft entrichten solle. Schlüsslichen und

Ad 13. wäre der dem herrschaftlichen fiscal in 30 fr. entrichte gehalt für das zukünftige einzustellen, für das vergangene aber die vergüttung den Stossern zu verschaffen und auf die art, wie oben wegen den 50 fr. errinneret worden, die resolution anhero zu übersenden.

Dass k. k. inspectorat-ober-amt wird demnach diesen allerhöchsten befehl in genaue erfüllung sezen, in dem genuss der waldung zum berg bau und schmelzwesen fortfahren und anbey auf die wald-ordnung und die nachzüglung junger wälder genau sehen, im weiteren aber zu reinigung der wiesen immer einen waldhütter zur aufsicht zugeben, damit nicht anstatt derselben reinigung in die wälder gegriffen, folglich schädliche rottungen angeleget werden.

Wienn, den 6-ten Decembris 1776.

Fogalmazványa a bécsi cs. és kir. közös pénzügyminisztériumi levéltár Münz- und Bergwesen Schmoelnitz osztályában, fasc. 2755. a 4427. udv. szám alatt. — Közölte *F. A. Schmidt* i. m. XIV. 125—9. l.

158.

1777. szeptember 16. A helytartótanács körrendelete arról, hogy a jobbágyok az erdők kimélése végett kerítéseiket tűzálló anyagból készítsék.

4964. Meminerint praetitulatae dominationes vestrae, qualiter ex ratione conservationis sylvarum et antevertendorum incendiorum sub 28-va Decembris 1772. et 17-ma Junii anni praeteriti 1776. de benigno jussu regio intimatum exstiterit, ut subditi ad latera aedificiorum suorum e solidis, aut crudis materialibus construenda invenientur, qualiterve sua majestas sacratissima normam et regulam hanc per universum regnum observari clementer jusserit.

Cum autem per sepimenta etiam domibus et horreis, caeterisque aedificiis, aut interjacentia, aut vicina exortas incendiorum fatalitates non parum propagari certum esset:

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

Hinc quemadmodum altefata sua majestas sacratissima in continuationem praemissae benignae ordinationis regiae ulterius clementer decrevit, ut universi coloni deinceps loco sepimentorum ex virgultis, aut palis, vel asseribus, arundineque contextorum, aedificiisque vicinorum cincturas dehinc seu ex caeno, seu lapidibus, seu denique tegulis coctis, vel crudis construere teneantur. Ita benignam hancce in conservationem sylvarum perinde, ac ad impediendam incendiorum propagationem directam ordinationem regiam per totum regnum observandam praetitulatis dominationibus vestris ea seria cum commissione intimat consilium hoc regium locumtenentiale, quatenus gremiales suos colonos ad cincturas ex materialibus superius recensitis construendas adigere et neque ullas alias, quam concipiendi ignis incapaces iisdem admittere, de effectu demum salutaris istiusmodi benignae dispositionis qualiter procurato relationem submittere noverint. De dato 16-tae Septembris 1777.

Nyomtatvány az Orsz. Levéltár helytartótanácsi osztályának körrendeletei közt.

159.

1777. október 31. A magyar udv. kanczellária átirata az udv. kamarához a beszterczebányai erdőkben üzött szurok- és kocsikenő-főzés megtiltása iránt.

Sacrae caesareae et regio-apostolicae majestatis inclytae imperiali et caesareo-regiae in monetariis et montanisticis camerae aulicae peramice reinsinuandum. Recepto a libera regiaque et montana civitate Neozoliensi super imputatis eidem per supremum Schemniziense camergraffiatus officium excessibus in sylvis commissis responso, eidem civitati talismodi excessus tenore benigni rescripti hicce copialiter adjecti serio improbari, ac una districtim injungi, ut semet in posterum claro intellectui benignae resolutioni anno 1747. emanatae sub gravissimo responsionis onere accomodare et dehinc a quibusvis factionibus, resuscitandisque antiquis tricis abstinere debeat.

Quemadmodum igitur ordinatione hac praelibatam inclytam in monetariis et montanisticis cameram aulicam plene contentam futuram regia isthaec hungarico-aulica cancellaria confidit, ita

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

eandem una peramice requirendam duxit, ut sua etiam ex parte efficaces dispositiones facere velit, quo tum antelatae civitati Neozoliensi, cum vero ejusdem civibus semet pro lignis apud officium silvanum insinuaturis assignatio in locis congruis absque protelatione et divexatione fiat, omnisque idcirco juste querulandi ansa ex parte dicti officii sylvani solicite praecaveatur.

Cum porro ex submisso per dictam civitatem allegato sub NB. hic in copia advoluto adpareat, in silvis civitatensibus non facto insimulati inspectoris civici, Valla nuncupati, uti per camergrafiatum exponebatur, ast ex indultu cameralis administrationis laboratorium pro pice et axungia cum summo conflagrationis sylvarum discrimine exurendis erectum extitisse, hinc non ambigit eadem haec regia hungarico-aulica cancellaria, quin praelaudata inclyta camera in monetariis et montanisticis aulica factum hoc improvidum et periculi plenum improbatura, ejusmodique laboratorium mox sufferendum ordinatura sit. Cui in reliquo penes remissionem actorum hoc in merito sub 11-ma Novembris anno 1774., sub quarta item Aprilis et prima Augusti anni modo labentis horsum communicatorum ad exhibenda quaevis grati officii studia prompta semper manet atque parata

Cancellaria regia hungarico-aulico.

Viennae, die 31-ma Octobris 1777.

Fogalmazványa az Orsz. Levéltár magyar kanczelláriai osztályában 4284. szám alatt. — Közölte *F. A. Schmidt* i. m. XIV. 181—3. l.

160.

1778. Aranyosszék határozata a szék szabad erdejének felosztásáról az egyes faluk között.

Az nemes szék közönséges erdeiben a sok károknak, praevaricátióknak és dissensióknak praevertálása végett concludáltatott, hogy a falukra felosztassék a faluknak quantitássa és az antiqua sessióknak numerusa szerént, a numerusában assumáltatván a falu közönséges terrenumában excindált sessiók is, melyek 32 esztendőktől fogva populosusok, felosztván elsőbben a falukra, azután subdividáltassék az erdőnek fája az individuumok között a posses-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

sorok és a több incolák között, nem az földe, hogy valakinek azt eladhassa.

A volt Aranyosszék levéltárából közölték: *Dr. Kolosvári S.* és *dr. Óvári K.* i. m. I. 165—6. l.

161.

1779. márczius 3. A királyi tábla jegyzőjének tanuvallatása a szentmárton-kátai földek és erdő közös használatáról.

Infrascriptus inclytae tabulae regiae iudiciariae et ad latus spectabilis ac perillustris domini Francisci Subich de Kolon excelsi officii judicatus curiae regiae magistri prothonotarii existens juratus notarius praesentium per vigorem fateor et recognosco, quod posteaquam virtute gratiosi excellentissimi ac illustrissimi domini comitis, domini Georgii Fekete de Galantha, judicis curiae regiae etc. praeceptorio-compulsorialis mandati pro parte et ad instantiam egregii Michaelis Dinnyés emanati, mihique praeceptorie sonantis et directi, eidemque adnexae specialis exmissionis — — ratione et praetextu negotii infra uberius declarati in et ad faciem possessionis Sz.-Márton-Káta inclytis comitatibus Pesth-Pilis et Solth articulariter unitis adjacentis venissem, talem prout sequitur, secundum subinserta, mihique praesentata deutri puncta exegerim juratorum ab infra nominatorum testium fassionem. Quorum quidem deutri punctorum tenor est sequens:

De eo utrum?

1. Vallja meg a tanu letett hite után, tudja-e vagyis hallotta-e, hogy nemes néhai Dinnyés István uram, inquiri curans uraiméknak édes atyjok, minémű rész portiót vett légyen Sz.-Márton-Kátán ezen tekintetes Pest vármegyében nemzetes néhai Batta István és János, nemkülönben Négyesi István és János uraiméktól, s miből álló volt?

2. Tudja-e vagyis hallotta-e, hogy azon rész portiónak birtokában lévén, mind erdeiben, mind más appertinentiákban ususa volt, az után pedig proportionális processus által nem csak réteibül, hanem számos földeibül nagyobb része Dinnyés uraiméktul elhasít-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

tatván, elesett; mely elhasítás által esztendőnként minémű veendő hasznoktul fogyatkoztattak meg Dinnyés uraimék?

3. Mikor s hány esztendeje, hogy azon proportió behozatott; s hány esztendeje, hogy az erdőnek ususátul is kirekesztettek Dinnyés uraimék; és azon fájézást esztendőnként mire lehet becsülni azon megvett portához alkalmaztatván?

Primus testis providus Stephanus Karay in possessione Sz.-Márton-Káta degens, perillustris ac generosi domini Ladislai Prónai subditus, helveticae confessionis, ann. circ. 70, jur. exam. fatetur ad 1-um: Minthogy a tanú még azon személyt is, t. i. Molnár Mihályt, aki Dinnyés István uramnak vásárlása előtt a kérdésben levő funduson lakott, és onnét ennek előtte mintegy 58 esztendőkkel Nagy-Réhre ment lakni, jól ismerte, azt is nyilvánságosan tudja, hogy ezen portát annak elköltözése után mintegy másfél esztendővel mindjárt megvette néhai Dinnyés István uram az inquiri curans uraiméknak édes atyjuk, akkor penig ezen portiójának appertinentiája volt minden vetőre négy darab és így összvességesen az két vetőre nyolcz darab szántó föld. Hogy pedig ezen mondott egy vetőre levő négy darab földeket 18 két kilás zsák mag-gabonával bé lehetett vetni, annyibúl mondhatja, mert maga is a tanú, első gazdának a gyermeke lévén, számtalanszor látta szemeivel, hogy mind az atyja, mind pedig mások, akik t. i. olyatén portával bírtak, mint az kérdésben levő, annyival szokták magok egy vetőre lévő négy darab földeiket bevetni. Hanem ad 2-um aztat nem mondhatja hogy vagy Dinnyés uraimék magok egész portájokhoz, vagy más egész helyes gazda rétet, vagy erdőt különösen birt volna; hanem mindenkor a mi kevés rét volt, közönségesen bírták és kaszálták az helységbeliek, azután pedig magok között helyszámra felosztották, és innét hite után vallja, hogy Dinnyés uramnak egész portájához is minden esztendőben, amidőn bővebben termett a széna, jutott egy szekérrel, néha pedig, ha szárazabb idők voltak, csak egy kocsival. Hasonlóképpen az erdőt is mindenkor közönségesen bírták és fa számra szokták esztendőnként magok között felosztani ily formán, hogy aki egész helyes gazda volt, annak mindenkor szoktak egy olyan fönnálló fát adni, akibül könnyen kilett három szekérrel, így adatott Dinnyés uraiméknak egész portájokhoz is minden esztendőben. De ezek az ususok mind csak addig tartottuk, amíg az méltóságos gr. Keglevich Prónai úr és Batta János úr az külső és belső benificiumokban meg nem osztoztak és proportiót nem

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

inducáltak, mert ezen alkalmatossággal még a szántóföldek is elszedettek minden embertül, és azután kinek-kinek földes ura maga mutatta ki jobbágy helyeihez tartozandó szántóföldeket; minthogy pedig ezen kérdésben lévő, előbb Molnár Mihály, azután pedig Dinnyés uraknak házhelye Batta János urnak portiójában esett, ő mutatta ki azután az ehhez tartozandó szántóföldeket; de mennyivel adatott ezután kevesebb ezen portához, nem tudja azon okbúl, mivel Dinnyés urak földeinek szomszédságában semmit nem birt. Ad 3-tium: Pedig mennyi esztendeje lehet ezen osztálynak vagyis proportiónak, bizonyosan nem tudja; mindazáltal (mivel házassága után, mintegy negyvenkilencz esztendeje mult, mindjárt hat vagy hét esztendővel történt) bizonyosan mondhatja, hogy lehet mintegy negyven esztendeje; és ezen időtül fogva tudja bizonyosan, hogy mindig tilalmaztattak Dinnyés uraimék azon erdőnek vágatásátul. Széna is ezután soha sem jutott nékik, hacsak Batta urak az Tápió nevezetű diverticulumban néha maguk jó szándékjokból nem adtak valami keveset. Ezen proportió után történt kárárul Dinnyés uraknak ugyan szóllani nem tud, azt az egyet mindazáltal mondhatja, hogy mostani időben olyan három szekér fa könnyen három forintot, annyi széna pedig két forintot megérne; ezen beneficiumoktul az proportió után hogy Dinnyés uraimék is megfosztattak, hite szerint valja.

Secundus testis providus Michael Zsadon ibidem degens, helveticae confessionis, Prónaianus pariter subditus, ann. circ. 70, jur. exam. fatetur ad 1-um: A tanú születésétül fogva Sz-Márton-Kátán lakván, tudja bizonyosan, hogy néhai Dinnyés István uram, Dinnyés Mihály uramnak édes atyja, azon házhelyet, amelyben néhai Molnár Mihály lakott, vette meg Batta uraméktól, és tudja azt is, hogy ezen ház helyhez tartozandó szántó föld volt régenten a két dülőre nyolcz darab, melyekből minden esztendőben négy darabot el lehetett vetni circiter husz s huszonegy két kilás zsák gabonával. Ad 2-dum: Tudja azt is bizonyosan, hogy azon portához, melyben az említett Molnár Mihály lakott, azután pedig Dinnyés uraiméknak kezére szállott, az erdőbűl is, valamint egy egész helyes gazdának, úgy Dinnyés uraiméknak is minden esztendőben olyan egy fönnálló fa esett, amelyből gallyastul könnyen három szekér fát ki lehet vágni. Ezen fájézásnak ususa pedig mindaddig tartott, valamíg az földesurak az helységben jövén lakni, magok közt mind az erdőt, mind pedig az mezőt föl nem osztották; ezen osztálynak

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

alkalmatosságával elvétetődtek minden embertül a szántóföldek, hanem azután újra ki-ki az földes urak közül maga mutatta ki az portáihoz tartozandó szántóföldeket. Ezen kérdésben levő portához pedig Batta úr mutatta ki, minthogy őnéki esett az osztályában, de hány zsákra való lehetett mindenestül ezen újra kimutatott föld, nem tudja azon okbúl, mivel a tanú Prónai uramnak keze alá esvén nem tudakozott mások jussairól. Egyet ugyan ezen újra kiadott darab földekből is vetett, Dinnyés uraméktul kérettetvén, amely a kenderföld dülőjében vagyon, de ebben is, jóllehett a többinél nagyobb darab, ötödfél zsák mag gabonánál több nem megyen. Ad 3-tium: Ugyan bizonyosan nem tudja, hány esztendeje, midőn ezen osztály meglévén, mind Dinnyés uram, mind pedig az többi gazdák erdőnek ususától elmaradtak, de amint arányozza, lehet annak mintegy harmincznégy vagy harminczöt esztendeje. Abban az időben a fát kevésre lehetett becsülni, de mostanában annyi fa, mely akkor egy gazdának jutott, a tanunak itélete szerint, mivel épületnek is alkalmatos volna, könnyen megérne öt-hat forintot.

Tertius testis providus Georgius Orosztán, ibidem degens, aeque Prónaianus subditus, romano catholicus, ann. 56, jur. exam. fassus est ad 1-um: A tanú még abban az időben, melyben Dinnyés uraimék az kérdésben levő fundust szerzették, gyermeki állapotban lévén, annak megvételére nem emlékezik, hanem édes atyjátul és az ipátul is számtalanszor hallotta, hogy azon portát, melyen néhai Molnár Mihály lakott, vették meg Dinnyés uraimék Gesztelyben lakó Négyesi és Batta uraiméktul elsőben zálogban, azután pedig örök áron; hogy pedig ezen házhelyhez egy vetőre négy olyan darab föld volt, melyben 18 zsák mag gabonát el lehetett vetni, onnét tudja, mivel maga is azután való időben valamely Kovács Pál nevezetű félhelyes jobbágynál itt Kátán szolgálván, számtalanszor vetett az fél helyhez lévő négy darab földben kilencz zsákból; másokat is annyit vetni látott, akik félhelyesek voltak, akik pedig egész helyesek, tizennyolczat. Ad 2-dum: Hogy pedig az erdőben is mindaddig ususok volt Dinnyés uraiméknak, valamíg az három földesuraság között el nem osztódott az helység, annyibul tudja, mivel többször ízben is látta, hogy Dinnyés uram maga hat ökrű szekéren és kocsiján házához hozatott fát. De mihelyt ezen osztály megtörtént, már Dinnyés uraimék is tilalmaztattak az erdőtül. Ad 3-tium: Mióta pedig tilalmaztatik Dinnyés uram, hogy lehet 33 esztendeje, annyiból tudja, mivel ezen osztálykor a tanú már

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

házas ember lévén, maga is vélek járt az erdő- és mező-elmérőkkel, kára pedig ezen proportió alkalmatosságával Dinnyés uramnak mennyi történt, nem tudja, de bizonyosan mondhatja, hogy csak fájézásbul is vallhatott hat forint ára kárt; mert mostanában annyi fát, mennyit Dinnyés uram esztendő által elhordott, maga sem adná a tanu hat forintért.

Quartus testis providus Stephanus Hegyi, illustrissimi comitis Keglevics subditus, ibidem degens, helveticae confessionis, ann. circ. 80, jur. exam. fassus est ad 1-um: Mivel a tanu ezelőtt a kérdésben levő helyen lakó Molnár Mihályt is jól ismerte, tudja, hogy néhai Dinnyés István uram vette meg azon portát, amelyben Molnár Mihály lakott. Ezen portához pedig mind akkor mikor Molnár Mihály birta, mind pedig azután, amidőn Dinnyés uraimék kezére szállott, négy olyan darab föld volt egyik-egyik vetőre, amelyekben 24 zsák gabonát belé lehetett vetni, mindazon ideig, valamig az földes uraság között proportió mind külső és belső jószágokban nem tétetett. Ad 2-dum: Ezen szántóföldön kivül volt fájézásnak is beneficiuma oly formán, hogy kinek-kinek az egész helyes gazdák közül adatott olyan két fa, amelyiket ha felvágták, lett jó öt szekérrel. Ezen fájézás hasonló mód tartott Dinnyés uraimék részérül egész a proportiónak idejéig, de azután teljességgel kirekesztettek. Azt ugyan a tanu nem tudja, hogy vagy Dinnyés uraiméknak, vagy pedig más egész helyes jobbágyoknak rétjük lett volna, de voltak mindazáltal olyan földek, akiknek dülőjében lehetett kaszálni esztendőnként hol egy szekér, hol egy kocsi szénát; és ezek is hasonló mód az földes uraság kezénél maradtak a proportió után. Ad 3-um: Ezen proportiónak a bizonyos esztendejét a tanu nem tudja, hanem gondolja, hogy legalább huszonkét esztendeje már lehet és ezen időtől fogva nem engedtetik meg az erdőnek ususa. Következett kárárul sem tud szóllani Dinnyés uramnak, mivel menynyi szántóföldük vagyon mostanában a kérdésben levő portához, nem tudja, hanem azt mondhatja, hogy tiz forintért sem adnának mostanában olyan két fát egy embernek, amilyen esztendőként egy egész helyes gazdának, és ezen portához Dinnyés uraknak is jutott.

Quintus testis providus Andreas Czinege ibidem degens Prónaianus, romano-catholicus, annor. 56, juratus exam. fatetur ad 1-um: A tanu Dinnyés uraknak vásárlásokra nem emlékezik, hanem ad 2-um feleli és valóságos tapasztalásábul tudja, hogy az erdőnek

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

ususában voltanak az behozott proportió előtt, mert azon időben Karay Istvánnál (:aki Dinnyés uraiméknak szomszédságában lakott) ostoros lévén, számtalanszor látta Dinnyés uraknak szekereit fával megrakodva a fölosztott erdőrül hazajönni; látta ezt azután is, amidőn házas ember volt mindaddig, valameddig az proportió be nem hozattatott, de azután sohasem tapasztalta, hogy valaki az földesurakon kivül onnét fát hordott volna. Nemkülönben letett hite után azt is vallja, hogy az szántóföldeik is Dinnyés uraiméknak ezen proportió után kevesebbek lettek, mint azelőtt, mert már mostanság az két vetőre sincsen több öt darab szántóföldeiknél, t. i. egy vetőre három darab, a melyeket tizenkét zsák gabonával be lehet vetni, a másikra pedig kettő, kinek egyike hét, az másika pedig másfél zsák gabonával is könnyen megtelik. Ezt pedig annyival is inkább vallhatja, mert ezen mondott másfél zsákos darab földön kivül mindnyáját maga is vetette, többszörizben kérettetvén munkára Dinnyés uraméktul. Ad 3-tium pedig tudja, hogy annak lehet mintegy harminczhárom vagy harmincznégy esztendeje, mióta az proportió behozattatott, mert maga is huzta az inzsellér-lánczot a tanu; hogy pedig ezen időtül fogva Dinnyés uram ezen Batta úr jussán levő portához mindétig csak ezen öt darab földet birta, az föllebb megmondott okokbul tudja.

Sextus testis providus Johannes Dobos, ibidem degens Prónaianus subinquilinus, rom.-catholicus, ann. circ. 30, juratus examinatus fatetur ad 1-um nihil; hanem ad 2-um tudja, hogy mióta eszére emlékezik, mindenkor tilalmaztattak Dinnyés uraimék az felosztódott erdőtül; rétet sem tud egyebet hogy birtak volna, hanem valamely Tápió nevezetű diverticulumban volt egy kocsira való a kérdésben vett házhelyhez, de mivel nem sokat ért, nem kaptak rajta Dinnyés uraimék, azért azt is gyakorta mások kaszálták le. Szántóföldeikről hasonló mód egyebet nem szólhat, hanem mivel ennek előtte hat esztendővel négy esztendeig szolgálta Dinnyés János uramat, a ki a kérdésben levő portának és appertinentiáinak mindenütt felét bírja, hite után vallja, hogy ennek egy vetőre csak két darab földje volt, melynek egyikébe másfél zsákot, a másikába pedig négy zsákot szoktak vetni. Az másik vetőre hasonlókép két darab, és ebben is egyikben négy két kilás zsák magot szokott a tanu vetni, a másikba pedig három vékával is alig tudott belé tömni, midőn elvetette, ezt pedig annál is inkább bizonyíthatja, mivel azutá-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

tul fogva is Dinnyés uraiméktul egynéhányszor szóllíttatván, a tanú munkálódott az mondott földekben. Ad 3-tium aeque nihil.

Super qua taliter per me peracta, partique requirenti sub propria manus subscriptione extradata, usualisque sigilli appositione roborata inquisitionis serie, praesentem pro obligatione mea humillimam suprafato spectabili ac perillustri domino exmittenti magistro prothonotario facio relationem. Pestini, die 3-tia mensis Martii, 1779. Georgius Polgár inclytae tabulae regiae judiciariae notarius mp. (P. H.)

Eredetije az Orsz. Levéltár táblai osztályában őrzött inquisitiók közt, 17, no 743.

162.

1779. junius 21. A helytartótanács körrendelete az erdőkben tűz-gyujtások tilalmáról. *

Innotuit consilio huic regio locumtenentiali, in diversis regni partibus in tanta, quae hoc anno perdurabat, siccitate ac ventorum vehementia notabiles sylvarum plagas incuria cumprimis pastorum ignes ibidem excitantium ac respective etiam per colonos extirpaturas ibidem facientes incendio deletas, enormiaque per id damna causata extitisse.

Et quia conservatio sylvarum non privatorum solum, sed et ipsius publici quam maxime interesset:

Hinc praeattactis d. vestris hisce committendum duxit consilium istud regium locumtenentiale, quatenus in quantum in sui gremio sylvae existerent, omnes ad avertenda hujusmodi facta possibiles praecautiones adhiberi, seriasque ubivis locorum sylvis provisorum dispositiones facere noverint, ne ullus sub in cursu gravissimae animadversionis in sylvis ignem excitare attentet, verum locales jurisdictiones, ne dispositioni huic contraveniat, vigilantissimam curam adhibeant, in eos demum, qui hoc in passu excedere praesumerent, pro gravitate culpae serio et exemplariter animadvertat. Datum utsupra.

Nyomtatvány 1779. 2660. sz. a. az Orsz. Levéltár helytartótanácsi osztályának körrendeletei közt.

* V. ö. Erd. Lapok 1879. 188. l.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

163.

1780. márczius 16. A helytartótanács körrendelete a fűzfák ültetésének hathatósabb előmozdítása végett szükséges intézkedésekről.

Non defuere quidem hactenus etiam peropportunae in negotio implantationis, propagationis et multiplicationis salicum, aliorumque velocius crescentium germinum ordinationes, atque in incrementum salutaris hujusce instituti edita benigna mandata regia, quam parum nihilominus cuncta haec, quamvis unice in uniuscujusque particularis bonum et utilitatem, atque una in commune etiam emolumentum directa seu cuipiam in particulari, seu vero magistratibus locorum et districtuum impressionis, attentionis et vigilantiae exciverint, vel inde non temere conjici, quin evidentis argumenti loco esse potest, quod licet jam tota caeptis benignis ac materno-regia sollicitudine factis dispositionibus lustra evolvantur, attamen pauca admodum edita hoc in passu spectentur conatuum testimonia, ac ipsa quoque desideratarum hac in parte informationum intermissio, quin ipsae etiam per nonnullas jurisdictiones submissae informationes remissum in hoc tantae utilitatis negotio animum manifestant; exactae enim abhinc in anno 1778. die 9-na Junii informationes nonnisi a decem, nunc autem a 17 circiter comitatibus et aliquot liberis regiisque civitatibus submissa habentur.

Quapropter sua majestas sacratissima caesarea et regio-apostolica in sequelam prioris sui benigni mandati sub praecitato 9-nae Junii dato abhinc circulariter intimati, ad salutaris hujus in rempublicam, inque commune bonum curae et instituti finem cupitum tanto certius obtinendum tria potissimum omni hoc in genere pro scopo habenda clementer constituit, certae utpote expositivae eatenus regulae in ordinem ut redigantur et ad omnium captum et notitiam publice reddantur, suoque ordine et ut debite per quemvis intelligi queant, vernacula pro ratione locorum et districtuum lingua typis mandentur, transmittendaque quaquaversum sufficienti numero exemplaria per judices locorum publice affixa teneantur, ac singulo ad minus mense per notarios loci publice perlegantur, harum dein effectuatio compulsivis etiam mediis procuretur, ac postremo jugis, indesinensque dispositorum, susceptorumque conatuum vigilantia adhibeatur; ut autem constare possit, quem fructum dispositiones hoc in passu intervenientes pro prae-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

terito produxerint et pro futuro producturae sint, per consequens ubiqualis multiplicatio et propagatio arborum pro praeterito effective intervenerit et pro futuro subsecutura sit? ex parte singularum jurisdictionum et quidem ex parte comitatuum per vice-comites, ex parte autem districtuum separatas portas habentium per horum capitaneum et respective directorem, aut administratorem sub eos mansuro responsionis onere, ex parte demum liberarum regiarumque civitatum per ipsos harum magistratus sub pari onere in specie consulem civitatis, aut in hujus carentia judicem mansuro, binis per annum vicibus, vernali utpote et autumno tempore, juxta hic adnexum tabellae formulare genuinae et adaequatae informationes isthuc submittantur; et si quis dominorum terrestrium peculiarem idcirco zelum, laudabilisque conatus exempla luculenta, bonosque successus monstraverit, id quoque suo tempore in specie et per circumstantias horsum demonstretur, quo ita subin demisse abhinc suae majestati sacratissimae repraesentari valeat.

Prout igitur in promotionem utilissimi objecti hujus deservientes regulae effective constitutae in suum ordinem redactae, per suam majestatem sacratissimam clementer ratihabitae et in vigentibus per regnum vernaculis linguis typis mandatae jam habentur:

Ita harum isthic adnexa pro numero locorum comitatui huic ingremiatorum, proque ratione vigentium in iisdem vernacularum linguarum exemplaria praetitulatis dominationibus vestris eo benigno cum mandato regio transmittit consilium hoc regium locumtenentiale, ut in conformitate et ad exigentiam praedeductae benignae resolutionis regiae praevio modo hanc in rem, partim ex antecedaneis benignis normativis ordinationibus regiis excerptas et recapitulatas, partim vero e practica experientia haustas, ac per respectivas jurisdictiones propositas, benignaque ratihabitione regia confirmatas regulas non solum more solito in gremio comitatus publicari faciant, verum praeterea ut hae ubique locorum cum fervidiori ac hactenus factum est, zelo altissimaque jussa regia exequendi studio in praxim deducantur, eaque omnia, quae in iisdem regulis, tam circa ipsam diversa mollioris speciei arborum germina inplantandi, propagandi, multiplicandi et debite praeservandi modalitatem, quam etiam quoad circumfossationum, circumseptionum, circumvallationum, aliorumque munimentorum et aggerum erectionem, custodiarum item constitutionem, conducendorum-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

que deinceps gregum quorumlibet pastorum praevie coram dominiis, aut horum officiolatu instituendam statutionem et censuram, nec non ipsam plantandorum diversi generis germinum inspectionem in singulo gremiali loco uni e juratis loci eo tempore, dum restauratio, seu electio judicis peragi consuevit, communi e determinatione constituendo cum locali situi aptanda instructione injungendam, ipsi vero loci judici eam eminenter obligationem imponendam, ut et camporum custodes, aut aliam in horum defectu substituendam custodiam et praevia ratione designandum loci juratum ad explendum munus suum compellat, praescripta sunt, accurate effectuentur, serio ac efficaciter, adhibitisque pro re nata etiam in iisdem regulis propositis compulsivis mediis disponere, atque ut universa haec debite per quemvis intelligi, tenaciorique memoria retineri possint, unicuique distinctae communitati unum ex transmissis attactarum regularum exemplaribus in ea, quae in singulo loco usitatur, vernacula lingua ea cum commissione extradare noverint, ut tale exemplar per loci judicem publice affixum teneatur, contentaeque in eodem regulae singulo ad minus mense per notarium loci publice perlegantur.

Caeterum cum comitatus hujusce cura in tot quasi districtus et partes, quot in eodem ordinarii et vice-judices nobilium numerantur, subdivisa sit, ideo etiam hoc in merito vigilantia et inspectio inter eos debite dividatur, quorum etiam unusquisque in processu suo ea, quae ex parte comitatus in consequentiam praedeductae benignae resolutionis regiae, praescriptarumque regularum tam respectu inviandarum communitatum, quam etiam in ordine ad designanda, ubi necessarium esse dignoscetur, requisita pro implantatione attactorum germinum spatia cum respectivis dominiis tractanda, transigendaque erunt, debite effectuare, ac de inspectione et statu rei accuratas vice-comiti relationes et respective tabellas submittere debeat, ipse autem vice-comes separatas ejusmodi processualium judlium relationes et tabellas in unam generalem tabellam juxta transmissum formulare redigere et binis per annum vicibus, vernali utpote et autumno tempore inomisse et sub ipsum mansuro responsionis onere isthuc submittere, una vero si quem in hoc aut illo districtu segnem observaverit, in tabella peculiariter adnotare teneatur; cujus proinde intuitu tam ipse vice-comes, quam et processuales judices nobilium debite per praetitulatas dominationes vestras instruendi, inviandique erunt. In reliquo autem ipsae

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

etiam praetitulatae dominationes vestrae jugem, indesinentemque hac in re dispositorum, susceptorumque conatuum vigilantiam adhibere et si quis gremialium dominorum terrestrium peculiarem idcirco zelum, laudabilisque conatus exempla luculenta, bonosque successus monstraverit, id quoque suo tempore in specie et per circumstantias horsum repraesentare non intermittant, quo ita subin abhinc suae majestati sacratissimae demisse referri valeat. Datum ex consilio regio locumtenentiali hungarico, Posonii die decima sexta mensis Martii, anno Domini millesimo septingentesimo octuagesimo celebrato.

Fogalmazványa az Orsz. Levéltár helytartótanácsi osztályában 1780. évi Refer. Bacsák no 4. alatt.

164.

*1780. (március 16.) A helytartótanácsnak megelőző 163. szám alatt közölt körrendeletével megküldött oktatása a fűzfák ültetéséről.**

A fűzfák s egyéb serényebben nevelkedő csemetéknek beültetése, a nyőlésben való szaporítása és illendő s gondos megtartása iránt 1780. esztend. kiadattatott hasznos regulák.

I. Punctom.

Mely nagy s fő haszon származzék mint kinek-kinek önnön magára mint a közjóra csak a fűzfáknak plántálásából is, az elegendőképen kitetszik azon fontos okokból, melyek a felséges királyi helytartó tanácsnak Magyarország minden vármegyéire és districtusaira, úgy nem különben a szabad királyi városokra is már régen elmúlt 1755-dik esztend. martiusnak 10-dik napján fels. királyi parancsolatból kiküldött tudósításában feljegyeztettek és itten ujra előladattatnak s ebben állanak, hogy

§. 1. Ennek a fának az a természete és tulajdonsága, hogy a többi fák közül leginkább a nedves helyekben felettébb szaporodni szokott és hogy annak mint plántálása s mint szaporítása

* V. ö. Erd. Lapok 1884. 688—689. l.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

nem csak a költségnek s munkának, hanem az időnek mivoltára nézve is sokkal könnyebb légyen.

§. 2. Hogy ennek a neme mások felett mint magasságában s mint terebélyességében hamarább nevelkedik, úgy hogy annak tetejét és ágait minden 4-dik, vagy 5-dik esztendőben meglehet botolnyi és szegdelni s ekképen a tűzre való fának fogyatkozását ez által hamarább helyre hozhatni.

§. 3. Hogy efféle nemű plántálás vagy ültetés a réteken is annál hasznosabban szokott meglenni, mivel azoknak nem csak nem ártalmas, sőt inkább az ő árnyékjával, a melyet annak több és sürűebb ágai szerezni szoktak, a fűnek is kivált száraz időben nagyobb nevelkedését előmozdítja és segíti, s ekképen alól a füvet bövítvén, felül pedig a tűzre való ágokat kihajtván s termesztvén, kétféle hasznot hozzon.

§. 4. Hogy meggondolván rész szerént a tűzre való fának árát, a melyen mostan vétetik és nehéz munkával s fáradsággal megszereztetik, a midőn néha 4, 5, 6 s több mértföldnyiről is gyakorta a mezei s oda haza való munkának elmulasztásával s hátra maradásával haza hozatik, a lakosok a fűzfának ültetése által használhatnak magoknak és a közönséges adónak kifizetésére is segíttetődhetnek.

§. 5. Hogy ilyen módon tölgyfa, bükfa és más keményebb fát termő erdők, a melyek sokkal hasznosabb dolgokra, mint sem az elégetésre alkalmaztathatnának, más hasznokra megtartathatnak.

§. 6. Hogy ekképen a mostani tűzre való fának szükségét és drágaságát eltávoztatván, vagy legalább nagyobb részben alább szállítván, a királyi cassa is, melyből a katonaság számára ilyen tűzre való fáért minden esztendőben sok és nagy summa kiadatik, szemlátomást megsegíttethetnék és megkéméltethetnék.

§. 7. Egy szóval, hogy minden előadandó történetnek és szükségnek idejében a császári s királyi táborozó katonaságnak is ilyen fajzás hasznos lehet.

§. 8. Mind ezekből a fontos és jeles okokból ugyan előbb is feltett 1755-dik esztend. minden fent nevezett jurisdictióknál felséges királyi névvel rendeltetett vala, hogy a jelentett mód szerént fűzfa s másféle fáknak nemei, kivált a minémű azon földnek, vagy fundusnak s helynek természete és a közönséges jónak szükséges volta magával hozza, olyan fa fogyatkozását tapasztaló helyeken mentül elébb ültettessenek, leginkább a hol a fának

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

szüksége vagyon és ugyan a helységeknek közönséges költségeivel is akkorban közelgető tavasznak elein, mint hogy ez az idő az ilyen munkához legalkalmatosabb, plántáltassanak, oly renddel, hogy a réteken azon ültetendő fácskák egymástól legalább 3 ölnyire távol ültetve legyenek, azon okból, hogy a széna takarodáskor a szekerek alkalmatossabban és minden akadály nélkül azok között által mehessenek. Azonban

§. 9. 1763. esztend. februáriusnak 15. napján némely jurisdictiók által tudósítás tétetvén arról, hogy az olyan elültetett fácskák rész szerént magoktól kiszáradnak, rész szerént pedig az úton járóktól s másoktól kiszaggattatnak, vagy kivágattatnak, ezen két rendbeli rosznak megorvosoltatására közönségesen rendeltetett, hogy az olyatén esetben tapasztalandó nemtelenek azonnal megfogattassanak és érdemek szerént további tartóztatás nélkül példássan megbüntettessenek, nemesek pediglen, kik az olyan kártételben tapasztaltatnak, az illendő vármegyénél vádoltassanak és fiscalis actio által convincáltassanak; arról való tudósítás pedig mint a két rendbeli történetben f. k. helytartó tanácsnak felküldettessék. A kiszáradásnak meggátlása iránt pedig olyan rendelés tétettetett, hogyha a föld ilyen, vagy más nembéli fáknak ültetésére nem szinte alkalmatosnak láttatnék lenni, tehát azoknak helyébe más, gyorsabban nevelkedő fácskák a földnek tulajdonságához s természetéhez képest plántáltassanak és az olyan fácskáknak ültetésében illendő s az erdőknek rendtartásáról kiadott és ország szerént publicált regulákkal megegyező mód feltaláltassék és a lakosoknak többször is értésekre adassék a végre, hogy azt megtartsák.

§. 10. Mind ekkoráig azonban mely kevés haszon származott légyen mind ezekből, azt ő felsége azokból is, melyek kevés számmal, kivált a mult két esztendőben feljebb irt királyi helytartó tanácshoz érkeztek, s onnan ő felségéhez alázatosan bemutattak, magistrátusbéli tudósításokból kegyesen ugyan, de nem szinte kedvesen megértvén, előbbeni rendelésének tökéletes beteljesítésére, s az országbéliek s előljárók ebben ellankadott gondoskodásoknak serkentőbb ösztönökkel leendő felébresztésére még e következendő punctumok iránt rendelést tenni, és hogy azon rendelések, ha más jó móddal nem, tehát kényszerítő eszközök által is valóságosan beteljesíttessenek, kegyelmesen parancsolja ő felsége. Úgy mint

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

II. Punctom.

A fűzfának s más hamarébb nevelkedő csemetéknek plántáltatása, szaporítása s illendőképpen való gondviselése körül, a mint már följebb megmondatott, szükség leginkább arra vigyázni, hogy azok olyan helyekben legnagyobb serénységgel tétessenek, melyekben erdők vagy épen nincsenek, avagy azok nem elegendők, mivel nem csak kinek-kinek, hanem az egész publicumnak kötelessége azt hozza magával, hogy a fának szűk volta orvosoltassék.

Mind azon által efféle gond más vármegyéknek, districtusoknak, királyi városoknak, melyek az erdőkkel bővelkednek ugyan, ámbár azon fának eladására most alkalmatosságok nincsen, mégis rész szerént a népnek mindennapi szaporodására, rész szerént pedig abból származó mindennapi fabéli szükségre nézve, azon kivül más előre által nem látható történetekre nézve is határiban teljességgel el ne mulattassék; mert noha mostanában az említett helyekben azoknak más haszna nem lehetne is, legalább sövény és kertelés helyett fűzfák, avagy más lágyabb nemű fák karóinak sűrűebb ültetései hasznossak lehetnek, melyek ha vastagságokban meggyarapodnak, eleven sövény és kertelés gyanánt, az ágaikkal pedig tüzelésre szolgálhatnak, e mellett a gazdát is a gondtúl s az újabb-újabb kertelésnek fáradságos igazításától sok esztendőkre meg fogják menteni; azon felől az ilyen sövény kertelése által a kemény fából álló erdők, a melyekből eddig efféle kertelésekre kemény fa vitetődött, ezután megkiméltethetnek és megtartathatnak. Melyre nézve

III. Punctom

Hogyha valahol a magistratus észre venné, hogy ezen fűzfa ültetés s más gyorsabban nevelkedő fák plántálása röstül vittetnék véghez, ottan minden lakosra bizonyos számú elültetendő fát kiszabjon, melyet mértékletes birság s büntetés alatt esztendőnként plántálni köteles légyen minden lakos. Ezt pedig ugyan illendő módon s a földes uraságnak értelmével s egyező akaratjával kell megtenni, következendőképen ilyetén ültetés rész szerént a lakosoknak házaik s kertjeik mellett, a mennyire az helynek mivolta engedendi, rész szerént pedig a közönséges legeltető helyeken,

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

azon tudniillik, a melyet az uraság legalkalmatosabbnak fog itélni és mutatni, nem külömben a községnek szántó földein és rétjein, a hol ezek találtatnak és a környülálló dolgoknak módja megengedi, megtartván az ültetés iránt való első punctomnak §. 8. szabott rendet, az olyan kijegyzendő helyeket pediglen elosztván a lakosok közé, azon végre és nem más haszonra kell fordítani. Hogy pediglen

IV. Punctom

Se a mezei pásztorok, se a tekergő s imitt-amott csavargó gyermekek, vagy más ezekhez hasonló személyek az elültetett ifjú fácskákat héjaiknak lefejtésével, ingatásával, kihúzdalásával és más módon el ne rontsák, mivel ritka oly helység, a hol a község vagy az uraság kerülő pásztorokat nem fogadna és nem rendelne, arra való nézve szükség az olyan mezőőrzőknek nyilvánságos és erős parancsolatot adni, hogy a minémű vigyázással a mezei terméseket őrzeni kötelesek, szintén oly gondviseléssel s vigyázással légyenek az uraságtól s a paraszt személyektől, vagy akár kitől ültettetett fácskákra is.

Hogyha pedig valamely helységnek mező-őrzőjök s pásztorok nem volna, ott más az ültetett helyhez és helységbeli környülállásokhoz alkalmaztandó őrizet rendeltessék és ha nem más, tehát arra való alkalmatos személyek magok a lakosok közül házoknak, napoknak vagy heteknek rende szerént választassanak és őrzőül fölállíttassanak; azon fölül egyre az helységbeli esküttek közül akkor, a midőn a helységben a bíróválasztás esik, bizattassék efféle elültetendő fáknak gondviselése; az helység bírájának pediglen mindenek fölött kötelessége lesz a mezőőrzőket, vagy azoknak fogyatkozásában más rendelendő vigyázókat és fönt irt mód szerént megnevezendő esküt személyt azon ültettetett fácskáknak megőrzésére s gondviselésére ösztönözni és hogy hivataloknak eleget tegyenek, arra vigyázni.

V. Punctom.

Ha pedig valakik szánt-szándékkal s készakarva, vagy vétkes gondatlanságból az plántált fáknak kirontására okot adnának,

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

az olyanok az első punctomnak §. 9. szerént a kárnak helyre való állításán kivül pénzbeli vagy testi büntetéssel a személynek sorsához képest minden engedelem nélkül megbüntettessenek, a nemesek pedig a magistrátusbeli fiscus által törvényszékre czitáltassanak és ott annak rendje s módja szerént convincáltatván megbüntettessenek.

VI. Punctom.

És mivel az elültetett fácskákban való kártételek nem alább valóknak tartatnak, mint a mezei veteményekben teendő károk, azért a mezei csőszöknek hasonló gondjok legyen azokra s ugyan azon bírsággal éljenek a fácskákban teendő károk iránt, a melyek a marhák, vagy pásztorok által mezőkben tétetett károk iránt rendeltettek. És mivel

VII. Punctom

Ezen igen hasznos plántálásnak és rendelésnek a tudósító jurisdictiók saját értelmek szerént is minden veszedelme nem csak a marháktól és barmoktól, de gyakortább a pásztoroknak csintalanságokból is származik, illendő tehát minden tehetséggel arra igyekezni, hogy afféle veszedelmes károk eltávoztassanak; arra való nézve ennekutánna mindennémű nyájhoz beszegőtendő pásztorok mindeneknek előtte az uraság tisztjeinek bemutattassanak a végre, hogy az olyan embernek eredete és a mennyire akkori alkalmatossággal lehet, az ő természete és hajlandósága megismertessék és ekképen a helység is ő felőle vigyázásra megintessék, az pásztoroknak pedig mit kellessék cselekedniek vagy távoztatniok, egyenesen az uraság tisztjeitől valóban megérthessék. Az dolognak pedig még nagyobb foganatjára nézve

VIII. Punctom

Közönségesen mindenféle fáknak akármely helyen leendő beültetésében főképen arra kell vigyázni, hogy árokoltatások, sánczolások, sövények vagy más az határban véghez vihető kerítések által a marhának s egyébféle barmoknak az elültetett fákhoz

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

való menetelek megakadályoztassék, mind addig, miglen az olyatén fák arra az állapotra fel nem nevelkednek, hogy rágás, dörgölés, taszigálás s más egyéb barmoknak mivelései kiszáradásokat ne okozhassák.

IX. Punctom.

A hol pedig töltések avagy árokolások és kerítések az említett fácskáknak helyéhez szükségeseknek láttatnak lenni a barmoknak beütése ellen és ezek az földes uraság együtt processualis szolgabíró által elrendeltettek, tehát a jobbágyság, ha azoknak is szolgál a dolog, a maga munkáját is arra fordítani kötelezteséek.

X. Punctom.

Hogy pedig a plántálások jobb gyarapodással nevelkedhessenek, azokon kivül a melyek feljebb is az első punctomban 9. §. alatt elszámláltattak s az előbbeni esztendőkben rendeltettek és most is ugyan azonok ő felségétől kegyelmesen megerősíttetnek, ezen következendő feljegyzések is, a valóságos tapasztalásból vett igazgató regulául kegyesen előladatnak és rendeltetnek. Úgy mint

XI. Punctom.

Az ültetés és plántálás körül közönségesen kell figyelmezni, hogyha ez vagy amaz nemű fa egy vagy más helyen, kétszer vagy háromszor ültettetett lévén, kiszáradna, nem kell mindjárt a plántálástúl elállani és megszünni, hanem az határnak más részeiben is, a hol a föld arra valónak és alkalmatosabbnak láttatik lenni, nem külömben más nemű plánták is a földnek természetihez képest, és végezetre, talán utolsó rendű, de csak nem minden határokban akár gyökerestül ültessék, akár ágában, ámbár ez hosszas szabású vermecskében feküve tétessék is, nagy szaporodással nyölő bodzafa próbáltassék meg; ezen kivül, hogyha a fácskáknak plántáltatása az igyenes földön nem foganatos, tehát az olyatén történetben árok hányattassék és mint az árok fenekén, mint annak hátán, a kihányott földben próbáltassék az ültetés.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

XII. Punctom.

Az ültetésre való ágok nyers és egésséges ép fából vágattassanak és minekutánna levágattattak, sokáig a szabad levegőégen ne hagyattassanak.

XIII. Punctom.

Az olyan ágok és karók a férgek által se belől, se kivül megrontattottak s megsebesíttettek, vagy vágottak ne légyenek.

XIV. Punctom.

Egyenes, sima és nem ránczos göcsörtő héjok légyen az elültetendő karóknak.

XV. Punctom.

Ne legyenek vének és felettébb hoszszúk.

XVI. Punctom.

A mely ág igen hoszszú, vagy megrövidéttessék, vagy kettévágattassék és azoknak nem a tetejek, hanem a tövök ültettessenek el.

XVII. Punctom.

Azon ágok, melyeknek székik és a belső velejek vastagok, nem alkalmatosak a plántálásra, mert ha ámbár kihajtanak is, mindazáltal ismét hamar elszáradnak.

XVIII. Punctom.

A karók nem szeggel vagy likasztóval csinált lukban, hanem ásóval vagy kapával mintegy két láb nyomni mélységre kiásott

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

veremben ültettessenek, mely verem a gyökerektől kitisztítandó földdel töltessék be, ezen föld pedig gyengén egy kevéssé tömögettessék meg és a karók köröskörnyül felhányatandó földdel erősíttessenek meg.

XIX. Punctom.

A beültetett ágok fölöttébb való bimbóktól s kicsirázott növésektől tavaszszal tisztogattassanak meg és csak egynéhány hajtás hagyassék rajtok teteje felé. Végezetre

XX. Punctom.

A fáknak botolása és a karóknak ültetése sokkal tanácsosabb, ha tavaszi időben, minek előtte a fák kifakadnak és kihajtanak, végbevitettetik, mivel a tapasztalás azt tanítja, hogy az őszi időben tett ilyen botolások s ültetések a következő hideg télnek keménysége miatt néha hibások lettek és mint az elültetett ágok, mint pedig maga a derékfa is egészen elszáradtak.

És ezek azok a regulák, a melyek az erdőknek megtartására s oltalmazására, és hogy azokban a helyekben, a hol erdők nem lévén, a fának szűk volta s hiányossága helyre hozattassék, úgy hogy az olyatén fabeli szükség és fogyatkozás az országban közönséges ne legyen és el ne terjedjen, ő felségétől kegyelmesen rendeltettek.

A melyek azért nem csak a szabad királyi városokban, hanem a mezővárosokban is, sőt minden faluban s helységekben illendő előljárók által, hogy azokat ki-ki megértse és végben vigye, abban a nyelvben, a melylyel minden helyen élnek, azoknak erősen való megtartására kiadattassanak.

Hogy pedig annál is jobban emlékezetben megtartassanak, minden helységbeli bírák által ezen kiadattatott regulák a közönséges helyen felfüggesztetve tartassanak és az helységbeli notáriusok által legalább minden hónapban nyilván és értelmesen elolvastassanak.

Nyomtatvány az Orsz. Levéltár helytartótanácsi osztályában, 1780. évi Refer. Bacsák no 4. alatt.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

165.

1780. deczember 1. Az udv. kamara szolgálati utasítása a fernezelyi erdőbíró részére.

Instruction für einen in Fernezée angestellten königlichen waldschaffer.

1. Wird selber zu förderst gegen ein wohl löbl. kays. königl. Nagybanyaer münz- und bergweesens inspectorat ober amt, und daselbstigen ober würthschafts- und waldweesens inspectoren den schuldigsten gehorsam allzeit zu bezeugen befliessen seyn.

2. Ein in Fernezée angestellter waldschaffer ist verbunden, dass er die ihm anvertraute waldungen jährlichen so oft, als möglich ist, genau durchgehe und besichtige, ob in denen selben nichts praejudicierliches einschleiche und der nachwachss durch die viehwayden, ohnerlaubte ausrottungen und erweiterungen deren wiesn, auch andere unter lauffende schädlichkeiten nicht gehindert werde.

3. Derselbe hat alle wochen von dem, was sich bey der verkohlungs und holtzerzeugungs manipulation zugetragen, sowohl, als wie viel an beyderley gattungen erzeiget und hinwiederum consumiret worden, seinen bericht nebst beyrükung des rest- und seines, wie auch eines jeden ihme zugetheilten waldhütters wochentlichen verrichtungs zettuls an das kais. königl. ober inspectoratamt einsenden, damit dasselbe von wochen zu wochen von allen benachrichtiget werde.

4. Derselbe soll nicht weniger best möglichst bedacht seyn, womit nicht vergebliche unkösten, in dessen gleich nach ausgang eines jedweden monaths zu verfassen und an die kais. königl. inspectorat ober amts buchhalterey einzusenden habende rechnung dem hohen aerario zur last eingestellet werden, sondern mit möglichster unkösten ersparnus er seine besorgende manipulationen betreibe.

5. Nach ausgang eines jeden quartals hat selber über die in dem selben erzeigte, dann an die königl. werker abgegebene kohlen und holzgattungen einen protokolls bericht, seiner rechnung hingegen einen restzettul beyzulegen, damit das consumo ersehen und sofort wegen denen erforderlichen materialen die nöthige ver-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

anstaltung in zeiten gemacht werden könne. Es ist auch vorzutragen, dass

6. Die königl. werker mit gutten und zum gebrauch ausgetrockneten holtz sorten versehen werden, dahero solle derselbe, so viel als immer die umstände gestatten, auf derselben frühzeittige erzeigung, dass ist, in denen monathen November, December, Januar, Februar et Martii höchst bedacht seyn, zumahlen in diesser zeit das holtz von dem safte gröstentheils befreyet, mithin weit fester und besonders in verkohlen ein subsistirendes kohl abwürfft.

7. Solle er zu keiner zeit bey grosser verantwortung ohne inspectorat ober amtlichen gutheissen sich unterstehen einen holtz schlag zu was immer gattung holtzes eigenmächtig anzulegen, wohl aber hat derselbe die obliegenheit sammentliche holtzschläge selbsten anzuweisen, wie und auf was arth sie abzuhöltzen seyen, wobey besonders zu beobachten kommet, das jedesmahl nur derley waldungen hergenohmen werden, welche nicht zu jung, sondern warhafftig wörkhmässig seyn und die abstockung deren nicht allzudicken, nicht über eine daum ellen (das ist nicht über einen spannen), deren dickern aber nicht über einen oder höchstens $1^1/_4$ schuh von der erden hoch seye, auch sonst die ausarbeitung derselben also geschehe, das die aester reihenweiss gebrachter dem jungen herwachs keine hindernus verursachen und auf keinerley weiss einig tüchtig und taugliches holtz unter selben verbleibe. Eben so hat er auch denen köhlern und holtzschlägern, besonders aber denen erstern auch zur nachtzeit nachzusehen, ob sie ihre mäuller so einlegen, wie solches die manipulation erfordert, ob selbe diese nicht übertreiben und allen jenen fleiss, der zu erzeigung eines guthen kohls erforderlich ist, anwenden, letztere aber, ob selbe das holtz in gebührender länge hacken und nicht höher als vorerwehnter massen abstocken, bey dem aufschlichten in claftern keine vortheille brauchen; und solte derselbe bey denen köhlern oder holtzschlägern einen fehler finden, so muss er solchen gleich auf der stelle mit allen ernst remediren, sohin aber in seinen nächsten wochen bericht den fehler samt der gemachten remedur anzeigen. So hat auch derselbe

8. Fleissig nachzusehen, damit jene zum holtzschlag schon gewidmete waldungen nach vorschrift und regelmässig geschlagen und keine, denen winden ohnehin ausgesezte saamen bäumer stehend gelassen werden, auch denen holtzschlägern anzubefehlen,

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

die grössere und zum spalten etwas mühsamere klötzer nicht glatterdings liegen zu lassen, sondern auf alle mögliche weise zu gutten zu bringen. Eben also ist denen köhlern ernsthafft aufzulegen, das selbe alles nur zum kohlen taugliches holtz aeste und die von dem schon ausgespiessenen mäuller ruckh gebliebene brände in die mäuller einlegen und zur rechten zeit auspleissen, damit keine feurige kohlen aufgeladen werden; auf das allerkürzeste sollen die ausgespliessene kohlen 24 stund ohnabgeführter liegen verbleiben, auch solle denen köhlern, so viel die revier gestattet, nicht viele neue gestötten zu errichten erlaubet seyn, weil auf denen alten die kohlen erzeigung ergiebiger ausfallet, sonderbahr ist allen fleiss dahin zu verwenden, damit von einer claffter holtz die von hohen orthen anbefohlene 9 saum kohlen erzeiget werden, zu welcher erzeigung die zusammenputzung in den holtzschlag vielles beytraget, auch solle denen köhlern nicht erlaubet seyn die kohlen mit wasser, sondern mit lesch abzuleschen. Und da

9. Die hohe hoff stells absicht dahin ziehlet, das die köhler auch in hiesigen kohlungen die mäuller auf brucken, so wie in denen nieder-hungarischen berg-städten gebräuchlich ist, einrichten sollen; so hat der königl. waldschaffer in beyseyn deren waldhüttern die köhler, in so weit selbe in dieser verkohlungs art unwissend seyn dörfften, vollständig zu unterrichten, und die hierländige verkohlungs arth auf alle mögliche weise abzubringen. Sollte aber diese manipulation mit mäullern auf brucken wieder vermuthen den erwünschten fortgang nicht gewinnen, so wird der königl. waldschaffer gehalten seyn, die wahre ursache hievon zu erörtern und den befundt nach aufhabender pflicht einzuberichten.

10. Die rechnungen und übrige seinem amt obliegende schreybereyen hat derselbe in der behörigen zeit einzusenden. Die betreffende waldhütter aber,

11. So viel als sie von der kohlung-, kohl-, rost-, deputat- und treibholtz schlagung, dann diessfälliger abfuhr entbehret werden können, seynd zu besuch- und durchgehung deren übrigen waldt reviren anzuhalten; denenselben aber hat der königl. waldschaffer nicht nur nachzusehen, ob sie die tägliche veranstaltungs befehle richtig und getreulich vollziehen, ob selbe mit denen köhlern, holtzschlägern, lovassen und vecturanten keine collusiones spiellen, wovon in betrettungs fall das verbrechen dem ober inspectorat amt pflichtmässig anzuzeigen wäre, sondern auch von einem jeden

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

alle abend den rapport seines tags verrichtungen abzuhören und solte deren einer wohin committiret worden seyn, dass er nur erst den andern, oder dritten tag zurück kommen könnte, so ist der rapport von dem tag seines ausganges bis zur zurück kunfft von ihme nachzuhohlen.

12. Die vieh wayden in denen waldungen seynd nicht zu gestatten, besonders wo die junge stämme dem vieh noch nicht gänzlich aus dem maul gewachsen; das gaiss-vieh ist aber ganz und gar, weder in die nachwachs-, weder in die ausgewachsene wälder einzulassen, sondern dasselbe todt zu schüssen.

13. Auf die säuberung deren wäldern von liegenden holtz und sträuchern ist bedacht zu seyn, welches nur allein dem arbeits volkh zu ihrer nothdurfft zu sammlen erlaubet ist; kein stammholtz, besonders aber aychen sind ohne vorwissen des kays. königl. ober inspectorat amts weder denen privaten, noch denen gewerken zu ihren gruben oder haus gebäuden auszeichnen zu lassen.

14. Soll der waldschaffer die von denen waldhüttern betretten und anzeigende partheyen ordentlich ohne nachsicht vormerken, darüber ein protokoll verfassen, um sodann bey der anordnenden waldt amts session die betrettene nach ihren verbrechen bestraffen zu können.

15. Ist sorge zu tragen, dass in den rost-, deputat- und treibholtz schlägen jene stämme, welche zum bauholtz tüchtig sindt, ausgehalten werden, damit hievon bey vorhandener nothdurfft kein abgang seye.

16. Solle derselbe denen waldhüttern auftragen ein obachtsames aug zu haben, auf die schädliche und gefährliche feuer machung, welche hier orths durch die hürten und auch andere durchreisende leute beschiehet, wodurch man schon öffters gefährliche wald entzindung hat erfahren müssen, auch nicht gestatten, in dennen königl. waldungen, wer es immer seye, ohne erhaltenen erlaubnuss zu jagen und wild zu schüssen bey bedrohung der todtschüssung deren jagdhunden und wegnehmung deren flinten.

17. Wenn eine holtz einrechnung vorgenohmen werden solle, hat der waldtschaffer solche dem kays. königl. ober inspectorat amt praevie anzumelden, von wannen ihm ein deputirter zugeordnet werden wird, mit demselben sindt in gegenwarth deren holzschlägern die clafftern anzusehen und zu übermessen, auch haben

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

sie den nahmen, an wen solche gehörig, aufzuzeichnen; sollte sich hierbey aber ergeben, dass das geschlagene holtz nicht in der angeordneten länge gehauen und nicht tüchtig gelegt, oder mit vielen aest-prügeln vermenget wäre, so müste die claffter eingeriessen und nach geziehmender art neu aufgesezet und so mit in proportion, als sich der abgang von etwan einem drittel oder viertl claffter an holtz zeugete, auch die mindere einrechnung gemacht werden. Weiters aber

18. Damit sich keine irrung, noch differenz ergeben möge, als hätte die collationirung deren abgenohmenen clafftern in aller dererselben gegenwarth, welche nur immer in den waldt anwesend gewesen, zu beschehen, und wann alles in seiner richtigkeit befunden wurde, die einrechnung von ihnen einrechnern unterzeichnet dem lohn zettul beygeleget werden müste. Auf das aber auch

19. Bey denen köhlern allen verstoss vorgebeuget seyn könne, hat der waldschaffer einem jeden köhler ein büchlein zugeben, worein das dem köhler zum verkohlen vorgemessene holtz jedesmahl so eingeschrieben, wie das verkohlte holtz darinnen abgeschrieben und zugleich das quantum deren hievon ausgespliessenen und würklich abgelieferten kohlen darein vorgemerket werden muss, um auch mit einem jeden köhler auf diese art des holtzes wegen abrechnen und zugleich ihn durch das in seinen handen habendes büchlein überweisen zu können, wenn er nicht so vielle kohlen erzeigt haben sollte, als von der hohen stelle pr. 1 claffter angetragen ist.

20. Gleichwie denn zwar beobachtet werden muss, das dieses materiale nicht zu überfliessig beygebracht werde, eben so hat aber auch der königl. waldtschaffer sich aus allen kräfften dahin zu verwenden, damit etwan nicht ein mangel an solchen und hierdurch ein aufliegen bey dem königl. werkern entstehe und weil die verhüttung des ein, wie andern von seiner gutten eintheillung abhanget, so wierd er auch sowohl für den durch den überfluss, als durch den mangl dem allerhöchsten aerario zufallen dörffenden schaden allemahl hafften.

21. Hat er königl. waldschaffer das besondere augenmerk dahin zu richten, damit bey gutter zeit die trifft über die wasser riesnen, wenn solche zu standt gebracht werden seyn, mit hinlänglichen leuthen zur zeit des mehresten wassers vor sich gehe und weil die ganze würthschafft alleinig in deme bestehet, dass

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

solches bey hinlänglicher wasser witterung vollzohen werde, eben bey solcher gelegenheit auch die nachsicht zu verdoppeln ist, damit nur keine nachlässigkeit zum schaden ihro majestät in der arbeith unterlauffen möge, dahero auch unter einstens die vorsicht gebraucht werden muss, das alltäglich abendts die dabey anlauffende schichten nicht nur denen dabey arbeitenden leuten auf ihre rabische aufgeschnitten, sondern auch in ein darzu eigendts verfertigtes trifft journal eintragen werden.

22. Wie entlich ihme königl. waldschaffern die Unter- und Ober-Fernezéer kohlungen zu allen zeiten zur genauesten nachsicht gegenwärtig seyen müssen, so wird ihm auch der rechen aufsatz-platz zu seiner stetten aufmerksamkeit anempfohlen, damit das darauf aufgesetzt befindliche holtz vor aller gefahr so viel als immer möglich geschützet bleibe und nicht etwa durch die im früh- und spat-jahr sehr anzuwachsen und auszutretten pflegende wässer hingerissen werden. Weil nun

23. Nicht alles in dieser ertheillenden instruction eingebracht werden kann, als wird er königl. waldschaffer an seine abgelegte eydes pflicht gewiesen all nutzliches zu bewürken und all schädliches abzuwenden, somit sich so zu verhalten, wie solches einem erliebenden treuen beamten zustehet und gebühret.

Másolata, mint a 4801. sz. udv. kamarai rendelet melléklete, a bécsi cs. és kir. közös pénzügyminisztériumi levéltár Münz- und Bergwesen, Nagybánya osztályában, fasc. 2252. — Közölte *F. A. Schmidt* i. m. XV. 89—97. l.

166.

1780. deczember 1. Az udv. kamara utasítása a nagybányai erdő-kerület erdőőrei részére.

Instructions-entwurff für sammentliche in den Nagybányer oberamtlichen waldt bezürckh angestellten waldhüttern.

1. Diese dependiren mit subordination von dem königlichen berg amt und waldt meistern, deme sie die gebührende ehrenbiettigkeit und parition jederzeit zu leisten haben, allwo

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

2. Sich selbe jeden tag in der frühe wegen ihrer verrichtung anzumelden haben, auch jedesmahl abents demselben getreulich rapportiren, was sie in ihrer angeordneten verrichtung nutzliches oder schödliches befunden, damit zu ferneren dienstleistung all nutzliches veranstaltet werden könne.

3. Auf die accurate holtz länge erzeugung sorgfältigst beständig nachzusehen, damit die scheyder besonders in den schichten waldt nach der angeordneten dicke ausgespalten und die aufsetzung derselben in die clafftern durch die holtzschlägere allenthalben in denen holtzschlägen ohne betrug beschehen möge, insbesondere aber haben sie in denen holtzschlägen die holtzschläger ohne nachsicht anzuhalten, dass selbe die beumer so ausarbeiten, damit die aester reihen weiss gebrachter dem jungen herwachs keine hindernus verursachen und auf keinerley weiss einig tüchtig und tauglichs holtz unter selben verbleibe.

4. Denen lovassen und fuhrleuthen, welche sowohl das kohl als schichten treib-, rost- und deputat-holtz abtragen auch abführen, der gestalten invigiliren, damit alles holtz, so in denen clafftern eingeleget und dass schlägerlohn darfür bezahlet worden, zu die königlichen werker ohne etwas zuruckh zu bleiben und verloren zu gehen abgetragen werde.

5. Auf die verkholung das genaueste augenmerkh zu haben, damit der köhler bey tag als nacht seinen in feuer stehenden mäyllern nachsehe und allem der verkohlerung fürkommende schädlichkeiten genugsamb verhütte, wodurch jenes, was von hohen orth gnädig angeordnet ist, in erfüllung gebracht werden möge, besonders ist auf die köhler acht zu haben, dasselbe die ausgespliessene kohlen auf das allerkürzeste 24 stund lang auf der gestötten liegen lassen und keinen fuhrmann gestatten bey grosser straff, das er ehender davon auflade.

6. Von denen unterstehenden arbeuthern, wessen nahmen sie immer seynd, keine verdächtige zusammen gehungen pflege, noch weniger von denenselben geschenke annehmen, sondern zur stetter getreuen und fleissigen arbeith anhalte und die befindende übertrettung ohne nachsicht getreulich dem königl. waldt meister anzeugen, um so nach mit der billigen bestraffung fürzugehen zu können. Es sollen sie waldhütter

7. Haubtsächlich auf jene excedenten acht haben, welche ihrer bossheit nach ja denen wäldern feuer anzulegen und unvor-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

sichtig darmit umzugehen pflegen, wodurch in denen besonders jungen laubholtz waldungen ein unersetzlicher schaden verursachet wird, so grösten theils durch pferde und andere vieh hirten, wie auch durch die waldungen reisende Marmarosser bauern geschiehet; wie auch

8. Das in denen jungen und nachwachsenden verhögt, oder verbothenen waldungen einlassende hornn-, pferdt- und schaff-vieh eintreiben, die geise aber gar nicht gedulden, sondern todt zu schiessen, alsdann die eigenthümer hievon pflichtschuldigst anzeugen, damit zu seiner zeit mit der zuerkannten straff fürgegangen werden möge; dann solle sich

9. Kein waldhütter, es seye in der königl. fiscalität, oder bey Felsőbanyen bey gröster straff unterstehen entweder zu bauen, oder zu brennen ohne besonderer erlaubnus und anschaffung denen partheyen einiges holtz eigenmächtig ausszuzeugen und zu verabfolgen.

10. Auf die erweitherung oder ohnerlaubte einzeunungen, wie solches mehresten theils auch in der königl. fiscalität durch die unterthann zu geschehen pfleget, deren wiesen an und in denen waldungen acht zu haben, damit durch deren aussrottungen nichts ergreiffendes oder nachtheiliges unterlaufe und dahero dergleichen unternehmungen, wenn sie besonders einen zweyfll verursachen thätten, alsogleich seinen vorgesetzten waldmeister anzuzeigen hat, welcher sodann nach genohmenen augenschein in sachen das nöthige an seine behörde einberichten soll; und da übrigens

11. Alle und jede zu verrichten habende schuldigkeiten, wie sich solche vielmahlen nach denen umständen ergeben, hiermit nicht angesetzet werden können, alss werden sie waldhütter nicht nur an ihre abgelegte pflichten, sondern allen vorkommenden anstandt ihren angeordneten waldt meister deutlich ohne vermantlung klar zu entdecken, angewiesen, woher sie sodann den weitheren verhaltungs befehl abzuhohlen und zu befolgen haben werden.

Másolata, mint a 4801. sz. udv. kamarai rendelet melléklete, a bécsi cs. és kir. közös pénzügyminisztériumi levéltár Münz- und Bergwesen, Nagybánya osztályában, fasc. 2252. — Közölte *F. A. Schmidt* i. m. XV. 98—101. l.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

167.

1780. deczember 1. Az udv. kamara szolgálati utasítása a felsőbányai erdőmester részére.

Instructions entwurff für einen bey Felsőbanien angestelten königlichen waldt-meister.

1. Wird selber zuförderst gegen einen wohl löbl. kays. königl. Nagybanier müntz- und bergweesens inspectorat ober amt und daselbstigen ober würthschaffts- und waldweesens inspectorn den schuldigsten gehorsam, wie auch gegen den Felsőbanyer kays. königl. berg meister die geziemende parition allzeit zu bezeugen befliessen seyn.

2. Ein bey Felsőbanyen angestelter waldmeister ist verbunden, dass er die ihm anvertraute waldungen jährlichen, so oft als möglich ist, genau durchgehe und besichtige, ob in denenselben nichts praejudicirliches einschleiche und der nachwachs durch die vieh wayden, ohnerlaubte ausrottungen und erweiterungen deren wiesen, auch andere unterlauffende schädlichkeiten nicht gehindert werden.

3. Derselbe hat alle wochen der berg-amts consultationssession beyzuwohnen und von dem, was sich bey der verkohlungs und holz erzeugungs manipulation zugetragen, sowohl als wie viel an beyderley gattungen erzeiget und hinwiederum consumiret worden, seinen bericht nebst beyrukung des rest- und seines, wie auch eines jeden ihme zugetheilten wald-hütters wochentlichen verrichtungs-zettuls an das Felsőbanyer kays. königl. berg-amt einzureichen, um alles dieses an das ober inspectorat-amt zu befördern, damit dasselbe von wochen zu wochen von allen benachrichtiget werde.

4. Derselbe solle nicht weniger bestmöglichst bedacht seyn, womit nicht vergebliche unkösten, in dessen gleich nach ausgang jedweden monats zu verfassen und an die kays. königl. inspectorat ober-amts-buchhalterey einzusenden habende rechnung dem hohen aerario zum last eingestellet werden, sondern mit möglichster unkösten erspahrnus er seine besorgende manipulationen betreibe.

5. Nach ausgang jeden quartals hat selber über die in demselben erzeigte, dann an die königl. werker abgegebene kohlen

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

und holtz-gattungen einen protokolls bericht, seiner rechnung hingegen einen restzettul beyzulegen, damit das consummo ersehen und sofort wegen denen erforderlichen materialien die nötige veranstaltung in zeiten gemacht werden könne. Es ist auch vorzutragen, dass

6. Die königl. werker mit gutten und zum gebrauch ausgetrockneten holz-sorten versehen werden, dahero solle derselbe so viel, als es immer die umstände gestatten, auf derselben frühzeitige erzeigung, das ist in denen monathen November, Deczember, Januar, Februar und März höchst bedacht seyn, zumahlen in dieser zeit das holtz von dem safte grösten theils befreyet, mithin weit vester und besonders in verkohlen ein subsistirendes kohl abwerffet.

7. Solle er zu keiner zeit bey grosser verantwortung ohne inspectorat oberamtlichen gutheissen sich unterstehen, einen holzschlag zu was immer gattung holtzes eigenmächtig anzulegen, wohl aber hat derselbe die obliegenheit sammentliche holtz-schläge selbsten anzuweisen, wie und auf was art sie abzuhöltzen seyen, wobey besonders zu beobachten kommet, das jedesmahl nur derley waldungen hergenommen werden, welche nicht zu jung, sondern wahrhafftig wörkmässig seynd und die abstockung deren nicht allzu dicken, nicht über eine daum ellen (das ist, nicht über eine spannen), deren dickern aber nicht über einen oder höchstens $1^1/_4$ schuch von der erden hoch seye, auch sonst die ausarbeitung derselben also geschehe, das die aeste reyhenweiss gebrachter dem jungen herwachs keine hindernus verursachen und auf keinerley weiss einig tüchtig und taugliches holtz unter selben verbleibe. Eben so hat er auch denen köhlern und holtzschlägern, besonders aber denen erstern auch zur nachtzeit nachzusehen, ob sie ihre mäuller so einlegen, wie solches die manipulation erfordert, ob selbe diese nicht übertreiben, und allen jenen fleiss, der zu erzeigung eines gutten kohls erforderlich ist, anwenden, letztern aber, ob selbe das holtz in gebührender länge hacken und nicht höher als vorerwehnter massen abstocken, bey dem aufschlichten in clafftern keine vortheile brauchen und sollte derselbe bey denen köhlern oder holtzschlägern einen fehler finden, so muss er solchen gleich auf der stelle mit allen ernst remediren, sohin aber auch in seinem nächsten wochen bericht den fehler sammt der gemachten remedur anzeigen. So hat auch derselbe

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

8. Fleissig nachzusehen, damit jene zum holtzschlag schon gewidmete waldungen nach vorschrift und regelmässig geschlagen, keine denen winden ohnehin ausgesetzte saamen bäumer stehend gelassen werden, auch denen holtzschlägern anzubefehlen, die grössere und zum spalten etwas mühsamere klötzer nit glatterdings liegen zu lassen, sondern auf alle mögliche weyse zu gutten zu bringen. Eben also ist denen köhlern ernsthafft aufzulegen, das selbe alles nur zum kohlen taugliche holtz, aeste und die von dem schon ausgespliessenen mäuller ruckgebliebene brändte in die mäuller einlegen und zur rechten zeit ausspleissen, damit keine feuerige kohlen aufgeladen werden; auf das allerkürzeste sollen die ausgespliessene kohlen 24 stundt ohnabgeführter verbleiben, auch solle denen köhlern, so viel die revier gestattet, nicht viele neue gstädten zu errichten erlaubet seyn, weil auf denen alten die kohlen erzeugung ergiebiger ausfallet, sonderbar ist aller fleiss dahin zu verwenden, damit von einer claffter holtz die von hohen orten anbefohlene 9 saum kohlen erzeiget werden, zu welcher erzeigung die zusammen putzung in dem holtzschlag vieles beytraget, auch solle denen köhlern nicht erlaubet seyn die kohlen mit wasser, sondern mit lesch anzuleschen. Und da

9. Die hohe hoff stelles absicht dahin ziehlet, das die köhler auch in hiesigen kohlungen die mäuller auf brücken, so wie in denen nieder-hungarischen bergstädten gebräuchlich ist, einrichten sollen, so hat der königl. waldmeister in beyseyn deren waldhüttern die köhler, in so weit selbe in dieser verkohlungs art unwiessend seyn dürfften, vollständig zu unterrichten und die hierländige verkohlungs art auf alle mögliche weise abzubringen. Solte aber diese manipulation mit mäullern auf brucken wieder vermuthen den erwünschten fortgang nicht gewinnen, so wierd der königl. waldt-meister gehalten seyn, die wahre ursache hievon zu erörtern und den befund nach aufhabender pflicht einzuberichten.

10. Dem königl. holtzschreiber hat derselbe zu verfassung deren rechnungen und übrigen dem wald amte obliegenden schreybereyen anzuhalten, damit alles zur gehörigen zeit an seine behörde eingesendet werden könne. Die betreffende waldhütter aber

11. So viel als sie von der kohlung, kohl-, rost-, deputat-, treib- und schichtenholtz schlagung, dann diessfälliger abfuhr entpehret werden können, seynd zu besuch- und durchgehung deren übrigen waldtrevieren anzuhalten; dennenselben aber hat der königl. waldt-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

meister nicht nur nachzusehen, ob sie die tägliche veranstaltungs befehle richtig und getreulich vollziehen, ob selbe mit denen köhlern, holtzschlägern, lovassen und vecturanten keine collusiones spiellen, wovon in betrettungs fall das verbrechen dem ober inspectorat amt pflichtmässig anzuzeigen wäre, sondern auch von einem jeden alle abend den rapport seiner tags verrichtungen abzuhören und sollte deren einer wohin committiret worden seyn, das er nur erst den andern oder dritten tag zurückh kommen könnte, so ist der rapport von dem tag seines ausganges bis zur zurückkunfft von ihme nachzuholen.

12. Die vieh wayden in denen waldungen seynd nicht zu gestatten, besonders wo die junge stämme dem vieh noch nicht gänzlich aus den maul gewachsen; das gaiss vieh ist aber ganz und gar weder in die nachwachs, weder in die ausgewachsene wälder einzulassen, sondern dasselbe todt zu schüssen.

13. Auf säuberung deren wäldern von liegenden holtz und sträuchern ist bedacht zu seyn, welches nur allein dem arbeits volkh zu ihrer nothdurfft zu sammlen erlaubet ist, kein stammholz besonders aber aychen sind ohne vorwiessen des königl. bergamts weder denen privathen, noch denen gewerken zu ihren gruben und hauss-gebäuden auszeichnen zu lassen.

14. Soll der waldmeister die von denen waldhüttern in waldschädlichkeiten betretten und anzeigende partheyen ordentlich ohne nachsicht vormerken, darüber ein protocoll verfassen, um sodann bey der anordnenden wald amts session die betrettene nach ihren verbrechen bestraffen zu können.

15. Ist sorge zu tragen, das in den rost-, deputat- und treibholtz schlägen jene stämme, welche zu bretter, kunst, röhren, weellen und andere puchwerks holtz requisiten, auch zum bauholtz tüchtig sindt, ausgehalten werden, damit an dergleichen sorten bey vorhandener nothdurfft kein abgang seye.

16. Solle derselbe denen waldhüttern auftragen ein obachtsammes aug zu haben auf die schädliche und gefährliche feuermachung, welche hierorts öffters durch die aus der Marmaross durchreisende leute beschiehet, wodurch schon öffters gefährliche waldt entzündungen man hat erfahren müssen, auch nicht gestatten, in denen königl. waldungen, wer es immer seye, ohne erhaltener erlaubnuss zu jagen und wildt zu schüssen bey bedrohung der todtschüssung deren jagdhunden und wegnehmung deren flinten.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

17. Wenn eine holtz einrechnung vorgenohmen werden solle, hat der waldtmeister von dem königl. berg amt einen deputirten andern beamten hierzu zu verlangen und mit demselben in gegenwarth deren holtzschlägern die clafftern anzusehen und zu übermessen, sohin den nahmen, an wem solche gehörig, aufzuzeichnen, solte sich hierbey aber ergeben, dass das geschlagene holtz nicht in der angeordneten länge gehauen und nicht tüchtig geleget, oder mit viellen aest prügelln vermenget wäre, so müsste die claffter eingeriessen und nach gezimmender art neu aufgesezet, und somit in proportion als sich der abgang von etwan einem drittel oder viertel claffter an holtz zeigete, auch die mindere einrechnung gemacht werden. Weiters aber

18. Damit sich keine irrung noch differenz ergeben möge, als hätte die collationirung deren abgenohmenen clafftern in aller dererselben gegenwarth, welche nur immer in den waldt anweesend gewesen, zu beschehen und wann alles in seiner richtigkeit befunden wurde, die einrechnung von ihnen einrechnern unterzeichnet dem lohn zettul beygeleget werden müste. Auf das aber auch

19. Bey denen köhlern allem verstoss vorgebeuget seyn könne, hat der waldmeister einen jeden köhler ein büchlein zu geben, worein das dem köhler zum verkohlen vorgemessene holtz jedesmahl eben so eingeschrieben, wie das verkohlte darin abgeschrieben und zugleich das quantum deren hievon ausgespliessenen und würklich abgeliefferten kohlen darein vorgemerket werden muss, um auch mit einem jeden köhler auf diese arth des holtzes wegen abrechnen und zugleich ihn durch das in seinen händen habendes büchlein überweisen zu können, wenn er nicht so viele kohlen erzeigt haben sollte, als von der hohen stelle pr. 1 claffter angetragen ist.

20. Gleichwie dann zwar beobachtet werden muss, dass dieses materiale nicht zu überfliessig beygebracht werde, eben so hat aber auch der wald meister sich aus allen kräfften dahin zu verwenden, damit etwa nicht ein mangl an solchen und hierdurch ein aufliegen bey denen königl. werkern entstehe und weil die verhüttung des ein wie andern von seiner gutten eintheilung abhanget, so wird er auch sowohl für den durch den überfluss, als durch den mangel dem allerhöchsten aerario zufallen dörffenden schaden allemahl hafften.

21. Weil nun nicht alles in dieser ertheillenden instruction

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

eingebracht werden kann, als wierd er königl. waldmeister an seine abgelegte eydes pflicht gewiesen all nutzliches zu bewürken und all schädliches abzuwenden, somit sich so zu verhalten, wie solches einem ehrliebenden treuen beamten zustehet und gebühret.

Másolata, mint a 4801. sz. udv. kamarai rendelet melléklete, a bécsi cs. és kir. közös pénzügyminisztériumi levéltár Münz- und Bergwesen, Nagybánya osztályában, fasc. 2252. — Közölte *F. A. Schmidt* i. m. XV. 82—9. l.

168.

1781. május 30. II. József császárnak Erdély részére kiadott erdőrenatartása. *

Mü második József, isten kegyelmességéből választott római császár, Német, Magyar, Cseh, Horváth és Tót országoknak apostoli királya, Ausztriának ércz-herczege, Erdélynek nagy fejedelme sat.

Azon atyai szorgalmatos gondviselésünk, a melylyel a mi kedves Erdélyországunk javára, boldogságára és a közönséges jónak is előmozdítására indíttatunk, emlékeztet bennünket arra, mely nevezetes és hasznos dolog légyen az erdőknek és berkeknek ép és elfogyhatatlan állapotokban való megtartása, ellenben pedig mely káros és mely ártalmas légyen azoknak rendkivül, és elegyesleg való vágatásaiból következni szokott elpusztulása, arra nézve Erdélyben is elmulathatatlanul szükségesnek tanáltuk az erdőknek és berkeknek maga rendin való vágatására és haszonvételére nézve kegyelmes rendeléseinket megtenni.

Minden tudhattya azt, a világi életnek segedelmére mely szükséges jó, és nemcsak a különös személyekre, hanem a közönséges társaságnak is megmaradására nézve hasznos légyen az erdők megtartásában a nagy gondviselés, nemcsak azért, hogy a fa házépitésre, melegitésére, étel-ital főzésre és az házi sötétség mérséklésre igen jó volna, hanem azért is, hogy fa nélkül sem a só-aknák, sem pedig az arany, ezüst, vas és más lágyabb

* V. ö. Erd. Lapok 1878. 675—677. és 1879. 188. l. Mintegy az 1769. decz. 22-iki magyarorsz. erdőrendtartás magyar fordítása.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

vagy keményebb érczeket termő bányák, úgy szintén feles kézi mesterségek és fábrikák nem miveltethetnek.

Mindazonáltal azt naponként tapasztaltuk, hogy az országnak ezen megbecsülhetetlen kincse igen kevésre becsültetik és annak gondos megtartása elmulattatik, melyből következik, hogy az erdők s berkek többnyire kimélés nélkül és rendfelett való módon vágattatnak, vagy egészen kiirtatnak, vagy némely helyeken szödös helylyé csináltatnak, némely helyeken a jövendőbéli nevekedésekre és szaporodásokra való vigyázatlanság miatt elpusztult állapotra juttatnak, úgy annyira, hogy hanem ha valamely rendtartás és a fa levágásban bizonyos norma minden különös személy javára és a köz haszonra nézve ezen kimélés nélkült való és káros levágásnak bizonyos határai, vagy regulái nem szabatnának, valójában lehetne tartani attól, ne talán idővel azon helységek is melyeknek határai erdőkkel bővelkednek, erdőtlenekké légyenek és a miatt az egész haza is fa dolgából megszüküljön.

Hogy azért ezen köz rossz és fogyatkozás idején koránt megakadályoztassék és a jövendőbéli maradékra is előre való vigyázás légyen, az erdők megtartásáról és a fa levágásról való ezen rendtartást mindeneknek tudtokra adatni kegyelmesen végeztük, a mely valamint hogy egy társaság és földes ur igaz törvényes jussának és a maga javaival való szabados élése praerogativájának kisebbségére nincsen, szintén úgy a minden felháborodás nélkült gyakorlott szokásban senkit is meg nem akadályoztat; sőt inkább, a mint az erdő megtartását a közönséges szükség és a különös emberek haszna kivánja, főképpen azokat fel akarjuk indítani, hogy a kiknek másképpen is a magok javokban az erdőkre való főbb gondviselés és vigyázás, ezen nagy Erdély ország minden részeiben lévő tisztviselőknek pedig és privilegiummal bíró helységeknek a köz jóra való szorgalmatos figyelmetesség kötelességében áll, a magok javakért és a köz haszonért másoknak jó példát mutassanak, és azon igyekezzenek, hogy ezen jelenlévő norma ahoz képest alkalmaztatva, a miképpen ezen országban a helyek külömböző állapottyok, vagy állások szenvedi és javasolja, mindenütt a megtartásra közönségessé tétessék.

Ezen egész munka és az erdők megtartásáról való rendelés két főbb figyelmetességre méltó okokból áll.

Elsőben. A felnőtt erdőket micsoda rendtartással kell levágni? Másodszor. Az ifjú és új jövéseket mi módon kell nevelni?

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

e szerint minden esztendőben a szüntelen tartó fa levágásra minémű gondviselés légyen? E végre szükséges

Először. A nagy, úgy a kisebb erdőket józan elmével megvizsgálni és igazán megbecsülni, sőt ha lehetséges, geometriai ölekre való mérséklés, s lépés által is, vagy pedig egyéb hasonló módon meg kell mérni, az élőfák természetit, alkalmatos voltát, s nemét megismervén, annak utánna próbát kell tenni, az egész erdő mennyi fát tart magában, s esztendőnként mennyi része lehet elegendő a nép szükségére és a szerint a szükséghez képest esztendőnként a levágatásra rendelendő ölekre szabattassék és osztassék fel az erdő, tekintvén arra is, hogy a mesterségre esztendőnként megkivántató fáknak száma is meghatároztassék, hogy ilyeténképpen vágattatván az erdők, az esztendőknek előfordulások által az erdőnek ugyanazon része, a mely levágatott ismét levághatóvá légyen, és e szerint az utolsó helyen levágott, rész elfogyása után ismét ott kezdvén, a hol legelőbb levágatni kezdődött, minden esztendőben a levágás szüntelen megújíttassék, a mint hivják berkeknek kiadott ábrázoló formája megmutatja.

Másodszor. Meg kell jegyezni az élőfák rendes megnövésére megkivántató időt, úgymint

A leveles élőfák közül:

A cserfa nevekedik közönségesen	200	esztendeig
A juhar, vagy platánus fa	100 és 150	»
A bikfa, hogy bárd alá való lehessen, állapodik meg a termény földben	120	»
a terméketlenben	150	»
A nyár, hárs és szilfa 30-tól fogva	40	»
A nyárfa nedves helyen 30-ig, a száraz magos helyen pedig 40-től fogva	50	»
A fűzfa 20-tól fogva	30	»
Az egerfa 40-től fogva	50	»
A fenyőfák nemei 80-tól fogva nőnek	100	»

Harmadszor. Jóllehet a feljebb megirt különbségre nézve az élőfák rendes megnövekedésének ideje légyen, s némely haszonra a régi cserfák légyenek is szükségesek, mindazonáltal a rendszerint való tüzelésre elégséges:

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

A cserfa erdőnek 30 vagy ... ... 40 esztendő
A bik és juharfáknak 28 vagy ... ... 30 »
A fenyőfa erdőnek ... ... 20 »
A nyár, nyir és egerfának ... ... 15 »
A fűz és ilyenféle lágy fáknak elégséges ... ... 10 »

Sőt a fűzfát, minek utánna megnő, minden 3 esztendőben irtogattatván és az ágai megnővén, haszonra lehet vágni.

Mindazonáltal meg kell jegyezni, hogy az élőfáknak feljebb irt idejét nem kelletik csalhatatlan regulának tartani, mert sokakat a helynek állása és a földnek természete változtat; annakokáért a helyben lévő környül állások és a szaporább, vagy később nevekedésnek tapasztalása az erdők urát mind egyenként meg fogja tanítani, hogy az élőfák idejének micsoda egyenlősége szabattassék a szükséghez és az erdők hány esztendőkre osztassanak fel.

Negyedszer. Ha a felnevekedett élőfák levágattatván nehezen hoznak csemetéket, tehát főképpen azokon a helyeken, a hol faszűki van, a tőkét gyökerével együtt ki kell ásni és ennek helyében a földben, a mely különben is poronyó és a gyökerek kiásásával megpuhult, egynéhány makkot kell bévetni és földdel bétakarni. Hogy pedig

Ötödször, más egyéb szükségek kipótlására nézve előre való vigyázás légyen, minden időben, a melyben a bereknek vagy erdőnek valamely esztendőre kiszabott része kivágattatik, az építésre való élőfák, a melyek egyenesen nőnek s sok ágok, bogok nincsen, örökös erdőnek, azaz a tűztől éppen meg kell tartani valamint az olyan kemény fáknak is nemeit, a melyek a malommestereknek, kerekeseknek, asztalosoknak, képfaragóknak és más ilyen mesteremberekeknek számokra alkalmatosok, a tüzelésre való vágástól őrizni és nagyobb árokért a feljebb irt hasznokra, s a földesuraknak előmenetelekre meg kell őrizni.

Hatodszor. A mesteremberekeknek való fáról elégséges előre való gondviselés lészen, ha 1600 bécsi négyszegeletű ölnyi helyen efféle 16 szál élőfák hagyatnak, a melyekkel a jövendő esztendőben lejendő fa levágásig a szükség pótoltassék; ezek pedig nehogy a magok árnyékokkal más nevekedőknek ártalmokra legyenek és a szélvész ellen annál bátorságosabban megtarthassanak, a mennyiben lehet a völgyekben és alacsony helyeken választassanak. A hol pedig lágy fák vannak, ezek mind a nagyobb haszonra nézve, mind azért, hogy a régi gyökér nem olyan könnyen és nem olyan

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

termékenyül csemetézik vagy sarjazik, gyakrabban vágattassanak le, még pedig 40 esztendők alatt kétszer s háromszor is. Példa a nyár- és fűzfa; ugyanis ezek 3 esztendő alatt a kövér földben annyi és még több hüvelyknyit vastagodnak; a mely élőfák nemei ugyan mindaddig, a míg a lenyesendő ágok haja síma és nem kérges, fél lábnyira a földben beásva meggyökereznek, s úgy a levágott vastagabb ágak más helyre plántáltatnak és a berkes helyek sokasíttatnak.

Hetedszer. A fák ne csak levágattassanak és ölben rakattassanak, sőt a melyek a következő tavaszra és nyárra rendeltetnek, télen által márcziusnak végéig, vagy áprilisnak közepéig az erdőből ki is hordattassanak, hogy így az erdők ezen holnaptól fogva augusztus fogytáig nyugodjanak, nehogy majd tavaszszal a különböző nemű lassan-lassan csemetéző s levelező fákban és ifjú ágszálokban a szekerek és jármos marhák által kár okoztassék.

Nyolczadszor. A levágott rész 6 esztendők mulva a gyökérre növő sarjaktól szorgalmatosan megtakaríttassék, hogy az élőfák annál jobban nevekedjenek.

El kell mindazonáltal kerülni, nehogy az élőfa fejszével megsértessék, vagy az ágok a tőkéből kinyesettessenek, hanem csupán csak a földen elterjedett veszszők és jövések, vagyis bokrok, melyek különben is megnőni nem szoktanak, mégis a hasznos fák nedvességét elsziván, növekedésökben akadályoztatják, kiirtassanak.

Kilenczedszer. A hol fa dolgában nagyobb szükség vagyon, ott a fejsze helyett, a mely inkább fa hasogatni való, fűrészszel kell élni.

Tizedszer. A levágott fák ágait és tetejeit nem kell elhányni, hanem csomókban vagy rakásokban kell hordani, melyek minekutána megszáradnak, haszonra fordíthatók lesznek.

Tizenegyedszer. Ne hogy a levágott nagy tölgyfák a magok esésekkel a nevedékeny új erdőknek árthassanak, tehát a ledőltés arról felől alkalmaztassék, a hol fiatal jövések nincsenek, effélét a sebes s ártalmas esés ellen lánczokkal és egyéb segítségekkel is, a melyek az 20-dik czikkelyben leiratnak, meg kell akadályoztatni, vagy a mely leghelyesebb, az ilyen fák olyan helyen vágassanak le, a hon a kiszabott rend szerint a vágás gyakoroltatik, vagy az esztendőknek folyása szerint előfordulandó.

Tizenkettődszer. Az erdőket annyi esztendőbéli részekre kell

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

szabni, a mennyi a feljebb irt mód szerint a megnövésre elégséges és előbb fejszével mindaddig az ideig nem kell vágni, miglen az egyik vagy másik levágott részire a rend jönni nem fog; mely szerint

Tizenharmadszor, a szorgalmatos gazdák és erdők urai az e végre tartandó könyvben tartoznak mind az esztendőnként vágandó ölek számát, rendét, a mely szerint kelletik az erdőnek levágatni, mind pedig a különb-különb mesterségekre, fábrikákra, edények, úgy abrancsok csinálására alkalmatos kemény fák mennyiségeket a magok állapotjok és a fáknak nemek szerént feljegyezni.

Tizennegyedszer. Állhatatosan arra kell vigyázni, ne hogy a fa levágására rendeltetett esztendőn és renden kivül a feljebb megnevezett mesteremberekneк való fák nemei levágattatni engedtessenek, hanem mindezek azon esztendőre szánt fa levágásának helyén mutattassanak ki, hanem ha valami úton módon ezen a kiszabott részen kivül is a széltől lerontatott és valami egyéb okból veszendő fák tanáltatnának a még hátralévő erdőkben.

Tizenötödször. A tüzelésre többnyire olyan fákat kell fordítani, a melyek horgosok vagy bogosok és az épitésre alkalmatosoknak nem tanáltatnak, az egyenesek pedig, főképpen a fenyőfák nemei nagyobb haszonra deszkák, zsindelyek, léczek és más épitésre való szükségek végett megtartassanak; annakokáért különösen abban kell foglalatoskodni, nehogy az olyan fák, a melyek sokféle mesterségekre nézve, úgymint, malommestereknek, fából-faragóknak, kerekeseknek, esztergáriusoknak, asztalosoknak, kádároknak sat. alkalmatosok, a tüzifákkal összse ne elegyíttessenek; ellenben pedig a horgos és bogos fák, a melyek minél nagyobb bajjal vágattatnak, a vágóktól annál inkább megvettetvén, végre elrothadnak, ezek közül ki ne maradjanak.

Tizenhatodszor. Az erdőkre való szorgalmatos gondviselésnek fővebb törvénye arra intéztetett, ne hogy a fák minden rend és meghatározás nélkül iminnen-amonnan vagdaltassanak, hanem mind a darab számra, mind a közönséges vághatásra kiszabott rend hiba nélkül megtartassék és a vágók azon igyekezzenek, ne hogy valamely haszontalan és régi élőfát azért, hogy könnyen levágni és hasítani nem lehetne, vágatlan hagyják; sőt mindenféle tűzre való fákat, kivévén azokat, a melyek az épitésre alkalmatosoknak lenni remélhetők, vagy magnak meg kelletik tartani, a tőkékkel és leesendő élőfákkal együtt levágják, s ölre hordják; a fejszét pedig,

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

vagy a fűrészt se nem a földszinén felül, sem magosan nem kell mélyen a töviben beereszteni, hanem csak a földszinében, hogy a mennyiben lehet, a levágott fának megmaradott tőkéje a földdel egy arányú légyen. De ezen bizonyos esztendők rendi szerint való elosztást nem kell azon apróbb, vagy kisebb erdőkről is érteni, a melyeket talán a nemesek a magok udvarokhoz, vagy magok a lakosok az ők telkekhez valahunt kiszakasztva különösen birnak; ezek mindazonáltal a fákat a földesúr hírével télnek idején, midőn a kicsiny fák hóval betakartatván, a nagy fa leesése által nem könnyen sértetnek meg, igyekezzenek vágni és hordani a következendő esztendő szükségére, egyébiránt is ezekre nézve megtartván a 43-dik czikkelyt.

Tizenhetedszer. Legelőbb mindenütt, a mennyire lehet, a leesett, elszáradott és szélyel heverő, vagy már régi levágott fákat fel kell keresni és haszonra felvágván s elhordván, ily módon az erdőket ezektől a haszontalan csemetéktől, a melyek a marhák legelésit is (a hon ezt az erdő idője, vagy állapotja megengedi) sokat akadályoztatják, meg kell tisztítani, azután pedig idővel, a midőn a rend kívánja, a fenneb parancsolt utasítás szerint magát az ép erdőt is le lehet vágni; a levágott fák pedig öllel vagy lépéssel kijegyzett rakásokra vagyis ölekre rakattassanak, hogy felszámláltatván, az erdő helyéről letakarodott ölfáknak száma minden esztendőben irásban, vagy jegyzésben tétethessék.

Hogy ha továbbá a fejsze helyett fűrészszel vágatik a fa, mind a munka könnyebb, mind a fában sokkal több haszon lesz, mert midőn a fák vágattatnak, darabonként a forgács szélyel szökdesvén, sok semmiben mégyen és vész el belőlük.

Tizennyolczadszor. A kerekeseknek a levágásra rendeltetett helyeken kivül a félen, vagy távol és nem szem előtt való erdőkben szabadságot adni azért nem bátorságos, hogy a tőkék s élőfák ágai eltitkolására és gyalu alá való fák allattomban történhető hordására nézve alkalmatosságot kapnak.

Tizenkilenczedszer. Abban ugyan semmi rend nem szabatik, hogy az erdőknek melyik felén kezdődjék a rendelendő vagy kiszabandó favágás, mert az a földesuraknak szabad akaratjokból és az okos gazdaságtól, nemkülönben a tisztviselő személyeknek, úgy az erdők gondviselésére tétetett vigyázó tiszteknek igazgatásoktól s választásától függ; mindazonáltal a józan okosság javasolja, hogy az erdőkiszabás és annak vágatása ottan kezdőd-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

jék, a hol alkalmas levágatni való fák találtatnak, vagy a hol a szél ellenében és olyan helyt vagyon, a hol a szélyeken a tolvajok miatt, vagy az allattomban való levágás által pusztíttatván, romlásra van kitétetve; közönségesen pedig azt kell megtartani, hogy elébb a távol, s annakutánna a közelebb lévő erdők vágassanak le, ne hogy azokban a leesett fák lassan-lassan elrothadjanak és haszontalanul elveszszenek, ezek, hogy minden alkalmatosságra és a földesuraság szükségére készen légyenek, megtartassanak.

Huszadszor. Hogy ha az új erdő már elég sűrűn felnőtt és az magnak hagyatott élőfára több szükség nincsen, tehát mind ezek, mind más a 15-dik czikkely szerént további esztendőkig levágásra hagyatott élőfák építésre, vagy más hasonló szükségekre, ha annyira megerősödnek, vagy oly vastag ágokra terjednek ki, hogy a növekedő erdőnek és csemetéknek ártalmokra vannak, levágattassanak ugyan, de előbb nyesettessenek meg felsőbb ágaitól, ne hogy a magok esésekkel az alatta lévő fiatalokban nagyobb kárt okozzanak; hogy pedig a vágott fa arra a részre könnyebben hajoljon és essék le, a melyre a vágó szándékozik, tehát oly okossággal kell élni, hogy előbb a fejszével megvágott fának azon része felől, a melyre szükség a fának esni, faék veressék be, annakutánna a más része felől a fa fűrészeltessék és a fűrész után vas ék szeget ütvén belé, a fa terhe arra függ és esik, a hol legelőbb fejszével vágattatott volt, ezenkivül lánczokkal s kötelekkel is, a mint másutt szokásban van és a 11-dik czikkelyben említtetett, meg kell indítani; a levágott fák utoljára a sűrű erdőből vitessenek ki, ne hogy a növedékeny ifjú ágok és csemeték tavaszszal s nyárban a szekerek, vagy a marhák által leszaggattassanak és letörettessenek.

Hogy ha pedig az alacsony csere-bokrok és fácskák a marhák miatt úgy elrágattatnak, hogy nevekedések felől semmi reménységet nem nyujtanának, ki kell vágni és nyalábokban kell kötni, hogy úgy a gyökérből újabb jövések nevekedhessenek.

Huszonegyedszer. A hol fa szűki vagyon és puszta helyek találtatnak, a melyek se gabona, se szőlőtermésre nem alkalmatosak, tehát az olyanok szántassanak fel, ha az hely állása szenvedi, ha pedig nem, kapával ásassanak fel és a fa magvával bevetvén, boronáltassanak be; a csere vagy bükk makkot pedig egynéhány hüvelyknyivel beljebb kell a földben ültetni, ne hogy a vadak vagy marhák, vagy pedig a madarak megegyék. A leveles fák nemei többnyire termékeny földet kivánnak, mert azoknak nagy

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

gyökerek szokott nőni és az tápláló nedvességet ott keresik; ellenben a fenyőfák a terméketlen földben is egyaránt nőnek; minden nembeli magnak pedig micsoda tulajdonsága légyen és micsoda időben kellessék ültetni, alább az 53-dik czikkelyben megmondatik.

Huszonkettődszer. Jóllehet pedig e közönséges regula legyen, hogy a mely hegyen vagy erdőben a rendeltetett levágás kezdődött, ott esztendőről-esztendőre újabb rész szakasztassék, mindazonáltal ha a más helyeken régi elterjedett élőfák növésének ártalmokra vagynak, tehát a feljebbi 20-dik czikkelyben leirt előre való vigyázással vágattassanak le.

Utoljára az ilyen nemű élőfák tőkéi és lehullandó vagy elszáradott részei szőlőkarók, zsindelyek csinálására és ezekhez hasonló hasznokra fordíttathatnak. Az ilyen fáknak vevőivel pedig olyan alkalomra kell lépni, hogy az ágait is a fa tőkéivel és más ott lévő fákkal együtt rendes áráért darabokra vagdalják és úgy ölekre rakni tartozzanak.

Huszonharmadszor. A kik a berkeknek hasznán kivül magokat azoknak ékességekkel is gyönyörködtetik és spalérokat vagy kert helyett szolgáló élőfákat kivánnak nevelni, ezek a cser és bükkfákat egyenes zsinórmértékre, bizonyos mérték szerint egymástól egyenlő távúl valósággal ültessék; de a míg azok rendes magasságnyira felnőnek és megerősödnek, másféle fák nemeit is plántáljanak azoknak közepében, hogy ezeknek sűrűségek által a szélvészektől megoltalmaztatván, annál egyenesebben és jobban nőhessenek.

Huszonnegyedszer. A hol vagy az helység, vagy a szomszéd falu lakosai által az erdők szintén elpusztult állapotra jutottak volna, hogy csak puszta helyeknek és nem erdőknek neveztethetnének, tehát ott a még meglévő fák is vágattassanak le és fordíttassanak valami haszonra; ha pedig a helység állapotja és szüksége az erdőlételt megkivánja, tehát a fennebb irt módon magvetés vagy plántálás által új erdő neveltessék.

Huszonötödször. Az új növedékeny erdők megtartásában nevezetesen arra kell vigyázni, ne hogy az új utak és ösvények által lerontassanak, hanem a régi tört út tartassék meg; a marhák, legfőképpen a kecskék legelésétől (a melyeknek is rácskálások a berkeknek nagy ártalmára s veszedelmére vannak és azért a vármegyék tisztviselőinek azon kell igyekezni, hogy azok az erdőkből teljességgel kitiltassanak) legalább 10 esztendeig szorgalmato-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

san megőriztessenek, valameddig a felnövő berek a sarjazásoktól megtisztíttatván annyira felemelkedik, hogy a szarvasmarha a fa ágait el nem érheti és el nem szaggathatja.

Huszonhatodszor. Minthogy némely helyeken a leveles vagy rügyes ágakkal marhák szoktak legeltetni, a mely az erdőknek ártalmas és ezen normával ellenkező lévén, kemény büntetés alatt megtiltatik; mindazonáltal más részről, hogy a lakosok, vagy az erdők birói ezen haszontól éppen el ne rekesztessenek, fűzfák, vagy nyárfák pedig, más ilyenféle s könnyen növekedő élőfák a kertek kerülete körül, vagy más erre alkalmatos helyeken a berken kivül plántáltassanak, a melyek télnek idején a marháknak hasznokra s legeltetésekre lehessenek és a melyeknek ágai télire levágatván, újabb-újabb ágakat nevelni szoktanak.

Huszonhetedszer. Végre ne hogy a havasoknak és erdőknek urai a magok igaz jövedelmektől akármi okból is megfosztassanak, szabad lesz azoknak bizonyos részét a magok szabad akaratjokból, alkalom és illendő árak mellett az erdőnek bizonyos részét levágás végett másnak általadni, csak hogy az által az új növedékeny erdő nevelésében kár ne okoztassék.

Továbbá a fiatal erdők nevelésekről meg kell tartani:

Huszonnyolczadszor. Az abroncsnak, laitorjának, szekéroldalnak, úgy egyéb kerekeseknek vagy kádároknak számára megkivántató nyirfák és más ilyen rudak levágásával okosan kell bánni, ne hogy a mint feljebb is említtetett, az új kerékvágásokkal az erdőben lévő szekérutak szaporíttassanak, erre nézve az ilyen vékony és eszköznek való fák a sűrű erdőből, a hon vágattattak, huzattassanak, vagy szekér nélkül vitessenek ki, vagy pedig ezeknek, főképpen a vastagoknak oly magasságnyira leendő növésekig a vágástól meg kell szünni, a míg vagy elérvén, vagy azt meghaladván növésekkel, a levágott és leeső nyirfáknak minden sértődés nélkül ellent állhatnak.

Huszonkilenczedszer. A kerekeseknek való nagyobb bükk- és fenyőfák, valamint a lécz is az azon esztendőre szánt falevágás helyének részén engedtessék vágattatni és szükséges lészen, hogy minekelőtte a másféle nagyobb fák levágattatnának, az előtt vágattassanak le és bátorságos helyre tétessenek el.

Harminczadikszor. Zsindelyeknek, szőlőkaróknak és ezekhez hasonló szükségekre szánt fák hasonlóképpen minekelőtte levágattatnának, a tűzre való fák előtt kivágatván, elhordattassanak.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

Harminczegyedikszer. Tudva vagyon, hogy a szántó-, kaszálóföldek és legelő helyek bekerítésére minden esztendőben az élőfák nagy számmal szoktak vágatni; annak okáért az a mi kegyelmes akaratunk, hogy olyanféle élőfákból való kertcsinálás és kerítés keményen megtiltva legyen és ennekutánna olyan helyeken engedtessék meg, a hol a fa bősége megvagyon ugyan, de pénzen el nem adattathatnak. Továbbá a kerítések se deszkából, se ketté hasított fából ne csináltassanak, hanem olyanféle ágakból, a melyek fél törpén maradnak és különben is nagyot nem nőnek; hasznosabb dolog pedig, hogy a kaszáló rétek és szántóföldek sánczczal környül vétettessenek és a marhák becsapásától s kártételétől megtartattassanak.

Harminczkettődszer. Az erdők megtartására s gyarapodására czélozó dolog az is, hogy a házak, pajták, ereszek, csürek és más parasztépületek nem fából, a mint sok helyeken most is gyakoroltatik, hanem agyagból és összetapodott földből, vagy vájokból és kőmorzsalékból, vagy mészszel elegyített kőből, a hol effélék bőven találtatnak, építtessenek, kivévén a fedelet, és a vesszőből font kerítések helyett kőfalak, vagy zöldelő kertek tétessenek, a melyek könnyen véghez vitethetnek galagonya, kökény, csipke-bokor vagy pedig más ilyenféle fák magvak elvetések által, a melyek minekutánna kinőnek, a kerítés helyiben egymásban font két renddel plántáltassanak által, hogy a kerítés sűrűbb és erősebb legyen, míg annyira felnőnek, hogy a marhák bemenésének megakadályoztatására alkalmatosokká lesznek.

Harminczharmadikszor. Főképpen a fiatal és nevedékeny erdőnek és bereknek igen nagy kárára van, ha a fáknak, nevezetesen a fenyőfának teteje czégérnek levágattatik; e végre ez igen nagy büntetés alatt megtiltatik és annak helyében vagy fenyőlevélből jel, vagy pedig zöld ág és ezekhez hasonlók tétessenek czégér gyanánt ki.

Ugyanazt pedig, a mi a czégérekről parancsoltatik, az olyan élőfákról is kell érteni, melyek májusnak első napján az ekklésiáknak és proczessióknak szükség nélkül való ékességére szoktak tétetni, melyek hasonló módon kemény büntetés alatt megtiltatnak.

Harmincznegyedikszer. A fáknak meghántása és a mint neveztetik környülmetélése sok erdőknek nagy kárára vagyon és az ilyen veszedelem által könnyen elpusztulnak s száradnak, a mely minthogy különben és közönséges törvény szerint meg

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

vagyon tiltva, az ilyen hibákra vigyázni kell és az hibázók keményen büntettessenek meg.

Minthogy pedig némely mesteremberek a magok kézi munkájokra nézve fahaj nélkült nem lehetnek, tehát ezek az erdő ura engedelméből a levágandó erdőből segíttethetnek.

Harminczötödikszer. Azokon a helyeken, a hol az elszáradott füveknek és lehullott fák levelének meggyujtásával tavasznak és ősznek idején úgy annyira visszaélnek, hogy (mivel ezen tűz szántszándékkal többnyire szélben indíttatik) a fűvel együtt megégett ifjabb plánták az erdőnek majd megújulhatatlan romlásával elszáradnak, annakokáért a pásztorgyermekeknek és legényeknek, a kiktől többnyire a végre indíttatik a tűz, hogy az új fű a marháknak nyáron által leendő legelésekre megnőjjen, gyakran pedig csak csupa csintalanságból, tavaszszal és őszszel a kova, aczél, tűz és pipa szorosan megtiltassanak. Az erdőkben vigyázók s kerülők tétessenek, kik mihelyt az erdőben füstöt látnak, legottan oda szaladjanak, a tűzhez közel tanáltattakot fogják el és az helység bírájának adják által, a ki is őket előbb megkérdezvén, büntessék meg, a tüzet pedig, minekelőtte tovább harapóznék, legkisebb szikrájából mindjárt oltsák ki. Ha történik, hogy a tűz nagyra harapóznék, a szomszéd helységek is tartozzanak annak oltására felkelni, annakutánna a tűzgyujtáson tapasztalt gyermekek veszszővel, a legények pálczával vagy korbácscsal verettessenek meg; sőt bűnöknek minéműsége szerint keményebb veréssel is büntettessenek meg.

Minden tavaszon pedig és őszen a tilalom közönségesen ujra meglegyen, hogy a megtiltott dolognak és az általhágókra nézve rendelt büntetésnek emlékezete megújulván, azon törvénynek általhágásától ki-ki magát megoltalmazhassa.

És valamiképpen az elszáradott füveknek és fák leveleinek, annál is inkább maguknak az élő vagy száradó félben lévő fáknak vagy a tőkéknek és a szerte heverő fáknak meggyujtások hasonló büntetés alatt tilalmaztatnak, szintén úgy, a némely helyeken a szövétnek, vagy gyertya és fáklya helyett lenni szokott szurkos fákkal való élés, ha azt az erdőknek bősége megengedi, engedelem kérve, nem tilalmaztatik.

Harminczhatodszor. A kerteknek ösvényei körül mesdje tartó sorfákra, spallirokra kevés bükfák vesztegettessenek és midőn némelyek e végre ásattatnak, arra kell vigyázni, hogy a megmaradtaknak gyökerei valami úton módon meg ne sértessenek;

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

továbbá mivel az eperfa éppen arra való, ezekből a mennyire lehet, kerti folyosótartók plántáltassanak, a mely fa nemének megszaporítása végett az országban lakóknak nagy hasznokra minden járásokban kertek építtessenek, a hová az eperfák neveltethessenek és végre azon járásokban lakó nemes és nemtelen embereknek, a kik magokat jelenteni fogják, ingyen osztogattathassanak.

Harminczhetedikszer. Az erdőken keresztül menő utak elég ha 4 ölnyi szélesek, hogy a szemben találkozó szekerek egymásnak az elhaladásra helyt adhassanak; a mi a többit illeti, az útnak mind a két felén levő helyek vagy a plántálás, vagy pedig a vetés által fákkal töltessenek be, sőt még a házak előtt is, a mint alább bővebben megmondatik, a helynek, vagy földnek természetét szerető fák plántáltassanak; azon kell pedig igyekezni, hogy az erdőkön keresztül menő utak egyenesek és nem tétovázók legyenek, melyek mind az erdő megtartására s gondviselésére, mind az utazók könnyebb által menetelekre, mind pedig az erdő diszére szolgáljanak.

Harmincznyolczadszor. Gyakran megesik, hogy a legelésre hagyatott helyeken jövések, vesszők és bokrocskák önként nőnek és ezzel a föld oly termékeny voltát mutatja, mely ha a marhalegeléstől megőriztetnék, ottan könnyen erdő nevekednék; erre nézve az ilyen helyről a legelés tiltassék el és ha lehet, a helyett másutt szakasztassék legelőhely; az ilyen kiszakasztásban mindazonáltal arra kell vigyázni, ne hogy az ifjú nevedékeny erdőben rendeltessék legelőhely.

Harminczkilenczedikszer. Mivel hogy az erdőkben épített kalyibák mind a familiának szaporodása, mind a sok marhák tartása, nemkülönben az ilyen kunyhókra menő és más olyan utak miatt is, melyek szem előtt nincsenek, nem kevés kár okoztatik, ennekutánna tehát a földesurnak vagy az ilyen különös rendelésekre rendeltetett circularis tisztviselőknek engedelmek nélkül és az erdők közepében lévő szőlőtermő helyen kivül senkinek is a berkekben házat vagy kalyibát építeni szabad nem lészen.

Negyvenedszer. Az erdőknek a levágásra rendelt, vagy kiszabott részein található vén cser- vagy fölgyfák, a melyek talán a nagyobb vadak kedvekért hagyattattanak meg, feljebb a 20-dik czikkelyben leirt mód szerint vágattassanak ki, ne hogy a magok árnyékokkal és ágainak szélyel való kiterjedésekkel az új nevekedő erdőnek ártalmára legyenek.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

Negyvenegyedikszer. Az erdőnek és erdős hegyeknek széleit és határait gyakran meg kell vizsgálni s újítani, és ha a fa, mely jegynek tétettetett fel, fordíttatik, vagy a széltől felfordíttatik, vagy más akárminemű határjegy elvesztettnek lenni tapasztaltatik, tehát a határban lévő jegyek nemléte miatt történhető kedvetlenségeknek, vagy vérontásoknak elkerülésére nézve újra kitetszhető határjegy tétessék és az ilyen határjegyek legalább minden tizedik esztendőben meg is vizsgáltassanak s megújíttassanak.

Mivel továbbá tudva van az is, hogy két határ közt per alatt lévő erdők a felektől vágattatni és pusztíttatni szoktanak, annakokáért a járásbéli tisztviselőknek módot kell találni, hogy a törvénynek kifolyásáig egyik rész is a per alatt lévő helyet egyik a másiknak romlására vágni és pusztítani ne merészelje, hanem mérsékletesen és a szükséghez képest éljenek belőle a törvény általhágója ellen való fiscalis kereset büntetése alatt.

Negyvenkettődikszer. A mész és tégla olyan fával égettessék, a mely sem könnyen el nem adattathatik, sem más hasznos szükségre nem fordíttathatik; a melyek tudniillik a távul, a más haszonvehető, eladható vagy építésre való zöldelő és termőfák egyéb haszonra megtartassanak.

Negyvenharmadikszor. A favásárlóknak nem kell megengedni, hogy favágójok a magok tetszések szerint vágják az erdőt a könnyen történhető kártétel miatt, hanem a földesuraknak, vagy a vigyázásra rendelendő embereknek szemek előtt vágattassék le azon része az erdőnek, a mely elalkuttatott; vagy pedig levágva és ölben rakva adattassék által nékiek.

Negyvennegyedikszer. Az elkezdődő falevágásnak rendszerint akkor tartatik ideje, midőn már a fák levelei lehulnak és ezek a földből a tápláló nedvességet magokhoz húzni megszünnek.

E szerint a tűzre való fák novembernek eleitől vagy közepétől kezdve februáriusnak végéig fognak vágattatni, mert ezen holnap eltelése után kezdik az élőfák szivni a föld nedvességét. Az építésre való fák levágására január és deczember holnapjai tartatnak alkalmatosoknak; ezt kell érteni a száraz helyre építendő épületekről, mert az olyan élőfákat, a melyek mocsáros helyen és vizben helyheztetnek, még zölden és mikor nedvességgel tele vannak, le kell vágni, ugyanis ezek a vizet és másutt lévő nedvességet be nem szíván, nedves helyen több ideig tartanak, mint a szárazok.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

A mi a fák összevágását és ölben való rakását illeti, erre a végre novembernek első napjától fogva junius végéig lévő idő szokott szakasztatni, mindazonáltal a szükség ugy hozván magával, a jobb eladásnak hasznáért a favágók által egész nyáron által hasogattatván és daraboltatván, ölökre rakattathatnak. Az élőfák, a mint feljebb is mondatott, télben vágattassanak; a leesendők pedig, vagy a szél által felfordittattak, főképpen a távol lévő hegyeken és erdőkben, minden időkorban vágattathatnak, mert ha csak a levágásnak azon a helyén vágattatnának, a melyre a falevágásnak rende jutna, a késő idő miatt közülök sok elveszne és a rothadás által megemésztetnének; nem is lenne elég azoknak levágására a rend szerint való levágásnak ideje.

Továbbá az erdő vágásának rendes törvénye és ideje hozza magával, hogy a zsindelynek, szőlőkarónak és lécznek, vagy más ehhez hasonló szükségekre való fák téli holnapokban, a mikor nedvesség nélkül vannak, vágattassanak.

Negyvenötödszer. Jól lehet igaz és igen helyes dolog légyen az, hogy a szegény embereknek szerte heverő kisebb fák, a melyeket fejsze és más segítség nélkül mezitelen kézzel térden el lehet törni, vagy már a törettek és a földön heverők egy héten két napon, ugymint hétfőn és csütörtökön, vagy az erdő ura tetszéséből rendelendő más napokon, vagy pedig ezeken esendő innepnap összeszedettetni, aztán egy rakásban köttetni és hátakon hazavitetni engedtessenek, megtörténik mindazonáltal, hogy az ezen szabadsággal visszaélő szegények az új és jó nevekedésű fákat levágván, lopva elviszik, annakokáért a helységek bírái, vadászai és erdőpásztorok jól reá vigyázzanak, ne hogy magokkal fejszét vagy fűrészt, vagy pedig más akármely vasat és erős eszközt vigyenek az erdőre, különben mind ezektől, mind pedig a fáktól megfosztatván, árestommal vagy fogsággal büntettetnek meg.

Negyvenhatodszor. Végre a lakosok fával való elegyes élésseknek megállítására nézve hasznos lesz, ha azon falukban, a hol a lakosok a közönséges vagy a házhelyek után kiszakasztott erdőkből, vagy pedig az uraság erdejéből engedelemmel tüzelnek, végire járván és előre megtudván az ő szükségeket, a berkeknek mekkoraságához képest az uraság kinek-kinek esztendőről-esztendőre bizonyos fabeli mennyiséget itél, a mely kiszabott mennyiségen kivül többet, az uraság által teendő napon, nagy büntetés alatt vágni ne merészeljen; épületre való fákat pedig a lakosoknak magok közönséges

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

és házhelyek után való erdejekből is az uraságnak különös engedelme nélkül vágni, se irtásokat csinálni nem szabad; ha pedig a közönséges, vagy az házhely után szakasztott erdők oly iszonyú nagyok, hogy a feljebb irt falevágás rendi szerint sok esztendőkben lejendő levágást kivánnának, tehát ezekkel is a szerint kell bánni és több ezen regula-szabásban irtakat meg kell tartani.

Negyvenhetedikszer. A tós vagy vizenyős erdők árok, vagy készítendő sáncz által, a merre a viznek önként is esete vagyon, a melyet is vizmérték, vagy próbakaróknak a földben való egyenes ütések által meg lehet ismerni, a hon lehet kiszáraztassanak, a bokroktól és nádtól tisztíttassanak meg és ezeknek helyében nyár s egerfa ültettetvén, ily módon a földesuraknak haszonra és közjóra fordíttassanak.

Negyvennyolczadikszor. Mivel némely folyóvizek körül, vagy azoknak közepében fekvő szigetek többnyire lágy, ugymint nyár fűz, eger és több ilyen fákat nevelnek, azok minden 20. vagy 24. esztendőkben a töveknél vágattassanak le; a fűzfák pedig minden harmadik esztendőben, hogy újabb-újabb ágakat nevelhessenek, vágassanak le; továbbá a fövenyes természetű szigetekben, a hol sűrű füzes szokott teremni, minden esztendőben a vesszők nyalábokban szedettessenek és adattassanak el, vagy más hasznokra fordíttassanak, a melyre a sziget ura legjobbnak ismeri.

Negyvenkilenczedszer. Minthogy esztendőről-esztendőre az erdőköt kevesedni és a fa szűkit növekedni tapasztaljuk, tehát az a mi kegyelmes parancsolatunk, hogy minden ház lakosa mindaddig, míg a háza udvara, kertje, csüre körül vagy előtt oly hely és olyan rétek találtatnak, a melyek üresek és a fák plántálására alkalmatosak, minden esztendőben azonokban, a melyek ugyan nedvesek, nyár, fűz- és szilfákat, a sáros földben pedig és a szárazban egerfát, a fövenyesben és hasonlóképpen a szárazban legalább 20 fenyő- és lúcz- vagy eperfát plántálni tartozzék; e végre minden helyeken, a melyeken megkivántató erdő nincsen, kert építtessék, a mint mondatik, az élőfák iskolájául és magvető helyéül, a honnan annakutánna a plántálásra alkalmatos ágacskák a kérőknek ingyen adattatnak, addig pedig az erdőkből, a hol ilyenféle csemeték vannak, hasonló módon a fenn irt végre ingyen osztogattassanak.

Az olyan kertek pedig, a melyekben eperfák magva vettetik

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

és eperfák neveltetnek, ne hogy mindenek lábok előtt legyenek és akár ki beléjek mehessen, köröskörül galagonya, kökény vagy egyéb tövissel, vagy pedig kicsiny árokkal vétessenek körül.

Ötvenedikszer. Valamiképpen ezen jelenlévő rendelés és erdőről való norma egyenesen mindeneknek közjavakra céloz és parancsoltatik, szintén úgy a mi kegyelmes szándékunkkal ellenkezik az, hogy ez által közönséges kereskedés módja és hasznos fábrikák, úgymint a királyi érczbányák fa dolgából szükséget szenvedjenek, hasonlóképpen a vaspléh, salétrom, üveg, büdöskő, vagy hamuzsír huták (megtartván mindazonáltal ezekre nézve a mi k. guberniumunk által kiadott kegyelmes parancsolatunkat és előbbi rendelésünket) és ezekhez hasonlók a maguk mesterségekhez és mívekhez megkivántató fákban valami fogyatkozást szenvedjenek, sőt inkább az a czélja ezen erdőkről és falevágatásról kiadott rendelésnek, hogy szüntelen megmaradjanak és örökösen megtartassanak; annakokáért az ilyen műhelyek és huták, a hol most vannak, tovább is fennáljanak; sőt ha a közjó és talán a fáknak elégséges vagy szerfelett való volta más helyeken is azonoknak építéseket javasolná, előre az iránt a guberniumhoz jelentés tétetvén, mind a köz- mind a földesurak hasznokra és kereskedésekre nézve építtessenek.

Ötvenegyedszer. Az erdők urai különös gonddal reá vigyázzanak, hogy a fenyőfák nemei, a melyek a magas és távol lévő hegyeken vagy havasokon vágatván és meleg nyárban onnan a völgyre lehozatván vagy lehányatván, a vizeken a közelebb lévő folyóvizekre le szoktak vitetni, az árendátorok vagy a fogadott favágók által, nem a mint sokszor megesik 4, 5, 6 láb nyomnyira a földszinén felül derékon, hanem csak a töveknél vágattassanak el és a kik ellenvétenek, büntettessenek meg.

Ötvenkettődikszer. Az is tudva vagyon, hogy az osztatlan és több földes urakkal közös erdők azért pusztuljanak, hogy senki sem igyekezvén ennek megtartásán, egyik a másik felett az igaz egyenlőségnek meggondolása nélkül megújíthatatlan kárral és bosszúsággal, télben, nyárban és egész esztendőben kimélés nélkül vágatnak.

Annak okáért, hogy ezen rossz szokás is törvényesen megorvosoltassék, tehát a vármegye tisztviselőinek gondjuk legyen, hogy az olyan erdők és berkek vagy az az iránt kiadott törvény szerint a bebiró földes urak közt törvényesen felosztassanak, vagy

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

pedig közönséges egyetértésből, s megegyezésből ezen az erdők megtartása végett rendelt módhoz szabván maguk erdejeket, a szerint vágattassák.

Ötvenharmadikszor. Utoljára, hogy a külömböző nemű élőfa magva plántálásának és vetésének formája és módja és ideje megtudódjék, ezekre nézve a következendő oktatás adatik elő:

1-sőben. A cser- vagy bükkmakk (a mely külömben is ismeretes) nagyobb részint árnyékos helyben egymástól egy singnyi messzeséggel és egy arasznyi mélységnyire ültessék be a földben, még pedig április holnapban, a hová a nap melegsége nem hat; továbbá valamint a csere- és bükmakk, hasonlóképpen a terpentinát csepegő és fejér fenyő magva is, a másfélének pedig, a mely szurkosnak mondatik, január holnapjában érik.

2-szor. A nagyott nőni szokott bükfának, a melyet veres büknek hivnak, háromszegletű gesztenye szín gyümölcse vagyon, a melyet is őszszel kell vetni.

3-szor. A más kisebbet nőni szokott, vagy fejér bükfa kerekded, vagy nagy lencse forma gyümölcsöt hoz, a mely is terem az ágak közül levelek közt függő hosszú leveles hűvelyben.

4-szer. A nyárfa magva olyan, mint az apró makk, a mely is májusban érik és a melegben elszéled; azért ha idején korán való napokban nem szedetik, meg nem látszik.

5-ször. A hársfa magva hasonló a seléthez.

6-szor. A nyirfa magva az ágról lefüggő kis száracskán tartatik és junius vége felé érik.

7-szer. Mind a kétféle bük és hársfa magva áprilisban, a nyárfában pedig osztán, ha megérik, kész száraz földben, a nyárfa magva középszerű nedves földben vettessék. Jóllehet pedig a nyir és nyárfa, más ehez hasonló élőfák néha maguk önként is teremnek, de nem olyan ékességgel nőnek, hanem facsaroslag és horgosan, ellenben pedig a melyek vetve kelnek ki, rendes egyenességgel nőnek fel.

8-szor. A fenyőfák nemei csőket hoznak, a melyben a berekesztett mag, mozsárban megtörvén a csőket, ki szokott választatni, még pedig meleg házban megszáraztatván, jól lehet pedig ezen fák nemei is a fenyős helyeken mag nélkült is szaporodjanak, hogy meleg nyárban elszáradnak; ebben a történetben ha a hely füves, a füvet ekével ki kell szaggatni és a föld megmíveltetvén, új maggal vettessék be, arra nézve feles magtermő csők szedettessenek, s következendő szükségre előre tartassanak.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

9-szer. Mivel továbbá mind a közönséges társaságnak javára, mind pedig az erdők és berkek urainak hasznokra intéztetett erdő megtartásáról, s mégis vég nélkült való vágatásáról irott rendelés magával hozza, hogy annak megtartására és teljesítésére szorgalmatos vigyázás legyen, tehát az erre való főbb tekintet és vigyázása minden vármegyében, úgy a székely és szász székekben vármegyebeli vice-tisztviselők, vagy actuális assessorok közzül egyikre, a ki az erdei gazdasághoz többet ért, ennek utánna bizattassék, vagy a hon tanáltathatik, különösen ekképpen megtanítandó és hiteles bizonyság levelekkel megerősíttetett pásztorok vagy vadászok tétessenek.

Mindazonáltal valaminthogy ezen rendelésünk által, melynél fogva az egész országban az erdőket nagy vigyázással megőriztetni s gyarapodtatni rendeltük, előre látjuk azt, hogy kegyelmes szándékunkat a helyeknek és erdőknek is állapotjokra nézve minden czikkelyeiben talántán nem teljesíttethetjük, szintén úgy kegyelmesen jelentjük, hogy a mi hasznos királyi igyekezetünk nagyobb részint arra intéztetett, hogy azon helységek lakosinak és földes urainak kívánságokat, a kik felfedezvén ebben a dologban mi előttünk a magok szükségeket és a dolognak környül állásait, alázatosan hozzánk folyamodnak, kegyelmesen teljesíteni kívánjuk és hogy mindazok, a kik a mi kegyelmes igyekezetünknek és jelen való rendelésünknek különös indulattal s igyekezettel megfelelni igyekezzenek, másoknak is jó példát mutatnak, a mi királyi kegyelmünket maguknak megnyerik; egyszersmind azt is jelentvén, hogy ezen rendelések iránt nem egyéb, a mi kedves és hív nagy Erdélyországunk javát és öregbedését előmozdítván, ezen gondunkat és atyai szorgalmatosságunkat kiváltképpen való és kellemetes fő királyi kötelességünk közzé számláljuk.

Annak okáért a tulajdon magok hasznokra és csupán a közjóra czélozó, s kinek-kinek előmeneteles kegyelmes királyi akaratunkat betöltvén, minden magát ezen normához szabni tartsa kötelességének. Költ a mi fő lakvárosunkban Bécsben Ausztriában, májusnak 30-dik napján, 1781-dik esztendőben, birodalmunknak pedig első esztendejében. József mp. báró Reischach Thadaeus mp. Székely Dávid mp.

Nyomtatvány az orsz Levéltár erd. fökormányszéki osztályának «Sylvanalia» gyüjteményében.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

169.

1781. aug. 23. Az udv. kamara szolgálati utasítása a kapniki erdőmester részére.

Instruktion vor dem in Kapnik angestellten waldschaffer Joseph Strzisshka.

1. Wird derselbe zuförderst gegen ein wohl löbliches k. k. Nagybanier münz- und bergweesens inspectorat ober-amt und daselbstigen ober würthschaffts und wald-weesens inspektorn den schuldigsten gehorsam allzeit zu bezeigen beflissen seyn.

2. Der k. waldschaffer ist verbunden, dass er die ihme anvertraute waldungen jährlichen so offt, als möglich ist, genau durchgehe und besichtige, ob in denenselben nichts praejudicirliches einschleiche und der nachwachs durch die vieh waiden, ohnerlaubte ausrottungen und erweiterungen deren wiesen, auch andere unterlaufende schädlichkeiten nicht gehindert werde.

3. Derselbe hat alle wochen von dem, was sich bei der verkohlungs und holtzerzeugungs-manipulation zugetragen, sowohl, als wie viel an beiderlei gattungen erzeuget und hinwiederum consumirt worden, seinen bericht, nebst beirückung des rest und seines, wie auch eines jeden ihme zugetheilten waldhüters wochentliche verrichtungszettl an das k. k. oberinspectoratamt einzusenden, damit dasselbe von wochen zu wochen von allem benachrichtiget werde.

4. Derselbe solle nicht weniger bestmöglichst bedacht seyn, womit nicht vergebliche unkosten, in dessen gleich nach ausgang eines jedweden monats zu verfassen und an die k. k. inspektorat oberamts buchhalterey einzusenden habende rechnungen dem hohen aerario zur last eingestellet werden, sondern mit möglichster unkosten ersparniss er seine besorgende manipulation betreibe.

5. Nach ausgang eines jeden quartals hat selber über die in demselben erzeugte, dann an die königl. werker abgegebene kohlen und holtz gattungen einen protocolls bericht, seiner rechnung hingegen einen restzettel beyzulegen, damit das consumo ersehen und sofort wegen denen erforderlichen materialien die nöthige veranstaltungen in zeiten gemacht werden können. Es ist auch vorzutragen, dass

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

6. Die königl. werker mit guten und zum gebrauch ausgedrokneten holtz sorten versehen werden, dahero solle derselbe, so viel als es immer die umstände gestatten, auf derselben frühzeitige erzeugung, das ist in den monaten November, Dezember, Januar, Februar, März höchst bedacht seyn, zumahlen in dieser zeit das holtz von dem saft gröstentheils befreyet, mithin weit fester und besonders im verkohlen ein subsistirendes kohl abwirfft.

7. Solle er zu keiner zeit bey grosser verantwortung ohne inspektorat ober amtlichen gutheissen sich unterstehen einen holzschlag zu was immer gattung holtzes eigenmächtig anzulegen, wohl aber hat derselbe die obliegenheit sammentliche holtzschläge selbsten anzuweisen, wie und auf was art sie abzuholzen seyen, wobey besonders zu beobachten kommet, dass jedesmal nur derley waldungen hergenohmen werden, welche nicht zu jung, sondern wahrhafftig wirkmässig seyn, und die abstockung deren nicht allzu dicken, nicht über eine daum ellen, das ist nicht über einen spann, deren dickeren aber nicht über einen, höchstens $1^1/_4$ schuh von der erden hoch seyn, auch sonst die ausarbeitung derselben also geschehe, dass die aeste reihenweiss gebrachter dem jungen herwachs keine hinderniss verursachen und auf keinerleyweiss einig tüchtig und taugliches holtz unter selben verbleibe; eben so hat er auch denen köhleren und holtzschlägern, besonders aber denen erstern auch zur nachtzeit nachzusehen, ob sie ihre mäuler so einlegen, wie solches die manipulation erforderet, ob selbe diese nicht übertreiben, und allen jenen fleiss, der zu erzeugung eines guten kohls erforderlich ist, anwenden, letztere aber, ob selbe das holtz in gebührender länge hacken und nicht höcher als vorerwähntermassen abstocken, bey den aufschlichten in klafftern keine vortheile brauchen und sollte derselbe bey denen köhlern oder holtzschlägern einen fehler finden, so muss er solchen gleich auf der stelle mit allem ernst remediren, sohin aber in seinen nächsten wochen bericht den fehler samt der gemacht remedur anzeigen. So hat

8. Er fleissig nachzusehen, damit jene zum holzschlag schon gewidmete waldungen nach vorschrift und regelmässig geschlagen und keine denen winden ohnehin ausgesezte saamen bäume stehend gelassen werden, auch denen holtzschlägern anzubefehlen, die grössere und zum spalten etwas mühsamere klözer nicht glatterdings liegen zu lassen, sondern auf alle mögliche weise zu

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

guten bringen; eben also ist denen köhlern ernsthafft aufzulegen, dass selbe alles nur zum kohlen taugliches holz, aeste und die von dem schon ausgespliessenen mäuler zurückgebliebene brände in die mäuler einlegen und zur rechten zeit auspleisen, damit keine feurige kohlen aufgeladen werden, auf das allerkürzeste sollen die ausgespliesene kohlen 24 stund ohnabgeführter liegen verbleiben, auch solle denen köhlern, so viel die revier gestattet, nicht viele neue gestätten zu errichten erlaubet seyn, weil auf denen alten die kohlen erzeugung ergiebiger ausfallet, sonderbar ist aller fleiss dahin zu verwenden, damit man von einer klaffter holz die von hohen orten anbefohlene 9 saum kohlen erzeuget, zu welcher erzeugung die zusammenputzung in dem holzschlag vieles beytraget. Auch solle denen köhlern nicht erlaubet seyn, die kohlen mit wasser, sondern mit lesch abzulöschen. Und da

9. Die hohe hofstells absicht dahin· ziehlet, dass die köhler auch in hiesigen kohlungen die mäuler auf brucken, so wie in denen nieder-hungarischen berg-städten gebräuchlich ist, einrichten sollen, so hat der königl. waldschaffer in beysein deren waldhütern die köhler, in soweit selbe in dieser verkohlungs art unwissend seyn dörfften, vollständig zu unterrichten und die hierländige verkohlungsart auf alle mögliche weise abzubringen. Sollte aber diese manipulation mit mäulern auf brüken wieder vermuthen den erwünschten fortgang nicht gewinnen, so wird der königl. waldschafer gehalten seyn, die wahre ursache hievon zu erörtern und den befund nach aufhabender pflicht einzuberichten.

10. Bey denen kohlungen ist fleissig nachzusehen und zu beobachten, damit die kohlgestätten in tempore, das ist im früh jahr und zur herbstzeit, nicht aber in den winter gegraben und vorgerichtet werden, zumalen in dem winter bey gefrornen erdreich nicht nur allein die arbeit zu schwer und der köhler zu bedekung des mäulers den erforderlichen staub nicht haben kann, sondern auch die erfahrenheit giebet, dass die gefrorne kohlstätten, bis sie nicht erwärmet und ausgedroknet ist, in dem ersten, 2-ten und 3-ten ausbrennen von einer klaffter gegen sonst kaum die helffte kohlen giebt.

11. Das geschlagene kohlholz musz nicht grün, sondern meistens gegen ein halbes jahr ausgedroknet seyn, wenn es denen köhlern zu verkohlen übergeben wird, weilen die öffters wiederholte proben gezeiget haben, dass von trokenem holtz fast alterum tan-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

tum kohlen gegen den grünen ausgefallen ist, aus eben dieser ursach sind die pusch köhler abzustellen, welche die junge wälder niemals aufkommen lassen und zu erzeugung einiges wenigen kohls einen grossen fleck waid, welcher in seiner besten wachsthum ist, darniederhauen.

12. Ist denen köhlern nicht zu gestatten, wann sie in einen pusch wald kohlen, dass sie zu bedeckung deren mäulern aus mangel des deckheu die junge puchen bis zu gipfl abästen, oder gar umhauen und da doch die noth so gross, wie öffters zu geschehen pfleget, dass man kein dek heu bekommen kann, so ist zwar erlaubet, von denen puchen etwas reissig abzuästen, jedoch nur auf 1/3-tel oder höchstens die helfte des baumes; wer aber darwieder handlet, ist anzugeben und muss darum bestrafet werden.

13. Die rechnungen und übrige seinen amt obliegende schreibereyen hat derselbe in der zeit, als es behörig ist, einzusenden; die betreffende wald hütter aber

14. So viel, als sie von der kohlung, kohl-, rost-, deputat- und treibholz schlagung, dann diesfälligen abfuhr entbehret werden können, seynd zu besuchung und durchgehung deren übrigen wald revieren anzuhalten, denenselben aber hat der königl. waldschaffer nicht nur nachzusehen, ob sie die tägliche veranstaltungs befehle richtig und getreulich vollziehen, ob selbe mit denen kohlern, holtzschlägern, lovassen und vecturanten collusiones spielen, wovon in betrettungs fall das verbrechen dem ober inspectorat amt pflichtmässig anzuzeigen wäre, sondern auch von einem jeden alle abend den rapport seiner tags verrichtungen abzuhören und sollte deren einer wohin committiret worden seyn, dass er nur erst den andern oder 3-ten tag zurückkommen könnte, so ist der rapport von dem tag seines ausganges bis zur zurückkunft von ihme nachzuholen.

15. Die vieh weiden in denen waldungen seind nicht zu gestatten, besonders wo die junge stämme dem vieh noch nicht gänzlich aus dem maul gewachsen, das gaiss vieh aber ist ganz und gar weder in die nachwachss, weder in die ausgewachsene wälder einzulassen, sondern dasselbe todt zu schüssen.

16. Auf die sauberung deren wäldern von liegenden holz und sträuchern ist bedacht zu seyn, welches nur allein dem arbeits volk zu ihrer nothdurft zu sammlen erlaubet ist. Kein stammen holz, besonders aber eichen sind ohne vorwissen des k. k. ober

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

inspectorat amts weder denen privaten noch denen gewerken zu ihren gruben, oder hauss gebäuden auszeichnen zu lassen. Das von denen partheyen ausgebettene und oberämtlich resolvirte holz muss mit dem eigends hierzu verfertigten königl. waldzeichen ausgewiesen werden. Und da

17. Ferners die meistens waldschädlichkeiten mit rotten, sengen und brennen, mit ankosten und anbohren deren bäumen, dann auch mit umschwendungen derenselben zu beschehen pflegen, so ist das fleissige augenmerk auf derley excessen zu wenden, dieselbe alles ernstes zu verhütten und die excedenten an ihre behörde anzugeben.

18. Soll der königl. waldschaffer die von denen waldhütern betretten und anzeigende partheyen ordentlich ohne nachsicht vormerken, darüber ein protokoll verfassen, um sodann bey der anordnenden waldamts session die betrettene nach ihren verbrechen bestrafen zu können.

19. Ist sorge zu tragen, dass in den rost-, deputat und treibholz-schlägen jene stämme, welche zum bauholz tüchtig sind, ausgehalten werden, damit hieran bey vorhandener nothdurft kein abgang seye.

20. Solle derselbe denen waldhütern auftragen ein obachtsames aug zu haben auf die schädliche und gefährliche feuermachung, welche hierorts durch die hirten, und auch andere durchreisende leute beschiehet, wodurch man schon öfters gefährliche wald-entzündung hat erfahren müssen; auch nicht gestatten, in denen königl. waldungen, wer es immer seye, ohne erhaltener erlaubniss zu jagen und wild zu schüssen, bey bedrohung der todtschüssung deren jagdhunden und wegnehmung deren flinten. Im fall aber aus bossheit deren leuten oder sonst auf einigerley art einiges feuer entstehen sollte, so haben die waldhütter, wenn sie es in seiner geburt nicht selbsten vor sich allein leschen könnten, die benachbarte dorfschaften aufzubringen, damit solches geleschet und nicht weiter greife, auch die leute nicht ehender von einander lassen, noch weniger selbst hinweggehen, bis nicht das feuer völlig gedämpfet wäre; in fall sich jedennoch die dorfschafften renitent erzeigeten solches bey tag und nacht zu bewachen, höheren orten anzuzeigen, auf die thäter endlich alles fleisses zu inquiriren hätten.

21. Wenn eine holz einrechnung vorgenommen werden solle,

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

hat der königl. waldschaffer solchen dem k. k. ober inspektorat amte praevie anzumelden, von wahnen ime ein deputirter zugeordnet werden wird, mit demselben sind in gegenwart deren holtzschlägeren die klaftern anzusehen und zu übermessen, auch haben sie den nahmen, an wen solche gehörig, aufzuzeichnen, sollte sich bey solcher aber ergeben, dass das geschlagene holtz nicht in der angeordneten länge gehauen und nicht tüchtig gelegt oder mit vielen aest-prügeln vermenget wäre, so müste die klafter eingerissen und nach geziemender art neu aufgesetzet und somit in proportion, als sich der abgang von etwann einen 3-tl oder 4-tl klafter an holz zeigete, auch die mindere einrechnung gemacht werden.

22. Damit sich keine irrung noch differenz ergeben möge als hätte die collationirung deren abgenommen klaftern in aller dererselben gegenwart, welche nur immer in dem wald anwesend gewesen, zu beschehen und wenn alles in seiner richtigkeit befunden wurde, die einrechnung von ihnen einrechneren unterzeichnet dem lohnzettel beygeleget werden müsse.

23. Auf das aber auch bey denen köhlern allen verstoss vorgebeuget seyn könne, hat der königl. waldschaffer einem jeden köhler ein büchl zugeben, worein das dem köhler zum verkohlen vorgemessene holz jedesmal so eingeschrieben, wie das verkohlte holz darinnen abgeschrieben und zugleich das quantum deren hievon ausgespliessenen und wirklich abgelieferten kohlen darein vorgemerket werden muss, um auch mit jeden köhler auf diese art des holzes wegen abrechnen und zugleich ihn durch das in seinen handen habende büchl überweisen zu können, wenn er nicht so viele kohlen erzeuget haben sollte, als von der hohen hof stelle pr. 1 klafter angetragen ist.

24. Gleichwie dann zwar beobachtet werden muss, dass dieses materiale nicht zu überfliessig beygebracht werde, eben so hat aber auch der königl. waldschaffer sich aus allen kräften dahin zu verwenden, damit etwann nicht ein mangl an solchen, und hiedurch ein aufliegen bey den königlichen werkern entstehe und weil die verhütung des ein, wie anderen von seiner guten eintheilung abhanget, so wird er auch sowohl für den durch den ueberfluss, als durch den mangel dem allerhöchsten aerario zufallen dörfenden schaden allemal haften.

25. Hat er königl. waldschaffer das besondere augenmerk

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

dahin zu richten, damit bey guter zeit die trift über die wasserriesen, wenn solche zu stand gebracht worden seyn, mit hinlänglichen leuten zur zeit des mehresten wassers vor sich gehe und weil die ganze würtschaft alleinig in deme bestehet, dass solches bey hinlänglicher wasser witterung vollzohen werde, eben bey solcher gelegenheit auch die nachsicht zu verdopplen ist, damit nur keine nachlässigkeit zum schaden ihro majestät in der arbeit unterlaufen möge, dahero auch untereinstens die vorsicht gebraucht werden muss, dass alltäglich abends die dabey anlaufende schichten nicht nur denen dabey arbeitenden leuten auf ihre robasche aufgeschnitten, sondern auch in ein darzu eigends verfertigtes trift journal eingetragen werden. Weil nun

26. Nicht alles in dieser ertheilten instruction eingebracht werden kann, als wird er königl. waldschaffer an seine abgelegte eydes pflicht gewiesen allnüzliches zu bewürken und allschädliches abzuwenden, somit sich so zu verhalten, wie solches einem ehrliebenden treuen beamten zustehet und gebühret.

Másolata, mint a 3955. sz. udv. kamarai rendelet melléklete, a bécsi cs. és kir. közös pénzügyminisztériumi levéltár Münz- und Bergwesen Nagybánya osztályában, fasc. 2253. — Közölte *F. A. Schmidt* i. m. XV. 213—22. l.

170.

1781. aug. 23. Az udv. kamara szolgálati utasítása a kapniki erdőkerület erdőőrei részére.

Instruction für sammentliche in den Kapniker ober amtlichen wald bezirckh aufgestellte waldhütters.

1. Diese dependiren mit subordination von dem königl. waldschaffer und wald-forster, dem sie gebührende ehrerbietigkeit und parition jederzeit zu leisten haben.

2. Welchen sie alle abend getreulich zu rapportiren haben, was sie in ihrer angeordneten verrichtung nützliches oder schädliches befunden und bey selben damals zugleich sich um die verrichtung für andern tag zu melden haben, damit zu ferneren dienstleistung all nüzliches veranstaltet werden könne.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

3. Auf die accurate holtz länge erzeigung haben sie beständig sorgfältigst nachzusehen, wie auch damit die aufsetzung derselben in die klaftern durch die holtzschläger allenthalben in denen holtzschlägen ohne betrug beschehen möge, insbesondere aber haben sie in denen holtzschlägen die holtzschläger ohne nachsicht anzuhalten, dass selbe die bäume so ausarbeiten, damit die aeste, die unter 1 zoll sind, reihenweiss gebrachter dem jungen herwachs keine hindernuss verursachen und auf keinerleyweiss einig tüchtig und taugliches holtz unter selben verbleibe.

4. Denen lovassen und fuhrleuten, welche sowohl das kohl als treib-, rost- und deputat-holtz abtragen und abführen, sollen sie dergestallten invigiliren, damit alles holtz, so in denen klaftern eingeleget und das schlagerlohn dafür bezahlet worden, zu die königlichen werker ohne etwas zurück zu bleiben und verlohren zu gehen abgetragen werde.

5. Auf die verkohlung ist das genaueste augenmerkh zu haben, damit der köhler bey tag als nacht seinen in feuer stehenden meullern nachsehe und alle der verköhlerung fürkommende schädlichkeiten genugsam verhütte, wodurch jenes, was von hohen orten gnädig angeordnet ist, in erfüllung gebracht werden möge; besonders ist auf die köhler acht zu haben, dass selbe die ausgespliessene kohlen auf das allerkürzeste 24 stund lang auf der gestätten liegen lassen und keinem fuhrmann gestatten bey grosser straff, dass er ehender davon auflade.

6. Von denen unterstehenden arbeitern, wessen nahmen sie immer seynd, keine verdächtige zusammengehungen pflege, noch weniger von denenselben geschenke annehme, sondern zur stetten getreuen und fleissigen arbeith anhalten und die befindende uebertrettung ohne nachsicht getreulich dem königl. waldschaffer anzeigen und so nach mit der billigen bestraffung fürgehen zu können. Es sollen sie waldhütter

7. Hauptsächlich auf jene excedenten acht haben, welche ihrer bosheit nach in denen wäldern feuer anzulegen und unvorsichtig darmit umzugehen pflegen, wodurch in denen besonders jungen laubholtz waldungen ein unersetzlicher schaden verursachet wird, so grösten theils durch pferde- und andere vieh hirten, wie auch durch die durch die waldungen reisende leute geschiehet, wie auch,

8. Dass in denen jungen und nachwachsenden gehögt oder

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

verbottenen waldungen einlassende horrn, pferd und schaf-vieh eintreiben, die geisse aber nicht gedulden, sondern todschiessen, alsdann die eigenthümer hievon pflichtschuldigst anzeugen, damit zu seiner zeit mit der zuerkanten straff fürgegangen werden möge. Weiters aber

9. sollen sie das obachsamste augenmerk darauf wenden, damit die beträchtlichsten waldschädligkeiten, welche mit rotten, sengen, brennen, mit ankosten und anbohren deren bäumen, dann auch mit umschwendungen derenselben zu beschehen pflegen, alles ernstes verhüttet, die excedenten aber an ihre behörde angegeben werden.

10. Kein waldhütter solle sich bey gröster straff unterstehen entweder zum bauen oder zu brennen ohne besonderer erlaubniss und anschaffung denen partheyen einiges holtz eigenmächtig auszuzeichnen und zu verabfolgen.

11. Auf die erweiterung oder ohnerlaubte einzäunungen, wie solches mehresten theils durch die königl. unterthanen zu geschehen pfleget, deren wiesen an und in denen waldungen sind, ist besonders acht zu haben, damit durch deren ausrottungen nichts eingreifendes oder nachtheiliges unterlaufe und dahero dergleichen unternehmungen, wann sie besonders einen zweifel verursachen thätten, alsogleich seinen vorgesetzten waldtschaffer anzuzeigen hat, welcher sodann nach genohmenen augenschein in sachen das nöthige an seine behörde einberichten soll. Und da übrigens

12. Alle und jede zu verrichten habende schuldigkeiten, wie sich solche vielmahlen nach denen umständen ergeben, hiermit nicht angesezet werden können, als werden sie waldhütters nicht nur an ihre abgelegten pflichten, sondern allen vorkommenden anstandt ihren angeordneten waldschaffer deutlich ohne vermantlung klar zu entdecken, angewiesen, woher sie sodann den weiteren verhaltungs befehl abzuhollen und zu befolgen haben werden.

Másolata, mint a 3955. sz. udv. kamarai rendelet melléklete, a bécsi cs. és. kir. közös pénzügyminisztériumi levéltár Münz- und Bergwesen Nagybánya osztályában, fasc. 2253. — Közölte *F. A. Schmidt* i. m. XV. 223—6. l.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

171.

1782. február 12. Az udv. kamara utasítása a szomolnoki gereb-felügyelő részére.

Instruction und ordnung für den k. k. rechenschaffer Alexander Zaffiry, wie sich derselbe in besorgung deren ihme anvertrauten k. k. rechen und des darauf ausgelegten holtz materialis, dann verkohlung desselben, nicht minder der in seiner obsorg stehenden rechen brett mühle zu verhalten habe.

1. Wird derselbe vor allen einen gottesfürchtigen lebenswandel führen und keiner seiner neben menschen und untergebenen arbeytern ein böses beyspiell geben, übrigens ist er rechenschaffer nach einer hohen hof-kammer in müntz- und bergweesen dem von ihro mayestät allergnädigst angeordneten ober-hungarischen oberinspectorat amt allhier mit eidt und pflicht zugethan und also demselben, wie nicht minder seinen vorgesetzten waldmeister und waldbereiter allen respect, gehorsam und parition schuldig und verpflichtet. Und da

2. Ihme gemäss hoher verordnung de dato 14-ten November 1781. die besorgung der k. k. haupt rechen, als der in Schwödler und der in Einsiedler territorio hiemit vollständig übergeben wird, so hat er alles holtz, welches mitelss der gott gebe alljährlichen trüfftung auf diesen zweyen rechen bethen ausgeleget wird, auf weitere verrechnung zu übernehmen, zu versprechen und zu verrechnen, ansonsten werden auch die zwey rechen wächtere an ihme mit gehorsam angewiesen, denen also wohl einzubinden ist, dass sie fleissige und stätte wacht halten; dann wird ihme weiters

3. Zur richtschnur mitgegeben, dass sobaldt eine trifftung zu ende gebracht und das holtz vorschrifftmässig auf denen rechen plätzen aufgeschichtet worden ist, er gehalten sein wirdt, sogleich eine haupt holtz abmessungs deputation, die in der person des Stratzener waldforsters (als von dessen versprechen dass herabgeschwemmte holtz komet), des herrn waldmeisters oder waldt bereiters und eines ober amtlichen-deputirten bestehen wird, bey diesen oberamt anzusuchen und wie es diese deputirte (denen er ohnumgänglich beyzuwohnen hat) finden, oder wie viell klafter

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

an holtz dieselbe abgemessen haben werden, eben so viell wird er im empfang nehmen und verrechnen; wobey

4. Diese deputation dass ausgelegte und abgemehssene klufften- oder kohlholtz wohl besehen und überlegen wird, wie viell holtz auf eine fuhr kohl denen köhlern zu passiren und festzusetzen seyn, wenn nun ein derley passirung von ober amts wegen gutgeheissen und ihme rechnungs führer bekannt gemacht worden ist, so hat er solche alsobaldt in der rechnung vorzuschreiben und jeden köhlermeister dass holtz, welches er zu einen mäuller brauchet, richtig vorzumessen und dieses um so viell sicherer, als mann jeden ausgeköhlerten meiller den köhler seines fleisses und seiner kunst beurtheillen kann, denen er täglich nachzusehen haben wird; wenn also

5. Die auf denen zwey rechen angestellte köhler meistere durch dass gantze monath kohlen erzeiget haben und solches an die k. werker abgeführet worden, so wird er rechen schaffer samtt denen köhlern, welche ihr kohl nach Schmöllnitz gelieferet haben, zum monatlichen einschreiben in der k. hütte erscheinen, alda mit denen werks vorstehern und kohlmessern in gegenwarth eines buchhalterey individui respectu des gelieferten kohls und holtzes richtigkeit pflegen und dann über solches sowohl, als auch über allenfalls beigeschaffte materialien das er- und verkauffsparticulare verfassen und solches längstens den 4-ten tag nach dem monath schluss der k. k. buchhalterey in Schmöllnitz einreichen, die monatliche material und pecunial rechnung hingegen, welche wie dass vorberührte er- und verkauffs particulare nach denen ihme zugestelten formularien zu verfassen sind, müssen ebenfalls gleich nach dem monath schluss verfasset werden und extra ordinari unkösten hernach ein lohns aufsatz mit denen behörigen abzugs rubriquen, alle diese rechnungs stücke wird er rechen schaffer um so gewisser längstens den 3-ten tag nach verlauf eines jeden monats dem vorgesetzten waldmeister, in dessen abwesenheit dem waldbereiter zum vidiren einsenden, als in widrigen sich derselbe der gefahr einer schweren ahndung aussetzen würde, wenn aber von denen k. rechen auch kohlen oder holtz nach Altwasser gelieferet worden wäre, so hätte einer der köhler meistere von dessen erzeugung das kohl dahin gesannt worden, auch diese hütten zum monathlichen einreiten zu erscheinen, welcher von denen dasigen hütten beamten die gewöhnliche recognition ihme

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

rechen schaffer zu überbringen hätte, ansonsten seine rechnungen in zukunfft von der k. k. buchhalterey aufgenohmen werden, so wird er fals diese buchhalterey mängel und bedenken darinnen fände, solche auf allmahliges begehren schrüfftlich erleitteren, und nach deme

6. Er rechen schaffer ohnehin bey dem oberen rechen eine wohnung und also gelegenheit hat auf die köhler sowohl als auch auf die rechengebäude ein stättes obachtsames aug zu haben, womit nicht in mindesten dem höchsten aerario ein schaden erwachsen könne, so wird ihme auch obliegen, sich öffters nach dem unteren rechen zu verfügen und diesen rechen eben so wie den oberen mit der nöthigen auf- und nachsicht besorgen, die taggebäude jederzeit in gutten stand zuerhalten und solche vorkehrung zu treffen sich mühhe geben, dass bey unvermutheten und gähen wasser güssen oder, welches gott verhütten wolle, einer feuers gefahr sogleich hüllfe verschaffet werden könne, wegen dem letzteren ist hauptsächlich denen wächtern und köhlern einzubinden, dass sie alles meiden, was ein derley gefahr veruhrsachen könne und alle vorsicht gebrauchen, damit in dem meiller kein feuer entstehe, worunter hauptsächlich dass 24 stündige spleisen verstanden wirdt, worauf fest zu halten ist. Zumahlen auch

7. Ihme rechen schaffer die brettmühl zu besorgen zu stehet, so wird er diese verrichtung eben so, wie bisher continuiren, nur wird hiemit anbefohlen, das die zu dieser brettmühl angeführte klötzer jeder zeit so geschwind als möglich um der verfaulung deren selben vorzubeugen aufgeschnitten werden und zwar in solchen bretter sorten, wie es dass k. zeug gewölb bedarfen wirdt, dieserwegen hat sich rechnungsführer immer mit dem k. zeug schreiber correspondent zu halten, faule und schadhaffte klötzer sind weder beyzuschaffen, noch weniger aber solche aufschneiden zu lassen. Obschon

8. Er rechen schaffer weitershin keine waldungs revier mehr zu besorgen haben wird, massen diese kleine plaga die rechte laine hinter dem rechen der Schwödler k. waldforster mit einen holtz würth übernohmen hat, so erforderet doch der allerhöchste dienst bey jeder gelegenheit auf die k. hatterung acht zu haben und sich hierin falls so zu verhalten, wie es demselben ohnehin bekannt ist. Was noch

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

9. Die abfuhr der kohlen betrifft, so wird diese fals ohne hin die fuhrleuts anordnung mitls ober amts deputirter alljährlichen zweymahl vorgenohmen werden, es wird ihme aber diesfals scharf eingebunden, von dieser anordnung niemahls ohne unser vorwissen abzuweichen, viellmehr darauf festzuhalten und nicht zuzugeben, dass die köhler eigenmächtig fuhrleuthe aufzunehmen sich unterfangen; gleich wie aber

10. Auf erzeigung eines gutten kohls alles gelegen ist und die köhler auf denen k. rechen ein solches um so besser und sicherer erzeigen können, als sie pur gesundes und schönes holtz überkommen und da sie also gar keine wahrscheinliche aufrede fünden können ein anderes als pur schönes und guttes kohl zu brennen, so sind dieselbe in widrigen fall schon in voraus fehlerhaft, doch da derley arbeiths leuthe eine stätte nachsicht bedarfen und diese ihme rechen schafter oblieget, so werden in fall eines erzeigten schlechten kohls nicht nur allein die köhler allen schaden zuersetzen haben, sondern wenn der schafter einer nachlässigkeit in der nachsicht überzeiget wäre, derselbe nach maass des schadens darinn angesehen werden würde, in gegentheill, wenn die köhlermeister über die passirung einige zugänge erzeigen solten, die ihren fleyss anzeugen, werden sie nach maass des erst nachfolgenden regulaments belohnet werden. Weiters wird ihme

11. Nachdrucksamst aufgetragen, sein besonderes aufmerken dahin zu haben, dass all und jedes trifftholtz die gehörige 6 schuhige länge enthalte, ein folglich ein richtiges Schmöllnitzer berg klafftter aus dem waldt, auf den rechen aber mit aufschichtung dieses gehöltzes in die klafftter ein richtige Wiener klafftter, bey denen rechen köhlern aber ein ächtes 4 Prespurger metzen enthaltendes kohlmaass jederzeith in acht genohmen werde, widrigens

12. Sowohl dieses, als alle ausserordentliche fälle alsogleich seinen vorgesetzten waldmeister, oder waldbereiter einzuberichten und in allen zweiffelhafften fällen von denen selben die belehrung einzuhollen ihme anmit ernstlich anbefohlen wird, sonst aber a statione officii sich nicht entfernen, oder über nacht ausbleiben solle, ohne hierzu die erlaubniss zu erhalten, überhaupt wird er angewiesen die königliche Maximilianische berg-ordnung, alss dass ordentliche gesätzbuch zur richtschnur zu halten. Schlüsslichen

13. Weillen nicht alles, was der höchste dienst erfordert, in dieser instruction vorzuschreiben möglich ist, so wird hiemit das

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

gäntzliche zutrauen an ihme rechenschafter gesetzet, womit er diese ihme anvertraute zwey k. rechen nach wissen und gewissen, worzu ihme ohne dem seine schwere eydes pflicht verbindet, besorge, allen nutzen bestmöglich zubeforderen, hingegen allen schaden mit äussersten fleiss, eifer und kräfften hindan zuhalten trachten und sich bemühen werde.

Schmöllnitz, den 12-ten Februarii 1782.

Másolata, mint a május 17-iki 1925. sz. udv. kamarai rendelet mellékelete, a bécsi cs. és kir. közös pénzügyminisztériumi levéltár Münz- und Bergwesens Schmoelnitz osztályában, fasc. 2771. — Közölte *F. A. Schmidt* i. m. XV. 578—83. l.

172.

1782. máj. 17. Kivonat az udv. kamarának a szomolnoki bányafelügyelőséghez, a megküldött szolgálati utasítások iránt intézett rendeletéből.

17-mo. Die waldamts instructionen sollen, wie es hauptsächlich die buchhalterey an handen lasset, mit der abänderung ausgefertigt werden, dass für den waldbereiter eine eigene instruction verfasset und selber hierinnen (so wie es in all übrigen zu geschehen hätte) zugleich an seinen vorgesetzten oberamten mit schuldiger parition angewiesen werde; wobey gesagten waldamts personal instructionen all dasjenige einzuverleiben ist, was der herr bergrath und ober inspector in seinen beyträgen sub §-o 21. wohlbegründt eingerathen hat. Sonst aber ist als eine unabweichliche regel zu halten, das die holzschläge nicht zu breit geführet werden sollen, damit sich der holzschlag von den in der nähe stehenden wald um so ehender wieder besaamen könne, das laubholz soll hauptsächlich nach zurükgetrettenen saft in den winter monaten November, December, Januar, Februar bis halben März gefället werden, weil sodann die stöke sogleich die sommerlatten austreiben und in kurzer zeit einen neuen wald geben können; welche sonsten gänzlich ausbleiben und in vielen jahren erst ein nachwachs kann erwartet werden, ansonsten ist der kammer statt, wie er allerhöchsten orts genehm gehalten worden, in keinem weg zu überschreiten. Die waldordnung de anno 1769. kann von Pressburg, wo solche aufgeleget worden, von amtswegen

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

beygeschaffet werden, und ist solche dem waldpersonali gegen recepisse zu vertheilen, jedoch also, dass wie ein oder der andere aus seinem dienste austritt, oder sonst abgeändert wird, gedachte waldordnung wieder seinem nachfolger gegeben werde.

Fogalmazványa a bécsi cs. és kir. közös pénzügyminisztériumi levéltár Münz- und Bergwesen Schmoelnitz osztályában, fasc. 2771. az 1925. udv. szám alatt. — Közölte *F. A. Schmidt* i. m. XV. 305—6. l.

173.

1782. máj. 17. Az udv. kamara szolgálati utasítása a szomolnoki erdész részére.*

Instruction und ordnung für den k. k. waldforster in Schmöllnitz, wie sich derselbe in besorgung seiner ihme anvertrauten Schmöllnitzer und Stoosser hotterungs und waldungs revieren und in verrechnung deren darinn erzeugten kohl- und holtzsorten zu verhalten habe. Als

1. Versiehet mann sich von ihme waldforster nebst einen christlichen lebens wandel allen schuldigen gehorsam, parition und ehrerbittung nach einer hohen hofkammer in müntz- und bergweesen gegen dass von ihro mayestät allergnädigst angeordnete und ihme vorgesetzte ober-hungarische bergweesens ober inspectorat amt, wie auch gegen dem waldmeister und waldbereiter, als welchen die direction des gesamten waldungs weesens aufgetragen ist und auch oblieget, in ansehung der hotterungen und anderen rechten der territorial besitzungen nach maass ihrer instruction die nöthige verhaltungs beföhle an ihme ergehen zu lassen.

2. Nachdeme untern 14-ten Novembris 1781. hoch gnädig verordnet worden, dass jeder waldforster in der ihme anvertrauten waldungs revier nebenst besorgung seiner bisshero gehabten aufträgen über die erzeigende und erhaltende holtz und andere materialien einen scontro und particulare und über die unkösten

* Ugyanezen szövegű utasítást kaptak a *svedléri* és *aranyidka-epakai* erdészek is. *Schmidt*-nél i. m. XV. 554—70. l.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

eine monathliche kopey nach denen ihme zugestelten formularien führen, versprechen und verrechnen solle, so wird hiemit zur künftigen richtschnur und ordnung festgesetzet und befohlen, dass er anforderist die ihme bereits bekannte allerhöchste waldordnung, wie auch die hohe und oberamtlichen verordnungen (welche respectu der waldungs cultur überhaupt und respectu der k. k. aigenthumlichen und verzinsten waldungen ergangen sind) observiren, handhaben und auf dass genaueste befolgen solle, insonderheit ist der junge waldt von dem schädlichen gaiss-, schaff- und anderen viech wohl zu verwahren und acht zugeben, dass nur dass erlaubte vieh ihre weyde in denen ausgewiesenen plätzen nehme, widrigens er nach vorschrifft der ihme bereits bekannten befehlen fürzugehen hat, die von zeit zu zeit in denen revieren findende anstände, sie mögen schon die hotterung (auf dessen beobachtung er ohne dem angewiesen ist und neuerlich angewiesen wird) oder andere in sein fach einschlagende anstände betreffen, welche er vermög dieser instruction allein nicht abzuthuen vermag, entweder in die wochentlich abzustatten habende berichte nebst seinen gutachten hinein nehmen oder solches, wenn ein periculum in mora da ist, dem waldt amte anzeigen, bey solchen gelegenheiten deren amts berichten sindt die aufschrifften derselben allzeit an dass waldt amt zu stilisiren, damit wenn der waldmeister abwesend ist, solche von dem waldbereiter erbrochen und die weittere führkehrung getroffen werden möge.

3. Wird ihme waldforster dass eigenmächtige holtz ausweisen auf gebeude und auf andere betrechtliche nothdurfften ohne vorwissen des waldmeisters, oder waldbereiters (welche disfals anderweitte belehrung haben) auf das nachdrucksamste untersaget, in welchen vorfall er sich also jederzeit bey seinen ersten vorgesetzten oberen nachzufragen hat; wie auch

4. Ist ihme nicht erlaubet eigenmächtig holtz schläge anzulegen, hauptholtzmessungen vorzunehmen, holtz passirungen und fuhrlohns preise zu machen, sondern alle diese gegenstände müssen in gegenwarth des waldmeisters oder waldbereiters, oder eines ober amtlichen deputirtens vorgenohmen werden, daher wird er waldforster in solchen fällen jedesmahl bey dem dirigirenden waldamt die anzeige machen, damit aber

5. Seine haupt verrichtungen in die behörige ordnung eingeleitet werden und er wissen möge, wie die vorgeschriebene ord-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

nung zu halten sein werde, so hat er waldforster seine ihme anvertraute revier wohl und mit bedacht öffters zu bereithen, auf erhaltung der kohlweege gutte obsorge zu tragen, dass holtz in allen gegenden zu betrachten und anzusehen, welches am vortheillhafftesten zum nutzen des höchsten aerarii am ersten geschlagen werden könne, dann weder ein junger, noch halbgewachsener waldt solle zum kohl holtz geschlagen werden, massen es gäntzlich wider die waldordnung laufet, sondern wenn in seiner revier ein schlagbarer waldt, oder wohlgaar ein überständiger vorfündig wäre, so hatte er solchen freywillig, oder in fall er von dem wald amt zu rathe gezogen wurde, anzuzeigen und sein guttachten beyzufügen, wie und auf was arth solcher mit dem wenigsten unkosten benutzet werden könne; wenn nun

6. Ein solch schlagbarer waldt von dem waldmeister, oder waldbereiter zum schlagen und zu verköhlern bestimmet worden, so hat er waldforster dem holtz schlag auf veranlassung derselben auszuzeichnen und die holtz schläger in der anzahl, die hierzu nöthig befunden worden, einzuführen und selbe zu belehren, dass sie die bäume in 6 schuhige klötzer zerhaken, besser aber zersäägen sollen, zugleich aber zu bedeuten und zu verhalten, womit sie denselben mit gesamten kräften nach seiner wirthschafftlichsten anleithung auf einen pfenning betriben und vollenden sollen; die aufschichtung des holtzes, oder wenn solches vortheillhaffter in dem grund gebracht werden könte, die vorrichtung der trokenen und nassen riesen, dan kohl gestätten ist ohne deme mit dem waldmeister und waldbereiter zu überlegen und nach deren befehl zu veranstalten; daher er gehalten sein wird, jedesmahl dass ausgefertigte kohl holtz in gegenwarth des waldtmeisters oder waldbereiters die hierzu einzuladen sindt, abzumessen, wobey der bedacht zu nehmen ist, wie viell holtz auf eine fuhr kohl passiret werden könne, welches er dem gegenwärtigen waldmeister oder waldbereiter zu eröffnen hätte, denen holtz schlägern aber ist wehrent der arbeit stets nachzusehen, das sie den holtz schlag gemäss der waldordnung vollführen und die abstockung nicht höher, als höchstens 1 schuh von der erde machen; auf die schichtung des holtzes wird gleichfals ein obachtsames aug zu halten sein, damit hierinfals kein betrug unterlaufe, im fall aber einer, oder eine schlechte schichtung bemerket wurde, so sind die holtzschlägere gleich bey der abmessung anzuhalten, das sie das

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

schlecht geschichte holtz überschichten, in dessen unthunlichkeit aber wird er einen proportionirten, jedoch sicheren abzug machen, welcher gemäss hoher verordnung in der material rechnung besonders vorzumerken komet; in weiteren

7. Ist denen köhlern in jeden holtz schlag, der ihnen zu verkohlen übergeben wird, dass holtz vorzumessen, die bereits festgesetzte passirung bekannt zu machen und zugleich beyzusetzen, dass sie zwey köhlermeistere (dann in jeden holtz schlag werden in zukunfft 2 meistere, die auf einen pfenning arbeiten müssen, angestellet werden) für dass holtz zu hafften haben werden, wenn sie einen abgang oder schaden auss ihrer nachlässigkeit machen, so werden sie solchen bezahlen, hingegen wenn sie durch ihren fleiss und geschicklichkeit ein guttes kohl lieferen und zugänge erzeigen, so haben sie auch eine angemessene belohnung zu erwarten, dessen regulament seiner zeit erfolgen wirdt; und da auch

8. Denen köhlern das zuhauen eines holtzes hiemit gäntzlich verboten wird, in deme dieses dem höchsten aerario schädlich zu seyn befunden worden, so wird er waldforster darob festehalten und überhaupts nichts in seiner ihme angewiesenen revier gestatten, was er nicht selbst veranlasset, oder durch seinen unterstehenden holtz wirth oder waldhütter veranlassen läst. Dann gleich wie ihme schon puncto 2-do aufgetragen worden, dass er für alle materialien zu hafften habe, so wird ihme

9. Weiters mitgegeben, dass er alle monathe einen material scontro, in welchen alle erzeugte holtz sorten, kohl und die andere allenfals erkaufte materialien pr. empfang zu nehmen und zu verrechnen sind und über alle unkösten ein lohnzetl samt lohns aufsatz zu verfassen und dem waldmeister, oder waldbereiter längstens den 3-ten tag nach verlauf jeden monats zum vidiren einsänden, wobey aber die möglichste wirthschafft und die verminderung der unkösten anempfohlen wird, auser dieser material und pecunial rechnung, in welch erstere auch die köhler verrechnung zu erscheinen hat, wird er waldforster alle monath ein er- und verkaufs particulare, in welches alle er- und verkauffte materialien und requisiten einkommen müssen, verfassen und längstens den 4-ten tag nach dem vorgeschriebenen monath schluss an die k. k. buchhalterey einreichen, zu verfassung dieser rechnungstücken sind ihme die formularien bereits zugestellet worden, wovon also nicht im mindesten abzuweichen ist, auf die allen fals erhalten

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

sollende buchhalterey anmerkungen und rechnungs mängl hat er sogleich behörige erleiterung und auskunfft zu geben. Damit aber

10. Die revier forstere in ihrer nachsicht und obliegenden geschäfften nicht verhinderet werden, so ist dem wald amtsschreiber, der bisher aus denen revier zetln die rechnungen zusammen getragen hat, der auftrag gemacht worden, aus dem monathlich adjustirten oder revidirten scontro particulare und unkösten zettuln von monath zu monath den jahrs aufsatz zu machen, um aus solchen zu ende des jahrs die summaria verfassen zu können; und da

11. Er waldforster alle monathe ohne dem bey dem einschreiben, oder hütten raitung erscheinen muss und fals aus seiner revier in zweyen hütten werkern kohl oder holtz sorten gelieferet wurden, so hätte er in die eine hütte selbst zugehen, in die andere aber seinen holtzwürth abzuschücken, alda in gegenwarth der köhler und fuhrleute zu vernehmen, wie viell an kohl oder holtz sorten beygeführet worden ist, welches die hütten beamte als ein controle zu certificiren, er waldforster hingegen es in behöriger rechnung zu nehmen hatte; solte aber bey diesen einschreiben vorkomen, dass die köhler schlechtes kohl lieferen die fuhrleüthe feuer gebracht hätten, oder dass andere unordnungen vorbey gegangen wären, so hätte er derley gegenstände mit denen hütten beamten gemeinschafftlich und einverständlich sogleich zu untersuchen, um den androhenden schaden vorzubeigen, solche sowohl, als die gemachte vorkehrungen aber sind in nächsten wochen bericht umständlich, besonders wenn bey dem einschreiben kein ober amts oder buchhalterey individuum hat zugegen sein können, anhero anzuzeigen.

12. Nachdeme es auch erforderlich ist, auf die nachzieglung des waldes alle sorge zu tragen, so wird er waldtforster sich zeitlich nach anleitung des waldamts um gutten waldsaamen umzusehen haben, solchen in tauglichen und an wenigsten der gefahr ausgesetzten orthen in gewöhnlicher zeit anbauen lassen, auf derley angebauten revieren aber mit besonderen fleiss acht geben, damit sowohl die unkösten, als die mühe nicht umsonst angewendet worden sindt, diese plätze sind in einen besonderen buch mit dem jahr des aussäens vorzumerken und denen deputirten, welche alle jahre die waldbereitung und holtz inventur vornehmen werden, auf richtig anzuzeigen, um einsehen und erfahren zu mögen,

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

was für einen fleiss er waldforster dabey angewendet und was für einen vortheill sich dass höchste aerarium von dieser auslaage zu versprechen habe. Weillen

13. Alle jahr ein, auch zweimahl eine holtz schwemmung mittels den fluss Göllnitz von Stratzena herab bis auf Schwödler und auf die noch weiter unten liegend 2 k. rechen vorgenohmen wirdt, so verstehet es sich von selbsten, das dieses eine sache für die wald beamte ist und fals ein oder der andere hierzu angestellet würde, so ist dabey sich so zu verhalten, das die unkösten sich nicht zu hoch belaufen, die trifftungs unkösten sind wohl zu notiren und mittels einer consignation dem Stratzener waldforster, damit er solche in sein kopey einstellen möge, zu übergeben, die auswerfungs unkösten aber haben die rechen zu tragen. Weiters wird ihme waldforster

14. Nachdrucksamst aufgetragen sein besonderes aufmerken dahin zu haben, dass alles kohl holtz in denen waldungen in gehöriger 6 schuhiger länge geschlagen werde, folglich ein richtiges wald, oder Schmöllnitzer berg klaffter jederzeit so, wie auch in denen kohlungen ein ächtes 4 Presburger metzen enthaltendes kohl maass, wie es bey denen hütten und hammern für die kohl fuhrleute gebrauchet wird, beobachtet werde, nicht minder wird ihme waldforster als eine vorzügliche verbesserung im waldweesen einzuführen anbefohlen der fleissige waldt anbau, dass stöck reissen und eine zeitliche anlegung deren holtz schlägen in überständigen geholtze, sonst aber ist als eine unabweichliche regel zu halten, dass die holtz schläge nicht zu breith geführet werden sollen, damit sich der holtzschlag von dem in der nähe stehenden waldt um so ehender besäämen könte, dass laubholtz soll hauptsächlich nach zurückgetrettenen safft in den winter monathen November, December, Januar, Februar bis halben Märtz gefället werden, weill sodann die stöcke sogleich die sommer latten austreiben und in kurtzer zeit einen neuen waldt geben können, welche sonsten gäntzlich ausbleiben und in viellen jahren erst ein nachwachs kann erwartet werden. Anbey findet mann

15. Annoch anzubefehlen, dass er waldforster auserordentliche fälle alsogleich seinen vorgesetzten waldmeister oder waldbereiter einberichte und in allen zweifelhafften fällen vonn demselben die belehrung einholle, sonst aber a statione officii sich nicht entferne, oder über nacht ausbleibe, ohne hierzu die erlaub-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

niss zu erhalten, überhaupt wird er angewiesen die k. Maximilianische berg-ordnung alss dass ordentliche gesätzbuch zur richtschnur zu halten. Schlüsslichen

16. Weillen alles, was der höchste dienst erforderet, in dieser instruction und ordnung ohnmöglich eingeschaltet werden kann, so wird hiemit das gäntzliche vertrauen an ihme waldforster gesätzet, womit er nach seinen besten wissen und gewissen, wozu ihme ohnedeme die abgelegte schwere eydes pflicht verbindet, diesen ihme anvertrauten waldforsters dienst bestens besorge, allen schaden mit äusersten kräfften abzuwenden, hingegen den nutzen des höchsten aerarii nach möglichkeit zu beförderen trachten wolle und solle.

Másolata, mint az 1925. sz. udv. kamarai rendelet melléklete, a bécsi cs. és kir. közös pénzügyminisztériumi levéltár Münz- und Bergwesen Schmoelnitz oszt., fasc. 2771. — Közölte *F. A. Schmidt* i. m. XV. 545—53. l.

174.

1782. máj. 17. Az udv. kamara szolgálati utasítása a straczenai erdész részére.

Instruction und ordnung für den k. k. waldforster in Stratzena, wie er sich in seiner ihme anvertrauten verzinsten waldungs und stadt Dopschauer waldungs revier zu verhalten habe.

1. Hat sich derselbe anforderist zu befleissen einen christlichen lebens wandl zu führen und damit seinen untergebenen ein guttes beyspiel zu geben, übrigens wird er hiermit nach einer hohen hof-kammer in müntz- und bergweesen diesem von ihro majestät allerdings angeordneten ober-hungarischen bergweesens ober inspectorat amt, dem er mit eydes pflicht ohnehinn zugethann ist, mit gehorsam, unterthänigkeit und ehrerbittung angewiesen, nicht minder hat er dem wald-maister und waldbereiter, denen die direction des gesammten waldungs weesen aufgetragen ist, allschuldigen gehorsam zu leisten; und da

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

2. Er waldforster keine gantz eigenthumliche k. waldungs revieren zu besorgen hat, folglichen, die waldungs-cultur mehr denen grundherrschaftlichen beamten angehet, nichts desto weniger wird er sammt denen ihme untergebenen holtz-würth und waldhüttern doch nicht nur allein auf die verzinsten, sondern auch besonders auf die stadt Dopschauer waldungen fleissige obsicht halten, damit in solchen keine schwendungen fürgenohmen werden, auch seinen untergebenen arbeits personale nicht gestatten, dass sie wieder die ihme bekannten waldordnungs sätzen handlen und arbeiten, sondern in denen holtz schlägen waldmänisch und wirtschaftlich zu werk gehen sollen, auch sich sammt seinen unterhabenen personale in diesen frembden territorio so zu verhalten, womit die bestehende contracte, die er von dem waldmeister einzusehen überkommen kann, genau erfüllet werden, weder selbst, noch anderen gestatten ohne erlaubnuss fischereyen und jagden vorzunehmen. Weillen aber

3. Das k. k. waldamt über die Dopschauer waldungen vermög höchsten beföhl die ober aufsicht erhalten hat, so wird ihme waldforster hiemit ins besondere aufgetragen, alle waldschäden zu verhütten, weder dass gaiss-, schaff- noch anderesvieh, wo es denen waldungen schaden könne, einzutreiben gestatten, in betrettungs fall, oder wahrnehmung anderer waldt unwürtschafften sogleich die anzeige an unss oder seine vorgesetzte beamte, waldmeister oder waldbereiter zu machen und von denenselben den weiteren beföhl erwarten. Die übrige gegenstände,

4. Als die besorgung der holtz schläge, zufuhr des trüfft holtzes zum fluess Göllnitz, aufhaltung der errichten weege, vorrichtung der trockenen und nassen riessen, gespündter und anderer in seiner revier vorkommenden nothwendigkeiten sind ihme ohnehin bekannt und die er nach möglichster würthschafft und massgab der ihme von zeit zu zeit zukommen werdenden ober amtlichen oder waldamtlichen amt beföhlen verrichten wird. Nach deme auch

5. Vermög einer hohen verordnung de dato Wien den 14-ten November 1781. seine über dass Stratzener holtz materiale und über die erzeigungs kösten geführte rechnungen in zukunfft, als würkliche amt rechnungen angesehen werden müssen, so wird er seine erzeigende, oder allenfalls erkaufende materialen versprechen und also darüber nach denen ihme bereits zugestellten formularien

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

eine monatliche rechnung verfassen und solche längstens nach verlauf dreyer tägen dem waldmeister oder waldbereiter zum vidiren, die er- und verkauffs particularien aber den 3-ten tag nach den rechnungs schluss gerade in die k. k. buchhalterey einsänden, welcher wenn einige mängl oder bedenken ihme ausgeschrieben werden, er schuldig ist die fördersamste aufklärung zu ertheillen, die jahrs aufsätze hingegen, damit die waldförstere in denen reviers nachsichten nicht gehindert werden, wird der waldamts schreiber auss denen monatlich revidirten particularien verfassen und zu ende des jahrs ihme zur einsicht geben, woraus die jahrs summaria entstehen werden; zumahlen aber

6. In seinen waldungs district dermahlen kein kohl erzeuget wird und also keine köhler rechnung nothwendig ist, so wird er waldforster von jeden holtz schlag eine besondere holtz verschreibung halten und darinn diese abfuhr oder abtrifftung mittls trokenen oder massen riesen zum fluss Göllnitz bemerken und ausweisen, damit man alle monathe sehen möge, wie viell holtz beym fluss Göllnitz zum trifften vorbereitet und wie viell annoch in ein, oder anderen holtz schlag vorräthig liege; wie nicht minder

7. Wird ihme obligen nach vorhergehender anzeige und erhaltener erlaubnuss von dem k. wald amt die holtz schläge behörig aus zuzeichnen, in selber die holtz schläger mit belehrung anzuschantzen, dass sie gemäss der waldordnung arbeithen, die bäume nicht höher als höchstens 1 schuch von der erde abstocken, dass geschlagene holtz in 6 schuhige klufften zerhaken, besser aber zersägen, worzu sie anzuhalten sind und überhaupt alle arbeyten auf dass würthschafftliche verrichten und alle schädlichkeiten meiden, welche denen grundherrschafften und dem aerario nachtheill und zwischtikeiten veruhrsachen könten, zu dieser nachsicht ist besonders der holz würth und die zwey waldhütter anzuhalten, welche ihme alle vorfälle, die sie in denen revieren bemerken, zu rapportiren haben werden, auch ist bemerket worden, das die holtz schlägere jeder vor sich gearbeitet haben und ein man allein grosse und schwäre bäume nicht gewältigen kann, folglich ein solch klotz liegen geblieben und verfaullet ist, dahero sind die holtz schlägere in zukunft anzuhalten, gemeinschafflich auf einen pfenning zu arbeiten und den schlag zu betreiben.

8. Da die herbeyschaffung des trifft holtzes eine kostbare

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

arbeit ist und dabey vielles erwürtschafftet und entgegen vielles verwürtschafftet werden kann, so wird ihme hiemit besonders anempfohlen, diese herbey schaffung mit aller vorsicht zu veranlassen und zwar in jeden holtz schlag wohl zu überlegen, wie und auf was arth solche am bequemsten und wohlfeillesten erreichet werden könne, ob dass holtz mittls trokenen oder nassen riessen in grund und von dannen mitls eines grundwassers bis an den fluss Göllnitz gebracht werden könne, oder ob dass fuhrweesen hierbey unvermeidentlich seye? In diesen letzten fall ist der nöthige weeg mit möglichst ringen kösten herzustellen und einen fuhrlohns preiss dem k. wald amt vorzuschlagen und zu erwarten, was für einer bestimmet werden wird, dann weillen nicht nur alle in derley fuhrlohns preise zubestimen, sonndern auch alle wichtige gegenstände und extra ordinari unkösten ohne vorwissen des waldmeisters oder waldbereiters keinen zustät, so wird er waldforster solche jedes mahl an uns vorher anzeigen und den vorbescheid erwarten. In weiteren

9. Wird er sich angelegen sein lassen auf die feuers gefahren, sowohl in holtz schlägen, als auch bey den fluss Göllnitz, wo dass holtz zum trifften schon vorbereitet lieget, ein obachtsames aug zu haben, den holtz würth und die wächtere stäts anhalten zu invigilieren, dass nicht etwa bösse leuthe feuer anlegen, oder durch unvorsichtigkeit ein feuer entstehen möge. In übrigen

10. Wenn ein holtz schlag ausgefertiget ist und eine haupt holtz abmessung zu veranlassen kommet, so hat er waldforster solches dem waldamt anzuzeigen und von daher zu erwarten, wenn der waldmeister oder waldbereither darzu zu erscheinen wird abkomen können, worzu auch die herrschafftliche beamte eingeladen werden müssen, was aber dabei zu observiren ist, bestehet in deme, dass auf die aufgeschichte klaffter, ob solche nicht beträglich aufgeschichtet sind, gesehen werde, würde also solche schichtung wahrgenohmen, so wären die schichten haker sogleich anzuhalten, dass holtz zu überschichten, oder in unthunlichkeit dessen ein abzug zu machen, welcher aber in der material rechnung besonders angemerket müsste. Weillen

11. Er waldforster dermahlen auch die brettmühl und dass filial provisorat unter seiner obsorge hat, so wird er dieserwegen lediglich auf die bereits in handen habende instruction verwiesen, nur hat mann noch beyzusetzen befunden, dass die sääg klötzer

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

überhaupt von gesunden holtz beygeschaffet werden sollen und ausser denen provisorats naturalien dem arbeits personali kein vorschub mehr anzuweisen gestattet werden wird, weillen die lohnung lauth dem mit der unköstens kopay mitzuschücken kommenden lohns aufsatz alle monath richtig gezahlet werden, zu dem auch erlaubet ist, dass falls die holtz schläger kein provisorat nehmeten und einen schlag gantz ausfertigten, wo dass holtz mittels einer haupt abmessung abgemessen und übernohmen werden kann, dass ablagerlohn a conto der nächst künfftigen kopay sogleich angewiesen werden darff.

12. Wird der waldforster sich auf eine jährliche holtz trifftung gefasset machen, die etwo hinderende gegenstände erhöhen und mittels einen bericht zeitlich anher anzeigen, damit die führkehrung getroffen werden könne, alle hindernüsse aus dem weege zu räumen, in fruhe jahr bey günstiger witterung keine zeit verliehren und mit einwasserung des holtzes nach denen umständen und erhaltenden befehlen nicht saumen und dieses geschöfft so zu veranlassen sich angelegen halten, womit seine schuldigkeit in dieser wichtigen sache niemahls in eine ahndung verfalle. Und wenn

13. Das holtz, so bey den fluss vorbereitet ware, abgetrüftet und auf denen k. rechen ausgeleget worden ist, so haben die rechen besorgere bereits den auftrag ihme wald forster zu abmessung des holtzes einzuladen und der abmessung beyzuwohnen, damit er nach erhobenen befund dass in seiner rechnung führende und nun abgetrüffte holtz in jeder rechnung behörig in ausgaab stellen möge, die trüfftungs anköstens, als des einwässer und des abtrifftens bis an die rechen wird die Stratzener forst und dass auswerffen, schichten und abmessen jeder rechen bezahlen; ansonsten

14. Wird er mit denen wochen berichten wie bis hero continuiren und nur wenn eine schleinige remedur vorkommet und in extra ordinarii fällen bey dem wald amt die nöthige belehrung unter der wochen erbieten, also zwar, dass er derley fälle alsogleich seinen vorgesetzten waldmeister oder waldbereiter einberichte und in allen zweiffelhafften fällen von demselben die belehrung einholle, sonst aber a statione officii sich nicht entferne oder über nacht ausbleibe, ohne hierzu die erlaubniss zu erhalten, überhaupt wird er angewiesen die k. Maximilianische berg-ordnung,

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

alss dass ordentliche gesätzbuch zur richt-schnur zu halten. Anbey wird ihme

15. Nachdrucksamst anbefohlen, sein besonderes aufmerken dahin zu haben, dass alles kohl holtz in denen waldungen in gehöriger 6 schuhiger länge, wie schon puncto 7-mo erwehnet wurde, geschlagen werde, folglich ein richtiges wald oder Schmölnitzer berg klaffter jederzeit so, wie auch in denen kohlungen, wenn seiner zeith je welche angeleget werden solten, ein ächtes 4 Prespurger metzen enthaltendes kohlmaas, wie es bey denen hütten für die kohl fuhrleuthe gebrauchet wird, beobachtet werde; nicht minder wird ihme wald forster, als eine vorzügliche verbesserung im waldweesen auf eine gute arth und einwilligung derer betreffenden grund obrigkeiten einzuführen, anbefohlen der fleissige wald anbau, dass stöck reissen und eine zeitliche anlegung deren holtz schlägen in überständigen geholtze, sonst aber ist als eine unabweichliche regel zu halten, dass die holtz schläge nicht zu breith geführet werden sollen, damit sich der von denen in der nähe stehenden wald um so ehender wider besammen könne, dass laubholtz soll hauptsächlich nach zurück getretenen safft in den winter monathen November, December, Januar, Februar bis halben Märtz gefället werden, weill sodann die stöckhe sogleich die sommerlatten aus treiben und in kurtzer zeit einen neuen waldt geben können, welche sonsten gänzlich ausbleiben und in viellen jahren erst ein nachwachs kann erwartet werden. Schlüsslichen,

16. Weillen nicht alles in dieser instruction, was der höchste dienst erforderet, ausgedrücket werden kann, so setzet mann dass gäntzliche zutrauen an ihme waldforster, womit er diesen seinen wald forsters dienst nach besten wissen und gewissen (worzu ihme ohne hin sein abgelegter körperlicher eyd verbindet) besorge, allen schaden zu verhütten, hingegen allen nutzen bestmöglichst zu beforderen trachten werde und solle.

Másolata, mint az 1925. sz. udv. kamarai rendelet melléklete, a bécsi cs. és kir. közös pénzügyminisztériumi levéltár Münz. und Bergwesen Schmoelnitz oszt., fasc. 2771. — Közölte *F. A. Schmidt* i. m. XV. 571—8. l.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

175.

1782. máj. 17. Az udv. kamara szolgálati utasítása a szomolnoki főerdész részére.

Instruction für den bey dem k. k. Schmöllnitzer ober inspectorat amt angestellten waldbereiter Johann Pol, wie so wohl er, als sein nachfolger die ihme gnädig anvertraute k. k. waldungs cultur, dessen benutzung und inmit dirigirung deren gesamten, in dass hiesige k. k. wald-amt einschlagenden geschäfften, dann deren untergeordneten waldbeamten, schaffer, wald und holz würthen und bedienten sich zuverhalten haben werde. Alss

1. Wird er waldbereiter sich vor allen angelegen seyn lassen, einen christlichen lebenswandel zu führen und an durch denen unter seiner aufsicht stehenden amts- und arbeits-personali mit einen erbaulichen beyspiel vorleichten; übrigens aber wird derselbe hiermit vermög der abgelegten schweren eydespflicht an die von allerhöchst ihro mayestät allergnädigst angeordnete hofcammer in müntz- und bergwesen und an dieses k. k. ober inspectorat amt mit behöriger subordination gehorsam und aufsehen, wie auch an den ihme vorgesetzten waldmeister mit schuldiger parition dergestalt angewiesen, dass er, wenn sich einige anstände, welche er vermög dieser instruction, oder vermög schon bestehenden, oder vermog noch nachfolgen därfenden verordnungen nicht abzuthuen vermag, ereignen solten, hievon sogleich mit dem ohnmaassgebigen gutachten die anzeige ihme waldmeister zu machen gehalten seyn solle und woher er die verbescheidung zuerwarten haben werde, annebst wird ihme waldbereiter hiemit eingebunden, dass er alle wald amtliche geschäffte mit dem ihme vorgesetzten waldmeister gemeinschafftlich und einverständlich besorgen, sich öffters wegen der auf- und nachsicht in denen revieren beratschlagen, die vorkomende anstände und zweifel überlegen, und alle berichte und anzeige an seinen vorgesetzten ober beamten mit seiner unterschrifft erstatten solle. Und gleichwie

2. Er waldbereiter eben so wie dessen waldmeister an der bisher geführten waldamtlichen material und pecunial rechnung vermög hoher verordnung de dato Wien den 14-ten November

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

1781. gänzlich dispensiret, hingegen aber jeder k. k. waldforster und rechen schaffer in seiner aussgemessenen revier und in denen angewiesenen holzrechen als rechnungsführer hoch gnädigst ernennet wird, als ergiebet sich von selbsten, das er an durch mehrere zeit gewinne auf alle gegenstände der waldungs würtschafft und herabsetzung der unkösten in verschiedenen rubriken werckthätiger zu sorgen; damit aber er waldbereiter in dieser anhoffenden thätigkeit und mit dirigirung des wald amts personalis keine hinderniss haben möge, so sind alle waldforster und bediente untereinstens mit behöriger parition an ihme waldbereiter angewiesen worden, er selber aber wird hiermit ermahnet, die waldt amts geschäffte und mit aufsicht dergestalt zu führen, womit der nutzen des höchsten aerarii in allweeg beförderet und die nötige nachsicht sowohl in k. als verzinste waldungen niemals ermangle. Und da

3. Ihme waldbereiter die hier landes allergnädigst festgesetzte waldordnung und auch die weitere allerhöchste und hohe verordnungen, welche zur richtschnur der waldungs cultur ergangen, ohnehin bekannt sind, so wird er hiemit mit dem beysatz verwiesen, womit er sich in allen darnach achten und bey keiner gelegenheit davon abweichen solle, haubtsächlichen aber, da es bey einen so betrechtlichen und weitschichtigen waldungs weesen an einer fleissigen nachsicht in denen revieren alles gelegen ist, wird er waldbereiter dieselbe so einzuleiten haben, das von ihme jede waldforsters revier wenigstens alle quartall einmal visitiret werden könne, dabey wird auf die schuldigkeit des revier forsters sowohl als auf alle übrige gegenstände vorsetzlich zu reflectiren seyn, damit die etwa einschleichende gebrechen und unwürthschafften sogleich abgestellet werden mögen, auch ist bey denen reviers visitationen auf die hotterungs violenz, auf dass schädliche gaiss-, schaf- und anderes viech, welches den jungen aufwachs schädlich seyn könne, ein obachtsames aug zuhalten; weillen aber die 3 k. k. bergstätte allerdings hut weiden haben müssen, so sind denen selben nur solche, jedoch hinlängliche revieren zur weide anzuweisen, wo die waldungen keinen schaden leiden können, auch sind übrigens alle holtz noth durfften für die innwohner und k. beamte und k. werk gaaden wie bishero zu verabfolgen, dabey aber alle schädlichkeiten hindann zuhalten und denen waldforstern

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

und holz würthen nicht zugestatten, dass sie eigen mächtig denen partheyen holtz ausweisen. Obschon

4. In denen jenigen revieren, von welchen obseithen des hiesigen ober inspectorat amtes die waldungen verzinnset sind, die waldungs cultur nur denen eigenthumlichen besitzern angehet und die meiste selbst ihre waldhütter haben, so wird doch er waldbereiter bey gelegenheit der reviers visitationen derley gegenstände beobachten und denen waldforstern anhanden lassen, womit dem arbeits personali nicht gestattet werde in derley verzinsten waldungen eben so wenig, als in k. waldungen waldschädlichkeiten auszuüben oder ausüben zulassen, ja selbst diejenige wald schäden, welche allen falls von denen unterthannen, deren grundtherschafften gemacht werden sollen, sind aufzunehmen und zur weiteren remedur anhero anzuzeigen; und obwohlen überhaupt auch

5. Ihme waldbereiter oblieget, das gesamte waldungsweesen so wohl in ganzen, als in einzeln theillen zu übersehen, mit zu dirigiren und alles auf das würthschaftlichste anzuordnen, so wird doch noch für nöthig erachtet ihme waldbereiter weiters vorzuschreiben, dass obwohlen nun mehr jeder waldforster seine revier und der rechenschaffer die 2 k. rechen von 1-ten Februar a. c. übernohmen haben und die darinn erzeigende oder erhaltende materialien nach der vorgeschriebenen form verrechnen und versprechen werden, denen selben doch nicht gestattet werden könne holz schläge anzulegen, haubt holtz messungen vorzunehmen, holtz passirungen zu machen und fuhr lohns preisse willkürlich und eigenmächtig festzusetzen, sondern alle diese und noch andere wichtige geschäffte, welche einen beträchtlichen schaden verursachen können, sind jederzeit in gegenwarth sein waldbereiters, oder des waldmeisters vorzunehmen und zwar nachdeme in einer revier ein holtz schlag anzulegen für nöthig befunden worden, so ist anforderist der bedacht zu nehmen und der zu schlagen antragende wald wohl zu betrachten, ob solcher gemäss der waldordnung schlagbar seye und wenn er also befunden würde, so sollen die schichten hauer durch den waldforster, nachdem der holzschlag ordentlich ausgezeichnet worden, mit dem nöthigen unterricht, wie lange sie das holz schlagen und wo sie es zum bequemsten, meistens aber in gantzen klafftern aufschichten sollen, eingeführet werden, wenn nun die schichten hacker den

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

ganzen angewiesenen wald niedergeleget, in klufften zerhacket und in klafftern geschichtet haben, so wird der districts waldforster gehalten seyn, sogleich die haubt holz messung ganz verlangen, worzu also jedesmal entweder er waldbereiter oder waldmeister ohn ausbleiblich zu erscheinen haben wird, sollte bey dem aufgeschichten holz wegen der schlechten oder betrügerischen schichtung ein abzug nöthig seyn, so sind die schichten hauer entweders anzuhalten, solches darauf und auf dass neue zu schichten, oder so es nicht thunlich wäre, die abzüge in der köhler berechnung besonders ansetzen zu lassen, nach abgemessenen holz aber ist, sogleich die holz passirung wohl bedächtlich, fest zu setzen und auch solche gemäss hohen befehl anhero vorzulegen und wenn diese also für geltend anerkennet worden, so hätte der district waldforster das geschlagene holz vorschrifftsmässig auf weitere verrechnung in empfang zu nehmen, er waldbereiter, oder waldmeister, da einer oder der andere, wie befohlen, jedesmal bey abmessung des holzes seyn müssen, wird in allen revieren das vorräthige holz, wie solches immer nahmen haben mag, zu seiner eigenen direction vormercken und dieses aus der ursach, damit das holtz, welches öffters ohn verköhlerter, oder ohn abgeführter mehrere jahre lieget, nicht in gefahr der verderbniss gerathe und er sich aus seiner vormerkung ersehen könne, welches von den geschlagenen holz das älteste seye, und also am ersten denen köhlern übergeben werden solle, wenn demnach ein holz denen köhlern zu übergeben kommet, so hat er waldbereiter oder waldmeister die sorge zu tragen, das in jeden holz schlag zwey meystere, die auf einen pfenning arbeitten sollen, mit der vorsicht eingeführet und bis zur gäntzlichen aufköhlerung des holz schlages darinn belassen werden, womit denen selben das quantum und die holz passirung des übergebenden holzes bekannt gemacht und fals sie sich deshalben überzeigen wollen, ihnen frey gestattet werde solches nachzumessen und fals wieder vermuthen, den köhlern die festgesetzte holz passirung zu gering scheinete und bedencken trugen es zu übernehmen, sollen diese leuthe nicht so gleich abgewiesen, sondern vielmehr derselben allfällige gründe angehöret werden und wenn dieselbe statt hätten, so ist in diesem fall weder ihme waldbereiter oder waldmeister, noch weniger aber dem waldforster erlaubet die einmal festgesezte holz passirung aigenmächtig abzuändern, sondern gleichwie alle passirungen von

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

ober amts wegen bestättiget werden, so müssen auch derley allen fällige abänderungen dahin mit gezimenden gutachten begleitet werden, hingegen ist denen köhlern in voraus zu bedeuten, das sie für das übernohmene holz zu hafften haben die abgänge bezahlen, entgegen für die zugänge eine angemessene remuneration erhalten werden, dessen regulament seiner zeit erfolgen wird. In weiteren

6. Kann zwar der fuhrlohns preis gleich bey festsetzung der passirung, oder bey einführung des köhlers in den holz schlag für abführung des kohls ausgemacht werden, da aber alle jahr eine inventur und eine waldbereitung vorgenohmen werden wird, so kann diese sehr wichtige und kostbare bestellung des fuhrweesens an angemessensten bey dieser gelegenheit geschehen, weillen die dabey deputirte die gegend und die entfernung der werker, auch alle dabey obwaltende umstände am füglichsten beurtheillen können, zu deme wenn auf den fuhrlohn in jeden holzschlag in loco reflectiret und vorgeschrieben wird, so kann die gewöhnliche fuhrlohns anordnung mit mehrerer billigkeit nach verhaltnuss der distanz und beschwerlichkeit des weegs vorgenohmen werden, mithin lieget ihme waldbereiter ob die fuhrlöhne jederzeit nach billigkeit in vorschlag zu bringen und solche auf vorgeschriebene art ratificiren zu lassen; gleich wie

7. In denen k. waldungen in jeden ausgefertigten holz schlag eine haubt holz vermessung in gegenwarth sein waldbereiters oder waldmeisters beschehen muss, so ist es um so viel nothwendiger eine eben dergleichen vermessung in denen verzinsten waldungen und zwar in gegenwarth der grundherrschafftlichen beamten von ihme waldbereiter oder waldmeister mit aller vorsicht und accuratesse vorzunehmen und damit eben so zu verfahren, wie §. 5-to angeordnet worden, nur ist hier noch zu erinneren nötig befunden worden, dass weillen das zuhauen von denen köhlern hiermit überhaupt untersaget wird denen grundherrschafften lediglich der bey einer haubt holz messung erhobene befund in rechnung zu nehmen und dafür der contract mässige wald zins gegen gewöhnlicher quittung anzuweisen ist, dann wenn bey verköhlerung dieses bereits übernohmenen holzes allenfals ein zugang sich ergebete, so kann die grundherrschafft davon um so weniger eine nachzahlung praetendiren als ein solcher lediglich von der industrie und fleissigen nachsicht des waldt amts personalis ent-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

stehet, hingegen kann dass waldt amt auch keine ersetzung eines abgangs von der grundherrschafft fordern, für welchen, wie gesagt, der köhler nach den bestehenden regulament zu haften hat. Und weillen also

8. Ein derley haubt holzmessung, nach welcher der waldzinns und dass schlagerlohn bezahlet wird, eine wichtige verrichtung sein waldbereiters oder des waldmeisters seyn wird, so wird er hierbey mit besonderen fleiss und aufsicht besorget seyn, damit bey aufschichtung des holzes keine vervortheillung unterlauffe, es ist demnach nicht zugestatten, dass die schichten häuer das kluffte holz mit dem dinneren ort sehr schichtern, damit sie solchen mit dem dickeren ort nicht ausfellen därfen legen und somit einen betrug spiellen können, bey dieser gelegenheit ist auch haubtsächlichen nachzusehen, ob die schichten häuer gemäss der bestehenden waldordnung und laut der Max. b. o. art. 44. §. 15. das holz geschlagen haben, dann vermög diesem därfen die bäume nicht höher als eine daum ellen, oder höchstens einen schuh von der erden abgestoket werden.

9. Nachdeme untern 14-ten Novembris 1781. der gehorsamste buchhalterey vorschlag hoch gnädig beangenehmet und befohlen worden, das die von denen districts waldbeamten oder forstern die bisher verfaste rechnungen in zukunfft als würkliche amts rechnungen anzusehen seyn, zu welchen die formularien bereits hinausgegeben worden sind, so wird auch ihme waldbereiter obliegen die forster anzuhalten, damit dieselbe hievon nicht abweichen und diese ihre rechnungen in bestimmten terminen richtig und rein verfaster einreichen und damit dieses rechnungs geschäfft in seiner behörigen ordnung erwürket und mit zuthuung der oberaufsicht der erwünschte endzweck einer guten würtschafft erreichet werden möge, so wird weiters

10. Für nothwendig befunden, dass er waldbereiter von denen instructionen deren förstern auch eine abschrifft nehme und diese untergebene darnach zu ihrer schuldigkeit anhalte, wie es aber mit einrechnung der unkösten und verrechnung des holzes, kohls und anderen materialien zu halten seyn wird, ist ihme waldbereiter ohnehin bekannt, nur ist der bedacht zu nehmen, das die rechnungsführer ausser denen ordinarii wald amts unkösten keine ausserordentliche, oder verdeckte einstellen, oder wohl gar solche unkösten einraitten, welche gänzlich ausbleiben sollen, daher ist denen

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

aufgetragen, ohne vorwissen seyn waldbereiters nichts neues vorzunehmen, welches unkösten verursachet, damit nun dieses auf immer hindan gehalten werde, so werden die waldforstere ihre material und pecunial rechnungen wie vorher alle monath dem waldmeister, in dessen abwesenheit aber ihme waldbereiter einsänden, einer oder der andere wird solche durchgehen und sich daraus ersehen, ob nichts wieder ihre anordnung eingestellet worden seye? dann nach gemachten vidit und nach allenfälliger anmerkung sind derley rechnungen sogleich in die buchhalterey abzugeben; wenn aber weder der waldmeister oder waldbereiter zu dieser zeith zuhaus wäre, so müssen diese copaien immediate in die buchhalterey eingereichet werden, welche aber nach gelegener zeit von einen oder den anderen eingesehen werden können. Und weillen

11. Einerseits der wald amtsschreiber lediglich mit abschreibung der wald amtlichen berichten zu wenig, die waldforstere aber mit verfassung der jahrs aufsätzen zu viel occupiret seyn würden und auch, da sie öffters in die buchhalterey kommen müsten an der nöthigen nachsicht gehinderet wurden, so ist ersterer, nemlich der wald amts schreiber anzuhalten, das er die aus denen bereits revidirten monatlichen material und pecunial copaien und particularien die aufsätze von jeder revier von monath zu monath zur summarischen rechnung vorrichten und zu ende des jahrs daraus die summaria verfassen solle, dann gleichwie dieses vorher seine function ware, so wird ihme dieses noch ferners hin aufgetragen seyn, da aber die revidirten rechnungen aus der amtsstube nicht gegeben werden können, so hätte er dieses geschäfft in derselben vorzunehmen, zu welchen ihme ein besonderer platz angewiesen werden wird.

12. Ist ihme waldbereiter bekannt, wie vortheilhafft dem höchsten aerario seyn würde die mehrer in betreff des waldungs weesen ergangene generalien, ordnungen und befehle in erfüllung bringen zu können, aus welchen haubtsächlichen diese sind, als das holtz in klötzer zu saagen statt dem hacken, die kohlgestätten, so viel möglich, nicht auf dem gebürg, sondern in gründen vorrichten zu lassen, zu welchen die weit wohlfeillere trockene oder nasse riessen, welche am schücksamsten sind, eingeführet werden müsten und die einführung des holz schlages in schocken oder von mehreren holz schlägern auf einen pfenning, hingegen die

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

abstellung einzellner schichten hacker, wenn dieses letztere zu stand gebracht wird, so wird das vorhergehende keiner hinderniss unterliegen, daher ihme waldbereiter hiemit der auftrag gemacht wird, anforderist sich die mühe zugeben, womit die schichten häuer dahin gebracht werden, dass dieselbe in 8, 10, oder 12 mann, oder soviel ein holz schlag erforderet, mit gesamter hand auf einen pfenning arbeiten, den holz schlag aussfertigen, die nötige risen, wenn das holtz in grund zum verkohlen gebracht werden kann, vorrichten und solches erst bey dem platz der kohlgestätten zersägen und aufschichten sollen, dann so bald ein schock schichten arbeiter eine arbeit mit vereinigten kräfften verrichten, so haben sie kräffte genug alle diese arbeiten, sowohl zu ihren eigenen, als des aerarii vortheil zu bezwingen, wo in gegentheil nach der bisherigen art ein einzelner mann kaum in stande ist einen halb schlagbaren baum zu gewältigen, wenn nun auch er waldbereiter diesen punct so weiter gebracht hat, das die schichten arbeitere nicht jeder allein, sondern so vielle in einen holtzschlag eingeführet werden, mit vereinigten kräfften auf gemeinschafftlichen lohn und gewinn arbeiten werden, so kann die weitere, vorberührte oeconomie in erzeigung des kohls ganz leicht zum entzweck gelangen; es wird demnach das gänzliche zutrauen auch an ihme waldbereiter gesetzet, das dieser punct (der in einer besonderen verordnung weitläuffiger erörteret und anbefohlen werden wird und von dem mann einen wichtigen nutzen verspricht) zu dirigirung des waldungs weesen als ein haubt gegenstand genohmen und nach dessen wohl bekannten fähigkeiten und ohnermüdeten eyfer ausgeführet werden wird. Weiters wird ihm waldbereiter

13. Nachdrucksam aufgetragen sein besonderes aufmercken dahin zu haben, das alles kohl holz in denen waldungen in gehöriger 6 schuhiger länge geschlagen werde, folglich ein richtige wald- oder Schmölnitzer berg klaffter jederzeit, so wie auch in denen kohlungen ein ächte 4 Pressburger metzen enthaltendes kohlmass, wie es bei denen hütten und hämmern für die kohl fuhrleite gebrauchet wird, beobachtet werde; nicht minder wird ihme waldbereiter als eine vorzügliche verbesserung im waldweesen einzuführen anbefohlen der fleissige wald anbau, dass stöck reissen und eine zeitliche anlegung deren holz schlägen in überständigen gehölze, sonst aber ist als eine unabweichliche regel zu halten,

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

dass die holtz schläge nicht zu breit geführet werden sollen, damit sich der holz schlag von dem in der nähe stehenden wald um so ehender wieder besaamen könne, das laub holz sol haubtsächlich nach zurückgetretenen safft in dem winter monathen November, December, Januar, Februar bis halben Märtz gefället werden, weill so dann die stöcke sogleich die somer latten austreiben und in kurzer zeit einen neuen wald geben können, welche sonsten gänzlich ausbleiben und in viellen jahren erst ein nachwachs kann erwartet werden. Anbey findet man

14. Annoch anzubefehlen, das er waldbereitter ausserordentliche fälle allsogleich seinem vorgesetzten waldmeister einberichte, und in allen zweiffelhaften fällen von demselben die belehrung einholle; sonst aber a statione officii sich nicht entferne oder über nacht ausbleibe, ohne hierzu die k. erlaubniss zu erhalten, überhaupt wird er angewiesen die Maximilianische bergordnung als das ordentliche gesezbuch zur richt schnur zu halten. Schlüsslichen

15. Weillen bey einer so weitläuffigen amtirung, in welche so vielle gegenstände einschlagen, nicht alles, was ihme waldbereiter vorzuschreiben nöthig wäre, in dieser amts instruction eingehaltet werden kann, so wird er waldbereiter auf seine abgelegte eydes pflicht und auf den schuldigen gehorsam erinneret, womit er allen schaden zu verhütten und allen nutzen nach möglichkeit zu beförderen trachten solle.

Másolata, mint az 1925. sz. udvari kamarai rendelet melléklete, a bécsi cs. és kir. közös pénzügyminisztériumi levéltár Münz- und Bergwesen Schmoelnitz osztályában, fasc. 2771. — Közölte *F. A. Schmidt* i. m. XV. 534—45. l.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

176.

1782. máj. 17. Az udv. kamara szolgálati utasítása a szomolnoki erdőmester részére.

Instruction für den bey dem k. k. Schmöllnitzer ober inspectorat amt angestelten waldmeister Maximilian Rupprecht, wie so wohl er, alss sein nachfolger die ihme gnädig anertraute k. k. waldungs cultur, dessen benutzung und in dirigirung deren gesamten in dass hiesige k. k. wald amt einschlagenden geschäfften, dann deren untergeordneten waldbeamten, schaffer, wald- und holtzwürthen und bedienten sich zu verhalten haben werde, alss

1. Wird der waldmeister sich vor allen angelegen seyn lassen, einen christlichen lebens-wandl zu führen und andurch denen unter seiner aufsicht stehenden amts- und arbeits-personali mit einem erbaulichen beyspiel vorleichten; übrigens aber wird derselbe hiermit vermög der abgelegten schweren eydes pflicht an die von allerhöchst ihro maiestaet allergnädigst angeordnete hof kammer in münz- und bergweesen und an dieses k. k. ober inspectorat amt mit behöriger subordination, gehorsam und aufsehen der gestalt angewiesen, das derselbe, wenn sich einige anstände, welche er vermög dieser instruction oder vermög schon bestehenden, oder vermög noch nachfolgen därfenden verordnungen nicht abzuthuen vermag, ereignen solten, hievon sogleich mit dem ohnmaassgebigen gutachten die anzeige anhero zu machen gehalten seyn solle und woher er die verbescheidung zu erwarten haben werde. Annebst wird ihme waldmeister hiemit eingebunden, dass derselbe alle waldamtliche geschäffte mit dem ihme untergeordneten waldbereiter gemeinschafftlich und einverständlich besorgen, sich öffters wegen der auf- und nachsicht in denen revieren berathschlagen, die vorkommende anstände und zweyfl überlegen und alle berichte und anzeige an dieses ober inspectorat amt mit beyderseitigen wissen und unterschrifft gebührend erstatten solle. Und gleichwie

2. Er waldmeister von der bisher geführten wald amtlichen material und pecunial rechnung vermög hoher verordnung de

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

dato Wien den 14-ten November 1781. gänzlich dispensiret, hingegen aber jeder k. k. waldforster und rechenschafter in seiner ausgemessener revier und in denen angewiesenen holtz-rechen als rechnungsführer hoch gnädigst ernennet wird, also ergiebet sich von selbsten, das derselbe andurch mehrere zeith gewinne, auf alle gegenstände der waldungs-wirthschaft und herabsezung der unkösten in verschiedenen rubriken werkthätiger zu sorgen; damit aber er waldmeister in dieser anhoffenden thätigkeit und respective in dirigirung des wald amts personalis keine hindernuss haben möge, so sind alle waldforster und bediente untereinstens mit gehorsam und parition an ihme waldmeister angewiesen worden, er selbst aber wird hiermit ermahnet, die waldamts geschäffte und respective ober aufsicht dergestalt einzuleiten, womit der nutzen des höchsten aerarii in allweeg beförderet und die nöthige nachsicht so wohl in königlichen als verzünsten waldungen niemalss ermangle. Und da

3. Ihme waldmeister die hier landes allergnädigst festgesetzte waldordnung und auch die weitere allerhöchste und hohe verordnungen, welche zur richtschnur der waldungs-cultur ergangen, ohnehin bekannt sind, so wird hiemit derselbe mit dem beysatz dahin verwiesen, womit er sich in allen darnach achten und bey keiner gelegenheit davon abweichen solle; haubtsächlichen aber, da es bey einen so beträchtlichen und weitschichtigen waldungsweesen an einer fleissigen nachsicht in denen revieren alles gelegen ist, wird er waldmeister dieselbe so einzuleiten haben, das von ihme waldmeister oder von dem ihme untergeordneten waldbereiter jede waldforsters revier wenigstens alle quartal einmal visitiret werden könne, dabey wird auf die schuldigkeit des revierforsters sowohl, als auf alle übrige gegenstände vorsezlich zu reflectiren seyn, damit die etwa einschlagende gebrechen und unwürthschafften sogleich abgestellet werden mögen, auch ist bey denen reviers visitationen auf die hotterungs violenz, auf das schädliche gaiss-, schaaf- und anderes vieh, welches den jungen aufwachs schädlich seyn könne, ein obachtsames aug zu halten, weilen aber die 3 k. k. berg städte allerdings hutweyden haben müssen, so sind denenselben nur solche, jedoch hinlängliche revieren zur wayde anzuweisen, wo die waldungen keinen schaden leiden können, auch sind übrigens alle holtz nothdurfften für die innwohner und k. beamte und k. werkgaaden, wie bishero, zu

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

verabfolgen, dabey aber alle schädlichkeiten hindan zuhalten und denen waldforstern und holz-würthen nicht zu gestatten, das sie eigenmächtig denen partheyen holtz aussweisen. Obschon

4. In denen jenigen revieren, von welchen obseiten des hiesigen ober inspectorat amtes die waldungen verzinset sind, die waldungs-cultur nur denen eigenthümlichen besitzern angehet und die meiste selbst ihre waldhütter haben, so wird doch er waldmeister bey gelegenheit der reviers visitationen derley gegenstände beobachten, auch denen waldforstern anhanden lassen, womit den arbeits personali nicht gestattet werde in derley verzünsten waldungen eben so wenig, als in k. waldungen waldschädlichkeiten auszuüben oder ausüben zu lassen, ja selbst diejenige wald-schäden, welche allenfallss von denen unterthanen, deren grundherrschafften gemacht werden sollen, sind aufzunehmen und zur weiteren remedur anhero anzuzeigen. Und obwohlen überhaupt

5. Dem k. waldmeister oblieget, dass gesamte waldungsweesen so wohl in ganzen, als in einzeln theillen zu übersehen, zu dirigiren und alles auf das würthschafftlichste anzuordnen, so wird doch noch für nöthig erachtet ihme waldmeister weiters vorzuschreiben, das, obwohlen nunmehr jeder waldforster seine revier und der rechenschaffer die zwey k. rechen von 1-ten Februar a. c. übernohmen haben und die darinn erzeigende oder erhaltende materialien nach der vorgeschriebenen form verrechnen und versprechen werden, denenselben doch nicht gestattet werden könne holzschläge anzulegen, haubt holtz messungen vorzunehmen, holtz passirungen zu machen und fuhrlohns preyse willkührlich und eigenmächtig fest zusetzen, sondern alle diese und noch andere wichtige geschäfte, welche einen beträchtlichen schaden verursachen können, sind jederzeit in gegenwart entweders sein waldmeisters oder des waldbereiters vorzunehmen und zwar nachdeme in einer revier ein holtzschlag anzulegen für nöthig befunden worden, so ist anforderist der betracht zu nemen und der zu schlagen antragende wald wohl zu betrachten, ob solcher gemäss der waldordnung schlagbahr seye, und wenn er also befunden würde, so sollen die schichten häuer durch den waldforster, nachdem der holtzschlag ordentlich ausgezeichnet worden, mit den nöthigen unterricht, wie lange sie das holtz schlagen und wo sie es zum bequemsten, meistens aber in ganzen klaftern auf-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

schichten sollen, eingeführet werden. Wenn nun die schlichten hacker den ganzen angewiesenen wald niedergelegt, in klufften zerhacket und in klaffter geschlichtet haben, so wird der districts waldforster gehalten seyn, sogleich die haubt holtz messung anzuverlangen, worzu also jedesmahl entweder er waldmeister oder waldbereiter ohnaussbleiblich zu erscheinen haben wird, solte bey dem aufgeschichten oder betrügerischen schichtung ein abzug nöthig seyn, so sind die schichten häuer entweder anzuhalten solches darauf und auf das neue zu schichten, oder, so es nicht thunlich wäre, die abzüge in der köhler berechnung besonders ansetzen zu lassen. Nach abgemessenen holtz aber ist sogleich die holtz passirung wohl bedächtlich fest zu setzen und auch solche gemäss hohen befehl anhero vorzulegen und wenn diese also für geltend anerkennet worden, so hätte der district waldforster dass geschlagene holtz vorschrifft mässig auf weitere verrechnung in empfang zu nehmen, er waldmeister oder statt seiner der waldbereiter, da einer oder der andere, wie befohlen, jedesmahl bey abmessung des holtzes seyn müssen, wird in allen revieren das vorräthige holtz, wie solches immer nahmen haben mag, zu seiner eigenen direction vormerken und dieses auss der ursach, damit das holtz, welches öffters ohnverköhlerter oder ohnabgeführter mehrere jahre lieget, nicht in gefahr der verderbniss gerathe und er sich aus seiner vormerkung ersehen könne, welches von den geschlagenen holtz das älteste seye und also am ersten denen köhlern übergeben werden solle, wenn demnach ein holtz denen köhlern zu übergeben kommet, so hat er waldmeister oder waldbereiter die sorge zu tragen, das in jeden holzschlag zwey meistere, die auf einen pfenning arbeiten sollen, mit der vorsicht eingeführet und biss zur gänzlichen aufköhlerung des holtz schlages darin belassen werden, womit denenselben das quantum und die holtz passirung des übergebenden holtzes bekannt gemacht und falss sie sich desshalben überzeigen wollen, ihnen freygestattet werde solches nachzumessen und falss wieder vermuthen denen köhlern die fest gesetzte holtz passirung zu gering scheinete und bedenken trugen, es zu übernehmen, solle diese leuthe nicht so gleich abgewiesen, sondern viellmehr derselben allfällige gründe angehöret werden und wenn dieselbe statt hätten, so ist in diesen fall weder ihme waldmeister oder waldbereiter, noch weniger aber dem waldforster erlaubet die einmahl

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

festgesetzte holz passirung eigenmächtig abzuänderen, sondern gleich wie alle passirung von ober amts wegen bestättiget werden, so müssen auch derley allenfällige abänderungen dahin mit geziemenden gutachten begleittet werden, hingegen ist denen köhlern in vorauss zu bedeuten, dass sie für das übernohmene holtz zu haften haben die abgänge bezahlen, entgegen für die zugänge eine angemessene remuneration erhalten werden, dessen regulament seiner zeit erfolgen wird. In weiteren

6. Kann zwar der fuhrlohns preyss gleich bey festsetzung der passirung oder bei einführung des köhlers in den holzschlag für abführung des kohlss aussgemachet werden. Da aber alle jahr eine inventur und eine waldbereitung vorgenohmen werden wird, so kann diese sehr wichtige und kostbahre bestellung des fuhrweesen an angemessensten bey dieser gelegenheit beschehen, weillen die dabey deputirte die gegend und die entfernung der werker, auch alle dabey obwaltende umstände am füglichsten beurtheillen können, zu deme wenn auf den fuhrlohn in jeden holzschlag in loco reflectiret und vorgeschrieben wird, so kann die gewöhnliche fuhrlohns anordnung mit mehrerer billigkeit nach verhältnuss der distanz und beschwerlichkeit des weegs vorgenohmen werden, mithin lieget ihme waldmeister ob, die furlöhne jederzeit nach billigkeit in vorschlag zu bringen und solche auf vorgeschriebene art ratificiren zu lassen. Gleich wie

7. In denen k. waldungen in jeden aussgefertigten holtzschlag eine haubt holtz vermessung in gegenwart sein waldmeisters und waldbereiters beschehen muss, so ist es um so viel nothwendiger eine eben dergleichen vermessung in denen verzünsten waldungen und zwar in gegenwarth der grundherrschaftlichen beamten von ihme waldmeister oder waldbereiter mit aller vorsicht und accuratesse vorzunehmen und damit eben so zu verfahren, wie §-pho 5-to angeordnet worden; nur ist hier noch zu erinneren nöthig befunden worden, das, weillen das zuhauen von denen köhlern hiermit überhaupt untersaget wird denen grundherrschafften lediglich der bey einer hauptholtz messung erhobene befund in rechnung zu nehmen und dafür der contract mässige waldzüns gegen der gewöhnlichen quittung anzuweisen ist. Dann wenn bey verköhlerung dieses bereits übernohmenen holzes allenfalls ein zugang sich ergebete, so kann die grundherrschaft davon um so weniger eine nachzahlung praetendiren, alss ein solcher lediglich von der

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

industrie und fleissigen nachsicht des wald amts personalis entstehet, hingegen kann das waldamt auch keine ersetzung eines abgangs von der grundherrschafft forderen, für welchen, wie gesagt, der köhler nach den bestehenden regulament zu hafften hat. Und weillen also

8. Ein derley haupt holtz messung, nach welcher der waldzüns und dass schlagerlohn bezahlet wird, eine wichtige verrichtung sein waldmeisters oder waldbereiters seyn wird, so wird derselbe hiebey mit besonderen fleyss und aufsicht besorget seyn, damit bey aufschichtung des holzes keine verfortheillung unterlauffe, es ist demnach nicht zugestatten, dass die schichten hauer das klufften holtz mit dem dinneren ort sehr schichtern, damit sie solchen mit dem dückeren ort nicht ausfüllen därfen legen und somit einen betrug spiellen können, bey dieser gelegenheit ist auch hauptsächlichen nachzusehen, ob die schichten hauer gemäss der bestehenden waldordnung und laut der Max. b. ord. art. 44. §-o 15. das holtz geschlagen haben, dann vermög diesen därfen die bäume nicht höher als eine daum ellen oder höchstens einen schuh von der erden abgestocket werden.

9. Nachdeme untern 14-ten Novembris 1781. der gehorsamste buchhalterey vorschlag hoch gnädig beangenehmet und befohlen worden, dass die von denen districts waldbeamten oder forstern die bisher verfaste rechnungen in zukunfft als wirkliche amts rechnungen anzusehen seyn, zu welchen die formularien bereits hinaus gegeben worden sind, so wird ihme waldmeister obliegen die forster anzuhalten, damit dieselbe hievon nicht abweichen und diese ihre rechnungen in bestimten terminen richtig und rein verfaster einreichen und damit dieses rechnungs geschäfft in seiner behörigen ordnung erwürcket und mit zuthuung der oberaufsicht der erwünschte endzweck einer gutten würtschafft erreichet werden möge, so wird weiters

10. Für notwendig befunden, das er waldmeister von denen instructionen deren forstern eine abschrifft nehme und diese untergebene darnach zu ihrer schuldigkeit anhalte. Wie es aber mit einrechnung der unkösten und verrechnung des holzes, kohls und anderen materalien zu halten seyn wird, ist ihme waldmeister ohnehin bekannt, nur ist der bedacht zu nehmen, das die rechnungsführer ausser denen ordinari wald amts unkösten keine ausserordentliche oder verdeckte einstellen, oder wohl gaar solche

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

unkösten einraitten, welche gänzlich ausbleiben sollen, daher ist denen forstern aufgetragen, ohne vorwissen des waldmeisters oder waldbereiters nichts neues vorzunehmen, welches unkösten verursachet, damit nun dieses auf immer hindan gehalten werde, so werden die waldforster ihre material und pecunial rechnungen, wie vorher, alle monath dem waldmeister, in dessen abwesenheit dem waldbereiter einsänden, einer oder der andere wird solche durchgehen und sich darauss ersehen, ob nichts wieder ihre anordnung eingestellet worden seye? dann nach gemachten vidit und nach allenfälliger anmerkung sind derley rechnungen sogleich in die buchhalterey abzugeben, wenn aber weder der waldmeister oder waldbereiter zu dieser zeit zu hauss wäre, so müssen diese copeyen immediate in die buchhalterey eingereichet werden, welche aber nach gelegener zeith von einen oder den anderen eingesehen werden können, und weillen

11. Einerseits der wald amts schreiber lediglich mit abschreibung der wald amtlichen berichten zu wenig, die waldforster aber mit verfassung der jahrs aufsätzen zu viel occupiret seyn würden und auch da sie öffters in die buchhalterey kommen müsten, an der nöthigen nachsicht gehinderet wurden, so ist ersterer, nemlich der wald amts schreiber anzuhalten, das er die aus denen bereits revidirten monathlichen material und pecunial kopeyen und particularien die aufsätze von jeder revier von monath zu monath zur summarischen rechnung vorrichten und zu ende des jahrs daraus die summaria verfassen sollen, dann gleich wie dieses vorher seine function ware, so wird ihme dieses noch fernershin aufzutragen seyn. Da aber die revidirten rechnungen aus der amts stube nicht gegeben werden können, so hätte er dieses geschäfft in derselben vorzunehmen, zu welchen ihme ein besonderer platz angewiesen werden wird.

12. Ist ihme waldmeister bekannt, wie vortheilhafft dem höchsten aerario seyn würde, die mehrer in betref des waldungs weesen ergangene generalien, ordnungen und befehle in erfüllung bringen zu können, auss welchen hauptsächlichen diese sind, als das holtz in klötzer zu saagen statt dem hacken, die kohl gestätten so viel möglich nicht auf dem gebürg, sondern in gründen vorrichten zu lassen, zu welchen die weit wohlfeilere trockene oder nasse riesen, welche am schücksamsten sind, eingeführet werden müsten und in einführung des holtz schlagens in schocken,

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

oder von mehreren holtzschlägern auf einen pfennig, hingegen die abstellung einzelner schichten hacker, wenn dieses leztere zu stand gebracht wird, so wird das vorhergehende keiner hinderniss unterliegen, daher ime waldmeister hiemit der auftrag gemachet wird, anforderist sich die mühe zu geben, womit die schichten häuer dahin gebracht werden, das dieselbe in 8, 10, oder 12 mann oder so viel ein holtz schlag erfordert, mit gesamter hand auf einen pfennig arbeiten, den holtz schlag ausfertigen, die nöthige riesen, wenn das holtz in grund zum verkohlen gebracht werden kann, verrichten und solches erst bey dem platz der kohl gestätten zersägen und aufschichten sollen, dann so bald ein schockschichten arbeiter eine arbeit mit vereinigten kräfften verrichten, so haben sie kräffte genug alle diese arbeiten so wohl zu ihren eigenen, als des aerarii vortheil zu bezwingen, wo in gegentheil nach der bishörigen art ein einzelner mann kaum im stande ist einen halb schlagbahren baum zu gewältigen; wenn nun er waldmeister diesen punct so weit gebracht hat, dass die schichten arbeiter nicht jeder allein, sondern so vielle in einen holtzschlag eingeführet werden, mit vereinigten kräfften auf gemeinschafftlichen lohn und gewinn arbeiten werden, so kann die weitere vorberührte oeconomie in erzeigung des kohlss ganz leicht zum endzweck gelangen; es wird demnach das gänzliche zu trauen an ihme wald meister gesezet, das dieser punct (der in einer besonderen verordnung weitläuffiger erörteret und anbefohlen werden wird und von dem man einen wichtigen nutzen verspricht) zu dirigirung des waldungsweesen als ein hauptgegenstand genohmen und nach desselben wohl bekannten fähigkeiten und ohnermiedeten eyfer ausgeführet werden wird. Weiters wird ihme waldmeister

13. Nachdrucksam aufgetragen sein besonderes aufmerken dahin zu haben, das alles kohlholtz in denen waldungen in gehöriger 6 schuhiger länge geschlagen werde, folglich ein richtige wald- oder Schmöllnitzer berg klaffter jederzeit, so wie auch in denen kohlungen ein ächtes 4 Pressburger metzen enthaltendes kohlmaass, wie es bey denen hütten und hämmern für die kohlfuhrleuthe gebrauchet wird, beobachtet werde, nicht minder wird ihme waldmeister, alss eine vorzügliche verbesserung im waldweesen einzuführen anbefohlen der fleissige wald anbau, das stöck reissen und eine zeitliche anlegung deren holtzschlägen in über-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

ständigen gehöltze, sonst aber ist als eine unabweichliche regel zu halten, das die holtz schläge nicht zu breit geführet werden sollen, damit sich der holtz schlag von dem in der nähe stehenden wald um so ehender wieder besaamen könne, das laubholtz soll hauptsächlich nach zurück getrettenen safft in den winter monathen November, December, Januar, Februar bis halben März gefället werden, weil sodann die stöcke sogleich die sommer latten ausstreiben und in kurzer zeit einen neuen wald geben können, welche sonsten gänzlich ausbleiben und in viellen jahren erst ein nachwachs kann erwartet werden. Anbey findet man

14. Annoch anzubefehlen, das er waldmeister ausser ordentliche fälle alsogleich einberichte und in allen zweifelhafften fällen von diesem ober inspectorat amt die belehrung einholle; sonst aber a statione officii sich nicht entferne oder über nacht ausbleibe, ohne hierzu die erlaubniss zu erhalten, überhaubts wird derselbe angewiesen, die k. Maximilianische bergordnung, als das ordentliche gesätzbuch zur richtschnur zu halten. Schlüsslichen

15. Weillen bey einer so weitläuffigen amtirung, in welchen so vielle gegenstände einschlagen, nicht alles, was ihme waldmeister vorzuschreiben nöthig wäre, in dieser amts instruction eingeschaltet werden kann, so wird er waldmeister auf seine abgelegte eydes pflicht und auf den schuldigen gehorsam erinneret, womit derselbe allen schaden zu verhütten und allen nutzen nach möglichkeit zu beförderen trachten solle.

Másolata, mint az 1925. sz. udv. kamarai rendelet melléklete, a bécsi cs. és kir. közös pénzügyminisztériumi levéltár Münz- und Bergwesen Schmoelnitz osztályában, fasc. 2771. — Közölte *F. A. Schmidt* i. m. XV. 523—34. l.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

177.

1784. január 5. Az erdélyi főkormányszék előterjesztése a fölséghez az erdő megóvása érdekében minden törvényhatóságnál szervezendő erdőfelügyelőségek szükségéről. *

Sacratissima caesareo-regia et apostolica majestas, domine, domine clementissime!

In consequentiam benigni majestatis vestrae sacratissimae sub 19-a Novembris anni praeteriti nro aulico 2458. emanati decreti, e cuius tenore clare satis atque luculenter nobis patuit, quam curae cordique sit sacratissimae vestrae majestati conservatio silvarum, earumque omnimode praepedienda devastatio in ordine ad procurandum salutaris huius caesareo-regiae veraeque patèrnae providentiae debitum effectum, praeter illas, quas nos proprio motu sub 26-ta Novembris anni 1782. nroque 3235. et sub 7-ma Maji anni recenter evoluti nroque 3235., teste protocollo actorum publicorum edidimus circulares in hunc finem ordinationes, nomine jussuque majestatis vestrae sacratissimae singulis tabulis et magistratibus et per hos et illas omnibus dominis terrestribus, possessoribus et dominiis serio inuinximus, ut loco sepimentorum in securitatem frugum, graminumque quotannis construi solitorum vivas sepes plantare, vel ubi faciliori fors opera et labore celeriorique successu fieri posset, agros, foeneta et singula fructifera territoria vallis et fossatis cingere, proficuumque istud institutum hoc adhuc anno mox ineunte primo vere in realem effectum deducere omni conatu satagant enitanturque; quo autem tum isthaec ordinatio, tum ipsa etiam vice plus simplici publicata norma silvestris intentum, operatumque conservationis non solum, sed in locis campestribus lignorum penuria laborantibus plantationis quoque silvarum finem eo tutius sortiatur, memoratam normam pro superabundanti denuo ad omnium notitiam ea cum seria monitione republicandam ordinavimus, quatenus tabulae continuae et magistratus, ductum praescriptumque eiusdem normae sequendo, sub gravi illas et illos secus mansura animadversione, strictissimam

* V. ö. Erd. Lapok 1878. 677. l. — A fölség ezt jóváhagyván, a főkormányszék 1785. márcz. 15-iki körrendeletében kihirdette.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

impendant curam ac sollicitudinem, quo cum privatorum aeque ac communi utilitate in realem usum et applicationem deducatur, ante omnia autem, et in ipso primordio immoderatus et inordinatus lignicidii modus hactenus improvide usitatus ut et pessime asveta primo vere, seroque autumno aridarum herbarum et deciduorum foliorum succensio succrescentibus, arbusculis magnopere noxia, abrogetur et sub comminatione severissimae poenae interdicatur; sicubi vero quibusdam in locis talibus praesertim, ubi territoria inter plures possessores divisa vel indivisa habentur, circa usum et applicationem attactae normae silvestris difficultates et obstacula se se exererent, pro minus in unum salutarem bonoque ordini convenientem scopum coalescere possent, eiusmodi difficultates et dissensiones pro adhibenda medela removendisque obstaculis ad nos referantur et contrariantes quoque possessores, nisi ad fovendam propiorem inter se se cointelligentiam et obversantium differentiarum coalescentiam ultraneo modo per tabulas continuas promoveri potuerint, penes discrepantium rationum declarationem pro diluendis difficultatibus nobis repraesententur; iniunximus praeterea magistratibus sedium districtuumque saxonicalium ut et locorum taxalium, ut praeter ordinarios custodes curam silvarum certis etiam inspectoribus commissariis, penes specialiores localibus circumstantiis commensuratas instructiones et constitutiones concredant, invigilaturis, ut praescripta norma silvestris pro communi bono utiliter applicetur et omnimode observetur. In mandatis demum generaliter omnibus tabulis continuis et magistratibus, ut super progressu salutaris huius instituti, aut fors observato ejus neglectu de tempore in tempus genuinas atque circumstantiales submittant informationes eo serviturus, ut diligentes et morigeri penes complacentiae significationem ad ulteriorem alacritatem excitentur, negligentes vero et immorigeri severioribus etiam mediis ad obsequium compellantur, dedimus. Penes praemissorum omnium humillimam declarationem porro quoque in complementum superius citati summi decreti demisse majestati vestrae sacratissimae referendum habuimus, confidere, sperareque gubernium, ut norma silvestris iuxta indigitatam modalitatem, penes sedulam ex parte tabularum et magistratuum adhibendam superattendentiam fovendamque inter possessores necessariam cointelligentiam radices agat, et cum prospero boni publici emolumento successivi saltem invalescat. Intemerata fide peren-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

nantes majestatis vestrae sacratissimae humillimi perpetuoque fideles subditi et servi B. Sámuel de Bruckenthal s. k. Dávid Székelly s. k. Adamus Veres s. k.

Eredetije az Orsz. Levéltár erd. kancz. osztályában 1784. évi 116. sz. a.

178.

*1784. márczius 3. Az erdélyi főkormányszék körrendelete a kerítéseknél eleven sövények és sánczok alkalmazásáról.**

Salutem et gratiae caesareo-regiae incrementum. Sua majestas sacratissima vigore benigni die 31. mensis Januarii a. c. exarati decreti dispositiones regii gubernii circa observantiam normae sylvestris, erectionemque sepium vivarum et fossatorum sub 5-ta Januarii nroque 10,093. ad d. vestras exaratas approbando clementer jubere dignata est, ut regium gubernium exactae illius ordinationis observantiae per tabulas continuas et magistratus sedulo invigilari, imo de loco ad locum et de tempore in tempus, num sepes vivae et fossata erigantur, et ordo sylvestris ubique accurate observetur? inquiri curet, possessores ad hujus accuratam observantiam sollicite disponat et illos, qui dispositionibus semet haud accomodarent, suae majestati sacratissimae referant.

Hinc committi d. vestris, quatenus in conformitate altissimae hujus ordinationis effectui ordinationis gubernialis die 5-ta Januarii exaratae sedulo invigilent, imo de loco in locum, et de tempore in tempus, num sepes vivae et fossata erigantur, ordoque sylvestris ubique accurate observetur? penitius disquirant, possessores ad exactam hujus observantiam sollicite disponant et illos, qui dispositionibus ejusmodi semet haud accomodarent, nominetenus referant augustae aulae repraesentandos, in reliquos vero contravenientes incolas pro demerito animadvertant, ac demum super eo, qualiter altissima haec ordinatio ad effectum deducatur, qualemve nanciscatur progressum? quovis semestri circumstantialiter referant, ut sua majestas sacratissima salutari huic instituto stabiliendo specialiter intenta congrue informari possit. Sic facturis

* V. ö. Erd. Lapok 1878. 677. l.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

altefata sua majestas sacratissima benigne propensa manet. E regio magni principatus Transylvaniae gubernio. Cibinii, die 3-tia Martii 1784.

Fogalmazványa az Orsz. Levéltár erdélyi főkormányszéki osztályában 1784. évi 1583. sz. alatt.

179.

1784. május 26. Gyergyó szék jelentése a főkormányszékhez az erdők megóvása érdekében elrendelt intézkedések ellen.

Excellentissime domine liber baro et regie gubernator, excelsum item regium gubernium, domini domini et patroni nobis gratiosissimi!

Gratiosas excellentiae vestrae et excelsi regii gubernii commissionales de dato 3-a Martii anni currentis, sub nr. 1583. emanatas, quibus mediantibus circa observantiam normae silvestris, erectionemque sepium vivarum et fossatorum in conformitate altissimae approbationis regiae die 31-a mensis Januarii anni currentis emanatae effectui ordinationis gubernialis sub 5-ta Januarii, numeroque 10,093. exaratae sedulo invigilare, imo de loco in locum et de tempore ad tempus, num sepes vivae et fossata erigantur, ordoque silvestris ubique accurate observetur? penitius disquirere, possessores ad exactam hujus observantiam sollicite disponere et illos, qui dispositionibus ejusmodi semet haud accommodarent, nominetenus referre, in reliquos vero contravenientes incolas pro demerito animadvetere ac demum super eo, qualiter altissima haec ordinatio ad effectum deducatur, qualemve nanciscatur progressum, quovis semestri circumstantialem relationem excellentiae vestrae et excelso regio gubernio submittere jubebamur, humillime percepimus, sed norma eadem in hunc circulum qualiter introduci posset absque damno, non videmus; nam

1. In hoc circulo nimis silvoso nisi arbores desecentur, dumeta exstirpentur, neque semen, neque gramen augmentabuntur, *quinimo per ipsam devastationem silvarum dictim experimur, quod regio haec fertilior reddatur;* quodsi vero praeter conservationem silvarum adhuc sepes vivae inplantarentur, deciduae in hac regione nives etiam nunc tarde, sed multo adhuc tardius tunc solverentur, sicque res agraria periclitaretur, cum prae nimia humiditate terrae

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

ex nivibus concepta hoc quoque anno tardius terminari potuit inseminatio vernalis.

2. In hoc circulo silvestri calcaturae ab antiquo solidiorum hortorum erectione conservabantur, foeneta cingebantur, metae distinguebantur, quorum hortorum juxta antiquas sessiones per individua repartitorum conservatione ipsa territoria facilius conservantur, ipsique incolae ad conservationem horum hortorum liberius compelli, quam ad excitandos aggeres et effodienda fossata persvaderi et induci possunt.

His itaque et similibus ex rationibus excellentiae vestrae et excelso regio gubernio humillime supplicaremus, si excellentia vestra et excelsum regium gubernium tam circa conservationem hortorum, quam vero quoad normam silvestrem circulum hunc penes suum antiquum usum relinquere, consequenter nos a repraesentatione horum absolutos reddere dignaretur. Penes quam humillimam nostram relationem profundissima subjectione perduramus. E sessione tabulae continuae judiciariae sedis siculicalis Gyergyó in Alfalu, die 26-ta Maji, anni 1784. Excellentiae vestrae, excelsi item regii gubernii humillimi servi Stephanus senior Túri vicejudex regius et praeses interimalis s. k. Alexius László s. k.

Eredetije az Orsz. Levéltár erd. főkormányszéki osztályában 1784. évi 5978. sz. alatt.

180.

1785. szeptember 20. A helytartótanács körrendelete a hamuzsírfőzés tárgyában.

Visum est suae majestati sacratissimae clementer resolvere, quod exustio cinerum clavellatorum etiam ex residuis culinaribus cineribus admitti quidem possit, ita tamen, ne quis attentet hujusmodi cineres clavellatos sub praetextu cinerum culinarium etiam in sylvis contra benignum normale clandestine exurere.

Cujusmodi benignam resolutionem regiam itaque inclytae huic universitati in continuationem normalis resolutionis sub 6. Junii a. c. nro 15,096. abhinc circulariter intimatae hisce notificandam, unave serio committendum habet consilium hoc locumtenentiale regium, ut praevaricationibus eatenus evenire queuntibus serio

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

invigiletur et praevaricatores, qui sub manu praeter culinares cineres etiam alios in obversum normalis pro exustione cinerum clavellatorum nihil pensi duxerint, non tantum confiscationis, verum etiam pecuniaria mulcta valori confiscatorum clavellatorum cinerum commensurata, ita jubente sua majestate sacratissima, afficiantur.

In reliquo vero eadem haec universitas ad compendiendam manipulationem in sui gremio publicare non intermittet, ut illi, qui juxta praescriptum attacti circularis de dato 6. Junii facultatem cineres clavellatos exurendi sollicitandam habuerint, prius semper ad suam competentiam, comitatum nempe, vel civitatem liberam ac regiam reccurrere debeant, quae subinde eorundem petitum peracta praevia investigatione et perpensis cunctis normaliter praescriptis praecautionibus, in hic adnexa intimati ad cunctos fungentes dominos supremos comites eatenus dimissi copia uberius deductis, comite quoque opinione sua horsum repraesentandum habebit. De dato 20. Septembris 1785.

Nyomtatvány az Orsz. Levéltár helytartótanácsi osztályának körrendeletei közt.

181.

1786. márczius 27. A kanczellária rendelete az erd. fökormányszékhez arról, hogy az erdőkárok elkerülése végett a földesurak jobbágyaiknak a favágásra és hazavitelére egy bizonyos napot tűzzenek ki. *

Nachdem es die erfahrung gezeiget hat, dass ohngeacht der vermög denen urbarial grundtsetzen einer jeden grundtherrschaft zustehenden oberaufsicht über die waldungen die unterthannen doch immer gelegenheit finden mehrfältige waldschädlichkeiten auszuüben, so haben seine majestät die weitere vorsorgen zur möglichsten einhaltung dieses übels zu treffen geruhet, dass nemlich die grundherrschaften mit einfluss der komitaten ihren unterthannen gewisse festgesetzte täge anweisen mögen, an welchen selbe theils zur füllung ihres holtzbedarfs, theils zur wegführung desselben in die wälder sich verfügen dürfen und wenn allenfalls an diesen tägen das holtz wegen häufigen schnee oder unwandt-

* V. ö. Erd. Lapok 1879. 188—189. lap.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

baren weegen aus den waldungen nicht herauszubringen wäre, in derlei fällen jedesmal andern täge zu diesem endzweck bestimmet werden sollen, ausser diesen tägen aber hätte kein unterthann die erlaubniss sich in die wälder zu begeben und wären die darwiderhandlende nach vorschrift des allgemeinen urbarii zu bestrafen.

Das königliche gubernium wird demnach in gemessheit dieser allerhöchsten resolution die circulär kundmachung zu veranlassen und auf die richtige befolgung derselben sorgsamst zu halten haben. Wienn, d. 27. März 1786. Carl graf Pállffy sk. Joseph von Donáth sk.

Eredetije az Orsz. Levéltár erd. főkormányszéki osztályában, 1786. évi 3580. sz. alatt.

182.

1786. julius 11. A helytartótanács körrendelete a közös erdőknek az országos erdőrendtartás ellenére való pusztítása ellen.

Dum in negotio datae Pestini quoad terrenorum fassionem, atque dimensionem practicae instructionis baro Kasnitz humillimam suam altissimo loco exhibuisset relationem, una etiam communium, nec non ad communitates spectantium sylvarum exitiosum et praescripto ordini adversum usum in medium adduxit.

Cum igitur indigitatus hicce dispendiosus et damnosus communium sylvarum abusus, ubi nimirum quilibet urbarialis possessor partem hujusmodi sylvarum pro arbitrio caedit et ruinat, seriam omnino exposceret medelam, regium hoc locumtenentiale consilium inclytae universitati de altissimo jussu non modo sylvarum ordinem sub dato 6. Aprilis 1770. et nro 1465. praescriptum et jam introductum in memoriam revocat, verum ultro quoque committit, ut per comitatenses personas et locorum magistratus quam solertissime invigiletur, ne praevio sylvarum ordini quoquo modo contraveniatur, sed in omnibus quam exactissime observetur. Datum ex consilio regio locumtenentiali hungarico, Budae, die 11. Julii 1786. celebrato.

Nyomtatvány az Orsz. Levéltár helytartótanácsi osztályának körrendeletei közt.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

183.

1786. julius 16. Küküllőmegye zágori járási szolgabírájának jelentése az alispánhoz a főkormányszék által kibocsátott erdőrendtartás végrehajtásáról. *

Illustrissime domine, domine comes camerarie et ordinarius vice-comes, inclyte item officiolatus, domine domini gratiosissime, demisse colendissime!

Vévén tekintetes concernens substitutus vice ispán úr die 4-a mensis Julii a. c. emanált levelét az iránt, hogy az felséges királyi gubernium de dato 17-ae Junii a. c. nr. 5637. erdők neveléséről és megtartásáról emanált parancsolatját kezem alá bizatott processusomban miképpen állítottam légyen fel, intra 8-am alázatos relatiómat megtenném per individua pagorum, mely szerint az normativumban expressált punctumok szerint tészem alázatos feleletemet in sequentibus:

1. Minden faluban az határon levő erdőknek sokasága, vagy kevessége szerint az közönséges erdőpásztorokat megtettem és be is eskettem még 1-a mensis Martii anni currentis.

2. Martiusnak végétől fogva október vége tájáig senkinek nyers fát vágni meg nem engedtem s nem is engedem, hanemha égés által elpusztult házaknak ujabban való felépíttetésére, úgymint Czikmántoron és Magyaróson megengedtem. E mellett akiknek felettébb nagy szükségek volt — házat építvén — vesszőre vagy léczre, hogy az házak oldalait megfonják és megtapaszthassák, mivel ha október végéig meg nem engedtem volna, meg nem száradott volna és száradna a tapasz. Ezt pedig akikkel cselekedtem is, elsőben az szükségnek és elkerülhetetlenségnek valóságát investigáltam, annakutánna engedtem meg.

3. Az irtást mindenütt megtilttattam és senkit is hogy irtott volna, az beeskütt pásztorok fel nem adtanak.

4. Hogy a bő erdős helyeken, ngymint Sz.-Nádas, Czikmántoron, Magyaróson és Sz.-Örményesen kivül való más falukban porgolatkertek helyett sánczokat ássanak, megparancsoltam, aminthogy egyebütt vagy sánczokat ástak, ahol az régen épített gyepük elrom-

* Az — úgy szólván — minden törvényhatóságtól beérkezett jelentésekből *példaképen* csak ezt közlöm mint magyar nyelvűt és a legbővebbet.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

lottak és tovább szolgálni alkalmatosak nem voltak, vagy pedig tövisből csináltak kerteket.

5. A cáprákat, juhokat és egyéb marhákat is megtiltottam, hogy amennyiben lehetséges, az erdőkön ne jártassák, de közönségesen minden falukról, processusomban levőkről irhatom, hogy ha az erdőn való járástól az marhák elfogattatnak, kicsiny lévén határuk, az marhák sokaságához képest nagyobb részét marhájuknak el kellenék adni, az ujonnan levágott erdőkbe való járást pedig teljességgel nem engedtem és nem is adattak fel senki az incolák közül az erdőpásztorok által, hogy marhájokat olyan levágott erdőn legeltették volna. Ami illeti az cáprákat és juhokat, azok teljességgel erdőbe nem járnak, mivel megparancsoltam, hogyha ott találtatnának, az pásztorok hozzám hozzák és licitatione mediante azonnal eladom s a pénzt, a kié a cápra volt, viszszaadom.

6. Megparancsoltam azt is, hogy az vágásban az normát observálják és épületre való fákat rendre hordják; az szűkebb helyeken szükebben élljék az erdőket is, s erre attentus lészek ennek utána, midőn az erdőnek vágása ideje eljő.

7. Hogy minden paraszt gazda esztendőnként kertje, élete körül, vagy patakok mellé 20—20 füzfát, vagy egyéb olyan természetüeket ültessen, melyek megfogamzanak, megparancsoltam, aminthogy ültettek is, és nagyobb része meg is fogant; nem különben az csordapásztoroknak is megparancsoltam, hogy az efféle fákat, úgy gyepű helyett csinált sánczokat megoltalmazzák sub poena corporali.

8. Sohont kezem alá bizatott processusomban az megtiltás és pásztorok beesketése után nem observáltam, hogy az tőlem nyert engedelem nélkül fát vágtak volna, hanem Sz.-Nádason és Sz.-Örményesen egynéhány emberek, kiket is, akit megfogathattam, corporaliter megbüntettem.

9. Hogy az jövéseket az incolák megoltalmazzák, annál inkább kezeikkel ki ne vonják, megparancsoltam, s efféle casus előmbe nem is jött.

10. Erdőégető és gyujtogatókra is nagy gondom volt, hogyha hol esnék ilyen casus, investigálván és valakit deprehendálván, corporaliter megbüntessem; de sohont efféle nem esett, hanem csak Sz.-Nádason, de eztet — jóllehet investigáltam — mindazonáltal semmiképpen, hogy ki cselekedte, ki nem tudhattam. Quod dum illustritati vestrae et inclyto officiolatui humillime referrem demisse

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

venerationis cultu emorior. Illustritatis vestrae et inclytae tabulae c. judiciariae humillimus servus Samuel Sombory s. k. proc. Zagorienber v. judlium. K.-Szőllős, die 16-a Julii 1786.

Eredetije az Orsz. Levéltár erd. fökormányszéki osztályában 1787. évi 1063. alatt.

184.

1786. augusztus 21. II. József császár vadászati rendtartása. *

Wir Joseph der zweyte, von gottes gnaden erwählter römischer kaiser, zu allen zeiten mehrer des reichs, zu Germanien, Hungarn und Böheim, Dalmatien, Kroatien und Sclavonien etc. apostolischer könig, erzherzog zu Oesterreich, herzog zu Burgund und zu Lothringen, grossherzog zu Toskana, grossfürst zu Siebenbürgen, herzog zu Mayland, Mantua und Parma, graf zu Habspurg, Flandern, Tyrol etc. etc.

Thun hiemit kund allen und jenen, denen daran gelegen ist, dass wir, um in ansehung der jägerey in dem grossfürstenthum Siebenbürgen eine bestimmte ordnung einzuführen und die missbräuche, welche dabey nach und nach eingeschlichen sind, abzustellen, wir eine förmliche jagdordnung dergestalten zu bestimmen und kund machen zu lassen befunden haben, dass einerseits die rechte der grundherren urverletzt bleiben, andererseits aber aller nachtheil des ackerbaues verhindert werde.

§. 1. Die innhaber eines wildbanns sind berechtiget in ihren jagdbezirken alle gattungen von wild mit sulzen oder heuschupfen zu hegen, oder auf was immer sonst für eine art zu füttern. Auch stehet ihnen vollkommen frey, das wild, als ihr eigenthum, gleich jedem zahmen in einem mayerhofe genährten vieh in was immer für einem alter, grösse oder schwere, zu allen jahrszeiten, wie es ihnen gefällig ist, zu fangen oder zu schiessen und zum eigenen genuss zu verwenden oder zu verkaufen.

§. 2. Jeder besitzer einer grossen oder kleinen jagdbarkeit hat weiters die freyheit in wäldern, auen oder gebüschen fasanen

* Ugyanegy napon s ugyanazon szöveggel kelt mind a Magyarország, mind az Erdély részére kiadott rendtartás.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

einzusetzen, hasen und anderes wild in seinem bezirke (territorium) mit hunden zu jagen oder zu hetzen, in soferne dieses ohne beschädigung, was immer für eines grundeigenthümers geschieht, als welche der jagdinhaber zu vergüten gehalten seyn wird.

§. 3. Schwarzwild (wildschweine) darf nur in geschlossenen und gegen allen ausbruch gut gesicherten thiergärten gehalten werden. Wenn ein schwarzwildstück ausserhalb eines thiergartens angetroffen wird, so ist es jedermann zu allen jahrszeiten erlaubt dasselbe, wie wölfe, füchse oder ein anderes schädliches raubthier, zu schiessen, oder sonst auf eine art zu erlegen. Sollten sich jagdinhaber oder jäger wiedersetzen, so werden sie zur strafe 25 dukaten zu erlegen und durch das ausgebrochene stück verursachten schaden zu vergüten haben.

§. 4. Jeder jagdinhaber ist befugt, in seinem bezirke sich auch in ansehung des vorüberziehenden wildes seines jagdrechts zu gebrauchen und das wild, welches seinen bezirke betritt, auf alle mögliche ihm selbst gefällige art zu fangen, zu schiessen oder sonst zu erlegen.

§. 5. Ein in dem eigenen wildbann angeschossenes und verwundetes wild, das in einen fremden wildbann übersetzet, darf daher nicht verfolgt werden, sondern bleibt dem besitzer desjenigen banns, in den es sich gezogen hat, frey mit demselben, wie mit seinem eigenthum zu schalten.

§. 6. Fangeisen und schlingen zu legen und wolfsgruben zu machen wird zwar jedem jagdbesitzer in seinem banne gestattet; zu verhütung alles schadens und unglücks aber müssen dabei solche zeichen aufgesteckt werden, die von jederman leicht wahrgenommen und erkennet werden können.

§. 7. Wohin in einem walde der hohe wildbann und das reisgejagd verschiedenen partheyen gehören, wird es immer zuträglich seyn, wenn zwischen beiden ein abkommen getroffen und das reisgejagd von dem inhaber des hohen banns entweder ganz abgelöst, oder in pachtung genommen wird. Wofern aber der inhaber der kleinen jagd solche selbst benützen will, ist er verpflichtet sich jederzeit mit dem eigenthümer des hohen banns, oder dessen jägern einzuverstehen, um sein jagdrecht von fall zu fall gemeinschaftlich mit demselben auszuüben und auf diese art den schaden in dem hohen wildbann zu verhüten.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

§. 8. Der hohe wildbann und das reisgejagd können nach belieben verkauft oder verpachtet werden. Jedoch ist der bauern- und bürgerstand, dem dadurch nur gelegenheit gegeben würde wirthschaft und gewerbe zu vernachlässigen, von dem kauf oder der pachtung einer jagdbarkeit ausgeschlossen.

Daher auch jagdbarkeiten, welche städte oder märkte als obrigkeitliches recht besitzen, durch versteigerung an die meistbiethenden zu verkaufen, oder von zeit zu zeit zu verpachten sind, bei welcher versteigerung gegen diejenigen, die die jagdgerechtigkeit als meistbiethende erstanden haben, das einstandsrecht nicht platz greifen kann.

§. 9. Jedermann ist berechtiget seinen wald und wiesen nach der bestehenden waldordnung zu benützen und wird keinem jäger gestattet, in den fremden revieren zu grasen, vieh zu weiden oder das sogenannte prossholz zuzueignen.

§. 10. Auch in ansehung des viehtriebs in wäldern und auen verbleibet es bei dem, was hierüber in der waldordnung bereits vorgeschrieben ist. Zum holzklauben aber haben die herrschaftlichen förster den armen unterthanen die waldbezirke auszuzeichnen und in der woche einige tage zu bestimmen, ausser welchen nicht nur das holzklauben nicht zu gestatten, sondern auch unter diesem vorwande niemand im walde zu dulden ist.

§. 11. Die komitaten haben darauf zu sehen, dass die jagdinhaber das wild zum nachtheile der allgemeinen kultur nicht übermässig hegen; und sollen sie diejenigen, bei denen sie einen zu grossen anwachs des wildstandes wahrnehmen, nach der bereits bestehenden vorschrift ohne nachsicht zur verhältnissmässigen verminderung desselben anhalten.

§. 12. Jeder grundeigenthümer ist befugt seine gründe, sie mögen in oder ausser den waldungen und auen seyn, wie auch seine waldungen und auen mit planken oder zäunen, von was immer für einer höhe, oder mit aufgeworfenen gräben gegen das eindringen des wildes und den daraus folgenden schaden zu verwahren. Doch sollen solche planken, zäune und gräben nicht etwa zum fangen des wildes gerichtet seyn. Auch sind bei gegenden an wässern alle 500 schritte in den planken oder zäunen thöre zu machen, damit bey grosser anschwellung des wassers sich das wild durch dieselben retten könne.

§. 13. Jederman ist befugt von seinen feldern, wiesen und

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

weingärten das wild auf was immer für eine art abzutreiben. Sollte bei einer solchen gelegenheit ein wildstück sich durch das sprengen verletzen oder zu grund gehen, so ist der jagdinhaber nicht berechtiget dafür einen ersatz zu fordern.

§. 14. Auf saaten, angebauten grundstücken, von was immer für einer art und vor geendigter weinlese in weingärten ist weder den jagdinhabern, noch den jägern erlaubt unter was immer für einem vorwande zu jagen, zu treiben, oder nur mit einem vorstehunde darauf zu suchen, selbst nicht unter dem vorwande, den eyern und nestern von fasanen und rebhünern nachzusehen.

Wenn ein jagdinhaber dieses verbot selbst übertritt, ist er mit 25 dukaten zu bestrafen, welche das komitat einzutreiben und demjenigen, auf dessen grund die uibertrettung geschehen ist zuzustellen hat, die gemeinen jäger aber sollen mit dreytägigen in dem herrschaftlichen gefängnisse auszustehenden arrest bestraft werden und es werden die grundobrigkeiten für die vollzogene bestrafung zu haften haben.

§. 15. Alle wildschäden an feldfrüchten, weingärten oder obstbäumen müssen den unterthanen nach maass des erlittenen schadens sogleich in natura oder in geld vergütet werden. Daher alle dergleichen beschädigungen zur zeit, da sie noch sichtbar sind und beurtheilet werden können, der obrigkeit anzuzeigen sind. Die obrigkeit hat alsdann durch unpartheyische männer aus der nämlichen oder nächsten gemeinde den schaden schätzen zu lassen und um dessen besichtigung bey dem komitate anzulangen.

Zu dieser besichtigung hat das komitat den jäger der herrschaft dieses bezirks beizuziehen, den betrag des schadens zu bestimmen und diejenigen, welche die vergütung zu machen haben, zur bezahlung anzuhalten.

§. 16. Ueberhaupt soll die jagdgerechtigkeit nicht verhindern, dass zur beförderung der landeskultur jederman, der in einem landesfürstlichen oder privatwildbanne gründe besitzt, dieselben unbeschränkt geniessen, folglich darauf wohnungen und wirthschafts gebäude erbauen, die wiesböden von unkraut und dornern reinigen, ohne allem hinderniss abmähen und sein vieh darauf zur bestimmten zeit weiden könne.

Nur dürfen bei dieser benützung des grundes weder die waldordnung, noch die polizey und sicherheitsgesetze übertreten werden.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

Daher muss jederzeit, wenn einzelne hütten, häuser oder andere gebäude in auen, waldungen, oder andern von dörfern entfernten ortschaften errichtet werden sollen, der ohnehin bestehenden verordnung gemäss die bewilligung durch das komitat eingeholt werden.

§. 17. Hingegen sollen auch die eigenthümer der jagdbarkeit gegen alle beeinträchtigung ihrer rechte geschützt und da die wilddieberey und raubschiessen, in so mancher beziehung selbst der öffentlichen sicherheit gefährlich ist, derselben auf alle art vorgebaut werden.

In dieser absicht können hunde, welche in einem walde oder felde jagen, von den jägern des jagdinhabers erschossen werden, nur sind darunter diejenigen hunde nicht verstanden, welche die hüter zur abtreibung des wildes zu halten berechtigt sind.

§. 18. Niemand darf in einem fremden wildbanne, ausser auf der strasse oder dem fusssteige bei der durchreise sich mit einem gewehre oder fang- und hetzhunde betreten lassen.

Die uibertreter dieses verbots sollen eingezogen und bestraft werden.

§. 19. Wer ein wild findet, welches sich selbst gespiesst, oder sonst beschädiget hat und zu grund geht, kann sich dasselbe keineswegs zueignen, sondern hat dem jagdinhaber davon die anzeige zu machen.

§. 20. Uiberhaupt ist fremdes wild, von was immer für einer gattung, fangen oder schiessen, wie die entfremdung jedes andern eigenthums ein diebstahl.

Die wildschützen, welche damit gleichsam ein gewerb treiben, sollen daher, wie andere diebe betrachtet, von den ihnen vorgesetzten gerichten nach denen kriminalgesetzen behandelt und je nachdem das gestohlne wild an werth beträgt, nachdem das verbrechen öfters wiederholt, oder dabei gewaltthätigkeiten verübet und schaden verursacht worden, bestraft werden.

Jene wildschützen aber, welche damit kein gewerb treiben, sondern nur ein oder das anderemal darauf betreten worden sind und nur kleinere gattungen des wildes geschossen haben, sollen durch die ortsobrigkeit mit einer körperlichen strafe belegt werden.

§. 21. Wer überführt wird, einen ihm bekannten raub oder

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

wildschützen verhehlt oder demselben aufenthalt gegeben zu haben, soll wie der wilddieb selbst eingezogen und dem gerichte überliefert werden.

§. 22. Gleichfalls soll derjenige, der wissentlich von einem wildschützen wildpret gekauft zu haben, überzeugt wird, gestraft werden.

§. 23. Wenn in einem wildbann ein bewaffneter wildschütz aufzurufen der jäger sich nicht ergiebt, sondern zur wehre stellt, so ist ihnen erlaubt, ihrer selbsterhaltung wegen, auf denselben zu schiessen.

§. 24. Uibrigens wird allen obrigkeiten zur vorzüglichen pflicht gemacht diejenigen, welche unbefugt einem wilde nachstellen, solches fangen oder schiessen, auszuforschen, als diebe einzuziehen und dem gerichte zu übergeben.

§. 25. Bei gegründetem argwohn also, dass ein wild unerlaubter weise gefällt worden, werden die jagdinhaber angewiesen, sich an die ortsobrigkeiten oder richter zu wenden, damit diese, die die zur auffindung des corporis delicti allenfalls nöthige untersuchung in den häusern vornehmen; den jagdinhabern selbst aber wird eine eigenmächtige nachsuchung, es sey durch sich oder ihre jägerey, durchaus untersagt.

§. 26. Die jagdinhaber stehen in dieser eigenschaft und in fällen, die in gegenwärtiges jagdgesetz einschlangen, unter den komitaten, in justitzfällen aber unter ihrer ordentlichen rechtsbehörde.

§. 27. Im allgemeinen aber haben die über die beobachtung dieses jagdgesetzes die landesstelle, comitaten, obrigkeiten und dorfrichter zu wachen und die uibertreter nach beschaffenheit der umstände zu bestrafen.

Gegeben in unserer haupt- und residenzstadt Wien, den 21-ten tag des monats August im siebenzehenhundert sechsundachtzigsten, unserer regierung der römischen im zwey und zwanzigsten und der erbländischen im sechsten jahr. Joseph. Carl graf Palffy. Joseph von Donáth.

Nyomtatvány az Orsz. Levéltár helytartótanácsi osztályának körrendeletei közt és az erdélyi főkormányszéki osztály 1786. évi 4601. sz. alatt. — Megjelent Erdészeti Lapok 1895. évf.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

185.

1786. szeptember 10. Gregori János orvos folyamodványa a fölséghez, melyben a bácsmegyei homokos és puszta földek befásítására ajánlkozik.

Eure maiestät! Unterzeichneter hat in dem Batscher comitat des königreichs Ungarn 6 jahre als physicus, in allem aber 16 jahre zum wohl des allgemeinen wessens verwendet; da er aber nach mehreren entdeckungen stets fort strebte, verliese er im jahre 1776. diese stelle und versetzte sich nach Böhmen, allwo er widerum 10 jahre denen armen hilflossen im gebirg und im lande mit rath und that ohnentgeldlich beistehet.

Schon lange zeither bestrebte sich das königreich Ungarn mit mühe und kosten, auf was art ein wald und von welcher gattung holzes in einig dortigen sandigen und öden gegenden, wo der grösste holz-mangel herrscht, anzulegen wäre? um nicht die im ersten ausschusse allzuzarten pflanzen aus abgang des nöthigen schatten durch die heftige sonnenhitze verdorret und vernichtet zu werden; da nun ein arzt als mitglied der bürgerlichen gesellschaft verpflichtet ist nicht allein um die gesundheit der menschen, sondern auch um dasjenige besorgt zuseyn, was er zum besten des gemeinen wessens erforsche und beitrage kann, diessemnach stelte unterzeichneter verschiedene versuche mit denen getreid- und holz-arten an, forste derselben eigenschaften und nützlichster anpflanzung der möglichsten genauigkeit so lange nach, bis er endlich ein mitl entdeckte, auf was art ein wald in denen dortig sandigen gegenden ohne allen widerstand herzustellen wäre. Die art eines genusbaren getreides, mit welchem der wald saamen angebauet zu werden pfleget, hielte bei seinen angestelten versuchen nie die mündeste probe aus, weil dasselbe nur im ersten jahre denen zarten bäumchen den nöthigen schatten schafte und nachher eines mit dem andern zugrunde ginge, bis endlich der wilde hafer der unter dem genusbaren getreide nur einen umrat ausmachet, doch aber zur anpflanzung des wald-saamens sich am besten schikte; der wilde hafer ist zwar nur ein einfaches mitl, übertrift aber alle arten, womit bisher die wälder angebauet worden sind, weil derselbe keinen besseren grund, als der wald saamen erfordert und noch die vorzüglichste eigenschaft hat, dass er weder trockene, nesse, noch kälte scheuet und wenn er mit

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

dem wald saamen das erstemal angebauet und zeitig wird, von sich selbst ausfält, sich in die erde bohret und im folgend jahre ohne menschlicher zuthat widerum aufwächst und mit seinem wachsthum und schatten so lange forthält, bis er endlich durch die erwachsene bäumer verdrengt und ersticket wird. — Für die sandigen und öden gegenden ist keine andere, als die gattung des küfer und birken holzes anwendbar; nach vorläufiger berechnung eines mit wald saamen angebauten joch unbenutzbaren grundes dörften bis in die 20 jahre hinaufgerechnet 400 stück beinahe 20 ellen lang und im umfange 32 zoll dicke bäumer erwachsen, wovon immitelst das reissig abgebrochen, der wert derselben hingegen im durchschnitte auf 1 jahr und 1 joch füglich auf 20 fr. berechnet werden kann und jene gegenden, welche wegen mangel des holzes weder bevölkert werden können, würden sich andurch ihrer nutzbaren umstaltung zuuertrösten haben.

Unterzeichneter ist bereit die reisse aus Böhmen nach Ungarn in das Batscher komitat zuunternöhmen, um die art dieser anpflanzung dann die menge eines auch des andern saamens angeben zu können.

Die ausführung dieses ehrfurchtsvollen vorschlags bedarf lediglich die allergnädigste einwilligung euer maiestät und jene gegenden, welche von der wohlthat dieser anpflanzung einen gebrauch machen wolten, hätten die kösten zur beischaffung beiderley saamens, dann die reisse kösten des erfinders zu bestreiten.

Königl. kreiss-stadt Neu-Bitschow in königreich Böheim, den 10-ten September anno 1786. Johann Bernard Gregori, praktischer arzt alda.

Eredetije az Orsz. Levéltár kanczelláriai osztályában, 1786. évi 10,910. sz. alatt.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

186.

1786. október 3. Krompach városának, Szepesmegye és város földesura által jóváhagyott erdőrendtartása.

Puncta von dem Krompacher magistrat und ganze gemeinde, welche bei übertrettung scharf bestraft werden müssen.

1. Wird ihnen ein stück zum brenn- und bauholz angewiesen, aus welchen sie in sommer wochentlich ein tag, in winter zwei tage nehmen können, aber so, dass alles von unten angefangen bis oben ohne unterschied gutes und schlechtes abgehauen wird, damit selbes alsdann verboten und wachsen kann.

2. Zu denen gewerben, als schmied, bier-breyer, brandtweinbrenner, hafner, becken-, kollatschen-beckinen und blech- und pfannen hammern und wer immer dergleichen brauchen, wird von der grundherrschaft ein besonders stück wald dem herrn Krompacher schaffer angewiesen, in welchen er in frühjahr eine solche zahl schichten durch die Kaliavaer unterthanen hauen lasset vors geld, als er glaubet, dass auf ein jahr zu die gewerb ohne verschwendung desselben nöthig, hat sich alsdann in einer woche jeder benöthigte bei dem schaffer zu melden und die zahl der ihm nothwendigen schichten vor die herrschaft mit 24 kr. ohne dem hauer-lohn, welches der schaffer denen holtz-hauern nach messung und abzehlung aus der herrschaftlichen cassa vorstrecken wird, baar zu bezahlen, dann auf schulden wird keine schicht gegeben, es wollte selbe dann der schaffer aus seinem sack zahlen diese abrechnen und nach dem das holtz getrocknet, sammt der abfuhr auch in einer woche geschehen, damit sowohl der herr schaffer seinen übrige dienst besorgen, als auch die waldungen beruhiget bleiben können; solle sich auch keiner darinnen bei strafe deren 24. rh. fl. finden lassen, da diese ordnung das einzige mittel die Krompacher holtz-verschwenderei abzustellen.

3. Kein bauholtz wird und kann wegen k. k. verordnung nicht mehr gegeben werden, sondern nur zu denen dach-stühlen derjenige, welcher dermalen schon ein hausbesitzer ist und zu einen solchen holz mit ausnahme schindel und bretter und auch latten, wenn selbe ohne ruinirung deren waldungen nicht können

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

gegeben werden nach bevorgehender besichtigung des herrn schaffers und erkannten nothwendigkeit; der zahl und gattung der bäumer hat sich der benöthigte mit einem zeugniss des h. schaffers bei Kluknauer hoffrichter darum zu melden, welcher ihm eine schriftliche anweisung an den herrn schaffer darüber gibt, der schaffer wird über solche anweisungen ein protocoll zu halten haben, worinnen er jedes jahr besonders eintragen muss; die angewiesenen höltzer müssen durch den herrn schaffer in eine besonders dazu gewidmeten stück wald in beisein des hajducken, von den welcher sie benöthiget abgehauen und abgeführt und von dem herrn schaffer mit den zeichen gezeichnet werden; die gipfel und äste lasset der schaffer vors geld zu schicht hauen, dann alle diese anweisungen müssen auch in frühjahr unterlanget werden, da in übrigen jahreslauf keine gegeben werden.

4. Nicht allein werden die schon stehenden häuser, stallungen und scheuern oder schoppen bei verbrennung oder bauvölligkeit nicht mehr von holtz zu bauen zugelassen, sondern selbe müssen durchaus bis zum dach von stein gebauet werden; sondern es wird auch keine neue häuser mehr zu bauen zugelassen, weilen dadurch die consumption des dachstuhl und unentbärlichen brennholtz immer stärker wird und denen waldungen schädlicher.

5. Es wäre nutzbar in denen jungen waldungen durch jene, welche keine züge haben, das trockene holtz klauben zu lassen, welches aber nur an jenen holtz-tagen ohne einer hacke mitzunehmen zu erlauben wäre; bei welchem eine hacke gefunden oder das abhauen junger bäume bestrafen wurde, wird das klauben verboten und die hacke abgenommen. Graf Emerich Csáky s. k. Praesentata 2. Octobris 1786. Puncta haec, excepto 4. velut sistemati impopulationis contrario in sensu latae sub nr. 2244. determinationis approbari, in reliquo, in quantum in sede dominali assumenda per fiscum magistratualem, exponerentur, eadem eo relegari. Ex sessione politica, datum 3-a Octobris 1786. Leutschae habita. Extradatum per Ignatium Vitkóczy juratum notarium comitatus Scepusiensis.

Eredetije a gróf Csáky-család lőcsei levéltárában, fasc. 28. no 12. alatt.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

187.

1787. február 14. Háromszéknek a székely határőrezreddel közösen megállapított határozatai az erdők hathatósabb megóvásáról.

Conclusa officiolatus inclyti comitatus Háromszékiensis fine conservandarum silvarum ad ductum et tenorem altissimarum ordinationum adtemperata.

Quantum opis rebus humanis adferat, quamve necessaria et utilis privatis non minus ac publico sit silvarum conservatio, ipsa victus quotidiani ratio, aedificiorumque ad vitae commoda necessariorum inevitabilis necessitas comprobat, quo quidem inaestimabili naturae beneficio quum incolae regni abuti potius, quam uti videantur, silvasque vel maxime glandiferas in damnum et praejudicium serae posteritatis manifestum per immoderatam earundem succisionem destruere prorsus et ad desolationem adigere regnicolae videantur, paterna cura et benigna sacratissimae suae caes. regiae majestatis, qua in charum sibi m. Transylvaniae principatum continuo fertur, sollicitudo eo permota est, ut pro avertendis hisce malis modum et ordinem usuandarum silvarum constitueret, cunctasque in concreto regnicolas ad praescriptae in hoc negotio modalitatis observantiam adstringeret, cui quidem benigno et salutifero scopo huncque in finem editis altissimis ordinationibus conformes, excelso idem gubernio quoque regio praecipiente, ut officiolatus etiam comitatus Háromszékiensis edere possit dispositiones ab omnibus hujus comitatus circulis et processibus strictissime observandas, in id vires animumque convertit.

Quum autem incolae hujus comitatus duplici praecipue jurisdictioni subsint, militari scilicet et provinciali, haud aliter intuitu procurandarum et conservandarum silvarum altissimis ordinationibus conformes, efficacesque adornari potuissent dispositiones, quam si juxta praescriptum decreti gubernialis dd. Cibinii, die 11-a Aprilis ann. 1786. n. gub. 2850. emanati, fata cum concernenti regimini mititari siculico cointelligentia, unanimiterque conciliandae introducerentur observationes, cui quidem gratioso excelsi gubernii r. mandato ut satisfieret, die 18-a Augusti anni proxime elapsi

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

1786. officiolatus comitatensis in oppido comitatus S.-Sz.-György solitaque tabulae continuae comitatus judiciariae residentia, inque consessu ejusdem, illustrissimisque dominis domino vicecolonello a Martini et domino capitaneo a Neidel praesentibus et in conciliandis observationibus per omnia earundem puncta annuentibus et ratihabentibus sequentes instituit ordinationes fini conservationis silvarum habita ad locales circumstantias reflexione accommodatas, et quidem

1. In qualibet communitate aptus quidem silvarum inspector et sufficientes custodes constituantur, qui juramento ad silvarum conservationem adstringantur.

2. Silvae cujuslibet communitatis vetitae ab omni succisione, decorticatione et incendio diligenter custodiantur, in casu autem, quo quispiam necessitate poscente e similibus silvis ligna sibi procurare vellet, is semet communitati insinuet, obtentaque prius facultate cum sufficienti cautione ligna sibi procuret.

3. Quod silvas communes generaliter prohibeantur, ne quis in succisione silvarum justo plus abutatur.

4. Pro lignatione universaliter constituantur quavis hebdomada dies Mercurii et sabbati, ita tamen, quodsi aliquis his diebus ex legali ratione a lignatione impediretur, concessa hac lignandi facultate aliis quoque diebus uti possit, prout dominis pariter terrestribus praeter praespecificatos dies, cum in illis coloni sibi ligna procurare necessitentur, aliis pari modo diebus ligna devehendi fas sit.

5. Vigore hujus constitutionis jus lignationis habentes a jure suo haud praecluduntur, solum ii quoque eo adigendi venient, ut dies in puncto 4-to designatos ad sensum ejusdem rite observent.

6. Communitatibus notificetur, easdem haud arceri, ut in futurum etiam cum praescitu officialium e silvis suis communibus vetitas eligere non possint, imo injungitur, ut quae vetitis deficerent silvis, illae similes pariter cum annuentia officialium sibi procurare obstringantur.

7. Prohibeatur universaliter, ut sepes territoriales juxta anteriores ordinationes necessitate haud urgente e virgultis erigere licitum non sit, verum in illis locis fossae erigantur.

8. In lignatione arborum glandiferarum et fructiferarum praecipua cura habeatur; caeterum observantia ordinationum, intuitu conservationis silvarum exaratarum subalternis officialibus et communitatibus serio injungatur.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

Ad ductum praeterea altissimarum ordinationum dd. Viennae, die 30-a mensis Maji a. 1781. emanatarum sequentia adhuc officiales comitatenses locorum incolis intimanda habebunt:

1. Ne ligna hinc inde promiscue sine ordine et delectu caedantur, arboresque glandiferae aut aediles usui focali succindantur, sed decidua, arida et hinc inde jacentia ligna, aut jam dudum succisa exquirantur et dissecentur, arbores glandiferas succidentes prima vice 12, secunda 25 baculis plecti, tertia vero vice etiam incarceratione puniendos esse noverint.

2. Ad id vel maxime possessores perducere studeant, quatenus ita rem dirigant, ne colonis rusticis aditus ad omnes silvae partes pateat, sed via silvestri ex una tantum parte patefacta, reliquae occludantur, metaque iisdem studiose constituatur, quam praetergredi colonis integrum non sit.

3. Quaelibet igitur communitas silvis provisa habeat suas prohibitas silvas ab usui focali destinatis separatas, quas usuare nedum (adducta secum securi) ingredi colonis liberum sit sub gravissima transgredientes subsecutura poenalitate, quo quidem silvae prohibitio ad notitiam colonorum manifestam publicetur, ne ignorantia prohibitionis illos a reatu ullo modo exculpet.

4. Silvarum custodes deposito ad id juramento adstringantur, ut silvas prohibitas simul vel alternatim sedulo visitent, solerterque invigilent et si quem modum colonis praescriptum excedisse compererint, 1-mo judici pagi, aut silvae inspectori deferant, vel securim aut catenam iisdem adimant, poena corporali redimendam, lignumque, ne in suos usus convertere possint, domino terrestri tradant; ad partes demum officialis comitatensis pertinebit contra ejusmodi transgressores serio animadvertere, vel poena corporis afflictiva eosdem coercere.

5. Custodes silvarum introductum silvarum ordinem violantes vel aliis ansam praebentes, aut commissa subticentes duplici poena puniantur.

6. Ad partes officialis processualis pertinebit ad id praecipue attendere, ne silvae controversiae metali subjectae modo violento succindantur, devastenturque.

7. Pro lingendis agris, pratis et pascuis non implexis e virgis sepimentis, sed fossis utantur, aut vivae sepes per plantationem genistae spinosae vel pruni silvestris ponantur.

8. Decorticatio, excirculatio arborum, quae plurimis silvis

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

exitio esse solet, lege publica prohibeatur, invigilandumque est, excessibus hujusmodi excedentesque severissime puniantur.

9. In locis, ubi arescentium herbarum ac deciduorum ex arboribus foliorum succensio quotannis vere et autumno in abusum venit, ita ut cum ignis hujusmodi de industria plerumque in vento excitari soleat, una cum herbis ipsae quoque humiliores arbusculae adustae arescant irreparabili pene silvarum ruinae. Pueris proinde pastoritiis, aeque ac adultis, a quibus plerumque incendia haec partim ut herba recentes in usum pascui aestivi crescant, saepius vero ex mera petulantia procurantur, vere et autumno silex, chalybs, focus et pipa districtim prohibeantur, circulatores et vigiles in silvis constituantur, qui mox ut fumum observaverint, illuc accurrant, in loco igni vicino deprehensos capiant et judici loci tradant praemisso examine puniendos, ignem vero in prima scintilla, antequam ulterius propagetur, illico exstinguant; pueri dein deprehensi virgis, adulti baculis, aut scutica caedantur, imo pro ratione reatus severiore etiam poena corporali plectantur.

10. Ad sistendam demum tanto facilius promiscuam colonorum lignationem a proportione silvarum, cognitaque praevie colonorum necessitate certa de anno in annum lignorum quantitas deputanda, nec ultra talismodi emensam quantitatem sub exemplari in contravenientes statuenda poena ullus colonorum succidere ausit.

11. Aedilia vero absque speciali dominii indultu haud cuiquam decutere, nec exstirpaturas facere licitum esto.

12. Contra vicinarum possessionum accolas silvas mera et absoluta potentia mediante invadentes ad ductum legum et in hoc momento editarum ordinationum procedendum.

13. Emptoribus lignorum indulgendum non est, ut ipsimet medio suorum lignicidarum silvas pro lubitu caedant, sed sub vigili possessorum aut hominum suorum oculo ligna, de quibus conventum fuerit, decutiantur, vel potius caesa et in orgias rite composita illis assignentur.

14. Cum rami frondosi pro hiberna pecorum alimentatione praeberi nonnullis in locis consveverint, id quidem velut silvis nocivum serio prohibeatur et contravenientes poena exemplari puniantur. Et quum caprarum morsus nemori maxime noxius et exitiosus est, ideo magistratibus comitatuum omnibus studiis committendum, ut illae a silvis penitus arceantur.

Cum porro ad inducendum ubique hunc salutarem et adeo

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

publico, privatisque sılvarum ac nemorum possessoribus utilem lignicidii ordinem ac normam sedula officialium comitatensium cura ac diligentia vel maxime requıratur, ad partes eorundem pertinebit, ut singuli in concreditis sibi processibus praesentes ordinationes ad nativum incolarum sermonem transferendas, convocatis praevie locorum incolis, medio ipsorum alta et viva voce ipsimet perlegant ac insuper earundem effectum, ut procurare eo accuratius possint, in locis inspectoribus, aut custodibus silvarum adhucdum destitutis, custodes firmissimo juramenti sacramento adstrictos mutua cum possessoribus cointelligentia ipsimet constituant, eosque ad officii incumbentiam diligenter instruant, metas per possessores silvis prohibitis praefigi ipsimet curent, seduloque invigilent, quatenus ordinationes hae salutares exactissime observentur, deque effectuandorum effectuatione officiolatum angariatim informent, dominos insuper terrestres ad observantiam et complementum harum ordinationum congrua modalitate disposituri. Signatum S.-Sz.-György, die 14-a Februarii 1787.

Eredetije az Orsz. Levéltár erd. főkormányszéki osztályában 1787. évi 2823. sz. alatt.

188.

1787. május 18. Zólyommegye alispánjának ielentése a miklósfalvi erdő állapotáról.

Hochlöblich königlich hungarische statthalterey!

Zufolge der, wegen den waldungen zu Miklósfalva untern 20-sten März l. jahres nr. 11,020. ergangenen hohen verordnung wird hiemit unterthänig berichtet, und zwar

1. Warum bei den besagten waldungen die vorschriften, welche in ansehung der erhaltung der wälder ergangen sind, nicht gegenwärtig gehalten werden? Es ist aus den hier unterthänig beygefügten umständlicher bericht des betreffenden stuhlrichters und comitats-ingeneurs, sowohl als auch aus der in denselben bericht angeführten äusserung der betreffenden grundherrschaft zu ersehen, dass schon seit 7 jahren allda von seiten der grundherrschaft ein wald-hütter bestellt und die in ansehung der erhaltung der wälder ergangene vorschriften auch darin gehalten werden, weil den in-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

wohnern zu Miklósfalva zum holtzklauben ein bestimmter tag in der woche festgesetzet ist, die dawider handelnde aber vorschriftmässig gestrafet werden. Weil aber vorhin diese grundtherrschaft ihre fast unermässliche wälder wegen ihrer lage nicht anders hat benutzen können, so hat sie hier bei errichtung einer, dem publico so wohl, als auch ihr der grundherrschaft, ja den inwohnern selbst vortheilhaften und nothwendigen glass-hütte den ansiedelnden inwohnern erlauben müssen, die hiezu ausgehaunen gegend frei auszurotten und zu bebauen, bis endlich aus dieser glass-hütte eine orthschaft Miklósfalva oder Dettwa-hutta genannt von 41 häussler und 37 kleinhäussler, oder unbehaüsste sölner bewohnt, erstanden ist. Worauf sichs ergiebt, dass diesen inwohnern die bloss an steuer-abgaabe in die komitats-kasse r. fl. 148 kr. 12 jährlich entrichten, um ihren unterhalt auch durch haltung des viehes und bebaueung des ansonsten unfruchtbahren terrains zu befördern die gemachte ausrottungen haben erlaubet werden müssen. Was nun

2. Das gutachten dieses komitats, ob gedachte waldung ohne nachtheil des publicums ganz ausgehauen und zu rottfelder verwandelt werden können? anbelangt, so gehet dieses in gemässheit des beigeschlossenen berichts dahin, dass gleich wie die bisherige für die hierortige glass-hütte so wohl, als auch zu aecker, wiesen und die weide nothwendige ausrottungen nicht nur ohne den mindesten nachtheil des publicums, sondern vielmehr mit merklichen vortheil desselben (wie es schon durch das vorhergehende bewiesen worden) geschehen sind; so wären die weitere ausrottungen hierorts künftighin einzustellen und die am ende des oft-erwehnten hierbeiliegenden berichts erhaltnen usus 5 punkten bestehende waldordnung daselbst einzuführen, welche waldordnung auch unter dessen, bis hierüber eine weitere hohe entschliessung von einer hochlöblichen statthalterey ergehen wird, der betreffenden grundherrschaft zur genauen befolgung derselben mitgetheilet worden. Worüber dieses komitat auch fernerhin bestmöglichst zu wachen nicht ermangeln wird.

Neusohl, den 18-sten Maji 1787. Johann Radvánszky s. k. erster vice-gespann.

Eredetije az Országos Levéltár helytartótanácsi osztályában, Oeconomica 1787. évi fons 53. pos. 4. alatt.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

189.

1787. május 24. Trencsénymegye alispánjának jelentése a helytartótanácshoz, melyben annak eldöntését kéri, hogy vajjon a kecskék — mint az idevaló jobbágyok hiszik — csak a fiatal, vagy egyáltalán minden erdőből kitiltandók-e?

Hochlöbliche hungarische statthelterey!

Es hat eine hochlöbliche hungarische statthalterey den 28-sten Novembris vorigen jahrs nr. 49,294. für das wald hiesiger gespannschaft die hohe verordnung in betreff der ziegen haltung ergehen zu lassen gnädigst geruhet, dass in jenen gegenden die haltung der ziegen, wo sie in wäldern brechen, abgestellet werden solle. Es wollen aber die hiesige unterthanen diese allerhöchste verordnung dahin auslegen, dass hierunter nur das junge gehöltze verstanden seie, die grundherrschaften aber verlangen, dass zu erhaltung der höltzer der einlauf der ziegen in die hohe holtzungen auch unterbleiben müsse, aus jenem grunde, massen die hirten auch diesen hohen waldungen durch abschlagung der belaubten ästen für die nahrung der ziegen grossen schaden beibringen.

Da nun also zwischen den grundherrschafften und contribuendem volke diese höchste verordnung in zweierlei verstand genommen wird, und in diesem fache öftere gesuche vorkommen, so sehe ich mich gezwungen, um dass nicht ein oder der andern theil weniger gehört zu sein höheren orts sich beschwere, eine hochlöbliche hungarische statthalterey um weitern hierinn herabzulangende verordnung mit der ohnmasgeblichen meinung unterthänigst anzugehen, dass die haltung der ziegen in dem umfange hiesiger gespannschaft nach der unterm 21-sten Hornung, 20-sten Aprill und 8-ten November vorigen jahres eingereichten unterthänigsten vorstellungen nur diesen gewilliget werden möge, welche auf eigenthümlicher und gemeinschaftlicher mit gesträuche bewachsenen weyde, so niemals zu holtze aufwachsen, ihre ziegen erhalten können und so dann von allen waldungen, es seye nun junges oder hohes gehöltze, wo durch abhauung der gelaubten ästen schaden geschehen könne, abstehen, jehne aber, so ihre ziegen in waldungen einzutreiben oder einzubrechen zu lassen sich unterstehen, mit einer zu bestimmenden strafe beleget werden sollen.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

Gegeben Trentschin, den 24-sten Maji 1787. Stephan Ugronovith s. k. der Trentschiner gespannschafft erster vice-gespann.

Eredetije az Orsz. Levéltár helytartótanácsi osztályában, Oecon. Publ. 1787. évi fons 53. pos. 5½. alatt.

190.

1787. julius 20. A bácsi kam. erdőmesternek a kamarai jószágigazgatóság által a helytartótanácshoz intézett jelentése a bácsmegyei erdők állapotáról s azoknak mi módon való jobb karba helyezéséről.

Unterthänigist pro memoria.

Die traurige verwüstung deren holz-schläge und schon bereits angelegten maasen, wie auch anderen zum ruin der waldung abzielende hindernisse nöthigen mich dem löbl. publico meine beschwerde vorzutragen und um eine baldigst wirksame vermittelung anzuflehen.

Die Monostorer holz-schläge sind auf eine vorstellung ao 1784. mittelst herren-stuhl denen Monostorern und Beszdauern unter todtschiessen des viehes verbothen worden; da aber dem waldamt nur die eintreibung anbefohlen ist, so wird dieser verboth vor nichts gehalten und in die holz-schläg das vieh vorsetzlicherweis eingetrieben und mit denen jägern, so es pfanden wollen, schlagereyen abgesetzt, weilen selbe kein beispiel nach ernst weder bestraffung sehen.

Die Bacser erzbischöfliche maasen, für welche ich auch reden muss, werden durch das Devon und Szelencser vieh, so den ganzen sommer und winter bald in dem kaal Karabukovaer, bald im Bacser jungen anflug herumirret, sehr abgebissen und die holzschläg wider allen wald-system behandlet.

Gleichergestallten die Plavner und Palanker holz-schläge, wo zu viele unkösten und saamen verwendet, die maass über vier schuh gestiegen, ist ganz bis auf die knie ganz abgebissen, der saamen ausgetretten und der holz-schlag gleich einem trettplatz ausgesehen. Das geringe eintriebgeld von ein stück-vieh 3 kr.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

bezahlet die mühe nicht, vielweniger den unschätzbaren schaden; und dies wird noch mit allerhand vortheil abgespiellet, mit gewalt abgenohmen, der eigenthümer abgelaugnet, dass man es frey lassen muss. Dieses geschäft erfordert allen ernst, denn wenn diese maas, welche künftiger waldung einzige hofnung ist, nicht aufkommen kann, wer wird sich unterstehen mit verantwortung den wald zu hacken, wenn man nicht im stande ist andern herzustellen. Ich werde bemüssiget von holz-schlagen einhalt zu thun, um jedermann den holz-mangel empfindlich zu machen, bis nicht ein bessere ordnung eingeführet wird.

Bitterlich muss ich auch vorbringen:

1-tens. Mit was für unbeschreiblichen schaden deren wälder herr stuhlrichter v. Neszmér die reparationen der strassen und dämmen befolgt.

Den 16-ten März d. j. habe demselben berichtet, dass, weilen die zeit zum faschinen haken bald verfliessen wird, möchte alle anstalten machen, damit zur reparation deren dämmen und strassen der nöthige vorrath verschaffet werde. Es hat aber nicht dazumahl, sondern jetzt, da alles holz in vollkommenen saft ist, geschehen können; um nur gegen das wald-amt angebohrne antipathy zu zeigen sind alle ortschaften, ohne dem waldamte etwas davon zu avisiren, folgsam ohne aller disposition und ordnung in wald gebotten und durch sein panduren angeführet, in ganzen wald alles, was nur unter die hacke gekommen ist, ausgehacket, so dass ich bei visitation deren faschinen in jedweder zu 3 und 4 stuck junge eichen gefunden, deren anzahl vermög gehackten faschinen sich leicht auf einmahl hundert tausend finden kann, der pandur hat noch 30 Staparer wägen in den 3 jährigen holz-schlag Junakovics eingeführet und wider protestation des waldhütters darin hacken lassen auf ausdrücklichen befehl des herrn v. Neszmér.

Wenn dieses, da es noch in schädlichster zeit geschehen, nicht die waldungen mit gewalt zu grunde richten heist, so weis man nicht, was wald-schaden sind und wie der wald aufkommen soll. Hat man dann nicht im winter ohne schaden bei abraumung deren holz-schlägen den nöthigen vorrath hacken lassen können? und hätten die armen leute auch bei nothwendigster zeit die geld-arbeit nicht verlieren dürfen; und wenn man die reparation der strassen betrachtet, wie solche ohne dazu verständigen subject

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

schlecht befolgt wird, so ist solche vor nichts anders als devastirung der waldung und versplitterung beständiger kösten anzusehen.

2-tens. Wie die benutzung des brennholzes hier schon auf das äusserste von dem unterthann übertrieben ist, und da ich den schädlichen missbrauch abstellen und den schon gegenwärtigen mangel abzuhelfen mich bemühe, wird mein müh und arbeit auf das äusserste verfolgt und mir die manipulation so bitter gemacht, dass ich es mit meinen untergebenen unmöglich ertragen kann.

Ich habe schon mehr mittel angewendet, wie die wald-excedenten, ohne die hohe befehle zu übertretten, behandlet werden sollen und wie ich es nach möglichen umständen eingerichtet, kann mir gewiss keine einwendung gemacht werden. Vermög hoher instruction soll den wald-excedenten hacken oder sonstiges pfand abgenohmen werden, nach welchen man den namen desselben erfahren und ihn zur bestraffung ziehen kann; herr stuhlrichter v. Neszmér, wie er vielle unanständige streiche gespielet und das wald-personale unschuldig gedruckt, hat dieser hohen instruction entgegen von denen waldhüttern alle pfänder abgenohmen und denen eigenthümern ausgetheillet, die jäger öffentlich auf das schimpflichste behandelt, ohne sie zu hören, dem unterthann alles zu hacken erlaubt und wann die jäger sie pfanden wollen, soll man sie binden und zu ihme bringen, er wird ihme das pfand mit 24 prigeln auslösen. — Ferners, um damit die manipulation beschwerlicher und inpracticabel seyn sollte, wird denen waldhüttern, welche laut hoher instruction bei bemerkten waldschäden in wald angehalten werden, den thätter ausfindig zu machen, öffentlich verbothen gestohlenes holz in häusern, salassen und gärten zu suchen, welches auch dem unterthann public gemacht worden, dieselben sollen nur in wald bei der that trappirt werden, als wenn der wald mit mauern umgeben und unter schloss wäre, da alle bei einem thore aus und ein passieren müssen, wo es sonst unmöglich ist, einem menschen überall zu sein und so viell leute tag und nacht verhütten, man hat schon von dieser anstiftung die wirkung erfahren, die leut fallen den wald blind an und geben auf meine leut gar nichts.

Ich befahl neulich in Apathin die häusser zu visitiren und den schaden zu beschreiben, aber dem förster haben etliche 20 weiber mit gabeln, brügeln und was sie erwischten, als rebellisch

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

angefallen mit allen erdenklichen schimpf begleitet, dass er slichten müsse.

Viele derlei anstiftungen machen mir die manipulation sauer, dass es unmöglich ist zu ertragen, wie soll dies betragen eines magistratual, welcher zu erhaltung deren waldungen omni ex officio eben so gut denken soll, bei mir, der ich in diesem meinem fach für das allgemeine beste besorget bin, den eyfer nicht tödten, auf diese art, wenn durch derley anstiftung meine mühe vereitlet wird, kann ich die manipulation nicht fortsetzen, da die leut so verwegen gemacht, dass an den wald alle bosheit ausüben, sich denen waldhüttern gerade widersetzen und selbe schimpflich behandlen. Es muss von selbst folgen, dass das wald-personale, welches ihre mühe vergebens anwendet und von allen seiten die waldung boshafterweis zu grund richten sehen muss, allen eifer sinken lassen wird und welche redlich denken, sich weiter umsehen werden.

Ich kann selbe nicht mehr in geduld erhalten und auch nicht aneyfern, dann sie wollen wieder die anordnung des herrn stuhlrichters nicht handlen, sondern wollen einmüthig an den monarchen selbst bericht abstatten.

Um damit es nicht unverantwortlich seyn solle, an das löbl. komitat mache ich zum ersten mein unterthänigst gehorsamsten recurs, damit ich nicht bemüssiget werde höheren orts um die genugthuung einzukommen, dass der ungestimheit, mit welcher herr stuhlrichter v. Neszmér augenscheinlich auf die ohnehin elende waldungen losstürmet, einhalt geschehen möge. Dann bei solcher unordnung, wo man ohnehin genugsam boshaften waldverwüstern noch mehr anlass und unterstützung giebt, müsset die waldung ohn barmherzigkeit zum grössten schaden dieser ganzer Bacser gegend und nachtheil des staates in kurzer zeit zu grunde gehen, ja wenn durch höhere und schärfere regeln die landes-insassen nicht viell mehr in forcht gebracht werden, so ist das wald-personale nur um zuschauer des untergangs der waldung abzugeben, und mit der zeit der verantwortungslast zu unterliegen und wäre nichts besser, als bei zeiten um ein andern fach anzuhalten, wo man dem staate nützlicher seyn könnte.

Ein hochlöbl. publicum geruhe ein mittel zu treffen, damit diese manipulation bessern fortgang gewinne und möglich unterstüzet werde. Welches, und zwar in erhaltung deren jungen wal-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

dungen mit schärfesten verboth unter todtschissen des viehes und in benutzung des brennholzes durch folgende ordnung den endzweck erreichen kann:

1-tens. Wenn die bestimmten holz-täge als montag und freytag festgehalten werden, ausser welchen niemanden erlaubt seyn solle unter was immer vorwand die waldung mit hacken zu betretten.

2-tens. Ausser den von wald-amt bestimmten ort soll niemand anderwärts das erlaubte weissholz, ausser was wind, dürr und gebrochen ist, zu hacken.

3-tens. Weil man diese holzschläge für benutzung des brennholzes dermassen einrichten muss, damit der eine schlag dem andern nachfolge und niemahl in den mangel gerathe, so muss die benutzung deren gemeinden schlagweis ausgefolgt werden, worin das erlaubte holz nur in winter zu hacken erlaubt seyn wird, wie viel jedem urbarialisten an brennholtz zu theil kommen wird, wird der holzschlag nach beschaffenheit der grösse und darin befindlichen holz von selbst bestimmen; was ihm die grundherrschaft ohne den mangel zuzuziehen nicht geben kann, soll er sich laut allerhöchsten befehl durch pflanzung eigener felber-bäume, dann rohr- und strohhaitzung ersetzen.

4-tens. Um damit diese holzschläge von weissholz, welches allein zu hacken erlaubt seyn wird, in 16 oder 20 jahren wieder brennholz abwerfen wird, ist das vieh so lang davon abzuhalten, bis der gipfel nicht abgebissen werden kann.

5-tens. Dem wald-personale, welches bei übertrettung der hohen befehlen ohnehin zur verantwortung gezohen wird, solle in gerechter sache der beyfall gelassen werden und nicht durch jene, so hierinnfalls kein einsicht haben, schädliche folgen gemacht und die boshaftige mit anstiftung vergrössert werden.

Übrigens, da ich dieses zum gewünschten endzweck zu bringen unterthänigst bitte, mit aller hochachtung ersterbe Franz Tordy mp. kameral Bacser waldmeister. Doroszló, 20. Julii 1787.

Eredetije az Orsz. Levéltár helytartótanácsi osztályában, Publ. Pol. 1787. évi fons 479. pos. 6. alatt.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

191.

1787. november 27. Az erdélyi főkormányszék előterjesztése a közös erdők használatának szabályozásáról.

Der königliche commissarius graf Kemény giebt unterm praescripto dato des 11-ten April den von ihm nr. 6160. vorigen jahres anverlangten vorschlag hieher, wie die gemeine waldungen und vieh-weiden wegen des bevorstehenden contributions-aufschlages zwischen den grundherrn und ihren unterthanen aufgetheilet werden könne.

Er setzet voraus, dass die unterthänige ortschaften, sammt denen dazu gehörigen viehweiden und wäldern etc. nach inhalt des Decreti Tripartiti partis 3. tit. 13. denen grundherrschaften ursprünglich, auch gröstentheils mittels königlichen schenkungsbriefe ganz oder theilweise verliehen worden sein, daher gehöre auch der genuss davon nicht den gemeinden, sondern laut Decret. Trip. partis 1-mae, tit. 9. bloss denen grundobrigkeiten, welche nach Approb. Gesetz 3. theil, 35. tit. 1-ten art. nach willkühr damit zu verfahren befügt seien. Da sich aber das wohl des grundbesitzers einzig auf die kräfte seiner unterthanen stütze, so wäre denenselben auch bisher nie verwehret gewesen so viel vieh zu halten, als sie zu ihrem nahrungs-trieb und leistung sowohl der öffentlichen als herrschaftlichen lasten für nöthig erachtet hätten.

Aus dieser ursache erachte er demnach für billig die helfte der hutweide denen grundherrn zum genuss zu überlassen, die andere aber denen insassen zur versteuerung zuzuschreiben. Bei orthern von kleinerem unfange hingegen könnten die grundherrn von der absicht belehret und befraget werden, ob sie an der gutweide theilnehmen wollten oder nicht? wo sonach denen insassen entweder die gantze weide, oder der ihnen zugefallene theil zugeschrieben werden würde. Wann aber irgendwo ein theil der weide erübriget und in bestand gegeben werden sollte, so müsste der pacht-schilling nicht der gemeinde, sondern der grundobrigkeit zufallen. Indessen habe dieser antrag nichts weniger, als eine wirkliche auftheilung der gutweiden zum grund, sondern es müssten selbige von denen grundbesitzern und ortsinwohnern so wie bisher, also auch in zukunft ausser, wo erstere dem mitgenuss selbst entsaget hätten, gemeinschaftlich benützet werden, damit nicht

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

etwa die, aus der auftheilung der gutweide unmittelbar folgende einschränkung auf eine gewisse zahl des viehes den ergiebigsten hierländigen handlungs-zweig kränken möge; doch aber würde eine wirkliche auftheilung in dem fall dennoch statt zu finden haben, wenn die insassen durch eine übermässige anzahl des herrschaftlichen viehes in dem mitgenusse der viehweide zu sehr verkürzet würden. In jenen ortschaften, wo der adel mit freien leuten, wie zum beispiel im Maroser stuhl vermischt wohnet, wäre das verhältniss gröstentheils bestimmt, nach welchem der adel, die freie székler und die unterthänige insassen an den sogenannten *loossgründen* theil zu nehmen pflegten, dieser maasstab könnte also sehr füglich auch bei vertheilung der weide beibehalten und die übrige örter dieser art auf gleiche weise eingerichtet werden.

Es sei bekannt, dass die inwohner der in fundo regio befindlichen städte, märkte und dörfer nach ihrer verfassung durchgehens einen gleichen anspruch auf den genuss des gemein grundes besässen, daher könnte die versteuerung desselben ohne schwierigkeit nach dem verhältniss ihres vermögens unter sie vertheilet werden. Wohingegen der maasstab zu vertheilung der zwischen mehreren gemeinden gemeinschaftlichen weide von der zahl der häuser und übrigen besitzungen genommen werden könnte.

Was ferner die auftheilung der gemeinen waldungen betrifft, so ist obengenannter königlicher commissarius des dafürhaltens, dass 1-tens, in unterthänigen ortschaften, wo eigens ausgezeichnete herrschaftliche waldungen bestehen, der grundobrigkeit von der übrigen gemeinen waldung ein drittel, denen insassen zwei drittel; da hingegen, wo keine besondere herrschaftliche waldungen bestehen, jedem theil die helfte zugeschrieben werden solle. 2-tens, dass in denen vom adel und freuen leuten vermischt bewohnten ortschaften auch die waldung nach denen daselbst gewöhnlichen *loosen;* die von ganz freien ortschaften, oder von mehreren gemeinden zugleich besessene waldungen hingegen nach dem bei der gutweide angenommenen masstab zu vertheilen seien.

Um nun zu der bevorstehenden diesfälligen versteuerung auch für die einzelne individuen ein beiläufiges maass an die hand zu geben, so erachte man für das schiklichste, wenn solches in ansehung der vieh-weide nach dem besitzthum der mehrerern oder wenigeren gründe, in ansehung der waldungen hingegen von denen häussern, oder denen feuerstellen festgesetzt werden sollte,

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

weil zu vermuthen sei, dass jeder hausswirth nach dem verhältniss seiner gründe auch mehr oder weniger vieh unterhalte, die beholtzung aber allen gleich nothwendig wäre; bei den wäldern wäre übrigens durch genaue beobachtung der wald-ordnung dafür zu sorgen, dass soviel möglich überall zum bauholtz taugliche waldungen in strengsten verboth gehalten und ausser dem benöthigten bauholtz nur die umgefallene stämme daraus verführet werden sollten, die übrige waldung aber wäre vorschriftmässig auf jahre und *loose* zu vertheilen und einem jeden die freie veräusserung des ihm zugefallenen überflüssigen brennholtzes zu gestatten.

Letztlich erwiedert der königliche commissarius auf den ihm unterm 26-ten Oktober vorigen jahres nr. 9885. um gutachten mitgetheilten vorschlag des ober-lieutnants Kiss, über die eintheilung der gutweide in Hungarn, dass derselbe hier zu lande gar nicht anwendbahr sei:

1. Weil die angetragene einschränkung der vieh-anzahl nach den sessionen die viehzucht verringern und dadurch den einzigen für dieses land offenen handelszweig vernichten würde.

2. Weil es hier keine so weitläufige viehweide gebe, als in Hungarn und auch die vorhandene in denen entfernsten alpen gelegen wären.

3. Diene zum beweise hievon, dass sehr viel hierländiges horn-vieh und schaaf-herden in Hungarn geweidet würden.

4. Gienge oberwehnter vorschlag dahinaus, dass mehr ansiedler unterkunft finden könnten, nur wisse man hier aus der erfahrung, dass besonders die an den hauptflüssen gelegene ortschaften schon so angefüllet seien, dass man oft kaum dem nachwachs sein unterkommen zu verschaffen wisse. Auf der hierländigen haide würde die ansiedlung mit weniger schwierigkeit geschehen können, wenn die leuthe durch den holtzmangel und die entfernung der markplätze nicht so sehr von dieser gegend abgeschreckt würden.

Um nun diese angelegenheit zu folge eingangs erwehnter allhöchster verordnung desto richtiger übersehen und einen schluss darüber fassen zu können, so werden die von denen beiden anderen königlichen commissairs noch im vorigen 1786-sten jahr, nr. 7152. und 10,151. hierüber eingesendete gutachten allhier neuerdings aufgenommen. In welchem sich der königliche hof-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

commissarius Michael von Bruckenthal dahin äussern: Es erforderten regeln der billigkeit, dass sowohl die gemeine weiden, als waldungen in zukunft von denjenigen versteuret werden sollten, welche selbe geniessen und in dem mass, wie sie sie geniessen.

Für die weide könnte demnach kein besserer masstab angenommen werden, als die anzahl des viehes, damit aber auch zwischen denen verschiedenen viehgattungen ein verhältniss bestehen möge, so könnten pferde, stutten, ochsen und kühe stück für stück angenommen; von kälbern und follen aber je zwei stück und von schaafen, ziegen und schweiner je 6 stück statt eines grossen viehes angerechnet werden. Auf welche diesermassen ausfallende viehzahl als dann die für die weide stabil bestimmte steuer durch die gemeinden jährlich aufgetheilet und eingebracht werden müsste.

Die waldungen wären entweder bloss zum bauholtz bestimmt und dahero verboten, oder zum schlagen für den eigenen gebrauch und theils auch für den verkauf freigegeben. An denen verbotenen waldungen hätten alle inwohner gleichen theil, weil die unglücksfälle einem so wie dem andern zustossen können und die zeit alle gebäude in gleichen gang dem verderben näher bringe. Folglich müsste auch die versteuerung auf jeden in gleichen masse fallen. Wohingegen jene waldungen, so nur zum eigenen gebrauche dienen, nach denen feüerstellen zu versteüern wären, diesemnach müssten schmiede, schlosser, bierbräuer, brandtweinbrenner, färber etc. etc., wenn sie das benöthigte holtz und kohlen nicht kaufen, sondern sich damit aus denen gemeinen waldungen versehen, für zwo und nach dem mass, wie sie ihr gewerbe stärker treiben, auch für mehrere feuerstellen angenommen worden. In ansehung jener waldungen voraus auch einiges holtz zum verkaufen erübriget würde, könnte zwar die anzahl der zum verkauf gewidmeten klafter brennholtzes zum besten masstab der versteuerung dienen; da aber hierzulande das meisste holtz fuhrweise und dazu vieles grade aus dem wald zu markt geführt würde und daher die anzahl der eigentlichen klafter unmöglich heraus zu bringen sei, so wäre das beste mittel bei denen mit holtz handelnden und in den dörfern wohlbekannten bauern jedes paar zugvieh für $^1/_2$, folglich zwei paar für eine ganze feuerstelle zu rechnen. Eben so könnte auch eine sägmihle als eine ganze feuerstelle angenommen werden.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

Bei denen ganz freien ortschaften könnte man sich demnach völlig nach denen hier vorausgeschickten grundsätzen richten; nur müsste denen gemeinden unbenommen bleiben, das etwa für eichelmastung, oder einiges bauholtz einzunehmende geld zu abtragung der steuer anzuwenden und nur den sich ergebenden rest nach obigen vorschlag aufzutheilen.

In unterthänigen und adelichen besitzern zugehörigen ortschaften würde ferner nur diese bemerkung nach hinzukommen, dass die hälfte von einer solchen, bisher von grundherrn und ihren unterthanen wirklich gemeinschaftlich genossenen vieh-weide, oder waldung denen grundherrn zu ihrem genuss bestimmt, die andere helfte aber denen bauern zur versteuerung angeschrieben werden könnte.

In denen von adelichen besitzern und freien leuten vermischten ortschaften würde der adel an dem gemeinschaftlichen genuss der waldungen und viehweiden, wenn er solchen auch bisher gehabt, dessen verhältniss aber nicht als schon per usum bestimmet sei, nach denen bestehenden alten sessionen theil nehmen.

Bei solchen waldungen und weiden, welche von mehreren communitäten gemeinschaftlich benutzet werden, wäre nach möglichkeit dahin zu trachten, solche an die betreffende gemeinden eigenthümlich zu vertheilen. Würde aber dieses durch die laage der gegend unthunlich gemacht, so würden sämmtliche theilnehmer als eine einzige gemeinde betrachtet, nach den vorausgeschickten grundsätzen behandelt werden müssen.

Letzlich würde sich bei jenen waldungen, wo die beholtzung einem theil, die vieh-weide aber dem andern theil zugehöret, weil letztere gemeiniglich ergiebiger ist, als erstere und weil der nachwachs der bäume durch das vieh ohnehin verdorben wird, nach dem sinne des 99. §. der ausführlichen belehrung zu benehmen und die heu-procreation oder vieh-weide zur versteuerung zu bestimmen seie.

Auf den benannten commissair mitgetheilten vorschlag des oberlieutnants Kiss machet derselbe die anmerkung, dass er auf die umstände dieses gross-fürstenthums gar nicht passe; denn

1. Würde darinnen behauptet, dass es nicht erlaubt wäre von denen weiden etwas zum ackerbau anzuwenden, hierzulande bestehe aber das gegentheil, weilen schon an vielen orten wegen

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

dem täglich zunehmenden ackerbau über mangel an weide geklaget würde.

2. Setze derselbe voraus, dass die weide allemal ganz nahe an denen dörfern liege, da doch hierzulande grösstentheils die entfernste, zum ackerbau nicht taugliche und gebürgigte gegenden zur vieh-weide bestimmet wären.

3. Würde behauptet, dass die neue ansiedler mit vorsatz und aus vorurtheil abgewiesen würden, nun seie es aber hinlänglich bekannt, dass jeder grundherr die ansiedler nach maas seiner gründe sehr gerne annehme, weil er dadurch sowohl an diensten als zehendten einen zuwachs erhielte.

4. Das zwischen denen ackerfeldern und der gemein-weide kein verhältniss sei, dieses dürfte sich zwar an manchen orten finden. Ob aber ein solches verhältniss durch eine generale regel bestimmt werden könne? daran habe man viele ursache zu zweifeln und es dürfte diesem gross-fürstenthum durch ausübung des vorschlags, dass der dritte theil zur viehweide, alles übrige aber ausdrücklich zum ackerbau bestimmet werden solle, ein unschätzbahrer schaden und das elend vieler mentschen bewirket werden, weil dadurch die vieh-zucht, welche gewissermassen vorzüglichste und sicherste nahrungszweig wäre, auf diese art sehr eingeschränket werden müsste. Endlich wäre der schade, welchen die hutweiden durch abfressung und zertrettung des jungen erst hervorkeimenden grases litten, allhier genugsam bekannt; indessen wäre man mit der industrie des land-volks noch lange nicht auf dem punkt, wo man an die stall-fütterung denken könne.

Graf Adam Teleki theilet in seinem, dieser angelegenheit wegen erstatteten gutachten, der hutweiden und waldungen entweder in solche die mehrere grundherrn mit ausschluss der unterthanen besitzen, oder solche die von denen grundherrn und unterthanen zugleich gemeinschaftlich benützet werden, wegen ersterer würden sich nach dessen meinung die grundbesitzer nach anleitung ihrer schenkungs-briefe und anderer urkunden mit einander zu vernehmen haben, wie viel einem und dem andern zugeschrieben werden solle; die zweite gattung müsste aber auch ganz der grundobrigkeit angesetzet werden, damit sie im stande sei:

1. Jedem unterthanen sein antheil, nach dem urbarial verhältniss, zum genuss und versteuerung auszumessen.

2. Das etwa erübrigte neuen colonisten anzuweisen.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

3. Die wälder für der bisher gewöhnlichen verwüstung zu bewahren und

4. Auf die ordentliche und verhältnissmässige benutzung derlei gründe zu sorgen.

Fogalmazványa az Orsz. Levéltár erd. fökormányszéki osztályában 1787. évi 3520. sz. alatt.

192.

1787. deczember 11. Segesvár város határozata a tervbe vett városi faraktár fölállítása tárgyában.

Aus den Bistritzer entwurf in ansehung eines anzulegenden holzmagazins} ist ersichtlich, dass die waldungen auf 20 jahre in 20 theile abgetheilet werden müsse, wo in jede jahr 20 joch waldung zu errichtung eines holzmagazins von 400 klaftern holz angetragen werden, dafür denn für jede klafter hauerlohn 20 kr. und fuhrlohn 30 kr., zusammen also für eine klafter bis in das magazin 50 kr. gezalt werden müssten, wo so nach denen contribuenten eine klafter holz nur auf 1 rf. 20 kr. zu stehen käme und der allodial kassa nach abzug des provisorats-gehalt für jede klafter 9 kr. und nach anderer nöthiger vorausgebungen ein kleiner nutzen von rf. 66, 40 kr. ausfallen dürfte.

Wenn nun die hiesige waldungen, von woher brennholz geführt wird, betrachtet werden, so muss jedermann gewissenhaft eingestehen, dass hieselbst auf vorbeschriebene art gar kein holz magazin angelegt werden könne und dieses zwar aus dem grunde, weilen auf hiesigem terrain die brennholtz-waldung nur in denen 2 entferntesten gegenden liegt, woher an einem ganzen tag kaum ein fuhr holz geholet werden kann und diese waldungen auch nur mit solch jungen holtz versehen, das auch bis 50, 60 und mehrere stämme ausgehauen werden müssten, bis eine fuhr zusammen gebracht wird, ja all zum bau untaugliches eichen-holtz mit dazugenommen werden muss, dass bei so gestallten sachen eine klafter holtz nur bis ins magazin wohl auf rf. 1 kr. 40 kommen dürfte.

Eichene waldungen hingegen sind auf dem hiesigen terrain dem anschein nach mehrere, allein wie es die erfahrung leider gelehrt, so werden auch diese durch die vielen brücken-bauungen,

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

erhaltung derer küttel- und bach-ufern, welche durch die sehr viele hierorts zu geschehende wasser-fluthen stark mitgenommen dergestallten, dass auch an dieserlei tauglichen bauholtz sich mangel ergeben dürfte, da noch hinzu kömmt, dass 100 familien walachen, so hier orts von allhöchsten orten wohnplätze angewiesen erhalten, denen jeder zu erbauung einer wohn-stube 4 eichstämme aus dem eichwaldung zu hauen erlaubet werden. Sonsten die ander höchst nöthige bauungen aus eichenholtz, als scheuren, schopfen und ställe, so wohl in, als auch ausser der stadt oder vorstadt erheischen auch merkliches eichenholtz.

Die hiesige kostbahre müllenwehre, so aus dem grunde erbauet haben, die nächst gelegen waldungen von jungen holtz dermassen mitgenommen, da auf diese wehre nicht zu vielgesagt wird auch millionen junge stämme versendet worden und doch zu dato nicht standhaft hergestellt werden könne, mithin der nachwachs dadurch merklich gehindert werden muss.

Dieses demnach vorausgeschickt findet die communität, dass auf die hiesige laage und umstände keine anlegung eines holtzmagazins zum vortheil der allodiatur nach dem Bistritzer entwurf anwendbahr seie, nichts destoweniger stellen wir es den höhern einsichten eines wohllöblichen magistrats anheim den uns mitgetheilten entwurf genauer zu prüfen und das nöthige an seine excell. den k. kommissär einzusenden.

Schässburg, den 11. December 1787. Eines wohllöbl. magts Mark Joseph Schenker vormund mp. Wallent Teutsch mp. Joh. Krafft mp. Barthol Matthiae mp. G. Gottlieb Philippi mp. gesammte communität.

Másolata az Orsz. Levéltár erd. főkormányszéki osztályában, 1788. évi 772. sz. alatt.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

193.

1787. deczember 20. Kanczelláriai rendelet a helytartótanácshoz az országos erdőrendtartás ujbóli kihirdetése s az iránt való véleményadás végett, hogy mi módon lehetne a közöserdőket megóvni.

Über den periodischen bericht des ehemaligen königl. commissairs des Pester bezirks grafen v. Majláth, welchen die königl. hung. statthalterey untern 4-ten September d. j. no 24,247. anher einbegleitet hat, haben seine majestät folgendes zu entschliessen geruhet:

Ad §. 79-um genehmigen seine majestät gnädigst den antrag, dass bei republicirung der forstordnung nur die beobachtung derselben im allgemeinen, die eintheilung in schläge aber nur, wo es thunlich ist, den komitaten aufgetragen werde, doch hätte die statthalterey in erwägung zu ziehen, welche wirksame maassregeln festzusetzen wären, um die verwüstung der wälder auch bei gemeinschaftlichen possessorien zu verhütten.

Die übrigen hier nicht berührten punkte sind theils zur höchsten wissenschaft genohmen, theils gnädigst genehmiget worden. Der original bericht folget hierwieder zurück. Wienn, den 20. Decemb. 787. Karl graf Pálffy mp. Volffgang Kempelen mp. Joseph Beöthy mp.

Eredetije az Orsz. Levéltár helytartótanácsi osztályában, Publ. Pol. 1787. évi fons 479. pos. 15. alatt.

194.

1788. január 8. A helytartótanács körrendelete a törvényhatóságokhoz az országos erdőrendtartás ujból kihirdetése s arról való véleményadás végett, mimódon lehetne a közös erdők pusztulását meggátolni.

Die handhabung der allgemein vorgeschriebenen waldordnung ist diesem komitate mittelst verordnung vom 22-ten Decemb. 779. ohnehin eingebunden worden. Es wird diesem komitat aber ferner noch aufgetragen, obgedachte forstordnung neuerdings jedoch dergestallt republiziren zu lassen, dass nur die beobachtung im allgemeinen, die eintheilung aber in schläge, nur wo es

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

thunlich ist, zu geschehen habe. Übrigens wird der weitere vorschlag anher zu erstatten seyn, welche wirksame maassregeln festzusetzen wären, um die verwüstung der wälder auch bei gemeinschaftlichen possessorien zu verhütten.

Fogalmazványa az Országos Levéltár helytartótanácsi osztályában, Publ. Pol. 1787. évi fons 479. pos 16. alatt.

195.

1788. február 10. Győrvármegyének a helytartótanács elé terjesztett véleménye a közös erdők használatának szabályozásáról.

Auf eine unterm 8. Jänner d. j. nro 1966. an diese vereinigten Raab- und Wieselburger gespannschaften ergangene und an heute in schuldigster ehrfurcht erhaltene hohe königliche statthaltereiliche verordnung unterliess man nicht sogleich die wiederkundmachung der in betref der erhaltung der wälder ehedem ergangenen allerhöchsten normalien mit dem zu veranlassen, dass deren beobachtung nur im allgemeinen, die eintheilung aber der waldung in holz-schläge nur dort, wo es thunlich ist, zu geschehen habe.

Übrigens besteht in betref der erhaltung der wälder auch bei gemeinschaftlichen possessorien, worunter man die ungetheilten waldungen verstehet, das unmassgebliche gutachten in folgenden:

Bekanntlich entstehet der greul der verwüstung der gemeinschaftlichen und unzertheilten wälder aus der brunquelle einer unbeschränkten und willkührlichen freyzeit der mitbesitzer, die bisweilen durch die verderbliche habsucht eines einzigen mitbesitzers, so dieser freyheit über die maas sich bedienet, dahin verleitet werden, dass sie um nicht gar aus der schlinge zu fallen, mit weit mehreren grimme die waldung anfallen und in kurzer zeit austilgen.

Diesem übel abzuhelfen ist zwar durch die landesgesätze die fürsorge schon getroffen werden, dass der potior die übrigen mitbesitzer zur einführung einer proportion gerichtlich bezwingen solle; allein man siehet wenige beyspielle dessen, weil ein derley rechtsstreit kostspielig ist, oder etwa auch selbst die potiores von

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

der obberührten unbeschränkten freyheit mit schaden des publici sich vortheile bei der ohnmacht der minder besitzer zu verschaffen wissen.

Gleichwie demnach dort, wo die waldungen bereits abgetheilet sind, ein jeder besitzer seines antheiles immer mehr zu schonen bemerket wird, so könnte nichts erspriesslicheres angeordnet werden, als die potiores zur anfachung der gerichtlich einzuführenden proportion zu verhalten und hiezu ihnen eine bestimmte zeitfrist einzuberaumen; dann aber, falls selbe dieses zu thun ausser acht lassen würden, derlei gemeinschaftliche wälder, wo es sich thun lässt, nach maassgab der anno 1770. den 9-ten April ergangenen hohen normativ, in holz-schläge einzutheilen, nach welchen das holz jährlich gefället und nach verhältniss des besitzthums der compossessoren abgetheilet werden könnte, dann aber einen übertretter der holz-schlag-ordnung nach gleichniss des 162-ten §-phs der gesätze über verbrechen als einen politischen delinquenten zu behandlen.

Es würde hindurch sich niemand wieder die landes rechte gekränkt zu seyn beklagen können und dann würde auch der gewaltsamkeit mancher mitbesitzer, die bisher aus der ursach, dass die wegen übertrettung eines proportional gesätzes mit einer privat action zu belangen gewesen sind, wohlwissend, dass eine streittsache kostspielig seye und nicht so bald unternohmen werde, die grössten ausschweifungen sich erlaubten, einhalt gethan werden. Raab, den 10-ten Hornung 1788. Paul Zerdahely mp. Michael Zalka mp. v. notär.

Eredetije az Orsz. Levéltár helytartótanácsi osztályában, Publ. Pol. 1787. évi fons 479. pos. 23. alatt.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

196.

1788. február 13. Tolnavármegyének a helytartótanács elé terjesztett véleménye a közös erdő használat szabályozásáról.

Die allgemeine kundmachung der unterm 22-ten Dec. 779. ergangenen waldordnung wird zu folge hoher unterm 8-ten Jänner l. j. nro 1966. erlassenen verfügung von seite dieses komitats veranlasset, zugleich aber gutächtlich erwiederet; die verwüstung der wälder bei den gemeinschaftlichen possessorien zu verhütten scheint kein anderes und den endzwecke entsprechendesteres mittel zu erübrigen, als dass die grundherrschaften zur beendigung der zwischen denselben obwaltenden gränz-zwistigkeiten und den mitbesitzer in betref sothaner gemeinschaftlichen waldungen zur einführung der ächten proportion verhalten, mithin die waldung für einen jeden mitbesitzer nach den ihm zugehörigen innerlichen gründen ausgemessen und vertheilet werde, indem in derleyen statu diviso jeder mitbesitzer für die erhaltung des ihm zugefallenen antheils aus anbetracht des eigenen wohls ohne zweifel sorgen, in statu indiviso aber auch in die zukunft immer trachten wird, sich aus den gemeinschaftlichen wäldern je mehrere nutzen vor dem andern mitbesitzer zuzuwenden, woraus immer die unausbleibliche verwüstung sothanner gemeinschaftlichen wälder folgen muss. Szexard, den 13-ten Febr. 788. Unterthänigster Karl Kapuvary mp. Tolner v. gespann.

Eredetije az Orsz. Levéltár helytartótanácsi osztályában, Publ. Pol. 1787. évi fons. 479. pos. 18. alatt.

197.

1788. február 14. Aradmegyének a helytartótanács elé terjesztett véleménye a közös erdők használatának szabályozásáról.

Nachdeme man zu folge der ddto 8. Jänner d. j. nro 1966. herabgediehenen hohen verordnung die untern 22-ten December 779. ergangene forstordnung wiederholt und vorgeschriebenermassen republiciren lassen hat, so nimt man sich die ehre den anverlangten weiteren vorschlag, auf was art die verwüstung der

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

wälder auch bei gemeinschaftlichen possessorien vorgebeugt werden konnte, dahin zu erstatten.

Bei gemeinschaftlichen possessorien die vorgeschriebene waldordnung gebrauchlich zu machen können sich nur 3 mitteln dargeben:

1-tens. Wenn die possessores durch eine geometrische theilung ihre possessorien von einander absöndern und so die waldordnung in rüksicht auf die ordentliche holz-schläge beobachten möchten.

2-tens. Wenn solche waldungen zwar gemeinschaftlich verbliebeten, jedoch keiner von eigenthümern dieselbe willkührlich benutzen därfte, sondern nachdeme auf gemeinschaftliche unkösten die eintheilung in die holzschläge getroffen würde, nur der zum holzschlag geeignete theil nach verhältniss der possessorien jeden untertheilt zum gebrauch überlassen wurde.

3-tens. Weil nicht ein jeder possessor für die holz-schläge sortirt ist und die wahrheit zu sprechen, die maassige benutzung mehr sicheres mittel ist die waldungen zu schonen und zu conserviren, als die vorgeschriebene holz-schläge, indeme ein ganz abgeschlagener wald nur in beständig fortdaurenden friedens zeiten und nur durch höchst beschwerliche und stets unnachsichtliche sorgen in den erwünschten stand zurückgestellt werden könnten; wenn dahero in absicht, damit allen gemeinschaftlichen eigenthümern diesfalls schranken, gesetzt werden können, einem die oberaufsicht unter eigener haftung auferlegt und dieser bei den sich ereignenden widrigen fällen von dem komitats magistrate wider den excediren wollenden unterstützet werde, so konnte auch dieses mittel zur forst-ordnung nicht wenig beytragen.

Über diese drey mitteln kann dem diesseitigen komitat keine anderweitige aussicht beifallen, welches dahero aus denen in vorschlag gesetzten das beste seyn konnte, die wahl will man der höheren einsicht einer hochlöblichen königl. statthalterey überlassen. Arad, den 14-ten Februar 788. Joseph Beliczay mp. v.-gespann. And. Hendrey mp.

Eredetije az Orsz. Levéltár helytartótanácsi osztályában, Publ. Pol. 1787. évi fons. 479. pos. 25. alatt.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

198.

1788. február 14. Szabolcsmegyének a helytartótanács elé terjesztett véleménye a közös erdők használatának szabályozásáról.

Es hat dieses Zabolcser komitat nicht ermangelt die noch im jahre 769. untern 22. Dec. herabgediehene forstordnung gleich mit empfang der unterm 8. Jänner l. j. nro 1966. erlassenen und den 12. praesent. erhaltenen hohen circular-verordnung mit der vorgeschriebenen anmerkung neuerdings republiciren zu lassen.

Den vorschlag über die maassregeln, nach welchen die verwüstung der wälder auch bey gemeinschaftlichen possessorien vermieden werden könnte, belangend: Nachdem dieses comitat vorhin schon bemerket hat, dass die verträge, welche die mitbesitzer unter sich hie und da freundschaftlich eingegangen haben, so heilsam auch als sie waren, indem ein jeder derselben beim gemeinschaftlichen besitze immer nach seinen eigenen gewust trachtete, kaum andere wirkung hervorbrachten, als dass zur strittigkeiten immer den stof dargebothen und zur vermehrung der rechtshändel nur anlass gaben. Überdiess aber bei anzustellenden untersuchungen nicht mehr zu erörtern war, wem hauptsächlich und eigentlich die verübte verwüstung beizumessen seye?

Man hatte dahero ab seite dieses komitats in der unterm 2. Julii 787. nro 3213. hierinfalls gemachten vorstellung die diessfällige meinung dahin geäussert, damit derley gemeinschaftlich besessene waldungen aufserste von einem oder andern mitbesitzer, oder auch von amtswegen zu machende anzeige durch die politische behörde jedoch sine praejudicio jurium und nur einstweilen bis eine oder die andere von den mitbesitzenden partheyen lite proportionali die quotalität gerichtlich bestimmen lassen würde, nach der billigkeit und wirklichen besitzstand der partheyen getheilet und bei solcher gelegenheit auch die etwa streitig gemachte gränzen, welche sehr oft zur verwüstung der wälder das meiste beitragen, eben unter obenangeführten bedingniss und mit dem nemlichen vorbehalt gütlich beigelegt werden mögen.

Obwohl dieser vorschlag manchen beim ersten anblick in praejudicium jurium zu gereichen scheinet, so ist er doch in der that zur aufrechthaltung derselben gerichtet, denn die allgemeine erfahrung hat es bereits belehret, dass manche wälder, so vorhin

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

im besten stande waren, unter der zeit, bis der proportional prozess ablief, mit grössten schaden desselben, dem der eigenthum zugehöret, gänzlich ausgehauen wurde.

Da allso auf obangezogene art die wälder einstweillen, bis nemlich die genauere bestimmung der quotalität gerichtlich abgehandelt wird, sicher gestellet würden, zugleich wären auch die gerechtsamen nicht verletzet, sondern conserviret, auf jene art wie es bei gefahr eines dem feuer naheliegenden gebäudes zu geschehen pflegt, wo man ohne die eigenthums und sonstige juridische fragen zu untersuchen, mit gemeinschaftlichen beytrettung zu eretten trachtet.

Durch diese gründe bewogen verharret dieses komitat in der meinung, welche in der obbemelten anzeige ausführlicher berührt war. In gemässheit, welcher nachdem die gemeinschäftliche wälder von allen seiten eine beschädigung zu befürchten haben, siehet man sich bemüssiget um verschaffung eines baldmöglichsten wirksamen mittels eine hochlöbliche landesstelle hiemit gehorsamst anzugehen.

Nagy-Kálló, den 14. Februar 788. Joseph v. Vay mp. Gabriel Herczegh mp.

Eredetije az Orsz. Levéltár helytartótanácsi osztályában, Publ. Pol 1787. évi fons 479. pos. 19. alatt.

199.

1788. február 15. Zemplénmegyének a helytartótanács elé terjesztett véleménye a közös erdők használatának szabályozásáról.

Zufolge höhern den 8. Jänner d. j. nro 1966. anhero erlassenen verordnungen haben wir einer hochlöbl. statthalterey demüthigst vorzustellen, dass in betref der abwendung der bishero hierlandes üblichen verwüstung der waldungen von uns unter einem jene veranlassung getroffen seye, dass in jenen örtern, wo pure dominia sind, die abtheilung in schläge eingeführet, in jenen aber, wo gemischte mitbesitzungen sind, nur die verwüstung bestmöglichst vermeiden werden sollen. Wir finden kein anderes mittel die waldverwüstungen an jenen örtern, wo mehrere mit-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

besitzer sind, zu verhüten, als wenn entweder in weeg der rechten unter denenselben eine proportion eingeleitet, oder aber zur bewirkung dieser proportion eine besondere deputation angeordnet wird, worüber auch wir eine baldige gnädige leitung erflehen.

Ujhelly, den 15. Februar 1788. Unterthänigste Ladislaus v. Szirmay mp. Michael v. Gergely mp.

Eredetije az Orsz. Levéltár helytartótanácsi osztályában, Publ. Pol. 1787. évi fons 479. pos. 21. alatt.

200.

1788. február 16. Bereghmegyének a helytartótanács elé terjesztett véleménye a közös erdők használatának szabályozásáról.

Mittelst hoher verordnung sub nro 1966. ddo Ofen den 8-ten Jänner und empfangen den 16-ten inlebenden monath und jahrs geruhet eine hochlöbliche königl. hungarische statthalterei den weiteren vorschlag abzuverlangen, welche wirksame maassregeln festzusetzen wären, um die verwüstung der wälder auch bei gemeinschaftlichen possessorien zu verhüten?

Diesem zufolge muss man sich unmaassgeblich dahin äussern, dass zur steurung der verwüstung der wälder auch bei gemeinschaftlichen possessorien keine trieftigere maassregeln bestimmt werden könnten, als dass entweder zwischen solchen die proportion ausgearbeitet oder aber, falls dies nicht gar thunlich wäre, einer der compossessoren der gemeinschaftlichen wälder zum richter, dem die inspection übertragen werden müsste und der sichs zur ersten pflicht zu nehmen hätte, die waldverwüster dem magistrat anzuzeigen erwählt und bestellt werde. Sig. Bereghszáz, den 16-ten Hornung 788. Ladislaus v. Megyery mp. Samuel v. Schmith mp.

Eredetije az Országos Levéltár helytartótanácsi osztályában, Publ. Pol. 1787. évi fons 479. pos. 26. alatt.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

201.

1788. február 17. Vasvármegyenek a helytartótanács elé terjesztett véleménye a közös erdők használatának szabályozásáról.

Zur bewirkung der allgemeinen wälder erhaltung ist die kundmachung der anno 1779. vorgeschriebenen wald-ordnung, so wie zur gelegenheit dessen einlangung, desgleichen auch ist zu folge gnädigen decrets ddo 8-ten vorigen monats nro 1966. veranlasset worden und es beweiset die erfahrenheit, dass in einschichtigen possessorien erwähnte verordnung mit besten erfolg beobachtet werde, in gemeinschaftlichen possessorien aber gar kein bedacht auf die erhaltung der wälder genohmen wird, weilen ein jeder, der auch vermög des intravillani weniger berechtiget ist, dazu dennoch aus ursach des nicht beschränkten rechts sich des holzschlages ohne schonung bedienet und da einfolglich jeder aus dem gemeinschaftlichen gleichen vortheil zu ziehen trachtet, so muss demnach die verheerung der wälder erfolgen.

Nun kann zu dessen abwendung kein anderes fügliches mittel, als die untern besitzern zu treffende verhältnissmässige, nemlich a proportione possessorii austheilung der gemeinschaftlichen wälder vorgeschlagen werden.

Weilen aber hiezu die meisten, als besonders die hierinfalls das kürzere ziehen müssten, sich nicht verstehen wollten, hingegen die übrige wenigere, die bei einer solchen art des zu errichtenden processes die anfänglich auch zu verwendende beträchtliche unkösten nothwendig scheuen müssen, da allein die einzelne citation, besonders im fall eines zahlreicheren compossessorii grossen speesen unterliegt, demnach wäre nach unmaassgeblicher wohlmeinung dieser gespannschaft das ersprieslichste, dass überhaupt die gemeinschaftlichen possessorien befindliche besitzer zur einführung der proportionsmässigen vertheillung der wälder, auch wegen vermeidung der unkösten nur via summaria mittelst einer allerhöchsten verordnung angehalten werden.

Steinamanger, 17. Febr. 788. Franz v. Boros mp. v. gespann.

Eredetije az Orsz. Levéltár helytartótanácsi osztályában, Publ. Pol. 1787. évi fons 479. pos. 22. alatt.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

202.

1788. február 20. Somogymegyének a helytartótanács elé terjesztett véleménye a közös erdők használatának szabályozásáról.

Der untern 8-ten Jänner laufenden jahrs nro 1966. einzusenden anbefohlene vorschlag, wie nemlich die verwüstung der wälder auch bei gemeinschaftlichen possessorien zu verhüten wäre, wird einer hochlöblichen landesstelle hiemit unterthänigst eingesendet.

Die an mehreren orten dieses komitats mit guten erfolge eingeführte proportion und bestimmung der besitzthümer, welche ohne den sowohl wegen der allgemeinen grundausmessung, als auch der ordentlichen revelation der adelichen besitzthümer vorausgesetzet werden müsste, wäre aller orten einzuführen, wo es nicht möglich, der eigene bedarf der miteigenthümer ex publico zu bestimmen, zugleich der bedacht dahin zunehmen, dass die veräusserung des holzes niemahls einzeln, wodurch einer vor dem andern sich mehr nutzen zu verschaffen suchet, sondern durch einen mit gemeinschaftlicher einwilligung zubestellenden oder ex publico zu benennenden beamten oder miteigenthümer vorzunehmen und die theilung der einkünfte ad ratas zu machen. Kaposvár, den 20-ten Februar 788. Simegher v. gespann Balthasar v. Fay mp. Franz v. Hegedüs mp. ober notär.

Eredetije az Orsz. Levéltár helytartótanácsi osztályában, Publ. Pol. 1787. évi fons 479. pos. 14. alatt.

203.

1788. március 15. A fuzsinei erdészeti hivatalnak a fiumei kormányzósághoz intézett jelentése az itteni erdők állapotáról s azoknak miként való jobb karba helyezéséről.

Den 10. November 785. wurde erst diesem waldamt die von höchsten orte allgemein vorgeschriebene waldordnung zur richtschnur und nachachtung mitgetheilet, ehe und bevor aber diese allhier erschien, hatten unterzeichnete in dem ihnen anvertrauten district pflichtschuldigst und nach thunlichkeit die waldmanipula-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

tion nach dem forstmännischen grundsätzen eingeleitet, die in vorigen zeiten eingeschlichenen gewohnheiten und der wahren landwirthschaft widrige handlungen von zeit zu zeit abgestellet, und zwar

a., Die lieferung des sogenannten scallo holzes, welches bestund aus lauter jungen thannen, die in ihrem besten wachsthum von denen unterthannen ohne rücksicht der zeit und ohne behöriger anweisung zu tausendweis dahin geschlagen und um eine so geringe tax gegeben wurde.

Diese lieferung hatte die gegen das meer liegende waldungen dergestallten ruinirt, dass man weder für aerarial gebäude, noch für die besitzer derselben gegend das benöthigte bauholz mehr finden konnte.

b., War die potaschen-brennerey schon eingerissen, durch welche die beste und gesündeste fichten und thannen-bäume verbrennet wurden, was überstämmige und nur beschädigte stämme waren, die zu diesen gebrauch hätten gegeben werden können, verbleiben den jungen nachwachs zum nachtheil stehen.

Da nun für die so stark bevölkerte meer gegend sowohl, als der hiesigen herrschaft mit hinlänglichen holz zu dachschindeln, fass-taufeln, weinstecken für die Fussiner und Loqvaner saagmühlen, dann für aufrechthaltung des holz-verschleisses besonders gesorget werden muss, so werden jene stämme, welche ansonsten verbrennet und kaum von 2 bis 3 ein metzen asche wäre erbeutet worden, entweder auf nutzen des höchsten aerarii oder des bedürftigen landmannes verwendet.

c., Wurde der kohlen brand nur stuckweiss ohne behöriger anweisung nach willkühr des pächters und deren kohlbrennern betrieben, es unterlag demnach ein wald dieser last, ohne doch gereinigt zu werden, 10 bis 12 jahre und so wurden die in einem jahr aufkeimende pflanzen das folgende jahre wieder zerfahren, verschleppt, durch menschen und vieh zertretten, wann alsdann kein kohl-holz mehr war, war auch kein nachwachs vorhanden.

Gegenwärtig aber wird jedem köhler sein district, in selben jedweder stamm, der platz zur kohlstätte und die ausfuhr-weege angewiesen, auch in welchem district er dieses jahr zu brennen anfängt, den muss er dass künftige jahr von allen behörig säubern, wornach wird dieser von allen vieh eintrieb und übrigen benützung befreyet, in welchem stand dermahlen der wald Benkovacz, Re-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

tschine, Lepenicze und ein theil von Berlovska stehet und die frucht einer zweckmässigen behandlung zeiget, dann es stehen nach wunsch lauter junge nadelhölzer an statt deren versilberten buchen.

Dieser kohlen brand kann sich auch sofort immer weiter ausbreiten, als in Suha Retschina, Kostanievicze, Lesichina bis Ferkovadraga an der Karoliner strassen, Szleme, Bukovacz, Szlavicza bis Brestovadraga, dann in der Vindolaner waldung von Ravno angefangen bis an den confin mit der colonie herrschaft.

d., In dem wald Sungary, aus welchem die maas-seegel und extravedinari trambäume bezohen werden, ward von denen seit einer geraumen zeit liegenden wipfeln und äste, so den nachwachs hemmten, gereinigt und die holz-weege verbessert.

e., Wie denen unterthannen oder wer er auch immer seye, das benöthigte bau- und nutzholz nicht mehr wie bevor zu allen zeiten gegeben, es seye dann eine besondere ursach oder zu folge verordnung, dann die beobachtung der zeit macht eine ersparung des holzes und die gebäude brauchen nicht so oftmalige reparation oder neue bedachungen.

Diese und mehr dergleichen fürkehrungen sind schon getroffen, weilen aber die waldung den besten ertrag bei diesen königl. cameral meer-gütern ausmachet und der unterthann nicht allein sein benöthigtes holz daraus beziehet, sondern auch ein immerwährenden verdienst und überhaupt der armen einziger lebensunterhalt ist, ungeacht dessen ist alles befliessen die waldung in lauter öde und nackende steinberge zu verwandlen, wie es der berg Jesenovicze, Tuhovich, ein theil von Selenche, Dansky, Lukovo, ein theil von Ravno und Massevo zeiget, diese sind von denen unterthannen eigenmächtig ausgereittert und so lange der walddung gedauert als heu-mäther benutzt worden, da nun aber durch die hierländige starken winde die sonnige erde ist weggewähet, so sind diese weder wald, noch huthweyden mit einem wort ganz unnutzbar.

Um nun dieses übel nicht weiter einreissen zu lassen, sind folgende maassregeln fortzusetzen nothwendig, als

1-tens. Eine dem schaden angemessene straffe, welcher der frevler ohne rücksicht unterliegen muss. Es war unter der Triestiner commerzial intendenz eine waldordnung herausgegeben, vermög welcher für jeden stamm nebst vergüttung des zugefügten scha-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

dens 30 kr. straffe hätte sollen bezahlt werden, allein diess ist weder unter selben befolgt, noch vielweniger von den löblichen komitat bestättigt worden.

Unterzeichneten gehorsamste meinung aber wäre, dass der frevler jeden gehauenen stamm seinen werth nach und überdiess die straffe mit 15 kr. zu bezahlen hätte. Machte sich aber einer dieser zahlung schuldig, der wegen armuth nicht zahlen könnte, eine ebenfalls dem schaden angemessene leibes-straffe zu bestimmen, oder aber wie in andern königl. cameral gütern dergleichen frevel behandelt werden, auch in dieser herrschaft festzusetzen.

2-tens. Dem vieh-eintrieb in die hege waldung oder junge schläge, wegen welchen so vielle untersuchungen schon beschehen, ein für allemahl einhalt zu machen und weilen die junge pflanzen, welche zertretten und abgebissen werden, ohnmöglich zu zehlen und zu schätzen sind, es bei der gewöhnlichen straffe à 30 kr. von jeden stuck zu belassen.

3-tens. Diesem waldamt sind 11 waldhütter zugetheilet, unter welchen 2 invaliden sind, die 9 zum dienst taugliche sollten ihrer pflicht gemäss nur blos zum wald-dienst und verhüttung allen schadens belassen werden.

Allein diese müssen alle nur vorfallende dominal dienste verrichten, als auf executionen gehen, recrutiren, briefe tragen und verbrecher einfangen, mit welchen verrichtungen sie öfters zu 8 und mehrere täge lang aus ihren district abwessend sind, welcher zeit macht sich der unterthann zu nutzen, der schaden geschieht und niemand weiss, wer ihn verursacht; um aber die waldung von verwüstung und die kasse vor schaden zu hütten, ist, wie schon öfters vorgeschlagen worden, nöthig, alle haupt-ausfuhr-weege mit waldhütter zu besetzen, die die passier-zetteln, welche von diesem amt ertheilet werden, von denen führenden partheyen abnehmen und ohne selbige nichts passieren zu lassen, nemlich auf den berg Jesenovicza an der Leppeniczer und in Szlobin an der Karoliner strassen, für welche wohnungen zu errichten sind, der dritte in der gegend von Drivnik bis Grissane und der vierte Bribir, Novi und Szagon, die übrige 5 sind nöthig in der waldung zu anweisung und übrigen verrichtungen, müssen aber künftighin von denen vorbesagten dominal beschäftigungen befreiet werden.

Zu bestreittung welcher dienste aber ist nöthig, so wie in andern herrschaften freysässige oder sogenannte szlobodnaky zu

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

bestimmen, dann die wächters, die das dorf Litsch giebt, sind von seiten des löbl. komitats dergestallten in freyheit gesetzt, dass sie nichts anders als bei den thor des kastellanathauses sitzen wollen.

Wann die waldhütter alsdann auf ihren stationen und in denen daran stossenden waldungen unverhindert belassen werden und die unterthannen haben in denen ausreitterungen kein brennholz mehr, welches sie dermahlen ohngehindert benutzen, so kann alsobald auch für jede gegend der gemeinde der brenn-holz schlag behörig eingetheilet und nach regeln behandelt werden, nemlich die schon dazu von diesem amt reservirte waldungen für den ganzen Buccaraner district Tuhovich, Repne und so fort gegen Ravno Bodole et Jelengeverch; für den Hrelliner district Jelenche, Sechjack und Szviriak; für Drivnick u. Grissane von Szagudy angefangen bis auf den berg Szagradsky über Lukovo; denen Bribiraner, Novilaner und Szagonaner von Lukovo angefangen, so weit sich die buchwaldung erstreckt, bis an den berg Szmolnik und Calich an der militär gränze; für Fussine, Potok, Matskovakossa, Villiack und Blassa; für Litsch unter Kobilliack, Franiack, unter Kossa und Ostroverch; für Loque, Szlemme und ein theil von Bukovacz. Bevor aber muss der untherthann zum nöthigen gehorsam und nach verhalt gebracht werden.

4-tens. Ist unter dem berg Bittoray in das thal gegen Bellakossa ein holzweeg zu machen, auf welchen sowohl trambäume von allerlei gattung, wie auch kleinere sorten maass- und segelbäume, dann klätzer auf die saagmühlen geführt werden können. Die einrichtung derselben kann von jahr zu jahr nach herausgenohmenen holz immer weiter vorwärts theils gegen taglohn, theils vermög accord klafterweis durch die dazu geschiedte meerleute gemacht werden. Die einsweilige auslaagen dazu können von der hiesigen waldcultivations-kassa bestritten werden. Die eröffnung dieser waldung wird nicht allein den holz-verschleiss verstärkern, sondern so vielen bedürftigen unterthannen verdienst an die hand geben.

5-tens. Muss die schon angefangene und so guten fortgang zeigende pflanzung und ansäeung des so nutzbaren fichten und lerchen holzes alljährlich mit einem stuck wald fortgeführt werden.

6-tens. Muss die aufräumung der liegenden äste und wipfeln von den extraordinari holz-gattungen, dann die verbesserung der

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

schleppweegen in Szangary fortgeführt werden, wann anders die ausfuhr der schweren holz-gattung befördert werden soll.

Die hierzu für dieses jahr benöthigte auslaagen können sich beyläufig erstrecken, als für die eröffnung des holzweeges unter Pittoray . .	500 fl.
Zu sammlung 15,000 junger fichten und anpflanzung derselben 1000 à 3 fl. 36 kr.	52 fl.
Zu sammlung und ansäeung 10 metzen fichten saamen à 2 fl.	20 fl.
Zusammen . .	572 fl.

Wegen welchen erwarten unterzeichnete die hohe begnehmigung und anweisung bei vorbesagten wald-cultivations kassa die laut letztgelegter rechnung 1979 fl. $33^{13}/_{20}$ kr. hat.

Es können aber auch zu dieser arbeit die armen leute verwendet werden, welche in diese theuern zeiten getraid umpflanzen, um es gegen den bestimmten taglohn abzuverdienen, dann mit geld werden sie es ohnehin einzahlen.

Schlüsslichens ist zu folge der erlassenen hohen gubernial verordnung ddo 20-ten Febr. d. j. sub nro 365. die vorerwähnte waldordnung publicirt werden.

Sig. Fussine, den 15. März 788. Joseph Stipanovich waldinspector mp. J. Karl Müller mp. waldbereiter.

Eredetije az Orsz. Levéltár helytartótanácsi osztályában, Publ. Pol. 1787. évi fons 479. pos. 31. alatt.

204.

1788. márczius 24. A fiumei kormányzóság jelentése a helytartótanácshoz, melylyel a fuzsinei erdészeti hivatal javaslatát az ottani erdők hathatósabb megóvásáról fölterjeszti.

Zur schuldigsten nachlebung des untern 8. Jänner laufenden jahrs anher erlassenen hochverehrten intimats hat man die bereits publicirte waldordnung in diesem bezirke mit dem beysatze zu republiciren angesonnen, dass, wenn einige wirksame maassregeln festzusetzen wären, um die verwüstung der wälder auch bei gemeinschaftlichen possessoren einhalt zu thun, man den weitern vorschlag anher erstatten solle; zu folge dessen machet die in

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

diesem bezirk bestehende herrschaft Fuccine, die alleinige waldungen besitzet, nach angenohmenen forstmännischen grundsätzen seinen weitern vorschlag und überreicht es dem diesfälligen gubernio zur gehörigen einleitung. Gleichwie man aber erstgedachten vorschlag zu folge hohen auftrags zur beliebsamen einsicht und darüber ertheillenden hohen entscheidung einer hochlöblichen königl. landes-stelle anmit unterziehet, kann man untereinstens nicht unberührt lassen, dass erstgedachte maassregeln nach den sinn der forstordnung abgefasset sind und man siehet dessen practischen ausübung um so sehnlicher entgegen, als man von dessen nothwendigkeit ganz überzeuget ist; man findet in diesen waldungen sehr viell öde und ohne rücksichtnehmung auf die waldordnung ausgehaute plätze, wo nicht nur die allerdings angehoft werdende sprossen eines jüngeren waldungs sich nicht wieder hervorrage, sondern auf dessen nacken nur kalle steiner nachgewachsen sind, die ursach dessen ist, weil nach der natur des hiesigen bodens der busen des erdreiches voll mit kallen steiner angefühlet ist, es folgert sich also von sich selbst, dass, wenn die waldungen hinweggewisttet und damit der widerstand der grossen regen-güsse abgenohmen ist, die erde fluttweis durch öftere regen-güsse hinweg sich gehren müsse, woraus sich natürlicherweis ereignet, dass nach sothaner bewandniss des erdreiches weder erde noch waldungen, wohl aber kahle steiner nachwachsen, wozu ein derley grund weder zum ackerbau noch was anders mehr zu verwenden ist; nach sohinnigen traurigen beyspiele und überzeugungen ist es von sich selbst einleichtend, dass auf die conservirung der diesseitigen waldungen um so mehr der zweckmässige augenmerk gerichtet werden dürfte, als andererseits ohne einhalt derselben verwüstung weder auf diese noch jene art besagte waldungen nutzen tragen konnten.

Man übermachet solchemnach den vorschlag besagten waldamts mit um so mehrerer empfehlung, als dessen angenohmene maassregel den diesseitigen local umständen eben so anpassend, als für selbe vortheilhaft seye.

In innigster verehrung erharrend, einer hochlöbl. königl. statthalterey, Fiume, den 24. März 788., in abwesenheit des tit. h. gouverneurs unterthäniger diener graf Franz Barkóczy mp.

Eredetije az Orsz. Levéltár helytartótanácsi osztályában, Publ. Pol. 1787. évi fons 479. pos. 31. alatt.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

205.

1788. márczius 28. Mármarosmegyének a helytartótanács elé terjesztett javaslata a közös erdők használatának szabályozásáról.

Gutächtliches wohlmeinen über den gegenstand, was für general ankehrungen in betref der in diesem komitat einzuführenden waldordnung vorhinein getroffen werden müsten, um sonach mit desto gewisseren und besseren schritten die sache nach particulair umständen wohl einleiten zu können.

Aus anlass der untern 8. Jänner 788. nro 1966. in bezug auf die waldordnung erflossenen hohen entschliessung hatte man für gut erachtet diesen gegenstand mit dem löbl. k. k. berg und salinen ober inspectorat, dann berg-gericht gemeinschaftlich abzuhandlen und weilen in bedacht auf die eichen, dann buchenwaldungen von seiten dieser gespannschaft noch untern 3. December 1787. die auf hierortige umstände anpassende vorkehrungen getroffen und denen processual beamten zur vollziehung mitgetheilet sind worden, so hier in abschrift beigebogen werden, wurde bei dieser gemeinschaftlichen zusammentrettung das augenmerk hauptsächlich nur dahin gerichtet, wie auch die tannen waldungen mit des hohen ärarii, dann publici und deren privat eigenthümern nutzen geheget und vor allen die aufnahme derselben hemenden benehmen geschützet werden könnten.

Da man allso bei dieser zusammentrettung dahin eines geworden ist, dass dieser gegenstand nicht könnte füglicher zu werk gebracht werden, als wenn die gemeinschaftliche besitzer in voraus überwiesen würden, was für ein nutzen denenselben von solcher auch in denen tannen-wäldern einzuführenden ordnung zufliessen könnte, so wurde zu diesem ende von seiten des löblich k. k. berg und salinen ober-inspectorat-amts, dann berg-gerichts die versicherung gegeben, dass selbes die hierortige manipulation immer so einzuleiten trachten werde, dass alle auch in besagten privat waldungen erzeugende flösse auf ration des hohen ärarii abgenommen werden sollen.

Dieses muss allso bei der vorzunehmenden bereissung durch den ersten vice-gespann denen gemeinden und gemeinschaftlichen

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

compossessoren erstens begreiflich eingepräget, folglichen ihnen der aus der vorzunehmenden hegung der tannen oder fichten waldungen zufliessende nutzen klar vor augen geleget, sonach aber alle derley wälder durch den komitats ingenieur besichtiget, dann wo es nöthig seyn wird, in ordentliche schläge, die gemeinden aber in gewisse rotten eingetheilet werden, wovon einige, so kein zug-vieh haben, die erforderliche hand-arbeit verrichten müsten, die mit zug-vieh versehene rotten hingegen sich mit zusammenführung der gefällten stämmen zu beschäftigen und sodann den für die erzeugte flösse von obbelobt löblichen oberinspectorat erhaltenden geld-betrag, nach der schon ehehin auszuarbeitenden verhältniss unter einander zu vertheillen hätten.

Da sich nun hoffen lässt, dass, nachdeme die general einleitungen ihren fortgang werden gewonnen haben, man sofort auch die einzeln sich dabei ergebende umstände füglicher wird erheben und ins werk setzen können, als glaubte man dieses samt denen in obangezohener beylaage enthaltenen verfügungen zu erledigung der untern 8. Jänner 788. erflossenen verordnung gutächtlich zu unterlegen. Szigeth, den 28. März 788.

Eredetije az Orsz. Levéltár helytartótanácsi osztályában, Publ. Pol. 1787. évi fons 479. pos. 33. alatt.

206.

1788. március 30. Abauj-Tornamegyének a helytartótanács elé terjesztett javaslata a közös erdők használatának szabályozásáról.

Unter den 8-ten Jänner laufenden jahrs und nro 1966. beliebete einer hohen landes-stelle in ansehung der weiteren erhaltung der waldungen einen weiteren vorschlag darüber mitzusenden, welche wirksame massregeln festzusetzen wären, um die verwüstung derselben auch bei gemeinschaftlichen possessorien zu verhütten, in gemäss wessen ermanglet man nicht nach kenntniss der, diesen gegenstand betreffenden umständen die gutächtliche meinung unterthänigst und folgendermassen zu äusseren:

Damit die ddo 22-ten December 1769. vorgeschriebene waldordnung, wovon damahlen nur ein einziges exemplar in latino zugeschicket ward, dem land-volke auch begreiflich und näher be-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

kannt gemacht werden könnte, dürfte dieselbe in landesgängige und mehreren particulair besitzern kündige hungarische und schlawackische sprache übersetzet und gleich übrigen landesherrlichen patentalien mittelst einer hochlöbl. landes-stelle zum gleichförmigen beobachtung als eine insgemein zu befolgende richtschnur für dass ganze land an sämmtliche behörden mit geschärften befehle verschicket werden. Ingleichen

Wäre zur vorbeugung der verheerung derjenigen gehölzer, daran mehrere grundbesitzern antheil haben, für dass gemeine wohl nicht nur heilsam, wohl aber unmittelbar und dringend nothwendig provisorische fürkehrungen bei noch höchster zeit einzulegen, denn es gebricht an keiner täglichen erfahrung, welchergestallt die unvertheilten waldungen in örtern, wo mehr als ein inhaber giebt, mithin selbe vermischten nutznüssung offenstehen, von tag zu tag abnehmen, ja in manchen orte schon gänzlich niedergehauen worden sind, so dass deren nicht eine gegenwärtig weder stauden, vielweniger einen namen den waldungen verdiene; in den anderen hingegen schier fast kein anderes als brennholtz vorhanden, dann anderwärts obschon geräumige waldungen noch da sind, so laufen solche, wenn anders diesem übel bei zeiten nicht wollte gesteueret werden, gefahr wegen vermengten und unordnungsmässigen genuss, wie nicht minder bemächtigungen ganzer plätze, die ein grundherr über den anderen, deren einer für den anderen oft weniger recht darzu inner hat, an sich zu ziehen, sonach aber auszurotten sich wetteyfert, bald hinweg niedergeschlagenen, mithin endlichen verheeret zu werden dergestallt, dass die inhaber und inwohner eines solchen ortes in kurzen sogar mangel an brennholtz sich zuzuziehen eben auf äusserster spitze stehen.

Sind wiederum waldungen, darinn in mitbesitzer ius in communi genissend weder sich selbst, noch seine unterthannen von irgend einen anderen einschränken zulässt, noch weniger ist man im stande ihm oder seine leute abzuhalten, oder auch nimt sich keiner um die erhaltung der waldung mühe; es geschiecht daher, dass nicht nur die eigenthümer selbst, sondern am meist die innwohner ja sogar bauern fremder jurisdiction, denen ohnehin jegliche wald-regulirung schon von natur sehr verhasst ist, durch solche fahrselige obsorge, oder wie im allgemeinsten vorkommt durch uneinigkeit der compossessoren bei erwieschung einer günsti-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

gen gelegenheit, die gehölzer ohne rücksicht und zurückhaltung nieder arbeiten, mit holze gewerb treiben, daraus weinstöck, pflöcke, fässer, tafel frei und ungehemmt oft mit zurücksetzung und verwahrlosung des pflugwesens verfertigen, zur flechtung der zaunungen, dann schier alle jahr auch um die unbedeutende und ausserhalb der ortschaften befindlichen garten eich und buchen neu herangewachsene gärten, ja gar zum brennholz nicht umgestürzt hin und da liegende trocken, wohl aber lebende bäumer, zu denen sie halt ohnmüssen gelangen können, ohne bedenken auf die erhaltung und nachwachs hinabfählen und sich in gleichen umständen weder von eigener herrschaft von weiten, noch weniger von fremden mitbesitzern ein wort sagen lassen.

Obgleich allso zu besitzern zumahlen an solchen, welche haupt-antheile eigen haben, nicht manglet, denen die erhaltung der waldungen recht am herze liegt, um über deren regulirung, dann ordentlichen genuss mit kleineren possessoren eine art über die holzfällung gütlich zu bestimmen, doch weigeren solche die letzteren, besonders aber diejenigen besitzer, welche geringe possessorien inner haben und im orte, oder nachbarschaft wohnen, um den zeitlichen nutzen, den sie von unregulirten und vermischten besitze ziehen, nicht zu vermiessen, entweder einzugehen, oder aber wo sie auch den vergleich eingegangen, durch verschiedene gegenhandlungen, oder weigerung der zahlung der waldhütter nicht minder dann durch hundert andern derlei einstreitungen demselben hinderlich entgegen zu kommen, so dass (etwelche örter hievon ausgenohmen) die etwaig getroffnen gute einrichtung unwirksam werden müsse.

Dem abzuhelfen, obschon kraft landes-rechten benanntlich artic. 63. 1715. processu proportionali fürzugehen jedermann frey stehet, die meisten besitzer gleichwohl, es seye wegen kostspieliger fortsetzung desselben, oder sey wegen gemeinschaftlichen und schwer entwickelbahren besitze des intravillani und hievon entspringenden hundert fragen und schwierigkeiten, verschreckt, den weege rechtens zu ergreifen vernachlässigen, so dass manche streittsachen, die in dieser absicht anhängig gemacht worden, in ansehung der schwersten erörterung des verhältnisses, dass unter den besitzern obwaltet, von länger her erliegen blieben sind, welche zeit die minderen possessoren zum vortheil brauchen und die waldungen geflissentlich verheeren lassen.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

In anderen ortschaften wieder selbst die meistbesitzende innhabern, oder mit ein worte gesagt, niemand nimt sich darum an, um zur erhaltung der waldungen tüchtige fürkehrungen fortzusetzen, sondern theils weil sie von da entlegen wohnen, theils auch weil sie anderwärts mit waldungen versehen sind, die obsorge derselben gänzlich verwahrlosen, jawohl ihren unterthanen uneingeschränckte freyheit gestatten, welche, als sie andere besitzer einschräncken wollten, denenselben sich muthiger entgegen setzen, nach deren beyspiel dann die übrigen unterthanen auch muth fassend um so weniger zurückgehalten werden können; hieraus folget also, dass in derley ortschaften nicht allein die erhaltung und fürhinnige ziegelung der waldungen ausser acht stehe, sondern dass selbige vom jahr zu jahr so abnehmen, dass in mehr als einem orte, welches mit genugsamen waldungen versehen war, nunmehro der holzmangel sich äussere.

Diesem dergestallt um sich gegriefenen übel könnte schier anders nicht vorgebeuget werden, als wenn die waldungen, sie mögen noch so klein seynn (weil diese desto grössere obsorge vonnöthen haben), zwischen denen mitbesitzern vertheilet werden möchten, denn die erfahrung lehret, wie in örtern, wo die vertheilung zu statten kam, waldungen im blühendesten stande zu sehen seyen, da von deren willkührlichen schlagung die unterthanen selbst hände abhalten, weil jeder eigenthümer seinen theil mit aller mühe schützet und von verwüstungen hüttet.

Wären daher alle besitzer sämmtlicher örter, woselbst noch ungetheilte und im vermengten besitze vorfindliche waldungen angetroffen werden, nebst einräumung einer sicheren tagsatzung dahin zu verhalten, um in während dessen entweder in gleichförmigkeit der landes-rechten processu proportionali, oder aber mittelst eines freundlichen vertrags alle waldungen authoritate magistratuali mittelst des vice-gespans mit speer beleget und nur ein theil derselben, wenn es die grösse zulassen sollte, zum genuss überlassen werde, wozu indess aber müste über so sequestrirte waldungen aufsicht einem von potioren possessoren überlassen und zur schützung ein hütter, aber nach bedarf auch mehrere auf kösten der possessoren bedungen werden, so dass, falls als sich ein oder anderer dawider vergehen sollte, die unterthanen zwar mit einer im allgemeinen gesetz-buche über die verbrechen bemessenen

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

straffe, die grundbesitzer aber mit geldstraffe ohnnachsichtlich belanget werden.

Woferne aber die grundbesitzer weder nach solchen führkehrungen, es seye im weege rechtens, oder aber durch gütige übereinkommung an der vertheilung nicht eines werden könnten, dann hätte der vice-gespann, dem ohnehin die aufnahm des gemein wohls oblieget, mit zuziehung des processual stuhlrichters ad faciem loci auszugehen und nach vorläufiger erhebung der intravillan ansässigkeiten, dann vernehmung der zeugen jedem grund-besitzer nach maass des intravillani possessorii seinen antheil auf die gemeinschaftliche kösten der mitbesitzer mittelst des komitats ingenieurs ohne annahm etwaiger contradictionen, oder einstreuungen zum theil zu machen, sollten sich nun einige grundherrn andurch gekräncket finden, so sollt ein solchen die vermittlung ihrer kürze im weege der rechten unbenohmen bleiben, welch nemliches auch denenselben eingestanden werden dürfte, die gegenwärtig in solcher absicht streitsachen fortsetzen.

In denenjenigen praedien ferners, in welchen anmeist die quotalität der ansässigkeiten altershalber in vergessenheit gerieth, folglich nunmehro bestimmt nicht erörtert werden kann, wären die grundherrn von allen willkührlichen ansichziehungen und ausrottungen abzuhalten und könnten wohl einige frisch, an wenigsten von zwei jahren her gemachte exstirpaturen, massen die lebende würzel derley abgehauener bäumer wiederum keimen, mithin junge zöglinge ohne weiters hervorbringen und solchergestallt die waldungen nach und nach empor wachsen möchten, in jenen besitz, worin sie vormahlen gewesen, rückversetzet werden, um sonach die ferneren ausrottungen bis in die wurzen schärfest zu untersagen und die privatisirte plätze nicht dem ansichziehern, weil diese von fortsetzung der ausrottung sich verhindern nicht zulässen, wohl aber in communi zu belassen, welchergestallt versichtlich wird, dass gleichwie den wiederrechtlichen privatisirungen einhalt gethan, eben nicht weniger der aufrechthaltung der waldungen, welche durch mässigen genuss der verheerung gewiss nicht ausgesetzet werden, zum rath geeilet würde.

Wo wiederum gränzstreitige hottertheile geben sollte, ein solches land, wenn in dessen simultaneo usu eine parthey, so wie die andere vorgewesen war, dürfte bis endschaftnehmung der streitsache entweder in speer genohmen, oder gezweitheilet wer-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

den, wollte sich jedoch derley gränzstreittigkeit nur in forderung einer parthey gründen, in denen actuellen besitze der praetendent nicht stehet, dann wäre derjenige einerseits, weil er zu dem besitze nicht zugelassen wurde, andererseits, weil die blosse forderung niemanden recht gewähren könne, zur behauptung seines anspruches auf weege rechtens zu verweisen.

Womit aber eine sichere bewirkung des vorausgelassenen erfolgen möchte, kommt noch weiters darauf an, dass jeder stuhlrichter in seinem districte solche vorhandene und noch nicht untergetheilte waldungen beschreibe, und einberichte, um den vice-gespann andurch in stand zu versetzen, die auf eine den rechten anpassende art, oder kraftgütlichen vergleich erforderliche entertheillung der waldungen nach jenem, in obigen festgesetzten leitfaden bewirken zu können. Schlüsslichen, da es die erfahrung bezeiget, wie in solchen ortschaften, wo selbst unvertheilte waldungen mehreren besitzern eigen sind, die inwohner von längere zeitjahren her freyer und vermengter verheerung der gehölzer angewöhnt, von solcher benehmungsart weder durch die urbarial regulirung, noch sonstig getroffenen fürkerungen sich in zaum setzen zu lassen weigeren, ja vielmehr es de jure et usu sich zugehören ohnwiderleglich muthmassen, so dass der bevorstehenden endlichen schleifung und verheerung der waldungen fast sonst nicht zu steueren ist, es wäre denn, das es mittels allgemeinen patentalien öffentlich kundgemacht werden möchte, dass eine allerhöchste und ausdrückliche willens-meinung seiner majestät seye, die obsorge und aufrechthaltung der waldungen ganz den grundbesitzern zu belassen, mit dem ferneren verboth, dass denen unterthanen kein anderes, als dürres und gelegenes holz zum brennen, zu gebäuden, dann solches, das durch die grundherrschaft gegen anmeldung des unterthanns ausgezeichnet wird, niederzufällen erlaubet seye; sollt sich aber irgend jemand dawider vergehen, dann hätte das komitat der grundherrschaft einen nöthigen beystand zu leisten und gegen deren anklage die schuldtragende nebst der ersatzleistung des schadens auch von sich, oder durch die processual stuhlrichtern in gleichförmigkeit des gesätzes über die verbrechen mit körperlicher straffe zu belangen. Kaschau, den 30-ten März 1788. Unterthänigste Augustin v. Fáy mp. Gabriel v. Jábroczky mp.

Eredetije az Orsz. Levéltár helytartótanácsi osztályában, Publ. Pol. 1787. évi fons 479. pos. 32. alatt.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

207.

1788. április 10. Dr. Gregory J. B. javaslata a magyarországi homokos és puszta területek befásításáról.

Praktischer vorschlag, wie die in dem königreich Hungarn so nothwendig, als vortheilhafte wälder anlegung in sandigt und öden gegenden verlässlich in ausübung zu bringen seye.

Dieses geschäft zerfällt in die drei haupt-theile und zwar

A. Man muss die beschaffenheit des grundes, oder der erde, oder des sandes erkennen, hier mit einer vermischung abhelfen, dort aber den grund auf andere art verbesseren können.

B. Der nadel, oder schwarz wald muss proportionirt, auf das ganze bett nach art des genussbaren getreides gesämt und gepflanzt werden.

C. Der anbau des waldsaamens mit dem saamen des wilden habers ist die beste methode und entspricht der erwartung vollkommen.

I. Absatz. Von der beschaffenheit des grundes, oder der erde und des sandes.

1-o. Es ist sicher, dass jede sandigt und öde gegend zur anpflanzung der wälder tauglich gemacht werden kann, nur mit dem unterschied, dass diese blos einer vermischung, jene aber einer verbesserung bedarf.

2-o. Eben so sicher ist es, dass auch die beste erde durch langes erliegen, theils von der sonnenhize gänzlich entkräftet, theils durch das spiel der winde die von der sonne aufgezohner und abgetrocknete feineste theile derselben weggetrieben und dagegen mit sand bedeckt werden, oder aber so lang die gute erde von den winden bis auf ihre zweite lage, die aus sandigt, oder sonst schlechterer gattung bestund, weggespielt wurde.

3-tio. Die erde nach der oberfläche betrachtet, bestehet nicht durchaus so, wie sie oben ist, sie bestehet absatzweise aus gute mittelmässiger und schlechter gattung, aus sand, kiess und laim.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

Es ist also keine folge, dass, wo die oberfläche der erde sandigt ist, auch die zweite schichte so seyn müsse; dann es ist ganz natürlich, dass die sandhügeln einen andern grund haben müssen, dann sie könnten sonst nicht bestehen, wann sie keine feste unter sich hätten.

4-to. Bei beurtheilung eines sandigten grundes, wo eine waldung angelegt werden solle, er mag auf der anhöche, oder in der ebene liegen, muss folgendes genau erhoben werden: a., Woher dieser sand kommen und ob er von ewigkeit her allda gelagert sey? b., Ob er ganz oder nur zum theil mit waasen, oder mit hie und da busch weise stehenden mageren bleichfärbigen und spitzigen grass bedeckt sey? c., Ob er von den umliegenden gegenden durch winde dahin gebracht worden, oder ob dieser grund schon nicht anderst bestehe, dann ob in dieser gegend vieh geweidet und die oberfläche durch dessen dünger nur scheinbar gut gemacht worden seye? Wäre nun der grund nach der art a., beschaffen, so muss die 2-te schicht wohl untersucht werden, was sie für bestandtheile in sich fasse, ob selbe in laim und kiess, oder in kiess und sand bestehen. Ob der grund hie und da einige bäume und welcher gattung trage, oder ob er gar kahl sey. Bestünde nun die zweite schicht in laim und kiess, so kann immer theils mit viehdünger, theils mit schlamm aus morästen rath geschaft und der grund für mehrere gattung bäume tragbar gemacht werden. Die erde von der art b., wenn sie ganz mit waasen bedeckt ist, braucht nichts anderes, als ein zweimaliges umpflügen und vermischen, der ausgesäete wilde haber hingegen muss eingeegget, der waldsaamen aber nach art des genussbaren geträudes auf das ganze bett ausgestreuet werden. Sollte das hin und wider stehende mager-bleichfärbig und spitzige grass die schwäche des grundes verrathen, so muss solcher um so genauer untersucht werden, aus was er bestehe. Bestünde er nun aus sand und kiess, oder aus puren sand und nur weniger erde, so muss demselben mit schlamm aus morästen, oder mit der abgenommenen geilen erde von den hutweiden, oder mit laim mit dünger vermischt zu hilfe gekommen werden. Besagte geile erde ist das beste und es können von einem joch jetzt erwähnt guter erde, wenn auch 600 gutbeladene wägen davon auf ein joch sandfeld geführt werden, immer 10 joch grundes waldbar gemacht werden. Bestünde ferners der grund aus sand und kiess und die

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

zufuhr der erde bekäme wegen allzuweiter entlegenheit auf einmal zu hoche zu stehen, so kann man gruben machen, sie mit guter erde anfüllen, junge bäume einsetzen und so alle jahre etwas nachpflanzen, mithin wenigstens in der zeitfolge nicht nur einen guten grund, sondern auch das schönste gehölz zu stande bringen. — Die urbarmachung eines grundes von der art c., kann aus vorstehenden füglich beurtheilt und eingeschlagen werden, daher es keiner weiteren erläuterung bedarf.

5-to. Unterzeichneter hat den 6. Nov. 787. bei Maria Theresiopel die sandig und öden gründe Tompa, Kelebian und Kiss-Szálas untersucht und befunden, dass der grund zu trag- und ernährung gewisser holtz-sorten tauglich sey, hievon überzeigte er sich a., weil die daige strecke, die zum wald bestimmt, bereits mit tiefen gräben umgeben, mit einigen dem grund aber nicht angemessenen bäumen ganz schütter besetzt ist, aus einer kaffeebraunen, mürben und tiefen erde bestehet, die durch 2 maliges umpflügen und vermischen zur pflanzung eichener, buchener und anderer holzgattungen mit besten erfolg zugerichtet werden kann. b., Weil jener boden, welcher mit felbern besetzt ist, aus trockenen sand, kiess und wenig erde bestehet, folglich nicht wohl angewendet ist, da er nicht geeignet ist felbern von jahr zu jahr die benöthigte viele nahrung oder säfte zu geben; wo im gegentheil, wenn er mit schlam von morästen oder mit geiler erde zugerichtet würde, derselbe allerdings kiefern und birkenholz tragen könnte. c., Der nasse sumpfügte theil kann reichen nutzen geben, pappeln, erlen, waiden und andere bäume verlangen positive einen solchen grunde und wären allda einzusetzen. d., Die übrig sandigt und öde strecke, welche sich auf vielen meilen ausdehnet, bestehet aus 5 theil trockenen sand und einen theil erde, diese strecke kann durch umpflügen und vermischen kiefern und birken tragen.

6-to Jeder grund schwarz, roth, grau, sandigt, grieslicht, morastig oder trocken kann sicher zur tragung ein oder anderer holz gattung tauglich gemacht werden, wenn nur seine erdschicht soviel beiträgt, dass sich die wurzen darinne verbreiten können und hiebei kommt es darauf an zu wissen, was jeder erdstrich für gewächse tragen könne, um solchen die nöthige nahrung geben zu können. Dann es ist bekannt, dass jeder anbau auf einen unrechten grund sehr schlecht gerathe oder gar verderbe, woran aber zeither blos das vorurtheil schuld trug und der hang

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

zur verbesserung entfiel, weil vielleicht einige versuche misslungen seyn möchten.

7-mo. Es gibt zwar gründe, z. b. pur sandigte, deren zurichtung ungleich mehr kosten würde, als man jemals nutzen davon anhoffen könnte; ferners pur betten, der fester als erde ist, topfstein, mergel und kreidenartig. Diese, wenn sie nicht mit einiger anderen erde vermischt sind, werden unter die weiche steinarten gerechnet.

II. Absatz. Von pflanzung der nadl oder schwarz waldungen.

1-mo. Der waldsaamen muss proportionirt, auf das ganze bett auf die nemliche art, wie das genussbare getreid, ausgesäet werden.

2-do. Die anlegung solcher wälder in sandigten gegenden ist nicht unbekannt, diejenige hingegen, so solche anlegen, wissen den ausgang ihres unternehmens nicht eher, als bis ihnen solchen der wuchs der wälder selbst verräth. Sie gehen schon beim anbauen widrig für, sie werfen den saamen nur in die ausgepflügte erdfurch hinein und lassen das ganze bett, es sey so breit, als es wolle, leer. Hieraus erfolgt, dass jener saamen, der in die lezte furch am rande des bettes zu liegen kommt, gerade vom schlechtesten erdreitz seine nahrung nehmen solle. Er wird von der sonnenhitz zu gähe durchdrungen, die erde trocknet aus, die nahrung verliehrt sich und die pflanze gehet zu grunde.

3-tio. Durch die ungehinderte ausbreitung der äste, die den meisten saft an sich ziehen, wird der wuchs zurükgesezt und der stamm erhält seine gehörige gräde nicht, weil ein wald, der nicht eine proporzionirte dicke hat und wo nicht ein baum den andern unterstüzet, ein spiel der winde ist, von selben gebogen und gelähmet wird.

4-to. Ein solcher zu freistehender baum wird im winter von allen seiten mit schnee und eis bedeckt, niedergedruckt, muss unter dieser last erliegen und kann nicht zur vollkommenheit gelangen. Alles dieses wird hindangehalten, wenn der wald auf den ganzen bett wie getraide gepflanzt wird. Die hindernisse werden behoben und nur der vorschuss, der von der erde mit mehreren flüchtigen salz versehen ist, wächst in die höche, der nachrungslose aber wird verdrängt und erstickt.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

5-to. Derlei missrathene oder zu schütterer holz pflanzung wäre besser auszurotten und neuerdings anzulegen, da es schade um den grund ist, der eine menge des schönsten holzes tragen könnte, da er im gegentheil nur mit verkrümmten puschwerk erliegen bleibt, viel kostet und wenig nutzen bringt. Hiernächst wird durch eine solche zu schütter angelegte waldung die schönste gelegenheit zum vieh-eintrieb gegeben, welches das anwachsende junge holz zerbricht und vernichtet.

6-to. Der holzanbau muss demnach wohl überlegt, vorsichtig und sorgfältig bewirckt, der saamen nicht blos in die furchen geworfen, hauptsächlich in die letzte furch keiner gestreut, sondern über das ganze bett hergesäet werden, als wodurch der baum seine angemessene dicke, vollkommenheit und gräde erhält.

III. Absatz. Von den anbau und waldpflanzung überhaupt.

1-mo. Der anbau des waldsaamens mit dem saamen des wilden haabers ist die beste, die dem zweck entsprechenste method, weil hierdurch der waldsaamen beschattet und vor der heftig brennenden sonnenhitze bewahret wird. Man stellte verschiedene versuche mit dem getraid und holzarten an, unterzeichneter forschte ihren eigenschaften so lange nach, bis er endlich dieses mittel entdeckte, wodurch die waldanpflanzung in sandigt und öden gegenden ohne widerstand mit dem besten erfolg bewirckt werden kann.

2-do. Der anbau mit genussbaren getraide hat bei gemachten mehreren versuchen keine probe gehalten, das getraide giebt nemlich den allzu zarten pflanzen nur durch das erste jahr den nöthigen schatten, nachher verdirbt beides mitsammen, denn die pflanze hat nicht mehr den gehörigen schatten, die erde wird durch die sonnenhitze durchdrungen, trocknet aus und so verliehren die pflanzen saft und nahrung.

3-tio. Der wilde haber hingegen ist von ganz anderer beschaffenheit, er fordert keinen anderen grund, als der waldsaamen selbst, seine vorzügliche eigenschaft ist, dass er weder trocken, noch nässe, noch kälte scheuet, wenn er mit den waldsaamen angesäet wird, so fällt er bei erlangter zeitigung von sich selbst aus,

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

bohret sich in die erde ein und wächst ohne zuthun in folgenden jahr wieder auf, beschattet wieder und diess gehet so lange fort, bis er endlich durch die erwachsene bäumlein, wenn sie seines schuzes nicht mehr bedörfen, verdrängt und erstückt wird.

4-to. Unterzeichneter hat in folge allerhöchsten reskripts von 23. October 786. einen praktischen versuch mit besagten wilden haber in Böhmen beim dorf Sogovitz eine meile von der kam. herrschaft Brandeis auf einen ihme von dem daigen forstamt angewiesenen trockenen, sandigten grund gemacht, wo die zweite schicht nur den achten theil guter erde enthielt; er hat nach zweimaligen umpflügen und vermischen der gesäeten wilden haber eineggen, den waldsaamen hingegen wie ein genussbares getraide auf das ganze bett untern 28. März 787. aussäen lassen.

5-to. Bei besichtigung hat sich dann gezeigt, dass der gewensten auserordentlichen hize ungeachtet bis 10. Maji die kiefer pflanzen auf $1^1/_2$ zoll, der wilde haber hingegen auf 6 zoll in die höhe gewachsen ware. Da aber die fortdauer der trockne, auch eine menge feld früchten ohne unterschied der glebae verdarb, so ist sich nicht zu wundern, dass dieser anbau aus mangel des nöthigen nahrungssaftes in seinen wuchs zurückblieb; nichts destoweniger sind bei einer weiteren besichtigung den 10. Junii, bis wohin es sieben ganzer wochen nicht geregnet hat, die pflanzen leediglich von thau und schotten des wilden habers erhalten und frisch befunden worden, da doch diese sandigte erde beinache auf einen schuh ganz vertrocknet war. Hier kommt anzumercken, dass öfters und fleissiges nachsechen hiebei erforderet werde. Unterzeichneter dessen wohnorts Bidschow under sieben meilen entlegen ist, vermochte aber nicht so viel versaumniss in seinen metier zuerleiden, noch so viel unkösten zu verwenden, auch wurde er von behörde in diesen so wichtigen unternehmen nicht thätig genug unterstüzt. Obschon noch viele andere beobachtungen bei dieser sache vorkommen, so glaubte man deren anführung allhier überflüssig zu seyn, weil dieselbe directe zur praktischen manipulation gehören. Nur kann man nicht unterlassen anzuführen, dass unterzeichneter vorbeschriebene grundsäze während seines aufenthalts im Baczer komitat in December 787. dem in besagten distrikt aufgestellten königl. kameral waldmeister Thordy mitgetheilt habe, welcher als ein wohlerfahrner gedienter beamter die möglichkeit der ausführung und das ächte dieses vorschlags aller-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

dings anerkennet, auch meiner verfahrungs art bei anlegung der wälder vollen beifall gibt. Wien, den 10. April monat 788. Johann Bernard Gregory mp. doctor medicinae.

Eredetije az Orsz. Levéltár kincstári osztályában, Oeconom. Camer. 1788. évi fons 200. pos. 1. alatt.

208.

*1788. április 17. A magyar udv. kanczellária leirata a helytartótanácshoz, melylyel Gregory Jánosnak a homokos területek befásításáról beadott javaslatára, neki a zombori és temesvári kam. jószágigazgatóságoknál a kisérlettétel megengedtetik.**

Der königl. hung. statt. Johann Bernard Gregori practischer arzt in königreich Böheim hat den hier angebogenen vorschlag eingereichet, auf was art eine waldung und von welcher gattung holzes in sandigten und öden gegenden angelegt werden könnte. Da nun in diesem vorschlage wirklich einige gründliche bemerkungen vorkommen, die einen guten erfolg zu versprechen scheinen, so wird sie königl. hung. statt. bei der Zomborer und Temescher kameral administrationen die einleitung treffen, dass sie durch den ihnen beigegebenen waldmeister einige versuche nach diesem vorschlag anfangs nur in etwelchen jochen vornehmen, zu diesen ende zu jeder plantage einen besonderen waldhütter mit dem gewöhnlichen gehalt anstellen, dann seiner zeit von dem erfolge die anzeige und den vorschlag durch sie königl. h. statt. hieher einsenden sollen, welche belohnung, wenn das unternehmen glücken sollte, dem proponenten sowohl, als den besorgenden waldmeister und waldhütter verhältnissmässig bewilliget werden könnte. Wien, den 17. Apr. 1788. Karl graf Pálfy mp. Anton v. Hadrovitsch mp. Josepf v. Jasswitz mp.

Másolata az Orsz. Levéltár kincstári osztályában, Oeconom. Camer. 1788. évi fons 200. pos. 1. alatt.

* Az erre vonatkozó iratokból tudjuk, hogy *Gregory* ott kiváló sikerrel működött.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

209.

*1788. május 16. A helytartótanács körrendelete a marháknak az erdőkből való kitiltása végett.**

Seine majestät haben allergnädigst zu befehlen geruhet, dass die genaueste beobachtung der wald-ordnung den behörden nachdrüklichst eingebunden, für die befolgung derselben gesorgt und auch da, wo keine hinlängliche waide vorhanden ist, das vieh aus jenen gegenden der waldungen ausgeschlossen werden solle, wo die nachwachsenden bäume durch selbes beschädigt werden könnten, wofür die gemeinde vieh hirten unter einer scharfen bestraffung besonders zu sorgen haben.

Der komitat wird daher in gemässheit dieser allerhöchsten entschliessung das nöthige alsogleich einleiten und sich die pünktliche befolgung derselben bestens angelegen seyn lassen. Den 16. Maji 1788.

Fogalmazványa az Orsz. Levéltár helytartótanácsi osztályában, Publ. Pol. 1787. évi fons 479. pos. 10. alatt.

210.

*1788. május 23. Az erd. főkormányszék körrendelete a barmoknak az erdős helyekről való kitiltásáról.***

A mostan folyó esztendőben áprilisnek 28-ik napján költ felséges udvari decretuma által ő felsége kegyelmesen azt végezni méltóztatott, hogy nem csak az erdőkről költ rendelés minden részeikben szorosan megtartassék, sőt az hol elegendő legelő hely nem találtatik, ottan is az marha az erdős helyekből kirekesztessék, az mely helyeken az nevedékeny élőfák a marhák

* V. ö. Erd. Lapok 1878. 677. l. az erd. főkormányszék május 23-iki hasonló körrendeletével.

** V. ö. Erd. Lapok 1878. 675. l.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

miatt kárban mehetnének, melyekre az az communitas marháinak pásztori kemény büntetés alatt különösen vigyázzanak.

Mely felséges végezés az officiolátusnak oly véggel jelentetik, hogy a maga kerületiben mindeneknek közönséges tudására adja és ennek szoros megtartása iránt a maga részirőll is vigyázással légyen. Költ a n. erdélyországi királyi guberniumból, Szebenben májusnak 23-ik napján 1788.

Fogalmazványa az Orsz. Levéltár erdélyi főkormányszéki osztályában, 1788. évi 4461. sz. alatt.

211.

1788. május 24. Liptó-Árvamegyének a helytartótanács elé terjesztett javaslata a közös erdők használatának szabályozásáról.

In betreff der steuerung der wald-excessen, wodurch denen wäldern eine verwüstung bevorstehet, wird zu folge der hohen verordnung vom 8. Jänner nro 1966. in aller unterthänigkeit der aufgetragene vorschlag mit unmaassgeblichen gutachten nachstehendermassen einer hochlöblichen königlichen statthalterey vorstellig gemacht:

Die wiederholtermassen kund gemachte forstordnung sehet man dergestallt eingerichtet zu seyn, dass bei dessen gewünschter beobachtung die dem publico nachtheilige waldverwüstungen von sich selbsten eingestellt werden müssen.

In jenen dahero örtern, wo mehrere compossessores gezehlet werden, wo die wälder ungetheilt sind, wäre erforderlich die wahre proportion nach verhältniss der grösse der waldungen und nach maassgab der proportion der condivisionalität und wo die mitbesitzer nicht einerley recht hegen, ab intravillano abgemessen dergestallt einzuführen, dass es zwar einem jeden mitbesitzer freystünde von dem windfälligen und anderen dürren holz so viel, als er zu seiner häuslichen nothdurft benöthiget aus den gemeinschaftlichen waldungen führen zu lassen, von dem grünen holz hingegen nur soviel, als die ergründete proportion zulässt, einem jeden gestattet werde.

Zur unterstützung dieses vorschlags werden folgende beweggründe gehorsamst angeführt:

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

1-o. Dass auf diese art ein jeder mitbesitzer nach maass seines possessorii in dem genuss verbleiben wird und doch die willkührliche benutzung der gemeinschaftlichen wäldern, woraus die endliche verwüstung folgen muss, am sichersten gesteuret werden kann.

2-do. Dass die in vorschlag gebrachte proportion entweder ex mutuo consensu der partheyen, oder im weigerungsfalle, ohne sich in die processual weitläuftigkeiten einzulassen, actore fisco magistratuali, da es das allgemeine beste erfordert, einzuführen könne; nach dessen einführung aber

3-tio. Müsse dem komitate die erlaubniss und vollmacht eingeraumet werden, nach eingenohmener einsicht von der grösse und dem bestand der wälder der nothdurft der mitbesitzer, das von jahr zu jahr zu fällen thunliche quantum zu bestimmen und die übertretter nach maass des excesses zu bestraffen; endlich

4-to. Andurch würde den grundherrschaften die mindeste gelegenheit zur unbilligen benutzung der wäldern benohmen und die unterthanen zur beobachtung der forstordnung angehalten. Dergestalt aber alle ersinnliche excessen gesteuret, da alljährlich sowohl das zu fällen kommende holz-quantum, als auch jenes, wie viel holz ein jeder mitbesitzer schlagen zu lassen berechtiget sey, bestimmt und bekannt werden müsste.

Szent-Miklós, den 24. Maji 1788. Joseph v. Reviczky mp. Lypto-Arvaer 1. v.-gespann. Karl v. Muslay mp. ober-notär.

Eredetije az Orsz. Levéltár helytartótanácsi osztályában Publ. Pol. 1787. évi fons 479. pos. 34. alatt.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

212.

1788. junius 7. Sopronmegyének a helytartótanács elé terjesztett javaslata a közös erdők használatának szabályozásáról.

Vorschlag um die verwüstung der wälder zu verhütten.

Ehe und bevor zu folge eines sub dato 8-ten Jänner 1788. erlassenen intimats, kraft welchen der vorschlag zu erstatten anverlangt worden ist, was für wirksame maassregeln festzusetzen wären, um die verwüstung der wälder auch bei gemeinschaftlichen possessorien zu verhütten, die gutächtliche meinung der gespannschaft eröfnet werden könne, hat dieselbe jene gegenstände, welche in mitgenuss der wälder obwalten können, in 5 punkten zu vertheilen erachtet und sodann den pflichtschuldigsten vorschlag über die hilfsmitteln der verwüstungen gehorsamst anzuzeigen.

Erstens, von wäldern, welche einzig und allein durch die grundherrschaften besitzet werden.

a., Damit von grundherrn die erhaltung der wälder genau befördert werden möge, in gemässheit des oberwähnten intimats hat zwar die gespannschaft für nöthig befunden, die instruction des forstmeisters sowohl, als auch die wald- oder sogenannte forstordnung, welche im jahre 1769. den 22-ten Christmonats allerhöchsten orts zur bekanntmachung dem komitat zugesendet worden ist, zu republiciren, womit jedoch diese verordnung genauer in erfüllung gebracht werden möge, scheinet höchst erforderlich zu seyn, jene forstordnung in mehr exemplarien ausdrucken zu lassen und sodann den grundherrschaften, anderen mitbesitzern, wie auch den gemeinden zur beobachtung auszutheillen, wovon eine genugsame belehrung zu schöpfen wäre, wie die erwachsene wälder umzuhauen und für das zweite um sich einen immerwährenden holzschlag zu verschaffen, wie junge anzulegen seyen.

b., Indeme oft solche fälle sich ereignen, wo die grund-obrigkeiten geld einnehmen zu können, die bäume veräussern und dadurch die verwüstungen der wälder befördern, diesem übel

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

vorzubeugen, müsste überhaupt die grosse und schädliche verkauffung derley bäume untersaget werden, wie nicht minder

c., Bauholz zu schlagen müsse nur denen grund-obrigkeiten unter aufsicht des komitats erlaubet werden, welche ihre wälder durch einen ingenieur auf mehrere jahre vertheilet haben, zugleich junge bäume zu ziegeln im stande sind.

d., Die grundherrschaften selbst (wo es thunlich wäre) sollten nur dürres holz zum brennen für ihre eigene nothdurft brauchen, wesswegen, um die dienstbothen von verwüstungen zu enthalten, müsste selben untersaget bleiben grünnes brennholz zu führen, wo aber dieses nicht bewerkstelliget werden könnte, grünes holz nur zur jener zeit und auf jene art, wie die waldordnung in sich enthält, solle gestattet werden schlagen zu lassen, damit die fruchttragende bäume unbeschädigt verbleiben.

e., Allwo die grundherrschaften denen unterthanen urbarialmässig das gebührende brennholz zu geben verpflichtet sind, muss durch die waldhütter die in der austheilenden instruction begriefene höchste verordnung auf das pünktlichste in vollzug gebracht werden; daher sollten die grundobrigkeiten derley leute, welche das augenmerk auf die waldungen zu richten haben, unter einen eyd nehmen.

f., Um die äcker und felder zu vermehren, solle die ausrottung der wälder unter keinen vorwande gestattet werden.

Zweitens, von wäldern, welche gemeinschaftlich durch die grundherrschaften und unterthanen benutzet werden.

a., Es ist aus dem urbario klar, dass in derley fällen die unterthanen ihre gebühr nur mässig erhalten müssen, woferne denselben entweder klafterweis das brennholz abgereicht, oder aber die sammlung des dürren holzes gestattet wird, weder grünes, noch sonstiges holz zu hauen in den wald erlaubt werden möge.

b., Was aber das bauholz betrift, solches nicht nach eigener willkühr der unterthanen, sondern nach beweiss der erforderlichkeit durch die grund-obrigkeiten oder ihre dazu beordnete beamte in nöthiger quantität abgereichet werden sollte.

c., Um die waldungen mehr zu verschonen, wird für nöthig befunden, die unterthanen dahin anzuhalten, dass ihre häuser nicht von holz, sondern vom laim oder satzung erbauet werden.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

d., In waldungen, wo die herrschaft denselben das brennholz ausfolgen lässt, müsste jene verordnung ergehen, auch die sogenannte bürteln mit dem zusatz, dass 2 klafter bierteln für 1 klafter holz gerechnet, sollen angenohmen werden.

e., Zur anbauung der eicheln, allwo durch die grundherrschaften junge bäume geziegelt werden, müssen auch die unterthanen mitwirken und sich mit derley arbeit, wovon sie eben auch einen nutzen schöpfen, beschäftigen.

f., Zu welcher zeit sollte gleichwie das herrschaftliche vieh, also auch deren unterthanen ihres auf eine bestimmte zeit von der weide ausgeschlossen seyn.

Drittens, von wäldern, wo mehr compossessores den mitgenuss haben.

a., Es ist die unmaassgebliche meinung des komitats, dass wo mehr compossessores sind, von seiten derselben ein, oder nach erforderniss der umständen mehr waldhütter und waldschaffer gehalten werden sollen und in so weit die compossessores das gleiche recht zum walde haben, dieselben zum gehalt erst berührter schaffer und hütter nach verhältniss des von wald zu schöpfenden nutzens das ihrige beitragen sollen, welche hütter sodann auf die compossessores acht zu geben nicht unterlassen, dass durch diese die waldungen nicht verwüstet oder gar ausgerottet werden mögen; um aber diesem übel vorzubeugen scheinet überhaupt erstlich erforderlich zu seyn, dass wo man nicht wissen könnte, ob ein wald zu einer ortschaft gehörig oder aber nur derselben ein besonderer praedial-wald seyn, sollen die compossessores angehalten werden, sothanen gegenstand falls anderst nicht behoben werden könnte, gerichtlich entscheiden zu lassen, bis dahin aber zwischen ihnen müsste ein vergleich getroffen werden, wie gemeinschaftlich dieser wald nach den wirthschaftlichen bedürfnissen eines jeden nebst entworfener klafter quantität von dem brennholz benutzet werden könnte; wo jedoch der vergleich nicht für sich gehen möchte, solle die gespannschaft den entwurf machen, wie sothaner wald benutzet oder wie viell klafter einem jeden zufallen könnten.

b., Wäre es zugleich erforderlich, dass einem jeden possessor die quantität des holzes verhältnissmässig entweder auf die bedürf-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

nisse oder auf das maass der ansässigkeit die rücksicht genohmen und ausgetheilet werden solle, zum beispiel

c., In einem wald, welcher als ein appertinenz zu diesen oder jenen ort gehörig wäre, allwo sich mehr compossessores befinden, sollen dieselbe die ganze waldungen auf mehr jahre durch einen ingenieur vertheillen lassen und von dem für ein jahr bestimmten theil sollen sie das brennholz (so wie oben schon gemeldet worden ist) unter sich vertheilen und mit der ihme zugefallenen quantität soll ein jeder zufrieden gestellet werden, so zwar

d., Dass woferne ein solcher in anderen theil der waldungen holz zu hauen sich unterfänget oder über seine gebühr mehr holz entweder von andern entfremden oder neue bäume umzuhauen sich unterfienge, solte derjenige gehörig bestraffet werden.

e., Um die compossessores einzuschränken, wäre hauptsächlich darauf zu wachen, dass derjenige, der in solchen gütern, zu welchen der genuss des waldes gestattet ist, nichts besitzet, vielmehr sothane güter verkauffet hat, auch von dem genuss des waldes ausgeschlossen seyn solle, obwohlen ein solcher den mitgenuss für sich vorbehalten hatte, widrigenfalls da die familien sich stetts vermehren und ein von dem stamm weit entfernter eben solchen genuss, als die erwerber selbst, gehabt hat, pflegen zu kämen praetendiret, müssten endlich derley wälder unumgänglich zu grunde gerichtet werden, weswegen

f., Die den übrigen compossessoren nachtheilige condition, welche bei abmittlung der güter vorzubehalten gewöhnlich ist, nemlich dass der usus des waldes allen condividenten frey bleiben solle, müsste bis dahin vernichtet werden, bis nicht alle von den gütern und zwar von fundo intravillano, wohin der genuss des waldes erworben worden ist, nicht einen theil besitzet, bei welcher gelegenheit

g., Müsste der bedacht vorzüglich auf die proportion der session genohmen und so dann einen jeden der theil von brennholz ausgeworfen werden, zum beyspiell, wenn auf eine session 4 oder mehr klafter brennholz ausgeworfen sind, die erben dieser session sollen sie auch auf mehrere zahl sich vermehren, könnten doch dieselben nur auf die ausgeworfene klafter quantität den anspruch zu machen befugt seyn, sonst folget von sich selbst, dass wo vorhin nur einzig und allein der erwerber den mitgenuss des waldes gehabt hat, mit der zeit hundert und mehrere den

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

mitgenuss praetendiren könnten, einfolglich der untergang des waldes folgen müsste.

h., Die abtheilung des brennholzes genauer zu bewerkstelligen, nachdeme die waldungen auf 60 mehr oder weniger jahre durch komitats ingenieur vertheilet sind, der auf ein jahr bestimmte theil des waldes solle umgehauet und sodann erstens den contribuenten, wenn die eigenthümer solche unterthanen gehabt hätten, welche bis hiezu aus dem walde das brennholtz erhalten haben, einen jeden ganz ansässigen 4 klafter und a proportione den 1/2, 1/4 oder 1/8 haussässigen nach diesen aber einer jeden familie gewisse klafterzahl von holz (welche sie selbst unter sich selbst zu vertheilen haben) gegeben werden, so jedoch, wo der stand des waldes zulässt, dass diese quantität denselben verabreichet werden könne, sonst müssen sie auch mit weniger quantität zufrieden seyn.

i., Es verstehet sich von selbst, dass wo auf mehr jahre die waldungen vertheilet sind, auch derjenige theil, welcher von stamm umgehauet ist, müsse von der vieh-weide frei gehalten werden, oder wenn die alte bäume von stamm abgeschlagen werden, massen solche nicht mehr austreiben, statt denen müssen eichel gebauet werden, wozu alle compossessores die nöthigen kösten, die unterthanen aber mit einer handarbeit behilflich seyn sollen, um nach verlauf der 60, oder mehr jahren wieder den angebauten theil auf obbenannte art benutzen zu können.

k., Den unterthanen sowohl, als auch grundherrschaften müsste nur von dem theil, welcher umgehauet ist, gestattet werden, auch die dorn zu hacken, anderwärtig aber

l., Weder den compossessoren, noch der grundherrschaft wird erlaubt seyn, holz oder dorn hacken zu lassen, viellmehr womit alle gelegenheiten die verwüstungen zu verursachen abgenohmen werden, auch die halter und schaafhirten, welche durch aufheitzung eines feuers grossen schaden dem wald zufügen, müssen der straffe untergeben seyn, wenn sie mit hacken im wald vieh halten, um so mehr, wenn sie einen baum unterfangen umzuhauen; zu diesen punkt ist es auch gehörig, dass jene, welche die bäume anzünden, auf das schärfeste gestraffet werden sollen.

m., Das brennholz zu verschonen, können dorn, rohr und stroh auch, allwo deren grössere quantität zu haben ist, gebraucht werden und dieserwegen kann in solchen oertern, allwo derley producten vorfindig sind, von brennholz weniger abgereichet werden.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

n., Zaune von stecken, garten und thoren zu errichten solle so wenig gestattet werden, als häuser von holz zu erbauen, sondern die inwohner müssen angeeyfert werden, womit sie ihre häuser mit laim, lebendigen zaun oder graben umringen.

o., Die herrschaftliche arendatores wie benanntlich wirthsleute, salitter-brenner, kohlnbrenner, schmidt, schlosser und andere derley handwerker sollen auch ihre holz-gebühr von der herrschaftlichen klafter quantität erhalten.

p., Den pfarrherrn, welche auf höchste verordnungen nur als ein ganz ansässiger bauer in der viehweide anzusehen sind, müsste auch nur jene quantität von holz, wie einem ganz ansässigen unterthann zugesprochen, nemlich 4 klafter verabreichet werden, massen diese auch ohne maass das holz verbrauchen und die verwüstung des waldes beschleunigen.

q., Holz zu veräussern müsste nur in derley waldungen mit dem beysatz gestattet werden, wo eine quantität klafter holz von der nothdurft der compossessoren erübriget, überhaupt aber

r., Bauholz von eichenen bäumen zu schlagen in dieser gespannschaft, wo derley fruchtbringende wälder nur wenig sind, muss untersaget bleiben, die bauen wollende hingegen, bis die wälder in besseren stand gesetzet werden können, zur einkaufung des weichen holzes angewiesen werden, zugleich an jene herrschaften könnten solche verwiesen werden, die befugt sind, bäume auf oben sub nro 1-o §. 3. beschriebene art oder zu jenen die ohne nachtheil des publici eichene bäume oder hartes holz verkaufen können.

s., Es ereignet sich zu oft, dass in derley wälder, wovon mehr compossessores den genuss haben aus einer stund, das der andere hacken lässt, mit grösseren anfall solche verwüstungen ausgeübt und diese wälder dermassen zu grund gerichtet werden, dass der grund nach der verwüstung weder zum wald, noch zum acker gebraucht werden könne, daher diese compossessores in schranken zu halten scheinet nöthig zu seyn, mit einer fiscal action dieselbe, welche derley verwüstungen zu verursachen sich unterfangen, zu belangen und zum ersatz des zugefügten schadens anzuhalten und weil bis hiezu obbesagter fall sich ereignet hatte, diese zum besäen des verwüsteten waldes mit eichel stückweis dergestalten, dass das bebaute stuck von vieh in so lang der vorgeschriebenen waldordnung gemäss verhüttet werde, bis die bäume mehr erwachsen, müssten angehalten werden.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

t., Was das ziegelbrennen anbelanget, massen zu diesen eine menge quantität brennholz erforderlich ist, von diesen waldungen könnten die herrschaften auch nur von eigenen theil, welcher bei gelegenheit der klafterweis geschehen sollender vertheilung ihnen zugefallen ist, demselben brennholz anweisen, keinerweis aber zum nachtheil der übrigen compossessoren müsste gestattet werden, besonders zu diesem gebrauch den wald hacken zu lassen; ausgenohmen

u., In jenem fall, da die wälder gereiniget müssen werden, bei welcher gelegenheit derlei unnützige stöcke die nicht zerspaltet werden können, aus der erden ausgegraben und zum ziegelbrennen verwendet werden, doch dieser nutzen muss auch gemeinschaftlich seyn und für die compossessores aufbehalten bleiben.

v., Damit aber jene oerter, welche mit waldungen nicht versehen sind, auch in rüksicht genohmen werden, von jenem wald, wo etwas von holz zum verkauf bestimmt seyn kann, das verschleissende holz solle den benachbarten oertern oder jenen, die es unumgänglich brauchen und deren sie sehr bedürftig sind, unter solchen beding verkauffet werden, dass sie allsogleich den preis erlegen und baar auszahlen sollen, widrigenfalls solle den grundherrn freystehen, das verkaufende holz denjenigen, welcher es baar bezahlet, zu belassen.

w., Was die kleinhäussler oder inwohner betrift, diese könnten ohne hacken das abgefallene holz in waldungen zusammenklauben und mit dem ihre bedürfnisse aushelfen ohne dabei von dem klafterweis gelegten brennholz eine forderung machen zu können.

x., Womit die verwüstung des waldes noch genauer verhüttet werde, eine jede familie, welche den mitgenuss sich zugeeignet hat, muss den theil, der ihr durch den ingenieur angewiesen worden ist, am in der waldordnung bestimmten zeit hacken und davon das holz in winterszeit ohne verzögerung wegführen lassen, sonst indeme derselbe theil entweder mit eicheln anzubauen oder sonst durch austreibung des stammes die junge bäume zu ziegeln verschont bleiben müssten, sollen nicht gestattet werden, um das holz in derley waldungen zu fahren.

y., Es sind auch inscriptionalisten, die den mitgenuss eines waldes aus wohlthat der herrschaft erhalten haben, denen könnte nur in den schranken der genuss gestattet werden, dass sie ent-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

weder verhältnissmässig auf die inscriptional-summe oder aber vermög besitzthum der inscribirten gütern ebenfalls verhältnissmässig das holz bekommen, oder im fall ihre vieher zu halten auf eine gewisse zahl eingeschränkt wäre, nach derselben proportion müssten sie auch in genuss des waldes vorbehalten werden, nebst den ausdrüklichen zusatz, dass da sie die waldungen zu verwüsten sich unterfangen, nach verdienst durch die betreffende behörde bestraffet werden sollen.

z., Nachdem, wie es oben erwähnet worden ist, in casu divisionis die theilende partheyen den mitgenuss des waldes fürbehalten pflegen, ohne dem dass sie intravillanum fundum erhalten, diese könnten auch dergestallten eingeschränket werden, dass sie nur den genuss, in welchen ihre eltern fürgewesen waren, behalten sollen, so zum beyspiell, wenn ihre 2 getheilet haben, der den fundum intravillanum bekommen hat, müsste in einer, der andere aber in der zweyten helfte des genusses verbleiben, folglich auf solche art könnten die condividenten ein grösseren usum sich zueignen, als ihre voreltern, weil der usus in so viell theilen, als die theilende partheyen sind, müste vertheilet werden.

Viertens, von praedial wäldern, oder wo die gemeinden in den genuss des waldes stehen.

a., Hier ist zu bemerken, dass auch praedial wälder durch edelleute gemeinschaftlich besitzet werden, wegen diesen könnten jene punkten, welche vorhin schon genugsam erkläret worden sind, beobachtet werden, doch solchermassen, dass die mitbesitzer selbst einen beeideten oberaufseher des waldes halten sollen, der einen jeden seine gebühr von brennholz zu oben bestimmter zeit ausfolgen müsste, ohne dessen erlaubniss oder vorwissen aber solle keinem unter sicher befahrender straffe in den wald zu tretten gestattet werden.

b., Falls die wälder auf die sessionen vertheilet sind, müssen solche nicht gemeinschaftlich benutzet werden, sondern nur verhältnissmässig vermög geschehener vertheilung müsste ein jeder seinen wald brauchen können.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

Fünftens, von wäldern, welche einzig und allein durch die unterthanen benutzet werden.

a., Was aber jene wälder anbelanget, welche durch die unterthanen oder ganze gemeinde besitzet werden, diese werden zwar ferners auch durch die unterthanen benutzet, jedoch unter super-inspection der herrschaft eben so wie im urbario ausdrücklich anbefohlen wird, selbst die herrschaft oder ihre beamte müssen die oberaufsicht auf derley wälder haben, nicht aber verwüsten lassen, falls die herrschaft in mitgenuss des waldes fürgewesen ist, solle dieselbe auch ferners in solchen verbleiben.

Es ist sonnenklar, dass in solchen oertern ohne unterschied ein jeder unterthann so viel und auf nemlichen ort, wo ihnen gefällig war, holz geschlagen haben, um also dieses auf obbemelte art zu verhindern und die sessionweiss austheilende klafter bewerkstelligen zu können, müsste der grundherr einen unpartheyschen und beeideten oberaufseher des waldes halten, der das holz klafterweis schlagen und unter den unterthanen vertheilen möchte, doch mit dem beysatz, dass in allen sich ereignenden fällen die in oben sub nro 3-o beschriebene punkten oder paragraphen ausgesetzte bedingnisse in vollzug gebracht werden sollen.

Letztens, wo die austheilung der wälder darumen nicht geschehen könnte, weil sie zu klein sind, folglich auf 30, 60, mehr weniger jahre wäre nicht möglich diese wälder also zu vertheilen, dass ein theil gänzlich abgehauet, ein theil aber mit eicheln angebauet, zugleich dieselbe wegen der hutweid nicht in verboth gehalten werden könnte, in diesen fällen, damit derjenige, der mit dem holz wirthschaftlicher umgehen kann, nicht betrogen werde, massen oft solche, die einen sehr geringen theil in dem ort haben, dennoch den wald zum meisten benutzen oder gar verwüsten, dahero wäre die gutächtliche meinung der gespannschaft, solche wälder a proportione possessorii unter den inwohnern zu vertheilen lassen, sodann müsste ein jeder auf seinen theil, dass derselbe nicht in verwüstung gerathen möge, acht geben und selbst nur so benützen, dass der wald nicht beschädiget werde, sonst müsste zur verantwortung und nach umständen zur strafe vor das komitat derjenige gezogen werden, der seinen theil ausgerottet oder verwüstet hat, wesswegen solle ihnen verbothen seyn, bäume zu veräussern, sondern solle ihnen auferleget werden, sich ihrer bedürf-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

nissen mit stroh und rohr beizuspringen und dergestallt die erhaltung der wälder zu befördern, womit doch diese verordnung auch allda noch genauer in erfüllung gebracht werden müsste, auch alldorten ein beeideter oberaufseher gestellet werde. Oedenburg, den 7-ten Junii 788.

Eredetije az Orsz. Levéltár helytartótanácsi osztályában, Publ. Pol. 1787. évi fons 470 pos. 36. alatt.

213.

1788. junius 21. Trencsénmegyének a helytartótanács elé terjesztett javaslata a közös erdők használatának szabályozásáról.

Projectum conservationis sylvarum.

1-mo. Universae sylvae a proportione qualitatis glebae prout videlicet eadem celeriorem, aut tardiorem succrescentiam promittit, in certas aequales partes dividantur, quia vero dura ligna utpote quercina primo trigesimo, mollia vero 15-o aetatis anno ad focalem usum excrescerent, hinc igitur etiam in omnibus locis sylvae quamcunque exiguae a ratione speciei ligni in 30 aut vero 15 partes dividi deberent, ubi tamen amplitudo sylvarum focalem necessitatem exsuperaret, etiam in plures partes propter habendam aedilem lignationem easdem partiri oporteret.

2-do. Taliter divisarum sylvarum pro quovis anno designata pars sero dumtaxat authumno, aut ipso hyemis tempore, non vero arbitrarie quavis anni temperie decuti, ac per hyemem avehi deberet, ne per suscipiendam in vere primum evectionem imbellis succrescentia frangatur, aut vero conculcetur.

3-tio. Quia vero conservatio sylvarum praeprimis a bono, continuove succrescentiae statu dependeret, hinc in ipsa sectione ligni observandum veniret, ut ad quasvis 20 aut vero 30 orgias arbores mediocris aetatis vegetae pro semine relinquerentur; porro autem

4-to. In novellis ejusmodi sylvis pascuatio pecorum, atque pecudum usque tempus illud, quo succrescentiae apices per pecora attingi possent, prohiberi deberet, cuius necessitas quotidiana experientia teste abunde probatur.

5-to. Eandem reflexionem subit etiam usitata per nonnullas possessiones propter defectum pabuli frondium summe damnosa decussio.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

6-to. Siquidem autem maxima novellis sylvis labes per id inferatur, quod prout potissimum quovis anno fieri consvevit, sepes per proprietarium pro calefactione fornacum et foco etiam hyemis tempore decerpantur, ac ingruente vere ex novellis sylvis denuo rerigantur; hinc sub gravi animadversione prohiberi deberet, ne unus alterius sepes, imo neque suas, usque dum durare possunt, destruat, ac occasione reerectionis virgulta non pro lubitu, verum ubi densior succrescentia est, decuti curet, quod ipsum una de circulcrum ad vasa praeparatione stricte observandum veniret; denique

7-o. Cum ex lignicidii recto ordine promanans sylvarum conservatio in locis per plures compossessores possessis maxime ardua sit, profecto, ut et his mederi valeat, necessarium foret, ut compossessoratus ad ineunda compromissa juxta praescriptum lignicidii ordinem per altiores jurisdictiones adstringerentur.

Eredetije az Orsz. Levéltár helytartótanácsi osztályában, Publ. Pol. 1787. évi fons 479. pos. 37. alatt.

214.

1788. julius 24. Thúrócz-Zólyommegyének a helytartótanács elé terjesztett javaslata a közös erdők használatának szabályozásáról.

In obsequium gratiosi excelsi consilii regii sub nro 1966. et dato 8-o Januarii a. c. in merito, qualiter praecavendae desolationis in locis, ubi plures compossessores sunt, indivisarum sylvarum emanatae, projectumque eatenus elaborari praecipientis dispositionis idem projectum sequentibus a parte unitorum Thurócz-Zólyom comitatuum demisse deduci, et quidem

Praemisso eo, quod sylvarum communium et indivisarum possessoribus a parte comitatus commendatum habeatur, ut intra se legalem proportionem et similium sylvarum subdivisionem introducere omnimode accelerent, ne tamen interea etiam, quoad desiderata proportio introducta fuerit, sylvae tales in extremam desolationem abeant, relate ad loca sylvis indivisis provisa, et sive per solos dominos terrestres sive mixtim cum eorum colonis inhabitari sveta censeri:

1-o. Ut cum in locis per plures, eosque solos, adeoque exclusis colonis compossessores inhabitari solitis, certi sic dicti familiarum directores, quibus domesticum loci ordinem et politiam

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

promovere atque conservare, uno et juxta sub nro 18,547. de 15-ta Maji 787. emanatae excelsi consilii regii dispositioni adnexae pro comitatibus in politicis instructionis §. 38. consvetas comitatus currentales, occasione perceptionis earum in praescripta rubrica subscribere incumbit, constituti habeantur, his communium loci sylvarum suprema inspectio ita deferatur, ut

2-do. Si amplior sylvarum harum extensio admiserit, hi sine mora has in sensu altioris de anno 1769. 22-do Decembr. emanati et anno 1770. de 6-to Aprilis sub nro 1465. publicari, atque introduci dispositi ordinis sylvanalis pro natura, et requisita sylvae indole plures in annos subdividant et obvenientem nonnisi pro singulo anno emensam plagam succidi permittant, proutque succisam ab omni accessu succrescentibus arbusculis nocivo pecorum, et pecudum usque praescriptum in hoc ordine tempus custodiri facient omnemque sylvarum extirpationem, aut actualium extirpaturarum adauctionem praecavebunt, ita, ne in plagis pro anno succisionis haud destinatis quis ligna extra statuendos intra se dies et modum secet, sub praescribendis aeque intra se poenis antevertent, consequenter in locis similibus

3-tio. Directores regulas benigno praescripto, atque publicato ordini sylvanali conformes et localibus circumstantiis accomodas, secundum quas sylvas intrare, lignaque secare licitum erit, et secundum quas eisdem contravenientes domi per localem directorem plectendi venient et elaborabunt, mulctas pecuniarias in contravenientes defigent, elaboratas has regulas convocandae locali nobilitati pro discussione et approbatione praesentabunt, adque casum per eam non approbationis comitatui pro revisione referent, nec secus, an in loco caprae, sylvis utplurimum noxiae tolerandae sint? eatenus cum locali communitate consultaturi, opinionem suam comitatui pro approbatione submittent, pariter et ibi

4-to. Ubi coarctatus sylvarum localium status similem plures in annos subdivisionem non recipit, locales directores et ibi in sensu praemissi puncti 3-tii elaborabunt, diem lignationis in gremio sui pro nobilitate locali defigent, poenas in contravenientes constituent, universaque in confluxu localis nobilitatis eidem pro approbatione proponent, adque casum non subsequendae approbationis comitatui pro discussione submittent, non absimiliter et id, an in loco caprae servari queant, audita praevie locali nobilitate opinionem suam comitatui pro approbatione referent.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

5-to. Ad sylvarum communem sive per se pro succindendis lignis comparituros, sive conventionatos homines, aut colonos suos eorsum pro succisione lignorum extra defigendum tempus exmissuros compossessores, domestico fine hoc asservando protocollo, loci nominetenus, quis? quando? extra tempus statutum per se, vel per homines suos exmissos fine succindendorum lignorum sylvam communem invasit, idem director loci sibi per constituendum communibus sumptibus sylvanum, aut alio quocunque reali canali detegendos inseret et contravenientes juxta regulas et statuta localia in superioribus elaborari commissa puniet et mulctabit, universaque haec in dicto protocollo praenotabit.

6-to. Mulctas has cassae locali sylvanali penes se asservandae inseret, super hisque locali nobilitati ratiocinabitur, ac eam intro nobilitatem localem a proportione possessorii cum fine anni subdividet.

7-o. Et quia saepe eveniente extraordinaria necessitate contingere posset, ut aliquis e locali nobilitate ligno aedili opus haberet, ea de causa signum quodpiam confici curabit, quo signum tali exassignandum et succindendum a reliquis distinguet, a ligno hoc moderatum pensum desummet, cassaeque locali erga ratiocinium inferet.

8-o. Si vero per localem directorem convincendus in mulcta nobilis regulis localibus contraveniens hanc deponere nollet, aut semet eidem opponeret, ut similis tam sylvis, quam et bono locali ordini nocivus, in casu illo, ubi invasio haec sylvae patentis et neque circumvallatae intercessit, eandemque oppositio praevaricantis concomitata est, adeoque pro furto lignorum habenda erit, per comitatum in sensu denique universalis sanctionis de delictis politicis emanatae capitis 4. §. 30. et 32. plecti, tam quoad se, quam et quoad exmissos homines suos, queat, eum comitatui localis director deferre tenebitur. In casu porro

9-o. Tali, ubi sylva communis muro, sepi aut quocunque modo circumvallata invasa fuerit, invasorque in mulcta convictus oppositione utitur, id ipsum localis director iudicio subalterno, tamquam similem invasorem juxta praescriptum benignae universalis sanctionis de criminalibus delictis editae capitis 6. §. 160. tam quoad se, quam et exmissos homines suos tractaturo, insinuare obligabitur.

Cum porro notum sit, in nonnullis locis per plures compossessores inhabitari solitis una et colonos benificio communium sylvarum

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

fruentes degere, hosque sive ab exemplo nonnullorum compossessorum, sive a prona ad sylvarum succisionem, harumque conservationi inimica natura sua in communibus sylvis non levia damna causare, ne itaque sors horum alioquin semper arctioribus limitibus ob ruralem conditionem circumscribi debens, regulatis iam praevia modalitate in ordine ad usum communium sylvarum compossessoribus tam solis locum, quam mixtim cum colonis degentibus, ac utrobique locali directori quoad sylvas subordinandis, juxtaque intra se elaborandas, ut puncto 3-tio et 4-to attactum est, domesticas regulas tractandis, horum statu melior fore censeretur; in ordine itaque ad hos projectari,

10. Ex quo ad exigentiam benignae de 15-to Februarii 787. Viennae in merito qualiter pro futuro tractandarum urbarialium querimoniarum emanatae resolutionis regiae §. 3. in locis per plures compossessores tentis, subditorumque exiguo numero provisis adeoque officiales pro se intertenere nequeuntibus, in concreto unus communis vices-gerens pro asservandis colonis diebus officiosis, eorumque querimoniis urbarialibus decidendis, communibus omnium sumptibus providendus, aliunde eligendus praeciperetur. Hinc

11-o. Huic incumbet relate ad excessus colonorum in sylvis communibus pertractandos non solum vigilem oculum tam per se, quam et per constituendum communibus sumptibus sylvanum habere, sed et protocollum relate ad colonos excessuum sylvanalium ducere. Cui

12-o. Mox ubi per sylvanum, aut aliam quamcunque certam viam detectum fuerit, quempiam colonorum extra statutos in sensu benignae de 1786. 27. Aprilis nro 18,041. emanatae resolutionis dies lignationis sylvam communem ingressum fuisse, ibique frondes arborum diversis exquisitis modis, ut arescerent, incurvasse, aut plane arbores succidisse et avexisse, tales illico dicto protocollo quis, quo tempore, quove fine sylvam ingressus sit, dictorum colonorum nominetenus inseret, et

13-tio. Colonum sylvam invadentem ad diem caeteroquin in singulo loco iam statutam officiosam citabit, delictum ejusdem in praesentia judicis localis, aut duorum disinteressatorum virorum exponet, incusatum sufficienter audiet, et si comprobatum fuerit, eundem extra statutum lignationis diem arbores decorticasse, vel frondes, aut ipsas arbores succidisse, tunc in sensu benignae

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

urbarialis regulationis puncti 8. §. 8. in trium dierum manuali labore terrestri suo domino praestando et refusione causali, praevie tamen aestimandi damni, colonum talem convincet, appellantique nefors ad comitatum paria protocolli per praesentem judicem, aut alios disinteressatos subscribendi extradabit, ad executionem attamen dictatae poenae juxta provocatae novissime Viennae emanatae benignae resolutionis punctum 7. procedere potest, dominus autem terrestris sibi praestandum laborem hunc a kr. 10 ad cassam loci pro solutione expensarum sylvae deservituarum persolvet, et aestimati damni refundendum valorem per colonum aeque haec cassae director inferet.

14-o. Si vero contigerit, colonum praevia modalitate punitum excessus in sylva reiterare, casu in hoc paria protocolli una cum probis, si sylva patens, et non septa est, comitatui, si vero circumvallata et septa esset, judicio subalterno, velut delictum hoc juxta naturam et praescriptam superiusque quoad nobiles puncto 8. et 9. attactam modalitatem discussuris submittet; imo si puncto hoc attactis casibus una etiam damnum per submissionem arborum, aut surreptionem praeparatorum communium lignorum per colonum causatum, juxta inviationem saepe attactae novissimae urbarialis resolutionis puncti 11. per inpartiales aestimandum erui faciet, similisque damni aestimati consignationem semper cum paribus protocolli suae competentiae referret.

15-o. Si in uno eodemque loco et nobiles et coloni sint, priores locali directori, posteriores vero vices-gerenti, nisi idem esset vices-gerens, qui et director, suberunt, adeoque in tali loco semper vices-gerens a locali directore, tanquam supremam inspectionem sylvarum habituro, dependentiam in iis, quae ipsam sylvam respiciunt, habebit, quoad excessus attamen in sylvis colonorum solus vices-gerens agenda hic praescripta modalitate aget.

16-to. Ad haec cum in una possessione degentes domini terrestres in altero aeque ad se spectante loco sylvas possidere, imo et coloni extra terrenum, quod incolunt, in altero distincto terreno beneficium lignationis nonnunquam habere consveverint, huic praemissa de ordine sylvarum introducenda ad similes in altero terreno lignationem habentes, sive dominos terrestres sive colonos per omnia extensa, adeoque per hosquoque observanda intelligentur. Et

17. Esto quidem penes observantiam similis in ordine ad

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

communes sylvas projecti his sive a solis compossessoribus sive ab his intermixtis nonnullis in locis colonis, ob inordinatam succisionem imminens extrema ruina anteverti sperari parte in una possit, quia tamen parte ab altera praevidere et illud facile esset, quod tam inter puros compossessores, aut et mixtos cum colonis inspectionem supremam sylvas habiturus director, quam et relate ad colonos inter nobiles reperibiles et vices-gerenti subjiciendos, hic quoque vices-gerens non paucis incommoditatibus obnoxius sit futurus, verendumque abinde esset, ne per sentiendam ex parte utriusque incommoditatem et neque accipiendum aliquod ob hanc inspectionem commodum, uterque inspectione remissior sit, adeoque esto penes salutare hocce projectum porro etiam sufficienter conservationi quaestionatarum sylvarum prospectum non sit; hinc censeri, ut a paritate benignae dispositionis Vienna emanatae, quoad urbarialia §. 3. communibus vices-gerentibus communem a compossessoribus praestandam et in casu per compossessores respectu huius non coalescentiae, quoad ejusdem defixionem per comitatus determinandam solutionem praescribentis tam directoribus quoad nobiles, quam et vices-gerentibus quoad colonos eorumque excessus sylvarum inspectorum habituris commune salarium per omnes compossessores a proportione sylvae inspectioni eorum subjectae ejectetur.

18-o. Quandoquidem salarium directoribus, vices-gerentibus, inspectionem sylvarum habituris, querelasque in contravenientes ordini sylvanali adituris et his subordinandis sylvanis promittere non esset sufficiens, sed et de fundo fixo, unde haec salaria levaturi sint, mature providere necessum foret, hinc pro tali communiun beneficiorum, hucdum ob communem juris minus fructificantium adeoque hoc scopo exarendandorum, signanter autem venationis, piscationis, aucupii et caetera proventus deputentur et assignentur.

Utve hi salario quoque taliter providendi obligationi suae accuratius satisfacerent, non solum eatenus et adjurandos et processualium iudicum nobilium defectus eorum comitatui semper detecturorum vigili oculo subjiciendos demisse censeri.

Eredetije az Orsz. Levéltár helytartótanácsi osztályában, Publ. Pol. 1787. évi fons 479. pos. 38. alatt.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

215.

1788. augusztus 25. Mármaros megye szolgabirájának jelentése a hosszumezei városi erdőkben esett károkról.

Tekéntetes nemes vármegye!

A felséges királyi helytartó magyar tanács sub 19. Junii 1788. nro 22,889. költ parancsolattya telyesitésére a nemes vármegye által kiadott végezés szerint az alább irt napon és esztendőbe kimentünk a hosszu-mezei határban lévő erdők azon részének megszemlélésére és vizsgálására, a melyben tétetett kár a mondott főhelyre feladattatott és mellénk vévén azon városbéli hadnagy képét nemes Igyártó Jánost, úgy Csurka János nemes személyt, a civisek részéről pedig a bírót Rosnyai Jósefet, Bodoki Miklóst, Kalinyuk Lászlót, Jenei Istvánt és Simon Sándort, először is megparancsoltuk, hogy azon helyekre vezessenek bennünket, a hol a kár vagyon; Csurka Jánosnak és Jenei Istvánnak pedig, hogy éppen azon nyomon vigyenek, melyen 20-dik májusba ezen folyó esztendőbe az uraság ispánjával és jágerével megjárták az erdőt. És így felmenvén a Bél-mező és Borsós-forrás nevezetű helyekre, s azokat és a mellettek lévő bikkest megnézvén, találtuk e következendők szerént s az egész parancsolt investigatiót végeztük ekképpen:

1. Az egész darab hely, holott a tölgy vagy inkább musdájfákba a mult tavaszon kár esett, mind kaszáló, még pedig a feljebb neveztetteknek,' sőt a városban több öszvehivott nemes és városi emberséges lakosoknak bizonyság tételek szerént oly régi kaszálók, hogy keveset kivévén, mind elejekről maradott reájok, és vagy régi irtás jussán, vagy készpénzen vásároltatva birattatnak, még pedig némely része nemes fundusokon lakó nemesek által. A honnan

2. A mostani föld mérés alkalmatosságával is azon kaszálók mint privatusok birtokai béirattak s felmérettek.

3. Azon kaszálók nélkül, mint hogy külömben és minden esztendőben tilalmasok, el sem lehetnek a hosszú-mezeiek semmiképpen, nemcsak azért, mert a kaszálóknak nagy részet teszik de azért is, mert némelyeknek azon a helyen kivül vagy éppen semmi, vagy igen kevés széna termő földjök vagyon. Ide járúl még, hogy a város határának által ellenbe lévő részen mind a várost magát, mind a szántó és kaszáló földeket a Tisza folyó-vize feletteb ron-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

totta és rontja; itt pedig az a veszedelem nincsen, minthogy a Tiszától távol és hegyeken van.

4. A mennyire lehetett, megszámláltuk a lecsonkázott és rész szerént levágatott musdájfákat, melyeknek száma valóba nem kevesebb, hanem még több tiz, husz darabbal mint a dominalis ispán relatiója tartja; de hogy éppen a kecskések vágták volna le, az nem bizonyos, nem is lehet kivilágosítani; a mindazáltal mindnyájoknak itélete szerént bizonyos, hogy legalább 180 vagy 190 darab fa a kecskék számára vágatott le, a melyek tudniillik nem tőbe, hanem fent vágattak le, és a melyek már is kisarjadzottak s alkalmas fákat fognak hozni; a többi pedig tőből vágatott ki, és ezeknek már semmi jövések nem lehet, de némely részre már haszonra is fordíttatott, nagy részt pedig ottan hever. Mindazonáltal

5. Megjegyzésre méltó, hogy nem minden levágott musdáj fa lett volna alkalmatos épületre, sőt nincsen több száznál azok között, a melyek rész szerént szarufáknak, rész szerint pedig gerendáknak alkalmatosok lettek volna; hanem idővel a többi is haszonvehető lett volna, némely része pedig legalább makkot hozott volna.

Ugy vagyon továbbá, hogy sok jó musdájfák száradtak ki a körülvágás miatt, melyet hihető, hogy a gazdák irtás végett cselekedtek, ezek között vagynak nem csak hosszu-mezeiek, hanem sokan szaplonczaiak is. Ha a felséges consilium kivánni fogja és a nemes vármegye több időt méltóztatik adni, tehát minden ember kaszálóját különösen meg lehet vizsgálni, és darabról darabra az ilyeket feljegyezni, a gazdákat is iránta megkérdeni, de ez hoszszacska időt kivánna.

6. A nevezett helyek mellett lévő bikkest mi illeti, az igaz, hogy ottan csak nem megszámlálhatatlan a levágott és ottan hagyott bikkfa.

7. Gyümölcsfa pedig mindössze is igen kevés vagyon azon a helyen; levágott pedig tiznél több nem tanáltatik.

8. Megkérdeztük annak utána, hogy micsoda jussal és ki hirével s engedelmével hordott azon helyről volt szolgabíró Szaplonczay József épületre való fákat; melyre felelték közönségesen, hogy két esztendeje már, a mióta a városban birtokos a nevezett ur, nemes feleket és appertinenciákat birván Igyártó János ökegyelméről és igy már most annak jussán használja az erdőt. Igaz ugyan, hogy azelőtt is hordatta, de mindenkor hirt adott és enge-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

delmet kért az előljáróktól. Csurka János pedig azt vallja, hogy hadnagy korában maga Szaplonczay József ur szájából hallotta parancsolni cselédjének, hogy soha élő fát le ne vágjanak, hanem dült fából dolgozzanak, azonkivül midőn valamely nagyobb munkára a dült fák között alkalmatos nem találtatnék.

9. Megkérdeztetvén továbbá az emberek arról, minémű mód és rendtartás volna az erdő gondja viselése iránt, és kiknek kötelessége főképpen arra vigyázni? felelték, hogy a nemesség hadnagya és a város bírája főképpen azok, a kiknek jó gondja vagyon s kelletik lenni az erdőkre, kik is a hitösökkel együtt hat kerülőket szoktak tartani, a kik a tilalmasra való vigyázat mellett az erdőkre is vigyáznak. Azonban a tölgy vagy musdáj, úgy a gyümölcsfáknak vágása, pusztítása teljességgel tilalmas, szabad mindazáltal minden gazdának maga szükségére úgymint épületre és szekérhez vagy más mezei gazdasághoz való szerszámra az erdőt rendesen használni; a bikkes eránt pedig semmi olyas különös gond nem volt ezideig.

Az iránt is megkérdeztetvén, ha lehetett-e valaha ezen a helyen nagy és tökéletes ép erdő? és ha volt, mi tehát az oka, hogy most nincs régi állapotjába és épületre való nagyobb fákat csak ritkán lehet benne találni? azt felelték, hogy az ő emlékezetekre soha sem volt az nagy és ép erdő, hanem mint feljebb mondatott, mindenkor kaszáló, mindazáltal mind a közepén, mind kivált a kaszálók szélein sok alkalmatos fák találtattak. Mostani állapotjának pedig oka az, hogy mind a nemes vármegye a sok hidakat mint az Iza és Szaploncza vizein, ugy Remete és Szaploncza között is sokakat tavaly, az idén, s ezelőtt is onnan építtetett; a dominium is mind a szigethi nagy malomhoz, mind a rhónaszéki aknához, mind a szigethi csűrhöz s más szükségekre ezekbe az esztendőkbe sok fákat hordatott el, a tiszt. páter piaristák templomához is onnan hordattak. És ezek az okai, hogy megkevesedett az alkalmatos fa, az is hozzá járulván, hogy a szaplonczai lakosok, kiknek feletteb kezek ügyében van annyival inkább, hogy ottan kaszálókat is birnak, sokat elhordottak belőle. De ha a nemes vármegye segítségül lesz a városnak, a jó rend behozásba igérik, hogy jobb állapotra viszik azon tölgyest mind volt valaha; különben is véghetetlen kára volna a városnak, ha azon tölgyes elpusztulna és azért annak megmaradásáról, megtartásáról és megépítéséről a városiak felelnek is; de hogy csupa vad erdővé légyen és a kaszálóból kirekesztessenek, az ugyan nem lehet; hogy pedig a

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

miatt a mostani kár esett, és jobban utána nem láttak, oka a volt, mert a dominium észre vévén magát belé avatta, és azóta a felsőbb rendeléstől vártak.

A mi a bikkest nézi, az semmit sem árt ha pusztítódik is, mert a soha el nem fogy, meg sem ritkul, különben is nagyobb részre olyan, hogy semmi hasznát nem lehet venni az egy, ritkán, de az is nagy kárral esni szokott makkoltatáson kivül.

10. Annak utána mind a megnevezett kecskés gazdákat, mind a kecskéseket kerestettük, kik közül három gazdák ugy mint nemes Fekete András, nemes Balás Pál és Gál András megjelentek, Máté János Husztra lévén; a kecskepásztorok közül pedig csak kettő találtatott meg, ugymint Raduly Iván, Balás Pál kecskése és Argyélán Iván, Pál András pásztora, kik külön-külön kérdésekre vétetvén, a gazdák ugyan erőssen állították, hogy az kecskéseik nem vágták a tölgyfákat, mert ők világosan megparancsolták, hogy azokhoz ne nyuljanak, a mint hogy nem is nyultak, sőt azon a helyen nem is jártatták a kecskéket, hanem Fekete András azt vallja, hogy a Máté János kecskése járt volna ottan, és a tette volna a kárt, de a már elment a helységből, és nem tudatik hová. A nevezett kecskések hasonlóan azt állítják, hogy az ő kecskéjek ott nem járt, különben gazdájoktól szorosan meg volt parancsolva, hogy a musdájfáknak békét hagyjanak, azonban ők azt sem tudják, ki vágta le azon fákat, mivel ők nem látták. Azt pedig mindnyájan megvallják, hogy a bikkfákat vágták és vágatták, mert annak sohasem volt az a tilalma. Mindezekhez Fekete András hozzá tette, hogy abból tudja, hogy a kecskése nem vágta a tölgyfákat, mert majd minden másod nap meglátogatta; hogy pedig a Máté Jánosé szabadon és gazdája hirével vágta, abból gondolja, mert egykor a hadnagy, Benedek Sámuel beszélette, hogy midőn mondotta volna Máté János nótáriusnak, hogy a tölgyest nem szabad vágni, azt felelte volna: «Rekeszszék bé ketek, ha azt akarják, hogy ne vágattassék;» azonban Fekete András szemeivel is látta, hogy vágta a mondott kecskés, mást pedig senkit nem látott.

A többek is mindnyájon azt felelték, hogy nem tudják s nem tudhatják, kik vagdalták le a fákat, mert szemeikkel nem látták, hanem úgy gondolják, hogy a kecskések dolga, de melyik, melyik nem cselekedte, nem tudhatják, legtöbb gyanu mind az által a a Máté János kecskésére vagyon. Signatum Hoszszumező, die 25.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

Augusti 788. (L. S.) Joódy László mp. surrog. szolgabíró és (L. S.) Vasadi György mp. fiscális.

Eredetije az Orsz. Levéltár helytartótanácsi osztályban, Publ. Pol. 1787. évi fons 479. pos. 39. alatt.

216.

1788. augusztus 30. Id. Plathy Andrásnak a helytartótanács elé terjesztett javaslata a közös erdők használatának szabályozásáról.

Hochlöbliche königliche statthalterey!

Es erkühnet sich der endes unterschriebene, indem er ein obzwar nur durch eine execution doch in solcher summe, in welcher das jährliche interesse niemals erreicht werden kann, mitbesitzer des ortes Pribilina in Lyptó und Árva vereinigten gespannschaften befindlicher waldungen ist, auch noch indem durch die hochlöbliche königliche statthalterey ein urtheil, damit denen jetzo ausgebrennten vorgemeldeten ortes-bauern sollte besonders ein begnügender in denen waldungen und zum aufbauen fähiger ort durch die grundbesitzer dessen angewiesen und ausgetheilt werden, gefället und der Lyptó-Árvaer gespannschaft zur genüglichen execution anbefohlen worden ist, der hochlöblichen königlichen statthalterey gehorsamst folgende, wie der die beinahe die erfolgende verderbung und ausrottung derer waldungen äusserst nothwendige erklärungen vorzubringen:

1-tens. Die vorbedachten ortes-waldungen sind vor einigen 20 jahren in einem solchen zustande gewesen, dass wenn diese grausame feuers-schicksaale, die jetzo schon vom jahr 1781. jährlich nicht nur einmahl, sondern auch mehrmahl den ort betroffen haben, wären eingefallen, so hätte dieses dorf wüst bleiben müssen, wenn es nur von steinern nicht hätte sollen aufgebauet werden. Da nun diese verderbung durch stette befehle der hochlöblichen königl. statthalterey doch so weit bei denen besitzern gebracht worden ist, dass diese waldungen schon einige 20 und etliche jahre verfriedet worden sind und sich bis zu jenes feuer nicht eigentlich schicksaal, sondern etwas schon nothwendiges und gemeines übel zu nehmen, in einem guten zustande und erwachsung befunden und angelanget haben, so dass sie bis an die nemliche

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

zeit auch durch die Pongraczische familie, so als besitzer ohne verderbung geblieben. Indem nun aber

2-tens. Diese schicksaale so stark und heftig eingerückt, dass sie als es vorgedacht von der zeit jährlich vorkommen und so gemein bleiben, also ist ein leichtes urtheil davon zu schlüssen, wie nemlich die, der vorgebrachten familie besitzer haben gelegenheit gefunden diese wälder in eine ruin und ausrottung zu bringen, denn indem sie musten mehr als fast eine million hölzer und stöcke denen bauern in den besten verfriedeten örtern herunterfällen und hauen lassen; so haben sich endlich auch die besitzer der waldungen darüber gethan und von der zeit nicht nur jährlich für das feuer schicksaal des ortes viele tausende, aber auch für eigenen genuss und nutzen, um damit die waldungen an denen bauers häuser gänzlich nicht verbrennen sollte, lassen jährlich ehrliche stücker wald herunterhauen und so zur ausrottung jener waldungen verfertigen sie nicht nur jährlich, aber auch die bauern täglich und darum

3-tens. In diesen zwei vereinigten gespannschafften nicht nur die einwohner jener, indem sie aus der erhabensten laage bestehen, die gröste kälte und längsten winter durch ein zimmliches holz mindern nur können, ihr leben zu bewahren gezwungen sind, aber auch das ganze land fast zum bau und anderen verschiedenen nöthigen sachen durch den Wag-fluss versehen, ja was das nothwendigste ist, in der zeit eines krieges mit den grausamen türkischen nachbar denen armeen für das zur lebensmittel gehörige feuer grausame waldungen umhauen und dieses holz durch die gelegenheit des wassers darstellen müssen.

Wo nun aber in diesen vorbedachten Lyptauer und Arvaer vereinigten gespannschaften schon in allen hotterungen und bergen kein holz, nur für die einwohner nöthiges, destoweniger für weitere obgedachte nothdürfte alle besitzer derer berge und hotterungen ausser der kameralischen herrschaft waldungen und der zwey familien, die vorbedachte Pribiliner waldung derer Pongrácz und der familie Szent-Iványi ihre, befindlich sind. Und ob zwar

4-tens. Die hochlöbliche königliche statthalterey genügliche befehle wegen der verwahrung der waldungen stäter aussendet, doch wenn nur mittel, durch welche sie erhalten werden sollten, nicht voranbefohlen werden, so wird die in der menge währende besitzer gemeinschaft iene waldungen nicht nur in diesen zwei

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

vereinigten gespannschaften, sondern auch in vielen andern gegenden diese schlimme und dem lande verderbliche ausschweifungen je weiter je mehr anstalten. Aus dieser nun wichtigen ursache unterstehet sich der endes unterschriebene vor die hochlöbliche königl. statthalterey, damit nicht nur die waldungen in erwachs bleiben, sondern auch die felder in einen besseren bau und so gemeinen glücke blühen könnten, eine kleine beobachtung gehorsamst vorzuthun, dass nemlich

5-tens. Alle wälder und felder besonders schon nach der geschehenen ausmessung einen jeden besitzer derer in einem stucke und orte ausgetheilt werden sollen, damit so ein jeder seines theils verlust nicht nur im wald, sondern auch im feld verantworten schuldig seyn sollte. Was aber noch

6-tens. Mehr zu die verwahrung dieser nöthig seyn könnte, oder ja einen zweifel die hochlöbl. königl. statthalterey in dieser beobachtung erfinden könnte, so durch ein gnädiglichen befehl dieses lesen und jenes gehorsamst vorzubringen erlaubniss erhaltend, ist der endes unterschriebene die schuldigkeit zu erstatten bereit, indem er laut dieser vorgebrachten erklärung

7-tens. Gehorsamst flehet, damit dass wenigstens diese vorgebrachte Pribiliner durch die familie Pongracz besitzer währende waldungen, weil sie schon auch durch einen geendigten theilungsprocess durch die ganze familie zur theilung veranstaltet sind und auch für die bauern des nemlichen ortes ihre nothdurft ein ganzes und gröstes in diesen wäldern thal schon ausgetheilet ist, damit diese wälder einen jeden besitzer zur solchen schon vorgebrachten verantwortung der ruin ausgetheilet, ehender, als sie völlig gestürzt werden, durch die hochlöbl. königl. statthalterey anbefohlen und verordnet der Pongraczischen familie seyn möchte. Gegeben in Nagy-Pallugya, den 30-ten August im jahr 1788. Gehorsamster diener ältester Andreas Plathy m. p.

Eredetije az Orsz. Levéltár helytartótanácsi osztályában, Publ. Pol. 1787. évi fons 479. pos. 39. alatt.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

217.

1788. szeptember 9. Kivonat az erd. fökormányszéknek az urbéri viszonyt szabályozó rendeletéből.

III. Szakasz.

§. 5. Tartozik a földes ur maga volt jobbágyainak és zselléreinek tüzi és épületre kivántató fát az olyan helyeken ingyen engedni, az hol köz vagyis szabad erdők vagynak, ha pedig semmi köz erdők nem volnának, szabadságot adni, hogy a földes ur különös erejéből is (hanemha az mind kevés és drága, mind pedig a maga szükségére is elegedendő nem volna) afféle ledőlt és száraz fákot vihessenek magoknak az erdőpásztorok hirével és jelenlétekben, annyival inkább, ha élő fákat kellene vágniok, azokat az erdőpásztorok mutassák ki, és a földes úrnak is ilyenkor ezen haszonért illendő kevés jutalommal lenni tartoznak. Mint hogy pedig a jószágok mindennemü hasznaikkal szoktak a földes uraknak adattatni, ezokáért illő, hogy azok, ha az határnak nagysága vagy kiterjedése engedi, legeltetés végett az határra külső marhákot bevehessenek, és a legeltetésből vagy makkolásból való taxát és jövedelmet magok számokra szedhessék. Ellenben pedig a volt jobbágyok és zsellérek földes urok engedelme nélkül külső marhákat az határra legeltetés végett ne szegődhessenek; az erdőléssel is csak magok különös szükségekre élhessenek és a földesur által az erdők élésének módjáról tett rendelést (Waldordnung) követni tartoznak nyers fákat pedig vagy más félét is arra nem alkalmatos időben a földes úr hire és engedelme nélkül ne vághassanak. A mely helységekben mindazonáltal némely erdők régi időktől fogva a falukhoz tartoztanak volna közönségesen, és azok által mostanig birattattak is, azoknak birodalmában a faluk ezután is megtartassanak, fen maradván ugyancsak a tulajdonság, vagyis proprietás jussa a jószágok vagy dominiumok mellett. Továbbá az helységbéli communitásoknak nem szabad az 1784-dik esztendőben 2-dik Martii kiadott udvari rendelés tartása szerént az uraság és vármegye tisztjei hire s engedelme nélkül a királyi adónak is csonkulásával az erdőket és közönséges földeket elzálogosítani és eladni, mert az ilyen eladás, vagy elzálogosítás aránt tett contractus teljességgel erőtelen lészen.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

Továbbá tartozik a földes uraság az 1787-dik esztendőben 27-dik Martii költ felséges rendelés szerént egyes értelemmel maga volt jobbágyainak bizonyos napokot kiszabni, midőn mint a fát, melyre elkerülhetetlen szükségek vagyon, az erdőben levághatják, mint pediglen aztat haza vinni szabadoson nékiek megengedtetik; hogy ha az ilyen rendelt napokon pediglen a volt jobbágyok vagy sok hó, avagy módnélküli terhes utak miatt ezen szabadsággal nem élhetnének, tehát mindenkor más alkalmatos napok rendeltessenek az irt fa vágásra és elvitelre. Ezeken a napokon kivül pediglen ne merészeljen egy volt jobbágy is az erdőben menni és a kik ezen tilalom ellen cselekednének, az közönséges urbarium szerént megbüntettessenek.

§. 6. A makkolás haszna a volt jobbágyoknak és zselléreknek kevesebb bérért vagy jutalomért engedtessék, mint más idegen embereknek, de az is csak olyankor, mikor a makkolás hasznával a földes ur különös erdejében élnének, mert ha a makkos erdő szabad és köz lészen a falusiakkal, a makkolásért ezen kevesebb fizetéssel is nem kell őket terhelni.

Fogalmazványa az Orsz. Levéltár erd. főkormányszéki osztályában 1789. évi 6163. sz. alatt.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

218.

*1788. november 4. Felső-Fehérmegye kanta-járási szolgabirájának jelentése a járásabeli faluk erdeinek állapotáról.**

Humillima relatio.

Az inclyta officiolatusnak sub dato 16-ta mensis Septembris anni 1788. nro 2673. a főkormányszéki gubernium parancsolatjából emanáló parancsolatját az erdők conservatiójáról vettem in punctis nro 7, melyekre alázatos relatiómat ez szerint teszem processusomat szükségesképpen falunként fel kelletvén venni.

1. Karatnafalván a tit. Bodó familiának vagyon egy darab csere erdeje, mely dominalis erdőnek neveztetik, más csere erdő, mely Ecclesia erdejének, harmadik mely az communitással köz, ez is csere tilalmas erdők, melyek mindenik azoknak szükséges ususokra elégségesek.

2. A szabad favágásra való erdők két nyilakra osztatván, még eddig az első megtiltott nyilat nem usuálták, minthogy a más részről elégséges tüzi fát kaphattak.

3. Minthogy az egyik nyil még tilalomban tartatik, tehát amelyet usuálnak, abban a marhák legelődnek.

4. Amely tilalmas csere erdő ki volt szakasztva ezelőtt is, most is ki vagyon és erdő-tilalmában tartatik, amint az első punctumra való feleletben meg vagyon irva, mely tilalmas erdőben találtatnak épületre való fák.

5. Valaminthogy a felfogott része az erdőnek post ordinationem silvestrem nem usuáltatott, úgy az erdőlésre való idő is eddig nem observáltatott.

6. Itten nincsen szükség az új erdőplántálásra, mivel elég erdő vagyon.

7. Az eddig is tilalomban tartott erdők erdőbiráira és pásztorira vagyon bizattatva az erdőnek őrizése. Az tilalmas erdő pusztitói 12 fr. büntetés alatt voltanak kirendelve a falu contractusa

* Az erd. főkormányszéki osztályban termérdek ilyen jelentés van minden törvényhatóságtól sok éven keresztül, de a hely szűke miatt csak ezt közlöm *mutatóul*.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

szerint, de akik benne tanáltattak, egyszer se vétetett meg intacte, hanem kin fele, kin harmada, ki amint pusztította az erdőt, mely büntetés fordíttatott a falu szükségére.

Volál.

Ad 1-mum: Ennek vagyon egy nagy darab nyil erdeje épületre való; más darab Nagy-avas nevezetű, ezek mind tilalomban tartattak ante ordinationem silvestrem is az erdőknek conservatiójára nézve. Vagyon még Rápolti József uramnak egy különös csere-erdeje, mely dominalis erdő, és a Mikes familiának, de ez régtől fogva szabad erdő volt és nem is termett haszonvehető fa benne. A több tilalmas erdő köz a parasztnéppel, az több punctumokra nézve observálják az fennirt mód szerint.

Ikafalva.

Ad 1-mum: A László familiának vagyon négy nyil erdejek, Domby úrnak is egy kevés cserés erdeje. A Kálnoky familiának három nyila. Ezek dominalis erdőnek neveztetnek. A falunak is vagyon tilalmasa, de még nem épületre való; erdő-bírát vagyis őrzőt tartanak, de quoad lignationem az ez előtt való usust observálják a katonaságra való nézt, mivel a militárisok semmiképpen observálni nem akarják.

Futásfalva.

A Kálnoky uraknak, Apor uraknak, Domby úrnak vagynak dominalis erdejek, melyekben mind épületre való fák, mind másfélék tanáltatnak. Itten az ecclesiának is vagyon két darab erdeje léczenek való, nyirfából álló, melynek erdőpásztora is vagyon. A falunak is egy darab tilalmasa, de nem épületre való. Quoad lignationem az eddig való usust observálják, amint az ikafalviak.

Felső-Torján

A Kovács familiának vagyon tilalmas erdeje; a falunak nincsen tilalmasa több egy darabnál, mely kemény őrizet allatt tartatik. Az ecclesiának is egy darab vagyon. Ratione lignationis pedig

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

az eddig vagy ez előtt való usus observáltatik, mivel itt is a militárisok observálni nem akarják. Szabad köz-erdejek három darab vagyon Alsó-Torjával köz.

Szárazpatakon

A Kálnoky, Maurer, Rápolti, Kovács, Macskássi familiáknak vagyon dominalis erdejek; a falunak is vagyon három darab tilalmas erdeje, de épületre még gyengék; akik pedig invadálták, a falu ususa szerint meg is büntetődnek; a silvestris ordo pedig még eddig valamennyire observáltatott, annyival is inkább, hogy a sok nyomoruság miatt még annyiszor sem érkeztek menni erdőbe.

Altorján

Ad 1-mum: Nincsen dominális erdő, hanem a falunak vagyon egy darab közönségesen felfogva most, recenter, a többi szabad erdő. Ezen kivül ezen punctumokban kiadott parancsolatokat nem observálják a militáris és nemességre való nézve.

Sz.-Léleken.

Ezen falunak távol lévén az erdejek, a silvestris ordóban kiköltt parancsolatokat semmi módon nem observálhatják a militárisok miatt. Egy darab tilalmas erdeje van; csere, bükk és nyárfa csak most fogatott fel. Épületre való fa még benne nem tanáltatik. Kis-Kászon felett megirt nyir tilalmas dominalis erdő a Mikes familiáé.

Oroszfaluban.

Ezen falunak privative nincsen sem lignatiója, sem tilalmas erdeje, hanem az osdolai közönséges erdőre erdőlnek.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

Peselneken

Vagyon a Rápolti familiának egy darab csere és nyir erdeje, ennekelőtte épületre levágattatván, ujabb tilalom alá vétetett. Pócsa Dávid uramnak is egy darab csere-erdeje éppen; a Kövér és Jankó uraknak egy darab nyires; a Bodó familiának egy darab puszta nyires. Vagyon a falunak régi felfogott erdeje két darab, sok féle nevezetü fát termő, épületre való fák is tanáltatnak benne; azon kivül két darab új felfogás. Vagyon megint a communitásnak köz szabados erdeje Szentlélekkel és Volállal köz; a lignatióra elegendő erdeje van. A tilalmas erdőkbe midőn ha valaki tanáltatik, vagy megtudatik, a falu contractusa szerint megbüntettetik. Mind addig a silvestris ordo nem observáltatik, minthogy a sok nyomoruság mián még az ordo szerint sem tudják a magok competentiájokat kihozni; de azon okból sem observáltatik, hogy télben annyi fát szoktak magok számokra hordani, hogy nyáron által az oeconomia körül forgolódnak. Signatum Kanta, die 4-ta Novembris, anni 1788 Stephanus Rápolty proc. vicejudlium.

Eredetije az Orsz. Levéltár erd. főkormányszéki osztályában, Fasciculare, 1789. évi 450. sz. alatt.

219.

*1791. márczius 12. A magyar országgyülés által hozott 57. törvényczikk az erdők pusztitásának megakadályozásáról.**

De sylvarum devastatione praecavenda.

Articulus 57.

Ad sylvarum devastationem publico damnosam praecavendam, interea quoque, donec in hanc rem specificis legibus, condendisque providebitur, Status et Ordines, accedente suae majestatis sacratissimae annutu, decreverunt, ut sive ex causa dilapidationis,

* V. ö. Erd. Lapok 1879. 177. l. — Az ezen törvényczikkre vonatkozó országgyülési tárgyalásokat lásd az 1791. Napló (Diárium) 281., 289., 341. l. és az Irások (Acta) 430., 470., 501. lapjain.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földmüvelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

sive quod possessorium ambiguae liti aut metali controversiae subjectum sit, sive denique, quod compossessorium regulatum non sit, per quemcunque sylvarum devastatio fiat, comitatus re cognita legaliter et efficaciter devastationem sub onere actionis fiscalis devastantem mansuro, imposito etiam pro re nata sequestro, impediant, salvo permanente moderato usu per comitatum determinando et juris via.

Corpus Juris.

220.

1791. augusztus 20. Javaslat Segesvár város erdeinek szabályozásáról.

Löblicher magistrat!

In bezug auf nro 1344. laufendes jahres haben wir die ehre gehorsamst zu berichten, dass der von der hiesigen löblichen comitat in der besten absicht entworfene, dem löblichen magistrat zur einsicht unterlegte und sofort von wohldenselben aus unsers darüber zu äussernden gutachtens wegen mitgetheilte, hier im anschluss wiederum zurückfolgende plan die grösste aufmerksamkeit verdiene; denn, wenn solcher gegründet und zu stande gebracht würde, so konnte man sich unseres erachtens dessen sicherlich erfreuen, dass

1. Den seit langen jahren her obgewalteten missfälligkeiten abgeholfen und dagegen liebe und freundschaft gegründet.

2. Den so schädlichen praevaricationen in den waldungen und feldern gesteuert und in gegentheil ordnung und mercklicher nutzen verschafft werden würde.

Es ginge demnach unsere meinung dahin, den gedachten plan ohne weiters ausführbahr zu machen und solchen der hohen landes stelle der bestättigung wegen zu unterlegen.

Was ferner die in dem project als einen nachtrag zum ersten punkt angezognen bemerkung anbelanget, so scheint es uns, dass die vielen praevaricationen nicht so sehr der erlaubniss in den feld-erbern vieh halten zu dürfen an und für sich selbst, als vielmehr der gleichgültigkeit, mit welcher man eines und des andern vieh in den feld-erbern in unbeschränkter menge anwachsen und solches nach willkühr in kleinen abgesonderten heerden hin und da ungestört weiden lassen, zuzuschreiben sei. Es käme also

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

darauf an 1. Die anzahl des viehes, welches in einem feld-erbe zu halten erlaubt sein sollte, und dann 2. Die art und weise dessen weidung zu regulieren und festzusetzen.

Fürs 1-te Da es von des ehmahligen tit. königlichen commissairs excellencz, laut dessen im archiv befindlichen und andern gubernial verordnungen denen bienengarten besitzern und hütern unbenommen bleibt die viehzucht ohne nachteil der ausgehauenen wälder zu betreiben, so könnte unseres erachtens der angetragenen demolierung der wirthschafts-gebäude um so weniger beigetretten werden, weil solche gebäude dem eigenthümer und dem feldbau nützlich, dem publico aber unter beobachtung gewisser directions-regeln keines weges schädlich sein können, zu geschweigen, dass sie zur verminderung der feuers-gefahr vieles beitragen.

Es wäre demnach die verfügung zu treffen, dass jene waldungen, wo das vieh die jungen sprossen abquetschen kan (welches, wie sichs von selbst versteht, nur bei jungen waldungen statt findet), nicht verheeret werden mögen. Wannenhero bei denen biengarten, wo zu besorgung der bienen ihrer stärkere anzahl wegen zween hüter erforderlich sind, jedem hüter 2, oder nach massgab der umstände, einem 2 und dem andern 4 joch ochsen, jedoch unter dem ausdrücklichen beding, dass sie gleich andere suburbialibus die öffentliche lasten nicht durch handarbeit als gyalogosen betrachtet, sondern vermittelst zu leistenden vecturierungen mitbestreiten müssten, sodann jedem hüter 4 küh mit einschluss des grund-eigenthümers vieh, nebst den dazugehörigen saugenden kälbern zu halten gestattet werden möge. Wohingegen ausser dieser festzusetzenden anzahl denen bienenhütern weder von hiesigen leuten, noch von fremden einiges vieh bei strafe per 1 hiesiges à 3 rfl. und per 1 fremdes à 6 rfl. in die weide zu übernehmen gestattet werden solle.

Fürs 2-te. Die weidungs-art dieses viehes betreffend müsste weiters festgesetzt werden, dass solches

a., Nie in besondern kleinen heerden, sondern mit der stadtheerde unter einem staab geweidet würden. Weil aber dies nur in den jahren, wenn die gegenden der biengärten in brach fallen, ausführbar wäre, indem durch die hintreibung des viehes durch die florfelder bis zur stadtheerde mehr schaden, als nutzen gestiftet werden würde, so könnte in den florjahren gestattet werden, dass

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

jenes in den im florfelde befindlichen biengärten zu halten erlaubte vieh entweder in dem angränzenden brachfelde oder wenn keines vorhanden, in der nächsten freien, aber noch nicht ausgehaueren, folglich der verwüstung des viehes nicht ausgesetzten waldung, die jedoch allemal genau zu bestimmen wäre, zur weide getrieben werden könne, damit aber auch in diesem falle die bisherigen praevaricationen, die durch die abgesonderten heerden geschehen, verhütet und auch dem unterschleif gewähret werde; so müsste

b., Ferner festgesetzet werden, dass sämmtliches obigermassen in der freien waldung zu weidende vieh in einer heerde beisammen und unter einem bestimmten hierten geweidet werden solle, also zwar, dass solches von Georgi an bis zur befreiung des florfeldes von daher nicht zurückgetrieben, sondern ununterbrochen daselbst, und zwar zur nachtszeit in einer perg eingeschlossen behalten, nach befreiten florfeldern aber sogleich zur übrigen stadtheerde geschlagen werden sollte; damit aber auch dem für das in den biengärten befindliche und erwähnter massen in freier waldung zu weidende vieh bestimmten hirten alle gelegenheit zu unterbringung des fremden viehes unter seine heerde benommen werden möchte, so müsste weiter

c., Festgesetzt werden, dass der bestimmte hirt ehe bevor seine hut angienge, das in den biengärten des florfeldes befindliche vieh insgesammt auf einen staab aufschneide und solchen sofort dem herrn stadthannen zur einsicht vorlege, bei welcher gelegenheit dann dem hirten unter eidespflicht aufzulegen wäre, dass er bei strafe von 24 stockstreichen sich schlechterdings nicht unterstehen solle ausser der legitimirten anzahl noch einiges vieh unter seinen stab aufzunehmen; desgleichen könnten auch die besitzer der biengärten, woferne sie von diesfälliger übertrettung wissenschaft hätten, mit der puncto 1. festgesetzten geldstrafe angesehen werden. Endlich möchte noch

d., Die den wäldern über alle übrigen praevaricationen verderbliche winterliche waldweide und das sogenannte brossen hauptsächlich verboten und mit nämlicher strafe geahndet werde.

Um in dessen auch jenen bürgern, welche keine biengärten besitzen, einen leichten weg zu eröfnen, auf welchen sie ohne grosse mühe und unkosten besonders bei den eingeschränkten höfen und häusern mehrers und stärkeres hornvieh halten und

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

nachziehen können, so wäre es für das gesammte publikum erspriesslich wäre

Für 3-te. In einem jedem jahre eine sogenannte mächtige heerde, welche hauptsächlich aus müssigen kuhen und zur begattung aufgelegten kümmeln bestehen möchte, mit den erforderlichen stieren versehener errichtet und auf gestütt und fleischhacker heerden vom frühjahr an bis ins späthjahr geweidet würde. Die hirten und stieren müssten die feldrichter gemeinschaftlich, weil die heerde auch gemeinschaftlich sein würde, besorgen, doch erfordert es die bessere pflege des rindviehes, dass diese müssige heerde monatlich einmal etwa den letzten monatstag abends des salzes wegen nach hause gebracht und den darauf folgenden morgen wiederum hinausgetrieben werde. Endlich

Fürs 4-te. Dörfte der löbliche comitat die eigentliche ursache der so sehr vermehrten anzahl des viehes bei den bienenhütern nicht aufgefallen sein, welche vorzüglich nur darinnen bestehet, dass fast jeder biengärten-besitzer der hiesigen stadt, constitution entgegen, fremde leute und sogar unterthanen, die bloss durch die befügniss auf hiesigem hattert willkührlich vieh halten zu können, von ihren eingeschränkten hatterten hieher gelockt werden, ohne vorwissen der stadt-obrigkeit in ihre bienhüten aufnehmen. Diesem nach wäre in statutum zu machen, dass kein bien- oder baumgarten, wie auch mayerhoff-besitzer befügt sein solle fremde leute, wenn solche auch gleich aus hiesigem stuhl wären, viel weniger aber leute e fundo nobilitari ohne obrigkeitliche erlaubniss bei strafe von 24 rfl. aufzunehmen. Unter einem wären alle jenen bienhüter und der gleichen, welche seit 4 jahren herwärts aus adelichen ortschaften hieher gekommen und von den grund-besitzern entgegen der in anno 1787. oder 1788. ergangenen hohen gubernial-verordnung, nach welcher alle freie städte und dörfer, welche unterthanen ohne erlaubniss-schein der grund-herrn oder comitats behörden annehmen mit einer strafe von 200 fl. bedrohet worden, — aufgenommen worden, bis zum letzten October dieses jahres an ihre vorhinnigen wohnörter zu verweisen.

Würde diese regulierung eingeführt, so liesse sich mit gewissheit hoffen, dass

a., Die allzu unverhältnissmässige feld-meyerey ohne nachtheil der feldindustrie in ein besseres ebenmass gesetzt;

b., Dem unterschleif des fremden viehes gänzlich gesteuert;

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

c., Die dermalen willkührliche hin und her getrieben werdenden und eben aus dieser ursache den wäldern so verderblichen kleine heerden zusammen gebracht;

d., Den hattert- und waldschützen die möglichkeit die praevaricanten eher zu ertappen erleichtert und eben dadurch

e., Das aufkommen der wälder und schützung der florfelder erhalten werden könnte, indem bei eingeschränkterer feldmayerey und bei besserer möglichkeit die praevaricanten zu entdecken, in 4—6 jahren nicht soviel waldung würde zu grunde gerichtet werden, als jetzt nur binnen 1 jahresfrist verdorben wird.

Schössburg, den 20-ten August 1791. Fridrich Polder stadthann, s. k. Martin Gottlieb Schech . . . k. steuer-einnehmer, s. k. Josef Krausz senator, s. k. Fridrich Wöltschner senator, s. k.

Eredetije az Orsz. Levéltár erd. főkormányszéki osztályában, 1792. évi 742. sz. alatt.

221.

*1791. Az erdélyi országgyűlés által hozott 95-ik ideiglenes törvényczikk az erdőhatalmaskodásokra rendelt harmadnapos törvényszékről.**

Articulus XCV.

De restitutis foris tridualibus et modo celebrationis eorum.

Usu et activitate fororum tridualium, quae per subsecutas sub proximo regimine ordinationes regias sublata fuerat, restabilita et factis circa illa praeter SS. et Ordinum regni consensum, quibusvis dispositionibus annullatis, ad tollendas in celebratione horum hactenus observatas difformitates tam objecta, quam etiam modus celebrationis fororum tridualium, legibus conformiter in subsequentibus defiguntur. Sciendum igitur, quod fora tridualia non solum in Decr. Trip. p. III. t. 33. expressa violenta sylvarum succissione, vel arborum decorticatione, verum etiam in potentiosa

* V. ö. Erdészeti Lapok 1878. 679. l.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

terrarum subaratione, segetumque depascuatione et aliis actibus potentiariis, ubi potentiarius, seu res, pecoraque se cum habita in loco delicti, vel continua persecutione comprehendi et intercipi poterint; si is, contra quem potentia patrata est, pacificum annuale possessorium habuerit, contra nobiles aeque, ac ignobiles locum habeant; poena nihilominus amissionis omnium bonorum secum habitorum et homagii solum contra violentos sylvarum succisores, et arborum decorticatores obtinet, alii autem potentiarii in foris tridualibus, praeter damnorum, expensarumque et fatigiorum refusionem poenae minoris potentiae obnoxiantur.

Quod autem modum celebrationis fororum tridualium concernit, potentiarius intra triduum a die comprehensionis et interceptionis ejusdem computandum medio vicejudlium, aut unius nobilis certificetur ad judicium triduo post certificationem celebrandum, intermediis diebus dominicis et festivis inter triduales terminos, quibus certificatio et post hanc judicii celebratio omnino fieri debent, non numeratis. Ubi autem potentiario quaqua ratione elapso, pecora ejusdem, bonaque secum habita intercipientur, hoc in casu potentiarius, si reperiri poterit, personaliter, si autem reperiri non poterit, medio domesticorum, aut vicinorum ejusdem certificetur super eo, quod super interceptis pecoribus, bonisque suis intra triduum judicium futurum sit. Quod si porro interceptorum pecorum bonorumque proprietarius incertus esset et hic etiam semet intra triduum non insinuaret, extunc sub eodem tridui termino, coram eum in finem convocandis v. judlium et sufficientibus numero judicibus praesentia pecora et bona omnino de loco prohibito intercepta fuisse, sufficienter probetur, reque taliter comperta, super derelictis per proprietarium pecoribus, aliisque bonis fiat judicium. Cujusmodi causarum coram foris tridualibus agitatarum per viam appellationis in praesentiam fororum superiorum deductio ante executionem nullatenus admittatur; porro ad plenitudinem judicii in foris tridualibus septem ad minimum judices adesse debent, inter quos pars damnificata, quae utpote adversus potentiarium, ejusque pecora et bona actionem habet, nec cojudicem, neque etiam praesidem agere, aut sustinere permittitur. Postremo sancitum est, ut si officialibus ad praestitutum terminum comparere nequeuntibus, hac ex ratione celebrationem fori tridualis differri necesse esset, hoc in casu interceptus potentiarius, ejusque bona et pecora si petierit, ad terminum usque celebrationis judicii,

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

erga sufficientem cautionem per actorem dominum terrestrem dimittantur.

Erdélyország törvénykönyvéből.

222.

*1791. november 28. Az erdélyi országgyűlés által hozott 30. törvényczikk az erdők megóvásáról.**

Articulus XXX.

De conservatione sylvarum.

Antequam de conservatione sylvarum regnotenus ulteriora constitui possent, in puncto devastationis illarum decretum est, quod si qui compossessorum vel communitatum sylvas eo sub praetextu, quod eae sub processu litis, aut intuitu metarum sub controversia essent, vel ex eo, quod per plures compossessores indivisae possiderentur, devastare praesummerent, extunc comperta rei veritate, communes quidem sylvae ad requisitionem, aut actionem alterutrius compossessorum, via legibus praescripta penes processum articularem, praeclusis quibusvis impedimentis et procrastinationibus, subdividantur et sors propria cuivis compossessorum, vel communitatum concernentium juxta leges de facto assignetur, interea autem usque ad effectum quoque subdivisionis curae officialium comitatus incumbet, illas a devastatione partis alterutrius conservare.

Si vero devastatio in talibus sylvis fieret, vel juste praemetueretur, ubi differentia territorialis inter partes vigeret, tunc usque ad iudicialem differentiae decisionem sylvae per concernentem jurisdictionem ad requisitionem alterius partis sequestro subjiciantur, usu tamen lignationis moderato per eandem jurisdictionem determinando tam in hoc, quam in praemisso casu ad necessitates domesticas aut inevitabiles in salvo relicto. Violatores autem praesentis articuli toties quoties vigore ejusdem poena articulari ducentorum hungaricalium florenorum puniantur.

* V. ö. Erd. Lapok 1878. 679. l.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

Quoad rusticos porro, proprietate sylvarum solis dominis terrestribus (qui tamen lignationis et pascuationis usum colonis suis juxta puncta regulativa anni 1769. die 12-ma Novembris edita indulgere tenentur) competente, vigore praesentis articuli decernitur, quod generaliter ubivis sylvae sub cura et dispositione dominorum terrestrium conserventur, neque permissum sit cuiquam ex rusticis, nisi cum praescitu et venia domini terrestris lignationem exercere, aut exstirpationes facere. Quodsi autem ubivis locorum rustici absque venia praevie a dominis terrestribus impetranda sylvas, lucos seu dumeta per lignationem vel exstirpationem sive pascuationem aut per incendia devastare attentarent, contra tales juxta leges praevigentes inomissibiliter procedatur.

Erdélyország törvénykönyvéből.

223.

1791. Skerlecz Miklós helytartótanácsosnak, a magyar országgyűlés kereskedelmi országos bizottsága elé terjesztett munkálata Magyarország erdeinek állapotáról s az azok megóvására szükséges intézkedésekről.

De silvis et lignorum surrogatis.

§. CIX. Status culturae silvarum.

Habet Hungaria montosas partes, quae immensas et quas nulla adhuc securis tetigit silvas alunt; verum silvae hae ideo tantum intactae manent, quia aut nullus, aut nonnisi excessuris utilitatem sumptibus parabilis accessus ad eas patet. Habet iterum alias, quae patent et tamen longe majorem, quam usus proprietariorum ferat, lignorum quantitatem producunt. Habet e converso alias, quae sufficientibus quidem lignis provisae sunt, sed quarum adeo inordinatus fit usus, ut illic defectus lignorum intra paucum tempus jure praemetui possit. Habet denique vastas plagas, quae omni prorsus ligno sunt destitutae. De primi ordinis locis superflua est omnis cura, donec fortassis eas populatio propius attingat, nam tum primum operae pretium erit aditum ad eas procurare. Interea complures certae silvae per indigenas ad hanc classem referuntur, ad quas aditus aut levibus, aut capiendo exinde lucro

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

paribus impensis parari, vel vero e quibus ligna beneficio praeterfluentium forte rivorum ad concernentia loca demitti possent.

§. CX. Quantam e lignis utilitatem Hungaria habere posset.

In secundi generis locis jam nunc cineres clavellati exuri consveverunt. Posset tamen Hungaria aliam etiam insignem ex iis capere utilitatem. Nimirum inivit recentissime baro Tauferer cum quodam mercatore hispano contractum, quo se hic obligavit, quod pro 500,000 florenis navalia ligna ex hungaricis et croaticis silvis quotannis educere velit. An silvae regni tantam idoneorum pro maritimis navibus lignorum copiam reipsa subministrare possint? et si ita, an baroni Tauferer tantae sint vires, tanta activitas, ut contractum hunc in realem effectum deducere queat? non constat. Id constat, quod Hungaria magnam ultra domesticum usum navalium lignorum quantitatem habeat et quod adsit idoneus emptor, qui ea in valore medii millionis quotannis educere paratus sit. Verum in omnium ejusmodi privatorum negotiationum promotionem legislatio nulla alia, quam vectigalis via influere, administratio publica nonnisi assistentiam speculatoribus ejusmodi praebere, rem ipsam nonnisi privatorum industria conficere potest.

§. CXI. Ordo silvarum lege publica stabiliendus censetur.

Tertii ordinis locis providere jam ad partes attinet legislationis. Sicut enim lex nec industriam privatis praecipere, nec qualem (modo in detrimentum publici non vergat) fundi sui usum facere possit, praescribere, ita vicissim ne quis fundo suo cum detrimento publici abutatur, impedire et potest et debet, abusus ejusmodi eveniunt plerumque per devastationem silvarum illarum, quae aut per plures communiter possidentur, aut de quarum seu metis, seu etiam proprietate controversia exardescit. Cui malo qualiter obviari possit? deputatio juridica proponet. Et cum silvae non tantum per spontaneas ejusmodi devastationes, sed ipso etiam naturali propter auctam populationem lignorum consumptionis incremento deficere soleant, qualiter editus jam 1769. per piae

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

memoriae imperatricem et reginam Mariam Theresiam silvarum ordo et phisico et legali systemati regni accommodari, sicque in legem referri possit, deputatio publico-politica elaboravit.

§. CXII. Salicum implantatio, ubi interest, per legem imponenda.

Cum tamen implantatio salicum sit intercalare seu supplendi, seu praeveniendi lignorum defectus remedium, haec jam inde ab anno 1755. per administrationem publicam continuo adursa, in aliquibus comitatibus optimo cum successu, in aliis et forte talibus, quae maximam earum necessitatem habuissent, penitus intermissa fuerit, censet deputatio haec, ut interea etiam, donec complicatior silvarum ordo in realem effectum perducatur, magistratus comitatuum illorum, qui silvis non abundant, ad promovendam salicum implantationem lege publica obstringantur.

§. CXIII. Usus tectorum habanorum propagandus.

Tecta habana cum incendio resistant, ad silvarum etiam conservationem haud parum conferunt, disposuerat jam piae memoriae imperatrix et regina, ut eorum usus propagetur, coeperantque re ipsa in aliquibus comitatibus construi. Verum obtudit vim emanatarum eatenus ordinationum illud, quod res haec in silvosis et non silvosis comitatibus indiscriminatim fuerit imperata. Postea aversis alio curis, institutum hoc prorsus intercidit, deputationi tamen huic e republica futurum videtur, si comitatuum illorum, qui defectu lignorum laborant, magistratibus denuo imponatur, ut institutum hoc invehere et in gremio sui propagare teneantur.

§. CXIV. Quid hactenus circa torfam et carbones fossiles actum?

Destitutae omni ligno ejusmodi plagae, quas nos supra ad quartam classem collocavimus, alio insuper, eoque promptiori subsidio egent, ut hoc iis procuret, piae memoriae imperatrix et

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

regina Maria Theresia illi, qui torfam 24, illi vero, qui carbones fossiles invenerit 100 aureorum praemium constituerat, id quod piae etiam memoriae imperator et rex Josephus II. 1782. sub 22-da Martii benigne renovavit. Cum torfa nil aliud sit, quam imflammabile crassiorum radicum aggregatum, quod plerumque in locis paludinosis reperiri solet, his autem plane illi comitatus, qui maximo lignorum defectu laborant, potissimum abundent, videtur his torfae usus maxime convenire. E contra, cum carbones bituminosi in montanis aut sub montanis locis potissimum eruantur, hi in usum metalli fodinarum deservire censentur. Jam sub regina Maria Theresia torfa et carbones bituminosi reperti sunt, sed quia talibus in locis eruebantur, quae lignis alioquin abundabant et unde in partes illas, quae iis egent, promotio sumptuosa nimis evasisset, usus eorum non est propagatus. Sub Josepho II. detecta fuit in comitatu Barsiensi una (tres enim habentur) carbonum fossilium species, sed quae liquandis metallis apta non fuit et tamen vix hi eruti sunt, cum jam directio montanistica eos ad metalla referri, adeoque urburae subjicere praetendit. Cujus tamen contrarium sub 26-ta Maji 1788. benigne declarare dignatus est idem rex et imperator.

§. CXV. Quae leges ad antevertendum lignorum defectum condendae?

Quamvis nulla sit gleba, quae non aliquam saltem, si idonea cultura adhibeatur, lignorum speciem producat, per implantationem vero silvarum necessitatibus incolarum melius utique prospiceretur, cum tamen hoc industriae genus et impeditum sit et longae admodum exspectationis, ut populo illi interea etiam consulatur, deputatio haec ejus est demissae opinionis, ut lege publica sanciatur 1. Quod lithantraces cujuscunque demum sint speciei inter metalla non censeantur, sed ad liberam privatorum industriam pertineant. 2. Ut proposita jam inventoribus pecuniaria praemia ad ea solum loca restringantur, ubi torfae et lithantracum aut praesens usus haberi, aut certe unde ad loca, quae hoc lignorum surrogato egent, cum lucro transportari possint. 3. Si proposita praevia ratione praemia non proficiant, ut liberum sit comitatibus penuria lignorum laborantibus peritum et inveniendi et tractandi

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

producti hujus hominem sumptibus cassae domesticae conducere, quo iis unum eorum in gremio sui introducat.

Az Elaborata excelsae regnicolaris deputationis in commercialibus articulo 67. 1791. ordinatae Pozsony, 1826. című nyomtatvány 46—48. lapjairól.

224.

1792. január 17. Szék sz. kir. város végzése a vad-gyümölcsfák iránt.

Die 17-a Januarii 1792. gyűlése lévén a nemes tanácsnak, városunk és a nemes uraimék részéről is béhivatván bizonyos számu személyeket, amikor is már harmadszor feladja bíró uram, hogy a vad gyümölcsfák iránt, melyek a szántóföldekben és kaszálókban vagynak (kivévén a szabad helyeken való vad fákról ezután leendő határozást) hogy határozást tett volt a communitás levágásokról és illendő áron ahhoz képest, amint kinek-kinek tehetsége vagy érdeke illetné, adattassék, mely szerint már most utoljára tegyen határozást a közönséges.

Determinatio.

Már most harmadszor is megvizsgálván és fontolván a tanács, viratus és nemes uraimék a gyümölcsfák levágásából következhető eczetbeli szükséget, de megvizsgálván azt is, hogy némely embereknek jószágaikon feles és számos vad fák vagynak (melyek a közönséges tilalom alatt nevekedtenek fel) és azok mind terméketlenséget, mind madár által gabonájukbeli kárt okozhatnak, ugyan azért tetszett a közönségnek meghatározni, hogy a szántóföldekben levő fák megvizsgáltassanak, s a melyek károsoknak láttatnak vagy terméketleneknek tapasztaltatnának, azok levágattassanak, a jó termő és nem káros fák meghagyattassanak; és valakik ezen meghagyandó szántó és kaszáló helyeken s szabad helyeken való vad fákban praevaricálna, ha in facto praevaricationis találtatnak, immediate 12 magyar forintokig, ha pedig e factumról elmenne, akár városi, akár nemesi helyen lakók legyenek, előhivattassanak és a tanács, viratus és nemes uraimék az unio szerint megitéljék és minden személyválogatás

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

nélkül megbüntettessék s város szükségire fordíttassék. Ide értetnek mind akik szekérrel vagy szánnal, mind pedig akik hátukon praevaricálnának, minthogy a hátasok praevaricálnak többet. Amely vadfák pedig a kirendelendő commissáriusok által a levágásra megjegyeztetnek, azoknak válorát, vagy árát is meghatározzák, felirják és a közönségesnek nyolczad napok alatt meghozzák, név szerint felírván, kiknek hány fa találtatik megmaradható, hány penig levágható a jószágukon, hogy annakutána az szerint tehesse meg a közönséges a maga határozását. Commissáriusoknak kirendeltetnek Máthé Ferencz, Szatmári János, Kovács Mihály, Soós Mihály, Tamás János, Bálint György és Szabó János uraimék. Praesentibus Juhos István főbíró, Máthé Ferencz, Musztikás János, Juhos Mihály, Kovács Mihály, Soldos István, Szathmári János senatorok; Deési M. József notárius; Bálint György, Karsai Ferencz, Fodor János, Székely Márton, Fülöp János, Szathmári Sámuel, Kolumbán István, Füleki György, Tamás János, Csorba István, Sipos Ferencz, Kádár István, Soós Mihály, Ferenczy István, Gábor János, Árkosi József, Soós Pál, Karsay János, Serestélyi István, Balog István, Balog János, Bakos István, Ballók György, Molnár István, Magyarországi István, Soós Márton ötven hütös uraimék közül valók; Sipos Márton junior város gazdája; nemesek részekről N. Szabó János, Gyarmathy István, Szegedi Mihály, Szabó Péter, Kálmány Mihály és Deső István nemes uraimék. Kötő Ferencz is a hütösök közül jelen volt.

Privilegiált szabad Szék városa tanácsa jegyzőkönyvéből, 1794-ik esztendőben, szent Iván havának 14-ik napján kiirattatott és adattatott Kovács Mihály s. k. ordinarius notarius által. (P. H.)

Eredetije az Orsz. Levéltár erdélyi táblai osztályában, Sikó ügyvéd iratai közt XIV. no 124. alatt.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

225.

1792. október 23. Mak Domokosnak, a számtan tanárának a magyar egyetemen, a magy. udv. kanczelláriához intézett javaslata egy erdészeti iskola felállításáról.

Hoch löbliche hungarische hoff kanzley!

Auf die mir durch herrn hoffrath v. Lányi gemachte und dass durch mich zu errichtende forst-kabinet betreffende fragen folgen hier meine demüthigste erklärungen:

1-o. Wass ich durch dass zu errichtende forst-kabinet verstehe? Ich erklärte mich in meiner ersten den 7-ten September seiner majestät kniefällig eingereichten bittschrift sehr deutlich, dass ich durch selbes eine öffentliche privilegirte schuhle verstehe, in welcher die forst-wissenschaft und forst-ökonomie samt der praktischen feldmesskunst und anwendung derselben zur forst-ökonomie vorgelesen solle werden; um aber mich noch deutlicher zu erklären, verfaste ich in gröster geschwindigkeit gegenwärtige systematische einleitung in die forst-wissenschaft, wessen gegenstände ich nach gutachten vieles hinzusetzen und verändern werde.

2-o. Ob ein forst-buch, welches diese gegenstände enthält, folglich als ein lehrbuch angenohmen könte werden, vorhanden seye? Dass wir mit guten forst-büchern, in welchen diese und noch mehrere gegenstände zu finden, versehen sind, ist gewiss; da diese aber wegen weitläuffigkeit, oder undeutlichkeit dem förster, von dem mann ebenso wenig vieles lesen, als tieffes nachdenken fordern kann, allerdings verfast können werden, ist es höchst nothwendig nur die nothwendigen gegenstände aus selben zu ziehen und sie eben so deutlich, als kurz vorzutragen und in dieser absicht verfertigte ich meine systematische einleitung.

3-o. Wie können also die förster ohne lehrbuch diese wissenschaft erlehrnen? Sehr gut und bequem; denn da sie die theorie in der schuhle hören und hernach in wäldern alles, was sie dort gehört, practisch behandeln müssen, lehrnen sie doppelt.

4-o. Wo und wie ich diese wissenschaft erlehrnte? Durch genie bücher, erfahrungen und übungen, eben so wie andere wissenschaften, da ich genie dazu hatte, unterhielt ich mich mit forst-büchern und da ich die physic und mathematik, als meine lieblinge verehrte, erlehrnte ich sie bald, sahe dann vieles in Johan

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

Pálfyschen wäldern, die durch meinen brudern regulirt wurde, machte mir diese regulirung so wohl, als die eben durch meinen brudern mit besten erfolge eben in selber gegenden errichteten holz-flösse zu nutzen und verweilte aldort 2 jahre hindurch, nehmlich 785. und 784., von dort kam ich zu sr. eminenz herrn fürsten primas v. Hungarn und regulirte selbst in mehreren gespanschaften die primatial wälder nach 6 jähriger dienstleistung und vollendeten geschefften beschloss ich mich dem staate zu widmen und meine schon erworbene wissenschaften und erfahrung durch auswärtigen geschmack zu verfeinern, reisete dahero mit erlaubniss meiner obrigkeit aus Hungarn ins Österreich und Steyermark. Mein gütigster fürst cardinal v. Batthyán, den ich meine gesinnungen offenbahrte und der sie auch allerdings guthiess, hatte die hohe gnade um mir auf meinen reisen alle mögliche zur beförderung des allgemeinen besten dienende kentnissen verschaffen zu können, so wohl in rücksicht auf meine schon geleistete dienste, als auch aus liebe gegen den vatterland, mich gnädigst zu unterstützen, wahrlich ein deutlicher beweiss, wie dass gemeine beste hoch demselben nahe am herzen liegt? durchwanderte also österreichische und steyerische gebürge und fande sowohl in diesen, als jenen eben so grosse unordnung als in hungarischen gebürgen, besichtigte im April sodan die holz- und wasser-riesen und fand, dass meine in der primacie errichtete holz-riesen die dortigen in der vollkommenheit übertreffe. Dann kam ich zum Dobenczischen, Führenbergischen, Walstettischen und kaiserlichen holz-rechen, ausfällen und klausen, zeichnete selbe und trug sämtliche werker mit meinen remarquen aufs papier; und da ich mir dass nothwendige zu nutzen gemacht, fuhr ich zurück, ich sagte das nothwendige dann alle diese werker und maschinen sind zwar vermögend die gröste bewunderung im menschlichen gemüthe zu erregen, aber so wie sie dort stehen, sind sie in Hungarn eben so unbrauchbar, als kost-spielig. Nach denen ich nun meine fähigkeiten und wissenschaften genau prüfte und selbe, um einen professor der forstwissenschaft machen zu können, hinlänglich zu seyn gefunden habe, wagte ich meine demüthigste bittschrift seiner majestät kniefällig zu füssen zu legen und nun hatte herr hofrath v. Lányi die gütte mich zu fragen:

5-o. Ob ich auch im stande wäre, die in meiner systematischen einleitung enthaltene gegenstände meinen mitbürgern mit-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

zutheilen? Eine ähnliche frage setzte mir auch graf v. Hardeg, nur das er noch hinzusetzte, dass es ihm unbegreiflich seye, wie ein geistlicher, vorzüglich aber wie ein hungar der forst-wissenschaft kundig seyn könte? Ich entdeckte diesen einwurf seiner majestät in allertiefster ehrerbietigkeit; darf ich nun auch die allergnädigste antwort unsers aller gütigsten und der hungarischen nation allerdings geneigten monarchen hier aufzeichnen? O ja ich muss es zum troste meines vatterlandes niederschreiben. «Ich fand unter denen geistlichen sehr geschickte männer und vorzüglich unter den Hungarn recht gelehrte köpfe, ich weiss also nicht wie graf Hardeg an ihrer wissenschaft zweifeln kann.» Unterdessen können die mit meiner ersten bittschrift verbundene beilagen oder attestata diese frage am besten beantworten. Zum überflusse muss ich nur noch hinzusetzen, dass da die physic und mathematic die seele der forst-wissenschaft sind, nur derjenige einen professor der forst-wissenschaft vorstellen kann, der ein guter physicus und mathematicus ist, ob ich dass bin, beweisen meine attestata.

6-o. Ob ich mich prüffen wolte lassen? Herzlich gerne, aber nur von einem solchen, der selbst im stande ist einen professor der forst-wissenschaft, physic und mathematic zu machen und dass dieser graduirt seyn muss, versteht sich von sich selbsten. Zum beschlusse seye es mir doch gnädigst erlaubt, meine weitere gesinnungen zum besten unserer staaten demüthigst zu entdecken, und zwar 1-o. Dass, da die schuhle der forst-wissenschaft in mehreren ländern schon ist eröfnet worden, sehr rühmlich währe, wenn sie auch in unseren ländern, vorzüglich aber in Hungarn errichtet wurde. 2-o. Das es nicht nur rühmlich, sondern höchst nothwendig seye, selbe so geschwind es nur immer möglich ist einzuführen, indem der, aus unwissenheit der forst-wissenschaft entspringende holz-mangl nicht nur mit jedem tage zunimt, sondern fast schon den höchsten grade erreicht hat. 3-o. Das durch diese wissenschaft der jugend, vorzüglich der müssigen, oder auch brodlosen jugend neue gelegenheit verschaft wird sich dem staate zu widmen und den müssiggang zu meiden; solte es dahero meinen vatterlande gefällig seyn diese schuhle aus erwehnten beweggrunde, vorzüglich aber um die im höchsten grade meinem vatterlande drohende unglücks-fälle von selben entweder gänzlich zu entfernen, oder wenigstens im möglichst geringen grade fühlbahr zu

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

machen, zu eröffnen und mir dieses geschäfft anzuvertrauen, so will ich meine dienste herzlich gerne widmen; und dann wird meine prüffung erst vollkommen seyn, wenn nach vollendeten schul-jahre meine schüller als volkommene förster heraustretten und sich in diesem fache als nützliche bürger des staates hervorthun werden können; sollte es aber nicht gefällig seyn auf diese art diese schuhle zu errichten, so darf ich mich weiter nicht kränken, oder mir jemals vorwürfe machen, als hätte ich die pflichten eines rechtschaffenen bürgers nicht erfüllen wollen; denn da ich nebst vielen ungemächlichkeiten auch all mein geld zum besten meines vatterlandes opferte, that ich wahrlich, wass ich könte. Ofen, den 23. October 1792. Dominic Mak mp. mathematiker.

Eredetije az Orsz. Levéltár kanczelláriai osztályában, 1792. évi 13,125. sz. alatt.

226.

1792. november 26. A kanczellária hátirata Mak Domokosnak egy erdészeti iskola felállítása végett benyújtott folyamodványára.

Indorsata ad instantiam Dominici Mak sub nro 11,894. 1792. ad copiam rubri extradanda.

Ut tam de peritia supplicantis in arte silvanali, quam et de necessitate projectatae per eum praelectionum hujus scientiae cathedrae adaequatum judicium ferri valeat, eundem supplicantem de benigno jussu regio eo inviarii, ut idem seu ex libris, quos alioquin de hac arte fusius conscriptos exponit, seu secus de objectis hujus artis opus tale conficiat, quod ex cathedra praelegendum foret, illudque dein exhibeat, quo praestito ulterior resolutio subsecutura est.

Viennae, 26-a Novembris 1792.

Fogalmazványa az Orsz. Levéltár kanczelláriai osztályában, 1792. évi 13,993. alatt.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

227.

1792. december 19. A magyar országgyűlés által kiküldött országos bizottság 12. ülésének jegyzőkönyve, az erdők megóvása tárgyában folytatott tanácskozásairól.

Sessio XII.

Die 19-a Decembris sub praesidio suae celsitudinis regiae domini regni palatini, praesentibus dominis deputatis celebrata.

Lectum est elaboratum excellentissimi domini baronis Ladislai Prónay de silvarum regulatione.

Invalescens in dies in aliquibus regni partibus lignorum defectus tanto magis publicam sollicitudinem deposcit, quod materia haec ad plures quotidiani usus necessitates carere nequeamus; ejus autem ex longinquo deportatio, praesertim ubi fluvii non adjuvant, tam difficilis, sumptuosaque sit, ut populus eam sibi procurari non posset et penuria ligni invalescente ipsa agricultura debilitare, aut plane collabi debeat, cum propter ignis necessitatem stramen pecori, atque ita agris nutrimentum subducere debeant. Ideo, si Status et Ordines, perhibente articulo 57. 1790/1. de silvarum regulatione et conservatione suscipiendam esse curam agnoverunt.

Silvarum devastationis et inde enascentis lignorum penuriae tres potissimum sunt causae et fontes:

1. Rusticorum usus in silvis ex urbariali regulatione eis competens, qui plerumque in abusum difficulter antevertendum degenerat, aut ex indole sua silvis nocivus est; prioris generis sunt:

Lignatio urbarialis et glandinatio.

Secundi generis vero pascuum, aut plane prata propter angustiam terreni in silvis excisa.

Sed cum haec ad objecta urbarialis deputationis pertineant, deputationi in his elaboranti officiose insinuabitur, ut ad haec reflectere velit, quae suo tempore communi deliberationi subjicientur.

2. Plurium possessorum in eadem silva jus et usus promiscuus nulla proportione regulatus, item quod occasione divisionum saepe nullo alio possessorio retento jus glandinationis et pascui in silvis condividentes sibi reservent; denique controversiae metales. In primo casu experientia docet, pulcherrimas silvas intra breve tempus devastari, dum inter possessores nulla usus regula adstrictos

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

concertatur, ut alter altero plus commodi, lucrique percipiat, dum illi, qui nihil, nisi pascuum et glandinationem per divisionem sibi retinuerunt, quaqua versus cum detrimento etiam silvis uti coguntur. In altero casu plaga in controversiam vocata cum incertum sit, cui per judicem adjudicanda, ab eo praesertim, qui juri suo diffidit, sub lite devastatur, cui malo ut occurratur, necessarium esset, ut proportionum inducendarum, metalium controversiarum inter privatos, communitates, sive uni comitatui, sive pluribus subjectas definiendarum judicialis via, modusque quam brevissimus instituatur, pro illo tempore, quo lites durant, provisionales idoneae dispositiones per judicem fiant, denique per legem divisiones regulaturam ruinae ex glandinatione et pascuo, dum haec sola per condividentes alibi degentes reservantur, secuturae obvietur, quod cum ad spheram deputationis juridicae pertineat, eidem super hoc insinuatio fiet.

3. Ipse privatorum dominorum abusus, aut inordinatus usus dum seu praesentis lucri causa ingentes plagae, quin proportionata intra debitum annorum numerum succrescentia sperari possit, excinduntur, sive nullo ordine, nullave lege ligna secantur, sive denique silvae pro arbitrio in prata, vel agros, vineas, aut alios oeconomicos usus per exstirpationes convertuntur.

Hic 1-mo occurrendum est illi principio, quod a nonnullis nimium extenditur; quemlibet — videlicet — rebus suis utendi et fruendi, prout voluerit, habere facultatem, quod quidem in societate civili non subsistit absque omni limite, nam salva proprietate, quam societas civilis non tollit, sed securam reddit, usus, qui ipsi societati et publico nocivus esse potest, regulari et potest et debet, ipsa indole introducti dominii et civilis societatis id secum ferente.

Dein vero id insinuandum, non agi hic de partibus illis, quae ingentes silvarum tractus, qui ad vicinorum usum necessarii non sunt, habent nam ibi introductae coloniae, formatique in usum earum agri potius tam publico, quam privatis utiles sunt, sed agi de silvis, quas propter situm et adjunctorum necessitatem conservari interest, dum videlicet seu vicinia urbium et circumjacentium locorum vel praesens, vel metuenda penuria, opificiorum item et aedilis rei, aut commercii ratio deposcit.

His praemissis sequentia per legem disponenda videbantur, cum ordinata silvae in sectiones divisio, ipsa experientia teste, plurimum conferat ad id, ut silva conservetur, quia divisionibus secundum indolem soli in certum annorum numerum factis, quasi

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

continuo in sua integritate servatur, quilibet proprietarius in illis locis, ubi memoratae circumstantiae silvae conservationem exigent, silvam suam in sectiones aequales pro certo per intelligentes rei silvanae viros determinando annorum numero dividi curet et nonnisi unam ejusmodi sectionem quovis anno pro lignicidio usuet, si id proprietarius intermitteret et comitatus abusum animadverteret in silva, cujus conservationem vicinorum focalis, aedilis et commercii necessitas exigeret, tunc silvam ejus ex articulo 57. 1790/1. activitate curet demetiri, et adhibitis rei silvanae peritis in sectiones dividi, proprietariumque ad annuas sectiones observandas auctoritate publica stringat.

Quia vero omnis haec providentia in irritum caderet, si partem annuam decussae silvae proprietarius in alios usus oeconomicos converteret, ideo in silva tali, cujus conservationem circumstantiae deposcunt, exstirpaturas facere proprietarius non poterit, nisi facta in publico insinuatione, alioquin si tanta est extensio, ut sine detrimento publico pars exstirpari possit, comitatus nunquam proprietarii libertatem restringere poterit.

Sunt plura alia, quae ad conservationem silvarum celeriorem in plagis desectis et utiliorem succrescentiam obtinendam serviunt, uti sunt, si in parte desecta pecora arceantur, donec juvenes arbores eam altitudinem habuerint, ut a pecoribus cacumina attingi nequeant; modus sectionis, radicum evulsio, seminis injectio, quae partim in Theresiana regulatione continentur, partim ex aliis libris in elaborato suae excellentiae inducta sunt, sed haec instructiva potius esse videntur, quam ut ad legem spectent, ideo instructio quidem haec ad normam Theresianae latina lingua elaborabitur, non tamen per legem imponetur.

Illud interim in eodem elaborato contentum velut magno subsidio et utilitati futurum disponendum videtur, ut in scholarum institutione, quod in parte oeconomica commode fieri potest, juventus cognitione rei silvanae imbuatur, quae lignorum species domesticae sint? quis eorum ad quam vitae necessitatem aut utilitatem usus in quali terra facilius crescant? quid in sectione lignorum observandum sit? imprimis autem illi, qui se pro geometris parant, pleniori ad totam silvarum manipulationem, dimensionem, dum opus fuerit, suscipiendam notitia instruantur, quod procurandum per forestalis cathedrae in literaria institutione propositae introductio-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

nem excellentissimus dominus personalis literariae deputationis praeses declaravit.

In horum consequentiam proponitur

Articulus

De silvarum regulatione.

Ut lignorum penuria et multiplex necessitas antevertatur, in sequelam articuli 57. 1790/1. constituitur, ut in illis partibus et locis, in quibus propter necessitatem focalem, aedilem et commercialem conservatio silvarum publica providentia exigeretur, proprietarii eas medio virorum rei silvanae peritorum in sectiones annuas pro indole arborum, solique dividi procurent et curriculum annorum, per quod continua succrescentia, ita et silvarum perduratio obtinebitur, observent; si id proprietarii etiam per comitatum admoniti intermitterent, aut plane per excessivam vel inordinatam lignorum sectionem silvas ruinarent, comitatus, salva eorum activitate articulo 57. 1790/1. concessa, abusum in publicum detrimentum vergentem sub onere responsionis regulent, silvasque huiusmodi, quarum conservationem publici ratio deposceret, adhibitis proprietarii impendio rei silvanae peritis dimetiri et in sectiones dividi curent, et vigilantiam adhibeant, ne ultra annuam sectionem proprietarius silvam desecet; quia vero silvae etiam in sectiones divisae pessumirent, si in desectis partibus intra certum annorum numerum succrescentia non adesset et partes desectae in alios oeconomicos usus exstirparentur, nemini in silvis, quarum conservationem publica necessitas deposcit, et providentia comitatus imponit, partem aliquam, nisi facta prius in publico insinuatione, exstirpare licebit.

A Protocollum consessuum deputationis regnicolaris in publico-politicis (Buda, 1793.) czímű nyomtatvány 43—47. lapjairól.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

228.

*1792. A magyar országgyűlés által kiküldött bányaügyi orsz. bizottság javaslata a bányavárosok erdeinek megóvásáról.**

Articulus LII.

De qualiter conservandis et tractandis liberarum, regiarum, ac montanarum civitatum sylvis.

Siquidem vigentes adusque inter regias montanas cameras, liberas item ac regias montanas civitates intuitu sylvarum controversiae et discordiae tam servitio regio, quam boni publici promotioni, ac etiam ipsarum liberarum montanarum civitatum conservationi non parum detrimenti attulerint, hinc habita praeprimis cultus fodinarum, aequo felicitas regni, praesertim vero vicinorum comitatuum non postreme, ipsarum autem montarum civitatum conservatio unice dependet, condigna reflexione, utve proposita eatenus et frequentius coram regni comitiis reiterata gravamina ad exigentiam conditarum legum sufferri et complanari valeant, pro stabili et perpetua subinde tractandarum et conservandarum sylvarum norma communi suae majestatis sacratissimae et dominorum regni St. et O. consensu statuitur

§. 1-o. Ut, cum regni felicitas a frequentiori et prosperiori fodinarum cultura, haec vero a sylvarum conservatione plurimum penderet, eam in conservandis, educandis et augendis sylvis tam camerae, quam liberae ac regiae civitates montanae adhibeant curam et sollicitudinem, ne per disordinatum illarum usum, aut neglectam conservationem ruina et desolatio, hisque connexus sylvarum defectus enascatur. Et ideo

§. 2-o. Ad observandam maiorem unionem, sylvasque, ne iis quoquomodo detrimentum inferatur, accuratius conservandas, communi suae majestatis sacratissimae et dominorum Statuum et Ordinum regni consensu decernitur, ut liberae, regiae ac montanae civitates etiam sylvarum conspectionem habeant, quo fine sua majestas sacratissima clementer resolvit, ut in singula libera, regia ac montana civitate tot numero civica individua, quot ex parte

* V. ö. Erd. Lapok 1879. 177. l.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

montanarum regiarum camerarum constituta fuerint (huc non intellecto supremo sylvarum camerali praefecto et hinc etiam in consessibus sylvanalibus praesidium tenturo) constituantur et ex aerario suo regio condigno salario provideantur. Tandem

§. 3-o. Constituitur, ut in usu et tractamento sylvarum peculiaris semper et praecipue culturae fodinalis ratio habeatur et ideo omnis cinerum clavellatorum exustio, vitri liquatoriarum constructio, lignearum domorum erectio, caprarum intertentio, arborum decorticatio et nociva exstirpatio (agrorum tamen et iam praehabitorum pratorum repurgatione, si tamen haec sine ulla extensione fiat, huc non intellecta), quaestus item et nocivus quivis sylvarum abusus severissime interdicitur.

§. 4-o. Licet quidem earundem liberarum, regiarum ac montanarum civitatum civibus et inhabitatoribus necessaria focalis et aedilis lignatio competeret, cum tamen culturae et necessitatis fodinalis, ex qua montanarum civitatum conservatio et consistentia unice penderet, peculiaris haberi debeat ratio, hinc titulo ejusdem focalis et aedilis lignationis singulo anno earundem liberarum, regiarum ac montanarum civitatum civibus et inhabitatoribus ac urburariis per idem mixtum sylvanum officium tanta quantitas assignabitur, quanta habita pro omni futura etiam aetate ad culturam fodinalem necessitatis reflexione status et constitutio sylvarum admiserit, quam praemisso titulo emetiendam focalium lignorum quantitatem magistratus civici iusta et publica quod ferunt, culturae item fodinalis oneri admensuranda proportione, inter cives et inhabitatores urburarios singulo anno dividenti et adrepartientur.

§. 5-o. Sylvanum porro hoc mixtum officium non modo de conservatione et augmento sylvarum mutuis consiliis et auxiliis in celebrandis eatenus consessibus agere, verum praevaricatores etiam condignis poenis punire et de statu, augmento et tractamento sylvarum cameris montanis de tempore in tempus reales et fidedignas relationes suas facere, salutaribus proinde earundem montanarum camerarum dispositionibus obsequi tenebitur. Quod si tamen

§. 6-o. Sive idem mixtum sylvanum officium inter se in votis et opinionibus suis non conveniret, sive liberae, regiae ac montanae civitates dispositionibus montanarum camerarum se laesas et injuriatas sentirent, in primo casu dispositionibus et decisionibus montano-cameralibus sylvanum officium obsequi tenebitur, in altero autem eaedem montanae civitates non via facti agere, verum a ca-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

mera hungarico-aulica modestis remonstrationibus suis congruam medelam petere et ab eius resolutione praestolari obligabuntur. In reliquo

§. 7. Quidquid in incrementum et conservationem sylvarum, ac cum his connexam praesentem et futuram culturae fodinalis necessitatem sive idem mixtum officium sylvanum constituerit, sive camerae montanae ordinaverint, hoc eaedem liberae, regiae ac montanae civitates, earumque cives et inhabitatores observare et ita propriae etiam consistentiae et conservationi intenti esse tenebuntur. Prout e converso

§. 8-o. Tum idem mixtum officium sylvanum, quum et reg. camerae montanae sedulo cavebunt, ne solo et infundato necessitatis fodinalis praetextu cives et inhabitatores, aut urburarii montanarum civitatum, velut e fundis suis civilibus contribuentes in antelato aedilis et focalis lignationis beneficio sine justa et sufficienti necessitatis fodinalis causa quaque ratione restringantur et ideo eam semper attentionem habebunt, ut primo quidem et principaliter tam praesenti, quam futurae fodinali necessitati prospiciatur, tandem antelati etiam cives et inhabitatores ac urburarii quantum status et quantitas sylvarum et tam praesens, quam futura fodinalis necessitas admiserit, aedili et focali lignatione provideantur.

§. 9-o. Et quia facile evenire poterit, ut nonnullae regiae ac montanae civitates tum propter desolatum sylvarum statum, quum crescentem in dies fodinalem necessitatem in utraque fodinali quippe et aedili, ac focali lignatione defectum patiantur, in hoc itaque casu et eventu ejusmodi regiarum ac montanarum civitatum in subministranda ex vicinis cameralibus dominiis tam fodinali, quam et aedili, ac focali lignatione sua majestas sacratissima ex peculiari sua gratia et clementia regia non modo pro illo tempore peculiarem habitura est reflexionem, verum ad ampliorem talismodi sylvarum conservationem nunc quoque benigne ordinatura, ut in procurandis et leviori pretio aliunde etiam coëmendis pro utraque antelata fodinali videlicet, nec non aedili et focali necessitate lignis, aut sylvis respectivae camerae montanae necessaria iisdem montanis civitatibus adsint et cooperentur adiutorio.

§. 10-o. Siquidem libera, regia ac montana civitas Cremniczensis specialem intuitu tractamenti sylvarum cum regia, montana camera Schemniczensi adhuc in anno 1753. praemissis punctis

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

correspondentem transactionem inivisset, transactionis et conventionis eiusdem usus et tenor in salvo relinquitur.

§. 11. Libera porro et regia, ac montana civitas Nagybányensis (huc non intellecta sylva sua Lapos dicta, velut ad privatam liberae, regiae ac montanae civitatis hujus dispositionem et directionem pertinente) circa reliquarum sylvarum usum et tractamentum, eadem prout reliquae liberae, regiae ac montanae civitates ratione considerabitur, constitutioni proinde praesenti in omnibus semet conformare tenebitur. Porro

§. 12. Cum ad debitum sylvarum usum, viarum etiam et pontium structura, liber ad illas accessus, nec non rivorum et fluviorum pro lignorum devectione et transportu necessaria regulatio pertineret, usus ille sensu praecedentis articuli 51. hic quoque monticolis conceditur, ac ne regiae, montanae camerae, ac alia dominia terrestralia in obversum articuli 15. 1723. et 19. 1764/5. in fluvio Grano per molarum erectionem et aggerum constructionem liberum lignorum decursum et promotionem quocunque tandem secuturo tempore impediant, statuitur. Denique

§. 13. Ad promovendam maiorem sylvarum oeconomiam, lignicidae cum carbonariis, nec non carbonum vectores et hi quidem ad fideliter et iusta mensura praestandam vecturam, illi autem ad ordinatum et oeconomiae sylvanae congruum, prout videlicet per respectivos officiales sibi praescriptum habuerint, accurate et fideliter peragendum lignisecium et carbonum exustionem sub incursu arbitrariae, circumstantiis et delicto per officium sylvanum admensurandae poenae obligabuntur, pro quovis proinde talismodi transgressione et reatu condigna poena afficientur.

Eredetije az Orsz. Levéltárban az 1807. évi országgyülési iratok közt Lad. XX. no 13. fasc. G. no 2. alatt.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földmüvelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

229.

1792. A magyar országgyűlés által kiküldött országos bizottság kettős javaslata az erdők megóvása érdekében hozandó törvényről.

Duplex opinio de regulatione silvarum.

Prima. Ut norma regulationis silvarum sub magnae memoriae Maria Theresia proposita in deputatione juridica praevie assumatur et si in illa nihil praejudiciosi contineretur, extunc lege determinetur, ut norma illa in regno introducatur, praeterea in praevaricatores poena statuatur, si quid nefors in eadem praejudiciosi advertetur, illud legibus conformetur.

Secunda opinio. Projectum art. Status et Ordines annuente sua majestate sacratissima decreverunt, ut regulatio silvarum, earundemque conservandarum cura Statibus in comitiis congregatis incumbat et ideo

§. 1. Silvae dura lignorum specie succrescentes in annos maximum quadraginta, mollis vero speciei in annos 25 subdividantur, necessitate ferente serie sua resecandae ; ubi tamen silvae adeo vastae reperirenter, ut proprietarius resectorum lignorum usum habere non possit, serialis divisio pro ratione amplitudinis silvarum in tot, quot proprietarius desideraverit, annos extendatur.

§. 2. Serialis divisio silvarum ibi praeferenter in singulo comitatu, civitate et jurisdictione separatas portas habente fiat, ubi metus devastationis subversatur.

§. 3. Silvae controversiis obnoxiae ne plene annihilentur, per jurisdictionem publicam in sequestrum sumantur eousque etiam, donec subdivisio silvarum in effectum ducatur pro ratione necessitatis proprietariorum, nec non proportionate ad silvas usum lignationis determinabit.

§. 4. Cautum sit exstirpaturas absque facta praevie comitatui insinuatione, obtentoque ejus consensu suscipere.

§. 5. Ad succrescentes silvas pecora et pecudes nullo sub praetextu per decennium immittantur, caprae vero omni tempore a silvis arceantur.

§. 6. Incumbet consilio regio omnia illa, quae ad conservationem et multiplicationem silvarum utilia et necessaria adinvenerit, jurisdictionibus publicis communicare, easdem instruere,

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

effectumque salutarium dispositionum suarum placidioribus modis procurare, quin imo si jurisdictiones publicae hasce consilii regii dispositiones legibus et praerogativis nobilitaribus adversantes esse non observaverint, easdem in effectum non obstante dominorum terrestrium reclamatione, jurisdictiones publicae deducere tenebuntur.

Poenae in praevaricatores harum dispositionum per deputationem juridicam defigantur.

Eredetije az Orsz. Levéltárban, Lad. H. H. H. fasc. A. no 5. alatt.

230.

1793. január 2. Kivonata a magyar országgyűlés által kiküldött országos bizottság 14. ülésének jegyzőkönyvéből a vadászat szabályozásáról folyt tanácskozásairól.

Postea lectum est ejusdem excellentissimi domini baronis Ladislai Prónay elaboratum de regulanda venatione.

Quod venatio antiquissimo usu nobilibus in alieno etiam territorio licita fuerit, et quidem usque annum 1729. illimitate, dubium non est; illa tantum quaestio est, an conveniat, an utile publico sit constituere, ne in alieno territorio nobilibus quoque licitum sit venari, nisi cum indultu proprietarii? Licet ferae, quae clausae non tenentur, propter naturalem suam alio commigrandi libertatem ad proprietatem ejus, in hujus terreno morantur, transivisse dici non possint, tamen sive utilitas, quae ad vitam ex feris dimanat, sive voluptas venationis spectetur, utrumque hoc commodum potiori jure sibi territorii dominus vendicare potest, qui ex ipso dominio jus haberet alium a territorio suo arcendi, igitur conveniens est, ut soli proprietario jus venationis in territorio suo competat, tanto magis, quod sive agricultura, sive moderna de silvarum succrescentium conservatione sollicitudo spectetur, vix sine omni damno venatio fieri possit, id vero proprietarius alterius causa tolerare non tenetur. Sed ipsa etiam utilitas svadet, certum enim est et feris tum ad victum, tum ad vestitum non parvum commodum accipi. Si promiscua sit venatio, feras deficere oportet, ut jam manifeste in regno quisque sentit, igitur ab exteris petenda, quae domi habere possemus et quidem tam abundanter, ut quaestus

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

partem efficere possent. Denique promiscua venatio non paucos ab utili occupatione ad otium perducit.

Res ipsa ostendit, quod ubi plures sunt compossessores in aliquo territorio, se mutuo arcere a venatione non possint, nisi forte aliquis partem suam penitus excisam haberet, tunc enim velut in separata idem juris habebit, quod purus possessor, fit enim interdum, ut unus dimidium silvarum, aut territorii excisum habeat, in alio dimidio multi sunt in communi possessores, tunc ille hos arcere potest in sua medietate.

Sed in jure hoc venationis nunc asserto id etiam observandum videbatur, quod ferae, ubi studiose aluntur et multiplicantur, praesertim apri in agris, vineisque damna faciant, quae coloni terrarum possessores tolerare nullo jure obligantur.

His consideratis et habita reflexione articuli 22. 1729. sequentia constituenda videbantur:

1. Venationis beneficium soli territorii possessori, sive totum territorium solus, sive partem illius separatam et excisam habeat, proprium erit, et ideo dominus terrestris id vel sibi cum exclusione aliorum reservare, vel alteri locare potest. Civitates tamen et jurisdictiones, aut communitates locare tenebuntur; nullus autem ignobilis, qui per venationem a mercatura, opificio, aut agricultura avocaretur, conducere poterit.

2. Ipsi etiam proprietarii et possessores, multo magis conductores foetificationis tempore in sensu articuli 22. 1729. observent.

3. Quicunque in alterius terreno venari absque indultu possessoris deprehensus fuerit, ejus canes libere trajici, ipse armis spoliari potest et si nobilis, aut civis fuerit, instar violenti actione conveniri poterit, ac per judicem tam in poena violentiae, quam pretio ferae trajectae convincetur, rusticus autem, aut similis ignobilis carcere, aut poena corporali punietur, imo feripeta saepius deprehensus et quasi professionem faciens, etiam criminali actione velut fur convenietur.

4. Ad praecavendam praevaricationem feram in proprio territorio vulneratam in alieno territorio persequi non licebit, sed si canes feram persequentes ad vicinum territorium transeant, explosо, antequam territorium alterius ingrediatur, sclopo, vel plane si fieri potest, prae manibus alterius relicto, pro revocandis canibus intrare potest, et tunc canes hujusmodi terreni possessori trajicere non licebit.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

5. Neque ipsi terreni possessori per segetes aut vineas ante vindemiam venationem cum canibus, aut equis instituere licebit; si quis id fecerit, pro omni damno aestimatione eruendo satisfacere obligabitur; si autem venator dominalis fuerit, praeter damni compensationem etiam trium dierum carcere publico punietur.

6. Qui feras damna inferentes studiose alit, nec debita cinctura coercet, de damno per feram illato satisfacere tenebitur.

7. Comitatus invigilabit, ne numerus ferarum cum damno agriculturae increscat, etsi id alicubi observaverit, dominum terrestrem ad id stringet, ut numerum institutis venationibus diminuat; idem curam circa aves segetibus noxias adhibebit, si earum numerum cum detrimento agriculturae increscere observaverit, ut de diminutione earum, citra tamen taxas et exactiones, disponat. In horum sequelam proponitur

Articulus de venatione regulanda.

Ad tuenda proprietatis jura, damnaque in agricultura praecavenda, atque abusus, qui irrepserint, tollendos, circa venationis jus et ordinem constituere visum est

1. Venationis beneficium etc.*

A Protocollum consessuum deputationis regnicolaris in publico-politicis (Buda, 1793.) című nyomtatvány 54—55. lapjairól.

231.

1793. december 13. A dévai kamarai jószágigazgatóság rendelete az udvarbíróhoz, mellyel a dévai nemességnek az ottani erdők használata iránt kötött egyezségét bizonyos feltételek mellett jóváhagyja.

Udvarbíró uramhoz.

1. Midőn a mult télen és tavaszon a méltóságos uraság dolgában M.-Vásárhelyen lettem volna, a dévai nemesség udvarbíró uramnak jelenlétében és talán arra való hajlásával az dévai határon levő erdőknek, mezőknek s szőlőknek pásztoroltatására nézve Aprilisnek 23-ik napján némi némü végezéseket tett, melyek között mivel némely punctumokat a méltóságos fiscus eminensi jussával és jurisdictiójával ellenkezni tapasztalom, arra nézve azon vége-

* Következik a fentebbi 1—7. pont.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

zésnek minden pontjaira én magam reá nem állhatván, azon pontok iránt a következendőköt akarom teljesíttetni:

a., Az erdők, melyek a méltóságos uraságtól a városi közönségnek a possessorátussal együtt leendő élésére hagyattatnak, ne osztassék két felé, hanem az maradjon egy egész darabban, melyet az nemesség és más városi közönség együtt kemény tilalomban tartson a dominium provisorátusának szemes vigyázása alatt; azt pedig azért, hogy a tapasztalás szerint a nemes urak mind a javát az erdős helyeknek igyekeztenek magok számára tiltani, mind pedig nagyobb darabot kiszakasztani, holott módja is jobb vagyon, mint a köznépnek, nehezebb helyekről erdőlni és száma is kevesebb, mint a köznépnek. Következésképen ha egyáltaljában tilalom alatt lévén az erdők, azokat az egész városi közönség együtt a kiszabott rend szerint fogja élni, városi köznépnek fennebbirt nehézsége megszünik s igazságosabban is jön ki a dolog. Mely erdőknek tilalma hogy könnyebb lehessen, szükség, hogy hittel kötelezett erdőpásztorok mind az nemesség, mind pedig a község részéről rendeltessenek, kik se nemességet, se pediglen városi más közönséges lakost, az a végett kinevezendő inspectorok czédulája nélkül az erdőkben erdőlni meg ne engedjenek; hogyha pedig valakit czédula nélkül erdőlni tanálnának, akárki lenne is, aki ottan tanáltatnék, az nemességnek fennemlített végzésében foglalt 4-ik, 5-ik, 6-ik, 7-ik pontja szerint büntettessenek; ide nem értvén a méltóságos dévai nagy-udvart, a melynek tisztjei valamint szintén eleitül fogva a tilalmakat megtartatni igyekeztenek, úgy ennek utána is azon leszsznek, hogy magok is a tilalmat megtartsák és mások által is megtartassák, s hanemha elkerülhetetlen szükségtől kényszeríttetvén küldenek szekereket a közönség számára hagyott erdőben; de hogy magát a méltóságos udvart (akié az erdők) mindenképpen a közönséggel magát egyenlőképpen regula alá bocsássa, arra nem ereszkedhetik. Ugyancsak a dominium tiszteinek is kötelessége lészen a nemességgel egyetérteni, és a városi közönséget is meghallgatván az erdők felosztását úgy intézni, amiképpen közönséges végezésből legjobbnak fog tanáltatni.

b., Mivel az erdőknek tulajdonsága, valamint más fiscalitásokban, úgy Déván is a királyi fiscusé, következésképpen más különös birtokosoknak ottan csak erdőlésbéli ususok lehet, mely miképpen légyen? a fennebb irt pontban bőven megiratott. Arra nézve hogyha az erdőlés felett az erdőpásztorok és erdőlők között valami

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

egyenetlenség támadna, azon egyetlenséget a dominium provisoratusa maga praesidiuma alatt Déván biró nemes urakkal láttassa el.

c., Az erdőkben és egyebütt is kártévők a possessor urak végezése szerint leendő büntettetése légyen a provisoratus és egyik határ és erdő inspector előtt.

d., Hogy a Bésánban a méltóságos udvar marháit legeltesse, és hogy legelés végett hány juhot vehessen be a dévai méltóságos udvar, annak határozását és engedelmét a dévai uradalom és méltóságos uraság a Déván lakozó nemes uraktól valamint eddig soha nem kérte, úgy ezután se fogja kérni. Vigyáztatni fog mindazonáltal, hogy se juhok felette sokak be ne fogadtassanak a határba, se a Bésánban legeltetendő marhái az udvarnak a határban kárt ne tegyenek, melyek ha tennének, kötelessége lészen az udvar tiszteinek a marhák mellett levő béresekkel vagy pásztorokkal a kárt megfizettetni, és ha szándékkal tétettek volna kárt, őket meg is büntetni.

A fennebbirt conditiók szerént az dévai nemes uraknak 1793-ik esztendőben Áprilisnek 23-ik napján tett végezésére magam is reá állok és hogy azok szorosan megtartassanak, udvarbíró uramnak ab officio parancsolom; továbbá, hogy a fennebb irt kinyilatkoztatásomat a dévai nemes uraknak mentől hamarébb hirré tegye, megkivánom. Költ Déván, Karácson havának 13-ik napján 1793-ik esztendőben.

Fogalmazványa a gróf Kornis-család levéltárában a dévai jószágigazgatóság 1791—96. évi rendeleti könyvében.

232.

1794. junius 13. Dobokamegye tanuvallatása arról, hogy a Szék város határában található összes gyümölcsfák fáját és gyümölcsét a lakosok mindenkor közösen használták és élvezték.

Sacratissima caesareo-regia et apostolica majestas, domine domine et princeps noster haereditarie, nobis naturaliter clementissime, benignissime!

Vestra clementer nosse dignetur sacratissima caes.-regia et apostolica majestas, quod nos literas ejusdem majestatis vestrae sacratissimae compulsorias pariter et attestatorias pro partibus etiam et in personis circumspectorum civium Josephi Mihály de Deés

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

primarii judicis, Joannis item Musztikás, Francisci Máté, Stephani Juhos, Michaelis vicissim Juhos, Stephani Soldos, Joannis Szatmári senatorum, et Michaelis Kovács jurati notarii oppidi privilegiati Szék, tam pro ipsorum, quam reliquorum praefati oppidi Szék inhabitatorum seu communitatis nominibus legitime confectas et emanatas, nobisque inter alios, ejusdem majestatis vestrae sacratissimae humiles, perpetuoque fideles subditos et servitores literis in iisdem ab officio conscriptos praeceptorie sonantes et directas summo quo decuit honore et obedientia recepimus in haec verba: Franciscus secundus — — sat. —

Quibus nos humillime receptis mandatis praeinsertarum altefatae majestatis vestrae sacratissimae semper et in omnibus, uti tenemur et par est, obedire, satisfacereque volentes, in hoc anno millesimo septingentesimo nonagesimo quarto, die vero duodecima mensis Junii in et ad oppidum privilegiatum Szék, in comitatui Dobocensi aggremiatum, consequenterque domum praetorialem ejusdem oppidi in vicinitatibus ab oriente fori, a meridie plateae publicae directe ad plateam vulgo Forró-Szeg nuncupatam, ab occidente plateolae e platea vulgo Csipkeszeg ad mentionatum forum deservientium, a septentrione vero educilli regio-fiscalis ibidem extructam et situatam accessimus, ibique testes infrascriptos vigore praeinsertarum altefatae majestatis vestrae sacratissimae compulsoriarum pariter et attestatoriarum nostri in praesentiam legitime citati et accersiti, exacto prius ab iisdem firmissimo juramenti sacramento, de et super utri punctis nobis exhibitis, praesentibusque insertis serio examinavimus et inquisivimus, receptamque ab iisdem veritatis certitudinem serie sequenti descripsimus.

Utrum nobis tale exhibitum erat:

Tudja-e a tanu nyilván és bizonyosan, vagy szava bévehető régi öreg emberektül hallotta-e, vagy valamely privilegiális, vagy donatióról való leveléből olvasta-e? hogy 1. Nemes Doboka vármegyében, szabad Szék városában lakó immunis és adófizető nemes városi embereknek künn a város határán, a szőlőhegyeken kivül való helyeken, valahol a határnak valamely részíben különös gyümölcsösök lett volna és annak mind gyümölcsfáiból, mind pedig gyümölcséből maga szabadosan élhetett volna, másoknak kirekesztésével? hanem

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

2. Hát azon gyümölcsfák, amelyek mind ez előtt, mind most a város határán, úgy a különös gazdák jószágain voltak és vagynak, azok kik gondviselések és vigyázások alatt nevekedtenek, azoknak gyümölcsfáiból s gyümölcseiből kik parancsoltak; ha vagy egyet levágtak, azokat kiktől kérték? és a gyümölcsöt kiknek engedelméből és egyezésekből, hogy és mi formán szedték az egész városon levő nemes és városi személyek? hát nevezetesen ha vagy egy, vagy más nemes vagy városi ember akár a maga, akár a más jószágáról, hir nélkül gyümölcsfát vágott, avagy gyümölcsöt szedett, és ha találtattak, azokat kik büntették meg? úgy

3. Mikor közelebbről az elmult 1790., 91. és 92. esztendőkben az terméketlen vad gyümölcsfák a város határán, nevezetesen a szántó és kaszáló helyekből levágattattanak, azok kiknek akaratjokból és egyezésekből vágattattanak le? azoknak levágásokban az ide való nemes és városi renden levők egyetértők voltanak-e? vagy nem és

4. Azon levágott gyümölcsfákból a városon lakó nemesek és városiak pénzen vettenek-e? s nevezetesen Prósa Sámuel őkegyelme vett-e? vagy nem? s utoljára

5. A város határán, a Tisztamező nevezetű helyben amely szántó, avagy kaszáló jószága vagyon Prósa Sámuel őkegyelmének, az abban volt és mostan is lehető gyümölcsfák kiknek tilalmok alatt nevelkedtenek? azoknak gyümölcseiből és gyümölcsfáiból eddigelé a Prósa familia parancsolt-e szabadosan? magok élhették-e gyümölcsfáit és gyümölcseit, vagy nem? vallja meg a tanú minden környülállásaival jó lelke ismerete szerint.

Sequuntur testes et eorum fassiones.

1. Nobilis Joannes Szabó junior, annorum 43, fatetur ad 1. Nem tudom, nem is hallottam, hogy ezen szabad Szék városában lakó immunis és adófizető nemes és városi embereknek künn a város határán, az egy szőlőhegyeken kivül való helyeken, valakinek nevezetesen valahol különös gyümölcsöse lett volna, melynek mind gyümölcsfáiból, mind pedig gyümölcseiből valaki, másoknak kirekesztésével, szabadosan élhetett volna, jóllehet én ez ideig születésemtül fogva itt laktam. Ad 2. Tudom azt bizonyosan, hogy *azon gyümölcsfák, melyek* mind ezelőtt, mind most *ezen városunk határán, úgy a különös gazdák jószágain voltanak és vagynak, mind azok az becsületes ide való magistratus*

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

és a város gondviselése és vigyázása alatt nevekedtenek, annálfogva mind gyümölcsfáiból, úgy annak gyümölcseiből ugyancsak is parancsoltak és ha mikor a fákból valaki vagy egyet le akart vágni, azt elsőben az említett magistratustól kérte ki és azután engedelméből vágta le; *a gyümölcseit is ugyanaz becsületes magistratus és a városiak engedelmekből szedték az egész városon lakó nemes és városi személyek, még pedig ily meghatározással, hogy ha ki minden válogatás nélkül akárki barázdáján levő gyümölcsfát szabadosan megrázhatta, gyümölcsét fel is szedhette a maga hasznára; ha ki pedig hir nélkül a maga, vagy más jószágáról gyümölcsfát vágott, vagy gyümölcsöt szedett és rajta találtatott, azt ugyan az magistratus is büntette meg.* Ad 3. Az utrizált 1790., 91. és 92. esztendőben, midőn a vad gyümölcsfák a város határán, nevezetesen a szántó és kaszáló helyekből mind a gyümölcsfáknak sürüségéért, vagy az terméketlen voltokért levágattattanak, tudom bizonyosan, hogy az említett becsületes magistratus az idevaló nemesi és városi rendekkel egyet értettek s közönséges megegyzésből úgy vágattattak le, amint hogy a fennirt 1791. és 92. esztendőkben engemet, mint az ide való nemesek akkori szolgabíráját a nemesség részéről rendelvén ki az választott városi hütösök mellé azon gyümölcsfáknak megbecsülésekre, vélek együtt én is kimentem; mely megbecsült fákat — ad 4. — tudom világosan, hogy a városon levő nemesek és városiak az várostól pénzen vették meg s úgy vágták le; de hogy nevezetesen nemes Prósa Sámuel őkegyelme vett-e, vagy sem maga számára azon fákból, megmondani nem tudom. Ad 5. Ezen város határán Tisztamező nevezetü helyben amely szántó, avagy kaszáló helye vagyon említett Prósa Sámuel őkegyelmének, az abban volt s mostan találtatott gyümölcsfák is, úgy tudom, hogy az becsületes magistratus és a város tilalmok alatt nevekedtenek, mely szerint azoknak gyümölcseikből, gyümölcsfáiból az én értemre a nemes Prósa familia nem parancsolt, annyival inkább szabadosan nem használhatta s nem is használta; szolgabíróságomban pedig, úgy emlékezem, hogy azon quaestionált helynek borozdáiról a gyümölcsfákat az idevaló akkori fiscalis provisor udvarába hordották.

2. Nobilis Joannes Szabó senior, annorum 68, fatetur ad 1-mum: Én itt születtem, úgy értem s az elhalt régi öreg emberektől is az szerint hallottam, hogy ezen szabad Szék városában lakó immunis és adófizető nemes és városi embereknek *a szőlőhegyen kívül való helyeken,* a város határán künn senkinek is különös

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

gyümölcsöse nem volt s nincsen is, hogy annak gyümölcsfáit s gyümölcseit különösen maga hasznára, másoknak kirekesztésével használhatta volna, vagy használhatná, mivel — ad 2. — tudom bizonyosan, hogy azon gyümölcsfák eleitől fogva a becsülletes magistratus és az városiak vigyázások alatt nevekedtenek, s azoknak mind gyümölcseiből, úgy fáiból ma is az becsületes magistratus parancsolt, s ha ki vagy egy gyümölcsfát akart levágni, azt elsőben a magistratustól kérte meg s úgy vágta le engedelemmel. *Gyümölcseinek megszedéséről pedig ily rend tartatott, hogy olyankor a magistratus és a város az ide való nemességgel egybegyülvén, közönséges megegyezéssel szedték oly módon, hogy ha ki melyik fához hamarébb érkezhetett, ámbár más földén lett légyen is, szabadosan megrázhatta, gyümölcseit felszedhette és senkitől nem turbáltatott;* aki pedig hir nélkül gyümölcsfa levágásában vagy gyümölcs leszedésében praevaricatornak találtatott, aztat, ha városi volt, a becsületes magistratus, ha nemes volt pedig ugyan a magistratus a nemesek szolgabírája, három vagy négy nemesek jelenlétével büntette meg, mely rendtartás mind ez mai napig is városunkon e szerint observáltatik. Ad 3. Midőn a feltett esztendőkben városunk határán a vadgyümölcsfák a szántó és kaszáló helyekről levágattattanak, az fáknak sürüségeért és az szántóföldeknek terméketlen voltok miatt vágattattak le; tudom bizonyosan ugy azt is, hogy az említett magistratus a nemes és városi rendekkel azoknak levágásokban egyetértett, mivel mind a nemesség, mind a város részéről bizonyos oculátorok s egyszersmind aestimatorok voltak kibocsáttatva azon levágott fáknak megbecsülésekre, s annak utána úgy adták el pénzen a város közönséges hasznára, mely megbecsült fákból — ad 4. — magam is vettem pénzen a várostól több idevaló nemes és városi személyekkel együtt, kiket mind előrendelnem lehetetlenség; úgy nevezetesen nemes Prósa Sámuel őkegyelme azon gyümölcsfákból vett-e, vagy sem maga számára? világosan megmondani nem tudom. Ad 5. Tudom bizonyosan, hogy ezen városunk határán a Tisztamező nevezetü helyben amely gyümölcsfák voltanak és vagynak, azok is — amint feljebb mondám — a magistratus és a város tilalmok alatt neveltettenek, nem pedig emlitett nemes Prósa Sámuel őkegyelme keze alatt; mely szerint azoknak gyümölcseiből és gyümölcsfáiból nem tudom, nem is hallottam, hogy a nemes Prósa familia parancsolt volna valaha, s nem is parancsolt.

3. Nobilis Petrus Szabó, annor. 54, fatetur ad 1. Én idevaló

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

lakos lévén nem tudom, nem is hallottam, hogy ezen Szék városában lakó immunis és adófizető nemes, vagy városi embernek valakinek a szőlőhegyeken kivül, künn a város határában különös vadgyümölcsöse lett volna valakinek; hogy annak mind fájából, mind gyümölcsöséből másoknak kirekesztésével szabadoson élhetett volna, mivel — ad 2. — a gyümölcsfák, melyek a város határán, ugy a különös gazdák jószágain voltanak és vagynak, azok a becsületes magistratus és a város vigyázása és gondviselése alatt nevekedtenek, következésképpen a gyümölcsfáiból és azoknak gyümölcseiből az már említett magistratus és város parancsolt s parancsol ma is; ha ki vagy egy gyümölcsfát levágott, azt a magistratustól kérte meg elsőben, és azután úgy vágta le. A gyümölcseit is a magistratus és a város engedelméből szedték meg az városon levő nemes és városi személyek oly formán, hogy *akárki akárkinek földjében levő gyümölcsfáihoz hamarább érkezhetett, ámbár az én földemen lett legyen is, szabadoson maga hasznára akárki is megszedhette;* ellenben, ha valaki hire nélkül a magistratusnak és városnak gyümölcsfát vágott, vagy annak gyümölcseit megszedte és ott találtatott, azt, ha városi volt, az magistratus városi hajtói által behajtatta és a magistratus megbüntette, ha pedig nemes volt azon praevaricator, a nemesek szolgabírája és a mellett két-három nemes ember törvényt ülvén, úgy büntették meg. Ad 3. Az utrizált esztendőkben, midőn a vad gyümölcsfák a város határán, nevezetesen a szántó és kaszáló helyekben a földnek terméketlen voltáért levágattattanak, úgy hallottam, hogy a magistratus a várossal és az idevaló nemességgel egyetértett azoknak levágásokban, aminthogy — ad 4. — a nemesek közül Vig András, idősbb Szabó János, ifjabb Szabó János, Sz.-Mihályi Szabó János, Viczey István, Iklódi Szabó György és Kálmán Mihály, a városiak is sokan, tudom bizonyosan, hogy vettenek afféle vad gyümölcsfákat pénzen, de hogy nemes Prósa Sámuel uram vásárlott vagy vett volna, nem tudom. Ad 5. Ezen Szék városa határán, a Tisztamező nevezetü helyben amely szántó vagy kaszáló jószága vagyon utrizált Prósa Sámuel őkegyelmének, az abban volt s mostan találtató gyümölcsfák a magistratus és a város tilalmok alatt nevelkedtenek, tudom bizonyosan; annál fogva mind gyümölcsfájából, mind annak gyümölcséből a magistratus és a város parancsolt s parancsol ma is, nem pedig a nemes Prósa familia.

4. Civis Petrus Szováti, annor. 83, fatetur ad 1. Én már öreg ember vagyok, itt születtem, nagyapám és maga szülőapám is ide-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

való lakosok voltanak, mely szerint tudom világosan, hogy ezen Szék városa határán, a szőlőhegyeken kivül való helyeken senkinek különös gyümölcsöse nem volt s nincsen is. Említett szüleimtől sem hallottam, hogy valaki oly különös gyümölcsöst tartott volna, melynek mind gyümölcsfáiból, mind annak gyümölcseiből szabadosan élhetett volna, mivel — ad 2. — világos, hogy ezen gyümölcsfák, melyek mind ez előtt, mind most ezen város határán, úgy idevaló különös gazdák jószágain voltanak és vagynak, azok a magistratus és a város gondviselések alatt nevelkedtenek; azoknak mind fáit, mind gyümölcseit ezen város magistratusa disponálta; aki vagy egy gyümöcsfát vágott, az az magistratustól kérte meg; gyümölcseit is a magistratus engedelméből szedték meg oly modalitással, hogy ha ki hova hamarabb érkezhetett a városon lakók közül, ha szinte földemen lett légyen is a gyümölcsfa, szabadosan megszedhette; ellenben *ha ki hir nélkül gyümölcsfát vágott, vagy gyümölcsöt szedett, ámbár a maga földén lett légyen azon gyümölcsfa,* tilalom lévén, *a magistratus által megbüntettetett, s még engemet is az én földemben volt gyümölcsfának levágásáért az magistratus egy veder borig megbüntetett.* Ad 3. A quaestionált esztendőkben, midőn a vadgyümölcsfák a város határán levágattattanak, bizonyosan értettem, hogy a városiak közönséges egyezésekből vágattattanak le, aminthogy — ad 4. — azon gyümölcsfák megbecsültetvén, a városon lakó nemeseknek és városiaknak pénzen eladattak, nevezetesen tudom világosan, hogy nemes Gyarmati István, Szabó Dávid, Tót István őkegyelmek afféle fákat vásároltanak, én is vettem pénzen a magistratustól; de hogy Prósa Sámuel őkegyelme vett volna, nem tudom. Ad 5. Az utrizált Tisztamező nevü helyben amely szántó avagy kaszálója vagyon nemes Prósa Sámuel őkegyelmének, az abban volt és mostan is találtatott gyümölcsfák, tudom bizonyosan, hogy a becsületes magistratus gondviselése alatt nevekedtenek, azonban gyümölcsfáit és gyümöleseit a város közönségesen használta, amint fellebb is megmondottam, nem pedig a nemes Prósa familia.

5. Civis Joannes Sigmányi, annorum 65, fatetur ad 1-mum: Tudom bizonyosan, mivel örökké úgy értem az én időmre és az elholt öregatyámtól is, aki itten halálozott meg, (úgy hallottam, hogy) szabad Szék városában lakó immunis és városi embereknek künn a város határán, a szőlőhegyeken kivül való helyeken különösen gyümölcsöse senkinek nem volt, nincsen is, melynek gyümölcsfáiból és gyümölcseiből mások kirekesztésével élhetett volna szabadosan, mivel

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

— ad 2. — azon gyümölcsfák eleitül fogva, úgy most is, ámbár különös gazdák jószágain voltanak és vagynak, mindazáltal a magistratus és város gondviselések alatt nevelkedtenek, annál fogva mind fáiból, mind gyümölcseiből a város parancsolt. A midőn pedig valaki vagy egy fát levágni akart, azt a magistratustól kérte meg; úgy a gyümölcsöt is annak engedelméből szedte, melynek szedésében ily rend tartatott, hogy a *magistratus a városiakkal egybengyülvén, a gyümölcs szedéséről az egész városon lakó nemes és városi személyeknek hir tétetett, annak utána kinek hova tetszett gyümölcsszedésre menni, oda ment, senki sem ellenzette.* Ellenben ha ki hír nélkül maga, vagy más jószágáról gyümölcsfát vágott, vagy gyümölcsöt szedett, rajta találtatván, a magistratustól megbüntettetett. Ad 3. Az utrizált esztendőben, midőn a vadfáknak sürüsége miatt okozott szántó és kaszáló helyek terméketlenségeért a gyümölcsfák levágattanak, tudom bizonyosan, hogy azoknak levágások a magistratus, nemes és városi személyek végzéséből esett, a minthogy — ad 4. — azon levágott gyümölcsfákból a városon lakó nemesek és városiak pénzen vettenek és én is vettm a városi hütösöktöl; de hogy Prósa Sámuel őkegyelme vett volna maga számára különösön, nem tudom. Ad 5. Ezen városunk határán a Tisztamező nevezetü helyben amely szántó vagy kaszáló jószága vagyon Prósa Sámuel őkegyelmének, az abban volt s mostan is tanáltatott gyümölcsfák, tudom bizonyosan, hogy a magistratus és város tilalmok alatt nevekedtenek; azoknak sem gyümölcseiből, sem gyümölcsfáiból a nemes Prósa familia soha sem parancsolt, annál fogva sem fáját, sem gyümölcsét soha nem használta.

6. Nobilis Stephanus Viczey, annor. 67, fatetur ad 1. Én úgy értem s az öregektől is úgy hallottam, hogy ezen Szék városában lakó immunis és adófizető nemes és városi embereknek künn a város határán, a szőlőhegyeken kivül való helyeken senkinek is gyümölcsöse nem volt, nincsen is, hogy annak fájából és gyümölcseiből maga szabadosan, mások kirekesztésével élhetett volna, mivel — ad 2. — azon gyümölcsfák, melyek mind ezelőtt, mind most a város határán, úgy a különös gazdák jószágán voltanak és vagynak, azok a magistratus és város gondviselések alatt nevekedtenek, annál fogva mind fáiból, mind gyümölcseiből a becsületes magistratus és város parancsolt; ha ki vagy egy gyümölcsfát le akart vágni, annak levágását úgy kérte meg az magistrátustól, és azután engedelem mellett vágta le; hasonlóképpen a

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

vad gyümölcsöt is a magistratus és város engedelméből szedte ki-ki, melynek leszedésében oly rend tartatott, hogy a becsületes magistratus a nemesekkel és a városi személyekkel egyetértettenek s úgy szabadították fel. *A gyümölcs megszedésben pedig senkinek különösen gyümölcsfája nem volt, hanem ki melyik fához hamarébb mehetett, szabadosan gyümölcsét megszedhette;* aki pedig hir nélkül gyümölcsfát vágott, vagy gyümölcsöt szedett, ha városi volt, a magistratus a nemességgel együtt itélték és büntették meg, nevezetesen — amint emlékezem — nemes Prósa József őkegyelmét, maga tulajdon szántóföldéből egy gyümölcsfát levágván, tudom hogy megbüntették. Ad 3. Az 1791. és 92. esztendőben midőn a vadgyümölcsfák a város határán, nevezetesen a szántó és kaszáló helyekből azoknak jobb haszonvételekért levágattattanak, a magistratus és az idevaló nemesi és városi renden levők akaratjokból és egyetértésekből vágattattanak le. Ad 4. Azon levágott gyümölcsfákból a városon levő nemesek közül sokan, úgy én is több városiakkal együtt, tudom, hogy pénzen vettünk a város hiteseitől, kikre volt bizatva azon fáknak eladása; azt is tudom nyilván, hogy nemes Prósa Sámuel őkegyelme is vett azon levágott gyümölcsfákból pénzen a maga számára. Ad 5. A quaestionált Tisztamező nevezetü helyben amely szántó és kaszáló jószága vagyon Prósa Sámuel őkegyelmének, az abban volt és mostan is találtató gyümölcsfák, — tudom bizonyosan, — hogy a magistratus és város gondviselések alatt nevelkedtenek, annál fogva se gyümölcsfáiból a nemes Prósa familia soha nem parancsolt, annyival inkább szabadosan sohasem használhatták és nem is használták.

7. Civis Georgius Füleki, annor. 63, fatetur ad 1. Ezen Szék városa határán a szőlőhegyeken kivül való helyeken, tudom bizonyosan, hogy senkinek különös gyümölcsöse nem volt s nincsen is, melynek gyümölcsfáiból és gyümölcseiből másoknak kirekesztésével maga szabadosan élne, mivel — ad 2. — azon gyümölcsfák eleitül fogva a magistratus és város gondviselése és vigyázása alatt nevekedtenek, annálfogva mind gyümölcsfáiból, mind gyümölcseiből a magistratus és város parancsolt. Ha ki vagy egy fát le akart vágni, az magistratus engedelméből vágta le; a gyümölcsét is hasonlóképpen a magistratus és város engedelméből s egyezésekből szedték meg a városon lakó nemesek és városi személyek, még pedig oly meghatározással, hogy aki melyik fához elébb juthatott, szabados volt leszedni; ha ki ellenben akár az maga, akár

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

az más jószágáról gyümölcsfát vágott, vagy gyümölcsöt szedett hir nélkül, az olyan is ha megtaláltatott, az becsületes magistratus által megbüntettetett; az ilyen praevaricátort pedig ha nemes ember volt, olyankor a magistratus az ide való nemesek szolgabírájával, két, három s négy nemes emberek jelenlétében tette meg az itéletit. Ad 3. Mikor a kérdésben forgó esztendőkben a városnak határán a szántó és kaszáló helyekből a vad gyümölcsfák levágattattanak, akkor a magistratus az idevaló nemes és városi renden lévőkkel az levágatásban egyetértett, s tudom bizonyosan, hogy a közönséges egyezésből és akaratból esett levágattatások. Ad 4. Azt is tudom bizonyosan, hogy azon levágott gyümölcsfákból a városon lévő nemesek és városiak közül sokan vettenek pénzen, de nevezetesen nemes Prósa Sámuel őkegyelme vett-e, vagy nem? nem tudom. Ad 5. Tudom világosan, hogy az utrizált Tisztamező nevezetü helyben amely szántó és kaszáló helye vagyon nemes Prósa Sámuel őkegyelmének, azokban volt s mostan is találtató gyümölcsfák a magistratus és város tilalmok alatt nevekedtenek, mely szerint azoknak gyümölcsfái és gyümölcsei városunkhoz tartozván, soha is a nemes Prósa familia belőle nem parancsolt s magok számukra szabadosan nem használhatták s nem is használták.

8. Civis Stephanus Serestély, annor. 54, fatetur ad 1-mum: Ezen városunk határán a szőlőhegyeken kivül való helyeken nem tudom, hogy senkinek is gyümölcsöse lett volna s nincsen is, melynek mind gyümölcsfáiból, mind gyümölcseiből, másoknak kirekesztésével, maga szabadosan élhetne, mivel — ad 2. — azon gyümölcsfák, ha különös gazdák jószágán voltak és vagynak is, eleitül fogva a magistratus és város gondviselése és vigyázása alatt nevelkedtenek, annál fogva mind gyümölcsfáiból, mind gyümölcseiből a magistrátus és város parancsolatjából részesültenek. Ha valaki egy fát levágott, azt a magistratustól kérte meg elsőben és azután vágta le; a gyümölcsöt is a magistratus és város engedelméből és egyességéből szedték az egész városon levő nemes és városi személyek, oly móddal pedig, hogy mindeneknek hírré tétetett, annak utána akinek hova tetszett menni gyümölcsöt szedni, oda ment és szabadosan szedhetett, *nem lévén senkinek is tulajdon fája*, amint feljebb is mondám, *határunkon*. Ha ki pedig hir nélkül gyümölcsfát vágott akár a maga, akár a más jószágáról, vagy gyümölcsöt szedett, azt megtalálván, a magistratus praevicatiójáért megbüntette; nevezetesen emlékezem arra, hogy

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

ezelőtt tiz esztendőkkel ide való Prósa József őkegyelmét is megbüntették azért, hogy a magistratus hire nélkül a Széles-Toldala nevezetü helyen levő szántóföldnek borozdájáról egy vad gyümölcsfát levágott és maga házához hozta. Ad 3. Mikor az utrizált esztendőkben az vad gyümölcsfák a város határán, nevezetesen a szántó és kaszáló helyekből a földnek terméketlen voltáért levágattattanak, tudom nyilván és bizonyosan, hogy a magistratus azoknak levágásokban az idevaló nemes és városi rendekkel egyetértett és egyenlő akaratjokból és egyezésekből esett levágások. Ad 4. Azt is tudom, hogy azon gyümölcsfákból mind a nemeseknek, mind a városiaknak, aki magát jelentette, pénzért adtanak, de utrizált nemes Prósa Sámuel őkegyelme vett-e azon utrizált fákból, vagy sem? nem tudom. Ad 5. Az utrizált Tisztamező nevezetű helyben amely szántó vagy kaszáló jószága vagyon említett Prósa Sámuel őkegyelmének, az abban volt s most is találtató gyümölcsös fák, tudom világosan, hogy a magistratus és városiak által tett tilalmazással nevekedtenek, mely szerint — amint feljebb is mondám — mind gyümölcsfáin, mind gyümölcsein a város tartotta kezét, mindez ideig a nemes Prósa familia belőle nem parancsolt és szabadosan nem is használhatta s nem használta.

9. Civis Joannes Tamás, annorum 49, fatetur ad 1. Tudom bizonyosan, hogy ezen városunk határán, künn a szőlőhegyeken kivül való helyeken senkinek sehol is különös gyümölcsöse nincsen és nem is volt, melynek mind gyümölcsfáit, mind gyümölcsösét maga hasznára különösen élhetné; mivel — ad 2. — azon gyümölcsfák, ha különös gazdák jószágán voltak és vagynak, mindazok a becsületes magistratus és város vigyázása és gondviselése alatt nevelkedtenek, annálfogva mind gyümölcsfáiból, mind gyümölcseiből az irt magistratus a várossal egybe parancsolt; ha ki engedelméből vagy egy gyümölcsfát akart levágni, aztat a magistratusnak bejelenteni s engedelmet kérni köteleztetett, úgy azután vághattak. Gyümölcsszedés idejében pedig a magistratus nemes uraimékkal és a városiakkal egyetértvén, úgy szabadíttatott fel. Ha ki pedig hir nélkül akár a maga, akár a más jószágáról gyümölcsfát vágott, vagy gyümölcsöt szedett és rajta találtatott, azt ha városi volt, a magistratus, ha pedig nemes volt, ugyan a magistratus a nemesek szolgabírája és három, négy nemes emberek jelenlétekkel büntették meg. Ad 3. A quaestionált esztendőkben, midőn a szántó és kaszáló helyekből midőn a vad gyümölcsfák levágattattanak, azon fáknak levágásokban, tu-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

dom bizonyosan, hogy a magistratus az idevaló nemes és városi rendekkel egyetértett és közönséges megegyezésből vágattattanak le, melyekből — ad 4. — a városon levő nemesek és városiak közül sokan vettenek pénzen, de nevezetesen én is vettem; említett Prósa Sámuel uram pedig vett-e belőle, vagy sem? nem tudom. Ad 5. Tudom világosan, hogy az utrizált Tisztamező nevezetű helyben amely szántó vagy kaszáló helye vagyon deutrált Prósa Sámuel őkegyelmének, az abban volt s actu találtató gyümölcsfák is a becsületes magistratus és város tilalmok alatt nevelkedtenek, annálfogva *mind a gyümölcsfák, mind pedig gyümölcsei közönségesnek tartatván a városiaktól*, nemes Prósa familia soha belőle nem parancsolt és soha nem használta szabadosan a maga tulajdon számára.

10. Civis Franciscus Kovács, annor. 74, ad 1. fatetur: Én itten születtem, szüleim is itten haláloztanak meg, tudom, hogy itt ezen a városunk határán a szőlőhegyeken levő helyeken senkinek sehol is különös gyümölcsöse nem volt s nincsen is, melynek gyümölcsfáiból s gyümölcseiből maga szabadosan, különösen élhetett volna, mivel — ad 2. — azon gyümölcsfák, ha szintén különös gazdák jószágain voltak s vagynak is, a magistratus és város gondviselése és vigyázása alatt nevekedtenek s ennélfogva mind fájából, mind gyümölcséből a város parancsolt; ha ki vagy egy gyümölcsfát le akart vágni, az említett magistratustól kellett elsőben megkérni; a gyümölcsszedésben is az idevaló nemes és városi személyekkel a magistratus megegyezvén, úgy szabadították fel, melyben ilyen rend tartatott, hogy aki hova hamarébb érkezett, szabadosan megszedhette, ámbár magam földemben levő gyümölcsfámon találtam legyen is. Ellenben, ha ki hir nélkül akár a maga, akár a más jószágáról gyümölcsfát vágott, vagy gyümölcsöt szedett, rajta találtatván, ha városi volt, magára a magistratus, ha pedig nemes volt, ugyan a magistrátus a nemesek szolgabírája és vagy három nemes emberek törvényt ülésekkel megbüntette. Ad 3. Az utrizált esztendőkben midőn a vad gyümölcsfák ezen városunk határán levő szántó és kaszáló földekből levágattattanak, tudom bizonyosan, hogy a magistratus az idevaló nemes és városi renden levőkkel egyetértett, és közönséges akaratból s egyezségből esett levágása. Ad 4. Azt is tudom világosan, hogy azon gyümölcsfákból a nemesek és városiak pénzen vettenek sokan s én is vettem volt vagy nyolcz sus-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

ták árát. Ad 5. Az utrizált helyen amely szántó vagy kaszáló jószága vagyon említett nemes Prósa Sámuel őkegyelmének, tudom világosan, hogy az abban volt s mostan találtató gyümölcsfák az én értemre örökké az város tilalma alatt nevekedtenek, mely szerint közönségesnek tartatván, nem tudom, nem is hallottam, hogy a Prósa familia valaha azokban parancsolt volna, annyival is inkább szabadosan élhette volna.

11. Martinus Székely, annorum 60, fatetur ad 1. Ezen városunknak egész határában a szőlőgyepükön kivül senkinek sehol is különös gyümölcsöse nem volt s nincsen is, melynek gyümölcsfáiból, úgy gyümölcseiből szabadosan élhetett volna, világosan tudom; mert — ad 2. — akármely különös gazdának szántóföldein, kaszálóin levő vad gyümölcsfák eleitül fogva a becsületes magistratus gondviselése alatt nevekedtenek, annálfogva azoknak mind gyümölcseiből, mind gyümölcsfáiból az említett magistratus és város parancsolt; ha ki az városon lakók közül vagy egy gyümölcsfát le akart vágni, aztat elsőben az magistratustól megkérte s engedelméből úgy vágta le; a gyümölcsét is ugyanaz irt magistratus és város engedelmekből s egyezésekből szedték meg az egész városon lakó nemes és városi személyek, oly meghatározással, hogy aki hova előbb juthatott, ha szinte más jószágán volt is a gyümölcsfa, annak gyümölcseit szabadosan megszedhette. Ha ki pedig hir nélkül a maga vagy más jószágáról gyümölcsfát vágott, vagy gyümölcsöt szedett és rajta találtatott, azt ha városi volt, ugyan a magistratus, ha nemes volt, a nemesek szolgabirája jelenlétével és törvényt ülésével büntette meg. Ad 3. Mikor az utrizált esztendőkben a vad gyümölcsfák városunk határán szántó és kaszáló helyekből levágattattanak, tudom bizonyosan, hogy a becsületes magistratus az idevaló nemes és városi rendekkel egyetértett s közönséges akaratból s egyezésből azért vágattattanak le, hogy a vad gyümölcsfák sűrűk lévén, terméketlenek voltak, e mellett árnyékot vetvén az használható földeknek, azokat soványították. Ad 4. Azt is tudom világosan, hogy azon levágott gyümölcsfákból az városon lakó nemesek és városiak sokan vettenek pénzen, de hogy Prósa Sámuel őkegyelme vett volna azon fákból, nem tudom. Ad 5. Tudom bizonyosan — mint feljebb is megmondám az második kérdésben, — hogy az utrizált Tisztamező nevü helyben most említett Prósa Sámuel őkegyelme szántó vagy kaszáló jószágán találtatott s mostan is találtató gyümölcsfák is hasonlóul az említett becsületes

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

magistratus és város tilalmok alatt nevekedtenek, annál fogva mind gyümölcseiből, mind gyümölcsfáiból ugyan azok is parancsoltak, nem pedig a nemes Prósa familia.

Die immediate subsequenti praesens inquisitio ibidem continuata, ubi

12. Civis Michael Szegedi, annorum 48, fatetur ad 1. Nem tudom, hogy senkinek is a városiak közül künn a mezőben különös gyümölcsöse lett volna, s nincsen is, melyet szabadosan maga számára használhatott volna. Ad 2. Tudom nyilván, hogy az kérdésben forgó gyümölcsfák az becsületes magistratus és város gondviselése alatt vagynak s voltanak eleitül fogva, s ha valaki vagy egy gyümölcsfát le akart vágni, azt elsőben a magistratustól kérte meg s úgy vágta le engedelem mellett. A gyümölcsszedésben pedig ily rend tartatott, hogy a magistratus az idevaló nemesekkel és városiakkal egyetértett *és azután a megjegyzett napon ki hamarább hová mehetett és hol kaphatott, ott szedett;* aki pedig hir nélkül gyümölcsfát vágott, avagy gyümölcsöt szedett, azt a magistratus büntette meg. Ad 3. A quaestionált esztendőkben tudom mikor a gyümölcsfák levágattattanak s én is vettem az arra rendelt commissáriusoktól, de kiknek végezésekből vágattattanak le? bizonyosan nem tudom. Ezen levágott fákból pedig — ad 4. — én is, mások is vásárlottunk pénzünkön, de hogy Prósa Sámuel őkegyelme vásárlott volna, nem tudom. Ad 5. Nem képzelhetem, hogy most említett Prósa Sámuel őkegyelmének a kérdésben feltett Tisztamező nevezetü helyben amely szántó vagy kaszálója vagyon, nemes Prósa Sámuel őkegyelme azokban volt s actu találtató gyümölcsfák is, tudom bizonyosan, hogy a magistratus és város gondviselése alatt nevekedtenek és soha is a nemes Prósa familiának tulajdona nem volt, s tudtomra különösön sem fáját, sem gyümölcsét nem használta.

13. Civis Georgius Sándor, annorum 76, fatetur ad 1-mum: Tudom nyilván és bizonyosan, hogy az én értemre ezen városunk határán, az egy szőlőhegyeken kivül senkinek is különös gyümölcsöse nem volt s nincsen is, melyet különösen — mások kirekesztésével — használhatott, avagy használhatna; mivel — ad 2. — azon gyümölcsfák mindenkor a becsületes magistratus és város inspectiója alatt voltanak s nevekedtenek; ha ki vagy egy fát akart levágni, azt elsőben a magistratustól kérte meg és *azt is haszonra engedték meg, nem tűzre.* Az gyümölcsszedésben is oly rend tartatott,

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

hogy annak idejében a magistratus a várossal és az ide való nemességgel egyben gyülvén egyetértett s annak utána közönséges egyezésből mentek ki gyümölcsöt szedni, kinek-kinek hova tetszett, ámbár más földe borozdájában is lett légyen, azon gyümölcsfát szabadosan megszedhette. Ha ki pedig hir nélkül gyümölcsfát vágott, vagy gyümölcsöt szedett, a magistratus által megbüntettetett. Ad 3. Mikor a quaestionált esztendőkben a gyümölcsfák a sürüség miatt és terméketlenségekért levágattattanak, akkor értett-e a magistratus egyet a több városiakkal, vagy sem? nem tudom, mivel gyűlésekben jelen nem voltam. Azt tudom, hogy azon levágott vad gyümölcsöt termő fák megbecsültettek és úgy adták pénzen el, aminthogy — ad 4. — másokkal együtt én is vettem belőle, de Prósa Sámuel őkegyelme vett-e, vagy sem? nem tudom. Ad 5. Az utrizált Tisztamező nevezetü helyben amely szántó vagy kaszálója vagyon Prósa Sámuel őkegyelmének, azokban volt s most találtató gyümölcsfák, tudom bizonyosan, hogy a magistratus tilalmasa alatt nevekedtenek és soha is a nemes Prósa familiának tulajdona nem volt és sem fáját, sem gyümölcsét különösen nem használta.

14. Civis Petrus Szilágyi, annorum 81, fatetur ad 1-mum: Én itt születtem, az édes apám is itt holt meg, mely szerint bizonyosan vallom, hogy ezen városnak határán, künn az egész határon a szőlőhegyeken kivül levő *gyümölcsfák eleitül fogva közönségeseknek tartattak*, senkinek különös gyümölcsöse nem volt s nincsen is, melyből maga élhetett volna vagy élhetne; mivel — ad 2. — azon gyümölcsfák eleitül fogva az említett magistratus és város tilalma alatt nevekedtenek, annál fogva gyümölcsfáiból és gyümölcseiből a magistratus parancsolt; ha ki vagy egy fát vágott, azt a magistratustól kellett megkérni, annak utána aztán engedelemből úgy vághatta le; a gyümölcsszedésben pedig az említett magistratus az ide való nemességgel és városiakkal elsőben mindenkor megegyezett, s azután úgy mentenek ki szedésére, akiknek is azon alkalmatossággal szedni azon gyümölcsfához mehetett, a hova tetszett, senki sem gátolhatta, ámbár azon földnek gazdája, melyen a gyümölcsfa volt, érkezőleg lett légyen is; ha ki pedig hir nélkül gyümölcsfát vágott, vagy gyümölcsöt szedett és rajta találtatott, azt az becsületes magistratus büntette meg. Ad 3. Mikor az utrizált esztendőkben a vad gyümölcsfák levágattattanak, tudom bizonyosan, hogy a most említett magistratus az

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

idevaló nemességgel és városiakkal egyetértett s közönséges megegyezésből s akaratból esett azoknak levágatások. Ad 4. Tudom azt is, hogy azon levágott gyümölcsfákból az idevaló nemesek és városiak pénzen vettek magok számokra, de hogy nemes Prósa Sámuel őkegyelme maga számára vett volna, nem tudom. Ad 5. Az utrizált Tisztamező nevü helyben most említett Prósa Sámuel őkegyelme jószágán találtatott, s mostan találtató gyümölcsfák is, tudom bizonyosan — amint a második kérdésben feljebb is megmondottam, — hogy az említett magistratus és város tilalmok alatt nevelkedtenek s ugyanazok is parancsoltanak belőle, nem pedig a nemes Prósa familia, annál fogva szabadosan nem is használhatta s nem is használta sem fáját, sem gyümölcsét azon familia.

15. Civis Joannes Juhos, ann. 48, fatetur ad 1-mum: Én is itt születtem s itten nevelkedtem s szüleim is itt haláloztanak el, mely szerint tudom világosan, hogy ezen városunk határán, az egy szőlőhegyeken kivül senkinek sehol semmi gyümölcsöse nem volt s nincsen is, hogy annak gyümölcseiből szabadosan élhetett volna vagy élhetne; mivel — ad 2. — azon gyümölcsfák, ámbár különös gazdák jószágain voltanak és vagynak is, mindazon által eleitül fogva a becsületes magistratus és város vigyázások alatt nevelkedtenek, s ennélfogva mind fáiból mind gyümölcseiből azok is parancsoltak; ha mikor valaki vagy egy gyümölcsfát akart levágni, azt elsőben a magistratustól kérte ki s engedelméből aztán úgy vágta le. A gyümölcsszedésben pedig az említett magistratus az idevaló nemesi és városi rendekkel egyetértett elsőben s úgy azután szabadították fel ily rendtartás mellett, hogy ha ki akárkinek is földében levő gyümölcsfához hamarább érkezhetett, annak gyümölcsét szabadosan lerázhatta és maga számára megszedhette; aki pedig hír nélkül a maga, vagy más jószágáról gyümölcsfát vágott, vagy gyümölcsöt szedett, s rajta találtatott, ha városi volt, a magistrátus, ha pedig nemes volt, ugyan a magistratus a nemesek szolgabírája és vagy három nemesek törvénytétele mellett büntette meg. Ad 3-tium: Az utrumban feltett esztendőkben midőn a vad gyümölcsfák ezen városunk határán levő szántó és kaszáló földekből levágattattanak, tudom bizonyosan, hogy a becsületes magistratus az idevaló nemességgel és városiakkal egyetértett s közönséges akaratból és egyezésből esett azoknak levágások. Ad 4. Azt is tudom világosan, hogy azon levágott gyümölcsfákból a nemesek és városiak sokan vettenek pénzen s én is vettem, de nevezetesen nemes Prósa

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

Sámuel ökegyelme vett-e, vagy nem? nem tudom. Ad 5. Az utrizált helyen lévő jószágán említett Prósa Sámuel ökegyelmének amely gyümölcsfák voltanak s actu vagynak, tudom világosan, hogy azok is eleitül fogva a magistratus és város tilalmok alatt neveltettenek, nem pedig a nemes Prósa familia keze alatt, mely szerint azon gyümölcsfák közönségeseknek tartatván, azokat a most említett familia különösen nem használhatta, s tudomra nem is használta.

16. Civis Georgius Bálint, annor. 77, fatetur ad 1-mum: Én jóllehet öreg ember vagyok, mindazonáltal az én értemre nem tudom, az elholt öregektől sem hallottam, hogy ezen városunk határán, a szőlőhegyeken kivül valakinek valahol különös gyümölcsöse lett volna, melynek mind fáiból, mind gyümölcseiből mások kirekesztésével szabadosan élhetett volna; mivel — ad 2. azon gyümölcsfák, amelyek mind ez előtt, mind most a város határán, úgy különös gazdák jószágán voltak és vagynak, azok eleitül fogva az becsületes magistratus és város gondviselések alatt neveltettenek s ennél fogva mind gyümölcsfájából, mind gyümölcséből ugyan azok parancsoltak. Mikor valaki vagy egy gyümölcsfát akart vágni, azt elsőben az említett magistratustól kérte ki, s engedelemből aztán úgy vágta le. A gyümölcsét is a magistratus és város egyezéséből szedték az egész városon levő nemes és városi személyek, oly meghatározással pedig, hogy aki melyik gyümölcsfához hamarébb érkezhetett, aztat maga számára minden bántódás nélkül megszedhette, senki sem ellenzette. Aki pedig hír nélkül maga vagy más jószágáról vágott, vagy gyümölcsöt szedett és rajta érték, azt a magistratus csak magára, ha nemes volt, ugyan a magistrátus, de a nemesek szolgabírája és vagy három nemesek törvénytételekkel büntette meg. Ad 3. Az utrizált esztendőkben városunk határán az szántó és kaszáló helyekből amidőn a gyümölcsfák levágattattanak, tudom világosan, hogy az becsületes magistratus az ide való nemes és városi rendekkel egyetértett és közönséges akaratból esett levágások s még a város részéről kirendelt commissariusok közül én voltam az egyik, társaim pedig voltanak Juhos Mihály, Soós Mihály, Kovács Mihály és Csorba István; Forró-szeg utcza fordulójára Deési M. József, Máté Ferencz, Juhos János és Szatmári János; a nemesség részéről pediglen volt commissarius akkori nemesek szolgabírája ifjabb Szabó János ökegyelme; még mások is voltanak commissariusok, de azoknak neveikre nem emlékezem. Ad 4. Azon levágott gyümölcsfákból tudom bizonyosan, hogy a

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

városon lakó nemesek és városiak sokan, kiket liszta nélkül elő nem számlálhatok, vettenek pénzen; utrizált nemes Prósa Sámuel őkegyelme is, amint emlékezem, két helyen vásárlott tőlem, amint arra kirendelt commissariustól. Ad 5. A quaestionált Tisztamező nevezetü helyben levő szántó vagy kaszáló jószágán most említett Prósa Sámuel őkegyelmének amely gyümölcsfák voltanak s most is vagynak, tudom bizonyosan, hogy azok is a becsületes magistratus és város tilalmok alatt tartattanak; azoknak mind gyümölcsfáiból, mind gyümölcseiből ugyan azok parancsoltak, nem pedig a nemes Prósa familia, melynél fogva közönségesnek tartatván, különösön azon familia nem használhatta, s nem is használta.

17. Civis Andreas Kovács, annorum 69, fatetur ad 1. Ezen Szék városa határán, kivévén a szőlőbeli gyümölcsösöket, tudom bizonyosan, hogy eleitül fogva senkinek különös gyümölcsöse nem volt s nincsen is, hogy másoknak kirekesztésével mind gyümölcsfáit, mind gyümölcseit maga szabadosan használta volna, vagy használná; mivel — ad 2. — azon gyümölcsfák eleitül fogva a magistratus és város vigyázások alatt nevekedtenek, annál fogva azoknak gyümölcseiből, úgy fájából is ugyanazok parancsoltak. Ha ki a nemesek és városiak közül vagy egy gyümölcsfát akart vágni, azt az magistrátus engedelméből vágta le; a gyümölcsét a magistratus és város egyezésekből szedték az ide való nemes és városi rendek, még pedig ily meghatározással, hogy aki melyik gyümölcsfához elébb érkezett, azt szabadosan megszedhette, senki nem ellenzette. Aki hír nélkül gyümölcsfát vágott vagy gyümölcsöt szedett, az olyan praevaricátort az magistratus büntette meg. Ad 3. Az quaestionált esztendőkben egész városunk határán a szántó és kaszáló helyekből a vad gyümölcsfák sürüsége, úgy használható helyeknek terméketlen voltok miatt levágattattanak, hogy a becsületes magistrátus az idevaló nemes és városi renden levőkkel azoknak levágatásában egyetértett s közönséges megegyezésből s akaratbul lett levágattatások. Ad 4. Azt is tudom bizonyosan, hogy azon levágott gyümölcsfákból az ide való nemesek és városiak közül sokan vettenek pénzen, szemem láttára hordották is haza, kiket előszámlálni lehetetlenség, az arra kirendelt commissariusok tudnak arról világositani, mivel magam is tőlök vettem; de nevezetesen, hogy nemes Prósa Sámuel őkegyelme vásárlott volna afféle gyümölcsfát, megmondani nem tudom. Ad 5-tum: Tudom világosan, hogy az Tisztamező nevezetü helyen amely szántó

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

vagy kaszáló helye vagyon csak most említett Prósa Sámuel őkegyelmének, az azokban volt s mostan találtató gyümölcsfák is mint eleitül fogva az említett magistratus és város tilalmok alatt nevelkedtenek, annálfogva gyümölcsfái és gyümölcsei közönségeseknek tartatván, azokból a nemes Prósa familia soha is szabadosan nem parancsolt s nem is használta.

Praescripti decem et septem numero praelibatarum conditionum testes singuli sunt inhabitatores dicti privilegiati oppidi Szék, omnes ut praemissum est nostri in praesentiam legitime citati, jurati et examinati, modoque praemisso fassi. Cujus quidem praemissae hujusmodi inquisitionis et attestationis nostrae seriem prout per nos fuit expedita et peracta, altefatae majestati vestrae sacratissimae, sub sigillis nostris usualibus, manuumque propriarum subscriptionibus fide nostra mediante humillime rescripsimus, annotatisque exponentibus jurium suorum uberiorem futuram ad cautelam necessariam extradedimus, eandem de reliquo majestatem vestram sacratissimam quam diutissime feliciter vivere, prospere valere, glorioseque regnare ac triumphare desiderantes. Actum anno, diebus, locove in praenotatis. Ejusdem majestatis vestrae sacratissimae caesareo-regiae humiles, perpetuoque fideles subditi et servitores Stephanus Jánosy s. k. et Joannes Décsey s. k. ambo jurati inclyti comitatus Dobocensis assessores. Correctum per eosdem.

Eredetije az Orsz. Levéltár erdélyi táblai osztályában Sikó ügyvéd iratai között XIV. no 124. alatt.

233.

1795. április 27. Kivonat a magyar udv. kanczelláriának a fölséghez tett előterjesztéséből, a közalapítványi uradalmakban erdőmesteri állások szervezése iránt.

In ordine demum ad silvarum proventus vigore repraesentationis consilii locumtenentialis regii, silvae generaliter in omnibus dominiis districtus Sellyensis nullibi quidem in praescriptas tonsuras distributae sunt, ut tamen seu subsistentiae ipsius arendatoris, seu etiam futurae silvarum conservationi debite prospici valeat, proventus silvarum juxta conscriptionem in facie loci elaboratam,

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

in quantum lignicidia nondum introducta forent, ad accelerandam bonorum exarendationem porro etiam clementer stabilitos esse, ea cum inviatione, ut a proportione usus silvarum hucadusque vigentis cum arendatoribus de quantitate lignorum annue in silvis dominalibus succindendorum occasione ineundi contractus peculiaris conventio ineatur et juxta hanc usque subsecuturam silvarum subdivisionem moderatum usum in concedenda lignatione habeat. Ne tamen introductione lignicidiorum in longius tempus dilata silvae dominales arbitrio solum arendatoris relictae sint, eam suae majestatis sacratissimae benignam esse intentionem, ut quamprimum pro moderato arendatoris usu a proportione extensionis silvarum quantitas lignorum orgialium contractu mediante determinata fuerit, universae silvae in bonis arendatitiis existentes geometricae dimensioni et in proportionatas, ineundoque contractui accomodas tonsuras fiendae subdivisioni subjiciantur.

In reliquo autem, ut omnis silvarum ruina in futura tempora praecaveatur et neo-introducendae tonsurae ab omni deterioratione immunes conservari, earundemque incremento omni meliori modo prospici valeat, sua majestas sacratissima pro superiori inspectione omnium silvarum in quolibet districtu erga projectandum via consilii locumtenentialis regii salarium et deputatum unum silvarum magistrum rei silvanalis adaequatam notitiam habentem in eum finem benigne resolvere dignata est, quo is arendatoribus non solum annua lignicidia ex contractu competentia ad praescriptum ordinis silvanalis pro succisione designet, silvisque dominalibus serio invigilet, verum ipsas quoque tonsuras, a quarum usu generaliter omnes arendatores contractu mediante inhibendi arcendique sunt, ab omni depascuatione, aut alio quocunque demum damno sartas tectasque conservet. Num autem seu neo-constituendus silvarum magister juxta extradandam eidem instructionem praevie per consilium locumtenentiale regium benignae approbationi substernendam muneri suo satisfaciat, seu vero arendator tenores contractus arendatii relate ad usum silvarum rite observet, consilio locumtenentiali regio qua dirigenti dicasterio constare possit, districtualibus quoque praefectis sub onere responsionis committendum erit, ut iidem quolibet anno visitationem silvarum suscipiant et de comperto eorundem statu consilio locumtenentiali regio relationes suas una cum occurrentibus reflexionibus indispensabiliter submittere teneantur, quo dein pro comper-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

tis rerum circumstantiis circa accuratam silvarum conservationem, tollendosque quosvis excessus necessaria ab se quam primum disponi valeant.

Fogalmazványa az Orsz. Levéltár kanczelláriai osztályában, 1795. évi 4431. sz. alatt.

234.

1795. Az erdélyi országgyűlés által kiküldött bizottság erdőrendtartási javaslata. *

De ordine sylvestri.

Quam utilis, quamve necessaria privatis non minus ac publico sit conservatio sylvarum, quantumque illae bene procuratae rebus humanis adferant opis propter summam lignorum necessitatem, quae, uti constat, ad quotidianum usum domesticum multiplicem et varium, rem item aedilem pro aedificiorum, machinarumque diversarum et pontium structura, ad plurimorum porro opificum et artificum omnis generis fabricata et artefacta usui humano necessaria, praecipue vero ad eam, quae frequentissima hic provinciae et praecipuus divitiarum fons est, salis, ferri, aliorumque omnis generis metallorum et minerarum culturam, ingenti quotannis quantitate requiruntur, nemini non adeo patet, ut longiori res egeat demonstratione.

Paternam augustissimorum principum, qui provinciae huic praefuerunt, curam et indefessam quaevis principatus hujus commoda promovendi sollicitudinem hac etiam in re, sane non exigui momenti, publicis aeque ac privatis utilitatibus consulere continue intentam fuisse, testantur praeter diversas hoc in objecto factas salutares dispositiones, quas hic enumerare longum esset, imprimis binae normae silvestres recentioribus temporibus altissimo loco emanatae, quarum prima medio benigni decreti aulici de 15-ta Februarii a. 1775. sub pio et clementi regimine divae Mariae Theresiae regio gubernio transmissa sub 5-ta Martii anno 1776., altera dein cura et opera regii hujus gubernii circumstantiis et

* V. ö. Erd. Lapok 1878. 679. l.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

statui hujus provinciae accomodata medio benigni decreti aulici de 30-ma Maji a. 1781. exarati numeroque guberniali 4534. signati clementer approbata, introducique jussa primo sub 21-ma Junii praescripti anni, postea sub 18-va Maji a. 1787. numeroque 4446. iterum pro strictissima observantia universim publicata est.

Tantum tamen abfuit, ut cuncta haec salutaria instituta et praecepta praescripto modo effectui tradita optatumque effectum sortita fuissent, ut potius haec quoque non meliorem, quam multiplices aliae, quae in diversis saepe objectis factae sunt, mox tamen aut inprimis bene coeptarum quandoque rerum initiis intermissae, aut plane obliteratae, oblivionique traditae sunt salutares ordinationes, sortem experiri debuerint, unde tristi in dies magis edocemur experientia, sylvas inaestimabilem hunc provinciae hujus thesaurum adeo parum curari, ut plerumque vel prodige et nullo observato ordine caedantur, vel penitus exstirpentur et in vineas, potissimum vero in vasta foeneta excindantur, alibi vero in inutilem plane abeant solitudinem, absque omni cura futuri earundem incrementi et propaginis, ita quidem, ut nisi per denuo introducendam, strictiusque dehinc, quam hactenus factum est, observandam rectam caedendorum lignorum, conservandarumque sylvarum normam nimium arbitrariae, incuriosae et profusae succisioni certi termini et regulae ponantur, metuendum sane sit, ne provincia universa iis etiam in locis, quae modo adhuc sylvis abundant, lignorum olim maximam patiatur penuriam. Huic profecto rei tribuendum est, quod incl. Status et Ordines majora adhuc, quae ex nimium desolato sylvarum statu certo impendent, irreparabilium damnorum pericula prae oculis volventes eo usque etiam, donec de sylvarum conservatione regnotenus ulteriora constitui possent, saltem desolationi sylvarum indivise possessarum, aut sub lite existentium, quae aut a nemine, aut a multis ideoque pessime curantur, maximaeque idcirco depopulationi expositae sunt, condito in comitiis anni 1791. articulo 30-mo obicem ponere voluerint, sed cum hoc articulo non omnia contineantur ad praestitutum finem necessaria instituta, nec sylvas subdivisisse unice juvet, nisi subdivisae debite usuentur, conserventurque, idcirco ut ipsorum quoque incl. Statuum et Ordinum intentioni satisfiat, ipsa privatorum quoque utilitas non minus ac publicum emolumentum certum, stricteque ab omnibus observandum ordinem et normam melius conservandarum, rectiusque usuandarum sylvarum praescribendam de necesse exposcit,

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

per quam tantum abest, ut justis et legalibus aut communitatum aut dominorum terrestrium juribus bonisque suis libere utendi et fruendi praerogativis quidpiam decerpi velit, aut in imperturbato et legali observato usu cuipiam impedimentum ponatur, ut potius vel propriae, quae ex sylvis bene procuratis in ipsos redundat utilitatis causa iidem semet excitatos sentire debeant, ut et ipsi, quibus alioquin suprema in bonis suis sylvarum cura et inspectio ex jure dominii competit et magistratus universorum magni hujus principatus circulorum, locorumque privilegiatorum, ad quorum partes vigilans in bonum publicum omni ratione promovendum cura et attentio pertinet, pro suo ipsorummet commodo et publica utilitate bono aliis praeluceant exemplo, satagantque, ut quae salutariter sunt constituta, stricte, sancteque observentur.

Totum autem hoc opus et salutaris de conservatione silvarum dispositio his praecipue capitibus absolvitur:

1. In adultarum sylvarum regulata siccisione.

2. In succisarum, succrescentiumque cultivatione et conservatione.

3. In juvenum et novellarum plantatione et educatione.

Sectio I.

De adultarum sylvarum regulata succisione.

§. 1. Cum de solatio et ruina sylvarum a promiscua et arbitraria, quae in plerisque locis absque ulla aut ad sylvarum quantitatem, aut ad justam arborum aetatem habita reflexione exercetur, arborum succisione proveniat, ipsaque plurium saeculorum experientia jam plene comprobatum sit, silvas indivisas et in communione usuatas nec recte procurari, nec a devastatione immunes reddi posse, hinc malo huic ante omnia ea ratione obviandum est, ut ad praescriptum praecitati articuli novellaris sylvas hujusmodi communiter et indivise possessas primum et ante omnia possessores subdividere sub poena articulari teneantur, quin hoc facere praetermittentes, publica quoque authoritate stringantur, tum vero sylvae pro lignicidio destinatae, quae jam subdivisae et certo aut communitatum, aut dominorum terrestrium possessorio adscriptae sunt, seu geometrice, si fieri potest, sive connumeratione passuum

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

aut alia consimili ratione dimensurentur, naturaque et indoles, ac species arborum genuine cognoscatur, probaque instituatur, qualemnam circiter lignorum quantitatem illae suppeditare queant. Postmodum autem sylvae ex plaga accessibili in longitudinem, cum secus per currus et jugalia per plagam unius anni jam succisam ad proxime succidendam transeuntia in illa succrescenti et juveni sylvae damnum causetur, in tot subdividantur plagas, quot anni requiruntur, ut arbores juxta praecognitam indolem ad statum juxta inferius recensenda succisioni aptum perveniant, quo hac ratione ea, quae initio caesa est sylvae pars, per decursum tot annorum, quot plagae sunt, eo accrescere possit, ut eadem, posteaquam ultima plaga exscissa esset, securi iterum apta sit, succisioque ibidem denuo renovari et praescripta ratione per omnes plagas ordine continuari possit; exempli gratia: Si juxta praecognitam arborum aetatem sylva ut adolescat, succisionique apta sit, 30 annos requirat, in tot sylva illa plagas successivis 30 annis succidendas subdividenda erit. Ubi autem sylvae, aut ex eo quod metali controversiae subjectae sub litigio essent, aut alia rationabili nefors de causa subdividi adhuc nequirent, cum tales sylvae a potiori ideo desolentur, quod nemo earum conservationi intentus, unus prae alio citra reflexionem justae proportionis cum irreparabili tertii damno et injuria promiscue hyeme et aestate, totoque anno ligna succidat; hinc ad antevertendam similium sylvarum hactenus quoque cumulatim observatam depopulationem provida praecitati articuli novellaris dispositio illibate observetur.

Ut vero ipsae metales differentiae et quae hinc facile nascuntur jurgia et caedes, quoad fieri potest, praevertantur, metae et limites sylvarum ac montium saepe visitandi et renovandi erunt et si forte arbor limite signata vel vento subversa concidat, aut lignum aliquod metale obliteratum deprehendatur, denuo meta vel signum apparens ponatur, hujusmodi metarum revisio autem quovis ad minus decennio reiteretur, hocque, lege quoque publica nunc sanciendum, decernendumque esset.

§. 2. Quemadmodum autem praedenotata sylvarum per certam annorum seriem succidendarum distributio de minutis sylvarum particulis, quas domini terrestres prohibitas esse volunt, vel quas ad curias aut coloni ex indultu dominorum terrestrium ad sessiones exscissas habent, intelligenda non est, ita quoad sylvas majores, in quibus praemissa plagarum distributio locum habere

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

potest, velut unicum et maxime necessarium conservandarum sylvarum medium eo certius observanda erit, quod secus ad expensas moroforum hujusmodi possessorum per publicos officiales distributio haec et in certas plagas subdivisio ordinabitur.

§. 3. Sylvis, ut praemissum est, in tot plagas subdivisis, quot crescenti nemori anni sufficiunt, si eveniret plagam pro succisione destinatam domesticis illius anni necessitatibus non sufficere, hoc in casu plagae sequenti securis admovenda non erit, cum secus praescriptus succisionis ordo omni plane effectu frustraretur, verum defectus per coëmtionen ligni e vicinis sylvis, aut per novarum plantationem, aut alia magis accommoda ratione supplendus erit. Licet enim durum et oeconomicis considerationibus contrarium primo obtutu videatur, ut ligna dum in sylvis propriis haberi possent, aere comparentur, si tamen perpendi velit, per nimiam et sylvarum propagationi contrariam earundem succisionem et usum momentanei lucri causa damnum multo majus in futura tempora duraturum et nec a successoribus tam facile reparandum causatum iri, quilibet suapte perspiciet, momentaneum commodum pro futuri majoris damni evitatione et publici etiam commodi ratione absque omni difficultate longe postponendum venire.

§. 4. Dictum est superius subdivisionem sylvarum in certas plagas juxta aetatem ad justum arborum incrementum requisitam moderandam venire, notandum itaque hic est, quoad aetatem arborum, quod

Quercus communiter crescat ad annos incirca ...	200
Acer aut platanus	100—150
Fagus in loco fertiliori	120
« « « steriliori	150
Populus, tilia, ulmus a 30 usque	40
Betula loco humido	30
in elevato a 40 usque	50
Salix ab anno 20 usque	30
Alnus ab anno 40 usque	50
Abies, pinus, larix ab 80 usque	100
Pro ordinaria tamen foci necessitate sufficiunt silvae quercinae	40
Fagineae aut platani 25	30
Pineto, silvae item abiegnae vel larici	20
Populo, betulae, ulmo, vel alno anni	15

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

Salici, hujusque generis mollibus ligni anni ... ... 10, imo salix posteaquam excrevit, singulo triennio amputatis frondibus et succrescentibus ramis usui esse potest. Praedicta tamen arborum aetas etsi communiter ita observetur, nihilominus pro infallibile regula accipi nequit, multa enim situs et ipsa fundi natura mutat, locales proinde circumstantiae et experimentum celerioris, vel tardioris incrementi unum quemque silvarum possessorem docebit, quae proportio aetatis arborum commensurari debeat necessitati et in quot annos silvae sint partiendae.

§. 5. Cum autem praeter ligna focalia aliis quoque necessitatibus prospiciendum sit, occasione illa, dum portio nemoris anno cuique destinata exscindetur, arbores aediles, quae recta crescunt, neque multos nodos aut ramos habent, haud succidantur, prout et species lignorum duriorum molitoribus, rotariis, arculariis, sculptoribus, aliisque hujusmodi opificibus aptorum a securi intactae relinquendae, et in praemissos usus pro majori pretio et possessorum emolumento conservandae erunt et hinc silvanus hic ordo minime pro scopo habet, ut per illum commune commercium et utiles publico fabricae, ut sunt metallorum, mineraliumque fodinae, ferri, item salis nitri, vitri, vitrioli, aliaeque hujusmodi ustrinae in necessariis arti et opificio suo lignis defectum patiantur, quin imo per ipsius recti silvarum et lignicidii ordinis introductionem id cumprimis intenditur, ut haec continuo vigeant et perpetua quodammodo reddantur, eoque solum in hujusmodi officinarum exstructione enitendum esset, ut sicubi novas exstrui publici ratio et utilitas exposceret, illae in locis, ubi superabundans lignorum provisio, aut tales inaccessibiles essent silvae, quae in alios fors usus non tam commode converti possent, erigantur.

§. 6. Sufficienti lignorum fabrilium provisioni prospectum erit, si in loco 1600 quadratarum Viennensium orgiarum 16 hujusmodi arbores relinquantur, quibus usque ad insequentis anni lignicidium necessitati provideatur, hae vero arbores quantum fieri potest in convallibus, humilioribusque locis, ne opacitate sua aliis succrescentibus obsint, a turbine vero et ventorum impetu tutius conserventur, deligendae erunt, cavendum tamen est, ne praemissae lignorum fabrilium species extra plagam pro illo anno destinatam opificibus caedendae indulgeantur, verum omnes hi ad ordinatum illius anni lignicidii locum assignentur, nisi fors extra hanc etiam plagam vento dejecta, vel alia ex causa caduca robora in resi-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

duis silvis reperiantur. In ipsa vero succisione arborum attendendum erit, ut pro foco ligna potius curva, vel nodosa, aedilique aut alteri necessitati minus idonea caedantur, recta vero, praesertim abietes, pini et larices in majorem utilitatem pro asseribus, scandulis, lignis, aliisque aedilibus et opificum necessitatibus relinquantur, reserventurque.

§. 7. Ad majorem in locis praesertim lignorum penuria laborantibus obtinendam parsimoniam loco securis satius erit asciam adhibere ideo, quod et labor facilior est et lignorum oeconomiae prospicietur melius, multa enim dum securi ligna caeduntur, ex his per dissilientes festucas pessumeunt.

§. 8. Praecipue vero observandum in succisione est, ne hinc inde promiscue sine ordine et delectu ligna caedantur, verum ordinata de frusto in frustum succisio exacte observetur, cautumque sit lignicidis, ne aliquam inutilem arborem ideo, quod facile caedi, findique nequeat, intactam relinquant, ast omnes arbores et ligna foco apta, exceptis illis, quae in spem aedilium adhuc crescere, aut pro semine conservari debent, una cum truncis et deciduis arboribus consecent et in orgias componant, securim vero, aut serram non alte, sed ad ipsam arboris radicem apponant, ut quantum fieri potest, succisae arboris remanens truncus humo aequetur. Ut autem caesa arbor in eam, quam lignicida intendit, partem facilius agatur et ruat, haec adhibenda est modalitas, ut primum ex illa, ad quam arborem labi oportet, parte incisae securi arbori cuneus ligneus incutiatur, dein vero ex adversa parte serra arbor scindatur, ita fiet, ut incusso post serram cuneo ferreo pondus arboris illuc, ubi primis ictibus securi incisa fuit, propendeat et labatur.

§. 9. Antequam tamen praescripta ratione arboribus securis admovenda est, primum decidua, arida et hinc inde jacentia ligna, aut jam dudum succisa exquirenda et in usum necessarium consecanda, evehendaque sunt, quo hac ratione silvae ab his, atque inutilibus quibusvis fruticibus, pascuum etiam pecorum, ubi hoc juxta inferius recensenda silvarum aetas et ratio admittit, multum impedientibus repurgetur, ipsarum vero caesarum arborum frondes et apices haud negligantur, verum in fasces et manipulos colligantur, posteaquam praesertim aruerint, opportunis usibus futurae.

§. 10. Qua parte silvarum ordinatum hocce lignicidium inchoari debeat, id pro ratione situs et circumstantiarum localium

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

et combinative cum iis, quae in §. 1. dicta sunt, ab arbitrio dominorum terrestrium, prudentique oeconomia pendent.

§. 11. Solitum vero inchoandi lignicidii tempus illud ordinarie observatur, cum jam folia arborum decidunt et hae vitalem e terra succum attrahere cessant, unde ligna quidem focalia a medio vel mox primo Novembri usque finem Februarii caedenda erunt, post hunc enim mensem arbores suum e terra acquirere incipiunt nutrimentum, aedilibus vero lignis caedendis maxime idonei sunt menses Januarius et December; et hoc intelligendum est de aedilibus extra aquam adhibendis, arbores enim, quae locis palustribus et in aquis locandae sunt, virentes adhuc et succi plenae succidi debent, hae enim aquam et humorem peregrinum non inbibiturae amplius humido loco diutius durant, quam siccae. Ligna vero pro scandulis, palisque vinaceis et tigillis aliisque his similibus necessitatibus solis hybernis temporibus, quibus succo carent, sunt succidenda.

§. 12. Confectio et in orgias collocatio lignorum focalium a 1-ma Novembris usque mensis Junii finem communiter fieri potest, pro ratione tamen necessitatis, aut vendendi commoditatis tota aestate per lignicidas findi, consecari et in orgias componi possunt, observato tamen superius pro desectione arborum determinato tempore, ligna autem decidua, vel vento subversa praesertim in silvis et montibus remotioribus non solo succisionis tempore in plaga, quam ordo lignicidii attigit, sed omni tempore consecari possunt, cum secus multa putredine pessumirent, quae bono adhuc usui inservire possent.

§. 13. Sicubi locorum pauperibus hinc inde sparsim jacentia ligna minora, quae absque securis, vel alio adminiculo nudis manibus frangi, aut fracta jam et jacentia colligi possunt, ex beneplacito possessorum colligenda et in dorso domum deportanda concederentur, ad praepediendum, ne quidam pauperes benevolentia hac abutentes ipsa etiam recentia et optimi incrementi ligna succidant et furtim subducant, severe illis interdictum sit, constituendique silvarum custodes invigilent serio, ne securim, vel asciam, ullumque aliud ferrum, vel aereum instrumentum in silvam secum adferant, secus et instrumento et ligno privati, insuper aresto puniendi erunt.

§. 14. Ad sistendam denique tanto facilius promiscuam et arbitrariam colonorum quoque lignationem, silvarumque per hoc saepe fieri solitam devastationem non abs re futurum esset, si co-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

lonis aut pro ratione defigendae domesticae necessitatis certa caedenda lignorum quantitas per possessoratum annue concederetur, vel vero silvis praeattacta ratione pro succisione in certas plagas subdivisis, ipsis quoque colonis pro caedendis in propriam necessitatem, asportandisque lignis certi dies per possessores assignarentur, secus autem nec ultra emensam quantitatem, nec praeter assignatos dies colonus sub exemplari in contravenientes statuenda certorum baculorum, vel si aetas obstaret, aresti poena ligna succidere ausit.

Aedilia vero neque in ipsorummet colonorum communibus, aut sessionalibus ex indultu dominorum terrestrium possessis silvis absque speciali dominorum terrestrium indultu decutere, neque exstirpaturas facere licitum esto.

§. 15. Demum vero cum respectu quoque dominorum terrestrium observatum sit, nonnullos praesentis quandoque lucri cupidine ductos, immemoresque, quantum et sibimet ipsis successivis temporibus, quam et vel maxime posteritati damni causent, integras silvas penitus exstirpasse, hinc in locis praesertim silvarum penuria laborantibus, in quibus proinde illarum conservationem non solum privata utilitas, sed et publici necessitas exposcit, sub poena articulari interdictum esto integras silvas, aut tantum illarum partem, quae tam pro praesenti quod pro futuro lignorum in plaga illa necessitati obesse et defectum causare posset, in exstirpaturas convertere, quo super lex publica condenda esset.

Et haec de ordinata desectione arborum adultarum dicta sunto. Sequitur

Sectio II.
De succisarum succrescentiumque cultivatione et conservatione.

Prout suscepta bono ordine arborum desectio silvarum conservationem multum confert, ita non minor ad succisarum et succrescentium arborum conservationem adhibenda est cura, ut hac ratione continuum in plures annos lignicidium conservetur. Quem in finem necessarium summopere est ad sequentia animum advertere:

§. 1. Cum arbores adultae si succidantur, non facile novos germinent surculos, ideo in locis praesertim, ubi lignorum defec-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

tus est, truncus adultae talis arboris una cum radice evellendus est, et ad hujus locum in terram alioquin porosam et ipsa radicum evulsione laevigatam semina arborum injicienda, humoque cooperienda sunt. Quam necessarium autem sit truncos radicitus evellere (ad quod machina medio ordinationis gubernialis de 29. Apr. a. 1771. numeroque 249. praescriptae adhiberi poterunt) vel inde patet, quod secus terra fiat densior, proinde et humores difficilius intrent, cortices porro assulaeque ab arboribus in terram desilientes impediant incrementum seminis, truncorum praeterea putretudo foecunditati multum officiat, praestetque secus etiam, ut locum trunci alia arbor suppleat.

§. 2. Ad conservationem succrescentium arborum multum conferet, si non modo caedenda et ad orgias composita, verum etiam, quae superventuro veri ac aestati destinata sunt ligna sub hyeme usque finem mensis Martii aut medium Aprilis evehantur, ut ita ab hoc mense usque finem Augusti silvae velut clausae quiescant, ne alias primo mox vere et abinde successive pro ratione diversarum specierum pullulantibus aut frondescentibus arboribus, tenerisque virgultis per currus et pecora jugalia nocumentum inferatur.

§. 3. Pars succisa, ac denuo accrescens post sexennium a succrescentibus ad radicem arbustis sedulo purgetur, ut eo majore ipsae arbores incremento assurgant, cavendum tamen est, ne ipsa arbor securi laedatur, aut rami ex ipso trunco resecentur, verum solum circa truncum ad ipsam radicem humi serpentes virgae et frutices, qui in altum nunquam erigi solent, vires econtra et necessarium nutrimentum arbori adimunt, amputandi erunt.

§. 4. Quando novella, quae post succisionem adultarum arborum adolevit, sylva sat jam dense excrevit et arboribus pro semine relictis non amplius eget, tam hae, quam et aliae arbores pro aedili vel alia necessitate ad ulteriores annos in sylva relictae si in tantum roborentur et crassiores ramos adeo sensim extendant, ut succrescenti sylvae et arbusculis nocumento sint, succidantur quidem, sed defrondentur prius, ne casu suo in juvene planta damnum causent.

§. 5. Humiles dumi et arbusta, quae stricte pro sylvis deservire non possunt, persaepe a pecoribus ita abradi solent, ut exiguum aut nullum prorsus promittant incrementum. Hoc in casu potius exscindenda et in fasciculos componenda sunt adesa si-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

milia arbusta, ut ita novis ab radice surculis restaurentur et crescant.

§. 6. Generalis quidem est regula, ut in quo monte vel sylva ordinata lignorum succisio coepit, ibi etiam de anno in annum continuetur, quodsi tamen alibi vetustae patulaeque arbores umbra sua et distentis ramis incremento juniorum arborum obessent, exscindendae potius erunt. Hujus demum generis ligna nec non decidua et arida pro palis vinearum, scandulis item et similibus usibus utiliter applicari poterunt.

§. 7. Non modicum sylvis nocumentum adferre solet, quod rami frondosi pro hyberna pecorum alimentatione nonnullis in locis praeberi consueverint, quod serio interdictum quidem esto, ne tamen alia ex parte incolae, praesertim dum major est pabuli penuria aut etiam possessores hoc beneficio priventur, salices vel populi et reliquae hujus sortis celeriorisque incrementi arbores circa septa hortorum et aliis opportunis locis intra nemus plantentur, quae pro usu pabuloque deservitura amputatosque pro hieme ramos facile restauratura sunt.

§. 8. Hoc quoque sylvarum novellarum devastationem multum accelerat, quod pro cingendis agris, pratis et pascuis arbores et praesertim in primo vere juvenes arbusculae succidi in multis locis soleant, severe proinde interdictum sit rusticis quidem sub poena 30 baculorum binis vicibus infligendorum, nobilibusque totidem florenorum, civilis conditionis hominibus vero sub poena aresti, vel publicorum laborum, pro hujusmodi septis et cincturis ejus sortis arbores, quae successive in proceriores excrescunt, nisi forte in locis, quae lignis alioquin abundant, distractionis vero lignorum beneficio carent, succidere, singulique potius ad erectionem vivarum sepium, uti §. 14. praescribitur, quae et lignationis aliquale beneficium praebent, vero vallorum et fossatorum tempore cumprimis autumnali, quo a laboribus ruralibus magis quisque vacat, effossionem adstringendi sunt.

§. 9. Porro autem praeter praemissa conservationi sylvarum obstantia impedimenta non ultimum est pessime usitata multis in locis primo vere et sero autumno aridarum herbarum et deciduorum foliorum succensio, qua praesertim vento excitata una cum herbis ipsae quoque humiliores arbusculae adustae arescunt irreparabili pene sylvarum ruina; pueris proinde ad custodiam pecorum constitutis aeque ac adultis, a quibus plerumque incendia haec

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

partim, ut herbae recentes in usum pascui aestivi crescant, saepius vero ex mera petulantia procurantur, vere et autumno focum excitare et (ut saepius usu venit) arboribus ignem imponere, districtim prohibeantur, circulatores et vigiles in sylvis consituantur, qui mox ut fumum observaverint, illuc accurrant, in loco igni vicino deprehensos capiant et judici loci tradant, praemisso examine pueros virgis, adultos baculis, aut scutica caedendos, imo pro reatus indeque emergentis damni ratione severiori etiam poena corporali plectendos, ignem vero in prima scintilla, antequam ulterius propagetur, illico extinguant, in casu majoris nemorum incendii per accursum etiam vicinorum sub poena articulari praestandum adjuvandi et quemadmodum aridas herbas et decidua arborum folia, ita et multo magis ipsas arbores vivas, vel etiam arescentes, aut truncos et jacentia hinc inde ligna succendere pari, quin ob majus incendii periculum majori poena prohibeantur.

§. 10. Ad conservationem sylvarum, praesertim vero succrescentium arborum id quoque prohibere necessarium est, ne eaedem per vias novas et sine necessitate multiplicatas desolentur, verum antiquae tritae observentur.

§. 11. Cumprimis autem a pascuo pecorum, praesertim vero caprarum, quarum morsus nemori maxime noxius et exitiosus est, custodiatur et haec ad minus per decennium a sylvis penitus arceantur, usque dum videlicet succrescens nemus ab inferioribus ad radicem frondibus repurgatum in tantum excreverit, ut cornutum pecus lingua frondes attingere et carpere non possit.

§. 12. Et si autem juxta praemissa intertentio caprarum in locis, ubi sylvis publico necessariis damnum inferri posset, nullatenus admittenda sit, ut tamen et conservationi sylvarum et egenis incolis ex ejusmodi caprarum intertentione semet alentibus et de vaccis sibi ob egestatem prospicere nequeuntibus consulatur, his pro ratione peculiarium domesticarum circumstantiarum unam alteramque capram pro sua intertentione tenere officiales indulgere quidem poterunt, ea tamen expressa sub cautela, ut illae aestatis tempore solum in campis cum reliquis pecoribus, pecudumque gregibus, ut et dumetis, vel vepretibus pro usu communitatis relictis, per hyemem vero in stabulis absque omni sylvarum publicarum devastationis periculo interteneantur, nec enim vel reflectendo ad pelles caprinas in provincia pro calceamentorum usu, exercendoque cum illis non contemnendo commercio vel ma-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

xime necessarias cultura caprarum absolute abrogari et prohiberi, verum ad talia solum loca, quae sylvis abundant et ubi dumeta, spinetaque habentur, ad loca inaccessibilia, et ideo nulli alteri usui deservientia restringenda potius videtur.

§. 13. Decorticatio, atque ut vocat, circulatio arborum plurimis sylvis exitio esse solet, facileque hoc malo desolantur et arescunt; quod cum alias etiam lege publica prohibeatur, invigilandum est hujusmodi excessibus, excedentesque in ductu legum patriarum severe puniendi erunt; cum tamen corticum materiali quidam opificum in conficiendis manufacturis carere nequeant, his ex sylva caedua prospici potest erga specialem sylvae possessoris assignationem.

§. 14. Cum egregio autem sylvarum incremento et non modica oeconomiae sylvanae accessione conjunctum esset, si aedes, stabula, reclinatoria, horrea, aliaque aedificia praesertim rustica et cumprimis in locis campestribus non ex lignis, uti in plurimis locis actu fit, verum ex limo, terraque constipata, aut crudis tegulis, vel etiam caemento ac lapidibus, ubi horum copia est, erigerentur et implexorum e virgis sepimentorum loco similis murus, vel vivae sepes ponerentur, quae procurari facile possunt, aut per plantationem genistae spinosae, vel pruni silvestris, praesertim vero spini albi, aut insitionem hujusmodi nucleorum successive posteaquam excreverint in locum sepimenti duplici invicem implexo ordine, ut eo densius fiat septum transplantandorum, fossaque tantisper donec excreverint, septoque apta fuerint, ad avertendum omnis generis pecorum ingressum muniendorum, quapropter tam nobilibus, quam et reliquis cujuscunque sortis et conditionis hominibus simpliciter vetitum sit in locis cumprimis campestribus, aliisque, ubi silvarum penuria esset, seu aedificia, ut praemissum est, e lignis, seu sepes e virgultis erigere.

§. 15. Cum casae in silvis erectae tam per multiplicationem familiae, quam et intertentionem plurium pecorum et per ipsas etiam ad casas hujusmodi ducentes vias, ac alias etiam, cum extra oculum sint, non leve sylvis inferant damnum, quin publicae etiam quandoque securitati delitescentes hujusmodi in remotis et abditis locis homines perniciosi esse possint, hinc erectio similium casarum praeter expressam domini terrestris, vel magistratuum publicorum ad praevigentes quoque ordinationes congruam reflexionem habiturorum facultatem, aut indultam praedii

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

alicujus in medio nemorum siti impopulationem nemini concedenda erit.

His taliter praemissis, siquidem non minor sit in locis praesertim, ubi silvae plane deficiunt novarum plantandarum, quam praeexistentium bene conservandarum habenda ratio, sequitur jam

Sectio III.

De juvenum et novellarum plantatione et educatione.

§. 1. Transilvaniae situatio a natura ita est comparata, ut montes Transilvaniae limitanei alpium nominibus insigniti, quibus velut catenis aut nativis muris provincia cingitur, vastis plerumque pinetis amiciantur, mediterannei vero montes, qui totidem sunt brachia alpina quernis, fageis, alteriusque sortis silvis consiti sint. Plaga autem, quae Campestris audit, a potiori silvis caeduis tantopere destituitur, ut incolae maximam lignorum focalium aeque ac aedilium fabriliumque ibidem patiantur penuriam.

§. 2. Penuriae huic, quae sane magni est momenti, non aliter quam per novellarum sylvarum plantationem et educationem subveniri potest; curandum itaque, ut in his partibus plagae vacuae, quae nec segetibus, neque plantandis vineis aut aptae, aut necessariae sunt, diversis arborum seminibus conserantur, inplantenturque, ad quem finem tanto certius assequendum necesse profecto esset, ut in locis quidem terrestrali iurisdictioni subjectis ipsi domini terrestres designatis hujusmodi implantationi aptis plagis colonos suos ad plantandas seu pro proprio dominorum terrestrium, seu ut silvis dominalibus eo magis parcatur, ipsorum etiam colonorum usu silvas adigant, in locis vero liberis ipsimet officiales implantandas per communitates plagas assignent, curentque, ut sub poena corporali ipsi judici, juratisque pagi infligenda illae inplantentur, inplantationis vero ea observabitur modalitas, ut tales plagae primum perarentur, si situs loci admiserit, secus autem ligone fodiantur et arborum semine siliginis instar inseminentur et occatione contegantur, eo adhuc observato, ut quercinae vel faginae glandes ne per feras aut pecudes, vel aves devorentur, aliquot pollicibus profundius terrae mandentur, foliatarum arborum species plerumque solum fertilius requirunt, cum profundas agant radices et succum

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

nutritivum ibi quaerant. Pineta vero in terra etiam steriliori, climateque frigidiori perinde crescunt. Succrescens vero e semine juvenilis planta primo statim tempore ab herba, quae circa circum crescit, plantaeque et juveni arbusculae necessarium nutrimentum in se derivando multum nocet, sedulo repurgetur.

§. 3. Quas vero cujusque sortis semen proprietates habeat, quaeve forma, modus et tempus serendi, plantandique seminis arborei pro ratione diversitatis speciei teneri debeat, sequentia edocebunt:

a., Glans quercina, aut faginea communiter alioquin nota est, cujus insitio vel maxime loco opaco et quo aestus solis non ita penetrat et quidem mense Aprili ulnae unius spatio ab invicem una vero spitama profunde fiat. Caeterum prout glans quercina et faginea, eodem modo semen quoque laricis et albae pini, quae picea dicitur, mense Januario maturescit.

b., Fagus major, quae rubra vocatur, fructum habet triangulum coloris castanei, autumno serendum.

c., Altera minor seu fagus candida, fructum fert calculi aut lentis instar majoris, nascitur in oblonga foliata vagina ex frondibus intra folia propendente.

d., Semen populi, minutissimi instar papaveris grani est, quod mense Majo maturescit et in aestu mox avolat et ideo nisi primis illico diebus colligatur, disparet.

e., Tiliae semen formam globorum refert.

f., Betulia semina pendentibus e fronde funiculis continentur et circa finem Junii maturescunt.

g., Utriusque fagi et tiliae semina mense Aprili, betuleum autem mox ut maturuerit, in peraratam siccam terram, populeum in mediocriter humidam seminari oportet, quamquam autem betulae, populi aliaeque hujus generis arbores sua etiam sponte nonnunquam nascantur, non tamen ea elegantia et rectitudine crescunt sed plerumque contortae et curvae, e contra autem, quae seminatae prodeunt, recta etiam proportione crescunt.

h., Pini, larices, abietes et quae hujus speciei sunt, dactilos producunt, quibus inclusum semen in mortario contusis dactilis elici solet et quidem in cubili calefacto, ut ut autem hae quoque arborum species absque semine etiam propagentur, in pinetis, aut silvis abieginis contingit attamen, ut sicciori praesertim aestate deficiant, hoc in casu si herbosus sit locus, herbae aratro evellendae

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

et terra percolenda est, recentique semini inseminanda, atque ideo hunc in finem funduli illi semine faeti sedulo et in notabili quantitate colligendi asservandique sunt.

§. 4. Si quidem de anno in annum silvas diminui et lignorum penuriam crescere tristi experientia edoceamur, hinc ad avertendum majorem defectum, ampliandamque qua fieri potest lignorum copiam statuendum erit, ut cujuscunque domus incola tamdiu, donec circa et ante domum, aream, hortum, horreum aut prata vacuus plantandisque arboribus aptus locus repertus fuerit, singulis annis arbores in locis quidem humidis populos, salices et alnos, in limosa vero ac sicca terra ulnos, in sabulosa tandem et aeque sicca pinos et abietes 10, moros vero ad minus aeque 10 plantare teneatur et quem visitans officialis praedictam arborum quantitatem haud plantasse observaverit, is 30 baculorum ictibus, vel si aetas obstaret, totidem dierum aresto puniatur; ad facilitandum autem hocce negotium necessarium erit, ut in plagis silvis destitutis hortus pro schola ut dicitur, aut seminario arborum constituatur, huncque in finem per dominos terrestres pro propria ipsorum colonorumque suorum futura utilitate certa terreni particula, quae alioquin non tam ampla requiritur, assignetur, in locis vero liberis ipsae communitates necessarium hunc in finem terrenum designabunt diversarum arborum, cumprimis autem mororum semine conserendum, unde dein arbusculae transplantationi aptae illas petentibus gratis suppeditentur, eo usque autem e silvis, ubi hujus sortis arbusculae habentur, similiter gratis praemissum in finem largiendae erunt. Horti autem hujusmodi, praesertim in quibus semen mororum seminabitur et mori educabuntur, ne obvii sint et cuivis pateant, perque pecora damnum inferatur, circa circum genista spinosa vel aggresti prunello aut sufficiente fossato cingendi erunt, cura autem super similibus hortis quam optime curandis ipsi judici loci et duobus juratis ea ratione concredatur, quod si quid in illis per pecora, aut alia ratione ob non adhibitam sufficientem attentionem damni causatum fuerit, singuli ipsorum 25 baculorum ictibus plectentur.

§. 5. Saepe fit, ut in locis pascuo destinatis surculi, virgulta et arbusculae sponte nascantur et per hoc terra foecunditatem ostendat, si a pascuo pecorum custodiretur ad silvam producendam, talis proinde plaga a pascuo prohibenda et loco ejus si fieri potest alibi pascuum exscindendum erit, in exscissione tamen hujus

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

attendendum erit, ne illud in juvene succrescente silva assignetur.

§. 6. Ampliari etiam possunt silvae per salicetorum multiplicationem, exemplum enim est in salice et populo, quod haec intra tres annos ad totidem et ultra pollices in pingvi solo crassescant, quae quidem arborum species tamdiu, donec amputandorum ramorum cortex planus sine rugis est, terrae ad dimidium pedem infossae vegetant, ac virent et ita desecti crassiores rami transplantari possunt.

§. 7. Ubi autem per ipsosmet loci inhabitatores, vel per vicinarum possessionum accolas silvae in tantam jam ruinam iverunt, ut loca nunc desolata et vacua tantum conspiciantur, adeo ut nec nemoris amplius nomine digna sint, ibi residuae etiam arbores in usum excindendae et si defectus lignorum in tali loco subversetur, rectaque oeconomiae ratio exposcat, novella silva modo superius praescripto serenda, et plantanda venit.

§. 8. Quoad novellas hujusmodi silvas cuncta, quae in praecedenti sectione quoad succrescentium silvarum educationem et conservationem dicta sunt, ad ammussim observentur.

Conclusum.

Praescripto et stabilito salutari hocce et adeo publico privatisque nemorum possessoribus utili lignicidii ordine ac norma, reliquum jam erit, ut ejus observantiae, atque executioni peculiari ratione invigiletur. Ordinaria quidem est officialium circularium incumbentia, prout aliarum quarumvis ita et in hoc momento editarum ordinationum debitum procurare complementum; notum tamen est eosdem multifariis aliis servitii publici objectis ita distineri, ut sperari ab illis vix possit, eos negotio huic tantam, talemque impensuros esse assiduam vigilantiam et operam, qualem illud si imposterum accuratius, ac cum sperata publici privatorumque utilitate tractari velit, de necesse exposcit, hinc ad assequendum scopum opportunissimum, quin necessarium esse videtur, ut in quovis comitatu, districtu, sedibus item siculicalibus aeque ac saxonicalibus, aut vero alia opportuniori juxta localem situm facta repartitione pluribus circulis unus peculiaris cum salario 200 fl. oeconomiae silvestris apprime gnarus praeficiatur rei silvanae inspector, curaque et superattentio eorum, quae hac in re sancita sunt, rite exequen-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

dorum eidem concredatur, ad cujus cumprimis strictas muneris partes pertineret silvas in concredito curae suae circulo existentes de tempore in tempus obambulare, diligenterque perlustrare, an praescripta norma silvestris ordoque tam in instituendo lignicidio, quam et in cultivatione et educatione succrescentium, ac plantatione novarum silvarum adamussim observetur, an loco sepium cum insigni nonnunquam praesertim juvenum et novellarum silvarum devastatione e virgultis extructarum vivae sepes, aut fossata erigantur, an pecora ab aditu ad silvas sufficienter arceantur, utrum ubi opportunus est locus et praesertim lignorum penuria laboratur, novae etiam silvae implantentur, educenturque, an horti pro arborum seminario ubique habeantur debiteque curentur, an nominanter mori praescripta ratione plantentur, an constituti ubivis sint silvarum custodes, verbo an ea, quae praescripta sunt, observentur adamussim, dictataeque pro diversis transgressionum casibus poenalitates rite infligantur, vel qui defectus et impedimenta subversentur, pro faciliori autem horum omnium executione, ac ipsa etiam superattendentia facilitanda inspectoribus his in quovis pago unus, alterve fidus, reique silvanae plus gnarus juratus adjungetur, qui ratione ipsorummet incolarum peculiariter attendet, ut praescriptae regulae accurate observentur. Demum autem super singulis hisce momentis, quod compererint dicti inspectores, de singulo trimestri officialibus genuinam submittent informationem, quam iidem regio quoque gubernio pro necessaria negotii et status silvarum cognitione, edendisque pro re nata congruis dispositionibus exhibendam habebunt, interea autem ipsi quoque officiales naevos ex inspectorum informationibus comperiundos pro attributa ipsis authoritate corrigere, emendanda emendare, in contravenientes praescriptarum regularum transgressores defixas poenas inomissibiliter irrogare, cunctaque in rectum tramitem dirigere strictissimae suae obligationis esse ducent, nec praetermittent.

Ut autem praemissa omnia eo certius et efficacius in effectum deducantur, necessarium erit, ut ludi magistri pagenses omnia, quae circa sylvarum conservationem, novarum plantationem et cultivationem in praemissis praescripta sunt, juventuti tradant et inculcent.

Nyomtatvány az Orsz. Levéltár erd. főkormányszéki osztályában az országgyűlési bizottságok iratai közt.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

235.

1795. Az erdélyi országgyűlés által kiküldött bizottság javaslata a vadászat szabályozásáról.

Opinio de venationis regulatione et restrictione.

Venatio in hocce principatu nec pro peculiari hucusque oeconomiae ramo habita, necque si conclusum diaetale et in illius conformitate ordinationes regii gubernii de 3-tia Martii anni 1733. sub nro 364. nec non de 11. Decembris anni 1736. nro 323. exaratas, quarum priori venatio certarum ferarum tempore foetificationis prohibebatur, posteriori vero venatio rusticis plane interdicta est, item dispositionem regulamenti militaris anni 1759., qua liberae nimiumque damnosae per officiales militares exerceri solitae venationi regula posita est, excipias, ullis circumscripta limitibus tanta exercebatur, hodieque exercetur in alieno quoque territorio libertate, ut quandoque nec jura dominorum terrestrium illaesa manere, nec agri segetesque et succrescentes silvae a damnis immunes esse, neque vero prohiberi potuerit, quin multi venationi liberalius indulgentes ab aliis utilibus occupationibus ad otium traducti ipsam rem familiarem, opificiique exercitium plane negligerent. Idcirco cum indubium sit venationem, sive in illa voluptas, seu utilitas spectetur, in proprio territorio cum aliorum exclusione solis territoriorum possessoribus ex ipso etiam dominii jure in eo consistente, ut cunctis territorii utilitatibus et legitimis proventibus libere uti et frui possint competere, ipsa privatorum jura, non minus ac publici boni ratio exposcere videretur, promiscuam vagamque, quae hucusque viguit, venandi licentiam iis coarctandam esse limitibus, ne per illam aut jura dominorum terrestrium laedantur, aut vero rei agrariae detrimentum inferatur.

Quanta hujus quoque attentione publica non indigni objecti intuitu fuerit piissimae recordationis Josephi II-di ad promovendum commune bonum solicitudo, docet abunde ordo in re venationis per eundem medio b. decreti regii de 21. Augusti anni 1786. exarati nroque guberniali 9320. signati praescriptus, qui tamen cum partim ob nimiam dominorum terrestrium indulgentiam, exiguamque, quae objecto huic impendebatur attentionem, partim vero ob nimium extensam latoque valde sensu acceptam per

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

incolas liberarum comunitatum pro arbitrio instituendae venationis libertatem a nemine observari comperiatur, nemo in dubium revocabit, quam necessarium sit arbitrariae huic et multum nocivae venandi libertati per praescribendam strictiusque ac hucusque factum est, commensuratam in re venationis normam regulam ponere. Quae quidem norma in sequentibus punctis defigenda esse videtur:

1. Territoriorum possessoribus qua juris venandi proprietariis sive totum territorium soli sive partem illius separatam et excissam teneant integrum est in proprio territorio omnis speciei feras intertenere, hocque fine coagula ad illas alliciendas, aut etiam reclinatoria foeni ponere, vel quacunque ratione nutrire, illas tanquam suam proprietatem omni anni tempore prout libitum fuerit capere, aut trajicere et in proprios usus convertere vel etiam venumdare, venatio tamen certarum ferarum tempore foetificationis et quidem cervorum masculorum a 15. 7-bris usque vigiliam Pentecostes, faemellarum vero sive vaccarum a festo ss. trium regum usque ad festum s. Bartholomei, aprorum porro silvestrium a festo Purificationis b. M. virginis usque 16. 8-bris, damarum faemellarum a 1-ma Martii usque finem Maji, vulpium denique a 1-ma Martii usque finem 8-bris licita haud erit.

2. Apros et omnes alias nocivas feras non nisi in vivariis bene cinctis et contra omnem illorum eruptionem praemunitis servare integrum esto; si itaque aper extra vivaria deprachendatur, omni tempore instar alterius rapacis ferae, ut sunt lupi, vulpes, ab unoquoque trajici, aliave ratione interfici potest, dominusque terrestris aut venator, qui se eatenus opposuerit, poenam 25 aureorum persolvere, ac praeterea damnum per erumpentem ejusmodi feram causatum resarcire tenetur, quod intelligendum de illis etiam est, qui feras damna inferentes studiose alunt nec debita cinctura coercent.

3. Dominus venationis intuitu etiam ferarum transeuntium jus venationis exercere, feramque talem in territorium suum ingredientem quacunque sibi libita ratione capere, trajicere aut aliter interficere potest, feram tamen in proprio territorio vulneratam, dein vero ad alterius terrenum transeuntem in alieno territorio ulterius persequi non licebit, sed hujusmodi fera ad illum spectabit, ad cujus territorium transivit; quod si autem canes feram persequentes ad vicinum territorium transeant, exploso antequam alterius

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

territorium ingrediatur sclopo, vel plane prae manibus alterius relicto pro revocandis canibus territorium ingredi potest et tunc canes hujusmodi terreni possessori trajicere non licet.

4. Si vero quispiam in alterius terreno venari absque indultu possessoris depraehensus fuerit, tum canes ejus libere trajici, ipse armis spoliari potest et si nobilis aut civis fuerit, instar violentiam patrantis actione conveniatur ac per judicem tam in poena violentiae, quam pretio ferae trajectae convincetur, rusticus autem aut similis ignobilis carcere aut poena corporali punietur.

5. Venabula, aut tendiculas ponere, aut etiam foveas pro capiendis feris rapacibus effodi curare domino venationis in territorio suo ea tamen sub cautela integrum est, ut fine avertendi omnis damni, aut infortunii signum quodpiam, quod a transeuntibus facile observari possit, ponatur.

6. Jus venationis tam majoris, quam etiam minoris speciei ferarum pro lubitu vendi, aut etiam in censum locari potest; rustici tamen aut etiam cives ab emtione aut exarendatione hujus juris exclusi sunt, cum alias iisdem occasio praeberetur rem suam familiarem, aut opificium negligendi. Quamobrem etiam jus venationis ad civitates et oppida qua jus territoriale spectans licitatione mediante plus offerenti vendendum aut potius de tempore in tempus in censum elocandum erit, in cujusmodi auctione non nisi plus offerentis habebitur ratio jure vicinitatis prioritatem haud tribuente.

7. Quemadmodum in alieno territorio venari, ita in silvis alienis nec gramen colligere, nec pecora pascere, neque vero sarmenta lignorum colligere venatoribus licitum est.

8. Cuilibet integrum est ab agris, pratis et vineis suis feras quacunque demum ratione abigere, ac si occasione hac fera se laederet, aut etiam periret, dominus venationis hoc titulo nullam bonificationem exigere potest.

9. In segetibus, agris inseminatis quacunque seminis specie, nec non in vineis ante vindemiam, prouti etiam in neo-plantatis et succrescentibus silvis nec proprietariis venationis nec etiam venatoribus quocunque sub praetextu venari, feras persequi, aut etiam canes sagaces eorsum adducere licebit; sique proprietarius venationis ordinationem hanc transgrediatur, praeter poenam 25 aureorum penes processum articularem desumendorum et illi, in cujus fundo praevaricatio haec commissa est, numerandorum, ad

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

causati quoque damni resarcitionem tenebitur, venatores autem dominales acceptis 25 baculorum ictibus insuper trium dierum publico carcere punientur.

10. Damna per feras in segetibus, vineis, aut pomariis causata contribuentibus juxta mensuram illati damni seu in natura, sive aere parato bonificanda sunt, quare omnia ejusmodi damna in tempore, dum videlicet illa adhuc noscibilia sunt, ac aestimari possunt, dominio terrestrali indicanda sunt, idem porro dominus terrestris illatum damnum per viros impartiales seu ex eadem sive vero ex vicina communitate deligendos adscito concernenti vice-judice nobilium vel duobus juratis nobilibus aestimari curabit et fine procurandae indemnisationis querelas ad officiales deferet, qui audito etiam incusato, ac instituta adhuc semel, si necesse visum fuerit, nova causati damni oculatione absque ulteriori summam resarciendi damni determinabunt, atque per damni authores praestandam illico disponent.

11. Officiales comitatuum, sedium et districtuum sedulo invigilandum habebunt, ne numerus ferarum in detrimentum culturae ruralis nimiopere augeatur, ac eos, apud quos ferarum numerum ultra modum augeri observarent, curabunt, ut illae in justa proportione diminuantur.

12. Cum autem proprietarios venationis contra omnem in istiusmodi jurium inviolationem tueri oporteat, hinc generaliter quidem vetitum esto feram alienam cujuscunque speciei capere, trajicere, aut feram, quae semet transfixit, aut alia ratione laesit, ac dein perivit, depraehensam sibi adpropriare, signanter autem feripetarum, qui alioquin variis ex rationibus relate etiam ad securitatem publicam noxii sunt, praevaricationibus modus ponendus est et hinc feripetae, qui venationem illicitam ex professo quasi instituunt, sicuti caeteri fures considerandi et a concernenti foro judiciario insinuante semet eatenus domino venationis instar criminalis tractandi, ac pro ratione pretii surreptae ferae, aut reiterati actus hujus illiciti, aut adhibitae violentiae causatique damni plectendi erunt, quin alii etiam de eo, quod feripetam sibi notum occultaverint, aut hospitio exceperint, vel scientes feram a feripeta emerint, ac ipse feripeta inarestandus judicioque tradendus et pro demerito plectendus erit.

Nyomtatvány az Orsz. Levéltár erdélyi főkormányszéki osztályában, az országgyűlési bizottságok iratai közt.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

236.

1796. jan. 15. Az udv. kamara utasítása a főbányagrófi hivatal részére a fakezelés s az erdők gondozása tárgyában.

Da man aus den mit bericht von 30-ten des vorigen und erhalt 11-ten dieses einbegleiteten und wieder zurückfolgenden akten und ausweisen mit vielen befremden ersehen hat, dass mehrere im Schemnitzer bezirk bergwerke bauende gewerkschaften und besonders einige Eisenbacher und Hodritscher gewerkschaften, in vergleich der ansehnlichen und weitläufigen Michaelistollner handlung, nicht allein nach den 5 jährigen ausweis einen auffallend beträchtlichen bau und grubenholz aufwand gemacht, sondern auch den diesjährigen vorgeblichen holzbedarf in einem steigenden uebermass angeschlagen haben, und dass das königliche waldamt einer und derselben handlung in mehreren waldrevieren die anverlangten holzsorten ganz wider die grundsätze der ächten waldpflege und schonung der forste ausgezeichnet und gewissermassen jeder gewerkschaftlichen handlung in den nächst gelegenen wälder, die doch vorzüglich auf unvorgesehenen unglücks und nothfälle geschont und vorbehalten bleiben sollten, die vorgebliche holznothdurft abgereichet habe, bey diesem unfug und waldschwendung aber bey den ohnehin schon zu sehr ausgespiegelten reservirten und königlichen kammeralwäldern in kurzen die misslichsten folgen zu besorgen seyn würden, so hat das königliche oberstkammergrafenamt, dem es kraft seiner aufhabenden pflicht vorzüglich obliegt, jeden missbrauch hintanzuhalten, den aerarial schaden allenthalben zu verhütten, jeden nachtheiligen unfug vorzubeugen und die darwieder handlenden nach den einberaumten höheren befugnis zu ahnden und zu bestrafen neben den zweckmässigen in der wald- und bergordnung und selbst in den landgesetzen von jahr 1791. wohlgegründeten anträgen und wirksamen massregeln zu verfügen, dass

1. So wie es auch bey kaiserlichen königlichen gewerkschaftlichen handlungen, deren erstere sich ohnehin, so wie die Michaelistollner gewerkschaft, auch mit vielen kostbaar erkauften fremden holze behelfen zu geschehen hat, auch die übrigen holzbedürfenden gewerckschaftliche handlungen die sich ohnehin weit über jeden anderen bergbezirk des seltenen vortheils des unentgelt-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

lichen holzgenusses, der jedoch dem allgemeinen besten nicht nachtheilig seyn darf, zu erfreien haben, alle jahre am ende des dritten quartals, den künftig jährigen gruben-, bau- und zeugholzbedarf dem königlichen berggericht mit getreuer bemerkung der vorhabenden und genau zu bestimmenden bauführungen specifisch einreichen, das königlichc berggericht sodann

2. Mit beiziehung eines waldbedienten durch die berggerichts beisitzer abwechslend die betreffenden gewerckschaftlichen handlungen und vorzüglichen jene, die einen grösseren holzbedarf verlangen, im letzten quartal nach und nach befahren, die taggebäude untersuchen, somit aber die anverlangte holznothdurft bewähren lassen und die holz specificationen sonach

3. An das königliche obristkammergrafenamt gutächlich einbegleiten, dieses aber die bedürfnisse beurtheilen und die begnehmigten bau-, gruben- und zeugholtz gattungen durch das königliche waldamt und zwar mit der beobachtung

4. Ausweisen lassen solle, dass an bauholz verordnetermassen die wichtigsten und dringendsten vorfälle ausgenommen, so lange als welches bei den Schernowitzer zeugstadl, vom welchen die bauhölzer im winter auf der schlittenbahn wohlfeiler und leichter auf die handlungen beigefahren werden können, vorhanden seyn wird, betreffe es auch wem es wolle, kein stehendes ausgezeichnet und selbst weder das tannene noch eichene gruben und zeugholz nach willkühr der handlungen, sondern in den für die Hodritscher und Eisenbacher, dann Schemnitzer werker insbesondere zu bestimmende eigenen tannen und eichenen gemeinschaftlichen holzschlägen ohne rücksicht der entfernung dieses oder jenes werkes und mit verhüttung allerunordentlichen gehäue und holzausspieglungen und am wenigsten aus den unmittelbar an die werker anstossendem und zu höchsten nothdurften und für unglücksfälle vorzubehaltenden wäldern, wo sich weder der manigfaltige unterschleif noch die daraus erfolgende waldschädliche erweiterungen der hausgärten, wiesen und äcker gründe, je genug verhütten lassen, ausgezeichnet werden solle, ohne erst für beinahe jede gewerkschaftliche handlung besondere waldreviren, mit unvermeidliche handlung besondere waldrevieren, mit unvermeidlichen nachstand der waldpflege angreifen zu därfen, weil sich die gewerckschaften bei den unentgeldlichen holzgenuss auch der ordnung und waldwirthschaft fügen müssen und es darum zu thun ist, dass nach

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

ordentlich verhauten holzschlägen auch der waldanbau der abgetriebenen plätze gehörig eingeleitet und besorget werden möge, und so wie

5. Ausser dieser ordnung, nur mit ausnahme der unvorgesehenen richtigen zufälle, kein bau-, gruben- und zeugholtz auszuzeichnen und selbst dann, wenn die noth nicht höchst dringend ist, nur aus den bestimmten holzschlägen zu bewilligen seyn wird, so ist dagegen, da auch die gewerkschaftlichen handlungen ihre wasch- und pochwerke, dann handlungshäuser mit dem alten grubenholze beheizen lassen können, an dem hierzu erforderlichen brennholz nur das gipfel- und stöckholz nach einer bestimmten ausmasse abzugeben, wodurch es bei einleitung dieser die schonung, erhaltung und fortpflanzung bezielenden ordnung und anstalt künftighin auch von denen zeither bei der Windschachter königlichen bergkonsultation wochentlich vorgekommenen holzbevilligungen, die oft nach willkühr der waldbedienten bald da, bald dort ausgezeichnet würden, füglich wird abkommen können; nur wird

6. Durch das königliche waldamt und die werks-vorsteher unter eigener verantwortung strenge darauf zu sehen seyn, dass das bewilligte holz auch wirklich vorgegebenen zwecke verwendet und weder zu was andern gebracht, noch sonst damit irgend ein ohne rücksicht zu ahnender unfug, unterschleif und missbrauch getrieben werde; und gleichwie übrigens

7. Nicht allein im Schemnitzer, sondern auch in den übrigen bezirken derlei vorsichten nach den orts umständen zu verfügen sind, so ist zugleich, wie man es bereits verordnet hat, dem waldamts-personale jede eigenmächtige und von dem betreffenden aemtern nicht begnehmigte holzauszeichnung und waldschwendung wiederholt unter bedrohung der schärfesten ahndung und nach umständen auch dienstentlassung nachdrücklich zu untersagen, denselben die strengste pflichterfüllung, stete nachsicht und aufmerksamkeit, ohne welcher der unfug und waldfrevel nicht vorzubeugen ist, eingreifend aufgetragen, und für den allenfälligen anflug, anbau, oder auch anpflanzung der abgetribenen und gehörig auszuraumenden gehäue fürzusorgen. Von der kaiserlichen königlichen hofkammer in münz- und bergwesen.

Wien, den 15. Jänner 1796.

Eredetije a bécsi cs. és kir. közös pénzügyminisztériumi levéltár Münz- und Bergwesen Schemnitz osztályában, fasc. 2607. a 347. udv. sz. a. — Közölte *F. A Schmidt* i. m. XIX. 80—4. l.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

237.

1796. márczius 7. A kanczellária rendelete a helytartótanácshoz a közalapítványi javaknál 5 új kerületi erdőmesteri állás felállításáról.

Sacratissimae caesareae et regiae etc. etc. benigne intimandum: Suam majestatem sacratissimam adprobata, quam regium hoc locumtenentiale consilium ope repraesentationis ddo 3. Novembris anni recens elapsi nro 18,363. horsum submiserat instructione,* neo-restituendis in bonis politico-fundationalibus sylvarum magistris extradanda clementer resolvere dignatam esse, ut iuxta fundatam opinionem commissionis suae ecclesiasticae salarium pro neo-constituendis in districtibus Sellyensi, Jászoviensi, Pestiensi, Pécsváradiensi et Kutyevoensi sylvarum magistris in annuis 400 fr. sequaciter inclusis deputatis (quae prouti respectu districtualium praefectorum sub 14-to Novembris 1793. dispositum est, semper in natura dependenda erunt) universim in 664 fl. defigatur; praeexistenti vero Sancto Martinensi sylvarum magistro praehabitum 600 fl. salarium ad personam relinquatur et salarium neo-accomodandi in districtu Magno-Varadiensi sylvarum magistri nonnisi in annuis 300 fl., adeoque imputatis deputatis in 564 fl. systemisetur.

In districtu porro Jászoviensi, spectata eiusdem vastitate, propositi duo sylvarum magistri constituantur, quorum uni in oppido Jászov, alteri in Sajó-Lád, reliquis demum in projectatis stationibus quarterium assignandum erit.

Caeterum autem altefatam suam majestatem sacratissimam denominationem antelatorum sylvarum magistrorum consilio huic locumt. regio eo addito benigne detulisse, ut idem medio concernentium districtualium praefectorum accurate erui, defigi et subinde extradandae his sylvarum magistris instructioni inseri curet, quas nam sylvas singulus eorundem ipse sine diurnis respiciendas habeat, utve subsecuta saepememoratorum sylvarum magistrorum denominatione in districtibus illis, quos praemissa ratione ipsi administraturi sunt, reliquum minus necessarium sylvanale personale pro sublevamine fundorum politico-fundationalium ex servitio

* Az erdőkerületek részére kelt ezen utasításról lásd a 254. számú 1800. évi utasításnál a jegyzetbem elmondottakat.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

mox dimittatur et de effectu suo tempore relatio horsum praestetur.

Quae benigna resolutio eidem regio locumten. consilio pro strictissimo observamine, debitaque concernentium districtualium praefectorum instructione hisce nota redditur. Datum Viennae, die 7-a Martii 1796. Comes Josephus Csáky mp. Michael Mikos mp. Ad benignum etc. mandatum Gregorius Szábay mp.

Eredetije az Orsz. Levéltár kanczelláriai osztályában, 1796. évi 2511. sz. alatt.

238.

1796. október 11. Vizner Ferencz hradeki kam. prefektus előterjesztése a magyar udv. kamarához az általa Hradeken létesített erdészeti népiskola javadalmazásáról.

Hochlöblich königl. hungarische hofkamer!

Bei dem antritte der hierortig mir allergnädigst anvertrauten wald-praefectorats-stelle habe ich sowohl zum höchsten aerarial, als auch allgemeinen nachtheil befunden, dass auf dieser Hradeker niederlag und denen dazu gehörigen waldämtlichen neben-revieren von den verschiedenen werksmeistern, saag- und holz-knechten, dann förstern-beamten und sonstig hiesig erforderlichen manipulations- und werks-leuten ihre kinder, deren zahl zusammen genommen mit der eisenhandlung, so eben unter dieser wald-praefectorats-direction stehet, sich auf 60 und noch weit mehr belaufet, als an einem entlegenen einöden ort, woselbst man ohne aller menschlicher hilfe verlassen ist, sich selbst überlassener, ohne dass weder von religion noch andern doch jeden menschen nur allein höchst erforderlichen kenntnissen, um sich jemals ihr brodt verdienen und dem staate nützlich seyn zu können, theils aus entlegenheit von allen schulen, theils wegen mittellosen umständen ihrer eltern, die sich kaum selbst erhalten und nicht auf entfernte versendung ihrer kinder gedenken können, aller gelegenheit beraubt sind, in mindesten etwas erlernen zu können, sondern durch den müssiggang veranlassen nicht als zöglinge für das höchste aerarial und des staats-beste, wohl aber als höchst eine gefährliche jugend heranwachset, welche weder menschen-pflichten, noch

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

gehorsam, noch sonst etwas nützliches auszuüben zu erlernen in stand gesetzt ist.

Was hieraus durch jahr von jahr zunehmend dergleichen sich und dem müssiggange frey überlassenen kinder, da es ihren eltern, welche tag täglich ihren manipulations-arbeiten obliegen, theils in wäldern, theils bey denen werkern abwesend sind, vielen ohnehin selbst an kenntnissen gebricht, dass also von selben keinen unterricht zu hoffen haben, dem allgemeinen wohl für ein nachtheil und was für eine sorte menschen in einer solchen einöden-entlegenheit heran wächst, erachtete ich unvorgreiflich allhier nicht weiters erörtern zu dürfen, da es einer hohen anerkennung ohnehin nicht entgehen wird. Ich habe mich daher dahin bestrebt mittel zu ersinnen, auf welche art ich diesen nachtheil, in so weit meine und andere guten freunde kräfte es zulassen, vorbeugte, um wenigstens die schon erwachsenen kinder aus diesem verderben zu retten und durch gemeinschaftliches zusammen beytragen um einen mann zu besorgen, welcher diejenigen kenntnissen und erforderlichen besonderen gaben vorzüglich besitzet, einen lehrer vorzustellen und da ich zugleich trachtete einen solch geschickten namens Georg Grünwald hierzu hand zu haben, welchen ich nebst denen national schul-tradirungs ersten klassen auch zur beybringung der hiesigen jugend höchst erförderlichen waldwesens kenntnissen anwenden könnte, indeme alle dergleichen nachwachsende zöglinge sich ohnehin meist wiederum bey denen nämlichen manipulationen ihr brod zu verdienen trachten müssen und dieses eben hier zu land bishero verabsäumte höchst erforderlich zu stand zu bringen wäre, dass man in hinsicht der wälder ihrer entstehung, pflege, nachpflanzung, dann ordentlichen bearbeitung derselben mittelst ordentlich theoretisch und praktischen kenntnissen die jugend in solcher gegend, wie hier bestehet und wo alle derley hätte sich an vorzüglichsten ereigen und zurechtweise und durch öffentliche lehre zugebildete und dem land nützliche und wahre waldmänner gestalte, so hatte man einsweilen denenselben einen ordentlichen forst cathechismus entworfen, welcher nebst denen übrigen schullehrungs-obliegenheiten zu festgesetzten zeiten dieser jugend, aus welchen man einstweilen bis 30. seit ersten Hornung d. j. vornehme und zu ordentlichen schulgange anhielte, mit besten erfolg, wovon man in anwesenheit des (p. t.) herrn bischofs Mandich bei einer ordentlichen durch-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

reise, so wie auch bei einer ähnlichen gelegenheit des herrn conseiller und proto-notairs v. Aczél ein ordentliches examen vorgenommen und wohl selbe die diesfällig besten bezeugnisse abstatten können beigebracht hat und da durch in so weit möglich gewesen ist, durch eigenes und deren eltern weniges beytragen den untergang solcher jugend vorgebeuget wurde, allein da dieser so nöthige und allgemein nützliche fortgang unmöglich aufrecht zuerhalten ist, da ein so geringes beytragen einzelner personen und wohlthäter hierorts weder hinreichet noch von dauer ist und da doch den allgemeinen wohl, soviel daran liegt, für die bildung der jugend fürzusorgen und es denen höchsten normalien angemessen ist, so unterfanget man sich hierinfalls um eine gnädige unterstützung unterthänigst einzukommen, auf das in anbetracht dessen für diese entlegene gegend, woraus doch dem aerario und dem land so viel nutzen zufliesst, gnädig möchte rücksicht genommen und ein für solchen hiesigen niederlaags-lehrer erforderliche jahrsgehalt, welcher, um in dieser müseligen theuern gegend sich durchzubringen, sich auf 200 fl. belaufen dürfte, da er zugleich der forstwesens lehre nach hiesiger wald-praefectoratsleitung obzuliegen hat, wozu ich gern die diessfälltigen erforderlich bey handen habenden authores mittheile, in gnaden möchte beygetragen werden. Es wird diese gnädige angedeyhung nicht nur durch vervielfach hieraus erzielenden nutzen anwiederum hereingebracht, sondern es werden dabey so viele menschen gerettet, welche durch vernachlässigung dem abgrund ohne allen beybringenden begriffen nothwendigerweise entgegen eilen müsten. Hradeck, den 11. October 1796. Franz Vissner mp. praefect.

Másolata az Orsz. Levéltár helytartótanácsi osztályában, Scholarum National. 1797. évi fons 22. pos. 2. alatt.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

239.

1798. február 22. A magy. udvari kamara átirata a helytartótanácshoz arról, hogy ő felsége a hradeki erdészeti népiskola javadalmazása iránt a községgel kötött szerződést jóváhagyta.

Sacratissimae caesareae et regio-apostolicae majestatis domini domini clementissimi, regiae camerae hung. aulicae nomine, ejusdem altefatae suae majestatis excelso consilio regio locumtenentiali hungarico peramice insinuandum: Suam majestatem sacratissimam contractum cum Hradekiensi camerali communitate respectu dotationis duorum scholarum docentium ibidem constituendorum initum ea cum modificatione ratihaberi dignatam esse, ut primario docenti in locum projectatarum 12 orgiarum mollium et sex orgiarum durorum lignorum focalium nonnisi 8 orgiae mollis et 4 orgiae duri ligni focalis assignentur, eo a fortiori, quod pro coadjutore ejus nonnisi 5 orgiae mollis ligni focalis projectatae fuerint.

Benignam proinde hancce resolutionem regiam praelibato excelso locumtenentiali consilio erga sub 19-a Septembris a. p. nro 18,842. isthuc datum amicum intimatum penes remissionem communicati contractus eo addito perofficiose insinuari, quod quoad scholare neo-erigendum aedificium altissima resolutio regia adhuc desideretur. In reliquo camera haec regia hungarico-aulica praelibato excelso consilio regio locumtenentiali hungarico ad quaevis mutui officii genera prompta parataque manet.

Ex consilio regiae camerae hungarico-aulicae Budae, die 22-da Februarii 1798.

Eredetije az Orsz. Levéltár helytartótanácsi osztályában, Scholar. National. 1798. évi fons 41. pos. 1. alatt.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

240.

1798. junius 6. Az erd. főkormányszék körrendelete az 1791. 30. törv.-cz. szigorú megtartásáról.

Salutem et gratiae caesareo-regiae incrementum! A felséges udvarnak értésére esvén, hogy jóllehet az erdőknek rendes vágatása és gondviselése iránt már gyakori izben hathatós parancsolatok költenek, sőt azoknak megtartása törvényesen is megállapíttatott, mégis attól annyira pusztíttatnak, hogy midőn valamely közönséges épületre fa kivántatik, még az erdő alatt lévő helységek közül is némelyek idegen segedelemre szorulni kénytelenítttetnek, a mult hónapnak 4-dikén kelt udvari decretum által újra is megparancsoltatott, hogy az erdőknek gondviselése és jó karban való tartása iránt 1791-ben megállapíttatott 30-dik novelláris articulusnak útmutatása minden szorgalmatossággal és fogyatkozás nélkül megtartassék.

Melyre nézve kötelességül tétetik kegyelmeteknek, hogy az említett novelláris articulusban meghatározott pontoknak megtartására szorgalmatos vigyázattal legyenek, különben, ha a kerületjekben lévő erdők akár a földes uraság, akár pedig a communitások által elpusztíttatva lenni találtatnak, kegyelmetek, kiknek a törvény és felséges rendeléseknek megtartása főbb kötelességek, ilyetén gondviseletlenségekért szoros számadásra fognak szoríttatni. In reliquo altefata sua majestas benigne propensa manet. E regio magni principatus Transylvanie gubernio Claudiopoli, die 6-ta mensis Junii 1798.

Fogalmazványa az Orsz. Levéltár erd. főkormányszéki osztályában 1798. évi 4052. sz. alatt.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

241.

1798. nov. 26. A helytartótanács egyházi bizottságának jegyzőkönyve, melylyel a közalapítványi erdőmesterek részére újolag kidolgozott utasítást a felséghez felterjeszti. *

Anno 1798. die 26-a Novembris celebrata est commissionis ecclesiasticae sessio 49-a.

Ubi sua majestas sacratissima benignam suam resolutionem regiam de silvarum magistro ad singulum districtum bonorum pol.-fundationalium collocando, non his solum, sed toti regno ob introductas in omni ejus parte rectas silvanales regulas perutiles edidisset, consilium locumtenentiale regium sollicitum, ut benigna intentio regia non in effectum deducatur solummodo, sed et ab exemplo aliorum regnorum progressus quo majores faciat, certumque omnem instructionem tum primum perfectam dici posse, cum experientia pertentata et rerum adjunctis accommoda est, commisit omnibus silvarum magistris, ut postquam instructionis pro se editae experimentum practicum fecerint, si quid in eam reflexionis occurrerit, horsum medio praefectorum repraesentent, perlatis ad consilium locumtenentiale regium observationibus evocati sunt silvarum magister districtus Pesthiensis Scharer statione sua proximus et silvarum magister districtus S.-Martinensis Preüszler, qui de cognitione artis silvanalis luculenta et per suam majestatem sacratissimam quoque probata edidit specimina, provincia vero referenti consiliario c. Majláth delata, ut celebrato consessu, collatisque cum consiliario et bonorum fundi studiorum referente Latinovics consiliario ac navigationis directore Heppe ac memoratis binis silvarum magistris consiliis, adhibitisque in subsidium ordinationibus etiam, quae in rem in aliis regnis subsistunt, novam elaboraret silvanalem instructionem, qua dein una cum advolutis formularibus praesentata.

Votum.

Quemadmodum commissio isthaec obsequentissima instructionem hanc una cum memoratis formularibus suae majestatis sacra-

* Ezen, alább egész terjedelmében közölt utasítás hosszas tárgyalások után 1800-ban adatott ki.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

tissimae altissimae adprobationi regiae demisse substernendam existimat, ita et demisse arbitratur ad partes officii sui pertinere, ut de progressu, quem benigna intentio regia rem silvanalem in rectum ordinem adducendi hucusque fecit, demissam faciat suae majestati sacratissimae relationem, cum alter nonnisi agatur annus, a quo rei initium datum fuit, videbatur commissioni huic suam majestatem sacratissimam ipsam benigne judicaturam, non multum institutionum ejusmodi in objecto, quod longis annis eget, fieri potuisse, quae fructum jam ferant, illud tamen obtentum est, ne damna per inordinatam manipulationem amplius inferantur, principia circa usum silvarum per dominum et subditos stabilita, inplantationes silvarum in permultis locis cum bono successu occaeptae, denique status silvarum politico-fundationalium ita descriptus, ut directio in futurum in certa cognitione multa facilitate fundetur, remotae porro non paucae difficultates, quae negotiis silvanalibus partim novitate rei, partim ignorantia ab iis quoque, ad quorum officium eam promovere pertinebat, oppositae sunt, sperat etiam commissio isthaec, cum in omni parte regni pro natura situs bonorum politico-fundationalium officium silvanale subsistat, privatos dominos terrestres silvas suas ab excemplo melius procuraturos, cujus rei summum adest tempus, cum non multae in regno Hungariae, praesertim in regionibus a ditionibus austriacis parumper remotis existant silvae, quae rite manipulentur, magno utique status publici damno.

Videtur porro e re esse, ut ad clarificanda, quibus innititur, principia circa ipsam neo-elaboratam silvanalem instructionem nonnullae observationes addantur. Modum correspondentiae silvarum magistrorum commissio isthaec eum deligendum esse censuit, qui in manipulatione camerae hungarico-aulicae penes officia tricesimalia et salinaria a longis jam annis optimo fructu subsistit, fit enim hac ratione, ut nihil cognitioni consilii locumtenentialis regii substrahi possit, silvarum magistri activitas non impediatur et hoc non minus negotia haud excentrentur, sed superinspectio praefectorum salva maneat, modus hic correspondentiae authoritate consilii regii locumtenentialis jam introductus nunc quoque in usu est et huic debetur evidens illa status silvarum cognitio, ad quam idem inpraesentiarum collocatum est, quive ut in casu Pécs-Váradiensi dirigens dicasterium tot annis latuit, educatio individuorum silvanalium objectum est, quod sollicito studio curandum videtur commissioni huic, profecto enim in difficilem semper collocatur situm,

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

dum individua silvanalia deligenda sunt, in defectum enim domesticorum extranei advocandi sunt, quandoque minus etiam cogniti, individuis autem silvanalibus ignorantia linguae et consuetudinum patriae, ubi officia gerunt, non exiguas pariunt difficultates. Commissio isthaec ex cognitione negotiorum, quae silvarum magistri pertractant, convicta est, eos sine officii scribis relinqui hoc minus posse, quod vel mediocris provisoratus tali non careat, hanc necessitatem cum emolumento publici conjungendam censuit eadem haec obsequentissima commissio ac ideo scribas hos in scientia silvanali erudiendos proposuit, quo sic subjecta domestica ex quibus delectus fieri posset, adsint, cui bono illud quoque emolumentum adnumerandum est, complures horum patriae filiorum ad servitia privata subin discedentes principia recte manipulationis silvanalis per totum regnum disseminaturos et introducturos esse, onere fundorum politico, ut omnes universim scribae neque 2000 fl. expensas pro omnibus bonis exposcant.

Denique non defuit commissio isthaec obsequentissima ei etiam commodo prospicere, ut sub finem anni singuli, uti modus in instructione praescribitur, universalem totius status silvarum, perceptionum, erogationum et impensae operae ac fructus, quem tulit, altissimo majestatis sacratissimae obtutui substernendam exhibere possit deductionem. Salvo altiori determinio. Episcopus Mandich s. k. Comes Josephus Majláth s. k.

Eredetije az Országos Levéltár kanczelláriai osztályában 1799. évi 423. sz. alatt.

242.

*1799. január 8. A főkormányszék körrendelete az erdőkben való tüzelés eltiltása végett.**

A fentebbi esztendőkben tapasztaltatván, hogy az erdőkben, az azokban tétetni szokott gyujtogatások által megbecsülhetlen károk okoztatnak, az erdőknek conservatiója iránt való gondoskodásából szükségesnek látta a királyi fő igazgató tanács olyatén rendelést tenni, melynél fogva az ilyetén felette káros gyujtogatások

* V. ö. Erd. Lapok 1878. 678. l.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

megakadályoztassanak. E végre annak okáért meghagyatik kegyelmeteknek, hogy az ilyetén erdők gyujtogatását maguk kerületekben szorosan tiltsák meg és ezen tilalmat minden helységekben hirdettessék ki, mely tilalom hogy annál foganatosab legyen, egyszersmind kegyelmetek oly rendelést tegyenek, hogy ezen kemény tilalmat az helységbeli bírák és esküdtek a falujokbeli lakosoknak és főképpen az erdő és határpásztoroknak, a melyek mindenütt azoktól, a kiket illeti, elegendő számmal állíttassanak, adják értésükre, annak megtartására való gondoskodást pedig a bíráknak és esküdteknek oly hozzátétellel parancsolják meg kegyelmetek, hogyha ennek utána az erdőkben tétetni szokott tűz által valamely erdőben kár okoztatnék, azon esetben, ha netalán a bírák és esküdtek az ilyen tüzettevő személyt a kemény büntetés alá leendő huzás végett ki nem jelentenék, ők maguk kemény testi büntetés alá fognak vonattatni. Mely ilyetén tilalomnak szoros megtartására való szorgalmatos vigyázás annyival is inkább a tisztek kötelességéhez tartozik, minél bizonyosabb az, hogy ők az e részben tapasztalandó hibájokért kemény számadás alá fognak vonattatni. Claudiopolis, 8-a Jannuarii 1799.

Fogalmazványa az Orsz. Levéltár erd. fökormányszéki osztályában 1799. évi 165. sz. alatt.

243.

1799. február 5. A helytartótanács előterjesztése a fölséghez a közalapítványi erdők becslésére szükséges utasítás kidolgozásáról.

Sacratissima, caesarea et regio-apostolica majestas, domine domine clementissime!

Pro eo, ut benignae majestatis vestrae sacratissimae intentioni de aestimandis districtus Jászóviensis, sed et aliorum dominiorum politico-fundationalium silvis mos geri et negotium istud suapte utilissimum bono certoque eventu procurari, ac ita impensae, quas fundi fundationales facturi sunt, recte collocari possint, decrevit consilium locumtenentiale regium, adhibitis tum geometriae practicae, tum artis silvanalis peritis, instructionem dimensionis et aestimationis silvarum constitutioni etiam regni accommodam elaborare, illaque parata in vicinis dominii Acsa silvis experimen-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

tum practicum instituere ac ita subin rem altissimae majestatis vestrae sacratissimae approbationi substernere, concertationi praefixa est 22-a Februarii a. l. et quae in regno haberi possint instructioni parandae adminicula, de iis conquirendis consilium hoc locumtenentiale regium est; cum vero constet instructiones ejusmodi aestimandarum silvarum pro aliis haereditariis provinciis principaliter Bohemia, Moravia et Austria praescriptas existere, majestatem vestram sacratissimam perdemisse exorat consilium hoc locumtenentiale regium, ut exemplaria hujusmodi instructionum usque praefatum si possibile est terminum horsum communicari facere dignetur. Queis semet consilium hocce locumtenentiale regium altissimis devovet gratiis. Budae, die 5-ta Februarii 1799. Majestatis vestrae sacratissimae caesareae et regio-apostolicae humillimi perpetuoque fideles subditi et capellani, praeses et reliqui majestatis vestrae sacratissimae consilii r. l. hungarici consiliarii. Franciscus Sz.-Iványi s. k. Franciscus Darvas s. k. Antonius Almássy s. k.

Eredetije az Orsz. Levéltár kanczelláriai osztályában, 1799. évi 1581. sz. alatt.

244.

1799. julius 5. A magyar udv. kanczellária elöterjesztése a Brigido P. orvos által a brezoviczai köris erdőben talált gyógyító erejű manna iránt, az erre hozott legfelsőbb határozattal.

Eure Majestät! Bald, nachdem höchstderoselben am 29-ten 8-ber vorigen jahrs die hier ehrfurchtsvoll angebogene bitte des medikers Peter Brigido, womit ihme, gleichwie man es in der am 2-tem 9-ber daraufhin abgegebenen allerunterthänigsten auskunft ehrerbiethigst erinnert hat, für den fall, als die von ihm in dem im Agramer komitate befindlichen eschen-walde, Brezovicza genannt entdeckte manna, so mit der in den apotheken höchst nöthigen calabrina gleich kräftig, auch wohl gar noch kräftiger wirke, von der medicinischen fakultät geprüft, und für anwendbar erklärt würde, die leitung ihrer vorzunehmenden aufsamlung, nebst ersetzung seiner gehabten auslagen und bemühungen, allermildest mochte überlassen werden, höchstbezeichneter anher gelangen zu lassen geruheten, erhielt diese treugehorsamste hofkanzlei vom Agramer komi-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

tate den hier gleichfalls unterthänigst beiverwarten bericht, wornach demselben von gedachten Brigido über dessen sogestaltige entdeckung die gleichfallsige anzeige gemacht und zugleich in einer besonderen schachtl ein muster von berührter manna, mit der beigefügten bitte überreicht wurde, dass für ihn höchten orts zum weitern betriebe ihrer aufsammlung einige geld-unterstüzung wolle erwirkt werden.

Diesen bericht fand man demnach samt ermeldter muster der hiesigen medizinischen fakultät zur prüfung und untersuchung sogleich zuzusenden und da man der k. h. statthalterei sowohl bei gelegenheit der, derselben am obbesagten 2-ten 9-ber geschehenen zumittlung obangebogener höchstbezeichneten bittschrift, als auch der anderweiten, hier gleichfalls geziemend nebenanverwahrten und erwähnter k. statthalterey am 1-ten März d. j. nachträglich zugesandten allerhöchstbezeichneten supplik des Brigido dem auftrag, dass sie die von Agramer komitate abzufordernde manna von der medizinischen Pester fakultät prüfen lassen und über den befund gutächtlichen bericht erstatten solle, ertheilte, hofte man, dass diese sache ihrer erledigung ehestens würde zugeführt werden können; alleine obgleich man beide die für diese manna günstigen äusserungen erwähnter medicinischen fakultäten, wie es die zwei besonderen nebenlagen bewähren, schon vor längerer zeit hatte zu handen gebracht, so konte man solche dennoch eurer majestät höchsten einsicht nicht sogleich unterlegen, weil die königl. statthalterey, inhalt ihres hier zuletzt bezeichneten berichts die erinnerung machte, dass sie bevor hierüber ein gegründetes gutachten abgeben könnte, noch erst dem Agramer komitat aufzutragen befunden hätte:

1-tens. Durch obgenannten Brigido die gattungen des eschenbaumes, von welchem diese manna gesammelt würde, näher bestimmen und zugleich

2-tens. Erheben zu lassen, ob von diesem materiale eine zu versehung sämtlicher erbländer hinlängliche quantität und zwar in dem maasse könne alljährliche erzeigt werden, dass die einfuhr der manna schlechterdings verboten werden könnte? und

3-tens. Was allenfalls die aufsammlung dieses materials kosten dürfte? und welcher preis dafür in den apotheken vorzuschreiben wäre? Endlich

4-tens. Eine grössere quantität von dieser manna abzufordern

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

und anher einzusenden, damit auch von seite der medizinischen Wiener fakultät chymische versuche mögen angestellet werden und wenn sich hierbei die ächtheit derselben bewähren sollte, ob es nicht auch räthlich seye, dürfte in den krankenhäusern selbst, jedoch mit hinlänglicher vorsicht noch mehrere dergleichen versuche anzustellen.

Im weitern beischlusse begleitet nun die k. h. statthalterei dem diesfälligen bericht des Agramer komitats, welchen die von Brigido abgeforderte beantwortung obiger frag-punkte in urschrift beilieget mit dem beigefügten gutächtlichen einrathen, dass, da es sich aus vorliegender akten kunde klar ergebe, dass

1-tens. Die croatische manna mit einer guten calabrischen gänzlich übereinkomme, so wie es sowohl die hiesige Wiener, als die Pester medizinischen fakultäten ausdrücklich erkläret haben;

2-tens. Eine solche quantität von diesem material könne erhalten werden, dass mit solchem nicht nur das inländische bedürfnuss vollständig befriedigt, sondern auch noch ein theil davon in auswärtige provinzen verführet werden könnte;

3-tens. Der preis dieser einheimischen manna werde wohlfeiler werden, der entdecker dieses materialis besagter arzt Brigido aller rucksicht würdig seye, und durft es daher eurer majestät höchsteigener milde ganz beikommend seyn, wenn allerhöchst deroselben eine goldene kette mit einem gleichen pfenninge grösserer gattung, als ein besonderes merkmal höchstihro gnädigsten zufriedenheit über die sogestaltige entdeckung allermildest zu verwilligen geruheten.

Hingegen unterläge das, in der hier beigefügten anderweiten supplicke des erwähnten Brigido vorkommende bittgesuch, womit ihm nähmlich die direktion von dieser manna erzeugung sowohl für sich, als im allgemeinen mochte zugestanden werden mehrfältigen schwierigkeiten; denn da die wälder, somit auch deren produckten ein eigenthum der grundherren wären, so könnten diese auch auf keine veise gezwungen werden, dass sie besagtem arzte den zutritt in ihre waldungen zur manna samlung gestatten oder zulassen müssen, dass durch ausübung einer privat-unternehmung ihrem rechte wie immer nahe getretten werde.

Es dürfte daher mehrerwähnten arzte bedeutet werden, dass er sich in die schlavonischen und croatischen gespanschaften, woselbst die manna-esche (fraxinus ornus) anzutreffen sey, verfügen

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

und denen dortigen ärzten und chyrurgen die kunst der manna erzeugung lehrnen solle, besagte gespanschaften aber unter einen angewiesen worden, dass sie die betreffenden grundherrschaften mit gegenwärtighaltung ihres eigenen vortheils dahin bewegen, damit dieselben berührten Brigido hieran nicht hinderlich seyen, sondern ihm vielmehr allen nöthigen beistand leisten wollen, imgleichen die ärzte und chyrurgen, welche die kunst bemelter erzeugungen bereits erlernet haben, zu befehligen, dass sie die herrschaftlichen beamte, wie auch sonstige, sich zu diesem ende meldende kontribuenten gehörig anleiten sollen.

Und solcher gestalt hätte demnach das recht der manna erzeugung, und ihres verschleisses denenjenigen, denen die waldungen eigenthumlich zugehören, jedoch dermassen eingeraumt zu verbleiben, dass dieses material, bevor solches an die materialisten oder apotheken verkäuflich gebracht, oder für den handel oder den eigenen vortheil verschliessen würde, vom betreffenden kommitats physiker genau untersucht, und von selbem über die ächtheit desselben ein ordentliches zeigniss eingehollt werden müsse, damit nicht etwa zur gefährde und zum nachtheile der gesundheit eine schlechte manna gattung unterschoben werden möge.

Endlich vermeinet die berichtlegende königl. statthalterei, dass von dem arzte Brigido die unternehmung der sogestaltigen reise auf eigene kosten nicht wohl verlanget werden könnte und erachtet daher, das demselben auch reise kösten, dann einiger erfreulichkeit für gehabte bemühungen ein für allemal 600 fl. aus dem kameral aerarium verwilligt werden dürften.

Gutachten. — Die gemachte entdeckung des medici Peter Brigido, dass in den eschen wäldern des Agrammer komitats die der calabrina gleich kräftige manna sich befinde, wie dieses nicht nur die Pester, sondern auch die hiesige medicinische fakultät anerkennet haben, ist eine für euer majestät länder sehr erspriessliche erfindung, weil andurch der einkauf der ausländischen, folglich die ausführung des baaren geldes ins ausland fürs künftige dafür um somehr gänzlich ersparet und eingestellet werden kann, als der erfinder versichert, dass eine derley manna nicht nur in Croatien und Slavonien, sondern auch in Ungarn und vorzüglich in den Eisenburger komitat in überfluss vorzufinden sey und mit solcher nicht nur die inländische erforderniss hinlänglich gedecket, sondern auch in das ausland davon ein theil verführet werden

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

könte und dass der preis auch für die inländer um 4 oder 5 groschen bei jedem pfund geringer ausfallen werde.

Da nun dieser glickliche erfinder mit den unterricht der herrschaftliche beamten, des unterthanes und selbst der herrschaft oder jurisdictions physicorum sich befassen zu wollen willig anträgt, demnach aber des mittelst seiner bittschrift sub nro 556. angesuchte privativen auf 8 jahre von dieser treu gehorsamsten hofkanzlei nicht wohl eingerathen werden kann, so ist man in rüksicht der entdekung und erfindung und vorzüglich aus der ursach, dass er bei seinen reisen und vor denen den unterricht nehmenden doch auch ein äusserliches ansehen und merkmahl der allerhöchsten huld und gnade zeigen müsse, des ehrerbietigsten ermessens, dass ihm zwar eine goldene medaill grösserer gattung mit einem erl und bande, doch aber ohne einer goldenen kette allermildest verliehene und der von der königl. statthalterei eingerathene entschädigungs betrag v. 600 fl. fürs verflossene, in anbetracht seiner öfteren reisen und zugleich auch zur erzeigung der manna gemachten eigenen auslagen als eine remuneration allerhöchst bewilliget werden könnte; in rüksicht aber der benützung dieses erfinders wäre man diess treu gehorsamsten orts der erfurchtsvollen meinung, da Brigido in seiner ad nro 6972. dem berichte der königl. statthalterey beiverwahrten eingaab erinneret, dass bei der incision der eschen bäumen, oder der qualification derselben zur tragung der manna die wälder gar keinen schaden erleiden, der landmann selbst nur durch 8 wochen, sowohl zu dieser arbeit, als hernach auch zur glaubung der manna beschäftiget werden wird und ein bauer, dessen hiezu nöthigen instrumenten für 12 oder 15 jahr nur 4 fl. kosten werden, auch 300 pfund manna wehrend jährlicher 8 wochen glauben könne, dass derselbe in den cameral gütern zu dieser qualification der eschen bäumern und zur nachherigen samlung der manna verwendet und daselbst gegen abfindung in anbetracht der erzeigten manna mit vortheil der cameral renten gebrauchet werden könnte, biss die privat güter besitzer durch die überzeigung, dass die qualification der eschen bäumen den wäldern keinen schaden verursachet und vielmehr andurch selben ein nutzen zuwachsen kann, seinen des erfinders beystand ansuchen werden.

Schlüsslichen wegen dessen sub nro 556. angesuchte betittlung als general-director dieser unternehmung, wegen zusicherung

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

einer pension seiner gemahlin und wegen der seinem sohn zu verheissenden nachfolge in der direction nach seinem todt, erachte man diess treugehorsamsten orts derzeit noch nicht wohl einrathen zu können, sondern man glaubt, alles dieses hange von seiner künftigen beim camerali leistenden verwendung ab, wo auf ihn der behörige bedacht seiner zeit genohmen werden wird.

Es beruhet jedoch etc. Wienn, den 5-ten Julii 799. Karl graf Pálffy s. k. Michael von Wlassics s. k.

Die kanzlei hat sich über diesen gegenstand zuförderist noch mit der finanzstelle in das einvernehmen zu setzen, ob und wie dieser antrag in den kameral waldungen zur ausführung zu bringen seye dürfte? und mir dann sowohl in rüksicht auf die ausführung, als die belohnung des erfinders einen gemeinschaftlichen vertrag zur entscheidung vorzulegen. In abwesenheit sr. k. k. apost. majest. per cons. status auf aller-eigenes erlassenen befehl. Kollowrat s. k.

Eredetije az Orsz. Levéltár kanczelláriai osztályában, 1799. évi 8801. sz. alatt.

245.

1799. augusztus 10. A magy. udv. kanczelláriа elöterjesztése a fölséghez, Bilitzer S. abbeli javaslatáról, hogy a hamuzsírfőzést az állam vegye saját kezelésébe, az erre hozott legfelsőbb határozattal.

Eure majestät! Samuel Bilitzer, insass von Unsdorf in Zipser komitat, macht mittelst der allerhöchst bezeichneten anlage den vorschlag, dass zur schonung der waldungen und steurung des schon so sehr eingerissenen holz mangels in Hungarn und Gallizien die erzeugung der pottasche auf rechnung des höchsten aerarii als ein regale so wie andere mineralen, z. b. kupfer und salz übernohmen, solche sodann in allen k. k. staaten gegen folgende bedingnisse verpachtet werden möchte, dass jeder bauer in Hungarn und Gallizien dem pächter jährlich zwey gehäufte Presburger metzen von der in seinem hause gesamleten asche, (das adeliche und bürgerliche hauss aber nach belieben) gegen erlag von 10 kr., vom hartem und 5 vom weichen holz für den metzen abgeben, jene komitate aber, wo viel leinwand gemacht wird, als

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

Zipss, Saaross, Árva und Lyptau, die ihre haussasche selbst nöthig haben, davon ausgenommen werden sollen.

Dagegen hätte der pächter den pachtschilling immer anticipato zu erlegen, auf eigene kosten die asche von den inwohnern einzusameln und die nöthigen pottaschen werker und hütten im jeden komitat zu errichten; ferner, so viel asche in die k. k. salpeterhütten um den ihm zu stehen kommenden einlösungspreis abzugeben, als solche nöthig haben werden.

Nicht minder hätte der pächter die pottasche in die dazu bestimten magazine auf eigene kosten einzuliefern und alle in Hungarn und Gallizien zur bereitung der pottasche nöthigen, itzt vorfindigen kesseln und andere eiserne requisiten von den besitzern gegen baare bezahlung im schätzungspreise zu übernehmen. Hingegen müssen alle bisher in ansehung der pottaschenbrennerey mit den grundherrschaften geschlossene kontrakte aufgehoben und die ausfuhr der pottasche in die fremde länder bis zur vorgeschlagenen gänzlichen einrichtung auf das strengste verbothen und in dieser absicht auch die in Oberhungarn, besonders am Theysfluss aus einer gewissen salzigen erde erzeugt werdende soda, die der pottasche gleich ist, in die bestimmten k. k. magazine eingeliefert werden.

Nach diesem vorausgelassenen biethet sich proponent selbst an, gegen obige bedingnisse den höchsten aerarium einen jährlichen pachtschilling von 10,000 fl., wenn ihm die zubereitung der pottasche überlassen wird, zu entrichten. Sollte aber diese verpachtung nicht statt haben, so wäre auch in diesem falle der verboth der ausfuhr dieses artikels zur steurung des innländischen mangels und schonung der wälder höchst nothwendig.

Die hierüber einvernomene k. hung. statthalterei äussert sich mittelst der weiteren nebenlage: Es könne zwar nicht in abrede gestellet werden, dass in vorigen zeiten durch die missbräuche, welche bei der pottaschenbrennerey fürwalteten, verschiedene waldungen in Hungarn zu grunde gerichtet worden seyen, indessen wäre nachher durch die allerhöchsten verordnungen, vermög welchen niemanden erlaubt ist pottaschen zu brennen, es wäre dann vorläufig durch die öffentliche behörde erhoben worden, dass die diessfällige brennerey den waldungen unschädlich und daraus kein holz mangel zu befürchten sey und dass die waldungen wirklich in einer solchen lage sich befinden, dass

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

daraus kein anderer nutzen geschöpfet werden könne, diesem unfuge hinlänglich gesteuert worden, wodurch sohin der vorzüglichste grund des diesfälligen plans hinwegfiele und es wäre nach dem erachten erwähnter landesstelle auch nichts anderes übrig, als dass diese allerhöchsten verordnungen in dem lande republiciret und den betreffenden behörden bestens anempfohlen werde, auf dem genauesten vollzug derselben sorgsamst zu machen; uibrigens müsse sie statthalterey erinneren, dass die erzeugung und zubereitung der pottasche und der handel mit derselben dem privaten und grundherrschaften so, wie alle übrige grunderzeugnisse vermög gesetzen und donationalien überlassen seyen und hierinn eine abänderung zu treffen, oder derley erzeugnisse von den übrigen industrial zweigen zu trennen, gesetzwidrig und daher nicht wohl thunlich und aus eben dieser rüksicht auch der vorschlag des proponenten, die gemeine asche von den privaten durch das höchste aerarium einzulössen, nicht ausführbar sey. Sie k. hung. statthalterey wäre sohin des erachtens, dass die zubereitung der pottasche, so wie der verkauf der gemeinen asche noch ferners beim alten belassen und nur die missbräuche, welche die verwüstung der waldungen und dem holz mangel nach sich ziehen, obangeführtermassen abgestellet werden dürften.

Gutachten. — Mit dem antrag der k. hung. statthalterey ist man aus dem von ihr angeführten gründe ebenfalls einverstanden und daher des unzielsetzlichsten erachtens, dass von dem gegenwärtigen vorschlag in absicht auf Hungarn kein gebrauch gemacht werden könne; in so weit aber derselbe auf Gallizien bezug hat, findet sich die t. g. hofkanzley ausser stand gesetzt, hierwegen als über einen ihrem wirkungskreis übersteigenden gegenstand auf etwas einzuschreiten. Es beruhet jedoch etc. Wienn, den 10-ten August 799. Karl graf Pálffy s. k.

Bilitzer ist mit seinem vorschlage lediglich abzuweisen. In abwesenheit sr. k. k. ap. maitt. per consilium status auf allerh. eigends erlassenen befehl. Kollowrat s. k.

Eredetije az Országos Levéltár kanczelláriai osztályában, 1799. évi 9406. sz. alatt.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

246.

*1799. deczember 11. Brassó városának javaslata erdeinek szabályozásáról.**

Hoch und wohlgeborner herr, hochgebiethendester herr hofrath und königliche commissair!

Nachdem sich der magistrat und communität in folge der von euer hochwohlgebornen unterm 27-ten September laufenden jahres wegen einführung einer zweckmässigen waldordnung und auffindung angemessener mittel zu erzielung eines billigern holtzpreisses an das publicum erlassenen aufforderung berathschlaget und zuerst die quellen der waldverwüstungen und ursachen des so sehr steigenden holtz-preises aufgesuchet, um denselben entgegen arbeiten zu können, so haben wir folgende hauptursachen entdecket und zugleich einige mittel, wie den fernern waldverwüstungen gesteuert und das holz um billigern preiss herbeigeschaft werden könnte, gehorsamst in vorschlag zu bringen befunden.

Seit etwa 25 bis 30 jahren hat die population in dem hiesigen bezirck gegen die vorhinnige gerechnet, wie man aus den contributions tabellen und der zahl der hauswirthen abrechnen kann, wenigstens um $^1/_6$ zugenommen und mit derselben ist auch von jahren zu jahren ein verhältnissmässig grösseres bedürfniss an ackern, wiesen und hutweiden zu ihrem unterhalt eingetretten.

In jenen ortschaften, welche mit grossen und damalen dem anscheine nach überflüssigen waldungen versehen waren, wurden die an den ortschaften näher gelegner waldstrecken ausgehauen, unter den neuen zuwachs an inwohnern von zeit zu zeit ausgetheilt, durch dieselben von jahren zu jahren mehr cultivirt und in acker, wiesen und hutweiden, je nach dem ihre bedürfnisse es erforderten und die lage des orts zulies, umgewandelt, so wie hievon die deutlichsten beweise, besonders die ortschaften Rothbach, Nussbach, Apácza, Zeiden, Rosenau, Torzburg, Wolckendorf, Vledény, Krizba und die Siebendörfer geben und auch dermalen noch die inwohner dieser ortschaften besonders in den

* Brassó városának egész erdészeti történetét tüzetesen egy 490 lapnyi kötetben megírta *Zaminer Ede,* Geschichte des waldwesens der k. fr. stadt Kronstadt-Brassó. Kronstadt, 1891. czím alatt.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

entferntern gegenden der wälder nach belieben plätze ausrotten und urbar machen.

Wenn nun gleich ausser zweifel ist, dass durch dieserlei ausrottungen der contribuenten ein wesentlicher vortheil erwächst, so verdienet doch im gegentheil auch der nachtheil, der sich durch den diesfälligen wald- und holtz-verlust ergiebt, um so mehr aufmerksamkeit, als die schädliche gewonheit fast überall eingerissen ist, dass ausserdem, dass das bei derlei ausrottungen ausgehauene holz nicht aufgehauen und nach hause geführet, sondern auf der stelle verbrannt wird, auch in jenen gegenden, wo brennholtz gefället wird, hieran immer nur der stamm aufgehauen und nach hause geführt, die asten aber, welche doch beinahe den vierten theil des holtzes ausmachen, dürften liegen gelassen werden und im walde vermodern.

Wenn ferner erwogen wird, dass durch diese fortdaurende ausrottung der wälder und den bei fällung des brennholtzes üblichen missbräuche die wälder stark verheeret werden und immermehr abnehmen, im gegentheil aber bei dem umstand, dass diejenige waldungen, welche zum holtzschlag gewidmet sind, immer auch zur freien viehweide verwendet werden, der nachwachs der wälder, indem die jungen sprösslinge immer vom vieh abgeweidet werden, gänzlich unterdrücket und verhindert wird, mithin die waldungen nothwendig immer weniger werden, der preiss des holtzes immer mehr steigen muss, so dürfte zu verbeugung dieser nachtheile und besserer conservirung der wälder nothwendig seien:

1. Die schlagbare waldungen in etwa 30 abtheilungen, oder holtzschläge abzutheilen und alle jahre einen theil auszuhauen, die übrigen 29 theile aber in strengsten verboth zu halten; dabei aber zugleich darauf zu sorgen, dass die erstere 4—5 jahre oder auch in so lange, bis die aufkäumenden jungen bäume zu derjenigen stärcke gelanget, dass sie vom vieh nicht mehr beschädiget werden könnten, in die ausgehauene abtheilungen kein vieh zur weide zugelassen würde, damit dadurch ein frischer nachwachs an holtz erzielet werden könne. Und

2. Dass die gestripp-wälder für dem zugang des viehes, hauptsächlich aber der ziegen geschützet und aus derselben ruthen, oder kleineres holtzwerck zu führen verbothen und überhaupt bei der stadt sowohl als distrikts-ortschaften die allerhöchst vorge-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

schriebene waldordnung nach zulassung der local-umstände eingeführet werde. Was übrigens den gegenwärtigen holtzmangel und den hindurch immer mehr steigenden holtz-preiss anbelangt, so liegt der haupt-grund darinnen, dass der landmann im verflossenen vorjährigen winter wegen dem gefallenen ausserordentlichen hohen schnee verhindert worden in den wäldern holtz zu fällen und sich einen vorrath zu machen und derselbe diesen abgang im sommer wegen der gehäuften feldarbeiten nicht ergänzen können.

Diesem nachtheil einigermassen wenigstens abzuhelfen, hat die autonomial communitas einige der hiesigen wälder mittelst ausgeschickter commissarien ohnlängst nur untersuchen lassen und es sind verschiedene waldstrecken entdecket worden, in welchen 1000 und mehrere klafter brennholtz geschlagen und nach einem vorläufigen überschlag mit inbegriff der auf die herstellung des fahr-weges und der für das die aufsicht darüber habenden personals zu verwendenden unkosten zu 3 u. fl. werden verkauft werden können.

Um jedoch diesen plan ausführen zu können ist est nöthig, dass einigen zu besorgung dieses geschäftes zu ernennenden verlässlichen individuen zur bestreitung derer dabei vorfallenden unkosten aus der allodialkasse ein vorschuss von 1000 r. fl. auf verrechnung bis zu veräusserung des gefällten holtzes gegeben werden möge, wozu wir uns die gnädige bewilligung euer hochwohlgebornen gehorsamst ausbitten.

Wir unterfangen uns übrigens diesen vorschlag nebst dem hier beiliegenden diesfälligen gutachten der autonomial communitaet euer hochwohlgebornen zur weitern hohen fürkehrung zu unterlegen und verharren mit tiefster verehrung

Euer hoch- und wohlgebornen unterthänigste diener der Cronstädter magistratus.

Cronstadt, den 11-ten December 1799.

Eredetije az Orsz. Levéltár erd. főkormányszéki osztályában 1800. évi 7626. sz. alatt.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

247.

1799. deczember 31. Utasítás a hradek-lykavai kamarai uradalomban alkalmazott fa-munkásokról.

Vorschrift für das königl. cameral-waldrenntamt über die wochentlich bestimmte beeidete holzknechte und schichtenarbeiters bey denen ober und untern wasserablässen, rechen, saagmühlen und bergstädten, und zwar:

Woher	Nahmen	Täglich an lohn	Wochentlicher geldbetrag	
		kr.	fl.	kr.
Gombass	Anton Schmidt holzknecht auf der bergstadt pr. 6 täg ...	24	2	24
Hradek	Martin Pallay « « « «	24	2	24
Likauka	Joann Bukovy bey den obern ablässen und saagmühlen ...	24	2	24
Dovaló	Mateg Bobula bei untern ablässen und saagmühl	24	2	24
Sz.-Péter	Jano Ulisny als schlichter und wachters samt nachtwache	22½	2	37½
Magyarfalva	Jano Simoncsek « « « «	22½	2	37½
Sz.-Péter	Jano Csunga « « « «	22½	2	37½
Porubka	Misso Juriss « « « «	22½	2	37½
Sz.-Péter	Ondreg Csesznak « « « «	22½	2	37½
Sz.-Péter	Adam Csatlós « « « «	22½	2	37½
Porubka	Jano Kovács « « « «	15	1	45
Hradek	Jano Pallay bei der praefectorats-kanzley nächtlich	8	—	56
Hradek	Mateg Pallay bey der cassa wechselweis	8	—	56
Hradek	Mateg Bobula « « «	8	—	56
	Summa ...	—	29	54

Erstens. Wenn nun bei solchen ober und untern wasser-ablässen und saagmühlen, dann bergstädten nach zeit und umstände und erfordernüss ein und andere mehrere arbeiters aufzunehmen seyn werden, so kommen solche in derley wochentlicher schichten-liste nach obigen continuative einzutragen und zu specificiren, jedoch wird hiebei zu beobachten aufgetragen, dass ja ohne vorläufigen vorwissen und begnehmigen des praefectorats keine mehrere nicht aufgenohmen werden, sondern immer bey jeden fall vorhero die erfordernüss angezeuget und die bewilligung gewärtiget werde, und sollte in ein und andern dringenden fällen sich eine noth-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

wendigkeit ergeben, die etwann aus abwesenheit des praefectorats nicht gleich könnte gemeldet werden, so ist eine dergleichen veranlassung entweder des ein oder des andern herrn beamten, dernach selbe ihre beschäftigungs-bestimmung haben, jederzeit, sodann wenn die wochen-liste zur ersehung und bestättigung dem praefectorat vorgeleget wird, auch eines solchen seine schriftliche nothwendigkeits-anstellung bey dieser oder jener aerarial-arbeit oder versendung beyzulegen, um einsehen zu können, ob auch die nothwendigkeit richtig also gewesen seye, in gleichen wird auch gleich wie keine arbeits-specification, so auch diese ja nicht ehe auszuzahlen seyn, bis nicht von dem verfasser der arbeits-listen, dann dabey gewesten practicanten, aufsehern und dabey gearbeiteten meistern unterfertiget, durch h. wald-offizier übersehen und unterschrieben und auf den umschlag des praefectorats-revisum wird aufgesetzet seyn. Sollen übrigens in ein und andere angelegenheiten die ohnentgeldlich sich verwendete practicanten verschicket, oder bei denen arbeiten angewendet werden, so kommen selbe in jene specification, bey welchen gegenstand sie sind angewendet worden, nach vorläufiger praefectorats-bestättigung einzutragen.

Zweytens. Und da nun bey dem königl. waldrent-amt die zwey fixirten wochen-schicht-listen bestehen, nemblich jene in wald und königl. holz-schlägen, sodann diese bei denen zwei wasserablässen, rechen und saagmühlen, dann bergstadts-arbeiten so haben keine andere arbeits-listen nicht plaz, ausser dasselbe mit einer ordentlichen und der rechnung beyzulegen verordnung gedeckt seyen.

Drittens. Gleich wie dahero für die wald- und holzschlagsarbeiten immer der holz-meister und ohnehin in holz-schlägen schon fest gesezte auswärtigen holz-knechte zu hafften haben, oder jene revier-försters, von welcher die wald-schicht-liste einlauft, so wird das königl. wald-rent-amt genau auf die richtigkeit solcher listen wachen, da solches dass rechnung wessen betrift, und bei einem zweyfelhaft oder unrichtigen fall solchen dieser praefectur sogleich anzeigen, von dahero auch diese praefectur ja ehe diese arbeitslisten, es seyen wald oder andere arbeiten, in keine super-revision nehmen wird, bis nicht von seite waldrentamtlicher individuen solche als revidirt unterfertiget seyn werden.

Viertens. So ingleichen was weiters die bestimmung deren bey denen wasser-ablässen, saagmühlen und bergstädten betref-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

fende holz-knechte, wächter und arbeiters anbelangt, so haben eigentlich der

Anton Schmidt und Martin Pallay bei all und jeden flossholz, schindl, weinstöcken und sonstig aus stamholz erzeugenden requisiten einlössungen übernahmen und verabfolgungen gegenwärtig zu seyn und hat das königl. wald-rentamt all dieses mittelst selbe und keine andere befolgen zu lassen und sie nach der ohnehin bereits schon eingeführten ordnung in hinsicht deren schriftlichen anweissungen zu behandln und zu ihrer schuldigkeit zu verhalten und ja keine mündliche verabfolgung zu veranlassen. Und da diesen ihre pflichten die richtigkeitpflegung derley materialien zum zweck haben und ihre stätte anwesenheit durch den tag erfordern, von dahero müssen solche von denen nächtlichen wachhaltung entlediget bleiben, als selbe sonst ohnmöglich den ganzen tag über von anbruch desselben bis die spätte nacht genug thun könten.

Fünftens. So wie holz-knecht Jano Bukovy bei den obern ablass und Mateg Bobula bey den untern ablass, rechen und saagmühlen in der arbeit stehen und alle hierbey sich ereignende unglükte oder beschädigungen, sie mögen was immer nahmen oder herkommen haben, zu verhütten schuldig sind, so eben haben sie ohnehin schon weitläufiger erklärt und eingeführter massen auf alle bey denen saagmühlen und ablässen befündliche materialien und requisiten alle sorgfahle zu tragen und so wie ihnen obliget, bey allen denen erzeigenden und übernehmenden schnittmaterialien gegenwärtig zu seyn und selbe unter ihrer aufsicht in richtigkeit und ordnung zu erhalten, davon red und antwort zu geben, so eben kann und darf ohne solchen ja nichts, sondern nur mittelst selbe das angewiesene, sobald es der eingeführten ordnung und instruction gemäss mittelst den königl. rent-amt anselbe schriftlich gelanget, erfolget werden und haben derlei anweissungen heilig aufzubewahren, als bey was immer für einer inventur in verstossmässigen fällen einzig derley schriftliche legitimationen werden geltend seyn.

Sechstens. So wie diese erst besagten beyden holz-knechte diese obige pflicht in genauen vollzug zu bringen haben, so eben werden sowohl auf den stäts gütten zu erhaltenden stand deren ablässen nicht nur zu wachen haben, sondern sind verbunden all und jede derley wercks-gebäude, depositorien und bergstädte stäts in ordent-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

lichen und reinen stand, so wie es ohnehin schon vorgeschriebener bestehet, zu besorgen, übrigens aber

Siebentens. Treffete diese bey den holz-knechte zur nächtlichen sicherheit der waldamts-cassa die wechselweisse wachhaltung bey selber, da aber der Jano Bukovy bei dem obern ablass, rechen und saagmühl zu entfernt ist und selbst alldort nachtlich so wie tag die obhut halten muss und nicht einen tritt von dannen abgehen darf, so wird statt dem gedachten Juno Bukovy der förster Mateg Pallay zu solch wechselseitiger cassa wacht zugetheilet.

Achtens. Endlich in hinsicht deren übrigen wächtern, welche sowohl bey tag als nacht auf alle feuer sicherheit als übrig sonstige veruntreuungen genau zu wachen, all und jeden aufenthalt verdächtiger leuten zu verhütten haben und in allen denen in diessfälliger ordnung und sicherheit eingeführten sazungen allwo ihre pflichten umständlicher geschildert werden, genau nachzukommen verbunden sind, so wie ihnen auch obliget, ausser ihrer wachzeit sich zu andern aerarial-vorfallenheiten gebrauchen zu lassen, so wird jedoch keiner von solchen, obwohlen sie bey denen h. beamten mehr darum eingetheilter bestehen, auf das sie in jeden ärarialvorfall ämtlicher angelegenheiten des dienstes wegen sogleich können gebrauchet werden, ja zu keine privat-versendungen anzuwenden seyn und es hanget selbst von denen herrn beamten ab, auf solche ein obachtsames aug zu haben, damit sie ihre obligenheit sowohl tag als nächtlich pünktlich nachkommen und den solchen wächtern es ohnehin oblieget, jeden fall genau sogleich der instruction gemäss zu melden, um unverscheibliche zu rechtweissung zu erhalten, folglich auf dass sich selbe in jeder gelegenheit, da die h. beamten in ihren amtsgeschäften bald dort, bald da zerstreut sind, zu helfen wissen mögen. Mithin wird sowohl ihrer als andern partheyen wegen, welche etwas anzubringen haben, auf den praefectorats-kanzley eingang aufgezeichneter zu finden seyn, welches individuum von wochen zu wochen die kanzley-inspection habe, und da ein solches individuum ganz sicher allstätts in loco anwessend seyn wird, so haben dergleichen sich in vorkommenden fällen an solchen zu wenden, als von welchen sie, in soweit es umstände und thunlichkeit zu lassen wird, einstweilige zu rechtweissungen erhalten werden. Damit aber

Neuntens. Absonderlich bey denen nächtlichen wachhaltungen

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

bestimt seyn, wer und welcher eigentlich, dann zu welcher zeit wirklich auf denen bestimten posten sich befinde, um in jeden fall einer vernachlässigung auf den schuldigen zu kommen, mithin, da jederzeit eine halbe nacht ein oberwächter mit dreyen mit-wächtern, sodann die andere halbe nacht der andere oberwächter mit die 3 andern mitwächtern bey denen gesamten holz-bergstädten, rechen, saagmühlen, holz-, eissen-, kupfer- und salz-depositorien die wachen zu besorgen haben, von dahero

Wird jederzeit die erste halbe nacht von abend bis mitternacht der oberwächter Adam Pallay mit denen 3-en mitwächtern als

Misso Juriss
Jano Simoncsek und
Adam Csatlós,

Von mitternacht aber bis fruh der oberwächter Jano Kovács mit denen 3-en mitwächtern als

Jano Ulissny
Jano Csunga und
Ondreg Czesnak. Die nachtwachen befolgen und durch den ganzen jahreslauf die wachstunden so zu beobachten haben, auf das wehrend denen 4 monathen November, December, Januari und Februari von 6 uhr abend bis 12 uhr, dann von 12 bis 6 uhr fruh, wehrend denen 4 monathen September, October, März und Aprill abends von 7 uhr bis 12 uhr, und sodann von 12 bis 5 uhr fruh, und endlich die übrigen 4 monathen, als May, Juni, Juli und August abends von 8 bis 12, dann von 12 bis 4 fruh so in vollzug gebracht werden, auf dass gleich wie in denen sazungen schon festgesetzet ist, keiner seinen posto zu verlassen habe, gleich wie demnach

Zehntens. Jäne wächter von abend bis mitternacht bis früh ihre posten in drey theil abgetheilter haben, als nemlich Adam Csatlós und Jano Csunga die Drevarna den ablass und bergstadt bis zum klaussmeisters quartier, so eben von klausmeisters quartier an die saagmühl, saagklötzer, alldortiger flossholz und gesamte gebäude von einer seite bis ober die kirche, und so von der anderen seite unterhalb des würthshaus und holz-depositorien werden die wächters Misso Juriss et Jano Ulissny. Endlich dem untern theil von eisen-verschleiss-magatzin, salzamt und kupfer-depositorien, dann untern flossholz-portu die

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

wächter Jano Simoncsek und Ondreg Csesznak besorgen, so wie also ein jeder dergestältiger wächter seinen eingetheilten posten stäts zu protocoliren und in gemässheit deren in sazungen festgesetzten regeln fürzuschreiten hat, so eben wird derjenige oberwächter, welcher die wacht hat, jene voreingetheilte wechselweis visitiren und so wie er allenthalben selbst wachsam zu seyn hat, dieselben anzuhalten und bey befund einer nachlässigkeit bey den früh-rapport den praefectorats-kanzley inspectionsführenden individuum anzuzeigen hat. Und da

Eilftens. Die stunden-ausblassung eingeführt ist, dass solche der oberwächter zu befolgen hat, so wird solches sowohl von jenen gegen mitternacht als diesen gegen morgen unachtsichtlich selbst und durch keinen andern zu befolgen seyn, so wie die übrigen wächter jedweder mit den eingeführten nachtpfeifln stäts versehen seyn müssen, mittelst welchen sie in nöthigen fall einer entdekung oder erforderlichen hielf solang, damit das zeichen zu geben haben, bis dass der allenthalben obhut habende oberwächter oder auch in fall die benachbahrten neben-wächter dahin komme, wo der ruf geschehe.

Zwölftens. Ist genau darauf zu sehen, dass diese und sowohl alle jene vorenthaltene holz-knechte allstäts mit ihren schildern versehener und nie ohne solchen erscheinen.

Gegeben von königl. cameral Hradek und Likavaer waldpraefectorat zu Hradek den 31. December 1799. Franz Wissner v. Morgenstern mp., wald-praefect.

Másolata az Orsz. Levéltár kincstári osztályának Präsid. Forst gyüjteményében.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

248.

*1800. május 14. Az erd. főkormányszék körrendelete, melyben az erdők miatti viszálykodást s az erdők pusztítását meggátló leghathatósabb módokról a törvényhatóságoktól jelentést kíván.**

Salutem et gratiae caesareo-regiae incrementum! Az elmult márczius hónapnak 27-dikéről költ udvari rendelése által méltóztatott ő felsége a maga atyai gondoskodásánál fogva kegyelmesen parancsolni, hogy noha mind az haza törvényeiben, mind a fennálló rendelésekben kemény büntetések vannak az erdők pusztítói ellen határozva, mindazonáltal a sokféle példákból s történetekből úgy tapasztaltatik, hogy a szoros tilalom mellett is az erdők erőszakosan pusztíttatnak és ebből gyakorta nagy zenebonák, verekedések szoktanak következni s ezeket néhánykor halál is követi, erre nézve a királyi főigazgató-tanács, meghallgatván előre a tartománybéli jurisdictiókat az iránt, hogy mi móddal lehetne leghatalmasabban s foganatosabban az erdők pusztítását megakadályoztatni, s az ilyetén alkalmatosságokban megtörténni szokott zenebonának és verekedésnek elejét venni, maga alázatos tudósítását vélekedésével egyetemben ő felségének tenné meg.

Hogy annakokáért ezen ő felsége kegyelmes parancsolatja a királyi főigazgató-tanács részéről teljesíttethessék, parancsoltatik kegyelmeteknek, hogy a fennebb említett tárgyban magok vélekedéseket a jövő julius végeig a királyi főigazgató-tanácsnak adják fel. In reliquo altefata sua majestas benigne propensa manet. E regio magni principatus Transylvaniae gubernio. Claudiopolis, die 14-ta Maji 1800.

Fogalmazványa az Orsz. Levéltár erd. főkormányszéki osztályában 1800. évi 4016. sz. alatt.

* V. ö. Erd. Lapok 1878. 680. l.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

249.

1800. junius 7. Ujegyház-szék határozata az erdők megóvásáról.

Extractus protocolli communitatis sedis Ujegyház de dato 7-ten Juni 1800.

Proponiret der praeses, dass da vermög eines unterm 14-ten März laufenden jahres, zahl 4016. herabgelangten hohen gubernialdecrets von dem stuhl-amt die erklärung und der vorschlag, wie den in diesem lande noch immer fortgetrieben werdenden wälderverwüstungen und denen daraus folgenden handeln und schlägereien wirksam und thätig entgegen gekommen werden könne? erwartet werde, die stuhls-communität sich über diesen gegenstand berathschlagen und ihre meinung darüber angehen möge.

In ansehung der wälder wäre in rücksicht auf diesen stuhl 1-tlich von der hohen landes-stelle an die löbliche Ober-Albenser comitats-behörde der erstliche befehl zu erflehen, dass diese ihre unterhabende ortschaften mit mehr strenge von der verwüstung der wälder derer benachbarten ortschaften abhalten und die namentlich angezeigte thäter, welche sich widersetzen, scharf bestrafet werden mögten; indem von Alzen und Magarey besonders die klage vielfältig eingegangen, dass die inwohner aus den benachbahrten comitats-ortschaften, wenn selbe in den wäldern, wohin sie immer in grosser anzahl zu kommen pflegten, schaden anrichtend angetroffen würden, sich mit gewalt widersetzen und nicht wolten pfänden lassen und berührte ortschaften bei der antreffenden behörde zu wiederholten malen um genugthuung gebeten, allein noch keine erhalten.

2. Aber wäre darauf zu sehen, dass zu winters-zeit mehrern familien sich zusammen ziehen, oder wenigstens auf einem hof nicht mehr, als ein feuer gemacht werde, weder man dadurch vieles holtz erspahren und nicht soviel wie bisher verbrennen dürfte.

3. Seie auch noch darauf zu achten, aus denjenigen ortschaften, welche nicht waldung im uiberfluss haben, die für die waldung so schädlichen ziegen abzuschaffen und statt der feldhagen, schanze und lebendige hagen zu pflanzen, um dadurch der ferneren erzeugung der wälder innigen vorschub zu leisten.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

4. Endlich, wenn den ortschaften der erstliche befehl ertheilet werde, bäume in denen wäldern zu pflanzen und in jedem ort etwelche öffentliche backhäuser zu errichten, wo mehrern wirthen, so wie bei städten, das brod zusammen bäcken sollten, wodurch denn eine menge holtz erspahret und die waldungen um ein merkliches verschohnet bleiben würden.

Extractum et extradatum per Michaelem Banszky s. k.

Másolata az Orsz. Levéltár erd. főkormányszéki osztályában 1800. évi 6251. sz. a.

250.

1800. julius 8. Bardócz-széknek a főkormányszékhez felterjesztett véleménye az erdők megóvásáról.

Felséges királyi főigazgató tanács, kegyelmes uraink!

A mostan folyó 1800-ik esztendő Pünkösd havának 14-ik napján 4016. sz. a. költ és hozzánk ugyanezen esztendő Sz.-Jakab havának 2-ik napján érkezett kegyelmes rendeléseknek teljesedésére excellentiátoknak, melyben a magunk vélekedésünknek arról leendő feladása parancsoltatik, hogy mi móddal lehetne leghatalmasabban és foganatosabban az erdők pusztítását megakadályoztatni és az ilyetén alkalmatosságokban megtörténni szokott zenebonának és verekedésnek eleit venni? a magunk alázatos vélekedésünket e következendőkben bátorkodunk excellentiátoknak feladni:

1. Szükségesnek tartanók, hogy minden falukban arra alkalmatos erdőbírák és azok mellé elegendő erdőpásztorok választatnának és tétetnének.

2. Ezek az erdőkre szorgalmatosan vigyáznának ugyan, de a kiket az erdőpusztításon rajtakapnának, azokat ne bántanák, meg se zálogolnák, hanem a magok concernens tisztjeknek adnák ki, és a tisztek a magok hatalmok szerint, az ezen tárgyban meghatározandó módon azokat büntettetnék meg.

3. Minthogy közöttünk a limitáneus katonák a provinczialistákkal elegyesen lakván, két jurisdictiók vagynak, és a militáris részen valók nem gondolnak a kiadott tilalommal, hanem az erdőkben, főképpen a cserhántás által — a mint most közelebb is

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

cselekedtenek — nagy károkat tesznek, ezekre nézve requiráltatnék az ista suprema armorum praefectura, hogy a militáris részen valók is szoríttatnának reá a kiadandó és kiadott tilalmaknak megtartásokra.

4. Hogy az erdőbírák és pásztorok valakinek a kiadásban ne kedvezhetnének, meg kellene őket erősen esketni, hogy kit-kit minden kedvezés nélkül kiadnának és ártatlanul senkit is nem vádolnának.

5. Az erdőpásztorokon a tisztek által exequálandó mulctáknak fele része adattassék az erdőbíráknak és pásztoroknak, hogy azok kötelességekben annál jobban és szorgalmatosabban eljárnának.

6. Az olyan személyeknek is, a kik noha sem nem erdőbírák, sem nem erdőpásztorok, mindazonáltal az erdőpusztítókat kiadnák, megbizonyosodván kiadatásoknak igaz volta, a tisztek előtt adattatnék bizonyos jutalom.

7. Az helységbeli tisztek minden esztendőben egyszer generális investigatiót vitetnének véghez az erdőpusztítók ellen.

Mely ezen vélekedésünknek alázatos feladása mellett változhatatlan tisztelettel maradtunk a felséges királyi főigazgató tanácsnak alázatos hív szolgái Osváth László s. k. nemes Bardócz széknek vice-királybírája. Boda István s. k. azon nemes széknek hites nótáriusa. Bibarczfalva, 8-a Julii 1800.

Eredetije az Orsz. Levéltár erd. főkormányszéki osztályában az 1800. évi fasc. 6769. sz. alatt.

251.

1800. julius 11. Krasznamegyének a főkormányszékhez intézett jelentése az erdők megóvásának módjairól.

Felséges királyi főigazgató tanács!

A tisztelt királyi főigazgató tanács a közelebb mult május 14-én és a 4016. sz. a. költ rendelésénél fogva az erdők conservatiója iránt annyi versben kiadott rendelések sikertelen voltának tapasztalását kijelenteni, s ugyan ehhez képest, hogy mi móddal lehetne legfoganatosabban az erdők pusztítását meggátolni? ez universitás vélekedése az iránt a jövő juliusi hónap végéig felküldet-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

tessék, parancsolni méltóztatván, ez ily tartalékú rendelés következéseül azon eszközökről, melyek az említett és közhasznot tárgyazó dologban felvehetők lehetnének, gondoskodni nem mellőzvén, olyaténoknak találtuk ezeket:

1. Hogy minden helységnek a possessorátus által, a honnan a házi tüzelésre szükséges fa kipótoltasson, különös erdeje, és oly rendszabás mellett, szakasztassék, hogy ottan semmiféle marha a tüzifát szállító marhákon kivül ne járjon.

2. Hogy a possessorátus arra disponáltassék, hogy *minél előbb az erdőket felosztani igyekezzék.*

3. Hogy a kecskék tartása, mely a közönséges tapasztalás szerint az erdők gyarapodásának egy nevezetes mételye, egyáltalában meg ne engedtessék.

4. Minden *karókra font sövénykerítések, nevezetesen a porgolát gyepük és mezei akármi névvel nevezendő kerítések* úgy reguláztassanak, hogy azok helyébe ezentúl eleven gyepüvel megerősítendő sánczok készíttessenek. Utoljára

5. Hogy a parasztoknak, az erdők pusztításának ennél fogva is lehető megakadályoztatására, ezentúl kerítésbe nyomáson tilalmast tartani, és az által a szabad legelőhelyet mások praejudiciumára szorítani szabad ne légyen és hogy ez a possessorátusnak is, hogy magát ehhez alkalmaztatni igyekezzék, ajánltassék.

Melyeket is a parancsolt vélekedés helyett ezekben és alázatosan jelentve, mély tisztelettel maradtunk a felséges királyi főigazgató tanács alázatos szolgái nemes Kraszna vármegye rendei, Somlyón, 1800. julius 11-én folytatva tartott marchális közönséges széket ülő gyűlésünkből.

Eredetije az Orsz. Levéltár erd. főkormányszéki osztályában 1800. évi 7088. sz. alatt.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

252.

1800. szeptember. Marosszéknek a főkormányszékhez felterjesztett javaslata az erdők hathatósabb megóvásáról.

Felséges királyi főigazgató tanács!

Ezen 1800-ik esztendőben májusnak 14-én a 4016. számok alatt költ felséges királyi főigazgató tanács kegyes rendelését (melyben felséges urunk atyai képpen méltóztatik az erdők pusztítása s azon alkalmatossággal történni szokott zenebonák és verekedések hathatósabb megakadályoztatása felől gondoskodni és azok iránt vélekedésünket venni) mély tisztelettel vévén, csekély vélekedésünket a felséges királyi főigazgató tanács eleibe egész tisztelettel ezekben bátorkodunk terjeszteni.

Az erdők jobb móddal lehető megtartásokról és azoknak pusztítói ellen szóló gyökeres törvényeink ú. m. a Decretum 1-ső rész, 33. tit., Compilatae constitutionis 3. rész, 7-ik tit. 2-ik art. és a 1790-beli novellaris articulus magok igaz értelmükben ezutánra is az eddig gyakorlott szokás szerint egész erejekben megtartatván, a mindennapi tapasztalás bizonyítja azt, hogy hanem ha az erdők megtartásokra, szaporításokra és szorgalmatosabb neveltetésekre az alább előszámlált mindennapi akadályok vagy nehézségek elháríttatnak és a szorgalmatos vigyázás által az erdők szaporítások és neveltetések módjok eszközöltetnek, különben helységeinkben az erdős helyek is erdőtlen mezőkké válni nem sok időre kényteleníttetnek, melynek meggátolására a következendő nehézségeknek megakadályoztatásokat és a szaporítás és neveltetésre nézt az alább irt pontoknak szorgalmatos megtartásokat látnók szükségeseknek, mely szerint:

1. Nehézség lehet az erdők megtartások körül az, hogy az erdők nem magok idejekben, akkor is nagy csutatokra vágattatnak le, annyival is inkább gyenge növésekben a marha szájától nem oltalmaztatnak; mindezekre nézve jónak látnók, hogy az erdők földszinben október kezdetétől fogva csupán csak márczius végéig vágattassanak, azoknak törzsökei ki ne ásattassanak, egyébkor pedig hanemha elkerülhetetlen szükségben vágni szabad ne legyen, annyival is inkább a levágott és gyenge, növésben levő erdőkön az helyeknek mivoltokhoz képest mindaddig, míg a marhák szájokból 3, 4, 5, vagy legfeljebb 6 esztendőkig ki nem nőnek, a

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

marhák ne járhassanak, akkor is pedig, minthogy kivált a szorosabb határú helyeken a már felnőtt és szálas erdőkön a marhák járni kényteleníttetnek, szoros vigyázás lenne arra, hogy azonkívül illendő marhalegeltető helyek részenkint a nyomás határokból szakasztatnának, az honnan a juhok addig legalább, míg a szarvasmarhák legelődhetnek, éppen kirekesztetve légyenek, a juhok számok tarthatások felől költ rendelések ezutánra még szorosabban megtartatván; kecskék pedig sem egyszer, sem másszor az erdőkön ne járjanak.

2. Nehézség lehet, hogy az utak majd az egész hazában vesszővel, fával csináltatnak, mely mián nemcsak elebbednek és járhatatlanná tétetnek, hanem az erdők is nem kevésbbé pusztíttatnak, melyek elkerültetnek, ha az utak két felől sánczczal körülvétetnének, közbül pedig, azhol vagyon, kővel, azhol nincsen, kemény földdel magosan dombosíttatnának.

3. Nehézség lehet, hogy a tilalmas határkertek, vagy úgy nevezni szokott határ ellen való gyepük és nyomás határból felfogott tilalmasok vagy nyomás-fogások az erdők nagy pusztításokkal vesszőkertekkel körülvétetnek, mely elkerültethetnék, ha a szükséges gyepük helyei törvényes sánczokkal ásattatnának ki és conserváltatnának, azonban pedig a marhapásztorok is a sánczokra nem bíznák marhájoknak a tilalmasban lehető kártételeket; a nyomásfogások is fennálló pásztorokkal őriztetnének, vagy azhol szükség, csak sánczokkal a marhák ellen oltalom tétetnék, kivétetvén az olyas helységek, azhol a fa olyan bővségben vagyon, hogy pénzen is el nem adattathatik, mint a Havasalja.

4. Nehézség az, hogy a marhátlan gyalog szeresek, úgynevezett háros személy pásztorok, czigányok azon szin alatt, hogy száraz ágat szednének az erdőkből, kisebb és nagyobb fákot fejszék helyett készített szekerczékkel, baltákkal, késekkel is levagdalnak, meghántanak, kezükkel is kifacsarnak, így az erdőkben az aszuságot szaporítják és minden napon hol magok tüzükre, néhol városokra, korcsmákra eladni hordják, így az erdőket nem kevésbbé pusztítják, jónak látnók azért, ha gyalogosok és czigányok is az efféle aszuság-hordástól éppen eltiltatnának, élhetvén az efféle személyek is, ha pénzzel fát nem szerezhetnek, a mezőségi lakosok tüzelések módjok szerint.

5. Nehézség az erdőgyujtogatások, mely gyakrabban a kiháló ökör és másféle pásztoroknak az erdőn levő tűztételekből

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

származik; megtörténik az is, hogy a gyermekek a száraz faleveleket meggyujtván, azon gyulás mián egész erdők felperzseltetnek. Ide járulhat az is, hogy a szénégető czigányok az erdőkben szenet égetvén, nagy helyen a tűz a fák gyökereit elpusztítja; ezután azért, hogy az erdőkben semmi szin alatt tüzelés ne lenne, hanem a szénégetők is az erdőkön kivül a possessorok engedelmekkel csak száraz csutakokból égethetnének szenet, szükségesnek látnók.

6. Nehézség a fák meghántogatások, mely hogy keményen tilalmaztassék és az hántogatásokban található személyek megbüntettessenek, törvény szerint illendő.

7. Nehézség a gyakor irtogatások, irtványcsinálások, melyek hanemha a tiszt hire és oculáltatása után az olyas helyeken, azhol a szükség kár nélkül megengedheti, tétettethetnének, ezutánra különben egy possessornak is szabad ne lenne.

Ezek s több előfordulható nehézségek elhárítások után, minthogy az erdők már is annyira megszűkültenek, hogy az minden napon szaporodó népnek nem elégségesek, arra nézve nemcsak az erdők megtartások, hanem azoknak és berkeknek legnagyobb előmenetellel lehető szaporíttatások, neveltetések felől is nemcsak, sőt a tüzelés és épittetések kevesebb mértékben lehető módjok felől is gondoskodni szükségesnek látnók, mely végre :

1. Nagyon szaporíttatnék az erdők száma, ha a mezőségeken (az holott az határok egyébiránt is tágasok és igen jók) az észkos, omlásos és szántásra és kaszálásra alkalmatlan helyek makkal béplántáltatnának, az arra alkalmas vizes, teres helyek pedig füzes berkekké tétetnének, vagy legalább fűzfákkal körülvétetnének, mely fűzfáknak a legnagyobb mértékben lehető szaporíttatások nemcsak a mezőségeken, hanem az egész hazában a teres és vizenyős helyeken nagy segedelmére és marasztására volna az erdőknek; ugyanis a fűzfák teremnek szőlőkötő veszszőt, alkalmasok szőlőkarónak, kertnek, sőt apróbb épületekre szarufáknak, gerendáknak, sőt még tűzre is, amint ezt némely dicséretes példákból láthatni. Ami legnevezetesebb, a hazában a gátak, melyek egyébiránt az erdők nem kevés pusztításokkal tartatnak és köttetnek, fűzfavesszőkkel köttethetnének. Ezen fűzfaszaporításhoz szintén hasonló előmenetellel szaporítható fa, nevezetesen a szározabb borozdákban az akáczfa is, mely hamar nő, szapora és tüzelésre

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

és más szükségre is alkalmas és nem kevés oltalmára és segítségére lehetne az erdőknek.

2. A felséges kir. főigazgató tanács ajánlása által a nép arra birattatnék, hogy a sütésre, melegítésre nézve, nevezetesen pedig a téglaégetésben szoktatná magát a szalmával való tüzelésre, vagy a tüzelő helyek bár a fa szükségéhez alkalmaztathatnának. Ugyanis a tapasztalás bizonyítja, hogy kivált a közrendek és colonusok az alkalmatlan tüzelő helyek mián két s három annyi fát vesztegetnek, mint egy jó melegítő kemenczében kivántatik. Azonban pedig

3. Felettébb szükséges volna kemény büntetés és kármegfordítása mellett a colonusokat és zselléreket arra szorítani, hogy épületeiket fedetlen ne hagyják, ne pusztítsák, mivel új épületek kévántatván azok helyett ottan-ottan, azzal is nagyon fogyatnak az erdők, még pedig úgy, hogy engedetlenségek iránt panaszolván a possessorok a tisztnek, a tiszt kötelessége légyen büntetés alatt is az épületek conservatiójára szorítani.

Ami már a rendelésnek 2-ik pontját, vagyis a megtörténhető gyakor viszongásokat és vérengezéseket és azoknak lehető elhárításokra segítő eszközöket illeti, vélekedésünk szerint jónak látnók

1. Hogy az alábbi módon kinevezendő erdőpásztorok az erdőbéli praevaricátorokat, ha mód lészen, vérontás nélkül fogják el és légyen velük bánás a fellebb csinált törvények szerint, még pedig úgy, hogyha a praevaricátor valamely földes uraság embere volna és a törvény s erről szóló új articulusok értelmek ellen rendes időben illendőképpen történhető sérelmét nem prosequálná, ebben az esetben a tisztek kövessék el a törvény igaz értelmét és az 1791-beli 30-ik új articulust; amely esetben pedig az említett erdőpásztorok a praevaricátorokat el nem foghatnák, azokat jelentsék a proprietáriusoknak, ki ha akár tehetetlenség, akár félelem, akár más egyéb tekintetből privata actiójok alatt az ilyetén gonosztevőket prosequálni nem akarnák, az ordinarius publicus tiszt kötelessége légyen a malefactorokat kikeresni és proprio sub actoratu prosequálni a citált törvényekben megirt büntetésekre. Hogyha pedig különböző jurisdictiókban történnék az ilyen hatalmaskodás és praevaricatio, a publica actio deferáltatnék a fiscális director úrnak.

2. A kévánt czélnak elérésére és az említett törvényeknek szorosabb megtartásokra nagyon szükséges az erdőpásztorok fenn-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

állásokra, utakra, építésekre és gyujtogatásokra leendő szorgalmatosabb vigyázat, vélekedésünk szerint azért, hogy minden falukban és helységekben egyezett akarattal egy vagy több erdőpásztorok is esztendőnként illendő fizetés mellett állíttatnának, — szükség, ide nem értetvén az egész falukat bíró possessorok úgy, hogy azoknak az erdőbirtokosok, birtokok mennyiségekhez képest tartozzanak fizetni, kik is ha a reájok bizatott szorgalmatos pásztorlásban el nem járnának és vigyázatlanságok mián az erdőkben károk következnének, annyival is inkább a pásztorlások alá bizott erdőkből akár maguk számokra hordanának, vagy másoknak akármely szin alatt is eladnának, az első esetben minden kárt megfizetni tartozzanak; a másodikban pedig a kár megfizetésén felül, mint publicus malefactorok megbüntettessenek úgy, hogy ha a privatus vagy communitás meg nem büntettetné, a tiszt kötelessége légyen ezeket prosequálni, a minthogy a semestrális investigatióban egy nevezetes investigálandó tárgy e lenne.

3. A tilalmas succisió alkalmatosságával ha hol levágott fa találtatnék s gyanu volna, hogy annak gazdája az ilyen fát a tilalom ellen vágta, még pedig a máséból, megszólíttatván az iránt, a falusi bírák és esküdtek előtt urát és helyét adni, honnan vágta légyen? tartozzék; hogy ha pedig urát adni nem tudná, mint erdőpraevaricátor úgy tractáltassék.

4. Az erdőpásztorok mindenkor hittel lennének a szoros vigyázatra kötelesek; kik is, valamint a falusi bírák, azhol a bíróságtétel felett a közönség meg nem egyezhetnék, a tisztek által tétettetnék, úgy az erdőpásztorok is, ha különben nem lehetne, rendszerint a közönségek által választatván, a tisztek által tétetnének.

Végezetre, hogy az erdőpásztorok magok kötelességeket annál szorgalmatosabban vinnék és magok is ne praevaricálnának, legszükségesebb volna, hogy a falusi bíráknak és hiteseknek az erdőpásztorokra és azok mellett az erdőkre, berkekre, épületekre, gátlásokra való vigyázat a tisztektől való függés alatt szorosabban is a több kötelességeik közé számláltassék és tartattassék. Mely ebbéli vélekedésünknek alázatos feljelentése mellett mély tisztelettel maradtunk a felséges királyi főigazgató tanácsnak alázatos szolgái Székesfehérvári Ábel Károly vice király-bíró s. k. Balla Mihály ordinarius notarius s. k. Maros-Vásárhely, szeptember 1800.

Eredetije az Orsz. Levéltár erd. főkormányszéki osztályában 1800. évi fasc. 9266. sz. alatt.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

253.

1800. november 26. A bécsi udvari pénzügyi hivatalnak a magyar udv. kanczelláriával és az udv. fővadászmesterrel tartott közös értekezletének jegyzőkönyve a közalapítványi erdők mértani fölvétele es megbecslésére szolgáló utasításról.

Protocoll der am 26-ten November 1800. zwischen der k. k. finanz-hof-stelle und der k. hung. hof-kanzley, mit zuziehung des obersten hof- und landjägermeisters grafen v. Hardegg wegen festsetzung einer instruktion zur geometrischen aufnahme und schätzung der hung. stiftungen fonds-waldungen gehaltenen zusammtrettung.

Nachdem die gelegenheit dieser, zufolge des hier gehorsamst beigeschlossenen höchsten handbillets abgehaltenen zusammentrettung, sowohl die mittelst desselben an den hung. hof-kanzley herabgelangten bemerkungen der k. k. finanz- und kommerzienhof-stelle, als jene des obersten hof- und landjägermeisters, über die von der k. hung. statthalterey eingesendete instruktion zur ausmessung und abschätzung der waldungen in den hungarischen stiftungenfonds-herrschaften vorgenommen und der gemeinschaftlichen berathung unterzogen worden, kam man überein gedachte instruktion in einigen punkten abzuändern, andere hingegen durch deu weiter unten erwähnten praktischen unterricht entbehrlich geworden ganz hinwegzulassen, wie euer majestät aus dem beiliegenden neuen instruktions-entwurf allergnädigst zu ersehen geruhen werden, welchen man aus dem grunde der k. statthalterey nicht alsogleich zugeschickt, und noch vorläufig euer majestät höchsten genehmigung zu unterziehen erachtet hat, weil nach der meinung der k. k. finanz-hof-stelle, welcher auch diese treugehorsamste hofkommission vollkommen beipflichtet, so genau auch immer diese instruktion abgefasst seye mag, sich doch kaum erwarten lässt, dass die waldbeamten in Hungarn im stande seyn sollten, hiernach ganz genau und richtig zu manipuliren, wenn anderst nicht der schriftliche unterricht mit einer praktischen anweisung in facie loci verbunden wird und es daher zu wünschen wäre, dass von seite des k. k. obersten hof- und landjägermeister-amts gleich beim ersten anfange der diessfälligen operation jemand in die nächst-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

gelegene stiftungsfonds-herrschaft Martinsberg abgeschickt würde, welcher den dortigen und allenfalls mehreren von andern stiftungsfonds-gütern dahin abzusendenden waldbeamten alles, was denselben in der instruktion nicht genug verständlich seye dürfte, näher aufzuklären und ihnen zu einer zweckmässig vorzunehmenden wald- oder vielmehr holzbestands-abschätzung den praktischen unterricht zu ertheilen hätte, wo als dann die alldort eingeleitete und beobachtete manipulations-amt von den bereits unterrichteten waldbeamten auch den übrigen auf sämmtlichen stiftungenfondsherrschaften, und zwar nach und nach immer von einem forstindividuum dem andern mitzutheilen wäre, wodurch eine allgemein gleiche, der absicht ganz entsprechende waldschätzung und regulirung am sichersten zu erzielen seyn dürfte.

Da nun die aussendung der, zu gedachtem praktischen unterrichte nothwendigen individuum des hiesigen k. k. waldamts, vermög der äusserung des obersten hof- und landjägermeisters grafen v. Hardegg, wegen der gegenwärtigen sehr häufigen holzschläge zur sicherung des bedarfes der stadt Wienn nicht wohl vor dem nächsten fruhjahre statt haben kann, lässt sich ohnediess bis dahin in dieser sache nichts zweckmässiges vornehmen.

Die wesentlichen veränderungen, welche bei einigen punkten der durch die k. statthalterey eingesendeten instruktion gemacht wurden, bestehn in folgenden:

Ad 7. und 8-um: Da die zu grosse genauigkeit in aufnahme aller gegenstände, und derselben anzeige in den waldkarten, die die instruktion fordert, das geschäft in die länge ziehe und den stiftungenfonds selbst allzu beträchtliche kosten verursachen würde, hat man diese nur auf das nothwendige beschränkt und demnach vorgeschrieben, in den karten, ohne eine jede holzgattung durch farben, die ohnehin mit der zeit abstehn anzuzeigen, nur laub- und nadelholz auf die sonst gewöhnliche art zu unterscheiden, das übrige hingegen in der beschreibung aufzuführen. Desgleichen ad 9-um: Bei waldungen, die einer überschwemmung ausgesezt sind, blos die überschwemmungs-erstrekung nach dem aussagen der darüber zu vernehmenden orts-insassen, ohne einiger nivellirung anzuzeigen.

Ad 11-um: Dass die alljährigen forst-veränderungen sie mögen von selbst erzeugt werden, oder durch die behandlung sich ergeben, nicht wie der statthalterey antrag war, in der mundirten waldkarte, sondern nur in den bruillons angemerkt werden sollen,

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

weil erstere, wenn sie mit der nöthigen genauigkeit und mit zuziehung der angränzenden besitzer verfasst wird, bei künftigen gränz-streittigkeiten zu einen immerwährenden legalen dokument bestimmt ist.

Ad 15-um: Ist von der auszeichnung und eintheilung der holzschläge auf 10 jahre ganz abgegangen und lediglich verordnet worden, dass die haupt-directions-linie, nach welcher die jährlichen holzschläge zu führen seyn werden, durch den forstbeamten anzugeben und in der mappa ordentlich auszuzeichnen seyen, weil in beyden fällen, es mag nun das laub- oder nadelholz praedominirend seyn, diese eintheilung unanwendbar ist, da im ersteren fall sich jeder forstverständige nach dem vorfindigen anfluge allein zu richten hat, wenn er dem sonst unentbehrlichen aber immer kostspieligen künstlichen anbauen ausweichen will, im lezteren aber nichts entgegen stehet die stallungs-eintheilung auf die ganze bestimmte periods-zahl zu vollbringen, folglich die eintheilung in 10-jährige holzschläge in beiden fällen den forst zu einer künftigen willkührlichen behandlung vorbehält, welche bei der mappirung und abschätzung desselben nach mathematisch und physischen grundsätzen auf keine weise möglich ist.

Ad 30-um: Hat man die schätzung der waldungen nach ihrer erträgniss in geld bei der bevorstehenden operation ganz zu beseitigen gefunden, da die gegenwärtige systemisirung eigentlich nur den leitfaden dazu geben soll, wie die wälder künftighin nach gründlichen forst-principien gepflogen, und aus solchen der bestmöglichste nutzen gezogen werden könne, wo sodann nur gut eingeführte behandlung mit der zeit auch die werthberechnung, wenn sie nöthig befunden werden sollte, um vieles erleichtern würde. Diesen dergestalt abgeänderten instruktions-entwurf sub Aa. gedenkt man nach erfolgten höchsten bestättigung der k. statthalterey zur vertheilung an die betreffenden hung. forstbeamten mit den zusatze zu übersenden, dass um diesen letzteren einen vollständigeren praktischen unterricht von der geometrischen aufnahme und der darauf zu gründenden schätzung der hungarischen stiftungen-fondswaldungen in facie loci zu verschaffen, mit ausmessung der zur herrschaft Martinsberg im Raaber comitate gehörigen waldungen im nächsten frühjahre der anfang zu machen sey, wobei auch zufolge euer majestät höchster entschliessung einige ihr nachträglich nahmhaft zu machende individuen des hiesigen k. k. waldamts sich

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

einfinden würden und wozu nebst den beyden waldmeistern des Pester und Martinsberger districts auch noch mehrere geschiktere und eigens hierzu zuwählende waldbeamten der hung. stiftungen fondsgüter beizuziehen wären, welche sodann, wenn sie einmal den gehörigen praktischen unterricht erhalten haben, nach vollendeter systemisirungs-operation die waldregulirung in andern stiftungsherrschaften nach der nämlichen verfahrungs-art, jedoch mit der nöthigen rücksicht auf die verschiedenen lokalumstände und mit abermaliger zuziehung anderer hierzu tauglicher forstleute zu bewerkstelligen haben werden, damit auf diese art mit der gleichförmigen waldabschätzung und regulirung zwar bei den gegenwärtig schon gut zu benuzenden forsten vor andern der anfang gemacht, nach und nach aber auch auf die noch gegenwärtig minder einträglichen waldungen fortgerückt und zulezt eine gleichförmige systemisirung der wälder auf allen stiftungsherrschaften erzielt werde.

Auch wäre gedachter statthalterey mitzugeben, dass es von allen in der hieher eingeschickten instruktion enthaltenen anträgen, deren in den neuen mit Aa. bezeichneten instruktions-entwurfe nicht ausdrücklich erwähnung geschiehet, glatterdings abzukommen habe; ferner bei der in frage stehenden waldmessung und abschätzung die stiftungenfonde möglichst geschont und daher nach beendigung derselben in der zum ersten versuche gewählten herrschaft ein vorschlag, in wie viel jahre ungefähr, um die betreffenden fonde nicht zu sehr mit unkösten zu beschweren, die beabsichtete allgemeine waldregulirung einzutheilen wäre, eingesendet in der folge aber von jedem distrikte nach beendigung der waldausmessung und abschätzung über den erfolg sowohl, als die darauf verwendeten kösten die anzeige hieher gemacht werden soll.

Übrigens glaubt man noch allerunterthänigst erinnern zu müssen, dass jenes, was am schlusse des beiligenden vortrags der k. k. finanz-hof-stelle wegen künftiger abwendung der waldbeschädigungen, dann besserer regulirung der urbarial-holz-nutznüssung für die unterthanen erwähnt wird, in der ersten euer majestät noch untern 8-en October 1799. von der k. ung. hofkanzlei allerunterthänigst überreichten instruktion für die waldmeister der stiftungenfondsgüter vollkommen erschöpft worden ist, welche euer may. ebenfalls dem obersten hof- und landjägermeister mitzutheilen und

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

vermög der sub nro status consilii 4622. an gedachte hof-kanzlei herabgelangten höchsten entschliessung als zweckmässig zu genehmigen geruheten, worauf diese höchstgenehmigte instruktion der k. statthalterei zur vertheilung an die waldmeister zugeschickt wurde. Endlich hat der oberste hof- und landjägermeister über gegenwärtiges protokoll noch bemerkt, dass obschon er gegen denselben beiliegenden wesentlichen unterricht zur geometrischen aufnahme und taxirung der waldungen überhaupt nichts erinnern zu müssen glaubt, er dennoch der meinung wäre, dass mit der kundmachung des besagten unterrichts so lang abgewartet werden sollte, bis die aufnahme der vorgeschlagenen Martinsberger waldungen gänzlich zu stande gebracht seyn wird, weil die allda vorfallenden verschiedenen gegenstände durch die praktische ausführung vielleicht eine verbesserung dieses unterrichts an die hand lassen dürften.

Womit auch die ung. hofkanzlei vollkommen einverstanden ist.

Wien, den 26-ten November 1800. Babos s. k. Maurer s. k.

Eredetije az Orsz. Levéltár kanczelláriai osztályában, 1801. évi 1102. szám alatt.

254.

*1800. Utasítás a közalapítványi javakon levő erdőkerületi hivatalok részére.**

Allerhöchst seine k. k. apostolische majestät überzeugt von dem grossen und dauerenden nutzen, den die ordentliche pflege und kultur der waldungen einzelnen herrschaften sowohl, als dem ganzem staate verschafft und landesväterlich besorgt, den gewissen nachtheil abzuwenden, der aus ihrer vernachlässigung entstehet, haben die vermög allerhöchster hofentschliessung für die auf den

* Már az alapítványi javak erdőkerületeinek felállítása alkalmával 1795. julius 5-én is készült egy ideiglenes utasítás, mely 1796-ban legfelsőbb megerősítést nyert. Az Orsz. Levéltár helytartótanácsi osztályában Eccles. Oecon. Bonor. 1796. évi fons 10. pos. 16. alatt őrzött ezen utasítás három részből s 51 §-ból áll. Közlését azonos tartalmánál s ideiglenes voltánál fogva nem találtam szükségesnek.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

politischen stiftungs-gütern errichteten bezirks waldämtern de dato 5. Julii 1796. hinausgegebene allgemeine vorschrift — nach den mittlerzeit gemachten erfahrungen und praktischen bemerkungen nachstehendermassen umgearbeitet — und mit einigen zusätzen versehen zur künftigen richtschnur wie auch genauer beobachtung gnädigst festzusetzen geruhet.

Diese für gedachte bezirks waldämter allerhöchst bestättigte neue vorschrift zerfällt in folgende abschnitte:

In die zweckmässige leitung des ganzen.
» » aufsicht und behandlung der untergeordneten waldindividuen.
» » nutzung des gegenwärtigen waldstandes und gleichmässige eintheilung der holzbestände.
» » beobachtung bey den holzschlägen, kultur und sorge für die zukunft.
» » beobachtung des urbariums.
» » schätzung der mastung, knoppern und waldweide.
» » abwehrung der diebstähle und brandschäden, dann waldschaden schätzung und aufsicht der gränzen.
» » verhältniss des waldwesens zur übrigen wirthschaft.
» » rechnungsart und kontroll.
» » erziehung und ausbildung künftiger waldindividuen.
Endlich
» » jagdwesens leitung.

Erster abschnitt.

Zweckmässige leitung des ganzen.

§. 1. Die leitung des kunstmässigen beim forstwesen ist dem waldmeister ganz überlassen. Dem zu folge wird ihm andurch die macht ertheilet, all jenes, was in das kunst- und forstmässige einschlägt, selbst zu besorgen, vornehmen und anordnen zu können; nur versieht man sich, das derselbe hiebey sich jederzeit den vortheil und nutzen der betreffenden güter und herrschaften zum vorzüglichen masstab nehmen werde, mit dem beysatz, dass wichtigere und einen grösseren kösten-aufwand erheischende gegenstände immer vorläufig an die k. hungarische statthalterey vorstellig gemacht und hierüber die genehmigung abgewartet werden müsse.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

§. 2. Die güter, deren waldungen der aufsicht eines jeden bezirks-waldmeisters anvertrauet werden, sind in der beylage sub A. specifisch enthalten. Diese müssen, wenn sie noch nicht ausgemessen wären, geometrisch aufgenommen und nach dem allerhöchsten orts bereits gutgeheissenen tabellar-muster sub B., wovon der waldmeister die gedruckten exemplarien im erforderungsfall erhalten wird, genau beschrieben und abgeschätzet werden.

§. 3. Bey ausmessung der waldungen, wenn solche mittelst eigends hiezu bedungenen ingenieurs geschieht, sind die diesfälligen kontrakte mit denselben durch den bezirks-präfekten anzustossen und zur genehmigung der k. hungarischen statthalterey vorzulegen, doch muss die eintheilung der wälder nach vorgegangener genehmigung und vorschrift der k. hungar. statthalterey unter der leitung des waldmeisters geschehen. Ist aber der betreffende bezirks-waldmeister der ausmessung selbst kündig und sie gegen die hälfte des gewöhnlichen lohns, welcher sonst einem ingenieur gezahlt werden müsste, zu übernehmen urbiethig, so wird im selbe überlassen, mit der bedingniss jedoch, dass auch die von ihm verfertigte waldmappe durch einen fachkündigen im beyseyn des testimonii legalis authentisiret werden müsse.

§. 4. Der waldmeister hat sich in die kenntniss des holzbedarfs und holzpreises der ganzen gegend, wie selbe sowohl gegenwärtig bestehen, als in zukunft werden könnten, zu setzen; darum muss derselbe nicht nur den waldstand der güter seines bezirks, sondern auch den zustand der ihn umgebenden wälder genau kennen lernen, er muss wissen, welche gattungen holzes und wald-produkten in dem umliegenden — auch entfernteren — gegenden am vorzüglichsten gesucht, oder in der zeitfolge gesucht werden könnten und seine vorschläge zur benutzung der waldungen, verbesserungen oder abänderungen immer in dieser rücksicht machen. Alle behelfe, die ihm die herrschaften zu diesem ende leisten können, müssen ihm unbenommen seyn.

§. 5. Der waldmeister ist verpflichtet seinen bezirk jährlich zweymal, nämlich im herbst und im frühjahr zu bereisen und über die diesfälligen bereisungen den bericht zu erstatten.

Der herbstliche bereisungs-bericht hat sich auf folgende gegenstände zu gründen und zwar auf die:

a., Besichtigung des anflugs und der übrigen maissen.

b., Veranstaltung zur einsammlung des holzsaamens.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

c., Nachsicht des gränzen-standes.

d., Uibersicht des waldschadens.

e., Bestimmung der klafterholztaxe.

Der frühjärige bereisungs-bericht hingegen auf die:

a., Uibersicht der holzschläge, ob selbe forstmässig behandelt worden seyen?

b., Besorgung der uibernahme des zusammengeführten holzes in die betreffenden rechnungen.

c., Sorge, was für eine kultur für das laufende jahr nothwendig sey?

d., Anweisung der hutweide und

e., Untersuchung der diebstähle.

Vorangeführte zweymahlige bereisungen hat der bezirks-waldmeister ohne diäten zu verrichten; bey anderweiten exmissionen hingegen nach der beilage sub A. 2 fl. liefergelder zu beziehen. In ansehung der reisekösten ausser dem central-bezirk wird derselbe mit dem distrikts-präfekten, mit welchem er hierinfalls gleiche obliegenheiten hat, eben auch auf gleiche weise behandelt. Unter central-waldungen werden jene hauptwaldungen verstanden, welche den wohnort des bezirk-waldmeisters umgeben und in der beylage sub A. spezifizirt sind; diese hat er in jedem falle unmittelbar und ohne diurnen zu besorgen; die übrigen heissen auswärtige bezirks-waldungen.

§. 6. In den waldungen der verpachteten stiftungsgüter seines bezirks, die er hinkünftig nur einmahl des jahrs zu besichtigen haben wird, werden die holzschläge durch ihn zu bestimmen seyn und es darf in ansehung derselben ohne seinem wissen keine veränderung eintreten; wesswegen er auch bey abschliessung derley exarendirungs-kontrakte in zukunft zugezogen werden wird.

§. 7. In verhinderungsfällen oder erkrankungs-fall ist dem bezirks-waldmeister gestattet, irgend ein vorfallendes, oder sonst nöthiges forstgeschäft durch einen geschickten waldbereiter, oder sonstig-tüchtigen waldbeamten vollziehen zu lassen.

§. 8. Der waldmeister übersendet seine berichte mittelst des betreffenden bezirks-präfekten an die königlich hungarische statthalterey in zwey exemplarien; dem einen überschreibet der präfekt seine meinung mit möglichster kürze, oder wenn seine bemerkungen nicht raum genug hätten, fügt er ein begleitungsschreiben hinzu; das zweyte exemplar erhält der waldmeister mit der auf

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

der entgegen gesetzten seite des berichts überschriebenen entscheidung durch den nämlichen weg wieder zurück. Zur erklärung und sohinniger darnachachtung hat das exemplificirte muster sub C. zu dienen; und diese korrespondenz-art hat im jeden fall zu gelten. Belangend die ämtliche korrespondenz der waldamts-subalternen mit dem bezirks-waldmeister und waldbereiter, so wie des letzteren mit dem waldmeister, diese hat ohne titulatur halbbrüchig nach dem muster sub D. zu geschehen.

§. 9. Uiber alle durch den bezirks-waldmeister gemacht werdende berichtserstattungen, vorschläge und darüber erhaltene entschliessungen so, wie überhaupt über seine verrichtungen und bey ihm vorkommenden geschäfte hat derselbe das protokoll nach den bereits vorgeschriebenen und hier sub E. angeschlossenen formular getreu zu führen und solches nebst einem verzeichniss nach dem muster sub F. mit ausgang eines jeden quartals zur einsicht und gebrauchnehmung in originali gegen abermal erfolgende baldige rücksendung durch den weg des distrikts-präfekten an die königl. hung. statthalterey einzuschicken. In dem berührten verzeichniss haben nicht nur allein die unerledigten gegenstände von jenem quartal, für welches das protokoll eingesendet wird, zu erscheinen, sondern es müssen im solchen auch alle jene berichte berührt werden, welche schon in vorhergehenden quartalen erstattet worden und worüber noch keine entschliessungen erflossen sind. Mit den gedruckten protokolls-bögen wird der waldmeister versehen werden.

§. 10. Wenn der bezirks-waldmeister in seinen eigenen angelegenheiten von der amts-station auf einige zeit sich zu entfernen bemüssiget ist, so wird er verbunden seyn, hiezu den urlaub schriftlich und mit bestimmung der zeit, für welche er solchen zu erhalten wünschet, von der k. hungarischen statthalterey anzusuchen. Den subalternen beamten und dienern kann der waldmeister im nothfall, jedoch nur auf eine kurze zeit und nicht über 14 tage die erlaubniss sich von der dienststazion zu entfernen, ertheilen; wird sie aber auf längere zeit verlanget, so ist die anzeige an den bezirks-präfekten zu machen. In jedem fall wird es dem waldmeister obliegen, solche fürkehrungen zu treffen, dass während der abwesenheit des ein oder anderen weder dem dienst, noch den waldungen ein nachtheil zugehe.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

Zweyter abschnitt.

Aufsicht und behandlung der untergeordneten wald-individuen.

§. 11. Sämmtliche in dem betreffenden waldbezirk sowohl auf den unter der häuslichen verwaltung stehenden, als auch derzeit schon exarendirten und etwa hinkünftig verpachtet werdenden gütern befindliche und respective angestellt werdende wald-inviduen, als da sind waldbereiter, revierförster, waldhütter etc. werden dem bezirks-waldmeister unmittelbar untergeordnet und durch ihn in allen dienstes und manipulazions-sachen geleitet, dem sie also diesfalls schuldige achtung und parizion zu leisten haben werden.

§. 12. Vorschläge zur bestellung neuer wald-individuen, entbehrung der überflüssig vorfindigen, oder uibersetzung derselben von einer in die andere bezirks-wald-revier hat eigends der waldmeister zu machen. Die uibersetzung der minderen subalternen kann des dienstes wegen und wenn gefahr auf den verzug haftet, auch ohne vorläufiger anzeige, welche aber jedesmal nachfolgen muss, durch ihn veranlasset werden. Für waldbereiters, revierförsters und waldhüters-gebäude hat der waldmeister den platz zu wählen; plane und uiberschläge dazu können nur mit seiner einstimmung abgefasset werden.

§. 13. Dem zu folge hat der bezirks-waldmeister bey erledigt werdender waldbereiters- oder revierförsters-bedienstung, zur ersteren zwar drey tüchtige — in der waldwesens-manipulazion bewanderte und auch sonst gut gesittete individuen, zur lezteren aber ein dem dienst gewachsenes subjekt an die k. hung. statthalterey in vorschlag zu bringen. Die benennung der aufzustellen bewilligten waldhütter oder waidjungen hingegen bleibt dem bezirks-waldmeister gänzlich überlassen, nur sind selbe in jedem fall dem bezirks-präfekt wegen anweisung der besoldung namentlich anzuzeigen. Erstere, nämlich die waldbereiter und revierförster müssen, um in vorschlag gebracht werden zu können, forstgerecht seyn und von ihren theoretischen und praktischen holzkenntnissen glaubwürdige zeugnisse beybringen. Uibrigens wird in die rechtschaffenheit und dienstbeflissenheit des waldmeisters das zutrauen gesetzet, dass derselbe mit hindansetzung aller partheilichkeit und

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

nebenabsichten sich dieser ihm einberaumten befugniss lediglich zum bessten des höchsten dienstes gebrauchen wird.

§. 14. Jedem neu anzustellenden waldbereiter und revierförster hat der waldmeister die anstellungs-versicherung nach dem muster sub G. schriftlich auszufertigen, selbe sowohl, als die zu bestellenden waldhüter und waidjungen in die eidespflicht zu nehmen, sie ihrer pflichten zu belehren und in ihre dienstleistung einzuführen; ersteren aber, benanntlich den waldbereitern und revierförstern ein exemplar von der gegenwärtigen waldämtlichen instruction, welche bezüglich auf die praktische waldwesens-manipulazion auch für diese vorgeschrieben wird, zu ihrer richtschnur und beobachtung hinauszugeben.

§. 15. Damit nun alle vorbenannte der leitung des waldmeisters unterstehende wald-individuen, welche zwar jederzeit mit ernst, doch geziemend und bescheiden zu behandeln und auf keine weise zu anderen privaten — mit ihrem dienst nicht in verbindung stehenden — angelegenheiten, oder arbeiten zu gebrauchen sind, in fortwährender genauen ausübung ihrer dienstespflichten genau erhalten werden, wird dem bezirks-waldmeister obliegen, selbe zu ihrer schuldigkeit öfters und ernstlich zu ermahnen, zur erstattung der nöthigen rapporte anzuhalten, von ausübung aller exzessen oder sonstigen ausschweifungen und eigennuz zu warnen und ihre waldbezirke unversehens nach thunlichkeit öfters zu besuchen.

§. 16. Die gebrechen, welche bey den wald-individuen hauptsächlicn zu ahnden sind, bestehen in der untreue, nachlässigkeit, unmässigkeit, ungehorsam und unverträglichkeit. — Sollte nun ein waldindividuum eines derley verbrechens schuldig befunden werden, so ist solches durch den waldmeister im ersten und minderen fall ernstlich und mit nachdruck zu ermahnen; im zweyten fall unterliegt und zwar der waldbereiter dem gegen anzeige des bezirkswaldmeisters durch die königl. hungarische statthalterey anzuerkennenden gehalts-abzug, der revierförster dem ihm durch den waldmeister selbst anzuweisenden haus-arrest und der vergütung des lohns für jenen, welcher indessen seinen dienst versieht, der waldhüter aber der herrschaftlichen arrests-strafe ; im dritten fall endlich, so wie bey der untreue gleich im ersten fall wird jedes subalterne waldindividuum ohne unterschied mit der entlassung vom dienst geahndet, jedoch muss in ansehung der wald-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

bereiter und revierförster die förmliche untersuchung mit zuziehung des herrschaftlichen fiskals vorausgelassen und hierüber die anzeige durch den waldmeister an die königl. hungarische statthalterey zur entscheidung erstattet werden. — In dringenden fällen, wo grösserer nachtheil auf den verzug haftet, kann der waldmeister jedes waldindividuum ab officio suspendiren, wird aber hierüber ohnverzüglich den umständlichen bericht einzusenden haben.

§. 17. In hinsicht dessen, dass es dem waldmeister wegen weitläufigkeit des ihm anvertrauten bezirks nicht möglich sey, das verhalten des ihm untergeordneten und in verschiedenen von seinem standorte weiter entlegenen gegenden bestellten personalis zu übersehen und jederzeit zu beobachten, wird sämmtlichen wirthschafts-beamten von amtswegen obliegen, wenn sie bey ein oder dem anderen waldindividuum einige gebrechen in dienstsachen oder veruntreuungen bemerken, solche alsogleich dem bezirks-waldmeister zur nöthigen abhilfe anzuzeigen.

§. 18. Von dem ganzen waldpersonale hat der bezirks-waldmeister alljährlich die konduit-liste nach dem beiliegenden exemplifizirten muster sub H. an die königl. hungarische statthalterey einzusenden.

Dritter abschnitt.

Die nutzung des gegenwärtigen waldstandes und gleichmässige eintheilung der holzbestände.

§. 19. Bei benutzung des gegenwärtigen waldstandes, oder vorschlägen zu diesem ende wird sich der waldmeister immer die vorschrift zur richtschnur nehmen, die im ersten abschnitt §. 4. gemacht worden ist, folglich den jetzigen und künftigen holzbedarf und preis nie aus den augen lassen.

§. 20. In gegenden, wo grössere waldungen vorfindig sind und aus der dermaligen benutzung derselben die herrschaft keinen wesentlichen vortheil beziehet, hat der waldmeister mit rücksichtnehmung sowohl auf die lokal-erfordernisse des betreffenden bezirks, als auch auf den bedarf und stand der waldungen in den benachbarten gegenden zum vortheilhafteren verschleiss, oder verwendung der jährlich nach der festgesetzten wald-eintheilung zu

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

erzeugenden holzsorten nützliche spekulationen, zum beispiel, die beförderung des holzes in angränzende, an selben mangel leidende gegenden, einrichtung der hiezu dienenden holzschwemmkanäle, anlegung der verschleiss depositorien etc. an die königliche hungarische statthalterey vorzuschlagen.

§. 21. Alles, was in dem für jedes jahr bestimmten holzschlag an bau- und werkholz vorfindig ist, soll in dieser eigenschaft sonderheitlich behandelt und benutzet werden. Bey desselben absönderung und benutzung wird auf folgende art zu verfahren seyn: Der waldmeister hat gleich bey auszeichnung des holzschlags jeden derley zum bau- und werkholz tauglichen stamm mit dem waldeisen zu bezeichnen, zu numeriren und abzuschätzen; dann aber über sämmtliche dergleichen stämme ein verzeichniss nach dem formular I. verfassen zu lassen, in welchem sogleich auch der bedarf der herrschaft und des unterthans anzumerken kömmt. Bei veräusserung der hienach übrig bleibenden stämme muss das berührte verzeichniss und respective schätzungs-instrument jedesmal zum maassstab dienen und in dieser absicht wird der waldmeister hievon ein exemplar dem betreffenden rechnungsführenden waldindividuum, das zweyte dem wirthschafts-amt zur richtschnur zuzustellen, das dritte aber für sich zu behalten haben. Uibrigens ist jedes jahr unausbleiblich dafür zu sorgen, dass die herrschaft auf unvorgesehene fälle einen vorrath an bauholz zurück behalte und dieses sowohl, als auch jenes bau- und werkholz, welches gerade aus dem holzschlag nicht gleich verkaufet werden kann, muss in einem sicheren bedeckten ort abgeführt und abgeschälter unter der aufsicht und verrechnung des betreffenden wirthschafts-amtes aufbewahret werden.

§. 22. Durch die obige vorsicht wird die herrschaft für gewöhnliche bedürfnisse mit dem erforderlichen bauholtz allenthalben bedeckt seyn. Indessen kann es sich gleichwohl ereignen, dass der herrschaftliche vorrath bey einer feuersbrunst und sonstig ausserordentlichen unglücksfällen unzulänglich und die schlagung des darüber nothwendigen bauholzes unausweichlich seyn werde. In welchbesonderen fällen gestattet wird, das abgängige in der gehörigen zeit aus dem nächstfolgenden holzschlag zu nehmen, welcher aber sogleich wieder verheget werden muss.

§. 23. In den bisher forstwidrig behandelten waldungen, wo noch viel nutzbares holz liegt, oder der wind grosse holzschäden

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

angerichtet hat, ist die reinigung unverzüglich vorzunehmen und das holz auf die bestmöglichste art zum vortheil der herrschaft zu verwenden.

§. 24. Wenn in ein oder der anderen herrschafft des betreffenden waldbezirks die holz-deputaten noch nicht förmlich ausgeschlagen wären und die beamten solche nur fuhrweise beziehen sollten, ist auf derselben bestimmung in klafterholz anzutragen und der bezirks-waldmeister hat hierüber die spezifische anzeigung nebst gutachten zu erstatten.

§. 25. Die vorzüglichste pflicht des waldmeisters ist seinen waldbestand fortdaurend zu erhalten; daher wird derselbe die eintheilung der waldstrecken nach den forst-wissenschafts-grundsätzen immer so zu machen haben, dass der nachwachs gewiss sey. Die nemliche beobachtung hat auch bei wäldern einzutreten, wo die holzpreise am niedrigsten sind und darum ist der geringe werth des holzes kein beweggrund, wälder überständig werden zu lassen, wodurch die fortpflanzung der waldungen für die zukunft grösstentheils gehemmet wird. In derlei gegenden, wo nämlich der lokalbedarf mit dem jährlich in grösserer quantität zu erzeugenden holz in keinem verhältniss stehet, das holz weder verwendet, noch mittelst der flüsse, oder auf der achse mit nutzen der herrschaft zum absatz weiter befördert werden kann, können mit rücksichtnehmung auf den richtigen nachwachs, eisen- und blechhammer, glashütten, pottaschensiederey und dergleichen grösseren holzaufwand forderende werke, jedoch nicht anders, als auf vorläufig durch den bezirks-waldmeister an die königliche hungarische statthalterey zu beschehen habende anzeige und darüber zu gewärtigende bewilligung errichtet werden.

§. 26. Alles gute und frische holz ist zum allgemeinen bedarf und verschleiss aufzubehalten und daher zu kalk-, kohlen- und ziegelbrennereyen, vorzüglich das starke, überständige und dürre und sodann erst das frische holz, jedoch in einer bestimmten maass und in gehöriger zeit zu verabfolgen.

§. 27. Die scheiterlänge wird allgemein auf drey schuh bestimmet. Im holzschlag muss das brennholz halb-klafterweis aufgestellet werden, die halbe klafter in der höhe drey ein halb, in der länge sechs einen halben schuch enthalten, ausgeführter und aufgeklafteter ist die klafter auf sechs schuh in der breite und sechs ein halben schuh in der höhe aufzusetzen.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

Vierter abschnitt.

Beobachtungen bey den holzschlägen, kultur und sorge für die zukunft.

§. 28. Die holzfällung kann nach zeit, lokal-umständen mit anfang des monats November eröfnet werden, mit lezten März aber muss der ganze holzschlag geendiget und gereiniget seyn; daher ist das sämmtliche klafterholz, so wie es gefällt seyn wird, ohnweit vom holzschlag in einen bequemen ort zusammenzuführen, das geschnittene in kreuzstoss, das gehackte und prügelholz zwischen pfählen; das auf dem stock nicht verkaufte und nicht gleich aus dem holzschlag weggeführte bau- und werkholz in besondere haufen, das reissig-, gipfel-, kohl-, kalk und urbarialholz aber in form eines bauerwagens gleichfalls ausser den holzschlag zu legen.

§. 29. Viehweiden und grasereyen sind in maissen durchaus verbothen. Die eröfnung derselben zur hutweide hängt von der bestimmung des bezirks-waldmeisters ab.

§. 30. Die kultur der waldungen geschieht entweder durch stocktrieb oder anbau, oder verschonung.

Beim stocktrieb hat der waldmeister das alter der bäume genau zu beobachten und den nachtheil, welchen alte nicht mehr nachtreibende stöcke verursachen, durch kunst zu ersetzen. Vorzüglich hat der waldmeister auf die holzsaamen-sammlung zu sehen, es müssen demselben hiezu roboter von der betreffenden herrschaft gegeben werden oder wenn dieses aus erheblichen ursachen nicht geschehen könnte, muss die sammlung des saamens durch gemithete arbeitsleuthe bewirkt werden, die der bezirkswaldmeister sub spe rati selbst aufnehmen oder aufnehmen lassen kann. Zu bestreitung der diesfälligen auslagen werden demselben angemessene geldvorschüsse auf jedesmaliges begehren durch den bezirks-präfekt anzuweisen seyn. Uibrigens, da nicht in jedem distrikt sich jede gattung holzsaamens auffinden lässt, so sind die betreffenden bezirks-waldmeister verpflichtet, mit einander darüber zu korrespondiren und sich wechselseitig auszuhelfen.

Abgehackte, nadelholzwälder, überhaupt schlechte maissen, kahle plätze sind mit saamen anzubauen, jedoch ist bey den letzteren, wenn sie ausser den holzschlägen sich befinden, auf die

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

viehweide rücksicht zu nehmen. Wie viel aber jährlich angebauet worden? ist jedesmal durch den bezirks-waldmeister der königlichen hungarischen statthalterey nach dem muster K. einzuberichten.

Die vorausschonung endlich ist eine nützliche und wohlfeile art waldkultur. In reservats-wäldern kann sie durchgängig angewendet werden. Wo keine ganz abgesönderte herrschaftlichen waldungen sind, da kann die vorausschonung nur mit rücksichtnehmung auf die viehweide geschehen.

§. 31. Um nicht nur durch ordentliche pflege und fortpflanzung der wälder, sondern auch durch ersparniss an holz für die zukunft zu sorgen, wird der bezirks-waldmeister seine besondere aufmerksamkeit dahin richten, damit alle in seinem bezirk etwa übliche unnöthige verwendung, oder versplitterung des holzes eingeschränket und in der zeitfolge ganz abgestellet werde. Hieher gehöret unter andern der für die waldungen so nachtheilige gebrauch der zäune vom todten holz, die bindung des bürtlholzes mit widden und dergleichen; ersterer ist sohin nach der in der holz- und wald-ordnung vom jahre 1788. §. 31. und 32. enthaltenen vorschrift ganz abzuschaffen und auf die einführung der lebendigen zäune zu bringen; letztere hingegen wird, weil hiezu nur die schönsten sprösslinge und erdstämmchen, welche sonst zu bäumen anwachsen würden, mit augenscheinlicher zurücksetzung des nachwachses verwendet werden, für die zukunft durchaus verbothen und es sind daher die bürteln, wie vorausgelassen, in klafter zwischen pfählen zu legen.

Fünfter abschnitt.

Beobachtung des urbariums.

§. 32. Der bezirks-waldmeister hat gleich beim antritt seines amtes sich in die kenntniss der urbarial-gebräuche sämmtlicher in seinem bezirk befindlichen ortschaften, deren urbarien ihm mitgetheilet werden müssen, mit zuziehung der betreffenden herrschaftlichen fiskalen und ober-wirthschaftsbeamten zu setzen, ob solchen die holzung in den lokal-waldungen ganz frey oder mit gewissen einschränkungen gestattet sey? Dieses vorausgesetzt und mit dem

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

waldstand zusammengehalten, hat derselbe mit beilegung der betreffenden waldkarte seine vorschläge zu machen, ob nicht in ein oder der anderen ortschaft herrschaftliche reservats-wälder eingeführet und für die unterthanen besondere waldstrecken wegen besserer waldwirthschaft angewiesen werden könnten? oder wie sonst, wenn die waldungen bis jetzt durch die unterthanen schaden gelitten hätten, diesem unfug abzuhelfen wäre? um sodann die regulirung der unterthanen durch den herrnstuhl, welcher jedoch nur nach erhaltener höheren vorschrift in derley regulirungs-sachen abgehalten werden darf, vornehmen zu lassen. Nach dieser vorschrift wird sich auch in hinsicht auf die waldweide zu benehmen seyn.

§. 33. Um die gute pflege und erhaltung der waldungen desto sicherer zu erzielen, wird in den politischen stiftungs-fondsgütern zum unüberschreitbahren grundsatz angenommen, dass den unterthanen ausser den gewöhnlichen holzschlägen keinerley art grünes oder frisches, was immer nahmen habendes brenn- oder bauholz verabreichet werden könne, so wie überhaupt jede den unterthanen zugestandene holzung keineswegs auf einen holzhandel ausgedehnet werden darf, sondern blos nach dem selbst eigenen bedarf mit sparsamkeit zu bemessen ist.

§. 34. Diesem zu folge werden die gemeinden, welche vermög urbarium mit bauholz, worunter blos das dach- und draumholz verstanden wird, versehen zu werden pflegen, ihr diesfälliges bedürfniss längstens bis 1-ten September jeden jahrs bei dem betreffenden wirthschaftsamt anzuzeigen haben, dessen pflicht seyn wird, mit dem lokal-waldindividuum und mit zuziehung der ortsvorsteher die nothwendigkeit des anverlangten bauholzes zu untersuchen und das darüber zu verfassende verzeichniss mit gemeinschaftlicher unterfertigung dem bezirks-waldmeister bis 15-ten September ohnausbleiblich einzusenden, dieser hingegen solches mit seinen allenfälligen bemerkungen dem distrikts-präfekten einzuschicken, welcher, wenn seiner seits dagegen kein anstand obwaltet, selbes dem waldmeister zur ordentlichen anweisung der angesetzten bauholzgattungen bis ende September zurückzusenden, oder im fall, eines in sachen fürwaltenden wesentlichen anstandes der königlichen hungarischen statthalterey zur entscheidung ohne verzug vorzustellen haben wird. Uibrigens sind derley verzeichnisse sowohl bei dem wald- als wirthschaftsamte von jahr zu jahr aufzubewahren, um bei derselben gegeneinanderhaltung den neu ge-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

fordert werdenden bedarf des unterthans richtiger beurtheilen und allen hiebei gewöhnlich unterlaufenden unfugen vorbeugen zu können. Die verzeichnisse über alle holzgattungen, welcher die herrschaft für sich bedarf, sind ebenfalls gemeinschaftlich durch den wald- und wirthschafts-beamten zu verfassen und in den oben vorgeschriebenen zeitfristen dem waldmeister einzuschicken, welcher dabei das nämliche, wie bei urbarialholz, zu beobachten hat.

§. 35. Liegendes klaubholz, worunter jedoch namhafte windfälle, welche zum besten der herrschaft zu verwenden oder zu verkaufen sind, nicht gerechnet werden, kann der unterthan sich wöchentlich zweymal sammeln, wozu die täge und der waldtheil waldämtlicher seits zu bestimmen und wegen der hiebey erforderlichen aufsicht die gehörigen anstalten zu treffen seyn werden. Ausser den bestimmten tägen soll dem unterthan der eintritt in den wald um holz glatterdings verbothen seyn, welches den gemeinden auch durch die betreffenden wirthschaftsbeamten zu bedeuten und einzubinden kömmt.

§. 36. Die herrnstühle in waldangelegenheiten, vorzüglich wegen der gehörigen abstrafung der waldexzedenten müssen hinkünftig, besonders und zwar für die zentral-waldungen, das ist in dem wohnbezirk des waldmeisters bey demselben, für die übrigen entfernten ortschaften in seiner gegenwarth jährlich zweymal, mit zuziehung der betreffenden wirthschaftsbeamten abgehalten werden, sie können aber unterlassen werden, wenn sie nicht nothwendig sind, oder wiederholt, wenn es die noth erfordert. In fällen also, wenn die waldexzessen überhand nehmen und schon mehrere wald-frevlers waldämtlicher seits vorgemerket sind, folglich die nothwendigkeit der abhaltung eines herrnstuhls sich allenthalben darzeigen wird, hat der bezirks-waldmeister sich an den betreffenden herrschafts-fiskalen zu wenden und dieser hiezu einen präses vorzuladen.

Sechster abschnitt.

Schätzung der mastung, knoppern und waldweide.

§. 37. Die schätzung der mastung, so wie aller übrigen waldfrüchten, stehet unmittelbar dem waldmeister zu, welcher selbe nach den lokal-umständen einzurichten haben wird. Bezüglich auf

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

die eichelung, welche einen nicht unbedeutenden gefällszweig ausmachen kann, wenn darauf gute obsicht getragen wird, ist die schätzung entweder auf jene weise zu machen, dass waldämtlicher seits bestimmet werde, wie viel borsten-vieh und gegen welche taxe — mit rücksicht auf den körnerpreis des gegenwärtigen jahres — in eine oder die andere eichelungs-waldstrecke eingelassen werden könne, oder aber hat solche nur überhaupt nach der vorfindigen quantität der eicheln zu geschehen, jedoch muss eine derlei schätzung jedesmal in tacie loci vorgenommen und durch den waldmeister dem betreffenden wald- und wirthschaftsbeamten zur richtschnur schriftlich mitgetheilet, sodann aber die lizitazion allgemein ausgeschrieben werden, welcher der waldmeister persönlich beyzuwohnen, im verhinderungsfall aber an statt seiner einen tauglichen waldbeamten hiezu zu bestellen hat. Bei der hindanngebung der eichelung nach der zahl des borstenviehes hat das betreffende waldindividuum selbes, wenn es in dem wald eingetrieben wird, genau abzuzählen und die zahl der stücke dem wirthschaftsamte wegen einhebung der taxe und rechnungslegitimation schriftlich anzuzeigen, übrigens aber wird sowohl wald- als wirthschaftsämtlicher seits darauf zu sehen seyn, dass hiebey allem unterschleif vorgebeuget werde. In fällen endlich, wo die eichelung im ganzen lizitando dem meistbietenden überlassen wird, muss das lizitazions-instrument samt kontrakt durch den waldmeister oder seinen hiezu bestellten subalternen coramisiret werden und zum belag der rechnung dienen. Hiebei hat der waldmeister noch insbesondere darauf zu sehen, damit weder durch all zu niedrige, noch durch all zu hohe schätzung der herrschaft einiger schaden verursachet werde, welchen derselbe im widrigen fall nach gehöriger untersuchung und befund der schuld zu vergüten haben wird.

§. 38. Die herrschaftlichen unterthanen sind in hinsicht auf die eichelmastung nach der bestehenden urbarial-vorschrift zu behandeln.

§. 39. Die strecken zur verschonung müssen gleich bey der verarendirung der eichelung durch den bezirks-waldmeister bestimmet und ausgezeichnet, rings um die ausgezeichnete gegend aber die eicheln auf fünfzig klafter weit ganz hinweg geräumet werden.

§. 40. Knoppern müssen nur auf der erde geschäzt und so

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

an den meistbiethenden veräussert werden, widrigenfalls aber sind solche zusammen zu klauben, zusammen zu führen und abzumessen, dann aber lizitando zu veräusseren und der ausrufungspreis durch den bezirks-waldmeister zu bestimmen. Die vorschrift zur aufbewahrung der knoppern hat eben derselbe an hand zu geben.

§. 41. Die waldtheile, in welchen die viehweide ohne nachtheil der waldungen gestattet werden kann, wird der bezirks-waldmeister jedesmal nach den regeln der forstkunde zu bestimmen und bei dieser gelegenheit mit dem lokal-wirthschaftsbeamten eine berathschlagung zu pflegen haben, ob ein theil der waldweide mit rücksichtnehmung auf den bedarf des unterthans dort, wo die herrschaft mit keinem allodialvieh versehen ist, folglich solche für sich selbst nicht benützen kann, gegen baares geld verpachtet werden könne. In zentral-waldungen hat der ausrufungspreis solcher durch lizitazion hindanzugebenden waldweiden durch den waldmeister zu geschehen, in entfernten herrschaften wird derselbe der einverständniss des wirthschafts- und geschickten waldbeamtens und in abgang des lezteren dem wirthschaftsbeamten allein überlassen.

Siebenter abschnitt.

Abwehrung der diebstähle und brandschäden, dann waldschaden schätzung und aufsicht auf die gränzen.

§. 42. Eine der hauptpflichten des waldpersonals ist auch die abwehrung der diebstähle; dasselbe wird daher mit aller dienstbeflissenheit darauf ein stets wachsames auge tragen, damit durch unerlaubte holzfällung, ausrottung, eichelung, knoppersammlung, baumrindenschälung und viehweide der herrschaft sowohl in hinsicht auf die waldung, als auch auf den waldprovent kein schaden zugefüget werde. Sollte nun bey einem der vorangeführten waldexzessen ein zur herrschaft gehöriger unterthan oder desselben vieh auf schaden betreten werden, so ist er mit abnahme der hacke oder sonstiger bey sich habenden sachen zu pfänden, das vieh aber einzutreiben. Bey widersätzlichkeit oder uibermannung hat das betreffende waldindividuum einen derley waldexzedenten nur aufzuzeichnen und die anzeige in den zentral-waldungen an den bezirks-waldmeister und in den entfernteren waldun-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

gen an den lokal-wirthschaftsbeamten zu machen, welche bey abstrafung der exzedenten nach den folgenden vorschriften sich zu benehmen haben werden.

§. 43. Für einen minderen waldfrevel, wegen welchen die herrschaft die strafe von drey roboth-tagen ohne herrnstuhl zuerkennen kann, ist jener anzusehen, bey welchem der schaden nicht über drey gulden beträgt.

Uiber die im wohnbezirk des waldmeisters verübten waldexzessen hat eigends nur er selbst jedoch nach vorläufig an ort und stelle geschehener abschätzung des schadens die strafen zu verhängen, hierüber ein protokoll nach dem formular sub L. zu führen und die verhängte strafe dem lokal-wirthschaftsbeamten zur vollziehung der exekuzion schriftlich bekannt zu machen, welcher zur kontroll ein ähnliches exekuzions-protokoll führen muss. In den übrigen bezirks-herrschaften hat der local-, wald- und wirthschaftsbeamte sonderheitliche protokollen zu führen; ersterer verhängt die strafe, merket den namen des exzedenten und die summe des durch ihn geschätzten schadens, lezterer eben den namen, die robothstrafe und den exequirten waldschaden an. Beide protokollen sind dem bezirks-waldmeister bey gelegenheit der visitazion zur uibersicht vorzuzeigen.

Uibrigens müssen all- und jede wegen waldexzessen verhängt werdende robothstrafen vorzüglich zu waldarbeiten verwendet werden.

§. 44. Fremden zur herrschaft nicht gehörigen unterthanen, wenn sie bei holzdiebereien oder sonstigen waldexzessen betreten werden, muss alles, was sie bei sich haben, abgenommen und nichts davon ausgefolget werden, bis sie nicht den schätzungsbetrag für den zugefügten schaden baar entrichten oder die diessfalls erforderliche kauzion leisten.

§. 45. Wenn fremdes vieh im waldschaden angetroffen und eingetrieben oder bei sonstigen durch auswärtige waldfrevlers begangenen holzentfremdungen und excessen abgenommen wird, muss solches binnen drey tagen dem betreffenden prozessual-stuhlrichter überliefert und wegen vergütung des verursachten waldschadens mittelst des herrschaftlichen fiskals das nöthige eingeleitet werden.

§. 46. Grössere waldexzessen, welche den schaden von drey gulden übersteigen, oder wo widersetzlichkeit mit eintritt, müssen

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

vom ganzen bezirk bey dem waldmeister in einem besonderen protokoll aufgezeichnet und bey dem vermög 36-ten §. in waldangelegenheiten abzuhaltenden herrnstuhl verhandelt und entschieden werden.

§. 47. Die vertheilung der von zeit zu zeit eingehenden strafgeldern hat folgendermassen zu beschehen: Die hälfte derselben ist in die betreffende herrschaftskassa zu verrechnen, von der anderen hälfte erhält der bezirks-waldmeister ein drittl, der denunziant oder apprehendent, wer immer er auch sey, ebenfalls ein drittl und das lezte drittl fällt jenem zu, welcher den herrnstuhl-sentenz in vollzug bringt.

§. 48. Um alle feuersgefahr in den waldungen sorgfältig zu verhüten, wird das feuermachen in wäldern zur sommerszeit durchaus verbothen und auch zur winters- und übrigen jahrszeiten darauf zu sehen seyn, dass dabey alle mögliche vorsicht gebraucht werde; — so ferne aber gleichwohl wider alles verhoffen durch donnerstrahl oder auch fahrlässigkeit eine feuersbrunst im wald entstehen sollte, so sind alle angrenzende einheimische und fremde unterthanen zur löschung durch prämien aufzufordern und dem erstankommenden grössere zu verabreichen. Der einen wald geflissentlich anzündet, ist kriminaliter zu belangen und jenem, der ihn anzeiget und der that überweiset, wird eine belohnung von fünfzig spezies dukaten andurch zugesicheret. In jenen waldungen, welche der feuersbeschädigung mehr ausgesetzet sind und wo es den umständen angemessen ist, kommen wegen leichtern einhalt des weiteren fortgriffes alleen durchzuhauen.

§. 49. In stehenden wäldern muss der von dem waldexzedenten durch abhauen, beschädigung oder verstümmlung der bäume verursachte schaden nach der von der königlichen hungarischen statthalterey de dato 16. Oktober 1799. nro 24,056. ohnehin gegebenen vorschrift, stammweis, je nachdem derselbe zu brenn- oder bauholz tauglich war, im kurrenten preis abgeschätzet, bey derley beschädigung der maissen hingegen der beschädigte theil nach dem flachen innhalt abgemessen und die schätzung nach den forstgrundsätzen des baumalters und der waldeintheilung mit hinzuschlagung der kulturskösten gemacht werden.

§. 50. Wenn maissen nur hie und da von viehe beschädiget werden, kommt der schaden nach der zahl und gattung des betretenen viehes abzuschätzen; in wessen folge die straftax bezüg-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

lich auf das hornvieh in ein- bis vierjährige stockmaissen auf zwey gulden, in älteren der beschädigung weniger unterliegenden maissen auf einen gulden, bei schafen aber bis in vierjährige stockmaissen auf sechs kreuzer vom stück andurch festgesetzet wird. — In angebauten maissen, wo durch horn- oder anderes vieh schaden angerichtet wird, ist der beschädigte terrain abzumessen und zur obigen forstmässigen schadens-schätzung die auf die arbeit des neuen anbaues und auf den saamen zu verwendenden kösten hinzu zu rechnen.

§. 51. Bey gelegenheit der bezirks-bereisung wird dem waldmeister auch die besichtigung der gränzen obliegen und derselbe gehalten seyn, die dabey gefunden werdende anstände jedesmal vorgeschriebener massen der königlichen hungarischen statthalterey einzuberichten.

Achter abschnitt.

Verhältniss des waldwesens zur übrigen wirthschaft.

§. 52. Da sämmtliche sowohl wirthschaftlich als waldämtliche beamten auf den politischen stiftungs-fonds gütern in ein und der nämlichen absicht angestellt sind und für die gute verwaltung derselben und den herrschaftlichen nutzen mit vereinbarten kräften zu sorgen haben; dieses aber nur dann am sichersten erzielet werden kann, wenn selbe zur emporbringung aller erträgnisszweige durch stätes diensterforderliches einverständniss gemeinschaftlich zusammenwirken; so werden selbe insgesammt und sonderheitlich ohne unterschied ihrer diesfälligen pflicht hiemit erinneret und denselben nachdrücksamst eingebunden, in dienstes angelegenheiten alle harmonie und eintracht unter einander zu pflegen und fortwährend zu erhalten. Und es wird daher den wirthschaftsbeamten, wenn der bezirks-waldmeister in vorkommenden gegenständen ämtliche auskünfte nöthig hat und solche anverlanget, allerdings obliegen, diese ihm dienstfreundschaftlich zu leisten; so wie sich im gegentheil auch die wirthschaftsbeamten bey vorkommenden fällen mit dem waldamte in die korrespondenz zu setzen haben, weil zur richtigen einführung und handhabung des waldwesens, dann der vom bezirks-waldmeisters ge-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

troffenen verfügungen sie auch ihrer seits mitzuwirken verpflichtet sind.

§. 53. Der waldmeister hat sich die kenntniss nicht nur der in seinem bezirk befindlichen waldungen, sondern auch der übrigen wirthschafts-gegenstände zu verschaffen, um das waldwesen auch aus dieser rücksicht leiten zu können. — Dem zu folge wird in jedem orte mit einverständniss des distrikts-präfekten und zuziehung des betreffenden wirthschaftsbeamten ein richtiges system zu entwerfen und zur höheren genehmigung vorzulegen seyn, wie viel robothen nach abschlag des zur übrig-herrschaftlichen wirthschaft erforderlichen bedarfs an das waldamt jährlich überlassen werden könnten? Diese zahl zusammen gehalten mit den jährlichen waldarbeiten wird den bezirks-waldmeister auf den natürlichen schluss führen, wie viel er jährlich ausser der von jeder orthschaft nach dem obigen system ihm zufallenden robothen anzahl noch gedungene arbeiter benöthige? Die hierüber zu verfassenden ausweise wird der bezirks-waldmeister zur anweisung bey der betreffenden herrschaftlichen kasse an den bezirks-präfekten in gehöriger zeit einzusenden verbunden seyn

§. 54. All und jede robothen, welche an das waldamt abgegeben werden, müssen vom fall zu fall durch das waldpersonale quittiret und die diesfälligen quittungen der robottsrechnung beigelegt werden.

§. 55. Damit aber die an das waldamt von zeit zu zeit zu überlassenden robothen gehörig zur arbeit angehalten und richtig verwendet werden, sind derselben begleiter und führer, welche aus verlässlichen herrschaftlichen dienern bestehen müssen, wirthschaftsämtlicher seits jedesmal zu bestimmen und zu beorderen.

Neunter abschnitt.

Rechnungsart und kontroll.

§. 56. Zu waldprodukten, welche in den waldmaterial- und geldrechnungen in besonderen rubriken aufgeführet werden müssen, gehören das bau- und brennholz für die herrschaft; das bau- und brennholz für den unterthan; das verkaufte bau-, brenn-,

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

werk-, kohl-, kalkholz etc. eicheln, knoppern, holzsaamen, waldobst, waldweide, nützlich und schädliches wild etc.

§. 57. Die wald-material rechnung haben die waldbeamte, das ist, der waldbereiter und in dessen ermanglung der revierförster nach den sub M. et N. beyliegenden formularien zu führen, die geldrechnungsführung aber wird den betreffenden wirthschaftsbeamten obliegen, jedoch so, dass solche von den übrigen wirthschaftsrechnungen ganz abgesonderet gelegt werden soll. Beyde, nämlich sowohl die material- als geldrechnungen müssen mit ende eines jeden quartals an den bezirks-waldmeister eingeschicket, durch denselben mit vidi bezeichnet, allenfalls mit bemerkungen versehen und so weiter an die königliche hungarische statthalterey einbeförderet werden. In orthschaften, wo weder ein waldbereiter, noch revierförster, sondern nur ein des schreibens unkündiger waldhüter stehet, hat der lokal- oder betreffende wirhschaftsbeamte sowohl die material- als geldrechnung zu führen und solche in den obbestimmten zeiten an den bezirks-waldmeister einzusenden.

§. 58. Ohnmittelbar aus dem holzschlag darf nur das nach vorschrift des 21. §. bereits abgeschätzte bau- und werkholz, keinerdings aber ein klafterholz verkauft werden. Daher muss bey der frühjährigen bezirksbereisung in gegenwart des waldmeisters sämmtliches gefällte und ausser dem holzschlag schon zusammengeführte klafterholz abgezählet und darüber, so wie es in hinsicht auf das bau- und werkholz in dem erstberuffenen 21. §. vorgeschrieben ist, besonderes inventarium verfasset, hievon ein exemplar dem material-, das andere aber dem geldrechnungsführer behändiget werden und das dritte beim waldmeister verbleiben, welcher nach dem sub O. beiliegenden formular überall und jede im ganzen bezirk erzeugte holzgattungen den bericht einzusenden und für jede herrschaft insbesondere nach verhältniss der lokalumstände, dann des grösseren oder minderen absatzes die klafterholztax auszuarbeiten und der königlichen hungarischen statthalterey zur genehmigung zu unterbreiten haben wird. Diese genehmigte und festgesezte tax ist sodann nicht nur den wirthschafts- und waldbeamten zu ihrer richtschnur und pünktlichen darnachachtung waldämtlicher seits hinaus zu geben, sondern auch zur allgemeinen wissenschaft sowohl bey dem wald- als auch wirthschaftsamt unter der fertigung des waldmeisters öffentlich anzuschlagen.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

§. 59. Wenn jemand reifstangen (die doch nur aus birken- und haselnusholz gemacht und aus schlagbaren wäldern genommen werden müssen), dörner oder buschwerk und windbrüche an sich zu kaufen verlanget, so muss er sich wegen der diesfälligen anweisung in den zentralwaldungen unmittelbar an den waldmeister, ausser denselben und zwar in oertern, wo ein waldbereiter stehet, an diesen wenden; das holzmateriale ist jedoch vorläufig forstmässig abzuschätzen und dem käufer nicht anders auszufolgen, ausser er weiset den zahlungsschein des geldrechnungsführers vor, welchen er vom letzteren nur gegen darbringung der waldämtlichen anweisung, worinn der holzpreis ausgesetzet werden muss, erhalten kann. In gegenden, wo kein waldbereiter, sondern nur ein revierförster oder waldhüter bestellet ist, hat der käufer der obgedachten holzgattungen sich um die anweisung bey den betreffenden wirthschaftsbeamten zu melden, welcher nur nach der bey dem waldindividuum darüber eingeholten auskunft, ob die anverlangt werdende holzgattung im walde wirklich vorhanden, dann ob sie ohne nachtheil der übrigen waldung und in welchem preise hindanzugeben sey? über die dafür geleistete zahlung den schein ausstellet, den das waldindividuum von dem käufer bey ausfolgung des materialis abzunehmen und hiemit die materialrechnung zu belegen haben wird.

§. 60. Am ende eines jeden jahrs haben die geldrechnungsführer summarien über die einnahme und ausgabe, die materialrechnungsführer aber inventarien über die verbliebenen materialvorräthe und ein verzeichniss über die durch verkauf des jahrs für die herrschaft und den unterthan verabfolgte holzgattungen nebst der beygesetzten schätzungstax dem bezirks-waldmeister zur weiteren beförderung an die königliche hungarische statthalterey einzusenden, um hieraus die walderträgniss gleich bey ausgang des jahrs einstweilen übersehen zu können.

§. 61. Ueber alle versteigerungsweis hindangegebene holzgattungen, waldfrüchte und sonstige erzeugnisse muss das nach der vorschrift des 37. §. coramisirte lizitazionsinstrument der betreffenden geldrechnung in originali zur empfangslegitimazion beygeschlossen werden.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

Zehnter abschnitt.

Erziehung und ausbildung künftiger waldindividuen.

§. 62. Um für die auf den politischen stiftungs-fonds gütern bereits eingeführte waldwesens-manipulazion auch durch ausbildung künftiger waldindividuen zu sorgen, wird jedem bezirks-waldmeister ein besoldeter waldamts-praktikant, welcher zugleich die amtschreibers-dienste zu verrichten schuldig seyn wird, bewilliget. Die benennung dieser praktikanten behält sich die königliche hungarische statthalterey vor; doch hat sie der bezirks-waldmeister und hiezu vorzüglich innländische jünglinge auch in der rücksicht vorzuschlagen, weil die waldwesens-manipulazion mit rücksichtnehmung auf die landesgesetze auf die in verschiedenen gegenden auch verschieden bestehenden urbarialgebräuche eingeleitet und fortgeführet werden muss. Derley jünglinge müssen die rechnungskunst und so viel von der zeichnungskunde erlernen als zur ausarbeitung eines geometrischen plans erforderlich ist, weswegen sie die anfangsgründe sich vorläufig in den öffentlichen zeichnungsschulen eigen zu machen, dann aber auch die praktische messkunst zu erlernen haben. Im übrigen wird des waldmeisters pflicht seyn, einem derley praktikanten so, wie auch anderen jünglingen, welche beim forstwesen ohnentgeltlich praktiziren wollen, die forstkunde beyzubringen und sie hiedurch zur versehung weiterer waldämtlichen dienste vollkommen praktisch auszubilden. Der grösseren praxis halber werden sie von zeit zu zeit in andere walddistrikte zu versetzen seyn, um sich auf diese art nach und nach von mehreren bezirken die lokal-kenntniss zu verschaffen. Nach verlauf von drey jahren oder auch früher, wenn der bezirks-waldmeister denselben ein zeugniss des guten fortgangs und der erlernten forstwissenschaft giebt, sind diese praktikanten gehalten sich von jenem, welchen die königliche hungarische statthalterey bestimmen wird, ordentlich prüfen zu lassen.

Damit aber auch zu minderen forstdiensten leute erzogen werden mögen, wird der waldmeister den bedacht dahin nehmen, dass an die seite der waldbereiter und revierförster an statt der bisherigen waldhüter in der zeitfolge waidjungen bestellet und solche in der holz- und forstwissenschaft unterrichtet werden.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

§. 63. Jedes waldamt wird mit folgenden geometrischen instrumenten ex officio versehen werden, nämlich mit einem messtisch, — einem diopter-lineal mit darauf gestochenen massstab, — einer zehen klaftrigen messkette, — einem kompass, — einer wasserwage, — einem reisszeuge — und mit einer autentisirten eisernen halbklafterstange, für deren konservirung und reinhaltung der bezirks-waldmeister zu haften hat.

Eilfter abschnitt.

Jagdwesens leitung.

§. 64. Die leitung des jagdwesens ist gleichfalls die sache des waldmeisters. In gegenden, die zur wildbahn geeignet sind und wenn hiebey ein vortheil für die herrschaft erzielet werden kann, ist die verhegung der durch den waldmeister vorzuschlagenden waldtheile mittelst des distrikts-präfekten bey dem betreffenden komitat loszuwirken und solche mit den gewöhnlichen jagdtafeln zu versehen. In jedem waldbezirk ist wenigstens eine solche strecke zu verhegen.

§. 65. Den verkauf des erlegt werdenden schädlich- und nützlichen wildes wird das waldpersonale besorgen und das dafür einzulösende geld an die betreffende herrschaftliche kasse abzuführen haben. Zur kontroll und respektive rechnungsbelag müssen die diesfalls einzuführenden schussbücheln dienen. Für die schussgelder wird ein eigenes hier beiliegendes schema sub P. vorgeschrieben.

§. 66. Wenn sich personen, deren auswahl, da sie blos distinguirte seyn müssen, der königlich hungarischen statthalterey gehört, wegen verpachtung einiger jagdbarkeiten melden sollen, kann solche gegen vorläufig zu machende anzeige und darüber erfolgende höhere bewilligung statt haben. Bey den diesfälligen pachtkontrakten, deren abschliessung und ausfertigung dem bezirkswaldmeister einberaumet wird, bleibt die befugniss des distriktspräfekten die nemliche, welche in derselben instrukzion bestimmet ist.

Nyomtatvány az Orsz. Levéltár helytartótanácsi osztályában, 1800. évi Eccles. Oecon. Bonorum Normal. fons 10. pos. 227. alatt.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

255.

1800. Kimutatás a közalapítványi egyes erdőkerületekhez tartozó erdőkről.

Ausweis der waldungen, welche die in königlich-hungarischen stiftungs-fonds-gütern bestellten waldmeister mit und ohne forderung der diäten zu bereisen, und zu besorgen haben.

Der Selyer bezirks-waldmeister wird wohnen in Zobor und hat nachstehende waldungen, benanntlich

Von Elephánt, Kolozs und Zobor, sammt den dazu gehörigen antheilen ohne liefergelder; die

Von Diószegh, Nagy-Magyar, Dinesd, Csákány, Deáky, Bolerász, Máriathall, Család, Selye, Böös und Várkony, Znió-Várallya, Szántó, Bozók, Szkalka und anderen zu diesem bezirke gehörigen stiftungs-besitzungen aber gegen zwei gulden liefergelder in besonderen, die instruktionsmässigen bezirks-visitation nicht betreffenden fällen zu übersehen.

Der Jaszover bezirks-waldmeister wird wohnen zu Jaszov und die waldungen

Von Jaszov und dahin gehörigen antheilen ohne liefergelder; jene aber

Von Tybe, Harkács, Lechnicz, Mislye, Boroszló, Luzanka und anderen zu diesem bezirke gehörigen stiftungs-besitzungen gegen zwey gulden liefergelder zu respiziren haben.

Der Sajóláder bezirks-waldmeister wird wohnen in Sáros-Patak und folgende waldungen, als die

Von Ujhely, Varanov, Terebes, jedoch mit ausnahme der Kraina ohne liefergelder; jene aber

Von Sajólád, Lelesz, Felső-Győr, Kis-Falud, Mocsár, Óváry, Udvary, Zetény, Pócs-Petri und anderen dergleichen zu diesem bezirke gehörigen stiftungs-besitzungen gegen zwey gulden liefergelder zu respiziren haben.

Der Martinsberger bezirks waldmeister hat seinen standort zu Martinsberg, und besorget die waldungen

Von Martinsberg und dahin gehörigen antheilen ohne liefergelder; jene hingegen

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

Von Vásárhely, Nisider, Csorna, Vohndorf, Maik, Lébény, Tihany, Vörösberény, Türje, Pornó, Rokolán, Nyavalád und anderen zu diesem bezirke gehörigen stiftungs-besitzungen gegen zwey gulden liefergelder.

Der Pester bezirks-waldmeister erhält die wohnung in Csaba und hat die waldungen

Von Csaba, Maróth, Csolnok und allen dahin gehörigen antheilen ohne liefergelder; die

Von Csatta, Bottyán, Pásztó, Vörös-Marth, Acsa, Kenderess, Czegléd, Taksony, Szent-Agatha, Jánoshida, Mária-Nostra und anderen zu diesem bezirke gehörigen stiftungs-besitzungen aber gegen zwey gulden liefergelder zu übersehen.

Der Pécsvárader bezirks-waldmeister hat seinen standort in Pécsvárad und folgende waldungen, als die

Von Pécsvárad und dahin gehörigen antheilen ohne liefergelder; die

Von Szegzárd, Földvár, Mágócs, Vaiszló, Báttaszék, Szent-Kuth und anderen zu diesem bezirke gehörigen stiftungs-besitzungen aber gegen zwey gulden liefergelder zu besorgen.

Der Kuttyevoer bezirks-waldmeister wohnt in Kuttyevo und hat die waldungen

Von Kuttyevo und dahin gehörigen antheilen ohne liefergelder; die

Von Lepoglava, Szveticze, Remethe, Velika, Vukovina, Csáktornya, Nedelyanecz, Ivanecz, Ladanye und anderen zu diesem bezirke gehörigen stiftungs-besitzungen aber gegen zwey gulden liefergelder zu besorgen.

Der Grosswardeiner bezirks-waldmeister hat seine wohnungsstazion zu Szent-Mártony und nachstehende waldungen, als die

Von Szent-Mártony und dahin gehörigen antheilen ohne liefergelder; die

Von Szent-János, Ottomány, Kiss-Zemlény, Gyapju, Alsó-Derna, Serked und anderen zu diesem bezirke gehörigen stiftungsbesitzungen aber mit zwey gulden liefergelder zu respiciren.

Nyomtatvány — mint a megelőző utasítás melléklete — az Orsz. Levéltár helytartótanácsi osztályának 1800. évi Eccles. Oecon. Bonorum Normal. fons 10. pos. 227. alatt.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

256.

1800. Nagy-Enyed városának a főkormányszékhez felterjesztett erdőrendtartása.

Az erdők megtartására, azoknak őriztetésekre és tilalomban való tartásokra nézve.

Megfontolván közönségünk, mind a tekintetes investigatória commissió ezen tárgyban tett és a felséges kir. guberniumba beadott vélekedését, mind *az ide való nemes esküttség által még 1795-ben készített* és a t. investigatória commissiónak is beadott *projectumát*, mind pedig a silvestris ordóról költ kegyelmes rendelést, mindezekből ezen tárgyban csekély vélekedésünk, melyet a tekintetes investigatória commissió által a felséges királyi guberniumba beküldetni és az szerint megerősítetni alázatosan kérünk, ez volna:

1. Szükséges lészen minden erdeinket s berkeinket rendről-rendre megkerülni, a mostani károkat megvizsgálni és azokat számba venni tanácsunkkal a nemes esküttség és más városi gazdákkal.

2. Minden erdő osztassék bizonyos táblákra s bizonyos esztendő az erdők mekkoraságához képest tétessék fel a nevekedésre, melyet annakutánna esztendőnként rendre vehessünk, úgy pedig, hogy míg az utolsó táblára jő az ember, a legelső lehessen hasonlóképpen élhető, mely készítendő vagy intézendő tábláknak legyenek protocollált métái, megkülönböztető jegyei, határai a többektől, numerusok szerint (a fiatal és épületre megkivántató fákon kivül való erdőkre nézve tiz esztendő határoztatván) annyi számú táblákra oszoljon az erdő, és három esztendős bokron alól való erdőben a marha ne járjon.

3. Vágattassanak bé minden álútak sánczolással, és egy útnál, vagy legfeljebb kettőnél több ne hagyassék vagy állíttassék a kijártatás alkalmatosságával.

4. A fő erdőinspectió a hadnagy és nótárius mellett álljon, ezek mellé a két *fordulóra* rendeltessenek két erdőinspectorok 50—50 rh. forint esztendei fizetéssel, de egyiknek se légyen különös fordulója, hanem mixtim járjanak. Az erdők állapotjai a kijegyzendő sectiók szerint revideáltatván, és ezek a sectiók között

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

levő métákra megtaníttatván, ezeknek s ezek által a pásztoroknak úgy adassanak számba protocollátió mellett az erdők, hogy ha kár lészen, az szerint huzattassanak a tanács által számadás alá.

5. Az épületre való faadás a felséges kir. gubernium kegyelmes rendelése szerint légyen, és tűz és árvíz miatt elkárosodtaknak csak adassék ingyen épületre való fa, a többinek mindenkor becsű mellett, de azt is kimélve adja tanácsunk. *Erdőosztálykor pedig csak az incorporatus possessionatus gazdák részesüljenek, és az erdő nem szekér számra, sem öl számra, hanem nyil számra osztassék* és mivel a jutalomnak a szolgálat szerint kelletik menni, tehát *az erdőbéli beneficium két classisra szakasztassék,* mely szerint *az első classisban a tanács, az esküttség és akik a városnak nevezetesebb szolgálatot tesznek,* a tanács determinátiója szerint *2—2 nyilat, a többi a második classisban* minden tekintet nélkül indiscriminatim *csak egy-egy nyilat vegyenek*; a tanácsházhoz pedig és a tömlöczhez a téli hónapokra adandó fát a szükséghez képest mindenkor a tanács determinálja.

6. Az épületre adandó fák iránt már levén rendelés, csak a tűz által megemésztetett, vagy árvíztől nagyon megkárosíttatott embereknek adassék ingyen; új házat, csűrt és kutat építőknek pedig becsű mellett pénzért úgy, hogy a tanács mindenkor 2 esküttel revideáltassa és a szükséghez képest adjon és az erdőinspectorokra assignálja; de az épületre való erdőt fel ne kurkásszák, hanem rendre vegyék esztendőnként. Az Holt-Marosból pedig senkinek semmi épületre fa ne adassék, hanem a malmokhoz conserváltassék. Aki pediglen valamely szükségre kért fákat egyéb végre fordítaná, az olyannak többször semmi fa ne adassék és azon kivül tüstént 12 forintig büntettessék.

7. A malmokhoz, gátakhoz s több egyéb allodiális elkerülhetetlen építményekhez megkivántató fákra nézve feladatván tanácsunknak a szükség, ez revideáltassa és az szerint assignáljon, de az ilyen fáknak ágai az inspectorokkal leendő egyetértéssel mindenkor fordíttassanak közönséges szükségre; csak a forgács legyen a város gazdájáé.

8. Akár az épületre való fát, akár a tűzifát:

a., Jó tőből kell vágni.

b., Legalább minden hat ölnyi distantiára kell a szépiből élőfákat hagyni, hogy azok makk-fákká nevekedvén, a lehullandó makkból is sűrűsödjék az erdő.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

c., Az ilyen makktermő fáknak hagyandó fák az élésre felveendő sectiókba egy embernyi magasságra felnyesegettessék, megbélyegeztessék és aki az ilyen fát levágná, 12 magyar forintig büntettessék.

d., A nagy fák vágása idején vigyázzanak az inspectorok, hogy a körül levő fiatalok le ne vágattassanak, vagy meg ne csonkíttassanak.

e., Ugy arra is vigyázzanak, hogy a fadöntéssel a fa fenn ne akadjon; hogyha pedig történetből fennakadna és amiatt más fának kellene levágatódni, az olyan fa az allódium épületeire fordíttassék.

9. Az inspectorok lovasok és fegyveresek legyenek, instructió mellett fogadtassanak, securitások légyen, hogy ha midőn a hadnagy, nótárius és erdőinspectorok az erdőt vizitálják és kárt találnak, legyen a kárt miből fizessék és a lovaik intertentiójára nézve az esküttség által a Holt-Maros mellett, Gombás előtt való ér ezeknek adassék.

10. Az erdőpásztoroknak száma már a status personalisban meghatározva lévén, a Lippai-berkiben és Posta-kertben az eddig való fizetés mellett csak egy erdőpásztort kell tartani.

11. Mindenik fordulókra kiállíttatván a feljebb irt módon egy-egy inspector, ezek az erdőt mixtim járják, minden circálásokról, hova, kinek lett faadásokról sincerum protocollumot vigyenek eztet minden esztendőnek a végén az archivumba való betétel végett tanácsunknak beadják és maguk között a jó rendre nézve egyetértsenek.

12. Aki falopásban találtatik, ha civis lészen, a constitutió szerint büntettessék, e büntetés az allodiális cassába tétessék, a paraszt pedig megcsapattassék és mindenik a kárt is megfizesse és a behajtó pásztornak vagy inspectornak azonkivül három márjást fizessen; ha idegen leend, triduáléztassék, akit pedig a tanács judicialiter büntetne, az a büntetés a törvény szerint oszlódjék.

13. Az épületre adandó és makktermő, vagy határfa *bélyegezésre nézve készittessék egy olyan fejsze, a melynek a fokán a szív rajta legyen* és ez mindenkor az archivumban álljon s csak a resolutiók mellett adassa ki a tanács az inspectoroknak, hogy azzal fél-embernyi magasságra az assignált fák megbélyegeztetvén, az instáns a bélyeggel vigye; különben a közelebbi poena szerint büntettessék és a fejsze ismét az archivumba visszaadassék.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

14. Különösen a Holt-Maros jól őriztessék, a város lovain kivül semmi ló, annál is inkább szarvasmarha oda ne bocsáttassék és a tövisen kivül semmi bokor onnét ki ne vágassék, hanem a növésre és sűrűsödésre megtartassék. A város kocsisainak pedig kemény pálczabüntetés alatt semmiképpen ottan tüzet csinálni meg ne engedtessék.

Alázatosan jelentvén, hogy addig is, míg ezen vélekedésünket a felséges királyi gubernium vagy helyben hagyja, vagy qualificálja, a két fordulóra két inspectort számadás terhe alatt már ki is rendeltünk.

Eredetije az Orsz. Levéltár erd. főkormányszéki osztályában, 1800. évi 6216. sz. alatt.

257.

1800. Udvarhelyszéknek a főkormányszékhez felterjesztett javaslata az erdők védelméről.

Vélekedés.

1. Az hol nevezetes erdők találtatnak, azoknak légyen különös erdőpásztoruk, akik ne csak télben, hanem az esztendőnek minden részeiben tartozzanak az erdőket őrizni; s legalább egy erdőpásztor az erdőn mindenkor legyen jelen.

2. Az ilyen erdőpásztoroknak légyen meghatározott illendő fizetések és ne adassék nékik fizetésekre az erdőt megvágóktól beszedni szokott birság, mivel a miatt származtak eddigelé is több rendetlenségek; hanem az efféle birság légyen az közönségé, melyről a falubíró tartozzék számolni minden esztendőben.

3. Valakik az erdőkből akármiképpen hasznot vesznek, azok az birtoknak mértékéhez képest, akármiféle állapotbeli emberek legyenek, ú. m. nemesek, papok, kameralisták, katonák etc. tartozzanak fizetni az erdőpásztoroknak.

4. Az verekedéseknek eltávoztatására nézve az erdőpásztorok soha erőszakkal zálogot ne vegyenek az erdőket prédálóktól, hanem legyen elég az, megtudják nevezni, kik voltak az erdőprédálók és hány szekér vagy szán fát vágtak.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

5. Ha az prédálókat nem ismernék és azok szépen zálogot nem adnának, kisérje el távolról az erdőpásztor oda, azhova viszik az levágott fát, azhol is az udvari tisztek vagy falubírák kötelezttessenek felkelni, a dolgot megvizsgálni és arról az erdőpásztornak irást adni, hogy kik voltak név szerint az erdőt megvágók s mennyire vittek fát.

6. A kiket eképpen ki tud nevezni az erdőpásztor, vagy az megkárosított közönség, azok szenvedjék az ordinatiók szerint való büntetést a törvénynyel megegyeztetve és ne használhasson az semmit, hogy ő az fát az erdőből elvihette; ezt a büntetést pedig, ha szintén az fát más székbe, vagy vármegyébe vitték volna is, az oda való jurisdictió felvenni légyen köteles. Hogy pedig az erdők maguktól a birtokosoktól is rendkivül ne pusztíttassanak, szükséges,

7. Hogy minden künn az mezőn legelő marhák fennálló pásztorokkal őriztetvén, az határt hasító s más ok nélkül való kertek tolláltassanak, mely úgy eshetik meg, hogy az concernens tiszt minden falukba elmenvén, az főbb és értelmesebb birtokosokkal együtt határozzák meg, hogy hol az kert elkerülhetetlenül szükéges? és hol szükségtelen? a szükségteleneket tollálja, az hol pedig szükségesek,

8. Olyan helyekre, azhol csak az helynek mivolta megengedi, sánczokat ásatván, azokat eleven bokrokkal ültessék be és így néhány esztendőkre oly kertet nevelhet, mely kevés gondviseléssel sok esztendőkig megtart.

9. Az ilyen sánczokat betölteni, vagy az azokba ültetett bokrokat kivágni, marhákkal kirágatni kemény büntetés alatt szabad ne legyen. Minthogy pedig az nagyobb folyóvizekre épített gátok tartása nagyon fogyasztja az erdőket, tehát szükség,

10. Hogy az fűzfák plántáltassanak és szaporíttassanak; parancsoltassék meg azért nemcsak az malmos gazdáknak, hanem minden birtokosoknak, hogy mind az személy, aki földet bir, tartozzék minden esztendőben bizonyos számú fűzfát ültetni és a processualis tiszt minden esztendőnek végével végyen számot, hogy kik ültettek fűzfákat és a kikről a tiszt a hütösökkel együtt megállítja azt, hogy néki lett volna alkalmatos helye és módja az ültetésben, de csak vakmerőségből mulatta el, az ilyenek büntettessenek meg.

11. Hogy pedig az elültetett fák megmaradhassanak, szabas-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

sék igen kemény büntetés azok ellen, azkik az ilyetén fákot akármi módon elrontanák; és ha ezen mód s rend jól fenntartatik, hat esztendő alatt minden vizek, patakok mellett levő helységek malomgátakat, szükséges kerteket az megnyeshető fűzfákról eltarthatnak és ez által a makkot termő bükk és csere veszszők megmaradván, az erdőknek gyarapodások származik belőle.

12. A harapégetők ellen egy bizonyos kemény büntetés rendeltessék, ez lévén legveszedelmesebb eszközlése az erdők pusztulásának.

Eredetije az Orsz. Levéltár erd. főkormányszéki osztályában, 1800. évi 6317. sz. alatt.

258.

1800. Szamosujvár városának a főkormányszékhez fölterjesztett javaslata az erdők megóvásáról.

A felséges és igen kegyelmes királyi parancsolatnál fogva de dato 14-a Maji 1800. nro 4016. költ regio-gubernialis circularisra azon módok iránt, melyek szerint a fennálló törvényekben és törvényes szokásokban folyni szokott okokon és utakon felül a tilalmas erdők pusztítása, annak alkalmatosságával esni szokott verekedések, csonkítások, sőt gyakorta halál is, megzabolázthatnának,

Vélekedés.

Nincs oly nagy bűn, mely akármely nagy büntetés tilalma mellett is — amint tapasztaljuk — meg nem eshetik; mindazonáltal mivel nem a virtus szeretete, nem az oktatás és őrzés tartóztathatja a gonoszt, hanem egyedül a büntetéstől való félelem ő ellene az az eszköz, mely őtet gátolja, az erdők pusztításakor esni szokott verekedéseknek és halálnak is főoka az, hogy a lopni szándékozó oly erővel, készülettel és oly számos társaival szokott menni, ne hogy megfogattassék és triduáléztassék, hogy mind magát, mind javait is, ha rajta kapattatnék is, elszabadíthassa, semmit sem tartván azon csekély, úgymint kisebb hatalmasság büntetésétől, melyet a törvény az elszabadulhattak ellen oly hosz-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

szas processus mellett szab ki, hogy a világnak viszontagságai és a törvényeknek igen késedelmes folytatások mián száz közül egy alig szenvedi el csak azon csekély büntetést is ; erre nézve,

1. Hogy a megfogottak foro triduali ac processu, akár nemesek legyenek azok, akár parasztok, hogy nemcsak úgy mint eddig, hogy t. i. a mortuum homagium mellett csak a velek valók, vagyis találtatott javait vesztették el, hanem ennek utána halálos dijuk mellett minden ingó és ingatlan javakat, az ingatlanokat ugyan mindenkor megbecsülendő áruk mellett megválthatóképpen, az ingókat pedig örökösön vesztenék el. Amely erdőtolvajnak pedig semmije sem volna, az akár nemes, akár paraszt, itten nem suffragálhatván azon megfogatott tolvajnak nemessége, közönséges tömlöczökre, esztendei kemény fogságra és minden különbség nélkül 100 pálczára itéltetnék, melyet a négy ángárián huszonötönkint szenvedne a delinquens, melynek instantanea executióját semmi törvényes remedium, sem praeceptorium, sem vereretur cum praeceptorio teljességgel ne gátolhatná.

2. Hogy a triduális processuson folyó megirt büntetés és ezen processusnak ereje ne határozódnék csak a megfogattattakra, hanem mindazokra, akik elmenetelek, vagyis elszabadulások után is akár a lopott fának náluk, házuknál, vagy másutt megtalálása, (melynek keresését akár nemes, akár paraszt a maga jószágán és akárhol is sub poena articulari flor. 200 immediate, tempore quolibet in linea politica exequenda et ab una querulanti, ab altera medietate executori cedenda ne gátolhassa) vagy pedig másként hiteles bizonyítások mellett fát a tilalmas erdőből lopottaknak kivilágosodnának, akiket intra tempus legalis praescriptionis annorum 32 éppen oly tridualis processuson és azon a helyen, a hova őket be kellett volna vinni, ha in facto megkapattattanak volna és azon büntetéssel, akár nemesek, akár parasztok, akár compareálnának, akár nem, a nemes vármegyék, székek, városok, assistentiájával is, ha kivántatnék, penes transcriptionem illő volna exequálni és büntetni, amint az első pontban megiratott. Ezek ellen is pedig a tilalmas erdőben megesett praevaricatióért a birtokos kérésére harmadnapos törvényszéket a concernens jurisdictiók rendelni köteleztetnének, mely kibocsáttatván, az ellen semmi kifogás ne suffragálna.

3. A legfőbb oka lévén az erdők pusztításának az, hogy az erdélyi nép, mint más országbeliek úgy dolgozni nem szeret,

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

valaholott csak erdő van és a fának kelete, a maga élelme könnyebbségére azt veszi eszközévé; a cselédnek való nem áll cselédnek, a vecturára mehető vectura alá nem megyen, a napszámosnak való nem napszámoskodik, innen mindezek érdemek felett való drágák, azért az egész országban (kivévén azon helyeket, hegyes, völgyes, köves, havasos határokat, ahol szántani, vetni nem lehet és egyedül a fa lehet az életnek eszköze, a melyeket a concernens jurisdictióknak illő volna meghatározni) ezeket — mondom — kivéve, a köznépnek mind az épületre, mind a tűzre való fával a kereskedés circulariter egyáltalában, sub poena puncto 1-o dictata, megtiltatnék; a nemesekről pedig alább lészen szó.

Hogy pedig a falopásnak szüksége eltávoztassék, arra

Provisio.

1. Az egész országban, minden falukban, valaholott csak a faluban örökös birtokos több vagyon egynél, ottan mindenütt az approbatális articulus szerint határosztályok tétetnének, ahol még eddig nem voltanak, amint itten iratik, t. i. valami csak a falu emberi emlékezetet meghaladó kerületén kivül van a határon (kivévén, ha valami distinctum praediale corpus volna, melyet hitelesen kellene megmutatni), mindazok minden különbség nélkül, azaz ebbe foglaltatván, ha volnának, a birtokosoktól, a falutól a szentegyház számára, úgy a falu számára is régtől fogva felfogatott szálas allodiális, szentegyház, paraszt-communitás, erdélyi is a csipkés, bokros, szántó, kaszáló, szőlő etc. helyekkel a proportione intravillanorum felosztatnának és a birtokosoknak keze alá menvén, a birtokos sub inspectione parochiális jurisdictionis köteleztetnék arra, hogy abból a köznépnek mind tüzére, mind épületeire és minden megkivántató fabeli utensiliákra nézve ingyen adjon, ha t. i. már oly állapotban volna az erdő, hogy az annak végső elpusztulása nélkül megeshetik; de ha nincs, míg arra jutna, attól mindaddig mind maga, mind alattavalója egyáltalában elrekesztetnék. A birtokosnak is pedig ususa oly mértékre szabattatnék, hogy egész darabjában, mint a prodigusok szoktak, az erdőt úgy eladni szabadságában ne legyen, hogy aztán mind maga, mind alattavalói megszüküljenek, és mástól venni vagy lopni kénytelenittessenek. Mely ilyetén eladásokra a provinciális tisztek sub responsa-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

bilitate vigyázni köteleztetvén, azt teljességgel meg nem engednék, ellenben pedig arra is vigyáznának, hogy ha a lehető mértékben a köznépnek épületre és tüzre való fa nem engedtetnék, referálván, azt tüsténT az illető helyre publica authoritate ad moderatum usum, praevia modalitate, a köznépnek szakasztatnék bizonyos darab, melyből ő egy szálat is eladni ne légyen szabad, hanem azt tüzére s épületeire fogyhatatlanul, mint a szemét, úgy védelmezze. A pura fiscalitásokban is jó lenne egy állandó regulátiót tenni és az ottan lakó nemesek jussát cum otiori effectu meghatározni.

2. Az egész országban töröltetné a minden esztendőben csináltatni szokott porkolát és határkertet, annak helyében köteleztetnék a nép a hó elmenésével mindjárt a sánczásásra és ki-ki a porkolátkert helyett való maga sánczát vagy fűzfákkal keresztesen ily formán ×, vagy gyümölcstermő, vagy akármely gyümölcstelen csemetékkel, tövis és egyéb plántálásával plántálná be, mely plántálását nyáron által akármely fáttermő magokkal nedves idően hintené s vetné be, ezzel a teménytelen erdőpusztulások eltávoztatnának.

3. Szorosan köteleztetnék a birtokos arra a vigyázatra, hogy a köznépe házát és épületeit jó fedél alatt tartsa, melyre való gondatlanság miatt a sok esztendeig tartható épületek kevés esztendők alatt elrothadván, az újabb-újabb házcsinálással pusztul az erdő, ha nem kap, lop a nép, úgy arra is, hogy szabad ne légyen az udvara, akla, kertje körül gyalogkertet, melyet minden esztendőben a köznép el szokott égetni, csinálni, hanem támaszos és lészás fedeles kertet légyen minden köteles tartani, megpálczáztatás alatt. Jó lenne a lehetőségig a vályogból és vert sárból készült házak és kertelések ususát az országba elterjeszteni, úgy az élőkertek tartását.

4. A malmok gátjaira Erdélyben teménytelen erdő megyen, melyet megakasztani csakugyan nem is lehet; mindazonáltal ha a malmos gazdák a midőn molnárokat, malommestereket fogadnak, azt conditióul feltennék, hogy ők a vizek martjaira, a gátak kötésire úgy vigyázzanak, hogy ha az erőtelen, rossz, vigyázatlan munka miatt elvitetik a gát, ő fizeti meg, annyiszor gátak nem csináltatván, annyi erdők is el nem pusztulnának. Sok tekintetből hasznos lenne, ahol csak lehetne, hajós malmokat a gátosok helyett

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

tartani, ahol pedig elkerülhetetlen lenne a gát, kivált a kisebb vizeknél, kőgátakat csináltatni.

5. Nagy és oknélkül való erdőpusztítást okoznak a faluban s a határokon az ország útjaira való rossz vigyázások, mivel ahol egy kis kétfelől való sánczolással és közép töltéssel, egy kis hidcsinálással (a hidat kivéve, a mely is azért sokat pusztít, hogy nem jó móddal épül, de különben is, ha ma jó vigyázással, egy-két szeggel megigazítható volna, holnap-holnapután a rossz vigyázatlanság miatt más hid kell érette) ahol — mondom — a feljebb irt mód szerint egy szál erdő nélkül is jó országútját lehetne tartani, sok ezer szekér erdő megyen minden esztendőben, ez az erdővel való igazítás is szabad nem volna; valójában minden tekintetből igen szükséges és hasznos lenne kivált egyelőre a nagyobb országos utakat jobb karba vétetni, azokat köröskörül fákkal beültetni, tartós kőhidakat építtetni.

6. Hogy ha feljebb a provisiónak első punctuma szerint a határok felosztatván, a köznép a birtokosoknak közakaratjokból egy darabra határoztatnék, mely nékie tüzelésére és épületire hagyattatnék, az itten való pontoknak legelsőjében való büntetés alatt, ha történnék, — amint most is sok helyen vagynak, — hogy oda azon közönséges falu erdeje kedvéért szénégetéssel, tégla-csinálással, fazekassággal kereskedők gyülekeznének, akik a falu közerdejét, a több szántó-vető és effélével nem kereskedő emberek fogyatkozásával pusztítanák, azt sem kellene megengedni, hanem csak épületére és eledelre, tüzére lehetvén azoknak is a több szántó-vető emberekkel való közszabadságok, hogy affélékre kereskedésbeli pénzekből magoknak különösen provideálni tartoznának, arra illő volna őket kötelezni.

7. Nem czélunk az, hogy amely helyek pénzes fával élnek, a favételben megszoruljanak és drágábban vegyék mint eddig, mert e szerint hamar időn a mértékletes élés által megbővülvén az erdő és a birtokosoknak mindenkor lévén eladó erdejek, a szerint való vágatással, mint a silvestris ordóban vagyon irva, nálunk a fa megbővülvén, olcsóbb lészen mind az épületi, mind a tűzifa, mivel most a köznép nyereségre vásárolván meg a birtokostól az erdőket, ők adják drágán; de ha a fával való kereskedések nékiek — ut supra — meg lészen tiltva, az uraságtól olcsóbban jő mindenféle fa; annyival is inkább,

8. Hogy a mezőségieket, kik által a szükségtől kényszeríttet-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

vén a legnagyobb veszedelmek szoktak lenni, felserkenteni illő volna és egy nagy, sok részekben haszonvehetetlen hegyes határaikat a concernens jurisdictióbeli provinciális tisztekkel feljártatván, azokat erdőknek fel kellene fogni, és ahol nem lehet ekével, ottan ásóval, kapával felvágatni, ahol pedig lehetne, illő volna felszántani és kit-kit bizonyos mértékű fatermő makkok és magok szerzésekre kötelezvén, azon helyeket bevettetni s tilalomban tartani. Azonfelül a fűzfák, gyümölcsfák szaporításokról költ felséges rendeléseket mindenütt inomisse megtartani illő volna; továbbá hasznos volna más országok példája szerint — ha csak szerit lehet tenni — a kőszénnel és törffel, melyek ott, ahol ezekkel élnek, ahoz való földből szoktanak készülni, való élést, kivált a nagyobb tüzelésekben behozni és az ilyetén industriát e publico éleszteni. Végtére szükséges, hogy a dato 30-a Maji 1781. Bécsben költ silvestris ordinatio szorosan megtartassék és illendő superinspectio légyen addig is, míg az 1791-ik esztendőbeli ország deputátiók munkáinak láttatja lenne és kivált az urbarialis regulatió bejönne.

Mindezek által, úgy vélekedünk, az erdőpusztítások, verekedések, e miatt való halál, nemcsak ezek távoztatnának el, hanem még az is meglenne, hogy Erdélyországa a maga nevével továbbra is dicsekedhetnék, különben pedig maholnap Mezőország lesz belőle.

Szamosujvarini, e sessione communitatis, extradatum per Davidem Szarukány inclytae communitatis notarium mp.

Eredetije az Orsz. Levéltár erdélyi főkormányszéki osztályában, 1800. évi 7772. sz. alatt.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

259.

1800. Sepsi-Szent-György város véleményes jelentése a főkormányszékhez az erdők megóvásának módjáról.

Az erdők pusztulásának meggátolásáról s az ezen tárgyban történt verekedések s gyilkosságok eltávoztatásáról a sepsi-szentgyörgyi magistratus alázatos vélekedése.

Mivel az erdőknek pusztítását legnevezetesebben okozza a fának szűk volta, legelsőbben is annak bővítését eszközölné, ha

1. Minden határkertek, falun és városon kivül levő személyes emberek kertjei helyett, melyek minden esztendőben többnyire vagy a birtokosok, vagy mások által elpusztíttatnak, sánczok ásatnának kemény büntetés alatt és azok eleven töviskerttel megerősíttetnének, mely kevés idő alatt nem sok munkával megtörténhetnék és azon mód az erdőt hitel felett megbővítené.

2. Ha a rossz utakra rakattatni szokott gát-ágak helyett azok a lehetségig kővel rakattatnának ki és két felől való sánczokkal segíttetnének.

3. Ha kecskék teljességgel az erdőkről a lehetségig elszoríttatnának.

4. Ha fűz és más hasonló legtermékenyebb fák a különben is haszonvehetetlen helyeken szorgalmatosan termesztetnének.

5. Ha a malomgátak tartására olyan mód tanáltathatnék, hogy az által is az erdők ne kevesíttetnének, melynek bölcs kitanálását csak a felséges királyi guberniumtól várhatjuk.

6. Ha keményen megparancsoltatnék, hogy amely helységben lehetséges, a fa szalma- és nádégetéssel pótoltassék, kiváltképpen a kenyérsütésben — sat.

7. Ha az elkerülhetlenül szükséges kertek rontói és lopói ellen érezhető kemény büntetés szabattatnék.

8. Ha az erdőket gyujtogatók, fákat oknélkül vagdalók büntetése megnehezíttetnék.

Továbbá ami illeti a verekedések, zenebonák s azokból következett emberhalál eltávoztatását, vélekedésünk szerint megeshetnék, ha az erdők lopói ellen eddig szokásban volt triduális processus (mint a melynek folyásába sok praevaricator jobbágyok némely földesurak hathatós pártfogások alatt megszabadulhattak)

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

helyett az erdők lopói ellen meghatároztatnék: Hogy ha két, három, vagy több személy, nevezetesen hites ember praevaricatorokat lát az erdőben, ne igyekezzen azokat az eddig való mód szerint erőszakkal behajtani, hanem vádolja ki a praevaricatorokat a competens tiszt úrnál, ki is ezeknek expositiójokat meghallgatván és hütököt bevévén, tartozzék a praevaricatorok ellen hitelt adni s azokat a kiszabandó büntetés alá vetni az erdők környülállása szerint 24, vagy 30 forintig, és itt a praevaricatornak tagadása semmit ne használjon; annyival inkább, ha szorgalmatos investigátió után valami világosság jő ki, hogy a praetendált praevaricator életin a vádlók által exponált fához hasonló tanáltatik, vagy más környülállások is előhozathatnak, lehetne itten a büntetés egy részét a tiszt urak számára fordítani.

Eredetije az Orsz. Levéltár erd. főkormányszéki osztályában, 1800. évi 7051. sz. alatt.

260.

1801. január 10. Szász-Sebesszék javaslata az erdők megóvásáról.

Auszug aus einer an den königlichen herrn commissair Stephan von Gyürky von seiten des Mühlbächer magistrats gemachten gehorsamsten vorstellung die conservierung der waldungen betreffend.

Gutachten.

Die erhaltung und zweckmässige benutzung der waldungen verdient eine eigene aufmerksamkeit, welche selbst der regierung nicht gleichgültig sein könne.

Sämmtliche communitäten erklären, dass zwar die besorgungen der waldungen zum wirkungskreise der communitäten unter der leitung des gemeind-vormundes gehöre, dass aber dieser, da ihm die besorgung des hatterts überhaupt obliege, wobei ihn die tägliche ereignisse und vorfallenheiten dergestalten bescheftigten, dass ihm wenige, oft keine zeit übrig bleibe, auch die besorgung der waldungen gehörig vorzustehen, ohnmöglich hiebei dasjenige

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

zum allgemeinen besten leisten könne, was von ihm befordert werde. Dieser magistrat erlaubt sich hier die unterthänige bemerkung zu machen:

Die unter kayser Joseph II. glorwürdigen andenkens im jahr 1783. öffentlich bekandt gemachte und sämmtlichen officiolaten zur genauen befolgung mitgetheilte waldordnung ist unsers wissens nach nirgends in Siebenbürgen, folglich auch in diesem stuhle weder in ihrem ganzen umfange, noch in ihren abtheilungen, so wohlthätig die allerhöchste absicht dabei war, in vollziehung gebracht worden.

Nach dem grossen plan des grossen regenten solten unter andern die waldungen forstmässig behandelt und in den verschiedenen departements erfahrene forstmeister aufgestellet werden.

So lange eine falsche stadts oder publique oeconomie die anstellung und besoldung geschückter förster hinndern kann, so lange die waldung nicht forstmässig besorget und benutzt werden, bleibt jeder vorschlag zur erhaltung und zweckmässigen benützung der waldungen bei dem grossen hauffen, welcher nur auf momentanen genuss siehet und selten, ja niemals die verhältnisse der zukunft zu berechnen fehig ist, ohne allen erfolg und wird nie das mittel zu dem von wohlmeinender und der regierung gewünschte endzwecke.

Jedes grosse und wohlthätige werk, welches trotz den herschenden vorurtheilen aufgeführt werden soll und nicht so sichtbahr den zeitgenossen, als den folgenden generationen den wohlthätigen vortheil bringt, wird schwerlich gedeien, wenn die ausführung desselben den launen des zufalls oder den händen der unwissenheit und willkühr des grossen hauffens überlassen wird.

Der gemeind-vormund ist höchst selten mit den gesetzen des forstwesens bekannt, denn dieses braucht ein eigenes studium und gesetzt der fall trette ein, dass die wahl einen forstverständigen mann zum gemeind-vormund trift, wird der hauffe der oppositions partheien, welchen man communität nennet, den neuerung und ungewöhnte ordnung einführen wollenden vormund seine stimme mit schluss des jahres wieder zu seiner beibehaltung vereinigen.

So unwahrscheinlich dieses für jeden ist, welcher mit dem geiste der volkswahle bekannt ist, so einleichtend wird es von der andern seite jedem, dass die waldordnung nicht zeitig genug ein-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

geführt werden könne, wenn nicht ganz Siebenbürgen, folglich auch dieser stuhl an einem der nothwendigen bedürfnisse an holtz den empfindlichen nachtheil unter wenigen jahren leiden und erfahren soll.

Wenn aber auch die waldordnung in ihrem umfange eingeführet und die waldungen durch besoldete forstverständige menschen besorget würde, so wäre zwar im ganzen vieles gewonnen, allein bei der vermehrten volksmenge noch lange nicht für die unzulänglichkeit der waldungen gesorgt, so lange bei dem gebrauche derselben nicht durchaus angemessenere veranstaltungen getroffen würden.

Alle wohlthätige anordnung der regierung das landvolk besonders darzu zu verhalten, ihre wohngebäude und so weiter aus hartem feuerfesten materialen zu erbauen, waren biss noch vergeblich. Ganze waldstrecken und mit denselben der werth von vielen tausend gulden werden jährlich auf erbauung der wohnhäusser, schopfen, ställe, scheuern und zäune verschwendet und der schaden, welcher auf den nächsten gebürgen dieses stuhls für einigen jahren durch den muthwillen der wallachischen inwohner in den schönsten waldungen in der absicht angerichtet worden ist, um dieselben zu wiesen und viehweiden umzuändern, übersteiget alle glauben.

Diesem könnte in die zukunft abgeholfen werden, wenn es bei zuchthausstrafe verbothen würde waldungen in der absicht auszuhauen, um den platz zu viehweiden und wiesengründen, ohne vorher eingehohlte erlaubniss der magistraten umzuändern und wann ferner von der einen seite für diejenige, welche aus feuerfester materie wenigstens die hauptgebäude aufbauen, eine angemessene belohnung als freihaltung von allen gemeinlasten auf 2 oder 3 jahre und dergleichen auch auf dem lande ohne unterschied zu theil würde, von der andern seite aber diejenige mit einer angemessenen körperlichen strafe beleget würden, welche häusser, schöpfen, stallungen und scheuern aus holtz erbaueten und nicht wenigstens die seitenwände dieser gebäude mauerten.

Die zäune besonders aus jungen eichenstämmen müssten bei zuchthausstrafe untersagt und dafür schänze und gräben mit dörnern bedeckt, oder lebendige zäune eingeführet werden.

Bauholtz wäre nur in höchstem nothfalle, als zum brückenbau, da wo die brücken nicht gemauert werden können, zu piloten,

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

schiffbau, zu wandruthen, dachstühle, latten u. s. weiter zu verabfolgen.

Bei dem bauholtz müsste vorzüglich dafür gesorget werden,

1. Dass niemanden bei zu erduldender angemessener körperlicher strafe erlaubt würde grünes holtz zu brennen. Die erfahrung lehret, dass eine waldung, welche zureichend wäre 300 inwohner eines orts 90 jahren mit brennholtz zu versehen, wann es zur zeit gehauen und trokner verbrennt würde, grün verbrennt kaum 30 jahren zureicht.

2. Dass die beinahe in jedem hausse sich befindliche backöfen abgeschaft und dafür gemein-backöfen in verhältnissmässiger anzahl errichtet und diese mit nichts anderm, als mit stroh, unbrauchbahren stengeln etc. und getrocknen dörnern geheizt würden.

3. Dass die thüren, fenstern, fussböden etc. etc. auf dem lande zweckmässiger eingerichtet und insonderheit die ungeheuern zwecklose ofne zimmerofen in einen, der absicht angemessenen zustand gebracht würden, als selbe bis noch sind.

4. Dass über zug- und windöfen die speisen zubereitet werden mögen, welche gekocht werden und der landmann dahin gewöhnet würde, den braten in napfen oder castrolen gar zu machen.

5. Dass diejenige mit dem tode bestraft werden mögten, welche die waldungen anzünden.

6. Dass der anflug oder die sprösslinge eines jungen waldes für den 6-ten jahre durch das vieh nicht abgebrochen u. verderben würde.

7. Dass um und in den jungen waldungen weder ochsen, noch ziegen geduldet würden.

Mühlbach, den 10-ten Jänner 1801.

Eredetije az Országos Levéltár erd. főkormányszéki osztályában, 1802. évi 8370. sz. alatt.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

261.

1801. január 13. Deés sz. kir. városnak az erdélyi főkormányszékhez felterjesztett erdőrendtartási javaslata.

Felséges királyi igazgató főtanács!

A felséges kir. igazgató főtanácsnak május 14-én 1800. és a 4016. sz. a. kelt kegyelmes rendelésében az erdőknek tilalomban való tarthatására néző planumnak készítésére nézve magistrátusunknak ezen város határán lévő erdők lehető tilalmára is bizonyos intézeteknek készítése lévén parancsoltatva, annak teljesítéseül a következendőkben foglaljuk intézetünket, u. m.

Elsőben. Városunk határának kiterjedésén lévén olyan fiatal szálas erdők, melyek eleitül fogva tilalomban tartattanak és ma is abban tartatnak, melyek azon tilalom alatt alkalmasint, sőt annyira nevekedtenek, hogy az apróbb épületre applicáltathatók, mint szintén Csatány nevezetü communitásunk falujának vagyon tilalmas bükkös erdeje, de hogy ebben idővel fogyatkozás ne történjék, helyesnek látta azok közül a városunk határán levőknek számát a több és eddig szabadon használtatott cserés erdőkből szaporítani communitásunk, mely szerint azon szabadon rótt erdőknek nagy darab, sőt több részét megtiltotta, kimétáztatta s nevekedni hagyta és azoknak az praevaricátorok ellen való oltalmaztatására hittel kötelezett két erdő-inspectorokat rendelt, ezen végre kezek alatt lévő kinevezett erdőkerülőkkel egyetemben, akiknek kötelességek rendes fizetések mellett azokat vizsgálni és az in facto praevaricationis tanáltattakat behozni, vagy az efféle cselekedetekben tapasztaltattakat bejelenteni. Mely szerint

Másodszor. Az ily módon tilalom alatt határozott erdőket sem a communitás különösen, sem pedig privátus tagjai nem használhatják különben, hanem hogy a szálas erdők közül egy bizonyos szakasz kihatároztatván, abból a communitás azon szükségére, mely szerint apróbb hidait reparálni, vagy azokat egészen ujonnan készíteni szükséges, annyi fordíttatik, amennyi azon célokra megkivántatik; mint szintén privátusoknak is ugyanazon közsegedelemre kiszakasztott erdőből, ha történik valamelyiknek tüz vagy viz által eshető fatális károsodása vagy más elkerülhetetlen oly szüksége, melyet tehetetlensége mián ki nem pótolhat, juxta protocollationem magistratualem bizonyos számú adatik, de mindenkor oly

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

mérsékléssel, hogy azon kiszakasztott erdő ne pusztuljon; a város praetoriális háza szükségére is akképpen lévén a rendelés, hogy mindenkor az épületre nem alkalmas nemű fák hordattatnak s azok is oly helyről, a hol szükséges az erdőnek illendő ritkítása; ily módon elintézett vele való bánás közben ha az szálasabbak szakaszonként a fennebb irtak szerint rendre használtatnak, remélhetni, hogy az újonnan felfogottak 20, legfeljebb pedig 30 esztendőkre épen olyan haszonvehetőkre nevekednek, mint amazok, következésképpen a communitás apróbb épületeire nézve szükséget azokban nem szenved, sőt oly környülállásu üdőkben, melyekben bérekesztve volna városunk pestis, vagy más történetekben, azokból tagjain is segíthet; de ezeken kivül annak tagjai magok ebbéli szükségek pótlására nézve hogy akármely planum mellett is szükséget ne szenvedjenek, sem határunk, sem erdős helyünk nem oly kiterjedésü; annál is inkább szenvednek pedig, mivel a szabadon való cserés helyek annyira elragradtatának a népnek megszaporodásával és az esztendőnként itten gyakoroltatni szokott salis transportuskor megszámlálhatatlan számu szekeresek által, hogy jobb része pénzzel vett fával pótolja abbeli szükségét.

Harmadszor. Nincsen feledékenységben a szabadon levő cserés helyekkel való bánás is azoknak haszonvehetésekre nézve; ugyanis hogy azok felettébb ne pusztuljanak, megtiltatva vagyon, hogy senk is azokkal eladás végett hordani ne merészeljen, hanem csak a maga tüzifa szüksége pótlására hozhasson, de ezt is bizonyos meghatározott napon cselekedhesse minden héten. Végre

Negyedszer. Minden esztendőben szükség lévén communitásunk székes malma gátjának a benne megeshető ruinákra nézve megköttetése, amelyre is feles materiále kivántatik, hogy ezen részben is az határunkon levő erdőbeli materiálékon kivül is segedelmezést vehessen, communitásunk állhatatoson meghatározta, hogy mind a nagy malmon felül magában nőtt füzes berek conserváltassék, mind pedig a vámos hidunkon túl s ezen felül levő Szamos kétfelé ágazása között levő közporondozás füzfákkal beültettessék és azok azon végre neveltessenek, conserváltassanak, s annak következésképpen a tilalom alá vett erdő annyiban is lett megkimélésével nevelkedni hagyassék.

Ezek lévén városunk határán levő minden erdeink iránt egynéhány esztendőktől fogva felállított rendelésink, tilalomban tartások iránt való intézkedésink, akik azok ellen hibázni merészelnének, az

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

in facto találtattak, mind szintén akiknek tilalomrontások másképpen jönne világosságra a maga utján, a birtokosok 12 magyar forint constitutionalis büntetés, az irresidentiátusok vagy zsellérek corporalis büntetéssel megbüntettessenek. Ezeknél az erdő tilalomban való tarthatására helységünkhöz és annak környülállásaihoz helyesebben alkalmaztatható intézéseket nem tanálunk, melyekkel alázatos tisztelettel maradunk is a felséges királyi igazgató főtanácsnak alázatos szolgái deési magistratus. Deés, die 13-a Januarii 1801.

Eredetije az Orsz. Levéltár erdélyi főkormányszéki osztályában. 1801 évi 216. sz. alatt.

262.

1801. január 15. Kővár vidékének az erd. főkormányszékhez fölterjesztet javaslata az erdők megóvásáról.

Felséges királyi főigazgató tanás!

Méltóztatott volt a felséges fő-igazgató tanács a közelebb mult esztendőben ezen nemes vidék közönségét május 14-ik napján 4016. sz. a. költ rendelésében megszólítani, hogy adná a maga vélekedését arról, miképpen lehetne az erdőknek pusztításának és a pusztítás alkalmatosságával elkövetni szokott vérengező verekedéseknek gátat vetni. A nemes vidék rendei törekedvén arra, hogy a felséges királyi főigazgató tanácsnak ezen atyai és hazánk közönséges javára czélozó szent kívánságának eleget tehessenek, egy deputatiót rendeltek ki a magok gremiumából, hogy az ezen czél elérésére szolgálható eszközöket keresné fel, annak utánna pedig rendbeszedvén az arról készítendő munkáját, a közelebb tartandó marchalis szék alkalmatosságával adja bé. Azon említett deputatio a maga munkáját megtette és azt a közelebb mult marchalis székre be is adta, de egy felől a főnótáriusi hivatalban azon marchalis szék alkalmatosságával beiktatott új főnótárius atyánkfiának távol lakozása miatt úgy esett, hogy az erről teendő tudósításnak megtétele a rendes időről elkésett. A mostani marchalis szék alkalmatosságával a fungens városkapitány atyánkfia által ezen fogyatkozásról jelentés tétetvén, a meghatározás, hogy a mostani marchalis székről felküldendő egyéb tudósítások közt ez is felküldessék, annak okáért ezennel bényujtják a nemes vidék rendei

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

azon deputatiónak magok által megvizsgált és helyben is hagyott munkáját az iderekesztetett párban a felséges kir. fő-igazgató tanácsnak, evvel a hozzátétellel, hogy noha azon deputatio a fennemlített királyi rendelésnek azon ágát, mely szól az erdő pusztítása alkalmatosságával elkövetni szokott verekedéseknek és vérengezéseknek eltávoztatásáról, semmit sem emlékezik, mindazonáltal mivel az efféle casusok a vidékben igen ritkán adják elé magokat, sőt feltévén, hogy gyakrabban történnének is, az universitás más módokat azoknak megakadályoztatásokra azokon kivül nem láthat, melyek nemes hazánk törvényében is előadatnak. Melynek alázatos jelentésivel maradunk a fels. kir. főigazgató tanácsnak alázatos szolgái nemes Kővár vidéke rendei. S.-Berkesz, 15-a Januarii 1801. Katona Zsigmond surrogatus notárius által.

Tekintetes nemes universitás!

A felséges királyi főigazgató tanácsnak az ezen folyó 1800-ik esztendő, Pünkösd havának 14-én 4016. sz. alatt az erdők pusztításait és abból gyakor következni szokott nagy zenebonákat, verekedéseket megakadályoztatható módok leirásával teendő vélekedésekről költ parancsolatjára a tekintetes nemes universitás által kirendeltetett deputatio tagjai ezen nemes vidék öbleiben lévő erdőknek káros pusztításait és pusztításainak akadályoztathatását tapasztaljuk e következendőkben:

Pusztításait tapasztalják:

1. A majd minden őszszel, tavaszszal gyakorolni szokott zavar-égetések által.

2. Az oly véghetetlen sok branyistyák kerítések által, melyek csak egy esztendőre is alig hoznak hasznot.

3. A sok tilalmas kertek kerteltetések által.

4. Az oly haszonvehetetlen irtások által, melyek egy esztendő, legfeljebb kettő után sem egyéb hasznot, sem pascumot nem portálnak.

5. A tüzifával való bőv élés által.

6. A sok kecske-tartás és amiatt a szűk széna ideje alatt az eleven erdőnek való lenyesése által.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

Pusztításai megakadályozhatására pedig eszközökül véljük a feljebb megirt punctumok következések rendje szerint:

1. Az avarégetések kemény büntetés alatt megtiltassanak, ily móddal, hogy minden helységnek a maga határán eshető tüzéről a bírák felelni tartoznak, legelébb is házról-házra ezen rendelést kiadván, minden házigazdának úgy imponálják, hogy ha gyermekek, cseléd-jeik a tűz által kárt okoznak, azért a gazdák tartozzanak felelni.

2. A branyistyáknak sövénnyel való bekerteltetése mindenütt kemény büntetés alatt megtiltassék; akiknek az határán branyistyák fogattatnának pedig, azok azt csóvák és kerülők által conserválják.

3. A tilalmas kertek generaliter mindenütt cassáltassanak, hanem az helyett az határsánczczal és kerülők által conserválják.

4. Minthogy az irtások által tett károk a meredek oldalokon világosan bizonyítják, hogy a legelevenebb erdők kiirtatván, egynéhány sebes záporesők által azon kevés föld lemosattatván, mely termést hozna, annak utánna még csak fű sem terem rajta, innen, azon helyeken való irtások által az erdők kipusztulván véghetetlen károk okoztatnak, azért az oldalos helyeken való irtások meg ne engedtessenek.

5. Az hol még erdők vagynak, az irtások közönségesen megtiltassanak; azhonnan valamenyi erdő most találtatik, a magistrátus által sequestrum alá tétessenek, mindenütt erdőbírák rendeltessenek, akiknek hirek és czédulájuk nélkül senkinek eleven fát vágni még csak épületre is meg ne engedtessék; tűzre valót pedig semmi szin és praetextus alatt nem, mindaddig, míg dűlt fák és tuskók találtatnak. Hogy az annál jobban megtartassék, kerülők állíttassanak, kiknek a concernens helység fizetni tartozik. Az erdőbírák jegyzőkönyvet vinni tartozzanak, melyet — mikor a magistrátus kívánni fogja — bémutathassanak. Az oly helyeken pedig, ahol az erdők oly alacsonyságra mentek volna hogy csak cserék, határok kiterjedésihez képest vagy két harmad részét (2/3) azon cseréknek, vagy éppen felét mindenütt megtiltsák, és onnan semmi szin és praetextus alatt vágni szabad ne légyen, a nemes ember 12 fl. a paraszt ember 24 pálcza büntetése és a kárnak megfizetése alatt.

6. Kecsketartás amaz termő és nevelendő erdős helyeken semmi szin alatt meg ne engedtessék; hanem a szegénységre való nézve, akiknek csak annyi tehetsége nincsen, hogy egy tehenet tartsanak,

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

azoknak megengedtetik, hogy egy-két kecskét legeltethessenek a a szabad mezőn. A szarvasmarhák, kecskék számára való nyesése pedig az erdőknek a fellebbi büntetés alatt megtiltassék. Azon erdő-pusztítás módja is gyakoroltatván itten, hogy a szép tölgyfa gyenge növései lenyesettetnek, megszáraztatnak, kazalba rakatnak és a marhák azzal teleltetnek, ezen erdő-pusztítás módja is, a fellebbi büntetés megkétszereztetése alatt megtiltassék. Mely hivatalos vélekedésünk alázatos bejelentésivel maradtunk a tekintetes nemes universitásnak alázatos szolgái, ezen folyó esztendő Pünkösd havának 14-ik napján a fels. kir. főigazgató tanácsnak 4016. sz. a. költ parancsolatjára, a tek. nemes universitás által Sz.-János hava 19-én rendelt deputatió tagjai Pelei Imre mk. Sármasági István mk. és Vankai Mihály mk. Kiadta a tekintetes nemes deputátió mellé rendelt actuárius Pelei Elek mk. (L. S.) Költ Somkutpatakán, szent János hava 20-án 1800-ban.

Eredetije az Orsz. Levéltár erdélyi főkormányszéki osztályában, 1801. évi 216. sz. alatt.

263.

1801. julius 28. Csík, Gyergyó- és Kászonszéknek a főkormányszékhez fölterjesztett véleménye az erdők megóvása tárgyában.

Felséges királyi főkormányozó tanács!

E folyó esztendő Pünkösd hava 14. napjáról 4016. sz. a. méltóztatott az felséges királyi főkormányozó tanács az ő felsége márczius 27-ről kelt azon udvari kegyelmes rendelése következéseül, hogy mivel mind a haza törvényeiben, mind a fennálló rendelések által az erdők-pusztítók ellen kimért kemény büntetések nem akadályozhatják meg ezen pusztítók indulatjait, sőt azok miatt gyakorta zenebonák, verekedések s néha halál is szokott következni, ezen rosszaknak megelőzésével mi módot lehetne feltalálni az oly pusztítók akadályára, e tartománybéli jurisdictiók kérdeztetnének meg, azt parancsolni, hogy e tárgyban magunk vélekedésünket ezen julius végéig feladnók. Elsőben is, hogy a kiszabott időre e kötelességünket nem teljesíthettük, méltóztatik a felséges kir. főkorm. tanács megengedni azért, hogy a szokott mód szerint a posta nem léte miatt ide ezen k. parancsolat éppen most, ezen hónap

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

23-ik napján (érkezett); most azért, ha későbbecskén is, együtt való tanácskozásainkból vélekedésünket ezen székekre nézve e képpen találtuk:

Ezen helységnek erdős része több mint pusztája, nevezetesen Molduva felől való részen a szénafüvek az havasokon vannak bővebben s az egy gazdaság gyarapítása a szénafüvekre, sőt a marhalegeltető helyekre nézve is közönségesen az erdők pusztításában áll, és így *itten ellenkezőleg még abban kellene módot és útat tanálni, miként az szükség felett való és a gazdaság előmentének akadályára szolgáló erdők pusztíttathatnának.* Mire nézve ezen más helységekre igen hasznos, kegyelmes intézet nem ide való lévén, részünkről az erdők pusztítói ellen való akadály nem kivántatik, sőt inkább, ha a felséges királyi főkormányozó tanács a szénafüveket tágasító és marhalegeltetőket nevelő gazdákra nézve valami ösztönt méltóztatik parancsolni, ebben találjuk előmenetelét helységünknek. Melynek bejelentése mellett mély tisztelettel vagyunk a felséges királyi főkormányozó tanácsnak alázatos szolgái Bíró Gábor főkirálybíró s. k. Kovács Ferencz főnótárius s. k.

Költ nemes két Csík, Gyergyó és Kászon székek tisztei Csik-Somlyón, 28-a Julii 1801. tartott gyűléséből.

Eredetije az Orsz. Levéltár erd. főkormányszéki osztályában, 1801. évi 7268. sz. alatt.

264.

1801. Utasítás a közalapítványi uradalmakban lévő erdők felmérésére és megbecslésére.

Wesentlicher unterricht zur geometrischen aufnahme und taxirung der waldungen in den ungarischen stiftungen fonds-herrschaften.

Um einen wald gehörig zu bewürtschaften, muss seine grösse, gegenwärtiger holz bestand und jährlicher holzertrag bekandt seyn. Ersteres wird durch die ordentliche geometrische aufnahme, das

* Ezen utasítást a helytartótanács készítette s 1799. évi 18,124. szám a. terjesztette föl a kanczelláriához.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

zweite und dritte durch die fleissige abschäzung des waldes erhoben.

Die geometrische aufnahme eines waldes kann durch keinen ingenieur, so der forstwissenschaft unkündig ist, mit verlässigkeit erhoben werden, daher einem dergleichen zur aufnahme angestellten ingenieur immer ein erfahrener forstman beygegeben werden muss, damit die verschiedenen theile des waldes nach den verschiedenen holzgattungen, sowohl als derselben abstufungen unter einstens eingeschnitten werden, deren aufzeichnung sowohl zur waldabschäzung als zur ordentlichen eintheillung ganz unentbehrlich ist. Hingegen kann die aufnahme eines waldes ohne anstand durch forstbeamte, welche der geometrie kündig sind, geschehen. Um jedoch zweckmässig vorzugehen, müssen sie bestimmte vorschriften haben, welche in folgenden punkten enthalten sind.

Ausmessung und eintheilung der waldungen.

§. 1. Alle wälder insgesamt müssen geometrisch aufgenohmen werden; da aber der waldmeister nicht durch die ganze sommerszeit durch jahre zum nachtheil der waldungen und zum nachstand seiner übrigen obliegenheiten zur mappirung und abschätzung der waldungen verwendet werden kann, ist diese arbeit durch einen ingenieur, welchen der districts-präfekt einverständlich mit dem waldmeister vorzuschlagen hat, mittelst zutheillung eines forstverständigen zu vollbringen. Doch hat sich der waldmeister von zeit zu zeit auf jene förste, welche der ausmessung und abschätzung unterliegen, zu begeben und sich besonders vor der gänzlichen beendigung der operation durch proben von der richtigkeit der ausarbeitungen zu überzeugen.

§. 2. Alles, was zur richtigkeit der arbeit gehört, auch ausdrücklich die richtigkeit der kette und übrigen instrumente, ist des ingenieurs sache. Bei der revision wird keine entschuldigung angenommen. Die ausmessung geschieht nach jochen zu sechzehnhundert quadratklaftern, die klafter zu 6 schuh, den schuh zu 12 zoll gerechnet.

§. 3. Bei der ausmessung ist es des ingenieurs pflicht, die auftragung gut und richtig zu besorgen. Die karten sind ausser dem brouillon in zwei exemplarien zu verfertigen, der brouillon

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

bleibt bei dem betreffenden revier-forstbeamten, die eine rein gezeichnete karte beim bezirks-waldamte, die 2-te bey der königl. hung. statthalterei, damit die karten nicht zu weitschichtig werden; sind die waldungen theilweiss, entweder nach den verschiedenen benennungen der dörfer, reviere, thäler, oder nach den einem besonderen waldförster zur aufsicht zugetheilten bezirken dergestalt aufzunehmen, dass jede karte ein dergleichen revier, thal oder bezirk enthalte und durch zusammensetzung dieser theilweisen karten die haupt-karte der ganzen waldstrecke enthalten werden könne.

§. 4. Da die grösse des waldes nicht bestimmt sein kann ohne seine gränzen zu wissen, müssen durch den ingenieur nicht nur sämmtliche gränzzeichen in der karte ordentlich bemerkt und numerirt, sondern auch eine sonderheitliche gränzbeschreibung einverständlich mit dem bezirks-waldmeister und dem fiscalen, welcher dem gränzstand nach den vorfindigen instrumentis reambulationis anzugeben hat, nach dem muster A. verfertiget werden, wobei auch die entfernungen der hotterhaufen richtig beschrieben werden müssen.

§. 5. Wenn gränzen streitig sind, müssen zwar die streitigen waldungen aufgenohmen werden, doch ohne einige wald-taxirung, bis nicht die streitigkeit entschieden ist und hat der ingenieur die forderung beider partheyen mittelst puncktirten linien auf das genaueste aufzuzeichnen; um aber die waldmappen zugleich zu rechtsgüldigen instrumenten zu machen, muss nach vollendung jeder mappe die gränze des aufgenommenen forstes, mit zuziehung der angränzenden besitzer begangen und getrachtet werden, diese letztere zu mit unterzeichnung der karte zu bewegen. In diese mappen, welche sorgfältig aufzubewahren sind, darf keine forstbehandlung eingetragen oder aufgezeichnet werden, sondern zu solchen anmerkungen müssen nur die brouillons bestimmt werden, welche daher durch den ingenieur sorgfältig zu bearbeiten sind und deren copirung, so oft es der fall erfordert, sowohl im ganzen, als in blos auszuschneidenden theilen gar nicht beschwerlich ist.

§. 6. Die hügel und gränzenmaale müssen auf der karte mit numern bemerkt werden, auch muss, um sich aus der karte besser ersehen zu können, an den gränzen überall angedeutet werden, ob die heranstossende gegend, wald, feld, weingärten etc.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

sey, so wie überhaupt alle in der nähe befindliche merkwürdige gegenstände bestimmt anzumerken sind.

§. 7. In den forsten selbst kömmt es darauf an, dass nicht ausgelassen werde, was die gegenwärtige grösse und beschaffenheit des reviers betrifft und die einrichtung der waldkarten sowohl als die beschreibung dergestallt gemacht werde, dass in letzterer die zur forstwürtschaft gehörigen veränderungen nachgetragen werden können, folglich die karten und beschreibungen wenigstens eine lange reihe von jahren hindurch brauchbar bleiben; da jedoch eine zu grosse genauigkeit in aufnehmung und anzeige der gegenstände in den waldkarten das geschäft in die länge hinaus verziehen und zu beträchtliche kösten verursachen würde, ist selbe nur auf das nothwendige zu beschränken und in den karten ohne jede holzgattung durch färben anzuzeigen, nur laub- und nadelholz auf die sonst gewöhnliche art zu unterscheiden, das übrige aber in der beschreibung anzuführen.

§. 8. Damit alle karten nach einer art ausgearbeitet werden, sind sowohl die brouillons, als die eigentlichen karten nach einem muster zu zeichnen und zu coloriren und die einmall angenohmenen zeichen müssen durchgehends und keine andern gebraucht werden.

§. 9. Bei waldungen, die einer überschwemmung ausgesetzt sind, ist blos die überschwemmungs-erstreckung nach der aussage der darüber zu vernehmenden orts-insassen ohne einige nivellirung anzuzeigen.

§. 10. Für die richtigkeit der waldvermessung und der darüber verfertigten karte muss der ingenieur haften; zu mehrerer sicherheit aber ist sich die revision und für den fall einer befundenen unrichtigkeit auch die berichtigung der karte auf kösten des fehlenden ingenieurs vorzubehalten.

§. 11. Die karten und beschreibungen müssen stäts evident gehalten werden, folglich die sich vom jahr zu jahr ergebenden veränderungen entweder in die karte selbst, oder in die beschreibung eingeschaltet und nachgetragen werden. Um jedoch die waldkarten bei ihrer jährlichen adjustirung nicht durch zu viele nachträge unverständlich zu machen, sind darin blos die ganz abgeholzten strecken durch linien mit ansetzung der jahreszahl anzuzeigen, die übrigen veränderungen können der beschreibung nachträglich eingeschaltet werden. Die nähmlichen veränderungen

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

hat der bezirks-waldmeister von zeit zu zeit der k. h. statthalterey einzuberichten, damit hiernach auch die allda aufbewahrten waldbeschreibungen adjustirt werden können.

§. 12. So wie der forst ausgemessen und berechnet ist, muss jede eintheilung unter leitung des bezirks-waldmeisters geschehen, vorausgesetzet, dass die art der benuzung des waldes schon bestimmt ist, welche immer von dem waldmeister der königl. hung. statthalterey vorläufig vorzuschlagen und von derselben zu genehmigen ist.

§. 13. Die eintheilung der waldabtheilungen in sogenannte jährliche holzschläge hat nach der taxirung und dem dadurch gefundenen richtigen holzbestand zu geschehen. Da aber durch die genaue ausmessung die ganze oberfläche des waldes nach der anzahl der joche erhalten wird, welche noch mit fremden, nicht zum holzbestande gehörigen theilen vermischt ist, müssen selbe in einem darüber zu verfassenden tabellarischen ausweise mit beifügung ihres oberflächenmasses in den verschiedenen, dazu nach den lokalumständen zu entwerfenden rubriquen aufgeführt werden; die gesammten grössen dieser gegenstände vereint werden sodann von der ganzen grösse der auf der forst-karte berechneten oberfläche abgezogen und unterlassen die wahre strecke und anzahl der joche des wirklichen waldes. Hierauf folgt erst die abschätzung des waldstandes.

§. 14. Wenn die brouillon-karten vollends fertig ist, muss sich der ingenieur in ansehung der hauptabtheilungen, auf welche sich die künftige stallungseintheilung zu gründen hat, mit dem waldmeister einverständlich halten und so die eintheilung nach vorhergegangener bestimmungsart des waldes in facie loci berichtigen; doch ist die auszeichnung der hauptabtheilungen mittelst durchzuhauenden alleen nur in grösseren waldungen, woselbe unentbehrlich wird, vorzunehmen und auf die breite einer klafter zu bestimmen, auch mit eigends zu errichtenden pflöcken oder säulen zu bezeichnen, bei kleinen waldungen aber ganz zu unterlassen.

§. 15. Von der auszeichnung und eintheilung der holzschläge auf 10 jahre hat es ganz abzukommen und ist nur die hauptdirektionslinie, nach welcher die jährlichen holzschläge zu führen seyn werden, durch den forstbeamten anzugeben und in der mappe ordentlich auszuzeichnen, weil bei grossen waldungen wegen der

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

vielfältigen zufälle, welchen sie ausgesezet sind, die auf mehrere jahre schon voraus ausgezeichneten schläge ohnehin sehr selten beibehalten werden können.

§. 16. Wo sich reservats-waldungen, eigene prädien oder diverticula befinden, sind selbe mit rothen linien umzufangen und so von dem übrigen forste, wo die hutweide erlaubt ist, abzusöndern.

§. 17. Auf den waldkarten ist an der seite, wo sich immer unbezeichnete leere flecken befinden, eine general-rekapitulation aller in der waldstrecke befindlichen und in der karte angezeigten gegenstände anzubringen, um gleich die hauptobjekte nachsehen zu können.

§. 18. Der kontraktmässig bedungene lohn des ingenieurs ist demselben nach vorläufiger anzeige des fortganges seiner arbeit nach und nach in verhältnismässigen beträgen zu verabfolgen.

§. 19. Bei wäldern, die schon ausgemessen sind und wovon karten existiren, ist von dem ingenieur eine probe ihrer richtigkeit zu machen und sind dieselben nach der hier im 8-ten §. gegebenen vorschrift zu kopiren und einzurichten.

§. 20. Dem ingenieur wird, so lang die arbeit dauert, die nöthige vorspann und robotten von der herrschaft gratis geleistet; wenn derselbe aber von einem orte in das andere zu reisen hat, werden demselben die fuhren von den wirthschaftsbeamten entweder gratis oder gegen bezahlung von seiten des wirthschaftsamtes gegeben werden.

§. 21. Das quartier, dann im winter zwey und im sommer ein klafter brennholz erhält der ingenieur ebenfalls von seite der herrschaft unentgeltlich.

§. 22. Da es nach dem 15-ten §. von der eintheilung der holzschläge bei der gegenwärtigen aufnahme der waldungen abzukommen hat, fällt dadurch die hälfte der arbeit des ingenieurs, folglich auch des diesfälligen lohns weg, doch lässt sich überhaupt hierüber nichts gewisses bestimmen, weil es dabei auf die lokalität und auf die verschiedenheit der aufzunehmenden gegenstände ankömmt, daher wird die bestimmung dieser bezahlung nur nach den local-umständen, welche die arbeit ebenso erleichtern als erschweren können, durch die königl. hung. statthalterey, welcher gedachte umstände genau bekannt sind, mit billigkeit festgesezt werden, die schäzung und taxirung der waldungen aber

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

versteht sich nicht auf den geldwerth, sondern blos auf den holzvertrag, der nach dem eigentlichen waldstande mit zuschlagung und einrechnung des nachwachses aus jedem haupttheile jährlich auf immerwährende zeiten zu erheben ist, diese abschätzung ist dort, wo sich stabil angestellte forstbeamte befinden, von denselben, und nur in jenen gegenden von auswärtigen individuen bewirken zu lassen, wo keine stabil angestellten vorhanden sind.

§. 23. Für die zu stande gebrachten waldkarten hat der ingenieur seine gebühr nach dem accord zu empfangen, der lohn für die wald-abschätzung und taxirung aber ist nicht nach der zahl der joche zu bestimmen, sondern den diessfälligen taxatoren sind nach den lokalumständen und ihrer kathegorie angemessene taggelder auszuwerfen, nemlich den waldbeamten, welche zu diesem geschäfte besonders aufgenommen werden, von 2 bis 3 fl., den eigenen forstbeamten hingegen, welche dazu verwendet würden, von 1 fl. oder 1 fl. 30 kr., welches die königl. hung. statthalterey nach einem billigen ebenmassen bestimmen wird.

§. 24. Wenn bereits richtige geometrische aufnahmen von waldungen vorhanden sind und der ingenieur dieselben nur zu übergehen, dann die nothwendigen erläuterungen zu machen hat, ist der lohn ebenfalls nach dem verhältnisse der mehreren oder minderen arbeit zu bestimmen, für die bearbeitung der karten aber die gebühr nach dem akkord zu verabreichen.

Taxirung der waldungen.

§. 25. Nach beschaffenheit der lage und des bodens wird in Hungarn das alter und wachsthum jeder gattung bäume angenohmen, benanntlich von

Bauholz: Eichen von 40 bis 150 jahre.
Buchen » 70 » 140 »
Birken » 20 » 50 »
Erlen » 20 » 40 »
Pappel » 20 » 30 »
Gemischtes schlagholz von 20 bis 50 jahre.
Nadelholz: Lerchenbaum von 80 bis 180 jahre.
Kiefern » 60 » 120 »
Tannen » 70 » 140 »
Fichten » 70 » 140 »

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

Da jedoch die reifwerdung der hölzer vorzüglich von dem grund und klima abhängt, wird ein geschickter forstmann die mögliche verminderung dieser epoche nach umständen zu benuzen wissen, übrigens aber keine verlängerung dieser ausgemessenen fristen nöthig werden.

§. 26. Zur fortdauernden benuzung und unterhaltung der wälder kann demnach kein anderer sicherer maasstab als der wahre holzbestand vergleichen mit dem zuwachs statt finden. Die taxirung der holzbestände aber und die bestimmung ihres dauerhaften ertrages kann am leichtesten nach dem flächeninhalte und proben nach jochen herausgebracht werden. Wenn nemlich einmahl die anzahl der joche des wirklichen waldes bekannt ist, wird in jeder waldgegend, welche unter einer eigenen benennung bekannt ist, die abtheilung des grundes von der guten, mittlern und schlechten gleba bestimmt. In jeder dieser gattungen wird ein joch geometrisch abgesteckt, sodann die darauf stehenden bäume durch die soviel als möglich genaue abschäzung ihres körperlichen inhaltes an der klafterzahl erhoben und auf solche weise der ganze bestand der holzklafter auf dem ganzen joche gefunden, wobei auf die allda praedominirende gattung immer der vorzügliche bedacht genommen werden muss. Aus der zusammenziehung der gesammten drey gattungen der gleba erscheint, der ganze holzbestand dieser untersuchten waldgegend und die gleichförmige behandlung aller übrigen waldgegenden giebt den vollkommenen holzbestand, welchen der ganze wald enthalten kann, wenn selber seine schlagbarkeit, welche aus der praedominirenden gattung festzusetzen ist, erreicht haben wird. Auch die gegenwärtig in dem walde vorfindigen maisse, stangen und mittelhölzer werden auf die nemliche art erhoben, wenn selbe der gleba ihrer waldgegend, auf welcher sie stehen, gleich angenommen werden. Um aber der willkührlichen schäzung soviel möglich schranken zu sezen, wird die controlle dadurch gefunden, wenn in jeder abgeschäzten waldgegend ein joch von jeder gleba besonders abgetrieben und zum probeschlag aufgearbeitet wird. Damit nun durch so häufige probeschläge der wald nicht zu sehr gefleckelt werde, ist in jenen theilen, in welchen diese probeschläge nicht plazgreifen können, ein vormahls geführter und bekannter schlag in seiner ganzen grösse geometrisch aufzunehmen, dessen gesammte erzeugte klafterzahl aus den vorigen forstrechnungen zu erheben, in den enthalt gesammter

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

joche desselben zu theilen und auf solche weise der enthalt eines einzelnen joches zu erheben, welches hernach mit dem aus der abschäzung erlangten jochsenthalte verglichen werden muss, um sich von der dabei gepflogenen genauigkeit, so viel nur möglich ist, zu überzeugen.

§. 27. Sind demnach diese abschätzungen und controllirungen in jeder waldgegend vollbracht, so werden solche in die, jeder gattung angemessene und in der tabelle eigends dazu vorgesehene mit dem alter nach der abstuffung aufgeführte rubriquen eingeschaltet und auf diese weise der sowohl ganze mögliche holzbestand des waldes bei dessen erreichter schlagbarkeit als der gegenwärtig wirkliche stand, in welchem sich derselbe befindet, mit der anzahl der joche aufgefunden. Diese in dem ganzen walde auf obige art erhobene anzahl der joche, sowohl als der darauf gefundene mögliche anzahl der klafter, getheilt mit der zahl der jahre, welche die reifwerdung der darauf praedominirend stehenden holzgattung fordert, giebt sowohl die grösse der jährlich aufzutreibenden oberflächenmaass an jochen, als die zahl der holzklafter, welche jährlich aus dem erhobenen walde mit rücksicht auf die perpetuirliche dauer genommen werden darf.

§. 28. Bei gedachter waldabschäzung sind die baustämme und gerechthölzer, welche mit den feuerhölzen vermischt stehen, gleichfalls nur nach der klafterzahl zu schäzen, weil es sich von selbst verstehet, dass selbe bei dem jährlich nach dem system in gehöriger zeit zu verfassenden holzschlags-antrage besonders abgezählt und geschäzt, sodann mit beilegung des in dieser gegend bestehenden preisses mit $^1/_4$ und $^1/_3$, auch öfter der hälfte, mit ihrem werthe aufgeführt werden müssen, und dass jene waldstrecken, in welchen das bauholz dem grössten theil ausmacht, nach den obwaltenden localumständen zur reserve bestimmt, folglich der allgemeinen schäzung nicht beigesellt, sondern ganz besonders aufgeführt und nach maassgabe des bedarfs nach ordentlichen forstprincipien benuzet werden sollen.

§. 29. Der taxator ist überall ein sachverständiger forstbeamter und die taxirung wie auch die controlle über deren richtigkeit, dann die einschaltung der resultaten in die jeder gattung angemessenen, in der tabelle eigends dazu vorgesehenen rubricken, endlich die eintheilung nach gedachten resultaten hat nach den in den vorhergehenden paragraphen enthaltenen grundsäzen zu ge-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

schehen. Uibrigens lassen sich für die waldabschäzung und taxirung in absicht auf den holzertrag im allgemeinen keine bestimmten maassregeln vorschreiben, sondern es kömmt alles dabei auf die verschiedene lage und beschaffenheit der waldungen und die übrigen localumstände an, worauf bei der diesfälligen operation von dem forstverständigen die vorzügliche rücksicht genommen werden muss.

§. 30. Mit ende eines jeden militair-jahres ist der jährliche holzanschlagsantrag nach der auf oben angezeigte weise zu entwerfenden tabelle genau zu verfassen, nach dessen vollbringung aber mittelst eines ausweises seines befundenen erfolges der k. hung. statthalterey vorzulegen, damit selbe in den stand gesezt werde, von der forstmässigen behandlung der waldungen mit verlässigkeit zu urtheilen und wenn anderst die cultur derselben durch die forstbeamten fleissig besorgt wird, allen übrigen sich in der benuzung einschleichen könnenden fehler zeitlich vorzubauen.

§. 31. Noch gehört zur regulirung der waldwirtschaft folgendes:

1-tens. Der wald kann nicht wohl bewirthschaftet werden wenn in selben viele äcker oder wiesengründe befindlich sind daher hat bei gelegenheit der taxirung das wirthschafts-officiolat seinen vorschlag zu machen, wie diese äcker und wiesen umgetauscht oder auch wie ein theil des waldes abgeschnitten und statt der überlassenen gründe zu äcker oder wiesen gemacht werden könne. Der taxirende waldbeamte fügt dieser meinung die seinige bey und der ingenieur zeiget dieselbe auf der karte an, und zwar wenn die meinungen nicht gleich sind, beide projecte.

2-tens. Wenn die herrschaft reservatswälder hat, sind selbe auf den karten genau anzuzeigen, und auch zu bemerken, wie in den zur hütung verwendeten theilen die ambulatorien mit rücksicht auf eben diese hütung einzutheilen sind.

3-tens. Die stiftungen fonds-herrschaften haben mit dem übrigen in rücksicht der jagdbarkeit gleiche rechte, daher ist durch den taxirenden waldmeister jener theil des forstes, in welchen die jagd verbotten werden soll, zu bestimmen und durch den ingenieur in der karte anzuzeigen.

Fogalmazványa az Orsz. Levéltár kanczelláriai osztályában 1801. évi 1102. sz. alatt.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

265.

1802. május 9. Szász-Ujfalu község határozata erdeiknek használatáról.

Abschluss.

Anno 1802. den 9-ten Maji werden auf veranlassung einer von dem hochlöblichen königlichen landes gubernium, im monath Märtz laufenden jahres, sub nro 1389. (magistrats-zahl 715.) erflossenen hohen verordnung mittelst des Hermanstädter raths-geschwornen herrn Michel Dietrich mit beistimmung und einwilligung der zu dieser absicht versamleten ganzen Neudorfer dorfsgemeinde zu besserer besorgung und zweckmässigeren verordnung der hiesigen dorf-waldungen nachstehende unabweichliche maasregeln getroffen, als

1. Sollen die blos zum bau-holtz bestimmte waldungen, der Raupenbuch und Mittelberg benannt, weder von der altschaft, noch von den gemeinde männern ohne ausdrückliche erlaubniss unter strafe von 50 stockschlägen nicht befarn, noch ein einziger baum daselbst gefällt werden, welch obbesagte strafe auch auf denjenigen fällt, der sich in diesen waldungen untersteht einen baum abzurinden.

2. Die übrige dorfs-waldungen hingegen, so zum brennholtz fällen belassen worden, sind in folgende theile und schichten eingetheilt worden:

a., Sandruckwald wird in 3 jahrs-schichten, nähmlich für die jahre 1803., 1804. und 1805. getheilt und von der gemeinde sowohl zur eigenen beholtzung, als auch zum gewerb als hinlänglich auf diese 3 jahre anerkannt.

b., Der Obern- und Niedern-Hüllen-buch wird zu 5 jahrsschichten, nehmlich pro anno 1806., 1807., 1808., 1809. und 1810. gleichfalls zur eigenen und gewerbs-brennholtz fällung als zulänglich befunden.

c., Der Lind-buch wald wird in 4 jahrs-schichten, nemlich für die jahren 1811., 1812., 1813. und 1814. eingetheilt und gleichfalls für hinlänglich geachtet.

d., Der Scheurn-wald sammt angrenzenden Schassel- und Has-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

sel-wald ist gleichfalls zu 5 jährigen schichten i. e. pro anno 1815., 1816., 1817., 1818. und 1819. als hinlänglich befunden worden.

e., Der Siewerts-buch wird nur zu einer einjährigen brennholtz-fällung, nehmlich für das jahr 1820. als zulänglich bestimmt.

f., Der Essig-buch wird auch nur zu einer einjährigen fällung, nehmlich pro anno 1821. ernannt und endlich

g., Von dem wald, die Kuhweide genannt, so im jahre 1801. und 1802., folglich auf zwei jahren gedienet, verspricht sich das dorf bis zu den jahren 1822. und 1823. hinlänglichen wachsthum, zu einer abermal 2 jährigen holtzfällung.

3. Sollen diejenigen waldungen, so nicht zur bestimmten jahrsholtz-fällungs-schichte gehören, unter strafe von 25 stockschlägen ohne ausnahme der person verbothen sein und bleiben.

4. Soll die fällung des brennholtzes alle jahr sich mit dem 1-sten November anfangen und mit dem letzten Februar sich endigen.

5. Wird diese 23 jahre durch zur holtzfällungs-zeit in jeder woche nur ein tag und zwar der Donnerstag zum wald-befahrungstag bestimmt und sollen diejenigen, so ausser dem festgesetzten waldtag in der waldung betretten werden, mit 25 stockschlägen bestraft werden.

6. Setzt die gemeinde auch fest, dass künftighin zu feldzäunen keine hochstämmige sträucher mehr abgehauen und verwendet, sondern die zäune mittelst schanz-aufwerfung und dörner-einschlagung erricht und verfertigt werden sollen.

Welch diesfälliger gemeinde-abschluss in folge des belobten hohen gubernial-decrets dem dorf-protocoll von wort zu wort eingetragen und unter einst dem derzeitigen dorfs-amt anbefohlen wird, diesen abschluss alljährig bei angehender holtz-fällungs-zeit der immer zu versammlenden ganzen gemeinde zur genausten festhaltung und onabweichlichen nachachtung öffentlich fürzulesen.

So geschehen zu Neudorf, anno, dieque supranotatis. Georg Schuller dorfs-han sk. Johann Counerdt ältester borger sk. Mathias Femmig wortman sk. In namen der ganzen gemeinde Michael Ditrich senator sk.

Eredetije az Orsz. Levéltár erd. fökormányszéki osztályában 1802. évi 6864. sz. alatt.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

266.

1802. junius 5. Szék városának a főkormányszékhez fölterjesztett, a közös birtoklás elvén alapuló erdőrendtartása.

Felséges királyi fő igazgató tanács, kegyelmes pártfogó uraink!

Vévén a felséges királyi guberniumnak rendelését még az elmult 1800-ik esztendőben májusnak 14-ik napján a 4016. szám alatt az aránt, hogy erdeinknek megtartásában és gyarapításában jó módot találván, arról a tisztelt guberniumot tudósítanók. Amely rendelésre az ide való tanács a maga vélekedését megtette vala, feladván azt, hogy az erdők különben meg nem tartathatnak, hanem ha felosztatnak, melynek következéseül tehát midőn láttuk és tapasztaltuk volna, hogy erdeink és minden erdős helyeink *az eddigelő osztatlanul való birás*, és az szerint való rendetlen, gondatlan és kiméletlenül való használás által (mely szerint senki is azokkal a megtartásra és gyarapításra célozó előre való látással és igyekezettel szokott élni mint a maga tulajdonával) akármely vigyázásunk után is megsokasodott lakosainknak számos volta és nevezetesen az 1800-ban közönségesen tudva levő iszonyú tüz által városunk népesebb és tehetősebb részének lett megemésztetése, úgyszintén a körül belül levő szomszédainknak is allattomban való, sőt potentiosa succisiójok és pusztítások miatt végső pusztulásra hanyatlanak, tehát városunk népének megegyezésével és közönséges akarattal azt határoztuk meg és láttuk legjobbnak, hogy minden erdeink, és erdős, úgyszintén *vadgyümölcsös helyeinket egymás között feloszszuk, kinyilazzuk és kinek-kinek competens nyilát assignáljuk* ilyen pontok alatt, u. m.

1. Mindenek előtt, hogy mind ezen egyezésnek megtartására, mind pedig akármely városunk közjavainak munkálkodására és gyarapítására minden lakosaink annál nagyobb egyezséggel és ügyekezettel köteleztessenek, tehát tartoznak minden lakosaink közönséges gyűlésünk előtt minden megkülönböztetés nélkül az arról kiadandó juramenti formula szerint egyről egyig unionis juramentumot praestálni, úgy hogy akik harminczkét esztendőn túl való idevaló lakosok akkor 24 dénár, az azon innen valók pedig három-három rh. forintot tartozzanak letenni és addig senki is az erdőbeli rátájához ne juthasson. Ez után is minden új házasok

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

vagy máshunnan ide származandók azon juramentumot letenni tartoznak, melyből való proventus a közönséges cassában és szükségekre tétetvén, a város gazdái azokról számolni kötelesek lesznek.

2. Mivel a törvény és közigazság szerint is lakosaink minden megkülönböztetés nélkül nem egyaránt részesülhetnek azon osztályban, a mellett penig a közterhet hordozó népeinket is abból egészen ki nem rekeszthetvén, tehát házok és házhelyek után kívánván alkalmaztatni azon osztályt, azokat *három* classisokra osztottuk. Az *első* classisba tétetnek mindazon nemes és civilis házhelyek, melyek *antiqua populósák* és a melyek után *a legnagyobb mértékü nyilak* egyaránt adatnak. A *második* classisba tétetnek azon házhelyek, melyek *nova populósák* és ezek után *egy harmadrésszsel kisebb nyil* adatik, mint az első classisbeliek után. A *harmadik* classisba tétetnek minden antiqua *deserta* házhelyek és akár fiscális, akár nemes és akár civilis *zsellérek*, melyek után *fél annyi nyilak* adattatnak, mint az első classisbelieknek. Ez szerint azon osztályt megtevén

3. Senki is a *maga nyilát* semmiféle más haszonvételre *ki ne irtsa* és irtassa, hanem erdőnek megtartsa; aki penig az ellen cselekednék, azon nyilát ipso facto veszítse el, mely azon esetben a *közönségre* menjen vissza; nevezetesen] akárminemü zsellérek is ezen városban a magok telkek után jutott nyilokat ne pusztíthassák, hanem azokból magok földesurok hírekkel élhessenek; amely zsellér penig ez ellen cselekednék, 12 forintokig toties quoties büntettessék, mely a közönséges cassába administráltassék.

4. A fát ezen határból semmi szin és praetextus alatt *kivinni és eladni a végre nem szabad*, sem penig idegen és nem ide való lakos pálinka-főzéssel vagy egyéb affélével a fát ne consumálhassa; aki penig ez ellen a punctumok ellen cselekednék, toties quoties 24 forintokig büntettessék.

5. Ha valaki ellen törvényes executio menne, míg az exequálandó summa más javaiból kitelhetik, *addig az erdőbeli részéhez nyulni nem szabad* (kivévén azt, ha in casu necessitatis in specialem hypothecam contractualiter azt kötötte volna le) és ha ezen tekintetekből osztán az erdejét is foglalni kellenék, s azon erdő *olyannak menne az executio szerint kezére, aki még eddigelé ide való civis vagy lakos nem volna és* magát nem civilisáltatta volna, *tartozik magát civilizáltatni*, ha belső fundusa vagyon, és magát minden pontoknak megtartására kötelezni, melyet ha az executió után a 15. napi judiciale sequestrum alatt nem teljesítene, tehát

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

legelsőben is *a városnak a magához való váltásra praeemptionis jussa legyen;* és ha a város magához váltani nem akarná, akkor akinek a törvénytől meghatározott módon *ahhoz akár vérség, akár szomszédság jussán közelebb való jussa vagyon,* letévén az aestimált summát, azt magához vehesse; vagy ezek is magukhoz venni nem akarván vagy nem vehetnék, *akármely civis vagy lakos* azt magához válthassa. Ha penig az olyan extraneus praetendens magát, belső fundussa is lévén, civilizáltatná és annál fogva azon aestimált erdőt kezéhez venné, ha azután *akár maga, akár penig akármely successora,* az ide való civiseken kivül, ezen punctumok ellen cselekedne, tehát azoknak mostan meghatározott büntetését is rajta desumálván, *azon kivül, non obstante ullo praescriptionis tempore, az írt módon depositis deponendis, annak birodalmából akárki is kiüthesse.* Még ez is idejárulván,

6. Hogy azon erdős és vad gyümölcsös helyekben levő földnek pusztítását senki is se contractualiter le ne köthesse, se semminemü szín és praetextus alatt az aestimatio alá ne vétethesse, hanem csak a fája vagy szőri, *mivel azokban a földnek proprietása emmekutána is a közönségnek fenhagyatik, hanem azoknak birtokosi úgy fognak tartatni, mint usufructuáriusok*; úgy mindazonáltal,

7. Hogy akkor is a maga erdőbeli rátájának a szőriről telkével együtt, valamint szintén a több mobile bonumáról, akár in vivis, akár post mortem *libere disponálhat,* ha azon dispositiója ezen egyezségnek több punctumai ellen nem intéztetik; ezt megjegyezvén, hogy a *vadgyümölcsös fákot senkinek is levágni, levágatni nem szabad* különben, hanem csak oltogatásra és jóféle fák szaporítása végett; aki azt a maga nyilában cselekedné, nyilát ipso facto, az harmadik punctum szerint elveszítse; ha penig akárki is azt a más nyilában cselekedné, az erdőbeli praevaricátorok törvényes büntetésére elmarasztassék, a nemesek és városiak között való controversiában az eddig való unió observáltatván.

8. A succisió azon nyilakban a birtokra és haszonvételre nézve járja az szerint, amint házhely után jár, amely után adatott a nyil; de úgy, hogyha extraneus és aki még eddig magát nem civilizáltatta volna, akármely jussal is *azon házhelyben succedálna,* vagy részesülne, *tartozik magát mindenek előtte civilizáltatni* és ezen egyezés punctumainak megtartására kötelezni, *különben az 5-ik pont szerint azon erdőnek és erdős vagy vadgyümölcsös helynek birodalmától elrekesztetik.*

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

9. Ha akárkinek is akármely úton-módon a *háza telke*, amely után most nyil adatik, úgy *elpusztulna*, hogy azon közönséges szolgálat alá való ember lakhatnék és laknék, tehát *az ez után adatott erdő-nyil a városi közönségre visszamenjen*, de úgy, hogy azon elpusztult helynek birtokosa vagy successora más hasonló közönséges terhek alatt való fundusra *lakását változtatná, nyilát oda magával elvihesse*. De ha valakinek maradéka *árvaságra* maradna, *annak nyilát köteles a közönség*, a tutorságról szóló törvények szerint, *a tutorral conserváltatni*, és mikor kivántatik, assignálni.

10. A közönségre amely erdőnyilak a fennebb írt módon visszamennek, azokat *adja olyan közönséges terhet viselő idevaló uniált és ezen egyezésre hittel lekötelezett személyeknek, akik azóta lettek gazdákká és erdőnyil nékiek nem adattathatott*, observálván a feljebbi classificatióbeli proportiót; *adja meg a közönség olyan itten lakos bene merita personáknak is, akik ezen városnak valamely közönséges hasznos szolgálatokat tettenek és tesznek*, amennyit a közönség in compensationem ejusmodi meritorum helyesnek és illendőnek lenni ítél, *ha nem lenne nyila háza után*.

11. A városnak *közönséges szükségeire*, u. m. hidaknak, kutaknak, utaknak és minden egyéb közönséges épületnek csinálására és conservatiójára *fennhagyattatnak közönséges városi erdőknek* a Ferenczberke, Pásztoráj és a hosszúérbeli erdők úgy, hogy azok a városi gazdáknak, vagy az arra rendelendő inspectoroknak vigyázások és számadások alatt *kemény tilalomban* lévén, azokból senkinek is, a közönségnek híre és jóváhagyása nélkül, adni ne merészeljenek, azokban okozott kárnak in dupplo leendő megfizetése terhe alatt; de akkor is idegeneknek azon büntetés alatt adni nem szabad, hanem csak ide való uniált személyeknek; csak ugyan azon erdők a maguk extensiójukban örökké conserváltassanak és neveltessenek azon közönséges hasznokra.

12. Akárkiknek is az ide való uniált személyeknek és birtokosoknak *ha valamely tulajdon industriájok, vagy meliorátiójok vagynak az írt erdős és vadgyümölcsös helyek nevelésében, azok maradjanak tulajdon rátájukban az industriánsoknak*, ha competens rátájukat felül nem haladják; amenyiben pedig felülhaladják, a supernatans quantitásban levő industrialékat fizessék meg azok az industriansoknak törvényes becsü-áruk szerint, akiknek nyilokban esik.

13. Akiknek nyilokat, vagy annak valamely részét akárki is via facti et potentiose elfoglalná, *köteles az uniált közönség a dam-*

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

nificátust instantanee sub onere evictionis reponálni és őtet abban közköltséggel manuducálni vagy ha elvesztené, bonificálni in eadem quantitate et qualitate.

14. Az erdők a marhák legelésektől, devastatiójoktól az arról költ ordinatiók szerint conserváltassanak.

Ezek azok a pontok, a melyeket az erdők, erdős és vadgyümölcsös helyek jobb móddal lehető megtartásáról, gyarapításáról és osztályáról tetszett a Szék városi egész közönségnek egyetértéséből a felséges királyi főigazgató tanácsnak kegyelmes helybenhagyás és megerősítés végett alázatosan felküldeni, amelyekről kegyelmes rendeléseket örökös tisztelettel elvárván, vagyunk a felséges királyi főigazgató tanácsnak alázatos szolgái Szék városi egész közönség. Deési M. József s. k. főbíró és ifj. Szathmáry János s. k. hütös notárius.

Szék, die 5. Junii, 1802.

Eredetije az Orsz. Levéltár erd. főkormányszéki osztályában 1802. évi 6161. sz. alatt.

267.

1802. augusztus 14. Bereczk városának a főkormányszékhez intézett jelentése az erdeinek megóvására tett intézkedésekről.

Felséges királyi igazgató főtanács, kegyelmes uraink és patronusink!

A felséges királyi igazgató főtanács a folyó esztendő és julius első napján 6161. szám alatt költ kegyelmes rendelését mélységes alázatossággal elvettünk s a melyben is a felséges királyi igazgató főtanács azt méltóztatik kegyelmesen parancsolni, hogy városunk terrenumán levő erdőnk pusztítója ellen tenné meg magistrátusunk az maga vélekedésit. Azon tárgy iránt is a felséges királyi igazgató főtanácsnak mélységes alázatossággal azt bátorkodunk jelenteni, hogy városunk erdeinek jó gondviselésére egy erdőbíró rendeltetett magistratusunk által, s annak segítségül hat esküttt pásztorai, akik is mindenkor az erdőn szerre-szerre pásztorolás végett járnak, s ha vagy egy erdőpusztítót, akit fejszével, harap-égetéssel az erdőn, nevezetesen a tilalmasban megtalálnak, legyen az provinciális személy, magistrátusunk az ő törvénytelen cselekedete

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

szerint megbünteti; legyen az katona, azonnal a militáris tiszt uraknak megorvoslás végett magistratusunk kötelessége szerint bejelent, és így ez szerint kiváltképpen az idén az erdőnkben semmi fogyatkozás, kár nem tapasztaltatott. Melyet midőn mélységes alázatossággal a felséges királyi igazgató főtanácsnak feljelentenénk, azonban magunkat kegyelmes atyai gondviselésébe alázatosan ajánlván vagyunk, maradtunk a felséges királyi igazgató főtanácsnak alázatos szolgái Frenkó András s. k. város főbírája. Barta Ignácz s. k. notárius. Signatum Bereczk, die 14-a Augusti 1802.

Eredetije az Orsz. Levéltár erd. főkormányszéki osztályában 1802. évi 8523. sz. alatt.

268.

1802. augusztus 17. Abrudbánya városának a főkormányszékhez fölterjesztett jelentése erdeinek kezeléséről.

Felséges királyi főigazgató tanács!

Az erdőknek jobb móddal való conservatiója és azokban történni szokott pusztításoknak megakadályoztatása iránt közelebb mult julius hónap 1-ső napján 6161. sz. a. költ sürgető kegyelmes rendelésre a mi alázatos vélekedésünk s jelentésünk ez: Jóllehet az ide való esküdt közönség az ezen esztendő junius 20-ik napján 4475. sz. a. költ kegyelmes rendelés következéseül ezen tárgyat bővebb tanácskozás alá kivánja venni, mindazonáltal az eddig itten gyakorlott erdőbeli gazdáskodás módjánál jobbat s a feltett czélra alkalmatosabbat fel nem találhatunk. Itt ugyanis lévén egy arra rendeltetett erdőgazda és a mellett szolgáló gornyikok, senkinek a város közönséges erdeiben prédálni módjok s alkalmatosságok nincsen, hanem ha ugyancsak valakinek, nevezetesen bányák felfogása végett fákra elkerülhetetlen szüksége vagyon, azon történetben a főbíró, avagy tanács engedelmével olyan helyekről, azhol egy tőrül három, négy, sőt öt szál jövések is vagynak, az haszontalanabbak, ha csak tisztítás kedviért is, bizonyos meghatározott számmal és pénzért adsignáltatnak, melyeknek ára az erdő gazdája által az allodiális cassába administráltatik; nem különben az alábbvaló és rész szerint száradásra indult fákból ölek készíttetvén, azok a városi polgároknak eladatnak s a bejövő pénz hasonlóképpen az

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

allodiális cassába szokott betétetni. Melyeknek alázatos jelentése mellett mély tisztelettel maradunk a felséges királyi főigazgató tanácsnak alázatos szolgái Nagy Zsigmond s. k. főbíró. Székely István főnotárius s. k. Az abrudbányai tanács gyűléséből augusztus 17-én 1802.

Eredetije az Orsz. Levéltár erd. főkormányszéki osztályában 1802. évi 9153. sz. alatt.

269.

1802. augusztus 21. Torda városának a főkormányszékhez fölterjesztett véleménye az erdők megóvásáról.

Felséges királyi főigazgató tanács!

Minekutánna a felséges királyi főigazgató tanácsnak mult 1800. esztendőben, május 14-én 4016., úgy e folyó esztendőben 6161. számok alatt julius 1-ső napjáról kelt rendelése következéseül a városi communitással egyetértőleg arról tanácskoztunk volna, hogy micsoda módokat lehetne feltalálni olyanokat, melyek által az erdők legjobban conserváltathatnának és az azokban történni szokott pusztítások megakadályoztathatnának? hoszszas tanácskozásaink után is más és alkalmatosabb módokat ezekre nézve nem gondolhattunk, mint a milyenek hozattattak dicsőséges fejedelmünk és boldog emlékezetü római császár néhai II. József ő felsége uralkodása alatt az erdők használásáról és termesztéséről költ normalis ordinatióban. Mely szerint, a mi vélekedésünkhez képest a csak most említett normalis ordinatio maga erejében meghagyattatván, ha a felséges királyi fő igazgató tanács még emellé olyatén kemény tiltó parancsolatokat méltóztatnék kibocsájtani nemes Aranyosszékhez és nemes Tordavármegyéhez, melyeknél fogva a nevezett széknek és vármegyének városunk erdeihez legközelebb levő szomszéd helységeiben, u. m. Rákoson, Várfalván, Mészkőn, Berkesen, Felső- és Közép-Peterden lakó emberei sem magok személyekben, sem pedig marháik által (melyek tetemes károkat szoktak okozni akárholott is az erdőkben, de nevezetesen városunk erdeje felette igen pusztíttatik, kivált az új vágásokban és azoknak új sarjazásaiban) azt prédálni, pusztítani mintegy szántszándékkal és erőszakkal nem merészelnék, amidőn most olyan vakmerő bátorságra vete-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

mednek olykor-olykor, hogy nagy számmal oda kivárván határbíráinkat, ha kártevő marháikat bé akarják hajtani, nem csak hogy ellent állanak, hanem azokat fegyveresen megtámadják, kövekkel hajigálják, egy szóval minden igyekezettel életek elvesztésire törekednek, ily móddal remélhetnők hasznosan lehető élésit és hosszas időkre való fennállását városunk erdeinek. Mély tisztelettel maradtunk a felséges királyi főigazgató tanácsnak alázatos szolgái Miklós László főhadnagy s. k. a tordai magistrátussal együtt és Silling Boldizsár vice notárius s. k. Tordán, augusztus 21-én 1802.

Eredetije az Orsz. Levéltár erd. főkormányszéki osztályában 1802. évi 8584. sz. alatt.

270.

1802. augusztus 23. Kolozsmegyének a főkormányszékhez fölterjesztett véleménye az erdők megóvásáról.

Felséges királyi főigazgató tanács!

Az erdők pusztíttatása megakadályoztatására nézve kivánt vélekedésnek felküldése iránt közelebb mult julius 1-ső napján 6161. sz. a. költ rendelésére a fels. kir. főigazgató tanácsnak a nemes vármegye rendei magok vélekedéseket a következendőkben terjesztik a tisztelt kir. fő igazgató tanács eleiben, hogy t. i. úgy lehet az erdők pusztíttatását legjobban megakadályoztatni, ha azok minden helységekben a birtokosok között felosztatnak, mert így ki-ki a maga részére jutandó erdőt különös pásztorok s hajtók által pásztoroltatván, nem merészli senki hír nélkül vágni, pusztítani, tartván minden annak terhes és törvényes büntetésitől, ellenben ha közönségesen birattatnak szükség felett is csak egyik a másikra való nézt is vágatják; minthogy pedig az ilyetén közös helyek osztálya dolga igen hosszasan és nehezen mehet véghez, mert az az iránt folyó processusok hol egy, hol más remédiumokkal akadályoztatnak, s nevezetesen ha nem transmittáltatnak is törvény szerint, praeceptoriummal és recursussal elvitettetnek még az exceptiókban is s appellatio mellett sokáig elhevernek. Arra nézve a nemes vármegye rendei vélekedések szerint igen szükséges volna, ha a tisztelt kir. főigazgató tanács oly rendelést tenni méltóztatnék, hogy az ilyetén osztályos processusokban a diaetalis articulus szoros

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

értelme szerint minden remédiumok kirekesztessenek és praeceptorium se adattassék; így az erdők osztálya hamar végben menvén, bizonyosan jobb móddal conserváltatnának és nem pusztíttatnának. Melynek jelentése mellett egész tisztelettel vagyunk a felséges kir. főigazgató tanácsnak alázatos szolgái nemes Kolos vármegye rendei, nemes Kolos vármegye marchális székiből, Kolosvár, 23-a Augusti 1802. Szarvadi Farkas s. k. főnotárius által.

Eredetije az Orsz. Levéltár erd. főkormányszéki osztályában 1802. évi 8641. sz. alatt.

271.

1802. augusztus 23. Belső-Szolnokmegyének a főkormányszékhez fölterjesztett véleménye az erdők hathatósabb megóvásáról.

Méltóságos királyi főigazgató tanács!

Közelebb mult julius 1-ső napján 6161. sz. a. az erdőpusztításoknak megakadályoztatása iránt költ rendelésére a méltóságos királyi főigazgató tanácsnak maga vélekedésit ezen vármegyei tisztség ím ezekben bátorkodik bejelenteni: Minthogy az erdőknek pusztulása, amint tapasztaltatik, főbbképpen abból következik, hogy amely helységben több possessorok vagynak, közönségesen minden megkimélés nélkül és majd semmit is tilalomban nem tartván élik, és a parasztságnak is minden regulatió nélkül hordani engedik, semmi vigyázatot tulajdon megkárosíttatásukra nem tévén, hogyha pedig *felosztatnának, a proportione possessorii* ki-ki maga károsíttatását különösen érezvén, annak elhárítására maga javára való vigyázat kényszerítené; melyre való nézt a legjobb módot az erdőpusztítások oltalmára azt tartanók, hogy egy oly eszköz rendeltetnék főhatalommal, mely mellett kényteleníttetnének akármely helységet többen bíró birtokosok a közös erdőknek felosztására. Melylyel is alázatos tisztelettel vagyunk a méltóságos királyi főigazgató tanácsnak alázatos szolgái Alsó László főbíró s. k. Ferenczy József főnotárius s. k. Költ nemes Belső-Szolnok vármegye közönségétől Désen, 23-a Augusti 1802.

Eredetije az Orsz. Levéltár erd. főkormányszéki osztályában 1802. évi 8774. sz. alatt.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

272.

1802. augusztus 24. Kolozs városának a főkormányszékhez fölterjesztett javaslata az erdők megóvásáról.

Felséges királyi főigazgató tanács, kegyelmes patronus uraink!

Vévén alázatos homagialis tisztelettel a felséges királyi főigazgató tanács kegyelmes rendelésit 6161. sz. a. megjegyezve az erdőknek jobb móddal leendő conservátiója és azokban történni szokott pusztításoknak megakadályoztatása iránt, de mi jobb módot annál, hogy

1. Hogy sem egyszer, sem másszor az marhák által legeltetni ne engedtessen.

2. Hogy sz. György naptól fogva sz. Mihály napig vágattatni ne engedtessen.

3. Pedig a makkvettetése és szoros tilalomban való tartattatása által.

Mely alázatos jelentésünk után holtig való elenyészhetetlen tisztelettel maradtunk a felséges királyi főigazgató tanácsnak alázatos szolgái Bálint József Kolos város főbírája s. k. Bogyó Ignácz s. k. ord. notarius.

Signatum Kolos, 24-a Augusti 1802.

Eredetije az Orsz. Levéltár erd. főkormányszéki osztályában 1802. évi 8455. sz. alatt.

273.

1802. augusztus 28. Vajda-Hunyad városának a főkormányszékhez fölterjesztett véleménye az erdők megóvásáról.

Felséges királyi főigazgató tanács, nékünk kegyelmes uraink!

Az erdőknek jobb móddal lehető conservatiója tárgyában a több illető jurisdictiók között városunk részéről is megteendő vélekedésnek felküldése iránt ez esztendőben juliusnak 1-ső napjáról 6161. sz. a. költ kegyelmes rendelésére excellentiátoknak csekély vélekedésünket a következőkben bátorkodunk megteni. Noha ugyan a nemes ország rendei 1791-ben az erdőknek gondviselése és jó karban való tartása iránt igen hasznos novelláris articulust készíttetett,

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

melynek szorgalmatos megtartása közönségesen az erdők conservatiójára nézve egy leghathatósabb eszköz, mindazonáltal azon erdőkre nézve, a melyek nem egy különös birtokos, hanem communitások által birattatnak, csekély vélekedésünk szerint ezeket is hozzá ragasztani szükségesnek lenni látjuk:

1. Hogy erdőinspector tétettessék, akinek a közönség erdejéből vagy szabados erdőlés engedtessék, vagy bizonyos fizetés rendeltessék. Ez hite letétele után a helységbeli magistrátusnak vagy publicus tisztnek contraléria alatt (hacsak hitszegésben nem találtatnék és a communitás részéről hivatalát hasznosan folytatja, magának is kedve lévén) egymás végtiben azt 12 esztendeig vihesse.

2. Az az inspector tegyen annyi erdőpásztorokat, amennyit az erdőnek kiterjedésihez képest szükségesnek lenni lát, a communitás által adandó illendő fizetés mellett, melyet az inspector a publicus tiszttel határoznak meg. Végre ezek a pásztorok egyenesen az inspector directiója alatt légyenek és tőle függjenek, akinek

3. Kötelessége légyen a keze alá veendő erdőpásztorokkal a communitás erdejét a citált novellaris articulusnak utasítása szerént szorgalmatosan őriztetni, nevelni és procurálni.

Ami már a történhető verekedések és veszekedések elkerülhetéseket, vagy akadályoztathatásokat illeti, legottan mihelyt az erdők a fennirtak szerint jó móddal fognak őriztetni, a verekedést eszközlő alkalmatosságok magokban egészen elenyésznek és a felséges czél tökéletes állapotra mehet. Melyek után buzgó tisztelettel maradunk alázatos szolgái a felséges királyi főigazgató tanácsnak Bucsi Mihály főbíró s. k. Szabó György nótárius s. k.

Költ magistrátusunk üléséből Vajda-Hunyadon, augusztus 28-ik napján 1802.

Eredetije az Orsz. Levéltár erd. főkormányszéki osztályában 1802. évi 8829. sz. alatt.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

274.

1802. szeptember 9. Háromszéknek a főkormányszékhez fölterjesztett javaslata az erdők megóvásáról.

Vélekedés, melyben a felséges királyi főigazgató tanács közelebb elenyészet 1800-ik esztendő, Pünkösd hava 14-éről 4016. sz. alatt költ rendelése teljesedéseül az erdőpusztítások kiirtására és a mián bekövetkezni szokott egyenetlenségeknek megelőzésére szolgáló pontok foglaltatnak.

Csak a majd mindennapi tapasztalás bizonyítja, hogy az erdők pusztítását tilalmazó hazánk törvényei s felsőbbségek e tárgyban költ rendeléseinek általhágásával és a birodalom rendes jussainak visszaélésével erdeinkben tetemes károk okoztatnak, úgy annyira, hogy már nemcsak a mezőföldi, de még az erdőalji faluk is tűzi fájukat is messze helyről nem kicsiny fáradsággal kénytelenek hordatni, mely olyatén pusztítások és erdőbeli károknak, amint látható, nevezetesebben okait kilencz pontokra lehet szorítani:

1. Történni szokott legnevezetesebben az égetés által.

2. Nem kevés károk esnek az kecskék eledelére levágattatni szokott fák erdőlésével; nem különben

3. Hogy minden külömböztetés nélkül az fák vágattatván, az erdős helyek fáinak rendével való levágatása eddigelé fel nem állíttatott.

4. A nagy fáknak levágásával s azoknak nagyobb részben való ottanhagyásával,

5. Az erdőn való kaszálóknak minden esztendőben való újra kertelésével; megint

6. A csereágaknak levágásával, melyből úgy nevezett *csereszéna* juhok eledelére szokott készíttetni, cserefák és nyírfák meghántásával.

7. A deszka és más épületbeli fáknak szükség felett való levágásával, amint szokott történni, hogy feles gazda emberek több fát és tönköket, mint sem amit elhordhatnának, levágván, azokat örökre ottan veszni hagyják.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

8. A szélvészek által kidőltött fáknak az erdőn való hagyásával.

9. Pedig az közönséges erdőknek fölöttébb való kiorotásával, mely szerint azokból szántó és kaszáló helyek csináltatnak.

Ezeknek tehát eltávoztatására szükségesnek vélekedjük, hogy következendő rendelések tétetnének s azoknak megtartása keményen megparancsoltatnék, még pedig az

1. és 2-ra nézve, hogy az erdők gyujtogatása és égetése annál is inkább kiirtódjék, mindenik erdőalji falu a nemes rendek közül egy fő, az katona rendből egy vice erdőbírákat, az falusi lakosok közül pedig az erdeinek mennyiségéhez képest elegendő erdőpásztorokat választana, kiknek kötelességek teljesítését az helységbeli tisztek gyakran vigyáznák és a restelkedőket vagy praevaricátorokat büntetéssel is kényszerítenék, s az olyatén erdőpásztorok nem csak az erdőgyujtogatás megakadályoztatására szorgalmatos vigyázással lennének, hanem egyszersmind arról is gondoskodnának, hogy az erdők pusztítása iránt az alábbi pontokban meghatározott rendtartások az erdőlők által miképpen observáltatnak s az ellen hibázókat méltó büntetés végett tiszti kézhez adni kötelesek volnának. Mivel pedig az erdők égetése mind inkább a kecskés gazdák és pásztorok mián okoztatnak, azon előre való látásból, hogy a következendő esztendőkbe mind tágas hely, mind pedig fű ottan jobb lenne, az olyatén veszedelmes és felettébb káros cselekedetnek kitörlésére oly nagyobb szorgalmatossággal igyekezzenek az erdőpásztorok az olyan gyujtogatót megfogni s tiszti kézhez adni, hogy példásan büntettethessék; a tűznek pedig megoltására az harangokat félre vervén, mégis ha az falusi közönség oltására ki nem menne, a helységbeli tiszt a törvény s rendelések értelme szerint büntetné meg a falut mindannyiszor, valahányszor azon rendetlenséget cselekedné; a pásztorok pedig, ha az efféle kártevőket kiadni nem tudnák, másfelől hivatalokban is hiven el nem járnának, érdemek szerint büntettetnének. Hogy tehát az kecskepásztorok az kártételben annál is jobb móddal megakadályoztathassanak, minden erdőalji falu kecskék legelésére, azoknak mennyiségéhez képest bizonyos darab helyet szakasztana ki hátul az Feketeerdőben, melynek határán kivül a legeléssel kiterjedni teljességgel még pedig büntetés alatt meg ne szenvedtetnék; annál is inkább az írt határok között is élő fát levágni tilalmaztatnék. Ha pedig az fennebb említett legelésre szol-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

gáló helynek kiszakasztása felett a kecskés gazdák a faluval meg nem egyezhetnének, jelentvén a tiszti hivatalnak sérelmeket, a kecskék mennyiségéhez mérsékelve gondoskodnék annak meghatározása iránt. Ide értvén a bébirtokosokat is, kik ha az erdőlésben és efféle legelésben részesedni akarnának, a pásztorok fizetésében is concurráljanak.

A kecskék száma és mennyiségek tarthatása iránt határoztassék meg, hogy egy ember 10 kecskénél többet a Feketeerdőben is, közönséges falu helyén ne tarthasson, benn pedig a faluban négyet; aki pedig többet tartani szándékoznék, helyet árendáljon élelmekre. Idegen kecskét bevenni keményen tilalmaztassék, melyet ha valaki bevinne, avagy árendálásán felül többet tartana, és elsőbbszöri admonitióra el nem vinné, confiscáltassék.

A 3. pontra nézve, szükséges szakaszonkint a fák levághatására rendivel az erdős helyeket meghatározni, nem pedig külömböztetés nélkül akárhol aztat vágni s a fák nevelésére a silvestris ordónál fogva kiszabott idő tartassék meg, az honnan következni fog, hogy míg egy része levágatik az erdőnek, a más felfogott része alkalmas élő fákat nevel.

A 4. nézve, kötelességgé tétetnék az erdőpásztoroknak, hogy amely nagy fát levágatni észre vesznek valamely erdőlő által, aztat kényszerítsék minden ágai elhordására, olyas helyről értvén mindazonáltal, ahonnan elhordani lehetséges.

Az 5. A kaszálóknak minden esztendőben való kertben vétele mián nem csak a vesszők, hanem a karófák is pusztíttatván, az ilyetén birtokosok szoríttatnának az erdőpásztorság által arra, hogy sánczokkal és élő fákkal kerítsék be magok helyeket ahol lehetséges, vagy pedig esztendőkre tartó jó kertet tegyenek.

A 6. Az csereágaknak vágásával, nemkülönben csere-, nyir- és hársfák hántásával, az erdőn lévő gyümölcsfák leveleinek üdő előtt erőltetett leszedésével nem kevés károk okoztatván az élő fákban, melyek eltörlésére a csereágak hordása teljességgel megtiltatnék, valamint szintén a csere-, nyir- és hársfáknak eleven és fennálló állapotjukban való meghántások, hanem csak minekutána levágattatnak, úgy mindazonáltal, hogy fájuk hazavitessék. A vadgyümölcsfák leveleit is idő előtt leszedni szabad ne lenne, csak a mikor a falu közönséges végezéséből az iránt szabadság engedtetnék, annál inkább tilalmaztassék az efféle vadgyümölcsöt termő fáknak levágások.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

A 7. Hogy azok, kik az épületbeli fáknak és deszkáknak való tönkök vágásával visszaélvén annyit legazlanak, hogy elhordani erőtlenek, abbeli kártételekben megakadályoztassanak, ellenben az efféléket használni kívánók rövidséget ne szenvedjenek, az erdőpásztorok ügyeljék, hogy a mennyiben lehet, ki-ki csak annyit vágjon, amennyinek elhordására elégségesnek itéltetnék. De mivel az ilyetén fákat mindinkább szánúton szokták leköltöztetni, az pedig nem minden télen vagyon, két esztendő határoztatnék az épület és tönkfáknak elhordására; ha az alatt gondatlan lenne az erdőlő személy elhordani, szabadosan azontúl akárki is elvihesse. A rosta-, szita-, zsindely- és kéregcsinálók is a mely fákat levágnak, elhordani kényszeríttessenek; ide értetnek az eszközfa-vágók is, melyeknek nemcsak tőre, hanem egészen — ha a hely alkalmatos volta megengedné — elvitelére a pásztorok által reá szoríttassanak; ha ugyancsak ezen utóbb említett eszközfákat a szabad erdőn találni nem lehetne, a felfogott helyekből falu hírével és engedelméből szükségéhez képest akárkinek is adattatnának.

8. Az erdőn ledőlt fákat ahonnan el lehetne hozni, az erdőlőket arra serkentenék az erdőpásztorok, hogy elhordják, vagy a melyeket elhordani nem lehetne, a szénégető kovácsnak adnák, vagy pedig, ha oly nagy számmal lenne, hamuzsír-főző aránt gondoskodván, ezáltal consummáltatnék A szénégetés mindazonáltal az erdőn az abból következhető tűznek eltávoztatására meg ne engedtetnék, avagy csak olyan különös szabad helyen, ahol sem a tűznek harapódzásától, sem pedig az élőfák pusztításától félni nem lehetne. Mely végre a szénégetők az erdőbíráktól nyerjenek engedelmet, anélkül ne merészeljenek az erdőkön tüzet csinálni.

9. A közönséges erdőkben való orotás akármely renden levő embernek meg ne engedtetnék, sőt nemcsak, hanem az olyasokat minden erdőbíró mint erdőpusztítót a helységbeli tisztnek büntetés végett bejelentenék. Végezetre,

Mivel az erdőkön eddigelé történt viszálkodások, verekedések abból származtanak, hogy a faluk, úgy szintén különös birtokosok erdejeknek határai ismerhetetlenek voltak, avagy némely közönségek szaporítani szándékozván magok határokat, a másokéba belé harapóznak, ahonnan sok unalmas perlekedések, visszavonások már is sok falusi rendek közé bekövetkeztek, hogy pedig ezen nevezetes fogyatkozást is helyrehozni lehetne, szükségesnek vélekedjük, hogy minden faluk erdejének határa a szomszédosoknak jelenlé-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

tekben leendő kijártatásokra disinteressatus commissáriusok rendeltetnének, kik a falu közköltségére a két szomszédosok által előállítandó bizonyok jelenlétekben és azoktól való kitudakozásból s régi levelekből állandó és örökös métákat tennének s egyszersmind a fennebbi regulativumokat kihirdetvén, szoros megtartását kiparancsolnák, s a szék ingenérje által ezen alkalmatossággal a proportione szükségképpen kelletó elégséges tüzifát termő helyek a fenn megírt bizonyos mód szerint felosztatnának.

Signatum S.-Szentiván, 9-a Septembris 1802.

Eredetije az Orsz. Levéltár erd. főkormányszéki osztályában 1802. évi 9839. sz. alatt.

275.

1802. október 22. A magyar udv. kanczellária rendelete a helytartótanácshoz, melylyel Vizner Ferencznek a hradeki erdészeti népiskola felállításáért ő felsége köszönetét tolmácsolván, a helytartótanácsot véleményadásra hivja fel az iránt, hogy mi módon lehetne az erdészeti tudomány tanítását az ország más részeiben is előmozdítani.

Sacrae etc. intimandum: Suam majestatem sacratissimam clementer praecipere dignatam esse, ut Francisco Viszner cameralium dominiorum Hradek et Likava silvarum praefecto propter singularem ejusdem zelum in promotione et dotatione scholarum nationalium testatum peculiaris complacentia regia significetur. Haec itaque benigna resolutio regia consilio huic regio l. erga repraesentationem ejusdem sub 13-a Aug. a. c. nro 15,087. horsum factam, penes remissionem submissorum actorum finem in eum hisce nota redditur, ut eidem conformia disponat. Caeterum, cum summefata sua majestas sacratissima tam theoreticum, quam et practicum rei silvanalis studium in aliis etiam partibus regni introductum haberi velit, consilio huic regio locumtenentiali committi, ut super eo: ubi? et qua ratione illud introducendum et constituendum esse existimat, opinionem suam depromat. Datum Viennae, die 22-a Octobris 1802.

Comes Josephus Erdődy mp. Franciscus Bedekovics mp. Ad benignum s. caes. etc. Adamus Kelcz mp.

Másolata az Orsz. Levéltár helytartótanácsi osztályában Scholar. National. 1802. évi fons 1. pos. 43. alatt.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

276.

*1802. október 31. A magyar országgyűlés által hozott 24. törvényczikk a vadászat és madarászatról.**

De venatione et aucupio.

Articulus XXIV.

Ad tollendos, qui in venationem et aucupium irrepserunt, abusus, benigne annuente sua majestate sacratissima, Status et Ordines decreverunt, ut

§. 1. Tam rusticis, quam et omnibus iis, quibus venatio per articulum 22. 1729. interdicta fuit, canes, ut sunt vertagi et sagaces, intertenere, venari, vel aucupium specierum in citato articulo recensitarum, ac urogallorum quacunque arte exercere porro quoque vetitum sit.

§. 2. Dominis terrestribus totius territorii sui, aut plagae in corpore excisac ratam medietatem, in dominiis autem (donec in corpore possidebuntur) seu singillative cujusvis terreni, seu totius corporis dimidium in quolibet comitatu (praemissa tamen erga comitatum insinuatione et cum concursu exmittendorum per universitatem individuorum) designare, ac post factam super eo etiam, num vetanda plaga medietatem possessorii non excedat? relationem secundum determinationem publicam per expositionem tabularum prohibere liceat. Ubi vero plures compossessores sunt, si in singillativis ratis venatio exerceri potest, medietate exmissa, alia medietas distinctim etiam prohiberi poterit; si autem singillativae ratae minores essent, ac ideo venatio in iisdem distinctim exerceri non potest, praevia compossessorum coalitione, citra privativi possessorii reflexionem, totius terreni partem dimidiam pro compossessoratu vetare liberum sit.

§. 3. In parte terreni prohibita soli proprietario dum et quando venari licet; in plaga autem prohibitione non affecta reli-

* Az ezen törvényczikkre vonatkozó országgyűlési tárgyalásokat lásd az 1802. évi Napló (Dárium) 236., 241., 248., 284., 289., 297., 306., 317., 331., 334., 346., 360., 381., 382., 425., 456., 457. ll. és az Irások (Acta) 236., 267., 287., 289., 302., 318., 321., 325. ll.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

quis etiam nobilibus et nobilitari praerogativa gaudentibus extra tempus faetificationis, ea tamen conditione, ut in alieno terreno non cum caterva hominum, pulsoribus, aut plane pro quaestu, sed ad privatam tantum necessitatem sive cum uno, alterove de famulis, sive per unum alterumve e conventionatis exerceatur, sub cautelis ab infra recensendis venandi et aucupandi libertas in salvo maneat.

§. 4. Ut tempora, quibus ex ratione praeinsinuatae faetificationis a venatione abstinendum est, constare possint, eadem sequenti ratione specificantur: respectu cervorum masculorum a die 15-ta Septembris usque 1-mam Junii, quoad femellas a 1-ma Januarii usque 1-mam Septembris, intuitu damarum femellarum a 1-ma Martii usque medium Maji, leporum denique a 1-ma Februarii usque finem messis; sed faetificatio unius speciei venationem speciei alterius non impediat.

§. 5. In satis usque finem messis, in pratis a 24. Aprilis usque dum faenum et ubi crescit etiam cordum collectum fuerit, in vineis vero a tempore caeptae leporum faetificationis usque ad finem vindemiae venatio nec peditibus, eo minus equitibus admittatur.

§. 6. Quodsi canes ad praedenotata sata, foenilia, vel prohibitas plagas in persecutioni ferae intrare contingeret, hos quidem (paeterquam in vineis) trajicere, aut pro se retinere non licebit, sed si caperentur, proprietario restitui oportebit, feram tamen in licita venatione vulneratam ad vicinum quoque alienum terrenum prohibititium insequi, ac ibi tollere, prout et canes feram persequentes revocandi causa illud ingredi, non tamen venationem ibi continuare integrum sit.

§. 7. Si quis nobilium in itinere constitutus feras non reclusas (phasianis alioquin et perdicibus in illo, quo aluntur, terreno per expressum exceptis) penes viam publicam trajecerit, prout et is seu nobilis, seu rusticus, qui feram in fundis per se cultis damna inferentem interceperit, aut interemerit et quidem nobilis, nisi etiam in alieno vetito venari praesumat, poenae contra illegitime venantes latae reus non sit, interemtam tamen feram rustico in usus suos convertere non sit integrum, sed talis interemtor ferae domino concernenti illico insinuare tenebitur, se feram interremisse, dominus vero ferae refusionem damni per feram illati juxta punctum 10. praestare obligabitur.

§. 8. Qui legis hujus dispositioni contravenire praesumserit, aut plane feram in vivario praeclusam trajecerit, vel ibi venari

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

attentaverit, nobilis quidem toties quoties in poena violentiae, bonificatione item ferae trajectae et refusione expensarum in litem erogandarum, processu coram v. comite eatenus instituendo et intra duos ad summum juris cursus inomisse definiendo, convincatur; sed vicissim ille etiam, qui in plaga licita venationem impedit, pro violento habeatur; ignobilis autem legem praevaricans pro ratione delicti arbitraria poena puniatur.

§. 9. Ne vero occasione venationis jurgia et contentiones eveniant, ac per effervescentes moderamen etiam inculpatae tutelae transcendatur, (via juris ad vindicandum alioquin salva) sclopum venanti nobili adimere, aut in hominem dirigere, vel plane explodere cautum sit et contravenientes, etiamsi studiosa explosio absque fatali effectu acciderit, per respectivas jurisdictiones actione ad desumtionem poenae delicto commensurandae erigenda conveniantur.

§. 10. De damnis per feras illatis dominus feras curans penes aestimationem eatenus indilate peragendam plene satisfacere teneatur. Quodsi detractaret, per damnificatum, relate vero ad colonos, actore fisco magistratuali, sub poena violentiae processu puncto 8. specificato adstringatur. Venator item absque speciali domini sui commissione damnum inferens ultra compensationem, arbitraria etiam poena per dominum delinquentis, aut illo satisfactionem praestare negligente, per concernentem magistratum plectatur, ac insuper comitatibus multiplicatarum ferarum diminutionem vel reclusionem dominis earum inponendi facultas in salvo maneat.

§. 11. Rapaces feras ac noxias segetibus, et vineis aves respectivis jurisdictionibus pro ratione localium circumstantiarum exstirpare incumbet, imo si necessarium videbitur, magistratualis officialis, facta praevie domino terrestri insinuatione, secundum consvetum antehac morem venationem etiam, sed pure contra rapaces feras et aves instituere possit.

§. 12. Sua majestas sacratissima ad demissam Ss. et Oo. supplicationem militares quoque officiales et militari jurisdictioni subjectas personas, in conformitate etiam articuli 22. 1729. ad praevigentes altissimas dispositiones regias eatenus emanatas exacte observendas adstringi facere benigne dignabitur.

Corpus Juris.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

277.

1802. december 9. A helytartótanács előterjesztése a fölséghez, melyben Sámbokréthy Györgynek az országutaknak fákkal való beültetése, községi faiskolák felállítása s a népiskolákban a fatenyésztés tanítása iránti tervét kivitelre nem ajánlja.

Ad projectum *Stephani Sámbokréthy* circa fructificandas vias publicas et privatas elaboratum, medio benigni decreti aulici de dato 9-na Novembris a. c. nr. 10,420. pro depromenda opinione consilio huic locumtenentiali regio transmissum, hicce humillime readvolutum obsequentissimum hoc consilium l. r. sequentia humillime refert: Ex contextu ipsius projecti apparere illud hoc scopo, ut sub comitiis regni pertractationi publicae subjiciatur, concinnatum fuisse, videtur auctorem etiam impressionem hujus hoc titulo petiisse, ipsum vero projectum sequentibus potissimum punctis absolvi:

Vias publicas constructas et construendas praevia manu geometrica dimetiendas, *ex utroque latere fructiferis et aliis utilibus arboribus opera et studio communitatum implantandas,* conservationem vero et *custodiam per senes, mendicos et ad carceres vel labores condemnatos procurandam esse.* Quo autem finis hic facilius obtineatur, proponit *in singula possessione plantaria* construenda, *scholasque ita coordinandas esse,* ut ab infima classe ad altiores praeter mathesim, phisicam et historiam naturalem *practica methodus fructiferarum et aliarum arborum educandarum et curandarum doceatur.* Stimuli loco svadet *ad nuptias illos duntaxat admittendos esse, qui fructus quatuor per se plantatarum arborum exhibere poterunt.* Exstirpatores et destructores arborum autem poena 100 fl. vel 100 baculorum aut scuticarum plectendos esse.

Quod aucta educatio arborum, in specie vero fructiferarum magnam utilitatem praebitura sit, negari non potest. An vero arbores in viis publicis collocandae ipsis etiam viis utiles futurae forent et bono cum successu ubique locorum conservari poterant, haec quidem a localibus maxime circumstantiis dependere, *neque eatenus generaliter quidpiam asseri et statui posse,* videtur.

Media interim, quae proponuntur, nec ad scopum sufficientia nec plane congrua esse, manifesto apparet. Nam magni viarum tractus extra territoria possessionum per vasta praedia decurrunt, ac proinde nec per possessiones arboribus implantari possent.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

Qualis autem inspectionis mendicorum et senio confectorum concreditae effectus sperari potest, perspicere potest. Quod demum evectio occasione ineundi matrimonii fructus plane plantatarum per sponsos arborum producendi adhibenda sit, id omnino incongruum esse videtur, cum et clima et respectivarum partium regni situs et ipsa etiam adjuncta id neutiquam admittant.

Jam cum viarum publicarum regulari methodo struendarum, implantandarumque utilium arborum, in quantum rerum adjuncta admittunt, utique ratio haberi soleat, mororum autem cultura et cura specialiter et omnimodo promoveatur, in scholis etiam objectorum oeconomiae ruralis passim reflexio habeatur, id quod hanc in rem ultro fieri posset, foret illud, si cura arborum silvanalium, mororum et aliarum fructiferarum via jurisdictionum publicarum individualibus possessionibus cum explantatione utilitatis ita commendantur, ut singulae domus arboribus provideantur, ut haec autem effectum sortiantur, exemplis quam maxime plebem exstimulandam esse, ad quae edenda terrestralia dominia et alii, quibus modus suppetet, excitandi essent. Projectum itaque hoc, velut inadaequatum inapplicabile, et secus etiam extravagantibus idaeis refertum seponendum fore demisse censeri — sat. Inclyti — sat. Datum — sat. Exped. 9. Decembris 1802.

Fogalmazványa az Orsz. Levéltár helytartótanácsi osztályában, Oecon. Publ. 1802. évi fons 18. pos. 2. alatt.

278.

1802. Küküllőmegyének a főkormányszékhez fölterjesztett javaslata az erdők védelme felől.

Vélekedése az erdők conservátiójának és az erdőpusztítók által gyakoroltatni szokott feltámadások és verekedések eltávoztatásának módja iránt lehető intézetek kidolgozására rendelt commissiónak.

Ámbátor a felséges királyi főkormányozó tanácsnak a mult 1800-ik esztendőben, májusnak 14-én 4016. sz. a. költ rendelésében kitett egyenes kifejezések szerint felséges urunk atyai kegyelmes gondoskodásának kiparancsolt egyenes czélja csak abban

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

láttatik határozódni, hogy a hazai törvények és felséges rendelések által teljes bátorságban helyheztetett erdők conservátiójának a törvénytelen erőszaktól lehető védelmei iránt alkalmatos és elégséges módok tanáltassanak; mivel mindazonáltal az országnak több részeihez képest ezen nemes vármegye részéről is fájdalommal kelletik tapasztalni, hogy az erdők, azok a jótevő természetnek adományai, melyek az emberi gyengeséget minden barmaival együtt épületekkel fedezik, melyek a szőllőmivelésnek mint kivált ezen nemes vármegye jövedelmei reménységének egyedül való erősségei, melyek az eledelek természetes elkészítésének tüzét az egész országban is, de kivált ezen vármegyében egyedül pótolják egyszóval azok az erdők, melyek az emberi nemzetnek mind természetes, mind politikai consistentiáját fenntartják, védelmezik, ékesítik, nem annyira láttatnak a természetnek segítő erejére panaszolni, mintsem a szabad képzelődés szerint való pusztítóknak gyászos nyomdokait előmutatni; valamint egyfelől úgy vélekedik ezen deputatió, hogy nem az erdők conservátiójának jól elrendelt módja szenved az erőszaktól, hanem inkább azért szenvednek az erdők növetényei erőszakos pusztításokat, hogy a jó rend és aztot védelmező alkalmatos módok őket csak gyenge sugárokkal fedezik, szükségesnek tartotta ezen deputatio maga vélekedését három szakaszokra, úgy mint:

1. Magára az erdők conservátiójának ezen vármegye környékében lehető módjára;

2. Az erdők pásztorlásának és ezzel egybeköttetett vigyázatoknak módjára;

3. Az ezek ellen támadható törvénytelen erőszaknak eltávoztatásának módjára felosztani.

Első szakasz.

Az erdők conservatiójának módjáról.

1. Ámbátor az erdők conservátiójának azon fundamentok principiumaira nézve:

a., Hogy az erdők közönségesen minden falu határain egy meghatározott és személyválogatás nélkül mindenek által megtartatni kellető módon conserváltassanak;

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

b., Hogy a marhák az erdőkben lehető legelésektől egyáltaljában kirekesztessenek, a helységek természetéhez és a birtokosok jussának különbségeihez képest mind a nemesi és tulajdonos (proprietatis) jussoknak bizonyos czikkelyeivel, mind pedig a marha-szaporításnak és innen kifolyó emolumentumoknak tekinteteivel bizonyos értelemben ellenkezni láttatnak; mivel mindazonáltal:

Az elsőre nézve, minden személy, valaki a közönséges társaságnak tagja, maga elrendeltetésének czélját, úgy mint a közönséges boldogság fenntartására való kötelességit tartozik megismerni, következésképpen a privátum jussok csak annyiban maradhatnak sértetlenül, amennyiben azok az egész közönséges társaság publicum emolumentumainak nem derogálnak;

A másodikra nézve pedig, a marhalegeltetés hasznainak tekintete pedig csak annyiban maradhat sérthetetlenül, amennyiben ezáltal nagyobb károk nem tétettetnek. Szükségesnek tartaná ugyan ezen deputatió, hogy ahol a helységeknek természete megengedi, úgymint hol a határon való erdők egy különös birtokos *nagy közönség által* birattatnak, *a fák természetének mineműségéhez képest classificáltassanak,* és a tudvalevő silvestris ordónak directiva regulái szerint, tekintetbe vévén a colonusokra nézve levő 1769. esztendőbeli regulativum punctumoknak e részbeli határozását, esztendő számra ahoz képest feltábláztassanak, amint az említett classificatió szerint ujonnan való felmérésekhez és helyreállásokhoz reménység lehetne; de mivel ezen módot az olyan helységekben, holott az erdők sok apró részekre biratnak, az ily közönséges feltáblázások éppen lehetetlenné válnának, szükségesnek tartaná ezen deputatió, hogy akármely tekintetben jöhető birtokos is maga részerdejét legalább is *nyolcz esztendők elfolyása alatt nőni engedje* és azalatt ujra levágni, vagy akármint is pusztítani szabad ne legyen.

2. Hogy pedig az ilyen történetekben is a jövendőre szükséges épületre való fák iránt gondoskodni lehessen, jónak tartaná ezen deputatió, hogy az erdők levágásának ideje az alább irandó erdőinspector és erdőpásztorok vigyázása alatt legalább is *három ölnyire egymástól az olyan jó reménységü fiatalok további növésre meghagyattassanak,* melyek jövendőre nézve épületre való élőfákká válhatnak és ezen módok időről-időre observáltatván, ezáltal bizonyos esztendőknek elfogyása alatt az épületre való szükséges fáknak szaporodását lehetne remélni.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

3. Hogy pedig az ilyen módon való erdők levágásának alkalmatosságával a rendszerint megtörténni szokott szomszédok károsításai és innen kifolyó metális differentiák eltávoztassanak, senkinek is maga tulajdon erdejében is külömben küldeni szabad ne legyen, hanem előre két szomszédainak és az alább irandó erdőinspectornak és erdőpásztoroknak hirt tenni és a fát a pásztorok előtt vágatni és a megmaradandó részt viszont nékiek számbaadni tartozzék, melyet aki elmulatna, úgy tekintessék, mint aki kártevő szándékkal kivánt erdőltetni és ha szintén senkinek kárt nem tett volna is, büntetés alá rekesztessék.

4. A mindennapi tapasztalás szerint felette káros lévén az erdőknek azután való vágatása, midőn már a növésre szükséges nedvességek mozdulást vévén munkájokban meggátoltatnak: azért szükségesnek tartaná ezen deputatió, hogy *sz. György naptól fogva sz. Mihály napig senki is maga tulajdon erdejét is büntetés alatt le ne vágassa,* hanem a téli napokban igyekezzék azon szükségeiről gondoskodni, melyeket maga környülállásaihoz képest előre kinézni kelletik.

5. Mivel pedig tagadhatatlan az is, hogy nincsen az erdők növekedésének veszedelmesebb mételye, mintha a levágott erdőknek új helyreállásra készülő növetényei a marhák által megsértetnek és tetejek elrágatik, a tapasztalás bizonyítván, hogy az olyan növetények nemcsak növésekben hihetetlenül meggátoltatnak, sőt ritkán kaphatnak olyan erőre, hogy késő növések által is hasznos és épületes fák válhassanak belőlök, ahonnan önkényt ki lehet azt is nézni, hogy egy ifjú, növésre indult erdőben egy marha csak egy nap is maga értékét felül-múló károkat tehet, ámbátor némely helységekre nézve tagadhatatlan az is, hogy a marhák kirekesztését egyáltaljában elhatározni a földmivelésnek nevezetes csonkulása nélkül nem lehetne; hogy mindazonáltal a lehetőségig minden közbejöhető ellenvetések megegyeztessenek: jónak tartaná ezen deputatió, hogyha szintén örökre a marhák az erdőkben való legeléstől el sem rekesztetnének, a levágott és ifjú erdőkben mindazonáltal mindaddig kemény büntetés alatt ne bocsájtassanak, míg legalább 4 esztendők elfolyása által annyira nem növekednek, hogy a növéseknek tetejét a marhák el ne érhessék és meg ne károsíthassák.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

Második szakasz.

A pásztorlásnak és kivántató vigyázatoknak módjáról.

1. Valamiképpen nemcsak a mindennapi tapasztalás, sőt a természetes általlátás is aztot bizonyítják, hogy mentül több és mentül nagyobb függésbeli megkülönböztetéssel pásztoroltatnak valamely határnak erdei, annál nagyobb alkalmatosság lévén a kártételbéli meglopásokra, mind a számadás, mind a számvétel annál több szövevényekkel vagyon egybekötve, úgy ezen deputatió is károsnak tartván, hogy az olyan helyeken, hol az erdők különböző részekre biratnak, ahány birtokos, annyi erdőpásztort tartson és ezáltal rész szerént a közönséges terhet viselő lakosok száma, amint eddig is tapasztaltatott, kevesedjék, az exemptusoké pedig szaporodjék, rész szerint pedig néha magoknak a pásztoroknak is egymás után való leselkedések útján szerfelett való pusztítások tétessenek: szükségesnek tartaná ezen deputatió, hogy az olyan helyeken is, hol több birtokosok által biratik valamely erdő, vagy magoknak a birtokosoknak megegyezésével, vagy — ahol ez meg nem eshetik — a vármegyei tisztviselők által olyan közönséges erdőpásztorok tétessenek, kik az egész határon levő erdőkről számadolni tartozzanak, fizetéseket pedig vagy egyezés, vagy kötelességek terhes voltához képest a vármegyei tiszt által teendő határozás szerint megkapják, melyet senkinek is illendő és elégséges ok nélkül sub poena constitutionali eatenus defigenda megtagadni szabad ne légyen.

2. Hogy pedig ezen pásztorlás módjának és a fennebbi feltételek megtartásának sistematica directiója annál inkább simplifikálva és egyenesebben elégtételbe vehető lehessen: jónak tartaná ezen deputatió, hogy minden helységekben vagy maguk a birtokosok és falusi közönségek által, vagy ha ezek meg nem egyezhetnének, a vármegyei tisztek által alkalmatos és minden tekintetben avégre alkalmatos erdőinspectorok tétessenek.

3. Mivel pedig megeshetnék, hogy a birtokosok és a pásztorok között némi-nemű collisiók jöhetnének közbe: jónak tartaná ezen deputatió, hogy az erdőpásztorok immediate az erdőinspectortól legyenek függéssel, aminthogy az erdőinspector is kinek-kinek káráról jót állani és ha történnék, de facto az erdőpásztorokkal kielégíttetni köteles légyen.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

4. Mivel pedig ezen kötelességeket és alkalmatosságokat akárkinek is felvállalni a közönség javával egybe van kötve, a mint egyfelől szükséges az erdőinspectornak olyan activitást adni, hogy akik vagy marhájokkal, vagy hirtétel nélkül az erdőbe menetelekkel praevaricálnának (fennhagyatván a lehető sérelmesnek a vármegyei tisztek eleibe való apellatiója extra dominium), minden további halogatás nélkül megbüntethesse, sőt az olyan történetekben, midőn valaki in facto delicti tanáltatik, következésképpen a decretum tartása szerint bévitettetvén convicáltatik: illőnek tartaná a deputatio, hogy az inspector az erdőpásztorokkal együtt a convictiva summának ötöd részében in remunerationem fatigiorum részeltessenek.

Harmadik szakasz.

A fennirt jó rend ellen támadó erőszakok megelőzéséről

1. Nemes hazánk Hármas törvénye 3-ik részének 33-ik titulusában meglévén határozva, hogy akik erdőlopásban tanáltatnak, minden magokkal levő javaikat elveszítsék és ezen felül holt dijjakon marasztaltassanak; mivel az olyan erdőlopókra nézve, kik vagy erőszakkal, vagy szaladással magokat elszabadították, mindeddig is a fennebbi törvényhez képest igen csekély büntetések voltanak kimérve, önkényt következik, hogy a feltámadásoknak, verekedéseknek és ily módon megesni szokott gyilkosságoknak egy nevezetes okát abban lehet keresni, hogy midőn a törvény ily kemény büntetés alatt védelmezi az erdőknek tulajdonosát, ezen büntetésnek elérése igen keskeny határt szabván, a gonosztévők azért, hogy ily módon csaknem büntetetlen maradásokat reménylik, magoknak gyilkoló kezekkel való védelmére is reá vetemednek, mely szerint ezen deputatió meg nem egyeztethetvén a publica securitast védelmező törvények valóságos czéljával aztot, hogy ugyanazon egy tolvajságbéli cselekedet, az olyan, ki in facto delicti megfogattathatik, nagyobb büntetésre lehessen érdemes, mind az ki magát még erőszakos feltámadással is megszabadítatni bizakodván, tolvajságát néha gyilkolásokkal is tetézi: foganatosnak tartaná ezen deputatió, hogy a decretumban ezen meghatározott büntetés és a végre rendeltetett triduális processus nemcsak azon történetekben gyakoroltatnék, midőn az erdőlopók in facto delicti vel continua

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

persecutione megfogatattatnak, következésképpen a fennálló törvények szerént harmad napi széken (triduale forumon) az eddig való szokás szerint megpereltethetnek, hanem magának a cselekedetnek kelletvén tekintetbe jönni, azok is, kik netalán erőszakos utakon elszabadulásokra menedék utat készítenének is, a helységbeli jurisdictiók törvényes forumai eleibe 3-ad napi törvénytartásra certificáltatván, a tridualis processusnak formalitásai szerint megpereltethessenek és elegendő bizonyításokból az megfogattatott erdőlopók ellen irt törvénybeli büntetésekkel convincáltassanak és az ellenök hozandó itéletek mindenekben az e részbéli törvények utasítása szerint vétessenek executióba; remélni lehetne ez által, hogy az erdőlopók magok erőszakoskodásokban a büntetéstől való mentté tételekre menedékhelyet nem találván, törvénytelen cselekedeteiket újabb törvénytelenséggel és föltámadásokkal terheltetni irtóznának és az innen kifolyó verekedések, feltámadások és megtörténni szokott gyilkosságok is felséges urunk kegyelmes czélja szerint megelőztetnének.

2. Mivel pedig a tapasztalás szerint a legvakmerőbb erdőlopások és erőszakos feltámadások az olyan helyeken szoktanak többnyire történni, holott különböző jurisdictióbéli helységek egybe határozódván, egyik jurisdictióbéli lakosok a szomszéd jurisdictiók helységeinek erdeire reá menvén, már előre abban bizakodnak, hogy ha magok jurisdictiójokban visszamehetnek, ottan a sérelmes keresete ellen nagyobb bátorságban lehetnek és ugyan a végre akármely erőszakos feltámadásokra is vetemedni nem iszonyodnak: jónak tartaná ezért ezen deputatió, hogy hazánk törvényének azon fundamentale principiuma szerint: Actor sequi debet forum rei, a sérelmes fél a tolvajkodó személyt maga jurisdictiójában az avégre rendeltetett fatalis napoknak alatta harmadnapi törvénytartásra certificáltassa, melyről való levelét és hozzá való bizonyításait az avégre rendeltetett helységbeli tisztviselők előtt előmutatván, azok a kivánt harmadnapi törvénytartásra a rendes szokás szerint terminust adni és a kivánt törvényt el is láttatni tartozzanak minden tergiversatió nélkül, melyet is ha valamely jurisdictióban való tisztviselők elmulatnának, a sérelmes fél megtanálván a felséges királyi főigazgató tanácsot könyörgő levele által, méltóztassék az olyan morosus tisztviselőket a kötelességüket elmulató tisztek büntetésével büntetni és egyszersmind a különböző jurisdictiókban lenni szokott spoliumok által okozott querulosus processusok

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

hasonlatossága szerint a sérelmesnek igazságát ellátván, kárának megtérítése és a fenntirt módon való törvénybeli büntetések felvitele iránt rendelését kegyelmesen megtenni.

Ezekből állanak tehát azon feltételeknek pontjai, melyeket felséges urunk kegyelmes czéljának elérésére és az erdők conservátiójának bátorságára alázatosan benyujtani szükségesnek tartotta az a végre kirendeltetett deputatió.

Eredetije az Orsz. Levéltár erd. fökormányszéki osztályában 1802. évi 11,229. sz. alatt.

279.

1802. Aranyosszéknek a fökormányszékhez fölterjesztett javaslata az erdők megóvásáról.

Méltóságos gróf fő királyi bíró úr! Tekintetes tisztség!

A felséges királyi főigazgató tanácsnak 4016. sz. a. 1800-ik esztendőben, május 14-én az iránt költ kegyelmes parancsolatja teljesítése végett, hogy az erdők pusztítása és az ezen alkalmatossággal esni szokott verekedések és néha halál története is mi módon akadályoztathatnék meg leghathatósabban, nemes székünk is maga vélekedését tenné meg, 1800-ik esztendőben junius 16-ikán Felvincz városában tartatott marchális szék alkalmatosságával mi kineveztetvén ez vélekedésnek elkészítése végett, minthogy nemes hazánk törvényei által már jó előre majd minden történetre nézve gondoskodás volt, mi magunk csekély vélekedésünket csak e következő néhány pontokba tettük:

1. Minden helységben a possessorátus a közönséggel egyetértőleg tegyen erdőinspectort, a mellé erdőpásztorokat; ezenkivül maga helységéhez alkalmaztatott erdőkről való constitutiókat irjon, melyeket a marchális széken confirmáltasson, hogy annál állandóbbak legyenek és a constitutiók ellen hibázók azokra nézve kifogást ne tehessenek.

2. Akárki ha más erdejében kárt tészen, ahol constitutiók vagynak, azok szerint irgalom nélkül büntetődjék; ahol pediglen nincsenek, ha in facto delicti tanáltatik akár privátus ember, akár közönségnek erdejében, a törvény szerint harmadnapi törvény utján pereltessék és büntetődjék ennek utánna is.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

3. Ha az erdőt-pusztító a lopáson rajta nem tanáltatik is, és a lakosoknak nem lészen ahhoz való ereje, hogy vagy magát megkösse, vagy ökrit szekerestől behajtsa, ezen esetben ámbár békességben hazamehessen a kártevő, mindazonáltal ha a tiszt előtt a pásztorok, vagy más hiteles emberek bizonyítások által a falopás megbizonyosodik, in conformitate Approbatae Constitutionis, partis III. tit 5. art. 1. köteles legyen a törvény szerint processu executionali az erdőt pusztítón 12 forint praevaricationis büntetést, a kárnak becsü szerint való árát és ezen kivül eleven dijt költségivel, fáradságával együtt a káros számára exequálni. Eleven dijt ezen okból, hogy ha in facto delicti tanáltatik, így az egyéb büntetés felett homágiumot is tartozván fizetni, e szerint is ha a kártételen nem tanáltatik, éppen olyan büntetésre méltó. Mely executiónális processus útján a hosszas és néha véget nem érő per folytától való félelem minden károstól el lévén rekesztve, a kártevőre, ha különben nem birhatna vele, nem támadna vérengező módon, és így sok verekedés és gyilkosság is elkerültetnék.

4. Minthogy ezen mi székünkbe a közönséges erdőkből nyárba is szokott némely nyers fát hozni: valaki szent György és szent Mihály napok között ezt ezután merészelné cselekedni, 12 forintot és a kárt fizesse. Úgy szintén, akik nyárban marhájok számokra leveles zöld fát vágnak, hasonlóképpen büntetődjenek.

5. A tisztek minden esztendőben sz. Mihály nap tájban eskettessenek az iránt, hogy kik tettenek őszi, vagy tavaszi időn égetéseket az erdőben (minthogy ezen mi helységinkben az erdők égetése ezen okból, hogy a száraz fát szabad hordani, gyakran megtörténik és ez szerint, hogy az erdőt gyujtogatók magoknak használhassanak, a birtokosoknak nagy károkat tesznek), úgy szintén különös embernek, vagy közönségnek erdejében kik tettenek lopás által kárt? mely ha valakire kivilágosodik, a tiszteknek 12 forint praevaricationis büntetést, a károsnak kárt fizessen.

6. Tapasztalás bizonyítja, hogy többnyire minden nagy versengések, verekedések, sőt néha halál is az erdőknek határszélei bizonytalan voltok miatt esnek, mind a két szomszédos felek magokénak tartván valamely darab erdőt; azért minden vármegye és szék, úgy város és helység maga határát, ahol efféle ellenkezés vagyon, törvényesen kijártassa, nagy halmokkal, kősziklákra (ahol lesznek) tett bizonyos jegyekkel különböztesse és ezeket elromlani ne hagyja, hanem minden második, vagy 3-ik esztendőben határ-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

szomszédosával a határszéleket megjárván, azokat szüntelen ujítsa, nehogy a határjegyek vagy nem létek, vagy megromlások miatt egyik szomszédnak módja legyen a más gyengébb szomszéd határát apránként elfoglalni és ahol ennek előtte a határ iránt semmi ellenkezés nem volt, utoljára nagy versengés légyen.

Mely fennebb irt mód rövid vélekedésünket tisztelt nemes székünk közönsége és azt megelőzött felséges királyi rendelésnek következéseül a tekintetes tisztségnek ezennel illő tisztelettel bemutatjuk s vagyunk méltóságos gr. fő-királybíró úr nagyságodnak és a tekintetes tisztségnek alázatos szolgái, atyafiai Sándor János s. k. Kis László s. k. Fodor Sámuel s. k. Balogh Boldizsár s. k.

Eredetije az Orsz. Levéltár erd. fökormányszéki osztályában 1802. évi 11,223. sz. alatt.

280.

1803. január 29. Utasítás a bars-szent-kereszti fővadász részére.

Verhaltungs-vorschriften für den ober-jäger der Heiligkreutzer-herrschaft.

1. Um eine genaue und vollkommene kenntniss aller zu dieser herrschaft gehörigen waldungen zu erlangen, wird er vor allem andern theils mit dem jetzigen wald-bereuter in dem obern districte, theils mit dem jäger, den waldhütern und schaffern in dem unteren districte sämmtliche wälder durchgehen und sich sowohl in rüksicht der holz-erziehung und fällung, als auch der jagdbarkeit eine vollkommene kenntniss zu erwerben suchen.

2. In dieser wälderdurchsuchung wird er sich die walddichten gegenden sowohl nach der beschaffenheit des holzes, als ihrer dichtheit fleissig vormerken, als

a., Welcher gattung eichen in jeder gegend vorgefunden werden?

b., Buchen?

c., Tannen?

d., Birken, weisbuchen oder anderer art, ohne einen andern nutzen, blos zum feuergebrauch? In welchem zustande? Welch eine strecke beyläufig jede gattung dieser bäume einnehme? —

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

Damit er, bis eine ausmessung sämmtlicher waldungen erfolgt, auch unterdessen erkennen und angeben könne, wo diese ausmessung anzufangen sey? Ferner in welcher gegend die fällung des brenn- und bau-holzes für das künftige jahr sowohl im obern als unterem districte am füglichsten vorgenommen werden könne? Bey welchen nachwachsenden wäldern dem weidenden vieh der zugang zu verhindern sey?

3. Bey ebenderselben gelegenheit wird er auch bemerken, welche hälfte jeder waldgegend in folge des 24-ten April des letzten landtages für die herrschaft verbothen und welche zur freyen jagdbarkeit andern überlassen werden könne? Ferner

4. Ob nicht? wo? mit welcher hoffnung eines glücklichen fortgangs ein thiergarten für das schwarze wildpret errichtet werden könne?

5. Jene waldgegenden, in welchen entweder kraft des kontractes für die berg-kammer zu Kremnitz holz gefällt wird, oder welche die glasbrenner benutzen, wird er vorzüglich aufmerksam untersuchen und ihren zustand einberichten. Von der bereits erfolgten holz-lieferung wird ihn der dermalige waldbereuter unterrichten. Von ebendemselben wird er auch ein genaues verzeichniss des vorräthigen brenn- und bauholzes, welches jedoch beyde zu unterfertigen haben, erhalten.

6. Ausser dem denen herrschaftsbeamten und der übrigen dienerschaft, vermöge der von mir gutgeheissenen conventions-tabelle gebührenden brennholz wird er eigenmächtig niemanden weder brenn- noch bauholz und jenes auch nur aus dem holzschlag des laufenden jahres verabfolgen. Keine andere assignation, ausgenommen sie wäre eigenhändig von mir unterschrieben, wird angenommen, als jene, welche aus der oeconomischen sitzung dem darüber zu verfertigenden und von mir zu genehmigenden protocoll gemäss ausgefertiget werden wird. In bezug auf das bauholz hat der ober-jäger, bevor es resolvirt wird, sich in gesellschaft eines andern herrschaftsbeamten von der nothwendigkeit desselben zu unterrichten und in der oeconomischen sitzung bericht abzustatten.

7. Wird der ober-jäger die in der letzten commission festgesetzte zahl bäume vorläufig mit dem zu diesem gebrauch verfertigten stempel zeichnen; jedoch wird keinem bauer unter schwerer strafe erlaubt seyn was immer für einen baum, auch ohne diesem zeichen, zu fällen. Erwähnter stempel wird in dem herrschafts-amt

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

aufbewahrt und dem ober-jäger nur im fall der nothwendigkeit herausgegeben werden, welcher denselben jedesmal wieder dem amte zurückzustellen hat.

8. Damit die wälder nicht nur ausruhen, sondern auch leichter vor dieben gesichert werden können, ist den landleuten die ausfuhr des ihnen nothwendigen holzes nur durch 4 monathe, nemlich vom 1-ten November bis 1-ten März zu gestatten. Die waldbezirke, aus welchen sie ihr brennholz zu holen haben, besonders mit rüksicht auf jene gegenden, in welchen verdorrtes und abgefallenes holz vorhanden ist, hat die oeconomische sitzung jedes jahr zu bestimmen. Auf diese art wird diebstählen und andern schäden leichter vorgebeugt, besonders wenn die dawieder handelnden gepfändet oder mit einer andern urbarial-strafe belegt werden.

9. Jenen landleuten, welche aus mangel am zugvieh das zu ihrem feuergebrauch nothwendige holz auf dem rücken nach hause zu tragen genöthigt sind, werden zu diesem ende zwey tage in der woche, nemlich Dienstag und Freytag bestimt. Ausser diesen tagen sey es unter strafe niemanden erlaubt den wald zu betreten.

10. Die ausfuhr des holzes zum verkauf nach Schemnitz, Kremnitz, Lewenz oder anderswohin wird hiemit unter schwerer strafe verbothen. In untersuchung dessen haben der ober-jäger und die waldhüter unter verantwortung besondern fleiss anzuwenden.

11. Damit aber der ober-jäger sowohl, als auch die übrigen jäger und waldhüter ihre pflicht genau erfüllen können, sollte jemand im diebstahle ergriffen werden, so soll er am baaren gelde gestraft werden, ein drittheil davon gehört dann dem waldhüter oder jäger, der den dieb angegeben oder eingezogen hat. Im gegentheil, sollte in dem bezirk eines waldhüters durch den oberjäger oder wenn immer ein gefällter baum ohne dem herrschaftlichen zeichen vorgefunden werden, so ist ein solcher waldhüter erstens zwar mit einer leibes- oder auch geldstrafe zu belegen, hernach aber auf immer von jedem herrschaftlichen dienst zu entfernen.

12. Unter verlust des feuergewehrs und einer andern schweren strafe sey es den bauern untersagt, besonders den schaafhütern, im walde gewehr bei sich zu führen. Darauf wird also der oberjäger mit den waldhütern vorzüglich acht haben und die schul-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

digen, da sie in diesem falle auch den königlichen verordnungen zuwieder handeln, bei der herrschaft angeben.

13. Damit sowohl die beschädigung der waldungen verhindert werde, als auch den vermögens-umständen der landleute, welche bey gelegenheit einer feuersbrunst aller ihrer habseligkeiten beraubt zu werden pflegen, besser vorgesehen werden könne, da in dieser hinsicht auch eine neuere königliche verordnung vorhanden ist, wird künftig keinem landman was immer für bauholz weder zu den wänden seines hauses, noch zu zäunen bewilligt. Ihre wohnungen sollen sie in zukunft entweder von steinen oder von leimziegeln erbauen, ihre höfe und gärten aber mit einem graben oder lebendigen zäunen umgeben.

14. Sollte jemand klafter-holz oder noch stehende bäume käuflich an sich bringen wollen, so ist in dem dem oberjäger auszufertigenden assignations-zettel der namen und zunamen des käufers und die zahl der klafter oder bäume auszudrücken, zugleich auch die art, beschaffenheit, grösse und preis des holzes anzumerken, damit nemlich sowohl von seite des veräussernden hofrichters, als auch von seite der herrschaft die gehörige behutsamkeit angewendet werde. Erwähnte zettel wird der oberjäger zu seiner zeit sammeln und dem exactor vorweisen.

15. Der oberjäger wird über alle brettmühlen in der herrschaft sorge tragen und jedes viertel-jahr nach der schon vorgeschriebenen art einen auszug einreichen, wieviel stämme nemlich in die brettmühlen abgeführt worden seyn? wieviel bretter? von welcher breite? von welchem holz? wieviel balken? mühlfedern, seitenbretter? und gespaltene vorräthig seyn? Ferner wird er auch ausser diesem auszug sowohl über das bereits erwähnte, als auch über alles in den wäldern gefällte holz, wohin es gekommen und verwendet worden sey, jährliche rechnung ablegen.

16. Da in gegenwärtiger vorschrift nicht alle kleinigkeiten ausgedrückt werden können, so hat der oberjäger vorzüglich die von der seeligen kaiserin Maria Theresia herausgegebene waldordnung, welche ihm samt der erklärung eingehändigt werden wird, zu beobachten. Uibrigens sollten ihm in der erfüllung seiner pflicht zweifel aufstossen, so kann er sich an das sessions-protocoll, welches beim hofrichter aufbewahrt wird, wenden.

17. Von den unterthanen, welche entweder klafter- oder brennholz begehren, wird er bey verlust seines dienstes keine ge-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

schencke annehmen. Seine pflicht wird er ohne misshandlung der armen unterthanen erfüllen, so, dass diese keine gerechte ursache haben, beschwerden bey der herrschaft vorzubringen. Dazu wird er sich auch eidlich verbinden.

18. Seine convention wird ausser dem quartier in Bartos-Lehotha, welches der jetzige waldbereuter bewohnt, in folgendem bestehen:

Im baaren geld	100	fl.
Reiner waitzen	5	Press. metzen.
Gemischter dto	20	dto.
Haber	25	dto.
Hirse	1	dto.
Bier	8	eimer.
Stroh	8	zentner.
Heu für die kühe	10	zent.
Heu für ein pferd	25	zent.
Rindfleisch	90	pf.
Salz	30	pf.

12 klafter holz, jedoch ist es nicht erlaubt, diese zu verkaufen und andern unterzuschieben.

Annoch incipiet cum initio angariae secundae. Sign. in S.-Cruce, 29-a Januarii 1803. G. Zerdahelyi episcopus.

Másolata az Orsz. Levéltár kincstári osztályának Praesid. Forst gyüjteményében.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

281.

1803. február 28. Vizner Ferencz hradek-lykavai kam. uradalmi erdőfelügyelő véleménye, mi módon lehetne a hradeki erdészeti népiskola mintájára több ilyen iskolát felállítani.

Unterthänigstes gutachten, wo als hier zu lande im königreich Hungarn, gemäss allerhöchsten auftrag, in der gleichförmigkeit der bereits zu Hradek eingeführt bestehenden theoretisch und praktischen königl. forst- und haubt national schule, allenfahls mehrere ähnliche zu errichten, in aller unterthänigsten vorschlag gebracht werden, und zwar

Erstens. Um in jeden fahl eine dergleichen forstwesens haubtunterrichts schule zweckmässig zum allgemeinen wohl des statts, und allerhöchst sr. mayesteets nuzen erzielen zu machen, so wird der allergnädigst höchst weisen anerkennung nichts entgehen, dass der augenmerck eines solch zuwählenden orts nothwendig dahin ohnvorgreiflich zurichten seye, woselbst alle diese vervielfacht, sich mit dieser forstwissenschaft vereinbahrenden nothwendigen mehreren känntnüsse bereits in würklich praktische aussübung gebracht und durch zunehmende industrie verfeinert werden.

Zweytens. Das nicht genug seyn für ächt zubildende forstleute, wenn ihnen zwar theoretische, und in fall auch praktische känntnüsse von der entstehung der wälder, ihrer eigenschaften, forstpflanzung und erhaltungspflege allein beigebracht werden, sondern sie müssen sich auch die benuzungs arth dieser wälder nach beschaffenheit der holz sorten, und gegenden vorzüglich mit vortheile eigen machen können, um nicht allein die gelegensam zur hand sich darbietenden näheren waldstrecken ohne weiterer kunst, zum nachtheil des allgemeinen wohls so glatterdiengen zuentblössen, sondern mit mehr schonung dieser ersteren durch mechanique und hiermit vereinbahrten wissenschaften die entlegenen zugewinnen, und auch aus denen noch so unmöglich scheinenden tiefesten gebürgslaagen, und anderen allen zutritt versagenden gegenden die herbeyschaffungen aller holz sorten nüzlich zuleisten.

Drittens. Aber, dass nicht nur wissen lernen, die vorzüglicheren gehölz gattungen allein nach einer typograpfischen ordnung

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

anwendbar zumachen, sondern um einen wald vollkommen zubenuzen, auch dass noch so unbedeutend scheinende von grösten bis zum kleinsten, und auch selbst allda, wo sich kein holz mangel einfindet, dennoch durch besondere industrie dasselbe anwendbar zumachen kündige begriffe sich einerndten müssen, als hiervon die ächtheit der wahren wald cultur, und nachpflanzungs beschleinigung abhängt, mithin um in all diesen sich dem endzweck gemöss zubilden, woselbst man auch der bestrebung einer zu erlangend näheren Neptuns und Vulkans verwandtschafts känntnüss nicht ausweichen kann, um auch diesen in erforderlichen fällen bey derley forst wissenschafts mässiger behandlung sich in vorfallenheiten meister seyn zukönnen; so wird

Viertens. Hieraus von selbst ganz einleichtend seyn, dass zu vervollkommung einer solch ohnentberlich aus mehr wissenschaften bestehenden wahren forstkunde, nebst ohnehin vorausgehenden ohnentberlichen normal unterricht, landes üblicher sprachen, sowohl alle arthen der rechenkunst, mathematique, architectur, hydraulique, aller arthen wasser und tag gebäuden, dann mechanischer maschinen, sie mögen mittelst feüer, oder wasser ihren umtrieb erheischen, als die wahre grundlage zu dem ganzen die vereinbahrten lehrgegenstände so wohl theoretisch, als wie auch praktisch ausmachen müssen, mithin um endlich zu wahr gebildet nüzliche forst gerechte beförderer des stattsbesten, und allerhöchst mayestaedts nuzen zugelangen, auch das einzige mittel sich erübriget, gleich aus der jugend in solchen gegenden ähnliche geschöpfe zubilden, woselbst sie sich die ächten begrieffe hiervon eigen zumachen, im stande seyn können; und da bereits

Fünftens. Von all jenen bemelten verhandlungs gegenständen in jeden fach sich auch in ganzen land einzig zu einer ähnlichen bildung am aller vorzüglichsten die hiesige Hradeker gegend mit allen diesen versehen geeignet findet, und sich auszeichnet als woselbst die forstmässige waldpflege, und alle arthen von wasserwerkern, tag gebäuden und anderen erforderlichen manipulations kunstwerkern zu einen vollkommenen grad gebracht sind, und daher auch mit ungemeinen vortheil ähnliche forstschulen alda bereits allergnädigst dotieret bestehen, so kann ich auch einzig nur in jeden verstand, als den hierzu aller vorzüglichsten orth, diesen um so mehr zur ferner aller mildherzigsten unterstützung zu allerhöchsten gnaden anempfehlen, als hieraus würklich bereits der statt,

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

und allerhöchst sr. mayestaedt den nuzen schon beziehen; um aber einen zweyten solchen orth zu einer ähnlicher massen zu dotirenden forstschule im land unterthänigst in vorschlag bringen zudärfen, so wird

Sechtens. Einzig annoch nach Hradek die treflichste bestimmung vielleicht für die Marmorosch ausfallen, dann da ein dergleichen lehrgegenständen unterricht keines weegs in einer stadt zu erzielen ist, sondern entlegene wald gegenden, woselbst solche pflegungen und haubt manipulationen würklich der kunst gemäss in ausübung gebracht werden, die vortreflichsten, und der jugend in jeden verstand höchst nüzlich angemessen sind, so wird sich auch keine andere, als jene ähnliche gegend, woselbst eben denen Hradekern zimlich gleichkommende kameral wald manipulationen in umtrieb bestehen, nicht so leicht an die hand geben können, und um den zweck ganz zuentsprechen, so würde sich meine unterthänigst ohnmasgebliche wohlmeinung auch in der Marmorosch dahin beschräncken, dass keineswegs die errichtung einer solchen forstschule etwann in dem haubt orth zu Szigeth, wohl aber in denen auswärtigen districten, entweder zu Bocskó oder Dombor zugeschehen haben solte, woselbst würklich die geschäfts übungen praktisch für sich gehen, und dabey dem allerhöchsten besten hiemit zugleich soviel guttes zufliesset, dass gleich wie zu Hradek aus einer zahlreichen, in solchen wald districten befündlichen conventionirten subaltern, und werksleüten jugend, welche bis hero gleichsam verwildert, und wegen mittellosigkeit ihrer eltern zu ungesitteten menschen ausgeartet sind, durch einen ähnlichen in ihren mittel eingeführten unterricht dem statt und dem höchsten monarchen nun zu nüzliche, zahlreiche gesittete bürger nicht nur gebildet und erzohen, sondern auch bey denen immer wehrenden manipulations arbeiten, wobey sie sich die praktischen känntnüsse noch mehr eigen machen, zu ihren gesezten stunden gegen einen lohn, welcher anderen ihren alter angemessenen arbeits knaben systemisirt ist, angewendet, und aus diesen ihren verdienenden zum institutsfond beybehaltenden lohn ihren unterhalt und verpflegung erlangen, und nach militairischer regel in ordnung gehalten werden, so eben wäre auch dieser so heilsame zweck in der Marmorosch auf gleiche weiss in ausführung zubringen, ohne dass solche verpflegungen weder dem allgemeinen, noch den höchsten aerario zu last fallen würden. Was sohin

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

Siebentens. Die arth und weiss der dotierung und einrichtung dieser erwähnten forstschule anbelangt, so wird solche freülich nur am füglichsten durch eben diejenige allerhöchste milde sr. mayestaedt auf die zu Hradek zu erzielen seyn, und würde durch das bestreben geschickt gepriefter lehrer und eines hierzu allergnädigst zu wählenden, für das allgemeine wohl des stattes und allerhöchst sr. mayestaedt bestens sich ganz widmenden, und auszeichnenden mannes, welchen die leitung gnädigst zu verleihen wäre, und sich mit ganzen kräften durch industrie der dotation auf alle mögliche weiss beizustehen befleissen möchte, der zweckmässige vorschub in einer gegend, wie die Marmorosch ist, gleichfahls gänzlich erzielet werden können. Wass ausser diesen allenfahls

Achtens. Noch einen anderen hierzu geeigneten dotations orth anbetreffen möchte, so wäre vielleicht einzig, wo sowohl theoretisch als praktische forst-unterrichte mögen können angebracht werden, annoch der Temeswarer kameral district am meisten geeignet hierzu die hand zu biethen, wo aber eben die ähnliche anlaage keinesweegs zu Temeswar selbst, sondern eben so, wie in der Marmorosch in denen auswärtigen districten, wo selbst der forst und mit selben vereinigte werks manipulationen betrieb am meisten florirend befunden würde, zugeschehen hätte. Sign. Hradek in Liptauer comitat, den 28-ten Hornung, 1803. Franz Wissner v. Morgenstern s. k. präfect.

Eredetije az Orsz. Levéltár helytartótanácsi osztályában Scholar. National. 1803. évi fons 62. pos. 1. alatt.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

282.

1803. április 8. A hradeki erdészeti népiskola tanterve.

Haupt-ausweis aller lehrgegenstäde, die in der hiesig königl. forst- und hauptnational-schule binnen eines schulcourses den schüllern beiderlei geschlechts beigebracht werden; und zwar

Die schüller der I. nationalclasse lernen:

I. Den vorgeschriebenen kleinen christlichen katechismus schlowakisch und deutsch ganz.

II. Schulgesetze aus dem methodenbuche auch in 2 sprachen.

III. Buchstabenkenntniss, buchstabiren und lesen vollkommen in 4 sprachen, gedruckt und geschrieben nach denen rechtlesungsregeln.

IV. Aus der rechenkunst, die zahlenkenntniss, auschreibung und vollkommen gute numeration in 2 sprachen.

V. Das schreiben in 4 sprachen nach denen schönschreibkunstregeln.

VI. Aus der forstlehre die eintheilung, benennung der waldbäume und vorläufigen begriffe des forstes.

In der II. forst- und hauptnational-classe:

I. Aus dem grossen christlichen katechismus im I-ten semester: Von dem glauben und der hofnung. Im II-ten semester: Von der liebe und heiligen sakramenten schlowakisch und deutsch.

II. Die biblische geschichte in erzählungen mit moralischen lehren untermischt schlowakisch und deutsch.

III. Fortsetzung des lesens in 4 sprachen aus denen normalmässigen namenbüchern mit catechisation.

IV. Deutsche und schlowakische ortographie nach den regeln der rechtschreibung mit beispielen und dictando schreiben ganz.

V. Aus der ungarischen sprache abänderungen der haupt- und beiwörter mit und ohne geschlechtsworte sammt deren ausnahmen.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

VI. Aus der lateinischen sprache quinque declinationes nominum substantivorum regulares, adjectivorum comparationes cum notis et exceptionibus perfecte.

VII. Aus der rechenkunst die einfachen und zusammengesetzten 4 rechnungsarten.

VIII. Die schrift wird immer verschönert und verbessert.

IX. Den 1-ten theil der forstwissenschaft von der kenntniss der waldbäume in 2 sprachen.

In der III. forst- und hauptnational-classe:

I. Den grossen christlichen katechismus in schlowakischer und deutscher sprache ganz.

II. Biblische geschichte in erzählungen sammt anwendung der moral.

III. Fortsetzung des lesens in schriftlichen aufsätzen und namenbüchern.

IV. Die ortographie in 4 sprachen nach regeln mit dictando schreiben ganz und vollkommen.

V. Aus der anleitung zur deutschen sprache die theile von der wortforschung und wortänderung, bis inclusive bildung der zeitwörter.

VI. Aus der ungarischen sprache die abänderungen der haupt-, bei- und zahlwörter bis abwandlung der richtigen und unrichtigen zeitwörter inclusive.

VII. Aus der lateinischen sprache repetitionem declinationum et comparationum pronomina, formationem adverbiorum, conjugationes, 14 praecepta et rudimenta.

VIII. Aus der rechenkunst die 4 rechnungsarten in genannten zahlen, dann auch in brüchen.

IX. Die schriften werden noch immer vermög schönschreibekunstregeln verbessert, und nach geschicklichkeit der lehrlinge bis zur grossen fraktur- oder druckschrift erweitert.

X. In der schriftlichen aufsätzen werden nebst kurzen anleitungs fragen in der deutschen und schlowakischen sprache auch für 1 jahr brauchbare amtsbögen zu verschiedenen copierungen zeit des ganzjährigen examens an die verschiedenen aemter sauber und rein rubricirter verabreichet.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

XI. Aus der forstwissenschaft den II. theil von der fortpflanzung und guter pflege der waldbäume.

In der IV-ten zugleich grammatical-classe:

I. Den grossen katechismus schlowakisch, deutsch und lateinisch.

II. Ortographie in 4 sprachen aus verschiedenen uibungen wird wiederholt.

III. Aus der deutschen, ungarischen und lateinischen sprache die wortforschung und syntaxis, sammt verschiedenen uibungen und uibersetzungen.

IV. Aus der rechenkunst die regel detri in allen fällen, das ist gerad und umgekehrt, 3 und 5 gliederig. Die einfache und zusammengesetzte gesellschaftsrechnung, dann zinnsrechnung.

V. Aus den schriftlichen aufsätzen kommen auszügeln, quittungen und verschiedene dergleichen leichte ins amt einschlagende schriften zu verfassen, und zu rubriciren.

VI. Die naturgeschichte von pflanzen und thierreiche, als es zum forstwesen dienlich ist.

VII. Die geschichte von Ungarn in lateinischer sprache.

VIII. Aus dem forstwesen von der beschaffenheit des waldbodens. Von den innerlich wesentlichen bestandtheilen des holzes; und von der cultur der nützlichsten baumsorten.

In der zeichen-schule:

I. Aus der arithmetic die abhandlung deren 4 rechnungsarten in unbenannten und benannten ganzen und gebrochenen zahlen, von verhältnissen, dann daraus entstehenden proportionen. Von decimal und quadratzahlen, sammt ausziehung deren wurtzeln auf die anwendung zur geometrie. Schlüsslichen die toisier rechnung zur anwendung des riemenmasses.

II. Aus der geometrie die longo- und planometrie.

III. Aus der baukunde,

IV. Aus der zeichnung der situation,

V. Aus der zeichnung der geometrischen figuren,

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

VI. Aus der zeichnung der baukunde, so weit es die fähigkeiten der schüller erlauben.

In der musikwissenschaft:

Herr professor Laner. Die 1-ten anfangsgründe der musik theoretisch und zwar, von nottenplan, tonschlüsseln, zeitmaasse, von den verschiedenen gattungen der notten, ihren werth, benennung, versetzungszeichen, verlängerungszeichen, pausen, von denen bewegung und leidenschaft anzeigenden zeichen und wörtern bis zur anwendung der praktischen musik.

Herr professor Prochaszka. I. Die ausübung der erlernten theorie und zwar im gesange der sopran- und altstimme, im kirchen- und cameral-styl. II. Flauto traverso, oboa, clarinetti et viola die alto im kirchen und kameral styl, samt klavier oder piano forte, so weit es die fähigkeit der jugend erlaubet.

Herr professor Grünwald. Practische ausübung der instrumental-musik und zwar in violino und violoncelo, in so weit die geschicklichkeit der betreffenden jugend sich eigen machen kann.

In dem weiblichen geschäftsunterricht:

I. Alle arten strikerey von verschiedener grösse und für beide geschlechter, als strümpf, säckeln, schlafmützen, kinderstrümpf, kinderhäubchen, handschüch, hosensäck, geldbeuteln und was von strickerey sich durch die mädchen erzielen lässt.

II. Verschiedene merkarbeit, als wäsche und dergleichen mit allerlei buchstaben und zahlen.

III. Ausnähungen allerlei mustern von westen, blendschirm, tischelüberzüge und dergleichen mehr.

IV. Alle arten näherey, so wohl männlich als weiblicher wasche. So auch

V. Tambourstickarbeit, und was sonst nützliches für eine häusliche mädchenerziehung an handarbeit sich thunlich erweisen wird.

Sign. Hradek, am 8-ten April 1803. Franz Vizner v. Morgenstern s. k. director. Johann Grünwald s. k. 1-ter professor. Karl Franz

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

Prohaszka s. k. 2-ter professor. Franz Ullmann s. k. zeichen-lehrer. Paul Laner s. k. lehrer der I. classe. Anna Prohaszka s. k. lermeisterin.

Anmerkung. Die königl. wasserwerks und klausenmeisters h. h. Johann Lojdl und Anton Vizauer geben zu freyen stunden in wasserwerks-erbauungs modell-verfertigungen denen dazu geeigneten schüllern unterricht. Nebst bei aber werden von denen auswärtigen königl. subalternen dienerschaften 50 knaben in gewissen dazu bestimmten stunden zu den, bei wasserwerksbau vorkommenden handarbeiten angewendet, wofür sie einen ihrem alter angemessenen lohn erhalten, für solchen in dem institut unter eines führers aufsicht ihren nahrungs unterhalt bekommen, welcher führer sie auch in militarischer ordnung pfleget, zugleich in freyen stunden in militarischen leibesübungen bildet.

Eredetije az Orsz. Levéltár helytartótanácsi osztályában Scholar. National. 1803. évi fons 62. pos. 1. alatt.

283.

1803. május 4. Az udv. kamara rendelete az erdélyi kincstárhoz, az erdőkárokról felveendő jegyzőkönyvek szerkesztése tárgyában.

Ad num. 853. referente v. Lhotka. Nach der weisung des k. siebenbürg. guberniums ddo 21. September 1788., welche von dieser hofstelle unterm 28. November desselben jahrs nro 7851. bestättiget worden ist, müssen die waldbeschädigungen in den bergherrschaften durch das waldamt und provisorat mit dazwischenkunft des treffenden prozessual unterrichters verhandelt, alle waldstrafen erkennet und vollstrecket, der schadenersatz bestimmet und ein ordentliches protokoll geführet werden, worüber denn das Zalathnaer waldamt das herrschafts provisorat und die Vajda-Hunyader administrazion von dem damaligen münz- und bergwesens oberinspectorat belehret worden sind. Es würde daher nicht genug seyn, durch das herrschafts provisorat nur abschriften der konsignazionen der waldstraffen, die von einem von dem provisorate delegirten span in beyseyn der waldwesensbeamten und des prozessual unterrichters erkennet worden sind, der oberverwaltung zur wissenschaft mittheilen und die originalien dem k.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

thesaurariate von dem provisorate einsenden zu lassen, sondern es sind die gemeinschaftlich unterfertigten protokolle über die der vorschrift gemäss verhandelten waldbeschädigungen der oberwaldverwaltung zur einbegleitung an das thesaurariat zu übergeben, da derselben die oberaufsicht auf die waldungen und ihre kultur aufgetragen und anvertrauet ist. Daher hat denn, wenn die waldsitzung von dem oberwaldverwalter und dem herrschafts präfekt immer mit dazwischenkunft des prozessual unterrichters gehalten wird, der oberwaldverwalter, wenn dazu aber der oberverwaltungsadjunkt und ein herrschafts spann deputiret werden, der adjunkt den vorsitz zu führen.

Im erstem falle hat die oberverwaltung das gemeinschaftliche protokoll, in welchem ohnehin die gemeinschaftlichen beschlüsse oder separirten meinungen enthalten seyn müssen, ohne einer weitwendigen begleitung dem k. thesaurariat einzusenden, in dem falle aber, wenn die waldsitzung durch delegirte beamten gehalten worden ist, wird das gemeinschaftliche protokoll von dem oberverwalter mit dem herrschaftspräfekt in einer zusammentrettung durchzugehen, darüber ein gemeinschaftliches gutachten abzufassen und dieses samt dem protokolle dem k. thesaurariate von der k. oberverwaltung einzubegleiten seyn. Hienach also ist die Zalathnaer oberwaldverwaltung und das dortige herrschaft provisorat zur nachachtung anzuweisen.

Wien, den 4. Maji 1803.

Eredetije a bécsi cs. és kir. közös pénzügyminisztériumi levéltár Münz- und Bergwesen Siebenbürgen osztályában, fasc. 3040. a 4992. udv. sz. alatt. Közölte *F. A. Schmidt* i. m. XIX. 408—9. l.

284.

1803. május 24. Kivonat a helytartótanács előterjeszteséből a fölséghez, az országban a hradeki mintájára erdészeti népiskolák felállításáról.

Posoniensis superior studiorum director in obsequium intimati de dato 16-tae Novembris a. p. nro 24,652. expediti isthuc submisit planum circa erigendas et constabiliendas in quibusdam adhuc regni partibus forestrales, seu silvanales scholas per Franciscum Vizner cameralium bonorum Hradek et Likava silvarum

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

praefectum elaboratum —— sat. — Consilium hocce l. r. propositionem hanc hicce demisse acclusam cum adnexo eidem plano, eorumque pertinentibus documentis in obsequium benigni decreti aulici de dato 22-a Octobris 1802. nro 10,005. exarati majestati vestrae sacratissimae in humilitate substernit et quidem sequenti ex parte commissionis studiorum depromta et isthic probata cum opinione: Planum hoc, ex quo etiam praenominati praefecti indefessum altissimi aerarii et boni publici commoda promovendi studium ac zelus ad evidentiam elucit, ita comparatum absolutumque esse, ut hinc nihil addi, vel ex eo quidquam demi posse videatur, quum in eo illa omnia, quae ad perfecte ordinandam constabiliendamque summae utilitatis scholam forestralem seu silvanalem e re praerequiruntur, plene contineantur atque reipublicae plurimum intersit, ut cum tam aedilia, quam focalia ligna, arborumque diversae species, praecipuum inter quotidianas vitae humanae necessitates articulum constituant, atque pro subsidio et adjumento diversarum fodinarum, manufacturarum, fabricarum et opificiorum indispensabiliter necessariae sint, ad meliorem silvarum culturam et propagationem omnis omnino publicae providentiae sollicitudo extendatur, hacque ratione tam moderno aevo, quod caeteroquin jam ingentem silvarum defectum acerbe persentiscit, quam futurae posteritati tempestive prospiciatur.

Quapropter ad secundandas ultro majestatis vestrae sacratissimae intentiones, quibus pro sua paterna in regnum hoc sollicitudine tam theoreticum, quam practicum rei silvanalis studium in aliis etiam partibus regni introductum habere vult, pro homagiali obligatione demisse censeri, ut hocce studium primum in comitatu Maramarosiensi in bonis cameralibus proposita per praefectum Vizner ratione et loco, ac quidem ad normam optimo cum successu in Hradek jam constabilitae capitalis scholae forestralis cum tribus docentibus introducatur atque e munificentia regia clementer dotetur, plena vero hujusmodi instituti utilissimi coordinatio et instructio viro huic velut hoc in genere peritissimo et zelantissimo benigne deferatur. Quum in casum dein ad propositum per superiorem studiorum directorem actualem scholae forestralis Hradekiensis docentem Carolum Prohaczka ceteris paribus et audito locali directore moderno reflecti posse.

Ubi vero semel schola forestralis in cameralibus locis Bocskó aut Dombó e benignitate regia plene constabilita fuerit, tunc simi-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

lem publicae providentiae sollicitudinem ad tractum Temesiensem aeque projectata per praefectum Vizner modalitate extendi, taleque institutum in orientali etiam regni parte utilissime adaperiri posse.

Demum, ut transdanubiana etiam regni pars simili summe proficuo instituto provideatur, illud vel maxime congrue constabiliri posset aut in dominio Pécs-Várad, aut in ambitu silvae Bakony, sperarique, quod et alia majoribus bonis, ita et silvis provisa dominia terrestralia in hoc regni circulo institutum tale pro sui, suorumque maximo emolumento propriis suis facultatibus dotatura sint. Hac enim ratione fiet, ut summe necessaria silvarum cura et propagatio per totum qua late patet regnum protendatur, quotidianis vitae necessitatibus prospiciatur atque secuturae posteritati augustissimi regnantis principis paternae, providaeque sollicitudinis monumentum aere perennius pro aeterna memoria relinquatur. Cum vero Franciscus Vizner praefectus silvarum Hradekiensium et complurium comitatuum assessor, vir utpote ad notitiam totius publici et de altissimo servitio regio et de regno optime meritus vel in hoc etiam elaborato suo luculenta indesinentis zeli sui et late patentium cognitionum suarum, quibus nihil aliud in votis habet, quam ut res silvanalis pro emolumento summi aerarii et utilitate regni in sera tempora usque promoveatur, praebuerit specimina, atque e serie diversarum tabellarium informationum, quae elaborato plano adjacent, remonstretur actualis perfectus status capitalis scholae nationalis una ac forestralis Hradekiensis, quae opera potissimum hujus viri diurnis, nocturnisque ejusdem curis et impensis etiam ad praesentem florem exsurrexit et ex qua dein in totum regnum maxima commoda dimanant, adeoque juncta illa, quae de hujus viri meritis in repraesentatione sub 13-a Julii 1802. nro 15,087. generatim attacta sunt, non solum comprobentur, ast ad majorem quoque certitudinis lucem ponantur; dum quippe ex his liquido eruitur, juventutem secus inter nemora desertam et sibi retictam in doctrina religionis, morum, aliisque omnibus studiorum objectis, quae non pro capitalibus, sed primariis nationalibus scholis hactenus clementer praescripta sunt, recte institui, ad haec in studio silvanali geometria, mechanica, hydraulica delineatione, disciplinari militari et plane etiam musica, non minus etiam sexus sequiorem in necessariis sibi convenientibus laboribus muliebribus perquam utiliter erudiri, adeo, ut hic locus pro seminario omnium

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

fere necessariarum humano generi cognitionum, quae alibi distinctim et a se avulsim traduntur, merito reputari possit.

Quocirca tam commissio studiorum, quam consilium hocce locumtenentiale regium unanimi consensione majestatem vestram sacratissimam in humilitate exorat, ut sumptis his omnibus viri hujus multiplicibus et perutilibus omnino meritis, diuturnisque servitiis in benignissimam reflexionem idem honore consiliarii regii cum benigna relaxatione taxae e clementia et benignitate regia condonetur, tanto majore cum homagiali fiducia, quum et alii hacce clementiae regiae praerogativa perfruuntur.

Quorum intuitu, dum pro benigne elargienda resolutione regia consilium hocce l. r. demissas preces suas renovat, semet una etc. — Gyurikovics s. k.

Fogalmazványa az Orsz. Levéltár helytartótanácsi osztályában, Scholar. National. 1803. évi fons 62. pos. 2. alatt.

285.

1803. szeptember 19. A mármarosi kamarai jószágigazgatóságnak több mármarosmegyei nemes községgel kötött egyezsége a sószállításhoz szükséges tutajok szolgáltatása iránt.

Conventio.

Scopus praesentis consessus alioquin constat, sufficiet proinde paucis ea recensere, quae hac occasione praevie in considerationem sumenda veniunt. Notum est, quotannis notabile salis quantum e Marmatia pro necessitate et consumptione intraregnana subministrari debere, testatur experientia, ipsum hoc salis quantum tum ob auctum populi numerum, cum et propter rei pecuariae incrementum de anno in annum majus evadere et jam in tantum increvisse, ut silvae camerales, licet vastae et omni studio cultae atque conservatae ad producendas tot, quot pro defluidatione tanti salis quanti ad extera officia requiruntur rates non sufficiant, ne itaque camerales silvas cum ingenti posteritatem mansuro incommodo per improportionatam et succrescentiae haud commensuratam succisionem devastare et exhaurire oporteat, ne ipsam transportualem manipulationem successive cum ingenti totius publici

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

intraregnani penuriam salis experturi aggravio et summi aerarii manifesto damno adhaerere contingat, quivis rem penitius perpendens suapte convincetur bonum publicum et rationem status exposcere, ut sublevamen et adjutorium illud, quod hactenus per ratium in privatorum silvis productarum subministrationem manipulationi transportuali accesserit, porro etiam conservetur, nihilque eatenus innovetur.

Singulari sane et omni laudedigno, grataque memoria adhuc recolendo studio et conatu antecessores nostri de hac manipulationis regiae exigentia convicti, omnique erga publicum et summum aerarium attentione et respectu ducti, sponte, prompte et alacriter rates in silvis propriis productas praevium in finem penes initam accordam devoverunt atque officiis cameralibus erga defixum et temporum circumstantiis approportionatum pretium ultro administrarunt atque pro salis oneratione incunctanter cesserunt.

Accidit interim recentissimis temporibus, quod non tam ipsi silvarum proprietarii aliquos ad evertendam praemissam consvetudinem passus, aut quaepiam molimina attentaverint, quam potius aliqui speculantes et quaestores capiendi privati sui lucri causa et studio populum rates producentem per amplioris pretii appromissionem, aliasve technas et illecebras ad vendendas ipsis, manipulationique transportuali subtrahendas rates induxerint, et ut praevaricatio haec tanto certius et impune succedat ad decortandas mutilandasque trabes, decutiendas item tenuiores, nec in medietate adultas, proinde nec sub salem applicabiles arbores cum gravi manipulationis regiae convulsione, cum ingenti item et irreparabil silvarum pinearum, alioquin jam nimis rarefactarum devastatione, posteritati vel maxime perniciosa futura permoverunt, imo quod plus est, rates sub nomine et pallio ipsorum producentium effective evexerint, qui abusus caeteroquin tantum novissimis temporibus irrepti e revera indolem excessus redolentes, quemadmodum tolerari nequeunt, ita proprietarios silvarum pinearum ita aequanimes et rationabiles experiri licuit, ut postquam sua majestas sacratissima spectatis et in considerationem sumptis modernis temporum circumstantiis, quod videlicet rerum omnium praetia creverint, quod silvae jam rariores et remotiores sint, consequenter etiam productio lignorum ratialium plus temporis et fatigii, pluresve etiam sumptus exposcat, clementer indulgere dignata fuisset, quatenus defixum hactenus reluitionis pretium proportionate et mode-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

rate elevari possit, ipsi etiam vicissim rates suas in silvis suis productas et sub salem idoneas erga conventum majus et condignum pretium, ita prout hactenus in futurum etiam (praeciso omni alio cum illis quaestu) ad officia transportualia semet administraturos spoponderint. — Exhibuerint signanter semet hoc in passu promptas, faciles et pronas superioris processus sex nobiles communitates, utpote Borsa, Majszén, Szacsal, Felső-, Közép- et Alsó-Vissó, cum quibus eatenus etiam pro parte fisci cooperante et negotium multum promovente perillustri domino ordinario judice nobilium Paulo juniore Szaplonczay solemnis in scriptum redacta et debite authenticata conventio stipulata habetur. Accesserunt ad conventionis hujus conditiones compossessores etiam Ruszkovapojanenses ac idem facturi sperantur possessores in Szinevér et Szinevérpolyana, tractatu cum ignobilibus communitatibus earundem duarum possessionum hoc ipsum petentibus actu sub opere existente, proinde quoad annutum omnium privatorum vix jam aliquo dubio supermanente.

Ut itaque omnis pro futuro eatenus obmovenda controversia tollatur, proinde stabile quodpiam systema pro utriusque partis, fisci quippe regii et privatorum, quos tangit, cynosura atque securitate defigatur, una vero conservationi silvarum pro posteritatis etiam futuro commodo consulatur, omnis denique praevaricationis ansa et praetextus adimatur, ipsa negotii huius gravitas exigere videtur, ut instrumentum quodpiam solemnem conventionem et respective tractatum redolens, interventione ipsius quoque incl. comitatus, sanctionandum in scriptum redigatur et in duplici exemplari subscriptionibus munito, atque parti utrique in authographo pro cautela et directione consignandum expediatur.

Praemissa conventio postquam circa pretium pro futuro stabiliendum jam conventum est, ad sequentia puncta reducenda proponitur:

1. Ut, cum privati proprias silvas possidentes penes initam conventionem in eo acquiverint, quod productas in silvis suis propriis, aut etiam aliunde comparandas rates ad salis officia transportualia, et quidem ad Szigeth illas, quae per fluvium Vissó et Tibiscum, ad Bustyaháza vero, quae per fluvium Talabor demittuntur, prout hactenus, ita etiam posthac administrare et in quantum pro defluidatione salis aptae essent, erga modo defixum pretium reluendas cedere, secus si quis illas aliis privatis quaestus

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

causa vendere attentaret, per dicta officia citra notam violentiae detinendas, et via facti, erga tamen pretii depensionem occupandas admittere velint; in futurum ligna ratialia sub salis transportum apta sine passualibus ab alterutro officio gratuito excipiendis e gremio comitatus Marmarosiensis quaestus, aut speculationis causa evehere nemini liceat, salva tamen propria gremialium incolarum et dominorum terrestrium domestica necessitate, qua praecise ideo ne seu sub horum nomine praevaricatio quaepiam intercedat, seu proprietarii molestias quaspiam vel ab officiis, vel eorundem subalternis in via experiantur, praevie notificata, requisita lignorum hunc in finem seu in gremio comitatus convertendorum, seu etiam hoc scopo evehendorum quantitas beneficio attactorum fluviorum demittenda et parte antelatorum officiorum ipsis nunquam difficultabitur.

2. Ut dum privatis ad rationem subministrandarum ratium per officia cameralia anticipationes quaepiam alioquin nonnisi in praesentia respectivi judicis nobilium, ipso necessitatem levantium recognoscente, enumerandae suppeditantur, ad casum illum, si illi promissis et conventioni non starent, ex parte inclyti comitatus erga requisitionem antelatis officiis absque litis ambagibus toties quoties seu pro incassatione restantiarum, seu pro stringendis ad implementum contractus restantiariis pompta praestetur assistentia.

3. Ut judaei alioquin diversis technis et illecebris populum saepe non satis circumspectum et passim de praesenti commodo plus, quam de futuris sequelis sollicitum astute circumvenientes, et proprii momentanei lucri studio ad devastandas silvas subdole inducentes, per usurarium vero suum quaestum in exterioribus partibus publicum flagellantes, nec non sub eandem cathegoriam cadentes privati speculantes atque quaestores ab omni cum lignis ratialibus quaestu, sub poena confiscationis officiis cameralibus reservata, prout et ab omni silvarum pinearum exarendatione sub poena arbitraria toties quoties per inclytum comitatum dictanda et in ipsis desumenda arceantur et inhibeantur.

4. Ut studiose et in elusionem manipulationis transportualis infra mensuram quinque orgiarum decurtatae et mutilatae trabes, quae secus pro salis transportu deservire potuissent et facili negotio e crassitie dignoscuntur, cuiuscunque demum illae sint, pariter per officia cameralia confiscentur.

5. Ut productio sic dictorum szucharonum velut per complura

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

inclyti comitatus statuta alioquin vetita et praecipue decussio tenuiorum nondum adultarum arborum, vulgo bilafa nominatarum, quorum utraque et signanter postrema ab aliquo tempore in favorem judaeorum et quorundam speculantium cum ingenti silvarum devastatione nimium invaluit, severissime interdicatur; et non solum in contravenientes poena statuatur, verum etiam detegenda eiusmodi ligna per officia cameralia a 1-a Januarii 1805. inchoando sequestro subjiciantur.

6. Ut statutorum circa silvarum devastationes, devastatorumque poenas, necnon caprarum silvis vel maxime funestarum exterminationem, iteratis vicibus editorum effectus et observantia authoritate publica et procuretur et manuteneatur, factaque de contraventionibus insinuatione illico medella adferatur.

7. Ut possessores, si tractu temporis ad mutatas circumstantias penes hoc, quod nunc defixum est, reluitionis pretium subsistere amplius nequirent et damnificarentur, non via facti ab hac conventione resilire ausint, sed idipsum excelsae camerae regiae hung. aulicae via regio-cameralis administrationis Marmatiae per specificum remonstrare et pro modificatione tariffae, stantibus eorundem gravaminibus haud deneganda recurrere teneantur. Szigethii, 19-a Septembris 1803.

Hivatalos másolata az Orsz. Levéltárban Contract. et Transact. tom. XVIII. no 85.

286.

1803. november 15. Szászváros széknek a főkormányszékhez fölterjesztett javaslata az erdők megóvásáról.

Excelsum regium gubernium!

In complementum gratiosi excelsi regii gubernii de dato 14-tae Maji, anni 1800. sub numero 4016. emanati, horsum vero die 1-ma Junii anni currentis allati decreti, medio cujus, ut in puncto conservationis silvarum opinio submittatur, praecipiebatur, hisce humillime referre sustinemus.

Paterna divi Josephi secundi cura, qua in humani generis commoda, promovendumque bonum publicum ferebatur, in id etiam intenta erat, quanti esset momenti atque utilitatis perpetua silva-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

rum et nemorum in bono statu conservatio, quantumve opis rebus humanis adferat, ad assequendumque circa conservationem silvarum salutarem scopum silvestrem ordinem de dato 30-ae mentis Maji 1781. sub numero 4534. editum clementer introduci praeceperat, verum desideratus effectus haesit in conatu, quia media, quibus finis assequi posset, praescripta et adhibita minus exstiterunt exterarum nationum et gentium exempla nos plenarie convincunt, quin in nostra etiam patria praeclara cernimus vestigia, quantae sit utilitatis ordinis silvestris observatio. Silvae fiscales in optimo sunt statu, quia habent officium silvestre, distinctum silvarum praefectum, custodes et hajdones, salariis bene provisos et unicissime custodiae silvarum intentos; nostri autem silvarum custodes non custodiunt, sed furantur silvas, quia nullis salariis provisi, nisi clam uni et alleri e silvis ligna vendiderint, ut taliter vivendi media acquirere possint, fame peribunt. Suprema inspectio est penes unicissimum primarium officialem, qui tantis agendorum objectis obrutus et distentus est, ut impossibile sit ab eodem exigere, ut accurate omnibus satisfaciat, etsi summa agendorum activitate gaudeat. Praeterea nimis excessiosis nostris rusticis succisionis silvarum conceditur usus, exinde enim partem contributionis regiae salem et calceamenta annuatim aquirere solent; quidquid autem procreatione frugum et pecorum lucrantur, id gulae consecrant. Cum autem silvae sint thesaurum totius humanae societatis, quod quemadmodum nostri praedecessores in nostri etiam usum conservaverunt, ita nos etiam in usum posteritatis conservare obligamur, proinde nec concedendum esset, ut quilibet pro suo arbitrio silvas devastare praesumat, verum ut posteritate etiam provideatur. Quapropter necessarium fore censeremus:

1. Ut praecitatus silvestris ordo adamussim observetur.

2. Ut silvestre aliquod officium, salaria provisum constituatur, cui conservatio silvarum totius sedis concredatur.

3. Ut usus silvarum ad necessitatem solum aedilem et calore fovendum hominem, ubi ad salis et ferri, aliorumque metallorum et mineralium fodinas et professionum ac artium fabricata non requiritur, indulgeatur.

4. Ut caprarum intertentio et conservatio ad loca alpestria et currubus impenetrabilia defigatur.

5. Ut cum transgressiones legum et altissimarum ordinationum ex remissa poenarum inflictione originem trahunt, ubi simi-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

les legum transgressiones frequentiores esse caeperint, ut poenae etiam augeantur, necessarium esse censeremus.

Qui in reliquo profundo venerationis et obsequii cultu persistimus excelsi regii gubernii humillimi servi M. G. Schech s. k. primarius officialis Saxopolitanus. Franciscus Bruz ordinarius notarius s. k. E sessione magistratus Szászvárosini, die 15. Novembris, 1803. celebrata.

Eredetije az Orsz. Levéltár erd. főkormányszéki osztályában 1803. évi 9564. sz. alatt.

287.

1803. Alsó-Fejérmegyének a főkormányszékhez fölterjesztett javaslata az erdők megóvásáról.

Mely szükségesek legyenek az világi életnek segedelmére, nemcsak az különös személyekre, hanem az közönséges társaságnak megmaradására nézve is az erdők, a mindennapi tapasztalás bizonyítja, s mégis országunknak ezen megbecsülhetetlen kincse mily kevésre becsültessék és az erdők körül megkivántató gondos szorgalmatosság mennyire elaludt, mindnyájunkban naponkint tapasztaljuk. Hogy tehát ezen köz rosz és nevezetes fogyatkozás megakadályoztassék és az jövendőbeli maradékra is valami gondos vigyázás fenmaradjon, az erdők megtartásában és nevelésében ez következendő regulákat adja elő az kirendelt biztosság maga vélekedésében.

Két részekre szakasztja az erdők körül teendő gazdaságot és elsőben is felveszi azon helységeket, amelyekben vagy semmi, vagy éppen kevés erdők maradtanak az gondatlanság miatt. Másodszor, felveszi az olyan helyeket, a melyekben az erdők még eddig akárminemű csekélységben is megmaradtanak.

I. Ami az elsőt és t. i. azon helységeket illeti, az melyekben az erdők végképpen elpusztultanak, ez tekintetben felveszi zsinórmértékül és ajánlja, amennyiben az helységeknek természete és tulajdonságai megengedik, az 1787-ik esztendőben májusnak 30-ik napján néhai boldog emlékezetű fejedelmünk II. Józsefnek »Silvestris Ordo« nevezése alatt, valójában a közjóra törekedő parancsolatját, melyben az erdő nélkül szűkölködő helységek mi-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

nemű gondossággal és szorgalmatossággal ültessék, plántálják és szaporítsák erdejeket, az legjobb regulák adattatnak elő; hozzátévén azt is, hogy a mi paraszt lakosaink, kik jövendőbeli hasznokkal keveset gondoskodnak, ha szintén az erős fáknak nemeire, ú. m. csere és bikk s több efféle fáknak ültetésére nem erőltethetnének is, de az lágy, ú. m. nyár- és fűzfák ültetésére erővel is kényszeríttessenek ily modalitással: Majd minden helységnek határiban lévén posványos és vizenyős helyek, az ilyen vizes helyekre minden parasztgazda minden esztendőben tavaszszal ültessen 10 vagy husz szál fűz- vagy nyár-fákat. Azhol vizenyős helyek nem lennének, az szakadásos, martos és száraz helyekre ültessenek kőris és ákáczfákat; mely gazdaságra szolgabíró atyánkfiai gondoskodjanak, az ültetendő fákat sub severa animadversione számbavegyék, erről protocollumot készítsenek és a tisztséget de progressu maga idejében genuine informálják. A tisztség a superattentióról el ne felejtkezzék és birtokos atyánkfiait is ezen gazdaságra gyakor izben felserkentse.

II. Ami illeti azon helységeket, melyekben az erdők még eddig jó vagy rosszabb állapotban megmaradtanak, azokra nézve ez következendő regulák observáltassanak: Négyféle ellenségei lévén nevezetesebben az már fölnevelkedett és növésében levő erdőknek, úgymint az fáknak rendkivül és ideje nélkül való vágatása; az erdőkben hibásan gyakorolni szokott marhalegelés; az erdőknek gyökeréből való kiirtása és az erdőknek tavaszi száraz és szeles időkben néha szántszándékos, néha pediglen szerencsétlen tűzből származott gyujtogatása, melyre nézve a két utolsóról úgy mint az irtásról és gyujtogatásról a fennebb előhozott silvestris ordóban hasznos regulák adattatnak elő.

1. Az favágásra nézve ezen mód observáltassék: Minden esztendőben sz. Mihály naptól fogva áprilisnak 1-ső napjáig mind birtokos atyánkfiai, mind pedig a paraszt gazdák magok szükségekre megkivántató tüzi és épületre való fákat annyi számmal vágjanak és vágassanak, hogy az esztendőnek több részeiben favágás végett az erdőkbe ne menjenek, kivévén az előre által nem látható és az időnek viszontagságával előkerülni szokott fabéli szükségeket, mineműek p. o. a vízáradás által malmokban és gátokban történhető csonkulások és romlások, az épületeknek szerencsétlen tűz által való megemésztődések. Továbbá

2. Az erdőknek sok helyeken lett elpusztulásával már néha

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

az is megtörténik, hogy nemcsak paraszt lakosaink falopásra, de mások is arra vetemednek s azért az ilyetén fa-praevaricátorok ha in facto delicti tanáltatnak és elfogattatnak, juxta vigorem legis convincáltassanak. Ha pedig in facto delicti, aut in continua persecutione el nem fogattathatnak, factumok mindazonáltal reájok bizonyosodnék, akár paraszt conditiójú, akár pedig nemesi praerogativával élők legyenek is, nemes vármegyénknek mostanában felállítandó constitutiója szerint járásbeli szolgabíró atyánkfia által — absque juris processu — a kárnak megfizetése után 12 forintokig büntettessenek, melynek két része az erdőnek tulajdonosáé, harmad része pedig az executor szolgabíróé legyen. Abban az esetben pedig, midőn valamely nemesi szabadságban élő személyek ezen kiszabott büntetésnek magokat alája adni nem akarnák és erőhatalommal resistálnának, tehát az ilyetén morosus praevaricatorok etiam cum gente comitatus exequáltassanak.

3. Valamilyen hasznot tégyenek az marhák (ide nem értvén az kecskéket) az már jól felnevekedett erdőkben legelésekkel és az fák gyökerein való tapodásokkal, hasonló és sokkal nagyobb kárt okoznak ellenkezőleg az fiatal és növésben levő erdők elrágásával. Melyre nézve az újonnan levágott erdőkből mindenféle marhák hét esztendeig kirekesztessenek és az olyatén marhás gazdák, kik az levágott és fiatal erdőkben marhájokat akár szaladásképpen, akár szántszándékkal bebocsájtanák, az erdőpásztoroknak és hajtóknak minden marháért 17 krajczárt fizessenek, kár és hajtópénz ezen 17 kr.-ban computáltatván, hogy ennélfogva az pásztorok is az szorgalmatos vigyázásra ösztönöztessenek, az marhásgazdák is a praevaricátiótól elszokjanak, nem lehetvén különben is az ilyetén marha rágása által okozandó károknak megbecsülésében az legjobb lelkű és értelmesebb bírónak is magát megnyugtatni. Kivévén mindazonáltal az olyatén havasi és hegyaljai helységeket, amilyenek Sárd és Igen, melyeknek határában vagy semmi, vagy éppen kevés marhalegelők vannak, tehát az ilyen helységekre nézve ez a mód observáltassék: Az helységnek birtokosi marhalegelésre egy darab erdőt kiszakasztván, az marhalegelés csak az kiszabott erdőrészben engedtessék meg; az erdőknek több tilalmas részére pedig az a mód observáltassék, ami az fennebbirt tilalmas erdőkről megiratott. Mely megbecsülhetetlen kárt tegyenek továbbá az kecskék az erdőkben és berkekben s mégis a felsőbbeknek sok jó és kemény rendelései után is milyen nehezen lehessen a

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

kecskéket az erdőkből kirekeszteni hol egy, hol más birtokos atyánkfiainak pártfogások miatt, az példák szemeink előtt vagynak. Hogy tehát az eddig való viszongásoknak és hosszas panaszoknak vége szakadjon, mind nagy, mind kisebb és növésében levő erdőkből előre való kihirlelés mellett az kecskék oly büntetés alatt kirekesztessenek, hogy ha az kecskés gazdák kecskéjeket akármi szin és praetextus alatt az erdőkben vagy berkekben bebocsátani merészelnék, eo facto a kecskéket confiscáltatni, a járásbeli szolgabíró által azokat eladatni, mindeneknek előtte árukból a kárt megfizetni, azon felül való pénzt pedig a tulajdonosnak kezébe adni, ide nem értvén a havasi és kősziklás helyeket, azhol talán az erdőknek egyébiránt kevesebb hasznát is lehetne venni.

Eredetije az Orsz. Levéltár erd. fökormányszéki osztályában 1803 évi 2774. sz. alatt.

288.

1803. Fogarasvidéknek a fökormányszékhez fölterjesztett javaslata az erdők megóvásáról.

Az erdők pusztításának és abból gyakorta származni szokott kedvetlen következéseknek eltávoztatásokra a fogarasvidéki tisztségnek az helynek természetéhez intézett vélekedése.

Egy ily nagy és nevezetes tárgyban, minemű az erdőknek conservatiója, noha hazánk törvényei és felsőbbségünknek rendelései mindenek személye válogatásának félretételével oly rövid folyamatú pert és érzékeny büntetéseket rendelnek, hogy annál többet a bűn és büntetés között való proportiónak felülhaladása nélkül bajos kigondolni; a parancsolt eszközök mindazonáltal ezen hasznos és felette szükséges czélnak elérésére nemcsak a mi tapasztalásunk, de sőt felsőbbségünknek is atyai gondoskodása s itélete szerint elégtelenek lévén, vidékünk állapotjához képest ezeket az újabb módokat gondolhatjuk, melyek által a kivánt czélra vezéreltethetünk:

1. 1761-ik esztendő előtt Fogaras városának és a vidékbeli minden helységeknek magok bizonyos erdejek volt, de következ-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

vén a szélbeli katonaságnak felállítása, mind a város, mind pedig a fegyverviselés alá nem vettetett sok más helységek magok erdejöktől megfosztattattak, az honnét az lett, hogy az új plántálású katonaság maga jussát s birtokosságát lassankint hovatovább minél inkább kezdette ismerni, az erdejöktől megfosztatott helységek is maguk szükségüket annál nagyobb mértékben kénytelenítettek érezni, míg végre ezeknek szükségek, amazoknak tehetségek nagyon növekedvén, a szűkölködők a természetnek ezen adományát, mely nélkül az életre rendelt egyéb javait nem használhatják, a fennálló legszorosabb törvények és rendelések mellett is erőszakkal kénytelenítteknek megszerezni. Mely állapotban a szükség ostromának kitétetett birtokosságban való bizodalomból mely sok versengések, verekedések és ottan-ottan halálok is történtenek, előszámlálás nélkül érzékenyül tapasztaljuk. Ezeknek tehát eltávoztatásokra, amennyiben ez a tárgy a katonaságra kiterjed, vélekedésünk az volna, hogy a katonaságnak kimeríthetetlen hasznú erdejekből az a nélkül szűkölködő más helységek is részeltetnének, melynek teljesítésbe való vételében noha nevezetes akadályok adhatják magokat elő, mindazonáltal vélekedésünk szerint a felsőbbségnek minden hivei iránt való kegyelmes atyai gondoskodása azoknak könnyen való elhárításában módot találhatna. Ha pedig ez, a felsőbbség itéletétől függő bölcs okoknál fogva helyet nem találna, ennek helyébe tétethetőnek lenni vélnők avagy csak azt, hogy itten a regulata militia számára esztendőnként 4—5 s gyakorta több száz öl fákat kelletvén administrálni, azt olyan provinciális faluk is administrálják, amelyeknek erdejek neveztetik ugyan, de csak olyan, hogy egy ember a szekerét egész nap fiatal fával is alig tudja megrakni, melyben való könnyebbítésre nézve lehetne az ilyen ölfáknak az erdőtlen provinciálisták által való elkészíttetésit a katonaerdőkre assignálni. És ez lenne a parancsolt kivánatos czél elérhetése módjának egy része, ha a szükség szerint oszlattathatnék az erdők és erdőtlen helységek között, mely mód által a már elpusztult és fiatal fákban növekedni kezdő erdők a végső pusztulástól megmentetnének.

2. Az utazóknak közönséges tapasztalások bizonyítja, hogy ezen vidéken hosszára nyúló országútját keresztül vágó számtalan patakokra épitendő hidak által, melyekre kicsinységekhez vagy nagyságokhoz képest egyre 100, 1000, 2000 darab fák is kivántatnak, az erdők annál inkább pusztíttatnak, hogy a fiscus és

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

némely uraságok birtokokban lévő csere-erdőknek kimélésükkel fenyő-, bükk-, és több ilyen speciesű lágy fából szoktak építtetni, melyeknek minden második, harmadik esztendőben való reparátiójokkal az erdők szemlátomást pusztulnak, s abból az a súlyos következés is éreztetik, hogy amely épületre való fenyőboronának öliért ezelőtt csak kevés esztendőkkel 6—7 krajczárt kértek, most 30 krajczáron alul nem akarják adni, amely tüzifának ölét 2 frttal meg lehetett venni, most 6—7 s több forintokat kényteleníttetünk fizetni. Mennél inkább ritkul pedig az erdő, a fa is hovatovább annál inkább drágodik, az honnét a versengésektől és kedvetlen történetektől is annál inkább lehet tartani, melyeknek eltávoztatásokra, ha az említett hidak mind nem is, de avagy csak a nevezetesebbek egyszer jó móddal csere-fából építtetnének meg, azoknak 20—30 esztendőkig való eltartásoknak ideje alatt az erdők új erőt kaphatnának, s ez második része lenne a kivánt czél elérése módjának.

3. Az erdőknek legszembetünőbb pusztításokra szolgáltat alkalmatosságot az, hogy mivel ezen vidékben 2—3 helységet kivévén minden falunak *csak két-két határa vagyon,* s azokat, hogy a marhák, melyeknek harmadik határok nincsen, kárt ne tegyenek, minden esztendőnként sövénynyel szokták bekeríteni, nemcsak körül, hanem a külső kerítésen belül is, egyik a maga földjét a másiktól sövénynyel rekesztvén el. *Mely ilyetén kerítésekre minden esztendőnként a millió számot felül haladó karók, azokhoz megkivántató számtalan szekér veszszőkkel egyetemben vesztegettetnek el,* s ez egy olyan veszedelmes szokás, hogy ha idejekorán akadály nem vettetik elejbe, csak 30—40 esztendőknek is lefolyások alatt a most még meglehetős állapotban levő erdők is pusztaságot hagynak maguk után. Ugyanis a nagy fák vagy épületre vagy tűzre alkalmaztatnak, vagy sokak a rothadástól megemésztetnek, melyek számát és fogyatkozását újaknak kellene kipótolni, de ez a fennebbiek szerint meg nem eshetik, a vén fák mellett az ifjak még erősebben pusztíttatván. Ez a szokás tehát az a mód, mely az erdőket ezen vidékben a pusztulásra leginkább hanyatoltatja, ellenben ennek eltávoztatása lenne az az út, melyen az erdők nemcsak hogy mostani állapotjuknál rosszabbá nem tétetnének, de sőt csak 10 esztendők alatt is nagy tökéletességre vitetnének. Kérdésül fordulhat elő pedig itten az, hogy ezt a rossz szokást ki által és micsoda modalitással kellessék eltávoztatni, és annak ellenkező

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

részét szokásba behozni, annyival inkább, hogy itten colonusokat, katonákat és nemeseket, kiknek környülállásaik egymástól nagyon különböznek, kellene egy útra szoktatni? Ennek eldöntésére igaz ugyan, hogy a tisztségnek tartozó kötelessége a felsőbbségnek rendeléseit effectuálni, de minthogy itten a két határoknak háromra való osztatásuk forog fenn, mely nem kevés dolgot és a tisztnek jelenvaló lételit kivánja, tehát ezt a communitások költségükre egy, a végre kinevezendő commissió által lehetne effectuálni az egyenetlenségeknek eltávoztatásokra nézve katonai assistentia mellett. Elosztatván ez szerint az határok és azoknak elosztásokkal minden helységek marhájoknak a nyomás határban való őrzésekre különös pásztoroknak tartásokra szoríttatván, a fiatal erdő a megírt szükségtelen végre nem fordíttatnék. De mindezek mellett, hogy az ilyeténképpen megtartott erdők más utakon ne pusztíttassanak, szükséges, hogy az a határok kiosztására kirendelt commissió minden communitásnak erdejét, dicső emlékezetű felséges II. József fejedelmünknek az erdők iránt kiadott rendelésének tartása szerint, a faluknak szükségekhez s népességekhez képest az szerint, amint az erdőknek kicsinysége vagy nagysága engedi, *10, 20, 30 nyilakra kiosztassanak* és az említett commissiónak inspectiója alatt esztendőnként rendében használtassanak. Mindezek mellett is hogy az erdők a leírt mód szerint ne csak conserváltassanak, hanem még nagyobbra is gyarapíttassanak, nem láttatnék helytelennek az említett commissiónak szabadságára bízni a sterilis pusztahelyeknek makkal való bevettetésit a fiscus impetitiójától való mentté tétettetésnek hathatós rendelése mellett. Melyek szerint az 1-ső pontnál fogva, ha mindenik helységnek a régi állapot szerint bármi kevés erdeje lenne, inkább megelégednék a maga kevesével, hogy sem erőszakra bátorkodnék vetemedni; de a 2-ik és 3-ik pontoknál fogva az erdők megbővülvén, nem is volna szükség tilalmas dologra vetemedni.

És ez a vélekedés az, melynél fogva felséges urunknak a királyi főigazgató tanács által 1800-ban, május 14-én 4016. számok alatt kelt kegyelmes rendelése mellett kijelentett kegyelmes atyai gondoskodásának czéljához képest az erdők pusztításának, amellett való zenebonáknak, verekedéseknek s egyéb kedvetlen történeteknek eltávoztatása reméltetik a nemes Fogaras vidéki tisztség által.

Eredetije az Orsz. Levéltár erd. főkormányszéki osztályában, 1803. évi 9967. sz. alatt.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

289.

1803. Közép-Szolnokmegyének a főkormányszékhez intézett javaslata az erdők megóvásáról.

Tekintetes tisztség!

A felséges királyi főigazgató tanácsnak 1800. esztendőben májusnak 14-én 4016. számok alatt költ parancsolatjára méltóztatván a tekintetes universitás az erdőpusztítás elhárítása módjának kidolgozására commissiót rendelni, azon commissió az iránt való alázatos vélekedését jelenti e következendőkben.

Ha azon okok, melyekből az erdők pusztulása következik, megelőztetnek és elháríttatnak, vélekedésünk szerént az erdők kivánt tilalomban tartathatását is remélni lehet. Az erdők pusztulását vélekedésünk szerént főként hozzák:

1. A sok és elkerülhető tüzelés.

2. Az épületnek fából és nem illendőképpen való építtetése.

3. A szükségtelen, sok és rossz móddal kertek és határgyepűk tétele.

4. A fáknak az épületekre, karókra, hordókra s egyéb gazdaságra megkivántató eszközfákra való illendő meg nem válogatása.

5. A fákkal, szénnel, hamuzsírral való részszerént illendőképpen meg nem gondolt, részszerént tilalom ellen való kereskedés.

6. A szükségtelen káros helyeken való irtástétel, főként a parasztok által gyakoroltatni szokott sok fák kikerekítése, a tilalmas erdőknek tavaszi meggyujtogatásai (az úgynevezett harapégetés), nemkülönben az erdőkön való tanyázás, hurubázás és a tálos és kalános czigányok által való pusztítás, úgy a szarvasmarháknak, kecskéknek az erdőkön, kivált a nemrégiben tilalom alá fogattatottakon való legeltetése. Melyeket rendre felvéve

1. A sok tüzelést okozzák:

a., Hazánknak nagyobb részében, különösebben ezen mi vármegyénkben a parasztok, sőt a kisebb birtokos nemesek házainak rossz móddal való készülése, gondatlanul tartattatása, falainak, padlásinak tapasz nélkül hagyatása, ajtainak, ablakainak rossz móddal összeállítása, romlásokkal, lyukakkal, hasadásokkal rakva igazítatlan szenvedtetése, melyek miatt az őszi és téli napokban a szél és hideg a falakon, a padlásokon, ajtókon, ablakon a házba behatván,

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

hogy a benne valók meg ne fagyjanak, szüntelen égni kell a tűznek.

b., A kéményeknek, füstfogóknak (cserényeknek), kemenczéknek részszerint nem léte, részszerint roszszul alkottatása, melyeknek következése, hogy mihelyt szél fúj, vagy idő változik, a házak füsttel tele telnek, mely miatt a lakosok ajtót, ablakot kinyitnak, az szerént az ház hideggel jobban is megtelvén, több és megszünés nélkül való tüzet kell a benne lakóknak égetni, hogy a megfagyástul magukat megmenthessék.

c., A kemenczéknek, kivált a parasztoknál, fából és felette nagyon alkotása, melyek a szüntelen égő tűznek, melyet részszerint magokba melegít, részszerint a tágas kürtőkön kibocsájtják, s a házbeliek csak annyi meleget eresztenek, amennyi a tűz lángolásából a kemencze száján egy kis kerületre kihat.

d., A kivülfűtő kemenczéknek és ahol szalmás, nád vagy egyéb tűzre fordítható gazok vannak is, azokkal a kenyérsütő kemenczéknek hevítése szokásba nem lett.

Ha a házak jó móddal készíttetnének, azoknak falai, padlásai illendőképpen megtapasztatnának, a tapasztások, ahol megbomladoznak, minden őszszel megujíttatnának; az ajtók, ablakok hasadás és lyukak nélkül tartatnának; minden háznak vagy kéménye, vagy füstfogója építtetnék, azoknak építésében vigyázás lenne, hogy a füstöt a szél be ne verhesse; a fából való kemenczék építtetése eltöröltetnék, azok helyett kályhákból vagy legalább téglából és lapos kőből kisebb és azokhoz illő kürtőjű kemenczék és fűtők készítése rendeltetnék; a belől tüzelők megkevesebbíttetnének, egy-egy közönséges gazdának egy belől tüzelő kemenczénél több, amelybe tudniillik ételt készíthessenek, nem engedtetnék; az elkerülhető belől tüzelő kemenczék helyett kivül tüzelő kemenczék állíttatnának; ahol szalma, nád és másféle egyébre nem használható gazok teremnek, azok a kemencze melegítésére is fordíttatnának, az tüzelést félannyival is, mint eddig, be lehetne érni.

2. Vármegyénkben a parasztság közönségesen, de a nemességnek is nagyobb része minden épületjeinek derekát fából, t. i. vagy boronából vagy deszkából, vagy sövényből fonyva épít, melyek fedéllel jó módon nem tartatván (kevesen gondoskodnak pedig a fedélre úgy mint kellenék), különben is rosszul lévén építve, hamar elromlanak és ha tűz éri, földig elégnek, holott ha mint nemes Magyarországnak nagy részén régtől fogva szokták, sőt

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

közöttünk is már némelyek kezdették, ha az épületek derekait égetett vagy égetetlen téglából, vályogból, vert földből, vagy csomóba együtt agyagból raknák, az épületek szebbek, tartósabbak, melegebbek és a tűz ellen is bátorságosabbak lennének. Mert ha az épületeket tűz találná is, azoknak dereka egészben megmaradna, azokat kevesebb munkával, költséggel s időtöltéssel megújítani lehetne; ha a fedelek illendőképpen gondoskodva tartatnának, az a sok fa, a mely most talpaknak, ágasoknak, falaknak fordíttatik, mind megkiméltetnék; szarufák, léczek, gerendák és más a padláshoz megkivántató fák is sokkal tovább, mint az eddig való épités módja szerint, épületekbe eltartván, kevesebb fa fogyna.

3. Hazánknak sok részeiben, de kivált ezen vármegyében a lakosoknak nagy része, különösen a parasztság lakó telekei körül nem tart állandóbb kerítést, hanem minden tavaszszal immel-ámmal csinál valamit, mely csak addig tartson, míg az egyszeri termést belőle kiveheti, télen által pedig mind azt, mind aprólékosabb háza körül lévő épületeit elégeti. A határgyepüket is nem a felsőségek rendelései szerint, hanem minden esztendőben a tilalmas felfogásakor úgy készítik, hogy minden két-három héten igazítani kell, télen által pedig mind elpusztítják. Ha a házak körül állandó és fedeles kertek tétetnének, az határgyepük sánczokra és jó móddal készíttetnének, mind a gyepük, mind a kertek elrontása, pusztítása jó móddal megtiltatnék, a tilalomra minden faluban vigyázók rendeltetnének, a tilalom általhágói érzékenyül megbüntettetnének, a tilalomra vigyázók a vigyázatlanságokból következő kertek, gyepük romlásai helyreállítására (az egyéb büntetésen kivül) reá szoríttatnának, a contribuens nép is sok munkától megkiméltetnék, az erdők is sokkal jobban gyarapodnának.

4. A lakosoknak nagyobb része meg nem gondolva, hogy micsoda épületre milyen fa kivántatik, ha egy pajtát akar is készíteni, ahhoz csak ágasnak is olyan fákat levág, amely háznak, csűrnek, talp s egyéb megkivántató fáknak jó volna, szarufáknak, ahol az erdő jó, olyan fákat elront, amely nem csak hogy egyéb épületre szarufának, hanem gerendának is jó volna, hordódongának, kert vagy szőlőkarónak a legnagyobb makktermő, vagy egyéb épületre haszonnal fordítható élő fákat levágja, melyből arra a végre, amelyre vágja, sokszor csak egy-két szakaszt fordíthatván, a nagyobb részt ott veszni s rothadni engedi, úgy az egyéb gazdasághoz megkivántató eszközfákra is sok élő fákat hasonló

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

móddal elront, abroncsnak is válogatás nélkül, hogy melyikből lehetne idővel épületre való, vagy makktermő hasznos fa, ahol közelebb találja, — vágja. Mely rendeletlenségeknek megelőzésére ha olyan rendelés tétetnék, hogy ahol az erdők osztatlan vannak, az arra rendelendő lokális erdőinspector, ahol pedig felosztatva vagynak, a possessorok hire, commissiója és erdővigyázója nélkül senkinek semmiféle fát vágni szabad ne legyen és addig élőfa le ne vágattassék, míg a megkivántató szükségre alkalmas leesett vagy levágott fa találtatik; így több haszonvehető fa maradna és nevekednék.

5. Kivált a Mezőséggel határozódó erdős helyeken sokan a possessorok is a jövendőt meggondolni nem tudva, de kivált a parasztság sok fát levág, vagy levágni enged a Mezőségre pénzért eladni. Némelyek szenet is kereskedés végett nagyobb mértékben égettetnek, mintsem erdejeknek mennyisége engedné; a hamuzsír főzetéssel pedig még annál több erdőt pusztíttatnak. De ahol a possessorok mindezeket tilalmazzák is, a parasztság — kivált az olyan helységek erdejében, mely több possessorok által birattatik — eladni sok fát lopnak, melyet a possessorok némely része ha megakadályoztatni kiván is, nem akadályoztathat, mert ha maga embereinek a fa eladattatását megtiltja is, azok azzal mentik magukal, hogy a más possessor erdejéből szerzették, vagy lopták az eladott vagy eladandó fát. Egyik possessor erdőpásztora a másik possessor erdejében lopó parasztot se meg nem akadályoztatja, se ki nem adja, s a paraszt se egyik a másikat, minthogy talán egy sincs közülök, aki azt a keresés módját ne gyakorolja; mivel az idejebeli illő gondoskodás elmulatása miatt már vármegyénkben kivált a Mezőség szélén lévő helységekben az erdők annyira elpusztultak, hogy kevés helyen vagyon csak a megkivántató szükségre is elég fája, annyival inkább elpusztítani és szántó- vagy kaszálóhelynek tenni való erdeje kevésnek van, sőt félő, hogyha az erdők iránt jobb gondoskodás nem tétetik, az épületekre megkivántató fákat is messziről és drága költséggel kell megszerezni, a possessorokat is arra kellene bírni, hogy a hamuzsírral, szénégetéssel, cser- és vargakéreg s hárs hántatással való kereskedéstől, ahol az erdő szűk, teljességgel megszünjenek, ahol pedig bővebb, mértékletesen éljenek. A falopók iránt az arról költ törvény és felsőbb rendelések kimélés és személyválogatás nélkül megtartassanak, gyakoroltassanak. A székhelyen levő parasztok, azok

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

akárki emberei legyenek, ha a fának akár titkos, akár nyilvánvaló eladásába találtatnának, akármelyik possessoréból valónak lenni állítja az eladó fát, érzékenyül megbüntettessék, hanemha hitelesen megmutatja, hogy melyik possessor adta nékie azon fát. A parasztok ezen lopásának megelőzhetésére vizsgáltassanak meg a parasztok ottan-ottan, kivált a hetivásárokat megelőző napokon, hogy melyiknél találtatik nyers vagy más eladni vinni szokott fa, és akiknél olyan találtatik, ha még el nem adta is, büntettessék. Ezen vizsgáltatásra pedig akármelyik possessornak szabadsága legyen.

6. Az adófizetés és közönséges terhek hordozását kerülő, úgy a tolvajkodást gyakorló s gyakoroltató, vagy másoknak avégre eszközül szolgáló parasztok sokan kiszállanak az erdőkre, ottan maguknak házat, horubát, tanyát készítenek, lakhelyek körül s egyebütt is a félrébb való helyeken az erdőket részszerént nyilván írtják s pusztítják, részszerént, ahol az erdőre jobbacska vigyázás vagyon, magok vagy fogadott embereik által a fákat megkeríttetik, hogy száradjanak ki, s mikor kiszáradtak, azokat kivágják; lopott, vagy az adózás elől duggatott marhájukat ottan legeltetik, s azok számára kóstot készítenek. Mások is falubéliek sokan vagy azokat követik, vagy marhájokat, kecskéjeket, melyeket a rendelésben meghatároztatott szám felett tartatnak, az erdőkbe, kivált a fiatalosokba jártatják és hogy annyival inkább jártathassák s az erdők fel ne kaphassanak, tavaszonként azokat sok helyeken felgyujtatják s elégetik. A kalános czigányok is hol titkon, hol nyilván hetek és hónapok számával az erdőben magoknak kalyibát csinálnak s a fákat kimélés s válogatás nélkül pusztítják; mely rendeletlenségeknek eltörültetését az erdők megtartásának s gyarapításának kivánságát szükségessé teszi.

Hazánknak a felsőbbség előtt tudvalévő környülállásaira nézve az erdőknek tilalomba való vétele elkerülhetetlenül szükséges. De mivelhogy az erdőbéli tilalomrontás nagyon közönségessé lett, annak gyakorlása pedig megbecsülhetetlen s helyre nem hozható kárral fenyegeti a maradékot, az ezen tárgyban tétetendő rendelések általhágói nagyobb büntetésre is méltók, mint a milyenek az eddig való rendelésekben kiszabva voltak, kivált az olyanok, kiknek vakmerőségük annyira megyen, hogy törvénytelenségekkel verekedésekre s vérengzésekre is okot szolgáltatnak; az ilyeneknek megzaboláztatásokra az eddig szokásban volt büntetésen felül a nemeseknek arestummal, a parasztoknak pálczázással, vagy

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

tettek többet kivánván, tömlöczözéssel is büntettessék; neveltetésének és az efféle processusoknak mások felett haladék nélkül s a késleltető remediumok kirekesztésével leendő kifolytatásának rendeltetése is szükséges volna.

Effelett mivel a legszentebb s hasznosabb törvények s rendelések is sikeretlenek, ha teljesítésbe nem vétetnek, teljesítésbevétel pedig a hozzáértő, a közjót meggondolni tudó s előmozdítani kivánó és se nem restellő, se valami tekintetből nem átalló személyeknek rendeltetéseket kivánja, minden vármegyékben, a vármegyék nagyságához képest, csupán ezen tárgyra ügyelő bizonyos számú inspectorok, azok alá több számú circularis inspectorok rendeltetését szükségesnek látnók, kiknek kötelességek lenne minden helységekben arra választandó s tétetendő személyek által a rendeléseket tökéletesen teljesítésbe vétetni, s arról protocollumot vinni s vitetni s a vármegyéknek minden közönséges gyűlésein kötelességek folytatása módjáról jelentést tenni; a kiknek azon kötelességek folytatásáért a rendelést általhágó nemesek pénzbeli büntetésének bizonyos részét jutalomul engedni lehetne; ha pedig ezek kötelességeket teljesíteni elmulatnák, legalább egy articularis poena megfizetésével büntettessenek.

Ezeken kivül a falu közönséges kertjeinek, miniműek a porgolátok s közönséges szőlőhegyek, szükséges volna az élő gyepűknek gyarapítása, melyet a kökény, galagonya és csipke magok vetésivel lehetne a sánczok körül practizálni.

Hogy a házaknak s egyéb épületeknek vályoggal való épitése, a fáknak megkimélésével, gyakorlásba jöhetne, egy példával előmenő módnak gondolnók azt, hogy az erdőket biró földesuraságnak ha az efféle épületek derekai kőből s téglából való építésekre közönségesen módja nem volna is, vagy csak vályoggal practizálnák az épitést s igy osztán maguk kolonusaikat is a vályoggal való épitésre s bánásra könnyebben reá szoríthatnák.

Hogy az erdőknek nagyobb része mindenkor épségben maradhatna, azonban mégis a szükséges lignátió s épitésbeli haszon is belőle exerceáltathatnék, a földesúr jus proprietása megsértése nélkül lehetne aztat gyakorolni, hogy még akkor is, mikor a possessor erdejét hamuzsírkészittetés által levő jövödelemből kivánná használni, az arra kivántató fáknak kivágásával ne gazoltatnék fel mindenütt az erdő, hanem annak esztendőnként egy bizonyos részecskéje és abban is közbe-közbe csemeték hagyattatván és

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

tilalomban tartatván, bizonyos esztendők betelésével újra kész erdő nevekedne az olyan levágott erdőhelyekből is.

A tilalmas erdőkben praevaricatiót véghez vivő nemesek csak azon esetben büntettethetnének árestommal, a mikor a törvény szerint dictált articularis poenának lefizetésére elégtelenek volnának. Melyeknek alázatos jelentések mellett mély tisztelettel vagyunk a tekintetes tisztségnek alázatos szolgái, a felül írt munkának dolgozására rendelt commissió.

Eredetije az Orsz. Levéltár erd. főkormányszéki osztályában 1803. évi 2734. sz. alatt.

290.

1803. Kézdi-Vásárhely városának a főkormányszékhez felterjesztett javaslata az erdők megóvásáról.

Méltóságos királyi gubernium, főméltóságu gratiosus patronus uraink!

Amiképpen szokott alázatos tisztelettel vettük volt a felséges királyi gubernium az erdőknek conservatiójok, azoknak pusztitói megzaboláztatások iránt költ kegyelmes decretumait, azoknak teljesítéséül megtettük volt tartozó alázatos tudósításunkat. Ujonnan is pedig ezen esztendő és hanyatló októbernek 10-ikéről 8080. szám alatt költ parancsolatját hasonló tisztelettel elvévén, annak következéséül a kegyelmesen kiparancsolt tudósítást ezekben tesszük meg:

1. Az erdőknek conservatiójokra nézve szükségesnek látnók csekély vélekedésünk szerint, hogy minden közönséges erdőknek nagyobb része tilalom alá felfogattatnék s renddel esztendőnként bizonyos darab része szabadíttatnék fel a közönséges élésre; az addig szabad élésben volt része penig az erdőknek ujra tilalom alá tétettetnék.

2. Az is conservatiójokra szükséges volna, hogy az erdőket száraz időben meggyujtó, égető személyek szorgalmatosan kitanultatnának és azoknak példás megbüntetések közönséges kerülő levelek által kijelentetnének.

3. A tilalom alá vett erdők szorosan őriztetnének és azoknak őrzőinek oly fizetés rendeltetnék, melynél fogva szüntelen az erdőket járnák, vigyáznák és a nem ismeretes embereket elfognák, az com-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

petens jurisdictióknak általadnák szorgalmatos megvizsgálás végett. A helységbeli embereket is, kit, hol, az erdőnek melyik részében, gyalog-e, vagy micsoda alkalmatossággal, micsoda készülettel is magára-e, vagy többed magával tanáltanak? megjegyeztetnének és ha valamely casus vagy égetés következnék ottjárásuk után, azok is szoros rámára vonattatnának.

Továbbá az erőszakos pusztítóknak megzabolázásokra szolgálnának ezen okok:

1. Hogyha a közönségbeliek több vagy kevesebb számmal is egyetértésből pusztítanák az erdőket, ha szintén helyben nem találtatnának is, a dolog megbizonyosodván, a compilataris articulus szerint rövid úton 100 forint büntetésen maradnának és tüstént az oly közönségében a megirt büntetés exequáltatnék.

2. A személyes erdőpusztítókra nézve azon törvény, mely szól de vetitarum silvarum decorticatione, minden erdő pusztítókra nézve, melyek tilalom alá tétettek, minden megkülönböztetés nélkül kiterjesztetnék és hogy

3. A verekedések eltávoztathatnának, ha szintén az erdőpusztítók a helyszinén el nem fogattathatnának, de ha nyomukon való bemenetel és az tilalmas erdőkből vágott fának valósága kijőne, ezek is azon büntetés alá vétetnének, mintha a helyszinén fogattattak volna el.

Mely csekély vélekedésünk szerint való alázatos tudósításunkat, amint ezelőtt is szintén az irt pontokban megtettük volt, úgy most ujabban is a fenntisztelt parancsolatnak következéseül tartozó alázatos kötelességgel elküldöttük mindenkoron igen alázatos tisztelettel

A felséges királyi guberniummok alázatos hiv szolgái kézdivásárhelyi magistratus.

Eredetije az Orsz. Levéltár erd. főkormányszéki osztályában 1803. évi 9217. sz. alatt.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

291.

1804. márczius 5. Beszterecze város és vidék javaslata az erdők megóvásáról.

Anmassgeblicher vorschlag in verfolg, welches vermög eingegangener hohen gubern. verordnung vom 14-ten Maji 1800. zahl 4016. und vorläuffig erflossenen höchsten hofdecret vom 23-sten Märtz ejusdem anni gutachtlich:

1. Sowohl die mittel angegeben werden, durch welche denen gewöhnlichen verherungen der waldungen vorgebeuget, als auch
2. Die dabei nicht selten erfolgende hefftige wortwechsel, schlägereyen und sogar mitunter auch vorfellenden mordthaten am füglichsten abgewendet werden könnten.

In absicht des erstern gegenstandes wäre nemlich zu wüntschen:

1. Dass die von weiland seiner majestät khayser Joseph vorgeschriebene wald-ordnung allgemein eingeführet und auch die befolgung derer darinnen vorkommenden vorsichten zu schonung und erhaltung der waldungen fest und unabweichlich gehalten werde; damit aber ein solcher zweck desto leichter und gewisser erzielet werden möge,
2. Wäre es nicht lediglich den einzelnen dorfs-gemeinden zu überlassen, in ihren waldungen willkührlich zu hausen und dieselben nach wohlgefallen zu verhauen, sondern es müsste den magistraten und officiolaten die ober-aufsicht nicht nur über die gremial, sondern auch über die waldung der bezirks-gemeinden zu dem ende überlassen werden, um die gemeinde-insassen ein verschwenderischen gebrauch ihrer waldungen zu beschräncken und sie zu einer guten wirtschafft mit einem derlei gemeinde-guth anzuführen, wie auch dabei nachdrucksamst zu erhalten; da über hiernächst
3. Nicht nur zur ersten einführung obiger waldordnung, sondern auch zur fortzusetzenden darüberhaltung, nach den local-umständen und bedürfnissen jeder einzelnen bezirks-gemeinde, die persöhnliche gegenwart eines geschickten waldforsters für wesentlich nothwendig erachtet wird, so wäre zu gleich zu wüntschen, dass

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

für jeden stuhl und distrikt ein derlei forst-verständiger, mit einem aus der stuhls oder distrikts-cassa zu beziehenden angemessenen gehalt angestellet werden möge, wodann

4. Einen solchen besoldeten und eydes-pflicht zu nehmenden forster zugleich die verbindlichkeit auferlegt werden könnte von zeit zu zeit den stuhl, oder district zu bereisen und in gesellschafft des ihme bey jeder communität untergeordneten und gleichfalls zu beeydeten waldschützen personalis nachzusehen, ob sich die betreffende gemeinde-insassen den erhaltenen vorschriften genau fügen, unter einem aber auch von denen communitäten zu erforschen, ob solche waldschützen ebenfalls ihre schuldigkheit in besorgung des waldes und angebung der holtz-dieben verlässlich und unparteisch erfüllen, und im entgegen gesetzten fall toties quoties den magistraten und officiolanten zur rüge und bestrafung des ungehorsams und fahrlässigkeit die erforderliche anzeige zu machen; gleichwie

5. Der nehmliche forstmeister auch bei aufsuchung und zweckmässigen fällung des zu publiquen gebäuden erforderlichen bau-holzes, dann zur wirthschaftlichen anwendung des unter-holtzes, wie auch zur abschätzung des von dieser und jener parthey hin oder da bei denen bezirks-gemeinden angerichteten und unternommenen wald-schadens nicht minder zur anweisung, wie der nachwachs der waldungen zu befördern sei und dergleichen mehr verwendet werden könnte. Weiter

6. Würde es zu erzielung der absicht vieles beigetragen, wenn dem gemeinde vormund zur pflicht gemacht werden sollte, in gesellschafft einiger communitäts-mitglieder diesfalls die controle zu führen und von zeit zu zeit unvorhergesehen die verschiedenen waldstrecken selber zu beaugenscheinigen und zu bemercken, ob der forstmeister sich die wirthschaft mit dem ihme vorzüglich zur besorgung anvertrauten gemein-guth angelegen halte und sonderlich ob die angestellte waldhüter sich nicht etwa durch ahndungswürdige bestechungen von denen praevarikanten zu benachtheiligungen des gemeinwesens verleiten lassen; und endlich

7. Wäre es zu schohnung und emporkommung der waldungen sehr dienlich, wenn denen gemeinden der häusser-bau aus holtz und balken so viel möglich eingestellet und dagegen unter zusicherung gewisser emolumente selbige an die errichtung ihrer häusser aus hartem material gewöhnt würden.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

Den zweiten gegenstand aber betreffend, wären:

1. Für jede hotterung hinlängliche wald-schützen anzusetzen und dieselbe für ihre mühewaltung und sorgfalt ausser einem figierten jährlichen lohn aus dem gemeinde-fond, zugleich auch mit einem kleinen antheil von der denen betreffenden holtz-dieben zuerkannten strafe zu vergüthen, damit selbige von eigenem interresse geleitet in erfüllung ihrer schuldigkeit der ihnen aufliegenden unausgesetzten besorgung des gemeind-guts dadurch um desto mehr angeeifert werden mögten; wo jedoch sie waldschützen bei zu befahrender körperlichen strafe in einem derlei betrettungsfall sich nie zu unterstehen hätten, sich mit denen praevaricanten in einem heimlichen vergleich einzulassen, sondern den betrettenden holtzdieben, nach umständen, entweder zu pfänden, oder sogleich dem betreffenden villico, oder local-gericht anzuzeigen schuldig und gehalten sein sollen, als welcher allein die einzelnen kleinern holtz-dieben nach der ihme zu ertheilenden instruction ausser der ersetzung der verübten holtzschadens auch mit einer nach abzug der wald-schützen gebühr, in die allodial cassa einzuflüssenden geldstrafe anzusehen hätte, und da

2. Bei so eben erwehnten einzelnen und kleinern holtz-dieben weniger widersetzlichkeit und unglücks-fälle zu befahren sind, besonders wenn die aufpassende waldschützen sich die kluge mässigung ihres dienst-eyfers gegenwärtig halten, so könnte für solchen fall in der regel festgesetzet werden, dass immer 2 und zwei waldschützen in eine und in die andere wald-strecke sich zur aufsicht verfügten, von dann die betrettene einzelne holtz-dieben sonder gefahr, wie oben gesagt, entweder vorläuffig nur gepfändet, oder aber sogleich samt wagen und gediebten holtz dem villico, oder betreffenden local-gericht vorzuführen, den nach der bereits angeregten instruction zu beurtheilen und zu bestrafen wären; hingegen

3. Erfordern grössern wald-invasionen, wo mehrere holtzpraevaricanten ein und der nehmlichen gemeinde, es sei nun aus eigenem holtz-mangel, oder auch nur um der nachbar-gemeinde via facti eine waldstrecke streitig zu machen auf einmal einen fremden, oder bis dahin von der betreffenden gemeinde ruhig besessenen wald absichtlich und um sich gegen eine etwa erfolgende übermacht von seiten der beschädigten gemeinde, in die gegenwehr setzen zu können, befallen und allda bedeutendern verhärungen

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

anrichten (als wovon wahrscheinlich auch im eingangs angezogenen hohen gubernial decret allein die rede ist) mehrern vorsichten um die erbitterung der wechselseitigen gemüther auf orth und stelle nicht noch mehr zu reitzen und die beabsichtete entfernung der dabei erfolgten heftigen wortwechsel und schlägereien, ja selbst auch mordthaten zu bezwecken. Unter jene vorschläge zu beseitigung solcher gefährlichen auftritte würde daher ummasgeblich gehören, dass sich die in der nähe befindlichen und von der übermacht überzeugten wald-schützen möglich nie auf ort und stelle in einen wortwechsel mit solchen verwüstern einlassen, wohl ihnen aber von weitem zurufen könnten, von ihrer unerlaubten verwüstung bei zu befahrender empfindlichsten strafe abzustehen, so nach aber dieselbe verherers sowohl eigends, als auch wo möglich in gesellschafft einiger von dem ereigniss unterrichteten insassen der beschädigten gemeinde nur von weitem bis in ihr heymath zu verfolgen und dieselbe dem dasigen local-gericht anzuzeigen, wo dann dieses nach diesfalls vorausgegangenen geschärften höhern befehl, an alle und jede jurisdictionen sie mögen namen haben, wie sie immer wollen, bei eigener dafürhaftung und articular-strafe verpflichtet sein sollen, die nahmen solcher verwüster sogleich zu verzeichnen, das gediebte gehöltze auf einen haufen zusammen zuschaffen, dann solches bis auf weitern anordnung auch allda besorgen zu lassen und vorzüglich auch eben dieselbe verwüster unter hinlänglicher sicherheit und bedeckung in sustentationem juris und weil man von der gegenseitigen gerichtsbehörde der praevaricanten weniger prompte entschädigung und gewisse bestraffung derselben erwarten kann, ohngesäumt vor dem stuhl und districts-magistrat oder officiolat, wohin die benachtheiligte gemeinde gehöret, zuschaffen, um solche daselbsten in so lange in arest zu halten, bis der angerichtete wald-schaden in flagranti weiters gehörig untersuchet, abgeschätzet und durch selbige, oder die ihrigten in dupplo vergütet, zugleich aber auch dieselbe mit der auf solche fälle insbesondern höhern orts fest zu setzenden empfindlichsten strafe zum warnenden beispiel für sich und andere gleichgesinnte verbrecher gerechtiget werden. Bistritz, am 5-ten Märtz 1804.

Magistrat der k. freistadt und districts Bistritz.

Eredetije az Orsz. Levéltár erdélyi főkormányszéki osztályában 1804. évi 2398. sz. alatt.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

292.

1804. március 23. Mitterpacher Lajos egyetemi tanárnak az egyetem tanácsához intézett kedvező szakvéleménye Székely Lajosnak a homokos területek befásítását célzó tervéről.

Inclyte magistratus academice!

In obsequium benigno gratiosi intimati excelsi consilii regii locumtenentialis hungarici, de die 7-a Februarii 1804. nro 2986. ad repraesentationem Ludovici Székely quid aliud opinor, non habeo, nisi

1. Quod pinus silvestris et abies (die fichte und fuhre) in sicco et sabuloso etiam solo crescere amet, eaque propter verisimili esse, earum sementem feliciter processuram, si quod dominus Székely prope Sancti Martini expertum se scribit, calorem aestatis nostrae perferant et tenerae e semine exeuntes plantulae in prima juventute a solis ardoribus protegantur; quin et quercum in sabuloso solo, si summum mobilis hujus arenae stratum profundum non sit, bene convalescere, experientia est. Sed priusquam semen jaciatur, sabulum figendum est et tenellae plantulae etiam adversus gelicidia custodiendae.

2. Quod plagas sabulosas nemorosas reddere summae utilitatis sit, nemo opinor in dubium vocabit, tum ut sterilitatis dedecus auferatur, tum ut posteritati de lignis prospiciatur, tum ut agris adversum ventos obex opponatur, ne sementis aut sabulo obruatur, aut una cum eo aliorsum transferatur.

Atque haec sola sunt, quae altiori loco humillime substernenda habeo, nam de natura et qualitate soli et caeteris circumstantiis regionis, de qua agitur, et in qua nunquam fui, omnia mihi ignota sunt. Non dubito autem dominum Székely ex eorum matura consideratione ideam, quam proposuit, concepisse. Pestini, 23-a Martii, 1804. Ludovicus Mittelpacher s. k.

Másolata az Orsz. Levéltár helytartótanácsi osztályában Oecon. Publ. 1804. évi fons 6. pos. 3. alatt.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

293.

1804. április 11. Az udv. kamara rendelete a főbányagrófi hivatalhoz, hogy a fa-hiány miatt magánosoknak vas-bányászásra engedélyt ne adjon.

Ad nros 562., 621. und 622. wird erinnert, dass wegen des täglich mehr zunehmenden holzmangels und mehrerer sicherheit der auf edlere metalle bauende grüben in dem Schemnitzer und Kremnitzer district auf eisenstein grüben weder eine belehnung ertheilet, noch irgend ein bau- oder grubenholz aus dem k. k. kameral und reservirten wäldern verabfolget und selbst in dem Neusohler bezirk in dem umfang der k. k. kameral- und reservirten wälder keinen privaten ohne vorläufiger diesortiger genehmhaltung eine eisenstein grube verliehen werden solle. Von der k. k. hofkammer in münz- und bergwesen.

Wien, den 11. April 1804.

Eredetije a bécsi cs. és kir. közös pénzügyminisztériumi levéltár Münz- und Bergwesen Schemnitz osztályában, fasc. 2625. a 4025. udv. sz. alatt. — Közölte *F. A. Schmidt* i. m. XIX. 460. l.

294.

1804. junius 28. A két Oláhfalu tanácsának a főkormányszékhez küldött jelentése erdeik állapotáról.

Felséges királyi főigazgató tanács, nékünk kegyelmes patronus uraink!

A felséges királyi főigazgató tanácsnak ezen mostan folyó 1804-ik esztendőben, márcziusnak 20-án a 2398. sz. a. költ és hozzánk küldeni méltóztatott parancsolatjának, melylyel az 1800-ik esztendőben május 14-én 4016. sz. a. és ugyan 1802-ik esztendőben 6161. sz. a. julius 1-ső napján költ előbbeni rendelések szerint az erdők legjobb móddal lehető conservatiója és azokban történni szokott pusztításoknak, erőszakos foglalásoknak és azok alkalmatosságával történni szokott verekedéseknek, szerencsétlen történeteknek megakadályoztatása tárgyában kivántató vélekedésünk kivántatik, melynek következéseül, amelyet is ezen folyó esztendő május 7-én mélységes tisztelettel vettünk, alázatos tisztelettel ebbéli

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

késedelmünk iránt engedelmet kérvén, teljes tisztelettel ezen következendőket ezen tárgyban jelentjük.

Hogy ezen elintézett szentséges tárgya mind felséges urunknak, mind a felséges királyi főigazgató tanácsnak az egész országbéli lakosok között ha valakinek, valójában nékünk legszükségesebb, akiknek csupán csak fából van minden élő okunk és akiknek az előbbeni hallatlan szélvészek mián is erdőbeli élő okunk úgyannyira elpusztíttatott és megfogyatkozott, hogy más, messze való szomszéd helységekből élő okunkra szolgáló erdőköt árendán kelletik kifogadnunk és hosszas veszedelmes utakon vecturálnunk. És ugyanezért ezen okból indíttatván, hogy még ami kevés erdeink a hallatlan szélvészek után megmaradtak vala, arra minden ügyekezéseinket, rendeléseinket teljes vigyázással fordítottuk vala, hogy azok magok állapotjukban élő okunk szolgálatjára jó karban megtartassanak és a pusztítástól, elrontástól megoltalmaztassanak. És ugyan e végre közönséges megegyezésből *oly állandó constitutióra* léptünk ezelőtt már sok esztendőkkel :

Hogy senki bizonyos nevezetű makkoló bükkerdeinket büntetés alatt rontani, pusztítani ne merészelje (noha mind hazánk törvényében, mind a fennálló rendelésekben is elegendő büntetések az erdők pusztítói ellen voltanak), úgy hasonlóképpen élő okunkra szolgáló erdeinket is, ami kevés még a szélvészektől meghagyatott vala, ne orozza, ne pusztítsa, az helységbeli lakosok híre s engedelme nélkül magának el ne foglalja büntetés alatt, hanem erdeink fái helységbeli lakosaink élő okára szolgáljanak, földje pedig, vagyis erdeink alja a barmaink közlegeltetésére maradjon. Mely megegyezett akarat szerint tett és szerzett constitutiónkat helybenhagyás és állandó megtartás végett az akkori méltóságos fődirector urral, anno 1772. 23-a Julii generalis sedria alkalmatossággal subscribáltattuk, helybenhagyattuk közönségesen és nemcsak a közönségesen tartott gyűlésekben, hanem bírák által házról-házra hordattatván, publikáltattuk és mindeneknek elegendőképpen tudtára és értésére is adattuk.

De azután idővel, ezelőtt egynéhány esztendőkkel, felkelvén helységünkbeli holmi erőszakos emberek feles számuak (akiket, ha az idő, a szükség, avagy a felséges királyi fő igazgató tanács kegyelmes parancsolatja úgy fogja kívánni, személyesen is kinevezni készek leszünk), kiváltképpen a szentegyházas-oláhfalvi lakosok közül, akik a falu minden híre s engedelme nélkül tilalmas mak-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

kos bükk erdeinket erőszakosan elpusztították, elfoglalták, azokban véghetetlen károkat, pusztításokat tettek, melyet még megbecsülni sem lehet méltóképpen, mások pedig ugyan azon falubeliek közül élő okunkra szolgáló szabad erdeinket hasonló minden falu híre s engedelme nélkül magok hasznokra felfogták, elpusztították, fáját elorottatták, rontották, barmainkat azon helyeken szabad közönséges legeltetéstől (békertelvén foglalásokat) egészen elrekesztették, megszorították, úgyannyira, hogy véghetetlen és megbecsülhetetlen károkat, pusztításokat mind élő okunkra szolgáló erdeinkben, mind barmaink közönséges legeltetésében nagy szorulást okoztak és szerzettek.

Azonban pedig ezen erdeinket pusztítók, élő okunkra szolgáló szabados közönséges erdeinket orotók, rontók, barmaink legeltető helyeit erőszakos foglalók intettettek, fenyíttettek, néha-néha büntettettek is, foglaló kertjeik némelykor el is vagdaltattak, sőt ami még több, üdőmúlás beléjövén a pusztításokban s erőszakos foglalásokban, egynémely falusbírák vigyázatlansági mián is, in anno 1799. die 14-a Junii törvénybe is idéztettek ezen erdőt pusztítók, rontók, erőszakos foglalók pereltettek is Szentegyházas-Oláhfalutól mint falutól, amint ez annak akkori processusából nyilván kitetszik. De azután is mind tilalmas, mind élő okunkra szolgáló szabad közönséges erdeink pusztíttattak, foglaltattak erőszakosan; barmaink legeltetésére közönséges helyeink hir és engedelem nélkül felfogatván megszorítattak, úgy annyira, hogy minden utat, módot elpróbálván, tilalmas és élő okunkra szolgáló szabad erdeink pusztításának, erőszakos elrontásának, foglalásának megakadályoztatására semmi tökéletes és foganatos vigasztaló módot nem találhattunk mind ez mai napiglan is.

Mindezekből tehát bölcsen általlátni méltóztatik a felséges királyi főigazgató tanács, hogy mindent elkövettünk, amit csak kigondolhattunk, mi móddal lehetne leghatalmasabban és foganatosabban az erdeinket pusztítókat, erőszakos foglalókat a pusztítástól, erőszakos foglalástól megakadályozni, azok ellen erdeinket megoltalmazni, tartani, de jó móddal abban elő nem mehettünk, attól mindenkor tartván s oltalmazván, hogy valami szerencsétlen történet, ami az ily szinü dolgokban véletlen szokott történni, ne történjék, ne következzék és ugyanazért szükséges erdeink, helyeink conservatiójára és a pusztítások s erőszakos foglalások megakadályoztatására micsoda foganatos móddal való vélekedésünket nyilatkoztatjuk ki a felséges kir. főigazgató tanács előtt, amikor minden módot elkövetni ügyekez-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

tünk, által nem láthatjuk, hanem a leghatalmasabb és foganatos módjának kifejezésit hagyjuk és támasszuk a felséges királyi főigazgató tanács nagy bölcseségire és felséges itéletire, azt az egyet itten kinyilatkoztatni alázatosan bátorkodván, hogy mivel mind tilalmas, mind élő okunkra szolgáló szabad erdeink megtartására oltalom módjául a pusztítás, rontás és erőszakos foglalás ellen még in anno 1772. közönséges constitutió tétetett és az akkori méltóságos fődirector, Hilibi Gál János úr helybenhagyásával meg is állíttatott s erősíttetett, úgy vélekedünk, hogy talán hathatós és foganatos mód lenne, hogyha a felséges királyi fő igazgató tanács a mostani méltóságos fődirector úrhoz oly rendelést kegyelmesen tenni méltóztatnék (mint közelebbről helységünkre vigyázó tiszt urunkhoz), hogy vagy a méltóságos fődirector úr, vagy személyese helységünkben személyesen megjelenvén, újabban is hatalmas és foganatos módot (amely éppen megkivántató is) erdeink pusztítása és erőszakos foglalása, rontása végett hathatósan tenne és a praevaricátorok, erdőköt pusztítók és büntetést méltán érdemlők ellen illendőképpen animadvertálna, valakik a közönséges constitutió után és ellen hibáztak, hogy így az erdőpusztításnak és erőszakos foglalásnak végképpen való akadály vettetnék és tétetnék.

De e mellett mélységes alázatossággal a felséges királyi főigazgató tanácsnak azon buzgón esedezünk, hogy oly hathatós és foganatos eszközlő rendeléseket kegyelmesen tenni méltóztassék, hogy az erdőbeli károk, pusztítások, erőszakos foglalások, amelyek szerfelett valók és mintegy megbecsülhetetlenek Szentegyházas-Oláhfalu részéről, amenyiben csak lehet, a lehetségig megfordíttassanak, az erőszakosan elfoglalt élő okokra szolgáló szabad erdei, felfogott, barmok legeltetésére szolgáló közönséges falu helyei, erdősbokros ligetei, mint falu közönséges javai, birodalmai a falunak vissza téríttessenek s visszaadassanak, különben a falunak nagy kárára az erőszakos hír és engedelem nélkül való foglalások miatt nagy bántatását kelletik viselni. Melyek iránt újabban is buzgón esedezünk és magunkat a felséges királyi fő igazgató tanácsnak kegyes vigasztaló és hathatós pártfogó oltalmába teljes reménységgel ajánlván, mélységes tisztelettel maradtunk a felséges királyi főigazgató tanácsnak érdemtelen szegény szolgái, két oláhfalvi magistratus. Oláhfalu, 28-a Junii 1804.

Eredetije az Orsz. Levéltár erd. főkormányszéki osztályában 1804. évi 6060. sz. alatt.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

295.

1804. julius 27. Zilah városának a főkormányszékhez fölterjesztett javaslata az erdők megóvásáról.

Felséges királyi főigazgató tanács!

A felséges királyi főigazgató tanácsnak még az elmult 1800-ik esztendőben május 14-én 4016-ik számok alatt költ s következett esztendőkben megujított, legközelebb pedig ezen folyó 1804-ik esztendőben julius 9-én 5567. számok alatt költ azon kegyelmes rendelésének következéseül, melyben az erdőknek minél jobb móddal való conservatiója és azok erőszakos pusztításaiknak, úgy az ezen esetekben gyakorta megtörténni szokott verekedéseknek eltávoztatások végett magunk reflexióinkat felküldeni kegyelmesen méltóztatott parancsolni, ezen tárgyban következendőkben tesszük meg alázatos reflexióinkat, még pedig *először is* az erdők conservatója ágában, úgy mint:

1. Ritka helység vagyon olyan, melynek a határán híd ne legyen, s mikor hidakat kelletik csinálni és az helységnek jó erdeje vagyon, károsan lehet tapasztalni, hogy azon szükségre nem olyan nagy és száradni kezdett fákat vágnak le, amelyből jó vastag deszkákat hasogatván s az hidat abból csinálván meg sok esztendőkig állandóvá tehessék, hanem hogy kevesebb munkával juthassanak hozzá, igen sok vékonyabb fiatalokat vágnak le és héjastól gömbölyüen rakják hidaknak, és így azhol valamely hiányosságot egy vén, és már makkot is nem termő fának leesésével ki lehetne pótolni, oda igen sok fiatal fákat vesztegetnek el, melyek vagy makkot teremnének, vagy pedig a vén fákból csinált hidak épségben maradnának, azon fiatalok annyira felnőnének, hogy mind az makk-termésre, mind pedig épületekre alkalmasak lehetnének. Ezen esetben azért illendőnek látnók olyan regulatiót tartani, hogy ahol nagy fákból lehet hidakat csinálni állandóbb voltokra nézve, ott az vékonyabb fiatal fák ne vesztegettessenek sub poena; azonban az hidaknak szélességek meghatároztatván, a fák egyforma hosszak és czérnára kifaragottak legyenek.

2. A kovács czigányok is gyakorta igen sok károkat tesznek az erdőkben a szénégetéssel, mivel a földre leesett olyan fákat is égetnek el, melyek épületre is alkalmasak lehetnének, mikor pedig ilyeneket is nem találnak, a fennálló fákat is vesztegetik. Azért

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

mivel egy helység kovács nélkül nem lehet, mutattassék ki nékie egy bizonyos fa, mely épületre nem alkalmas, de szénnek még az ága is jó és azt égesse szénnek, amíg abban tart, egyéb tüzelésre pedig ne fordítsa. Azonban pedig minthogy a kovácsok azt gondolóra nem veszik, hogy a közönség erdejéből szereznek, mégis munkájoknak szerfelett való bérét veszik, azon fáknak, melyekből szenet égetnek, árokat a helység cassájának fizessék.

3. A szőllős helységekben feles szőllőkarók kivántatván, ezeknek pótlásokra, azhol az útra ahhoz való széles fűzfákat és akáczfákat kelletik ültetni, amelyek hamar nővén, a növéseit szőllőkaróknak le lehet vágni, amennyiben is az erdő kiméltetik, de ha tűz támadna, az ellen is nagy oltalom lenne.

4. A szőllőkötésre ahol gyékényt lehet találni, nem kelletik az hársfát hántani, mivel az hársfa épületre s egyéb eszközökre is alkalmas, megérdemli a conservatiót.

5. Vannak némely helységek határán olyan helyek az erdőkben, a hova szekérrel menni nem lehet, és lévén ugyanazon helységnek könnyen járható erdeje is, amazzal nem gondolván, amennyi fa szél vagy egyéb injuria által leesik, a hozzá való út nem léte miatt ott rothad el. Az egészséges fáknak conservatiójára nézve tehát jó lenne a közönséget arra szorítani, hogy az ilyen helyekre utat nyissanak, és amíg a tüzelésre esett fákat találhatnak, addig az élő fákhoz ne nyuljanak sub poena.

6. Némely marhát vagy kecskét tartó emberek télen vagy tavasz felé az erdőkre hajtván marhájokat és a gyertyánfáknak ágait levagdalván, egészen elvesztegetődik, holott ezzel is a makktermő és épületre való alkalmas fák kiméltetnének meg a tűzre való hordástól. A mogyorófával is hasonló módon bánván a pásztorok, ebben is a közönségnek nem kevés kára forog fenn, mivel mindenféle hordókra az abroncsokat a mogyoró fákból lehet pótolni; ez szerint ennek pusztításával is a közönségnek nem kevés fogyatkozása lévén, illendőnek látnók sub poena tilalomba venni.

7. Az erdős helyeken lévő helységekben a tilalmast a szabad mezőtől az úgynevezett porgolát-kert választván el, ezen porgolátkertre is igen sok erdő vesztegettetik, mert őszszel a tilalmazott határ felszabadulván, a mellette levő porgolát-kertet vagy a mezei pásztorok vesztegetik el, vagy maga a kert gazdája tűzre haza viszi, és így minden esztendőben újabb-újabb kertet kényteleníttetnek a tilalmas oltalmára csinálni. Ezen erdőbéli vesztegetésnek is hát eltávozta-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

tására jó volna a tilalmasokat sánczokkal tartani és azok körül csipke vagy galagonya-magoknak vetésével eleven kertet nevelni, vagy a sánczokat sűrű fűzfa-vesszőkkel őszszel beültetni, hogy ott telelvén, annál hamarabb tavaszszal gyökeret kaphassanak, amelyek megnővén, mind ez helyett szolgálnak, mind pedig a tetejeket levágva s megszárasztva tűzre valók lehetnek és ennyi részben is az erdő kiméltetik; aki pedig azon eleven tövisből nőtt kertet vesztegetné, határoztasson characteréhez illő büntetés.

8. Egy gazda ház, gabonás, istálló nélkül el nem lehetvén, hogy az erdő megkiméltessék, az épületeket jó volna, mint a szomszéd magyar hazában is practicáltatik, vagy csupa földből deszka között vervén felállítani, vagy égetetlen téglákból, vályogokból azoknak falait csinálni, a melyeket mész nélkül is csak csupa fövennyel össze lehet rakni; ez szerint készülvén el az épületeknek falai, az erdő nagyon kiméltetik ez által; ehhez ugyan ahhoz értő mesteremberek kivántatnak meg.

9. A colonusok szoríttassanak, akiknek annyi módjuk lehet, a kas-kemenczéjek helyébe a kályha-kemenczéknek megszerzésére, mivel a kályha hamarébb melegszik. Szoríttassanak továbbá arra is, hogy a vak kémények helyett a fedélen kinyúló kéményt csináljanak a bátorságra nézve.

10. A makkot termő és keményebb természetü fákon kivül tekintetbe jöhetnek a tök-juharfa, nyárfa, szilfa, jegenyefa, hársfa, egerfa, körisfák is, és méltó, hogy ezek is conserváltassanak. Azért illendő volna a teknyőt és tányért csináló czigányokat is úgy regulázni, hogy nem több teknyőket és tányérokat csináljanak, hanem csak amennyi az hazának elégségesek és sub poena a szomszéd hazába ki ne vihessék, vagy másnak is a kivitel végett nyereségre ne adhassák.

Eddig lévén az erdők regulatiójához adott reflexióink, már továbbá ami illeti *másodszor* az erőszakos erdőpusztítóknak megakadályoztatásokat és a praevaricatióból következhető verekedéseket, vagy az abból megtörténhető emberhalálnak eltávoztatását, ezen tárgyban ilyen alázatos vélekedéssel vagyunk:

a.) A praevaricatió abból is gyakran megtörténik, hogy némely ember a cselédjét küldvén az erdőre, minthogy bizonyos közhatárjegyek nincsenek téve, tudatlanságból a cseléd által megyen és nem úgy bánnak az erdőkerülők, vagy mások is vele, mint történetből oda ment emberrel, hanem úgy vévén mint erőszakost,

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

ama pedig magát ártatlannak állítván, magát meg nem adja, és ez szerint, ilyenkor is készen lévén a verekedésre való alkalmatosság, az ilyenek eltávoztatására jó lenne, ha a szomszéd helységek minden harmadik esztendőben a közhatárt kijárván, határjegyet nyitanának, még pedig nagy halomcsinálással; ha kik pedig ezt elmulatnák, büntetődjenek.

b.) Vannak olyan erdős helyek is, a melyek két helység között controversiába hozódván, azt egymásra nézve mind a két helység kiméletlenül pusztítja, sőt egyik helységbéli a másikat ott találván, egymást halálra verik; az ilyen veszedelemnek eltávoztatására szükséges lenne a controversiába hozott erdőket mindenkor sequestrálni, hogy egyik fél se használhassa mindaddig, míg azon controversia törvényesen nem sopiáltatik.

c.) Elég kemény törvény lévén az, amikor a más helység erdejét pusztító, vagy ottan találtató praevaricátor az elfogattatás esetében magának díját, ottan találtató jószágának pedig becsült árát fizeti; sőt talán ezen kemény törvénynek lehet sok kedvetlen következéseket tulajdonítani annyiban, amennyiben némelyek a szükségtől kényszeríttetvén elmennek a szomszéd helység erdejébe, az holott is praevaricatióba esvén, a midőn meg kivánnák fogni vagy az erdőpásztorok, vagy helységbeli lakosok, meg nem adja magát, hanem ellent áll — ha különben nem lehetne — vérengezéssel is, félvén a praevaricatiót követő büntetéstől, és élet-halálra védi magát magáért s marhájáért. Mindazon által, hogy az ezen tárgybeli törvény mégis a maga erejében megmaradhasson, ebben ilyen reflexióval vagyunk: Hogy ha az erdőkerülők, vagy helység lakosai a praevaricátort a factumon találják, akkor elegendő erővel lévén a kerülők, vagy a lakosok úgy annyira, hogy ha a praevaricátor feltámadna is, erőszakjának minden kedvetlen következés nélkül ellentállhatnak, ekkor fogják el és vigyék árestumba; hogy ha pedig magok erejekhez nem bizhatnának, kisérjék a praevaricátort a maga helységébe és onnan a helység bírájának tudtára adván a dolgot, tartozzanak a kárt a bírák megbecsülni, vagy becsültetni és arról testimóniumot adni s adatni. Azonban azon jurisdictió, amelynek a praevaricator alatta vagyon, az erdő birtokosa által megkerestetvén, tartozik assistálni és annak törvényét praeferenter folytatván, a praevaricatort rabsággal és pálcza ütésekkel megbüntetni és az erdő birtokosának kárát, költségét és fáradságát megfizettetni. Aki pedig valamely helység erdejében úgy

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

találtatnék, hogy még semmi kárt nem tett volna, de ugyan ottan fejszével járna és nem eltévelyedett marhájának keresésében foglalatoskodnék, hanem hogy ott favágással praevaricálni kivánna, az ilyen, minthogy még a factumra nem ment, egy forintig büntettessen.

Ezek lévén a fenforgó tárgybeli alázatos reflexióink s opinióadásaink, melyeknek felküldések mellett mély és örökös alázatos tisztelettel maradunk a felséges királyi főigazgató tanácsnak alázatos szolgái Papp József s. k. főbíró. Kiss Mihály s. k. vicenotarius.

Zilah, 27-a Julii 1804.

Eredetije az Orsz. Levéltár erd. főkormányszéki osztályában 1804. évi 6685. sz. alatt.

296.

1804. szeptember 12. Felső-Fejérmegyének javaslata az erdők megóvásáról.

Az erdők conservatiójáról még az 1791. esztendőbeli 33. novelláris articulus szerint gondoskodván a statusok, ezen articulusnak a possessorok által leendő megtartásán kivül az erdők élésére nézve megkivántató planum kidolgozásába a vármegye maga vélekedése szerint a következő pontokat látja nagyobb figyelmezést érdemlőknek:

1. Az említett articulus nyomán a vármegye közértelemmel még ennekelőtte meghatározván, hogy az erdős helységek birtokosai magukat három holnapok alatt declarálják, ha az erdőket közélésre kivánják-e tartani, vagy pedig felosztani? ezen végezés következésében minden erdős helységbeli birtokosok a concernens szolgabírák által újra helységenként szólíttassanak, hogy magokat declarálják és a birtokosoknak ezen declaratiójokat a szolgabírák a következendő első generális székre adják be oly véggel, hogy arra mindjárt az erdők felosztására commissáriusok rendeltethessenek; azonban pedig akár a közélést, akár pedig a felosztást válasszák a possessorok, az erdők fekvéseit és állapotját megszemlélvén a szolgabírák, azoknak élésiről és tilalmárul a possessorok egyetértésével olyan rendelést tegyenek, hogy az erdőpásztorok száma az erdők kiterjedésekhez képest szaporíttassék meg és hogy e végre annál bizodalmasabb személyek találtathassanak és az erdők nagyobb szorgalmatossággal pásztoroltathassa-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

nak, nemcsak a szokott fizetésnek némely helységekben tapasztalható elvonása keményen tiltassék meg, hanem a birtokosok illendő pásztori bér applacidatiójára és annak hiba nélkül leendő kiszolgáltatására, valamint szintén a pásztorok is maguk kötelességek hiven való betöltésére bizonyos constitutionális poena alatt szoríttassanak reá.

2. Az olyan erdőkre nézve, ahol tüzelésre elegendő száraz és dült fák találtatnának, az erdőlés héten által egy vagy két bizonyos napra szoríttassék úgy, hogy azokon kivül a kik az erdőben tanáltatnának, a constitutio szerint való büntetés alá vonattassanak. Épületre való fákat pedig szálas erdőből senki különben ne vihessen vagy vághasson, hanem csak a helységbeli possessorok az aránt leendő különös megegyezésiből és az általuk meghatározandó számmal vagy mértékkel; arra is vigyázván, hogy a makkot és egyébféle gyümölcsöt termő fák, a mennyiben lehet, megkiméltessenek és a makkos erdők élésiben s conservátiójában az egyedül biró, vagy possessorok is a néhai boldog emlékű József császár idejében kihirdettetett silvestris ordo rendszabásához tartsák magukat.

3. Ahol pedig szálas és makkos erdők nem volnának s csak annyi erdő találtatnék, melyből a közönséges tüzelésen és mindennapi szükségen kivül szálas erdő nem tiltattathatnék, a közélés oly móddal állíttassék fel, hogy az egész erdőt 10 vagy 12 nyilakra felosztván, azokból a levágásra esztendőnkint csak egy-egy nyil assignáltassék, a több nyilak pedig, valamint az is, a mely levágattatik, esztendőn túl szoros tilalomban tartassanak, a levágásra szánt nyilban való részesülést a belső birtok proportiójához mérvén és mind a tűz s mind pedig az épületre való és szálas fák levágásában aztat a módot tartván, hogy azok tőből kivágattassanak.

4. A határkerteknek eddigelé minden esztendőben újból való felállítások és az utaknak vesszőből szokott megigazítások miatt érezhető erdők pusztulása megelőzésére nézve:

a., Ennek utána mindaddig új határkertek ne erigáltassanak, míg a falusi bírák az esküttekkel együtt azok elromlásáról nem bizonyítanak; és mindenütt olyan állandó határkertek csináltassanak, mely szerint több esztendőkre is megszolgáljanak és csupán csak a senyvedés miatt megkivántató csekély igazítások tétessenek

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

meg esztendőnkint, a szükséges gondviselés a falusi bírákra és esküttekre magok responsabilitások alatt bizattatván.

b., Az utaknak megigazítására tanácsosabb lévén az, hogy kövecsekkel rakattassanak ki és köröskörül sáncz ásattassék, közönségesen minden helységbeli lakosok szoríttassanak ezen mód gyakorlására, az erdőknek az utak igazítására való vágásitól egészen eltiltatván.

5. Az erdőknek marhák legeltetése által való pusztítása elhárítására nézve:

a., Nemcsak tavaszkor, mikor a makk csirájában indul, semmiféle olyan marha, mely aztat megemésztené, legelés végett az erdőkbe ne hajtassék, sőt a növedékeny erdőkbe való legeltetés mindaddig teljességgel meg ne engedtessék, míg annyira nem gyarapodik, hogy a marha által való kártételtől nem lehet félteni; különösen

b., A kecskék legelése, ahol az eddig való rendelések szerint megmaradhatna is, csak a megállapodott szálas erdőkben engedtessék meg, ott is úgy, hogy a kecskepásztoroknak az erdőkbe fejszével járni szabad ne legyen; a növedékeny erdőkből pedig teljességgel kitiltassanak.

6. Az erdőknek az irtások, fák meghántása és a harapódzó tüzek s egyéb pusztítások által való megemésztések eltávoztatására nézve:

a., A helységbeli possessoratus egyenlő akaratján s engedelmén kivül a parasztságnak irtásokat tenni, vagy azokat szaporítani szabad ne légyen.

b., Az élő és nevezetesebben a cserefák hántása keményen tilalmaztassék meg.

c., Tavaszkor és őszkor lehetvén inkább félteni az erdőköt a harapódzó tüzektől, az időnek ezen részében teljességgel meg ne szenvedtessék, hogy a parasztok az erdőkbe menjenek és ottan tüzeket tegyenek, hanem inkább arra szoríttassanak, hogy a pázsintos, erdő nélkül való helyeken legeltessék nyájokat.

d., A hamuzsírnak érezhetetlenebb erdőpusztulással lehető készíttetése az erdőknek egyéb haszonra nem fordíttatható részében, főképpen ahova szekérrel teljességgel nem lehet menni, szoríttassék és így is csak az erdősebb helységekbe.

7. A fáknak az erdőtlenebb helységekben való szaporítására nézve, *a paraszt ifjuság szoríttassék arra, hogy amig 12 élő fűz*

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

vagy más gyümölcsfát nem nevel, addig teljességgel meg ne házasodhassék.

Eredetije az Orsz. Levéltár erd. főkormányszéki osztályában, 1804. évi 9842. sz. alatt.

297.

1804. október 12. Székely Lajos oktatása a tűlevelű fáknak homokos talajon való ültetéséről.

Belehrung wegen den nadelholz, als ferren-kiefern der eichen etc.

1. Muss man kleine zeime ziehen, dass von kohr oder wiedden-felgern 4 schuh hoch, auf der seiten von nordost.

2. Ist der sand nicht zu feste, so treibe man schafe über solchen und streue den samen, so dass 4 kernel auf 1 quadratschuh fallen, treibet die schafe wieder darüber.

3. Ist der sand zu feste, so nehme man hierzu eigenen art rechen, die anstatt 12 zähne nur 4 von $1^1/_2$ zoll lang und 1 quadrat-zoll in der dicke sein müssen, das von eisen, oder harten holtz, auf diese muss dan treten und in die grübel oder löcher ein kernel legen und zuschiren.

4. Die eichenanbau ist wie alles im herbste die beste zeit, da muss geackert werden, worunter man weiszbuchen-saamen mitstreuen kann, welches holtz zu denen mühlen ein sehr nöthiges holtz ist.

5. Wenn das nadel-holtz im herbst angebauet, so muss es vor allerley vögel, als auch gegen das frühjahr durch verscheichen vertrieben werden.

6. Die eichen sein besonders zweyerley: weiss-eichen = tölgyfa, oder zehreichen = cserfa; eine gattung ist gut zum binderholtz und ins wasser, die andere ist zum brennen besser, und tragen die knoppern schon in etliche 20 jahren. Wohin man die eichen anbauen will, muss man die erde, den sand mit hohlbohrer sondiren, wie die marcktrichters zum schmalz und inseld diese brauchen, wo einen halben schuh, oder nicht tieffer zettig oder leim zu finden ist, sonsten würden die bäume hohl und nicht

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

dauerhafte werden. Komt die wurtzel aber auf solchen grund, so wird der stamm sehr schön und giebt in 60 jahren stapplholtz, binderholtz. Die stämme sein vor die stürme und windbrüche sicherer. Mündlich liesze sich solches noch viel mehr erleitern, da auf ordnung und gleichheit der lage nach mit zu sehen ist. Der beste saamen wirde wohl von Rhadek zu bekommen sein; die eicheln aber von der gegend an der Drave her, als Fok oder aus der Somogyer gespannschafft.

Im späthen herbst ist das beste anbauen aller gattung von holtz.

Stuhlweissenburg, den 12-ten October 1804. Ludwig von Székely s. k.

Eredetije az Orsz. Levéltár helytartótanácsi osztályában, Oeconomica Publ. 1804. évi fons 6. pos. 7. alatt.

298.

1804. Szerdahely-szék javaslata az erdők megóvásáról.

Guttachten des Reusmärkter stuhl-amts über die frage: Was zur bessern conservation der waldungen und zur führkerungs wider alle dies fällen bisher übliche zwistigkeiten und schlägereien erforderlich sei.

Die beantwortung der frage, durch welche mittel eine bessere conservation der waldungen und die aufhebung aller hiebei gewöhnlich vorfallenden diebereien und schlägereien erzielt werden könnte? dürfte füglich in zwei theile abgetheilt werden:

1. In die mittel, wodurch die dermalen noch bestehende waldungen in möglichkeit bestem zustande erhalten und für die zukunft verhältnissmässig vermehrt werden könnte?

2. In die mittel, wodurch gewaltsamen einfällen und hiebei gewöhnlich verübten, theils leichtsinniger, theils boshaften verwüstungen der wälder und dadurch vorfallenden zwisten und schlägereien vorgebeugt werden könnte?

Zu der mitteln ersterer gattung rechnet man:

1. Vor allen dingen die ausstellung und besoldung eines der wohlthat des zwecks angemessenen personals, welches die im jahr 1781. allerhöchst vorgeschriebene waldung mit ernst und strenge einfüh-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

ren und über deren vollzug unter eigner auferhaltung sorgfältig wachen sollte, diesem für jeden kreis verhältnissmässig aufzustellenden personal müsste ein verlässliches individuum aus jeder ortschaft beigegeben und besonders dieses unter strenge verantwortung gesetzt werden. Diesem ersten zweckmässigen mittel zur bessern erhaltung und vermehrungen der waldungen müssten aber nach hiesiger local-erfahrung folgende, nichtweniger zweckmässige mittel untergeordnet werden:

2. Das unter den landläuten bisher übliche und faule brodbacken in einzelnen privat backöfen müsste abgeschaft und dafür das nach der beobachtung in städten übliche brodbacken in gemeinschaftlichen nachbarschafts oder orts-viertelöfen nach den local umständen und den erfordernissen jedes orts angemessen eingeführt werden. Hiedurch würde ein ansehnlicher theil unnöthig und muthwillige holtz-consumption ersparret werden. Die einführung dieses verfahrens wäre leicht, wenn dasselbe nur von landes-regierung anbefohlen und die herauf inspicirende behörden wider die muthwillige übertreter von der landes-regierung kräftig unterstützt würden.

3. Der bisher leider noch fortdaurenden holtzverschwendung in denen unzweckmässigen zimmer-ofen der landleute zu winters zeit müsste nach denen in den jetztigen tagen bekannt gewordenen zweckmässigern heitz- und kuchelofen-anstalten durch gesetzliche auctorität einhalt gethan und die landleute durch den guten erfolg davon überzeigt werden, dass zwecke, welche mit minderer mühe und aufwand erzielt werden können, keinen grossen aufwand erheischen.

4. Dem auf dem lande bequartirte löbliche militair müssten strengere verhaltungs befehle gegeben werden, in welchem mass und in welchem verhältniss zu der localbeschaffenheit der an brennholtz entweder reich oder ärmere gegend zu sommers- und winterszeit die brennholtz-consumption in den officiers-quartieren, in spiäler, arest und wachtzimmern erlaubt sei, denn der muthwillige aufwand und verschwendung an holtz des theils in so sehr geringen preisen, theils völlig unentgeldlich vom lande zulieferenden brennholtzes wegen übersteigt alle vorstellung.

5. Der besonders in den holtz armern gegenden so äusserst verderbliche und mit allerstrengen aufsicht bisher zu erzielen ohnmögliche eintrits von grossem vieh und vorzüglich der ziegen

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

müsste völlig eingestellt und überhaupt diese in der wald-ordnung strengst verbothene noch immer in ungestraften brauch fortdauernden waldverwüstungen durch streucher-abhaung und aufhebungen, winterfutter für das vieh durch eichene ruthen- und siecken-abhauung zu zaunen und weinpfählen u. s. w. nach dem in der allerhöchst vorgeschriebenen waldordnung vorgeschriebenen verfahren eingestellt und feste hand über die vorschrifts- und ordnungsmässige behandlung der waldungen gehalten werden. Endlich zu der mitteln, wodurch gewaltsamen einfällen und hiebei bisher gewöhnlich vorgefallenen schlägereien und misshandlungen vorgebeugt werden könnte, wird für nichts zweckmässiger erachtet, als die unerschütterlich feste beobachtung des im landes-gesetz Decret. Tripartiti partis III. tit. 33. vorgeschriebenen und durch die in dessen gemässheit im jahr 1778. den 2-ten Juli nr. guberniali 1842. erlassene gubernialverordnung bestettigten rechtlichen verfahrens durch fortsetzung und strenge handhabung der gerechtsame des fori tridualis ohne rücksicht auf personen, zeit, ort, umstände und verhältnisse, wodurch bisher das ansehen der jurisdictionen so sehr geschwächt und das allgemeine beste so sehr gelitten haben.

Vom stuhls-amt des kön. freien markts und stuhls Reissmarkt durch Michael Filts notar. s. k.

Eredetije az Orsz. Levéltár erd. főkormányszéki osztályában 1804. évi 7073. sz. alatt.

299.

1805. február 14. Doboka vármegyének a főkormányszékhez fölterjesztett javaslata az erdők megóvásáról.

Felséges királyi főkormányzó tanács!

Azon királyi rendelésére a felséges királyi guberniumnak, melyet a mult 1800-ik esztendő május hónapjának 14-én 4016. számok alatt felséges urunknak, ugyanazon esztendő márczius hónap 27-ik napján ezen országbéli erdők gyarapodása s megtartása aránt atyaiképpen gondoskodván, méltóztatott királyi kegyelmes decretuma következésében költ s hozzánk intézni méltóztatott, bátorkodunk alázatos vélekedésünket ezekbe foglalni.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

Ugy tapasztaljuk s úgy is van, hogy megyénk öblében főbb okait az erdők pusztulásának:

1. A birtokosok között osztatlan lévő s közös erdők volta, melyből származik, hogy egyik is az erdők gyarapodására nemcsak nem ügyel, sőt egyik másik ellenére pusztítja; melyre nézve ha az osztatlan erdőknek mindenütt felosztására serkentetnének a birtokosok, gyarapodására az erdőknek nemcsak hasznosnak, hanem szükségesnek tartanók.

2. Oka az is az erdők pusztulásának, hogy sarkalatos törvényeink ellenére a zsidó nemzet megyénkben megsokasodván s erdős helyeinket s azokkal szomszédos helységeinket eltöltvén és a jövendőről nem gondoskodó birtokosoktól azok számára pálinkafőző házak építtetvén, nékiek a pálinka főzés valamely árenda és taxabeli haszonért szabadosan megengedtetik, holott azon árenda vagy taxa haszna a birtokosoknak ha a kárukhoz mértékeltetnék, az haszon a kárnak árnyéka sem lehetne. Melyre nézve szükségesnek tartanók, hogy az erdők gyarapodására, valaminthogy a korcsomárlás a Compilata III. részének 6. titulusa 1. articulusában irt törvényünk szerint paraszt embernek semmi szin és praetextus alatt nem transferáltathatik, alkalmaztatva ehhez, a pálinka főzésnek is árendába adása megtiltatnék.

3. Késedelmeztetni tartjuk az erdők gyarapodását az által is, hogy ámbár a kecskék tartásában a felséges rendelések által határ szabatott, mégis az iránt kelt felséges rendeléseknek úgy megtartására némelyek reá nem szoríttathatván, hogy némelykor s ottan-ottan kecskéjekkel károkat ne okoznának; egyáltaljában (a havasos helyeket kivéve) mindenütt a kecskék tartását eltiltatni hasznosnak tartanók.

4. Tapasztaljuk pusztulását az erdőknek az által is, hogy szabadosan a birtokosoknak engedelme nélkül is a parasztok által olyan helyeken is kiirtatnak az erdők, mely helyek csak két-három esztendeig adnak valamely termést; erre nézve szükségesnek tartanók, hogy az irtások a földesurak különös engedelmek nélkül megtiltatnának.

5. Azt is felette szükségesnek tartanók, hogy a tilalmasoknak a nyomástól megkülömböztetésére nézve a falusiak által felállíttatni szokott úgynevezett határkertek, melyekre esztendőnként igen sok karó s vessző vesztegettetik el, teljességgel megtiltassék, hogy az ilyetén kerteket minden falu vagy eleven kertekkel, vagy

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

sánczczal tartozzék felállítani, se egyszer se másszor ezután az ilyetén kertekre fa ne fordíttassék és hogy ez által is a czél u. m. az erdők conservatiója segíttessék, a nemes vármegye tisztei szorgalmatosan vigyázzanak arra, hogy a határkertek sánczolással vagy eleven kerttel tartassanak.

Melyek szerént, ha a közönséges erdők mindenütt felosztatnak, a zsidók az árendában lévő pálinkafőzéstől elszoríttatnak, a kecskék tartása egyáltaljában megtiltatik, az irtások és határkertek tétele reguláztatik és ezek mellett kiadatott silvestris ordo szorosan, és mindezek meghatározandó büntetések mellett megtartatnak, nem csak remélhetni, hanem valósággal erősíteni bátorkodunk, hogy kevés esztendők mulva az erdők gyarapodása tetszhető leszen. Mely alázatos vélekedésünk bemutatása mellett mély tisztelettel maradunk a felséges királyi főkormányozó tanácsnak alázatos szolgái Báró Bánffy György s. k. Bideskuty József s. k. Nemes Doboka vármegye tisztségéből. Válaszút, 14-ta Februarii 1805.

Eredetije az Orsz. Levéltár erd. főkormányszéki osztályában 1805. évi 1627. sz. alatt.

300.

1805. szeptember 12. II. Ferencz király rendelete, melylyel az erdők erőszakos levágása ellen ideiglenesen hozott 1791. 95. törvényczikk erejét a szászföldre is kiterjeszti.

Franciscus secundus, dei gratia electus romanorum imperator, semper augustus, haereditarius Austriae imperator, Germaniae, Hungariae, Bohemiae etc. rex apostolicus, archi-dux Austriae, dux Lotharingiae, Venetiarum et Salysburgi, magnus princeps Transsylvaniae et comes siculorum etc. Illustres, reverende, spectabiles, magnifici, generosi, egregii, prudentes item ac circumspecti fideles nostri sincere nobis dilecti! Quandoquidem devastatio sylvarum in fundo nostro regio per statuta municipalia nationis saxonicae sufficienter anteverti, efficaciterque praecaveri non valeret, hinc opinione vestra gubernii nostri regii, medio relationis, sub 8-va Augusti a. c. nro 6013. in substrato praestitae deprompta, petitoque universitatis nationis saxonicae benigne exaudito, visum est

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

nobis clementer decernere, ut articulus provisionalis 95-tus anni 1791. relate ad violentas sylvarum succisiones praepediendas conditus ad nationem etiam saxonicam, in fundo regio degentem, extendatur et in casibus invasionis et devastationis sylvarum in fundo regio existentium deprehensi coram foro triduali saxonico, juxta praedictum articulum provisionalem 95-tum anni 1791. celebrando, judicentur et puniantur.

Vestrum proinde erit gubernii nostri regii, ad exigentiam al tissimae hujus determinationis nostrae regiae vobis praesentibus intimata, congruas edere dispositiones, ut ad notitiam omnium pervenire valeat. Quibus in reliquo gratia nostra caesareo-regia, ac principali benigne propensi manemus. Datum in civitate nostra Vienna Austriae, die 12-ma mensis Septembris anno Domini millesimo octingentesimo quinto, imperii nostri romani, regnorum item nostrorum haereditariorum anno decimo quarto. Franciscus m. p. C. Joannes Nepom. Eszterházi, mp. Ad mandatum sacrae caesareo-regiae et apostolicae majestatis proprium Michael Benyovszky mp.

Fogalmazványa az Orsz. Levéltár kanczelláriai osztályában 1805. évi 8064. sz. alatt.

301.

1806. április 18. A magyar udv. kanczellária előterjesztése a fölséghez, a hradeki erdőiskolához hasonló iskolák felállítása ügyében, az erre hozott legfelsőbb határozattal.

Sacratissima caes. et regia apostolica majestas, domine domine clementissime!

Erga isthic humillime acclusam propositionem circa erigendas in Marmatia silvanales scholas demisse exhibitam dignabatur majestas vestra sacratissima sequentia clementer resolvere (sub nr. 12,388. 1804. 21-a Decembris): Recte observat cancellaria finem instituti hujus colendarum unice silvarum studium esse debere, quod commode absolvitur, si juventus plantationem, conservationem et in usus nostros conversationem cujusve speciei silvarum arborum rite condidicerit, arithmeticae duntaxat et geometriae tam theoreticae, quam et practicae studio addito, hoc enim velut mensurandarum atque in sectiones dividendarum silvarum vehiculum

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

inseparabili cum silvarum institutione nexu jungitur, reliquae scientiae, quae in Hradek traduntur, alioquin in gymnasiis, academiis et universitate abunde praeleguntur, unde suapte fluit, ad scholas has illos tantum admittendos esse, qui philosophica, vel humanitatis aut grammatices ad minimum studia absolverunt. Scholas has in oppido Pécs-Várad nunc primum constabilitas habere vellem et quidem ad expensas regiae scientiarum universitatis Pesthiensis, cujus opimi reditus extraordinariis his institutis et conveniunt et sufficientes sunt. Quapropter praefecto silvarum Hradekiensium Francisco Viszner in mandatis detur, ut perlustrata loci facie planum tam studii hujus, quam et aedificiorum projectum quo citius elaboret, illudve professore Mitterpacher et magistratu academico praevie auditis, una cum personali et salariali professoris statu resolutioni meae substernatur, atque super eo etiam opinio depromatur, an non colendarum silvarum studio practicum rei rusticae studium, quod alias penes universitatem constituendum esset, in Pécsvárad commodius jungeretur. .

Conformibus itaque huic benignae resolutioni regiae dispositionibus apud consilium locumtenentiale factis, idem consilium l. reg. tenore isthic humillime acclusae repraesentationis suae retulit: Franciscum Viszner adnexam relationem in obsequium altissimarum ordinationum circa inducendam ad oppidum Pécs-Várad theoretico-practicam silvanalem scholam exhibuisse, in qua tria potissimum attingit; et quidem

1. In oppido Pécs-Várad scholam quampiam silvanalem theoretico-practicam constabiliri haud posse, cumprimis reflexione ex illa, quod huic loco adjacentes silvae nonnisi ex quercinae et faginae specie arboribus consistant, neque facile aliae species arborum partim ob naturam soli, partim vero ob situm earundem procreari possint, adeoque operae pretium haud sit, ut hic adhibita arte et diversis cum scientia rei forestralis conjunctis manipulationibus, notabilesque sumptus exposcentibus quidpiam pertentetur, sed neque praeliminare quodpiam silvanale institutum isthic loci recte defigi, tanto minus autem cum hoc, partem practicae oeconomiae rusticae ob defectum aedificiorum et requisitarum terrarum conjungi posse. Verum opinionem suam in nexu humillimae prodositionis suae ante biennium substratae eo dirigi, ut capitale forestrale institutum theoretico-practicum in Marmarossiensi et in Banaticis comitatibus ad normam praeexistentis in Hradek instituti,

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

pro maxima altissimi aerarii regni et regni utilitate constabiliatur.

2. Idem praefectus opinatur, praeliminarem quampiam forestralem institutionem jam normali scholae conjungendam, potius in possessione Maróth comitatui Pesthiensi adjacente et ad fundum religionis pertinente, sub uno docente introduci et huic praeter deputatum in naturalibus et liberum hospitium, titulo salarii annui 300 fl. ejectari posse. Subinde idmodi institutum in Sclavonia et dein in Croatia etiam praemissa modalitate constabiliendum esse, ex quibus demum praeliminaribus institutis selectiores juvenes stipendiis ex fundo universitatis regiae Pesthiensis providendi, ulteriora studia sua et praxim Hradekini prosequi deberent.

3. Saepefatus praefectus supplicat, ut perpetuitati theoretico practici capitalis forestralis instituti et cum hoc connexae capitali nationali scholae Hradekiensi in tempore prospiciatur, quum hoc institutum praeter 200 florenos ex proventibus silvanalibus benigne applacidatos ex collectis et respective emendicatis diversae speciei subsidiis temporaneis subsistat, fineque hoc annua fixa dotationis summa in 4256 fl. clementer defigatur et resolvatur.

In hoc enim instituto juventutem desideratissimo cum progressu institui, linguamque latinam juxta leges grammaticas doceri refert, hoc inquam institutum circiter 150 scholares adire et ex his 60 alumnos de classe magis egenorum hominum partim ex subsidiis manuali opera collectis, partim a valentioribus familiis obtentis, aut per depensionem pecuniae victualis interteneri atque provideri, ad haec etiam hos in doctrina religionis et bonis moribus recte institui. Praeter hos scholares numerari etiam practicantes, qui e cameralibus et privatis dominiis fine perfectae ac plenae institutionis ad hocce capitale institutum mittuntur, ubi nimirum praeexistentibus etiam hydraulicis et ferrifodinarum manipulationibus scholares se in omnibus excolendi et perficiendi amplissimum nanciscuntur campum. Non minus et id ad notitiam publicam esse, quod pro erectione aedificii capitalis hujus instituti ab aerario regio nonnisi 3200 fl. clementer resoluti sint, caeterum indefessa praefecti hujus opera et ex diversis procuratis innocentibus fundis atque subsidiis capitale hoc ita adauctum esse, ut omnia pro hoc tam amplo instituto necessaria aedificia pro emolumento altissimi aerarii et regni erecta, ac substrato jam alias sua via calculo in haec late patentia aedificia ultra 40,000 fl. utilissime impensa fuerint.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

Relationem hanc consilium locumtenentiale regium majestati vestrae sacratissimae in humilitate substernit, subjuncta sequenti demissa cum opinione: Quod ad primum relationis hujus membrum attinet, idem consilium locumtenentiale manifestatae fundatae opinioni praefecti Viszner adstipulandum esse arbitratur eo etiam magis, quod ope demissae suae repraesentationis mense adhuc Majo 1803. exhibitae, introductionem forestralis instituti praeprimis in comitatu Maramarosiensi summe necessariam esse censuerit.

Relate ad alterum praeattactae Visznerianae relationis membrum nullam plane occurrere reflexionem, quin potius majestatem vestram sacratissimam demisse exorari, ut quo in praenominata possessione Maróth initium, quo otius fieri possit, fine hoc projectati 300 flni ex cassa dominali fundi religionis, praeter reliqua subsidia occasione efformandi per districtualem scholarum nationalium inspectorem in facie loci praescripti dotationalis instrumenti specifice designanda clementer resolvantur, id solum desiderari, ut cum docens, qui ex praeparatis et institutis penes capitalem scholam forestralem Hradekiensem individuis suapte deligendus foret, duplicis ordinis functionibus videlicet juventutem tam in ordinariis scholasticis studiorum objectis, quam in praeliminaribus rei forestralis cognitionibus institutione sufficienter occupandus sit, officium cantoratus ecclesiae ab hoc separetur. Constabilito hic semel projectato praeliminati forestrali instituto, dein in Slavonia et Croatia similia instituta in locis accommodis utiliter aperiri posse; stipendia vero pro sex juvenibus cum annuis 150 florenis e fundo universitatis regiae Pesthiensis benigne resolvenda esse, eo suapte intellecto, quod tales anteaquam se Hradekinum conferant, coram consilio locumtenentiali legitimo testimonio comprobare teneantur se praeliminaribus cognitionibus praeter bonum characterem moralem sufficienter imbutos esse et dein tam ex his, quam et illis quoque, qui penes capitale institutum Hradekiense biennium praeclara sui cum commendatione exegerint, delectus institui, ac ita demum pro altissima confirmatione regia substerni possit.

Reflexe ad tertium relationis Visznerianae membrum, quum indubium sit, quod tam aedilia, quam focalia ligna ac reliquae arborum species praecipuum inter quotidianas vitae humanae necessitates articulum constituant, atque pro subsidio et adjumento omnium fodinarum fabricarum arti et opificiorum indispensabiliter

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

adeo necessaria sint, ut his carere nullo pacto possint, atque ideo ad meliorem silvarum culturam et propagationem omni studio promovendam, omnia omnino publicae providentiae studia extendenda sint, quo tam moderno aevo, quod caeteroquin jam sensibilem admodum silvarum defectum acerbissime persentiscit, quam futurae posteritati tempestive prospiciatur. Parte ex alia autem id quoque indubium exploratumque sit, quod capitale theoretico-practicum forestrale institutum Hradekiense, cum capitali nationali schola et aliis compluribus subsidiariis institutionibus conjunctum, raro admodum zelo et omni virium intensione praefecti Viszner ad eam jam perfectam consistentiam, tenore etiam adnexae sub B. deductionis elevatum sit, ut exinde tanquam ex seminario utilium et realium artium scientiarumque amplissimo maxima in altissimum servitium et totum regnum commoda jam dimanent ac hoc semel firmiter stabilito, plura adhuc dimanatura sint, atque ex hoc principali et summae utilitatis instituto cum fundamento exspectari possit, ut per efformanda isthic individua meliori silvarum culturae, earumque desideratae propagationi in regno prospiciatur.

Eapropter idem consilium locumtenentiale regium pro homagiali obligatione sua in humilitate censet praedictum Hradekiense capitale institutum cum suis omnibus accessoriis pro utilitate altissimi aerarii et regni felicitate in omne tempus conservandum, stabiliterque dotandum esse, quo pro saluberrimo scopo annuos 2100 florenos ex reditibus fundi universitatis et studiorum et quidem relate ad priorem in duabus tertiis, reflexe autem ad alterum fundum in una tertia clementer resolvendos ad duodecim annos ultro demisse proponit, idem consilium locumtenentiale fieri enim posse existimat, ut intra hunc terminum ex alio quopiam fundo proposita summa 2100 fl. sarciri possit, neque id fundo cumprimis universitatis regiae aggravio cessurum esse, quum alioquin idem, virtute praecitatae benignae resolutionis regiae pro casu illo, si Pécs-Váradini schola silvanalis constabiliri potuisset, in erectionem aedificiorum necessariorum et annuam professorum intertentionem notabiles sumptus erogare debuisset.

Quod autem residuam projectatae dotationis partem attinet, plena cum fiducia sperari, quod haec una cum hactenus benigne jam adplacidatis et propositis novis aliquibus in naturalibus subsidiis ab altissimo aerario regio, in quod ex saepememorato instituto Hradekiensi plurimum commodi directe et immediate suapte redun-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

dat, clementer resolvenda sit, eo ultro intellecto, quod super annua idmodi dotationis summa rationes documentis provisae reddendae sint. Demum cum saepe memoratus praefectus Viszner vir utpote ad notitiam totius publici et de altissimo servitio et de regno complurium jam annorum curriculo insigniter omnino meritus, vel in hac etiam relatione sua indesinentis ac extraordinarii zeli sui et late patentium cognitionum suarum, quibus nihil aliud in votis habet, quam ut res silvanalis pro emolumento summi aerarii et utilitate regni in sera tempora usque promoveatur, nova rursus luculenta praebuerit specimina, ideo in nexu prioris suae repraesentationis idem consilium locumtenentiale majestatem vestram sacratissimam porro etiam in humilitate ac plena cum fiducia exorat, ut eundem charactere consiliarii regii consolari clementer dignetur, quo is pro exantlatis tot, tantisque laboribus procuratisque summa aerario notabilibus emolumentis remunerationem quampiam consequatur.

Demum refert idem consilium locumtenentiale, quod relationem quoque magistratus academici universitatis Pestiensis, virtute praecitatae benignae resolutionis regiae demandatam, ut primum illa exhibita fuerit, actutum demisse submissurum sit.

Erga hanc consilii locumtenentialis repraesentationem obsequentissima cancellaria haec aulica rescripserat: Circa propositionem silvarum praefecti Viszner et opinionem ejusdem consilii locumtenentialis regii eam occurrere reflexionem, quod scholae silvanales cum scholis nationalibus in dominio quidem camerali Hradek utiliter conjunctae sint, siquidem, uti ex tabella relationi praedicti silvarum praefecti Viszner adjacente videre est, juvenes ex scholis egressi velut a potiori officialium et servitorum cameralium filii mox ad manipulationem silvanalem applicentur, sequaciter ex his penes rem silvanalem enutriendis, ubi ad maturiorem aetatem perneverint, ac interea uberiorem practicam silvanalis manipulationis cognitionem sibi comparaverint, utilia pro silvarum propagatione et conservatione individua evadere possint, sed si etiam in Maróth et successive in aliis locis scholae silvanales cum nationalibus conjungerentur, non obtineretur ille scopus, qui per benignam resolutionem regiam intenditur, ut quippe studio et arte silvas plantandi, nutriendi et conservandi plures imbuantur, qui in diversis regni partibus seu in proprio terreno, seu in qualitate silvanalium aut oeconomicorum officialium

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

ac servitorum utilem in propagatione silvarum publico praestent operam. Notum enim est omnis conditionis adolescentes in teneriore aetate scholas nationales adire, si proinde seu in Maróth, seu alibi scholae silvanales cum nationalibus conjunctae erigerentur, adolescentes has eggressi, essent circiter 10., 11., 12. aut 13. annorum, ac si etiam aliquot eorum stipendio providendi, pro biennio juxta propositionem consilii locumtenentialis ad scholas Hradekienses mitterentur, tamen hi dum ibidem studia sua absolverent, quam et reliqui, qui rem silvanalem in scholis nationalibus didicerunt, per aetatem nondum possent servitio admoveri, neque secus ad rem silvanalem sicut in dominio Hradek applicari, sed pro ratione conditionis alii in laribus paternis permansuri, per hos ad agriculturam, aut opificia applicarentur, alii ad scholas latinas transirent et interea donec has absolverent, facile obliviscerentur eorum, quae in scholis nationalibus de re silvanali audiverunt, aut praesertim extra praxim manipulationis silvanalis positi, ea, quae didicerunt, non tantopere memoria retinerent, ut utilem eorum usum facere possent, nisi denuo studio silvanali incumberent, tales vero tanquam jam adultiores a scholis silvanalibus cum nationalibus conjunctis simul cum tenerioris aetatis juventute frequentandis alieni essent. Eapropter consilio locumtenentiali commissum est, ut super his antelatum silvarum praefectum seu medio camerae regiae hung. aulicae, seu medio superioris studiorum directoris audiat, ac una declarationem ab eodem exigi faciat, an juvenes adulteriores, qui absolutis humanitatis, aut altioribus scholis, studio rei silvanalis incumbere vellent, Hradekini per professores ibidem existentes separatim a pueris scholas nationales et silvanales frequentantibus instrui possent?

Ad haec consilium locumtenentiale reg. tenore suae, aeque isthic humillime acclusae repraesentationis refert Posoniensem superiorem studiorum directorem, cui praededucta commissa fuere ope adnexi submisisse scriptam declarationem Francisci Viszner cameralis silvarum praefecti Hradekiensis, ex qua liquet:

Juvenes adultiores, qui absolutis humanitatis, aut altioribus studiis ad studium rei silvanalis incumbere vellent, Hradekini per professores ibidem existentes separatim a pueris scholas nationales et silvanales frequentantibus omnino institui ac per decursum 3-um annorum ita excoli posse, ut egressi quaevis silvanalis manipulationis servitia cunctis in regni partibus illico praestare valeant.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

Jure merito nihilominus eundem praefectum pro eo demisse recurrere, ut professoribus pro extraordinariis idmodi praelectionibus practicantibus dandis adaequata remuneratio benigne resolvatur, pro qua ipse etiam superior studiorum director vices suas interponit.

Et cum aliqui juvenes adultiores ad studium rei silvanalis incumbere volentes stipendio providendi sint, hoc fine commendari speciatim Gabrielem Venger annor. 19, filium quippe districtualis scholarum nationalium inspectoris Posoniensis, qui absoluta in archi-gymnasio Posoniensi rhetorica, graphidis arti, testantibus speciminibus, bono cum profectu se impendit et nunc studio et manipulationi silvanali se consecrare vult, ex reflexione etiam meritorum patris triginta et amplius annis in instituto scholarum nationalium positorum.

Consilium locumtenentiale praedeductam relationem ea humilima cum opinione majestati vestrae sacratissimae demisse substernit, quod instituti Hradekiensis professores, qui emeritos humanitatis, aut reliquarum altiorum latinarum classium auditores in studiis rei silvanalis horis extraordinariis erudierint, remuneratione omnino dignos esse censeat, ast hanc id temporis primum cum fundamento proponere possit, ubi in casu reali instituti hujus director et numerum similium professorum et tempus, quod praecise hoc fine horis successivis reapse impendetur, retulerit.

Quod autem ad petitum Gabrielis Venger, qui se hisce institutionibus consecrare vult, attinet, cum consilium locumtenentiale in priori demissa sua repraesentatione nro 6 practicantes annuo 150 fl. stipendio ex fundo universitatis providendos humillime proposuerit, idcirco praenominatum nobilem juvenem velut jam adultioris aetatis ac etiam in arte delineandi versatum adeoque ad hocce institutum qualificatum ex adductis a superiore studiorum directore rationum momentis annuo 150 fl. stipendio clementer donandum esse in humilitate censet.

Votum.

Cum in dominio Pécs-Várad vel ideo, quod ibidem perhibente praefati silvarum praefecti relatione duae tantum arborum species reperiantur ac proinde spectato etiam silvarum ejusdem do-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

minii situ ars silvanalis in plena sui extensione ibi practice doceri nequeat, scholas silvanales erigere operae pretium non sit, quominus autem seu in Maróth, seu alibi extra Hradekinum studium silvanale in scholis vernaculis cum optato successu et effectu tradi possit, superius deductae difficultates obstent, ac etiam benigna resolutio erga praeadvolutam propositionem elargita illos tantum, qui philosophica, vel humanitatis, aut ad minimum grammatices studia absolverunt, ad scholas silvanales admitti debere praescribat, tales vero adultiores juvenes secundum declarationem praementionati silvarum praefecti Hradekini separatim a pueris studio silvanali imbui possint. Hinc demisse censet obsequentissima haec cancellaria aulica a scholis silvanalibus seu in dominio Pécsvárad seu in possessione Maróth junctim cum scholis nationalibus erigendis praescindendum venire, ac potius hic et nunc proposita duntaxat per consilium locumtenentiale stipendia pro 6 juvenibus, huc intellecto etiam Gabriele Venger, Hradekini studio silvanali imbuendis, ex fundo universitatis Pestiensis resolvenda esse, ut ex his non solum individua in variis regni partibus ad silvarum propagationem applicanda, sed professores etiam efformentur pro scholis silvanalibus seu in Maróth, separatim tamen a scholis vernaculis, seu alibi successive ex fundo universitatis erigendis, aut Hradekini stabiliter dotandis.

Caeterum circa stabilem scholarum silvanalium Hradekiensium dotationem erga notam camerae aulicae ordinata est mixta commissio inter consilium locumtenentiale et cameram hungaricam celebranda, an proinde et qua in parte fundus quoque universitatis ad dotationem earundem scholarum concurrere debeat? positivam opinionem tunc solum depromere poterit cancellaria haec aulica, ubi protocollum praetactae mixtae commissionis horsum submissum fuerit.

Interea vero donec praetactae scholae Hradekienses ea ratione stabilitae et dotatae fuerint, ut ibidem juvenes adultiores terminatis philosophicis aut humanitatis vel ad minimum grammaticis studiis studio silvanali separatim ab aliis scholis constanter imbui possint, cancellaria quoque haec aulica aequum esse censet, ut professoribus Hradekiensibus artem silvanalem praementionatis stipendiatis juvenibus distinctim tradituris condigna remuneratio ex fundo universitatis tribuatur, ac ubi consilium locumtenentiale de summa hujus remunerationis ulteriorem propositionem

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

submiserit, eam majestati vestrae sacratissimae substernere non intermittet.

Caeterum quoad characterem consiliarii regii, quem praedicto silvarum praefecto conferendum consilium locumtenentiale denuo svadet, demisse provocat cancellaria haec aulica ad votum suum tenore praeadvolutae propositionis sub nro 12,388. 1804. depromtum. Majestatis vestrae sacratissimae humillima et obsequentissima cancellaria regia hung. aulica. Comes Carolus Pálffy s. k. Josephus Lányi s. k. Viennae, 18-a Aprilis 1806.

Ante omnia praestolabor adhuc opinionem professoris Mitterpacher et magistratus universitatis Pestiensis, quae serio acceleranda et una cum hac propositione quocitius mihi per cancellariam exhibenda erit. Franciscus s. k.

Eredetije az Orsz. Levéltár kanczelláriai osztályában 1806. évi 7170. sz. alatt.

302.

1806. márczius 14. A kanczellária rendelete a helytartótanácshoz, mely szerint mivel Székely Lajosnak abbeli tervét, hogy Soroksártól Szabadkáig a homokos területek befásíttassanak, ő felsége elfogadta, az érdekelt törvényhatóságokat annak mikénti keresztülvitelére nézve véleményadásra hívja föl.

Sacrae etc. intimandum: Erga repraesentationem ejusdem super projecto Ludovici Székely, qua ratione plaga Soroksárino Maria-Theresiopolim arboribus implantari posset, de dato 22. Januarii 1805. nr. 1947. horsum praestitam ac altissimo suae majestatis obtutui substratam dignata est sua majestas sacratissima clementer resolvere: Ut comitatui Pestiensi, districtibus item jazigum et cumanorum, prout et civitati Maria-Theresiopolitanae districtim commendetur, quo amplas plagas sabulosas in territorio eorundem constitutas pedetentim partim populis inplantare, partim vero seminibus robiniarum, pseudo-acaciarum, betularum, arborum item frondosarum et aquae-foliarum inseminare et hoc facto plagas hasce sensim in silvas permutare studeant, ut hac ratione minus hocce solum utile reddatur, posteritati ligna procurentur, et advicinantes agri ab impetu ventorum securi reddantur; ex hoc proinde respectu

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

informationes a praemissis jurisdictionibus super eo desiderentur, qua ratione et modalitate implantatio haec promoveri et obstacula eandem nefors impedientia amoveri possent, ut dein a parte quoque regiminis ad scopum hunc obtinendum cooperari valeat.

Quae altissima resolutio consilio huic locumtenentiali regio pro disponendorum dispositione cum remissione actorum hisce nota fit. Datum Viennae, 14-ta Martii 1806.

Comes Carolus Pálffy mp. Georgius Majláth mp. Ad benignum mandatum Franciscus Páhy mp.

Másolata az Orsz. Levéltár helytartótanácsi osztályában Oecon. Public. 1806. évi fons 7. pos. 1. a.

303.

1806. augusztus 13. Szabadka városának a helytartótanácshoz fölterjesztett véleménye a homokos területeknek miként lehető befásításáról.

Anno 1806. die 13-a Augusti in libera regiaque civitate Maria-Theresiopoli, sub praesidio spectabilis ac perillustris domini Fabiani Vojnics de Bajsa, substituti vice-comitis, praesentibus perillustribus ac generosis dominis Joanne Szucsics et Ludovico Vermes de Budafalva, tabulae iudiciariae assessoribus, Gregorio Kopunovics consule et Thoma Kuluncsics liberae regiaeque civitatis Mariae-Theresiopolitanae senatoribus et deputatis, Damiano Pertich vicejudice nobilium consedit deputatio, qua occasione

Lectum est benigno gratiosum intimatum excelsi consilii regii locumtenentialis hungarici Budae de dato 8. Aprilis 1806. sub nr. 5750. emanatum, quo mediante relate ad projectum Ludovici Székely plagam arenosam Soroksarino inde usque Maria-Theresiopolim partim populis implantari, partim seminibus robinorum, pseudo-acatiarum, betularum, aliarumque arborum inseminari, et hoc facto plagas arenosas in silvas posteritati ligna praebituras, agrosque ab arenae inundatione tutaturos converti projectantis, dignatur excelsum consilium informationem super eo exigere, qua ratione et modalitate implantatio haec promoveri et obstacula eam impedientia amoveri possint? Cujus in obsequium deputatio isthaec ad scopum praevii projecti opinionem suam depromit.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

Plagas arenosas dupplicis esse cathegoriae, alias quippe juris dominalis, alias vero communitatum, urbariali, vel contractuali competentiae admensas, plerumque pro pascuo deservire, unde naturalis videtur esse consequentiae, ut illae sumptibus dominiorum, hae opera communitatum incolarum, remotis pro possibilitate obstaculis, plantentur et seminentur.

Possint autem subsistere obstacula respectu arenosorum communium pascuorum in sequentibus arenis pure juris dominalis nulla impedimenta recipientibus:

1. Si pascua communia adeo sint arcta, ut citra sequestrationem etiam partis alicuius non sufficiant. Arena enim etiam si non toto anno, veris attamen et autumni tempore pecudibus per intervalla pascuum suppeditare solet. Ac proinde vel oves tali in loco, velut caeteroquin pascuo arenoso ungulis suis nocivae sufferendae, vel per dominium terrestrale, pro ratione possibilitatis particulae pro plantatione arborum sequestranda, ad tempus quoad arbores succreverint, adjustandae venirent.

2. Obstare videtur plantationi in communibus pascuis instituendae id quoque, si ratione futurae lignationis inter dominos terrestres et subditos in antecessum necessarii tractatus non fiant, metuentes enim plenariam sui e succreturis silvis exclusionem, ita pigre manus operi admovebitur, tamque segnis plantandarum arborum cura erit, ut optatus nunquam sequetur effectus. Deberet proin in antecessum certa lignationis quotta eis addici, solo caeteroquin qualitatem pascui dein etiam retenturo. His circa impedimenta occurrere queuntia et qualiter amovenda impedimenta praemissis.

Quod ipsum plantationis modum attinet, deputationis opinio:

Projectatis arborum speciebus et seminibus, velut arenae amicis, plantatione nihilominus arbuscularum seminaturae sero arbores daturae, et in tenera aetate purgationem exigente, praeelecta probatis in sequentibus subsistit:

a., Experientia testis est arenas impulsu septemtrionalium ventorum plerumque defluere, omnis ergo plantatio a septemtrione meridiem versus accipienda esset.

b., Corpus successive implantandum in sectionis distribuendum est, quarum prima fossato seu vallato cingenda, isthoc vero arboribus populis (jegenyefa dictis), quae cum vel sine radice densius implantanda erunt. Haec enim species populi arenae felicissime resistit. Tumu-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

lata etenim non modo ex ipso stipite numerosas frondes emittit, sed et ex radice germinat, bisque quotannis tantum eminet stipes, quantum obruitur. Exempla docent vastissimarum vivarum populorum stipites ad duas et amplius etiam orgias profunde sub arena reperiri. Fossatis contra insultus arenae ita implantatis, etiam secunda et tertia series hujus speciei arbuscularum ad justas ad invicem unius et duarum orgiarum distantias ponendae essent. Speciem hanc sequi possunt ulmi et acatii fabrilibus operis perquam idonei, ambaeque ex radice multiplicantes, quin imo acatii superne in coronam defrondati, singulo triennio lignationem praebent, rursusque frondescunt.

Sectione prima praemissa modalitate implantata, et ab accessu pecorum et pecudum, donec arbores excrescant, praeservata; secunda et reliquae eadem ratione tractandae venient, eo tamen per expressum praenotato, ut occasione plantationis quo latiores et profundiores fossae plantandis arbusculis dentur, tanto enim latius et velocius crescent, desideratamque utilitatem tanto citius daturae. Actum quibus supra. Extradatum per juratum primum vicenotarium.

Eredetije az Orsz. Levéltár helytartótanácsi osztályában Oecon. Publ. 1806. évi fons 7. pos. 1. alatt.

304.

1807. julius 17. A magy. udv. kanczelláriának előterjesztése a fölséghez, a hradeki erdészeti iskola javadalmazásáról, az erre hozott legfelsőbb határozattal.

Sacratissima caes. regia et apostolica majestas, domine, domine clementissime!

Camera aulica medio isthic demisse advolutae notae repraesentationem camerae hungaricae circa silvanalem scholam in Hradek sibi submissam eum in finem horsum transponit, ut obsequentissima canc. haec aulica elargiendam hoc in merito benignam resolutionem exoperetur.

Camera nempe hungarica repraesentat, sublato sic dicto innocente fundo, ex quo potiore in parte antelata schola sustentabatur, institutum ejusdem scholae requisitis subsistentiae mediis adeo

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

destitui, ut nisi de alia dotatione tempestive eidem provideatur, illud una cum schola nationali mox dissolvi oporteat et in hunc casum illud non ita facile ad primaevum statum reduci posse. Cum vero fine dotandi hujus instituti inter camerale et politicum hactenus jam in eo conventum haberetur, ut cum ad plenariam ejusdem dotationem annui 4256 frni requirantur, 2100 floreni in duabus tertiis ex fundo universitatis, in una vero tertia ex fundo studiorum conferantur, residua vero summa 2156 florenorum, detractis iis, quae jam praevie pro dotatione docentis ejusdem scholae resoluta sunt, adhuc in 1956 florenis consistens una cum deputatis universim in 72 metretis siliginis, 250 libris salis, 270 centenariis foeni, 100 centenariis straminis, 18 orgiis ligni duri et 66 orgiis ligni mollis per dominium camerale quotannis conferatur, eapropter ad institutum hoc velut utilissimum porro quoque manutenendum camera hungarica svadet, ut interea etiam, donec ulterior circa qualiter stabiliendum et dotandum praeattactum institutum benigna resolutio edetur, praedeductum dotationale quantum eidem scholae menstruatim dependendum jam nunc benigne applacidetur.

Votum.

Quemadmodum consilium locumtenentiale et camera regia hungarica perhibente protocollo mixtae commissionis actis isthic sub nr. 5169. 1807. advolutis adjacente, praedeductam dotationem scholae silvanalis et nationalis Hradekiensis partim ex fundo universitatis, partim ex fundo camerali communi voto et consensu projectarunt, huicque projecto ipsa quoque camera caes.-regia aulica medio praeadvolutae notae suae sub nr. 5169. 1807. adstipulata est, ita obsequentissima etiam haec cancellaria aulica, voto praeattactae commissionis mixtae excepto unice eo, quod superius attactos 2100 florenos ex fundo solius universitatis, absque concursu fundi studiorum resolvendos esse existimet, accessit; sed cum majestas vestra sacratissima vigore benignae resolutionis erga isthic adjacentem propositionem editae professorem in universitate Pesthiensi Mitterpacher hoc in merito audiri jusserit, an nempe is scholam silvanalem in dominio Péchvárad aut Pestini erigendam, vel in Hradek et qualiter stabiliendam esse censeat? ac in obsequium hujus benignae resolutionis mox etiam dispositum fuerit

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

apud consilium locumtenentiale, ut opinionem a professore Mitterpacher medio magistratus academici universitatis exigat et horsum submittat; praevie hujus submissionem apud consilium locumtenentiale adurgendam esse censuit cancellaria haec aulica et ideo alterum exemplar praeattacti protocolli commissionis mixtae, quod per consilium locumtenentiale horsum repraesentatum erat, eidem consilio locumtenentiali una cum projecto silvarum praefecti Hradekiensis Vizner, quod ipsum actis etiam sub nro 5169. 807. in altero exemplari adjacet, eidem consilio locumtenentiali remisit.

Quamvis vero consilium locumtenentiale opinionem dicti professoris Mitterpacher necdum submiserit, cum tamen periculum adesse referatur, ne schola Hradekiensis postquam ita dictus fundus innocens in relatione commissarii regii comitis junioris Josephi Majlath et provocato ejusdem sub nr. 2. ad numerum 5169. 807. adjacente designatus ex ordinatione camerali sublatus est, ob defectum fundi intercidat et alioquin praevideri possit, conservationem et stabilimentum scholae silvanalis, quae in Hradek jam praesto est, nec professorem Mitterpacher disvasurum esse. Eapropter projectatam dotationem ejusdem scholae, in qua secundum declarationem silvarum praefecti Vizner adultiores etiam juvenes studio silvanali imbui possunt, altissimae decisioni substernendam esse duxit cancellaria haec aulica, ac una majestatem vestram sacratissimam demisse exorat, ut tam de ea, quam et de stipendio pro sex juvenibus, tenore praeadvolutae propositionis sub nro 7170. 806. svaso benignam resolutionem quo ocius edere dignetur.

Caeterum circa projectum illud camerae aulicae sub nro 5169. 807. horsum insinuatum, ut convictores ad institutum silvanale Hradekiense erga solutionem assumantur, de coordinatione vero studii silvanalis commissarii Kalina et Duschek in silvis dominiorum Hradek et Likava operantes audiantur, nulla occurrit reflexio ac dein super plano studii silvanalis per eos elaborando professor quoque Mitterpacher audiri posset.

Majestatis vestrae sacratissimae humillima et obsequentissima cancellaria regia hung.-aulica. Comes Josephus Erdődy s. k. Josephus Lányi s. k. Viennae, die 17-a Julii 1807.

Ante omnia non solum planum coordinationis scholae elementaris silvanalis per commissarios Duschek et Kalina elaborandum et super eo arbitrium professoris Mitterbacher exposcendum,

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

sed etiam calculus annuarum expensarum pro sustentatione ejusmodi instituti requisitarum ducendus, exponendumque est, quae et quanta pars annuorum redituum, quos actu existens schola Hradekiensis percepit, porro etiam pro dotatione permanere possit et quales inter praesentes reditus illegali titulo percepti sunt, vel in damnum proventuum dominii cedunt, indeque imposterum subsistere nequeunt; utrumque planum tam pro intellecta coordinatione, quam pro sustentatione elementaris scholae silvanalis quamprimum elucubratum fuerit, auditis desuper respectivis dicasteriis et supremo meo venatorum magistro ea adnexa cum opinione, cui fundo necessariae expensae imponendae sint, mihi substernendum erit, quo facto etiam resolutionem meam tam quoad proposita stipendia, quam quoad denominationem stipendistarum et assumptionem convictorum erga solutionem ad institutum silvanale Hradekiense impertiar. Ne autem eousque jam existens schola silvanalis in cursu suo interturbetur, volo, ut id, quod ad ejus conservationem necessarium est, interea ex camerali, erga suo tempore praestandam refusionem ex eis fundis, quibus onus hoc incumbere adinventum fuerit, dependatur, una vero id vel maxime curetur, ut expensae ordinate et in nullo casu inutiliter et ultra exigentem necessitatem fiant. Franciscus s. k.

Eredetije az Orsz. Levéltár kanczelláriai osztályában, 1807. évi 8454. sz. alatt.

305.

1807. szeptember 28. Az erd. főkormányszék körrendelete, mellyel a törvényhatóságok javaslatai alapján készült s legfelsőbb helyen jóváhagyott erdőrendtartást közhírré teszi. *

Minek utána ezen főkormányzó tanács ő felsége parancsolatjából a tartománybeli minden jurisdictiókat az iránt, hogy mi móddal lehetne leghathatósabban s foganatosabban az erdők pusztítását megakadályoztatni, s az ilyetén alkalmatosságokban megtörténni szokott zenebonáknak és veszekedéseknek elejét venni? meghallgatta

* V. ö. Erd. Lapok 1878. 678. l., ahol azonban helytelenül az ekkor még nem létező *selmeczi* erdészeti akadémiáról beszél a *hradeki* iskola helyett.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

volna, és ezen tárgyban tett tudósításokat ő felségének felküldötte volna, méltóztatott ő felsége a mult Kisasszony hava 21-ik napjáról kelt királyi decretuma által az erdők pusztításának megakadályoztatására a következendő rendet szabni, mely is kegyelmetekkel az 1787-ik esztendőben 4446. sz. a. ugyanezen tárgyban költ rendtartással együtt szoros megtartás végett a következendőkben közöltetik:

1. Hogy addig is, amíg ezen királyi főkormányzó tanácsnak ő felségéhez felküldött kérése szerint több geometrák resolváltatnának, azon közönségeket és birtokosokat, akik köz vagy rendre használó erdőket birnak, szorítsák arra, hogy az efféle közerdőket az illető geometrák által vagy örökre osztassák fel, vagy a silvestris ordónak tartása szerint bizonyos részekre úgy szakasztassák, hogy addig, amíg ezen részek rendre használtatnának, az előbb levágott részek felnőhessenek, melyet ha az efféle közerdőknek birtokosai az e végre teendő terminus alatt cselekedni nem akarnának, kegyelmetek az ilyen engedetlen birtokosokról executióval is felveendő költségen végrehajtani el ne mulasszák, az erdők pusztítását és irtásokat hazánk közepében közönségesen megtiltván, azt csak a széleken levő havasos helyeken engedjék meg.

2. Minthogy az erdők megtartásának nagy akadályára vagyon az, hogy mind a belső telkek, mind a külső szántóföldek és kaszálórétek vesszőkből font sövénynyel kerteltetnek és a malomgátok is vesszőkből köttetnek, ezen akadálynak eltávoztatására nézve parancsoltatik kegyelmeteknek, hogy minden faluknak és helységeknek lakosait arra szorítsák és a birtokosokat is arra birni igyekezzenek, hogy a külső földeket és kasáló réteket sánczczal keríttessék be és a sánczokat vagy fűzfákkal, vagy eleven sövénynyel erősíttessék meg, a falukban pedig telkeiket és kertjeiket vályogból és égetetlen téglából építendő fallal körül vétetvén, az utczákban az házak előtt fűz-, ákácz- és eperfákat, melyek az égésnek terjedését is akadályoztatják, rendiben ültessenek.

Ami pedig a malomgátakat illeti, a nagyobb birtokosokat, akiknek több költségre való tehetségek vagyon, arra serkenteni igyekezzenek, hogy tulajdon hasznokra a mostani vesszőkből font gátak helyett kő vagy keményfa zúgos gátakat csináltassanak.

3. Az erdők gyarapításának és megtartásának előmozdítására és a pusztításnak meggátlására nézve szükségesnek látván ezen királyi főkormányzó tanács, hogy az erdők oeconomiáját értő

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

személyek a végre rendeltessenek, hogy ezek a lakosokat oktassák, miképpen kellessék az erdőket plántálni, a pusztító férgek ellen védelmezni, egy szóval gyarapítani és megtartani, méltóztatott ő felsége kegyelmesen megengedni, hogy ezen oeconomiának megtanulása végett *esztendőnként hat ifjak a nemes magyarországi hradeki silvanális oskolában felküldessenek,* akik is ottan tanulásaikat elvégezvén ezen hazában erdőinspectorok lehessenek, akiknek kötelességek lészen a reájok bizandó környékekben az erdőket szorgalmatosan megjárni és megvizsgálni, ha valljon a silvestris ordo mind az erdőlésben, mind a növő erdők nevelésében és az újak plántáltatásában tartatik-e? valljon a vesszőkből font sövények helyett eleven sövények vagy sánczok állíttatnak-e? a melyeknek felállítására *egy esztendei terminust tévén,* aztat kegyelmetek olyan hozzáadással kihirdetni el ne mulassák, hogy annak eltelése után sem a birtokosok, sem a többi lakosok közül senki is vesszőből kertet fonni ne merészeljen, valljon a marhák az erdőkben való meneteltől őriztetnek-e? valljon, az holott arra való hely vagyon és kiváltképpen fa nélkül szűkölködnek, új erdők plántáltatnak-e? és nevezetesen a mezőségi lakosok a fűz-, a hárs- és eperfáknak ültetésére szoríttatnak-e? valljon erdőpásztorok mindenüvé rendeltettek-e? egy szóval valljon azok, amelyek parancsoltattak, teljesíttetnek-e? és akik ezek ellen vétenek, megbüntettetnek-e? Mindezeknek pedig könnyebben leendő teljesítésbe való vétele végett meghagyatik kegyelmeteknek, hogy ezen inspectorok mellé minden faluban egy vagy két hív és az erdők mesterségéhez többet értő esküttetek annak idejében rendeljenek, akik szorgalmatosan vigyázzanak, hogy a lakosok a megirt rendtartást pontosan teljesítsék.

Továbbá ezen erdőinspectorok kötelessége lészen azokról, amiket az erdők megvizsgálása alkalmatosságával tanáltak, minden három hónapban mind az illető tiszteket, mind pedig ezen királyi főkormányozó tanácsot az erdők állapotjának megtudása és a környül állásokhoz képest teendő további rendeléseknek megtétele végett tudósítani; azalatt pedig, amíg innen a rendelések megtétetnének, a tisztek az erdőinspectorok tudósításaiból tanálandó hibákat maguk hatalmoknál fogva megjobbítani és akik a megirt rendtartást általhágnák, azokat tüstént megbüntetni annyival is inkább el ne mulassák, mivel akik e részben kötelességeknek eleget nem teendenek, elébb fizetéseknek felfüggesztésével, annak utána pedig hivatalokból való kitétellel fognak megbüntettetni.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

4. Az erdők erőszakos pusztításának megakadályoztatására nézve parancsoltatik kegyelmeteknek, hogy

a., Egy esztendőnek eltelése alatt alkalmatos oculátor commissariusok által minden erdőket, melyek más birtokosok, vagy közönségek erdeivel szomszédosok, oculáltatván és ha netalántán az határjegy, mely által egymástól meg voltak különböztetve, elromlott volna, más tartós és látható jegyeket tétessenek, ezen jegyeket pedig minden tizedik esztendőben megvizsgáltatván és megigazíttatván, azokat, akik az efféle jegyeket vagy lerontani, vagy alattomban megváltoztatni merészelnék, criminális actió alá vetvén példásan büntessék meg, a generalis székeken a metális pereket praeferenter elővétetvén láttassák el.

b., A rendelendő erdőpásztorokat a tisztek előtt eskettessék meg, hogy az erdőpraevaricátorokat mindenkor fel fogják fedezni és egyszersmind hirdettessék ki, hogy nemcsak azok, a kik in facto delicti tanáltatnak és elfogattatván a triduale forum eleibe vitetnek, hanem azok is, akik az erdőkbe berontván az erdőpásztorokat megtámadják, ha szintén elszaladnának és a fát haza vinnék, a Decretum Tripartitum III. része 3. titulusa tartása szerint az illető tisztek által elfogattatván, mint tolvajok criminalis actió alá fognak vettetni, melyre nézve az erdőpásztoroknak parancsolják meg kegyelmetek, hogy mihent az erdőpusztítók több számmal fognak megjelenni, hogy sem azoknak ellentállhatnának és magukat meg nem adnák, az efféle erdőpusztítókat az erdők birtokosainak tüstént név szerint adják fel és ha a lopott fát hazavitték, azon falu bírái és esküttei, ahová a fát bevitték, a fát a praevaricátoroknál keressék meg és megtalálás esetében az illető tiszteknek jelentsék meg, akik is az ilyeneket elfogatván, mint tolvajokat haladék nélkül folytatandó criminalis actió alá vessék.

c., A gonosztevőknek generális inquisitiója alkalmatosságával az erdőpusztítók és azok ellen is, akik a silvestris ordót nem tartják, inquiráltassanak kegyelmetek, és akik effélékben találtatnak, a parasztokat testi, a nemeseket pedig articularis büntetéssel büntessék meg.

Ezen pontokat kegyelmetek *addig is, amíg törvény által megállapíttatnának*, mint minden jurisdictiók által bevett constitutiókat megtartani annyival is inkább el ne mulassák, hogy a katonák részéről is olyan rendelést méltóztatott ő felsége tenni, hogy a limitaneus katonák, akik az erdőpusztításban elfogattatnak, triduale

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

forumon pereltessenek, ha pedig el nem fogattathatnak, mint tolvajok az illető katonai jurisdictió előtt criminális actió alá vétessenek és az okozott kárnak megfordításán kivül példásan megbüntettessenek.

Fogalmazványa az Orsz. Levéltár erd. főkormányszéki osztályában 1807. évi 7166. sz. alatt.

306.

*1807. deczember 15. A magyar országgyűlés által hozott 20. és 21. törvényczikk a futóhomok-területek befásításáról és az erdők megóvásáról.**

Articulus XX.

De damnis per fluens sabulum causari solitis avertendis et de modo plagas eodem occupatas utiles reddendi.

Cum in pluribus regni partibus observetur fluens sabulum nulli prorsus usui deserviens integros tractus ad plura milliaria protensos occupare, utiles terras de die in diem ampliori ac rapaciori progressu incolarum usui eripere, jamque integra territoria sterili sabulo oppressa esse.

Ut mali hujus ulterior progressus salvo proprietatis jure opportunis mediis, et ea, quae publicae utilitatis respectus exposcit, efficacia impediri valeat, sua majestate sacratissima benigne annuente, Status et Ordines constituerunt:

§. 1. Ut si in communibus sabulosis plagis de sistendo per sylvarum implantationem, vel alia quacunque ratione ulteriori sabuli fluxu compossessores inter se convenire non possent, ad instantiam partis, quae hujusmodi plantationem suscipere vellet, jurisdictio vicecomitem cum sibi adjungendis exmittere debeat, idemque praemissa literatoria insinuatione instituta sabulosae territorii partis investigatione et dimensionis, plantationisque necessitate comperta, ratam cujuslibet a proportione actualis intravillani possessorii, in

* V. ö. Erd. Lapok 1879. 177—179. l. — Az ezen törvényczikkekre vonatkozó országgyűlési tárgyalásokat lásd az 1807. évi Napló (Diárium) 637., 669., 679. és 704. l. és az Irások (Acta) 232., 248., 455., 479. és 516. lapjain.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

praediis vero ratalitatis manu geometrica, modo provisorio, quin semet ad disquisitionem jurium immittat, aut per hoc legalibus aliorum juribus praejudicetur, adeoque juris via etiam quoad legalem proportionem in salvo relicta, excindere, super operato vero suo universitati comitatus relationem praestare teneatur.

§. 2. Particulae cespitosae pariter communes, quae ejusmodi sabulo interjacent, ex calculo plagae, quae emendanda suscipietur, non subducantur; verum ratae illius, cui obtigerint, includantur. Vicecomes tamen reflectet et jurisdictiones invigilabunt, ne sylvarum plantatio pro praetextu restrictionis pascui, ubi illud alioquin insufficiens esse dignosceretur, ullo in casu deserviat.

§. 3. Cum pascuatio sylvarum incremento absolute obstaret, haec in plagis, quae inplantatae sunt, usque dum arbores ad eam altitudinem excreverint, ut pecora inter has absque nocumento pasci valeant, sub poena violentiae attentari prohibeatur; quoad damna vero per furtivas succisiones aut decorticationes illata, praevigentes leges observentur.

§. 4. Pro casibus renitentiae, aut turbationis provisione articuli 25. 1802. §. 3. huc quoque extensa.

Articulus XXI.

De conservatione sylvarum.

Ut sylvarum devastatio, seu illa ex causa dilapidationis, sive quod possessorium ambiguae liti, aut metali controversiae subjectum sit, sive denique ob compossessorium irregulatum eveniat, ad mentem articuli 57. 1790/1. efficacius praepediri possit, circa sequestrum devastatoribus imponendum, annuente sua majestate sacratissima, sequentia adhuc statuta sunt:

§. 1. Ut primum per eos, quos res successionis compossessorii, aut alio quocunque legali titulo concernit, devastatio sylvarum comitatui delata fuerit, idem pro peragenda investigatione expositionis deputationem exmittet, quae comperto eo, quod querulata pars in succisione sylvae modum, quem succrescentiae ratio exigit, manifeste excesserit, vel quod succisio extra manifestum necessitatis casum eo tempore, et eo modo suscepta sit, quibus repullulationem stipium necessario interire oportet, aut si succisione

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

facta succrescentiae per ordinarios conservationis modos prospectum non sit, vel denique si exstirpatio sylvarum in tali loco suscepta habeatur, qui alteri usui idoneus non est, proinde eradicatis arboribus inutilis redditur, ulteriorem sylvae succisionem sub poena in devastatoros constituta instantanee prohibebit, comitatui vero in primitus celebranda generali congregatione tam de compertis referet, quam de modo inducendi pro re nata sequestri, constituendo item curatore, illiusque remuneratione et activitate, non secus sylvae caesura per tempus sequestri observanda, auditis quoad haec tam querulantibus et querulatis, quam artis sylvanalis peritis, habita item annualis sylvae succrescentiae qualitatis et extensionis ratione opinionem proponet, qua praehabita jurisdictio pro circumstantiarum exigentia sequestrum decernet, ac ea, quae erga deputationis relationem ordinaverit, mox in effectum deduci curabit.

§. 2. Cum sylvae his temporibus sub sequestrum sumptae sub praetextu moderati usus sub ipso sequestro non raro desolatae extiterint, ne dehinc hujusmodi usus, qui certis limitibus universaliter vix regulari potest, devastationibus ansam praebeat, constituitur: ne decussio arborum sequestratae sylvae ulli possessorum libera sit, verum hanc juxta instructionem a jurisdictione accipiendam ipse curator sequestri peragi faciat, hac peracta, in sylvis ad purum unius dominium spectantibus desecta ligna proprietario consignabit, in aliis per plures compossessores tentis, si inter compossessores de clavi observandae proportionis nullum sit dubium, desecta ligna inter eos observata hac clavi dividet, si vero nulla talis praeexisteret clavis, nec de hac interimaliter, usque videlicet determinium litis proportionalis, observanda compossessores inter se convenirent, eadem ligna currenti pretio distrahet, et pecuniam exinde percipiendam sub sequestro conservabit; si qui autem compossessorum se lignis provideri cuperent, haec iis erga currens pretium suppeditabit, illud tamen, nisi sponte solvere voluerint, ab ipsis non exiget, verum ad ratam cujusvis praenotabit, cum exitu sequestri singuli parti imputandum. Ubi demum pro lignatione focali decidua, prostrata et humi jacentia ligna suffecerint, his tam compossessores, quam et puri possessorii domini ad praemissum usum, quoadusque praesertim ob praecedentem devastationem annua caesura institui nequiret, contenti esse tenebuntur.

§. 3. Ut autem violatio sequestri in futurum eo certius antevertatur, in contravenientes poena 200 florenorum in duabus tertiis

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

ad necessitates comitatus, in una tertia vero sequestri curatori cedentium toties quoties actore fisco magistratuali coram sede judiciaria praeter et ultra damna, in mixto compossessorio aliis illata, expensas item in litem factas, aut aliter causatas, incluso etiam fisci honorario desumenda statuitur; quoad alienae sylvae invasores praevigentium legum dispositione in salvo relicta.

§. 4. Curatori vero sub responsionis onere strictissime incumbet, quemlibet praevaricationis casum instantanee ipsi jurisdictioni, vel proximo magistratuali detegere; erga cujusmodi insinuationem comperta praevie per praemittendam investigationem praevaricatione, jurisdictio contra excedentem, nullo majoris, vel minoris damni respectu habito, fiscalem actionem ad desumptionem constitutae poenae determinabit, neque eidem jus ejusmodi poenam, vel actionem ad illius desumptionem directam relaxandi competet.

§. 5. Quodsi autem praevaricator e bonis suis satisfactionem praestare non posset, pro ratione facti poena arbitraria coërceatur, fiscus vero magistratualis, ne impunitate ulteriores excessus provocentur, causam intra annum concludere tenebitur.

§. 6. Pascuatio in sylvis succisis, aut procurandae succrescentiae scopo in culturam sylvanalem sumptis, seu sequestro subjectis, seu secundum lignisecia usuatis qualiter sit admittenda, ipsa jurisdictio determinabit, et si quis intra annos, per jurisdictionem a pascuatione exemptos et prohibitos (qua in re in recenter succisis sylvis id pro norma observandum erit, ut prohibitio non ultra extendatur, quam apices germinum eam altitudinem attigerint, illudque robur habeant, ut per pecora depasci nequeant) vetitam pascuationem studiose attentaverit, devastationis sylvae reus habeatur et praeattactae poenae subjaceat. Si tamen incursus pecorum non fraude, sed casu contigerit, tantum damnum, et consvetum in illo loco domesticae prohibitionis onus praestabitur.

§. 7. Ubi jurisdictiones capras nocivas judicaverint, earum intertentionem sub poena confiscationis et refusionis damni interdicent.

§. 8. Sequestrum eousque durabit, donec desolationis causa cessante, auctoritate magistratuali sublatum non fuerit, aut in casu inducendae proportionis processus eatenus motus terminabitur.

§. 9. Cuilibet compossessorum in sylvae, dumeti, vepreti, aut saliceti compossessorio non regulato constitutorum liberum erit, scopo etiam melioris culturae et conservationis, quae ob promis-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

cuum usum obtineri vix potest, fine proportionatae sylvarum subdivisionis assistentiam magistratus et impositionem sequestri, quod hoc in casu, nisi praecedentes inter compossessores conventiones et sylvarum regulationes obstarent, semper poni debebit, desiderare.

§. 10. Ne autem in compossessoratu ii, qui sequestro ansam non dederunt, illius onere ultra justum graventur, liberum caeteris etiam compossessoribus relinquitur, ut litem ad proportionatam ratarum excissionem mox post ordinatum sequestrum erigant, quae ut eo celeriorem cursum habere possit, sequentia constituuntur:

§. 11. Actor mox ac litem movere intendit, dimensionem actionalis sylvae instituat, mappamque ad communes compossessoratus sumptus conficiendam in primordiis processus exhibere conetur. Ne autem hujus confectio facto compossessorum retardetur, omnis praemisso scopo praevia in generali comitatus congregatione declarando, instituendae dimensionis et mappationis turbario sub poena violentiae toties, quoties actoratu partis laesae desumenda prohibetur, et ne interea etiam, donec lis ad desumptionem poenae definita fuerit, cursus causae adhaereat, ac ut dimensio in effectum perduci possit, in casu continuandae renitentiae jurisdictio erga recursum actoris ad expensas renitentis sufficientem assistentiam ordinabit.

§. 12. Cum in compossessorio saepe casus occurrant, ut praeter actualem intravillani possessorem ad usum sylvae alii quoque partim ex reservatione divisionali, partim ex enata intermedio tempore successione, partim denique ex praehabito ejusdem usus exercitio jus forment, ne horum omnium citatio, cum plerumque in dissitis locis resideant, et ignorentur, motioni litis impedimentum ponat, sufficiet illos, qui ad publicam notorietatem in actuali intravillani, vel sylvae objectum litis constituentis possessorio, et usu constituuntur, forma per leges praescripta citare; quoad caeteros vero, qui continuum usum non exercent, nec in loco residentem hominem habent, ac ideo ignorantur, terminus movendae litis per circulares via consilii regii locumtenentialis hungarici publicandus erit, et iidem erga hujusmodi citationem comparere tenebuntur, liceat tamen ipsis usque finalem causae determinationem semet ad litem dum et quando ingerere, suaque jura tueri. Si tamen in lite ob qualecunque incidens non stetissent, executionem oppositione

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

impedire nequeant. Mutatio possessorii per translationem necessitatem continuativae citationis non inducet; verum transferens ejusmodi mutationem in lite insinuare, emptor vero absque ulla citatione litem ingredi tenebitur.

§. 13. Cum partium intersit, ut erecta hujusmodi lis quo ocius ad finem perducatur, partibus hac lite agentibus non solum per tempus fixorum judiciorum, quae in quibusdam jurisdictionibus vigent, verum toto juris generalium regni judiciorum termino agere incumbet, neque iis ultra duplicam in exceptivis et triplicam in merito allegationes sub nullitate earundem inducere licebit. Judex praeterea, quoties necessarium viderit, pro dandis responsis terminum deliberative praestituet.

§. 14. Appellata ad sedriam intra dominium, abinde vero extra dominium competet; ut autem revisio omnimode acceleretur, decisa lite, procedens vice-comes eandem prima celebrationis publicorum occasione comitatui referet, comitatus vero in proxima sedria praeferenter revideri faciet.

§. 15. Ad remorandum causae hujus cursum nulla prorsus mandatorum species suffragabitur, ne prorogatoriis quidem exceptis; huc tamen non intellectis mandatis erga praeviam a jurisdictione accipiendam informationem ex majore cancellaria expediri solitis. Cum enim hic de regulando duntaxat usu, et fructu agatur, praeterea via novi in salvo maneat, extraordinarii remedii necessitas nulla adesse dignoscitur.

§. 16. Provisio legis hujus non tantum ad sylvas inter compossessores ejusdem territorii communes, verum etiam ad eas, quae in communione plurium possessionum nullis metis interjacentibus constituuntur, nisi metalis controversia remonstrata fuerit, vel metales usu roboratae producerentur, extensa esse declaratur.

§. 17. Ne per aedificiorum ex ligneis materialibus constructionem sylvae desolationi exponantur, coloni et inquilini eo publica jurisdictionis auctoritate adstringantur, ut inposterum aedificia quaevis (exceptis locis uliginosis et exundationi obnoxiis) non amplius ex lignis, verum vel ex solidis materialibus, vel demum ex crudis, aegyptiacisque tegulis, aut demum ex limo, terraque constipata ponant; alioquin pro parietibus lignorum in futurum immunia et absoluta declarantur.

§. 18. Non secus arbitrariae exstirpationes, absque positiva dominii concessione, colonis sub incursu poenae corporalis et

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

damni refusione simpliciter interdicantur, eo adjecto, quod si has suscipere attentarent, ejusmodi plagas dominium absque ulla bonificatione usibus suis reapplicare possit.

§. 19. Ubi proportio in compossessoratu jam introducta est, sylvae nihilominus ob reservatum in iisdem commune pascuum ita, prout earum incrementum posceret, excoli nequirent: admittitur compossessoribus, ut ratam suam, non obstante praevigente usu, aut conventione, quilibet eorum in sectiones dividere et a pascuatione, quoad haec succrescentiae noxia esse posset, in parte illa, quae succisa, aut procurandae succrescentiae scopo in culturam sylvanalem sumpta est, in conformitate superius factae dispositionis prohibere possit. Ne tamen in terrenis impopulatis uno eodemque tempore omnis praehabiti pascui usus intercludatur, tam in sectionum designatione, quam et ipsa succisione eo reflectendum erit, ne prohibitione ad semel major extensio afficiatur, quam necessarii pascui usus admittit, ac in hac etiam cautum sit, ne intermixtione plagarum liberarum et prohibititiarum pascuatio inpracticabilis reddatur.

Corpus Juris.

307.

1807. deczember 31. Az erd. fökormányszék jelentése a felséghez arról, hogy Erdélyben — az egy Csikszéket kivéve — fenyőszurkot nem gyártanak.

Suae majestati sacratissimae.

In obsequium benignarum majestatis vestrae sacratissimae, die 10-a Julii et 20-a Novembris anni currentis, numerisque 2008. et 3124. emanatarum ordinationum regiarum, medio quarum clementer sibi super eo opinionem praecipere dignata est, an non interdictum de non educenda pice ex haereditariis ejusdem altefatae ditionibus germanicis et galliciensibus etiam ad hunc princi-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

patum extendendum veniat? submissas concernentium circulorum hoc in substrato relationes hic humillime advolutas ea demissa cum declaratione substernere sustinemus, quod praeter sedem Csik vastissimis pinetis provisam picem pro commercio nullibi fabricare solere, adeoque abhinc vix quidquam exportari consvevisse.

Claudiopoli, 31-a Decembris 1807. Mikó s. k.

Fogalmazványa az Orsz. Levéltár erd. fökormányszéki osztályában 1807. évi 9309. sz. alatt.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

MAGYAR ERDÉSZETI EGYESÜLET
1881
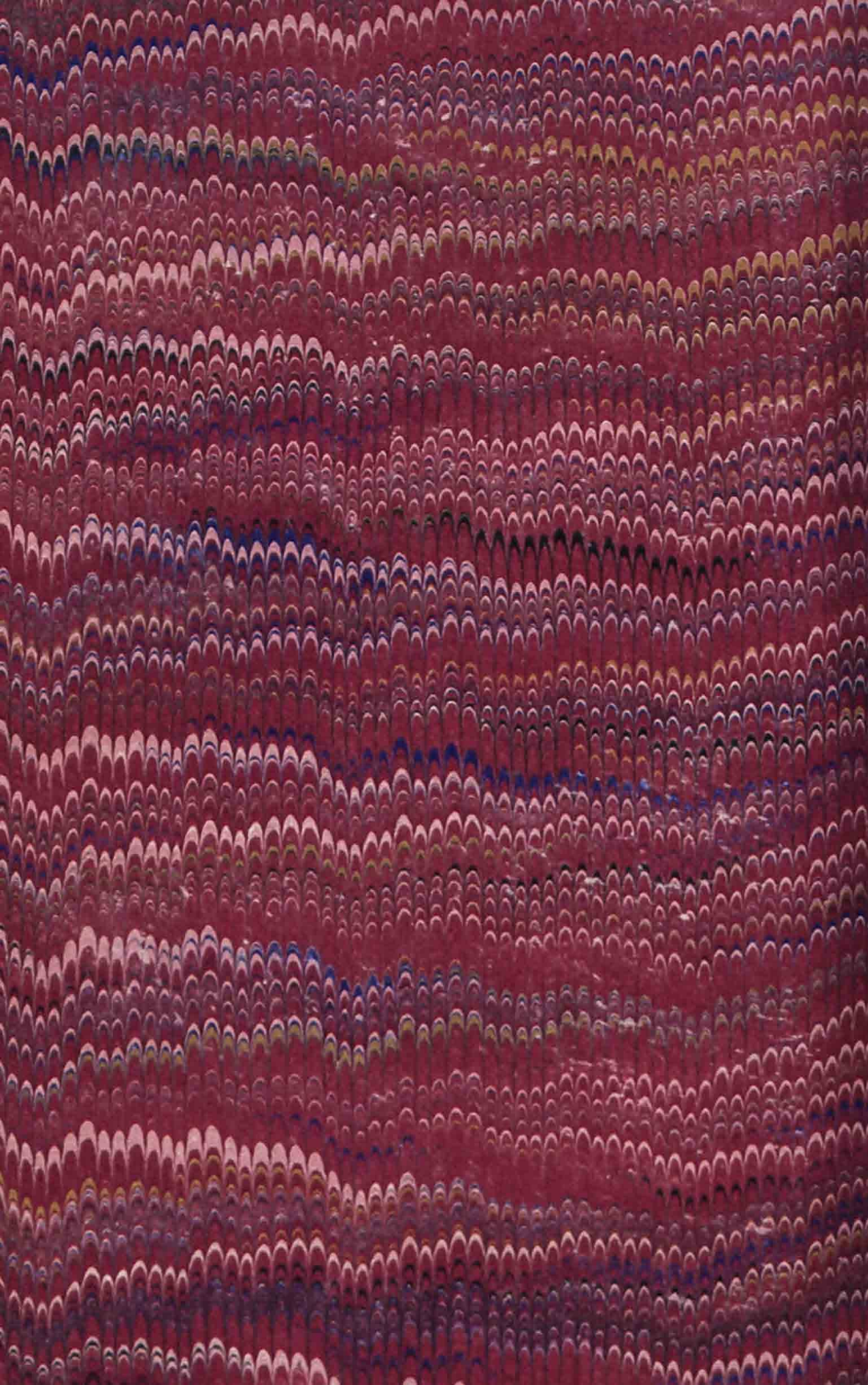
© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.